

Collegio de la Comp^a de Jesus de Granada

SILVA LOCO-
RVM, QUI FREQUEN-
TER IN CONCIONIBVS OC-
R. 4651

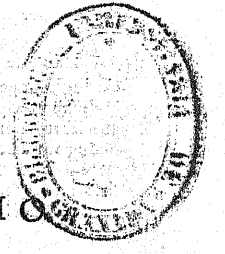
urrere solent, omnibus diuini verbi concionatoribus: cum primis utilis
& necessaria. In qua multa tum ex veterum Patrum sententijs col-
lecta, tum opera & studio autoris animaduersa traduntur:
quæ ad hoc munus exequendum vehemen-
ter conducant.

AUTORE ET COLLECTO
re R. P. F. Ludouico Granateñ. sacra Theolo-
gia professore. Monacho Dominicano.

Omnis scriba doctus in regnum cœlorum, similis est homini
patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.
Matth. 13.

Octo Maestros
de Escrituras

CVM PRIVILEGIO
SALMANTICAE.

Apud hæredes Matthiæ Gastij. Anno 1585.

Del Collegio de La Compañia de Jesus de Granada

SILVA LOCO-
RVM, QUI FREQUEN-
TER IN CONCIONIBVS OC-
R. 4651

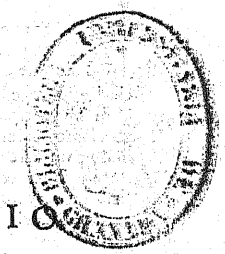
currere solent, omnibus diuini verbi concionatoribus: cum primis utilis
& necessaria. In qua multa tum ex veterum Patrum sententijs col-
lecta, tum opera & studio auctoris animaduersa traduntur:
quæ ad hoc munus exequendum vehemen-
ter conducant.

AUTORE ET COLLECTO
re R. P. F. Ludovico Granateñ. sacra Theolo-
gia professore. Monacho Dominicano.

Omnis scriba doctus in regnum cœlorum, similis est homini
patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.
Matth. 13.

Octo Maestros
de Examinas

CVM PRIVILEGIO
SALMANTICAE.

Apud hæredes Matthiæ Gastij. Anno 1585.

Q V A E I N H O C
volumine continetur.

P R I M A *Classis locorum communium, qui à Deo opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum & statuum pertinentia complectitur.*

Secunda Classis, in qua de virtutibus, & vitijs oppositis agitur.

Tertia Classis, in qua de Beatitudinibus & donis, & sacramentis aliquot, deque quatuor nouissimis, & alijs nonnullis differitur.

Omnia Romana ecclesia iudicio submissa sunt.

T A S S A.

Y Pedro çapata del Marmol Secretario del Consejo de su Magestad, doy fe, q los señores del dicho Consejo de pedimiento y supplicacion de Fray Luys de Granada, raxaron vn libro, intitulado *Silua locorum*, que con licencia de su Magestad imprimio, a tres marauedis y medio cada pliego en papel, y al dicho precio, y no mas mandaron q se venda, y que primero que se venda ningun libro, se imprima esta rassa en la primera hoja de cada volumen, y para que dello conste de pedimiento del dicho Fray Luys de Granada, y mandamiento de los dichos Señores, di la presente firmada de mi nombre: en la Villa de Madrid a diez y nueue dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y ochenta y cinco Años.

*Pedro çapata
del Marmol.*

EL REY.

Or quanto por parte de vos Fray Luys de Granada de la orden de sancto Domingo nos fue fecha relacion que vos auia des compuesto vn libro intitulado *Silua Locorum Comunium*, supplicadonos os concediessemos licencia para lo poder imprimir, e preuilegio por el tiempo que fuessemos seruidos, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo y como por su mandado se hizieron las diligencias que la pragmatica por nos hecha sobre la impresiõ de los libros dispone fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos touimos lo por bien, y por la presente por os hazer bien y merced os damos licencia, y facultad para que por tiempo de diez años primeros siguientes que corran, y se que ten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula, vos o la persona que vuestro poder ouiere, podays imprimir e vender el dicho libro que de suso se haze mencion. Y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes para que por esta vez lo pueda imprimir con q despues de impresso, antes que se venda lo traygays al nuestro consejo juntamente con el original que en el se vio, que va rubricado y firmado alcabo de Pedro Capata del Marmol nuestro scriuano de camara de los que en el nuestro consejo residen, para que se corrija con el, y se os tasse el precio que por cada volumen ouiere des de hauer. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir ni vender sopeña que el que lo imprimiere, o vendiere aya perdido y pierda todos y qualesquier libros, moldes, y a parejos que del dicho libro tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena sea la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare, y la otra tercia parte para nuestra camara, y mandamos a los del nuestro consejo presidentes y oydores de las nuestras audiencias, alcaldes, alguaziles de la nuestra casa, corte y chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistete, Gouerna

uernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, e justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y señorios, anfi a los que a gora son como a los que seran de aqui a delante, que vos guarden e cumplá esta nuestra cedula, y merced, que anfi vos hazemos y contra el tenor y forma della, ni de lo en ella cōtenido novayá ni passen, ni cōfientá yr ni passar por alguna manera sopena de la nuestra merced y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Fecha en Madrid a. 28. dias del mes de Henero de mil y quinientos y ochenta y quatro años.

Y O E L R E Y.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

CORNELIVS BONARDVS
Typographus, Aloisij Granatensis
studiosis S. P. D.

VV M Gregorij XIII. Pontificis Max. litera, quibus ille pater beatissimus Aloisium nostrum Granatensem dulcissimis verbis alloquitur, in manus meas peruenissent: ingrati hominis officium fore sum arbitratus, si ipsius studiosos, quos plurimos esse scio, tanta laetitia fraudatos gloria relinquerem. Scio me auctori, cuius est ingenium, et aures popularis adhaerentis probe noui, rem non admodum gratam facturum: sed pluris mihi fuit bonorum multorum gratiam demereri; quam amico, cui multum debeo, in re praesertim non magni momenti, minus gratum facere. Valete.

DILECTO FILIO
ALOISIO GRANATEN-
si ordinis Prædicatorum Grego-
rius Papa. XIII.

DILECTE fili salutem & Apostolicam benedictionem. Diurnus atque assiduus labor tuus in hominibus tum à vitijs deterrendis tum ad vitæ perfectionem vocandis fuit semper nobis gratissimus: jis vero ipsis, qui suæ cæterorumque salutis, & Dei gloriæ desiderio tenentur fructuosissimus iucundissimisque. Multas olim conciones habuisti, libros præstanti doctrina, & pietate refertos edidisti, idem quotidie facis nec unquam cessas præsens atque absens quam plurimos potes Christo acquirere. Gaudemus isto, tum aliorum, tum tuo ipsius tam præstanti bono, & fructu. Quot enim ex concionibus, scriptisque tuis profecerunt (profecisse autem permultos quotidieque proficere certum est) totidem Christo filios genuisti, longeque illos maiori beneficio affecisti, quam si cæcis aspectum, aut mortuis à Deo vitam impetrasses. Præstat enim multo sempiternam illam lucem, & vitam beatissimam (quo ad mortales datum est) nosse, & pie sancteque viventem, ad eam aspirare, quam mortali hac vita & luce frui omni cum terrenarum rerum affluentia & voluptate: Tibi vero ipsi quam multas à Deo coronas comparasti, dum omnium charitate in eo studio
versa-

versaris, quod constat esse longe maximum. Perge igitur ut facis, in istam curam toto pectore incumbere, quæque habes inchoata (habere enim te nonnulla accepimus) perficere & proferre ad ægrorum salutem, debiliū confirmationem, valentium & robustorum letitiam, vtriusque tum militantis tum triumphantis Ecclesiæ gloriam. Dat. Romæ apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XXI. Iulij. M. DLXXXII. Pontificatus nostri anno undecimo.

Ant. Buccipalulius.

SANCTISSIMO
PATRI GREGORIO
XIII. Pontifici Maximo pedum
oscula beatorum.

VAMQVAM audacia atque adeo temeritatis cuiusdam esse videatur pauperulum & rudem monachum in extremis Hispaniae oris constitutum Sanctitatis tuae literas dare, & hoc quidquid est operis nominis tuo consecrare, tamen cum videam quanta pietate & magnificentia omnium bonarum, salutariumq; disciplinarum studia prouehere, totque ubique terrarum collegia ad fidei alumnos literis & moribus informandos erigere curet, & (quod ad me attinet) literis etiam suis me ornare, studia mea probare, & ad ea, quae in manibus haberem in lucem edenda hortari dignata fuerit, animū resumpsi, & hoc paruo munusculo grati animi mei officium testatum esse volui: ut illi potissimum dicaretur, cuius auctoritate & imperio in lucem editur. In eo vero velut siluam quandam, certo tamen ordine digestum diuini Verbi declamatoribus proposui, ut ex ea quidquid instituto suo aptius videretur, eligere possent. In vnoquoque autem loco, primum quidem selectas Patrum sententias collocavi, deinde quae ipse vel ex sacris literis, vel assidua

me.

meditatione animaduenter a subiecti. His multa additurus nisi mortalitatis meae & ingrauescentis aetatis metu dum alia parantur, hic ipsa quae paraueram interciderent perpetua obliuione sepelirentur. Suscipiat ergo Sanctitas vestra hoc quicquid est operis quae fronte clarissimi etiam principes parua suorum ciuium munuscula excipere solent, non oblatæ rei pretium, sed animi studium & voluntatis propensionem considerantes. Dominus Iesus Sanctitatem vestram nobis ac toto orbi Christiano quam diutissime seruet incolumem.

F. L V D O V I C V S
 G R A N A T E N S I S A D M O -
 dum Illustri D.D. Antonio Zapata Canoni
 co Toletano & Inquisitori apostolico
 meritissimo, Candidoque
 lectori. S.

QUANTA sit dignitas, admodum Illustris Dñe amiceque lector, eorum quibus diuini verbi cura commissa est, cum multis alijs argumentis, tum eorum dignitate, qui huic officio à Deo præfati fuere, colligi facile poterit. In hoc enim ordine primi fuere Prophetæ, qui spiritu Dei afflari, hanc prouintiã susceperunt. Non enim (vt

- 2. Pet. 2.* Petrus Apost. ait) voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancta Dei homines. Sed longe maius est, quod ipse quoque Prophetarum & Angelorum Dominus hoc post illos docendi officium minime recusauit. Cœlestis enim pater qui per prophetas olim fuerat loquutus, est & loquutus nobis in filio, de quo sic Iaelis. 2. legimus. Filij Sion lætamini in Domino Deo vestro, qui dedit vobis doctorem iustitię: Esaias quoque, Erunt inquit, oculi tui videntes, præceptorem tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum mouentis, Hęc est via, &c. Denique Saluator ipse, Ego inquit in hoc natus sum, & ad *Ioan. 16.* hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Cum vero is à nobis in cœlum assumptus fuisset, vicarios pro se Apostolos Spiritu sancto plenos instituit, quibus hoc officium delegauit: Qui etiam vt ad hoc munus pro dignitate exequendum expeditiores essent, pauperum & viduarum curam à se in alios reiicientes, sibi ipsis orationis officium, & verbi Dei ministerium desumpserunt. Hos deinde sequuti sunt sancti Pontifices, qui eorum vestigijs insistentes, in Concilio Cartaginens. 4. statuerunt

runt, vt Episcopus pauperum & viduarum curam per Archipresbyterum, vel Archidiaconum administraret, ipse vero ab hac cura solutus, lectioni, orationi, & verbi ministerio intentus esset. Hinc illa orientalis Ecclesię diu retenta consuetudo, vt præfente Episcopo, nemini ad populum verba facere liceret. processu vero temporis, cæteris quoque inferioris ordinis ministris hæc eadem cura commissa est, ne numerosa fidelium plebs hoc diuini verbi pabulo destitueretur. Quid enim nos magis ad pietatem & iustitiam, quam hoc ipsum Dei verbum excitare queat? Hoc namque fidelis anima in spiritali vita alitur & vegetatur, hoc mentis acies illuminatur, hoc ad amorem Dei incalescit, hoc ad virtutis studium & peccati odium incitatur, hoc in recte viuendi proposito confirmatur, hoc mortis rationisque reddendę illata mentione, compungitur, hoc sanctorum desideriorum flamma excitatur, ac postremo nostri pectoris duritia, velut spiritali quodam malleo frangitur. Hinc illud Hieremię, Nunquid non verba mea ignis (dicit Dominus) & quasi malleus conterens petram? Ex his igitur apparet quam ingens fructus in Ecclesia, ex assidua verbi Dei tractatione consequatur. Recte igitur Salomon, Vbi inquit, non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autem plurimę sunt segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis. Quibus verbis quid ex copia vel inopia doctrinę consequatur, breui allegoria declarauit.

Cum hæc igitur omnia beatissimus pater noster Dominicus probe teneret, animarumque iacturam ob huius cœlestis pabuli inopiã amarissime defleret, diuini honoris & fraternę salutis zelo æstuas multis precibus primum quidem à Domino, deinde ab eius in terris Vicario, vt prædicatorum ordo institueretur impetrauit: cuius præcipuum munus & officium esset, illud implere quod per Hieremiam Dominus polliceretur, cum ait, Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Ego igitur Patris huius sanctissimi indignus filius, atque instituti eius alumnus, nolui ab hoc instituto ita degenerare, vt nõ pro tenuitate mea aliquid efficerem, quod vel me, vel alios in hoc charitatis officio iuuaret. Itaque post sacrę Theologię studia, lectioni me sanctorum patrum, sacrorumque Bibliorum studio addixi. Intelligebam enim verum esse quod D.

Hiere. 23.

Hiere. 3.

Hiero.

Hiero.

Hieronymus Nopotiano scribit, sermonem videlicet presbyteri Scripturarum sale codiendum esse. Quicquid vero in utraque lectione notatu dignum occurrisset, literis consignabam, quae postea in communes locos suo ordine reponerem, quo facilius, cum esset opus, inuenirem. Haec enim cura ac diligentia a doctissimis viris (qui de ratione studij precepta dederunt) plurimum commendatur, & à multis (quod ex eorum scriptis colligere licet) factitatum est.

Quin & scripta eorum qui selectas à Patribus sententias collegerunt, nequaquam negligendas putavi. Ex quorum sententijs quae praestantissima visa sunt, in aluearium nostrum congesi. Quae bona fide reddidi, quamvis praeposito auctoris nomine & libro, non semper capitum numerum in eis deprehendi.

Hoc igitur licet exiguum munus candidus Lector accipiet, vel hoc nomine, quod ea quae afferimus (nisi me fallit animus) selecta sunt. Hoc enim mihi studium fuit, ut nihil quod merito rejiciendum esset, adducerem. Non enim laboravi ambitu dicendi multa, sed selecta: vel certe non penitus continenda. Et quidem si spes longioris vitae subesset, dare operam, ut plures ex sanctis Patribus sententias colligerem, ut hoc opus absolutius prodiret & cumulatius: metu tamen mortalitatis meae ulterius progredi non sum ausus, ne dum alia persequor, interceptus morte (quae senibus velut in limine est) & illa non assequeretur, & haec ipsa, qualiacumque sunt, interciderent. Haec autem poterit studiosus Lector locupletare, & his multa addere. Hac enim ratione Aristoteles facile esse ait artes & scientias absolueri, dum his quae alij inueniunt, alia adijciuntur.

Aristo.

Ex Philosophis quoque Ethnicis nonnulla quae graues sententias continent (praesertim ex Marco Tullio: quem supra omnem ingenij aleam positum esse Plinius ait) suis in locis adieci. Haec enim Diuus Augustinus in libro de Doctrina Christiana, ab illis tanquam ab iniustis possessoribus sumenda, & ad institutum nostrum accommodanda monet. Senecae autem & Plutarchi sententias (qui in hoc genere doctrinae praestantissimae fuerunt) omnino praetermissi, propterea quod eas simul & insignia quaedam Apophthegmata, edito libello, hoc eodem locorum ordine (quatenus licuit) reposito, studiosis communicavi, ut ijs quibus minus otij suppetit, multa legendi laborem adimerem.

August.

*Collecta-
nonum
mine in
scripto.*

Nec

Nec hac suppellecili contentus, quicquid mihi aliud etiam agendi siue ex sacris literis, siue aliunde animaduersione dignum sese offerebat, scripto committebam. Quod quidem ab initio studiorum meorum mihi moris fuit: saepe enim sponte oblata, quam studio quaesita vel gratiora sunt, vel interdum meliora. Horum itaque nihil perire passus sum.

Ceterum quod ad locorum ordinem & dispositionem attinet, totum hoc opus in tres Classes partitus sum. In quarum prima eos locos qui ad varios status, variaque personarum genera spectant, collocaui à Deo Opt. Max. exordium capiens. In secunda vero de virtutibus & vitijs quae illis aduersantur, agitur. Tertia vero alios quosdam locos superioribus dissimiles complectitur, qui ad superiorum ordinem ob rerum dissimilitudinem reuocari commode non potuerunt.

Nonnulli autem eorum qui sententias à Patribus collectas in ordinem redegerunt, literarum Alphabeti ordinem propter inueniendi facilitatem sequuti sunt. Nos etiam hanc commoditatem minime aspernandam duximus: sed ad hoc tamen index locorum, qui eodem Alphabeti ordine digestus est, satis superque erit. Commodior autem ad docendi rationem ordo visus est, quem D. Thomas in summa Theologiae, ac praecipue in 2. 2. sequutus fuit: in quo post generis tractationem, eius species aut partes collocat: & ubi de virtutibus disseruit, vitia quoque virtutibus opposita subijcit, & ea item quae his similia atque affinia sunt. Nota sunt enim in scholis axiomata illa. Similium idem esse indicium, & contrariorum eandem esse disciplinam, & quae generibus conueniunt, eadem speciebus conuenire. Sic autem fit, ut latissimus ad dicendum campus concionatori pateat. Ut si quae mala ex stupro, & adulterio, vel incestu sequuntur, amplificare velit, ea etiam mala quae ex impudicitia sequuntur, his adiungere poterit. Quin etiam si ad supremum genus, hoc est peccatum, ascendere voluerit, mala omnia quae ex mortifero peccato procedunt, his annectere valebit. Sic etiam contra ambitionem, aut arrogantiam, aut inanem gloriam dicturus, mala quae superbia secum affert, his etiam adiungere poterit. Eadem ratione si castitatis virtutem laudare velit, impudicitiae mala poterit commemorare, à quibus nos pudicitia liberat. Ad hunc etiam modum humilitatem laudaturus, superbiae damna & incommoda referre, aut exaggerare poterit, à quibus nos humilitatis virtus immunes

nes

nes conseruat. Hæc de operis huius dispositione atque ordine dicenda putauit.

Hæc igitur cum initio vni mihi destinasset, nec in lucem edere in animum induxisset, ratus tamē quod vtile mihi fuisset, alijs fortasse profuturum, simul & amicorum hortatu incitatus, alijs etiam, quibus non tantum otij suppetit, communicanda curauit. Non solas autem sanctorum Patrum sententias, sed multa etiam post eas ex nostro, licet tenui peculio (quod nemo hactenus in hoc genere commentationis fecit) in medium attulimus, & collectoris nomine præposito, & transuersa virgula, ab alijs distinctimus, quæ qualia sint, prudens Lector cum in alijs locis, tum præcipue in ijs, in quibus de diuina prouidentia agitur, de affectuum, moderatione atque natura, de virtute & ijs quæ virtuti adiuncta sunt, de peccato & peccati pœna, ac de tentationibus quæ ad peccatum instigant, de fide, spe, & charitate, de oratione & meditatione, de abstinentia, de tribulationum fructu, de fortunæ inconstantia, de sui ipsius cognitione & amore, de mundi contemptu, de vita & morte, ac postremo de felicitate, & ultimo fine humane vitæ, cæterisque nonnullis animaduertere poterit. In his enim locis qui frequentius in concionibus tractantur, plura congerenda esse duxi. Quæ tamen omnia quam breuissime attigimus, amplificandis ac dilatandi rationem concionatoris ingenio relinquentes, ne opus hoc nostrum longius protenderetur.

Huic autem operi Syluæ nomen indidi, quia licet Sanctorum Patrum sententiæ suo ordine digestæ sint, ea tamen quæ nos ex nostro (vt dixi) peculio congestimus, tumultuariè sine vilo certo ordine pro vt occurrebant, coaceruauimus, vt ex eis studiosus concionator, velut ex Sylua quadam, quæ instituto suo magis opportuna fuerint, eligat.

In hoc igitur viridario poterit is expatiari, & flores carpere, quibus conciones suas ornare, & locupletare valeat. Nec concionatores modo, sed omnes etiã qui pie in Christo viuere volūt, multas & graues Sanctorū Patrū sententiās in hoc opere deprehendēt, quæ ad vitā rectè instituendā moresq; componendos, plurimum conducant, si eo tamen consilio & mente legant, vt nō modo quæ alijs, sed etiã quæ sibi ipsis profutura sunt, annotare fludeant. Nec enim gallinam imitari debent, quæ reperta grana pullis offert, ipsa

ieiuna

ieiuna manēs, sed cæteras animates, quæ vbi se ipsas pauerint, ex alimēto sibi necessario superest, in lactis alimoniam ad pullos suos alēdos cōuertūt. Sic enim studiosus concionator illud Apostoli præceptū implebit, quod is Timot. præscribit: Attēde tibi & doctrinæ insta in illis: hoc enim faciēs, & te ipsum saluū faciēs, & eos qui te audiūt. Verè enim cū ad populū verba faciet, vberius & ardetius ea dicet, quæ is in se ipsum quodāmodo trāsformauerit. Hęc enim non quasi aliunde ascita, sed velut domi suæ nata, acrius & aptius pronūtiabit. Quam rem me non frustra monuisse prudens concionator intelliget.

I. Tim. 4.

Cæterū quoniã res omnes tā quæ natura, quā quæ arte constāt, ex materia & forma cōpositæ sunt (quarū forma lōge præstantior quā materia est) materiã quidē dicendi hi loci, & quicūque his similes fuerint, præstabunt. Adieci tamē animum, vt non modo ad rationē inueniendi, sed etiã eloquēdi (quod ad formæ naturā spectat) aliquid afferre. Constat enim omnes antiquos Patres, Cyprianū, Ambrosiū, Chrysostom. Basiliū, Gregoriū, Haziāzenū, & Nisēnū, cæterosque eius ætatis clarissimos Patres, eloquentissimos fuisse, & nōnullos etiã eorū, vt ex historijs colligimus, Rethoricæ artis professores extitisse: eosque in concionibus suis huius quoq; artis ministerio adiutos fuisse: quod ex eorum scriptis facile constat. Quamuis enim quidā naturæ beneficio, sine arte instructissimi ad dicendū sint, hi tamē rari admodū sunt: atque (vt Quintilianus verbis vtatur) hi naturæ suæ paucissimos imitatores habent, negligentia, quam plurimos. Nostro igitur isti labori det veniam, qui nihil credimus esse perfectum, nisi vbi natura, cura iuuatur. Hęc ille. Quid autē frequentius in Philosophorum scholis decantatur, quā arte perfici naturā? Nā & rustici in causa sua acriter argumētari, & ex alijs alia cōcludere solēt: & tamē ars argumētandi ab iisdē Philosophis excogitata est, qua id quod natura duce præstare possumus, exactius & accuratius efficeremus. Vnde interrogat⁹ princeps Græcæ faciūdiæ Demosthenes, qua ratione ad tantū eloquētiæ fastigiū peruenisset, Plus, inquit, olei quā vini infumēdo. De ipso nāque traditū est, quod antelucanis vigilijs omnes ciuitatis suæ artifices præueniret. Sciebat enim verū esse quod vulgo dici solet, Poetam quidem nasci, Oratorem autem fieri.

Quæ cum ita esse certo scirem, ad promouēda etiam in hac parte contionatorum studia animum appuli, diuina magis ope,

& iuuandi amore incensus, quam viribus ingenij fretus. Itaque ex Rethoricæ artis præceptis (quam adolescens attingeram) prætermisissis quæ ad forenses causas spectant, ea omnia quæ ad concionandi rationem profutura visa sunt, elegi, & sanctorum Patrum exemplis illustraui, eaque sex libris Ecclesiasticæ Rethoricæ, siue de concionandi ratione nomine insignitis, superioribus annis in lucem edidi, D. Augustini exemplo confirmatus, qui in .4. de doctrina Christiana libro, multa ex hac arte (quam ipse ante conuersionem suam profitebatur) concionatoribus profutura desumpsit. Quæ si summus hic vir plenius absoluere voluisset, frustra hic non labor esset susceptus.

August.

Et quoniam Demosthenes ille (cuius paulo ante mentionem feci) summam oratoris facultatem in pronuntiatione, hoc est, in gestu & vocis figura varie rebus quæ dicuntur accommodanda, & flecenda sitam esse dixit, nos hanc præcipue partem in sexto eius operis libro copiose, multis etiam propositis exemplis illustraui, quod hanc facultatem plurimis concionatorum deesse, intelleximus, sine qua cætera quæ dicuntur, quamuis selectissima sint, languent tamen & frigent. Homines enim, præsentim rudes & illiterati, res ita concipiunt, ut dicuntur & pronuntiantur. Quæ enim acriter dicuntur, acres etiam affectus excitant, quæ remisse & languide, languidos & remissos. Hæc idcirco à me hoc loco dicta sunt admodum illustris Domine, ut huius nostri libelli vel utilitas, vel necessitas studiosis concionatoribus non ignota esset. Faxit autem

Christus Dominus, ut hi nostri labores atque vigiliæ, quas propter eius gloriam & fraternæ salutis amorem suscepimus, & studiosis concionatoribus & pijs omnibus vtilis sint ac salutare.

I
PRIMA CLASSIS
LOCORVM COMMVNIVM,
quæ à Deo Opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum, & statuum pertinentia, complectitur.

D E V S.

IVINÆ virtutis opera tunc facundius loquimur, cum obstupescendo reticemus: Gregor. Laudatque homo idoneè tacendo, quod idoneè non valet comprehendere. Unde Psal. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille hoc facit, qui se succumbere in eius laudibus considerat. Ideo Iob quæ dicendo explere non potuit, facundius reticendo diffiniuit. Gregor. lib. 9. Moral.

Qui in factis Dei rationem non inuenit, in infirmitate sua inuenit, cur rationem non inueniat. Greg. vbi supra. c. 11.

Tunc verè aliquid de Deo cognoscimus, cum aliquid de illo cognosci non posse sentimus. Greg. lib. 5. Mor.

Exercet Deus latitudinem amando: longitudinem, tolerando: celsitudinem, vota nostra & intelligentiam superando: profunditatem, intima iudicando. Greg. lib. 10. cap. 11.

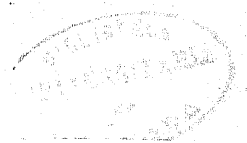
Qui de æterno loqueris, pensa: quia temporalis es: qui de Dei sapientia disputas, pensa: quia consilium eius ignoras. Gregor. lib. 12. cap. 15.

Omne, quod de Deo dicitur, eò ipso indignum est, quo dici potuit: eius enim laudi non sufficit obstupescens conscientia, quo modo ergo sufficere loquens lingua? Greg. 20. Mora. c. 25.

Dùm mens in altum ducitur, satureata videt in Deo, quod non potest penetrare, quod videt. Ideò Ezechiel tandem fluuium non potest

A

potest

potest transuadere. Gregor. 22. Moral. cap. 22.

Melius de Deo dicimus, si sub considerationis eius formidine admirando tacemus. Greg. 27. Mor. c. 26.

Iob. 21.

Gregor. super illud Iob. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei, sic ait: Mens hominis male exterius fusa, sic in rebus corporeis sparsa est, vt nec ad semetipsam intus redeat, nec eum, qui est inuisibilis, cogitare sufficiat. Vnde carnales viri iussa spiritalia cōtemnentes, Deum, quem corporaliter non vident, quandoque ad hoc perueniunt, vt etiam non esse suspicentur. Vnde nunc dicitur. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? Esse enim (sicut dictum est) non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si auctorem omnium Deum humiliter quærent: id, quod non videtur, ea re quæ videtur, esse melius in semetipsis inuenirent. Ipsi quippe ex anima inuisibili, & corpore visibili subsistunt: & si hoc ab eis quod non videtur abstrahitur, illico corruiat quod videtur. Et patent quidem carnis oculi: sed videre quicquam, vel sentire non possunt: sensus enim visionis perijt: quia abscessit ille inuisibilis spiritus, qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus inuisibilia præstantiora sunt, carnales qui que ex semet ipsis pensare debuerunt: atque per hanc (vt ita dixerim) scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est, quo inuisibilis permanet: & eo summus permanet, quo comprehendi nequaquam potest. Mor. lib. 15.

August.

Et audiui sicut auditur in corde, & non erat prorsus vnde dubitarem, faciliusque dubitarem vivere me, quam non esse veritatem, quæ per ea, quæ facta sunt, intellecta conspicitur. Augustin. confes. lib. 7.

Quisquis cognoscit te, diligit te, obliuiscitur se, amat te, plusquam se, relinquit se, & venit ad te, vt gaudeat de te. August. In Medita.

Deus est in semetipso, sicut &, &. In mundo, sicut rector, & auctor. In Angelis, sapor, & decor: In Ecclesia, sicut pater familias in domo. In anima, sicut spūs in thalamo. In iustis, sicut adiutor, & protector. In reprobis sicut pavor & horror. August. super illo. Pater noster, qui es in cœlis, &c.

Hierony.

Muta animalia, & ferarum greges duces sequuntur suos. Singuli Ecclesiarū Episcopi, singuli Archipresbyteri, & omnis ordo ecclesia-

ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator, & in domo vnus Dñs, & in quouis grádi exercitu vnus signū spectatur. Est ergò vnus in mūdo Deus. In Epist. ad Rust. monach.

Softhenes præcipuus inter philosophos formā veri Dei negat conspici posse, & Angelos sedi eius dicit assistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnū Deum seruans, cæteros Angelos, & Dæmones dicit. Hermes quoque Trimegistus vnū Deū loquitur: eumque incōprehensibilem, atque inæstimabilem confitetur. Vnus igitur omnium Dominus Deus: neque enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnē teneat potestatem. Ad diuinū imperium etiā de terrenis mutuemur exēplum. Romanos geminos vnū non capit regnum, quos vnū vteri cepit hospitium. Pōpeius, & Cæsar affines fuerunt, nec tamē necessitudinis fœdus in ænula potestate tenuerunt. Nec tu hic de homine mireris, cum in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est apibus, dux vnus est in gregibus, & in armentis rector vnus, multò magis mundi vnus est rector, qui vniuersa quæcunque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute cōsummat. Hic enim videri nō potest, visu clarior est: nec cōprehendi, tactu purior est: nec estimari, sensu maior est. Et ideò sic Deum dignè æstimamus, dum inæstimabilem dicimus. In nostra dedicandus est mente, in nostro consecrādus est pectore. Nec nomē Dei quæras: Deus nomē est illi. Illic vocabulis opus est, vbi proprijs appellationū insignibus multitudo dirimēda est. Deo, qui solus est, Dei vocabulum totum est. Cyprian. Quod Idola non sint Dij.

Cypria.

Est trinitas creatrix Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: ex qua cecidit creata trinitas, memoria, ratio, & volūtas. Et est trinitas, per quā cecidit: videlicet per suggestionē, delectationē, consensum. Et est trinitas, in quā cecidit, videlicet impotētia, cæcitas, immūditia. Est trinitas, per quā resurgit, fides, spes, charitas: quæ trimēbres habēt subdiuisiones. Est enim fides præceptorū, signorū, promissorū. Est & spes veniæ, gratiæ, gloriæ. Et est charitas de corde puro, & cōscientia bona, & fide nō ficta. In sermo. paruis. serm. 1.

Bernard.

Caligo diuina, id est, lux inaccessibilis, in qua Deus habitat, ad eam accedit, eaque absorbetur, quisquis Deum videre meruit: eoque ipso, quod non videt, nec cognoscit, familiarius coniungitur ei, qui omnem cognitionem transcendit. De cœlesti Hierar.

Dionys.

Si quis conspicatus Deum, intellexerit, quod vidit, non ipsum est conspicatus, sed eius aliquid. Perfecta enim ipsius ignorantia, eius vera cognitio est: quia ipse supra omnem mentem, & substantiam noscitur. Idem Epist. 1.

Omnia Deus sibi similia pro cuiusque captu euadere cupit, suisque communicare muneribus. Idem Epist. 8.

De Deo & affirmationes, & negationes veræ sunt: quia affirmationes negationibus non contrariantur. Est enim Deus supra omnem ablationem, & positionem. Idem de mysti. The. c. 1.

Arcanum diuinitatis, quod omnes intellectus transcendit, sacris animi venerationibus, & ineffabili, & casto honoremus silentio. Ibidem.

Cur quæris nomen meum, quod est mirabile? Hoc est mirabile nomen, quod est sine nomine: quod omne nomen exuperat. Ibidem.

Omnium causæ, quæ est supra omnia, & priuatio nominis congruet, & omnium subsistentium nomina. Ibidem.

Sive hoc occultum Deo appellemus, sive substantiam, sive lucem, & .i. non aliud intelligimus, quam ex eo in nos emanantes participationes, quibus assumamur in Deum, & quæ nobis vel substantiam, vel vitam, vel sapientiam largiantur. Idem ca. 2.

Quia Deus est substantiale bonum, in omnia, quæ sunt, præteredit bonitatem, sicut Sol statim lucem in omnibus. Ibidem. c. 4.

Bonum, quibus se inlinuauerit perfectè, facit perfectæ, quæ verò ipsum minus participant, imperfecta sunt. Ibidem.

Ista est excellens magnitudo virtutis boni, quod suam priuationem sustentat: & quæ illi repugnant, ipsius virtute, & sunt, & repugnare possunt. Ibidem.

Solenne est Deum dicere inuisibile, cum sit lux clarissima, eum, qui multis insignitur nominibus dicere ineffabilem. Attribuunt ergo ei priuationes, ut habituum excellentiam demonstrent. Idem. c. 6.

Qui de Deo dicere pergit, dicet quidem aliquid de rebus suis, non autem de ipso. Ibidem. c. 7.

Cicero.

Ea est Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari potest: nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua potètia, & virtute gaudet: habet

habet exploratum fore, se semper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. Hæc Epicurus apud Cice. lib. 1. de natu. Deorum.

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat: qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinemque conseruat, terras, & maria contemplans, hominum commoda, vitasque tuetur. Ibidem.

Quis est tam vecors, qui cum suspexerit in cælum, Deos esse non sentiat, & ea, quæ tanta mente fiunt, ut vix quisquam arte vlla ordinem rerum, atque vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? Idem. de Rep. aurosp.

Firmissimū hoc adferri videtur, cur Deos esse credamus: quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam fit immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio. Idem. 1. Tuscul.

Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quædam, & libera, & segregata ab omni cōcretionem mortali: omnia sentiens, & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. Ibidem.

Homini timidè de potestate Deorum & pauca dicenda sunt. Idem. Pro lege Manil.

Ut hominum membra nulla cōtentione, mente ipsa, atque voluntate mouentur: sic numine Deorum omnia figuntur, mouentur, atque mutantur. Idem. 3. de Nat. Deor.

Illud modo videto, ut Deum noris, & si ignores, & locum, & faciem: sic animum tibi tuum notum esse oportet, & si ignores, & locum, & formam. Idem. 1. Tuscul.

Dei sapientia.

CVM à Deo non credimus nos videri, in Sole clausos oculos retinemus, illum à nobis abscondimus, non nos illi. Gregor. 25. Mor. cap. 5.

Sic gressus meos, semitasque consideras, & die, noctuque super custodiâ meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notâs: speculator perpetuus, veluti si totius creaturæ tuæ, cæli, & terræ oblitus, tantum me solum cōsideres, & nihil sit tibi curæ de alijs. Nec enim tibi crescit lux incommutabilis visionis tuæ, si tantum vnum aspicias, neque minuitur, si innumera videas, & diuersa. Quia

sicut vno totum simul perfecte consideras, sic singula, quælibet, licet diuersa, perfecte simul, totaque totus conspicit visus tuus. Sic igitur super custodiã meam stas, sicut si omnium oblitus sis, & mihi soli intendere velis. Semper quippè te presentem exhibes, semper te paratum offers, si me paratam inuenis. Quocumque iero, tu me domine nõ deferis, nisi prior ego te deferam. Aug. in Medi.

COLLECTOR.

Prou. 15.

Prou. 16.

Eccl. 16.

Eccl. 17.

Psal. 89.

Eccl. 42.

Eccl. 23.

Psal. 138.

Infernus, & perditio corã Dño: quãtò magis corda filiorũ hominũ? Itẽ, Omnes viæ hominũ patẽt oculis eius, spirituũ pòderator est Dñs. Huc pertinet & illud, Nõ dicas, à Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur: in populo magno non agnoscar, quæ est enim anima mea in tam immensa creatura? Ecce cœlũ, & cœli cœlorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius cõmouebantur. Et in omnibus his insensatũ est cor, & omne cor intelligitur ab illo, & vias illius, quis intelliget?

Viæ illorũ coram illo sunt semper, & non sunt abscoĩæ ab oculis illius. Et omnia opera illorũ velut Sol in cõspectu Dei: & oculi eius sine intermissione inspiciẽtes in omnibus vijs illorũ: & omnes iniquitates eorum in cõspectu Dei. Simile est & illud. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum. i. i. v. r.

Cognouit Dñs omnẽ scientiam, & respexit in sinum æui. Non præterit illũ omnis cogitatus, & nõ abscondit se ab illo vllus sermo. Eccl. 42. Quod verò appellat sinum æui, significat totã æternitatẽ, velut exiguũ quendam sinum esse in oculis Dei: imo verò non sinum modo, sed indiuisibile punctũ: in quo nil antè, aut postè, sed omnia præsentia sunt. Item, Oculi Domini multò plus lucidiores sunt sole, circumspectantes in omnibus vijs hominum, & profundum abyssi; & corda hominum intuentes vsque ad absconditas partes, vide locum in signem Eccl. 23.

Sapientiam Dei omnia perudentem, & in intimos animæ recessus penetrante m, prædicat Propheta Psal. 138. cum ait, Intellexisti cogitationes meas de longè, semitam meam, & funiculum, siue accubationẽ inuestigasti: Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea (videlicet quem tu non videas, antè etiam, quàm ego illum enuntiam) &c. quæ sequuntur. Hæc omnia timorem Domini, & peccati odium nobis incutiunt, cum in conspectu Domini omnia videntis, delinquamus.

Dei

Dei bonitas, & misericordia.

Quid est dicere seruo, dimitte me, vt irascar, nisi deprecandi Gregor. causum præbere? ac si dicat, Pensa quãtũ apud me valeas, & Exod. 32. cognosce, q̃ obtinere poteris, qd̃ exoras. Greg. in mor. lib. 9. c. 11.

Sancti, qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, vt contra eũ opponantur, & contra ipsum se cum illo, erigunt: eosque diuina vis tibi secum opponit. Fouet enim eos intrus gratia irascentis, vt aduersus iram sauiantis exterius, obtineant. Greg. vbi sup. c. 12.

Ineffabili desiderio teneor, cum audio, Bonus Dominus: consideratisque & collustratis quæ forinsecus video (quoniam ab ipso sunt omnia) etiam cum mihi hæc placent, ad illum redeo, à quo sum, vt intelligam, quoniam bonus est Dominus. Aug. sup. Psal.

Ipse quippe Dñs noster Iesus Christus dixit. Nemo bonus nisi solus deus. Nonne stimulauit nos ad inquirendum, & ad distinguendum quid sit bonum ab alio bono bonum, & bonũ in seipso bonũ? Quàm ergo bonũ est, à quo sunt omnia bona? omnino nullum inuenies bonum, quod non ab illo sit bonum. Aug. vbi sup.

Aug. super illud Psal. 58. deus meus, misericordia mea, sic ait, Nõ inuenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deũ suũ, nisi misericordiam suã. O nomẽ, sub quo nemini desperadũ est. deus meus inquit misericordia mea. Quid est misericordia mea? Si dicas, salus mea intelligo, quia dat salutem: si dicas refugiũ meũ, intelligo, quia cõfugis ad deũ: si dicas fortitudo mea, intelligo, quia dat mihi fortitudinẽ. Misericordia mea quid est? Totũ quicquid sum de misericordia tua est. Sed promerui te, inuocãdo te. Vt essem, quid feci? Vt essem, qui te inuocãre, quid egi? Si em̃ egi aliqd̃ vt essem, iã erã antè, quã essem. Porrò si omnino nihil erã, antè quã essem, nihil pmerui vt essem. Fecisti vt esẽ, & nõ tu fecisti, vt bonus esẽ? pedisti mihi vt sim, & potuit ali⁹ mihi dare, vt bon⁹ sim? Si tu mihi dedisti, vt sim, & alius mihi dedit, vt bonus sim, melior est ille, qui mihi dedit, vt bon⁹ sim, q̃ ille, qui mihi dedit, vt sim. Aug. Psal. 58.

Ite, proferte stolam primã. Nõ dixit, vnde venis? vbi fuisti? vbi sunt, quæ tulisti? quare tantam gloriam in turpitudine cõmutasti? Sed proferte stolam primã, & induite illum. Videtis quia delicta non videt vis amoris, tardam misericordiam Pater nescit, delicta qui discit, prodit. In ser. de fil. prod.

A 4

Cecidit

Cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Sic pater iudicat, sic emendat, sic peccanti filio dat oscula non flagella: Delicta non videt vis amoris, & ideo pater peccata filij redimit osculo, claudit amplexu. Et infra. Et date annulum in manu eius. Paterna pietas contenta non est innocentiam reparare solam, nisi pristinum restituat & honorem. Et date calciamenta in pedibus eius. Quam pauper redijt, qui ditatus abscessit? & de tota substantia calciamenta in pedibus non reportat. Idem. Ibid.

Diony.

Corpus quidam qui volebat peccatores quosdam à Deo puniri, vidit in visione Iesum dicentem sibi illos manu tenens. Iam percutite aduersum me. Paratus sum enim iterum pro saluandis hominibus pati. Epist. 8.

Clemen.

Vlcisci non desiderabit, qui pro ijs, qui nobis faciunt iniuriam, orare docuit. Pedag. lib. 1. c. 8.

Alexan.

Liberalis est, & magnificus qui (quod maximum est) suam nobis animam dedit: maximeque est benignus, qui frater voluit esse, cum Dominus esset. Idem. c. 9.

Climac.

Quoties pro peccatis nostris mereamus, & tristes sumus, præceptum Domini ad Petrum reuocare non desinamus. Ignoscendi scilicet septuagies septies peccanti. Quod enim alteri mandauit, ipse profecto multo magis implebit. Gradu. 26. de Discretione.

Matt. 18.

COLLE.

¶ Quam longo tempore, quot annis opus est, vt veniam ab homine, quem læseris, consequaris, & concessa venia, vix ille te vnquam æquis oculis aspicit. Iam verò maritus, si adulteræ vxori veniam concedat, vix vnquam illatam iniuriam ab animo deponit. At Deus erga Dauidem adulterium homicidio cumulantem, vbi ex animo illum pœnituit, ita se erga illum, & posteros eius propter illum gessit, ac si nihil penitus admisisset. Quid iam de Manasse dicam, qui sanguine Prophetarum Hierusalem repleuit vsque ad os: propter cuius impietatem Hierusalem euerfa est? Cui Dominus non solum (vbi vere illum pœnituit) veniam, & libertatē contulit, sed etiam regnum, quod amiserat, donauit. Quid hac lenitate mirabilius?

4. Re. 21.

Non modo huius mundi mirabile opificium diuinæ bonitatis velut speculum quoddam est, sed multo etiam magis ipsa lex, quæ est à Deo lata. Quale enim illud peccatum est, vnde hæc verba procederunt?

dierunt? Quod vni ex minimis his fratribus meis fecistis, mihi fecistis? Et illa, Hæc requies mea, reficite lassum, & hoc meum refrigerium? Rursumque illa. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies? Quid enim clementius, quid benignius? Quid ipse misericordiarum pater faciet: qui mihi vt hoc facerem imperauit?

Matt. 25.

Isai. 28.

Matt. 18.

Humanæ conditionis miseriam, Dauid allegat, vt misericordiā Dñi impetret, cum ait, Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, &c. Hac ratione Dominum clementer se cum hominibus agere declarat Eccles. 18. his verbis, Vidit præsumptionem cordis eorū, quia mala est, & subuersionem illorum, quoniam nequā est: ideo adimpleuit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viā æquitatis. Misericordia hominis ad proximum suum: misericordia autem Dei ad omnem carnem.

Psal. 50.

Eccl. 18.

Cum semper & vbique grata sit hominibus misericordia Dei: tum illa gratissima est, quæ diu expectata ac desiderata venit. Vnde est illud Eccles. 35. Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis. Ideo nō mirum, si aliquando diu dominus differat precantium vota, vt sit eis eius misericordia gratior, materiamque illis vberioris lætitiæ tribuat. Talis enim illa fuit, de qua Psalmographus ait, Expectans expectaui Dominum, &c. Et immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro, id est, nouam mihi lætandi, & laudandi materiam, misericordia eius expectata tribuit.

Eccl. 35.

Psal. 39.

Misericordia Dei in hoc maxime elucet, quod singularē quādā humiliū, pauperū, & eorū, qui tribulationibus premuntur, curam, & prouidentia gerat. Id infinitis penè scripturæ locis significatur. Hinc enim illa verba Psal. 9. Et factus est Dñs refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Itē, vidēs vidi afflictionē populi mei, qui est in Ægypto, & gemitū eorū audiui, propter duritiā eorū, qui præstant operibus, &c. Exod. 3. Darius verò Rex apud Danielē in omnibus regni sui finibus prædicari mandauit, vt colerent omnes Deū Danielis, quia ipse esset liberator, ac Saluator: quodque ipse liberasset Danielē de lacu Leonum. Idem etiā apud Esai. gloriatur dicēs Deus iustus, & saluans, non est præter me. Cōuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ. Item. Psalm. 67. Deus noster Deus saluos faciēdi, & Domini Domini exitus mortis, hoc

Psal. 9.

Exod. 3.

Daniel. 6.

Isai. 45.

Psal. 67.

eis, hoc est, qui à faucibus mortis homines eripere solet.

Magnoperè Dei nostri bonitatem, & misericordiã cõmendat, quod tantam in scripturis sanctis pupillorũ, viduarum, aduenarũ, & pauperũ curã se habere testetur. Hinc & Deute. 24. quatuor in locis eiusdẽ capitis, pupillorũ, aduenarũ, & viduarũ curã cõmendat. Pretium verò mercenarij eadẽ die reddi iubet. Ne (inquit) clamet contrã te ad Dñm, & reputetur tibi in peccatum. Iam verò in scripturis Prophetarũ, quã acriter in eos inuehitur, qui pauperes & pupillos opprimunt, quã acerba illis supplicia cõminatur.

Quantò latius pateat misericordia Domini, quã ira, declarãt illa Prophetæ verba: Quoniam ira in indignatione eius, &c. Quæ Hiero. ex Hebr. vertit hoc modo. Quoniam ad momentum est ira eius, & vita in repropitiacione eius. Quo significare videtur, iram Dei aduersus pios breuissimam existere: beneuolentiam vero esse diuturnam, nempe æqualem vitæ.

Pro eo, quòd nos legimus, turbabũtur à facie eius patris orphanorum &c. Hiero. ex Hebr. vertit, Exultate coram eo patre orphanorum &c. Verè enim exultandũ, quòd talem Deum habeamus, qui hoc sibi præcipuè nomen vindicauit. Pater orphanorũ, & iudex viduarum. Vera enim magnitudo & iustitia: in supplicibus tuendis, & conseruandis, & à potentiorum iniuria liberandis, sita est. Vndè est illud Iob. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius excutiebam prædam. De bonitate, & benignitate Dei illi potissimum iudicare debent, qui eam in se frequenter experti sunt, eiusque sensum intra se perceperunt. De his namque scriptũ est.

Psalm. 72. Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde! Est enim Deus (vt August. ait) purgatæ mentis sapientia. Alias quippe palato nõ sano pœna est panis, &c. Hinc est, quòd hi præcipuè ad diuinæ bonitatis laudes inuitantur, qui beneficijs Dei eruditi, eius bonitatẽ, & misericordiam experti sunt, dicente Propheta. Confitemini Domino, quoniam bonus quoniam in seculũ, m. e. Dicant qui redempti sunt, à Domino, quos redemit de manu inimici, &c. Isti ergo ad diuinæ laudes prædicandas idonei sunt.

Psalm. 117. Si quis diligenter omnia Domini præcepta consideret, inueniet planè non minus illa ad hominis pacem & incolumitatem, quã ad Dei gloriam pertinere. Sicut enim diuina bonitas rerum ordinem instituit, vt gloriam suam cum nostra salute coniunxe-

rit, quemadmodum eleganter Eucherius in epistola ad Valerianum Probat. Quod cum ita sit, dubitari merito potest, cuius rei gratia Deo magis obstricti simus, an propter præmia, quæ cultoribus legum suarum constituit, an propter ipsas leges quas tulit. Vndè in Canticis, pro eo quod nos legimus surge, propera amica mea, & veni. Alij ex Hebræo vertunt, Surgito tibi amica mea, & formosa mea, & ito tibi &c. Quod quanuis Hebrææ linguæ idiomatismus sit, nihilominus tamen hoc verbo admonemur operã omnem, quam in diuinorum mandatorum obseruatione, ponimus, non in vllum Dei commodum (qui bonorum nostrorum non eget) sed in nostrum redundare. Quod si his adiungas, gratiæ ipsius munus esse, quòd eius præceptis obtemperemus, inuenies illum, cum merita nostra præmiat, conferre nobis gratiam pro gratia. Vndè est illud Augustini. 9. confessionum lib. Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid enumerat, nisi munera tuæ Ioseph fratribus suis in Egyptum profectis, non modo frumentum, quod quærebant, dedit, sed pecuniam etiam qua frumentum emere debebant, in ore saccorum concludi iussit. Sic Dominus IESVS, verus secundum carnis susceptionem frater noster, & felicitatem ac saturitatem æternam, quam homines quærunt confert, & gratiam, item qua illam comparare debeant. Itaque adepta sempiterna pacis felicitate, cum Propheta dicemus, Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra opinat es in nobis.

Euche.

Cane. 2.

August.

Esai. 26.

Amor Dei erga nos.

PERsuadendum erat homini, quantum nos dilexerit Deus & quales quantum, ne desperemus: quales, ne superbiremus. August. de Trini.

Certè admonet membra sua, vt sursum corda habeant. Audiãt ergo & faciant: leuent ad cœlum, quòd male est in terra: ibi enim non putrescit cor, si eleuetur ad deum. Frumentum si haberes in inferioribus, nè putresceret, leuares ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere: stans in terra, in cœlo es, si diligas Deum. Non enim sic leuatur cor, quo modo corpus. Corpus vt leuetur, locum mutat,

cor ut eleuetur, voluntatem mutat. Idem. Aug. sup. Psal. 85.

Chrysolo. Surgam, & ibo ad patrem meum. Iacebat, qui dixit, Surgam, intellexit lapsum, sensit ruinam, iacere se turpis luxuriæ relpexit in lubrico: & ideo exclamat, Surgam, & ibo ad patrem meum. *Luc. 15.* Quæ spe? qua fiducia? illa qua pater est. Ego perdidit, quod erat filij, ille, quod patris est, non amisit. Apud patrem non intercedit extraneus: intus est in patris pectore ipse, qui interuenit, & exorat affectus. Urgentur patris viscera, iterum filium genitura per veniam. Ibo ad patrem reus: sed pater viso filio cooperit mox reatum, dissimulat iudicem, qui magis vult implere genitorem, & sententiã citò vertit, in veniam, qui redire cupit filium, nõ perire. *Chrysolo.* in serm. 2. de filio prodigo.

Diony. Christus à se auersos & resiliens amatorie sequitur: contenditque, & deprecatur, ne se deserant, quos tanta vi amoris exquirat. Quid quod venire differetes benignissime tolerat, promissionibus leuat, blanditijs demulcet? *Diony. Epist. 8.*

Audebimus & hoc pro veritate dicere, quod ipse quoque Deus pro magnitudine amoris extra se sit prouidens creaturis, & amore mulcet, & ex supremo suo statu ad hoc se demittit, ut inter omnia sit: quare & zelotes dicitur, ut vehemens ad ea, quæ sunt amanda, prorsusque ipse est, ut sit amabile, & amor. Idem. *Exod. 20.* Ibidem.

Deus aliquando dicitur amor, aliquando amabilis: amabilis, quia sui ipsius & sibi ipsi prouocator est, & motor: amor autem, quia mouet, & prouehit ad se. *Dion. de di. nom.*

Dei beneficia.

August. Gratia tuæ deputo, & misericordia tuæ Domine, quod peccata mea, tanquam glaciem soluisti: gratia tuæ deputo, & quæcunque non feci mala. *Aug. in confess.*

Nemo est donis Dei beatus, qui donanti extiterit ingratus. Idem. *August. de viduit.*

Omnia peccata sic habenda sunt, tanquam dimittantur, à quibus Deus custodit, ne comittantur. Noli modicum diligere, quasi à quo modicum dimissum est, sed potius multum dilige, à quo tibi multum tributum est. Si enim diligit, cui donatū est, ne reddet:

ret:

ret: quanto magis debet diligere, cui donatum est ut haberet? Nam quisquis ab initio pudicus permanet, ab illo regitur: & quisquis ab impudico pudicus factus est, ab illo corrigitur: & quisquis usque in finem impudicus est, ab illo deseritur. Hæc autem ille occulto iudicio facere potest, iniquo non potest, & fortasse ideo latet, ut plus timeatur, & minus superbiatur. Idem ad quandam Virginem.

Idem super illud, Repleatur os meum laude tota die &c. Quid est tota die? Sine intermissione. In prosperis, quia consolaris: in aduersis, quia corrigis. Antequam essem, quia fecisti. Cum essem quia salutem dedisti: cum peccassem, quia ignouisti: cum conuersus essem, quia adiuuisti: cum perseuerassem, quia coronasti: ita plane repleatur os meum laude, ut hymno dicam, gloriam tuam tota die. Idem *Aug.*

Intellige illius esse totum, cuius cælo tegeris, cuius terræ gremio sustineris, cuius aere pascaris, & vitalis aere participatione vegetaris, cuius luce ac famulo Sole perfrueris, cuius tibi dies ad iucunditatem, nox obsequitur ad quietem: qui post tanta seipsum tibi dedit, quando tam caro pretio te redemit: qui talia procurauit seruo, qualia parabit victa peccati labe, iam libero? qui tanta iacenti contulit, quanta conferet resurgenti? *Eusebi. Emis. hom. 1. de Symbolo.*

Qui ideo colitur, ut misereatur, iam misertus est, ut coleretur. Ab eo ergo facti, atque reparati, nunc impensius exultemus in beneficijs suis: quia meliores sunt dies illi, quibus liberamur, quam illi, quibus in vitæ huius pericula nascendo producimur. Et ideo legimus: quia melior est misericordia tua super vitas. Meliores enim sunt dies, quibus ad æternam vitam renascimur quam illi, quibus in hæc tempora iam procreamur. Siquidem maiora sunt dona gratiæ, quam naturæ. Idem *hom. 8. de Pascha.*

Quanto maiora beneficia sunt hominibus constituta, tanto grauiora peccantibus iudicia. Idem *sup. Matth.*

Commoda quibus utimur lucem qua fruimur, spiritum, quem ducimus, à Deo nobis dari, & impartiri videmus. *Cicero pro Rosc. Amerino.*

Dei

Prima Classis
Dei providentia.

Gregor.
Iob. 2.

Gregor. super illud, Animam eius serua, sic ait. Electū suum Dominus custodiendo deserit, & deferendo custodit: alia prodit, alia protegit: ut sic & seruus humilis proficiat, & hostis succumbat. Idem ergo in manu Dei est, & Diaboli. Grego. lib. 3. cap. 2.

Sic Deus intendit singulis, ac si vacet à cunctis: & sic omnibus simul intendit, ac si vacet à singulis. Grego. 25. Mora. c. 19.

Euseb.
Emiss.

Quantò persecutor in necem confitentis immanior, tātò Deus in remuneratione perseuerātis est ditior: qui nouit de impiorum criminibus merita augere iustorum. Sicut enim improbi malè vtuntur bonis Dei: ita Deus bene vtitur malis operibus iniquorū. Bonum opus Dei est oculus: & tamen indignis concupiscentijs maculatur aspectus. Euseb. homil. 4. de Epiphania.

Saluia.

Contra eos, qui ex afflictione iustorum in hoc seculo prouidē tiam Dei tollunt, sic Saluianus ait. Non possunt iusti falso iudicio esse miseri, qui sua conscientia sunt beati. Nemo enim alieno sensu miser est, sed suo. Graues enim, aut leues huius mundi casus animus tolerantis facit. Nam sicut nihil est tam leue, quod ei graue non sit, qui inuitus faciat: ita nihil est tam graue, quod non ei, qui id libenter exequitur, leue esse videatur, nisi fortè antiquis illis priscę virtutis viris, Fabijs, Fabricijs, Cincinnatis, &c. graue fuisse putamus, quod pauperes erant, qui diuites esse nolebant. Itē nulli beatiore sunt, quàm qui hoc sunt, quod volunt: volunt autem in hoc mundo Sancti viri afflictiones pati, ut cum Christo iugiter delectentur in gloria: ergo &c. Solent tamen esse nonnulli, qui turpia, atque obscœna sectantes, & si iuxta opinionem suā beati sint, quia quod volunt, adipiscuntur, re tamen ipsa beati nō sunt, quia quod volunt, nolle debuerunt. Iusti verò hoc cunctis beatiore sunt, quia & habent, quod volunt, & quod volunt, velle merito debuerūt. Quæres autem qua de causa Sancti viri, & infirmi sunt, & volunt esse? Quia nimirum si fortes fuerint, sancti esse vix possent. Earum enim rerum vsum, respuunt, per quas alij fortes fiunt: Ob id certè, ut quoniam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, læta exultet anima corpore effecto, quasi aduersario subiugato. Saluianus contra gentes.

Quam

Quam ob causam mala in hoc mundo Deus fieri permittat, non lo à me requiras: homo sum, non intelligo, secreta Dei inuestigare non valeo, & idè etiam tentare formido: quia & hoc ipsum genus sacrilegæ temeritatis est, si plus scire cupias, quàm linaris. Sufficit tibi, quòd Deus, cuncta à se agi, atque dispensari testatur. Et sicut plus est Deus, quàm omnis humana ratio: sic mihi plus videri debet, quòd à Deo cuncta agi cognosco. Idem. Ibidem.

Non solum homines. Sed etiam apes, atque formicæ quascunq; res faciunt, & antè quàm faciant, meditantur, & postquam fecerint, non negligunt: sed diligentissimè curant, tractantq;. Quis ergò tam furiosus, ut cum Dominum creatorem omnium non neget, gubernatorem neget? & cum autorem esse fateatur, dicat negligere quæ fecit? Idem. Ibid.

Percussit Dominus populum pro errore vituli. Cum omnis populus reus fuerit, cur non est in omnes missa damnatio? Quia. si pius, & misericors Dominus partem percussit sententiæ suæ gladio, ut partem corrigeret exemplo, monstraretq; omnibus & in coercendo censuram, & in indulgendo pietatem. Censura fuit, quod castigauit, pietas, quòd pepercit. Saluian. Ibidem.

Abstrudum est, quod quidam dicunt, oportuisse nos etiam inuitos ad virtutem duci: nam prouidentia, ut cuiusque naturæ est seruatrix, ita prouidet omnibus, & singulis, ut ipsorum natura capit: & pro modo cuiusque prouidentissimas bonitates impartit. Diony. de di. no. cap. 4.

Quod Deus odit, existere non vult. Ea ergo quæ sunt, diligit. Diligit igitur hominem. Quod autem amat aliquis, ei vult prodesse. Deus igitur prodest: imo quia bonus est, idè prodest. Bonum enim nihil aliud facit, nisi id, quod prodest: Non est autem aliud sua sponte prodesse, quàm esse de homine sollicitum. Deus ergo hominis curam gerit, & de eo sollicitus est. Pedag. lib. 1. c. 8.

Siluescit vitis, nisi putetur, ita & hominè eorum autem, qui peccant increpatio, habet scopum salutem, Deo se concinnè applicate pro cuiusque moribus. Ibidem.

Omnibus viribus diuinum verbum vtens, omnibus sapientiæ machinis consruare homines aggressus est: admonens, increpās, minans, sanans, promittens, multis fr̄anis appetitiones nostras alligans. Ibidem. c. 9.

Dic

Exod. 8.

Dic Pharaoni, ut dimittat: ego scio, quod non dimittet. Vtrun-
que aperte ostendit: & præsciuisse futurum, & eius benignitate li-
bero animi arbitrio largiri occasionem pœnitentiæ. Ibidem. c. 9.

Hoc est maximum, & maximè regium Dei opus, humanam
seruare naturam. Ibidem. c. 12.

Cicero.

Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse ac mo-
deratores Deos: eaque quæ gerantur, eorum geritione, atque
numine, eosque optimè de genere hominum mereri: & qualis
quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate,
colat religionem intueri, piorumque, & impiorum habere ratio-
nem. Cice. 2. de leg.

Deorum prouidentia mundus administratur ijdemque consu-
lunt rebus humanis: nec solùm vniuersis, verum etiam singulis.
de Diuina.

Nihil in simplici genere omnì ex parte perfectum atque beatũ
natura expoliuit, tanquam cæteris non sit habitura, quod largia-
tur, si vni omnia concesserit. Idem de Inuent.

Melius accurantur quæ consilio geruntur, quàm quæ sine con-
silio administrantur. Domus ea quæ ratione regitur omnibus in-
structior est rebus, & apparatus, quàm ea quæ temerè & nullo
consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens, &
callidus Imperator, omnibus partibus commodius regitur, quàm
is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Eadem nau-
gij ratio est. Nam naus optimè cursum conficit ea, quæ scientissi-
mo gubernatore vtitur. Nihil autem omnium rerum melius quàm
mundum administratur. Nam & signorum ortus, & obitus defini-
tum quendam ordinem seruant, & annuæ commutationes, non
modo quadam ex necessitate semper eodem modo fiunt: verùm
ad vtilitates quoque rerum omnium sunt accommodatæ, & diur-
næ nocturnæque vicissitudines, nulla in re vnquam mutatæ, quic-
quam nocuerunt. Quæ signo sunt omnia, non mediocri quodam
consilio naturam mundi administrari. Quòd si melius geruntur
ea, quæ consilio, quàm quæ sine consilio administrantur: nihil au-
tem omnium rerum melius, quàm omnis mundus administra-
tur: consilio igitur mundus administratur. Cicero. libro. 1. de In-
uentio.

Neque bono quicquã mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo
neque

neque vnquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. Idem
3. Tuscul.

Vt nec domus nec Respublica ratione quadam & disciplina
designata videtur, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec
supplicia peccatis: sic diuina in homines moderatio profecto nul-
la est, si in ea discrimen nullum est bonorum & malorum. Idem. 3.
de Nat. Deor.

¶ Cur tot tantisque miserijs etiam pòst baptisimi lauacrum, & re- COLLE.
generationem Deus homines agitari permisit? Nimirum, quia
hoc ad eius gloriam illustrandam maximè pertinebat. Quemad-
modum enim prudentis medici peritiãibi maximè declaratur,
vbi varijs morbis homines infestantur, ita miseriarum, & peccato-
rum multitudo clementissimi Dei nostri misericordiam, libera-
litem, longanimitatem, & patientiam maxime declarat. Cuius
rei gratia Apostolus ait, iustitiam Dei iniquitate nostra commen-
dari, & veritatem eius in mendacio nostro ad ipsius gloriam abũ-
dare. Beata Elisabeth Regis Panoniæ filia Xenodochium insti-
tuit, in quo ipsa saniosis etiam vlceribus propria manu seruebat,
& medicamenta vlceribus admouebat. Sicut igitur ægrotantium
cura insignem huius sanctæ scemine pietatem declarauit, quæ si-
ne illis occulta foret: ita totus hic mundus peccatis, & ærumnis
plenus, velut amplum quoddam vlcerosorum hominum Xeno-
dochium est, quod immensam Dei nostri bonitatem, misericor-
diam, prouidentiam, atque patientiam prædicat. Propter quod
terram omnem misericordia Dei esse plenam Propheta confite-
tur. Vides igitur omnia mundi mala diuinæ gloriæ illustrandæ, ac
patefaciendæ militare? Quia verò omnia ad Dei gloriam decla-
randam condita sunt: idèd optime eo modo instituta sunt, quo ad
eius gloriam illustrandam maximè deseruiunt: cum vnaquæque
res ex fine suo æstimanda sit. Nec calamitates solum, sed ipsa etiã
peccata diuinæ gloriæ prædicandæ seruiunt, dum & peccatores
misericorditer ad pœnitentiam expectat, & perseverantes in sce-
leribus suis punit. Cum enim solus homo inter cætera animantia
sponte sua aduersus communem Dominum delinquat, & iustitię
leges violet, & societatis humanæ iura dissoluat iustum est vt so-
lus ipse sentiat pœnas, qui solus culpas admittere non veretur.

B

Nonnulla

Pfal. 72. Nonnulla sunt quæ in specie aduersus diuinam prouidentiam pugnare videntur, quale est illud, ex *Pfal.* Mei autem pene moti sunt pedes. p. e. f. g. m. quia zelauit super iniquos &c. Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias, &c. Et illud *Hier.* 12. Quare via impiorum prosperatur? &c. Et illud quod *Malac.* 3. improbi apud Malach. dicunt. Vanus est qui seruit Deo &c. vide locum. Et illud item ex Abachuch, Quare taces impio conculcante iustiores? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi volatilia non habentia ducem. Est enim admiratione dignum, quòd cum ad diuinæ prouidentiae curam spectet, res omnes in fines suos dirigere, innumeræ tamè in orbe nationes sunt, quas Dominus in tetræ infidelitatis tenebris tot annos sine vlla veræ religionis notitia vitam agere permittit. Qua de causa multi de vera religione & diuina prouidentia dubitant. In quo crimine sunt homines, quos modo vulgus Atheistas, hoc est, sine Deo, vocat. Aduersus autem hanc perfidiam omnia Prophetarum vaticinia de Christo militant: quæ quidem multo ante prædicta, tamen impleta videmus. Item varia terrarum vastationes, quas Prophetæ perdixerunt, vt Babylonis, Niniue, Tyri, Ægypti, & multæ aliæ: quas sub oneris nomine Esaias prædicit. Adde quod in nonnullis numerus etiam annorum subputatur, vt cum Esai. ait. Et adhuc sexaginta quinque anni sunt, & Effrain non erit populus. Et afflictioni filiorum Israel in Ægypto, assignatur Dominus quadringentos annos. Et vastationi sanctæ ciuitatis & sanctuarij, designantur anni hebdomadarum *Dan.* 9. Danielis, hoc est. 490. anni. quo tempore ciuitas vastata est. Cum igitur prouidentiae opus sit, punire impios, & hoc ad eò aperte nobis constet, cum videamus impleta ea quæ à Prophetis prædicta sunt, & eo ipso tempore quo prædicta fuere, nemo, nec infidelis quidem, qui hoc animaduertit, prouidentiam negare merito poterit, cum futurorum prædictio folius Dei opus sit. Hoc igitur mihi certo certius constat: Cur autè Deus tot barbaras nationes infidelitatis tenebris obrui patiat, nõ est meum diiudicare, sed cum Apostolo clamare, O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c.

Miraris Deum omnia in omnibus operari, & vltimos rerum effectus immediatè per se contingere, cum tam multiplices causas

causæ mediæ intercedant: desines tamen mirari, si consideres omnia latissimæ arboris folia vsque ad extremum eius ramusculum (qui per tot intervalla à radice distat) virtutem tamen, & pulchritudinem, ac fecunditatem ab ea tot ramis interuenientibus trahere. Ad hunc ergo modum omnes piorum omnium gemitus, omnes pietatis affectus, & sancta desideria, à diuina gratia prouenire cognosce, & pro eis semper gratias age, propheticum illum morè in ore semper habens, Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.

Quid miramur Deum vbique locorum adesse præsentem, & per omnes rerum naturas cõmeantem, & omnia prouidentem, cum videamus solis radios, atque virtutem omnia, quæ in cœlo, terra marique sunt, vsque ad intimos terræ sinus penetrare: nihilquè in hac tanta rerum vniuersitate esse, quò non virtus eius pertingat: Si ergo tam latè patet finita virtus creaturæ, quid de infinita, & immensa illa natura iudicandum est?

Pondus, & statera iudicia Domini, & opera eius, omnes lapides sacculi. Hoc est ea etiam, quæ humano iudicio temerè fieri videntur, non temere, sed summa ratione & consilio fiunt. Sic sagittam illam in incertum iactam, quæ casu percussisse dicitur regem Israel, inter pulmonem & stomachum, non casu, sed voluntate, & consilio Dei præcedente missam fuisse Micheæ visio satis declarat.

Lege totum hoc caput: in eo quippe miratione atque figura declaratur, omnia quæ in hoc mundo casu fieri iudicio nostro videntur, non casu, sed Dei consilio & prouidentia geri. Eandem etiam prouidentiam designant illa Prophetæ verba, Inclinauit cœlos & descendit. Verbo enim, Descendi, inferarum rerum curam & prouidentiam ostendit. Idem etiam insinuant quæ sequuntur. Et ascendit super Cherubin, & volauit, volauit super pennas ventorum. Quæ verba incredibilem diuinæ mentis pernecitatem indicant: hoc est, vim omnia penetrantem, vim vbique præsentem, & omnia cœlo, terra, marique perlustrantem, atque regentem.

Diuina sapientia nec omnia scelera, quæ in hoc mundo fiunt, punit, nec omnia rursus impunita relinquit. Si enim nulla puniret,

Nullam esse homines providentiam crederent, si vero in omnia animaduertent, nihil post hanc vitam vel præmij, vel supplicij superesse crederent. Nunc autem dum quædam punit, providentiam suam ostendit, dum verò quædam impunita relinquit, ad futuræ vitæ supplicia se ea referuare demonstrat. Eodem consilio pios homines aliquando ab instantibus periculis eripit, aliquando impiorum furori vexandos, & coronandos maiori indulgentia permittit. Sic enim tres pueros ab incendio Babylonis eripuit. Septem verò fratres Machabæos crudelissimè ab Antiocho excarnificari sustinuit. Propter illud Apostolus ait. Sancti per fidem vicerunt regna, &c. quæ sequuntur. Propter hoc autem subdit, Alij dissenti sunt non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem.

Hebr. II.

De providentia Dei & improborum prosperitate (quæ providentiam tollere quibusdam visa est) latè differitur. Psal. 72. cuius initium est, Quam bonus Israel Deus! Ait enim. Mei autem penè moti sunt pedes, &c. Et infra, Et dixerunt, Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelsis? Ecce ipsi peccatores & abundantes in

Hierem. 12.

seculo obtinuerunt diuitias &c. Cui simile est illud Hieremias, Iustus quidem tu es Domine si disputem tecum, verumtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur &c? Quibus tamen idem Propheta respondet, dum fragilitatem, breuitatem, superbiam, celeremque finem mundanæ gloriæ describit. Ait namque,

Psal. 72.

In labore hominū nō sunt &c. Sequitur deinde, Ideo tenuit eos superbia, &c. quæ sequuntur. Pauloque inferius, in nouissima corū oculos conijciens ait, Verumtamen propter dolos posuisti eis &c. Quæ omnia Hieron. sic vertit ex Heb. Verumtamen in lubrico posuisti eos, deiecasti eos ad interitum. Quomodo vastati sunt? subito defecerunt, consumpti sunt, quasi non sint, quasi somnium euigilantis, Domine in ciuitate tua imagines eorum ad nihilum rediges. Imaginem appellat dignitatem, memoriam, & nominis claritatem: quibus rebus isti inflabantur, cum tamen eæ res nihil aliud essent, nisi vmbra quædam, & imago vana. Sic enim a tibi dixit, Verumtamen in imagine pertransit homo, id est, velut vmbra quædam & inanis imago vita transit. Et Apostolus. Præterit, inquit, figura huius mundi.

Psal. 38.

Ad cor. 7

Frustra homines Deo reluctante ad opes, dignitatem & gloriā niti,

niri, canit ille Psalmus, Nisi Dominus ædificauerit domum &c. sic & ille, Quia nec ab Oriente, nec ab Occidente, nec à desertis montibus (hoc est à meridie. Subaudiendum autem est, venit exaltatio) quoniam Deus iudex est: hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini &c. Sensus est, Deum esse qui opes & potentiam &c. pro voto suo hominibus impertiat. Quo circa frustra queritur in terris dignitas & potentia: quarum rerum dispensatio pertinet ad solum Deum, qui æquissimus iudex est, & vniciueque vel pœnas, vel præmia constituit, pro eo ac quicquæ se gerit. Hoc est enim quod ait, calicem in manu Domini inclinari, modo in hanc partem, modo in illam.

Psal. 126.

Psal. 74.

Qualis sit quam deus gerit piorum, atque impiorum providentia breuiter exponit. i. Psalm. his verbis, de viro namque pio ait, Et erit tanquam lignum, quod plantatum est, &c. quæ sequuntur: & folium eius non defluet. Cui simile est & illud, Capilli capitis vestri omnes. n. s. Item illud Hierem. Benedictus vir, qui sperat in Domino, & erit Dominus fiducia eius: Et erit tanquam lignum, &c. Contra verò, de impijs dicitur, Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit ventus. Eos quippè Deus pro eo, ac eorum impietas meretur cupiditatum suarum, atque fluctuantis seculi libidini voluendos, atque versandos permittit. Ea enim mensura illos metitur, quam ipse per Oseam significat. Oblita es Dei tui: obliuiscar & ego filiorum tuorum. Item, Ipsi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, &c. Et ego prouocabo eos, in eo, qui non est populus. Hoc est, sicut ipsi alium Deum, me neglecto coluerunt: ita, ego neglectis ipsis, alieni populi fœlicitate torquebo eos, vt videlicet se cæteris nationibus inferiores videant, & videndo contabescant, &c. Hinc & illud Zachar. II. Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod occiditur, occidatur: &c. Ad hoc verò significandum Oseæ præcipitur, vt natum sibi filium appellet, Non populus meus vos. Itaque nihil mirum, si impijs grauissima & corporis, & animæ incommoda contingant: & repentina morte, vel vi, vel morbo, vel casu aliquo de medio tollantur. Quam multos enim quotidie in rixa ferro transfuerberatos, subito occubuisse, & mox vitam cum morte commutasse videmus?

Psal. 1.

Matt. 10.

Hierem. 17.

Oseæ 4.

Zach. II.

Familiares est impijs quò liberius, & iucundius peccent, diuina nam prouidentiam impugnare. Dicunt enim apud Ezechielem, *Ezech. 8.* Non videt Dominus, & dereliquit Dominus terram. Item, Et dixerunt, *Psal. 72.* Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelsis? Et iterum, Dixit enim in corde suo (scilicet impius) oblitus est Deus auertit faciem suam ne. v. i. Et infra. Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo, non requiret. Non enim audent impij hoc ore proferre: quod gentes etiam immanes confitètur: sed prauitate vitæ hoc testatur: hoc est, sic se in vita gerunt, ac si nullam esse prouidentiam, nullumque bonorum, & malorum delectum crederent. Vnde est illud Hierem. Vsq; uero lugebit terra, &c. quoniam dixerunt, Non videbit nouissima nostra. Item *Psal. 93.* Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget deus Iacob. Intelligit insipientes in populo, &c. quæ sequuntur.

Psal. 76. Pro eo, quod nos legimus, Quis sicut Deus noster, qui &c. & humilia respicit in cælo, & in terra. Alius vertit. Quis sicut Deus noster: qui in altis habitat, & demittit se, ut omnia respiciat in cælo, & in terra. Cui cohæret illa Saluatoris sententia, Nonne quinque passeris uenunt dipondio? &c. Est ergo sensus, Quauis maiestas Dei res omnes in immensum excellat, nihil est tamen in uniuerso tam paruum, & humile, quò se non demittat prouidentia eius. Quod cum ita sit, vitam sic colere debemus, tanquam ille nostris cogitationibus, uerbis, & actionibus interfuit.

Sæpe res magni momenti Dominus ex fortuitis quibusdam, & accidentarijs occasionibus ortum ducere uult. Quid enim (si humano more loquamur) magis fortuitum esse potuit, quam quod Rebecca Iacob, filio ait, *Gene. 27.* Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei, Affer mihi de uenatione tua, &c. Casu enim quodam hoc audire potuit: unde tamen prælatio Iacob, & summa illa benedictio (per quam uniuersæ cognationes terræ benedicendæ erant) orta fuit. Rachel uero propter sublatas mandragoras noctem uiri, sorori Liæ tradidit: in qua dedit Dominus illi conceptum, peperitque Isachar: ex quo duodecim millia electorum signata in Apoc. leguntur: qui modo diuinæ pulchritudinis uisione sine fine fruuntur.

Qualem

Qualem Dominus Ecclesiæ suæ prouidentiam gerat, ducatus ille, qui Numer. 9. late describitur (quomodo Dominus in colum *Num. 9.* na ignis & nubis populum suum ad promissam terram pergentem, antecedeat) miro modo declarat. Illa enim columna, & tempus ingrediendi, & quiescendi: & iter, per quod ingredi, & locum, in quo castra metari deberent, apertissimè ostendebat. Itaque nihil erat, cur in his omnibus solliciti essent, cum pro eis Dominus sollicitus esset: Nihil item quod eos angeret, si uel diutius in eodem loco peristerent, seu uelocius properarent: quantum enim tarditatis, aut uelocitatis causas ignorarent, certò tamen se errare non posse credebant, cum ductorem haberent Deum: cuius occulta quidem decreta atque iudicia, nunquam tamen aut fallacia, aut iniusta sunt. Cum ergo non minore nunc Dominus Ecclesiæ suæ, quàm tunc synagogæ, prouidentiam gerat, (quandoquidem à nobis abiens dixit, Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.) certum est omnia, quæ in Ecclesia fiunt, aut contingunt, ad electorum salutem aut disponente, aut permittente Deo prouenire. Notum domino à seculo est opus suum. Quare nemo, aut angeli, aut diuinæ misericordiæ diffidere debet, cum uarias Ecclesiæ calamitates uidet. Non enim abiicit curam nostri Dominus, nec dormit, qui custodit Israël: quauis interdum dormire nobis uideatur.

De diuina prouidentia extat insignis locus Origenis in lib. Numer. in quo late exponit, quomodo Deus ex malis bona elicere soleat. Eius hæc uerba sunt, Nos interim dicimus dispensatione quadam, & sapientia Dei ita omnia in hoc mundo esse disposita, ut nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiam si malum illud sit. Sed hoc planius explicemus. Malitiam Deus non fecit, tamen cum ab illis inuentam possit prohibere, non prohibet, sed cum ipsis, à quibus habetur, uirtutem ea ad necessarias causas. Per eos enim, in quibus est malitia, claros, & probatos efficit eos, qui ad uirtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset utique, qui contraret uirtutibus. Virtus autem, si nihil haberet contrarium, non claresceret, nec splendidiore & examinatio fieret. Non probata autem nec examinata uirtus, nec uirtus est. Sed hæc si dicantur sine diuinorum uerborum testimonijs, exquisita magis, & humana arte composita, quàm uera

B 4

& induc

& indubitata videbuntur. Requiramus ergo an huiusmodi sensus diuina volumina contineant. Veniamus ad Ioseph. Tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle omne parricidale commentum, quo scruerunt in fratrem, quousque venderent eum. Si hæc auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abstuleris cuncta illa, quæ apud Ægyptum per Ioseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio somnij Pharaonis, nemo frumenta congregasset in Ægypto, nemo necessitatem famis sapienti prouisione curasset, periisset Ægyptus, periissent & finitimæ regiones fame, interiisset etiam ipse Israel, & semen eius. quærens panem. Quod si etiam noui testamenti cupis hæc testimonijs confirmari, si auferas malitiam Iudæ, abstuleris pariter crucem Christi, & passionem eius, &c. quæ sequuntur vsque ad resurrectionem Christi. Item, nisi essent Dæmones, non esset certamen, neque victoria, neque corona. Si non fuissent tyranni, neque Christi martyres extitissent. Ex quibus omnibus liquet, Deum nõ solùm bonis, sed etiam malis ad bonum vti solere. Et hoc verè mirabile est, quòd vasa contumeliæ deo ad bonum opus deseruiant. In magna enim huius mundi domo non sunt tantummodo vasa aurea, &c. Sic etiam in vr̄bibus abiectissimi homines ad obeunda quædam deterri- ma, & purgandas sordes deputantur: sine quorum ministerio sordida ciuitas esset. Hæc omnia Orig. vbi sup.

Diuinæ prouidentie modus est, vt paulatim, & per incrementa temporum res ad destinatos fines perducatur. Sic enim Dauidem ad regni fastigium extulit, quem ipse modo primùm vexari passus est: deinde eo in Hebron regnante, longa inter domum eius, & Saulis fit concertatio. Dauides indes proficiente, & Saulis domo deficiente. Hoc etiam modo Ecclesiam & Christi regnum (cuius hoc typum gerebat) paulatim dilatauit, & auxit. Eadem etiam prouidentia non modo rectè factis, sed peccatis etiam hominum ad ea, quæ destinauit, vti solet. Sic indiscreta obiurgatione Isboseth, & stupro Abner vsus est, vt quod promiserat Dauidi regnum, traderet. Latronum quoque crudeli parricidio vsus est, qui Isboseth occiderunt, ad eius regnum euertendum, & Dauidis stabiliendum.

Dei

Dei prouidentia specialis erga pios.

CVM omnia sanctarum scripturarum volumina spem nostram & dilectionē in Deum vehementer accendat, magnumque nobis in calamitate positis solatium præsent, tum ea qua pijs hominibus non ad futuram vitam modo, sed ad præsentem etiam promittuntur, hoc ipsum maxime efficiunt. Quocirca boni consulet pius lector quòd longiores paulò in hac parte fuerimus: varia scripturarum loca, & diuina & promissa congerentes, quæ nobis velut obfides quidam diuinæ miserationis & protectionis sint.

Deus noster Deus saluus faciendi &c. Et, Deus iustus, & saluus non est præter me. Et in Epistola Hieremiæ insultat aliarum nationum Dijs, quòd hominem à morte non liberent, neque infirmum à potentiore eripiant, neque viduæ misereantur, neque orphanis beneficiant. Denique appellatur Deus salutarium nostrorum: qui videlicet non vnā, sed multiplices nobis salutes largitur. Ex quo apparet ad illum nobis in omni pressura confugiendum esse. Si enim suppellectili aliqua indigentes, ad eius rei artifices pergere solemus: quid aliud cum salutis egentes sumus, facere debemus, quàm ad eum confugere, qui salutis autor & velut artifex est?

Paternam curam, & prouidentiam Dei erga seruos suos testantur illa Domini verba, Non vocaberis vltra derelicta, neque terra tua vocabitur amplius desolata, sed vocaberis, voluntas mea in ea, &c. Hoc est, quod alibi dixit, Vt sit ibi anima mea, & cor meum cunctis diebus. Et in Cant. Vineæ mea coram me est. Et, En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. Et, Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, &c. Et, Hæc dicit qui habet septem stellas in dextera sua, & ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Denique hoc est, quod ait, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus. v. a. c. f.

Specialis cura, & prouidentia Dei, cum ex multis alijs, tum præcipuè ex patris nomine (quod in euangelicis, & propheticis etiam literis frequentissimum est) facile colligitur. Sic enim apud

B 5

Esaïam

- Isai. 64.* Esaiam legimus, Et nunc Domine, pater noster es tu, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos. Quam quidem dignitatem vnigenitus Dei filius nobis contulit, & promeruit: de quo scriptum est, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Patris autem opera sunt, filium diligere, monere, castigare, necessaria illi providere, languentem curare, dubitanti consilium, ab hostibus defendere, & hereditatem suam illi relinquere: Hæc igitur omnia cælestis ille pater, ijs cumulatifsimè præstat, quos in filios adoptauit. Non enim nomine renus, sed beneuolentia, & prouidentia, sic omnes carnis patres superat, vt eius filius dicat, Patrem nolite vocare super terram: vnus enim Pater vester est &c. Quid igitur hoc patrimonio dignius, quid pretiosius?
- Ioan. 14.* Non turbetur cor vestrum, nec formidet. Quare? Quia vado, & venio ad vos, quia non vos relinquam orphanos. Ex hac igitur paterna Dei cura & prouidentia sequitur admiranda ista securitas, qua sultus Prophetâ dicebat, Dominus illuminatio mea, &c. Et, Deus noster, refugium, & virtus, &c. Et, Tu autem Domine susceptor meus es, &c. ideo non timebo milia populi circumdantis me. Ex hac verò securitate pax illa consequitur. De qua paulo ante idem Dominus dixerat, Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, Non quomodo mundus dat. e. d. v. Est enim hæc pax, quæ exuperat omnem sensum.
- Eccl. 34.* Mirè describit Eccl. 34. paternam Dei curam & prouidentiam erga pius omnes. Ad quem (inquit) respicit? & quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timentes eum, protector potentia, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, vmbraculum meridianum deprecatio offensionis, adiutorium casus, exaltans animam, illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Quid his quæso maius, quid diuinius? fœlices, qui sub tali vmbraculo ac tutela degunt. Quid enim illis vel nocere, vel deesse poterit?
- Psal. 56.* Pro eo, quod nos legimus, Anima mea in medio catulorum Leonum dormiui conturbatus. Hierony. ex Hebr. vertit, Anima mea in medio Leonum dormiuit ferocientium. Hoc præstitit ad verbum Daniel. Sed in spiritu tamen hoc ipsum præstant viri sancti, qui inter Dæmonum & cupiditatum affultus positi, in pace dormiunt, & requiescunt: illius ope freti, qui ait, Cum transie-

ris per aquas tecum ero, & flumina non operient te, in igne non combureris.

Qualis sit paterna cura & prouidentia, quam Deus gerit electorum suorum, quamque præclara, & multa bona sint, quæ illis in hoc etiam exilio positis largiatur, omnes ferè sacrarum literarum paginae prædicant. Hoc autem argumentum latè tractatur in Psalmo, Noli emulari, &c. Et, Benedicam Dominum in omni tempore, &c. vt paulo post indicabimus. Item in Psalmo. Qui habitabat in adiutorio, &c. Et, Leuaui oculos meos in montes, &c. Iam verò totus ille Psalmus, Dominus regit me. Quot verba, tot habet diuinæ miserationis promissa pijs hominibus exhibenda: quæ quoniam in enarratione eius Euangelij (cuius initium est, Ego sum pastor bonus) explanauimus hoc in loco supersedebimus. Huc pertinet & illud, Pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Cui simile est & illud Esaiæ. Quæ mulier obliuisci potest infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce enim in manibus meis descripsi te. Quibus verbis quid dulcius? quid amantius? quid mirabilius? Quam obrem merito Dominus ait, Patrem nolite vocare super terram, &c. Huc accedit & illud, Immittit Angelus Domini in circuitu timentium eum. Pro quo D. Hieronymus ex Habrazo vertit. Circundat Angelus Domini in gyro timentes eum. Alij autem vertunt, Castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum. Quod ita esse Helisæus trepidanti puero suo apertissimè ostendit, cum ab exercitu Syriæ domus eius obsideretur. Quid ergo mirum, si Ecclesia fortis esse dicitur, vt castrorum acies ordinata? Hinc & illud. Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Hæc autem fortitudo ex præsentia Dei animam inhabitantis manat: de qua Psalmus, Me (inquit) propter innocentiam suscepisti, &c. Pro quo Hieronymus ex Habrazo vertit. Ego autem in simplicitate mea adiutus sum à te, & statues me ante faciem tuam in perpetuum. Hoc est autem, quod Solomon in oratione sua petebat, vt essent oculi Dei intenti super domum illam die, ac nocte. Quid ergo fœlicius, quàm tales supra se oculos vigilantes habere? His enim oculis aspici, beari est. Vnde est illud, Respiciam vos & crescere faciam.

Psal. 36.

Psal. 90.

Psal. 120.

Psal. 22.

Ioan. 10.

Psal. 26.

Isai. 49.

Matt. 23.

Psal. 33.

4. Reg. 6.

Psal. 40.

Leuit. 26.

Quod

- Pfal.* 26. Quod dominus singularem piorum prouidentiam in eorum tribulatione gerat, declarant illa verba Psalmi. 26. Abcondit me in tabernaculo suo in die malorum, protexit me in abscondito tabernaculi sui: in petra exaltauit me. Item illa, Abcondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Benedictus Dominus, qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi in ciuitate munita: Hoc est, perinde salutem meam tutatus est, ac si mœnibus, & firmissimo præsidio septus essem. denique huius rei gratia pios homines Asaph. Psalmo. 81. absconditos appellat. Pro eo enim, quod nos legimus, Cogitauerunt aduersus sanctos tuos, alij ex Hebræo vertunt, Cogitauerunt aduersus absconditos tuos. Vnde interpres quidam super hoc versu, Abcondes eos in abscondito faciei tuæ, sic ait: Hac elegantissima allegoria exprimit vir sanctus, quantæ curæ sit Deo piorum salus, quamque securi, & ab omni periculo tuti sint, quicumque se, ac sua omnia tutelæ ac misericordiæ ipsius cõmiserunt. Est autem sumpta hæc orationis exornatio ex similitudine regis, qui eum, quem securissimum velit esse, ab impetu & insidijs inimicorum in suum cubiculum recipiat: ut non solum parietes regij, sed etiam oculi regis salutem ipsius custodiant. Qua quidem tutela nihil securius, aut amantius excogitari potest. Hinc sæpè videmus homines pios nullavi, aut vexatione improborum, à rectitudine mentis suæ depelli posse.
- Eo vsque paterna cura & prouidentia Dei erga suos pertinet, ut non modò orantes exaudiat, sed illud etiam impleat, quod ipse per Esaiam pollicetur, Et erit, antequam clament, exaudiam: adhuc illis loquentibus audiam. Huc pertinet & illud, Deus meus, misericordia eius præueniet me. Quod quidem non ad solam exauditionem, sed ad multorum periculorum salutarem præuentionem referendum est: Quale est illud, Symon, ecce Sathanas expetiuit vos. y. c. f. t. ego autem rogauit pro te, ut non d. f. t.
- Pfal.* 65. Pro eo, quod nos legimus, Si dormiatis inter medios clericos, alius vertit, Si dormiatis inter ollas, pennæ columbæ, &c. Quæm versum sic interpretatur. Sæpè iam diximus, linguam Hebræam admodum concisam esse, & orationibus imperfectis abundare: cuiusmodi

cuiusmodi est versiculus iste, qui hanc sententiam continet. Si tã atri, & fordidis sitis, quàm ij, qui iacent inter ollas fuliginosas, polliceor tamen, vos in posterum fore tam nitidos, & cãdidos, vt alis columbæ argenteis, & instar auri fulgentibus vos comparare possitis, id est, Sic habetote, vos deposito luctu, & mœrore omni, post hac letos, & fortunatos fore: Vt enim color ater luctum, & calamitatem: sic albus lætitiã, & res secundas significat. His igitur verbis certissimam Domini opem pijs hominibus in maxima calamitate positis, pollicetur. Quod cum pius quisque sibi persuasum habeat, pertinacissimè Dei auxilium in tribulatione sperat, clamans cum Beato Iob, Etiam si occiderit me, sperabo in eum. Item *Iob.* 13.
Pfal. 70. Ego autem semper sperabo, & adijciam super omnem laudem tuam. Huius autem spei officium simul & fructum ostendit idem Vates cum ait, In terra deserta inuia, & in aquosa, sicut in sancto, siue sanctuario apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam. Itaque vir sanctus sic se Deo in inculta illa solitudine præsentem exhibebat, ac si in templo, & in sanctuario eius esset. Ibi que virtutem, & gloriam, hoc est, potentiam, & misericordiam Dei contemplabatur, qui exulem, profugum, & rerum omnium egentem, cœlestibus donis ita reficiebat, ac si rerum omnium compos esset: quod quidem indicat, cum subdit, Quoniam melior est misericordia tua super vitas: hoc est super omnes huius vitæ opes, & facultates.

Quàm pia illa Dei nostri prouidentia, quam Propheta designauit in toto Psalmo. 90. Scapulis (inquit) suis obumbrabit tibi, &c. *Pfal.* 90.
p. e. sp. Ciconiæ (quæ mira charitate pullos suos prosequuntur) Sole feruente, protensis alis, & scapulis, pullos tegunt, nè æstu teneri adhuc, & implumes torreantur. Hoc idem fecit Dominus Iesvs, qui totum diuini furoris æstum in se recepit, vt nos ab eo liberaret. Quod quidem Propheta insinuauit, cum illum scapulis suis nos texisse, & obumbrasse ait. Sequitur deinde, Non timebis à timore nocturno: hoc est, ab omni tentatione principis tenebrarum. Propter hos autem timores nocturnos (quo tempore pertrã feunt omnes bestię Syluæ, & catuli Leonum rugientes, & quærẽtes quem deuorent) sexaginta illi fortes gladios habent super scemora sua positos. Sequitur, A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris. Acriter aduersus infirma corda pugnat dies.

dies prosperitatis, nox autem aduersitatis tempora designant: illa eleuat, ista deiicit: per illam à recta via declinamus à dextris: per hanc à sinistris. Ab utroque autem periculo Dominus eos liberat, qui se totos ad illius præsidium contulerunt, nè vel secundis rebus efferantur, vel aduersis deiiciantur. Liberat item ab incurſu, & Dæmonio meridiano: quando videlicet Dæmon se in lucis angelum transformat, & vitium virtutis imagine celat. Sequitur deinde. Quoniam angelis suis mandauit de te, vt cust. &c. in manibus portabunt te, &c. Hinc quidam ex sanctis Patribus. Nimis (inquit) suauiter equitat, quem gratia Dei portat. Hac cura, & prouidentia quid potest cogitari firmiter? quid amantius? quid honorificentius? Sed adhuc maius est, quod per Hieremiam idem Dominus pollicetur, cum ait, Ego quasi nutritius Effraim portabam eos in brachijs meis, & ipsi non intellexerunt, quod curarem eos. Sequitur deinde, super Aspidem, & Basiliscum, &c. Quibus verbis atrocissima pericula designat, à quibus Dominus electos suos potenti virtute liberat. Sic Apostolus, de ore Leonis liberatum se esse testatur, Leonis nomine Neronem intelligens. Quin. & Daniel à leonibus liberatus, Deo gratias agit: Et illa item sancta anima, quæ Domino confitetur, se à rugientibus præparatis ad escam, & de portis tribulationum ereptam, &c. Denique ait. Longitudine dierum replebo eum, & o. i. l. m. Hæc omnia promissa ad eum pertinent, qui habitat in adiutorio altissimi, hoc est, qui spem omnem salutis non in se, aut humanis præsijs, sed in vno Deo collocauit, seque totum illius misericordiz, & paternæ prouidentiz cõmisit. Est autem elegantissima metaphora inhabitandi verbo posita. Domos enim homines fabricant, in quibus requiescant, seque ab omni cœli intemperie, hoc est, à frigore, æstu, imbribus, & ventis tueantur. Ad hunc ergo modum vir iustus Deum ipsum in domicilium eligit, in quo habitat, hoc est, in quo requiescat, atque ab omnibus huius vitæ periculis se tutum incolumemque conseruet. Idem autem præsidium pollicetur per Isaiam, cum ait, Tabernaculum erit in vmbraculo dici ab æstu, & in absconditionem à turbine, & à pluuia. Vnde pro eo, quod nos legimus, In adiutorio altissimi, &c. Hieronymus ex Hebr. vertit, qui habitat in abscondito altissimi, in vmbraculo omnipotentis commorabitur.

Osee. II.

Ad Timo. 2.4.

Daniel. 6.

Eccl. 51.

Isai. 4.

morabitur. Alij verò transtulerunt, In latibulo altissimi, quod idem est, sed appositè tamen magis respondet habitandi verbo, quod præcessit.

Pro eo, quod nos legimus, Montes in circuitu eius, Hieronymus vertit, Hierusalem montes habet in circuitu suo, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc, & vsque in sæculum. Simile est illud Zacha. Ego Dominus ero eis murus, ignis in circuitu. Quibus verbis magnum pijs solatium, magna tutela, & securitas promissa est.

Quanta vero sit hæc piorum hominum felicitas & securitas declarant illa sponsæ verba, Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læuæ quippe nomine, bona gratiæ, dextræ verò futura gloriæ bona accipimus. Paterna ergo Dei prouidentia in præsentia quidem vita pios omnes bonis gratiæ, tâquam supposita capiti eorum læua sustentat, fulcit, & molliter ac blandè fouet, dulciterque velut in sinu, atque brachio suo accubare facit: quos tandem bonis gloriæ, velut dextera sua complectitur, & in æternitatis gremio delicijs omnibus pascit. Bona autè gratiæ sunt fructus illi spiritus, quos Apostolus enumerat, charitas, pax, gaudium in spiritu sancto, & his similia: quibus pij homines in hoc exilio, & fulciuntur, nè cadant: & reficiuntur, nè illicita concupiscant. Bona porrò gloriæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c.

Qua cura & vigilantia pios omnes Dominus seruet, ac tueatur, declarant illa verba Cant. 4. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Hortum autem appellat animam iusti: quoniam ea velut paradusul deliciarum veri Salomonis est: cuius delitiæ sunt esse cum filijs hominum. Conclusum autem dicit hunc hortum, propter iugem suam & Angelorum custodiam: quibus vndique septus est. Quod etiam Dæmon testatur: cum de beato Iob ait, Non nè tu vallasti eum, & omnem domum eius?

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Hanc sententiã eisdem ferè verbis sponsa repetit Cant. 1. & 5. & 7. Qua facile colligitur, talem cuiusque Dominum curam gerere, qualè ipse erga eius præcepta seruanda gerit. Itaque si tu in hac vnare, quæ ad te pertinet sollicitus es, firmiter quoque spèra Deum ipsum tui tuarumque rerum sollicitam curam gerere. Vera est enim illa sententia dicentis,

Psal. 124.

Zach. 2.

Cant. 2.

Galat. 5.

Cant. 4.

Iob. 1.

Cant. 5.

- dicens, Cum sancto sanctus eris, &c. Recte ergo dicitur, Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Sic enim pijs hominibus Dominus intendit, quasi singulis. Hoc autem Abraham, & filijs eius
- Gene. 17.* pollicitus est, cum ait, Et statuam pactum meum inter me, & te: & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus & feminis tui post te. In quibus verbis audis fœdus æternum, non solum cum Abraham, sed etiam cum femine eius: hoc est, cum sectatoribus fidei & obedientiæ eius. Sicut autem Abraham huius promissionis velut obsecus fuit (cui à Domino dictum est: ut adducat Dominus propter Abraham omnia que locutus est ad eum) ita promissionum, quæ nobis factæ sunt, fidei iussor & obsecus Christus Dominus est: per quem habemus accessum ad patrem &c. & per quem is maxima & pretiosa nobis promissa donauit, ut per illum efficiamur diuinæ consortes naturæ.
- Gene. 15.* Ait Dominus ad Abraham, Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Duo hæc Abraham omnibus que sectatoribus eius præmia magnificentissima promittuntur: alterum ad hanc vitam, alterum ad futuram. Huius enim vitæ præmium est, Ego protector tuus. Quo protectora, quid homini ad salutem deesse potest? Alterius autem vitæ præmium est, Merces tua, magna nimis. Non enim dixi Iacob, Frustrà quaerite me: Mensuram enim bonam, & confertam, &c. Hæc verò prouidentia eo vsque pertingit, ut non pios solum singulari quodam auxilio tueantur, sed omnia etiam, quæ aliqua ratione ad eos pertinent. Sic angelus Domini Agar vxoris Abraham curam gessit, quando à domina sua fugiens, errabat in solitudine Bersabee. Quo in loco Dominus vagientis pueri vocem exaudisse dicitur: non utique eius merito (quod nullum erat) sed eius, cuius filius erat, nempe Abraham. Sic etiam eiusdem serui orationem exaudiuit: quando in Mesopotamiam perrexit, ut inde vxorem filio domini sui acciperet. Sic impium Laban opibus auxit propter generum Iacob, qui eius greges pascebat. Quod aperte intellexit vterque. Alter enim ait.
- Gene. 30.* Benedixitque tibi Dominus ad introitum meum: alter verò, Experimento, ait, didici, quod benedixerit mihi Dominus propter te. Idem quoque Dominus Ioseph intellexit, cum captiuus in Ægypto seruiret. De quo dicitur. Optimè enim nouerat Dominum esse cum eo, & omnia opera eius ab eo dirigi: Hoc est autè, quod Dominus

- Dominus Abraham pollicitus est, cum ait: quando post promissam illi benedictionem subdit etiam, Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam. m. t. Hinc illa cura nepotis Iacob. Persequentem enim Laban per visum nocte, Dominus compefcuit dicens, Caue, nè loquaris quicquam asperè contra Iacob. Hoc autem quid aliud est, nisi ut pupillam oculi custodire pios? Quid ergo hac paterna cura, & prouidentia dulcius? quid amantius? Fœlices profecto pij omnes, qui sic à Deo custodiuntur. Hanc eandem prouidentiam, & declarant, & pollicentur illa Domini verba, Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis terræ: mea est enim omnis terra. Dauid autem ait. Beata gens, cuius est Dominus Deus eorum: populus quem elegit Dominus in hæreditatem sibi. Plura tamen aliquid in peculio, quàm in hæreditate designari videtur: hæreditas enim potest esse diuitum: peculium autem ferè pauperum est: qui cum nihil habeant aliud, quo vitam tueantur, omnem operam suam in illo excellendo ponunt. Simile ergo curam, & prouidentiam, Dominus obedientibus pollicetur.
- Exod. 19.* Vbi tabernaculum perfectum fuit, nubes Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte. Hoc modo Dominus populo suo dux erat itineris vtroque tempore. Quæ omnia prouidentiam Dei facile declarant. Sed illud tamen quod incubare dicitur tabernaculo, metaphora est ab auibus sumpta, quæ ouis incubant, & calore suo fouentes, ex ouis pullos educunt. Quod quidem diuini spiritus officium est, qui foru, & calore dilectionis suæ ex hominibus Angelos, & ex carnalibus spirituales efficit. Omne enim agens sibi simile agit.
- Leui. 26.* Si qualis sit quam Deus gerit, piorum, & impiorum prouidentia, scire cupis, lege aureum caput Leuit. 26. in quo admiranda bona, quæ pijs Dominus largitur, & horrenda supplicia, quæ impijs minatur deprehendes. Summa autem donorum, quæ pijs proposta sunt, ijs verbis continetur, Ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosque eritis populus meus. Ex hæc autem Domini præsentia consequitur suauissima illa pax, de qua ibidem dicitur, Absque pauore habitabitis in terra vestra, dabo pacem in finibus vestris. Dormietis, & non erit, qui exterreat vos. Obserua autem, quomodo hæc verba cum illis cohæreant, quibus Dominus apud Ioannem discipulos

Ioan. 14. discipulos consolatur, cum ait, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet: audistis, quia ego dixi vobis, vado, & venio ad vos: Hoc quid aliud est, quam quod antea dixerat, Ambulabo inter vos, &c. Sicut autem pijs pacem & securitatem pollicetur: ita contra impijs metum, terrorem, & minatur. Unde post alias impiorum calamitates addit, Et qui de vobis remanserint, dabo paubrem in cordibus eorum, & terrebite eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente.

Abac. 3. Quanta sit seruatorum Dei dignitas, qualemque Dominus eorum curam gerat, declarant opera illa miranda, quae is propter salutem populi sui in Aegypto edidit: atque illud in primis, quod Prophetam iure imitatur, cum ait, Via fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum: audiui, & conturbatus est venter meus, &c. Quae de re sic Origenes hom. 5. super Exod. eleganter ait. Iubetur Moses virga percutere mare, ut ingredienti populo Dei dehiscat, & cedat, ac voluntati diuini elementorum famulentur obsequia: & aquae, quae timebantur, dextra, laevaue murus effectae, non solum perniciem nesciant, sed & munimen exhibeat. Cogitur ergo fluctus in cumulum, & vnda in semetipsam repressa curuatur: soliditate recipit liquor, & solum maris arescit in puluerem, ut sicca planta populi Dei transiret. Bonitatem Dei: creatoris intellige: Si voluntati eius obtemperes, si legem eius sequearis, ipse tibi elementa etiam contra sui naturam seruire compellit. Audiui a maioribus traditum, quod in ista digressionem maris singulis quibusque tribubus Israel, singulae aquarum diuisiones factae sint: idque ostendi ex eo, quod in Psalmis scriptum est, Qui diuisit mare rubrum in diuisiones. Haec ille.

Deut. 7. Qualem dominus piorum, & improborum prouidentiam gerat, breuiter Moses Deut. 7. his verbis declarat, Et scies, quia Dominus deus tuus ipse est, deus fortis, & fidelis custodiens pactum, & misericordiam diligentibus se, & his, qui custodiunt praeccepta eius in mille generationes: & reddens odicibus se statim: ita ut disperdat eos, & ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur. Quod autem in mille generationes Dominus haec misericordiam custodiat, vel hoc argumento probari potest, quod ex terra filiorum Esaus, vel vnus pedis vestigiū se daturum negauit: nec ex terra item filiorum Amou, & Moab, quod hanc filijs Loth tradiderit, possidenda, qui

qui quadringentis, & eo amplius annis: de vita decofferant: quauis & impij, & idolorum cultores posteri eorum essent. Nec hoc contentus, ipse etiam pro illis pugnavit, & fortissimos gigantes ab his regionibus propter illos expugnauit, atque deleuit. Huius enim rei gratia gigantium mentio fit, ut per hoc liqueat, victoriam non humanae virtutis, sed caelestis auxilij fuisse. Hanc autem perennem erga pios misericordiam canit etiam beata Virgo, cum ait, Et *Luc. 1.* misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.

Dei iustitia

Gregor. Gregorius super illud Apoc. Sed habeo aduersum te pauca, sic ait: Bona quidem memorat, sed mala refecanda, sine poenitentia, non relaxat. 21. Mor. c. 4. Qui benignè hominem condidit, nequaquam iniuste cruciari permittit: nec sinit neglectè perire, quod est, qui hoc etiam, quod non fuit, creauit, ut esset. *Gregor. 26. Mor. cap. 10.*

COLLE. Magnitudinem diuini furoris declarant illa verba *Psal. 17.* Commota est, & contremuit terra, fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fumus in ira eius, & ignis a facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. Simile item & illud: Ignis accensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni nouissima: deuorabitque terram, cum germine suo, &c. quae sequuntur. Quale vero illud: Inebriabo fagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes? Quid enim horribilius, quam inebriari fagittas sanguine? & carnes a gladio deuorari?

Psal. 102. Vbi nos legimus, Miserator, & misericors Dominus, patiens, & m. m. Alij verterunt, clemens, & miserator Dominus, tardus ad iram, & multum misericors. Cui consentit & illud, Altissimus est, patiens redditor. Lento enim gradu ad vindictam diuini numinis irae procedit, tarditate tamen supplicij gratitate compensat. Vtrumque autem insinuare illa verba videntur, quibus frequenter Dominus in Prophetis vitur, Ecce furor meus conflatur super hunc locum, &c. Conflandi enim verbum, tum lentitudinem, tum magnitudinem diuinae severitatis ostendit: quae instar torrentis obstructi, quò diutius sistitur, eò maiori postmodum impetu rapitur.

Leui. 26. Iustitiam Domini cum misericordia semper esse coniunctam declarat ipse Leuit. 26. cum post varias calamitates, quas in improbos immisurum se esse testatur, tandem ait, Attamen etiam cum essem in terra hostili non penitus abieci eos, neque sic despexi, ut confumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, & recordabor foederis mei pristini, quando eduxi eos de terra Aegypti in conspectu gentium, ut essem Deus eorum.

Iosue. 24. Diuinæ iustitiæ severitatem declarant illa Iosue nouissima verba, quæ ad populum locutus est, Deus sanctus, & fortis est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis, hoc est, nihil inultū abire sinet. Hoc planè vir sanctus longa experientia eruditus, dicere potuit: qui toties saeuientem Domini iram aduersus populum in deserto vidit. Nam & populum pro peccato vituli in deserto percussit, & in sepulchris concupiscentiæ incendio peremit: & post seditionem Core quatuordecim millia, & septingentos homines interfecit: & ignitos serpentes in populum misit, & quadraginta annis illum per desertum errare voluit: quoniã de eius præsidio, & providentiã diffusus fuit: & victorem populum ob vnius Achã noxam hostibus terga dare coegit. Denique post seditionem Core, totus populus ad Mosem ait, Ecce consumpti sumus, omnes perimus: quicumque ad tabernaculum Domini accedit, moritur. Nunquid vsque ad internecionem delendi sumus? Harum rerum consideratio magnum pijs mentibus incutere timorem debet. Hic enim timor facit homines solcite ambulare cum Deo.

Num. 17. Dominus, ait Moses, zelotes nomen eius, Deus æmulator, siue ut alij verterunt, zelans. Vide (ait hoc in loco Origenes) benignitatem Dei: quomodo, ut nos doceat, & perfectos faciat, ipse fragilitatem humanorum nõ recusat affectuum. Videamus ergo quid est hoc, quod dicit, Quia Deus zelans ego sum, &c. Ideo zelans dicitur Dominus: quia animam sibi mancipatam, & charitate desponsatam, non patitur Dæmonibus admisceri: sed flagellis retrahit, atque castigat, quod ex eius immenso in animas amore nascitur. Quemadmodum enim si quis meretricem videat omnibus prostitutam, non irascitur: si verò vxorem, aut filiam viderit, meretricantem furore succenditur: ita sanè Dominus, si viderit animã Dæmonibus prostitutã, & habere plurimos amatores, ita ut intret

Exod. 34. ad eam,

ad eam, modo quidem spiritus fornicationis, illo vero discedete, intret spiritus auaritiæ, post hunc veniat superbiæ, spiritus inde iræ, inde inuidiæ, &c. non perinde curat. Dicit enim, Auferetur zelus meus a te, & nõ irascar amplius. Si verò legitimo coniuncta sit viro, illi viro, cuius matrimonio animam Paulus coniungit, & sociat, si cū adulteris misceatur, excitatur super eam zelus viri, & coniugij defendit castitatem. ¶ Porro autem si adhuc post flagella viderit consuetudine peccandi temerantē iura cōiugij, addit ei libellū repudij, & dimittit eam, dicens. Vbi est libellus repudij matris vestræ, quo dimisi eam? Quibus etiam addit & dicit, Ecce peccatis vestris venundati estis, & propter iniquitates vestras dimisi matrē vestrã. ¶ Ex quibus aperte colligitur, flagella, & correptiones Dñi, amoris eius erga nos, & veluti zelotypiæ cuiusdã signū esse: impunitatē vero reprobationis. Pro illo enim dicitur, Flagellat omnē filium, quem recipit. Propter aliud verò per Ezechielē ait, Auferetur zelus meus a te, & quiescam, nec irascar amplius.

Dei iustitiã temperari misericordiæ lenitate, de illa Sap. 12. verba. Tu autē dominator virtutis cū tranquillitate iudicas, & cū magna reuerentiã (siue ut alij verterunt) moderatione disponis nos. Si enim inimicos seruatorū tuorū, & debitos morti cū tāta cruciasti attentione, dās tempus, & locū, per quæ mutari possent a malitiã, &c.

Dei iudicia.

Licet occultū sit, cū bonis male euenit, & cū malis bene: occultius est, cū bonis bene, & cū malis malè. Gregor. in mor. lib. 5. c. 1.

Super illud, Circundedit eum tenebris, &c. Tenebris homo circumdatur, qui quantumvis cœlesti desiderio serueat, quid de se dispositum sit, ignorat. Greg. vbi suprà. c. 14.

Sæpe, vnde nos deus æstimatur deserere, inde recipit, & vnde recipere, inde relinquit. Greg. vbi sup. c. 5.

Super illud, Effundit despectionem super principes, & eos, qui oppressi fuerāt, releuat. Hoc magna Dei dispensatione agitur: ut in hac vita omnia sint incerta. Nullus ergo superbiat: propter primū: nullus desperet propter secundum. Greg. vbi sup. li. 11. c. 10.

Super illud, Posuit tenebras latibulū suū: Quia videt omnia, & ipse in cōsilijs nõ videtur. Reuelat profunda de tenebris, cū aper-

ta sententia indicat, quid de vno quoque sentiat. Greg. vbi sup. c. 12.

Iusti cum contra desiderium quodlibet agi conspiciunt, ad occulta dei iudicia recurrunt, ut in eis videant quod inordinatum intus non disponitur, quod inordinatum foris currere videtur. Gre. vbi sup. li. 16. c. 14.

Iudicia Dei quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta humilitate debent venerari. Greg. 17. Mor. c. 2.

COLLE. ¶ Si seruus fidelissimus, qui nunquam, neque in mendacio, neque in delicto aliquo deprehensus est, aliquid fecisse dicatur, de quo dubitari possit recte, an secus factum fuerit, qui eius fide spectatissima habet, delatoribus minime credit: itaque innocenter transacta vita, illum ab omni criminis suspitione liberat. cum ergo opera Dei quae quod tidie cernimus, perfectissima in suo quaque genere sint (eiusque rei tot testes habeamus, quot in mundo creaturas videmus) consequens est, ut ea etiam, quorum rationem & causam ignoramus, iustissima esse credamus: neque huius rei causas in hac vita quaeramus, cum & haec, & multa alia futurae felicitati referentur, quam in hoc seculo praeuenire, & ante capere fas non est.

Iudiciorum Dei abyssum multam declarat primum ruina Saulis, cuius duo prima peccata venia digna videbantur. Prius enim fuit, quod magna oppressus angustia Dominum sacrificijs placare ante Samuelis aduentum voluit: posterius vero, quod Agag regi miserimo, & fortunis omnibus euerso, pepercit, & pinguiora pecora reseruauit. Quamto vero grauiora commisit Dauid, tot a Domino beneficij cumulatus, & miraculis in fide confirmatus: & is tamen &c. mirabilis quoque ruina Solomonis: nec vllis verbis pro dignitate explicanda. Mirabilis pugna filiorum Israel contra filios Benjamin: quae in libro Iudicum describitur, in qua multi iustissimam causam habentes, & belli duce Domino designato, a paucissimis, eiusdemque sceleratissimis, iterum, atque iterum, fugati que sunt, multis eorum millibus trucidatis. Mirabile iterum est Prophetam a Domino contra Hieroboam missum, & ab altero Prophetam deceptum, a leone interceptum fuisse: deceptoris autem interitum ille sum quem perstitisse. His adde, si libet Iosiaz regis sanctissimi immatura morte, & toties deploratum ab Hiero. interitum. Quis igitur, cum haec cogitat, non exclamet, o altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c. Dauid quoque, Iudicia (inquit) Dei, abyssus multa: Quis enim cognouit

Rom. II.
Psal. 35.

sensum

sensum Domini? &c. Propter vnius Achor transgressionem, populus punitus est. Propter elationem Dauidis populum numerari precipientis, in vniuersum regnum grauisima pestis immissa est: iustitiam eo, propter quem plaga Dei in populo grassabatur.

Prædestinatio, & reprobatio.

Obtineri nequaquam possunt, quae praedestinata non fuerint: sed ea, quae sancti viri orando efficiunt, ita praedestinata sunt, ut ea precibus obtineant. Nam ipsa quoque perennis regni praedestinatio, ita est ab omnipotenti deo disposita, ut ad hoc electi ex labore perueniant: quatenus postulando mereatur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Greg. Dial. li. 2.

Prædestinatio est, diuinæ voluntatis per gratiam electio. Prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi. Aug. lib. de Præd. Sanctorum.

Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quae praeterierunt: sic Deus praescientia sua non cogit facienda, quae sunt futura. Aug. vbi sup.

Omnes, qui terrena sapiunt non quae Iesu Christi, omnes qui felicitatem terrenam Deo praefereunt, ad illam vnam ciuitatem pertinent, quae dicitur Babylonia mystica, & habet regem Diabolum. Omnes autem, qui ea quae sursum sunt, sapiunt, qui caelestia meditantur, qui cum sollicitudine in seculo viuunt, ne Deum offendat, qui cauet peccare, quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, sancti, iusti, pii, boni, omnes ad vnam ciuitatem pertinent, Hierusalem, quae regem habet Christum. Aug. de duabus mysticis ciuitatibus.

COLLE. ¶ Inter omnia reprobationis, & obdurationis signa, duo mihi precipua videntur: facilitas lætaliter sine vlllo doloris sensu peccandi (quod Salomon appellat, pedes veloces ad currendum in malum) alterum animabus proximorum offendiculo fuisse, ac ruinæ. Exigere enim æquitas diuinæ iustitiæ videtur, ut pereat, qui alios perire fecit: ut eadem videlicet a Domino mensura metiatur. &c.

Præcipuum prædestinationis signum est, bona vita, diuque retenta innocentia. Si Rex ingens aliquod palatium sibi struat, & cedros in silua, lapides, lignaque: ad id deportari iubeat, quisquis

C 4

ibidem

ibidē dolata ligna intuetur, facile colliget ea ad fabricā illā parata esse: quod nō itē de alijs lignis nōdū excisis, aut dolatis, cōijci poterit, cū nihil in eis appareat propter quod merito de illis hoc existimari queat. Idē etiam de pijs & improbis hominibus (quod ad prædestinationē & reprobationē attinet) cōijci poterit: quāuis se cus aliquādo cōtingat. Hoc autē innuūt illa Apolloli verba, Quos prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, illos & iustificavit, &c. Cæterū de his, quos nōdū vocavit, neque iustificavit, meritō dubitari potest, ad quā sortē pertineāt: cum secundū præsentem iustitiam in reprobatorum numero collocati sint.

Prædestinatio, cæteraque diuina decreta nō excludūt humana opera, atque cōsilia. Promiserat Dñs nauiganti Paulo, omnes, qui cū eo ad nauigabant, incolumes euafuros: & tamē cū metu impēdētis mortis nauatæ nauē deserere cōpissent, clamauit idē Apollolus. Nisi ij in naui māserint, vos salui esse nō potestis. Vides igitur nauatarū ministerijs opus fuisse, vt diuina pmissio adimpleretur?

Diuinā electionem & prædestinationē Eccl. 33. designauit his verbis. Omnes homines ex solo, & ex terra vnde creatus est Adā. Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & cōuertit illos à separatione ipsorū. Hoc est, (vt alia trāslatio habet) & euertit eos à suis sedibus. Quasi lutum in manu figuli plasmare illud, & disponere. Omnes viæ eius secundum dispositionem eius, sic homo in manu illius qui se fecit, & reddit illi secundum iudicium suum. Hæc ille.

Sicut electis omnia cooperātur in bonum, etiā ipsa peccata (vt Aug. ait) dū eorum occasione cautiores, humiliioresq; euadūt: ita cōtra, reprobis omnia cooperantur in malū. Hinc illud, fiat mēsa eorū corā ipsis in laqueum, &c. Mensa enim, quæ alimēta cōtinet animatarum scriptura sacra est, vnde tamen, & superbi, & hæretici, & cupiditatibus suis seruietes alimenta mortis colligere solent.

Quāuis numerosa posteritas Abraham, & filio eius Isaac à Dño promissa esset, Rebecce tamē sterilitas oratione Isaac sublata fuit: vt intelligas illa etiā ipsa, quæ Dñs ab æterno decreuit, partim piorum orationibus, partim bonorum operū meritis implenda esse.

Ad iustificationis, & prædestinationis beneficiū referūtur verba illa quæ Deute. 4. Moses populo dixit, De celo te fecit audire vocē suā, vt doceret te, & in terra ostendit tibi ignē suū maximū: quia

quia dilexit patres tuos & semen eorum, post eos. Et infra. c. 7. Te elegit Dñs Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terrā. Nō quia cunctas gētes numero vincebatis vobis iunctus est Dñs, & elegit vos (cū omnibus sitis populis pauciores) sed quia dilexit vos Dñs, & custodiuit iuramētū, quod iurauit patribus vestris. Nō igitur elegit, quod sciret eos diuina gratia melius vsuros: cū infra de illis dicat, cū durissimæ ceruicis sis populus. Et. c. 9. Memēto, & ne obliuiscaris, quomodo ad iracundiā prouocaueris Deū in solitudine: & ex eo die, quo egressus es ex Ægypto, semper aduersus dñm cōtēdisti. Et infra. c. 10. Cōtēdistis imperium Dñi dei vestri, neque vocē eius audire voluistis: sed semper fuistis rebelles à die quo nosse vos cepi. Et Psal. 49. secundū Hiero. versionē ex Heb. ait Dñs, Quadraginta annis displicuit mihi generatio illa, & dixi, populus errās corde est: &c. Ipsi igitur oblata gratia vt noluerūt. ¶ Cōtra vero in Euāgelio dñs ait. Væ tibi corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent. Sciebat ergo Dñs hos melius vsuros gratia: quā tamen illis non exhibuit: vt appareat diuinam electionem exhiberi voluntate, non ex meritorum præuisione pendere. Neque enim hic populus rectē vsus est gratia: cui tamen impensa est: & ille rectē vsurus fuisset, cui tamen tributa non est. Quo in loco exclamare eum Apostolo libet, O altitudo diuitiarum, &c.

Quod diuina prædestinatio non excludit hominis industriam, probant, cū alia multa, tum Davidis exēplum, qui accepta æterni regni promissione, Dñm orat, vt impleat, quod promisit his verbis, Nunc ergo Dñe, verbum quod locutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum, &c. quæ sequūtur. 2. Reg. 7. Ideo Petrus Apostolus nos iubet satagere, vt per opera certam faciamus vocationem nostram.

Quantum sit diuinæ electionis beneficium, hoc exēplo vteūq; licebit conijcere: Fingamus regē aliquem expugnata rebellis ciuitate, centum captiuos cœpisse: e quibus nonaginta iussit interfici, decē verò reliquos magnis muneribus donatos, sibi assidere iussit. Quātum decē isti suo regi, si modo grati sint, se debere fatebūt? Nunc vero totā generis humani velut massam considerā. Ex hac autē videbis maximā partē infidelitatis tenebris operantē, ad

æternam mortem parari. Ex fidelibus autem maximam quoque partem perire: cum arcta sit via, &c. & Multi sint vocati, pauci vero electi. Quale ergo beneficium erit, inter tot perditorum millia, inter paucissimos illos numerari, quibus hæc fors felicissima contigit? O verè beati dñe, quos elegisti, & assumpsisti ut inhabitarent in atrijs tuis.

Psal. 44.

Spiritus sanctus.

Gregor.

Porro ad faciendum bonum, quid in nobis bonus spiritus operatur. Profecto monet, mouet, & docet, monet memoriã, mouet voluntatē, & docet rationē, nec minimam paleam intra cordis quod possidet habitaculum, patitur residere. Sed statim igne subtilissimam circumspectionis, & compunctionis exurit, spiritus dulcis, & suavis. Greg. in mora.

Habitare in corpore animam probat vitales sensus corporis: habitare in anima spiritum, probat vitam spirituales. Illud ex visu & auditu dignoscitur: istud ex charitate, & humilitate, cæterisque virtutibus. Greg. vbi sup.

Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, quia omnes quos repleuit ardentem pariter, & loquentes fecit. Grego. in hom. Si quis diligit me. Ioan. 14.

Idcirco Spiritus sanctus in igne, & columba nobis monstratus est: quia omnes, quos implet, & simplices ut colubas, & ardentes facit: simplices, puritate, & ardentes emulatione. Nequaquam ergo Spiritu sancto plenus est, qui aut in tranquillitate feruorē emulationis desiderit, aut rursus in emulationis ardore, virtutem mansuetudinis amittit. Greg. vbi sup.

In terra datur spiritus, ut diligatur proximus: è cælo datur spiritus, ut diligatur Deus. Sicut ergo vna est charitas, & duo præcepta, ita vnus spiritus, & duo bona. Gre. hom. 13.

COLLE. ¶ Quonia alias de Spūs sancti gratia paulò fufius differimus, hoc modo dicimus, humane nature morbū esse, & caro quidē in sua regione posita, cōtra spiritum fortis est: spiritus verò, qui in hac vita peregrinatur, aduersus illā debilis & infirmus existit: ideoq; ab ea potēter lacesitus tādē succūbit. Huius autē morbi remediū erat, ut spiritui robur adderetur, carni verò detraheretur. Hoc igitur

præci-

præcipuū diuini Spūs munus existit, qui ob eā maximè causam sub imagine vehemētis fiat hominibus datus est: quia vim, & impetū addēs spiritui, detraxit carni, atq; sic tādē illā in seruitutē spūs redegit. Cuius rei figura præcessit, cū Deus Sarę, ac Abrahę nomina mutauit: nomē enim Abrā produxit in Abrahā, Sarai verò cōtra-

Gene. 17.

xit in Sarā. Quo significatur, diuinæ gratiæ virtute mulieris, hoc est, carnis vires diminutas, viri autē, hoc est spiritus nostri esse au-

Christus.

Redemptor noster hō nascēdo, vitul^o moriēdo, leo, resurgēdo, & ad cælos ascēdēdo aquila fact^o est. Gre. hom. 4. sup. Ezecl.

Gregor.

Christ^o moriēdo, docuit mortē nō metui, resurgēdo dē vita cōfide-

re ascēdēdo, dē celestis patrie hereditate gloriari. Gre. 27. mo. c. 11

Augusti

Quid est Iesus, nisi Saluator? Ergo propter temetipsum esto mihi Iesus. Noli Dñe, noli sic attendere malum meum, ut obliuiscaris bonum tuū, o bone Dñe, si ego commisi, vnde me dānare potes, tu non amisisti, vnde me saluare soles. Aug. in Medit.

Si vobis ex terrena fragilitate viluistis, ex pretio vestro vos appendite. Aug. super Psalmum. 32.

Scio dñe mi, quia ex hoc quā me fecisti, debeo tibi me ipsum: & quia redemisti, & p me homo fact^o es, debere tibi plusquā me, si haberē: quāto tu maior es, p quo dedisti te ipsum. Aug. in Med.

Non eum de cælo ad terram merita nostra, sed peccata traxerunt. August. super Ioan.

Ambro.

Omnia Christus est nobis. Si vulnus curare desideras, medicus est: si febris est, tuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortē times, vita est: si cælum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibū quæris, alimētū est. Gustate igitur, & videte, quonia Dñs suavis est, Ambr. de Virgini.

Est inter oleū, & nomē Iesus similitudo in quibusdā qualitatibus olei: quā lucet, quod pascit, quā vngit, fouet ignē, nutrit carnē, lenit dolorē, lux, cib^o, medicina. Hęc oīa nobis est Iesus. Ber. sup. Cāt.

Bernar.

Nunquid Adam plus potuit in malo, quā Christus in bono? Si ex Deo nati & in Christo electi sumus, quæ nam iustitia est, ve plus noceat humana atque terrena, quā valeat diuina atque celestis generatio? Bernar. de noua militia.

Verbum

Clemens Verbum vitam praebeat, ut opifex, bene vivere docuit, ut magister: ut semper vivere suppeditaret, ut De^o. Clem. Alex. in exhort. ad Gentes.

Alexan. Nunquid etiam si per singulos dies moreremur, pro eo qui ita nos dilexit, meritum exolverimus? Immo ne minimam meriti partem reponeremus. *Chrysof.*

Euseb. Tu servasti vinum bonum, tanquam si diceret, Meliora sunt Domine gratiae instituta, quam legis. Lex peccatores, ad tempus utili hircorum, & vitulorum cruore mundavit: tu Domine servasti nobis vinum bonum, id est, in extremo seculo fudisti pro nobis sanguinem tuum. Lex intro misit in terram repromissionis, angustiis limitibus terminata: tu Domine amplios paradysi sinus pandis: tu inestimabile praeparas regnum: tu introducis in caelum: Lex cultores suos per medium maris rubri, natura rerum stupete perduxit: Videamus quanto plus est, quod praestat gratia. Qui in Christo (inquit) sunt, refurgunt primi: & tunc simul rapiemur obviam Christo in aera, &c. Hom. 2. de Epiph.

I. Thess. 4. Novit quanti ei constiterit homo suus: non ergo nobis viles sumus, qui tam pretiosi Deo fuimus: nihil ille a nobis abiectum, nihil mediocre suscipit: vult consentire cum generositate pretij dignitate redemptiois conversationis nostrae expectat meritum, quod sanguinis sui possit valere commercium. Idem in Hom. de Symbolo.

Quid te o homo erubescendis cupiditatibus exhonoras? Nobillem vult esse vitam tuam, qui tibi commisit imaginem suam. Quam pretiosus sis, si factori forte non credis, interroga redemptorem. Idem. Hom. 2. de Symbolo.

Prospiciens ex alto Deus, in quo essemus genere debitores, iuxta qualitatem captivitatis reparavit munus redemptionis, id est, ut pro debita morte offerret debitam: quia nec nos habebamus unde viveremus, nec ille unde moreretur. Idem. Hom. 4. de Pascha.

Opus est, ut ita elaboremus, ne quod ille elaboravit, nos iterum polluamus: ne scindamus vulnera, quae ille sanavit, ne quod semel in nobis diluit vnda baptismi, rursus excoquere necesse habeat ignis inferni. Idem. ibidem. Hom. 7.

Agnoscat homo, quantum valeat, & quantum debeat: & dum pretium suum cogitat, vilis esse sibi desinat. custodiamus ergo sollicite, quod tanti sudoris commercio Christus redemit. Reus itaque erit non parvi pretij, sed sanguinis Christi: sanguine & passione eius mundatus. Idem. Hom. de beato latrone.

¶ Talis

¶ Talis nobis decebat, ut esset Pontifex, sanctus, innocens, impol- COLLE: lutus, segregatus a peccatoribus, & ex. c. f. De cuius sanctitatis praestantia sponsa in Cant. ait. Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Solus enim ille malo comparatur, cuius fructus gratissimus est: ceteri vero mortales sylvarum ligna sunt, quae aut nullum, aut acerbissimum fructum ferunt, quo non homines, sed porci pascuntur. Quo igitur consilio ab hac iniuria vindicabimur? Nimirum si in illum inferamur. Sic enim sylvestres & steriles arbores in frugiferas commutantur. Decerpamus igitur a Christo spiritum eius, & amputatis cupiditatum nostrarum sylvestribus ramis, mentibus illum nostris inferamus: & sic fructus, & veritatis eius consortes erimus. Hoc autem modo charitas nos unit & inserit Christo: & pinguedinis eius, atque veritatis participes facit.

Christus summa legis est, & Evangelij, quia in eo maxime & facienda, & speranda cognoscimus. Lex autem facere, Evangelium vero praecipue sperare docet. Ad fugam enim peccati (in quo legis summa sita est) quid magis iuvat, quam videre Christum propter delenda peccata morientem? At si peccasti unde ad spem remissionis magis poteris accendi? Vbi enim plus divina bonitas, charitas, & misericordia fulgent? At haeretici recentiores, alterum sine altero, hoc est, posterius, sine priori contemplantur ut liberius peccent, cum utrumque esset pariter considerandum: illud ne pecces, hoc ne desperes. Itaque haeretici velut dimidiatum Christum, non totum intuentur, sicut illi, qui misericordiam Dei sine iustitia considerant, ut sine formidine peccent.

Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ipse ambulavit, & ipse ambulare. Christus enim mediator Dei, & hominum, sicut se Deo pro nobis obtulit in sacrificium, ita se nobis proposuit in exemplum. Quod fit ut illis potissimum eius profit sacrificium, qui eius imitari nituntur exemplum. Ideo enim mediator Dei & hominum dicitur, quia sicut Deum placavit sacrificio, ita hominem ad virtutem obligavit exemplo: utrumque enim eius sanguis efficit. Hinc Divus Augustinus ait, Poculum salutis nostrae, quod ex divina virtute, & humana infirmitate confectum fuit, quantumvis ex se habeat, ut omnibus prosit, non tamen prodest, nisi bibatur.

tur. Hæc ille. Bibitur autem poculum hoc fide, dilectione, & imitatione.

Summa felicitatis nostræ est diuinæ similitudinis participatio: ad quam perueniemus, cum Deū coram intuebimur. Si ergo similis deo fieri cupis, vidēdo deū sicuti est, da operā (inquit Ber.) vt similis ei fias, vidēdo eū, sicut pro te factus est, ac ita per imitationē sacræ humanitatis, ad similitudinē venies summæ diuinitatis.

Cant. 5. Pro eo, quod nos *Cant. 5.* legimus. Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus, alij verterunt. Sub signis habens exercitum decem milliū, Alij. Vexillanus in decem millibus. Et quidem dilecti candor, eius puritatem, ruber autem color, eius passiones atque mirabilem patientiam designat. Sic enim Angeli

Isai. 6. apud *Isai.* querunt; Quāte rubrum est indumentum tuum? &c. Martum virtutem gerit Christus vexillum inter decem mille, hoc est, inter fideles omnes, vt in illum omnes aspiciant, illum sequantur, illum imitentur. Illum enim Pater posuit, non solum propitiatorem, sed etiam ducem, atque pastorem, & Christiani populi vexilliferum. Vexillum autem, crux eius est: cuius virtute, & imitatione electi omnes salutem consequuntur. Quisquis igitur in delicijs vitam agit, hoc vexillum minimè sequi cōuincitur, à quo quidem non recedunt, qui carnem suam crucifixerūt cum vitijs, & concupiscentijs: Quod faciebat ille, qui dicebat. Castigo corpus meum, &c. Hic enim ducis sui vestigijs ingrediebatur: sicut ipse ait, Imitatores mei estote: sicut & ego Christi.

I. Cor. 9.

I. Cor. 11.

Dominus Iesus, qui vel vna sanguinis sui stilla, redimere mūdū potuisset, tot contumeliarum, & opprobriorum ludibria perpeti voluit, vt nulla nobis calamitas euenire posset, quæ nō proprium illic solatium, & medicamentum inueniret. Impegit tibi quis alampille prius non vnam, sed multas sustinuit. Ludibrio haberis? Ille prius. Stultus existimaris? Ille prius. Ab amico proderis? Ille prior. Falso accusaris? Ille prior. Sic de alijs.

Apoca.

Nonne hæc oportuit pati Christum, &c. Omnium electorū ordines tibi ante oculos propone, Prophetas, Apostolos, Martyres, cōfessores, & inter hos, Monachos, & Anachoritas, Virgines, ceterosque electos, quos Ioannes in *Apoc.* similiter interficiēdos ait, siue propter fidei confessionem, siue propter carnis mortificationem. Omnes hi ex hoc fonte biberūt, hoc exemplo roborati sunt; hoc

hoc vexillum sequuti. In cruce igitur positus Dominus pijs omnes confortat exemplo, adiuuat suffragio, docet magisterio, roborat merito, redimit sanguis sui pretio, volūtatēque accēdit hoc summo beneficio, & maximo suæ charitatis indicio.

Fidēti, ac bono animo nos esse oportet, cū Christū in cruce pēdētē, ante Patris æterni cōspectū, tāquā verū, & gratissimū sacrificiū, & fidelē advocatū obtulimus. Sic enim legimus: Sicut frigus niuis in die mēsis, sic legatus fidelis ei, qui milit illū, animam eius requiescere facit. Hæc nos fiducia Ioānes cōsolatur, cum ait; Hæc *Ioan. 2.* scribo vobis, vt nō peccetis. Quod si quis peccauerit, ad vocatū habemus apud patrē, &c. Hic autē legatus Christus est de quo *Propheta*, auditum audiuimus à Domino & legatū ad gētes misit.

Cum subuerteret Dominus ciuitatē Sodomorum, recordatus est Abraham, & liberauit Loth de subuersione vrbium. Vides igitur hoc loco pietatem Domini, qui amicorum suorū merito aliorū curat salutem? Si hoc igitur meritis Abraham impesum est, quid de Christi meritis polliceri sibi possunt omnes, qui diligūt & credunt in eum, sequē illius tutelæ, & præsidio commiserunt?

Miro modo scala ea, quam Iacob in somnijs vidit Christi Dominus virtutem, & officiū designat. Ipse est enim scala, quæ altera sui parte cælum, altera terram contingit. Vt qui duas naturas infinite distantes in se vno copulauerit. Ipse est scala, per quā terrenis hominibus, quibus terrestris paradisi negata fuerat, in cælū conscendere datur: ipse est scala, per quam ad Dei cognitionē asurgimus. Vnde ipse se & viā, & ostium, & lucē appellat. Deus enim, qui dixit, de tenebris splendescere lumen suū, ipse illuxit, &c. *2. Cor. 4.* Gradus autem scalæ huius varia sunt mysteria vitæ christi, per quos, qui ascendunt, ad Dominum, cui scalæ innixus est, perueniunt.

Ex duobus hircis qui pro peccato *Leuit. 16.* offerri præcipiebatur, alter quidem maclabatur: alter vero viuus relinquebatur, supra cuius caput vtranque manum sacerdos ponebat, & confitebatur omnes iniquitates filiorū Israel, & vniuersa delicta ac peccata eorum: quæ imprecabatur capiti eius: emittebatque illū per hominē paratū in desertū. Itaq; portabat hircus omnes iniquitates eorū in terrā solitariā, & in deserto relinquebatur. Quis infidelium nō hoc expiationis genus irrideret? Sed eo tamen aperte Dominus salutis nostræ beneficium, & saluatoris manus adumbrari voluit. De ipso

Isai. 53. De ipso namque scriptum est, Dominus posuit in eo, iniquitates omnium nostrum. Et illud item, Qui peccata nostra in corpore suo portauit super lignum. Huius autem rei gratia innocens Dominus personam peccatoris sustinens ait, Circumdede runt me mala quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem. Hoc est, tam multæ sunt, vt numerare non possim. Iniquitates suas mitissimus agnus appellat, quas ipse pro nobis diluendas accepit.

Olim Dominus in lege animalium sacrificia pro peccatorum expiatione singulari misericordix suæ priuilegio exigebat. Quia enim (vt D. Bonauentura ait) lætale peccatum capitali sententia plestendum erat; pius iudex mortem hominis, animalis morte commutauit. Quid ergo domino seruatori debemus, qui non alie no sed proprio sanguine peccata nostra expiare, & pro eo animalia seipsum hostiam immolare dignatus est?

Psal. 2. Pro eo, quod nos legimus, Apprehédite disciplinam, plerique ex Hebræo: vertunt: Osculamini filium, ne quando irascatur &c.

Quibus verbis singularis quidam erga salutis nostræ vindicem ac parentem amoris affectus osculi nomine exigitur: hoc enim salutis nostræ initium ac fundamentum est, iuxta illud: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Item illud, Ipse enim pater amat vos: quia vos me amatis, & credidistis quia à deo exiui.

Psal. 8. Humanæ conditionis vilitas redemptionis nostræ beneficium vehementer amplificat. Propter hoc enim Vates regius admirabundus exclamabat: Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? Quem versus glossa quædam eleganter exponit his verbis. Cum domine incredibilem magnificentiam tuam considero, & mecum ipse diligentius etiam ac etiam cogito, omnium rerum dominum & effectorem deum nostræ libertatis causa formam & conditionem serui suscepisse: & vt nobis immortalitatem suam impertiret, mortalitatem nostram induisse: & post maximos labores & ærumnas acerbissima morte vitam profudisse, vt nos æuo beatissimo, ac sempiterno frueremur: hæc ego cum animo meo sæpe multumque reputans, tantorum meritorum excellentia stupefactus, exclamo: domine, quid est homo, quod salutis eius tanta benignitate consulis & prouides? quis inquam

inquam homo est, quod eum pestifero morbo laborantē inuisis, & eius vulnera tuis vulneribus sanes?

Beneficij redemptionis magnitudinem insinuat illa Prophetæ *Psal. 12.* exclamatio, atque optatio, Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel. Huc pertinet & illud, In conuertendo Dominus *Psal. 125.* captiuitatem Sion, facti sumus sicut cõsolati vel vt alij vertunt, sicut somniantes. Hoc est, tanta lætitia exultauimus, vt præ gaudij magnitudine, somnare nos putaremus. Subditque Propheta, in eandem sententiam, Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra &c.

Oleum effusum nomen tuum ait sponsa: ideo adolescentulæ di *Cant. 1.* legerunt te. Præcipua vnguentorum omnium materia oleum est. Olei vero nomine atque natura singulares fructus, & beneficia redemptionis Christi sponsa appetitissime declarat. Oleum enim exhilarat faciem, sicut in *Psal. 103.* legimus, vt exhilaret faciē in oleo: vires item corporis firmat, quod athletæ ostēdunt, dum luctaturi corpus vngunt. Oleum item fouendis & curandis vulneribus cõfert. Quod indicat Samaritanus ille, qui vinum, & oleum sauciati vulneribus infudit. Huic igitur oleo sponsa nomen sponsi sui, hoc est, sponsum ipsum comparat: quoniam ea, quæ in corporibus oleum, ipse inuisibiliter impiorum mentibus operatur. Primum enim, exhilarat mentis faciem, tam gratissimi, iucundissimi que nominis memoria. Confirmat deinde & corroborat interiores animæ vires, vt ad functiones suas, ritè peragendas sufficiat. Porro lassus, & defatigatus in via Dei, nihil potest adhiberi tam efficax ad resumendas vires, ad currendam viam mandatorum, ad peragenda opera Dei, ad prælianda prælia Domini, quàm oleum istud nominis Christi. Postremo, quis potest esse languentis animæ morbus tam grauis, quod vulnus tam exitiale, cui non hoc oleo super infuso medeatur? Siquidem & semi viuos curare valet, atque pristinx valetudinis robur restituere. Præter hæc autem, notum est oleum luminis fomentum esse, Christus autem mundo in densissimis agenti tenebris lucem prætulit. Ab hoc enim Christi officio Ioannes Euangelium suum exorsus est cum ait, Vita erat lux hominum, &c. Et populus, qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, &c. Omnia igitur hæc dona vnum redemptionis Christi

christi beneficium complectitur: de cuius plenitudine nos omnes accepimus, qui nobis omnia factus est. Quod verò christum comparat oleo, siue vnguento, aut balsamo, non simpliciter, sed effuso (quod magnam ex se tunc fundit odoris suauitatē) summā christi Domini dulcedinem, iucunditatem, & benignitatem designat, quæ piarum mentium sensum mire afficit. Horum autē tantorum beneficiorum consideratio miros excitat amores in christum, quod quidem apertè indicat Sponsa cum subdit, Ideo adulescentulæ dilexerunt te. Hoc est, non solum perfectorum animæ, sed illæ etiam, quæ in virtute adolescere incipiunt, dum hæc tanta dona considerant, in amorem tui exardescunt. Quod si alij simili beneficio, & pretio redempti non faciunt, nihil mirum est: quia soli inquit recti te diligunt, non improbi.

Cant. 1.

Cant. 8.

Sub arbore mala suscitavi te, ibi subacta est genitrix tua, &c. Hoc est autem, quod gratulabundis Ecclesia vocibus canit cum ait. Qui salutem humani generis in ligno crucis constituisti, ut unde mors oriebatur, inde vita resurgeret, &c. ¶ Quoniam vero beneficium hoc longissimo interuallo cætera superat beneficia: idcirco debitam à nobis Dominus gratitudinem exigit, cum subdit, Pone me quasi signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. Hoc est, da operam, ut in corde tuo, velut sigillo quodam, passionis & crucis meæ effigies impressa sit: nec intus solum in corde, sed in brachio etiam, hoc est, in totius vitæ institutione. Sic enim gestabat eum, qui dicebat, Ego stigmata Domini mei in corpore meo porto. Et, christo confixus sum cruci. Et, Adimpleo quæ defunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est, Ecclesia. Passiones autem christi appellat membrorum suorum passiones: quemadmodum is innuauit, cum ad persequentem membra sua, Saulum dixit, Saule, saule, quid me persequeris? ¶ Sequitur deinde: quia fortis est, ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Sensus est, Ideo cordi, & corpori tuo tanquam sigillum imprimi à te exigo, quoniam dilectio, qua me pro hoc tanto beneficio prosequi debes, morti, & inferno similis futura est. Hoc est, talis ac tâta esse debet, ut morti, & inferno comparetur. Mors enim insensibilem hominem ad omnes huius mundi affectus, ad omniaque tum aduersa, tum prospera reddit. Talis autem debet esse in christum charitas:

Galat. 6.

Galat. 2.

Colos. 1.

Acto. 22.

Cant. 8.

quæ

quæ efficiat, ut nos mortui simus mundo, viuentes autem Deo. ¶ Infernus porro inexorabilis est: qui quæ semel arripuerit, nunquam reddit. Talem diuinæ gloriæ zelum à nobis dominus iure suo exigit: qui nullis vel mundi huius, vel hostis antiqui machinis, possit nos ab eius amore diuellere. Talem porro zelum, talem quæ dilectionis vim ostendit Apostolus, cum ait. Quis nos separabit à charitate christi? Tribulatio, an angustia, an periculum, an gladius? certus sum, &c. quæ sequuntur: quæ mirè hunc charitatis, & æmulationis affectum exprimunt: quem protinus Sponsa explicat, cum subdit. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. Hoc quis non videt perfectissimè in martyribus impletum? O nos miseros, quos ab hac dilectione toties leuissima rerum momenta diuellunt, à qua nec tota inferorum potentia separare debuisset.

Roma. 8.

constituit eum super excelsum terram, ut comederet fructus agrorum, ut suggeret mel de petra &c. Quod Iudæis olim carnaliter concessum est, hoc spiritualiter pijs hominibus in noua lege conceditur. Quid enim (ut Richardus ait) excelsa terra, nisi spiritualis vita est? Qui sunt fructus agrorum, nisi sensus, atque sententia: sacrorum librorum? quos comedimus, cum eorum lectione, vel meditatione mentem pascimus, & oblectamus? Quid verò petra, nisi christus, ex cuius vitæ, mortisque meditatione oleum dilectionis, & mel diuinæ dulcedinis contemplando sugimus? charitas enim christi vrget nos, & amore suo nostrum in se amorem accendit.

Deute. 32.

Quomodo summus Pontifex noster medium se inter nos, & offensum Patrem obiecerit, & iram eius meritis suis placauerit appositisimè. Numer. 16. adumbratur: cum post interitum Datan & Abiron ira Domini in populum immisso incendio sequere incipiente, Aaron thuribulo assumpto, incendium extinxerit. Quem locum eleganter, & copiose, ut Origenes tractat his pene verbis. Hic primo, si videtur, historia ipsius imaginem describamus, ut cum rei gestæ species apparuerit, tunc demum si quid est in hoc loco mythicum, requiramus. Intellige ergo populum illum Israel in castris per ordinem tribuum familiarumque dispositum, virtutè verò quandam à Deo missam non sparsim, sed ex prima aliqua parte cepisse populum morte vastare, & procedētē per ordinem

Num. 16.

mortis stragem considera. Post hæc pontificem indutū veste pontificali procedere, & portantem batillum, atque ignem cū thure, tendere ad illum locum, quo per Angelum vastantem mors illata peruenerat. Intuere stantem pontificem, & obiectione quadam sui, viuentes à mortuis dirimentem, virtutem verò repropitiatiōnis eius erubuisse Angelum vastatorem, & in hoc mortem quidē, finitam, vitam verò reparatam. Si intellexisti historię ordinem, & oculis (vt ita dicam) cernere potuisti pontificem stātem medium inter viuos, & mortuos, ascende nunc ad verbi huius celsiora fastigia, & vide, quomodo verus pontifex Iesus Christus assumpto batillo carnis humanæ, & super posito igne altaris, anima sine dubio illa magnifica cum qua natus est in carne, destruxit eum qui mortis habebat imperium.

Solent vxores, quarum viri ab inimicis ferro trucidati sunt, sanguinolentas eorum vestes adseruare, & adultis iam liberis ostendere, vt eos ad sanguinis paterni vindictam sumendam acuāt. At nos dissimili ratione vnigeniti filij Dei sanguinem Deo patri offerimus, quo illum non ad vindictam, sed ad clementiam peccatoribus, hoc est, filij eius interfectoibus exhibēdam, excitemus. Ideo enim sanguis Christi melius clamare dicitur, quàm sanguis Abel.

Christi incarnatio & nativitas.

August. **M**ediator inter Deum & homines, oportebat, vt haberet aliquod simile Deo, aliquid simile hominibus, ne in vtroque hominibus similis, lōge esset à Deo, aut in vtroque Deo similis, longe esset ab hominibus, atque ita mediator nō esset. *August. confess. lib. 10.*

Non iam desperandum est participatione verbi fieri posse homines filios Dei: quando filius Dei participatione carnis factus est filius hominis. *August. de Gratia no. test.*

Illuminamini modo fratres habentes colyrium fidei. Præcessit enim saliuā eius cum terra, vnde inungeretur, qui cæcus est natus, & nos de Adam cæci nati sumus, illo illuminante, opus habemus. Miscuit saliuam cum terra. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. *August. super Ioan. tracta. 24.*

Si di-

Ioan. 14. Si dixisset tibi Dominus Deus tuus, Ego sum veritas, & vita, tu desiderans veritatem, concupiscens vitam, viam, qua ad hæc peruenire posses, profecto quæreres, & diceres tibi, Magna res veritas, magna vita: si esset quomodo illuc perueniret anima mea. Quæris qua? Audi eum dicentem primo, Ego sum via. Ante quā diceret, quo, præmisit quā, Ego sum, inquit, via. Primo dixit, qua venias, postea dixit, quo venias. Ego sum via, ego sum veritas. Ipse manens apud patrem, veritas, & vita est induens se carne, factus est via. Non tibi dicitur, Labora, quærendo viam, vt peruenias ad veritatem, & vitam: non, inquam, hoc tibi dicitur. Ergo piger surge via ipsa ad te venit, & te de somno dormientem excitauit (si tamen excitauit) surge, & ambula. *August. super Ioan. tracta. 24.*

Non fero est impletum, quod semper est creditum: nec minus adæpti sunt, qui in illud crediderunt promissam, quàm qui susceperunt donatum. *Leo Papa in sermone de sancto spiritu.*

Videns Deus homines omnino carnales effectos, tantum eis dulcedinis in carne exhibuit, vt durissimi cordis sit, quisquis eum toto affectu non diligat in serapito. *Bernar.* Quanti te fecit Deus, ex his, quæ pro te factus est, agnosce: vt appareat tibi benignitas eius in humanitate. Quanto enim minor se fecit in humilitate, tanto maiorem exhibuit in bonitate: & quanto pro me vilior, tanto mihi charior. Aduerte homo, quia limus es: & non sis superbus: & quia Deo iunctus es, non sis ingratus. *Idem ser. 22.*

Magno consilio factum est, vt post hominis casum non illicò dei filius mitteretur. Reliquit enim Deus, primum hominem in libertate suā, in lege naturali vt sic dicitur, naturæ suæ, cognosceret: vbi cum deficeret legem accepit. Qua data, inualuit morbus, non legis vitio, sed naturæ: & ita cognita sua infirmitate clamaret ad medicum, & diceret, Exurge Domine, adiuua nos. *Idem in Meditatio. libro 8.*

Quando audis Deum ex homine natum esse, & manifestam sub fragilitate latuisse, virginem prole ditam, nec tamen virginitatem fuisse dolatam, non se obijciat tuis sensibus nouitas operis. Nec dicās, illud fieri non potest: quia qui te magna credere iussit, omnipotens est. Diuinis rebus admiratio ahibenda est, non credula. *Euseb. Emiff.*

credulitas abneganda. In omnipotente te credere confirmas, sed si de factis eius dubitas, imbecillitatem omnipotentis, accusas. Euseb. Emis. hom. 2. de Symbolo.

Ambros. Me illius infantis Christi vagientis abluunt fletus, illæ lachrymæ mea delicta lauerunt. Plus igitur Domine Iesu debeo iniurijs tuis quibus redemptus sum, quam operibus tuis, quibus creatus sum.

Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset. *Ambrosi. super Lucam.*

Euseb. Emisse. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Natus est nobis, qui sibi erat. Datus est ergo ex diuinitate, natus ex virgine. Natus, qui sentiret occasum, datus, qui nesciret exordium. Natus, qui & matre esset iunior, datus, quo nec pater esset antiquior. Natus, qui moreretur, datus, ex quo vita nasceretur. Ac sic qui erat, datus est, qui non erat natus est. Illi dominatur, hic humiliatur: sibi regnat, & mihi militat. *Euseb. Emis. de Natiuit. Domini hom. 1.*

Loquitur de Incarnatione. Quid hic rationem querimus? quid intellectum fatigamus humanum? Generationem eius quis enarrabit? quid nouitatem stupemus, ubi cernimus maiestatem? Et mox substantia operis sola fuit potentia conditoris. Secundum hanc ergo potentiam credamus Dominum nostrum, absque ullo sexus initio, ex sola femina virum creasse, quem scimus inter ipsa initia generis humani, ex solo viro foemnam condidisse. Idem ibidem.

COLLE. Quemadmodum cum vete nouo ad nos redit Sol, omnia videri incipiunt, terra parturit, arbores frondibus vestiuntur: & tota terræ facies innouatur ac reuiuiscit: ita adueniente ad nos per incarnationem Sole iustitiæ Christo, tota mundi facies spiritaliter innouata est. Surgant virginum chori, monachorum cœtus, exercitus martyrum, confessorum, & pontificum ordo, ac denique illud impletum est, quod Propheta vaticinatur. Lætabitur deserta & inuisa, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliua Germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci.

Nos

Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis &c. Christum Dei virtutem & sapientiam. Ex his patet sacram Christi humanitatem conuenienter per nubem illam designari, quæ in mari rubro ab Aegyptijs filios Israel diuidebat: quæ is quidem lucida, illis autem erat tenebrosa. Vnde enim hæretici omnium penè errorum suorum ansam, nisi ab hoc mysterio arripuerunt? Hinc Arrij, hinc Sabellij, hinc Ebnitæ, hinc cæteræ pestes ortæ sunt, cum tamen hoc mysterium pijs omnibus lucis, & vitæ fundamentum sit.

Christus Dominus in Canticis, flos campi appellatur, partim, quia sine personarum acceptione, omnibus eum carere volentibus in commune propositus est (quod hortorum flores nō habent) partim, quia solo cœlestis spiritus influxu, sine vlla humani cultus opera in castissimis Virginis visceribus, velut in campo quodam satus, & altus est. Florem autem eum esse Esaias quoque docet, cum ait, Egredietur virga d. r. l. & flos de radice. e. a. & cætera.

Dignitas diuinæ legis, & dominicæ incarnationis beneficium colligitur ex illis Moïsis verbis Deuteronomij. 4. vbi ait. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te, ex die, quo creauit Dominus hominem super terram, à summo cœlo vsque ad summum eius: si facta est huiuscemodi res aliquando, aut vnquam cognitum est, vt audiret populus vocem Domini Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, & vidiisti. Si ergo adeo magnum fuit, Deum, per Angelum loqui de medio ignis, quid ipsum Dei verbum, ac verum Deum in assumpto homine toties inter discipulos sedentem, eosque cœlestibus disciplinis imbuentem cernere? Hoc est enim, quod Apostolus ad Hebros amplificauit, cum ait, Multifarie, multisque modis olim Deus loquens, & cætera. Et iterum. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & cætera.

¶ Jam verò si adeo magnum fuisse, Moïses ait, tanta Aegyptiorum strage populum suum à Domino liberari: quid tot doloribus, cruciatibus, ac denique mortis supplicio nos à Diaboli seruitute liberalet?

D 4

Nimis

Nimis nos suspicimus (ait Seneca) si digni nobis videmur, propter quos hæc tanta (scilicet corpora cœlestia) moucantur. Suas ista leges habent, quibus diuina exercentur. Qui indignum hominem credebat, cui cœlestia corpora famularentur, quid faceret, si non Solem, & astra, sed rerum omnium conditorem Deum in humana salutis ministrum seipsum dedisse, & hominum pedes lauisse, & inter latrones pependisse crederet?

Annuntio vobis gaudium magnū, quia vere magnum Dei beneficium nobis impensum est. Quo tamen beneficio nondum affecti sunt, qui se ad illud nondum parauerunt. Quibus dici potest, nondum venisse Christum: quia nondum eius aduentus salutaris illis fuit. Si enim excellens aliquis medicus in urbem venisset, qui dam autem ægroti ad eum propter inertiam venire recusassent, merito dici posset, illum ad istos non venisse, quando nihil aduentus eius illis præstitit.

Dominicæ natiuitatis fructus est, ut dum visibiliter deū cognoscimus, per hūc in inuitabilem amore rapiamur. Cuius autem felicitatis sit hæc ipsa cognitio, declarant dulcissima illa verba Sapien. 15. Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis. Hinc apud Æthiopes, qui sub pretioso Ioanne degunt, præcipuum omnium festorum anni esse dicitur, Epiphania: quo die se Deus, humano generi, hoc est, Iudæis, & gentibus cognoscendum præbuit. Hoc enim omnium aliorum beneficiorum principium fuit.

Christi passio.

Gregor. **C**VM posset nobis etiam non moriendo succurrere, voluit, tamen hominibus moriendo subuenire: quia nos, videlicet minus amasset, nec vim suæ dilectionis nobis ostenderet nisi hoc quod a nobis tolleretur, ad tempus ipse sustineret. Gregor. lib. mor.

Tanto Deus ab hominibus dignius honorandus est, quāto pro hominibus indigna suscepit. Greg. in Epistol.

Galat. 6. Quod Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec a mundi gloria ipse quærebat: & se mundo, & mundum sibi crucifixum, esse

esse gloriabatur. Grego. in mora.

Crux à cruciatu dicitur: & duobus modis crucem Domini baulamus, cum aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus.

Greg. in hom.

Cum vitijs, & concupiscentijs carnem crucifigimus, sic galat. 5. lam restinguere debemus, ut iam de mundi gloria nil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam peius viuit. Gregor. in moral.

Inspece vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium redimentis, cicatrices resurgentis. Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extensa ad amplexandum, totum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sint cogitate: hæc in statera vestri cordis appendite, ut totus vobis figatur in corde, qui totus pro nobis fuit fixus in cruce. August. lib. de Virginitate.

Magna est miseria, superbus homo, sed maior misericordia, humilis Deus. Idem de cate. rud.

Omnis creatura compatitur Christo morienti. Sol obscuratur, terra mouetur, petra scinduntur, velum templi diuiditur, sepulchra aperiuntur: solus miser homo non compatitur, pro quo solo Christus patitur. Hiero. super Matthæ.

Autor pietatis in cruce pendens testamentum condidit, singulis pietatis opera distribuens: Apostolis persecutionem, Iudæis corpus, patri spiritum, Virgini paronymphū, latroni paradysum, peccatori infernum, Christianis penitentibus crucem. Ambro. in serm.

Ego, fratres ab ineunte mea conuersione pro aceruo meritorum, quæ mihi deesse sciebam, fasciculū hunc colligare, & inter ybera mea collocare curavi, collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus Domini mei. Primum scilicet infantilium illarum necessitatum: deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum in discurrando, vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lachrymarum in compatiendo, indidarum, in colloquendo: postremo periculorum in falsis fratribus, conuitorum, sputorum, colaphorum, sublannationum,

num, exprobrationum, clauorum, horumque similium. Bernardus super Cant.

Ioan. 19.

Sitio (inquit Dominus) Domine quid sitis? Ergo ne te plus cruciat sitis, quam crux? De cruce files, & de siti clamas? sitio. Quid? vestram fidem, vestram salutem, vestrum gaudium, plus animarum vestrarum, quam corporis mei cruciatus me tenet. Idem in floribus.

In passione Domini, tria specialiter conuenit intueri, opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Idem in Sermone.

Vide nunc opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: flagellis cæsus, spinis coronatus, clavis confossus, affixus patibulo, opprobrijs saturatus: omnium tamen dolorum immemor ait. Pater ignosce illis. Idem, ibidem.

Quid tam efficax ad curandum conscientie vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quam vulnere Christi sedula meditatio? Idem super Cant.

O bone Iesu, quid tibi est? Mori nos debuimus, & tu soluis? nos peccauimus, & tu luis? opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Idem in sermo.

Nonne satis propter te vulneratus sum? Nunquid non pro iniquitate tua afflictus sum? Cur addis afflictionem afflictio? Magis aggrauat me vulnera peccati tui, quam vulnera corporis mei. Idem, ibidem.

O homo vide, quæ pro te patior. Non est dolor sicut is quo crucior. Ad te clamo, qui pro te morior. Vide pœnas quibus afficior: vide clauos quibus confodior. Cumque tantus sit dolor exterior, interior est plactus grauior, cum te tam ingratus experior. Idem in persona Domini, in sermone.

Circumire possum Domine cœlum, & terram, mare, & aridam, & nusquam te inueniam, nisi in cruce: ibi pascis, ibi cubas in meridie. Crux enim tua fides est: cuius latitudo, charitas, longitudo, longanimitas, altitudo, spes, profundum, timor. In hac cruce te inuenit, quicumque te inuenit. In hac cruce anima suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit. Bernardus in flori.

Væ

Væ portantibus crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cyreneus alienam. Væ cytharædis, cytharizantibus, non ut illi de Apocalypsi in cytharis suis, sed ut hypocritæ in alienis. Idem in Apolog. De his loquitur, qui imponunt alijs onera grauiam digito autem suo.

Neminem audiamus fratres, non carnem, & sanguinem, non spiritum quemlibet descensum à cruce suadentem: persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur, aliorum manibus, non nostra leuitate. Idem, in sermo.

Improbam dexteram vitæ arbori importunus homo iniecit: extendamus pro illo innocentes in cruce manus. Per lignum pœna est contracta, per lignum culpa redimatur. Sed prohibiti gustus malè blanda suauitate deceptus est: expietur delectationis esca, aceti, & fellis iniuria. Sed superbie culpa, qua præceptum soluit, qua in ambitum diuinitatis exarsit, obnoxius est homo: sed diuinitas nostra humiliet se pro superbo: tradat se ipsa maiestas pro crimine maiestatis. Sed mortis reus est: hoc reddi conuenit, quod debetur: mortalis est assumenda conditio, & mors est offerenda pro mortuo: & ne sit, quod Diabolus captiuo suo per arborem decepto, ultra possit objicere, ipse nunc sacras damnandus extendat manus in arborem vitæ, ut duplici beneficio hominem nostrum sanguine crucifixi, & scelus crucifigentis absoluat: passio nostra dum illum damnat, hunc redimat. Eusebius Emisenus homil. ix. de Pascha.

Euseb.

Emisenus.

Creatura Dei in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Dionysius de cœlesti Hierarchia, qui etiam in Epistola ad Polycarpum septima, Ecclipsim quæ fuit in passione Christi, in argumentum fidei nostræ contra Appollophanem adducit.

Diony.

¶ Helisei caluitium pueri Bethel irriferunt, & duo vsi de saltu ex eis, quadraginta duos lacerauerunt: & puerilis stulticia Iudæorum in Caluarie loco Christum crucifixum irrifit, sed quadragesimo secundo anno post ascensionem eius, duo vsi Vespasiani,

COLLE.

4. Reg. 2.

fianus, & Titus de saltu gentium egressi, illusores istos sæuissime læniauerunt.

Cant. 1. Ex amarissimis christi passionibus maximam distillari dulcedinem declarant illa verba Sponse, Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Mirrhama enim amarissimam simul & suauissimam odoris esse constat. Sic passio Domini illi quidem amarissima, nobis autem suauissima est: ideoque inter vbera nostra commorari debet. Quod faciunt, qui pio ac deuoto affectu eam perpetuo recolunt, & meditantur. Hinc illud, Dulce lignum, dulces clauis, &c.

Cant. 2. Pro eo quod in Canticis Sponsa de Sponso suo loquens ait, Ordinauit in me charitatem, alij verterunt, cuius vexillum erga me est dilectio. Quod significat ineffabilem, & super eminentem scientiæ charitatem christi in causa fuisse, ut illum relictis omnibus sponsa sequeretur. Sicut enim ducis erecto vexillo, trahant post se milites, ita sponsus sponsam immensa erga illam charitate in cruce potissimum ostensa, eam post se trahit: cæteris nanque beneficijs nos ad sui amorem christus incitauit, mortis tamen beneficio compulit. Hoc est enim, quod idem Saluator ait. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Et Apostolus charitas, ait, christi urget nos.

Ioan. 12. *2. Cor. 5.* Qui diligenter, & piè in humanitatis dominicæ mysterijs contemplandis versantur, iidem diuinitatis quoque eius delicijs mirificè pascuntur. Via enim, & veluti scala ad diuinitatis gloriam contemplandam, humanitas christi est, ipso dicente, Ego sum via, veritas, & vita. Hoc autem innuente in Canticis Sponsa videtur, cum ait, Læua eius sub capite meo, & de terra illius amplexabitur me. Læua enim, humanitas, dextera, diuinitas christi est. Eum enim, qui in humanitatis læua capite superposito requiescit (dum omnia sacre humanitatis mysteria pia cogitatione reuoluit) illum diuinitatis dextera molli sinu fouet, & amplectitur, & cælestibus delicijs pascit.

Cant. 2. Pro eo, quod nos legimus *Cant. 2.* Columba mea, in foraminibus petrae, alij verterunt, O columba mea in cauernis petrae, in recessu scalarum. Vox est Dei patris declarantis, gratissimam sibi esse Sponsam, quæ in vulneribus christi assidue cogitatione commo-

commoratur. Christus etiam sub typo scalæ Iacob ostensus est: quia per illum ascensum habemus ad patrem: cum ille sit via, quæ nos in diuinæ bonitatis, & charitatis cognitionem, & amorem ducit. Ad hoc ipsum nos Sponsa sub Salomonis persona loquens inuitat, cum ait, Egredimini filia Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis sui. Hæc autem desponsatio, & in incarnatione celebrata fuit, assumpta humana natura: & in passionem, ubi è latere dormientis christi defluxit Ecclesia. Hic autem dies lætitiæ cordis eius dies dicitur, propter flagrantissimum passionis desiderium, quod præcesserat. De quo *Lucæ. 12.* ait. Baptismo habeo baptizari, &c. Desiderium autem si compleatur, oblectat animum. Ad hoc etiam nos idem Sponsus excitat, cum ad Sponsam *Cant. 7.* ait, Caput tuum, sicut Carmelus. Caput nostrum christus Carmelo comparatur: qui est pinguis, & amœnissimus mons, lætissimumque gregibus pabulum præbet. Quod autem aliud pinguis, aut lætius animarum pabulum est, quàm studiosa vitæ, atque doctrina Domini Saluatoris cõtemplatio? In hoc igitur pinguis, & amœnissimo monte, rationales oues pascuntur, & adulescunt, hoc est, miros in virtute progressus faciunt. In hoc autem monte Cecilia Virgo pascebatur quæ Euangeliû christi gestabat in pectore: & non diebus, nec noctibus à colloquijs diuinis, & oratione cessabat.

De Iuda filio pater ait, Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vultus amictum suum. Iudas Christus, vinum sanguis eius, stola, Ecclesia est. Hanc ergo sanguine suo lauat ille, de quo scriptum est, Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris. i. l. l.

Quod serpens Moyse magorum serpentes deuorauit, hoc aperte significat, quod Christus dominus serpentis, hoc est, peccatoris imaginem sumens, de peccato damnauit peccatum, sceleraque nostra omnia deuorauit & sustulit.

Christi resurrectio & nostra.

Sunt nonnulli considerantes quod spiritus à carne soluitur, quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in puluerem redigitur, quod puluis sic in elementis soluitur, vt nequaquã

ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperat: & dum arida ossa respiciunt, hæc vestiri carnibus rursus, & ad vitam viridescere posse diffidunt: Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Nam per momenta temporum cernimus arbuta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione post largitionem cessare: & ecce subito quali ex arefcenti ligno, velut quadam resurrectione veniente, videmus folia erumpere, fructus grandescere, & totam arborem rediuuo decore vestiri. Gregor. in Moral. super illud, credo quod Redemptor meus viuit, &c. consideremus (ait ibidem) paruum cuiuslibet arboris semen, quod in terram iacitur, ut arbor ex illo producat, & comprehendamus si possumus, ubi in illa tanta paruitate feminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit? ubi lignum? ubi cortex? ubi viriditas foliorum? ubi vbertas fructuum? Nunquid in femine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceretur? Quid ergo mirum si tenuissimum puluerem à nostris oculis in elementa redactum, cum vult Deus in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbuta redintegrat? Greg. ubi supra.

Euseb.

Emissen.

Gene. 39.

4. Reg. 2.

Ecce contra leges suas hodie de inferis vita processit, & per vias quæ reditum non habebant, inuita morte remeavit. Quinimo mors ipsa in sua regione captiua, expauit subito talem mortuum: & quæ debitorem suum putabat, creditorem atque exactorem esse cognouit. Legimus beatum Ioseph carcerem in quæ ipse missus fuerat, in potestate habuisse, ex eo etiam alios liberasse. Ecce Ioseph noster non solum quo inferni carcere conclusus fuerat non tenetur, sed etiam aliorum per eum mortis claustra laxatur. Legimus beatum Heliam curru igneo cum corpore ad superna præreptum: hæc omnia implètur in Christo. Ecce iterum Helias noster igneo diuinitatis vehiculo corporeus ascendit ad cælum. Legimus beatum Heliseum postquam sepultus fuerat, tactu sui corporis suscitasse defunctum. Ecce iterum Heliseus noster, mortuis salutem sua morte largitur, & vitam sepultus operatur. Euseb. Emiss. hom. 7. de Pascha.

Præfert clauorum confixione corpus infertum, & lanceæ illi-
sione

sione confossum. Quid hoc est? Expoliata est fragilitas, exinanita mortalitas, sola in cicatricibus permanent reuerenda testimonia passionis. Nimirum illud solum vnde resurrectio erat credenda, non abstulit. Ibidem hom. 10.

Si resurrectio non est, nec Deus est, nec prouidentia est: tunc casu omnia feruntur & aguntur. Videmus enim plurimos iustos esurientes, & iniuriam patientes: peccatores autem & iniustos in diuitijs & in omni voluptate abundantes. Sed quis vnquam hoc iusti iudicij, vel sapientis prouidentiae opus bene sentiens, suspicabitur? Erit ergo resurrectio: iustus enim Deus est, & his qui confidunt in eum mercedis retributor. Damasc. lib. 4.

Chrysol. super illud Matth. 22. Qui dicunt nõ esse resurrectio-
nem &c. sic ait, In omni re, aut actu, virtus agendi spes est futuri. Qui enim arat, arat ut metat: qui pugnat, pugnat ut vincat: & post pauca. Tolle ergo spem resurrectionis, & resoluta est obseruantia omnis pietatis.

¶ Qui manducat meam carnem &c. ego resuscitabo eum in nouissimo die. Quænam horum verborum consequentia est? Nimirum illud innuere voluit, quod quemadmodum carnis Christi singulare priuilegium erat, quod non esset visura corruptionem, sed esset statim à morte excitanda: ita qui eius carnis & sanguinis participes efficerentur, simili quoque priuilegio suo modo gauderent: hoc est, ut non perpetuo in corruptione verfarentur, sed in nouissimo tandem die ab eo excitarentur. Eandem quoque dignitatem alio nomine assequuntur electi, quod videlicet templa fuerint ac domicilia Spiritus sancti, qui hoc honore afficit templa sua, ut nunquam sub mortis imperio perpetuo detineantur. Hinc Apostolus, Si Spiritus Christi habitat in vobis, qui resuscitauit Iesum à mortuis, resuscitabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Tertia quoque causa resurrectionis est, quod ad iustitiam Dei spectat, ut piorum caro quæ laborum, ieiuniorum, & vigiliarum focia fuit, sit etiam & consolationis ac mercedis particeps.

Salutis humanæ fundamentum constat esse cognitionem, & fidem in Christum, Apostolo dicente, Ut cognoscam illum, & virtutem resurrectionis eius. Virtus porro resurrectionis eius, anima-

Damasc.

Chrysol.

COLLE.

Roma. 6.

Philip. 2.

animarum nostrarum resurrectione perspicitur. Vt enim idem Apostolus ait, mortuus est Christus propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Quam sit vero admirabilis animarum resurrectio, declarat idem, cum in Epistola ad Philip. 3. Philippen. hoc potissimum precatur, vt agnoscamus quæ sit magnitudo virtutis eius in nobis qui credidimus, secundum operationem virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitâs illum à mortuis. In quibus verbis iustificationis nostræ beneficium in eo amplificat, quod videlicet similis potentia requiratur ad animam à peccato ad iustitiam excitandam, sicut ad corpus à morte in vitam reuocandam. Præterea sicut folius diuinæ virtutis fuit corpus christi ad vitam excitare: ita eiusdem potentia fuit ea vita donare, in qua nullum deinde ius mors haberet. Hæc autem duplex gratia per ipsam christi resurrectionem piorum mentibus concessa est, vt & à morte ad vitam excitentur, & in ipsa vita conferentur.

Psal. 117. In hac die canit Ecclesia, Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Verba hæc, sunt populi gratulantis, dum Dauid regiam dignitatem accepit. Sed eisdem verbis gratulatur longè maiore gaudio Ecclesia piorum, christi ad vitam redeûti, & imperium cœlitum atque hominum à patre accipienti: Nullus enim alius dies vnquam ita lætus, pulcher, sanctus, & salutaris generi hominum illuxit. Hoc die tyrannis acerbissima diaboli euerfa, peccatum sublatum, mors extincta, lachrymæ miserorum absterfa, iustitiaque, & vita sempiterna in vniuersas terrarum oras introducta est.

Gen. 49. Recubatis (ait sanctus Patriarcha Iudæ filio) accubuiſti vt leo, & quasi catulus leonis. Quis suscitabit eum? His verbis Dominus Iesus, qui ex Iuda originem duxit, figuratur. An non dormiuit vt leo, quando per mortem suam destruxit eum qui mortis habebat imperium? qui portas æreas confregit? & inferos spoliavit? vbi & ligauit infaciabilem homicidam? Accubuit etiam vt catulus leonis, de quo physiologiaiût, quod tres à natiuitate dies noctesque dormiat, & acri ac vehementi patris rugitu excitetur. Quæ res mirè quadrat dominicæ resurrectionis mysterio.

Virga Aaron cum germinat, & frondescit, & flores, ac deinde fructus emittit, satis euidentis futuræ resurrectionis indicium & argu-

argumentum est. Hæc enim quatuor significasse Apostolus videtur cum ait, Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, &c. *I. Cor. 15.*

Christus Rex, & sacerdos.

August.
Quomodo nos amasti pater bone, qui filio tuo vnico non pepercisti, sed pro nobis impijs tradidisti? Quomodo nos amasti, pro quibus ille, qui non rapinam arbitratus est, eic equalis tibi, factus est subditus vsque ad mortem crucis, vnus ille inter mortuos liber, potestatem habens ponedi animam suam, & potestatem habens iterum sumendi eam: pro nobis tibi victor, & victima: pro nobis sacerdos & sacrificium, & ideo sacerdos, quia sacrificium: faciens tibi nos de seruis filios? Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes languores meos per eum qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem. *Aug. Confes. lib. 10.*

COLLE.
 ¶ Christus sacerdos & aduocatus noster apud Deum Patrem pro nobis semper interpellat: dum sacram illam humanitatem propter illius gloriam & nostram salutem assumptam, & cicatrices vulnerum oculis eius representat. Ea enim sunt huius mundi scelerata, vt nisi talem aduocatum haberemus, iam dudum fortitâ no-uo alio diluuii scelerum pœnas penderemus. Respicit tamen pater arcum suum in nubibus cœli, hoc est, filium in cruce extesum, vt non iterum inducat aquas diluuii super terram. Quia cor calidissimum membrum est, pulmonem natura velut flabrum quoddam iuxta apposuit: cuius perpetuo afflatu refrigeraretur: sed multo magis sceleribus nostris prouocatum æstruat cor illius qui dixit, Ignis accensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Et rursum, Ignis accensus est in corde meo, & super vos ardebit. Quamobrem magnopere natura humana Christo aduocato egebat, qui apud patrem assitens, ignem hunc sacratissimæ humanitatis suæ obiectu, velut flabro quodam temperaret. Propter quod merito in litteris sanctis propitiatorum vocatur: alioqui ea sunt hominum flagitia, vt nisi ipse pro nobis intercederet, iam dudum fortasse hoc incendio & igne mundus arisset.

E Quod

*Deut. 32.
 Hier. 17.*

Pfal. 109. Quod christus Dominus sit rex simul & sacerdos docet infig-
nis ille versiculus, iuravit dominus, & nō pœnitebit eū, tu es sacer-
dos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vt enim Mel-
chisedech regnū administrabat, & sacerdotium: ita christus Dñs
& pontifex est & rex. Sacerdotis autem proprium est, primum reli-
gione sancta, & scientia rerum salutarium populum imbuerere: de-
inde peccata illius donis & sacrificijs expiare, tū Deū pro salute,
& incolumitate eiusdē continēter deprecari. Ad regē autē perti-
net ea gubernādi ratio, quæ legibus atq; armis salutē & pacē eorū
tueatur, & conseruet, qui se ac sua omnia in tutelam ipsius tradi-
dere. Hæc autē officia, & munera sunt Christi ita propria, vt in eo
solo ex cunctis sacerdotibus & regibus qui vnquā optimi fuerūt,
perspecta, & omnibus suis numeris, & partibus expleta reperia-
tur. Ille enim primus mysteria maxima rerum sanctissimarū no-
bis aperuit, & cognitionē, ac cultum veri Dei per vniuersas terra-
rum oras longē lateq; propagauit, ille peccata nostra sacrificio sui
corporis, & purissimi sanguinis effusione expiauit, ille sedens ad
dexterā Patris ab illo pacē & veniam, & omnia bona, nobis preca-
ri nūquā intermittit. Idem suo spiritu nos amatissimē regit & gu-
bernat, mentē, atq; animū ingenti amore in Deū, resque diuinas
inflāmans. Idē vadentes per has vias vitæ difficiles, & periculosas,
tuetur ab insidijs & impetu Diaboli, qui nos odio & bello perse-
quitur sempiterno. Idē suorū omniū cōstatiā ita corroborat, & cō-
firmat, vt nulla vis calamitatū, aut periculorū illos de via pietatis
depellere possit. Sed hūc versiculū magnis mysterijs refertū, ma-
gna verborū & sententiarū copia. D. Paul. explanat ad Heb. 5.

De resurrectione corporū nonnulla inuenies infra in titulo de
extremo Iudicio, quæ ibidem ab Euseb. Emiss. allegantur.

Beatis. Virgo Maria.

August. FOELICIOR partus spiritualis, quā carnalis. Beatior enim Maria
fuit cōcipiendo Christū fide, quā carne: materna enim pro-
pinquitas nihil ei profuisset, nisi foelicus ipsum fide, quam
carne gestasset. Cum ergo Saluator ait, Beati qui audiunt verbum
Dei &c. perinde est ac si dicat, Mater mea, quam appellatis foeli-
cem, ideo foelix est, quia verbum Dei custodiuit, non quia in illa
verbum caro factum est. Aug. lib. de Virg.

Quod

Hierony. Quod natura non habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, mens
non capit humana, pauet cœlum, stupet terra, creatura omnis etiā
cœlestis miratur: hoc totum est, quod per Gabrielem Mariæ di-
uinitus nuntiatur. Hiero. in sermo. de assumptio.

Cæteris Virginibus per partes præstatur gratia, Mariæ verò se
totam infundit gratiæ plenitudo, quæ fuit in Christo, quanquam
aliter, & aliter: quia in Christo fuit plenitudo gratiæ, tanquam
in homine personaliter diffinito: in Maria verò, vt in templo sin-
gulariter consecrato: vel aliter in Christo fuit plenitudo gratiæ,
sicut in capite influente, in Maria verò sicut in collo transfunden-
te. Idem.

Non est in mundo locus dignior vtero virginali: in quo Dei
filius Maria suscepit, nec in cœlis solio regali, quo Mariam Dei
filius sublimauit. Idem.

Ambros. Quid nobilior Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor
elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione gene-
rauit? Et vt de cæteris eius virtutibus taceam, Virgo erat, nō solū
corpore, sed etiam mente, corde humilis, verbo grauis, animo pru-
dens, loquendi parciore, legendi studiosior: non in cumulo diuitia-
rum, sed in prece pauperū spē reponens: intenta operi, verecūda
sermone, arbitrum mentis non hominē, sed deum quærere: nullū
lædere, omnibus bene velle, maioribus assurgere, æqualibus non
inuidere. Talē hanc Euangelista monstrauit, talē Angelus reperit,
talem Spiritus sanctus elegit. Quid enim in singulis morer? quæ
digna fuit, ex qua Dei filius nasceretur? Ambro. de Virgin. lib. 2.

Sit nobis tanquam in imagine descripta vita Mariæ. In qua ve-
lut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis: hinc
sumatis exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magisteria
expressa sunt probitatis, quid corrigere, quid fugere, quid tenere
debeamus ostendunt. Talis fuit Maria, vt eius vnus vita omnium
disciplina sit. Idem, ibidem.

Maluit Dominus aliquos de suo ortu, quàm de Matris pudore
dubitare. Sciebat enim teneram Virginis verecundiam, & lubri-
cam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs
adstruendam. Seruatur itaque Sanctæ Mariæ, sicut pudore inte-
gra, ita inuolabilis opinione virginitas. Oportet enim sanctos,
& ab his testimonij habere qui foris sunt, nec decuit sinistra

E 2

virginibus

virginibus opinione viuentibus, velamen excufationis relinqui, quod infamata mater quoque Domini videretur. Idem super Lucam libro. 2.

Bernar. Quis misericordiae tuae ò benedicta, longitudinem, latitudinē, sublimitatem, & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius, vsque ad nouissimum diem inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic etiam sublimitas eius ciuitatis supernae inuenit restorationem, & profundum eius sedentibus in tenebris, & in umbra mortis obtinuit redemptionem. Bernardus in sermone.

Euseb. Emiss. Medicum dolorum nostrorum sine dolore parisi: sanatorem de prauati seculi ac corrupti, sine vlla pudoris corruptione progengeras. Nec enim decebat, vt qui ad hanc venerat, vt violata in integrum restitueret, aliquid de materna integritate violaret. Euseb. Emiss. de Natiuitate domini homi. 1.

Dionys. Cum ductus fui ad aspectum Virginis Marie, tantus me immensus diuinus splendor circumfulsit exterius, & plenius, irradiauit interius, tanta etiam in me omnium odoramentorum superabundauit fragrantia, vt nec corpus infelix, nec spiritus posset tantae foelicitatis insignia sustinere. Testor Deum, qui aderat in Virgine, si tua diuina eloquia me non docuissent, hanc Deum verum esse credidissem: quoniam nulla videri maior esse posset gloria meritorum. Dionysius.

COLLE. 2. Re. 14. Mulier Tacites, quae altero filio, quem mortuum finxerat deflens, alteri à Dauide rege vitam postulabat, beatissimae Virginis typum tenet. Ea enim duos habet filios, alterum quidem verum, alterum adoptione filium: nempe Christum, & hominem peccatorem. Consurrexerunt autem peccatores aduersus iustum, & occidit eum. Peccata enim nostra Christum Dominum eruci adegerunt. Quod pia mater cernens, pro superstitis & homicidae filij salute caelestem regem interpellat. Lege historiam.

Dignitas, & gratia Virginis ex materna dignitate, & propinquitate ad filium Dei (qui fons gratiae est) colligitur, vt D. Tho. philosophatur. Sicut ergo humanitati Christi (quia verbo Dei coniunctissima fuit) summam, & sine vlla mensura gratiam, & sapientiam

tiam tribuimus (hoc enim ad gloriam incarnati Verbi, & assumptae ab eo humanitatis pertinebat) ita quia post hanc sacram humanitatem nihil Verbo Dei coniunctius, quam mater fuit, maximam illi gratiam, & sanctitatem merito tribuimus. Vnde quod Angelus eam plenam gratia describit, plenitudo haec in ordine ad hanc dignitatem accipienda est. Stephanus enim gratia plenus fuit, nimirum ad diaconatus officium, Apostoli vero ad Apostolatus, Christus vero, vt esset caput hominum & mundi Saluator. Maria autem vt digna esset mater filij Dei.

Angelus.

Angelis suis mandauit de te, &c. O quantam debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam? Pro praesentia, reuerentiam: pro beneuolentia, deuotionem: pro custodia, fiducia. Cautè ergo ambula, vbi sunt Angeli, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Bernar. super Psal. Qui habitat.

Bernar. Psal. 90.

In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam exhibe tuo Angelo, nec audeas illo praesente, quod me vidente non auderes. Idem, ibidem.

Si proficiscentes ab vna ciuitate in alteram, indigemus duce: multo magis anima soluens à corpore & migrans ad futuram vitam, ducibus indigebit. Chrysostr.

Chrysostr.

Anime per Angelos, veluti per optimos duces, ad bonorum omnium principem promoueri possunt. Dionys. de di. no. c. 4.

Dionys.

Angelus est imago Dei, manifestatio inuisibilis lucis, speculum purum, lucidissimum, immaculatum. Ibidem.

Singularem prouidentiam, quam Deus electorum suorum gerit, apertissime declarat illa Cantici. verba, En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Vniuscuiusque ensis, &c. Lectulum hunc, in quo Salomon noster quiescit, pij cuiusque matrem esse apertissimum est. In illa enim is molliter accubat, & quiescit, cuius deliciae sunt esse cum filijs hominum. Qui sint autem fortes isti? Propheta declarat, cum ait. Angelis suis Deus mandauit de te, &c. In manibus portabunt te, &c. Quae sit autem horum fortitudo ostendit alibi, cum

COLLE. Cantici. 3.

Psal. 110.

ait, Benedicite Dñm omnes Angeli eius potentes virtute, &c. Hò
 4. Reg. 6. rum autem custodiam, ac tutelam in libro Regum Heliseus trepi
 Cant. 6. danti famulo ostendit. Huc pertinet & illud, quod infra sub nomi
 ne Sulamitis de eadem Sponsa dicitur: Quid videbis in Sulamite,
 nisi choros castrorum? Quid vero illud Isaia, super muros tuos
 Isai. 62. Hierusalem constitui custodes, tota die, & nocte non tacebunt.
 Quis igitur sub hac tam firmâ custodia non in pace dormiat, &
 requiescat? Fœlix profecto vir pius, qui tali nititur patrocinio.

Officium præsidis, & custodis nostri Angeli, & munus erga il-
 lum nostrum describitur. Exod. 23. his verbis, Ecce ego mitto An-
 gelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, &c. quæ sequû-
 tur. Ad hoc faciunt & illa Iudith verba, Viuit autem ipse Domi-
 nus: quia custodiuit me Angelus eius, & hinc abeuntem, & ibi cõ-
 morantem, nec passus est Dñs me ancillam suâ coinquinari.

*Breuis concio de Angelorum custodia, in qua
 tamen res nuda sine amplificatione
 proponuntur.*

Vulgatissima Theologorù sententiâ est, Deû moderari atq;
 dirigere infima per media. Tria igitur loca in hoc mundo
 cõtèplari debemus, videlicet summum, in quo solus Deus
 est, imû, in quo homines, & pecora, & omnia hæc inferiora corpo-
 ra cõmoratur: & mediû, in quo tû corpora cœlestia, tum Angeli
 sunt. Per corpora autè cœlestia summus ille mûdi moderator om-
 nia hæc inferiora corpora auget, atq; cõseruat. Inde enim veniût
 pluuia, & serenitates, & glacies, & niues, & matutinus ros, & dierû
 & noctiû vicissitudo, & quatuor temporû anni varietas, ad rerum
 procreationè accõmodata. Cæterû cû homo corpore & mète cõ-
 stet, neq; in eius mète corpora cœlestia vllâ vim habeât, mètes il-
 las cœlestes ad hominû mètes excolèdas, multisq; modis ad finè
 suû dirigendas, destinauit. Vnde est illud. qui facit Angelos suos
 spiritus, & ministros su. f. i. Satis quidè in nos benignitatis suæ di-
 uinitas declarauerat, cû hæc pulcherrimâ mûdi fabricâ, hoc est cœ-
 lû, tot clarissimis luminaribus distinctû: terrâ, tot frugibus & ar-
 boribus ornatâ: mare, tot pisciû generibus refertû, in solius homi-
 num,

4. Reg. 6.

Cant. 6.

Isai. 62.

Exod. 23.

Iudith. 13.

Psal. 8.

num vsfum cõdiderat. Cuius beneficij magnitudine Propheta de-
 miratus ait, Dñe quid est homo quod memores eius, aut f. h. q. v. e.
 Minuisti eû paulominus ab Angelis, &c. Omnia subiecisti sub pe-
 dibus eius, oues &c. nõ saris inquâ fuit illi bonitati cœlû, & omnia
 quæ cœli cõplexu cõtinentur, nostris vsibus addixisse, nisi ea etiâ
 quæ supra cœlos sunt, hoc est, ipsos Angelos salutis nostræ admi-
 nistros cõstitueret. Cumq; inter Angelos quidâ principè locû in-
 ter alios teneât (quales supremæ Hierarchiæ sunt, videlicet Thro-
 ni, Cherubini, Seraphini, quorû est creatori suo semper assistere,
 cû inferiores his ad ministeriû destinati sint) vtrique tamen, hoc
 est, & assistentes, & ministrantes curam nostrigerunt. Vt enim
 Apostolus ait, omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriû
 missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis.

Quodque magis miremini, nõ regnis & nationibus solû, sed sin-
 gulis quibusque hominibus suis Angelus ad custodiam datur. Sic
 enim Saluator ait, Videte, ne cõtèpnatis vnû ex his pusilliss. Dico
 enim vobis, quia Angeli eorû semper vidèt. f. p. m. q. i. c. e. Magna
 plane (ait quidâ sanctus) dignitas animarû, vt vna quæq; sub exor-
 dio suæ natiuitatis Angelû habeat ad custodiâ suâ deputatû. Addâ
 huic sententiæ aliquid quo magis miremini: nepe exstitisse Philoso-
 phos, qui aliquid huic simile nescio quo spiritu viderint. Qua de
 re sic ad Lucillû Seneca Epist. 3. Sepone inquit in præsentia quæ
 quibusdâ placèt. Vnicuique nostrû pedagogû dari Deû, nõ quidè
 ordinariû, sed huc inferioris notæ ex horum numero quos Oui-
 dius ait, de plebe Deos. Ita tamè hoc seponas volo, vt memineris
 maiores nostros, qui crediderût hoc, Stoicos fuisse. Quos em̃ isti
 de plebe Deos, nos Angelos vocamus. His igitur Dñs sollicitâ no-
 stri curâ cõmisit. Porro autè quæ admodû is parëtibus, quibus edu-
 cãdorû filiorû curâ cõmisit, magnâ eorundè dilectionè ingenera-
 uit (quæ vel sola diligèter quæ ad eorû salutè pertinent, curat) sic
 angelis eadè erga homines charitatè cõtulit. Diligunt enim valde
 nos, quia hoc illis cõmunis omnium Dñs mãdauit, sicut Propheta
 ait, Angelis suis Deus mãdauit de te, &c. Diligût enim nos tanquâ
 fratres suos, eiusdèq; parëtis filios, ad cuius imaginè vtriq; cõditi
 sumus. Solus enim Angelus & homo ad imaginè dei facti esse di-
 cûtur: cû cætera omnia nõ Dei imagines, sed vestigia eius esse di-
 cãtur. ¶ Diligût etiâ tanquâ cõciues suos futuros: per quos ruinas

Psal. 103.

Hebr. 1.

Matt. 18.

Seneca.

Psal. 90.

suus instaurari sperat. ¶ Postremo diligunt nos propter parē cum illis (quod ad finē attinet) dignitatē. Quauis enim homo naturæ cōditione Angelis inferior sit, finis tamen ad quē cōditus est, dignitate (vt D. Tho. ait) par & æqualis est. Neque enim ad altiorem finē supremus Angelorū, quā infimus homo cōditus est. Nō enim (vt D. Aug. ait) aliunde uiuit homo, aliunde Angelus. Vtriusque

Luc. 15.

enim vita & beatitudo Deus est. Huius autē amoris indicatiū est uehementer eos de cōuersione & pænitentia nostra lætari, Gaudiū est enim Angelis in cælo super vno peccatore pænitentia agente, quā supra &c. Vnde Ber. lachrymas pænitentiu vinum eorum esse ait. Quin etiā pro beneficijs nobis exhibitis, gratias & laudes cōmuni Dño offerunt. Pro summo enim illo incarnationis Domini cę beneficio, nō quidē illis sed nobis impenso, ipsi priusquam nos laudes Dño cecinerunt, dicentes, Gloria in altissimis Deo: nobisque deinde gratulātur cū subdūt, Et in terra pax hominibus. b. v. Pacis autē nomine hæbreæ lingua, bona omnia designantur.

Luc. 2.

Sed ipsarū iam officia explicemus. Primū quidem ab omnibus nos visibilibus & inuisibilibus inimicorum insidijs & periculis liberant, Vnde est illud, Immittit Angelus Dñi in circuitu timētiū eum &c. Pro quo Hier. ex Heb. vertit, castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Quid igitur hac custodia firmius? Hinc Eccl. canit, In cōspectu Angelorum nolite timere. Vos enim in cord. vestr. ador. & tim. e. Angelus enim eius vobiscū est. Habes exēplum in Helizei famulo, de quo supra. Secundum officium & id quidē præstantius, nos à peccato quātum in illis est, liberare. Quod S. Iudith, de se cōfiteretur cum ait, uiuit

Iudith. 13.

autem ipse Dñs, quia custodiuit me Angelus eius &c. Iudith. 13. ¶ Nec à peccatis solum, sed ab omnibus etiā offendiculis quæ ad peccatum nos impellere possunt, occulta quadā suggestione eripere nituntur. Hoc est enim quod Psal. ait, In manibus portabunte, ne. f. o. a. l. p. tuum. Vt enim fratres natu maiores, infantulos fratres in vlnis gestant: ita Angeli (quos maiores natu fratres appellare possumus) nos homuntiones, hoc est fraterculos suos in manibus portant, vt ab omnibus nos peccatorum offendiculis eripiāt.

Psal. 90.

¶ Tertio, nō contenti nos à malo liberare (cum necesse sit facere bonum) ad hos nos assidue occultis suggestionibus suis inducere conantur. Quod quidem mira Dei prouidentia fit. Cum enim antiquus

antiquus ille hostis nos ad malum excitare nō cesset (circuit enim tanquam leo rugiens, quærēns quē deuoret) nisi esset qui nos cōtra ad bonū excitaret actū vtique de nobis esset, qui cōparatione eius velut locustæ fumus. Ad perfectionē quippe diuinæ prouidentie spectat remedia aduersus mala omnia prouidere. Subijciamus vel vnū huius rei exēplum. Cōtra venenatos colubros (quorū in insula orientali nomine Cællā magna vis & copia est) arbore quādā nasci voluit: cuius vel odor solum, præsentissimū est aduersus hanc pestē remedium. Venique præter vnā mortē (ad quā peccati merito dānati sumus) nihil sine remedio est, quauis remedia frequenter ignoremus. Nō enim falso Eccl. ait, Omnia duplicia, vnū cōtra vnum, & nō fecit quidquā deesse. Quartum cūmune officiū est pijs hominibus in tribulatione succurrere, cuius rei innumera extant exēpla. Sic Danieli in lacu leonū esurienti, mittitur ab Angelo per Abacuch prandium. Item tribus pueris in fornace cōiectis adest Angelus qui excussit flammā ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum toris flantē. Sic Apostolis in vincula cōiectis, adest Angelus carcerē aperiens, præcipiensque vt in tēplo verbum Dei annunciarent. Sic Paulo & Silæ cæcis, & in carcerem cōiectis, portæ carceris (vt creditur Angeli ministerio) apertæ sunt. Sic Angelus Paulū naufragantē bono animo esse iubet, & salutē omnibus qui cum eo periclitabātur, propter eū pollicetur. Quid vero de Raphaële Angelo dicam? qui mirabili & verē stupenda ratione in humana forma apparens, in tam longo itinere filij Tobie socius fuit, eumque à deuoratione piscis liberauit, matrimonio collocauit, pecuniam à Gabello recepit, senioremq; patrē à cecitate liberauit? Poterit concionator si voluerit, his exēplis cōmemorandis expatiari, nō sine fructu & iucunditate auditorum. ¶ Quinrū Angelorū officiū est, animas curæ suæ cōmissas, si cū pietate dormitionē acceperūt, vt cōmissum sibi depositum cōmuni Dño præsentare. Sic Lazarū illum mendicū in sinu Abrahæ portauerunt. Sic multorum sanctorū animas cū canticis etiam & hymnis in cælū profecuti sunt. Iam vero cū ex hac vita in alteram migrandum, & diuino tribunali assisistendū erit, quā salutare nobis erit, hos noui huius itineris duces, & causæ nostræ patronos habere? Ait enim Apostolus, Sarutum est hominibus semel mori, & post hoc iudicium. Quo tēpore de tota æternitate nostra sententia

1. Per. 5.

Eccl. 31.

Raphael
Angelus.

Luc. 16.

Hebr. 9.

sentia ferenda est. In quo quidē iudicio nihil deest eorum quæ in humanis iudicijs videmus. Ibi enim Deus erit iudex, homo, vel reus, Patronus hominis, Angelus, Accusator vero Daemon. Angelus ergo noster tibi quidquid pie & religiose egerimus, proferet tibi, si humiles, si patientes, si sobrii, si misericordes, si fraternitatis amatores, si obediētes fuimus, pro nobis allegabit. Contra vero, si magis seculo quàm Deo iuximus, non deerit accusatori nostro fecundia, quæ causam nostrā premat. Instabit enim ac dicet, Iuste iudex ad me hæc anima; nō ad te pertinet, mihi enim inferuivit, mihi obtēperauit, iuxta meam non iuxta tuam voluntatem vitā duxit, leges mūdi, atque placita mea, nō tua seruauit. Si ego illi suggerēbā vt peieraret, vt raperet, vt alienā vxorem cōcupisceret, vt aliorum famē detraheret, vt malediceret, vt cōtumelijs proximos afficeret, vt vindictā de ledente sumeret, vt in ludo alearum opes omnes insumeret, dicto citius suggestionibus meis obrēperabat. Putas ne istam te pro Deo coluisse? Deus illi pecunia, Deus honor, deus voluptas, Deus venter extitit. Ista omnia supra te dilexit, horū gratia te millies offendit, maluitque te quàm istis suis delitijs carere. Quæcirca si tu iudicas orbem terræ inæquitate, reddis que vnicuique iuxta opera sua, hanc mihi animam adiudicare debes. Hæc & multa alia accusator iste ingeret & inculcabit. cui rei exēplo erit anachorita quidam, cui in agone mortis cōstituto (vt Ioā. Climacus refert) Daemon peccata sua ingerebat. Qui aliquando quidē aiebat, Mēris, nunquā enim tale quid commisi. Aliquando autē aiebat, verum quidem est, sed huius rei gratia ieiunavi, & pēnitentiā egi. Alias vero respōdebat. Ita est, nec habeo quid dicam, nisi esse in deo misericordiam. Atque in hæc verba animam efflauit, nullum aliud salutis suæ signum nobis relinquens.

Sanctus.

Iustus quisque per rationem homo, per sacrificiū mortificatio-
nis suæ vitulus, per fortitudinē securitatis suæ Leo, per cōtem-
plationē verō efficitur aquila. Grego. hom. 4. super Ezech.
Quamuis occasio persecutionis deest, habet tamen, & pax no-
stra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdi-
mus, spirituali tamen gladio desideria in mente trucidamus. Gre-
gor. vbi supra.

Percu-

Percutitur Iob vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticē
vt nihil in mente vacet à gloria postquam in corpore nihil vacat
à pena. Grego. 3. Mor. lib. 3. c. 3. Iob. 2.

Quod autem iustos comparat Luciferō, ideo est, quia in ipsis
cognoscimus Deum, quem non videmus, sicut in Luciferō ven-
turum Solem. Greg. Mor. lib. 10. c. 21.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit
esse iustus, vel sanctus, cum affectu teneat sanctitatem. August. de
ecclesia. dog. August.

Bonum laudare, non laudato, sed laudantibus prodest. Idem
super Ioan.

Nihil sollicitius providendum est, quàm vt solennem diem nō
tam ciborum abundantia, quàm spiritus exultatione celebremus:
quia valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare marty-
rem, quem scimus Deo placuisse ieiunijs. Hiero. in Epist.

Tria sunt, quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter consi-
derare debemus, auxilium sancti, exemplum eius, confusio-
nem nostram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, poten-
tior est in cælis ante faciem Domini sui. Si enim dum hic ad-
huc viueret, misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc
tanto amplius, quanto verius agnoscit miseras nostras, & orat
pro nobis patrem? quia beata illa patria charitatem eius non mu-
tauit, sed augmentauit: imò potius mouit sibi viscera miseri-
cordiæ, cum ante fontem misericordiæ assisit. Debemus etiam
vitam eius attendere: quia quādiu in terris visus est, & cum
hominibus conuersatus est, non declinavit, nec ad dexteram,
nec ad sinistram: sed viam regiam tenuit, donec veniret ad illum,
qui dicit, Ego sum via, veritas, & vita. Item diligentiori intuitu
confusionem nostram aspiciamus: quia homo ille similis nobis
fuit, passibilis, ex eodem luto formatus, ex quo & nos. Quid
ergo est, quod non solum difficile, sed impossibile credimus,
vt faciamus opera, quæ fecit, vt sequamur vestigia eius? Bernar.
in sermo.

Quādo boni & sancti tāta hic mala patiuntur, aliquis intra se cogi-
tet, & dicat, certū est rerū Dñm nō respicere, quæ nostra sunt,
negligere humana, nō curare terrena. O quicunq; ille es, quomo-
do respicis sanctorū labores, cur nō respicis remunerationes? Ecce

per

Iob. 2.

August.

Hiero.

Bernar.

Euseb.

Emiff.

per totū mūdū in sanctis Apostolis atq; martyribus felicitati aduerfitas viā fecit: salutī perditio militauit, & ostiū, dū vitę claudit, glorię patefecit: & in Deum fiduciam collocantibus, dum terram inuidet, cælum parauit. Hoc ergo in exemplum patientiæ humano generi prouidētia diuina proposuit. Quæ cum ita sint, falso miser putatur, qui in virtute non læditur. Eule. Emisse. in hom.

Chrysoft. Quę est ista iustitia, sanctos colere, & sanctitatē cōtemnere. Primus gradus pietatis est: sanctitatem diligere, postea sanctos: quia nō sancti ante sanctitatē fuerūt, sed sanctitas ante eos. Sine causa ergo iustos honorat, qui iustitiam spernit. *Chryso. sup. Mat. c. 24.*

Antisth. Antisthenes interrogatus, quid festum esset, dixit: Inurgitationis occasio.

COLLE. ¶ Ait Dñs ad amicos Iob, Faciē eius suscipiā, vt nō vobis imputetur stultitia, Vides ergo aliorum oratione alios iuuari, atque præcipue sanctorū, & propterea & inuocādos, & deuotē colēdos esse?

Iob. 42. Sic Dñs in Euangelio, videns eorum fidem, qui paralyticum pōrtabant, ait, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Super quo *Ambrosius* ait, Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit alijs: & dum alios probat, alijs relaxat errata.

Pilos barbæ regis, quandiu mento illius adherent, nemo audeat cōtingere: at vbi à tonsore refecati sunt, in sterquiliniū mittūtur, & pedibus cōculantur. Sic dum homines per gratiā christo vniti sunt, in magno pretiō habētur, & ab Angelis honorātur: at vbi ab eo per peccatum auulsi sunt, pedibus etiā Demonum proterūtur.

4. Re. 13. Pater mi, Pater mi, currus Israel & auriga eius, Hoc est, (vt glossa quædā exponit) qui prece tua instar es omniū currū, & equitū, ad Israelitici populi munimētum. Certe ex hoc loco intelligitur verū esse, quod in Prouerbijis legimus: In benedictione iustorum, exaltabitur ciuitas. Ad hoc itē spectat, quod legimus in *Psalmo*,

Prou. 11. Et dixit vt disperderet eos, si nōn Moyses electus eius stetit: in confractiōne in conspectu eius. Pro confractiōne autē alij interpretati sunt, in ruina muri, vt reprimeret impetum eius.

Psal. 105. Est autē eo in loco similitudo sumpta à viris fortibus, & amore patriæ vehementer incēnsis: qui cū murus tormentis hostium, atque machinis deijcitur, se se in ea parte, quæ ruinis maximè strata est, pro muro opponunt, ad hostium impetum suis corporibus.

exci-

excipiendum: vt cū certo vitæ periculo perniciem à patria depellant. Non aliter enim se gessit Moyses: nam cū Iudæorū propugnaculum, quod in fidei religione consistebat, eorundem rebellionē disiectum esset: nihilque impediret, quo minus ira diuina in homines omni firmo præsidio nudatos inuaderet, eosque ad internecionem deleteret: Moyses studio communis salutis inflāmat, se se diuinæ iustitiæ telis obiecit, & exposuit: neque recusauit, quin supplicio suo omnium impietatem lueret. Sic igitur fufis cum ardentissima suorum charitate precibus, numinis ipsius impetum repressit.

Exemplorum clarissimorum magna in Ecclesia vis est, quibus & ad pugnam roboramur, & in aduersis ad patientiam erudimur. De his autem *Cant. 4.* scriptum est, Sicut turris Dauid, quæ æ. e. c. p. mille clypei pendent ex illa: omnis ar. f. Quid sunt autem clypei, quibus corpus ab hoste tegimus, nisi exempla Sanctorum, quibus nos in aduersis munimus. Rectè enim dictum est, Facta præcedentium pensamus, & grauiā non sunt, quæ toleramus. Gentiles Philosophi vix alios habent, quos sibi ad virtutis exemplū frequentes proponant, quàm Socratem, & catonem: paucosque alios his similes: at nobis infinita passim sanctissimorum Patrum exempla occurrūt. Vnde rectè dictū est. Mille clypei pēdēt ex illa, & c.

Vbi nos legimus, comæ eius sicut elatæ palmarum, verbū palmarum, nec in Græco nec in Hebræo reperitur. Græce enim habetur: comæ eius elatæ, nigræ quasi coruus. Ex Hebræo vero ad verbum legitur, Cincini eius crispi siue crispantes: nigri quasi coruus. Quod de capillorum Sponsæ pulcritudine Sponsa dicit, ad sanctos referendum est, qui à Christo capite deriuantur, & ab eo nutriuntur: quoniam de plenitudine Christi capitis nostri omnes accipimus gratiam pro gratia. capilli autem crispi partim virilem fortitudinem, partim eleuationem mentis ad superna designat: quod vtrumque sanctis maximè conuenit, quorū vita omnis in expugnanda carne, & eleuanda in Deum mente, cōsumitur. Quod verò nigros capillos esse ait, sanctiā piorum tristitiam, & humilitatem designare videntur. Cor enim sapientis vbi tristitia, Et, Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quæ enim secundum deum tristitia est pœnitentiā in salutem stabilem, operatur. Hinc D. Hieronymus de se ad Eustochium scribit,

Quo-

Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, &c. Quo etiam nomine turturi fidelis anima comparatur: quæ in continuo gemitu est, gemitumque habeat pro cantu.

Non minorem Deus Ecclesiæ suæ, quàm huius mundi curam habere, sed multo etiam maiorem, certum est. Quamobrem de christo ac beata Virgine, cæterisque sanctis (quorum exemplis, atque doctrinis mundus illuminatur) illa Genesim verba accipienda sunt, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem, ac noctem: ut luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti. Hæc duo luminaria magna ad Christum & beatissimam Virginem referenda sunt. Fecit item & stellas: & posuit eas in firmamento cæli, ut lucerent super terram, & præessent diei, ac nocti. Sanctis quippe viris dictum est, Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. De iisdem quoque

Gene. 1.

Matt. 5.

Philip. 2.

Dani. 12.

Gene. 6.

Apostolus ait. Ut sitis sine reprehensione in medio nationis prauæ, atque peruersæ: inter quos lucetis, tanquàm luminaria in mundo. Daniel quoque ait, Qui docti fuerint, fulgebunt tanquàm splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Quod vero ait quædam luminaria nocti, quædam diei præesse, hoc nimirum insinuat quosdam sanctorum innocentiam, quosdam pœnitentiæ præesse. David namque, & Maria Magdalena, simileque, nocti, id est pœnitentibus præfunt: quibus & pœnitentiæ exemplum, & orationis suffragium, & spei firmamentum præbent. cæteri verò sancti, qui innocentiam virtute excellunt, diei, hoc est, innocentiam studiosis præfunt.

Vbi ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, orti sunt ab eis viri celebres, atque famosi. Quo in loco (ut ea prætermittamus, quæ de hoc congressu varie dicuntur) illud certe intelligimus, præclarâ naturæ & ingenij indolem cum diuina gratia coniunctâ, viros parere insignes: qui Ecclesiâ maximè splendore doctrinæ, & clarissimis ingenij sui monumentis illustrarunt. Quales Aug. Ambr. Hiero. Basilii, Chrysostr. D. Thom. cæterique insignes Ecclesiæ doctores fuere: quorum summum ingenij acumen cum diuina gratia coniunctum, Ecclesiam mirificè illustrauit: quod alterutrum alterius auxilio destitutum, minus splendescere potuisset. Hinc

Poetæ

Poetæ olim finxerunt impenetrabilia esse arma illa, quæ Mineræ & Vulcani opera fabricata essent. Quo figmento scientiam virtutis ardori, ac studio copulatam, summos homines efficere, significarunt. Scientiam enim Mineræ, ignem vero Vulcano gentilitas tribuebat.

Sanctos viros ciuitatibus esse præsidio satis aperte illa Domini Genesim 27. promissio declarat, qui eo usque processit, ut si, vel decem iustos Sodomis inueniret, vniuersis ciuibus parceret. Item cum Sefach, rex Ægypti cepit Hierusalem, & aurea Salomonis scuta populatus esset, non est permittus à Deo vastare cuncta: quoniam bona inuenta sunt in Iuda: hoc est boni viri, & religionis cultores, quorum pietati Dominus reliquorum ciuium salutem donauit: quæ admodum nauigante Romam Paulo, omnes, qui cum illo nauigabant, propter illum seruauit. Sic etiã in libro Numerorum populari seditione orta, ad Mosem & ad Aaron Dominus ait, Recedite de medio huius multitudinis, etiã nunc delebo eos: quasi hoc facere non posset, quamdiu duo illi viri iusti in medio rebellis populi erant. Angelus verò Domini Sodomam vastaturus, vrget Loth, ut celeriter inde migret, Quia non potero, inquit, facere quicquam, dum tu in hoc loco moratus fueris. Vide quam reuerentiam Angeli pijs hominibus exhibeant: qui sceleratos, & impios homines vastaturi, nihil audent, quamdiu inter illos viri sancti comorantur.

Gene. 27.

3. Reg. 14.

Num. 16.

Gene. 16.

Exod. 13.

Gene. 19.

Leui. 11.

Armati ascenderunt filij Israel de Ægypto & ossa Ioseph secutulerunt: ut intelligas eos qui ad promissam cælestis Patriæ hereditatem pergunt armari protinus aduersus repugnantem mundum, & insidias Diaboli oportere. Ossa verò Ioseph secum afferre est, sanctorum hominum memoriam, & virtutum exempla ad mentem reuocare: ac præcipuè verum Ioseph christum seruatorem mundi, in cruce pendentem visione apprehendere, & illud implere, quod à nobis ipse requirit, cum ait. Pone me quasi signaculum super cor tuum, & super brachium tuum.

Ciuitas Segor à Sodomæ incendio propter orationem Loth liberata est, quod is, eam sibi ad perfugium elegerit. Ecce enim ait Angelus, in hoc suscepi preces tuas. Hoc exemplo quis non videt, quantum orationes & præsentia iustorum ciuitatibus conferat?

Qua in re potissimum vera sanctitas sita sit, Origenes super illo verbo Leuit. 11. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (dicit Dominus)

Dominus) declarat his penè verbis, Nomen hoc Sanctus, quid in scripturis diuinis significet, diligentius inquirendum est. In his ergo non solum homines sanctos appellari inuenimus, sed etiam primogenita animantium, quæ Domino consecrantur, & similiter, vestes sanctæ pontificis & vasa sancta, & huiusmodi omnia, quæ in solius Domini ministerium deputata sunt, & ad vsus alienos accommodari non possunt, merito sancta, id est, soli Domino sanctificata, & consecrata dicuntur. His ergo obseruationibus & legibus etiam homo sanctus appellatur. Si quis enim se ipsum deuouerit Deo, si quis nullis se negotijs secularibus implicauerit, nõ quærens ea quæ sunt super terram, sed quæ in cœlis sunt, iste merito sanctus appellatur. Donec enim permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur, nec vacat soli Deo, nec segre gatus à vulgo est, non potest sanctus appellari. Denique & ipse sermo in græca lingua (quod dicitur agios) quasi extra terram esse significat. Quicumque enim se consecrauerit Deo, merito extra terram, extra mundum esse debet: possunt enim & ipsi dicere, super terram ambulantes, conuersationem in cœlis habemus.

Apostolus.

Gregor.

Sanson in maxilla asini hostes peremit: sic etiam Christus rudatam Apostolorum suæ virtutis manu tenens, mundum conuertit. Ipsa verò maxilla in terram proiecta, post modum aquam fudit, quia, & sanctorum corpora sepulta, miraculis claruerunt. Greg. mor. lib. 13. c. 8.

August.

Dedit Dominus potestatem Apostolis super naturam, vt eam curarent: super Dæmones, vt eos euerterent: super elementa, vt ipsa immutarent: super mortem, vt eam contemnerent: super Angelos, vt corpus Domini consecrarent. Hæc etiam potestas data est eorum successoribus, secundum illud Apoca. Hi habent potestatem claudendi cœlum, & conuertendi aquam in sanguinem. Aug. in sermo. de Apostolis.

Bernar.

Scimus quod viri isti nec sibi vixere, nec sibi sunt mortui: sed ei, qui pro ipsis mortuus est: magis autem nobis omnibus propter illum. Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, & etiam mors ipsa, Idem in conuersatione eminentiam, in prædicatione sapientiam,

tiam, in passione sua patientiam, nobis beati Apostoli contulerunt: qui etiam vsque hodie conferre non cessant, misericordia pleni, & sanctarum orationum fructibus. Bernar. in sermone S. Petri, & Pauli.

Basilii tractans illud Matthæi. 5. Vos estis lux mundi, Veniente ait luce diei, ægritudines alleuiantur, homines à somno excitantur, aues garrunt, bestię ad latibula sua fugiunt. Sic luce Apostolorum veniente, mundus fuit ædificatus in credendis, fecundatus in operibus bonis, alleuiatus peccatis, excitatus à negligentijs, animatus ad contemplationem cœlestium, ereptus à potestate Dæmonum.

Sicuti pauperes cum thesauros regio aspiciunt, suam paupertatem amplius agnoscunt: ita & anima magnificas patrum virtutes relegendis, mentem suam amplius humiliat. Climacus. Gradu. 15.

O Paule cœli ciuis, Ecclesiarum columna. Angelus terrestris, cœlestis homo. Sicut enim missum in igne ferrum totum profecto ignis efficitur: sic Paulus charitate succensus, totus effectus est charitas. Chrysof. de laudi. Pauli Hom. 1.

¶ Frequentissimus ac penè perpetuus operandi modus Deo est, vt per infima atque infirma mundi, ea quæ sunt potētissima deiciat. Sic Sanson in mandibula asini Philisteorum agmina fudit. Sic Sangar sexcentos viros interfecit vomere. Sic David funda & baculo Gigantem deiecit. Sic per pedisequos pueros principum prouinciarum exercitum Syriæ fugauit. Sic per Gedeonem & trecentos viros Madianitarum vires fregit. Sic per Iudith exercitum Assyriorum profligauit. Denique culicibus, muscis, atque ranis bellum intulit Pharaoni: idemque ne sui dissimilis esset, ad expugnandum vniuersum mundum, & mundi principem Diabolum, piscatoribus vsus est: Quod quidem vates regius significauit, cum ait, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, &c. Quod proinde est, ac si diceret, Hoc imprimis vim, & salutarem potentiam tuam declarauit, quod per Apostolos tuos, homines rudes, & indoctos, & simplicibus pueris similes, nomen tuum percunctas nationes fama celebrasti, & asperrimam Diaboli tyrannidem (qui ubique terrarum colebatur) funditus euertisti.

Apostolorum dignitatem, & gloriam declarat lapidum pulchritudo.

F

tudo

COLLE.

tudo, quæ templo Domini fundamentum præbuerūt. De quibus 3. Reg. 5. legimus, Præcepit quæ rex, ut tollerent lapides grâdes, lapides pretiosos in fundamentum templi, & quadraret eos, quos dolauerunt cementarij Salomonis, & Hiram. Hoc ad spiritualis templi, hoc est Ecclesiæ fabricam spectat. Quis enim ad ædificij fundamentum excultos lapides aptari vidit, cum ad hoc rudissimi quique eligantur? Quocirca huiusmodi lapidum electio mysterio vacare non potuit.

Martyr.

Gregor. Sicut beatus Cyprianus ait, martyrem non facit poena, sed causa. Greg. in Regis.

Mori à persequente, martyrium in opere est: ferre vero contumelias, & odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Idem in hom.

Habet pax nostra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria crucidamus. Idem ibidem.

Isidor. Duo sunt genera martyrij: vnum in aperta passione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hostis insidias tolerantes, & cunctis carnalibus desiderijs resistentes, per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactauerunt, & pacis tempore martyres facti sunt, Isidor. in Etymo.

Chrysof. Habet paupertas martyrium suum: & egestas bene tolerata facit martyrium, sed egestas propter Christum, non propter necessitatem. Chrysof. in sermo.

Hierony. Non solum effusio sanguinis in confessione martyrium reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus, quotidianum martyrium est. Hiero. in vita S. Paulæ.

Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compehensatur, & redempti cruore Christi, pro redemptione libenter occubimus. Idem in Epist.

Bernar. Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacero corpore: & rimante latera ferro, non solum fert fortiter, sed alacriter sacrum à carne sua circumspecte ebullire sanguinem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in visceribus Iesu. Bernar. super Cant.

In

In petra habitans, quid mirum si in modum petre duruerit? Sed neque hoc mirum, si exul à corpore, dolores non sentiat corporis: neque hoc facit stupor, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur: non deest dolor, sed contemnitur. Idem ibidem.

Est martyrij genus & effusio quædam sanguinis, in quotidiana corporis afflictione: est etiam baptismus, aliquis in compunctione cordis & lachrymarum assiduitate: sic quippe infirmis & pusillis corde necesse est, ut quem semel ponere pro Christo non sufficiunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguine fundant. Sic & baptismi sacramentum, quoniam iterari non licet, his qui sæpius in multis offendunt, frequentiore ablutione suppleri. Idem in sermo.

Aliud est martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium. Cypria. in serm. de Mortalitate.

Alij martyres in vinculis carcerum gloriantur, alij cæsi in verberibus gratulantur, alij potestati irreligiosorum detecanda felicitium caput colla committunt: plures in extractos rogos currunt, & trepidantibus poenæ ministris in ignem saltu deuotæ festinationis insiliunt: alij in profundum demergendi, non in aquas necaturas, sed in refrigerium æternæ beatitudinis decidunt, toto ipso corpore Deo hostiam tanquam holocausta præbentes. Hilari.

Martyres in medium procedentis, se se Christianos esse confessi sunt. O beatas linguas, quæ sacram illam vocem emisert, quam aer quidem excipiens, sacer est factus: angeli audientes plauserunt: diabolus vero eum dæmonibus magnam accepit glagam, Dominus postremo in cælo descripsit. Basil.

Primū quidē sanctorum mors planctu & lachrymis cohonestatur: nūc vero morientibus sanctis exultamus. Tristitū nanq; post crucē Dñi immutata est natura: iā nō amplius sanctorū obitus lamentationibus prosequimur, sed tripudijs circū ipsorū sepulcra & veluti choreas ducimus. Et mox, Pericula nō respicit martyr, coronas respicit, plagas nō horret, sed præmia munerat. Idem de Barlaam martyre.

Dimicauerunt patres nostri contra asperimos dolores, nos è contrario dimicemus contra mollissimas voluptates. Vicerunt illi tormenta flammaram, nos vincamus ignea tela vitiorū. Nam quia esse nouimus sine persecutore bellū, potest dare Deus & sine

F 2

cruore

cruore martyrium. Etenim si istos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantia vagientis ingredimur iustius ergo isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce, in nouam illam futuri seculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendunt: & confortes paulo ante mortalium, subito ciues incipiunt esse Angelorum. Euseb. Emill. in hom. de Nat. S. Genesij.

Discite, inquit Martyres ex nobis fidem quærendo acquirere, viuendo ex colere, moriendo seruare: discite plus peccatum timere quam gladium, discite propter vitam magis iustitiam amare quam vitam, fidemque & timorem Dei. Quem nos in media belli tribulatione seruauimus, obseruate ne vos in pacis securitate perdat. Cauete ne anchoram spei ac religionis quam nos custodiimus in fluctu, vos amittatis in portu. Cauete ne vitam bonam si quando afflictionibus subditam videritis, miseram iudicetis. cauet ne in arena mundi, in qua ad subeundos agones missi sumus, aliquam felicitatem expectandam putetis. Beatitud. parari hic potest, non potest acquiri. Non hic quæras, quod hic nullus sanctorum obtinuit: non hic quæras, quod hic nec Christus inuenit. Si mundus pacem haberet, gloriam martyres non haberent. Idem in homi.

Homo.

Gregor.

NON se desperet humana fragilitas, vnigeniti sanguinem consideret, & in pretio suo conspiciat quanti est, quod tanti valet. Greg. mora. lib. 4. c. 17.

Iob. 13.

Super illud, Contra folium quod vento rapitur, Homo ait est folium, quia in paradiso ab arbore cecidit: & quia tentationibus rapitur, desiderijs leuatur. Ait ergo, Contra folium quod vento rapitur, id est, cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Greg. mor. lib. 11. c. 24.

Bernar.

Attende, quid fuisti ante ortum & quid es ab ortu vsque ad occasum, ac quid eris post hanc vitam. Vnde quidam ait.

*Forma, fauor populi, seruos iuuenilis, opesque
Subripuere tibi, noscere quid sis homo.*

Post

Post hominem vermis: post vermem factor & horror:

Sic in non hominem vertitur omnis homo.

Heu, hominum vnde iste factus? ista superbia? cuius ærumnosa necessitas, cuius vitam laboriosam deuoluit pœnalitas: cuius pœnalitatem pœnalior mortis concludit necessitas: cui esse momentum, vita naufragium, mundus exilium cui vita aut abest, aut sponder absentiam mors aut instat aut minatur. Alanus lib. de complanctu naturæ.

Sunt homines qui rationem à dijs immortalibus datam in fraudem malitiamque conuertunt. Cice. lib. 3. de natura Deorum. Cicero.

¶ Homo inter duas valde dissimiles species, medius constitutus est, brutorum videlicet & Angelorum. Totam autem latitudinem (quæ media interiacet) natura humana occupat: ex quo tam varia hominum ingenia moresque proficiscuntur: qui non minus ingeniorum varietate, quàm oris & vultus figura distant. Prout enim hi alterutri horum extremorum propiores sunt, sic vel Angelorum, vel brutorum naturam participant. Quidam enim à crimine & perspicacia ingenij Angelis propiores quodammodo esse videtur: quales (vt de nostris nihil dicam D. Thom. Aquinate & Augustino, qui in confessionibus fatetur se disciplinas omnes sine præceptore didicisse) Aristotelem cum primis, & Platonem & M. Tullium esse aiunt: quem Plinius extra omnem ingenij aleam positum esse testatur. Quidam vero adeo rudes atque hebetes ingenio sunt, vt brutis proximi esse videantur, qui videlicet præter corporis figuram, vix rationis aliquid habeant: ideoque non tam consilio & ratione, quàm impetu & affectu pecudum more ducuntur: quos etiã Barbaros appellare solemus. Hæc autem consideratio cum ad alia multa, tum præcipue ad hoc valet, vt ingeniosi & sapientes viri, minus aduersus ignorantias & errata rudium hominum commoueantur: quos natura tales finxisse videtur: ad quam superandam multa vi, singularique Dei fauore opus est.

Habet homo proprium quiddam inter cætera animãtia, vt D. Thom. philosophatur, Cætera enim in ijs quæ ad naturæ suæ conseruationem spectant, nihil aberrant: neque quidquam aduersus naturam suam machinantur: Solus aut homo, cum rationalis creatura sit, multa atque adeo innumera contra naturam suæ dignitatem,

F 3

nitatem,

nitatem, imo & contra salutem & vitam suam molitur. Huius autem deordinationis causam idem D. Thom. esse ait quod homines ut plurimum, sensum & affectum, non rationis ductum in operando sequuntur. Illi autem qui tales sunt, magis inter pecudes, quam inter homines numerandi esse videntur. Si enim (ut modo diximus) eos qui nihil ingenij acumine valent, inter bruta magis quam inter homines computamus (quod quidem sine ipsorum vitio fieri potest) multo magis illi qui non ratione sed impetu & affectibus ducuntur (quod vitio non caret) inter pecudes numerandi sunt, etiam si in amplissima familia nati sint. ¶ Vide etiam hac de re. T. Humanæ vitæ miseriam, & T. vita, & T. cognitio sui.

Mulier.

Hierony. VIX est ita turpis, aut senio confecta quæ non gaudeat, & libenter audiat, si dicatur esse pulchra. Delectat castas etiã præconia formæ. Hiero. in Episto.

Hugo de S. Victo. Prov. 5. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. In fauo enim duo sunt, mel & cera: & in facie meretricis similiter duo: scilicet decor & gratia. Hoc est, pulchritudo oris, & dulcedo sermonis: cera succendit ignem mel præbet dulcedinem: Sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem, blandimento verò lenocinantis sermonis subuertit mentem. Stillat mel dum meretrix verba sua molliat, & facit dulcia. Hanc dulcedinem æternæ mortis amaritudo comitatur. Vnde sequitur nouissima eius amara, quasi absinthium, acuta, quasi gladius biceps. Diligit mulier ut capiat: decipit, ut rapiat: amat, quod habes, non quod es. Hugo ad socium volentem vxorem ducere.

Chrysoft. Improba mulier nunquam mansuescit, si durius tractetur, furit, si blandius, tollitur, & elata est. Chrysoft.

Ferrum coquere quàm mulierem castigare, facilius. Idem.

Qui habet vxorem malam, suorum se peccatorum mercedem accepisse intelligat. Idem.

Nulla in mundo bellua est, quæ cum muliere improba confertur. Idem.

Acerbum est, pauperiorem duxisse vxorem, acerbum item opulentiore.

lentiorem. Illud enim rem, hoc auctoritatem & libertatem viri minuit & lædit. Idem.

Calidissimum est mulieris ingenium, ad mentem viri luxandã, Philon. & à statu suo deturbandã, maxime si fuerit intemperans.

Sui amans est mulier, & zelotypa, ac mire industria, ut possit viri mores peruertere. Idem.

Cum Democritum quidam percontaretur: cur cum magnus esset, paruum duxisset vxorẽ. Ego (inquit) in malo eligẽdo, quod minimum erat, elegi. Democritus. *Democri.*

Cum te diligere, & appetere dixerit mulier, tum ab illa magis metuendum tibi est, quàm cum conuitiatur. Socrates. *Socrates.*

Socrates se consulentibus de ratione matrimonij contrahendi, dixit: Quemadmodum pisces à adolescentuli, qui nondum intranassas sunt, volunt intrare: qui autem iam intus sunt, volunt exire: sic & vos, ne idem vobis accidat, vide te. Idem.

Vindicta nemo magis gaudet, quàm fœmina.

Ignis, mare, mulier, tria mala.

Audax est ad omnia quæcunque amat vel odit fœmina, & artificiosa est nocere cum vult. Sed ne longo dispendio te suspendam, lege Aureolum Theophrasti, & Medæam Iasonis, & vix pauca inuenies impossibilia mulieri. Amice, det tibi Deus omnipotens, omnipotentis fœminæ fallacia non falli. Valerius in Epistola ad Ruffum. *Adilon. Adilon. Valerius.*

¶ Mulier est animal calamitosum. Illi enim dictum est, multiplica boærumnas tuas, &c. Hinc Lya nascentibus filiis gratias Domino agebat, & nomina illis, hanc animi sui gratitudinem testantia imponebat: quæ tamen nata filia Lya, nihil legitur dixisse. *COLLE. Gene. 3.*

Vinum, & mulieres apostatate faciunt sapientes. Non poterat hoc periculum magis amplificari, quàm illud vino comparando, quod mentem hominis prorsus alienat. Id satis patet Dauidis, & Salomonis exemplo.

De malitia, & moribus mulierum multa inuenies Ecclesiastici. *Ecccl. 25.* Omnis (ait) plaga tristitia cordis est, & omnis malitia, nequitia mulieris. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis, & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris. Pro quo alius vertit apertius. Summa plaga est mœror animi, summaque ma-

litia, malitia mulieris. Cedo quanuis plagam, modo ne plagam animi: & quanuis malitiam, modo ne malitiam mulieris, & cetera, quæ sequuntur. Quæ omnia non ad omnes mulieres, sed ad quarundam malitiam potissimum pertinent: quibus cohabitare non solum periculosissimum, sed etiam molestissimum est. Capite verò sequenti, de vtroque mulierum genere malarum scilicet, & bonarum copiose loquitur.

*Humana natura, post lapsum miseria
atque conditio.*

Gregor.

Homo, qui si non peccasset, etiam carne spiritualis futurus erat, factus est peccando etiam mente carnalis. Quare sola cogitat corporalia. Gregorius Moralium libro. 5. capite. 24.

Culpa suæ poenaliter subdita natura nostra, iam extra naturam suam facta est. Greg. mor. lib. 3. c. 11.

Iob. 15.

Super illud, Ut iustus appareat natus de muliere, sic Gregor. Quomodo iustus apparebit, qui de illa natus est, quæ extitit iniultitæ propinatrix. Greg. mor. lib. 12. c. 15.

Quia humanæ naturæ ramus putruit in radice, ideo in conditionis suæ viriditate non subsistit. Gregorius Moral. libro. 10. capite. 8.

August.

Humanæ naturæ corruptelam declarat D. Augustinus hoc exemplo. Arbor erat pirus in vicina vineæ nostræ pomis onusta, nec forma, nec sapore illecebrosus. Ad hanc excutiendam atque asportandam nequissimi adolescentuli perreximus nocte intempesta, & abstulimus inde onera ingentia, non ad nostras epulas, sed vel projicienda porcis, etiam si aliquid inde comedimus, dum tamen fieret à nobis, quod liberet, quod non liceret. Ecce cor meum Deus meus, ecce cor meum, quod miseratus es in imo abyssi. Dicat tibi nunc ecce cor meum, quid ibi quærebat, ut essem gratis malus, & malitiæ meæ causa nulla esset nisi malitia. Fœda erat, & amaui eam: Amaui perire, amaui defectum meum. August. confes. lib. 2.

Quis

Quis fecit me non ne deus meus? non tantum bonus, sed ipsum bonum? Unde igitur mihi male velle, & bene nolle, ut esset cur iuste pœnas luerem? Quis in me hoc posuit, & inferuit mihi plantarium amaritudinis, cum totus fieret à dulcissimo Deo meo? Si diabolus autor, unde ipse diabolus? Quod si & ipse peruersa voluntate ex bono Angelo diabolus factus est, unde & in ipso, voluntas mala qua diabolus fieret, quando totus Angelus à conditore optimo factus esset bonus? His cogitationibus deprimebar iterum, & suffocabar. August. confes. lib. 7. animi sui æstus ante conversionem declarans.

¶ Maximam hominum vanitatem esse credidit, Propheta cum COLLE.
dixit. Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Quid Psal. 38.
enim maius dici potuit, quam illum non modo vanitatem, sed
vniuersam vanitatem appellare? Item illud, Veruntamen vani- Psal. 61.
lij hominum, & c. Quid quæso vanius eo, qui quoniam strutionis,
aut alterius auis pennam in pileo gestat, penna ipsa leuior incedat &
hac re tam vana gloriam à spectatoribus aucupetur? seq; propter
hoc spectabilem omnibus esse credat?

Naturæ corruptio quanta sit, vel hoc argumento colligi potest, quod inter accipitres ij etiam qui viribus & corporis magnitudine præstant: etiam si feri, & siluestres sint, triginta tamen dierum spatium, aut paulo plus ita ad homines assuecunt, ut in sublime, ac pene super nubes volantes, ad vocantis manum & vocem securi auolent, adeo naturalem feritatem paucorum dierum consuetudine dediscunt: homo autem post triginta & eo plus annos seruata pudicitia, adhuc stimulis carnis frequenter impetitur: vixque naturalem eius prurimum ac titillationem euadere potest.

Miro modo natura per peccatum inuersa est. Rationis enim erat affectus animi dirigere, qui natura sua cæci sunt: modo vero vsque adeo homo affectuum suorum imperio additus est, ut rationis in plerisque munus sit, non affectus dirigere, sed affectibus obsequi, hoc est, viam quærere, qua affectibus & cupiditatibus impune & suauiter indulgere possit. Quod fit, ut ratio ipsa, à conditionis suæ nobilitate degenerans, in carnis quodammodo naturam uersa sit. Sicut enim, qui adhæret meretrici, vnum cum ea corpus efficitur: ita cum ratio adhæret carni, caro quodammodo & ipsa

F 5 fit, vel

fit, vel (quod grauius est) vilissimum carnis mancipium, dum vim omnem suam in explendis carnis cupiditatibus impendit, quæ tamen antea Deo adhærens vnus cum eo spiritus erat.

Eccl. 42. Abyssum, & cor hominis inuestigauit. Per cor hominis nõ tam cogitationes hominis (quas qui habet intelligit) quàm malitiã hu-

Eccl. 17. mani cordis (quæ soli Deo nota est) intellexit. De qua idem alibi ait, Quid nequius, quàm quod excogitauit caro & sanguis? Et illud. Ipse enim sciebat quid esset in homine. Tria igitur hæc inter se comparantur, Deus, abyssus, & malitia cordis humani quæ per peccatum contigit. Hæc autem consideratio veram cordis humilitatem, timorem castum, & sollicitam sui custodiam parit: cum talem intra se hospitem gerere pius homo animaduertit.

Mirabile dictu est, quantum homo & intelligat, & ferueat ad humana, quantumque langueat & torpeat ad spiritualia atque diuina. Ad illa linceos oculos, & aquilarum alas, ad hæc vero talpa cæcior & testudine tardior est: cum illa tamen leuissima, ista, & maxima, & summa sint. Vnde ergo hæc tanta peruersitas? Nimirum ex lapsu naturæ per peccatum: Ante peccatum enim homo sicut ad supernaturalia & diuina destinatus erat: ita supernaturalia quoque dona & instrumenta ad hunc finem acceperat: Vbi vero in peccatum lapsus fuit, his cœlestibus donis, quibus instructa natura erat, spoliatus est. In hoc igitur statu positus, nihil mirum si ad spiritualia torpeat, ad naturalia vero solertissimus, atque promptissimus sit. Sicut aqua natura & sponte sua deorsum fertur, quæ tamen nisi arte & ingenio sursum ferri non potest: ad hunc modum (vt D. Thomas ait) homo sibi ipsi relictus, ad opera naturæ suæ conuenientia habilis atque propensus est: ad supernaturalia vero, nisi aliunde iuuetur, ineptus. Ante peccatum enim in regione diuini amoris positus erat, modo vero in regione proprii amoris vitam agit: ideoque se supra omnia diligit, se in omnibus quærit, ad se omnia ordinat, propter sua commoda captanda: aut incommoda vitanda, terras & maria lustrat: ferrum & ignem non veretur, dummodo corporis comoditatibus aut voluptatibus consulat: qui tamen vix vnus diei ieiunium propter Deum sustinet.

Sicut intra venas silicis ignis quodammodo latet: qui tamen ferro ictus, foris erumpit: ita intra viscera nostra latet ignis concupi-

cupi-

cupiscentiæ: qui tamen oblati occasionibus excitatur: dum aut ea videmus, aut audimus siue tractamus, quæ hunc ignem excutiant, vt omitam interim eam esse cupiditatis nostræ malitiam, vt interdum etiam sine externo aliquo obiectu vi sua excitetur. De hoc enim illud accipiendum videtur, Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim ærumentum, sic eruginat nequitia illius: (hoc est ex se rubiginem producit) & si humilitus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo. Aptissima similitudine naturæ nostræ corruptelam significauit: quæ ita per peccatum læsa est, vt etiam si externa vi ad malum non impellatur: ipsa tamen ex se variarum cupiditatum ferruginem generet. Hinc illud, sensus enim & cogitatio cordis humani ad malum prona sunt, ab adolescentia sua. Quod autem ait, non credendum esse huic inimico (hoc est corpori nostro in æternum) significat nunquam hominem in hac vita ad eum virtutis gradum pertingere posse, vt non illi ab hoc hoste timendum sit. Cupiditas enim in hac vita minui potest, finiri non potest.

Eccl. 12.

Genes. 2.

Quis sit humanæ naturæ status post peccatum, vnico verbo declarat Propheta, cum dicit. Et recordatus est quia caro sunt. sp. v. & n. r. Quauis enim homo carne constet & spiritu, spiritus tamen carni immerfus, caro quodammodo fit, imo mancipium carnis suæ. Vnumquodque enim recipitur, ad modum recipientis: eiusque naturam participat. Sic videmus, ferrum in ignem coniectum, ignem quodammodo fieri: & odoriferam aquam cœno admixtam, odorem suum amittere.

Psal. 77.

Ea est peccati deformitas & malitia (quo videlicet Deum in quo viuimus, mouemur, & sumus, propter vilissimum terrenarum rerum puluerem contemnimus) eaque rursus in natura lapsa ad hoc tantum malum procliuitas, vt D. August. Manichæorum errore seductus, ad trigessimum vsque vitæ annum miris, & incredibilibus penè modis se dicat dies noctesque excruciatum, huius tanti mali causam inquirens. Neque enim vlla ratione sibi persuadere poterat, hoc tantum malum (hoc est naturam sic ad mala procliuem) à summo bono creatam: qui plane bonus, & summe bonus, bona omnia fecit. Vnde ait.

Quia nõ audebat anima mea, vt ei displiceret Deus meus, nolebat

lebat esse tuum, quidquid ei displicebat. Quae de re multa in confessionibus lib. 7. cap. 5. & sequentibus disputat. His igitur eruditissimi viri cruciatibus intelligimus, quanta sit peccati deformitas & malitia, & quanta naturae lapsae ad malum pronitas: quam tamē bonus Deus bonam fecit: sed Diabolus peccati adiuventor infecit, & sibilis serpentis afflatam, ad innumeras scelum species proclivem fecit.

Naturam lapsam, & humanum cor D. Augustinus Confessionum libro. 2. capite. 2. limosae alicui lacunae appositissime comparat: ex qua exhalantur nebulae de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, quae obnubilant, & obfuscant hominis mentem:

Iob. 7. Quare, ait sanctus Iob, Posuisti me contrarium tibi? miseranda certe conditio, quod sic conditoris nostri imperio repugnemus. Subijciamus huius rei exempla. Cum Dominus filios Israel ad expugnandam Canaanorum terram procedere iubebat, magno timore perterriti, nullo modo illuc ascendere, sed in Aegyptum regredi contenderunt. At cum Dominus propter eorum perfidiam eos ab hoc itinere reuocasset, tunc aduersus imperium Domini & Moysi illud ascenderunt. Sic etiā, quo tempore Dñs. sabbata & leges suas seruare praecipiebat, inobedientes extiterunt: modo verò cum eos ab hac obseruantia reuocat, pertinaciter eas obseruant.

Videmus passim aegrotos quibus cum frigida potus esset maximè noxius, cibus autem propter summam imbecillitatem longa inedia contractam, maximè necessarius, tamen frigidam auerisime sitire, & cibum, supra quam dici potest, horrere, atque fastidire. Hoc autem exemplo naturae lapsae morbus appositissime significatur: qui facit, ut vitia, quae mortem animae inferunt, vehementer sitiamus, pietatis autem & iustitiae opera, quibus salus & vita nostra continetur, supra modum fastidiamus. Huius enim rei gratia sanctus ille aiebat, Quare me posuisti contrarium tibi? &c. quia videlicet, quod tu vis, ego nolo: quod tu non vis, ego volo: nec volo modo, sed sitienter etiam appeto.

Vidi aequè dulcissimam & suauissimam puteum, iuxta litus maris positum: Quadam verò die praeter omnium spem, atque solitum aquarum fluxum, ita inundauit mare, ut puteum salsa aqua impleret. Quo factum est, ut putei aqua, quae dulcis erat, salsedinem illam

illam diutius retineret. Hac quoque imagine naturae lapsae morbus poterit designari, quae ante lapsum purissima erat, nullamque peccati salsedinem retinebat: post lapsum verò pristina dulcedine, & puritate amissa, eius peccati saporem & naturam refert, quo infecta fuit.

Quemadmodum si rabiosus canis morfu hominem impetat, similem sui facit: ita cum antiquus serpens morsu, & afflatu suo hominem infecit, sui similem, hoc est, in Serpentem quodammodo vertit: hoc est, virulentissimum, nocētissimum, callidissimum fecit. Hinc tot in hominibus doli, tot fallaciae, tot fraudes, &c. Hinc sanctus Iob, Frater, inquit, sui Draconum, &c. Et ad Ezechielem Dominus, Cum Scorpionibus habitas. Adde, quod quemadmodum pij, quos Deus inhabitat, diuini quodammodo fiunt: ita etiā quos Daemon inhabitat, sui similes, hoc est, superbos, inuidos, mendaces, & crudeles efficit.

*Iob. 30.
Ezech. 2.*

Ne te Vulgi iudicia & perditorum hominum facta, dicta, & exempla moueant: humanae naturae statum, post illum communem lapsum contemplare: deprehendesque illam talem relictam esse, quale fuerit horologium extra leges & ordinem suum dispositum, quod perperam temporum spatia designat. Qualis cythara, nervis nullo adhibito temperamento sonantibus: cuius fonitu nihil insuauius: talis ergo humana natura post peccatum relictam fuit. Cur ergo tantopere errores, & deliramenta hominum miraris? cur tam acriter aduersus peccantes (non sine superbia, forsitan supercilio) indignaris? Vera enim iustitia compulsionem, falsa verò indignationem habet.

Anima.

IN vanum accipit animam, qui sola praesentia cogitat, & quae sequuntur in perpetuum non attendit, & qui eius vitam negligit, & ei curam carnis anteponit: Non autem accipit eam in vanum, qui ad eius vtilitatem intentione continua referunt quaecumque corporaliter operantur. Greg. mor. lib. 7. c. 19.

Iubet Dominus ut aegrotus portet lectum: quia quem Dominus sanat, contumelias carnis post modum tolerat, qui prius in eius desiderijs quiescebat. Greg. mor. lib. 23. c. 23.

Quo-

August. Quomodo illam angelicæ dignitatis celsitudinem comprehendere poterimus, quando nec ipsius animæ nostræ naturam inuestigare valemus? Qualis est ista, quæ carnem viuificare potest, se autem in sanctis cogitationibus ut volet, constringere non potest? Qualis est ista, tam fortis, tam infirma, tam parua, tam magna quæ rimatur secreta Dei, & cœlestia contemplatur, atque humanis commodis multarum artium peritiam perspicaci ingenio inuenisse probatur? Qualis ergo est ista, quæ tam multa de cæteris nouit, & se qualiter facta sit, prorsus ignorat? Licet enim nonnulla ambigua à quibusdam per eius originem proferantur: inuenimus tamen eam esse quendam intellectualem spiritum, per creatoris potentiam factum, immortaliter iuxta modum suum uiuentem, mutabilitati subiectum, obliuioni deditum, quem timor sæpè afficit, lætitia extollit. O res mira, omnique stupore dignissima. De Deo quidem creatore omnium, qui est incomprehensibilis, & ineffabilis, excelsa & mirabilia nimis omnimoda remota ambiguitate legimus, loquimur, & scribimus: de Angelis autem, & animabus, quicquid dicimus, non tam euidenter approbare possumus. Aug. in medita.

Anima est substantia creata, inuisibilis, incorporea, immortalis, Deo simillima imaginem habens creatoris sui. Idem in lib. de diffinitione animæ.

Bernar. O anima insignita Dei imagine, decorata similitudine, despiciata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, rationis particeps, quid tibi cū carne? quæ haud aliud uilius sterquilinum inuenisti? Ber. in Medita.

Cadit asinus, & inuenit qui se subleuat, cadit anima, & non est, qui manum adponat. Idem.

Isidor. Anima dum uiuificat corpus, anima est: dum uult, animus est: dum scit, mens est: dum recollit, memoria est: dum rectum iudicat, ratio est: dum spirat, spiritus est: dum aliquid sentit, sensus est. Isido. in Etymolo.

Chrysoft. Omnia duplicia naturæ nostræ Deus dedit, binos oculos, binas aures, binas manus, binos pedes: si alterutra pars è duobus laesa fuerit, necessitati per alteram inferuimus. Animam uero vnã de dicit nobis, hanc si perdidimus, quid superest: quo cū in uita maneamus? Chrysoft. hom. 9. ad Popul. Ant.

Magis

Magis necessarium est animæ quàm corpori mederi. Præstat enim mori, quàm male uiuere. Epictetus.

Cum optimus quisque maxime posteritati seruiat, esse aliquid uerisimile est, cuius is post mortem sensum sit habiturus. Cicero Tuscul. lib. 1.

Præstantes uiri, nunquàm tanta conati essent, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent, ni animo uidissent, posteritatem ad se pertinere posse. Nonne melius multo fuisset, otiosam ætatem & quietem sine ullo labore & contentione traducere? Sed nescio quomodo animus erigens se, posteritatem semper ita prospicit, quasi cum excesserit è uita, tum denique victurus sit. Idem in Cato. maiore.

Cyrus maior moriens apud Xenophontem, ita ait. Nolite arbutrari, o mihi charissimi filij, me, cum à uobis discessero, nusquam aut nullum fore: nec enim dum eram uobiscum, animum meum uidebatis: sed eum esse in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebã, intelligebatis. Eundem esse creditote, etiam si nullum uidebitis. Idem, ibidem.

Humanus animus decerptus ex mente diuina, cū alio nullo, nisi cum ipso Deo (si hoc fas est dictu) comparari potest. Hic igitur, si est excultus, & si eius acies ita curata est, ut ne cœcetur erroribus, sit perfecta mens: id est, absoluta ratio, quod est idem, quod uirtus. Idem lib. 5. Tuscul.

Sicut naturalis appetitus materiæ suscipiendi aliam formam ab ea quam habet, argumentum est, corruptionis omnium rerum materialium: ita contra naturalis appetitus æternitatis, qui in anima nostra est, immortalitatis eius argumentum est. Aliter enim perperam esset instituta natura, si ea rei impossibilis naturalem nobis appetitum inferuisset, cum is omnino frustra esset.

Sicut in nucibus, amigdalibus, & castaneis, præcipuum nucleus est (cortices enim, uelut tæcæ sunt, & receptacula huiusmodi fructuum) sic existima, mentem hominis uelut nucleum esse, corpus uero uelut huius nuclei esse quodammodo corticem, & receptaculum: uel (ut Petrus Apollolus ait) tabernaculum, quantum reuera hominis ipsius pars, uilior tamen pars sit. Ex quo apparet, quàm præposterè faciant, qui neglecta prorsus anima, solius corporis

corporis velut nuclei curam gerunt, & omnem in eo curando sollicitudinem ponunt.

Magna hominis peruersitas est, quod cum vilis caro ei ad spiritus obsequium data sit, ipse contra carnis obsequio nobilem spiritum, mancipauerit: dum vim suam omnem in opibus ad carnis obsequium congerendis, & voluptatibus exquirendis impendit. Cuius rei velut imaginem quandam nobis exhibet Sanfon, ab hostibus captus: quos cum ante captiuitatem suam grauiter premeret, vbi captus est, in pristinum relegatus vilissimorum iumentorum more victoribus seruebat. Idem autem spiritus noster patitur, cum à iustitia cadens, in peccatum labitur.

Quisquis es, qui animæ tuæ cura neglecta, omnes curas & cogitationes tuas in cultu, victu, delitijsque corporis ponis, rem planè pretiosissimam negligis, & vilissimam curas. Quantum enim anima corpori præstet, vel hoc vno argumento colligi potest: quod quid quid venustatis, & dignitatis humanum corpus habet, id totum ab anima habet. Hoc enim inter hominem & res alias corporeas (quæ ex materia, & forma, composita sunt) distat, quòd in his esse totius non à forma solum, sed ab vtraque parte profluit, atque confurgit: at cum anima rationalis habeat esse per se, id ipsum esse quod habet, corpori communicat, & cum eo cætera omnia, quæ illud esse consequuntur. Quid autem corpus habeat, dum ab anima separatū est mors ipsa declarat. Quid enim quatruiduano mortuo horribilius? quid ad odorem tetrius? ad spectandum deformius? ad salutem pestilentius? Ipsum enim aerem cadaveris corrupti foetor ita inficit, vt mortem interdum afferat. Tale est igitur sine anima corpus: cuius tamen delitijs terræ, & maria non sufficiunt.

Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, &c. In causa est, quòd spiritus quidem noster in hoc mundo tanquam peregrinus in aliena regione versatur: Spiritualis enim locus spirituali creaturæ magis conueniebat. At caro in hoc mundo, tanquam in genituali solo & in propria regione, & naturali loco suo commoratur: à quo sane, sicut cætera quæ in naturalibus locis sunt, plurimum iuuatur. Quin etiam ipsi quoque sensus carnis sua hoc in loco habent obiecta præsentia, à quibus potenter trahuntur, & alliciuntur, cū tamen spiritualia mentis obiecta, hoc est, cœlestia bona, procul

posita

posita sint, & quodammodo lateant. Quo fit, vt homo singulari Dei dono & auxilio cgeat, vt desinat esse carnalis, cum ita carne vndique septus sit.

In anima nostra sublimè quiddam atq; diuinum esse (quanuis Dei particula non sit, vt Hæretici quidam senserunt) vel hoc argumentum colligitur quòd cum Deus animantia cætera conderet, hæc verba ferebat, Producant aquæ reptile animæ viuētis, & omne volatile super terram. Anima enim piscium, volatiliūque ex eadem materia est vnde formatum est corpus. Cæterum rationalis anima aliunde venit, hominis enim corpore è limo terræ formato, Deus inspirauit in illud spiraculum vitæ. Itaque anima insufflatione Dei creata, diuinum quiddam præfert. Hinc Philosophi Deum ex suprema animæ nostræ parte mentem corporis expertem nominauerunt. Nihil enim in terris, aut dignius, aut Deo similis inuenerunt.

Gene. I.

Voluntas.

Mala voluntate non solum quisque miser efficitur: sed inferior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur. Aug. lib. 13. de Trinitate.

August.

Nemo querat efficientem causam voluntatis malæ: non est efficiens, sed deficiens: quia nec effectio, sed defectio est. Idem de ciuitate Dei lib. 12.

Iustitia Dei est aliquando vt sanus sis, aliquando vt ægrotes. Si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, & quando ægrotes, amara est voluntas Dei, non recto corde es. Quare? quia non vis dirigere voluntatem tuam ad voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta est, sed tu curuus. Voluntastua corrigenda est ad illam, non illa curuanda est ad te, & rectum habebis cor. Idem Psalm. 35.

Nihil omnino tam facile est bonæ voluntati, quam ipsa sibi: & hoc sufficit Deo. Idem.

Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim desæuiet ignis ille, nisi in propriam voluntatem? Nam propria voluntas Deum impugnat, & aduersus eum extollitur. Ipsa est quæ paradysum spoliat, infernum ditas, sanguinem Christi euacuat,

Bernard.

G

& ditioni

& ditioni Diaboli mundum subiugat. Bernar. in ferm. 3. Resurrectionis Domini.

Grande malum propria voluntas: qua fit, vt bona tua tibi bona non sint. Propria voluntas est, quæ non est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus, nõ ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nosmet ipsos facimus: non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere proprijs motibus animorum. Huic cõtraria est charitas: quæ Deus est. Porro voluntas propria quo furore Dominum maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ volũtatis. Primo namque se ipsam subtrahit & subducit dominatui eius cui tanquam auctori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc & quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt, tollit & diripit. Idem ibidem.

Dico fiducialiter, nemini qui sit in propriã voluntate, possit vniuersus mundus sufficere. Vtinam propria voluntas rebus istis esset contenta, nec in ipsum, (horribile dictu) desæuiret autorem. Omnino enim vellet Deum peccata sua, aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum, aut insipientem esse. Crudelis plane est, & omnino execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Qui autem vult Deum esse iniustum, vult Deum nõ esse Deum: & qui desiderat Deum non esse, nonne quantum in se est, Deum occidit? Idem, ibidem.

COLLE. ¶ Sicut in orbibus cœlorum sunt duo motus, alter cuiusque proprius (qui tardissimus est) alter communis omnibus, qui est velocissimus: ita in homine duplex est appetitus, alter quidem proprius, qui videlicet homini conuenit, quatenus homo est (qui est appetitus rationalis) alter vero communis illis cum brutis, qui dicitur sensitius. Et ille quidem valde remissus est: quo ad spiritualia ferimur: hic verò vehementissimus, quo ad carnalia, atque terrena bona rapimur. Ex quo apparet quanto vehementius corrupta natura ad malum feratur quàm ad bonum: ad visibilia, quàm ad inuisibilia: ac proinde quanto studio, atque labore opus sit, vt hanc tantam passionũ vim, rationis freno coercere possimus. Maxima

xima em̄ vi atq; arte, eget eques, qui equũ agitāt rebellē, indomitũ, & habenarum impatientē, quiq; se florem à se excutere nitatur.

Quo studio sancti viri aduersus proprię volũtatis appetitiones armētur, declarat v. S. Dositheus: qui sese magistrũ sui volũtati omnibus in rebus subdiderat. Quado vero languere & egrotare cepit, ac sanguinẽ spueret (tabifico enim morbo extinctus est) audiuit à quodam, oua sorbilia multum conferre ac prodesse his qui sanguinem excreant. Ait ergo magistro suo B. Dositheus, Pater vellem tibi dicere rem quandã, quã mihi admodũ profuturũ audiui: sed nollẽ mihi eã concederes, quoniã me admodum huiusce rei cogitatio infestat. Ait illi Dorotheus, Dic mihi quæso, quæ nam sit res illa? Ait Dositheus, Sponde mihi non daturum illam, quandoquidem (vt dixi) illius rei cogitatio me infestat. Cui Dorotheus, Probe (inquit) faciam vt dicis. Quid nam vis? Audiui, inquit ille, à quibusdam, quod oua sorbilia multum his, qui sanguinem expuunt, conferant. Sed te per Deum obsecro, cum non tu præueneris, vt dares mihi, noli amplius exhibere propter animi mei cogitationem.

Affectus, vel Passiones anima.

Non præualet mens turbata conspiceret, ad quod vix tranquilla valet inhiare: nec enim sol in nubibus cernitur, nec imago in aqua turbata. Gregori. mor. lib. 5. ca. 33.

Gregor.

Sæpe, quod voluptuose appetimus necessarium suspicamur. Idem. lib. 9. c. 51.

Solem sæpe nubes obumbrant, rationem affectus.

Plutar.

Quisquis est qui moderatione & constantia polleat, quietus animo est: sibi que ipse placatus: vt nec tabescat molestijs, nec frangatur timore, nec sitienter quid expectans, ardeat desiderio, nec alacritate futuri gestiẽs deliquescat, is est sapiens. Cicer. lib. 4. Tusc.

Cicero.

Ad Lectorem.

Quã sit necessaria affectuũ & passionũ animæ nostræ cognitio, vel ex eo liquet, quod maxima Moralium virtutum pars in his sedandis, & moderandis, atque ad mediocritatẽ reuocandis, constituta est. Cuius rei gratia D. Thom. longum de affectibus & passionibus hisce sermonem cõtexuit. ¶ His etiam adde,

COLLE.

quod acurata huius rei cognitio supra quam dici potest, ad nostri ipsorum cognitionem conducit: in qua veteres olim Philosophi summam totius veræ sapientiæ posuerunt. Quocirca boni consulet pius lector, si in hoc argumento tractando paulò fuerimus longiores. Hac enim doctrina non suum modo, sed multarum etiam gentium & nationum ingenium, mores, & vitæ genus prudenter diiudicare ac discernere poterit. Quodque maius est, hac ratione intelligent qui his affectibus vehementer obnoxij sunt, in quanto salutis discrimine versentur, & quibus vitijs (nisi sibi studiose prospiciant) affines sint. Has igitur commoditates ex huius philosophiæ cognitione captare poterimus.

¶ Hac igitur in re illud primo loco ex Peripateticorum sententia aduersus stoicos disputantium, tenendum est, affectus nobis, non frustra à natura datos esse. Sunt enim velut calcaria quædam, & stimuli, quæ languentem aliquando naturam ad res gerendas exactuunt. Ira enim nos ad vindictiuam iustitiam exequendam animum addit. Compassio & misericordia ad pauperes & miserios iuandos. Honoris appetitio ad pericula pro patria subeunda, & virtutis studium. Cum enim vni virtuti honor debeatur, hac honoris illecebra homines honoris cupidi ad virtutis amorem excitantur: similique ratione pudor & verecundia reuocant à vitijs: quod dedecus & ignominiam pariant. Verum his affectibus homines sicut cæteris naturæ beneficijs fere abutuntur: dum illis non vt stimulis ad virtutem, sed vt magistris, & consultoribus sopita & neglecta ratione, ad res turpes abutuntur. Est tamen inter ipsos affectus latum discrimen: Quidam enim sunt vehementes & generosi: quales multorum Imperatorum, Principumque fuerunt: quibus si quis rectè vti velit, habebit planè magnos inra se ad res benè gerendas aculeos. Quo fit, vt si quis bonarum artium vehementi desiderio flagrans, se illarum studijs addicat, non dubium, quin (nisi natura reclamet) magnos in ijs processus facturus sit: quod contra fiet, si se vitijs & cupiditatibus addixerit. Itaque affectuum vis, sicut feracissimum solum, in vtramque partem valet, siue spinas, siue segetes ferat. Sunt etiam affectus alij vehementes illi quidem, sed viles & abiecti: quales sunt hominum rudium, & barbarorum, & interim etiam mulierum. Mulier quippe animal est affectibus valde obnoxium: ideoque de illa dictum est,

Aut

Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium. Quoniam vero multi homines, atque adeo etiam gentes, & nationes huiusmodi affectus valde acres & vehementes habent, erit sanè operepretium explicare, quibus potissimum isti vitijs (nisi sibi diligenter prospiciant) affines sint. Et primum quidem sequitur eos qui sic affecti sunt, minus ratione & libero arbitrio valere. Vehementes enim passionem rationem excecere & libertatem arbitrij minuire, certum est. Hæ namque liberum post se arbitrium trahunt quemadmodum bilanci pondus aditum, eam in alteram partem inclinat: quanuis non omnino libertatem adimant. Idemque de rebus non pro earum natura, sed pro affectus sui libidine iudicant: atque ita decipiuntur, quemadmodum illi qui vitro rubeo aut ceruleo oculis obiecto, cernunt. Tales enim res iudicant, quales ipsis apparent, non quales sunt. Sic animus irati iustissimam iram suam iudicat, quanuis iniustissima sit. Sic auarus pecuniam non pro eius vilitate, sed pro cupiditate sua metiens, summum ferè in ea bonum ponit. Sic ambitiosus &c. ¶ Eisdem etiam sui nimium amantes esse necesse est. Ramus enim arborum ingentes, non nisi ab ingenti radice prodeunt. Cum ergo affectus omnes ab amore sui, tanquam à radice oriuntur (ab hoc enim amore oritur & odium, & ira, & desiderium, & timor, & gaudium, & mæror cæteraque similia) consequens est, vt si affectus vehementes sint, vehementissimus quoque sit amor sui, qui tales parit affectus. Hic autem amor à Græcis philautia, & totius prauitatis causa esse dicitur: quem in fine seculi, cum primis abundantè Apostolus scripsit, cum ait. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines amantes se &c. ¶ Sequitur deinde eosdem vehementissime affectare honores, opes, & voluptates, & quidquid postremo ad corporis emolumentum spectat. Hæc enim huius inordinati amoris, vel vt ramuli, & obiecta sunt. Quisquis enim se, id est, carnem & vitam suam nimis amat, nimis quoque carnis & vitæ huius bonam amat: quæ sunt, honores, opes, ac delitiæ: unde consequitur vt vehementiores hi stimulos ad superbiam, auaritiam, atque libidinem habeant. ¶ Sequitur deinde tales difficilius eas virtutes, assequi posse, quæ in mediocritate consistunt: quæque domandis moderandisque affectibus præfectæ

G 3 sunt.

I.

II.

2. Tim. 3.

III.

IIII.

- sunt. Sicut enim eques difficilius subijcit equum, qui natura ferocior, & habenarum impatientior est: ita ratio tanto difficilius moderatur affectus, quanto violentiores, & effrenatiores sunt. Mediocres enim & moderati facile ad medium reducuntur, & rationis habenis subijciuntur. ¶ Sequitur præterea apud tales odia diuturna maxime esse. Quia enim odium ex amore nascitur, si amor hic (vt diximus) vehemens est, vehemens quoque ex eo odium consequi necesse est: præsertim cum odium ex eo potissimum oriatur, quod nobis ea quæ ardentè amamus subtrahuntur: quæ si nimium amantur, nimium quoque aduersus iniuriam inferentes excitatur odium. ¶ Tales præterea in ijs quæ cupiunt, maximè ardentes, & vt ita dicam voluntarij sunt: Vehementes enim passiones, vehementer quoque post se voluntatem trahunt: difficillimè enim homo ab eo diuelli potest, cui medullitus inhæret, cuique propensiori voluntatis studio affectus est quàm si illud moderate desideraret. ¶ Quo fit etiam, vt tales difficiliore ad obediendum sint: magnoque labore à superioribus regantur: cum ad obediendum aliena voluntas amplectenda, & propria repudianda sit: quæ quò magis sui iuris est, eò difficilius alieno paret imperio. ¶ Sequitur præterea, vt tales sint (quod Græci dicunt) ephantasiotati: hoc est maxime apprehendentes: qui videlicet immobiliter ijs rebus quas vehementer animo conceperunt, adhærent. Siquidem appetitus sensitius (qui affectuum sedes est) & imaginationis vis ita sibi mutuo respondent, sicut voluntas & intellectus: quorum alter alteri præest: & quasi cœcutientem dirigit. Quò fit, vt si vehemens aliqua passio in appetitu sit, consequenter & imaginationis apprehensio illi respondens, debeat simili intentione perdurare. Scitum enim est, causas sibi inuicem causas esse, quæ actionibus suis altera in alteram vicissim agant. Sic enim videmus memoria iniuriarum iram excitari: iram autem ipsam rursus eandem memoriam acuerè & conseruare. ¶ Hinc etiam sequitur tales maiora frequenter viribus suis aggredi: quia enim affectus eorum ingentes sunt, & ferè homines affectibus pareant, efficitur vt tales (nisi diuino afflatu agantur) maiora frequenter viribus suis ordiantur. In quos illud optimè quadrat, quod Agætlaus rex paruulo filio acrius quàm pro ætate hostem
- V.
- VI.
- VII.
- VIII.
- IX.

hostem aggredienti dixit, Puer, aut viribus adde, aut animis detrahe. Fructus enim audaciæ huius sunt, vt in magnas sæpe difficultates & necessitates se ipsos corjiciant: à quibus se extricare postea nequeant: aut quod moliantur, non assequantur: aut in medio itinere corruentes, operisque magnitudine fracti, imperfecta opera relinquunt. ¶ Illud etiam sequitur, vt ijsdem in quibusdam nimium leues & inconstantes, in quibusdam verò pertinaces sint. Pertinaces quidem, cum vehementer aliquid apprehendunt (vt modo explicatum est) inconstantes autem, quia cum præcipiti affectu, & inconsulta ratione ad res aliquas temere afficiantur: vbi affectus ille deseruit, ac subedit: ea quæ leuiter ex solo ceperant affectu, facile deserunt. ¶ Ex eodem quoque fonte procedit, hos ipsos & secundis, & aduersis rebus vehementer exagitari. Vehementes enim affectus in vtramque partem valent: ideoque prosperis & lætis rebus nimium efferuntur & dilatantur: aduersis vero ita contrahuntur, vt vix compotes sui sint. Hæc igitur tam multa & varia incommoda formidare debet, quicumque acres & ingentes affectus à natura acceperunt.

Cæterum quoniam vulnera iam deteximus, dignum est, vt medicamenta quoque in medium proferamus. Primum igitur est, vt quisquis se ijs animi ægritudinibus grauitè laborare intelligit: nullo modo in electione atque iudicio rerum motibus animi sui fidat, nisi ijsdem iam sedatis atque compositis, adhibitoque maturo iudicio: Sic qui vehementer iratus est, quo tempore feruet ira, nihil decernat: quoniam hoc tempore crudelitatem ira pro æquitate ducit, & leuissimam frequenter iniuriam in cœlum tollit: Sicut enim qui conspicijs vtuntur, qui res grandiores faciunt, intellectu errantem corrigunt sensum: ita qui vehementes habent affectus non debent pro libidine eorum de rebus iudicium ferre, ne fallantur. Itaque res indignas non ex sua indignatione, nec res infensas, ex suo odio, nec periculosas ex suo metu, nec admirandas, ex sua admiratione metiantur. Quemadmodum enim febriçitantes suspectam sitim habere solent qua laborant: quòd intelligant illam ex morbo magis quàm ex necessitate procedere: ita qui affectibus æstuant, suspectum habere debent, quidquid illi suggererint. ¶ Proximum verò est, vt tales, quatenus fieri possit, se ipsos, hoc est suum ingenium, suosque

mores fugere semper studeant. Nulla autem commodior ratio fugiendi se, quam si per diuinarum rerum considerationem, studiumque deuotæ orationis spiritum Dei hauriant, vt natura persuaſa & informata gratia, extra se quodammodo ponatur. Itaque si te fugere vis, in Deum transi: nunquam enim te melius fugies, quam si in illum totus conſeſſeris. Terra quidem frigida & sicca, ex natura sua ad germinandum inepta est, quæ tamen aquis irrigata, alieno humore fecunda fit: ita, quod in se non habet, aliunde mutuatur. Simili ergo ratione, deprauatam originalis peccati tabe naturam, studeat homo reformare per gratiam. Hoc autem cum alia multa, tum vel maxime spiritualia exercitia præstant.

¶ His ita constitutis, reliquum est, vt existimet homo se ad gloriosissimum hoc certamen vocatum: vt videlicet cum affectibus & cupiditatibus suis continenter bellum gerat: à quibus vincitur pifissimum, vincere verò gloriosissimum esse deat: quandoquidem scriptum est, Melior est patiens viro fortis: & qui dominatur animo suo, expugnator urbium. Ad quod plurimum iuuat Socratis exemplum imitari, qui frequenter esuriens, & sitiens à cibo potuque abſtinebat, vt his velut rudimentis ad perfectam sui ipsius abnegationem & victoriam perueniret. Ille enim facilius abſtinet ab illicitis, qui interdum etiam sibi à licitis temperauit. Magna enim huius operis difficultas non nisi magno studio, ac assiduo labore superanda est. Magnos autem labores maxima in cœlis præmia manent. ¶ Summa Naucleri prudentia est, in media tempeſtate ita clauum regere, ne nauis cedat fluctibus. Pugnant enim aduersus eam maria quibus prudentia gubernatoris obſiſtendum est. Quod autem in mari fluctus, hoc in anima nostra turbulenti affectus sunt: præſertim cum extrinsecus illata aliqua aut iniuria, aut calamitate, aut tentatione, velut flatibus quibusdam acriter concitantur: mentisque nostræ nauiculam obrere conantur. Qui autem hoc tempore, sic rationis & prudentiæ clauum temperat, vt aduersus huiusmodi vadatum impetum, pupam animæ seruet incolumem, is certe optimi & prudentissimi naucleri nomen meretur. Cæterum cum eo res deducta est, vt nauis non obtemperet clauo, spes omnis salutis amissa est. In quo statu sunt, qui spreto rationis ductu & imperio, affectibus sergendos, imò subuertendos permiserunt, quales

les plerique hominum sunt.

Incredibile dictu est, quantam vim ad rationis iudicium, euertendum omnis impotens affectus habeat. Sicut enim densissima aliqua nebula, meridianum Solis splendorem ita nonnunquam obscurat, vt ne vestigium quidem eius appareat, ita quæcunque vehemens & immoderata passio rationis lucem tantis tenebris obruit, vt vix aliquod eius vestigium, in homine relinquat. Quod quidem non obscure Salomon insinuauit, cum ait. Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes. Mulieris autem nomine quæcunque vehementem & insanam cupiditatem significauit: quam vino parem esse dixit: quod ea sapientis quoque hominis mentem obruat, & inebriet, atque omni ferè iudicio rationis expoliat. ¶ Nec hoc tantum facit, sed liberum quoque arbitrium, per se quidem naturæ vitio debile, multo adhuc debilius (vt paulò ante diximus) efficit: Quod enim affectus concitator & potentior est: eò arbitrij electio debilior est & infirmior. Ab impetu quippe concitæ passionis eò trahitur, quò illa propendet. Cumque tota hominis dignitas, in vna ratione atque libero arbitrio sita sit (cætera enim omnia nobis cum Brutis communia sunt) dum hæc duo (quæ humanæ dignitatis arcem tenent, ita suspensa & impedita sunt) quid superest, nisi vt homo par Brutis eo tempore relinquatur? Videtis ergo quantum noceant inordinati animi motus, dum vehementius incaluerunt: quandoquidem nobilissimam creaturam ita deprimunt, & quodammodo proſternunt, vt pecudibus similem faciant? ¶ Quocirca vehementer vos etiam, atque etiam moneo fratres, vt frenos cupiditatibus vestris iniiciatis, vt vigili & assidua cura affectuum vestrorum intemperantiam cohibere studeatis: nec eos ultra quàm honestatis, & officij ratio exigit, procedere sinatis. Nullam rem, quamlibet eximiam, immoderate cupiatis: non filijs, non vxoribus, non affinis, non denique honori, opibus atque vobis etiam ipsis, immoderato amore adhareatis. Fugiendum est enim, quicquid nimium est: & quicquid hominis mentem inebriat, & de gradu dignitate sua deturbat. Quæ cum dico, non hoc suadeo, vt Stoicorum instar, sensuum & affectuum humanorum (velot marmora quædam) expertes sitis: sed vt omnium cupiditatum im-

Eccl. 19.

I. Cor. 16.

moderantiam summa cura cohibeatis, & mediocritatem omnibus in rebus seruare studeatis: in qua omnis virtutis & honestatis ratio sita est. Denique hoc ipsum moneo quod Apostolus ait, Hoc itaque dico fratres tempus breue est: reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, & quæ sequuntur. Quod perinde est ac si diceret, Vnum solum bonum incommutabile est: cætera omnia commutabilia, caduca, momentanea, fragilia: ideo in illo vno solum acquiescere, in illo spem omnem & amorem collocare debemus: cætera verò omnia indigna sunt, quibus homo nitatur, & in quibus acquiescere velit: quippe quæ baculis arundineis similia, non modo illis innitentem deludunt, sed frequenter etiam lædunt, & innitentis manum disrumpunt.

Quemadmodum cum frigus, & calor, cæterique humores ex quibus corpora nostra constant, temperamentum illud, atque mensuram retinent, quam illis naturæ conditor præscripsit, sanitas corporis, & alacritas cum sanitate viget: at si mensuræ huius terminos deferant (dum vel calor, vel frigus plus solito excreuit) morbis continuo & aduersa valetudine laboramus: sic plane in maxima pace & quiete agit animus, cum affectus nostri mensuram sibi diuina lege & ratione præscriptam seruant: grauisimo autem morbo atque doloribus anguntur, cum ea mensura relicta, temere quocunque tulit furor & impetus feruntur. Tunc enim non minus internus homo noster quatitur & torquetur, quam cum externus noxia humorum malignitate cruciatur. ¶ Flumina quoque ingentia cum intra aluei sui ripas continentur, adeò nihil nocent, ut humanæ vitæ vsibus maximè deseruiant: at vbi aquarum inundatione aluei sui ripas prætergressa sunt, sternunt agros, sternunt sata læta, boumque labores. Sic igitur cum affectus nostri intra rationis fines, quasi intra aluei sui ripas clauduntur, multis rebus (ut initio diximus) vsui sunt: at si hos veluti cancellos rationis lege circumdatos transgrediuntur, pestem & diram cladem, humanæ vitæ importandam omnia videlicet humanæ vitæ præsidia & ornamenta impetu, atque furore suo conuellunt.

Iuueni-

David annos natus septuaginta, senectute frigescente, non poterat calefieri. Relictis autem Bersabe, Abigail, cæterisque vxoribus eius & concubinis, quæratur puella Abisac Sunamitis quæ dormiēs in sinu eius, calefaceret eum. Quæ est igitur inquit Hierony. ista sunamitis vxor & virgo: tam feruens, ut frigidum calefaceret, tam Sancta ut calentem, ad libidinem non prouocaret? Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt cæteræ virtutes: ieiunia, vigilæ labor manuum, & (ne sermonem longius protraham) omnia quæ per corpus exercentur, fracto corpore, minora sunt. Senectus autem eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, ætate fit doctior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit. Quid igitur? nonne sapientes, quoque inueniuntur adolescentes? Respondet. Adolescentia quidem

Hierony.

3. Reg. 1.

Hieron. ad Nepotia.

Idem.

Mature fias senex, si vis diu esse senex.

Adilom.

Solon senectutem, portum malorum esse dicebat, quod ad eam omnia confugiant.

Solon.

Qui multum æui in vita corporis contriuerint sine vlla virtute & probitate, eos longi tēporis pueros appellare licet, ut qui nullis disciplinis eruditi sint senectute dignis. Philon.

Philon.

Vt gaudent, qui à furiosis dominis aufugerunt: sic gaudere debent senes, qui ætatis beneficio à libidine non infestantur. Plutarchus.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repente autoritatem afferre possunt: sed honeste acta superior ætas, fructus authoritati præbet extremos. Cicero. in Catone maiore.

Senibus

Senibus labores corporis sunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. Idem. i. de officijs.

COLLE. ¶ Senectus venerabilis est non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas Senectutis vita immaculata. Dominus quoque Mosem admonet, vt eligat presbyteros, quos ipse sciat esse presbyteros. Sciebat enim maledictum esse puerum centum annorum.

Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum Pauperem superbum, diuitem mendacem, & senem fatuū & insensatum. Quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo in senectute tua inuenies? Quam speciosum caniciei iudicium, & presbyteris cognoscere consilium. Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium Corona fenum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

Christianus.

Gregor. S I veraciter Christianus esses, plus Dei iudicium, quàm voces hominis timeres. Greg. in Regis.

August. Christi ille non famulus, sed subannator & irrisor est, qui eius se seruum dicit, cui seruire dissimulat. Aug. de vita Christiana.

Non in hoc nobis nomen tantum, quod Christiani dicimur, blandiamur: sed propter hoc etiam nos iudicandos credamus, si nomen nobis frustra vendicemus alienum. Idem, ibidem.

Ille verè Christianus est, qui omnibus misericordiam facit: qui nulla omnino mouetur iniuria, qui alienum dolorem, tanquam proprium sentit: cuius mensam nullus pauper ignorat: qui coram hominibus inglorius habetur, vt coram Deo & Angelis gloriatur: qui terrena contemnit, vt possit habere cœlestia: qui opprimipau perem se presente non patitur: qui miseris subuenit: qui ad fletu fletibus prouocatur alienis. Quod faciebat Paulus, cum diceret.

I. Cor. II. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Idem, ibidem.

Cui dubium, quin inter tres peccatores, imo impios, Gentilem, hæreticum, Ecclesiasticum, multo maioribus pœnis dignus sit, qui maioris fuerit dignitatis? Hiero. super Ezechielem.

Nihil christiano feliciter, cui promittitur regnū cœlorum: nihil laboriosius,

laboriosius, qui de vita quotidie periclitatur: nihil fortius qui vincit Diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur. Vtriusque rei exempla sunt plurima. Lathro saluatur in cruce, & Iudas de Apostolatus fastigio deijcitur. Quid Solomone sapientius? attamē infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal: nullumque sacrificium absque huius aspersione suscipitur. Quod si infatuatur, foras projicitur, Idem in Epist. ad Rusticum, Monachum.

Nos fratres charissimi, Philosophi non verbis, sed factis sumus: nec vestitu sapientiam, sed veritate præferimus: virtutū magis conscientiam quàm iactantiam nouimus, qui non loquimur magna, sed viuimus. Cypria.

Sicut serui diuitum aut procuratores, quibus vel suppellectilis copiosa, vel ampla cellaria creduntur, fideles dici nequeunt, si res traditas deuoraret: sic profectò mali Christiani qui res sibi à Deo traditas ac commissas corrumpunt. Quæ sunt autem ista? Quæ, nisi ea, per quæ credimus. i. per quæ Christiani sumus: legem, scilicet, deinde Prophetas, tertio Euangelium, Apostolicas lectiones, ac denique nouæ regenerationis munus, & cætera sacramenta? Saluianus contra Gentes.

Qui se dicit in Christo manere, debet quemadmodum ipse ambulauit, & ipse ambulare. Quod sane non modo illos qui voluptates & pompas seculi persequuntur, sed nec illos quidem imple re certum est, qui secularis amoris ius derelinquunt. Nam & qui renuntiare diuitijs videntur, non sic renuntiant, vt penitus renuntiasse videantur. Et qui putant crucem portare sic portant, vt plus habeant in cruce dignitatis, quàm in passione supplicij. Idem ibidem.

Quamuis legem sanctissimam habeamus, si tamen ea quæ Barbari facimus, Barbaris etiam deteriores sumus. Quod enim lex bona sit, nostrum non est, muneris Christi est: Quare nihil in hac re nos Christi lex adiuuat: quin potius accusat, quod sub lege positi, contra legem omnia facimus. Idem, ibidem.

Consultitur Diuus Cyprianus, debeat ne inter Christianos, qui dam histrio tolerari: Respondet quæ, Puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor Ecclesie tam turpi & infami contagione fœderetur. Quod si penuriam talem & paupertatem obrendit, poterit inter alios qui alimentis Ecclesie

Ecclesiæ sustinentur, huius quoque necessitas adiuuari, si tamen contentus sit Ecclesiæ sumptibus, parvioribus quidem, sed innocentibus, & salutaribus. Quod si illic Ecclesia non sufficit ut laborantibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre: & hic quod sibi ad victum, atque vestitum necessarium fuerit, accipere. Cyprian. in Epist.

Chrysof. Vnum tantum modo Christianus iudicat malum, solumque formidat, Domini cælestis offensam. Chrysof.

Fidelem non solum ex communionemysterij, sed etiã ex no-
uitate vitæ oportet agnosci. Fidelem, tal esse conuenit, & lumina-
re mundi: sin verò nec tibi quidem ipse luceas: nec proprium fo-
torem atque putredinem detergas, quibus te indicijs fidelem po-
tero nominare? ¶ An quia sacrati aquas fontis ingressus es? At hoc
ipsum, quod tibi collatum fuerat in honorem, maioris tibi factum
est causa supplicij. Honoris enim magnitudo, his qui non digne
viuant honore, cumulus incipit esse pœnarum. ¶ Igitur fidelem
non ab his tantum quæ ipse accipit à deo, sed ab his quæ obrule-
rit ipse Deo, conuenit existimare, & vndique esse notum ac mani-
festum: & ab incestu, & ab aspectu, & à veste, & à voce. Nunc verò
vndeunque te voluero agnoscere inuenio te à contrarijs prædi-
cari. Si te ex loco scire curauero, in circo te, & in foro deprehen-
do, vanissimis tota die rebus vacantem. Si te à veste considerem,
nihil te à Scenico distare cognoscam. Quod si à comitibus, à ser-
mone, à cibo, maior hinc accusationis materia nascitur. Vnde igitur
responde mihi, fidelem te esse potero cognoscere, cum omnia
ista quæ diximus, contrariam de te ferant sententiam? Et quid di-
cam, vtrum fidelis? Nec si homo verè sis, possum euidenter agno-
scere. Quando enim vt taurus, superbis: quando in epulas vrforum
imitaris voratum, & pinguedine corpus burdonum more disten-
dis: cum malitia camellum; lupum imiteris rapina: cum irasca-
ris vt serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cum subdole
insidieris vt coluber, cum veneno malignitatis armeris vt vipe-
ra, cum quasi Diabolus ipse aduersus fratres crudelia bella susci-
pias: qua ratione in hominum te possum numero collocare, nul-
la in te humanæ cernens signa naturæ? O rem plenam doloris, &
lachrymarum, fidelis, & catechumini distinctionem reperire vo-
lebam, sed nec inter homines & feras quod sit discrimen inue-
nio.

nio. Quid enim te appellare debeo, feram? Sed illæ vno aliquo
horum vitio tenentur: tu verò simul, in te omnia colligendo,
longe ferarum irrationale stultumque transgredieris. An Diabo-
lum te potius appellem? Sed ille, nec pecunias concupiscit, nec
tyrannidi ventris oblequitur. cum igitur plurima in te vitia sint,
quam in belluis, ac Dæmonibus, responde quæso, vnde te pos-
sum, hominem nuncupare? Si vero hominem nequeo, quomo-
do Christianum, & fidelem appellabo? Verum hoc est multo
deterrius, quod nec istam, animi nostri deformitatem, atque
fœditatem intelligimus. Et eum apud tansorem speculo sumpto,
diligentissime formam, & cælatiem cernentes, componamus,
& ipsum artificem consulamus, an incomptius alicubi prope-
rantis manus operata sint, an satis deceat frontem leniter atton-
sam cælaties, reliquaque id genus: animam verò nostram, quæ
non solum deformis, sed etiam ferarum omnium conformis,
& quæ scilla aliqua vel chimera (vt fabulæ celebrant) effecta est,
non curamus, non cernimus. Speculum verò spirituale animæ
dicit idem esse vitas, & exempla sanctorum. Nemo igitur diu-
tius in ferarum specie perseveret. Si enim seruus in domum pa-
tris ingredi non potest, cum bellua fueris effectus, quomodo po-
teris ipsum etiam introire vestibulum? Chrysof. super Matthæ.
hom. 4. oper. perfec.

¶ Egredietur populus (ait Dominus) & colligat quæ sufficiant COLLE:
Exod. 16.
per singulos dies, vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea an
non. Quonam modo per collectionem manna experimentum
fidei & pietatis populi sumebatur? Certè, quia Dominus pol-
licitus erat se illis eum cibum quotidie daturum. Hoc autem fa-
tis esse debebat, vt positam ante oculos cælestis annonæ abun-
dantiam contemnerent: neque nisi quod ad præsentem diem
necessarium esset, prouiderent spe cælestis oraculi freti. Quod
tamen illi non præstiterunt, qui diuinæ promissionis oblitii, in
diem alterum annonam colligebant. Ex quo patet, præcipuum
Christiani hominis opus esse, non ab humana prudentia, sed à
Dei prouidentia pendere: & magis fide & obedientia quàm terre-
na prudentia niti.
¶ Quod acerbius supplicium fideles male viuentes, quàm infideles
propter

propter diuinorum beneficiorum abusum pendere debeant, colligi potest, cum ex alijs scripturæ locis, tum præcipue ex ciuitatibus, in quibus Dominus multas ediderat virtutes, quæ tamen non egissent pœnitentiam. Vnde ait, Væ tibi corozaim væ tibi Bethsaida: quoniam si in Tyro & Sibone factæ fuissent virtutes &c. *Ve runtamen Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam tibi. Videtis ergo periculum fidelium male viuentium?*

Matt. II.

Triplex status Christianorum.

Gregor.

Tres sunt modi conuersorum, scilicet inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione autem sunt, blandimenta dulcedinis: in medio quoque tempore sunt certamina temptationum: ad extremum verò perfectio victoriosæ pulchritudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt, quæ consolentur: post modum amara, quæ exercent: tunc vero suauiâ ac sublimia, quæ confirmant. *Greg. mor. lib. 24.*

Hugo.

Vt ait Ouidius, Nescio qua natale solum dulcedine cunctos ducit, & immemores non sinit esse sui. Magnum virtutis principium est, vt discat paulatim exercitatus animus visibilia & transitoria, primum commutare, vt post modum possit derelinquere. Delicatus ille est adhuc, cui patria dulcis est: fortis autem iam, cui omne solum patria est: perfectus verò, cui mundus exilium est. *Hugo de S. Victo. lib. 3. Didasc. c. 2.*

Clima.

In ipsis abrenunciationis initijs non sine labore, & violentia, & amaritudine virtutes operamur. Cum autem iam proficere cœperimus, sine mœnore, vel certè cum minimo mœnore, in ipsis exercemur. At verò cum mortalis sensus noster fuerit absorptus, atque ab alacritate nostra superatus, tunc iam eas cum omni gaudio, studio, & desiderio, & diuinæ charitatis flamma perficimus. *Climacus.*

Incipientium
alpha-
betum.

Novierunt omnes qui literis eruditi sunt, quæ nam sit disciplina rudium, quæ mediocrium, & magistrorum. Intendamus toto animo, videamusque, ne forte diutius in discendo immorati, adhuc in institutis rudium inueniamur. Est autem confusionis immodicæ videre senes in ludum literarum proficisci. ¶ Optimum omnibus ac salubre est hoc Alphabetum: videlicet, obedientia, ieiunium,

ieiunium, cilicium, cinis, lachrymæ, confessio, silentium, humilitas, vigiliæ, fortitudo, frigus, labor, ærumna, contemptus, contritio, obliuio illatæ contumeliæ, fraternitas, mansuetudo, fides simplex omnique curiositate carens: curarum secularium abiectio, amabile parentum odium, totius mortalis affectionis repudiatio, simplicitas innocentie coniuncta, spontanea vilitas. ¶ Porro finis proficientium, ac ratio, hæc est, Inanis gloriæ & iracundiæ vacatio, facilis meliorum spes, quies, discretio, iudicij fixa & solida memoria, misericordia, hospitalitas, modesta correptio, oratio omniperturbatione libera, avaritiæ repudiatio. ¶ Eorum verò spirituum & corporum quæ religiose & pie in carne consummantur, hic finis, hæc ratio & lex est. Cor captiuatione superius, consummata, & perfecta charitas, humilitatis fons, mentis peregrinatio, Christi inhabitatio, lucis & orationis inuiolabilis thesaurus, diuinæ illustrationis copia, mortis desiderium, odium vitæ, fuga corporis, mundi, intercessor Deo vim inferens, Angelorum in ministrando socius, scientiæ abyssus, mysteriorum domus, arcanorum custos, hominum saluator, Dæmonum Deus, vitiorum dominus, dominator corporis, naturæ procurator, peccatis extraneus, beatæ tranquillitatis domicilium, imitator Domini per auxilium Domini. *Climacus. Grad. 26.*

Proficientium.

Perfectorum.

In ijs quidem qui rudes imbuuntur, lapsus corporis ex delitijs maxime fieri solent: in mediocribus verò etiam ex elatione animi. Porro in ijs, qui perfectioni proximiores sunt, solummodo ex condemnatione contemptuque superbo proximi. *Idem. Grad. 15.*

¶ Triplicem piorum statum illa sponsæ verba designant. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, & videamus, si floruerit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. In floribus enim (qui nondum fructus, sed fructuum spem præbent) pœnitentium, & incipientium statum accipimus: qui spem præbent, fore vt recte deinde viuant, qui mala sua flere cœperunt: In fructibus verò, adultam virtutem, atque maturam intelligimus: quod proficientibus conuenit: In rubeo autem mali punici colore, & flagrantem charitatis ardorem, & martyrij sitim, ac patientiæ virtutem conuenienter accipimus: quæ sanguineo colore significantur. Quæ quidem virtus perfectorum propria est,

COLLE.
Cant. 7.

H Iacobo,

Iacob. 1. Iacobo dicente, Patientia opus perfectum habet. Et *Prouerb. 19.* Doctrina viri per patientiam noscitur. Cum autem fidelis anima ad hunc scelicissimum statum siue charitatis perfectæ, siue patientiæ peruenerit, tunc illud spiritualiter, in anima fit: quod protinus infertur: Ibi dabo tibi vbera mea. Alij autem verterunt, amores meos. Alij vero, Ibi meum amorem totum, in te profundam. Hoc est, Si tu ò Sponse, hoc meum desiderium impleueris, tunc ego tibi monstrabo quæcunque potero amoris insignia: tunc ego me totam tuis amicis amplexibus offeram. Gaudebunt enim labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemisti: sed & lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam. Vtrobique autem ingens gratitudinis affectus pro eximijs muneribus à Deo perceptis describitur.

Psal. 70. Quatuor in virtute processus virga illa Aaron (secundum Origenem) designare videtur. Primum enim lignum aridum germinat, deinde frondes, tum flores, ac postremo fructus producit. Germinare autem est à morte ad vitam per pœnitentiam redire: frondescere est, externum hominem sacris ceremonijs, & moralium virtutum actibus honestare: flores autem emittere est, sanctis interni hominis desiderijs æstuarè, & misericordiæ ac benignitatis operibus odorem suauitatis emittere. Qui autem his virtutum gradibus ad superiora peruenerunt, salutare utique fructus producant: dum non modo suam, sed aliorum etiam salutem curant. Hos autem quatuor virtutum gradus insinuasse in canonica sua Ioannes videtur, cum pueris, adolescentibus, iuuenibus, & senioribus scribere se ait.

Incipientes.

Gregor. Exod. 16. CVM Pharaeo dimisisset populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philistiim: quæ vicina est: reputans, ne forte pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum. Ex Ægypto itaque exeuntibus, è vicino bello subtrahuntur: quia derelinquentibus seculum, quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in ipsa sua teneritudine atq; inchoatione turbati, ac territi, redeant ad id, quod euaserunt. Prius ergo suauitatem sentiunt: securi prius pacis quiete nutritur: post

cognitam

cognitam vero dulcedinem, tanto iam tolerabilius tentationum certamina sustinent, quâto altius in Deo cognouerunt, quod amant. *Greg. mor. lib. 24.*

Prius conuersos dulcia consolantur, postmodum amara exercent, demum sublimia confirmant: ita in Ægypto fouit Deus filios Israel: probauit in eremo: tandem in terra promissionis confirmauit. *Greg. mor. lib. 24. c. 13.*

Quidam dulcedinem inchoationis putant sublimitatem confirmationis: & ideo cum tentatio sequitur, derelictos se à Deo putant. *Greg. vbi supra.*

A nouitio in se ipsum rigida debetur censura, & districta severitas. Ad regentem autem vel consulentem, spectat paterna vel fraterna charitas & pietas lenis. Si alterum horum desit, vel in deside & tepido non spero cursus perseuerantiam: vel in præcipiti timeo ruinam. *Bernard. lib. de Amore Dei.*

Animalem discretum, nouitium prudentem, incipientem sapientem, in cella diu posse consistere, in congregatione posse durare, impossibile est. *Idem, ibidem.*

Docendus est nouitius, sic habere corpus suum, sicut ægrum commendatum: cui etiam multum volenti inutilia neganda sunt, vtilia verò etiam nolenti ingerenda. Sic de corpore suo agere, sicut de non suo, sed eius à quo pretio magno empti sumus, vt glorificemus eum in corpore nostro. *Idem, ibidem.*

Mentior (quod ad consolationem nostram dico) si non ex manibus huius peccatoris, monachorum nouitiorum, & conuersorum animæ ad cælorum gaudia euolarunt, tam liberæ, quam liberatæ de carcere nostræ mortalitatis. *Idem in sermo.*

¶ Sicut anima pueri recens nati dicitur esse pura potentia: quæ tamen pro magisterio habet quidquid, in alijs videt, & audit: ita nouitius monasterium ingrediens, velut in pura potentia est ad ea, quæ vita monastica tradit: Vnde hic quoque pro magisterio habet, quidquid in monachorum moribus videt: hoc enim velut pro lege accipit. Quamobrem summa cura adhibenda est, vt semper recta & honesta non solum audiat, sed etiam videat: alio qui si alterum desit, existimabit planè aliter esse loquendum, aliter viuendum: nisi dicta factis consentiant.

H 2

Corpus

Corpus animalis à corde formari incipitur, quòd cæteris membris vitam inspirat. Semina item plantarum omnium radices primum in terra iaciunt, quibus ramos deinde alant. Ita spiritualis vita à corde (hoc est ab internis exercitijs, scilicet, oratione, ac meditatione, studijsque deuotionis) incipere debet: vt ab hoc fonte ad externa virtutum officia velut succus quidam spiritualis deriuetur. Deuotio enim alacrem & promptum animum ad omne bonum reddit: & prauorum desideriorum tetros odores (qui à corde nostro exhalantur) velut vnguento pretioso aut pellit, aut minuit.

Proficientes.

Gregor.

Proficiens vires suas caute metiatur, vt quanto magnus esse cœperit, tanto sine cessatione respiciat quod fuit: ne sibi arroget quod factus est per gratiam. Greg. mor. lib. 28. c. 10.

Noli, ait Dominus, contra me de meo munere extolli. Vt in te non destruas quod construxi: ipse non cesses considerare quod reperi. Greg. vbi supra.

Bene possumus seruare quod sumus, si non negligimus pensare quod fuimus. Vnde & Deus, quia augeri infirmitatem nostrã, etiam de remedijs salutis conspicit, mēsuram nostris profectibus imponit: quatenus mens nostra dum non potest habere quod appetit, intelligat & quæ habet, non à se habere: & per ea, quæ vtiliter desunt, seruentur bona quæ adfunt. Greg. mor. lib. 28. c. 10. Vide locum.

Amittit sæpe quæ poterat habere, qui ea ad quæ pertingere nõ valet, arripere festinat. Greg. ibidem. c. 11.

August.

Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nõ dum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti: Si autem dixisti, sufficit: peristi. August. de verbis Apost.

Tormenta animi non sentit in Ecclesia: qui non proficit, putat enim quia pax est. Sed incipiat proficere, & tunc videbit in qua pressura est: quia cum creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt, & zizania. Idem super Psal. 29.

Matt. 13.

Bernar.

Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo. Quãtum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum poenitentis verecundia

dia placet. Citius placas eum, si mensuram tuam seruaueris, & altiora te ne quæsieris. Bernar. super Cant.

Minimè pro certo est bonus, qui melior esse non vult: & vbi incipis nolle fieri melior, ibi desinas etiã esse bonus. Ber. in Epist. Bernar.

In præstantibus rebus magna sunt ea, quæ sunt optimis proxima. Cicero de Orato. Cicero.

Nihil est in natura rerum omnium, quod se vniuersum profundat, & quod totum repente euolet: sic omnia, quæ fiunt, quæque aguntur acerrime, leuioribus principijs natura ipsa prætexuit. Idē lib. 2. de Orato.

¶ Quid sibi vult, quod in sacrificio pro gratiarum actione (de quo Leuit. 7. agitur) carnes hostiæ quæ immolantur eodem die manducantur: nec quidquam ex eis relinquitur in alteram diem? Mira sanè cautio & prohibitio. Quid igitur hoc? Hac sanè lege monemur nihil esse in pietatis officio procrastinandum, nihilque in alterum diem relinquendum: sed protinus vota ac debita nostra Deo reddenda. COLLE. Leuit. 7.

Tres præcipuè virtutes ad studium proficiendis maximè conducunt: nempe prudentia, diligentia, & humilitas. Prudentia enim agenda dicitur, diligentia eadem strenuè exequitur (quæ propterea toties à Salomone in Prouerbis commendatur) & humilitas, quæ nec prudentiæ, neque diligentia suæ fidens, hominemque Deo subiiciens, adiuuantem gratiam promeretur. Sine harum virtutum præsidio, nemo se in spirituali vita proficere posse speret.

Inter creaturas omnes nulla est quæ cultu, labore, industria, & temporis diuturnitate maiora incrementa capiat: quàm homo. Gemmæ, & margaritæ vix vllum recipiunt incrementum. Sol quoque, Luna, & sydera omnia, ipsique cæli eadem modo perfectiorem & nitorem retinent, quem initio conditionis suæ receperunt. Angeli verò vbi primum conditi sunt, virtutibus cunctis & sapientia simul ornati fuerunt: neque enim ista more nostro paulatim, & per incrementa temporum adepti sunt. Homo verò ita paulatim, & per interualla temporum proficit, vt primum quidem viuat vita plante, secundo bruti, tertio (dum infans est) partim bruti, partim hominis: quarto denique hominis: ac postremo (si cum vita, & pietate ex hac luce migravit) viuat deinde vita Angelis. Ita que

inter cæteras creaturas & infimum, & summum locum fortiri potest. Beata verò Virgo Angelis omnibus in gloria superior est. Quocirca, dum tempus habemus, dum merendi ac proficiendi oportunitas adest, nullo modo hanc spiritualis profectus occasionem prætermittere debemus: donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensura ætatis plenitudinis Christi. Ad hoc autem proficiendi studium cœlestis Sponsus animam vocat, cum in Canticis ait: Surge, propera amica mea, columba mea, &c. Nec semel monuisse contentus, eadem iterum verba post pauca repetit. Surge propera, &c.

Ephes. 4.

Cant. 2.

Introduxit me Rex ait sponsa in cellam vinariam. Vinum in litteris sanctis pro inebriante dilectione, & dilectionis comite gaudio spiritus accipitur. Cæterum cum videamus ex pijs hominibus aliquos qui cum sibi ab omni capitali crimine longe absint, nondum tamen hac cœlesti dulcedine & dilectione inebriati sunt: imò vix adhuc gustauerunt quàm suavis sit Dominus, facile colligimus, duo esse piorum genera: alterum eorum qui in hanc cellam vinariam introducti sunt, & à Deo illuminati, gustauerunt bonum eius verbum virtutesque seculi venturi: alterum eorum qui foris adhuc versantur: nec ad potum & gustum, sed ad odorem quædam qui extra fores porrigitur, admisi sunt. Hi ergo segnes ferè in opere Dñi torpent, nec manum suam ad fortia mittunt: sed velut humi repentes, paululum, supra naturam, supraq; communem viuendi rationem, sese attollunt. At illi, qui iam in amoris atq; diuinæ dulcedinis cellaria introducti sunt, dictu mirum est, quantum in opere Domini ferueant, qua alacritate viam mandatorum eius currant, quàm dura & fortia aggrediantur: quantum se supra naturam supernaturali virtute incitati efferant, quàm acriter aduersus propriam voluntatem, carnesque animi cupiditates & affectus dimicent: qua fortitudine corpus suum castigent, & in seruitutem redigant quàm aduersum se rigidi, quàm erga alios benigni, mites, liberales & misericordes, charitate intus feruente, reperiantur. Hæc igitur omnia charitas & charitatis soror spiritualis suauitas atque dulcedo facit. De qua sponsa in Canticis. Trahe me inquit post te, curremus in odore unguentorum tuorum. In verbo autem currendi, feruor spiritus & alacritas designatur. Hoc ergo est primum profectus nostri signum. Est autem appositissimum exemplum in venatorum canibus, qui cum nondum prædâ odorati sunt,

ei sunt, segnes modo hac modo illac circum cursant: Vbi vero eius odorè perfentiunt, iam non segniter, sed rapidissimo cursu unam aliquam viam toto impetu sequuntur. Hoc igitur discrimine licebit eos qui introducti sunt in cellam vinariam ab ijs, qui nondum in eam admisi sunt, discernere. Quia verò adulterina quædam dulcedo (Dæmone operante interdum reperitur) ideo sunt alia duo certiora profectus nostri signa, nempe nostri abnegatio, & ardens crucis & laboris amor: quæ duo cœlestis magister complexus est, cum ait, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. Cui enim his duobus affectibus natura vel maxime repugnet (quæ laboris inimica, & propriæ voluntatis amica est) quisquis his affectibus superior est, iam supra naturam quodammodo positus est: quod singulari ac supernaturali Dei auxilio fit. Quicumque ergo profectum suum examinare cupit, hæc tria quæ diximus, expendere debet.

Ioan. 16.

Hoc vel maxime piorum esse proprium in via Dei quotidie proficere, & se ipsis meliores in dies fieri, declarat illa interrogatio ex Cant. Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora cõsurgens? Auroræ enim lux paulatim crescit. Quod quidem pij homines studiosissime præstare debent, deuotionem deuotioni, studium studio, & laborem labori quotidie iungentes: vt sic semper in Christo adolescant. Sicut enim lactentes pueri cõtinuum lactis alimenterum percipientes, ad iustam magnitudinem paulatim perueniunt: ita qui spiritali deuotionis nutrimento quotidie aluntur, in virtute magis ac magis crescunt & roborantur. Hinc illud ex Prouer. Iustorum autem semita quasi lux splendescens, procedit, & crescit vsque ad perfectam diem. Sic Paulus quæ retro sunt oblitus, ad vltiora se semper extendebat.

Cant. 6.

Prou. 4.

Vidit Iacob per scalam Angelos ascendentes, ac descendentes. Nunquid (ait Bernardus) sedentem quempiam, vel stantem vidit? Certe non: quia non habemus hic manentem ciuitatem, nec futuram adhuc possidemus, sed inquirimus. Aut ascendas necesse est, aut descendas: si velis stare, ruas necesse est.

Gene. 28.

Perfecti.

Magna est profectio suæ imperfectionis cognitio. Gre. in mor. Tanto quisque profectus est, quanto perfecte sentit dolores alienos. Greg. vbi supra.

Gregor.

Ille vero perfectus est, qui ad imperfectionem proximi impatientis non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valet, proximum deserit, ipse sibi testis est, quod perfecte nondum profecit. Greg. ubi supra.

Hi veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Greg. in Mora.

August. Quantum mihi videtur, in ea quæ perficienda est iustitia, multum in hac vita ille profecit, qui quàm sit longe à perfectione iustitiæ proficiendo cognouit. Aug. de spiritu & c.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit esse iustus vel sanctus: cum affectu teneat sanctitatem. Idem de Ecclesi. dogma.

Bernar. Proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur. Quod si studere perfectior esse imperfectum est, nolle proficere, deficere est. Bernar. in Epist.

Nemo perfectus est, qui perfectior esse non appetit: & ad perfectiorem quisque se probat, quo ad maiorem tendit perfectionem. Idem in Epist.

Bonum acquirit gradum qui bene ministraverit, melioré forte, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfectus est in vitroque. Idem in sermo.

Hugo. Tranquilla conscientia est, quæ omnibus est dulcis, nulli grauis, utens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, quibus potest ad beneficentiam: cui Deus nec sua peccata imputat, quia non fecit, nec aliena, quia non approbavit. Hugo lib. 2. de anima.

Conscientia bona titulus est religionis, templum Solomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus regis, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, in die iudicij aperiendus. Ibidem.

Diony. Quosdam cernimus hic iam Dei consortio, & familiaritate beatos: qui ab affectu materialium rerum longissime recedunt: atque ex præsentis vite futuræ primitias sumunt: inter homines Angelico more conuersati. Diony. Epist. 9.

Cicero. Omnia præclara, rara: nec quicquam difficilius quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. Cicer. in Lelio.

In omni

In omni arte, vel studio, vel quauis scientiâ, optimû quidque, rarissimum. Idem. 2. de finibus.

Quod præclarum idem arduum. Idem. 3. Tuscu.

Rebus maximis difficultatem ipsa natura proposuit. Idem. 3. officii.

¶ Cani produnt senectutem hominis: patientia vero & comes prudentiæ patientia, virilis atque perfectæ virtutis ætatem & maturitatem præfert. Puerorum enim est imbecillitas & ignorantia: virorum autem fortitudo & prudentia: quamdiu ergo homo neque prudens, neque patientis est, adhuc puer in virtute est.

Summa rationalis creaturæ perfectio est, principio suo coniungi, illique (quatenus liceat) assimilari. Quod enim fuerit illi similior, eod erit & perfectior. Hanc similitudinem assequutus erat ille qui dicebat, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Propter quod etiam ait, Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus. Vnde si quis Pauli vitam & mores considerasset, magis in illo Christum, quàm Paulum agnosceret. Extincto enim penè Paulo, Christus in Paulo viuebat, & in eo operabatur. Hoc autem fit cum spiritus Christi ita se se viribus animæ insinuat, ut magis Christi puritatem, quàm propriam referat naturam. Hoc in electuarijs aperte videmus: quæ ubi multo saccharo admixta, & ad igne decocta sunt, magis sacchari saporem, quàm suum proprium referunt. Quisquis enim ad hunc diuinæ similitudinis gradum aspirat, oportet ut vires omnes animæ suæ, ac præcipue intellectum & voluntatem (quibus potissimum Deum attingimus) ad ipsum semper (quatenus liceat) erectas atque patentes habeat: ut ita diuinis desuper splendoribus irradietur & perfundatur, & (si ita loqui fas est) quodammodo deficiatur: videlicet implens, quod idem Apostolus ait, Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes: hoc est, in anima nostra, (velut in puro quodam speculo diuinæ lucis claritatem recipientes) in eandem imaginem transformamur. Ex quo quidem munere ipsa etiam externi hominis species, vultus, sermo, & habitus, diuinum quiddam spirare videntur: ut appareat in eo qui sit affectus est, magis gratiâ quàm naturam: magisque spiritum apparere, quàm carnem. Denique illud conspici, quod Ioannes ait. Qui non ex sanguinibus & c, sed

H 5 ex Deo

ex Deo nati sunt. Hoc est, non hominum, sed Dei (cuius filij effecti sunt) mores, & puritatem referunt.

Tria virtutum officia difficillime etiam in viris bonis hodie reperiuntur: videlicet spes viuuda in periculis, patientia in iniurijs & abnegatio propriæ voluntatis. Quare dubitandum nõ est, hæc tria esse perfectionis inditia maxima.

Quidam quauis huius vitæ negotijs vsibusque deseruiant, ante omnia tamen Deum diligere, & illi soli placere curant: dum omnia ad illius gloriam & obsequium referunt. Hi plane cum Dauide merito dicere possunt: In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Hæc enim diuinæ legis seruandæ cura, in medio, hoc est, in summo cordis mei loco, sita est: cætera verò non in medio, sed velut in angulis quodammodo & lateribus mei cordis hærent. Alij verò sunt, qui vterius progressi, non hoc tantum agunt, vt hæc vna cura principem in corde suo locum teneat: sed vt nulla alia cura, nullumque aliud negotium in eis dominetur: qui videlicet omnibus mundi curis renuntiantes, hoc vnum (quod solum Dominus necessarium appellauit) curant. Illi ergo sacrificium, isti verò perfectum Domino offerunt holocaustum. Quorum vitam exprimit Euangelicus ille negotiator, qui inuenta vna pretiosa Margarita vendidit omnia quæ habuit, &c. vt hoc ipsum autem plenius intelligamus, sciendũ est,

Psal. 39.

quòd in hostijs legalibus quædam holocausta, quædam vero hostiæ pacificæ dicebantur. Holocausta tota in altari cremabantur. Hostiarum autem pacificarum solis adipibus & renibus incensis, cætera in Sacerdotum seu sacrificantium cedebant vsu. His autem duobus sacrificiorum generibus, duo conuersationum genera perfectorum, scilicet, & imperfectorum designantur. Perfecti sunt, qui se totos Deo obtulerunt, imperfecti autem ij, quorũ carnes nondum spirituali feruore aslatæ & consumptæ sunt: qui tantum adipem & renes, hoc est, intimum amorem, & charitatis viscera Deo offerunt, quem super omnia diligunt. ¶ Ritus autem offerendi holocausti hic erat, Detracta (inquit dominus) pelle hostiæ, artus in frustra concident, & subijcient in altari ignem, strues lignorum ante composita, membra quæ cessa sunt, desuper ordinantes. Quæ verò sunt ordinanda exequitur dicens, Caput scilicet, & omnia,

Matt. 3.

Leui. 1.

& omnia quæ adhærent iecori, intestinis & pedibus prius aqua lotis. Quis hic omnia mysterijs vacare credat? Quid autem per hæc significare Dominus voluerit, breuiter exponamus. Et primũ quidem holocausto pellis detrahitur, cum hi qui perfectam aggreduuntur vitam, veterem hominem exuunt cum actibus suis, & nouum induunt, qui secundum Deum creatus est: Pellis etiam detrahitur, cum omnibus seculi opibus repudiatis, nudus homo nudum sequitur Saluatorem. ¶ Ignis verò in altari nostro subijcitur, si à nobis, ibidem prius lignorum strues anteponatur. Ignis iste charitas est: quæ per Spiritum sanctum tribuitur. Si ergo ligna cõgesseris, ipse subijciet ignem suum. Ligna autem sunt cogitationes sanctæ, quæ calorem diuini spiritus concipiunt & nutriunt, iuxta propheticum illud, In meditatione mea exardescet ignis. Membra porro sunt actiones nostræ: quas ordinare debemus. Est enim quidam in ipsis actionibus ordo, vt videlicet inferioribus superiora & nobiliora præponatur: atque vbi maior fuerit vtilitas, maior sollicitudo impendatur. Inter hæc autem membra, caput hostiæ præcipue ordinandum est. Caput autem hoc, intetio est: quæ in omni opere obtinet principatum. Hæc igitur iuxta Dominicũ mandatum simplex, & pura sit: ne si impura fuerit, totam operis nostri corpus tenebrosum fiat. ¶ Adipes verò quæ iecori adhærent, affectus interni sunt: qui diuino igne inflammari debent. Intestina vero, interiores animæ nostræ vires sunt, in quibus dum multa inutilia, siue etiam noxia versamus, quasi stercorea in vêtre portamus: ideoque lauari præcipiuntur. Pedes vero animæ desideria nostra sunt: qui quoniam terræ adhærent, expiatione & ablutione indigent, dicente Dño, Qui lotus est, non indiget nisi vt pedestantum lauet. Danda enim perfectis viris opera est, vt nihil carnale, nihil terrenum cõcupiscant: vt perfectum Deo holocaustum efficiantur. Quisquis igitur hæc omnia recte perfecerit, vere tanquam suauissimi odoris holocaustum seipsum offeret Deo: cui non fumus pecudum, sed virtutum odor gratissimus est.

Psal. 38.

Ioan. 13.

Propriũ pudicæ, & sanctæ vxoris est, se totã viri sui obsequio & volũtati tradere: & omnia rursus quibus ipsa eget à viro petere, & ab eo fidetè expectare. Hæc duo propria eius animæ esse debet, quæ se in legitimã Christi spõsam cõsecrauit. Hoc est etiã verum Dei holocaustũ fieri, & seipsum in spirituale Nazareũ cõsecrare.

Monachus.

Monachus.

Gregor.

Melius est de ouili Dominico morbosam ouem eijcere, quam vnus vitio fanas amittere. Greg. in Reg.

Gene. 19.

Sæpe de vita proximorum querimur, mutare locum conamur & secretum vitæ remotioris eligere: videlicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adiuuat locus. Iste enim Loth de quo loquimur in Sodomis sanctus extitit, in monte peccauit. Quod autem loca mentem non mutant, ipse humani generis primus testatur parens: qui & in paradyso cecidit, sed minus sunt omnia quæ loquimur ex terra. Nam si locus saluare potuisset, Sathan de cælo non caderet. Greg. super Ezech. hom. 9.

Plerumque nauem incaute religatam etiam de sinu tuti littoris vnda excutit, cum tempestas excrefcit. Repente me sub prætextu Ecclesiastici ordinis in caularum seculariū pelago reperi, & quietem monasterij quam habendo fortiter tenui, quã strictè tenenda fuerit, perdendo cognoui. Grego. in præfatione Moral.

August.

Ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasterijs profecerunt: ita non sum expertus peiores, quam qui in monasterijs ceciderunt. Aug. in Epist.

Cum quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio monitus vouit: tanto magis fraudati voti auget iniquitatem. Idem in lib. de viduis.

Hierony.

Monachus non docētis, sed plāgentis habet officium qui vel se vel mundū lugeat, & Dñi sui semper pavidus præstoletur aduentū: qui sciens imbecillitatem suā, & vas fragile quod portat, timet offendere, ne impingat, & corruat, & frangatur. Vnde & mulierū maxime iuencularū vitæ aspectum, & in tantum castigatōis sui est, vt etiam quæ tuta sunt pertimescat. Hiero. in Epist.

Monachus qui Christum desiderat, nihil aliud dignatur: sed est ei cella pro paradyso, variarum scripturarum dona decerpit, his vititur delitijs, harum fruitur amplexu. Idem.

Pallor cum humilitate, & maceries, honos est monachi. Ex vitis patrum.

Galat. 1.

Prima virtus monachi est, contemnere hominū iudicia, & semper Apostoli recordari dicentis, si hominibus placerem Christi seruus non essem. Idem ad Pagnmachi.

Perfe-

Perfectus seruus Christi, nihil præter Christū habet: aut si quid præter Christum habet, perfectus non est dicente Domino. Nemo potest duobus Dominis seruire &c. & audet quisquam mendacem Christū facere, Mammonæ & Domino seruiendo? idem in Episto. ad Heliōd.

Luc. 16.

Nonnulli sunt ditiores monachi, quam fuerant ante seculares: qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo habere non poterant, vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem fatiare ventrem poteram, nunc simulam & mella fastidio: noui & genera & nomina piscium & saporibus auium discerno prouincias. ¶ Addit deinde Hieronymus. Solos sacerdotes & monachos illo tempore per leges principum, ab hæreditatis iure prohiberi. Nec de lege (inquit) doleo, sed cur meruerimus hanc legem. Bonum est cauterium, sed quo mihi vulnus, vt indigeam cauterio? Idem in Epist. ad Nepotia.

Sunt & inter monachos quidam, qui sublati in altum humeris, stupentibusque in terram oculis, tumentia verba trutinatur. Quibus si præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sūt qui humore cellarum, & immoderatis ieiunijs, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personat, vertuntur in melancholiam, & Hippocratis magis fomentis, quã nostris monitis indigent. Plerique artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus institorum eadem exercent cōmercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed maiora quam seculi homines emolumenta sectantes. Idē ad Rusticum monach.

Laudat Hieronymus Demetriadem virginem, quod omnia prædia sua quæ erant amplissima sibi vni à parentibus derelicta, vendiderit ad monasteria pauperum alenda. Accusatque hoc in loco patrem quandam, qui exiguo patrimonio Sponso Christo copulauerit duas filias. Cæterum familiam summamque diuitiarum copiam cum alijs, quas terrenis sponis copulare decreuerat, liberalissime distribuit. Idem ad Demetriadem.

Parum timet diabolus ieiunantes, vigilantes, continentes: quia tam de istis quam de illis multos traxit in laqueum ruinæ: sed cō-

Bernar.

cordes

cordes & vnanimiter viuentes in domo domini, coniuncti Deo & sibi per vinculum charitatis: hi dolorem, hi timorem, hi liporē Diabolo ingerunt. Bernar. in sermo.

Sunt tepidi quidam, & animales religiosi, quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione. Idem in sermo.

Magna est confusio, & magna valde, quod ardentius seculares perniciose desiderant, quam nos vtilia: citius illi ad mortem properant, quam nos ad vitam. Ibid.

Bernardus super illo verbo. Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit, sic ait. Exteriorem superficiem intus religiosus malus, salua sibi omnia suspicatur, non sentiens vermem occultū, qui omnia interiora corrodit. Manet tonsura, vestis necdum mutata est, ieiuniorum regula custoditur, statutis psallitur horis: sed cor eorum longe est à me, dicit Dominus. Idem ibidem.

Ecce inter monachos parcitas putatur auaritia, sobrietas austeritas, silentium tristitia reputatur. E contra remissio, discretio dicitur, effusio liberalitas, loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas: mollicies vestimentorum & equorum fastus, honestas: leætorum superfluus cultus, munditia. Idem in Apolog.

Omnes nimirum ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus: & tam necessarium Apostoli de vino vtendo cōsiliū non negligimus: modico tamen, quod ille præmisit, nescio tamen cur prætermissio. Idem ibidem.

Quæritur ad induendum non quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur: non quod repellat frigus, sed quod superbiam competit: non denique iuxta regulam quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imo vanius poterit ostentari. Heu me miserum qualemcunque monachum, cur adhuc viuo? Tædet animā videre, ad hoc deuenisse ordinem nostrum sanctum. Idem ibidem.

Miles & monachus ex eodem panno partuntur sibi clamydē & cucullam. Idem ibidem.

Nihil turpius, quam monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum hoc charitas cogat, quæ operit multitudinem peccatorū. Idem in sermo.

Conuolate ad vrbes refugij, vbi possitis & de præteritis agere poeni-

te pœnitentiam, & in præsentem obtinere gratiam, & futuram gloriam foeliciter prætolari. Non vos retardet conscientia peccatorum: quia vbi illa abundarunt, superabundare gratia consuevit. Non pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt pœnitentiæ huius temporis, ad præteritam culpam quæ remittitur, non ad præsentem consolationem quæ immittitur, non ad futuram gloriam quæ promittitur. Idem in sermo.

Moriens vix vnquam aliquis à cella in infernum descendit, quia vix vnquam nisi cœlo prædestinatus in ea vsque ad mortem persistit. Idem in Episto.

Experto credite, quia hæc via quanto arctior, quanto molestior videtur in ingressu: tanto latior, tanto iucundior inuenitur in progressu. Idem ibidem.

Vita confert meritum, locus non facit beatum. Idem ibidem.

Fœlix domus & beata semper congregatio, vbi de Maria conuerteretur Martha. Nam Mariam Marthæ æmulari indignū prorsus est. Idem ibidem.

Multo facilius reperies multos seculares conuertere ad bonum, quam vnum quempiam de religiosi transire ad melius. Rarissima auis in terris est, qui de gradu quem forte in religione semel attigerit, vel parum ascendat. Idem ibidem.

Labor, & latebræ, & voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia: hæc vitam solent nobilitare monasticam: Nostri autem oculi omne sublime vident: nostri pedes omne forum circumeunt: nostræ linguæ in omnibus audiuntur concilijs: nostræ manus omnino diripiunt patrimonium. Idem in quadam Episto.

Legumina (inquit) vêtosa sunt: caseus stomachū grauat: lac capiti nocet: potum aquæ nō sustinet pectus: caules nutriunt melancholiam: cholera porri accendunt: pisces de stagno aut de lutuosa aqua meæ penitus cōplexioni non cōgruunt: quale est hoc: vt in omnibus fluuijs, agris, hortis, cellarijs reperiri vix possit, quod cōmedas? Puta te quæso monachū esse non medicum: nec de cōplexione iudicandū, sed de professione. Parce obsecro primū quieti tuæ, parce conscientiæ, conscientiæ non dico tuæ, sed alterius scilicet qui prope te sedens & edens de tua singularitate murmurat, & de

& de tua superstitione scandalizatur. Idem super Cantic. sermo. 30.

Video quiddam (quod sine dolore videri non debet), post aggressam Christi militiam, rursus implicari secularibus, rursus terrenis cupiditatibus immergi: cum magna cura erigere muros, & negligere mores: sub prætextu quoque communis utilitatis verba vendere diuitibus, & matronis salutationes: sed & contra sui imperatoris edictum concupiscere aliena, & sua cum lite repetere: ita nec se mundo, nec sibi mundum crucifixerunt: ut qui ante vix in suo vico vel oppido cogniti fuerunt, modo circumuehentes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias, principum familiaritates assecuti sunt. Idem hom. 4. sup. Missus est.

Inhumane redarguis opera eorum, quorum refugis onera: temerarie obiungat virum reuertentem de prælio, mulier nens in domo. Dico enim, si is qui de claustro est, eum qui versatur in populo interdum minus discrete, minusve circumspecte se se agere deprehenderit, verbi gratia: in verbo, in cibo, in risu, in ira, in iudicio, non ad iudicandum confestim profiliat: sed meminerit scriptum, Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens. Nam tu, qui in tui custodia vigilas, benefacis: sed qui iuuat multos, melius facit & virilius. Quod si implere, non sufficit absque aliqua inæqualitate vitæ & conuersationis suæ, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Idem sup. Cant. ser. 12.

Tu qui in congregatione es, bene viue, ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter: ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humiliter Deo. Idem in sermo.

Claustralis paradyfus ad suauem spirans austri clementiã, quasi tot floribus vernat, quot virtutibus abundat. Dum enim Diabolus officinas fratrum circuit: debet eum fugare ab oratorio deuotio, & refectorio lectio, à dormitorio stramenta vilia, à capitulo patientia. Idem in Epist.

Non vultis esse contenti communi vita, non sufficit vobis regulare ieiunium, non solennes vigilæ, non imposita disciplina, non mensura, quam vobis partimur in vestimentis: vel alimentis: priuata præferis communibus, qui vestri curam semel nobis credidistis, quid rursus vos de vobis intromittitis? Nam illam, qua toties Deum conscientijs vestris testibus offendistis, propriam scilicet

scilicet voluntatem vestram: ecce iterum magistram habetis non me? Illa vos docet naturæ non parcere, rationi non acquiescere: seniorum consilio vel exemplo non obtemperare, nobis non obedire: An ignoratis, quia melior est obedientia, quam victima? Nō legistis in regula vestra, quod quidquid fit sine voluntate vel consensu spiritualis patris, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi. Idem super Cant. ser. 29.

Si quid religionis oritur, quicumque resistit, quicumque repugnat, plane cum Ægyptijs paruulos Israelitici germinis necare conatur: imo cum Herode nascentem persequitur Salvatore. Idem in sermo.

Malum quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehensor, securus accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. In conuentu vero, si qua bona agis, nemo prohibet. Malum autem facere si vis, non licet. Si ergo de fatuis virginibus es, congregatio tibi necessaria est, si de prudentibus, tu congregatio. Idem ad Sophiam virginem.

Duodecim sunt abusiones claustrum, quibus tota religionis summa corrumpitur, scilicet prælatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus caudicus, habitus pretiosus, cibus exquisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia iuxta altare. Hugo lib. 2. de claustr. animæ.

Vulpina plane conscientia, tepida conuersatio, animalis cogitatio, ficta confessio, breuis & rara compunctio, obedientia sine deuotione, oratio sine intentione, lectio sine ædificatione, sermo sine conscriptione. Idem lib. 1. de Anima.

Monachi sibi claustra faciunt, quibus homo exterior teneri possit, sed vtinam claustra facerent, quibus homo interior ordinate teneretur. Idem de claustr. animæ lib. 2.

In choro sum corpore, & aliquo negotio mente: nunc intus maneo, nunc foris exeo: aliud canto, & aliud cogito: psalmodiæ verba profero, & psalmodiæ sensum non attendo: sed mente vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus, huc & illuc prospiciens, quæcunque ibi geruntur perlustro & perspicio: habitum monachi, non conuersationem habens, in magna corona & ampla cuculla salua mihi omnia existimo. Idem ibidem.

Si vis esse monachus curialis, laudas quod non debes, defendis quod non expedit: operaris quod non licet, loqueris quod non decet. Idem lib. 12. de Abus.

Si monachus es, quid facis in turba? si amas silentium cur declamantibus assidue interesse delectaris? Tu semper ieiunijs & fletibus insistere debes, & tu Philosophiam quaeris. Simplicitas monachi, philosophia eius est, sed docere (inquis) alios volo: non est tuum docere, sed plangere. Si tamen doctor esse desideras, audi quid facis. Vilitas habitus tui, & simplicitas vultus, innocentia vitae, & sanctitas conuersationis tuae, docere habent homines. Idem ibidem.

Pone (inquit) ori meo custodiam, & ostium circumstantiae labijs meis. Ostium dixit, non murum. Si enim murus poneretur, loquendi licentia omnino negari videretur. Sed ostium ponitur quod tempore & loco clauditur, & aperitur. Est tempus & locus tacendi, & loquendi. Aperitur itaque ostium hora constituta: scilicet in claustro lectioni: in capitulo confessioni: in Ecclesia orationi. Item clauditur ostium in claustro confabulationi, in capitulo contentioni, in Ecclesia vanae modulationi. Idem lib. de 12. Abus.

Isidor.

Summa monachi virtus humilitas: summum vitium eius superbia. Isidor. de summo bono.

Tunc se quisque monachum iudicet, quando se minimum existimauerit, etiam si opera maiora virtutum gesserit. Idem ibidem.

Euseb.

Emisse.

Verus religiosus debet esse neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectiois, impatiens honoris, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia. Euseb. in sermo.

Quid nobis habitationis huius secretum prodest, quando tyrannico dominatu malitia regnat in nobis, quando ira superexultat, quando maiorem metum in nobis humanus oculus, quam diuinus iniicit: quando nos illi laudabiles eremitae qui extra mundum esse nos credimus, per diuersarum passionum vitia, mundum intra nos inclusum tenemus? Quid prodest, si locus quietis tantum corporaliter teneatur, & inquietudo in corde versetur? Quid inquam prodest, si in habitatione silentium sit, & in habitatoribus vitiorum,

vitiorum tumultus, & colluctatio passionum? Si exteriora nostra serenitas teneat, & interiora tempestas? Idem ad monach. ho. 4.

Gratis nobis de cruce & corporis afflictione blandimur si exterior homo noster sanctis laboribus exercetur, & a passionibus non curatur interior: sic est, quomodo si aliquis statuam facit a foris auream, ab intus luteam: vel quomodo si domus magnifica arte constructa a foris pulcherrimis coloribus depicta videatur, & ab intus serpentibus & scorpionibus plena sit. Quid prodest, quod affligis corpus tuum, quando nihil proficit cor tuum? Ieiunare & vigilare, & mores non corrigere sic est, quomodo si aliquis extra vineam, aut circa vineam, extirpet, & colat, vineam ipsam desertam atque incultam derelinquat, ut spinas atque tribulos germinet. Idem ibidem.

Sufficere nobis putamus, quod locum habitumque mutauimus, quod hic aliquantulum temporis viximus: spem omnem in annum numero collocantes. Idem hom. 5.

Videte vocationem vestram fratres charissimi, venire ad eremum, summa perfectio est: non perfecte in eremo viuere, summa damnatio est. Et mox, si exteriora serenitas teneat, & interiora tempestas. Solemus annos nostros & temporum spatia, quibus nunc viuimus, supputamus. Non te fallat quicumque ille es, numerus dierum, quos hic relicto corporaliter seculo consumpsisti. Illum tantum diem vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegasti, in quo malis desiderijs restitisti, quem sine vlla regulae transgressione duxisti. Illum diem vixisse te computa, qui puritatis & sanctae meditationis habuit lucem, quem non conuersatio tenebrosa mutauit in noctem. Illum inquam applica ad vitam tuam, cuius vsus peruenit ad animam tuam. Idem ibidem hom. 9.

Sic debet monachus vndique seipsum circumspicere, & immobilem tenere animi oculum ad suam custodiam, quasi si per medios laqueos semper incedat. Athanasius.

Athana.

Martyres quidem saepe vel vno temporis momento cum certassent, perfectionem assecuti sunt: at monachorum vita singulis diebus per Christum certans, martyr est: id est, testimoniū Christo dicit, non aduersus sanguinem & carnem in acie instructa: sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos,

dominos, rectores tenebrarum harum aduersus spirituales astutias, usque ad ultimum spiritum certamen habens, & certat, & coronatur armatura Dei induta. Idem.

Gregor. Monachis delitiæ sunt continentia, & actio otium, & gloria à nemine cognosci. *Grego. Nisse.*

Nisse. Vides istos opibus & domibus carentes, excarnes, exiles, & exangues, etiam Deo hac ratione appropinquantibus illotis pedibus, & humi cubantes: qui infra cum sint, inferiora superant, & inter homines supra humanam conditionem sunt: victos & liberos: detentos, & tamen non teneri: quorum in mundo nihil est, & omnia supra mundum: quorum duplex est vita, altera quæ despicitur, altera quæ appetitur: qui per mortificationem sunt immortales, qui per solutionem Deo copulati & apti sunt: quorum sunt fontes lucis, & quorum iam sunt irradiationes, quorum Angelicæ psalmodiæ, & per noctes stationes, & mentis ad Deum raptæ peregrinatio, quorum denique purgatio, quorumque repurgari est. *Theolog.*

Nō est pietas in rebus paruis, nec philosophia in vultus demissione, sed in animi firmitate, & cogitationis puritate, & vera ad res honestas propensione. Idem.

Clima. Monachus est ordo & status Angelicus in corpore materiali & fordido consummatus. Monachus est, qui solum ad Deū acie mentis intentus, illum semper orat, in omni tempore, & loco, & re. Monachus est, perpetua naturæ violentia, sensuumque vigilantissima & indefessa custodia. Monachus est, castificatum corpus, expiatum os, animusque diuino semper lumine irradiatus. Monachus est afflicta & mœrens animus: qui iugi mortis memoria, siue vigilans, siue obdormiens, seipsum semper exercet. *Clima. Grad. 1.*

Quicumque in congregationibus degimus, aduersus omnia quidem, sed contra hæc duo præcipue vitia horis singulis pugnare debemus: aduersum infantiam ventris, atque iracundiam. Hæc enim in turba fratrum proprijs materijs abundat. *Ibidem.*

Monachorum quidem lux Angeli sunt, cunctorum autē mortaliū lux monastica est disciplina. Curent ergo summa ope fieri omnibus optima forma: neque vllam cuiquam dent offensionē. *Idem Grad. 26.*

Nos

Nos ex duobus exemplis eorum: qui terrena & infima purgare solent, duntaxat conuenientissime purgationes eorum: qui superna sapiunt colligimus. Et fullorum quidem officinam (exempli causa) dicimus cenobium secundum Deum: quod lanas & crassitudinem, atque turpitudinem animæ diluit, atque refecat. Tingentium vero officina est. Anachoritis, qui in cenobio exercitatione lasciuia, & memoriam iniuriarum, & iracundiam deponerunt: iamque ex ea ad quietem solitudinis migrarunt. Idem de discretione ad discernendum facile.

Cœlibatus iugum nulli imponas: res enim est periculosa, & custoditu difficilis, quando per necessitatem contigerit. *Ignatius.*

Iunioribus nuptias concede, antequam meretricijs amoribus implicentur. Idem.

Vt si grammaticum se professus quispiam, barbarè loquatur, aut si absurde canat is, qui se velit haberi musicū, hoc turpius est, quod in eo ipse peccat, cuius profiteretur scientiam: sic philosophus in ratione vita peccans, hoc turpius est, quod in officio, cuius magister esse vult, labitur, attemque vitæ professor, delinquit in vita. *Cicer. 2. Tuscu.*

¶ Vita monastica bonis paradysus, malis tormentum est: Huius rei causa est, quod res omnes summa cura se in suo esse conseruare nituntur, & studiose quæ ad hoc necessaria sunt querunt. Quo fit vt viri spirituales diligenter ea quæ ad regularis vitæ institutū pertinent, seruare studeant: quoniam hisce rebus in vita spirituali maxime conseruantur: quod ipsi magnopere concupiscunt: ideoque illis regularis vita præcepta, non oneri sed voluptati sunt. At contra carnales quia in carnali vita conseruari student, carnalia opera appetunt: quæ ad hoc deseruiunt: spiritualia vero fastidiunt, quæ illis aduersantur. Ideoque illis monastica vita tormentum est, quæ spiritualibus vt dixi viris paradysus deliciarum est. *COLLE.*

Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. Nemo vasis quæ ad sacra ministeria consecrata sunt, in alios vsus conuertit. Cū ergo monachi diuinis rebus, velut sacra vasa additi sint, sicut nec vasa sacra prophanari, ita nec ipsos secularibus negotijs occupari decet. *2. Tim. 2.*

In holocausto Domini quod ex pecoribus est, solum licet offerre masculum: in hostia vero pacificorum, & mas & femina offerri possunt. Quid sibi vult differentia hæc? Quid in his religionis? Holocaustum viros perfectos, qui se & omnia sua nihil sibi relinquentes Domino obtulerunt representat. Hostiæ verò pacificorum imperfectos designat, qui solum adipem, hoc est interiora amoris viscera Deo offerunt, reliqua sibi reseruantes. Ad illam autem oblationem masculus tantum, hoc est, masculinus & fortis animus eligitur: ad hanc autem quæ imperfectorum est, & mas & femina admittuntur: quoniam imbecilles etiam & infirmi hoc Domino sacrificium offerre possunt.

Gene. 19. Nemo aut locorum opportunitati aut professionis suæ dignitati nimium fidat. Sancta enim professio neminem sanctum efficit, sed obligat tamen ad sanctitatem. Loth in ciuitate iustus, in monte deliquit.

Diabolus sub vmbra dormire dicitur, in secreto calami. Calamus, foris quidem nitidus, intus vacuus, & ideo sonorus est. Quæ specie quid aliud quàm vel mali clerici vel monachi designantur? Nitent enim exterius habitu & religionis specie, sonant autem frequenti vtu diuinæ laudis modulatione, intus autem veræ pietatis & charitatis succo inanes & vacui sunt.

Renuntiatio.

Gregor.

S In nihil in hoc mundo amando possidetis, etiam possidendo cuncta relinquitis. *Greg. in hom.*

Qui cœlestis vitæ dulcedinem in quantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta relinquit. *Idem.*

Multa relinquitis si desiderijs renunciat. Exteriora etenim nostra Domino quamlibet parua sufficiunt: cor namque & non substantiam pensat: nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. *Idem in homil.*

Laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere semetipsum. *Idem.*

Omnia relinquere possumus etiam retinendo. *Greg. vide Greg. in mor. lib. 7. c. 17. & 18. vbi multa de amore cōsanguineorū disserit.*

Vtilius

Vtilius terrena opulencia tenetur humiliter, quam superbe relinquitur. *August.*

Apostoli quantum ad diuitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum reliquerunt. *Idem.*

Amandus est generator, sed præponendus est creator. *August. in sermo.*

Licet sparso crine & scisis vestibibus, vbera quibus te nutrierat mater ostendat: licet in limine pater iaceat: per calcatum patrem perge, siccis oculis ad vexillum crucis euola: solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem: veniet postea dies ille, quo victor reuertaris in patriam. *Hiero. in Epist. ad Heliōdo.*

Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. *Idem.*

Qui vult esse perfectus, multitudines hominum, officia & salutationes, & conuiuia quasi catheras fugiat voluptatum. *Idem.*

Vtinam quod renuntiamus seculo, voluntas sit, non necessitas. *Idem.*

Difficilius arrogantia, quam auro & gemmis caremus. His enim abiectis, interdum gloriosius tumemus, & venerabilem paupertatem populari auræ offerimus. Plus enim est animum deposuisse quam cultum. *Idem Epist. 120.*

Volens discipulos reuerti domum, & suis omnia renuntiare, magistri voce prohibetur. Sepultura patri non datur, & pietatis genus est, impium esse pro Domino. *Idem ad Marc.*

Ordinate in me charitatē. In Caticis. Rectus ordo est post deū, amare patrem & amicos, si tamen necessitas venit, vt vtrumque seruari nō possit, odium in suos, pietas in Deū est. *Idem ad Paul.*

Vis breuiter lector eius S. Paulæ scire virtutes? Omnes pauperes suos, pauperior ipsa dimisit. Seruos omnes & ancillas suas, in fratres sororesq; mutauit, Eustochiū filiā grandæ ære alieno oppressam, sola fide & gratia diuitem reliquit. *Idem in Epitah. Paul.*

Nec diu potuit excelsi apud seculum generis, & nobilissimæ familiæ visitationes & frequentiam sustinere. Sola & incomitata in eremum Paulorum atque Antoniorum pergere festinabat &c. Tandem exacta hyeme aperto mari descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & (quod his maius est) liberis sequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa reddebantur, & remorum ductu nauis in altum

I 2

protra-

protrahatur. Puerus Toxotius supplices manus tendebat in litore. Rufina iam nubilis, ut suas expectaret nuptias tacens fletibus obsecrabat. Et tamen illa sicco tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios, pietatem in Deum superans. Neciebat se matrem, ut Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat, in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus, & captiuitatis duram necessitudinem, nihil crudelius est, quam parentes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imò gaudens animus appetebat. Sulcabat interim naus mare, & cunctis qui cum ea vehebantur littora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne videret quos sine tormento videre non poterat. Idem ibidem.

Si vis perfectus esse, mundum relinque. Pristina vestimenta cõtemne, & ut euadas Ægyptiam dominã seculi pallium derelinque. Helias ad cœlorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Contempserunt aurum? contempserunt, & multi philosophi. E. quibus vnus multarũ possessionum pretium proiecit in pelagus. Abite diceos, in profundum malæ cupiditates, ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Idem ad Iulianum.

Idem super illud. Honora patrem & matrem &c. Si te caro à patre separat, tandiu noscas carnis copulam, quandiu ille suum nouerit creatorem. Idem.

Gladium tenet hostis ut me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo? Idem ad Heliodor.

Bernar. O dira abusio: domus ardet, ignis instat à tergo, & fugienti prohibetur egredi, euadenti suadetur regredi, & hoc ab his qui in ipso incendio positi sunt, & obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione, fugere periculum nolunt. Proh dolor, si contempnitis mortem vestram, cur appetitis & meam? Ber. in Epist.

Ecclesia iubet ut concupiscat rex decorem eius, obliuiscatur populum suum, & domum patris sui. Puer Iesus inter cognatos & notos quæritur, nec inuenitur. Fuge fratres tuos & tu, si tuam vis inuenire salutem. Fuge inquam de medio Babylonis, fuge à facie gladii Aquilonis. Idem in Epist.

O diuam patrem, O sanam matrem, O parentes crudeles & impios,

prios, imo non parentes sed peremptores: quorum dolor salus pignoris: quorum consolatio mors filij est: qui me malunt perire cùm eis, quam regnare sine eis. Idem ibidem.

Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia si impius est cõtemnere matrẽ, cõtemnere propter Christum piissimũ est. Nam qui dixit. Honora patrem & matrem: ipse etiam dixit, Qui amat patrem & matrem plusquam me, non est me dignus. Idem ibid.

Quantos mundi sapientia supplantat, & cõceptũ in eis extinguit spiritũ, quẽ voluerat vehementer Dñs accẽdi? Noli (inquiunt tales) præcipitanter agere, diu cõsidera, diligẽter intueri: magnum est quod proponis, & opus egens multa deliberatione: experire quid possis, amicos consule, ne post factum pœnitere contingat. Vocat magni consilij Angelus, quid opus est ut aliena consilia præstoleris? Quis enim fidelior, quis vs sapientior illo? Seduc me Domine, & seducar: fortior esto & inualefce. Idem de contempt.

Si sapias, si habes, si tecum est lumen oculorum tuorum, desine iam ea sequi, quæ & consequi miserum est. Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciãt. Idem in Epist.

Secuti sumus te, nimirum quia exultauit ut gigas ad currẽdã viam suam, nec currentem sequi poterat oneratus: sed nec inutilis commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse: omnia sane dixerim, non tantum possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maxime. Idem de Contempt.

Plus mundi concupiscentia quam substantia nocet: & hæc fugiendarum causa diuitiarum præcipua est: quod aut vix, aut nunquam sine amore valent possideri. Facile enim cor humanũ omnibus quæ frequentat adheret. Idem.

Fili vnum non habent. Quid mihi & tibi est mulier? Ut quid fratres sic respondit Christus? utique propter nos, ut conuersos ad Deum iam non sollicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illę non impediãt exercitium spirituale: quamdiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentum: at postquam reliquimus nos metipsum, multo magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. Idem super Cant. serm. 28.

Nihil prodest ei nuditas, cui inest cupiditas.

Noueris non prohiberi pietatis officium, sed negari carnalitatis

I 5 affectum,

Ex vitis
Patrum.
Isidor.

affectum, proximis enim carnaliter præstat, quod extraneis pie impenditur. *Isido. de sum. bo.*

Si quis renuntiat omnibus quæ possidet, & suis non renuntiat moribus, non est Christi discipulus. qui enim renuntiat rebus suis sua abnegat: qui vero renuntiat suis moribus, seipsum abnegat. *Idem lib. 3. de sum. bon.*

*Euseb.
Emiss.*

Non satis prodest quod à nobis qualescunque facultates exclu- dimus, quando ipsæ in nobis resederunt cupiditates. Inde est, quod interdum de rebus paruissimis excitamur, & pro vilium re- rum appetitu vilissimas intentiones mouemus. Et inter hæc quo- modo exultat aduersarius noster, quando nos videt ad hoc maxi- ma contempisse, vt in minimis deformius vinceremur? Ideoque ea quæ foris posita erant abiicisse nihil prodest, nisi etiam ea quæ intus ipsius animæ visceribus adhæserunt, radicitus euellantur. Vnde & Apostolus non dixit, Aurum & argentum radix est om- nium malorum, sed magis cupiditas diuitiarum: & non solum diuites, sed & qui volunt diuites fieri, incidere in laqueum & tentationem. Ergo Apostolus non solum habentes, sed ipsam ha- bendi persequitur voluntatem. Ideoque nihil proficit homo re- linquendo, quod extra se est, qui vitia intra se tenet. Itaque (vt dixi) fratres hic sumus, & toti non sumus. *Euseb. Emisse. ad mo- nach. hom. 5.*

Siquis (inquit Apostolus) vult esse sapiens inter vos, stultus fiat, vt sit sapiens. Quid est hoc stultus fiat, vt sit sapiens? An non videtur aliquatenus stultus homo, quando amore salutis suæ, & coelestis tremore iudicij, diuersa vitæ huius oblectamenta, quæ solebat ambire, refugit? quæ solebat congregare contemnit? imo per sinus pauperum seminantis more dispergit? Affluentia offen- ditur, inedia pascitur, ieiunijs delectatur, corde humiliatur, habitu mutatur: dimittit quod possessione tenet, & quærit cogitatione quod nõ videt, animũ cœlo inferens quod amauit odit, studet velle quod noluit. Trahit enim post se cor illius eruditio, & fidelium ve- ridica promissio sanctorum: de quibus dictũ est, vt seductores, & ve- races. Quare seductores? Quia docet hominẽ despiciere quod ha- bet, & sperare quod non habet. Quæ oculis exposita sunt, auersis & clausis sensibus præterire, & quæ ab oculis remota sunt, inex- plebilibus desiderijs explorare. *Euse. Emisse. hom. in die Pente.*

Vi

Vt ait Ouidius: Nescio qua natale solum dulcedine cunctos ducit: & immemores non finit esse sui. Magnum virtutis princi- piũ est, vt discat paulatim exercitatus animus visibilia & transitoria primum commutare, vt post modum possit derelinquere. Delica- tus ille est adhuc, cui patria dulcis est: fortis autem iam cui omne solum patria est, perfectus vero, cui mundus exilium est.

*Hugo de
Victo.*

Pudet dicere, ita plerosque abrenuntiasse conspicimus, vt ni- hil amplius immutasse de interioribus vitijs ac moribus compro- bentur, nisi ordinem tantum atque habitum secularem. Quibus profecto non proderit maiores opes ac substantias contempisse, quia affectus earum ob quos illæ contemptæ sunt, in res paruas atque exiguas transtulerunt. Nam vitium cupiditatis atque avari- tatis, quod erga species pretiosas exercere non possunt, circa vilio- res materias retinentes, non abscidisse, sed immutasse se probant pristinam passionem. Nam nimia deuicti diligentia erga curam psiathi, sportellæ, sagelli, codicis, mattæ, aliarumque similibus re- rum quauis vilissimarum: eadem tamen qua ante libidine deti- nent, & ab aliorum contrectatione defendunt, quæ vniuersis fra- tribus debent esse communia.

Ioã. Cass.

Quid differt, vtrum quis perturbationem cupiditatis, erga opes amplas atque magnificas, an erga viliores exerceat species, nisi quod in eo reprehensibilior iudicandus est: quod qui maxi- ma spreuerit, in minimis obligetur? Ideoque perfectionem cor- dis abrenuntiatio ista non obtinet: quia cum censum habeat pau- peris non abiicit diuitis voluntatem. *Idem ibidem.*

Nemo in coelestem thalamum coronatus ingreditur, nisi qui primam & secundam & tertiam renuntiationem impleuerit: vt scilicet primo renunciet rebus omnibus, & hominibus, & parenti- bus. Secundo voluntati propriæ: tertio inani gloriæ quæ solet obedientiam subsequi. *Ibidem.*

Peregrinatio vestra est, omnium prorsus rerum separatio ea ra- tione suscepta: vt nunquam cogitatio nostra à Deo separetur. *Idẽ Grad. 3.*

Peregrinus ille est, qui veluti alterius linguæ inter ignotæ sibi linguæ homines, in sui agnitione secum habitat. *Idem ibidem.*

Sicut impossibile est, vno oculo in cœlum, altero in terrã respi- cere, ita fieri nõ potest, vt is in anima nõ periclitetur, qui corpore

& cogi-

& cogitatione ab omnibus & propinquis & extraneis non se peregrinari fecerit. Idem ibidem.

Chrysoft. Dico tibi monache, quid quæris Patrem? quid quæris matrem? Aut Christiana est mater, aut non est Christiana: aut sancta est, aut peccatrix. Si sancta est gaudet quod seruis Domino: si peccatrix, dimitte illam, quia mortua est. *Chrysoft. de compunct.*

Qui habet Iesum, habet & patrem & matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem. Quid quæris mortuos? sequere vinum, & dimitte mortuos ut sepeliant mortuos suos. Idem ibidem.

Sicut difficile est arborem iuxta viam positam, fructus suos usque ad maturitatem seruare: sic difficile est virum fidelem iuxta mundum istum viventem, in actibus eius iustitiam immaculatam usque ad finem tenere. Recede a via, & plantare in loco secreto, ut nec mundus tecum habeat aliquid commune, nec tu cum mundo. Idem super Matth.

Quintil. Nemo unquam pro re aliqua plus dedit, quam qui sibi ipso nihil relinquit. *Quintil.*

COLLE. ¶ Quemadmodum luctaturus dat operam ne quid in eo subsit, unde illum prendere aduersarius possit, (ideoque Athletæ olim nudis vinctisque oleo corporibus luctabantur) ita quisquis in militia Christi nomen dedit, dare operam debet, ne quid in eo subsit unde Diabolus tentandi illius ansam arripiat. Si enim adhuc vel consanguineorum, vel honoris, vel alicuius rei amore tenetur huius occasione multos erentator laqueos necit: magnamque illi curarum & molestiarum materiam subministrat. Videat ergo quisquis seculo renūtiat, ne sibi quicquam huiusmodi relinquat. Propter hoc enim dictum est, Audi filia & vide, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Quibus verbis monet Dominus fidelem animam, si velit sponsum amore sui accedere, necesse esse, ut ipsa in illum omnem suum amorem transferat, ac omnia obliuiscatur, quæ antea charissima habebat.

Psal. 44. Ad renuntiationis institutum pertinent illa Prophetæ verba, Incola ego sum in terra &c. Hoc est, animus meus, non capitur rebus terrenis & caducis: sed tanquam peregrinus hanc vitam trāseo, ad regiones celi summo desiderio festinans. Itaque Dñe ne me cæles mysteria legum tuarum: quarum scientia & obseruatione ad vitam

ad vitam cœlestem & beatam peruenitur.

Egredere de terra tua, & de cognatione tua &c.

Gene. 12.

Quid igitur an non poterat sanctus Patriarcha in terra sua Domino deseruire? Poterat sanè: sed non ita commode. Nisi enim multa à cognatis, parentibus, & amicis ad virtutem & pietatē impedimenta preberentur (quibus nos varijs curis & negotijs implicant) nunquam Dominus credentium patrem, & obedientiæ atque virtutum omnium exemplar è terra sua, domo, & cognatione egredi præcepisset. Hinc tot anachoritarum miriades ortæ sunt quorum maxima pars, apta pietatis studio loca genitali solo deserto elegit.

Sicut facilius est semel vincere quàm semper: ita facilius semel repudiare diuitias quàm semper moderate uti diuitijs. Item facilius cœlestem esse, quàm modeste semper uti coniugio. Quam rem D. Aug. de bono coniugali confirmat his verbis. Multi quidem facilius se abstinere, ut non utantur nuptijs quàm temperare ut bene utantur. Et infr. Ego facilius non utor nuptijs quibus usus est Abraham, quam sic utar nuptijs quemadmodum usus est Abraham. Hinc licet colligere quanto in maiori periculo degant, qui in mundo, quàm qui in monasterio vitam agunt. Quo nomine orationis studium cæteraque spiritus arma illis necessaria sunt, non quia in statu perfectiori, sed quia in periculo maiori versantur.

Mira est illa Domini comparatio in qua ubi sumptus ad turris ædificationem necessarios esse dixisset subdit protinus. Sic qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quæ convenientia inter pecuniam & pecuniæ rerumque omnium renuntiationem est, cum alterum alteri aduersetur? Similitudo in hoc est, quod ædificaturus turrim, omnia quæ ad opus hoc consummandum necessaria sunt, siue lapides, siue ligna, siue calcem, siue cementarios, cæterosque opifices parat. Vna autem pecunia præstat hæc omnia. Quod autem in ædificiorum fabrica pecunia est, hoc idem est in structura virtutum, & Evangelicæ vitæ perfectione, rebus omnibus renunciare, quemadmodum Saluator ipse testatur. Quare? Quia nimirum quisquis & rebus omnibus terrenis, & eorum curis, occupationibus, & amori renuntiauit, ad omnia spiritualia exercitia studiumque rerum diuinarum

uinarum solutus & expeditus est: eum nihil aut intra aut extra se subit, quod illum impediatur, aut in capto itinere remoretur. Adde quod qui ita rebus omnibus renuntiavit, necesse est, ut in maxima rerum etiam necessariorum penuria vitam agat, nullisque corporis delitijs indulgeat: sed assiduis quotidie laboribus prematur. Labor enim & corporis afflictio huius renuntiationis indiuiduus comes est. Igitur qui eodem iam perducti sunt, ut sponte sua omnibus renunciauerint, necessario quoque inopem & laboriosam vitam amplexi sunt: alterum enim sine altero esse non potest. Atque ij plane sufficientes habent sumptus, quibus ad euangelicam vitam, ac virtutum omnium structuram pertingere possint. Nullus enim in acquisitione virtutum labor est, cum ipse labor amatur. Laboris enim amor in hoc negotio pecunia est. Laborem enim, & abstinentiam, & obedientiam, & humilitatem, & patientiam, & castitatem, & orationis studium, ceteraque virtutes omnes comparantur. Sine labore namque nulla paratur virtus: laborem vero qui amat, nullum in virtutum acquisitione laborem perfert. Labor igitur sicut renuntiation (ut ante diximus) pecuniae instar est, qua omnia quae ad hanc structuram pertinent, comparantur.

Pradicator.

Gregor.

Diuus Gregor. in illud Psal. Super fenec intellexi, sic ait, Quia studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Greg. mor. lib. 11. c. 10.

2. Cor. 2.

Super illud, Adulterantes verbum Dei. Nempe quia non filios Deo generare intendunt, sed voluptatem suae elationis fatiare. Greg. in mor. lib. 16. cap. 18.

Ille apud Deum magis in amore eius est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in mor.

Humani generis redemptor per diem miracula hominibus exhibebat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat, ut perfectis videlicet pradicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus contemnant: sed quieti contemplantes forbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Greg. vbi supra.

Sunt

Sunt nonnulli, qui solerti cura spiritualia praecipua perscrutantur: sed quae intelligendo penetrant, viuendo conculcant, repente docent quae non opere, sed meditatione didicerunt, & quod verbis praedicant, moribus impugnant. Greg. in Pastoral.

Quo reatu astringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus, verbum praedicationis subtrahunt, morientibus animabus vitae remedia abscondunt. Greg. in Pasto.

Tutius veritas auditur, quam praedicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur, cum autem praedicatur vix non surripuit cuiquam hominum quantulacunque iactantia, in qua utique pedes affectionis vel intentionis aliquantulum inquinantur. Greg. in Ezechiel.

Pensare debet Doctor quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, & quantum loquatur: si enim vnum horum defuerit, loquutio apta non erit. Greg. super Ezechiel.

Qui peccatori praedicat, tanta dispensatione componere praedicationem debet, ut nec derelicta spe, timorem subtrahat, nec spe subtracta, in solo eum timore derelinquat. Grego. in mora.

Plus est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quam ventrem moriturae carnis terreno pane fatiare. Grego. in homil.

Lingua nostra bonis foamentum sit, prauis aculeus, tumidos retundat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortatu succedat, refugietibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos consoletur: ut qui doctores dicimur, via salutis gradietibus ostendamus. Gre. in Reg.

Si inuisibilia pensamus nimirum constat, quia maius est miraculum, praedicationis verbo ac orationis solatio peccatorem conuertere, quam carne mortuum suscitare. Greg. in Dialog.

Iuxta Pauli vocem in arca tabernaculi cum tabulis virga simul & manna est: quia scripturae sacrae scientia in boni doctoris pectore, sicut est virga distractionis, sic est & manna dulcedinis. Greg. in Pasto.

Sancti viri amando discunt, quod dicendo proferunt. Gregor. super Ezechiel.

Nonnunquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudet, eum per hanc ad meliora proficere audientes pensant. Greg. in mor.

Si magna mercedis est, a morte eripere carnem quandoque moritu-

morituram, quanti est meriti, à morte animam liberare in cœlesti patria sine fine victuram? Greg. in Hom.

Perfectus prædicator non est, qui propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Greg. super Ezechiel.

Sunt nonnulli qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studijs inardescunt, vtilitati proximorum vacare prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt secessum speculationi appetunt: de quo si districte iudicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Greg. in Episto.

Prædicatores boni, & honorem propter elationem fugiunt, & honorari tamen propter imitationem volunt. Greg. in moral.

Iob. 31.

Exponens illud Iob, Si fructus terræ comedi absque pecunia. Fructus etenim terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesiæ quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prædicationis pretium non præbere. Quid ad hoc nos pastores dicimus? qui aduentum districti iudicis præcurrentes, officium quidem præconis suscipimus: sed alimenta Ecclesiastica muti manducamus. Grego. in Moral.

Nisi Spiritus sanctus adsit cordi audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Greg. hom. 30. super Euangelio.

Vt longe ante nos reuerendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non vna & eadem exhortatio cunctis cõgruit, quia nec cunctos par morum qualitas adstringit. Sæpe namque alijs officiant, quæ alijs profunt, quia plerumque herbæ quæ alia nutriunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, & catulos instigat, alteri vires iungit: & pastus qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt sua singulis congruant, & tamen à cõmuni ædificationis arte nusquam recedant. Greg. in Pastoral.

Vbi conscientiam mordet reatus criminis, linguam ligat timor confusionis. Greg. vbi supra.

Nequaquam debent homines in ætate infirma prædicare: quia sermo doctrinæ non suppetit nisi in perfecta ætate. Redemptor
noster

noster cum cœli sit conditor, & Angelorum doctor, ante tricennale tempus in terra magister noluit fieri hominum: vt videlicet præcipitatis vim saluberrimi timoris infunderet: cum ipse etiam qui labi non posset perfectæ vitæ gratiam non nisi perfecta ætate prædicaret. Greg. super Ezech. hom. 2.

Dispensanda est prædicatio pro loco & tempore & locorum capacitate, quæ si rara fuerit non sufficit, si assidua, vilescit. Greg. in Hom.

Cuius vita despicitur, restat, vt eius prædicatio contemnatur. Greg. vbi supra.

Idem Greg. de seipso loquens. Vsurpauit mihi ait cotis officium, quæ ferrum reddit acutum, cum sit inutilis ad secandum. Pulchrè depinxi hominem pictor fœdus, aliosque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus versor. Gregor. in fine Past.

Nullum omnipotenti Deo tale sacrificium, quale est zelus animarum. Greg. hom. 22. super Ezech.

Post prædicationem lauat pedes Apostolis: quia aliquando inde inquinatur vestigia loquentium, vnde audientium corda mundantur, dum se extollunt: quia per eos gratia prædicationis deriuatur. Greg. in mor. lib. 1. ca. 23.

Cum prædicatores ea proferunt quæ feruare contemnunt, veritas sic linguam mouet vt feriat vitam quatenus ipsi sibi & verbis fiant iudices, & factis accusatores. Gregor. vbi supra libro. 8. cap. 26.

Ad supernum desiderium inflammare auditores nequeunt verba quæ frigido corde proferuntur: nec enim res quæ in seipso nõ ardet, aliud accendit. Greg. vbi supra. c. 29.

Dum persona displicet, nec recta quæ protulerit, placet. Greg. lib. 9. c. 1.

Animalia intus & in circuitu plena sunt oculis, quia qui stant in conspectu Dei, omnia debent circumspicere. Hinc & sponsæ gloria ab intus, sed in simbrijs aureis: intus sibi pulchra, & alijs foris: se prouehens, & alios erudiens. Greg. 19. mor. c. 10.

Gregor. super illud Iob: Super ipsos stillabat eloquium meum, sic ait: Debet Prædicator perspicere, ne plus prædicet, quam ab audiente capi possit: ne dum paruis sublimia & non profutura prædicat,

K

prædicat, se magis curet ostendere quam auditoribus prodesse. Greg. mor. lib. 20. c. 1.

Mulier quæ vigilans filium nutrebat, dormiendo peremit: ita prædicator malus doctrina educat, moribus occidit. Greg. mora. lib. 21. ca. 9.

Dominus Herodi curioso non respondet: docens ut quoties auditores non sua volunt corrigere, sed nostra laudare, tunc non loquamur, ne culpa quæ illorum tantum erat, communis fiat. Greg. 22. mor. c. 26.

Num. 11.

Pius pastor, quia Domini gloriam non suam querit, ab omnibus vult adiuuari quod agit. Vnde Moyses, Quis det mihi ut omnes prophetent? Greg. 22. mor. c. 24.

Bonus prædicator, in cunctis quæ loquitur se inspicit, ne in eo quod recte prædicat, vitiosæ elationis extollat, neue vita à lingua discordet: putetque audientium meritis se accipere quod loquitur. Greg. 23. mor. c. 4.

Sanctus ex necessitate officium loquendi suscipit: sed ex magno desiderio otium taciturnitatis querit. Greg. ubi supra.

1. Tim. 4.

Gregorius super illud Apost. Doce cum imperio, sic ait: Cum imperio docetur, quod prius agitur, quam dicatur. Subtrahitur enim doctrinæ fiducia, quia conscientia prepediit linguam. 23. moral. c. 13.

Matt. 7.

Hoc modo exponit illud Matth. 7. Erat docens eos, quasi potestatem habens, &c.

Sancti dum auditores proficere sentiunt, ipsi amplius feruescunt & ad prædicandum validius succeduntur. Greg. 27. mora. cap. 25.

Menti sponsum suum fortiter amanti, de amore vitæ presentis, vna solet esse consolatio, si per hoc quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differre se cōspicit: triste est ei omne quod aspicit: quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, ut dixi, non parua consolatio, si feruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur: ut tarde eum cum multis videat, quem sola videre citius volebat. Vnde rursus in Cânti. sponsa dicit, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Quid nanque sunt flores, nisi animæ bonum iam opus inchoantes, & desiderium cœlesti

Cant. 2.

leste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfecte iam bonorum mœtes, quæ ad fructum perveniunt boni operis? Quæ ergo amore langueat, fulciri querit floribus, stipari malis: quia si illum quæ desiderat videre adhuc non permittitur, magna est ei cōsolatio, si aliorum profectibus latetur. Peſemus ergo qualis Pauli mēs fuerat, qui dicebat, Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse, multo magis melius. Sed ecce qui dissolui desiderat quo amore langueat, videamus. Permanere autem in carne necessarium propter vos. Et proficientibus discipulis dixit: Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nōne vos ante Dñm nostrum Iesum Christum? Gre. ho. 15. sup. Ezech.

Exaudi te ipsum durissime, immanissime doctor. Quid mihi lingua aurea, & cor ferreum? Aug. in Epist.

Philip. 1.

Salus religionis huius, per quam solam salutem veraciter promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit: ab exordio namque propagationis humanæ, usque in finem, quibusdam ad premium, quibusdam ad iudicium prædicatur. Idem de 5. quæstionibus.

August.

Ne trepidus ero ad proferendam sententiam meam, in qua magis amabo inspicere à rectis, quam timebo morderi à peruersis: grante enim suscipit oculum columbinum pulcherrima & modestissima charitas: dentem autem caninum vel euitat cautissima humilitas, vel retundit solidissima veritas. Idem de Trini.

Solicite cavendum est in docendo superbiæ vitium, quod in discendo non ita est. Idem in Epist.

Hæc lex est diuinæ providentiæ, ut nemo à superioribus adiuvetur ad cognoscendam gratiam Dei, qui non ad eandem puro affectu inferiores adiuverit. Idem de vera religione.

Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur, & non datur, nondum habetur, quomodo habenda est. Idem de doct. Christ.

Doctrina per malos, palmes in sape, botrus in spinis cautè lege, ne dum quæris fructum, laceres manum, & cum audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem. Idem super Ioan.

Si me posses docere quod nescio, non solum te verbis, sed & pugno cadentem deberem patientissime sustinere. Idem ibidem.

Prædicator laboret, ut intelligenter ut libenter, ut obedienter audiat: & hoc se posse magis pietate orationum, quàm oratoris facultate

K 2 non

non dubitet, vt orando pro se ac pro illis quos est alloquutus sit prius orator, antequam doctor: & ipsa hora accedens prius quam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam sitientem, vt eructet quod biberit, vel quod impleuerit, fundat. Idem lib. 4. de doctrina Christiana.

Hierony. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, Cur ergo hæc quæ dicis ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre disputat de ieiunijs. Accusare avaritiam & latro potest: sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Hierony. in Epist. ad Nepotia.

Docente te in Ecclesia, non clamor populi sed gemitus suscite tur. Lachrymæ auditorum, laudes tuæ sint. Sermo presbyteri, scitpturarum lectione conditus sit. Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Nihil tam facile, quam vilem plebeculam & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ quicquid nõ intelligit, plus miratur. M. Tullius (in quem pulcherrimum illud extat elogium, Demosthenestibi præripuit, ne esses primus orator, tu illi ne esset solus) in oratione pro. Q. Gallo, quendâ fuisse indoctissimum poetam refert, cuius tamen comædijs mirificè populus applaudebat. Nec id sane mirum erat. Multos enim discipulos habebat in theatro, qui similiter litteras non didicerat. Idem Hiero. ibidem.

Neminem specialiter meus sermo læsit. Generaliter de vitijs disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, ipse se quod talis sit, confitetur. Ibidem.

Nostra oratio dabit aliquid emolumentum. Equorum cursus, fauore perniciosior fit. Pugilum fortitudo, clamoribus incitatur. Paratas ad prælium acies, strictosque mucrones sermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præsentem nos rigabimus, & Dominus incrementum dabit. Idem ad Demetri. virgi.

Si mihi tacite dicas cur ipse talis non sim, qualem te esse desidero. Illud breuiter respondebo, non mea esse quæ dico sed Domini Saluatoris: non manere quod ipse possim, sed quid alius debeat velle, qui seruus christi futurus est. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilior vt pugnet ille qui fortior est. Idem ad Iulianum.

Ille est

Ille est doctor ecclesiasticus, qui lachrymas non risum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit esse felicem. Idem super illud Esai. Popule meus qui te beatum dicunt &c.

Delicata doctrina est, pugnanti ictus dicere de muro, & cum ipse vnguentis delibutus sit, cruentum militem accusare libidinis. Idem ad Nepotia.

Vt lixiuum per cinerem humidum fluens, lauat, & nõ lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem &c. Idem in Epist.

Sacerdotis est nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autem folius Dei est.

Nihil in sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non libere denuntiare. Idem super Luc.

Pauper & creditor obuauerunt sibi. Veriusque illuminator est Dominus. Pauper est humilis auditor, creditor prædicator, qui sibi obuian, cum in vna pietatis gratiam conueniant. Vtriusque illuminator est Dominus quia nec iste prædicat, nec ille credit, sine Dei munere. Vnde Dominus, sine me, ait, nihil potestis facere. Beda in gloss. Prouer. 29.

Canales hodie multos habemus in Ecclesia, conchas vero perpaucas. Tantæ enim charitatis sunt, per quos nobis fluentia cœlestia manant, vt ante effundere, quã infundi velint, loqui, quam audire, paratiores docere, quod nõ didicerunt, & alijs præesse gestiætes, qui seipos regere nesciunt. Ber. super Cant.

En quanta prius infundenda sunt, vt effundere audeamus de plenitudine, non de penuria largientes. Primo quidem compunctio, deinde deuotio, tertio poenitentiæ labor, quarto pietatis opus, quinto orationis studium, sexto contemplationis otium, septimo plenitudo dilectionis. Idem super Cant.

Est tantum lucere, vanum: tantum ardere, parum: ardere & lucere, perfectum. Idem in sermo.

Paulus ultra humana raptus ad tertium cœlum, secreta cœlestia cognouit, vt Ecclesiæ futurus doctor, inter Angelos disceret, quod inter homines prædicaret. Max. in ser. Apost. Pet. & Paul.

Si perfectorum est solidus cibus, eo alios pascere, quantæ perfectionis est? Diony. de di. no. cap. 3.

Grandis condemnatio est, componentem quidem sermonem

K 3 suum,

Ambro.

Beda.

Bernar.

Diony.

Chryso.

suū, vitā vero suā atq; operam negligentī. Chrysoſt. de cōpūct.

Si bene vixerint eorum est lucrum, si bene docuerint, veſtrū.

Accipite igitur quod veſtrū est, nolite discutere quod alienū est.

Frequenter enim de malo homine bona doctrina procedit: sicut

terra vilis pretioſum aurū pro ducit: Nunquid propter vilē terram

pretioſum aurū contemnitur? Igitur, sicut aurū eligitur, & terra

derelinquitur: sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquitē.

Idem ſuper illud Matth. Quæcunq; vobis dixerint, facite &c.

Cicero.

Fructus ingenij & virtutis omniſque præſtantia, tam maximus capitur, cum in proximum quemque confertur. Idem de amici.

COLLE.

¶ Cor membrorum omniū callidiſſimum natura formavit: quia

ex eo tanquam ex caloris fonte ad mēbra omnia vitalis calor ma-

nat. Qualis ergo Episcop'us, qualis prædicator futurus est, qui in

ſpirituſali Eccleſiæ corpore inſtar cordis est, quod ingenti charita-

tis ſuæ ardore, argentia hominum pectora, quæ ſunt velut huius

corporis membra, in amorem ſui conditoris accendere debent?

Hinc D. Bonauen. Crede mihi alios erudire, cibus est perfectoriū.

4. Re. 9.

Ait Helifæus ad Giezi. Accinge lūbos tuos &c. Quid hoc est:

Accingere labori, & omnia properandi impedimenta remouē, vt

quam celerrime proficiſcaris. Hæc vox ad prædicatores pertinet,

qui impedimenta omnia tollere iubentur, quibus in hoc munere,

vel retardari, vel impediri poterunt. Hanc enim maximam celeri-

tatem, & operam, poſtulat huius negotij magnitudo.

Luce. 21.

¶ Dominus in vidua quæ aram minuta duo obtulit, nō quid dede-

rit, ſed quid ſibi reliquerit, attendit. Prædicator enim ne animam

ſpondeat, nō qui in peccato maneat, ſed qui à peccato opera-

eius reſurgant, attendere debet. Multum enim efficit, ſi vel vnam

tantum animam Chriſto lucrifecerit.

Eccl. 20.

¶ Bona abſcondita in ore clauſo, quaſi appoſitiones epularū cir-

cum poſita ſepulchro. Simile est & illud, ſapientia abſcondita &

theſaurus inuiſus, quæ utilitas in vtriſque.

Prov. 11.

¶ Cū vera illa ſapientis ſentētia ſit: Anima quæ benedicit, impin-

guabitur, & quæ inebriat, ipſa quoque inebriabitur, merito verū

prædicator dicere Deo poterit. Nō abſcōdi miſericordiam tuā, &

veritatē tuā à cōcilio multo. Tu ergo Dñe ne lōge facias miſeratio-

nes tuas à me: miſericordia tua & veritas tua ſemp ſuſceperūt me.

Qui

¶ Qui dum ſcripturas ſanctas legunt, non quid ſibi ſuiſque vulne-

ribus curādis vtile ſit, hauriunt, ſed quæ alios ipſi docere debeāt,

hi mihi iumentis quam ſimilimi eſſe videntur: qui ea in vrbem

important, quæ ciuibus neceſſaria ſunt, cum ipſa tamen nihil eo-

rum quæ afferunt, attingant. Hi ſunt autem quos Propheta calca-

tis torcularibus ſicure ait. Contra hos autem multa Apoſtolus ad

Roman. 2. vbi ait, Si tu autem Iudæus cognoſcinaris &c. quæ ſe-

quantur. Multa item D. Gregorius initio paſtoralis cōtra eos qui

ea docent, quæ non opere ſed meditatione didicerunt ſcribit. Ta-

les autem velut epistolam Vriæ deferunt, quæ ipſorum perniciē

& interitum continet.

De euangelicis prædicatoribus accipienda ſunt illa Cant. 4. ver

ba. Dentes tui ſicut greges tonſarum (ſiue vt verterunt alij) con-

cinne tonſarum: quæ aſcenderūt de lauacro omnes gemellis fœ-

tibus, & ſterilis non eſt in eis. Dātium enim eſt & mordere (quod

canes faciunt ſeruandis gregibus deſtinati) & mandere cibum

(quod nutrices faciunt, quo infantes alant) & nos facimus dum

manſum dentibus cibum in omnia mēbra trāſmittimus. Hi porro

dentes ſimiles attonſis & recens lotis ouium gregibus eſſe dicun-

tur, vt in altero rerum omniū contemptum, in altero puritatem

& cādorem vitæ ipſorum intelligas. Sunt autem omnes gemellis

fœtibus: quia vitam ſimul & doctrinam excolere vnicum eorum

ſtudium eſt, iuxta illud Apoſtoli, Attende tibi & doctrinæ. Qui

vero tales ſunt, ſteriles nullo modo eſſe poſſunt: quoniam verbū

Domini in ore eorum nunquam reuertitur vacuum. Ex hoc autē

loco patet, neminem moleſte ferre debere, quod prædicatores in-

terdum grauiter ſceleratos hominēs corripiant: quandoquidem

proprium ſit dentium non mandere ſolum, ſed etiam mordere.

Vnde Apoſtolus, Argue, obſcra, increpa. Et alibi de Cretenſibus

agens, Increpa, ait, illos dure.

Qualis eſſe doctorum & prælatorum vita debeat, Sponſa in

Canti. mirabilem ſponſi ſui pulchritudinē per ſingula mēbra de-

ſcribens oſtēdit cū ait, Oculi eius ſicut colūbæ ſuper riuulos aqua-

rū: quæ lacte ſunt lotæ: & reſidēt iuxta fluentia pleniffima. Quam

multa in his pauculis verbis deſignantur? Oculorū quippe nomi-

ne Eccleſiæ doctores & Epifcopi intelliguntur: vt ipſum quoque

Epifcopi nomen inſinuat: quod contēplantē, vel ſuper intēdentē

K 4

ſignificat.

Roma. 2.

Cant. 4.

1. Tim. 4.

2. Tim. 4.

Cant. 5.

significat. Hi autē quamvis oculorum nomine rerum cognitionē & intelligentiā præferant, columbarum tamen simplicitatem imitari debēt: vt sint prudētes sicut serpētes, & simplices sicut columbæ. Et columbis quidem assimulantur quæ lacte sunt lotæ: satis erat columbæ nomen ad cordis puritatem designandam: sed addit tamen quæ lotæ sint, & quod mirum magis est, quæ nō aqua sed lacte sint lotæ: vt eximia & singularē quandam eorū puritatē hac ratione intelligamus. Sicut enim Sol qui astris cæteris lucem largitur lucidissimus est: ita qui ad hoc munus destinatur, vt alios ex impuris puros efficiat, purissimus esse debet. De his rursus dicitur, quod sint iuxta riuulos aquarū, resideantque iuxta fluēta plenissima: in quibus verbis sanctarum scripturarū fluēta designantur, iuxta quæ perpetuo residere debent, in lege Domini meditates die ac nocte, vt inde copiose hauriant, quod largiter populis effundant, de thesauro videlicet suo noua & vetera proferentes. Quod verò & riuulos nominat simul & fluēta (quæ duo inter se dissimilia videntur) hoc insinuat, quod cū sapientibus & insipientibus debitores sint, ex riuulis quidē quæ rudibus & simplicibus: ex fluentis autem quæ prouectioribus & perfectioribus exhibeāt, haurire debēt. Paulus enim qui huius ordinis velut princeps erat, lac quidem porrigit paruulis in Christo: sapientiam autem loquitur inter perfectos.

I. Cor. 2.

Prædicationis officiū cū pura mentis intentione propter Dei gloriā exercetur, esse illi gratissimum, declarant illa Prophetæ verba, Quam speciosi pedes euangelizantiū pacem, euangelizantium bona. Cui similia sunt & illa Cant. 7. Quæ pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis, Calceamenta autē esse præparatio-
Ephes. 6. nemi ad euangeliū pacis pure annunciandū, Apost. Ephes. 6. ait.

Isai. 52.

Cant. 7.

Ephes. 6.

Eccl. 29.

Qui aliorum saluti student, suæ quoque non minus diligenter studere debent, & illud Eccl. implere, Recupera proximū secundū virtutem tuam, & attende tibi, ne incidas. Multi enim dum in aliorum salute curanda operam suam ponunt, suam negligunt. Rectē ergo sanctus Iacob Patriarcha vbi foci greges diu pauisset, sibi quoque consulere decernens ait, Tu nosti quomodo serui erim tibi &c. Iustus est vt aliquando etiam provideam domui meæ.

Quæ ruminant animalia & vngulam diuidūt munda sunt: quæ verò ruminant, sed vngulam non diuidunt vt cameli immunda.

Ruminare

Ruminare meditandi officium, diuidere vero vngulam, bonorum & malorum discrimen designant. Quicumque igitur hoc faciunt, mundi sunt: qui verò alterutrum solum, immundi. Quo fit vt immundos eos censeamus qui sanctarum litterarum studijs operam dantes, & diuina eloquia tractantes, malis tamen moribus præditi sunt.

Adulatores omnes, & eos maxime qui potentibus blandiuntur & ceruicalia ac puluillos ponunt sub omni cubitu manus, vehementer illa vox Balaam quauis impijssimi damnat, Si dederit mihi Balac domum suam plenam auro, non potero loqui aliud quā quod mihi præceperit Deus.

Num. 22.

Mercenarij etiam prædicatorum interdū admittendi sunt, quando boni desunt. Cum enim Lia non potuisset amplius parere, dedit zelpham ancillam viro suo, vt ex ea saltem prolem susciperet. Sic igitur Ecclesia, quando per veros prædicatorum filios parere non potest, nititur per mercenarios habere. Hoc est quod Apostolus significauit cum dixit, siue ex occasione, siue ex veritate Christus annuntietur, in hoc gaudio, &c.

Gene. 30.

Philip. 1.

Architophel disposita domo sua, laqueo, vitam finit: alijs videlicet consulens, se neglecto. Hoc ipsum autem facere videntur, qui consilio & salutari doctrina alios ad salutem iuuant, ipsi tamē male viuendo, salutem suam produnt.

2. Reg. 17.

Legatos dauid turpissime Naas rex filiorum Amon fecerat, qui mediam barbam abradit, mediasque vestes ad nates vsq; præscindi iussit. Hoc spiritualiter Dæmon in Ecclesia facit, cum diuini verbi ministros verbis quidem eruditos, moribus autem turpes efficere conatur, vt de illis merito dici possit: Super cathedram Moyse sederunt scribæ & pharisæi, omnia ergo quæ dicunt vobis facite: secundum vero opera eorum nolite facere. Quod vero partem barbæ non totam barbam abradi iussit, ad maiorem ipsorum ignominiam excogitauit. Vt enim Iuuenalis ait, Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. In barba autem officij dignitas significatur, quæ turpitudinem magis conspicuam reddit. Vnde qui tales sunt, magis exemplo quam peccato nocent.

2. Reg. 10.

Matt. 23.

Amasias rex Idumæorum victor victos ac superatos Deos eorum coluit. Hoc autem prædicatorum illi facere videntur, qui vitia

2. Par. 25.

K 5

quæ

quæ ipsi publice verbis impugnant factis exprimunt.

Origenes hom. 10. super Genes. initio statim arguit eos qui negligenter verbum Dei audiunt. Deinde subiungit, A superior forrasse vobis videor, sed non possum linire parietem lapsantem: timo enim illud quod scriptum est, Populus meus qui beatificavit vos, seducit vos &c. Vigilare ergo fratres, arcta est enim via quæ

Isai. 9.

Matt. 7.

Matt. 26.

ducit ad vitam. Sine intermissione orandum Apostolus præcipit. Quomodo semper impletis, quod sine intermissione omittitis? Sed & Dominus discipulis ait, Vigilare & orate. n. i. t. Quod si illi vigilantes, & orantes, & semper verbo Dei adherentes, tentationem tamen nequaquam effugerunt, quid faciunt hi, qui diebus tantum solennibus ad Ecclesiam conveniunt? Quid, qui neque ipsis etiam Deo, sed ludis potius & vanitatibus intenti sunt? Si ergo iustus vix saluabitur, impius & peccator ubi parebunt?

Quod futurus verbi Dei minister primum quidem vni sibi, deinde alijs sapere & consulere debeat, argute quidem Origenes annotavit, in eo quod sapiens aliquando quidem sponsam, aliquando vero sororem sapientiam appellat. Alibi enim ait, Hanc amavi & quasi sponsam mihi sponsam assumere. Alio vero in loco ait, Dico sapientie soror mea es &c. Quomodo ergo sororis & sponsæ nomina in eandem sapientiam cadunt? cum Christiana pietas illa Poetæ verba non admittat, Iouisque & soror & coniux? Nimirum quia sapientiam initio tanquam incommunicabilem sponsam nobis tantum reservare debemus: ubi vero in ea profecerimus, iam tunc alijs eam ceu sororē cōmunicare licebit.

Sapient. 8.

Prov. 7.

Fidelis verbi Dei minister, quia sapientibus & insipientibus, perfectis & imperfectis debitor est, non ideo à perfectionis doctrina cessare debet, quia perfectus ipse non est. Hinc Origenes super Genes. tractans illa verba Dñi, Qui nō renuntiaverit omnibus quæ possidet, nō potest meus esse discipulus, sic ait, Cōtemisco hæc dicens, meus enim primo omnium, meus, inquam, ipse accusator existo, meas cōdēnationes loquor. Negat Christus suū esse, qui non resistitaverit. o. q. p. Et quid agimus? quomodo hæc aut ipsi legimus, aut populis exponimus: qui non solum non renūtiamus ea quæ habemus, sed etiam acquirere volumus ea quæ nunquam habuimus? Nūquid quia nostra nos redarguit cōsciētia, tegere quæ scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis fieri reus. cōfiteor

Luc. 14.

hæc

hæc palam populo audiente. Confiteor hæc scripta esse, etiam si non impleffe me novi.

Isaiæ labia cū ad prædicandū mittitur cœlesti igne purgantur: quo intelligeremus quantā esse prædicatoris puritas & integritas debeat. Ab immūdo enim quis mundabitur? Sed cur potius labia quā alia corporis mēbra purgatur cū omnia per peccatū polluantur, dū arma iniquitati exhibētur? Primū quia os præcipue prædicatoris mundū esse debet: quod tractādo verbo Dei consecratum est: sicut & sacerdotis manus cōsecrantur, quæ Dominicū corpus tangere debent. Deinde, quia purgata lingua omnia vitia intelliguntur purgati: cum ipsam D. Iacobus vniuersitatem iniquitatis appellet.

Isai. 7.

Iaco. 2.

Auditor verbi Dei.

TVtius veritas auditur quā prædicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur: cum autem prædicatur, vix non furripit cuique hominum quantulacunque iactantia, in qua utique pedes affectionis vel intentionis aliquantulum inquantur. Greg. super Ezech.

Gregor.

Sicut nec auris elcas, nec guttur verba agnoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientie intelligit. Greg. in Past.

Cum verbi boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentie dona tribuuntur. Sæpe enim doctori verbum Dñs pro gratia tribuit auditoris nonnunquam vero propter auditoris culpam subtrahitur sermo doctoris. Greg. in Past.

Nisi Spiritus sanctus auditorum corda repleat, ad aures corporum vox doctorum in cassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc interius imprimere nō valent. Gregor. in mor. c. 27.

In cassum homo exterius monetur, si intus cor eius gratia non repletur. Est enim mutū os omne, si ille interius non clamat, quia spirat verba quæ audiuntur. Greg. mor. lib. 11. c. 5.

Obscurem stridore catenæ mortalitatis meæ: pona superbia animæ meæ, & ibam longius à te & sinebas, & iactabar, & confundebam, & difflebam per fornicationes meas, & tacebas. O tardum gaudium meum. Aug. confess. lib. 2.

Ego cū amatores seculi huius intueor, nescio quādo possit esse ad eorum

August.

ad eorum

ad eorum animos sanandos opportuna prædicatio: quando enim res huius mundi velut prosperas habent, factu suo respuunt salubres monitiones, & quasi anilem reputant cantilenam: quando autem in aduersis anguntur, magis conantur euadere vnde ad præsens anguntur, quam capere vnde curentur. Idem in Epist.

Qualis est caro quæ post multos dies percipit cibum, talis est anima quæ non assidue pascitur Dei verbo. Idem.

Iaco. I. Idem super illud Iaco. 1. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Vidit Apostolus in audiendo facillimum seruari humilitatem, quæ difficilis est in docendo: quoniam necesse est, ut doctor habeat superiorem locum, vbi laboriosum est obtinere, ne subrepat elatio.

Dionys. Verbum Dei aquæ comparatur, quia viuificat & fecundat: lacti, quia incrementum dat: vino, quia recreat: melli, quia purgat & conseruat. Diony. de cælesti hierarchia Epist. 9.

Chrysof. Doctrinam accipiamus, non mores: apibus herbæ non sunt necessariae, sed flores: sic & vos flores doctrinæ colligite, & cõuersatione relinquite. Chrysof. super illud Matth. Quæcũque dixerit vobis facite &c. Regiæ litteræ in senatu non leguntur nisi cũ multa omnium attentione atque silentio. Quid ergo cælestis regis litteræ, scriptæque diuina, præsertim cũ nuntia sint de terra lōginqua, proculque remota regione non Indorum vel Antichthonum, sed cælorum? Idem super Matth. hom. 1. operis perfecti.

Cicero. Antimachus clarus poeta ferunt qui cũ cõuocatis auditoribus, legeret eis volumen suũ, & eũ legentẽ omnes præter Platonem reliquissent, legam inquit nihilominus: Plato enim mihi vnus instar est omnium. Cicero. de claris Orat. Hoc igitur exemplo pius concionator vel vno auditore idoneo contentus esse debet.

COLLE. ¶ Tanta verbi Dei utilitas & necessitas est, vt nunquã ecclesia ita contra improbos sæuiat, vt facultatem illis adimat audiendi verbi Dei, quantum excõmunicati, schismatici & interdicti sint, & omnibus ecclesiasticis beneficijs priuati. Cur ergo patres filias vestras tam salutari & necessario beneficio fraudatis? Nonne auditis quod Scientiarum quasdam Aristoteles laudabiles, quasdam honorabiles esse ait. Et illæ quidem propter aliud, hæc vero propter se, nõ propter aliud expectantur, quia illarũ finis non cognitio sed actio, harum

harum non actio, sed cognitio sit. Quocirca is Ethicem non inter honorabiles sed inter laudabiles disciplinas enumerauit: quod ea videlicet non propter cognitionem, sed propter virtutis studium & exercitationem ediscatur. Quod si ita est frustra ergo sacras cõciones audit, quisquis exequi negligit quod audit: cum huius officij finis, non cognitio sit, sed actio.

Novem insuspiciabilia cordis magnificauit, hoc est, nouem res beatas esse iudico, inter quas hæc præcipue commendatur. Beatus qui narrat sermonem auri audienti. Hoc enim inter magna Dei dona merito numeratur: cum præsertim multi hodie sint, quibus verbum Domini verbum sit in carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur: quando quidem tales non vim sententiarum, sed vocum tantum dulcedinem & sonum attendunt. Qua de re sic in Ecclesiastici legimus, Cor fatui quasi vas contractum: omnem sapientiam non tenebit. Quasi in percussura cribri puluis, sic scoria in cogitatu illius. Cribrum enim solas retinet paleas: granũ autem effluere sinit.

Diuini verbi vim Salomon commendat, cum ait: Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clauis in altum defixi, quæ per magistrorũ consilium data sunt, à pastore vno. Quale ergo & quam emortuum cor illud est, quod his stimulis toties exagitatam, nihil sentit.

Quam sit difficile stultos ab improbitate ad officium reuocare, docet Eccl. 22. his verbis: Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de somno graui. Cum dormiẽte loquitur, qui enarrat stulto sapientiam, & finito sermone dicit, Quis est hic? Hoc est more eorum qui nihil intellexerunt, rogat quidnam illud sit. Denique propter hanc stupiditatem subdit, super mortuum plora, deficit enim lux eius, & super fatuum plora, deficit enim sensus. At quanto miserabilius est sensu, quam vita destitui? Vnde subdit, Mortui luctus septẽ dies: fatui autem, & impij omnes dies.

In quo periculo versentur ij, qui audiendis quotidie concionibus nihil proficiunt, vel hoc vno argumento patet, quod diuturna consuetudo audiendi velut callos quosdam obducit in anima: quo fit, vt si postea magna & horrenda illis proponantur, nihil tamen eorum animus commoueat. Vt enim delicata manus si tractando

tractando ligoni diu assuescat, ita callis obducitur, vt nihil penè versando lignonem sentiat: sic etiam qui sine vilo vel affectu vel profectu verbum Dei audire diu, multumque assuevit, quidquid postea dixeris, nihil sentit.

Sic videmus ficedularum pullos, cum in vertice turrium (in quibus cymbala pulsantur) sedent: vbi cymbali sonus increpue rit metu territos auolare. At ficedulæ seniores quæ diu ad huiusmodi sonitum assuetæ, nihil in eo periculi esse experti sunt, nihil etiã eo deterrentur, nec ob id loco cedunt. Ad hunc igitur modũ, qui diu Euangelicæ vocis sonitum negligenter audire consueuerunt, velut seniores turdi his vocibus assueti, nihil prorsus commouentur. Ita fit, vt hæc praua consuetudo æternæ salutis aditũ obstruat. Cum enim præcipua malorum nostrorum medella in diuini verbi ministerio posita sit: qui sic iam institutus est, vt hoc remedio nihil proficiat, quod ei medicamentum adhibere possis? Vides ergo quanta mala ex hoc vno malo oriuntur?

Gene. 19. Loth generos suos imminentis periculi admonens ridetur ab eis. Visus est enim eis quasi ludens loqui. Qui tamen eius consiliũ spernentes sodomiticis flammis arserunt: Simili quoque modo prædicatores futuri seculi supplicia improbis cõstituta denuntiãtes contènuntur: qui tamen postea contemptus sui pœnas dabũt, & sero salutaris consilij neglecto pœnitebunt, pœnitentiã agent.

Qua reuerentia verbum Dei sit audiendũ, Orige. super Exod. explicat his verbis, Videte fratres ne forte effluant quæ dicuntur & pereant. Volo vos admonere, religionis vestræ exemplis. Nostis qui diuinis mysterijs interesse consueuistis, quomodo eũ suscipitis corpus Domini, cũ omni cautela, & veneratione seruatis, ne ex eo parũ aliquid decidat, ne cõsecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis (& recte creditis) si quid inde per negligentiam decidat. Quod si circa corpus eius conseruandum tanta vtimini cautela (& merito vtimini) quomodo putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse quam corpus eius?

Exod. 16. Quid est quod manna illud, quod contra Domini præceptum adseruandum non ad sabbathi prandium seruatum fuit, computruit, & vermibus fcatere ccepit? Nimirum quia per manna verbum Dei (quod animarum alimentum est, & saporum omnium suauitatem cõtinat, & omnibus omnia fit) appositissime significat. Qui
igitur

igitur spiritualem hunc cibum ad animarum suarum refectiõne querunt, integrum, & salutare experiuntur: qui vero non vt se reficiant, sed vt in memoria condant, quo illud aut venditent, aut alijs non sibi impartiantur, corruptioni, & vermibus obnoxium faciunt: vt pote qui mentis alimoniam in lucrum, aut inanis ostentationis vertant materiam.

Mulieres ad tabernaculi fabricam in aures & de stralia obtulisse dicuntur. Non enim sat est, promptas habere aures ad verbũ Dei, nisi dexteram etiam. i. manus operi adiungas. Non enim auditores verbi iusti sunt apud Deum, sed factores. Sunt tamen alię, quæ in aures suas non ad tabernaculum Domini, sed ad vituli fabricã obtulerunt: quæ videlicet aures claudunt Deo, aperiunt mundo: quæ ne obolum quidem petenti Christo præbent, opes autẽ suas largissime in vanitatis, ac mundi obsequium effundunt.

Eo iam concionandi munus deuenisse apparet, vt quemadmodum plerique homines tabulas, in quibus Dominicæ pãssionis mysteria ad viuũ expressa sunt, curiositatis magis quam deuotionis affectu contemplantur: ita multi in sacris concionibus quæ ad auditorum edificatiõnem institutæ sunt, non quæ ad pietatis cultum pertinent, sed solam dicendi artem obseruant: In quo vitio scioli magis (qui aliquid sibi sapere videntur) quã simplices, & illiterati sunt. Illi tamen si recte saperent, in hoc sapere deberent, vt intelligerent absurdissimum esse tanquam ludicra audire ea, in quibus de summa salutis nostræ agitur.

Mirũ quiddã esse videtur, quomodo perditii homines & in malo obstinati cum sacris concionibus assint, audientes nõ audiãt, & videntes non videant: ita enim quodammodo audire videntur, quasi nuntia de terra longinqua, quæ ad se minime pertineãt. De his merito illud ex lib. Iob accommodari possit, Perditio, & mors dixerunt, Auribus nostris audiimus famam eius.

Qui ignem diu domi suæ seruare vult, non stipulis, leuibuscque nutrimentis, sed maioribus lignis fouendum curat. Ita quisquis charitatis feruorem, perpetuo in anima retinere cupit, quotidiana deuote meditationis ligna applicare illi non cesset. Calor enim ille qui audiendis concionibus excitatur (si nihil aliud subit) temporarius, atque adeo momentaneus esse solet, nisi pijs cogitationibus sustentetur.

Gregor.

Cvi rei similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens illos ad regnum cœlestem mittit, & ipsa in cloacas descendit. Gregor. in homil. 27.

Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus tuis. Domine, qui videntur regere populum tuum. Non est iam dicere, Vt populus, sic sacerdos: quia nec sic populus vt sacerdos, Heu heu Domine Deus: quia ipsi sunt in persecuotione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum deligere, regere principatum. Gregor. in sermo.

Qui post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, vt ad altaris ministerium vltius non accedat. Greg. in Regist.

Talis requirendus est ad orandum, qui sit idoneus ad placandum: quia cum is qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Greg. in Past.

Nullus debet ad altare accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. Greg. in Reg.

Nemo in Ecclesia amplius nocet, quam qui peruersè agens, nomen vel ordinem sanctitatis tenet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Greg. in Past.

Dignus est mercede &c. Pensate fratres quantæ damnationis est, sine labore percipere mercedem laboris: quanti criminis pretia peccatorum recipere & nihil contra peccata prædicando dicere. Greg. in homil. Dignus est mercede &c.

Ingressi sunt electi, sacerdotum manibus expiati, cœlestem patriam, & sacerdotes Christi per vitam reprobam ad inferni supplicia festinant. Greg. in homil. 27.

August.

Si priuatim quæ nobis sufficiant, possidemus: non sunt illa nostra sed pauperum quorum procuracionem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vèdicamus. Aug. in Epist.

Nimis dolendum est, si ad tam ruinosam superbiam monachos subrigi-

subrigimus, & tam graui contumelia clericos dignos putamus, vt scilicet dicatur quod malus monachus bonus clericus est, cū aliquando bonus etiam monachus vix bonum clericum faciat. Idem ad Aurelianium.

Contemplamini quid sit populo sancto præesse, & considerate quale sit diuinis sacramentis insistere. Altari placere debent, qui de altari viuunt: & talis conuenit cura sinceritatis sacramentis, qualia sunt sacramenta ipsa, quibus exhibent officia seruitutis. Idem lib. de singu. cleri.

Clericos illos conuenit Ecclesiæ stipendijs sustentari quibus parentum & propinquorum nulli suffragantur. Qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium incurrunt. Hiero. in Epist.

Domum Dei conuertit in speluncam latronum, qui lucra de religione sectatur, cultusque eius, non tam cultus Dei, quam negotiationis occasio est. Idem super Matth.

Grandis dignitas sacerdotum, sed grandis ruina si peccant. Lætetur ad ascensum, sed timeatur ad lapsum. Non est tanti gaudij excelsa tenuisse, quanti meroris de sublimioribus corruisse. Nec enim solum pro nostris delictis reddemus rationem, sed pro omnium quorum abutimur donis, & nequaquam sumus de eorum salute solliciti. Idem super Ezech. lib. 2.

In veteri lege quicumque sacerdotibus non obtemperabat, aut extra castra politus lapidabatur à populo, aut gladio ceruicæ subiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens spiritali mucrone truncatur, aut de Ecclesia electus, rabido Dæmonum ore discerpitur. Idem in Epist. ad Heliodo.

Nunquam vinum redoleas ne audias illud Philosophi. Hoc non est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vetus lex dicit, Qui altario deseruiunt, vinum & syceram non bibant: sycera sermone hæbreo, omnis potio nuncupatur, quæ inebriare solet, eaque varia & multiplex est. Idem in Epist. ad Nepotianum.

Officij tui est visitare languentes, nosse domos matronarum, ac liberos earum, nobilium virorum custodire secreta. Nunquam quid agatur in alia, domus alia perte nouerit. Consolutores potius nos in meroribus suis, quam conuiuas in prosperis nouerint. Facile contemnitur clericus, qui sæpe vocatus ad prandium ire

L. non

non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio enim quomodo ipse etiam qui deprecatur, ut tribuat, cum acciperis viliores te iudicat: & mirum in modum si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentia nuptias non conciliet. Procuratores domorum ac villarum alienarum quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? A amico quidpiam rapere, furtum est, Ecclesiam defraudare, sacrilegium est. *Ibidem.*

Cum ad perfectam ætatem veneris, & te vel clericus, vel paterfamilias civitatis in clerum elegerit, agito quæ clerici sunt: & inter ipsos sectare meliores: quia in omni conditione & gradu, semper optimis mixta sunt pessima. *Idem ad Rust. monach.*

Quidquid in monachos dicitur, redundat in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. *Idem ad Furiam.*

Ambros. Ex inordinata & indisciplinata multitudine sacerdotum, hodie datur contemptui Redemptoris nostri venerabile sacramentum. Nam qui debuerant esse vicarij Apostolorum, & filij Petri, facti sunt socij Iudæ, & præambuli Antichristi. *Ambro. in serm.*

Cypria. Sacerdos Dei Evangelium tenens, & Christi præcepta custodiens, occidi potest, vinci non potest. Suggestit nobis exemplum Zacharias antistes Domini, qui cum terreri minis & lapidatione non posset, in templo occisus est clamans, identidem dicens, Dereliquistis vias Domini, & Dominus dereliquet vos. *Cypri. Epist. 3.*

Exod. 16. Quos & quales oporteat deseruire altari, & sacrificia diuina celebrare, Dominus per Moysen indicat. *Exod. 16.* dicens: Sacerdotes qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur, ne forte derelinquat eos Dominus. Et iterum, Cum accedunt ministrare ad altare, non adducent in se delictum, ne moriantur. *Idem Epistola. 4.*

2. Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se &c. Et Levitæ in lege veteri, nec sortem cum undecim tribubus, nec cultum terræ suscipiunt, ut qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare, aut agere secularia cogentur. Quod antecessores nostri religiose considerantes censerunt, ne quis frater decedens, ad tutelam, vel curam rerum suarum clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro eius dormi-

dormitione celebraretur. Nec enim ad altare Dei, meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes suos atque leuitas auocare voluit. Deinde damnat hac sententia Victorem quendam sacerdotem, qui sacerdotem alium moriens rerum suarum actorem testamento instituerat. *Idem Epist. 9.*

In ordinandis clericis fratres charissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare. Sed expectanda non sunt humana suffragia, cum testimonia diuina præcedunt. Aurelius enim frater noster illustris adolescens à Domino iam probatus, ut qui bis confessus est, & bis confessionis suæ corona extitit gloriosus: merebatur talis clericæ ordinationis ulterioris gradus, non de annis sed de meritis æstimandus: sed interim placuit, ut ab officio lectionis incipiat: quæ nihil magis congruere videtur voci quæ Christum confessa est, quam verba diuinorum mysteriorum personare, & ad pulpitem post catastam venire. Hunc igitur fratres charissimi à me & collegis meis ordinatum sciatis. Et quoniam semper gaudium properat, nec potest moras ferre lætitia, Dominico legit, hodie dedicat lectionem. Vos orationi frequenter insistite, & preces nostras vestris precibus adiuuate, ut nobis Dominus & sacerdotem reddat incolamen, & martyrem cum sacerdote lectorem. Opto vos in Deo patre, & Domino Iesu semper bene valere. Ex hac Cypriani Epistola licet agnoscere quanta religione tum temporis, sacris ordinibus clerici initiarentur. *Idem in Epist.*

In multis multipliciter regnat fornicatio: qui impuritatis autori impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare ante Angelum Dei qui secat medios & dispendat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nefarias, quibus paulo ante (proh dolor) meretrices attraxerunt: sic & altaria circumire, sic & Ecclesias frequentare, Psalmos decantare: cum & eiusmodi laus sit execrabilis, & oratio fiat in peccatum. *Bernar. de contemptu &c.*

Væ væ in Domo Dei horrendum videmus. Quid? Idololatrias ministrantes. Mentior si non idolorum seruitus avaritia est: si non etiam quibusdam venter suus, factus est Deus suus. Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi Deum constituisse perhibetur. *Idem ibidem.*

Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegio crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperum facultates sunt Ecclesiarum, & sacrilega eis cupiditate surripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores, non utique Domini vel possessores, ultra victum accipiunt & vestitum. Idem ibidem.

Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, taum non est, rapina est, sacrilegium est, Idem in Epistol.

Conceditur tibi, ut si bene deseruis, de altario viuas, non autem ut de altario luxurieris, non ut de altario superbias, ut inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcarea de aurata, varia griseaque pellicea. Idem ibid.

Triples funiculus qui difficile rumpitur, hominem miserum in perniciem trahit: qui impure intrat, indigne ministrat, & ipso fructu abutitur temporalis. Idem ibidem.

Consecrasti ostium Evangelio: nugis igitur iam os aperire illicitum est: assuescere vero nugis loqui, sacrilegium est. Labia sacerdotis (ait Propheta) custodiunt scientiam, & ex ore eius requirunt legem, non nugas, aut fabulas. Idem de confid.

Cum cuncti status hominum aliquid habeant laboris & aliquid voluptatis, clerici inter hæc nouo quodam artificio totum quod delectat in quolibet elegerunt: & totum quod molestat respuerunt. A militibus acceperunt superbiam fastum, amplam familiam, equorum phaleras, & nobiles apparatus: à mulieribus, dependentes collo pelles, rubricatas, vinum, molliciem, balneum, & gloriam: à rusticis fructus agrorum, horrea plena. Sed bene cauēt militaris lorice pondus, muliebrem declinant vercundiam: Omnes rustici, & agricolæ, victum sibi labore acquirunt: hi delicijs affluunt, & tamen adueniente fructuum tempore, promptuaria eorum plena tritico, & vinum bibunt vix meracissimam, & inde incrassantur, impinguntur, & dilatantur. Cum ergo resurgere cœperint homines, quilibet in ordine suo, isti cum quibus resurgent? Si diuertere voluerint ad milites, ipsos exufflabunt. Sic cuncti homines à suis finibus arcebunt: & isti qui in nullo fuerint ordine, ubi putas collocabuntur? Restat ergo, ut illum locum sortiatur: ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat: & sint in laboribus Dæmonum, qui in laboribus hominum non fuerunt. Idem super illud.

illud Psal. In laboribus hominum non sunt, &c.

Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit. Ecce in pace amaritudo mea amarissima: amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum: amarissima nunc in moribus domesticorum. Idem super Cant. serm. 23. ubi hæc ipsa latius exponit.

Vnde clericis exuberare existimas rerum affluentiam, vestium splendorem, menzarum luxuriam, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis Ecclesiarum? Inde est, quod illa pauper & inops, & nuda relinquitur facie miseranda, inculta, hispida: propter quod non est hodie Ecclesiam ornare, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare: dicente Domino de illis: Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Idem sermo. 78.

Si insurgeret apertus hæreticus: mitteretur foras & arceretur: si violentus inimicus, absconderet se forsitan ab eo. Nunc vero quid ei ciet, à quo absconderet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarii, & omnes aduersarii: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Idem sermo. 31.

Si recte sapiens horratur, sapientiam scribi in otio, & cauendum in otio otium: fugienda proinde est otiositas mater nugarum, no uerca virtutum. Inter seculares, nugæ, nugæ sunt, in ore sacerdotis, blasphemiam. Interdum tamen si incidant, ferendæ, referendæ tamen nunquam. Idem de conf. lib. 2.

Timeant clerici, timeant ministri Ecclesiarum, qui in terris sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt: ut stipendijs quæ sufficere debeant, minime contenti, superflua quibus egeni sustentandi forent, impie sacrilegeque sibi retinent, & in usus suæ superbiam luxuriæque victum pauperum consumere non verentur. Duplici profecto iniquitate peccant, quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. Idem ser. 44. super Cant.

Heu heu Domine Deus, quia ipsi sunt in percussione tua primi, qui videntur in Ecclesia primatum gerere, arcem Symonis occupauerunt: apprehenderunt munitiones & vniuersam deinceps li-

bere & potestatiue tradunt incendio ciuitatem. Idem in Epist.

Matt. 6. Super illud *Matth.* Amen dico vobis super omnia hæc &c. Bene agente populo, vnusquisque pro suo merito remuneratur: sacerdos autem pro bonis omnium. Habebit enim pro proprijs auream, & pro acquisitione aliorum aureolam. Idem.

Melius est propter bonos, etiam malos fouere, quam propter malos etiam bonos contemnere. Propter bonos ergo sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius est enim malis iniusta præstare, quam bonis iusta subtrahere. Idem super *Matth.* hom. 25.

Quidquid terribile est in scripturis, vsu vilescit. Propterea clericus, qui semper meditatatur scripturas, aut omnino obseruaturus est, & erit perfectus: aut si semel cœperit illas contemnere nunquam excitatur in illis, vt timeat. Idem ibidem.

Chrysof. Laici delinquentes facile emendantur: clerici autem si semel euaserint, inemendabiles fiunt. *Chryf.* super *Matth.*

COLLE. ¶ *Miranda* sacerdotum dignitas, quibus dimittendi peccata potestas concessa est, vt hic iure mirari possis & dicere. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Magna illa potestas quæ dixit, Fiat lux, & facta est lux. eadem quoque suo modo sacerdotibus concessa est, cum à peccatis absoluunt. Magna Spiritus sancti potestas est, cui animarum sanctificatio tribuitur. Idem quoque suo modo sacerdotibus præstatur, qui veram sanctitatem & gratiam pœnitentibus conferunt. Hinc D. Franciscus in regula sua, mira reuerentia se sacerdotes venerari profitetur, propterea quod inæstimabili honore & beneficio nos afficiunt: dum altissimi filij Dei verum corpus nobis administrant. Hinc patet quantum sacerdotes illi delinquant qui Eucharistiam fidelibus porrigere grauantur: qui tanto thesauro ditare recusant. Simon ille magus multam pecuniam Apostolis offerebat, quo ei donandi Spiritus sancti facultatem concederent, tu acceptam gratis facultatem curdonare recusas?

Quoniam Deus principium & finis rerum est, in quo viuimus, mouemur, & sumus: ideo non toties respirare quam illius meminisse deberemus. Quia vero natura humana multis necessitatibus obnoxia est: hominesque ipsi varijs curis impediti hoc ipsum

ipsum commode præstare nequeunt, ideo quosdam homines à communi aliorum cœtu segregatos ceu vicarios pro se ad hoc munus destinant, quos publicis stipendijs alerent, vt communem Dominum suo & populi nomine continenter orarent, placarent, atque laudarent. Hoc igitur eorum munus & officium est. Sunt enim homines Deo ad perpetuum orationis officium consecrati. Quod aurea illa summi sacerdotis lamina testabatur, cui erat inscriptum. Sanctum Domino, hoc est, homo Deo sanctificatus & consecratus, vt videlicet indignum sit, eum aliud quam diuina tractare. *Exod. 28.*

Qua pietate & obseruantia venerari sacerdotes debeamus, declarat *Ecclesiast.* his verbis. In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit & ministros eius non derelinquas. Mira ratione cultum Dei & sacerdotum copulauit: vt intelligas hæc duo ita esse iungenda, vt qua pietate colas Deum eadem quodammodo eius sacerdotes, quasi diuinum aliquid colas. Hinc sacerdotibus apud Ægyptios tantum honoris habitum esse legimus, vt quo tempore fames totum orbem oppresserat, alimenta illis ex publicis horreis gratis præberentur. Quod si tantus honor quadrupedum sacerdotibus exhibitus est, qualis veri & omnipotentis Dei sacerdotibus haberi conuenit?

Sacerdotes & monachi, & quicumque alienis opibus & sudoribus sustentantur, meminisse debent ad eos potissimum versiculū illum pertinere, Dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius exquirant. Duplici ergo nomine rei erunt, si officio suo defint, altero quod legem Dei violant, altero quod gratis panem suū manducantes alieno sanguine palcantur. *Psal. 104.*

Qua reuerentia ad sacram Eucharistiam accedere debeamus, *Exod. 19.* Dominus declarat, qui in monte Synai laturus populo leges ait, Sacerdotes autem & populus non transeant terminos, nec ascendant ad Dominum ne forte interficiat illos. *Exod. 24.* quæ. 24. ait Dominus ad Moysen, Ascende ad me tu, & Aaron, Nadab, & Abiu (filij videlicet Aaron) & septuaginta fenes ex Israel, & adorabitis procul: solusque Moyses ascendet ad Dominum. Ex quibus locis intelligimus qua reuerentia & laici

& sacerdotes ad sacram Eucharistiam accedere debeant.

Castitatis virtutem ad sacerdotes præcipue, qui Angelorum more Deo ministrant, pertinere ostendit Dominus, quando inter cætera sacerdotium vestium ornamenta feminaliū quoque *Exod. 28.* meminit his verbis. Facies & feminalia linea quibus operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus vsque ad fœmora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingrediuntur tabernaculum testimonij. Quorsum enim huius indumenti legem à Deo sanciri oportuit, nisi vt hac ratione castitatis puritatem in sacerdotibus maxime requiri designaret? Iam verò quod intraturus in tabernaculū, pedes & manus primum lauare iubet, quid aliud docuit quàm quod Apostolus quoque docet cum ait, Probet autem seipsum homo &c. Et alibi. Sacerdotes ait qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne forte percutiat eos. *I. Cor. II.*

Quam longe ab omnibus inordinatis affectibus abesse Dei sacerdotes debeant Dominicum illud præceptum. *Leuit. 10.* declarat, qui mortuis Nadab & Abiu filijs Aaron patri & fratribus præcipit, Capita vestra nolite nudare, & vestimenta vestra nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel plangent incendium quod Dominus suscitauit: vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis. Oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos, O summa sacerdotum dignitas & puritas.

Qualis esse sacerdotum puritas, quamque sedati & compositi eorum affectus, & à cætera turba dissimiles esse debeant, late *Leuit. 21.* Dominus *Leuit. 21.* docet his verbis, Non contaminentur sacerdotes in morte ciuium suorum, nisi tantum in consanguineis. i. super patrem & matrem &c. Non radent caput nec barbam, neque in carnibus suis facient incisiones. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius. Incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt & ideo sancti erunt. Quales ergo esse debent qui panem Angelorum Deo offerunt. Pôtifex id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fufum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, & ad omnem mortuum nõ ingreditur omnino. Super patre quoque suo,

suo, & matre non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est, ego Dominus. Quod vero hic ait, caput non discooperiet, vestimenta non scindet, indicia olim erant erumpentis affectus & rationis habenas non patientis. Quæ longe à sacerdotali grauitate abesse debent: in qua ratio dominari & clauum tenere, affectus vero tanquam bene instituti atque educati serui parere imperio debent: quibus in eiusmodi calamitatibus excitari & concuti, nõquam tamen dominari licet.

Quod sit clericorum & sacerdotum officium typicè Dominus. Numer. 1. in officio Leuitarum adumbravit cum ait, Leuitæ vero per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel: & excubabunt in custodijs tabernaculi. Per hoc autem intelligimus & officium clericorum esse diuinis semper rebus vacare, & orationibus suis diuinæ indignationi obuiam ire. Hoc tamen officium maximè ad sacerdotes spectat quorum preces non infrugiferas futuras ipse Dominus testatur cum ait, Inuocabuntque nomen meum super filios Israel & ego exaudiam eos.

Summus sacerdos scortum in vxorem ducere lege prohibetur. Scortum communis omnium vxor est; ideoque vulgarem & communem omnium vitam designat. Hanc autem vitam sacerdos viuere prohibetur: quia vt officio, ita singularis vite ratione à cætera turba separatus esse debet, ne illud ei exprobrari possit, Vt populus sic sacerdos.

Ait Dominus ad Aaron, Vinum & omne quod inebriare potest non bibetis, tu & filij tui quando ingrediemini tabernaculū testimonij. Hoc præceptum post mortem Nadab & Abiu datum est, vt cunctis innotesceret quod ebrietas eorum mortis causa extitit & erroris. Cum enim contaminare alieno igne altare præsumunt, ipsius altaris incendio consumuntur, vt fumerent de sacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum. Quod peccatum illis suscitabat ebrietas, Nam vini odor, odorem fugarat incensu, & ebrietas ignis flammam prouocarat altaris. Vnde quia alienati vino alienum portauerunt ignem, mox diuino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sacrilegium. Hæc Petrus Raue.

18. Quis credat omnia illa quæ tanto consilio & ornatu ad summi sacerdotis vestes Dominus excogitauit, ad curiosam solum spectantium voluptatem, & non ad magna mysteria instituisse: præsertim cum lamina aurea in fonte Pontificis collocanda, & rationale in pectore adeo aperte mysticum sensum contineant? Ergo per tot indumentorum species quæ ad ornatum corporis pertinebant, quid aliud nisi maximarum virtutum ornamenta quibus sacerdotalis vita ornari debet, intelligere possumus? Maximus enim animarum amator qui tot modis pontificis ornauit corpus, multo magis virtutibus ornatam in illo mentem requiret: cuius speciem & pulchritudinem ornamenta illa figurabant. ¶ Illud etiam obseruandum, quod non solum externæ vestes, sed etiam internæ decernuntur, vt videlicet non sit de illorum numero quibus Dominus ait, Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra. Cæterum priusquam sacerdos his vestibus indueretur, lauari aqua iubetur. Itaque Moses vt habetur *Leuit. 8.* primum quidem sacerdotes lauit, postea induit. Non enim poteris (ait Origenes) induere Dominum Iesum Christum, nisi ante lotus fueris, iuxta illud, Lauamini, mundi estote. *Isai. I.* Quod si tu te abluere non potes, deprecare Dominum & dic, Amplius laua me ab iniquitate mea & à peccato meo munda me. Nemo enim structuram recte poterit erigere virtutum nisi fundamenta prius iecerit puritatis.
- Leuit. 6.* Leuiti. 6. præcipit Dominus vt hostia quæ pro peccato offertur, à solis sacerdotibus idque in loco sancto comedatur his verbis; ista est lex hostiæ pro peccato, in loco vbi offertur holocaustum immolabitur coram Domino sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto in atrio tabernaculi. Et infr. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius. Huius vero rei significationem colligere possumus ex eo quod *Leuit. 10.* legimus post Nadab & Abiu incendium contigisse. Qua de re sic textus habet. Inter hæc hircum qui oblatum fuerat pro peccato cum quæreret Moses, exustum reperit iratusque contra Eleazar & Thamar filios Aaron qui remanserant ait, Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto quæ sancta sanctorum est: & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini? Ex quibus verbis

verbis colligimus, ideo solos sacerdotes, eorumque masculos filios non etiam filias ex hac hostia, idque in loco sancto edere debere: vt hac ratione significetur, ad solos sacerdotes curam expiandi aliena peccata pertinere: ideoque solos eos ex illa hostia, quæ pro peccatis offertur edere debere: vt videlicet cuius est onus, eiusdem etiam sit oneris fructus. In loco vero sancto hostia comeditur, vt non læta & festiua, sed luctuosa & sanctitatis plena sit mensa sacerdotum, quæ tota peccatorum pretijs instructa est.

Qua pœna digni sint qui malis artibus sacerdotia sibi vendicant, declarat Dominus. *Num. 16.* Quo in loco memoratur quod post interitum Datan & Abiron qui ausi sunt offerre incensum Domino, batilla quibus obtulerunt incensum in circulos conflata, iussit Dominus apponi altari ad commemorationem filiorum Israel, vt non accedat quisquam alienigena qui non est ex semine Aaron imponere incensum coram Domino. In hoc sane (ait Origen. hom. 9.) posteris datur exemplum, ne quis præsumptione superbi spiritus (nisi vocatus à Deo fuerit) munus pontificatus inuadat, sed vt illicedat quem non ambitio humana, non corruptus fauor aseuerit, sed meritorum conscientia & Dei voluntas assumpserit. Ideo autem laminæ illæ affiguntur altari, vt in prospectu semper habeant indigne ad illud accedentes culpæ suæ exemplum simul & supplicium. Sic enim magistratus & præfecti vrbium facere solent: qui facinorosorum hominum abscissamembra in editis locis ad coercendam aliorum petulantiam suspendi iubent.

Episcopus, Præpositus.

SIC nos fidelibus subditis tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filijs: quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos quos doloribus affligunt, habere heredes querunt. *Gregor. in Regist.*

Ita sibi regentium merita connectuntur, & plebium, vt sæpe ex culpa præsentium deterior fiat vita subditorum: & sæpe ex demerito plebium delinquat vita pastorum. *Gregor. in Regist.*

Tantum

Tantum debet actionem populi actio transcendere præfulis, quantum distare solet à grege vita pastoris. Oportet namq; ut metiri sese solite studeat quanta tenendę rectitudinis necessitate constringatur: sub cuius æstimatione populus grex vocatur. Gregor. in Pastor.

Tantum pondera vnusquisque sustinere compellitur, quantum in hoc mundo principatur. Greg. in mor.

In alto loco politis, sæpe dum exterius ab hominibus honos tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Greg. in Regist.

Quia homo quod sibi tribuitur, quo iudicio disponat ignorat, nec ad appetendum locum superiorem, procax insistere nec ad repellendum contumax debet inueniri. Gregor. in Registro.

Virtutibus pollens, coactus ad regnum veniat, virtutibus vacuus, nec coactus accedat. Greg. in Past.

Cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc rite perueniens, qualiter viuat: & bene viuens, qualiter doceat: & bene docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitã doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Greg. in Past.

Vfus rectæ conuersationis est, ut præesse non audeat qui subesse non didicerit: nec obedientiam subiectis imperet, quam prælatis non nouit exhibere. Greg. in Dialog.

Illa sollicitudo præpositorum utilis est, illa est cautella laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Gregor. in Regist.

Maiores crimina, & tarde credenda sunt, cum audiuntur, & citius punienda sunt, cum veraciter cognoscuntur. Gregor. in moral.

Miscida est lenitas seueritati, faciendo quoddã ex vtroque temperamentũ: ut nec multa asperitate exulceretur subditi, nec nimia benignitate soluantur. Hoc nimirũ illa tabernaculi arca significat in qua cũ tabulis virga simul & mãna erat: quia cũ scripturæ sacræ scientia in boni rectoris sit pectore sit virga discretionis, sit mãna dulcedinis.

dulcedinis. Hinc David ait: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga enim percütimur, & baculo sustentamur. Sit ergo discretio virgæ quæ feriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Greg. lib. 3. mor. Psal. 22.

Moyles sic amauit eos quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, ut eos etiam Domino parcete prosterneret. Vtrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs egit. Greg. vbi sup. Exod. 32.

Subtilissima ars viuendi est, culmen tenere, & gloriam reprimere: esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire.

Tunc fuit laudabile, episcopatum quærere, quando per hunc dubium non erat ad supplicium peruenire. Greg. in Pastor.

Sicut is qui inuitatus renuit, quæ situs refugit, sacris est altaribus admonendus: sic qui vltro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus. Gregor. in Regist.

Reuera mihi videtur esse ars artium, & disciplina disciplinarũ hominem regere, qui certe est inter omnes animantes, maxime & moribus varius, & voluntate diuersus. Greg. in mor.

Quos ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est, infirma tolleremus: non enim iacentem erigit, nisi qui rigorem deflectit per compassionem: cumque alienæ infirmitati compatimur à nostra roboramur. Greg. mor. lib. 7. cap. 7.

Mercenarius in alienis laboribus sudat, sed sibi præmium parat: ita & nos per hoc peruenimus ad propria, quod pure ministramus aliena. Greg. mor. lib. 8. cap. 6.

Mali prælati, locum regiminis ad fructum voluptatis tenent, non ad vsum laboris. Greg. lib. 11. c. 10.

Supra. S. Iob dixit, Pater eram pauperum: hic ait, si quando ridebam ad eos non credebant: ut ostendat, quod prælatus & aridens timeri debet, & iratus amari: ut eum nec nimia lætitia reddat vilem, nec nimia seueritas odiosum. Greg. 20. mor. c. 2.

Gregor. super illud Iob, Cum sederem quasi rex, eram tamen merentium consolator. Sic ait: Bonis rectoribus mixta est, & regedi autoritas, & benignitas consolandi. Ad esse enim eis debet, & iuste consolans misericordia, & pie seruiens disciplina. Disciplina enim & misericordia multum deserviuntur, si vna sine altera tenentur.

neatur. Patet in eo qui vinum cum oleo infudit. Moyses etiam qui Domino dixit: Aut dele me de libro &c. postea delinquentes occidi præcepit: Tractat hunc locum copiose Grego. lib. 20. moral. cap. 6.

Sancti prælati, eo veriore principatum foris exhibent, quo intus Deo humiliorem exhibent famulatum: & ideo eo amplius subditos tolerant, quo possint vlcisci. Per amorem increpât, quos per mansuetudinem portant. Greg. 20. mor. cap. 29.

Leuitæ à 50. annis fiunt custodes vasorum: quia tunc suscipienda est cura animarum, cum tempestas quieuerit vitiorum. Greg. 23. mor. c. 12.

Nullus qui malum rectorem patitur, eum accuset: quia sui fuit meriti, peruersi pastoris subiaceret ditioni. Gregor. 25. moral. cap. 20.

Malum prælatum caue ne imiteris, quia veneraris, aut quia imitari despicias, venerari contemnas. Contemplare filios Noe, qui auersi patrem cooperiunt. Greg. mor. 25. c. 22.

Solenter intuumendum ne dum immoderatus custoditur virtus humilitatis, soluiatur iura regiminis. Interius ergo teneamus quod de nobis sentimus, exterius quod pro aliorum utilitate suscipimus. Greg. 26. mor. c. 2.

August. Habemus duo quædam: vnum quod Christiani sumus, alterum quod præpositi sumus: illud quod Christiani sumus, propter nos est, quod præpositi sumus non propter nos est. In eo quod Christiani sumus attenditur utilitas nostra: in eo quod præpositi sumus, non nisi aliena. Aug. de Past.

Omnis qui male viuit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, omnes occidit. Idem in Epist.

Nihil est in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, & periculosius Episcopi aut presbyteri officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator iubet. Idem in sermo.

Hierony. Nostri principes, cum pauperes delinquentes publice arguât, diuitibus peiora peccantibus, nec nutum faciunt: in quorum domibus rapina pauperum, dum Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in delitijs abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dantur, & sibi referuant, vel propinquis distribuunt, & aliorum inopiâ suas vel

vel suorum diuitias faciunt. Hiero. in Glos. Isai.

Super illud, Si quis Episcopatum desiderat: Opus naturæ non dignitatem, laborem non delicias, non crescere fastigio sed humilitate decrescere, vt fiat seruus & minister hominû propter Christum: vt intermissa Rachelis decora facie, intret ad Liam oculis lippata: de môte cum Moyse descendat ad campos, id est, de otio contemplationis ad laborem actionis. Idem.

Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, ædificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Idem in Epistol. ad Heliod.

Ama & reuerere pontificem tuum Si pater sum (inquit) vbi est amor meus? Si Dominus ego sum vbi est timor meus? Illud etiam dico vt Episcopi honorent clericos, quasi clericos: vt & Episcopis à clericis, quasi Episcopis honos deferatur. Scitum illud est oratoris Domitij. Cur ego te (inquit) habeam vt principem, cum tu nõ me habeas, vt senatorem? Hinc Petrus Apostolus ait: Pascite eum qui in vobis est, gregem Domini, prouidentes nõ coactè, sed spontaneè &c. Idem in Epist. ad Nepotia.

Quomodo potes eum iudicare consilio superiorem, quem videas inferiorem moribus? supra me debet esse cui me committere paro. Ambro. de offi.

Honor & sublimitas pastoralis nullis poterit comparationibus ædæquari. Si regum fulgore compares, & principis diademati, longe erit id inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem cõpares. Quippe cum videas Regum colla & principum submittere genibus sacerdotum, & deosculata eorum dextera, orationibus eorum se credunt communiri. Idem in suo Past.

Nec præceps eris in sententia, nec vehemens in vindicta: non in corrigendis remissior: non in parcendis seuerior: non pusillanimis in expectandis: non superfluus in victu: non notabilis in vestitu, non citus ad promittendum: non tardus ad reddendum: non prodigus dator: non tenax ad largiendum. Bernard. in Epist.

Si rebus raritas pretium facit, nihil in Ecclesia Dei pretiosius, nihil optabilius est bono vtilique pastore: nempe rara avis est ista. In alto non altum sapere, sed humilibus consentire: nihil Deo charius nihil rarius apud homines. Idem in Epist.

Nihil

Nihil me prælatus prohibeat eorum quæ promisi, nec plus exigat, quam promisi: vota mea non augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Idem de præcep. & dif.

Quoties prælatus pro vno ex minimis Christi spirituale studium intermittit, toties pro eo spiritualiter animam suam ponit. Idem in sermo.

Mostruosa res est gradus summus, & animus infimus: status supremus, & gressus minimus: sedes prima & vita ima: lingua magna loqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens autoritas, & nutans stabilitas. Idem de confid.

Non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare: dicente de prælatis Domino. Qui deuorant plebem meam, sicut cibum panis. Idem super Cant.

Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus inuigilet subditorum vacuandis marsupijs, quam vitijs extirpandis? Vbi est qui orando flectat iram Dei? qui prædicet annum placibilem Deo? leuiores loquimur, grauiora grauius manet iudiciū. Idem ibidem.

In omnibus exemplo Apostoli honorificabit ministerium vestrum, ministerium inquam non dominium: ipsum quidem honorificabit non vos: nam qui querit quæ sua sunt, se cupit honorari non ministerium. Honorificabit autem non cultum vestium, non fastum equorum, non amplis ædificijs, sed moribus ornatis, studijs spiritualibus, ac bonis operibus. Idem in Epist.

O vtinam prælati tam vigiles reperirentur ad curam, quam alacres currunt ad cathedram. Idem super Cant.

Operueritis, o abusus filiorum Adam, qui cum ascendere difficultissimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius: parati ad honores, ad celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelicis humeris formidandos. Idem in sermo.

Quoscumque de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmurosos, ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse abbatem: consolando, exhortando, increpando: tunc enim agis opus tuum, & portas

onus

onus tuum, & portando sanas, quos sanando portas. Si quis vero ita sanus est, vt magis iuuet te, quam iuuetur à te, huic te non patrem sed fratrem, comitem non abbatem esse cognoscas. Idem in Epistol.

Mira res, satis superque episcopi ad manum habent, quibus animas credant, & cui suas committant facultates, non inueniunt, optimi videlicet æstimatores, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam, quam nostram. Idem de confid.

De pretio escarum & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est: rara admodum cum presbyteris celebratur collatio, de peccatis populorum: cadit afina & est qui subleuet eam, perit anima, & nemo qui reputet: nec mirum, cum nec nostros assidue sentiamus defectus. Idem ibidem.

Non otiose toties repetitum est, Petre amas me in commissio- *Ioan. 21.*
ne ouium: ego quidem id significatum provide puto: ac si dixisset illi Iesus, nisi testimonium a tibi perhibente conscientia, quod me amas, & valde perfecte amas: hoc est, plus quam tua, plus quam tuos, plus quam te: vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique meus effusus est sanguis. Idem super Canti.

Quod sine miserabili gemitu dicendum nõ est, Christi opprobria, spūta, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profundunt in acquisitione turpis quæstus, & pretium vniuersitatis suis marsupijs includere festinant, hoc solo sane à Iuda Scarioth differentes, quod ille horum omne emolumentum denariorum numero compensauit, isti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exigunt pecunias. Idem super Canti.

Fortitudo tua, fiducia fidelis conscientia: decor tuus, splendor bonæ opinionis. Ibidem.

Noueris huius trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te: si pascas verbo, pascas exemplo, pascas orationum suffragio, Manent autem tria hæc, verbum, exemplum, oratio, maior autem est oratio. Idem in Epist.

M

Scholares

Scholares & pueri, & impuberes adolescentuli, ob sanguinis carnalitate, ad ecclesiasticas promouentur dignitates, & à ferula transferuntur ad principadum presbyterium. Lætiores interim, quod virgas euaserint, quam quod meruerint principatum. Idem ad Archiepif. Leno.

Discite subditorum matres vos esse debere, non dominos, studeate magis amari, quam metui, & si interdum seueritate opus est, paterna sit non tyrannica: matres fouendo, patres corripiendo vos exhibeatis. Suspendite verbera, producite vbera, pectora lacte pinguefcant, nec typo turgeant. Idem super Cant.

Væ tibi si præes, & non prodes: sed væ grauius, si quia præesse metuis prodesse refugis. Idem in Apolog.

In expositione regulæ beati Benedicti par. 3. cap. 7. tractans illud Prouer. 25. Cælum sursum, & terra deorsum. Negligentia prælatorum tantam deordinationem & confusionem induxit, quod in eis est terra sursum, & cælum deorsum. Pedes sunt supra caput, & facies retro. Interiora effusa sunt extra, Deus ibi conculcatur, & terra deificatur: Diabolus honorifice recipitur, Deus vero contumeliose repellitur. Terra sursum est, & cælum deorsum, vbi terrena celestibus præponuntur. Pedes sunt supra caput, vbi viri spirituales despiciuntur: homines vero terrena sapientes ad regimen temporalium vtilis in honore habentur. Facies est retro, cum in operibus quæ videntur bona, potius vtilitas terrena intenditur, quam merces æterna. Interiora effusa sunt extra, cum bona interna negliguntur, & exteriora diliguntur: Deus verò conculcatur, & terra deificatur: vbi defuit charitas, & regnat cupiditas: Diabolus honorifice recipitur, & Deus contumeliose repellitur: vbi raptores & vsurarij cum honore recipiuntur, & magnis expensis procurantur, boni vero pauperes vel repulsam patiuntur, vel male procurantur. Idem.

Benedi.

Abbas in ipsis imperijs suis sit prouidus & consideratus: Opera quæ iniungit, discernat, & temperet, cogitet discretionem sancti Patriarchæ Iacob dicentis, Si greges meos plus inambulando fecero laborare, morientur cuncti vna die. Benedictus in regula.

Isidor.

Sæpe per honores quorundam, mutantur & mores, & quos ante conglutinatos charitate habuerunt, postquam ad culmen honoris venerint, amicos habere despiciunt. Isido. de sum. bono.

Tanto

Tanto est superius regno sacerdotium, quam est inter spiritum *Chrysol.* & carnem interuallum. *Chrysolog.*

Si contingat quempiam vel per amicitiam, vel per aliâ causam, ab aliquo ad Episcopi dignitatem euehi indignum, omnium quæ ab illo acta fuerint, ipse reddet rationem. Idem.

In superbiam tantò facilius quis incidit, quantò ex humiliori gradu ad dignitates euehitur. Idem.

Ligna sylvarum non oliuam, non ficum, non vitem, sed rânnum sibi elegerunt in regem: & egressus est ignis de ramno, & deuorauit cedros libani. Idem in Epist. hoc dicit contra eos qui indignum præsidem eligunt, quos idem postea perfundauit.

Quod stipiti rami, quod capiti membra, quod soli radij, quod fonti riuuli, hoc apostolicæ sedis eminentiæ debent omnes Ecclesiæ quas vbique terrarum religio Christiana fundauit. Idem.

Qui iam dudum in abbate pontificem gesserat, postmodum ab *Euseb.* *Emisse.* abbatem in pontifice custodiuit (loquitur de beato Maximo) fuit is neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia, locuples in donis Dei: sic in se excoluit vnamquæque gratiam, quasi solam, pauci sic tenuerunt singulas, quomodo ille in se impleuit vniuersas: semper in operis exercitio, semper in compunctionis affectu, semper occupatus, & semper vacans. *Euf. Emis. hom. de B. Maximo Episcop.*

Sæpe apud indignos mores crescit cum potestate supercilium. *Cassiod.* *Cassiodor. in Epist.*

Sunt quidam qui sciunt & possunt, & volunt præesse: quidam qui sciunt & possunt, nec volunt: quidam qui nec sciunt, nec possunt, sed volunt. Scire & posse, & nolle, humilitatis est, aut inertiae. Nec scire, nec posse, sed velle, cupiditatis est, vel stultitiæ. Nec scire, nec posse, neque velle, discretionis est & prouidentiae. Idem de. 12. abus.

Ille autem cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sancte *Prosper.* viuat: & tamen perdit viuentes arguere, aut erubescit, aut metuit, cum omnibus qui eo tacente perierint, perit: & quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? *Prosp. de vit. contemp. lib. 1.*

Discat si velint ab Abimalech & Gedeone subiectos nō dictis,

M 2

sed

sed factis ad imitationem incitari. Ille quidem lignorum faces & faciebat, & portabat, ac suis: Quemadmodum, inquit, vidistis me facientem, ita & vos facitote. Idem.

Euagrius. Absurdum est, qui persequatur honores, eum fugere labores & quibus nascuntur honores. Euagrius.

Ignatius. Si bonos & honestos tantum discipulos diligis, nulla tibi gratia debetur: magis rebelles lenitate tractare debes ut erudiantur: non enim omne vulnus eodem emplastro curatur. Exacerbationes persuasionibus sedit. Ignatius.

Chrysofost. Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus: audiant te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrysofost. super Matth.

Beatus David ita erat in potestate positus, tanquam omnibus ipse esset subiectus, & in folio regali erat ut vincus in carcere: & in purpura, quasi in cilicio iacebat, cinere conspersus, & corde cō punctus. Aula regalis erat ei tanquam eremi vastissima solitudo. Idem in lib. de Compunct. cord.

Quemadmodum videns arborem folijs pallentibus marcidā, intelligis quod aliquam culpam habeat circa radicem, ita cum videris populum indisciplinatum, sine dubio cognosce quod sacerdotium eius non est sanum. Idem in tracta. de Symbolo.

Ridicula res est, aut magis periculosa, speculator cæcus, doctor incius, præcursor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Gubert.

Cicero. Qui non laborat ut charus militibus sit, animare milites nescit. Humanitas ducis in exercitu fulmen aduersus hostes est. Iulius nunquam legitur iussisse, Ite illuc, sed venite huc. Participatus enim cum duce labor, persuadetur militibus minor. Cicero in Tuscul.

COLLE. ¶ Quod prudentia ad gubernandi munus maxime necessaria sit, argumento est quod Salomon Israelitici regni gubernacula suscepit, hanc potissimum virtutem à Domino postulauit, eamque ad hoc maxime valere in Prouer. docuit, cum ait. Audiens sapiens sapiens erit, & intelligens gubernacula possidebit. Ipsa quoque

Prou. 1. sapientia de se idem testatur cum ait: Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperant, &

Prou. 8. potentes

potentes decernunt iustitiam. Et in lib. quoque Sapien. Vir sapiens loquitur. d. Disponam populos, & nationes subditæ mihi erunt. Denique Cicer. in. 1. de Inventione libro, ciuitatum & legū institutionem à sapientissimis & eloquentissimis viris prodijisse late differit. *Sapien. 8.*

Prælati omnes ad maximam pastoralis officij curam & sollicitudinem, vocant illa Salomonis verba cap. 6. Fili mi si sponderis pro amico tuo defixisti apud extraneum animam tuam, illaqueatus es verbis oris tui & captus proprijs sermonibus vide locum. Cuiusmodi vero periculi sit, proprio te hominē sermone ad hanc curam alligasse, facile deprehenditur ex cap. 30. Hierem. quem etiam locum & videre & notare diligenter oportet. *Prou. 6.*

Tolle vestimentum eius qui fidei iussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. Hoc in Ecclesia præpositos & pastores quadrat: quibus ouilis Dominicæ cura comissa est. Si enim negligētes in officio suo fuerint deprehēsi, ipsi in iniquitate sua morientur: sanguinem autem subditorum ab eis Dominus requirit ut est apud Ezechielem. *Prou. 27.*

Modestiam & humilitatem quæ esse in præpositis nostris debet Ecclesiast. 31. comendat his verbis. Rectorem te posuerūt, non li extolli: esto in illis sicut vnus ex ipsis. Hinc & illud, Quanto magis es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam & coram hominibus. Ecclesiast. 3. *Exech. 3.*

Prudentiam prælati cum simplicitate esse debere coniunctam declarant illa verba Psal. 77. Et pait eos in innocentia cordis sui, & i. i. m. f. d. e. Pro quo Hieronymus vertit, Et pait eos in simplicitate cordis sui: & in prudentia manuum suarum dux eorum fuit. Has autem duas virtutes simul coniungere singulare Dei donum est. *Eccl. 31.*
Eccl. 3.

Quid est quod sponsa dum sponsum diligenter quærit ait, inueniunt me custodes qui circumeunt ciuitatem, percusserunt me &c. Exaggerat his verbis calamitatis suæ magnitudinem sponsa: postquam enim dixerat, Quæsiui illum & non inueni: vocaui, & non respondit mihi: aliam adiungit doloris sui causam: nempe quod ij quorū munus erat, illam in hac inquisitione iuuare adeo non illi auxilium tulerint, ut etiam varijs modis vexarint. Quod quidem calamitosis Ecclesiæ temporibus sapissime contingit: ut *Cant. 3.*

præsules Ecclesiae & custodes murorum eius ad eam à muneris & officij sui integritate abhorreant, ut quas ipsi animas rectè viuendo & vigilando Christo lucrifacere deberent prauitate vitæ, luxu, insolentia, & avaritia grauius offendant. Qua de re late Dominus Ezechiel. 34. de pastoribus Ecclesiae agens queritur. Quid vero infœlicius ouium gregibus accidere potest, quam cum eorum miseriam ventum est, ut canes fungantur officio luporum.

Cum mulier prima diuini præcepti præuaricatrix fuerit, tamè vir primum à Domino interrogatur: quoniam caput ipse mulieris erat: ut hac ratione prælati intelligant se prius quam subditos de subditorum sceleribus interrogandos. Sic etiam cæteris Apostolis simul dormientibus Petrus ante omnes corripitur his verbis, Simon dormis? qui videlicet ad vigilandum alios excitare debuisses? Vnde populo cum Madianitis fornicante principes populi qui hoc facinus prohibere deberent iussu Domini in patibulis suspenduntur.

Exod. 28. Nomina duodecim filiorum Israel præcepit Dñs & in superhumerali quod humeros tegebat duobus onichinis lapillis inscripta & in rationali siue pectorali (hoc enim vox hebræa, H O S E N, significat) duodecim lapillis infixæ gestare: quo intelligeremus commissas animas & in pectore per ardentem amorem, & in humeris per continuum laborem à præpositis debere portari. Quorum quidè alterum ex altero sequi. D. Gregor. his verbis ait. Quântum amas proximũ tantum portas: quod si desinis amare, desisti portare. Et hoc igitur & cætera omnia charitas præstat: ut merito Dñs Ecclesiae suæ Petrum in pastorem daturus, hoc solum ab eo quaesierit, Petre amas me? Quid enim nõ præstat amor? Quid vero ab ijs non impetret quos ardentè diligit? Amore potissimũ Ambrosius Augustinum inescavit, & ab errore paulatim reuocauit. Vnde idem August. confess. lib. 5. ait, quod ubi ad eum venisset, paternæ charitate fuerit ab eo exceptus, Et eum, inquit, amare cœpi. Primo quidem non tanquam doctorem veri (quod in Ecclesia tua prorsus desperabam) sed tanquam hominum benignum in me. Deinde narrat quomodo eius ad populum conciones audiens cœpisset paulatim veritatem haurire.

Sacerdos in rationali hæc duo verba scripta gestat, V R I N, & T H O M I N, hoc est, doctrinam & veritatẽ, quæ erũt in pectore Aaron.

Aaron. Alij autem vertunt, Illuminationes & perfectiones, hoc est doctrinæ lucem, & vitæ perfectionẽ: quo possint facere simul & docere. Hæc enim duo propria sacerdotum munera & ornamenta sunt. Eodem etiam pertinet quod in extrema ora vestis Aaron mixtim mala punica & tintinabula pendere Dominus præcipit. Tintinabula autem vocem prædicationis, mala punica vero (de quibus sæpe in Cant. mentio fit) colore quidem nebæ ardorem charitatis, granorum vero miro ordine & collocatione vitæ ordinem & modum designant: quæ duo in sacerdotibus, maximeque in Episcoporum vita clarere debent.

Qualis sit bonorum pastorũ cura & labor, & quam multis molestijs obnoxij sit, & quomodo nisi percepto spiritu Dei, nemo huic officio integre satisfacere possit, copiose quidem Num. 11. declaratur: vbi Moses, populi querelis fatigatus, has ad Dominũ voces fudit, Cur afflixisti seruum tuum? Quare non inuenio gratiam coram te? Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? &c. quæ sequuntur. Vide locum. Ibidemque præcipitur ei ut eligat senes quos ipse sciat esse senes ad præfecturam populi administrandam: quos Dominus ad hoc ipsum spiritu suo implet quo rectè credito sibi munere fungerentur.

Frustra laborat præpositus qui munus suum probe administrans, omnibus gratus esse, omnibusque probari se posse sperat. Quis inter reges Dauid aut sanctior, aut iustior, aut animosior, aut prudentior? At toto corde vniuersus Israel Absalonem aduersus patrem coniurantem sequebatur. Quis verò Moyse in illa virtutis laude poterit comparari? quem Dominus fidelissimum in omni domo sua prædicauit? Qui inter cæteras virtutes, mansuetudine (quæ maximè amabilem hominem efficit) ita emicuit, ut omnes homines qui morabantur in terra hac laude superaret. At quoties aduersus illum rebellis populus confurrexit, quoties lapidibus impetitus, lapidatusque fuisset ni fuga salutem quaesisset, & Domini præsidio à furente populo tectus esset? Nec rude tatum vulgus aduersus eum concitatus est, sed in seditione Core. 250. proceres Synagogæ qui per nomina sua ad concilium vocabantur, cum illo aduersus Moysen coniurarunt. Quid hic Dominum Saluatorem memorem? ipse quidè discipulos his verbis admonuit, Memorote sermonis mei quæ ego dixi vobis, Nõ est discipulus super magistrum

magistrum &c. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermo nem meum seruauerunt (hoc est, insidiantes obseruauerunt) & uerbum seruabunt.

Num. 11. Quo amore praelatus eos prosequi debeat qui eius fidei & curae crediti sunt, aperte Moses. *Num. 11.* cum Domino agens declarat his verbis, Nunquid ego concepi aut genui multitudinē hanc tantam, ut dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum? Vnde hęc paternae charitatis lex, nisi ab uberrimo illo charitatis fonte manare potuit? Quod autem is praelatus

Deuter. 1. exigit, ipse multo cumulatius praestitit: sicut idem Moses *Deute. 1.* testatur cum ait, Portauit te Dominus Deus tuus, sicut gestare solet pater filium paruulum donec ueniretis ad locum hunc. Id

Osee. 11. ipsum etiam per Hieremi. testatur cum ait, Ego quasi nutritius Effraim portabam eos in brachijs meis: & ipsi non intellexerunt quod curarem eos. Idem quoque *Esai. 40.* pollicetur his verbis,

Isai. 40. Sicut pastor, gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.

Iob. 40. In quibus praecipue generibus personarum Dæmon sibi domicilium eligat, declarant illa uerba Iob, sub umbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Umbra est obscura, frigida, & inanis, ueræ rei imaginem representans. Quod quidem praelatos officij sui desertores significat: qui obscuri sunt per ignorantiam, frigidi per malitiam, inanes per mentis leuitatem, cum tamen exterius personati incedant, & corde leui, grauitatem uultu mentiantur. Sub tali umbra Dæmon altum dormit: quia non multo labore ad inuicentia rapit, quos pastoris uigilantia & disciplina destituit.

Roma. 12. Sollicitudinem Apostolus Ecclesiae praepositis commendat cum ait, Qui praest in sollicitudine. Qua & ipse urgebatur cum ait,

1. Cor. 11. Praeter illa quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana sollicitudo o. E. D. Quis infirmatur &c. Hanc eandem mira uerborum acrimonia Salomon praefuli inculcat cum ait, Fili mi si spon-

Prov. 6. ponderis pro amico tuo &c. *Proverb. 6.* Huius autem pastoralis curae periculum D. Bernardus his uerbis describit, Magno uinculo astricti sunt, qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Quid ego infelix, quo me uertam, si tantum thesaurum, si preciosum depositum illud quod sibi Christus sanguine proprio

prio pretiosius indicauit, contigerit negligentius custodire? Si stillantem in cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in uase uideo, quod & portare sapius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? At certe id seruandum accepi pro quo mercator non insipiens, imo ipsa. s. sapientia patris sanguinem illum dedit. Audio enim Petrum Apostolum monentem, Attendite uobis & uniuerso gregi &c. Sed & habeo thesaurum istum in uasis fictilibus, & quibus multo plura quam uideantur imminere pericula uideantur. Accedit sanè ad sollicitudinis pondus, quod & meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, & neutra mihi satis est nota.

Posuerunt me custodem in uineis, uineam meam non custodiu. Hoc ad malos pastores ac praedicatorum referri potest, qui alios docent, & se ipsos non docent, &c.

Illi ad regendos alios maxime idonei uidentur, qui hoc minus maxime detrectant & fugiunt. Talis Moses fuit, qui Exod. 3. tam multis rationibus iniunctam sibi à Deo prouinciam recusare nitebatur.

Caeteris Leuitis distributa sunt plaustra in quibus tabernaculi supellectilem deferrent; familiae autem Caatitarum (quibus ferendi altaris aurei, & ipsius sanctuarij cura commissa erat) non data sunt plaustra: quoniam hęc pretiosa onera proprijs portabant humeris. Vnde apparet, quod pretiosissimae portationis tabernaculi delatio, non alienis baiulis aut humeris committenda, sed proprijs deferenda erat. Cum igitur nihil in Ecclesia pretiosius quam rationales animae sint Christi sanguine redemptae, efficitur plaustrum hoc interest, agenda sit. Hoc autem praestitit summus ille pastor de quo scriptum est, Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, &c. quae sequuntur.

SI cor regis in manu Dei est, non seruetur armorum robore, sed diuino adminiculo ac ductu. Est autem in Dei manu, non quoniam, sed hoc regis nomine dignus.

Multi rege, sepe imperto accepto, cum eos qui sibi antea fuissent

Acto. 20

Cant. 1.

Exod. 3.

Isai. 40.

August.

Prov. 21.

Chrysol.

molesti in sua potestate haberent, in tanto imperij factu indigni esse iudicauerunt, qui poenas repofcerent scelerate factorum. Chrysol.

Ars est imperare non solum dignitas, & quidem ars omnium maximè necessaria & excellentissima. Idem. Qui maxime ex humilibus sunt, cum dignitates nacti fuerint, licetius in arrogantiam tolluntur: quippe qui ad repentinos honores inepti sunt. Idem.

Rab in
Gloss.

Super illud Prouerb. 25. Aufer impietatem de vultu regis &c. Qui praesunt populis, si volunt firmum esse solium, semper hilaritate & gratia vultus plenos exhibeant: ne per arrogantiam rigidi plebis odium incurrant. Rab. in Gloss.

Ioan. Dam.

Optimum principem decet, in suis quidem peccatis esse acerbum iudicem & minimè ignoscentem: at in erratis subiectorum placidum, & ad ignoscendum facilem. Damascenus.

Philon.

Deus nullius indiget, rex solius Dei. Imitare igitur eum qui nullius eget, ac largiter impertire petentibus misericordiam, non summo iure, nec restricte cum supplicibus agens, sed omnibus quæ ad vitam degendam pertinent, petentibus præbe. Philon.

Tyrannus est princeps belli, rex vero pacis praeses. Idem.

Rex iustissime cum missus sis à natura ad supremam puppis partem occupandam, cumque gubernacula teneas, gubernam comunem hominum scapham feliciter cum salute omnium, nullam rem magis gaudeas, quam tua erga subiectos beneficentia. Quid enim Regis beneuolentia subiectis populis oprabilius, aut melius esse possit? Idem.

Xenopho

Principem omnibus quibus praesit, simul succensere, magnum peccatum mihi quidem videtur esse: necesse est enim quia multis terrori sit, multos habere hostes.

Democri.

Desiderari magis quam timeri in vita expete, quem enim omnes metuunt, idem omnes metuit. Democrit.

Alexan.

Alexander, quis esset optimus rex rogatus: Qui, inquit, amicos donis retinet, & inimicos beneficijs amicos facit. Alexander.

Isocrates.

Isocrates pessimum imperatorem esse dicebat, qui sibi ipsi imperare non possit.

Corporis tui custodiam tutissimam existima esse amicorum virtutem, & aliarum Rerum publi. beneuolentiam, tuamque ipsius pru-

prudèntiam: his enim rebus & conseruari & parari regna maxime possunt. Idem.

Regem bene fungentem suo raunere decet iustum, & magnanimum, & veracem, & liberalem in largiendo esse: atque quauis cupiditate maiorem supplicia leuiora delicto, gratiam autem beneficij maiorem referre, tum subiectis, tum amicis. Diodor.

Diodor.

Eumenes Rex fratribus crebro dicere solebat, si me vt rege vti fueritis, vobis tanquam fratribus gratificabor: sin autem tanquam fratre, ego vobis ero Rex. Eumenes.

Eumen.

Cotys Thracum rex Thebanis gloriantibus quod Lacedaemonijs imperarent, Vidi, inquit, torrâtes perennibus fluuijs maiores factos, sed ad breue tempus.

Cotys.

Vbi malos praemia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est.

Salust.

Quo quis plus potest, eo moderatius vtatur imperio.

T. Livius.

Suis, omnes parent placidus. Q. Curtius.

Q. Curti.

Reges habent aures in pedibus. L. Florus.

L. Florus.

Regum est, male audire, cum bene feceris. Idem.

Rex debet se habere ad subditos, sicut pastor ad oues. Arist.

Aristot.

Est piger ad poenas princeps, ad praemia velox,

Ouidi.

Cuique dolet, quoties cogitur esse ferox.

Inperito fortunato, nihil intolerabilius. Cicero.

Cicero.

Magnum est personam in Repub. tueri principis, qui non animis solum debet, sed oculis seruire ciuium. Idem in Phillip. 8.

Non solum vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in ciuitatem: nec solum ipsi corrumpuntur, sed etiam corrumpunt, plusque exemplo quam peccato nocent. Idem. 3. de legib.

Hæ sunt virtutes imperatoris: labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo. Idem, Pro lege Man.

Refrenet primum libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coerceat auaritiam, ceterasque animi labes repellat: tum incipiat alijs imperare, cum dedecori & turpitudini parere desierit. Idem lib. 3. Paradox.

Non potest exercitum is continere imperator, qui se ipsum non continet: frugi hominem dici non multum laudis habet in rege: fortem, iustum, seuerum, grauem, magnanimum, largum, benefi-

beneficum, liberalem, & mansuetum, hæ sunt regis laudes. Idem Pro leg. Man.

Nulla re reconciliare facilius benevolentiam multitudinis possunt hi qui Reipub. præfunt, quam abstinentia & continentia. Idem. 2. de offi.

Qui Reipub. præfunt, legum similes sint, quæ ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur. Idem. 1. de offi.

Bono viro non minori curæ est, qualis Respub. post mortem sua futura sit, quam qualis hodie sit. Idem in Lælio.

Millies perire est melius quam in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere: præsidium charitate & benevolentia ciuium septum oportet esse non armis. Idem. 2. Philip.

Nihil est tam deformè, quam ad summum imperium acerbiter naturæ adiungere. Idem ad. Q. fratrem, epist. 1.

Recte præcipere videntur, qui monent quanto superiores sumus, tanto nos submissius geramus. Idem. 1. offi.

Qui plus propter virtutem nobilitatemque possunt, eò minus quantum possint, debent ostendere. Idem, Pro Quintio.

In bonis fortunæ, summa laus est; non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se prætulisse alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ non superbiter videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dedisse. Idem. 2. de orat.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius, placabilitate & clementia, quæ ita probanda est, vt adhibeatur Reipub. causa feueritas, sine qua administrari ciuitas non potest. Idem. 1. de offi.

Rerum omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligere; nec alienius, quam timere. Idem. 2. offi.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ esse possunt, quæ sine multorum amicorum officijs stare possint. Idem pro Plantio.

Nulla vis imperij tanta est, quæ premente metu possit esse diuturna. Idem. 3. offi.

Multorum odij nullæ opes possunt obistere. Ibidem.

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odijt, perisse expetit. Ibidem.

Vt contemendus est, qui in nauigando se, quam nauem, mauult

mauult incolumem: ita vituperandus, qui in Reipub. discrimine, suæ plus quam communi saluti consulit. Idem. 4. ad Heren.

Vt leges omnium salutem, singulorum saluti anteponunt: sic vir bonus, & sapiens, & legibus parens, & ciuilibus officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quam vnius alicuius saluti consulit. Idem 3. de Finib.

Quæ sequuntur sententiæ ex incertis autoribus collectæ sunt.

Reges plerunque creduli.

Laudabilior in Rege prudentia quam fortitudo.

Natura non dedit imperare fœminis.

Nihil difficilius quam bene imperare.

Nihil molestius quam malis imperare.

Ornamento est principi concordia populi.

Qui nescit dissimulare nescit imperare.

¶ Miranda Constantini Magni imperatoris erga Ecclesiæ Synodum, & Episcopos reuerentia. De quo Theodoretus Ecclesiasti. hist. lib. 1. cap. 7. ita dicit: Ipse quoque Constantinus cum paucis postremus omnium ingressus est, & paruo subfeliolo posito affedit, præfatus veniam prius, & petita concessione ab Episcopis. At Episcopis ait parata fuisse subfelia atque folia, magno apparatu & splendore. Itaque pius imperator, sacerdotum Christi dignitatē, & in illis Dei maiestatem veneras implebat id quod in Ecclesiasti. *Eccl. 7.* legimus: In omni anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

Rex qui sedet in folio iudicij dissipat omne malū intuitu suo. Item, Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicē. Item, Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in sempiternum firmabitur. Iustitiam vero misericordiæ idem sapiens copulauit his verbis, Misericordiam & veritas custodiunt regem, & *Prou. 20.* roboratur clementia thronus eius. Quæ quidem duæ virtutes vere regis sunt: vt pote quæ in litteris sanctis Deo frequentissime tribuuntur. Id autem vere regium est, quod maxime diuinum est, cum reges Dei vices in terra gerant.

Secundum iudicem populi tales & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes eam. Rex insipiens perdet populum suum, & ciuitates inhabitabuntur per sensum prudentium.

Eccl. 49. tium. Regum vero pericula & ruinas declarant illa *Eccl.* 49. verba. Præter David, Ezechiam & Iosiam, omnes reges peccatum commiserunt: nam reliquerunt legem altissimi reges Iuda, & contempserunt timorem Domini. Quid vero reges Israel? Vno Davi-
Eccl. 31.
Sapient. 6.

Psal. 71. Præcipuum regis optimi munus esse pauperes tueri toties ille *Psal.* Deus iudicium tuum regida, facile declarat: qui in hoc præcipue loco commoratur. Itaque ait, Et adorabunt eum omnes reges &c. Quare? Quia liberauit pauperem à potenti &c. quæ sequitur? Pro eo vero quod nos legimus. Et honorabile nomen eorum coram illo. Hiero. ex hebræ. vertit. Et, pretiosus erit sanguis eorū coram illo, Id est, magno vitam illorum æstimabit, nec impunè fe-

Prov. 29. ret, quisquis eorū sanguine se se cruentauerit. Hinc illud Solom. Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius firmabitur in æternum. Qua etiam de causa vino regibus interdicitur, ne obliuiscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperum. Quidā tamen adeo ab hac cura alieni sunt, ut nec scire studeant quid pauperes & erumnosi homines incuria sua patiantur. De quibus scriptum est, Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. Alij vero pauperum etiam sanguinem & opes exhauriūt. De quibus Dominus. Quare, inquit, atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis? *Efai* quoque. 10. Væ qui condunt leges iniquas &c. Vide locum.

Propter merita populi reges bonos à Domino creati declarant illa verba reginæ Saba, quibus ad Salomonem ait, Posuit te Dominus super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel, ideo constituit te regem ut faceres iudicium & iustitiam. Ad improbū vero & rebellem populum ait. Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

Quanto in discrimine salus regum versetur, vel hoc argumento colligi potest, quod cum teneantur, cæteros homines vitæ sanctitate superare, multo ad hoc maiora impedimenta quam cæteri homines habent. Impedimenta autem sunt, cæteræ adulato-
 rum, multitudo negotiorum, abundantia deliciarum, summa potentia, ut quidquid libeat, liceat. Hoc enim est quasi per iter lu-
 bricum

brium ingredi. Vnde est illud, Beatus vir qui post aurum non abiit &c. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit &c. Hoc ne Davidi quidem contigit. Timendum quoque & illud, Exiguo conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Et, Fortioribus fortior instat cruciatus.

Quod clementia & lenitate thronus regis confirmetur (ut Solomon ait) satis aperte filij eius temeritas declarat, qui quoniam acerba atque aspera oratione populi furorē exsuscitavit, seipsum, religionem, & regnum perdidit.

Quanta malorum colluies ex pravi capitis malitia in subiectum sibi populum redundet, non tam in libris legimus, quam in ætatis huius calamitatibus experimur. Sed his tamen exemplis sacre historię refertæ sunt, in quibus populum cernimus pietatem vel impietatem regum ubique sectantem. Præcipuum tamen exemplum Hieroboam rex fuit, de quo toties in sacris litteris legimus, quod peccauerit, & peccare fecerit Israel. Cui inter alia hoc quoque per Prophetam dictum est, Ecce ego inducam mala super domum Hieroboam, & percutiam de Hieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel. Et mox, Et percutiet Dominus Israel, & euellet eum de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit trans flumen propter peccata Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel.

Index.

SI ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus: non iam lucra Dei quaerimus, sed nostra. *Greg.* in moral.

Dum vnus corripitur, plurimi emédantur, & melius est, ut pro multorum salute vnus condemnetur, quam per vnus licentiam multi periclitentur. *Greg.* in *Regist.*

Pertinet ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, ut aut ipse qui plectitur corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. *Aug.* de ciuit. Dei.

Bona sunt magis remuneranda, quam mala punienda. Idem.
Innocentem condemnare peius est, quam nocentem dimittere. Idem.

Ignorantia iudicis plerumque est calamitas innocentis. Idem de ciuitate Dei. lib. 19.

Cypria. Temperanda seueritas, ne veniatur ad deteriora.

Bernar. Quantum ego compatiar, & si quid solatij possem impendere, quam libenter id facerem, nouit ille quem nihil latet: verum, si de pœnarum diminutione solatium præbere uolero, crudelis & im-misericus ero: quantum enim subtraham de pœna, tantum de corona furabor: tantum defraudabo fructus, quantum de semente subtraxero: si quidem modica seminis detractio, non modicum est messis detrimentum. Ber. super Qui habitat.

Si interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica: matres vos fouendo, patres corripiendo exhibeatis. Idem sup. Canti.

Iustitiæ ut iustitia sit, temperantia modum imponit. Noli nimis esse iustus ait Sapiens: ostendens per hoc minimè approbandam esse iustitiam, qua temperantiæ moderamine non frenatur. Idem de confid.

Isidor. Tenerigorem in discussione iustitiæ, misericordiam in diffinitione sententiæ. Isidor. in Synodo.

Omnis qui recte iudicat, stateram in manu sua gestat: in utroque penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiã reddit peccato sententiam, & per misericordiam peccati tēperat pœnam. Idem de sum. bono.

Pet. Rau. Nihil adeo gloriose lucet in iudice, sicut amare & exhibere iustitiam sine omni acceptione personæ. Teste enim Cicerone pro uerbialiter dicitur. Exiit personam iudicis, quisquis amicum induit. Æquitas cui iudex obsequitur, sinistram odij vel amoris dexteram nescit. Petr. Raue. in quadam Epist.

Beda. Necessè est, ut rectorem subditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina: atque inter hæc sollicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida aut pietas sit remissa. Beda in Hom.

Statera dolosa, non tantum in mensuratione pecuniæ sed in iudiciaria discretione tenetur. Qui enim aliter causam pauperis, aliter potentis, aliter sodalis, aliter audit ignoti, statera utique librat iniqua.

iniqua. Sed & is qui sua bene gesta meliora quam proximorum, & sua errata iudicat leuiora, stateram dolosam gestat, nec non & ille qui onera importabilia imponit in humeros hominum, ipse autem digito suo non vult tangere ea: etiam ille qui bona in publico & mala agit in occulto. Idem super illud Prouerb. statera dolosa &c.

Iustitia sine misericordia non est iustitia, sed crudelitas: sicut & misericordia sine iustitia nō est misericordia, sed fatuitas. Chryso-st. super Matth.

Lupus cum vidisset pastores in tugurio comedentes ouem, accedens dixit: O quantus foret tumultus, si ego istud facerem? Diogenes.

Vt in aspidis ictu nullum est remedium, nisi ut partes contactæ amputentur: ita quædam vitia sola morte sanari possunt. Aristotel.

Sic quisque dictis mouetur, ut est ad credendum vel non credendum ante formatus. Quintil.

Timere à multis, plerumque firmiter amore est. Plinius.

Aures hominibus minus sunt fideles, quam oculi. Adilon.

Pluries vincuntur æquabilitate, quam duritia. Adilon.

Non silebo zelantum mirabilem in iustitia rigidum: qui cum ciuitati Lactantium, cui præerat, lege lata cauisset, ut qui adulterium commississet, exocularetur, omni miseratione posthabita, deprehensus in hoc crimine filio eius adolescente, præcepit, ut utroque lumine priuaretur. Cumque plebs ciuium, summis precibus rogaret, ob gratiam principis flagitij veniam, ad deliberandum paululum spatij captans, sibi & filio vnum oculum districtus iudex effodit, piū patrem, & seuerum iudicem declamando. Egit itaque censura mirabili, ut sibi & filio videndi vsus superesset, & in ultionem flagitij duo lumina, ut decreuerat, cœcarentur. Ita de bitum supplicij modum legi reddidit, ac mirabili temperamento se inter misericordem patrem & iustum legislatorem partiturus. Valer. lib. 8.

In corpore si quid eiusmodi est quod reliquo corpori noceat, vri atque secari patimur: ut membrorum aliquod potius, quam corpus totum intereat: sic in Reipublicæ corpore, ut totum saluum sit, quidquid est pestiferum amputetur. Cicero.

Nec

Nec contra Rempublicam, nec contra iusiurandum, ac fidem, amici causa vir bonus faciet, ne si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici, cum induit iudicis. Nam si omnia facienda sint, quæ amici velint, non amicitia tales sed coniurationes putandæ sunt. Idem. 3. offi.

Nullum est vitium tetrius quam avaritia, præsertim in principibus, & Rempublicam gubernantibus. Habere enim quæstui Rempub. non modo turpe est, sed sceleratum etiam, & nefarium. Idem 2. de offi.

Vt si gladium paruo puero, aut si imbecillo seni, aut debili dederis, ipse impetu suo nemini noceat: sin ad nudum vel fortissimi viri corpus accesserit, possit acie ipsa & ferri viribus vulnerare: ita cum hominibus eneruatis atque exanguibus consulatus tanquam gladius esset datus, qui per se pungere neminem vnquam potuissent: hi summi imperij nomine armati, Rempublicam contrucidarunt. Idem pro Sestio.

Cicer.

Omnino qui Reipublicæ præsumunt, duo Platonis præcepta teneant. Vnū ut utilitatem civium sic tueantur, ut quicquid agant, ad eam referant, obliuii commodorum suorum. Alterū, ut totū corpus Reipublicæ curent, ne cū partē aliquā tueantur, reliquas deferant. Vt enim tutela, sic procuratio Reipub. ad utilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. Cice. 1. offi.

Sudandum est ijs qui magistratum gerunt, pro communibus commodis adeundæ inimicitia: subeundæ sæpe pro Repub. tempestates: cum multis audacibus improbis, nonnunquam etiam potentibus dimicandum. Idem pro Sestio.

Magistratum munus esse debet resistere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Idem pro Milone.

Caput est in omni procuratione negotij, & muneris publici, ut avaritiæ pellatur vel minima suspicio. Idem. 2. de offi.

Conditionem miseram administrandarum ciuitatum & provinciarum, in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum: vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciofa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: venientes prætores expectant, præsentibus inferuiunt, abeuntes deferunt. Idem pro Flac.

¶ Iudices,

¶ Iudices, cum aduersus potentes pro æquitate certamen suscipiunt, hac Domini promissione animum suum fulcire debent. Ne paucas (inquit) repentino timore irruentes tibi potentias impiorum, Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. Item illud, Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia. Quam sit autem immane scelus iudicium peruertere, præsertim in causa pauperum, declarat illa Salomonis verba. Verti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem, nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Et laudavi magis mortuos quam viuentes, & sceliciorum utroque iudicavi qui nondum natus fuit, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitatem, ne forte extimescas vultum potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Vnde pro eo quod nos legimus, Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis, qui fingis. I. in. p. alij verterunt, Nunquid eo sociabitur tibi thronus peruersitatis, qui fingit afflictionem pro lege. Hoc autem in eos quadrat, quibus Deus Esai. 10. comminatur, Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Significat ergo illis verbis: vates regis, eos quorum munus erat leges condere, quibus respublica optime administraretur, tantum abesse ab hoc officio, ut semper habeant animos intentos ad inveniendas rationes & vias, quibus vexent atque opprimant inopes, atque ita prolegum & iudiciorum æquitate, ab his iniuriis & vim ad perniciem ciuitatis manare.

Qua cura & studio iudices de sceleratis hominibus supplicium sumere debeant, declarat regius Propheta cum ait, In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Hoc est, adhibito summo studio ac diligentia, nullaque interposita mora. &c. Nam hoc verbo, mandæ, litteræ sanctæ in hanc significationem sæpe vtuntur, quod videlicet, ea nobis dum à somno excitamur primum occurrant, quæ maxime cordi sunt, quæque potissimum curamus.

N a

Incorrupti

- Exod. 18.* Incorrupti iudicis conditiones appositissime Ietro, quamvis ethnicus, *Exod. 18.* scribit his verbis, Provide de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum: in quibus sit veritas, & qui oderint auaritia: & constitue ex eis tribunos &c. Primum ergo exigitur sapientia, secundo timor Domini: tertio veritas, hoc est, fides, & dictorum constantia: quarto auaritiæ odium. Ad eod enim iudiciorum integritati auaritia nocet: vt non contentus immoderatam pecuniæ cupiditatem à iudicibus exclusisse, odium etiam auaritiæ, tanquam rei turpissimæ & nocentissimæ indixerit. ¶ Ad eandem etiam iudicij integritatem pertinet, quod *Exod. 23.* Dominus ait, Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deues. Pauperis quoque non misereberis in iudicio. Ad ipsos vero iudices Dominus *Leui. 19.* 19. ait, Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis: iuste iudica proximo tuo. Idem etiam præcipitur *Deutero. 1. & 16.* O si hanc Dei legem iudices ante oculos semper haberent, nec in domibus eorum modius maior aut minor inueniretur. Quorum altero diuitibus, altero pauperibus iustitiæ mensuram exhibent.
- Iob. 29.* Iudices illud Sancti Iob ante oculos semper habere debet, Causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Præcipitatio enim consilij & veritatis nouerca esse dicitur: atque (vt Mimus ille ait) ad poenitendum properat, citò qui iudicat. Illud etiam Aristoteles meminisse debet, euenire aliquando, vt quedam falsa quibusdam veris sint probabiliora. Hoc enim confirmari facile potest exemplo Alipij: qui grauissimis iudicijs vt fur deprehensus, ad iudicium innocens iam iam damnandus ducebatur, nisi mira quadam ratione, eius innocentia comprobata fuisset, vt late D. August. 6. confess. lib. narrat cap. 9. vbi tandem factum hoc ad diuinæ providentiæ magisterium referens ait, Hac igitur ratione futurus dispensator verbitui, & multarum in Beelchua tua causarum examinatos, experientior instructorque discessit.
- Num. 25.* Cum filij Israel iniquiati sunt Beelphégor, ait Dominus ad Moysen, Tolle cunctos principes populi, & suspende eos in patibulis contra Solem, vt auertatur furor meus ab Israel. Qua in re vides caelestium populi facinus magis illis imputari qui nõ prohibuerunt, quam ijs qui patrauerunt: quãdoquidem hi prius puniri iubentur.
- Ad

Ad iudices populi Moses *Deutero. 1.* ait, Audite illos, & quod iustum est iudicate, siue ciuis ille fuerit, siue peregrinus: nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis vt magnum: nec accipietis cuiusquam personam: quia Dei iudicium est: hec est, quia Dei personam & officium sustinetis: ideoque eius in iudicijs integritatem imitari debetis.

Quod præcipitatio sit nouerca iustitiæ, oportetque diligenter causas omnes examinare, nihilque contra inauditam partem decernere, satis magno exemplo erit præceptum illa Dauidis sententia: qui delatoris Sibæ falso testimonio leuiter fidem præbens, absentem & innocentem Miphiboseth damnauit. Qui in hoc etiam deliquit, quod pertinaciter defendit, quod leuiter crederat. Dixit enim ad Miphiboseth, Quid frustra loqueris? Fixum est quod locutus sum. Quo etiam exemplo liquet, quantam ad persuadendum vim habeant, primæ delationes & accusationes.

Cum varijs poenarum generibus Dominus iram suam & peccatorum odium declaret, maxima illa poena est, cum peccata peccatis puniuntur: quam quidem poenam propheta designat in *Psal. cum ait, Appone iniquitatem super iniquitatem eorum &c.* in. i. t. l. t. sæpe etiã propter populi peccata Reges delinquere Dominus permittit. Qua de re. *2. Reg. legimus, Et addidit furor Domini irasci contra Israel: commouitque Dauid in eis dicentem ad Ioab, Vade nura populũ &c.* Quo in loco videre etiam licet, supplicij genus esse quo peccatorem populum Deus afficit, cum regum peccata permittit, eumque regnare facit hypocritam propter peccata populi, & dat pueros principes eius. Contra vero, beneuolentiæ & gratiæ eius beneficium est illud præstare, quod per prophetam pollicetur, Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascunt vos scientia & doctrina. Iterumque, & restituam iudices tuos vt fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus. Posthac vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis.

Quam sit pium opus impiorum puniatio declarant nouissima Dauidis verba: quibus Salomoni filio mandauit, vt de Ioab, & Semeris supplicium iureret. Hoc enim iustitiæ opere vitam finire, & animam suam Deo commendare voluit. Salomon verò in nece Ioab ad Banaiam ait, Vade & interfice eum: & amouebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Ioab à me, & à domo patris mei.

mei: & reddet Dominus sanguinem eius super caput eius &c. Ex his autem verbis colligimus eiusdem sanguinis esse reum, & qui alienum effudit, & iudicem qui de effusore supplicium non sumit. Pares enim in crimine sunt, non modo malefici, sed etiam maleficijs consentientes, aut maleficia multa relinquentes. Aduersus autem iudices in facinorosis hominibus puniendis negligentes obijcienda est terribilis illa Domini sententia contra indiscretam pietatem Achab regis prolata, Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.

3. Re. 20.

Quam vim ad iudices corrupendos munera habeant, declarat Casiodorus in Epistola quadam breuiter his verbis, Oblatio muneris, tinea est regiminis. Et Ouidius, Munera (crede mihi) placent hominesque Deosque. Hinc sapiens quidam Auro inquit loquente, nihil potest quæuis oratio. Idem etiam declarant illa Salomonis verba, Victoriâ & honorem acquirat, qui dat munera, animam autem aufert accipientium. Quomodo ergo iudicare poterit, qui muneribus corruptus est? Ideoque principibus populi sui Dominus velut ingens crimen, per Prophetam obijcit, quod in muneribus iudicauerint. Vnde est illud, Xenia & dona excæcant oculos iudicum: & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum.

Prou. 22.

Mich. 3.

Eccl. 20.

Eandem fere sententiam inuenies. Exod. 23. Et Deut. 16. Filij autem Samuelis muneribus accipiendis iudicia peruerterunt. Quocirca magna incorrupti iudicis commendatio est, nihil à quoquam accepisse: nec in aliquem immerito desæuisse. Hoc potissimum nomine innocentiam suam Samuel comprobauit. Hoc etiam nomine contra calumnias Core, Dathan, & Abiron causam suam Moses tuetur, cum ad Dominum loquens ait, Ne respicias sacrificia eorum, tu scis quod nec a sellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflexerim quempiam eorum.

1. Reg. 12.

Num. 16.

Respublica.

Philon.

CVM virum aliquem bonum, vel in familia aliqua, vel in ciuitate versari animaduerto, eam familiam, aut ciuitatem beatam prædico, existimoque eam & præsentibus bonis perfrui firmiter, & eorum quæ desunt, expectari non frustra copiam, cum Deus infinitam & incircumscriptam opulentiam suam propter dignos indignis etiam largiri soleat. Philon.

Eccl.

Fœlix iudicari meretur & ciuitas, & regio, & familia, cum aliquem virtute præditum habuit: infœlix autem, cum tali viro caruerit. Idem.

Boni viri (vt figuratius dicam) columnæ sunt populum totum sustinentes tanquam magnas domos, ciuitates & Respub. Idem.

Rempub. duobus contineri oportet, præmio & pœna.

Multitudo, aut seruit humiliter, aut superbe dominatur.

Eo omnis vitæ nostræ ratio transmittenda est, vt magnam nominis nostri famam, ex maximis in Rempub. meritis collatis, posteris relinquamus. Cicero in Vat.

O fortunata mors, quæ naturæ debita, pro patria potissimum est reddita. Idem Philip. 14.

Omnes qui patriam conseruarint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo & diffinitus locus, vbi beati æuo sempiterno fruatur. Idem in som. Scip.

Bono viro non minus curæ est, qualis Respub. post mortem suam futura sit, quam qualis hodie sit. Idem in Lælio.

Nec domus nec Respub. stare potest, si in ea nec rectè factis præmijs extent vlla, nec supplicia male factis. Idem. 3. de Natu. Deorum.

Lacæna cum filium in prælium misisset, & interfectum audisset: Idcirco, inquit, genueram, vt esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. Idem. 1. Tuscul.

¶ Eritis ait Dominus mihi regnum sacerdotale. Quid sibi vult hoc regni genus? Nimirum eritis regnum quod non armorum strepitu, sed orationum & virtutum præsidio fulciendum est. Quia in re aduertere licet, discrimen regni gentium & Christianorum. Ille enim qui sine Deo sunt in hoc mundo, prudentia sua & humanis viribus nituntur, nihil Deo tribuentes. At contra hi omne suum præsidium in Deo collocant. Quod in Dauide, Ezechia, & Iosaphath videre licet. Hinc Iacob moriens ad Ioseph ait, Do tibi partem extra fratres tuos, quam possedi in gladio & arcu meo ab Amalech. Pro quo alij verterunt, gladio & prece mea. Hinc etiam illa regis vox ad Eliseum, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga. Qui videlicet oratione tua magis, quam omnes currus & equites, regnum Israel tueris. Idem nobis

COLLE.
Exod. 19.

4. Re. 13.

N 4

innuit

Exod. 17. innuit victoria contra Hierico, quæ clangore sacerdotium tubarum, hoc est, orationum præsidio, non militum armis, capta & euerfa est. Idem etiam ostendit victoria contra Amalech, quæ magis ab vna Moïsis oratione, quam à sexcentis pugnatorum milibus pendebat.

Hiemis tempore cum naturalis calor ad interiora reflectitur, extrema corporis membra frigent: ita homines se ipsos nimium amantes, & quæ sua sunt studiosissime quærentes, in procuranda Republica negligentissimi sunt: quia vt Philosophi recte dicunt, Qui verè amat, præter vnum amare nõ potest. Et ideo qui quis magno studio & amore sua curat, communia negligit. Cæterum æstiuo tempore calor corporum interiora fugiens, ad exteriora vergit. Ad hunc modum qui Reipub. studiosi sunt, rerum suarum negligentibus esse solent: nunquam enim simul charitas & cupiditas coherent: hoc est, nemo & sua & aliena pari studio curat.

Prou. 13. Præcipuum Reipublicæ stabilimentum pietas & iustitia: iniustitia autem euersio eius est. Sic enim legitur Iustitia eleuat gentem, miseros facit populos peccatum. Hoc apertissime docuit

Iudith. 5. Achior in lib. Iudith, qui Iudæos iniuctos fore pronunciauit, si fidem & iustitiam colerent: contra vero si impietati seruirent.

Num. 24. Idem intellexit Balam ariolus qui regi Moabitarum ait: Verum tamen pergens ad populum meum dabo tibi consilium quid populus tuus populo huic facere debeat. Id autem fuit, in peccatum impietatis & perfidiæ populum opera sceminarum Madianitarum impellere: vt propter hoc facinus à Deo derelictus, prædæ pateret hostium suorum. Liqueat igitur ex his euersionem regni in pietate & iustitia consistere: quibus Deum manium suorum propugnatores faciunt. Propter decem iustorum merita, veniam Dominus quinque ciuitatibus dabat, si in ea reperti essent. Hinc Salomon iudicia esse ait, quasi vestes vrbium, quibus videlicet salus earum coninetur. Plura hac de re. Ecclesi. 10. inuenies. Propter hoc (ait) ex honorauit Deus conuentus malorum & c. quæ sequuntur.

Gene. 18. Acerrius Iudæis Dominus Leui. 18. præcepit, ne Egyptiorum aut Cananæorum more viuerent. Itaque ait, Nec polluamini in omnibus his quibus contaminata sunt vniuersæ gentes, quas

Leuit. 18. ego

ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitatores suos. Custodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus, qui peregrinantur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolare terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cum paria feceritis, sicut euomit gentem quæ fuit ante vos. Ex his verbis apertè liquet quod in Eccle. *Eccle.* legitur, & sæculorum omnium attestazione probatur, Regnum à gente in gentem transferri propter iniustitias, iniquitates, & diuersos dolos. Vnde colligimus præcipuam reipublicæ bene institutæ curam circa religionem & iustitiam versari debere, quod perpetuò salua & incolumis sit. Quod autem hoc in loco Dominus cõminatus est, rei exitus comprobauit. Hac enim de causa decem tribus periere.

Magnam apud omne genus hominum gloriam communis salutis studium promeretur. Hermes Egyptius virtutis & publicæ utilitatis studiosissimus fuit, quem propterea Egyptij & summum sacerdotem, & dein de regem ac postremo in Deum consecrarunt, ac ter maximum appellarunt, cui etiam post mortem templum dedicarunt (quodque mirabilius est) audito eius nomine capita inclinabant. Quæ omnia declarant, quantum virtutis nomen studiumque communis boni apud barbaras etiam nationes valeat.

Potentes.

NON faciunt (ait Seneca) meliorem equum aurea frenâ, COLLE. neque hominem præstantiorem fortunæ ornamenta. Empturus equum phaleras & cætera ornamenta detrahit, nudumque considerat: Idem etiam facere debet, quisquis hominis præstantiam diiudicare cupit, non illum ex fortunæ additamentis, sed ex animo, & virtutibus (quæ propria hominis & vera bona sunt) æstimet. Cur ergo tibi diues & opulentus homo magnus videtur? Nimirum quia (argute idem ait) metiris illum cum basi sua.

- Ecccl. 10.** Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Hoc est, quorum prima cura est ventri seruire. Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, non ad luxuriam. Est autem vere magnum, in potestate sobrium esse, & potentia non abuti ad libidinem. Talem autem miris laudibus attollit Ecclesiasticus cum ait, Beatus vir qui post aurum non abiit &c. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Qui potuit transgredi, & non est transgressus &c. His igitur, quibus omnia licent, non temerè præcipitur, vt tanquam in lubrico (vbi nihil gradienti obstat) caute retineant se. Dauid enim si priuatus homo fuisset, nec omnia in eius arbitrio sita essent, fortasse alienam vxorem non concupisset, aut certè non facilè in domum suam solo iussu adducere potuisset: nec deinceps eius virum interfici præcepisset. Sed (ô mira Dei iudicia) quo tempore Vrias Etheus non est ausus accedere ad suam, Dauid sanctissimus, & Spiritu sancto plenus inuasit alienam. Hoc exemplo colligere eorum pericula licet, qui in potestate degunt, quibus videlicet omne quod libet, licet.

Nobiles, Nobilitas.

- Gregor.** Nonnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatè mentis: vt minus se in hoc mundo despiciat, qui plus se cæteris vel esse aliquid vel fuisse meminerit. Greg. in Dialogo.
- Hierony.** Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, sed animas inspicit, Hiero. in Epist.
- Non est quod tibi aliquis de generis nobilitate blandiatur, si ex meliori parte sit seruus. Idem in Epist.
- Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles, quadam necessitate constringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Non enim datur nobili parti palma, sed cursui. Idem in Epist.
- Chrysost.** In illud Matth. 4. Patrem habemus Abraham. Quid prodest ei quem sordidant mores, generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipse enim se vacuum ab omnibus ostendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham, quod fuerit Noe filius? Nonne separatus de medio filiorum, qui secundum

carnem

carnem frater fuerat natus, secundum animam factus est seruus? nec familia eius sancta potuit defendere impios mores.

Quid Timotheo nocuisse creditur, quod fuit ex patre Gentili, aut quid nocuit Abrahamæ quod patrem habuit Thare, luteorum Deorum cultorem? Nonne separatus à genere suo, positus est in caput fidelium, vt iam non diceretur filius peccatorum, sed pater sanctorum? nec potuerunt eius gloriam sordidare paterni errores. Idem.

Stagnum de argento egreditur, sed non est argentum. Itaque argentum colatum seruatur, stagnum autem foras expellitur. Melius est de contemptibili genere clarum fieri, quam de claro genere contemptibilem nasci. Qui enim de claro genere clarus nascitur gloria claritatis eius, non est eius solius sed communis videtur. Ideo melius est, vt in te glorientur parentes, quam vt tu in parentibus glorieris. Ibidem.

Cum cuidam multis modis aliquis vt probrum obijceret, quod è parentibus prognatus esset ignobilibus. Mihi (inquit) dedecori sunt parentes, tu vero parentibus. Democritus. **Democri.**

Vultures ipsi nihil occidunt, sed ab alijs occisa inuadunt: ita nonnulli alienis fruuntur laboribus, alienaque se nobilitate iactant. **Theoph.**

Vt tauris natura datum est, vt pro vitulis contra leones summa vi impetuque contendat: sic ij qui valent, atque id facere possunt, ad seruandum genus humanum natura incitantur. Cicero. 3. de Finibus. **Cicero.**

¶ Quanti sit facienda vulgaris ista nobilitas declarant illa Poetæ COLLEGE verba. Nam genus & proauos & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra duco. Cum Iudæi genus ab Abrahamo iactarent, Dominus ait, Vos ex patre Diabolo estis &c. Eisdem etiam per Prophetam **Ioan. 8.** dicitur: Radix tua & generatio tua de terra Canaan: pater tuus **Exec. 16.** Amorrhæus & mater tua, Cetea.

Quàm sit vana de nobilitate & generis splendore gloriatio, de clarant innumeri penè homines, qui à virtute parentum degenerarunt. Talis extitit Esau, tales vndecim Patriarchæ innocentissimi fratris parricidio contaminati, & ab eodem apud patrem de crimine pessimo accusati: Talis Absalon Dauidis filius, Roboam

Salomonis.

Gene. 25.

Gene. 37.

1. Reg. 25. Salomonis, Manasses Ezechia, Talis etiam cuius non solum mores, sed genus etiam scriptura commemorat: de quo. *1. Reg. 25.* legimus, Erat Abigail prudentissima & speciosa: porro vir eius durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleph, qui plane Deo acceptissimus fuit. Quid hic memorem Ioatham filium Gersam filij Moyfi: qui (vt *Iudic. 18.* legimus) sacerdos fuit Idolorum? In nunc & de parentum imaginibus gloriare, qui talia monstra progenere.

Aduocati causarum.

Bernar.

Miror quomodo religiosæ aures tuæ audire sustinent huiusmodi disputationes aduocatorum & pugnas verborum, quæ magis ad subuersionem, quam ad inuentionem proficiunt veritatis. Nihil enim ita absque labore manifestam facit veritatem, sicut breuis & pura narratio. Præcinde ergo linguas vaniloquas, & labia dolosa claudere. Hi sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, disserti aduersus iustitiam, cruditi pro falsitate: sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes, vt impugnent verum. *Bernar. ad Euge. lib. 1. c. 9.*

Cassiodor.

Cassiodorus, super illud Psal. 73. Irritat aduersarius nomen tuum. Hi sunt ait quorum si nares afflauerit cuiusquam rubiginosi aura marsupij, confestim illic videbis oculos Argi, manus Briarei, & sphynгарum vngues cum eo, & periuria Laomedontis, & Vlyssis argutias, & Simonis fallacias. *Cassiodorus. vbi supra.*

Alanus.

Si in aurem iudicis, vel aduocati susurret pecunia, Orphei lyra, carmen Amphionis, musa Vergilij, voce pecuniæ suffocantur. Quid plura? vbi numus loquitur, Tulliani eloquij tuba raucescit. Vbi numus militat, Hectoreæ militiæ fulgura compescuntur: vbi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculeæ: numus vincit, numus regnat, numus imperat vniuersis. *Alanus de Cōquest. naturæ.*

Origen.

Origenes super illud Exod. 8. Percutiam omnes terminos tuos ranis. Ranæ significant clamoras aduocatorum allegationes, quæ inani & inflata modulatione, velut ranarum sonis & cantibus, deceptionis fabulas intulerunt. Ad nihil enim aliud utiles, nisi quod sonum vocis improbis & importunis clamoribus reddunt.

reddunt. *Origen. vbi supra.*

Sæpe causas tamdiu differunt, vt litigantibus plusquam totum *Innocent.* auferant: quia maior est expensarum sumptus, quam sententiæ fructus: nec terminatur negotia pauperum cœpta, quousque eorum marsupia sint euacuata, cum tamen scriptum sit, Gratis acceptis, gratis date. Ipsi vero nec gratiam gratis dant, nec iustitiam iure reddunt. Lucrum in arca, damnum in conscientia. Sed quid prodest si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? *Innocentius de vilit. cond. hum.*

Quod aduersus aduocatos turpem causam agentes, merito dici potest *COLLE.* quod Salomon ait: Qui congregat thesauros lingua mendacij vanus & excors est, & impinguetur ad laqueos mortis. Hoc autem *Prov. 21.* inter tales aduocatos & meretrices distat, quod illæ quidem corpus, isti vero linguam prostitutam atque venalem habent.

Mercatores.

Verus pœnitens aut sua relinquat, aut saltem illa quæ sine *August.* admixtione mali non administrantur deserat, vt mercatura, & militia, & alia quæ vrentibus sunt nociua: vt administrationes secularium potestatum, nisi ijs vtatur ex obedientia. *Aug. de Pœnitent.*

Sordidi putantur, qui mercantur à mercatoribus quod statim *Cicero.* vendant: nihil enim proficiant, nisi admodum mentiantur. *Cicero. ro. 1. de offi.*

Quod difficile (ait Sapiens) exiit negotians à negligentia: & campo *COLLE.* non iustificabitur à peccatis laborum. Pro quo alius vertit. Mercator vix emittabit delictum: & campo culpa non vacabit. Sequitur *Eccl. 26.* deinde. *c. 27.* Propter inopiam multi deliquerunt, & qui querit lo cupletari, auertit oculum. Sicut in medio compaginis parietum palus figitur, sic inter medium emptionis & venditionis angustia bitur peccatis.

Vulgus.

COLLE. ¶ Mirabilis plane fuit constantia Caleb, & Iosue qui cum sexcenta hominum millia aduersum se sentire atque adeo concitari viderent, nihilominus ita in sua perflitere sententia, vt contra huc tantum torrentem se opponerent, tam facilemque illis victoriã promitterent, vt diceret: Sicut panem poterimus eos deuorare. Magnum plane exemplum & ad fiduciam in suis periculis retinendam, & ad vulgi vana iudicia, & opiniones contemnendas. Infirmam enim valde est autoritas, quæ sola nititur multitudine: quando nunquã ita præclare cum rebus humanis actum sit, vt optima placerent pluribus.

Num. II. Viles vulgi mores & affectus ventri & gulæ seruietes declarantur. Num. II. his verbis, Vulgus promiscuum quod ascenderat ex Ægypto cum filiis Israel, flagrauit desiderio carniũ, sedens & flens, iunctis sibi pariter filiis Israel, & ait, Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur pisciũ quos comedebamus in Ægypto gratis. In mentem nobis veniunt pepones, porrique, cepæ, & allia &c. Ex quo etiã loco apparet quantum vilium & improborum hominum societas noceat: vulgus enim primum hanc flammam excitauit, quæ etiã filios Israel incendit.

In litteris sanctis commune & immũdum idem sunt: Cur hoc? Nimirum quia paucorum est vera & germana virtus: vitia autem communia sunt. Quare nihil mirum si quod immundum est, commune dicatur. Quisquis igitur mundus esse desideras, ignobile vulgus, & communes hominum mores & opiniones fuge: & paucorum virtutem æmulare: vel certè suspectum tibi sit quidquid multorum commune est, quidquid vulgus hominum probare solet. Recte autem Cicero, Grauior & validior est de-

cem vitiorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitia.

Cice. pro Plantio.

SECUNDA

SECUNDA CLASSIS

in qua de virtutibus & vitijs oppositis agitur.

VIRTUS.

VRO vinculo anima coacta erigitur libens iacet, sine labore ignorat, cum labore eruditur, vix leuatur, & protinus labitur. Greg. mor. lib. 4. c. 4.

Gregor.

In omnibus actionibus cogitationibus cupiditatibus, nihil malum vis: terram malam non vis, segetem malam non vis, utique sed bonam. Bonam arborem vis, equum bonum, seruum bonum, amicum

August.

bonum, filium bonum, vxorem bonam, & quid hæc magna? quoniam quidem ipsam vestem malam non vis, sed bonam, caligam postremo non vis malam habere sed bonam: aut da mihi aliquid te velle quod malum est. Solam animam vis habere malam. Quid te offendisti? Quid de te tu ipse meruisti? Non vis esse malum nisi te solum. Aug. in sermo.

Quam suauem mihi subito factum est, à suauitatibus nugarum abstinere, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim à metu vero summa suauitas intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini, omni luce clarior, & omni secreto interior. Idem. 9. confess.

¶ Anima Christiana euigila: & si qua in te sit virtus charitatis (quæ omnia sustinet) Domini tui imitare vestigia. Cõsidera quod millia martyrum tritam tibi fecerunt viam, transierunt virgines, transierunt martyres, transierunt pueri & puellæ, & adhuc times? Docet enim te ille qui est via, veritas, & vita. Via non errans, veritas non fallens, vita non deficiens. Via in exemplo, veritas in promisso, & vita in præmio. Idem de doctrina Christiana.

Sapiens nunquam solus esse potest, habet enim secum omnes. Hierony.

qui

qui sunt, & qui fuerunt boni, & animum liberum, & quocumque vult profert, & transfert, & quod corpore non potest, cogitatione complectitur: & si hominum inopia fuerit, loquitur cum Deo: nūquam bonus solus erit. Hierony. contra Iovin.

Summa tibi scientia, summa notitia sit vitia virtutesque distinguere; quæ quanquam sibi contraria semper sint, aliqua tamen ex eis tanta iunguntur similitudine, vt discerni omnino vix possint. Quidam superbiam libertatis loco ducunt, adulationem, pro humilitate suscipiunt, malitiam prudentiæ vice amplectuntur, & stultitiæ simplicitatis nomen imponunt, hac fallaci ac pessima similitudine decepti in vitijs pro virtutibus gloriantur. Idem ad Demetria.

Bernar.

Nunc frustra clamat Christus de leuitate oneris sui, sine causa iugum suum suaue prædicat: quando quidem & ab ipsis qui Christiano censentur nomine onus Diaboli, & iugum carnis, atque seculi huius delectabilis reputatur. Bernar. in sermo.

Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur. Idem in Epist.

Subito procedenti de umbra ad solem, de otio ad laborem, graue cernitur omne quod incipitur: sed cum ab his disfluere, & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenitque facile esse, quod impossibile ante putauit. Idem in Epistol.

Anima sancta cœlum est, habens solem intellectum, Lunam fidem, astra virtutes. Idem.

O vita secura vbi absque formidine mors expectatur, imo & exoptatur cum dulcedine, & excipitur cum deuotione. Idem ad milites templi.

Deum time, & mandata eius obserua: hoc est, omnis homo. Ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil est homo. Idem super cant. sermo. 20.

Fugite inquit, de medio Babylonis, & saluate animas vestras, & volate ad vrbes refugij: vbi possitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præsentibus obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præstolari. Non vos retardet conscientia, quia vbi peccata abundauerunt, superabundare consuevit & gratia: nec pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt pœnitentiæ huius

huius temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur: nec ad præsentis gratiam consolationis quæ immititur: non ad futuram gloriam quæ promittitur. Si verbis non creditis, operibus credite, exemplis acquiescite plurimorum. Currunt vndique peccatores ad pœnitentiam, & natura pariter & consuetudine delicati: nihil credentibus impossibile, nihil amantibus difficile, nihil asperum. mitibus, nihil humilibus arduum reperitur: quibus & gratia sit in auxilium, & obediens deuotio lenit imperium. Idem Bernard. in sermo.

Vis nunquam tristis esse, bene viuere. Bona vita semper gaudium habet. Hugo lib. 3. de Anima. *Hugo.*

Virtus duritia extruitur, mollicie destruitur. Tertul. *Tertul.*

Virtutes ilico assequi impossibile est, Quomodo enim quam minimis laboribus, res longe maximas assequi queas? Cyrillus. *Cyrillus.*

Gaude cum virtutis opus edis, sed ne extollaris, ne forte naufragium in portu facias. Nilus. *Nilus.*

Sicut malitia etiam ante gehennam, eos qui hic ea participant, cruciare consuevit: ita virtus etiam ante regnum eos qui hic eam operantur, præparat voluptati, & cum spe optima, & delectatione perpetua viuere facit. Chrysof. super Ioan. *Chrysof.*

Gaude innocentia, & exulta, gaude inquam, quia vbique illæsa es: vbique secura: si tentaris, proficis: si humiliaris, erigeris: si pugnas, vincis: si occideris, coronaris. Idem in sermo.

Virtutem infinitis sudoribus, & labore vix acquiri, studio, ac fatigatione vix rectè administrari posse, ex sacris litteris didicimus. Idem.

Si quis vitam laboriosam æstimat, suæ desidiæ est accusatio. Si enim minaces nautæ pelagi fluctus, si tempestates, ac hyemes agricolis, si vulnera, cædesque militibus, si grauissimi ictus, plagæque pugilibus leues videntur, & tolerabiles sunt propter spem temporalium, ac pereuntium commodorum, multò magis cum cœlum præparatur in præmium, nihil ex præsentibus asperitatibus debet sentiri. Maxime labores mitigat in benignum finem venire promissum. Nec aspicias quod via est aspera, sed quo ducit: nec aliam, quæ lata est, sed vbi desinit. Idem super Matthæum.

Si quid feceris honestū cū labore, labor abit, & honestū manet: si quid turpe cū voluptate, turpitudō manet, voluptas abit. *Anl. Gel.*

Facilius

Quintil. Facilius secundum naturam, quam contra eam viuitur. *Quintil.*
tilia.

Plautus. Animus æquus, optimum est fortunæ condimentum.
Bonus animus in re mala dimidium est mali. Idem.

Cicero. Quibus curis, & angoribus stulti conficiantur, & quibus sapientes perfruantur voluptatibus. Vide *Cice. lib. 1. de finibus.*

Virtus est per se ipsa laudabilis, & sine qua nihil laudari potest. Idem. 2. de Orat.

Virtus nihil est aliud, quam in se perfecta, & ad summum producta natura. Idem. 1. de Orat.

Nihil est amabilis virtute, nihil, quod magis alliceat homines ad diligendum: quippè cum propter virtutem, & probitatem, eos etiam, quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea est vis ut eam (quod maius est) in hoste etiam diligamus. Idem in *Lælio.*

Cum aliquid clementer, mansuete, iuste, recte, moderate, sapienter factum, aut legimus, aut audimus, quo studio incēdimur, non modo in gestis rebus, sed etiam in fictis? Idem pro *Marcel.*

Ea virtus videtur præstantis viri, quæ est fructuosa alijs, sibi autem laboriosa, aut periculosa, aut certe gratuita. Idem. 2. de Orat.

Non sunt isti audiendi, qui virtutem duram & quasi ferream esse volunt. Idem in *Lælio.*

Virtutis tanta est vis, ut non possit unquam esse vir bonus non beatus. Idem in *Pison.*

Cum fateamur fati magnam vim esse in vitijs ad miseram vitam, fatendum est etiam eandem vim in virtute esse ad beatam vitam. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. Idem. 5. *Tuscul.*

COLLE. ¶ Virtutum quam vitiorum viam esse suauiore, hoc argumento probare licet. Dic mihi, si duo homines eodem morbo ægrotarent, quorum alter omnia sapientissimi medici præcepta sollicitè seruaret, alter vero inedia, & laboris, ac medicina impatiens, effrenata cupiditate in prohibita & noxia ferretur: vter horum quæso, non valetudini (de qua modo non disputo) sed voluptati, & iucunditati vitæ, melius consuleret? Non dubium quin prior ille:

ille: quando paucorum dierum labore ingentes, ac diuturnos, (expulso celeriter morbo) redimeret labores. At breuis, & exigua intemperatis ægri voluptas magnos ac diuturnos (proclato morbo) sibi pareret cruciatus. Ita igitur viri boni (qui consilio, & ratione omnia tractant) multos magnosque labores minimo negotio redimunt. Contra vero improbi dum temerè, ac sine villo rationis freno ad inconcessa rapiuntur, in maximas se quotidie calamitatum angustias conijciunt.

Iugum Domini suaue esse, ignorant, qui mysterium Christi & causam aduentus eius non agnoscunt: cuius vna causa fuit, ut viam Dei facilem & planam efficeret. Hinc *Esai.* Erunt ait, praua in directa, & aspera in vias planas. Et omnis vallis exaltabitur &c. *Isai. 40.* Hoc ipsum Dominus apud *Ezechielem* apertius declarat his verbis. Auferam à vobis cor lapideum & dabo vobis cor carneum & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis & illa faciatis. Hoc igitur fauore & spiritu celitus misso, fit iugum Christi suaue, & onus eius leue. Leue inquam quoniam & spiritum hunc ipse in pios immittit, & legis onus quod neque nos neque patres nostri olim portare potuerunt, sustulit. Onus igitur legis minuendo, & gratiæ suæ fauorem adaugendo, onus suum leue & iugum suaue fecit. Quemadmodum ergo aratro inuento agrorum cultus facilius est effectus, ita per gratiam quæ nobis eius merito donatur, diuinæ legis onus leue efficitur. Si igitur Gentilitas in Deos olim consecrauit, alium qui medendi, alium qui terras stercorandi, alium qui arandi rationem & artem inuenit, quid quæso nos salutis nostræ auctori Christo debemus, qui iter ad æternam foelicitatem (quod antea impeditum fuerat) facilem nobis atque planum effecit?

Iustus omnia agit cum consilio & ratione: improbus autem more pecudum affectibus & cæco impetu fertur. Hinc fit ut quemadmodum ædificia quæ ad regulam & amusim fiunt, stabilia & firma, in quavis etiam tempestate manent, quæ vero contra amusim eriguntur, facile quouis ventorum ac imbrium impulsu ruant: ita res piorum omnes stabiles & inconcussa, in quavis fortunæ mutatione manent: improborum autem turbine & tempestate iactantur. Vnde conuenienter iusti per ligna illa leuigata siue quadrata (ex quibus arca

Noe fabricata est) figurantur. Quadratum enim est, quod nulla vaeillat ex parte: sed quocunque ieceris, fida & solida statione consistit. Hinc vita iustorum placida est & secunda, impiorum autem inquietata, & mille curis, angoribus, & casibus obnoxia.

Virtus (ait Poeta) laudatur & alget. Virtutem homines in communem laudant, & ad sidera tollunt. Ceterum cum ad singularia virtutum officia, hoc est ad humilitatis, patientiae, & obedientiae ceterasque virtutum actiones eos invitamus virtutis ipsius dignitatem allegantes, ibi clamant, detrectant, remis velisque virtutem quam paulo ante laudauerant, detestantur. Contra vero vitia, homines in genere execrantur: ut avaritiam, luxuriam, superbiam, quae tamen cum ad singulares actiones ventum est, toto studio sectantur, quasi ea non sint talia, qualia paulo ante esse diffiniebant: quaeque singularia quae sub aliqua specie continentur, speciei ratione & naturam amiserint: quod esse nullo modo potest.

Psal. 118. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisivi. Quisquis enim mandata Dei tota animi contentione exquirat, vno Deo contentus est (quem nisi volens amittere non potest) cetera vero fastidit. Itaque qui Deum habet, nihil praetera immoderate cupit, nihil optat, nihil timet, atque ita in summa pace & cordis latitudine degit, ut qui in tutissimo & inexpugnabili loco omnes opes suas repositas habeat.

Temporalis vitae subsidia bonis nunquam defutura sunt. Habent enim firmam hanc promissionem Domini, Quaezite primum regnum Dei &c. Et illam, Junior fui etenim senex, & non vidi iustum derelictum &c. Item Prouer. 4. Egestas a Domino in domo impij, tabernacula autem iustorum benedicentur. Cuius rei gratia ad pietatem & virtutem Propheta nos hortatur cum ait. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum. Sed hanc tamen materiam late persequuntur amici Tob, quorum Eliphaz infame inquit, eruerit te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguae absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terrae non formidabis. Haec igitur necessaria vitae subsidia, quatenus aeternae

Prou. 15. vita conducunt, pijs nunquam defunt: Melius est autem parum cum timore Domini, quam thesauri magni, & insatiabiles. Et in *Psal. 36.* Psalmo. Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.

ras. Quamobrem elegi (inquit) abiectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum, quamuis opulentissima sint. Iustus enim (ait Salomon) comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum in saturabilis. *Psal. 83.* *Prou. 13.*

Timor Domini apponet dies: anni autem impiorum breuiabuntur: Ex hoc patet & pios & improbos non omnino secundis causis esse subiectos: quibus salus & vita corporis continetur: quando quidem utrique bona & mala pro meritorum ratione recipiunt. Hinc illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. *Psal. 54.* *Gene. 38.* *3. Reg. 3.* Onam Iudae filium ante diem occidit Dominus: sed quod rem detestabilem faceret, Salomoni vero diurnam vitam, si in officio permaneret, pollicetur.

Maximam virtutis commendationem postrema illa Salomonis verba continent: quae post longam disputationem tandem colligit se, & summam rei comprehendit his verbis. Finem loquedi omnes pariter audiamus, Deum time, & mandata eius observa: hoc est enim omnis homo, & cuncta quae sunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum siue malum sit. Hac enim loquendi figura, totam hominis felicitatem, opes, salutem, ac postrema omnia hominis bona in vno Dei timore & obedientia sita esse declarauit.

Quamuis ex natura sua virtus etiam improbis amabilis sit, ubi tamen ijs vel exemplo vel verbo aduersatur, inuisa esse incipit. Vtrumque autem declarauit Dionysij tyranni filius: qui quamuis patris scelera immensa luxuria cumulasset, Platonem tamen propter virtutem diuinis honoribus affecit: quem tamen postea Syraculis ablegauit, ne scilicet in illius conspectu turpior appareret. Itaque non mirum est improborum verba esse quae in lib. Sapient. referuntur. Circumueniamus iustum quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris &c.

De amore & studio virtutis & sapientiae multa leges Eccles. 6. ubi inter alia sic habes. Fili a iuuentute tua excipe doctrinam, & usque ad canos inuenies sapientiam. Quasi is qui arat, & qui seminatur, accede ad illam, & sustine (i. expecta) bonos fructus illius. In opere enim ipsius exiguum laboris, & cito edes de generationibus (hoc est) de fructibus illius. Quam aspera est nimium indoctis hominibus sapientia, & non permanebit in illa excors. Quasi lapidis

virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur proijcere illam. Hoc est, quemadmodum Lydius lapis, purum ab adulterino auro discernit, ita virtutem boni viri amplectuntur; mali autem eam protinus ut illam attingunt, a se rejiciunt. Ex his verbis colliges, quomodo virtus & facilis & difficilis sit pro varijs hominum studijs & ingenijs. De studiosis enim dicitur, in opere ipsius exiguum laboris: de inerbibus autem nimis esse asperam & onerosam. Utimur autem hoc loco ad exhortationem virtutis.

Vitia sub virtutis specie.

Gregor.

Sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere, se existimant ex humilitate: ita & multi loquuntur per impatientiam elationis, & tamen se loqui credunt per libertatem rectitudinis. Gregor. in moral.

Quidam ut fruatur Deo dispensatorie utuntur saeculo, alij ut saeculo fruantur, transitorie Deo utuntur. Greg. in mor. lib. 2. c. 9.

Bernar.

Magna abusio, parcitas putatur avaritia, sobrietas austeritas creditur: silentium tristitia reputatur. E contra remissio, discretio creditur: tristitia silentium iudicatur. Loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas: mollicies vestimentorum & equorum fastus, honestas: lectorum superfluus cultus, munditia. Bernar. in Apol.

Prosper.

Superbus vult se credi constantem: prodigus, liberalem: avarus, diligentem: temerarius, fortem: inhumanus, parcum, ignavus, quietum: timidus, cautum. Prosper. de vita contemplativa libro quarto.

Clima.

Sicut cum aquam ex fontibus exhaurimus, nonnunquam ea etiam, quae dicitur rana, vna haufimus: ita & cum virtutes exercemus, fit saepe, ut & vitia clam illis implicita, & connexa simul arripiamus, exempli causa: hospitalitati, gastrimagia connexa est dilectioni, fornicatio: discretioni astus: prudentiae, nequitia: mansuetudini, simulatio, & tarditas, & desidia: gaudio, elatio: spei pigritia: quieti solitudinis, accidia & torpor: castitati, amaritudo: humilitati confidentia: atque his omnibus veluti commune colyrium, imo vero venenum, inanis gloria connexa est. Ioan. Clima. Grad. 16.

Cernenda

Cernenda sunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quae virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam, malitia, & temperantiam, immanitas in voluptatibus aspernendis: & magnitudinem animi, superbia in animis extollendis: dispicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem superstitio, studiisque bonis similia videntur ea, quae sunt in eo genere nimia. Cice. in Part.

Nulla periculosiora vitia, quam quae virtutem imitantur. Quintil. Quintil.

¶ Saepe staneus discus adeo splendet, ut argenti nitorem imitari videatur, quid tamen illud sit, ignis declarat. Stanum siquidem in igne liquefit, argentum vero immotum manet. Ad hunc modum falsa iustitia veram imitatur, tribulationis tamen ignis declarat, quae vera quae falsa sit. COLLE.

Pulchra sane religio: ut Iudaei religiosius sabbatum Parasceves celebrarent, rogauerunt Pilatum ut crucifixorum crura frangerentur: quod tormenti genus grauissimum erat. Haec est hypochritarum religio. Idem etiam non introierunt praetorium ut non contaminarentur, qui tamen eodem tempore innocetissimi agni sanguine se cruentabant. Sic fidelium multi, maiora praecipua violantes, de minimis solliciti sunt.

Idololatrum olim simulacris ligneis & lapideis Iouis & Martis aut Mercurij nomina imponebant, quibus impositis protinus illa tanquam vera numina adorabant. Ad hunc modum scelerati homines virtutibus quidem ignominiosa nomina, vitijs autem honorifica imponunt, quae ex re illud protinus sequitur, ut affectus nostri non rerum naturam, sed nominum attendentes, virtutes oderint, & vitia confectentur. Hoc Satanæ artificium est.

Virtus in medio.

¶ Virtus ideo difficilis est, quia in medio ita consistit, ut quocumque te inclinaveris, a veritatis tramite deues. Quare per virtutis iter tanta cura ingredi debemus, quanta qui per funem aliquem in sublimi positum in publicis spectaculis procedunt: qui si vel leuiter

O A

à medio

à medio declinent præcipites ad ima ruunt. Sic igitur à virtute cadit, quisquis à media illa semita debeat. Quoniam virtus ac etiam veritas in medio constituta est, quibus in utroque latere duo vitia velut in insidijs posita sunt, quæ frequenter virtutis imagine fallunt, ideo magna cura providendum, ut medium in omnibus spectemus, & extrema omnia fugiamus. Hac autem ratione, ab huius miserandæ ætatis erroribus tuti esse poterimus. Itaque non tantum tribuamus spei, ut timoris Domini obliuiscamur, & aut in præsumptionis vitium incidamus: Rursumque non ita immodico timore concutiaris, ut absorbearis ab ipso & spei anchoram amittas. Præterea non ita te externis caeremonijs addicas, ut internæ puritatis & pietatis obliuiscaris (quod Pharisæorum erat) neque ita sola spiritualia exercitia colas, ut externa opera sacraque caeremonias cum Lutheranis fastidias atque contempnas. Non ita te contemplatiuæ vitæ studijs addicas, ut proximorum curam penitus negligas (præsertim cum opera tua egent) neque te ita illis totum tradas, ut orationis & meditationis studium omnino deferas. Ad hæc non tantum tribuas gratiæ, ut liberum arbitrium cum Lutheranis extinguas: nec tantum libero arbitrio, ut gratiam cum Pelagianis deijcias. Item non ita tibi tuisque viribus diffidas, ut desperatione fractus, otio rotapeas, nihilque audeas conari: nec rursus ita coneris, ac tibi ipsi innitaris, ut non totus ex diuino auxilio pendeas. Cum vero passionis dominicæ mysterium contemplaris, non ita solam eius misericordiam, bonitatem, & charitatem (quæ tibi maxime elucet) spectes (quod spem & charitatem tuam in Christum alas) ut non etiam in alijs Christi virtutes oculos conijcias, ut intelligas quid tibi sit eius exemplo faciendum. Lutherani illud tantum aspiciunt, quo segnes ad bene operandum efficiuntur: at catholici utrumque aspicerere debent, ut in timore pariter & amore Domini radices figant. In illo namque Ezechielis libro scripta erant, lamentationes, & carmina & v̄: ut intelligas in Christo non modo quæ ad laudem & gratiarum actionem, sed etiam quæ ad præteritorum dolorem & futurorum cautionem faciunt consideranda esse. Itaque si mel inuenisti, comede quod tibi sufficiat, ne forte &c. Mel autem suauissimum est gratia, misericordia, & charitas Saluatoris: quæ ita consideranda sunt ne quæ sunt officij nostri quo-

quoquo modo obliuiscamur. Ad huc modum sunt alij qui solâ Dñi misericordiam contemplantès, in peccatis securi in utramque aurem dormiunt. Alij rursus diuinam ita iustitiam metuunt, ut infinitis scrupulis conscientiæ, & immodico timore ac diffidentia obruantur: cum utrumque tamen considerandum esset, iuxta illud: Ne dicas, misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum non memorabitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proxima, & in peccatores respicit ira illius. Omnibus ergo in rebus medium tenendum est, & extrema omnia declinanda. Sic cibos sale, modico non multo condimus: sic vinum aqua temperamus: quidquid enim aut nimium aut parum est, extra regulam est. Solus erga Deum amor, modo caret: quia (ut ait Bern.) Causa Deum diligendi, Deus est: modus est sine modo diligere. Hac pertinet & illud ex Prouer. Qui fortiter premit vbera ad elicionem lac, exprimit butyrum, & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. Ex quibus verbis illud colligimus, quod apprime in vita esse vtile. Comicus ait: Ne quid nimis, sed omnia modeste.

Virtus facilis & difficilis.

¶ Caro nostra habitat in patria sua, anima vero (cuius est cœlestis origo) advena est & peregrina, Radices malorum videlicet affectus sunt intra nos, nobiscumque nascuntur: bonorum vero radices (quæ sunt dona Dei) extra nos sunt, hoc est aliunde importantur. Mala opera per nos edere possumus: bona vero (hoc est Deo grata) sine Dei ope non possumus. Ut bonus sis, virtutes omnes habere necesse est: ut vero malus, vnũ sufficit vitium quo detinearis. Ut pio aliquo affectu in Deum mouearis, frequenter magno labore conandum, & omnia tentanda sunt, ut vero aut ira, aut odio, aut libidinoso aliquo affectu inflâmeris, sola frequenter cogitatio, vel intransitu hoc efficit. Ex his patet, virtutem quidem esse difficilem, atque salutis viam ac proinde summa ope atque vigilantia nitri oportere, ut eam assequamur. Quamuis non abnito diuina præsidia volentibus præsto esse, quibus hæc tantæ difficultates superentur. Ardorem atque difficultatem esse salutis viam, contraque vitiorum facilem, vel hoc argumento probare licet: quod virtus quidem consistit

sistit in medio, vitium vero sit recessus à medio. Mediū vero simplicissimum est, in quo sita virtus est: à medio autem infinitis pene modis receditur totidemque modis peccatur, ideo peccare facile, virtutem sequi difficile. Præterea quemadmodum terra sponte sua spinas & tribulos germinat, fruges autem, nisi adhibito cultu non profert (propter quod dictum est, In sudore vultus tui vinceris pane tuo) ita vitia in homine sponte nascuntur, virtutes vero nili studio, & labore minimè parantur. Vnde est illud, Virtus odit inertes. Et, Moles animos virtus odit. Et, vestietur pannis dormitatio, Et, In regno voluptatis virtuti non est locus.

Liber ille qui in Apocalypsi Ioanni traditur deuorandus in ore quidem dulcis, in ventre amarus erat. Hoc autem significat dulcissimam quidem esse diuinæ sapientiæ & virtutis possessionem, quæ tamen cum amaritudine coniuncta sit, qui enim addit scientiam addit & dolorem. Vnde Eccles. 4. legimus, Sapientia filiis suis vitam inspirat. Et infra. Timorem & metum, & probationem inducet super eum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, &c.

In fine quies, in itineribus vero quibus ad finem peruenitur, labor est: Placet enim salus, placet parva pax, & victoria, & acquisita sapientia: At itinera quibus ad hæc peruenitur, laboribus plena sunt. Id ipsum in virtutum acquisitione inuenitur. Iucundissima res est amor Dei, via vero ad hunc amorem difficilis, cum ad hoc necesse sit, omnes carnales voluptates & amores refecare. Iucundissima res est gaudium in Spiritu sancto, sed qui hoc gaudio frui vult, dicere cum Propheta debet. Renuit cōsolari anima mea &c. Denique idem cum Deo fieri, hoc est, idem velle atque nolle, suauissima res est, verum vt huc peruenias propria voluntas amputanda est. Labor itaque in via, quies autem & lætitia in viæ termino est.

Quod sit difficile virtutem & sapientiam assequi, declarat Eccles. his verbis. Cum adhuc iunior sum, priusquam oberrarem, quæsiui sapientiam palam in oratione mea. Ante tempus postulabam pro illa, & vsque in nouissimis inquiram eam: & florebit tanquam præcox vua. Cōparat autem sapientiā præcoci vuae, quia cito illam assequutus est. Quod ipse protinus explicat, cū subdit. Inclinaui modicè aurem meā, & excepi illam. Et mox, de eadem sapientia

Eccles. 4.

piencia loquens: In proximo est (ait) inuenire illam. Videte oculis vestris, quia modicum laboraui, & inueni mihi magnam requiē.

Quemadmodum diuina lex, improbis corruptis que affectibus grauis & insuauis est: ita contra purgatis mentibus suauissima est ac leuissima. Hinc de præceptis diuinæ legis Propheta ait, Desiderabilia esse super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & fauam. Cui simile est & illud: In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus diuitijs. Item illud, Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est. Dilectio enim dilectæ rei assidua eius meditatio nem parit: assidua vero meditatio, æstuantis amoris indicium est. Vbi enim est thesaurus amoris, ibi est & cogitatio cordis. Vnde D. Fulgentius ait. Ex amore cogitationem, ex assidua vero cogitatione, amorem intellige.

Virtus initio difficilis, sed in progressu est suavis. Hinc Apostolus: Omnis disciplina in præsentem quidem non videtur esse gaudij sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam afferit iustitiæ. Hinc sponsa in Cant. Mandragoræ, inquit, in portis nostris dederunt odorem suum. Mandragoræ autem vt August. contra Faust. lib. 22. cap. 86. ait. Poma quædam pulchra, & odorifera sunt, acerba tamen & insipida. Quibus præclaræ virtutum actiones, itemque dicta, facta que Domini Saluatoris conuenienter designantur: quæ in portis, hoc est, totius mundi theatro per prædicationem Euangelij odorem suum dederunt (sicut Apostolus ait, Christi bonus odor sumus &c. Et alibi, Odorē notitiæ suæ per nos effundit in omni loco) quæ tamen cum odorifera & pulchra sint, amara tamen, præsertim non assuetis & inexercitatis sunt.

Fortasse pius Lector pugnantia nos dicere tam in hoc capite quam in præcedentibus & sequentibus arbitrabitur, cum virtutem modo facilem modo difficilem prædicamus. Verum ne harum rerum specie fallamur vulgatum illud ad memoriam reuocandum est. Distingue tempora & concordabis iura. Cōstat enim virtutem circa difficile versari: quæ tamen initio nondum assuetis nec eius habitum assequutis difficilis planè existit. Vnde est illud Aposto. Omnis disciplina in præsentem quidem &c. Hebr. 12. Cæterum assuetis & habitum assequutis, facilis est atque incūda: præfer-

August.

præsertim cum spiritali gaudio atque lætitia & deuotionis affectu perfundimur. Tunc enim cum Propheta dicimus, In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut. i. o. d. Si autem virtutis & vitiorum vias inter se conferamus non dubium quin utrobique & labores sint, & item delicta quauis longe dispares ac dissimiles: illic enim spirituales, hic vero carnales delicta reperiuntur. In vniuersum autem (si plena circumstantiarum omnium collatio fiat) & iucundiores virtutum quam vitiorum viam esse certum est. Hoc enim ipsi etiam impij testantur, cum se vias difficiles ambulasse dicunt: Et Psal. Contritio & infœlicitas in vijs eorum &c. Hoc nos concione. 2. in festo B. Matthiæ Apostoli latè probamus septem vitiorum totidemque virtutum collatione facta: quântum fellis & absinthij, quantumque amaritudinis in his septem vitijs, quantumque dulcedinis & iucunditatis in virtutibus illis oppositis inuit, ostendentes.

Virtutis modus.

Gregor. **H**olocauftum siccū est, quod orationis lachrymæ nõ infundunt: holocaustum vero pingue est, quando hoc quod bene agitur, corde humili etiã per lachrymas irrigatur. Greg. super illud. Holocaustum tuum pingue fiat &c. hom. 7.

Idem super illud Ezechiel Esai. 40. Mutabunt fortitudinem, sic ait. Tunc fortitudinem mutamus, cum tâta virtute præsens sciculum fugimus, quanta quærebat.

Plin. Satius est vnum aliquid insigniter facere, quam multa mediocre.

COLLE. ¶ Non solum quid facias, sed quo animo facias, maxime refert; frequenter enim grãtior apud Deum est modus operandi, quam opus ipsum quamlibet egregium ex natura sua sit. Sicut vitibus vilior studiose conditus, suavior interdum est, quam alius longe pretiosior, si male conditur. Quid humilius saltatione Dauidis ante Arcam? quæ tamen Deo propter sancti viri affectum gratissima extitit.

Sunt quidam qui ad eò indiscrete in alicuius boni publici amore feruntur, vt non vereantur malis artibus ad illud consequendū niti:

nisi cum tamen scriptum sit. Iuste quod iustum est exequaris. Et alibi. Ego ait Dominus diligens iudicium, odio habens rapinam in holocaustum. Hi similes esse videntur vxori, quæ vt inopia viri consulat, se ipsam prostituit.

Quo studio atque ardore virtuti incumbere debeamus Proter. 7. Salomon indicat, his verbis. Serua mandata mea & viues, & legem meam quali pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis, & scribe in tabulis cordis tui. Dic Sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Similem commendationem atque etiam acriorem inuenies. Deutero. 6. & 28.

Perfecti viri est, non solum legem Dei seruare, sed ardenti etiã amore ipsam diligere, & in ea seruanda oblectari. Vnde Iudith hoc nomine commendatur, non solum quod casta fuerit, sed etiã quod castitatem amauerit. Malachi. quoque. 6. præcipitur nobis, non solum vt misericordes simus, sed etiam vt misericordiam diligamus. Simili quoque ratione animus contra vitia formadus est, vt non solum ea fugiat, verum etiam detestetur. Quale est illud, Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Ietro quoq; Moyli focer, quærit iudices, non solum qui pecunia non corrumpantur, sed etiam qui auaritiam vt monstrum horrendum oderint, & detestentur.

In Ecclesia Græca hoc olim obseruabatur, vt cum panis sacrandus præfente populo ad altare offerebatur, altaris minister suggestum conscendens, plebem his verbis admoneret. Sancta sancte: hoc est, vt quæ sancta erant, sanctitatis affectu homines celebrarent. Idem igitur in pietatis operibus seruandum est, vt videlicet iuste quod iustum est exequamur: & quæ optima sunt optimo modo faciamus. Quod planè vates regius se præstaturum pollicetur, cum ait. Holocausta medulata offeram tibi: hoc est pietatis opera intimæ charitatis, ac deuotionis medullis condita. Hęc enim medulla non tam in natura operis, quam in voluntate ac deuotione est operantis.

Præcipue in omni actione virtutis circumstantiæ sunt, voluntatis promptitudo, & intentionis puritas: quas Propheta simul coniunxit, cum ait. Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est. Tunc enim purissimum Deo cultum exhibemus cum nullo necessitatis vinculo coacti, solum

lam illius bonitatem attendimus, propter quam illi famulamur.

Non oscitanter & segniter, sed studiosissime esse Deo seruiendum, insinuant illa verba, Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. In hac enim re locum non habet vera illa cæteris in rebus Comici sententia, Nihil nimis, Inter viri quoque iusti laudes ea in primis numeratur, quod in mandatis Dei cupit nimis, id est, meditatione legum diuinarum vehementer delectatur: nec illarum veneratione quicquam habet antiquius. Huc pertinet & illud, In toto corde meo exquisiui te, Et, Legem tuam in medio cordis mei, Et, In corde meo abscondi eloquia tua &c. Quibus verbis significat se sic diuinis eloquijs affectum, vt ea tanquam pretiosissimum thesaurum in intimis animi sui recessibus condita seruet. Huc pertinet & illud, Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Item illud, Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Hanc autem lætitiã idem Propheta postulat à Domino. Pro eo enim quod nos legimus, Suscipe seruum tuum in bonum, Alij legunt, Oblæta seruũ tuum in bonum: hoc est, sic animum meum, amore pietatis & virtutis inflamma, vt omnes voluptates meas in illis positas & constitutas habeam.

Quo studio diuinæ legis obseruationi incumbere debeamus, declarant illa Dauidis verba, Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei sunt. Quemadmodum enim homo qui ex vinea quam possidet sibi suisque omnia quæ ad vitæ cultum pertinent, suppeditat: omne studium suum in ea excolenda infumit: ita vir iustus tota animi contentione in diuinorum mandatorum obedientiam incumbit: ex qua sibi bona cuncta & in hac vita & in futura pollicetur. Scit enim scriptum esse. Homo sensatus credit legi Dei & lex illi fidelis: quæ videlicet quidquid cultoribus suis pollicetur, fideliter & abundè præstat. Idem significant & illa verba, Portio mea Domine dixi custodire legem tuam. Et illa, Item, Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum &c. Significant enim hanc esse hæreditatem suam, hanc portionem, hoc patrimonium, cui vni deseruiat, & à quo opes omnes suas expectet, nihilque præterea curet.

Iuxta

Iuxta Aristotelis sententiam non dicitur, virtutem assecutus, qui secundum eam operatur: sed qui in ea exequenda oblectatur. Hoc enim cuiuscunque habitus præsertimque consummatæ virtutis opus est. Vnde Salomon ait. Gaudium est iusto facere iustitiam.

In pacificorum hostijs præcipit Dominus offerri adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrinsecus. Omnis enim adeps Domini est iure perpetuo: ideoque eius est sicut & sanguinis prohibetur. Hic est autem ille adeps de quo ait Propheeta, Sicut adipe & pinguedine repletur anima mea. Hac ergo pinguedine, intimæ dilectionis ac deuotionis suauitas designatur, quam à nobis potissimum Dominus in omnibus bonorum operum sacrificijs exigit, vt hac ratione holocaustum nostrum pingue fiat.

Communes sacrificiorum legeserant, primum quod omnia pecora immaculata esse debebant, deinde quod igne cremanda. Quæ duo significant, omnia bonorum operum sacrificia igne charitatis inflammanda & offerenda esse: deinde, quod nullum in eis vitium reperiretur, sed vt iuste, quod iustum est exqueremur. Idem autem significatur cum omnis victima super fermentato offerri prohibetur. Fermento autem peccatum & malitiam designari constat. Quod vero sal in omni sacrificio offerri præcipitur, partim quidem ad discretionem, quæ in virtutis operibus exquiritur, partim vero acerbitas & amaritudo quædam commendatur: Bis enim Deo gratum est, quod tum pium, tum etiam laboriosum opus est. Labor enim gratissimum boni operis condimentum est. Quam rem Tobix exemplo comprobare licet. De quo illud in primis memoratur, quod cum vnum ex filijs Israel in platea iugulatum rescuisset prandium reliquerit, vt defuncti corpus humaret. Non ergo mora traxit, non diutius distulit, non expectauit conuiuij finem, sed omnibus relictis ad pietatis opus occurrit. Hoc enim nomine Angelus opus illud commendat, cum ait. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum &c. ego obtuli orationem tuam Domino.

Intentio

Intentio recta in virtute.

Gregor.

QVI pro virtute quam agit humanas laudes desiderat, rem magni meriti, vili pretio venalem portat. Gregor. lib. 8. Moral.

Sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus inniuntur: sic vita nostra in virtutibus, virtutes autem in intentione subsistunt. Grego. in Moral.

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quesita non fuerit, tamen oblata delectat. Greg. vbi supra.

Ve homini (ait Eccl.) terram ingredienti duabus vijs. Quo in loco Greg. Duabus vijs homo terram ingreditur: quia & Dei est quod opere gerit: & mundi quod querit. Gregor. in moral. lib. 1. cap. 27.

Bona nostra tribus modis hostis insequitur: aliquando intentionem polluit, aliquando in ipsa actione malum intermiscet, vt gloria quæ quesita non fuerat, oblata delectet: aliquando in fine actionis illaqueat, eo vehementius, quo securior iam videbatur operans. Greg. vbi sup. c. 3.

Iustus in bono opere nec à corde gloriam, nec à lingua laudem, nec à manu munus expetit. Gregor. vbi sup. lib. 9. c. 17.

Deus verba ex corde pensat, ideo Phariseum sua opera narrantem deiicit. Ezechiam eadem commemorantem, stabilit. Grego. lib. 12. c. 15.

Bona quæ omnibus innotescunt sine periculo esse vix possunt. Idem. in moral.

August.

Minus te Domine amat, qui tecum aliquid amat, quod nõ propter te amat. Aug. Confess. lib. 10.

Domine ante te est semper omne desiderium meum, ante te tota cogitatio mea. Tu omnium spirituum ponderator, & vtrum radix sit dulcis an amara, de qua foris pulchra folia emittuntur, tu iudex interius melius nosti, & perscrutaris.

Non amatur quod propter se non amatur, si gratiam ideo tibi dedit Deus, quia dedit gratis, gratis ama: noli ad præmium diligere Deum, ipse sit præmium tuum. Idem super Ioan.

Idem, non sunt omnia bona, quæ bona fiunt intentione.

Sola

Sola pietatis causa est, vbi carnis nulla notitia est.

Super illud, Attendite ne iustitiam vestram &c. Deus arguit largientem ad suam famam, non ad pauperis famam: iudicat, non vbi facias, quando facias, sed qualiter facias: quia Deus de cordibus non de manibus facta meretur: & de sensu, non de locis, operis colligit qualitatem. Misericordiam coram se solum vult fieri, qui solius est misericordiæ & remunerator & testis: Te inquit faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Putas quantum velit nescire alterum, qui te ipsum qui facis vult aliqua tui parte nescire? Raue. in sermo. de Eleemofy.

Honestum est quod detracta omni utilitate, sine vllis præmijs fructibusvè per se ipsum iure potest laudari. Cicero. 2. de finibus.

Si non ipso honesto mouemur: vt viri boni sumus, sed utilitate aliqua ac fructu, callidi sumus, non boni. Nam quid faciet is in tenebris, qui nihil timet nisi testem vel iudicem? Quid in deserto loco nactus quem multo auro spoliare possit imbecillum, ac folium? Idem. 1. de legib.

Nulla potest esse virtus nisi gratuita. Nam quæ voluptate aliqua quasi mercede ad officium impellitur, ea non virtus sed fallax imitatio, simulatioque virtutis est. Idem. 5. Tuscul.

Difficile est hominibus persuadere, honestum propter se ipsum eligendum. C. Cassius Cerer. fam. lib. 15.

Fortes viri non tam præmia sequi solent recte factorum, quam ipsa rectè facta. Idem pro Milo.

¶ Charitas mercenaria non est, & tamen sine mercede non est. COLLE.

Quo quis enim vehementius Deum diligit, eò magis ab omni spe mercedis alienus est, quanuis mercedis etiam respectus laudandus sit. Exemplum habes in matre Mosi, quæ proposita mercede à filia Pharaonis filium nutriuit, quem tamen illa magis materno amore, quam mercedis intuitu nutrebat, vt pote sine vlla etiam mercede nutritura. Hoc igitur animo perfecti viri Deo seruiunt. Perfecta quippe charitas mercenaria non est: quæ tamen eò maiorem accipit mercedem, quo minus eam requirit.

Facies ait Ezechiel eorum. saniantium, & penne eorum extèræ erant de super. Per hoc autem Christiani hominis intentionem & cogitationem ad superiora semper debere dirigi intelligimus.

P Per

Hierony.

Pet. Rau.

Cicero.

Per faciem nanque intentio, per pennas vero contemplationis vis latus designatur. Monemur ergo hac figura, vt omnem nostram intentionem & cogitationem à terrenis curis abductam, ad cœlestia transferamus.

Si cui lactis poculum vehementer etiam sitienti, muscis tamen plenum offeras recusabit planè bibere, muscarum turpitudine offensus: ita opera nostra, quæ Dei cibus & potus sunt, grata illi esse non possunt, quando ea vel avaritiæ, vel popularis auræ cupiditate maculamur. Hinc illud. Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti: quod planè fit, cum suauiter flagrantia virtutum opera mortalium rerum cupiditate scedamus.

Sicut in quouis peccato duo illa reperiuntur, conuersio. s. & auersio (quorum auersio quæ Deum respicit, multò est grauior) ita contra in bono opere (vt. puta in eleemosyna) sunt itè alia duo: videlicet alienæ miseræ subleuatio, & obedientia diuini præcepti vel consilij. Hoc autem posterius, quia Deum respicit, longè præstantius est. Ideoque magna cura prouidendum, vt quicquid facimus, propter Deum faciamus. Charitas enim vita, forma, & decor virtutum omniū est. Decor enim ieiunij est, propter Deum ieiunare. Decor item misericordiæ, propter Deum misereri.

Illud sanè Deo est gratissimum opus, quod solis eius oculis conspicuum est: ex quo nihil terrenum, hoc est nulla, nec utilitas, nec voluptas, neque honor acquiritur operanti. Quod planè merito holocaustum poterit appellari: quod totum in laudè Domini cremabatur, cum tamen ex alijs sacrificijs non nihil cederet in vsum offerentis. Hac igitur de causa Saluator monet, nò inuites eos qui tibi vicem reddere possunt, sed pauperes ad prandium inuita. Lucæ. 16. Vnde quemadmodum Mathematici ita de quantitate tractant, vt abstrahant à materia sensibili: solos numeros & figuras sine vilo materiæ respectu considerantes, ita perfecti viri in bonis operibus solà Domini voluntatè attendere potissimū debent: nihil de boni operis euètu solliciti. Qui hoc animo operantur in magna pace degunt, etià si eorū opera bona, aliorū vel inuidia, vel fraude, aut quouis alio modo impediuntur cū ipsi non tam operis fructū, quam Domini beneplacitum in operibus suis intueantur.

Quam sit ingrata Deo cordis duplicitas, patet ex illis Eccl. verbis: Cor ingrediens duas vias, nò habebit successus, & prauū cor in illis

illis scandalizabitur: hoc est illaqueabitur, & offendet. Et iterum, Ne sis incredulus Deo, & ne accedas ad illū duplici corde. Cōtra verò de simplicibus Dauid ait: Scio Deus meus quod corda probes, & simplicitatè diligas. Et ego in simplicitate cordis mei &c. His verbis puritas intentionis, & simplicitas intentionis cōmendatur: damnanturque illi, qui non pure Deū quærunt, sed in sincerè: qui videlicet Deo & proprijs vtilitatibus seruire cupiunt.

Hoc in orationibus sanctorum videmus, quibus vel sibi cōmissis quibus opem Domini postulant, vt hoc non tam sui causa, quàm ipsius, quem orant, facere videantur. Vnde est illud: Nò erubescat in me, qui expectant te Dñe, domine virtutū: non confundantur super me, qui quærunt te Deus Israel. Huc pertinet & illud, Non nobis Domine, nò nobis: Hoc est, non gloriæ nostræ victoriam à te precamur, sed ne sanctissimū nomen tuū ludibrio sit gentibus. Huc etià referunt, quod infra ait, Cœlū cœli Dño, &c. Quo in loco interpres quidā ait. Cœlū Dñs sibi vendicauit, terras autem dedit habitandas hominibus, à quibus inuiolate coleretur, & perpetuis hymnis, & honoribus afficeretur. Quod si Domine permittis gentè tuā ab impijs nationibus deleri, quis prædicabit laudes tuas? quis te pie, sanctæque venerabitur? Num hostes, qui sanctissimū nomen tuū nefariè execrantur? num mortui gloriā tuā in terris celebrare possint? Itaque nos Domine, posterofq; nostros saluos, & incolumes cōserua, nò nostri quidem, sed tui nominis causa: vt semper aliqua gens sit, quæ tuo sanctissimo numini preces, cultus, & honores adhibeat. Huc etià tendit illa loquēdi figura. Ne claudas ora canentium te Domine. Moyses quoque dū iratū Dominū aduersus populū placare satagit, hoc præcipuè allegat. Ne, quæso, dicant Ægyptij, Non poterat eos Dominus introducere in terrā &c. His exemplis monemur, vt in omnibus quæ vel agimus, vel à Domino impetrare contendimus, omnem nostram intentionem ad illius gloriā referamus.

Simplicitatè animi & intentionis puritatem Deo in primis gratam esse illud argumento est, quod sponsus in sponsam has potissimum virtutes cōmendat, cum eam dicit oculos habere columbarum. Est enim columba simplicissimum animal. Hoc ipsum illa eiusdem verba Cant. 4. declarant. Vulnerasti cor meū foror mea sponsa, vulnerasti cor meū in vno oculorū tuorum, verbum enim

vulnerandi, & bis repetitum, maximam vim amoris designat. Reuera enim nihil Deo gratius, aut iucundius quam in omnibus operibus nostris ad vnum illum intentionis oculum dirigere: illum solum attendere: illi vni placere velle, neque ad rectè agendū vllō humano respectu, atque intuitu, neque vlla aut necessitate, aut hominum metu, aut simili aliqua ratione: sed solo eius amore impelli. Hoc autem se præstare Sponsa testatur, cum ait. Omnia poma noua, & vetera seruaui tibi dilecte mi. Quasi dicat, Te vnum aspicio, tibi vni placere gestio, & quæcumque siue in me, siue extra me sunt, tibi offero, & mentis meæ oculos ad terrena omnia clausos, in te semper infixos & intentos habeo. Hoc autem studium, hic animus longissimè ab illorum studio distat, qui omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Quibus merito Propheticum illud Dominus impropere poterit, Cum ieiunastis, nūquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comedistis, & bibistis, nūquid non vobis metipsis comedistis, & bibistis? De his autem merito dici potest, Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum. Quoniam hi non in cælo, sed in terra thesaurizant, vbi iam receperunt mercedem suam. Huc etiam pertinet, quod sponsus sponsæ ituram assimilat palmæ. Statura inquit tua assimilata est palmæ. Quæ similitudine intentionis rectitudinem appositissimè designat: quæ videlicet recta in cælum tendit: quod palmæ proprium est: quæ proceritate & rectitudine inter omnes arbores eminent.

Altare suum ex impolitis lapidibus, non sectis præcipit Dominus fabricari. Si leuaueris, ait Dominus, cultrum super illud, poluetur. Quid hic religionis est? Multum quidem, si tamen ad recòditioem intellectum hanc legem referamus. Lapidem enim secti ideo secantur, vt videantur. Qui enim intra parietis sinum collocantur, hoc cultu non egent. Cum ergo mysticum Dei altare anima iusti sit (quod non lapidum series, sed virtutum structura fundauit) illas Dominus virtutes probat, quæ simplici, & pura intentione fiunt. Quæ vero fiunt, vt ab hominibus videantur, ceu lapides secti, ab hac structura rejiciuntur.

Omni, ait Salomon, custodia serua cor tuum quoniam ex ipso vita procedit. Verè enim à puritate cordis puritas nascitur intentionis: quæ bonorū operum vita est, Vt enim Ricardus ait, quod corpus

corpus sine anima hoc sine recta intentione opus est. Quid igitur iuuat bonorum operum prolem gignere, & eam per deprauationem intentionis, vbi nata fuerit, necare? Et quale, quæso, erit si liberorum nostrorum inter lectores conscientia propria nos esse conuincat? Quid igitur isti nisi aborsum faciunt? quorum bona opera propter impuritatem intentionis pereunt.

Manna, quod ex præcepto Dñi ad diem Sabbathi colligebatur non cõputrescebat, quod verò cõtra eius legem seruadum reponebatur, vermibus scatebat. Quid hoc? Nimirum pium opus, quod ex legis præscriptione propter Deum operamur, illesum integrumque in alterius vitæ Sabbatho, hoc est, in æterna requie fruendum seruatur. Cæterum quod contra præceptum Dñi propter mundi gloriam, aut lucrum facimus, hoc planè à vermibus prauæ intentionis corrumpitur, nihilque ad futuram vitam confert.

Virtus voluntaria.

Nemo inuitus bene facit, etiam si bonum est, quod facit. *August.*
August. confess. lib. 1.
Potes aurum perdere, & nolēs, potes domum, potes honores, potes ipsam casu salutem: bonum verò quo verè bonus es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis. Idem de verb. Domini.

¶ Præcipua Iudaici, & Christiani populi differentia est, quod ille *COLLE.*
magis timore pœnarum, iste verò magis amore filiorum in officio continetur. Hinc Aug. vtriusque populi differentiam hac ratione definit. Breuis est, ait, differentia, timor, & amor. Ex hoc amore illud sequitur quod Propheta ait, Voluntariè sacrificabo tibi. Hanc autem Christiani populi præstantiam expressisse videntur verba, quæ (iuxta quorundam translationem pro eo quod nos legimus. Tecum principium in die virtutis tuæ) sic habent: Populus tuus aderit voluntarius in die virtutis tuæ. Hoc est, non inuitus, & coactus, sed humana voluntate parebit imperio tuo: vt si pro nomine, & gloria tua sint omnes cruciatus perferendi, & mors millies oppetenda, id pulcherrimi muneris loco ducant. Videant hoc qui magis, & censuris Eccl. quam sponte quotannis ad sacramenta accedunt. Videant etiam monachi illi, qui non tantum sponte, quam

quam ignominia, aut poenarum metu, quotidianis monastica vi
tae labores, & instituta sectantur.

August. Quam sit diues in qualibet virtutis actione bona voluntas ex his
D. Aug. verbis lib. de bono coniugali poterit aestimari, ait enim. Si
cut non est impar meritum patientiae in Petro, qui passus est, & in Ioane,
qui passus non est: ita non est impar meritum continentiae in Ioane,
qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios generauit.

Conscientia.

August. **T**V qui veram requiem (quae post hanc vitam Christianis pro-
mittitur) quaeris, etiam hic eam inter amarissimas vitae huius
molestias suauem gustabis, si eius qui eam promisit, praece-
pta dilexeris. Cito enim senties dulciores fructus esse iustitiae, quam
iniquitatis: & verius ac iucundius gaudebis de bona conscientia in-
ter molestias, quam de mala inter delicias. Aug. de Cat. rud.

Iusisti Domine, & verè sic est, vt poena sibi ipsi sit, omnis inor-
dinatus animus. Idem. 2. confess.

Ambros. Quae poena grauior, quam interioris vulnus conscientiae? Non-
ne hoc magis fugiendum quam mors? quam dispendium? quam
exilium? quam debilitas? quam dolor est? Ambros. de offi.

Tantus splendor honestatis est, vt vitam beatam efficiat tran-
quillitas conscientiae, & securitas innocentiae. Idem. 2. de offi.

Bernard. Quis magis mortuus eo, qui portat ignem in sinu? peccatum in
conscientia? nec sentit, nec excutit, nec expauescit? Bernard. de
consider.

Sufficit aduersum os loquentium iniqua opinio bonorum cum
testimonio conscientiae. Idem super Cant.

Isidor. Omnia fugere poterit homo praeter cor suum: non enim potest
à se quisquam recedere: quocumque enim abierit, reatus sui con-
scientia illum non derelinquit. Isidor. in Syn.

Bias. Bias interrogatus, quid nam in vita metu vacaret: dixit, Bona
conscientia.

Socras. Socrates interrogatus, qui sine perturbatione viuerent, Qui,
inquit, nihil sibi sciunt mali.

Epictet. Parentes Pedagogo pueros nos tradiderunt, qui vbiq; obser-
uaret, ne quid perderemus. Deus autem iam viros insitae conscien-
tiae

tiae custodiendos tradidit: quae quidem conscientia, & conserua-
tio nequaquam contemnenda est, quoniam & Deo displiceret, &
conscientiae ipsi nostrae hostes effemus.

Nullum theatrum virtuti conscientia maius. Cicero. libro. 2. *Cicero.*
Tuscula.

Conscientia recte voluntatis, maxima consolatio est rerum in-
commodarum. Idem. A Torqua. fam. lib. 6.

Conscientia bene actae vitae, multorumque benefactorum re-
cordatio iucundissima est. Idem in Cat. maio.

Magna est vis conscientiae in vtramque partem, vt neque ti-
meant, qui nihil commiserint: & poenam semper ante oculos ver-
sari putent, qui peccauerint. Idem pro Milon.

Acta aetas honeste, atque splendide, tantam affert consolatio-
nem vt eos, qui ita vixerint, aut non tangat aegritudo, aut leuiter
pungat animi dolor. Idem. 3. Tuscul.

Mederi est optimum conscientiae post commissum facinus. 4.
Tuscula.

¶ Gloria nostra est testimonium conscientiae nostrae &c. At inquis, *COLLE.*
nemo scit vtrū odio, an amore dignus sit. Recte sane. Hoc plane
non quidem euidenter, sed tamen valde probabiliter sciri potest.
Huiusmodi autem probabilis opinio in re tanti momenti maxima
piū hominē laetitia afficit. Quis patrum certo scit filium suum esse
suū? Et tamen cum hoc probabiliter credat, mira charitate filium
diligit. Adde his illud prouerbio. Gaudiū est iusto facere iustitiā,
& pauor operantibus iniquitatem. Item vita carnis, sanitas cordis
putredo oisium inuidia. Item, omnes dies pauperis mali: secura
mens quasi iuge conuiuium. Vide quam laeta res sit, bona consci-
tia. Hinc Eccl. 14. legimus, Beatus vir, qui non est lapsus in lingua
sua, & non est stimulatus in tristitia delicti. Felix, qui non habuit
animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua.

Quantum mala conscientia torqueat praesertim morituros, de-
clarant illa verba Sap. 4. Venient in cogitationem peccatorū suo-
rū timidi, & traduent eos ex aduerso cogitationes ipsorum. Si-
cut innocentia fiduciam, ita malitia metum, & trepidationem pa-
rit. Semper enim mala conscientia timida est. Multa hac de re in-
uenies in titulo sequenti.

Peccatum Peccator.

Gregor.

Quid per porros, & cepas (quæ plerumque qui comedunt, lachrymas emittunt) nisi difficultas vitæ præsentis designatur: quia videlicet peruerse mentes, dulcia per gratiâ quietis dôna despiciunt: & pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius mundi itinera etiâ lachrymis plena, concupiscunt. Greg. in mor.

Habet hoc proprium humanus animus qui mox vt in culpam labitur, à sui cognitione longius separatur. Idem. 20. mor. cap. 15.

Miscentur gaudijs malorum tribulationes, atque ex rebus ipsis ex quibus superbiunt, flagellantur. Nec enim aliter possunt temporalia, aut non habita querere, aut habita seruare. Punguntur ergo miseris, sed ista amore temporalis vitæ, non sentiunt. Esse igitur sub sensibus delicias computat: quia peccatorum delectationibus pressis, quam sint aspera quæ patiuntur, ignorant. Vnde est illud Hieron. Inebriauit me absinthio. Ebruique enim quæ patitur non sentit. Greg. mor. c. 15. Vide locum.

Grego. super illud Osee. Vitula Effrain docta diligere triturâ, sic ait. Vt enim illa laborat, sed non sentit, imo sæpe reddit sponte ad laborem, ita malis cessare à laboribus non libet, quanuis liceat. Vbi supra. c. 16.

Vita præsens à suis amatoribus non sine luctu agitur, tamen cum lachrymis amatur. Contemnunt ergo isti habere, vbi spiritualiter gaudeant: desiderant autem vbi & carnaliter gemant: anteponunt turbata tranquillis, dura leuibus, aspera mitibus, suspecta securis. Grego. vbi supra.

August.

Præsentia animæ tuæ: caro tua viuit: & quamdiu in carne tua præsens anima est, necesse est, vt viuat caro tua. Putas non esse aliquam vitam, qua viuit ipsa anima tua? Quomodo autem habet caro tua vitam. (videlicet animam) sic habet & anima tua aliquam vitam suam. Et quomodo caro cum moritur, expirat animam vitam suam: sic & anima quando moritur, expirat aliquam vitam suam: Vita corporis anima est, vita animæ Deus est. Aug. serm. 18. de verb. Apost.

Verbum Dei dicit. Ego sum via, veritas, & vita: separari ergo à verbo est esse sine via, sine veritate, sine vita. August. in Meditatio.

Vsq̃ue

Vsq̃ue ad eod̃ peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Idem de ver. relig.

Magna hominis miseria est, cum illo non esse, sine quo non potest esse. Idem de Trini.

Si male hic vixerunt homines, abyssus abyssum inuocat: quia de pœna in pœnam transeunt, & de tenebris ad tenebras, de profunditate ad profunditatem, de supplicio ad supplicium, & de ardore cupiditatis in flammis gehennarum. Idem.

Hieron. super Psalm. 80. Non erit in te Deus recens, sic ait, Cui Deus venter est, ei Deus recens est. Quæcunque vitia habemus, & quæcunque peccata tot recentes habemus Deos. Iratus sum, ira mihi est Deus. Vidi mulierem, & concupiui, libido mihi est Deus. Vnusquisque enim quod cupit, & veneratur, hoc illi Deus est.

Quid tam superbum, quid tam ingratum videri potest, quam aduersus eius viuere voluntatem, à quo ipsum viuere acceperis: quam illius præcepta despiciere, qui ideo aliquid imperat, vt causam habeat remunerandi? Idem in Epist.

Quid oro inuido delectationis præstat inuidia? Quid alter ab odio mercedis accipit? Quid iracundo furor suus confert? Similiter curre per singula, & inuenies, tot animi tormenta, quot vitia, quæ vtique eod̃ facilius vinci possunt, quod nulla nos alliciunt voluntate. Idem, ad Demetri.

Si hinc peccati pudorem, & illinc gehennæ cernerem horrore, & necessario vni eorū deberem immergi, prius me in infernum immergerem, quam peccatum in me admitterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam sorde pollutus, cælorum regna tenere. Ansel. de simil.

Diabolus nulla præcedente peccati vindicta superbiens peccauit: ego visa eius pœna non continens, ad peccatum properaui. Ille in innocentia constitutus, ego restitutus: ille perstitit in malitia Deo inprobante, ego vero Deo reuocante. Ille autem obduratus ad punientem, ego ad blandientem: & si vterque contra Deum, ille contra non requirentem se, ego contra morientem pro me. Ecce cuius imaginem horrebam, in multis aspicio me horribiliore. Idem in lib. de casu Diaboli.

Affectionis desertor filius, pietatis refuga, deputatur porcis, porcis addicitur, porcorū traditur seruituti, porcorū pascua lutulenta

Pet. Raw.

P 5

percurrit,

percurrit, inquieti gregis teritur & maculatur excursu, vt sentiat quam miserum sit quietis paternæ beatitudinem perdidisse. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, & nemo illidabat. Quam crudele ministerium, quia nec comiuit porcis: qui viuit porcis. Miser qui porcorum deficit, & esurit in faginâ, miser qui squalentis cibi cupit, nec impetrat qualitatem. Petrus Raue. in ferm. 1. de fili. prodi.

In se reuersus est, in se ante redijt, vt rediret ad patrem qui à se ante recesserat, cum recessit à patre. A se migrat, & ab homine totus transit in bestiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus. Idem in ferm. 2. de eodem.

Sicut Domino qui se iungit, vnus spiritus est: ita qui se iungit Diabolo, Dæmon est. Idem in ferm. 5. de eodem.

Euseb. Emissæ. Serpens ille & si reuocauerit morsum, reliquit venenum: fecit quisque peccatum, vt aliquam corporalem caperet voluptatem. Remanet quod damnat, præterit quod delectat: consummata iniquitas permanet: voluptas fugitiua pertransit. Ibidem.

Plinius. Nihil tam facile discimus, quam turpitudinem, & nihil tam difficile dediscimus. Plinius.

Quintil. Adilon. Nemo malus, qui non stultus. Quintil. Peruerfitas morum omnem fortunam inaneenam facit.

Cicer. Nobis persuasum esse debet, si Deos hominesque celare possemus, nihil tamen auare, nihil iniuste, nihil libidinosè, nihil incontinentè esse faciendum: honesta bonis, non occulta quæruntur. Cicero. 3. de offi.

Si vnum in locum collata sint omnia mala, cū turpitudinis malo non erunt comparanda. Idem. 2. Tuscul.

Simus ea mente quam & veritas, & ratio præscribit, vt nihil in vita nobis cauendum præter culpam putemus: eaque cum careamus omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem. A. Torquato. fam. 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Idem. fam. 5.

Vt ciuitas in seditione non potest esse beata, nec in discordia dominorum domus: sic animus à se ipso desidens, secumque discordans, nullam gustare partem liquidæ voluptatis ac liberæ potest. Idem. 1. de finib.

Sicut

COLLEA
Sicut casus ex alto ita membra cassat, vt etiam post sanitate in-
firma ac debilia relinquuntur: ita lapsus in peccata graua, frequen-
ter etiam post pœnitentiæ medicamentum infirmam animam relin-
quunt. Deleto itaque peccato, reliquiæ adhuc manent, quæ ani-
mam infestant. Quare si peccaturus speras veniam, time saltè pec-
cati reliquias.

Peccator omnis fur est & latro, & peccatum ipsum furtum est: alioquin non diceremus, Dimitte nobis debita nostra, nisi peccata essent furta. Si quis enim in vineam suâ operarios conduceret, quibus largè & victū & mercedè suppeditaret, qui tamen relicto opere, tēpus totū in ludo aleæque infumeret, an nō hi alieni peculij fures essent? At mundi huius dominus ad hoc nos condidit, & hanc pulcherrimam mundi mensam, cæteraque bona in hoc præstitit, vt illius nos obsequio traderemus, cum nos tamen beneficiis & muneribus eius abutentes, opus ipsum ad quod conducti sumus omnino negligamus, an non fures sumus?

Peccatū tale atq; tantū malū est, vt nisi sanguine filij Dei expiari digne nō potuerit. Sic enim ipse Dñs ait: Hic est sanguis meus noui testamēti, qui pro vobis effundetur in remissionē peccatorū. Euerfionem Troiæ tantam rem esse oracula Deorū responderūt, vt nisi humano sanguine fuso fieri posse prædicarent. Cuius rei gratia Agamēnonis filia decollata est. Hoc mendaciō poētæ illius negotij magnitudinem declarare voluerunt. Quale ergo illud malū est, quod nisi ipsius filij Dei sanguine, potuit expiari?

Vnde quæso tanta in Christianis hominibus peccandi facilitas, cum fides nostrā tanto perē peccatū detestetur, vt malorū omnium extremum esse prædicet? Quid quæso tāti mali causa, nisi maximū malū esse possit? Si vero malorū omnium maximū est peccatū, peccatū ergo ipsum præcipua peccati causa erit. Lethale nāque peccatū gratiæ lumine animā priuat: atque ita cæcā & in tenebris positā relinquit: sicut ergo qui oculis captus est, vel ipsos etiam montes, & maxima quæque corpora nō videt: qui vero oculis re-
cte valet, vel atomos etiam ipsos & minutissima quæq; ad radios solis aperte videt: ita planè qui per peccatū clausos habet animæ oculos, ingētia quoque & grauisima peccata neq; formidat neq; videt: ideoq; minimo negotio præceps in illa ruit: at, qui apertos
per

per lumen gratiæ mentis oculos habet, is etiam leuissima peccata & videt & quatenus licet, etiã fugit. Idem etiã per analogiã corporis viui & mortui colligi potest. Corpus enim mortuum vulneribus cõfossum nihil sentit: viuum vero vel vnius aciculæ pucturã ferre nõ potest. Ex his patet nihil mirum esse, improbos homines innumera peccata sine vilo doloris sensu cõmittere; quos & vita & spiritali sensu priuatos esse cõstat. Vide quãso quã sui dissimilis Dauid post adulterij crimen relictus est: qui enim totus penè transierat in Deũ, modo crudelis, homicidij litteras mittit. Quid vero Saul rex? Quantũ post illud inobedienciã crimen à pristina virtute degenerauit: qui sine vlla causa furore percitus, septuaginta sacerdotes Domini vestitos Ephoth ante se trucidari fecit, & Nobeciuitatem sacerdotum sic euertit, vt nec ouibus ceterisque pecoribus pepercerit? Quo quid horribilius.

Hierem. 13.

Imago animæ existens in peccato apparet in lumbari illo, quod Hieremias ex mãdato Domini abscõdit in Euphrate: quod post dies aliquot à flumine extractum, nulli vsui aptum erat &c. narra historiam omnem. Talis ergo animæ existens in peccato facies est: quæ cum prius Deo agglutinata diuinæ naturæ cõsors esset, per peccatum deformis, inutilisque ad omnia effecta est.

Quas strages atque damna inferat in anima lætale peccatum, figurat primum Sampson à Philistæis captus & excæcatus, ludibrioque hostium habitus, & molere in pristino iussus. Peccatoris etiã figura est Sedechias rex: qui vastato regno, extinctis liberis, & proceribus regni, effossis oculis, vincitq; ferro manibus & pedibus, in tetrũ carcerẽ coniectus fuit. Figura item illius, Iob amissis rebus omnibus & vlcibus plenus, sedens in sterquilinio, & testa sanie vlcerũ radès. Figura item ille qui incidit in latrones, quem ij bonis omnibus spoliauerunt & plagis impositis abierũt semiuiuo relicto: viuõ quidẽ mundo, mortuo vero Deo, viuõ ad malum perpetrandũ, mortuo ad bonum operandum. Isti etiã omnes tyrum gerunt humanæ naturæ per originale peccatum lapsæ. Non est autem difficile hæc omnia peccati malitiæ accommodare.

Quatuor sunt quæ pios homines in magnã frequenter admiratione adducunt. Primum, nõ amari ab hominibus Deũ, cum is infinita bonitas, suauitas & pulchritudo sit, qui proinde infinito amore diligendus esset. Secundũ, ingratos esse ei qui innumeris eos benefi-

beneficijs ornavit, & ornare nunquam intermittit. Tertium, tam facile tantam maiestatem omnibus flagitiorum generibus passim ab eis offendi. Quartum, talem homines vitam viuere, cum talem fidem profiteantur, quod planè mōstro simile est. Cuius quidem rei indignissimæ non possunt non multæ & quidem grauissimæ causæ existere. Impossibile enim Ciceroni esse videtur diuinam prouidentiam asserere, & non dies noctesque diuinum numen horrere. Huius vero adeo stupendæ cœcitatæ prima causa est, vehemens cupiditatum nostrarum ardor. Videmus enim febribus æstuantibus, contra medicorum præcepta frigidam bibere, quam grauius tibi nocituram certo sciunt. Diuus quoque Ambrosius in exam. memorabile huius rei exemplum affert. Medicos enim ait cuidam viro oculorum cœcitatẽ interminatos fuisse, nisi ab vxoris consortio abstineret: qui tamen vehementia cupiditatis superatus, & oculorum saluti voluptatem præferens, vale (inquit) lumen amicum. Vides ergo quanta sit cupiditatum violentia? Proxima causa est tyrannis prauæ consuetudinis, quæ incredibili quadam vi animum ad assueta rapit. Vnde est illud Hierem. Si potest æthiops mutare pellem suam &c. Alia causa est maxima quædam (quæ ex hac praua consuetudine sequitur) à Deo rebusque diuinis elongatio: sine cuius ope natura corrupta sibi derelicta, ruit præceps in omne nefas. Quarta est Dæmonis potentia maxima, qui tanquam fortis armatus, in pace prædam suam possidet: utpote quam fortissimis cupiditatum & laqueorum vinculis cõstrictam retinet. Quinta est ea quam Hierem. Propheta designasse videtur cum ait. Desolatione desolata est terra, eo quod nullus sit qui recogitet corde. Considerationis namque vi, fidei habitus velut consopitus, excitatur, vt splendore suo peccatorum tenebras dispellat, hominemque in officio contineat. Qua tamen isti non vtuntur, vt pote qui in terra obliuionis habitant: & qui (vt est in fabulis) letheas quodammodo aquas ebibisse videantur: quando neque Dei, neque sui, hoc est suæ mortalitatis, professionis, baptismi, fidei, diuini iudicij, paradysi, gehennæ, suorumque peccatorum, & beneficiorum diuinorum, vilo modo recordantur. Quæ si aliquãdo in mentem reuocant, celeriter percurrunt: cum tamẽ diu multumque in animo ea versare debuissent. Vnguentum enim vulnere applicatum, ibidem hæreret, vt salutem adferat: vix enim quicquam

Cicer. de
nat. Deo.
lib. 1.

Hierem. 13.

quicquam in transitu prodest.

Sapient. 3. Auger peccati grauitatem causa peccandi: quādo videlicet pro rebus nihili homines Deum amittere non verentur. Nihil autem est quidquid humana cupiditas ambit. Vacua enim spes impiorum est, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum vt Sapiēs ait. Idem etiam Esaia. 59. de eisdem prædicatur. Telas (inquit Propheta) araneæ texuerunt, Telæ eorum non erunt in vestimentum, nec operientur operibus suis. Quod si res adeo miseranda est, quam Propheta lamentatur, cum ait: Vendidisti populum tuum sine pretio, quale quæso erit ipsum mundi Dominum pro rebus nihili vendidisse, quod scelerati homines faciūt? Auger etiam peccati grauitatem animarum dignitas, quas impij venales habent. Si enim aurum est, quod auro emitur, ergo sanguis Christi est, quod Christi sanguine emptum est. De hoc autem Dominus ipse quæritur, cum ait. Pretium meum cogitauerunt repellere. Pretium enim animarum nostrarum sanguis Christi est: quod quidem pretium repellunt, qui animas suas, vilibus rebus commutant, & ij etiam qui alios ad peccata inducunt.

Quod est anima corpori, hoc est Deus animæ. Hinc illud D. August. Non sunt in te viscera pietatis, si ploras corpus à quo recessit anima, & non ploras animam à qua recessit Deus. Vt igitur ex visibilibus inuisibilia cognoscas, vide qualem habeat speciem corpus à quo recessit anima, & per hoc intueri poteris, qualem habeat anima à qua recessit Deus. Quo argumento colligere licet & peccati deformitatem, & humanæ naturæ miseriam post peccatum: Talis enim anima relicta est, quale corpus à quo anima recessit. Hinc etiam liquet, hominum peccata commiserationem magis quàm indignationem exigere. Quis enim deformitatem, tetrumque odorem eius animæ non lugeat, quam agnoscit mortuam, & à Deo derelictam.

Quasi à facie colubri fuge peccatum, & si accesseris ad illa suscipient te. Pro quo alius vertit. Et si accesseris ad illud mordebit te. Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi romphea bis acuta omnis iniquitas, & plagæ illius non est sanitas. Bis acuta autem dicitur, quia non animam modo, sed frequenter etiam corpus lædit. Pro eo autem quod nos legimus, Irascimini

scimini & nolite peccare, alij ex Hæbreo vertunt, Contremiscite & nolite peccare. Quibus verbis, non solum peccati fugam sed horrorem etiam ac trepidationem fugæ adiungi Propheta vult: vt videlicet non lentè & segniter sed quasi à facie colubri fugiamus peccatum.

Peccati proprium est, virtutem & robur animi infringere, ac debilitare. Vnde pro eo quod nos legimus, Infirmata est in paupertate virtus mea. Hiero. ex Hebr. vertit. Infirmata est in iniquitate virtus mea, & ossa mea contabuerunt. Hinc sceleratis hominibus per Esaia Dominus cōminatur: & erit fortitudo vestra quasi fauilla stupæ. Vt enim Sampson abscissis capillis, ita homo per peccatū amissa gratia, infirmus redditur vt cæteri homines: vnde facile ab hostibus superatus in varia scelera præcipitatur.

Quatuor mala peccantibus adiuncta esse, declarant illa Prophetæ verba: Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & Angelus Domini persequens eos. Fiant viæ illorum tenebræ & lubricum &c. Lubrica enim caro nostra est, quæ ad voluptates procliuus, in eas facile dilabitur. Tenebræ vero cœcitatem mentis improbæ designant: quæ illis pericula sua & præcipitia abscondunt, Daemon vero eos in tenebris & in lubrico ambulantes, impellit. Satis erat ad ruinam in lubrico ingredi. Quid ergo & in lubrico, & in tenebris ambulantes, ab hoste fortissimo impelli? Quis igitur in hoc loco lubrico hoc noctis tempore, & hoc hoste impellente stare posse sibi persuadeat: nisi assiduis precibus Dei opem sibi comparare studeat? Idem autem significatur & quidem breuius in eo quod dicitur, Fiant sicut puluis ante faciem venti. Quid enim puluere mobilius, qui leuissimo flatu huc & illuc spargitur? Tale est autem improborum cor: quod leuissimo quouis cupiditatis impulsu, in omnia scelera rapitur. Simili autem ratione improbus in primo Psalmo pulueri comparatur, quem proijcit ventus à facie terræ. Quæ similitudo non ad solam improborum instabilem fortunam, sed etiam ad peccandi procliuitatem, & facilitatē referenda est. Amissa enim per peccatū gratia, minimo negotio in quæuis alia scelera labitur. Vnde est illud, Peccator adijciat ad peccandū. Quis igitur non vehementer horreat in hoc tam periculoso statu vitæ agere?

Maximè reuocare nos à peccato debet, quod in oculis Dei cuncta cernentis impie agimus. Sic enim legimus, Posuisti iniquitates nostras

nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui: hoc est longissimam seriem malorum nostrorum cunctorumque vitiorum catheram ante oculos & in prospectu semper habes. Hac vero circumstantia peccata nostra idem Dominus amplificat cum ait. Et faciebatis malum in oculis meis. Et iterum, Ego sum iudex, & testis dicit Dominus.

Præcipua peccati deformitas est, quod Dei leges contempnimus. Quam rem illa Davidis verba insinuant, Tibi soli peccaui. Quasi enim nihil esset homicidij & adulterij criminibus homines violasse, hoc solum quæritur, hoc lamentatur, quod aduersus Deum talia prohibentem deliquerit. Omnis enim alia deformitas, etiam si quis vniuersum genus hominum deleret cum hac collata, per exigua & quasi nulla est.

Gravius & peccat & puniendus est qui alieni sceleris supplicio non eruditur. Vnde sunt illa verba Lamech, Quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum, septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies. Cum enim Lamech arma ferrea primus excogitasset, vxoresque eius propter hoc diuinam vindictam pertimescerent, illa innocentia sua se tuetur dicens, Quoniam occidi virum &c. Pro quo alij legunt, Si occidi virum in vulnus meum. Dicitio autem (Si) vim apud Hebræos habet negandi, vt ibi, Si introibunt in requiem meam. Vult itaque dicere, Non est cur de mea salute sollicitæ sitis. Nō enim ego more Cain cuiquam manus intuli. Quod si facerem illius scelere conspecto, dignus eram qui lōgè grauius & acerbius punirer.

Filiæ Loth. patrem prius inebriarunt quo in detestabile illud stuprum præcipitarent in quod vir iustus nullo modo sobrius incidisset. Hoc ergo astu Dæmon, nititur prius, mentes hominum mundi amore inebriare, & modis omnibus exccicare: quo nos in lethale peccatum præcipitet. Aliter enim nemo qui apertos oculos haberet, quibus detestabilem & horrendam peccati deformitatem videret, in illud facile incidere. Verè enim de eo dici potest. Omnis qui viderit te, resiliet à te.

Amor Dei in punitione quoque sceleratorum hominum cognoscitur. Cum enim is mundum alluione propter peccata delere vellet, tactus dolore cordis intrinsecus fuisse dicitur. Dolor autem

tem ex amore nascitur: non enim doleret, si non diligeret: quauis hoc in loco scriptura humano more de Deo loquatur: aliter enim dolor in Deo, aliter in nobis intelligitur. Huius autem amoris ac doloris fuit, quod subdit. Et præcauens in futurum. Satis enim magna cautio ad detestationem peccati erat, vniuersum mundum aquis diluuij propter peccata euertere. Et tamen ne hoc quidem tanto terrore amentes homines à peccato coercentur.

Quam sit misera eorum conditio, qui in peccato diu perseuerantes, Diabolo militant, declarant labores & molestiæ ingentes quæ filijs Israel sub Pharaone rege contigerunt, qui ignorabat Ioseph. Cum enim regnum in anima nostra spiritus ille obtinet qui verum Ioseph Christum agnoscit, nullis afficimur molestijs. Cæterum si (vt Origenes ait) regnum obtineat in nobis Pharaon mundi princeps, tunc affligimur, & terrenis operibus seruire compellimur, tunc masculi nostri interficiuntur, & foeminae referuantur, & ciuitates Pharaoni ædificare compellimur & magistris qui ad hæc virgeant opera designantur. Et tu ergo si declinas ad opera seculi, agere actus terræ, & lutea explere ministeria, scias & intelligas quia surrexit in te rex nouus, qui ignorat Ioseph, & ipse te cogit ad opera sua, ipse est qui te facit discurrere per circulum maris ac terræ, elementa pro cupiditate turbare, ipse est hic Ægypti rex qui te pulsare forum litibus facit, & pro exiguo terræ cespite propinquos iurgijs fatigare, & (vt ita dicam) castitati insidiari, decipere innocentiam, domi fœda, foris crudelia, intra conscientiam flagitiosa committere. Hactenus ille.

Non minus spiritualis vita à supernaturali Dei auxilio, quam inferior hic & corporeus mundus ab astris & motu cælorum pendet. At, videmus in Solis defectu etiam breuissimo, corpora nostra lædi, & variè atque molestè affici: quid ergo de illa anima cæsendum est, quæ multis annis absque sole iustitiæ Christo in tenebris iacuit: quæ non vnius horæ, sed multorum annorum eclypsim passa est? Si ad horam paulisper discedente Domino, regius Propheta dicit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus: quid illos passuros esse credendum est, à quibus lucis suæ radios multis annis Dominus auersos habuit?

Quam sit improborum vita difficilis plenaque molestijs, declarant illa prophetae verba: Contritio & infelicitas in vijs eorum, &

Q

viam

viam pacis non cognouerunt. Item illud, Via peccantium cōplan-
tata est lapidibus, & in fine eorū inferi, & tenebræ, & pœna. Hinc
illud Hieremiæ. 16. Eijciam vos de terra hac in terram quam igno-
ratis vos & patres vestri, & seruietis ibi Dijs alienis (videlicet auaritia,
libidini, ambitioni &c.) qui non dabunt vobis requiē. Quod
enim quisque præ cæteris colit, hoc illi Deus est. Huc pertinet &
illud Deute. 28. Eo quod non serueris Domino Deo tuo in gau-
dio cordisque lætitia propter rerum omnium abundantiam, ser-
uias inimico tuo, quem immittet tibi Dominus in fame, & siti, &
nuditate, & omni pœnuria: & ponet iugum ferreum super ceruicē
tuam. Hæc omnia spiritualiter patiuntur, quicumque à Domino
recedentes, obsequio se Diaboli tradiderunt. Huc spectat & illud
Eccl. 2. Homini bono dedit Deus sapientiam, & scientiam, & læti-
tiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluum, vt
addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo. Ex ijs patet quā-
to sit iucundior piorum quam improborum vita. Idem etiam hoc
argumento colligi potest. Hoc inter pios ac improbos discrimen
esse Salomon ait: quod sapientis oculi sint in capite ipsius: stultus
vero in tenebris ambulet. Vir enim pius & sapiens in hoc omnes
curas & neruos suos intendit, vt non præcipiti & cæco impetu af-
fectuum, sed consilio, & ratione ducatur: quod contra improbi fa-
ciunt, qui pecudum more cupiditatum impulsu aguntur. Illud au-
tem est in luce, hoc vero in tenebris, vel certe oculis captum am-
bulare. Quod cum ita sit, quid de eo homine sperare posses, qui
in densissimis tenebris, nullo duce, per loca lubrica & aspera, & in
præcipiti posita, graderetur? Quid nisi vt passim caderet, & allide-
retur, & in præceps rueret? Quid autē hæc vita nisi iter abruptissi-
mum est, & scrobibus ac præcipitijs plenum: in quo omnis creatu-
ra in laqueū & muscipulā pedibus insipientiū posita esse dicitur?
Qui ergo per hæc viam, clausis rationis & iudicij oculis graditur,
in quot mala ruere necesse est? quandoquidē cupiditates nostræ,
nō quod liceat, vel quod deceat, sed quod libeat, semper attēdūt?
Vnde quæso rixæ? Vnde homicida, vnde vincula, & carceres? vnde
varij & insanabiles morbi? vnde dedecora, & familiæ labe? vnde
denique tot bella, tot humani generis strages, nisi ab humanis
cupiditatibus ortum habuerunt? Ab his autem omnibus malis,
quis dubitat immunes esse, qui compressis cupiditatibus, sola ra-
tione

tionē & consilio reguntur? Qua ex re facile colligitur improborū
vitam, quæ in specie iucunda esse videtur, multis partibus vita pio-
rum acerbiorē ac molestiorē esse.

Quod improbis omnia in malum cedant, declarat Eccl. his ver-
bis, Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legem altissimā? & si nati
fueritis, in maledictione nascemini: si mortui eritis, in maledictio-
ne erit pars vestra. Eccl. 41. Itaque omnia his in malū, cum contra-
pijs omnia cooperentur in bonum. Huc spectat & illud eiusdem
ca. 27. Leo venationi insidiatur, sic peccata operantibus iniquita-
tem: subaudi, insidiantur, vt eos decipiant & in deteriora præcipi-
tent. Hinc illud: si bene egeris, recipies: si autem male, statim in fo-
ribus peccatum aderit. Peccatum autem appellat pœnam peccati,
quæ fere non tardat.

Maius esse peccati malum quàm quodcunque aliud, annotauit
Origenes in eo quod Iacob noluit petenti Ruben filiū Benjamin
præbere dicenti: Ambos filios meos interfice, nisi reduxero eū ti-
bi viuum. At Iudæ idem petenti, ac protestanti, peccati se reū om-
ni tēpore futurū, nisi illum reduceret, protinus dedit. Videlicet lō-
ge maius id esse reputans malum quod sibi Iudas, quàm quod Ru-
ben imprecatus fuerat.

Dedi (ait Dominus per Hiere.) dilectam animam meam in ma-
nus inimicorum meorum. Pro hoc alij verterūt: Dedi dilectionē
animæ meæ in manus &c. Sic appellat populum suum, quo dile-
ctionis suæ vim erga illum designet. Ea tamen est peccati malitia,
vt hanc ad eō dilectam animam Chaldæorum manibus diripiendā,
affligendam, ac penitus delendam tradiderit, ac postremo
Daemonibus perpetuo in gehenna cruciandam.

Hipanis ingēs fluuius (de quo Verg. in Georg. meminit) aquas
proferens dulcissimas, fonticulo tamen quodam amaro in ipsum
influyente, tota eius aqua vitatur & amara redditur. Quid similius
originali peccato, quo tota massa generis humani infecta est?

Occasiones peccatorum.

Sicut perfecti viri, peruersos proximos nō debēt fugere, quia
& eos sæpe ad rectitudinē trahunt, & ipsi ad peruersitatē nun-
quam trahuntur: sic infirmi quique societatem debent decli-
Gregor.

nare malorum: ne mala quæ frequenter aspiciunt, & corrigere nõ valeat delectentur imitari. Greg. super Ezech.

Non valde laudabile est, bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est inter bonos, bonum non esse: ita immensi est præconij bonum etiam inter malos extitisse. Greg. in mor. super illud: Vir erat in terra Hus &c.

August. Incerta victoria est inter hostilia arma pugnare, & impossibilis liberatio est flammis circumdari, & non ardere. August. de singul. cler.

Minus voluptatibus stimulat, qui non est ubi frequentia est voluptatum. Minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non videt. Idem ibidem.

Isidor. Iuxta serpentem positus, non eris diu illæsus: & ante ignem consistens, etiam si ferreus sis, aliquando dissolueris: proximus periculo, diu tutus non erit. Per assiduitatem cito peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, sæpe occasionem peccandi dedit, sæpe quod voluntas non potuit, assiduitas superauit. Isidor. libro. 2. soliloq.

Hierony. Nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclusus: nec intra vnã cauernam habitans cum lupo tutus est agnus. Ipse voluit penetrari, qui hostem proprium in suas partes induxit, & intem sibi gladium ipse supponit, qui locum habitationis suæ aduersarij ingressibus referauit. Hierony. de cohabi. cler. & mul. Contra eos autem qui suspiciosa appetunt contubernia allegat idem Hiero. illud Salomonis in Proverb. Alligabit quis in sinu suo ignem, & vestimenta eius non comburentur: ambulabit super carbones ignis, & pedes illius non ardebunt? Idem ad Eustochium.

Idem ad Eustochium, obsecro ait te coram Deo & Christo Iesu, ne vasa templi Domini, quæ solis sacerdotibus videre concessum est, in publicum proferas, ne sacrarium Dei quisquam profanus aspiciat. Oza, arcam, quam non licebat tangere, attingens, subita morte prostratus est. Præcessit umbra, nunc veritas est, Sponsa Christi, arca est testamenti, nõ solum intrinsecus, sed etiam extrinsecus deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabula testamenti, ita in te nullus sit alius, nisi legis Domini cogitatus. Super hoc enim propitiatorium quasi super Cherubin requiescere, & sedere vult Dominus. Idem ubi supra.

¶ Non

¶ Non modo peccata sed peccatorum etiam occasiones Salomon COLL. 2. iubet nos studiosissimè vitare cum ait: Ne delecteris in femitis impiorum, nec tibi placeat malorum via, fuge ab ea, nec transeas per illam, declina & desere eam. Vide quantum instet & vrgeat, vt nos ab omni malorum occasione auocet. Paulo vero inferius de meretrice loquens ait: Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Omnem quippe occasionem peccandi his verbis amouere voluit. Cæterum de vitando mulierum contubernio sic Eccl. c. 42. In medio mulierum noli commorari, de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens. Hoc autem ad cohabitationem & contuberniũ feminatum de quo sermo erat, referendum esse videtur. Multa hac de te inuenies Eccl. c. 9.

Quale sit periculum eorum qui inter peccatorũ occasiones versantur, aptissima similitudine Eccl. 10. declarat his verbis. Qui foueam incidit in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eũ coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. His verbis Salomon varias peccatorum occasiones vitare admonet. Solent inter vepres & spinas sepium latitare colubini, & eos qui sepes diruunt mordere. Idem spiritualiter contingit inter peccatorum occasiones versanti.

Inter tres animæ hostes, mundus numeratur, hoc est improborum hominum societas: quæ quantum ad vitæ corruptelam potest, declarat Propheta cum ait: Saluum me fac Deus, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum, siue vt alij ex Hebræo vertunt: Defecerunt fideles inter filios hominum vana loquuti sunt &c. Quem locũ Gloss. quædã sic explanat. Quoniam maximam vim habet ad pietatẽ & virtutem prohibitas eorum quibus cum viuimus, si inter homines impuros & nocentes etatè agamus, vix fieri potest, quin ad eorum mores & consuetudinem traducamur. Propterea Domine, non impensius oro, vt vitam meã ab insidijs inimicorum quã vt animum meũ à vitijs: & corruptela seculi huius integrum, saluumque custodias: ne me reliquorum perditis mores & exempla corrumpant, neve illorum imitatione in aliquam turpitudinem dilabar.

Quid periculi in occasionibus peccandi sit, declarat Aug. in lib.

Q 3

confess.

confess. vbi narrat Alipium familiarē amicum suum, qui ludorum Circensium spectacula detestabatur, ab amicis quibusdā multa vi pecuniam eō deductū: quibus tamen ille corpore tantū se illic affuturū prædixit, mente verò absentissimum. Astitit ergo ibi clausis oculis: quos tamen ad nouē quendā populi clamorē aperiens, ita ludorū eorū spectātorum amore captus fuit, vt alius inde egressus fuerit, quā inuenerit. Tantum aliquando videndi sensus animæ nocet.

Quā sint omnes peccatorum occasiones radicitus vitandæ, apertè Dñs docet: qui Num. 33. sic ad filios Israhel loquitur. Quādo transieritis Iordanem, intrantes terram Chanaan, disperditis cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas commiuite, atque omnia excelsa vastate, mundantes terram, & habitantes in ea: Ego enim dedi vobis illam in possessionem. Si autem nolueritis interficere habitatores terræ qui remanserint, erunt vobis quasi clauis in oculis, & lanceæ in lateribus & aduersabuntur vobis in terra habitationis vestræ: & quicquid illis cogitauerim facere, vobis faciam, Idem etiam colligitur exemplo Dinæ: quæ tuta paternæ domus claustra egressa, videre cupiens virgines regionis alienæ, à principis eius gentis filio vi oppressa, magnarum postea ruinarum causa fuit. Nemo autem de sua sibi securitate & conscientia blandiatur: quanuis enim nullum à te tibi periculū imminet, ab alijs imminet. Si tu sine periculo vides, non tamen sine periculo videris.

Nō peccata solū, sed quæcunque peccatis cōfinia sunt, (quanuis ex natura sua peccata nō sint) prohibere Dñs in lege solet. Sic Nazareis, quibus vino interdixit, quicquid vino finitimū erat ab vva passa vsq; ad acinū prohibuit. Quid autē hoc ad religionē, nisi huius nos periculi admonere voluisset? Simili ratione cum Idololatriam vetuit, aurum etiam ex quo idola fiunt, contingere vetuit. Quod quia Iudeorū quidā sub Machabæo duce in prælio aduersus Gordiam ferrare noluerunt, in prima acie corruisse memorantur. Dum enim calorū corpora requirerent, deprehensum est eos de donarijs idolorum tulisse: quæ res causam eorum ruinae attulit. Vt habetur. 2. Macha. c. 12.

Sicut intra venas siliis latet ignis, qui ferro ictus, excutitur: ita peccatorū semina & cupiditatis ignis in membris quidē nostris latent

tent: quæ oblatiis occasionibus excitantur. Quamobrem dāda opera est, vt omnes peccandi occasiones sollicitè vitemus, ne hac ratione latentē in membris nostris cupiditatis ignem excutiamus.

Societas bonorum & malorum.

Sicut malus aer assiduo flatu tractus, inficit corpus: ita peruersa locutio assidue audita, infirmantium inficit animum, vt tamen bescat delectatione prauis operis, assiduitate curiosi sermonis. Greg. super Ezech.

Inter bonos bonū esse, salutē habet: inter malos vero, etiam laudem: illud tantæ felicitatis est, quantæ etiā securitatis, hoc tantæ virtutis, quantæ difficultatis. Quale nempe est illud, Tangere picē & non inquinari ab illa, in igne sine læsione versari. Ber. in Epist.

Omnia fac cum consilio, nec tamen omniū, aut quorūcūq; sed tantū bonorū. Bonos in consilio, bonos in obsequio, & bonos habes contubernales, qui vitæ & honestatis tuæ custodes sint & testes. Idem.

Gratulādū est cū mali de Ecclesia separantur, ne columbas, ne oues Christi sæua sua & venenata cōtagione prædētur. Coherere & cōiūgi nō potest amaritudo: cū dulcedine, caligo cū lumine, pluuia cum serenitate, pugna cum pace, cum fecunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Cyprian. de simplicitate prælatorum.

Probi viri ad improbos accedentes, multo facilius vitia trahūt, quam virtutem illis impertiantur. Nillus.

Super illud psal. Declinate à me maligni. Remedium est quem conuerti velle non videris, vitæ si possis. Cass.

Sicut currētes equi cursu inuicē certant: ita & optima quoque societas se inuicem excitat. Clima. de compend. sup. dict. recap.

Mater mea & fratres mei sunt ij, qui faciunt voluntatem patris mei qui in cælis est. Ille tibi pater sit, qui ad deponendam peccatorum farcinam collaborare tibi & potest & vult. Mater vero cōpunctio sacra, quæ te possit sordibus abluere: Frater autem is, qui tecum ad cœlestem cursum perficiendum laborat & certat. Sociam tibi & vxorem quære, quæ nunquam à te separetur, memoriam mortis. Porrò filij tibi sint amarissimi gemitus cordis: seruū posside corpus tuum. Amicos vero fac virtutes Angelicas, quæ

tibi exitus tui tempore auxiliari poterunt, si eas modo tibi amicitias familiariter feceris. Hæc est sanè generatio quærentiù Deum. Hos ergo parentes pro ijs quos relinquis, suscipere debes. Climacus.

COLLE. ¶ Sicut in suauissima multarum vocum consonantia si vel vna tantum dissona vox ijs accedat, totam harmoniam dissoluit: ita vel vnus improbus in conuentu & societate bonorum moribus inter se similibus, totam planè societatis concordiam turbare solet. Propter quod Salomon ait: Eijce derisorè, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ. Item Apostolus, Modicù fermentum totam massam corrumpit. Est enim natura mali potèntissima. Nam cum ad malum omnes propter cõmunis peccati morbum propensi simus, facile quouis addito impulsu ad malum ferimur. Denique potentior est exigua aceti portio ad vini pretiosi dolium corrumpendum, quàm totum illud dolium ad exiguam aceti portionem in vinum permutandam: vsque adeò vis destruedi, quàm construendi potentior est.

Appetendam esse piorù societatem monet Eccl. his verbis: Si videris sensatum, euigila ad eù, & gradus ostiorù illius exterat pes tuus. Cõtra vero de malorù cõtubernio dicitur: Qui tangit picem inquinabitur ab ea: Et qui cõmunicat superbo, induet superbiam. Itè, Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Huc spectat & illud Eccl. 13. Quis medebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropinquant bestijs? Sic & qui comitatur cù viro iniquo, & obuolurus est in peccatis eius, significat his verbis, idè esse periculù cù prauis hominibus atque cù serpentibus & feris cõmorari. Hinc paulo post ait: si cõmunicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto. Quæ cõmunicatio sancto homini ad canè? De societate vero bonorù subdit protinus. Pondus supra se tollit, qui honestiori se communicat.

Quo studio improborù contubernia vitanda sint, satis Prophetæ declarat psal. 100. Sic enim ait: Superbo oculo & infatiabili corde, cù hoc nõ edebam. Nõ habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua non direxit in cõspectu oculorù meorù. Nouerat enim periculù illud, de quo psalm. 105. agitur: Et cõmissi sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruièrunt

sculptilibus eorum, & factum est illis in scádalum. Cuius rei gratia tanta seueritate Dñs in lege connubia cù Cananæis interdixit. Certissimè enim (inquit) peruertent vos, vt sequamini deos eorù. Quod quia Salomon neglexit, miserabiliter corruit, hinc Dominus Iosaphat regi amicitias cù Achab rege perfido gerenti, per prophetã dixit: Impio præbes auxiliù, & his qui oderùt Dñm, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona inuenta sunt in te &c. Huius ergo præcepti propheta memor ait: Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Quantù societas improborum in Ecclesia noceat, declarat Spõsa in Canticis cum ait, Nolite mirari quod fusca sim, quia decolorauit me sol. Filij matris meæ pugnaverunt contra me. Duas deformatiõis suæ causas assignat, alteram, carnalis concupiscentiæ æstù, quam solis nomine significat: alteram, prauorum hominum societatem: qui pios prauis exemplis, & consilijs, irrisionibus, adulationibus, & varijs iniurijs impugnat, & ad malum prouocant. Vnde est illud: Homo homini Dæmon: sicut contra de bonis dicitur, Homo homini Deus. Hinc illud. Quia abundauit iniquitas, refrigeret multorum charitas.

Qua cura improborù hominù consortia vitanda sint ne contagio suo ceteros inficiant, typicè Dominus, Numer. 5. declarat his verbis: Præcipe filijs Israel, vt eijciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuò: tam masculinum, quam fœminam eijcite de castris, ne contaminent ea cum habitauerint vobiscum. Quod si hæc cautio propter salutem corporistudentiam adhibenda est, quid propter animæ salutem facere par est, quæ tam facile malorum contubernio maculatur? Corruptunt enim bonos mores colloquia praua: Et, sermo perditorum hominum vt cancer serpit. Hoc ipsum Dominus Leui. 11. sub animalium immundorum imagine adumbravit: quem locù magno artificio (sicut cætera) tractat Origenes, cuius hic aliquot verba subiiciam, vt hoc exemplo concionatores tractandi allegorias ceterosque sensus mysticos formam & rationem addiscant. Ait igitur homil. 7. super Leuiti. Iam videamus aliqua ex his quæ de mundis atque immundis animantibus lecta sunt. Sed ad hæc inuestiganda scripturæ diuinæ testimonijs indigemus, ne quis putet

quod ego vim faciam scripturis, & ea quæ de animalibus in legē referūtur, ad homines traham. Ne ergo aliquis hæc deprauari humano credat ingenio, Apostoli ad hoc autoritas aduocāda est, qui omnia Iudæis in figura contigisse ait: Afferam & vas illud quadrā gulum quod Petro ostensum est, Ascēdit enim is in superiora domus vt oraret, videlicet quia mortuus iam cum Christo, quæ sursum sunt quærebat. Raptus ergo in extasim vidit linteum magnū quatuor in itijs submitti de cælo, in quo erant omnia quadrupedia terræ & bestias & reptilia & volatilia cæli. Ostendit autē protinus Orige. per hoc animalia mūda & immūda homines intelligi debere mūdos & immūdos. Per aquilā igitur & acipitrē reliquasq; similes aues quæ ex rapto viuūt, & mortuorū carnib⁹ inhiāt, raptores & violentos homines intelligimus, aliorū patrimonijs insidiātes. Per noctuā vero & vespertilionē, omnes eos qui tenebris delectantur, & lucem oderunt: vt pote qui male agant. Vnusquisq; igitur hominū proximo suo verbis & exēplis aut mundū præbet cibum, aut immundū. Si secundum hanc intelligētiā dicamus Deum omnipotentē leges hominibus promulgasse, puto quod digna vi debetur Dei maiestate legislatio. Si vero a sideamus litteræ, & secundum hoc vel quod Iudæis, vel quod vulgo videtur accipiamus quæ in lege scripta sunt, erubescō dicere & confiteri quod tales leges tulerit Deus. Videbuntur enim magis elegantes & rationabiles hominū leges, verbi gratia Romanorū, vel Atheniensium, vel Lacedæmoniorū. Si verò secundum hanc intelligentiam quā docet Ecclesia accipiatur Dei lex, tunc planè omnes humanas supereminet leges, & verè lex Dei esse creditur. Hactenus Orige. His ergo legibus typice monemur, ne simus tales quales ij, qui per talia animalia figurantur, atque vt ab eorū societate & conuictu abstinemus, ne corruptis ipsorū moribus mentes nostræ inficiantur.

Magni esse periculi, sed magne item gloriæ bonum inter malos esse, copiose idem Origenes & eleganter declarat in lib. Iob super illo verbo; Vir erat in terra Hus nomine Iob. Isti ex genere fuerūt Esau: a quo & Ausitidæ sunt vocati. Et quales erant isti Ausitidæ? Impij, infideles, obscæni, insatiabiles sicut & pater eorū Esau, de quo dictū est, Nemo sit obscænus & insatiabilis sicut Esau. Quod si dixerit aliquis, Cum ergo talis fuerit Esau, atque generationes eius, quomodo fuit Iob ex illis atq; inter illos pius? Ita fuit sicut

mox

mox in principio Abel innocens cū Cain iniustus: sicut Noe iustus inter gigantes illos sceleratos: sicut Melchisedech sacerdos Dei altissimi in medio maledictorū Cananæorum: sicut Abrahā qui credidit in medio Caldæorum, idola colentiū. Vir igitur hic erat in regione Ausitidæ. Erat, inquam, sicut rosa inter spinas, sicut liliū inter tribulos, candidus ac rubens. Candidus fide ac sanctitate, rubens velut rosa planè: quia sustinuit dolores ac passiones. Vir quidem erat in regione Ausitidæ, erat tāquā columba inter raptrices aquilas, tanquam agnus in medio luporum diripientium, tanquā stella in medio nubium teterrimarum. Vir quidem erat iustus inter iniustos, inter profanos sanctus, inter obscænos mundus, pius inter impios, bonus inter malos, tanquam smaragdus in luto, tanquam margarita in arena. Sic namque erat memoratus ille vir in regione Ausitidæ. Cū ergo inter tales esset, non talis fuit quales illi: cum inter impios esset, non declinavit ad impietatem: cū esset inter iniustos, non est commistus eorum iniustitijs: sed permāsit in medio impiorum tanquam adamas immobilis, tanquam lucerna inextinguibilis, tanquam lumen quod non immutatur, tanquam radius qui non occidit. Sic etiam nos oportet esse. Omnesq; vt fulgeamus tanquam luminaria cæli in mundo, verbum vitæ continentem in diem Christi. Hactenus Origenes. Hic locus magnā cum præcedente affinitatem habet. Vterque enim ad peccatorum occasiones vitandas adhortatur.

Peccatum veniale.

Nonnunquam in parua deterius quam in maiori culpa peccatur. Maior enim quod citius quia sit culpa agnoscitur, eodē etiā celerius emendatur: minor vero dū quali nulla creditur, eodē peius, quod & securius in vsu retinetur. Grego. in Pastora.

Cum per leuia delicta deflectimus, vsu cuncta leuigante, non timemus postea grauiora cōmittere. Greg. in mor. lib. 10. c. 14.

Sicut quædā subito destruuntur, vt mons cadens defluit, & rupes mouentur de loco suo: quædā autem paulatim vt lapides exciuiat guttæ, & alluione terra cōsumitur: ita quædā repēte cadūt, alia autē assiduitate labūtur. Et ideo subdit Iob, Et homines ergo similiter perdes. Dauid cito periit, Salomō paulatim consumptus est.

Gregor.

est. Gregor. lib. 12. cap. 13. moral.

August. Nullum peccatum a deo paruum, quod non crescat neglectum, non enim considerandum est quid fecerit, sed quem offenderit, quam bonus est, quam benignus, quam pius. Aug. de Pœnitent.

Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timete quia plura sunt. Plerumque enim bestię minutę necant. Nunquid minutissima sunt grana arenę? Sed si arenę multum in nauimittatur, mergit illam. Quam minutę guttę pluuię, nonne flumina implēt, & domos deiiciunt? Timenda est ergo ruina multitudinis, & si non magnitudinis. Idem libro. de decem cordis.

Euseb.

Emisse.

Interdum nobis leuia ac vilia facit peccata nostra ipsa cōsuetudo peccandi: cum certum sit, nos sicut de minimis bonis augeri, ita de minimis negligentijs debere compungi. Non est enim minimum, in vita hominum negligere minima. Nescio, de quibus delictis debeant esse securi, etiam de peccatis ignorantię iudicandi, ac de otiosis sermonibus, ac de cogitationibus rationem reddituri. Euseb. Emisse. ad mona. hom. 5.

Isidor.

Quemadmodum ad virtutis tendentes culmea, non a summis inchoat, sed a modicis, ut sic sensim ad altiora pertingat: ita & qui dilabuntur ad vitia, non statim a magnis criminibus incipiunt, sed a modicis assuescunt, & sic ad maxima prouunt. Isidor. de sum. bon.

COLLE.

¶ Anima in gratia existens velut crystallus quidam nitidissima est: quę radijs solis obiecta, miro modo splendescit: At si luto fœdetur, totum illum splendorem amittit: si vero puluere conspergatur, non omnino obscuratur, sed minus tamen splendebit. Lutum autem velut mortiferum peccatum est, quod totum animę nitore fœdat: puluis vero instar venialis est quod splendorem animę non nihil fuscatur: venialia namque peccata non charitatem, sed charitatis feruorem adimunt.

Ignis lignum combusturus, non protinus ligni formam corrumpit, ut suam inducat: sed paulatim illius accidentia destruit: quibus destructis, facile forma eius, corrumpitur & alia introducitur. Sic igitur Dæmon ad leuora nos primum incitat delicta (quę sunt tanquam spiritualis vitę accidētia) deinde ad maiora trahit. Hinc scriptum est, Qui timet Deum, nihil negligit.

Eccl. 7.

Clauus

Clauus in pariete alte infixus, si hinc atque hinc repetitis ictibus concuciat, tandem euellitur. Sic igitur venialia peccata, si frequentius iterentur, constantiam animi, & firmum non peccandi propositum labefactare sæpe solent. Quare quisquis a lethali peccato immunis esse cupit, venialia quoque studiose ac diligēter vitanda curet.

Quauis in venialia peccata interdum pij homines labantur, non ideo sancti esse desinunt, qui alias ad vitę puritatem toto corde aspirant, & sanctitatis affectum & studium habent. Ipsos enim Apostolos Christus Dominus quotidie hoc modo orare docuit. Dimitte nobis debita nostra. Hoc autem Sponsa in Cant. insinuat cum ait: Nigra sum, sed formosa filię Hierusalem. Fuscatio igitur vel nigredo venialium delictorum, non impedit quo minus anima formosa sit.

Cant. 7.

Peccatum inueteratum, vel consuetudo peccandi.

V Sitata culpa obligat mētem, ut nequaquam resurgere possit ad rectitudinem: conatur enim & labitur, quia ubi diu sponte perstitit, ibi etiam cum noluerit coacta cadit. Gregor. in hom.

Moles imposita sepulchro, ipsa est vis dura consuetudinis, qua premitur anima: nec resurgere nec respirare permittitur. Dictum est autem de Lazaro, quatuoriduanus est. Reuera ad istam consuetudinem de qua loquor, quodam progressu peruenit anima. Prima est, quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo. Idem sup. Matth. hom. 45.

August.

Nolite fratres mei contemnere peccata, in quibus fortē consuetudinem iam fecistis: omne enim peccatum consuetudinē vilescit: & fit homini quali nullum sit, obduruit iam, dolorem perdidit, & valde putre est, nec dolet. Quod non dolet non pro sano habendum est, sed pro mortuo computandum. Quando aliquid pūgitur & dolet, aut sanum est, sicut est in illo spes aliqua sanitatis. Quando autem tangitur, pūgitur, calcatur nec dolet, pro mortuo habendum, ac de corpore præcidendum. Idem in serm. de Adventu.

Videa-

Euseb.
Emisse.

Videamus primum quid est, peccator adijciat ad peccandum, verbi gratia, mali cuiuslibet, aut obrektionis passio impugnare me coepit: si non statim me poenitudo vitij huius momordit: cras tanta mihi huius vitij facilitas veniet, & quaedam (vt sic dixerim) suauitas, vt reuocare me ab illo & continere non possim. Ita enim euenit, vt qui primo tempore emendari noluerit, incipiat in sequenti nec velle, nec posse. Verbi gratia, superbiz acquiescere coepi, regulam violaui, senioreni laesi, iuniorem destruxi, si non statim me poenituit tam grauiter fuisse praeventum, ita de die in diem libentissime me rapiet ipsa violentia consuetudinis, & impetus passionis, vt iam nec delinquere me intelligam, nec peccare me sentiam. Obscurat enim & obruit intellectum onus delicti, & assiduitas delinquendi. Euseb. Emission. ad monachos homil. 3.

Habet hoc infelix consuetudo peccandi, vt quanto amplius quisque peccauerit, tanto minus peccata ipsa intelligat, & tanto plus eum peccare delectet: vt eueniat illud quod Propheta peccatoribus clamat, Non est Deus in conspectu eius, auferuntur iudicia tua a facie ipsius. Etenim quando subreptit peccandi delectatio, statim futuri iudicij diem abscondit obliuio. Idem ibid. hom. 5.

Psal. 9.

Clima.

Dum adhuc recens atque in sanguine est vulnus, facile curari solet: nam quae diuturna & neglecta, atque obducta vetustate sunt, difficillime sanantur, ingentique labore & ferro, & cauterio, & igni visibili, vt curari possint, indigent. Plurima sunt quae tempore fiunt insanabilia: Deo tamen omnia sunt possibilia. Clima. de Poenit. c. 5.

Sicuti ferrum etiam si nolit, ad magnetem per fugit naturae vae secretissima pertractum: ita & qui anticipationibus delictorum assueti, in earum habitum transierunt, violenter ab eis opprimuntur. Idem in compend. supradict. om. recapit.

Chrysolo.

Nihil tam firmum est in rebus humanis, quam veteris consuetudinis tyrannis. Chrysol.

Maxi.

Qui non assuescit virtuti dum iuuenescit, a vitij nescit discere quando se nescit. Maxi. in ferm. de Ioanne Baptista.

Isidor.

Istis fomitibus quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum: cogitatio namque praua delectationem parit: delectatio consensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo

do necessitatem, necessitas mortem. Sicque in his vinculis homo implicatus, quadam cathena vitiorum tenetur adstrictus. Isidor. de sum. bon. cap. 20.

Mortuum medicare, & senem admonere, idem fuerit. Dioge.

Naturam accusare non debemus cum iucundam aut iniucundam vitam omnem efficiat consuetudo. Philon.

Consuetudo a paruis initium capit: neglecta autem vim maximam accipit. Polyænus.

Vt in aspidis ictu nullum est remedium, nisi vt partes contactae amputentur: ita quaedam vitia sola morte sanari possunt. Aristot.

Canis antiquus, cathenae assuescitur non potest. Ex diuer.

Consuetudo quouis tyranno potentior. sis.

Multis ictibus deiicitur quercus.

Qui multa sunt saepe perpetrati, facilius ferunt quicquid accidit, obduruisseque se se contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem. Cicer.

Si mihi nunc tristis primum illuxisset dies,

Nec tam arumoso nauigassem salo

Esset dolendi causa, vt iniecto equulei

Fræno, repente tactu exagitur nouo

Sed iam subiecto miseris obtorpu. Cicero. 3. Tuscul.

Corruptela malae consuetudinis, igniculi extinguuntur a natura dati, exoriunturque & confirmantur vitia contraria. Idem. i. de legib.

Non ingenerantur hominibus mores tam a stirpe generis & seminis, quam ex ijs rebus quae ab ipsa natura loci, & a vitae consuetudine suppeditantur. Idem, de legib. Agrar.

Præque consuetudinis vim explicat illa Salomonis increpatio, vt COLLE.
que quo inquit, piger dormies? quando confurges de somno tuo? Prouer. 6.
Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conferes manus tuas vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & mendicitas, quasi vir armatus. Viator paulatim progrediens, tandem peruenit quod destinauit: sic qui peccata peccatis addit, ad cumulū malorum appropinquat. Vir autē armatus difficilis ad superandū est. Talis autē est praua consuetudo, quae difficillime superatur. Vnde est illud Hieremiae, si potest aethiops mutare pellem suam, & par-

& pardus varietates suas ita & vos poteritis benefacere, cum didiceritis male.

Consuetudo peccandi vel minuit, vel omnino tollit sensum peccati. Sic fodiendi insuetus, cum primum tractare lignem cepit, laceratur ac leditur: at ubi diu assuetus, callos obduxit, iam nihil fere sentit: Ita quò quis diutius peccatis assuevit, hoc minus mortifera peccati vulnera sentit.

Obstinatio in peccatis, vel cæcitas mentis.

Gregor. **C**V M ab autore relinquimur, nec ipsa destitutionis nostræ damna sentimus: fitque anima nostra tanto securior, quanto peior. *Gregor. in mor. lib. 9. cap. 36.*

Iob. 10. Super illud *Iob*: Reuersus mirabiliter me crucias sic ait. Relinquendo me, non me afficis, quia insensibilem reddis: sed dum reuerteris crucias: quia dum te insinuas, mihi me quam sim lugèdas demonstras. *Greg. vbi supra. c. 42.*

Iob. 24. Idem super illud: Ipsi rebelles fuerunt lumini. Sic ait. Quia superbi nolunt facere quod cognoscunt, hac pœna puniuntur ut nec cognoscant mala quæ faciunt. Quia enim prius sciendo rebelles sunt, postea cœcantur ut nesciant. *Greg. in mor. lib. 16. cap. 26.*

Iob. 24. Super illud. Sic in tenebris quasi in luce ambulant, sic ait. Quia sic in præsentia cœcitate læti sunt, ac si æternæ patriæ luce perfruatur. Vel quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos iustitiæ lux circumfundat. *Greg. vbi supra. cap. 29.*

Quod in die iudicij visibiliter facturus est Dominus, ut alios in æternum deserat, alios admittat, hoc facit quotidie inuisibiliter, dum aliorum corda ad se trahit, aliorum indurat. *Gregor. 25. moral. cap. 9.*

August. Illa est pœna peccati iustissima, ut amittat vnusquisque illud quò bene uti noluit, cum sine vlla difficultate posset, si vellet: id est, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quod rectum sit, & qui rectum facere cum posset, noluit, amittat posse, cū velit. *Aug. lib. 3. de lib. arbi.*

Nequeunt enim oculi assueti tenebris, summæ veritatis radios intueri,

intueri, nec sciunt de lumine aliquid æstimare, quorum est in tenebris habitatio. Tenebras vident, tenebras diligunt, tenebras approbant, de tenebris euntes in tenebras, nesciunt ubi corruant. Miseri qui nesciunt quid amittunt: & miseres vtique, qui sciunt quid amittunt, qui cadunt apertis oculis, & descendunt in infernum viuentes. O lux beatissima, quæ non nisi à purgatissimis oculis videri potes. *Aug. in medita.*

Quid est cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum est ad beneficia, infidum ad consilia, sæuum ad iudicia, inuerecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non providens, ipsum est, cui præter solas iniurias, nihil omnino non præterit: futurorum nulla nisi fortè ad vlciscendum prospectio est. *Bernard. lib. 1. de considera.*

Longius à salute membrum abest, quod obstupuit, & ægrum se se non sentiens, periculosius laborat. Idem ibidem.

Quis magis mortuus eo qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientia: nec sentit, nec excutit, nec expauescit? Idem ibidem.

Ira Dei est non intelligere delicta, ne sequatur pœnitentia. Si aut scriptum est, Et dedit illis Deus spiritum transpunctionis, ne reuertantur, & curentur. *Cypria. Epist. 3.*

Viderunt faciem Stephani, tanquam faciem Angeli, quamquã non fuit hoc illis gratia meriti, sed pœna peccati. Nam dum morientis proditur gloria, persequentis torquetur inuidia. Aduerte concepta semel iniquitas in quantum captiuos possideat sensus: impietatem suam in illius decore perspiciunt, & tamen peragere triumphum eius in sua immanitate non desinunt. *Euseb. Emiss. in hom. de S. Stephano.*

Omnes quidem Dæmones primum intellectum nostrum obnubilare contendunt, atque ita demum ea quæ sibi amica sunt suggerunt: nisi enim mentis nostræ claudantur oculi, thesaurum nostrum forari non poterunt: sed fornicationis spiritus, multo cæteris violentius instat. *Clim. Grad. 15.*

Insensibilitas, mala sua sic apud Climacū explicat. *Ij, qui mihi*

R foedere.

scdere deuin&ti sunt, mortuos videntes rident, in oratione stan-
tes lapidei toti & duri, tenebrisque pleni sunt: sacramque intu&tes
mentem, quasi ad gustandum communem panem conuenerint,
affecti sunt. Ego risus mater, ego somni sum nutrix, ego satietatis
amica, ego cum reprehendor non doleo, ego fals&e religionis spe-
ciei connexa sum. Me satietas roborat, me tempus auget, me pes-
sima consuetudo consolidat: ea vero qu&e detinetur, a me nunqu&e
liberabitur. Clim. Grad. 17.

Cicero. Est in quibusdam tanta perversitas, vt inuentis frugibus, gl&ade
vescantur. Cicero. In orat. ad Brut.

Qui maleuolo sunt animo, deteriores sunt rogati. Id&e Curio-
mi. fam. 2.

COLLE. ¶ *Ægypti* tenebras horribiles fuisse perhib&etur. Talis plan&e est eo-
r&u c&ecitas quos Deus iusto iudicio excecari permittit. De quibus
dicitur, Peccator c&u venerit in profund&u malor&u c&otentit: vt pote
qu&e nulla res quamlibet magna ad p&enit&enti&am flectat. Id multis ex&e-
plis probari potest. Prim&u est Pharaonis, filios Israel per mare in-
sequenti&is: quo quid dem&erius esse potuit? O miser quomodo eos
audes insequi, quibus Deus stupendo & inaudito miraculo, ma-
ria patefacit? Id&e eti&am patet ex&epl&o eor&u qui Lazar&u a mortuis ex-
citari viderunt, qui tam&e in perfidia sua perstiterunt. Et eor&u item
qui retro cecider&unt, cum ad capiend&u D&ni venissent. Idem etiam
declarat Iehu regis Israel ex&eplum, qui videns dom&u Achab pro-
pter Idololatri&e crimen ad interneci&on&em vsq; deletam, idemque
omnes cultores Baal interfici iussisset: nihilominus tam&e idolis &
ipse seruiuit. It&e ex&epl&u Iud&eorum, qui post vastatam a Chald&eis
Hierosolymam, ad Ægyptum perrexerunt, vt idola colerent: affe-
rentes se, cum idolis sacrificarent, secunda omnia habuisse, nihil-
que aduersi perpeffos fuisse: cum tamen propter hoc scelus vasta-
ti fuerint. Quid vero Iud&ei, qui tot Domini miraculis inspectis, in-
credulitate sua permanserunt?

Moses vbi peccatum populi vidit, legis tabulas fregit, quasi lu-
cis illius beneficio (qu&e per legem erat) indignus esset. Pr&ecipua
enim peccati p&ena, c&ecitas mentis est. Hinc illud Prophet&e,
Propterea nox vobis pro visione erit &c. Et, occumbet sol super
Prophetas. Item, Mittet Deus illis operationem erroris, vt non
acquie-

Mich. 3.

acquiescant veritati. Et Apocalyp. 2. Nisi p&enitueris, veniam ti-
bi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo. Omnia h&ec
subtractionem diuini luminis, propter admissa flagitia minantur.
Quare non mirum est, si ade&o stupidi & c&eci ad pr&edicatorum
& Ecclesi&e voces sunt, quicunque diutius in peccato perfe-
uerant.

Apoc. 2.

Ne contendas cum pessimis, & ne &emuleris impios: quoniam
non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extingue-
tur. Hoc autem fere obduratarum mentium est. Vt qu&auis veram
futurorum fidem & cognitionem habeant, sic tamen viuant, sic
se gerant ac si nec mortem, nec iudicium, nec aliquid aliud post
mortem esse crederent. Vnde multi eorum totam vitam in scele-
ribus transigunt, nec illis tamen aut conscientia vermis, aut futu-
rorum spes vel metus somnum ab oculis excutit. Hanc autem c&e-
citat&is & obdurationis p&enam designant illa Salomonis verba:
Considera opera Dei, quod nemo possit corr&ipere quem ille de-
spexerit. C&eterum qui ed& vsque progressi sunt, vt sine vll&o doloris
sensu, imo cum gaudio delinquant, timeant illa Eccl. verba, Qui
autem exultant in malis, confenescent in malo.

Eccl. 7.

Timendum semper est ne ed& vsque procedat pertinacia & ob-
stinatio nostra vt a Deo tandem deferamur, tradamurque in re-
probum sensum. Hoc est enim summum illud periculum a quo
vates sanctus liberari petebat cum diceret, Non me demergat tem-
pestas aqu&e, neque. a. m. p. neque vrgeat super me puteus os suum.
Claufo enim putei ore qu&e spes emergendi relinqueretur? Ad
hunc statum autem peruenerat qui dicebat. Lapsa est in lacum vi-
ta mea, & posuerunt lapidem super me. Nemo autem hunc lapid&e
amouere potest, nisi is solum qui Lazarum a morte excitaturus,
prius dixit, tollite lapidem.

Psal. 68.

Thren. 3.

C&um multa sint inter veterem & nouam leg&e discrimina, hoc
vnum sollicit&e & cum magno metu annotandum est, quod lex ve-
tus vt carnalia potissimum pr&ecipiebat (hoc est vt Apostolus ait
iustificationes carnis) ita carnalia tum pr&emia tum supplicia homi-
nibus frequenter proponebat. At contra, noua lex vt maxim&e spi-
ritualis est, ita siue pr&emia siue supplicia spiritualia hominibus po-
tissimum c&onstituit, qualia sunt h&ereses, Dei contemptus, &c. Inter
huiusmodi autem supplicia, grauissim&u est c&ecitas cordis: de quo

R 2 Propheta

Psal. 68. Propheta dicit, Obscurentur oculi eorum ne videant. Item *Esa.* 6. Exceca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claudet &c. Hinc autem sequitur quod ante præmiserat, Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, &c. n. p. De hoc item *Deu.* 28. supplicio *Deuter.* 28. legimus, Percutiat te Dominus cæcitate & amentia: & palpes in meridie &c. Quo quidem supplicio percussi erant, qui apud *Esa.* dicunt, Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus, Impegimus in meridie, quasi in tenebris. Vehementer autem suspicor multos hodie Christianorum hoc affectos esse supplicio: quos videmus nullis Dei nec verbis, nec verberibus, aut coerceri, aut salutis suæ reminisci: nullus enim horum est qui, vt *Hieremias* ait, agat pœnitentiam super peccato suo dicens, Quid feci?

Quemadmodum inter virtutes omnes quibus anima decoratur primum in ordine locum tenet fides quæ intellectum, (à quo omnis actio proficiscitur) illustrat: ita contra cæcitas mentis vitiorum omnium quibus anima scædatur, initium est. Intellectu enim cæcutiente (qui humanæ voluntatis ductor est) quid rectè geri & administrari poterit? Si enim cæcus cæco ducatum præstet, nõne ambo in foueam cadent? Hinc orta est vulgata illa Philosophorum sententia, Omnis peccans est ignorans: Errare enim voluntas nõ potest nisi intellectus prius erret, qui eius velut oculus & antesignanus est. Vnde facile constat mentis cæcitatem malorum omnium seminarium esse. Id quod Dominus non obscure per *Ezechielem* significauit, cum pollicetur se tandem liberaturum oves suas ex omnibus locis in quibus dispersæ erant in die nubis & caliginis. Quibus verbis hoc innuere voluit, quod quemadmodum densa & atra nebula, quæ visum adimit, in causa est vt oves à se inuicem separentur, & per varios saltus & præcipitia dispergantur, & in cursibus ferarum pateant: ita planè caligo & cæcitas mentis (quæ cupiditatum nostrarum nebula rationi obsundunt) in causa est, vt rationales oves, hoc est, homines, à via virtutis & veræ felicitatis aberrantes, in varios præcipitentur errores. Quos quidem errores per *Hieremi.* Dominus lamentatur cum ait, Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos: feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transferunt: oblitii sunt cubilis sui. Hoc est, ignorato veræ felicitatis fonte, circa

turbidas & lutulentas carnalium voluptatum lacunas (vt sitim suã explerent) errauerunt.

Quam sit immedicabile malum, cæcitas cordis declarat illa Dñi *Exod.* 11. verba, Non audiet vos Pharaon vt multa signa in Ægypto fiant. Quod re ipsa Ægyptij ostenderunt, qui emissio iam post tot horrendas plagas è finibus suis populo, pœnitentia ducti, se ipsos quasi temeritatis accusant dicentes, Quid est quod facere volumus, vt dimitteremus Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo Pharaon currum, & omnem populum &c. Quid hac cæcitate atque insaniam cogitari dementius potuit? Sed eò tamen cæcitatibus ac amentia deueniunt, qui à Deo deseruntur.

Vbi animus in scelere obfirmatus & obcæcatus est, mirabilium quoque signorum conspectu nihil commouetur, Exemplo nobis ad hoc erit *Hieroboam Rex*, qui nec dexteræ suæ ariditate neque eiusdem mirabili restitutione, neque altaris contractione, à sacrilego consilio suo reuocatus fuit. Hoc enim scriptura designauit cum ait, Post hæc verba non est reuersus *Hieroboam* de via sua pessima: sed è contrario fecit, &c. *3. Reg.* 13. Idem etiam apparet in eo principe quinquagenario, qui ad capiendum *Eliam* à rege missus est, qui post milites cœlesti igne absumptos, eum capere præsumebat, qui vno verbo cœlis vt ignem pluerent, præcipere poterat. Quo quid dementius?

Peccantium multitudo, sine corruptio morum.

Dodecim sunt abusiones seculi: scilicet sapiens sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, diues sine elemosyna, scemina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contetiosus, pauper superbus, Rex iniquus, Episcopus negligens, plebs sine disciplina, populus sine lege. *August.* de. 12. abul.

Quod potest redimi non timetur: esse iam inter innocentes innoxium, crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere iura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. *Cypria.* Epist. 2.

Saluis.

Ratio providentiam tollentium, in hoc sita erat, ut quoniam Christiani essent, cunctis gentibus sanctiores, futuri quoque essent ceteris beatores. Probat autem. 6. libris Saluvianus, deteriores penam nos esse ceteris gentibus: partim quod graviora nonnunquam peccamus: partim quod etiam si eadem committimus, fidei tamen & Christianae professionis gratia, grauioris apud Deum culpe rei sumus. Nec vero abiecti solum homines peccant, nobiles vero non peccant. Quid est enim cunctorum negotiantium vita, qua fraus, atque periurium? Quid est aliud curialium, quam faustus & luxuria? Quid est aliud officialium, quam calumnia? Quid militarium, quam rapina? Denique saeculum totum in maligno positum esse dicitur. Merito enim totum in malo positum est, ubi boni locum habere non possunt: Statim enim ut quis melior esse tentauerit deteriorum abiectioe calcatur: ac per hoc quodammodo omnes mali esse coguntur, ne viles habeantur. Quantus quaeso in Christiano populo Christi honor est, ubi religio facit ignobile? Saluis. cont. Gent.

COLLE.

¶ De corruptione morum ac totius vitae multa leges Esai. 49. Itē Ezechielis. 22. Et item Michea. 7.

*Pæna, vel punitio qua peccatis
irrogatur.*

AD LECTOREM.

Quoniam a se iduis variisque calamitatibus quotidie urgemur (sæpe enim fame, sæpe pestilentia, variisque morbis & bellis infestamur) debet utique pius concionator & humanae salutis avidus hac temporum occasione uti, ut homines ad veteris vite poenitentiam & peccati odium inducat: cum facile constet hæc omnia mala à iustissimo vindice Deo propter peccata immitti. Quae de causa paulo in hac materia longiores fuimus, varia scripturae loca praesertim ex prophetis congerentes, ut habeat Ecclesiastes unde hoc argumenti genus tractare commodius possit.

Peccatum

Peccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantummodo, sed peccatum est & pæna peccati: quia iusto iudicio omnipotens Deus, cor peccantis obnubilat: ut praecedentis peccati merito, etiam in alia cadat: ut qui malum sciens perpetrat, deinceps iuste in alia etiā nolens cadat. Greg. lib. 24. mor. c. 12.

Quem praesentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Greg. vbi supra.

Iustitia exigit, ut quod sponte fecimus, invite toleremus. Gregor. vbi supra lib. 4.

Super illud Iob. 5. De humo non egredietur dolor &c. Quia non de ea creatura nascitur pæna, quae percutit: sed de ea quae peccando, vim percussiois extorsit. Greg. lib. 6. mor. c. 4.

Peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnatum suae caecitatis intelligit. Unde fit diuino munere ut flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas caecabat. Gregor. vbi sup. c. 17.

Torpens animus percussione tangitur, ut excitetur asperitas correctionis, origo sit luminis: & argumentum salutis est vis doloris. Greg. vbi sup. vide locum.

Quibusdam Deus per mala praesentia irrogare iam incipit tormenta sequentia: solos quippe pæna à supplicio liberat, quos immutat. Greg. vbi sup. lib. 9. c. 33.

Super illud, Scribis contra me amaritudines &c. quod scribimus manet, Deus autem scriba amaritudinis dicitur: cum diu semper in nos eius flagella perdurant.

Reproborum vita tantò sine flagello dimittitur, quãtò ad nulla praemia servatur. Greg. lib. 12. mor. c. 15.

Super illud: Qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius; Mali post ruinam oculos aperiunt: quia in pæna culpam vident. Boni autem ante culpam oculos apertos habent, quia vident quòd peccare non debent. Greg. lib. 15. mor. c. 24.

Sæpe malus indignationem conditoris quam in aeternum passurus est, in hac quoque vita positus experitur. Reprobi semper ut glorie ad imma tendunt, licet suauius. Greg. vbi sup. c. 28.

Flagella bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut quae poterant perpetrari deuitant. Greg. lib. 16. mor. c. 19.

Flagellum tunc diluit culpam cum mutat vitam, omnis ergo Domini

R 4

percussio,

percussio, aut purgatio vitæ presentis est, aut initium pœnæ sequētis. Greg. in mor. lib. 18. c. 11.

Iustus flagellatur vt corrigatur, quia illum pater ad gloriã seruati in iustis in suis voluptatibus relaxatur: quia tantò ei temporalia bona suppetunt, quantò æterna negantur: ita enim vituli occidendi saginantur, laboraturus sub iugo retinetur. Gregor. 21. moral.

Quisquis etiam pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur: eò ipso iam iustus esse inchoat, quò ferientis iustitiam non accusat. Greg. 23. mor. c. 18.

Qui benigne hominem qui non erat condidit, eum qui iã est, non nisi iuste flagellat. Greg. vbi supra.

Iustos flagella cruciant ne opera extollant: iniusti non flagellatur, vt saltem hic benè habeant. Greg. 24. moral. c. 25.

Nunquam suam culpam reprobi, nisi in pœna cognoscunt: quia pœna differtur, culpa despicitur. Greg. 25. mor. c. 9.

Peccatum prius, causa sequentis: sequens, pœna præcedentis. Greg. 25. mor. c. 12.

Sancti temporalem iram lucrum computant quò euadant æternam. Greg. 26. mor. c. 1.

August. Te nemo amittit, nisi qui dimittit. Et qui dimittit, quò it aut quò fugit: nisi à te placido, ad te iratum? Nam vbi non inuenit legem tuam in pœna sua? Aug. confess. lib. 4.

Nihil est in fœlicius fœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Idem in Epist.

Exod. 5. Super illud, Ne tardes conuerti ad Dominum, nec differas de die in diem: Subito enim venit ira eius. Hoc (inquit) Aug. in multis impletur: quibus ob nimia peccata, & in presenti, dei ira superuenit, & in futuro seruatur. Sed hoc nemo intelligit, nemo cognoscit, nec quisquã aduersa sustinens malis suis aestimat irrogari: sed quod pertulerit, cõsuetudinis potius putat esse, quam criminis. Et idcirco Deus in presenti non videtur, punire peccates, quia cum punit, non cognoscitur. Aug. de vit. Christiana.

D. Chryso. 1. tom. sermo. de Elia, de sterilitate trium annorum quæ sub eodem Elia, contigit agens, grauiter aduersus eos indignatur, qui varijs à Deo plagis attriti & admoniti, in eadem improbitate

probitate persistunt. Itaq; ait. Proh nefas, nulla ex pœna correctio, & quasi aduersis, hominum malitia prouocetur: sic crescit quotidie, quid puniatur. Amant pœnam, supplicium diligunt: nolunt recordari, vt viuant: nolunt corrigi, vt euadant. Et mox, Crescit malitia populorum, crescit & inopia rerum. Sæuit cunctorum impietas, sæuit & in cunctos necessitas. Vniuersi deficiunt victu, & ab idolorum non deficiunt cultu.

Nostris peccatis Barbari fortes sunt, nostris vitijs Romanus superatur exercitus. Infœlices nos qui tantum displicemus deo, vt per rabiem Barbarorum illius in nos ira defeuat. Ezechias agit pœnitentiam, & 185000. vna nocte ab vno Angelo deleta sunt. Iosaphat laudes Domini cõcinebat, & Dñs pro laudante superabat. Moyses contra Amalech, non gladio, sed oratione pugnavit. Non intelligimus Prophetarum voces, fugient mille vno persequente. Nec anaputamus causas morbi, vt morbus pariter auferatur. Idem in Epitaphio Nepotiani.

Ipse de seruo tuo exigit seruitium, & homo hominem seruire compellis. Et cum sit vobis eadem fors nascendi, cõditio vna moriendi, corporum materia cõsimilis, animarum ratio cõmunis, equali iure & pari lege vel veniatur in hunc mundum, vel de hoc mundo postmodum recedatur itamē nisi pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad nutum imperanti pareatur, imperiosus & nimius seruitutis exactor, flagellis verberas, fame, siti, nuditate, frequenter ferro, & carcere affligis & crucias, & non agnoscis Dominum tuum, cū sic exerceas ipse dominatum? Quid ergo Dominus noster nobis quotidie peccantibus facturum est? & c. Cyprianus com. Demetrianum.

Hostem quereris exurgere, quasi & si hostis desit, esse pax inter ipsas togas possit? Hostem quereris exurgere, quasi nõ & si hosterni desinat gladij, intus & grauius de calumnijs & iniurijs potentium ciuium domesticæ impugnationis tela grassentur? De sterilitate & fame quereris cum nõ famem maiorem quam siccitas rapientia faciat? quasi non de captatis annonarum incrementis, & pretiorum cumulis, flagrantior inopia excreseat ardor? Quereris clu diuimbribus cælum, cum sic horrea claudantur in terris? Quereris minus nasci, quasi quæ nata sunt indigentibus præbeantur? Pestem & luentem criminatis, cū peste ipsa & lue, vel detecta sint vel aucta crimina sitgolorum, dum nec infirmis exhibetur misericordia, &

in defunctos auaritia inhiat ac rapina; fugiunt morientium funera, & spolia appetunt mortuorum. Et profecto perire ægrum voluit, qui censum morientis inuasit, que inter populum frequentissime strage morientem, nemo considerat se esse mortalem. Idem contra eundem.

Saluia.

Cum nihil à nobis penitus diuinæ iustitiæ fiat, quid est quod nos queramus de Deo, cum queri magis de nobis Deus possit? Quæ ratio est, ut doleamus nos non audiri à Deo, cum ipsi non audiamus Deum? & suspiremus non respici à Deo terras, cum ipsi non respiciamus in cælum? & molestum sit despici à Deo preces nostras, cum præcepta eius despiciantur à nobis? Saluia. cont. Gentes.

Ideo impatientes flagellorum Dei sumus, quia flagella Dei tantum inspicimus, flagellorum vero causas inspicere nolumus. Et si aliquando forte inspicimus, causas quidem quantum possumus extenuamus, flagella, quantum volumus extollimus. Idem ibidem.

Quid miramur si peccantes nos Deus verberat, cum ipsi peccantes seruos verberemus? Iniusti iudices sumus. Homunculos nos flagellari à Deo nolumus, cum ipsi conditionis fortisque nostræ famulos frequentissime verberemus. Idem ibidem.

Clemens
Alexan.

Mel bilem generat, sinapis & bilem excidit & flegmam, ideo Christus grano sinapis assimilatur. Clement. Alexan. Pelag. lib. 1. cap. 11.

Origen.

Orate, ait Pharaon, pro me Dominum: Super quo ita Origenes ait, Nemo flagella Domini perniciem putet. Ecce Pharaon durissimus, tamen proficit verberatus. Ante verbera Dominum nescit, verberatus supplicari pro se Dominum rogat. Est profectus quidam in pœnis, hoc ipsum agnoscere quod merueris pœnam.

Contra eos qui de diuina prouidentia queruntur, adduci potest plaga ea qua filii Israel cum in peccatu incidissent, puniti sunt: de qua sic ait Apostolus, Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & à serpentibus perierunt. Obseruemus & nos (ait in hoc loco Origenes) ne simile offensionis incutramus exemplum, quando quidem & nos quoque murmuramus, & querelas aduersus Deum frequenter habemus. Etenim cum de cœli intemperie, de infœcunditate fructuum, de raritate imbrium, de prosperitatibus aliorum causamur, hoc est aduersus Deum murmur attollere.

Origenes

Origenes super illud Exod. Reddens peccata patrum in filios &c. sic ait, Ego opto ut dum in hoc sæculo sum visitet Dominus peccata mea, ne in altero audire merear, Filii recordare quia recepisti bona in vita tua &c. Propterea cum corripimur à Domino, esse non debemus ingrati: ideo enim corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

Lucæ. 16.

Leno gradu ad vindictam sui, diuina procedit ira, & tarditatem supplicij grauitate pensat. Valer. Maxim. libro. 1. de memor. dictis.

Valer. Ma.

Famem immitti à Dño propter peccata, testatur illa fames, quæ tribus annis Davidis tempore vexauit Israël propter Saulis crudelitatem & cædes quibus Gabœonitas oppresserat zelo quasi pro filijs Israel. Si ergo propter vnius criminata tam longo tempore tot populi pœnas dederunt, quid mirum, si cum tam multa tot hominum crimina nunc regnent in mundo, tot calamitatibus atteramur? Eadem de causa, hoc est propter varia hominum flagitia sterilitatem & famem à Dño immitti, extat insignis Hierem. 14. locus cuius initium est, Quod factum est verbum Domini ad Hierem. de sermonibus siccitatis. Item alius, Osee. 4. in quo peccata populi enumerans, sterilitatis pœnam minatur. Mirus item locus est Amos. 4. ubi Dñs & hæc & alias huic similes plagas commemorat, queriturque nihil eos huiusmodi plagis admonitos, de consuetis sceleribus immutasse.

Iudit. 5.

Quod bella vastationesque ciuitatum propter peccata eueniant, testatur aperte oratio Achioris ad Holofernem. Inquire, ait, an peccatum aliquod eorum vel offensa sit, alias erimus opprobrium. Vide locum. Vnde Iudææ Reges cum labefactatum à maioribus regnum, instaurare vellent, ab instauracione templi & religionis felicissimum exordium capiebant: utpote qui intelligerent, salua religione, incolumem remp. fore.

Ecce sanus factus es, iam amplius &c. Intelligimus ex his verbis propter peccata morbum illum adeo diuturnum illi accidisse. Hinc illud, Propter iniquitatem corripuisti hominem &c. Et, Alligasti nos in manu iniquitatis nostræ, Et, Esai. 64. Ecce in peccatis vestris vediti estis &c. Enumeratis quoque multis huius vitæ molestiis Propheta subdit, Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turb. s. quando videlicet propter peccata nostra varijs nos calamitatibus premis.

Ioan. 5.

Psalm. 38.

premis. Hinc Apostolus ait, Cum iudicamur a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Ex quibus verbis intelligimus in maximo periculo versari eos, quibus (dum male viuunt) omnia secunda & læta succedunt. Quia cum Deus nihil inultum abire patiatur: si in hac vita non corripimur, ad futura mala referuntur: cum vel hic vel ibi iudicia Dei exercenda sint, & ne verbum quidem otiosum supplicio suo vacare debeat. De his autem per Prophetam dicitur. Cum exorti fuerint peccatores sicut scœnum & c. ut intereant in sæculum sæculi. Itaque in hoc sæculo floreat sicut scœnum in futuro perpetuo marcescent.

Psal. 91.

Psal. 92.

Zach. 5.

Varias in mundum calamitates propter varia hominum peccata immitti declarat mystica illa Zachariæ visio de muliere, cuius nomen erat impietas: quæ super amphoram sedebat. Ecce autem Talentum plumbi portabatur: ex quo massa plumbea in os eius immissa est. Quo symbolo designatur plagas & flagella diuina propter hominum impietatem prouenire.

Altissimus (ait Eccl. 5.) est patiens redditor, Deus enim peccatores expectat, & benignitate sua eos ad pœnitentiam adducere nititur. & pœnis interdum mitioribus excitat: quos nisi resipiscant, acrioribus pulsat remedijs: ac tandem si obfirmato animo resisterint, extremis punit supplicijs. Sic Pharaonem primum verbis aggreditur, deinde culices in eum immittit, exinde muscas, tertio ranas, quarto locustas omnia deuorantes, quinto grandinæ omnia demolientem: deinde acrius seuiens, primo genita omnia interfecit: ac postremo aquis obruit & æterno supplicio mactauit. Hinc Prophetata, Deus iudex iustus, fortis, & patiens. n. q. i. p. f. d. Nisi conuersi fueritis gladium suum & c.

Psal. 7.

Hier. 30.

Hier. 4.

Grauiſſima pœna est, cum Dominus peccato peccatum punit aut cœcitate mētis. De huiusmodi enim pœna scriptum est, plaga inimici percussit te, castigatione crudeli. Hęc enim non tam pœna, quam hostilis castigatio est, quæ ad reprobostantum pertinet. Et illud, Ventus vrēs in vijs quæ sunt in deserto, filiæ populi mei, non ad ventilandum & ad purgandum. Hoc est autem seuerissimū castigationis genus, cum videlicet castigatio non purgat animū, neque meliorē reddit. Lōge vero aliter David se à Dño vapulasse testatur cum ait, Bonū mihi quia humiliasti me. Et, Priusquā humiliarer ego deliqui. Vnde Prophetata hoc modo à Domino castigari petebat.

Psal. 118.

petebat. d. Corripe me Domine in ira, & non in furore, ne forte ad nihilum redigas me.

Contra eos qui negant calamitates Deo peccata hominum vindicante, immitti, est illud Thren. 3. Quis est iste qui dixit, ut fieret Domino non iubente? Ex ore altissimi non egredientur nec mala nec bona? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis? Quid igitur hoc tempore cum à Deo corripimur, faciendū? Subdit protinus, Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum: leuemus corda nostra cum manibus in cœlū. Alioqui nisi hoc præstiterimus, conqueri Dominus poterit illis Prophetæ verbis. Percussisti eos & non doluerunt: attriuisisti eos, & noluerunt accipere disciplinam. Item Amos. 4. post multas plagas populo frustra illatas, tandem Dominus ait, Facti estis velut torris raptus de incendio, & nec sic reuersi estis ad me. Item dissipati sunt, nec compuncti. Item Hier. 6. Probatores dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis vias eorū. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter: æs & ferrum, vniuersi corrupti sunt. Defecit sufflatorium, consumptum est plumbi, frustra conflauit conflator, malitiæ eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobū vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Quod ait, Defecit sufflatorium, significat, & instrumenta conflantis, & ipsum æs quod conflabatur, consumpta fuisse, nihilque tanto labore profectum esse. Quod vero ait, Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos, euidentis reprobationis & derelictionis signum est. Deferunt enim medici ægrum, quem medicamenta non iuuant. Vnde & illud eiusdem Prophetæ. Curauimus Babylonem, & non est curata, derelinquamus eam, & abeamus vnusquisque in viam suam, quoniam peruenit vsque ad cœlum iudicium eius. Voces sunt Angelorum Babylonem obstinato animo in malo perseuerantem deserentium.

Hier. 5.

Psal. 34.

Hier. 51.

Propter vnus Acham culpā castra Israelitarum (quibus Deus terram Cananæorum promiserat) in fugam versa sunt. Quo argumento videre licet, quibus plagis populus Christianus hac ætate dignus sit, in quo tam multa & magna scelera reperiuntur.

Paternæ pietatis esse à Domino vapulare, indicant illa Prophetæ verba, Imple facies eorum ignominia, & q. n. t. d. Huc & illud pertinet, Compelle eos intrare ut impleatur domus mea: quod plane

Luc. 14.

plane

plane tribulationibus sæpe fit. Item est locus insignis Machab. 2. cap. 6. Etenim (ait) non finire multo tempore peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficij est iudicium. Non enim sicut in alijs nationibus Dominus patietur expectat, ut eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod nunquam quidem à nobis misericordiam suam amouet: corripuens uero in aduersis populum suum non derelinquit.

¶ Neque plagis solum & verberibus, sed externis etiam beneficijs ad se nos trahere Dominus nititur. Atque hac ratione in veteri testamento ad pietatem populum suum alliciebat, dum omnia fere quæ promittit: quæque minatur, terrena bona vel mala sunt: Non quod hæc potiora sint, sed quod hæc apud illos (qui terreni & carnales erant) potiora censerentur. ¶ In quo. maximè diuina pietas & prouidentia conspicitur, quæ adeo benigne se hominum moribus, & imbecillitati accommodat. Sicut enim prudens mater dum abluere vel peccere uolens paruulum (si is ad hoc uocatus venire recuset) puerili aliquo obsonio, uel re aliqua ludicra, illum ad se trahit: ita diuina illa sapientia (quæ plusquam materna erga nos viscera gestat) dum infantiam & ruditatem nostram attendit, his nos rebus inuitat, quibus infantia nostra potissimum capitur: ideoque & plagas corpori imittit, & terrena bona promittit: quoniam ijs maxime ruditas nostra excitatur.

Hiere. 1. Quid tu uides Hieremia? Virgam vigilantem ego uideo. In uirga quidem seueritas disciplinæ: in uigilia uero cura Dei scelera omnia cernentis & uindicatis agnoscitur. Ut intelligamus impiorum perditionem & ruinas non dormire, sed omnibus impie agentibus imminere. Hinc variæ in mundo calamitates, seditiones, bella, fames, & pestes, cæteraque mala (quibus quotidie mundus premitur, oriuntur.) Quæ tamen carnales homines inferioribus causis, non diuinæ prouidentia tribuere solent, cū tamen scriptū sit, Nihil in terra sine causa fit, & de humo non egreditur dolor. Et, Nō est malū in ciuitate quod Dñs nō fecerit. Sic Iosephus uastationē Hierosolymorū tribuit ijs qui nouarū rerū studio Reipublicæ statū euerterunt: cū tamen hoc ipsam à Dño in supplicij

ima-

immanissimi parricidij in Christi nece admisi decretum fuerit. Quanto aliter uastationis huius causam Dominus assignauit, cū ait, Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui uallo &c. eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Sic etiam permittit violationem iuramēti, quod Sedechias Rex præstiterat Chaldejs, ut hac occasione eos propter idololatriæ peccatū grauissime plesteret. Sic etiā pseudo Prophetarū mendacia permittit, ut ijs indutus Achaz rex Israel in preliū ascenderet cōtra Ramoth, Galaad, ut ibidem debitas perfidiæ suæ pœnas daret. Itaque cum aliquid Dñs secundū iustitiæ & sapientiæ suæ leges decernit, media quoque (ut ita dixerim) ad id apposita decernit: quædam ipse faciēs, quædam uero permittens. Vnde cum sceleribus hominum exigētibus Hierosolymā uastare uellet, omnia ab ea salutis præsidia abstulit: nempe validum, & fortem, & uirū bellatorem, & principem super quinquaginta &c. Esai. 3. Quid uero illud, quod cum nominis sui gloriam supplicij Ægyptiorum declarare uellet, conuertisse dicitur cor eorum ut odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Hoc est, hæc mala permittit, ut perfidorum punitio, potentia ac iustitiæ suæ magnitudinem conspicuam faceret. Omnium ergo rerum tam minorum quā maiorum causas modo peccata non sint in unum Deum Theologi referunt, qui ne passerculum quidem in laqueum cadere sine ipso docent. Cæterum varias temporum calamitates Philosophi naturalibus causis, historiographi moralibus, Mathematici uero more suo astris tribuere solent. Cum tamen certum sit primam causam esse cuius nutu omnia ista eueniant, & cuius uirtute reliquæ inferiores causæ moueantur.

Præcipua malorum omnium causa esse uidetur, quam Salomon assignat his uerbis. Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, filij hominum absque timore ullo perpetrant mala. Quam quidem sententiam paulo inferius confirmat his uerbis. Vniuersa æquè eueniunt iusto & impio, bono & malo, immolanti uictimas & sacrificium contemnti: Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole sunt, quia eadem cunctis eueniunt: Vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in uita sua: & post hæc ad inferos deducuntur. Ex quibus patet, misericorditer nobiscum Deum agere, cum varijs calamitatibus nos premit & flagellis erudit. Eos autem qui

uarijs

Luc. 19.

Psal. 104.

Eccl. 3.

uarijs castigati flagellis non respiscunt à Deo deseri, probat Eccl^l Israelis exemplo. his verbis. In omnibus. his non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis, vsque dum eiectioni sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram, & relicta est gens pauca & princeps in domo. Dauid, Eccles. 48. Hoc ipsum in oratione sua, Propheta confitetur Domino cum ait: Quia Domine imminuti sumus super omnes gentes, sumusque hodie humiles in vniuersa terra propter peccata nostra. Hoc ipsum etiam multò ante vaticinatus fuerat Moses dicens, Remanebitis pauci numero, qui prius eratis vt stellæ cœli: quia non audistis vocem Domini Dei tui. Leuiti. 28. Nec modò gentium excidia sed calamitates omnes & plagas mundi esse peccatorum supplicia docet Eccles. 40. his verbis, Mors, sanguis, contentio, romphœa, oppressiones, fames, cõtritio, & flagella, super iniquos creata sunt hæc, & propter illos factus est cataclysmus.

Frequenter Vates regius cæterique Prophetæ zelo diuinæ gloriæ incensi, vindictam de peccatoribus sumi orant: quò videlicet eorum flagitia supplicij irrogatis cohibeantur. Hinc optatio illa, Si occideres Deus peccatores. Vox enim, Si, optantis est. Item illud, Vsquequo peccatores Domine vsquequo peccatores gloria buntur &c? Item, Exurge Domine, non præualeat homo, iudicentur gentes in conspectu tuo. Item illud, Exurge Domine in præcepto quod mandasti: & synagoga populorum circûdabit te. hoc est, Tu Domine præcepisti rectoribus ciuitatum, vt eos qui violarentur, iniuria prohiberent: nec aliquem fineret iniuste opprimere tu ergo præsta quod alijs faciendum præcepisti, & vindica me ab impetu & iniuria hostium meorum.

Sæpe Dominus flagellis & calamitatibus corporum, morbos curat animorum. Vnde est illud, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Item illud, In charo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Et, Multa flagella peccatoris. &c. Quare si propter peccata flagella immittuntur, consequens est, vt peccatis per pœnitentiam sublatis, flagella tollantur. Hoc autem Niniuitarum, hoc Dauidis pœnitentia probat. Cum enim is Angelum euaginato gladio aduersus Hierusalem venientem intuitus esset, timore correptus, & in terram prostratus, Ego inquit, sum, qui peccaui &c. Hinc etiam Dominus

Hiere. 18.

Hiere. 18. Repente, inquit, loquar aduersus gentem & regnum, vt eradicem & destruam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitavi, vt facerem ei, & subito loquar de gēte & de regno vt edificem & plantem illud. Item pro eo quod nos legimus, Pro hac orabit ad te omnis sanctus. i. t. o. veruntamen in diluio aquarum multarum &c. Hiero. ex Hebræo vertit. Vt cum inundauerint aquæ multæ, ad illum non accedant. Vir enim sanctus opportuno tempore veniam peccatorum impetrare contendit, vt cum calamitatum flumina inundauerint, ipse intactus & incolumis perseueret. Non enim pios homines petit communis calamitas. Noe enim inter tot impios iustus cum domo sua à totius orbis exitio, & Loth à communi Sodomorum incendio liberatur.

Propter peccata immitti à Domino calamitates, declarant illa verba, A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus. Propter iniquitatem corripuisti hominem, e. t. f. s. a. a. e. Huc etiam pertinet & illud, Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim: terram fructiferam in saluginem, à malitia inhabitantium in ea. Hæc autem Domini flagella, & prouidentiam eius declarât, & homines ad eius cultum & venerationem inducunt. Propter illud dicitur. Lætabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris & dicet homo, Vere est fructus iusto, vere est Deus iudicans eos in terra. Propter hoc autem dicitur, Cum feceris iudicia tua in terra: iustitiam discent habitatoris orbis.

Inter patris familias seruos, sunt quidam, qui nullo pudoris aut honoris respectu à maleficio reuocantur: sunt contra egregiæ indolis alij, quos & pudor & amor erga Dominos in officio continet. Hi ergo cum delinquunt, admonitionibus, illi autem solis verberibus coerceri solent. Sic enim legimus, Seruus verbis erudiri non potest: quia quod dicis intelligit, & tamen audire cõtemnit. Ad hunc ergo modum se Dominus cum hominibus gerit, cum flagella & calamitates mittit. Quos enim verbis & beneficijs non emendat, velut seruos rebelles verberibus & plagis ad officium reuocare nititur. Non enim flagellat, vt vulneret, sed vt sanet. Vnde est illud, Virga direktionis virga regni tui. Virga enim Christi

S non

Dan. 3.

Psal. 7.

Psal. 82.

Psal. 31.

2. Reg. 24

Psal. 31.

Psal. 38.

Psal. 106

Psal. 57.

Isai. 26.

Prou. 29.

Psal. 44.

Isai. 28. non conterit, sed in viam dirigit, & ad vitam perducit. Quod quidem significare videtur, cum nolentes ad cœnam suam venire, cõ pelli præcepit. De his autem dictum est, Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui.

Manus suas lauat in sanguine peccatoris quisquis improborum supplicij consideratis, cautior fit, & alieno malo eruditus, mala sua corrigere studet: quod quidem iusti viri facere solent. Nõ enim hoc fecit præuaricatrix soror Israelis Iuda: quæ nec supplicio quidem sororis suæ, & vindicta diuina erudiri ad salutem voluit: ideoque simile subiit supplicium. Vide Ezech. 23. locum insignem.

Thren. 2. Quæ sit peccati grauitas & malitia, quo item odio Deus aduersus illud feratur, pœna subsequens & vindicta declarat. Quid autem atrocius quam templum & altare suum quod vnicum in toto orbe erat, & sacram illam arcam, tabulasque eius digito conscriptas propitiatorum, vnde ipse responsa dabat, cæteraque sacra vasa, cõsilio & spiritu eius fabricata demolitum fuisse? Sic enim legimus, Repulit Dñs altare suum, maledixit sanctificationi suæ &c. *Thren.* Cuius tẽpli excidium per Ezech. minatur his verbis. Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra &c. Vide locum Ezech. 24. Ad hanc enim calamitatem designandam Ezechielis vxorẽ mori voluit, & sine planctu & lamentis funus eius efferri. Quia vero rudes homines fiducia tẽpli & sanctuarij Dñi tutos se fore arbitrabantur quãuis impiè agerent, ideo illos ab hac inani fiducia reuocat his verbis. Nolite confidere in verbis mēdacij dicentes, tẽplum Dñi, templum Dñi, tẽplum Dñi est. *Hiere. 7.* Non enim propter locum genitum, sed propter gentem locum Deus elegit. Ideoque & ipse locus degenerante populo, malorum eius particeps effectus est. *2. Mach. 6.*

Psal. 9. Cognoscetur Dominus iudicia faciens: qui videlicet ab improbis non agnoscitur misericordiam exercens. Qui enim clementissimum & beneficentem patrem beneficijs prouocantem agnoscere noluerunt, iustum est vt flagellis saltem eruditi & castigati agnoscant: vnde est illud, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Et alibi, Misereamur impio, & non discet facere iustitiam. Sed eò tamen obdurationis & cœcitatũ mundus deuenit, vt nec flagellis attritus vel Dei indignantis furorẽ, vel suam prauitatem agnoscat.

Timor

Timor & dolor ex imminente Dei vindicta conceptus si cum castigatione vitæ coniunctus sit, salutaris est: qualis Niniuitarum fuit, qui & timuerunt Dominum, & à via sua mala conuersi sunt. At, qui ex solo sui ipsius amore, sine vitæ emendatione proficiscitur non perinde salutem parit. De hoc autem legimus in *Psal. 77.* Cum occideret eos, querebant eum, & reuertebantur &c. Quibus verbis Propheta describit fictam pœnitentiam improborum, qui nonnunquam resipiscere videntur, & grauissimè angitur quod deliquerint, & leges Dei violant. Verum his non iniuria, quam Deo faciunt, est dolor, sed pœna, quam metuunt vel iam sustinent: itaque cum doleant, amore sui non Dei, sublatis flagellis statim in pristina scelera & flagitia relabuntur: nam qui amor improbus ad dolendum excitat, is amor longe facilius eosdem ad peccandum impellit. Hanc autem pœnitentiã fictam fuisse, declarat id quod sequitur, Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mētiuntur ei. Pro quo *Hiero.* vertit, Et lactauerunt eum in ore suo, ex. l. f. m. f. e. De his autem Dominus ait, Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine intrabit &c. Et *Esai.* Populus hic labijs me honorat. c. a. e. l. e. a. m.

Seueritatem diuinæ vindictæ propter admissa scelera exponit Propheta *Psal. 78.* cuius initium est, Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum &c. quæ sequuntur, quibus atrocissimum & miserabile ciuitatis sanctæ excidium describit. Hanc cladem accidisse, vel sub Nabuchodonosore, vel sub Antiocho rege constat: Deus enim vbique Deus, hoc est verè magnus est, siue cum remunerat merita, siue cum punit peccata, siue cum consolatur, siue cum minatur. Quare horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Huc pertinet & illud Sion quasi ager arabem, & Hierusalem erit in acervum lapidum, & mons domus Domini in excelsa syluarem. Quæ pœna quid atrocius. Similis vastatio describitur. *1. Machab. 4.* Sic enim ciuitas & templum à ciuibus desertum fuerat, vt in atrijs domus Domini essent virgultata nata sicut in saltu. Propter peccata enim populi Dominus nec sanctuario quidem suo pepercit.

Maximum supplicij genus esse nullo affici supplicio prauè agere, declarat illa Domini verba per Prophetam, Et non audivit populus meus vocem meam &c. Ideo dimisi eos secundum desideria cordis eorum &c. Pro quo *Hiero.* vertit, Et dimisi eum in

Osee. 4. prauitate cordis sui &c. Cui simile est illud, Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatae, neque super sponfas vestras cum adulterauerint.

Aliquando Deus peccantes homines punit vt amicus, aliquando vt inimicus: hoc est aliquando vt pius pater, aliquando vt ferus iudex. De hoc autem puniendi genere dicitur. Hier. 30. Plaga inimici percussit te, castigatione crudeli. Ceterum, De hoc autem multa sunt in scripturis loca Apoca. 3. Ego inquit Dominus quos amo, arguo, & castigo. Item Prouer. 3. Disciplinam Domini filii mihi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corripieris: quem enim diligit Dominus corripit &c. Et ad Hebr. 12. Tanquam filijs, vobis se offert Deus: quis enim filius quem non corripit pater? &c. que sequitur in eandem sententiam. Est item insignis locus Esai. 27. In tempore illo vinea meri cantabit ei, ego Dominus qui seruo eam: repente propinabo ei (nempe calicem indignationis meae) ne forte visitetur contra eam, (hoc est ne forte acerbiori sententia feriat) indignatio non est mihi. Quam quidem sententiam breuiter &

I. Cor. 11. aperte exposuit Apostolus cum ait, Cum autem iudicamur à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Simile est & illud Amos. 3. Tantum modo, ait, vos cognoui ex vniuersis cognationibus terrae: idcirco visitabo super vos vniuersas iniquitates vestras. Idem testatur & illa sancta foemina Iudith. 8. Reputantes, inquit, peccatis nostris haec ipsa supplicia minora esse, quibus quasi serui corripimur, ad emendationem, non ad perditionem nostram euenisse credamus. Ideoque & calicem tribulationis temperat, potumque dat nobis in lachrymis in mensura, & vires etiam ad tribulationis pondus ferendum subministrat, vnde est illud,

Psal. 117. Castigans castigauit me Dominus &c. m. n. r. m. Quibus verbis significat se à Deo non hostili modo sed paterno fuisse castigatum: Quod vires etiam suggerat ostendit cum ait, Impulsus euersus sum vt caderem, &c. d. l. m. Hac autem de causa Dauid se à Domino castigatum fuisse testatur cum ait, Et disciplina tua correxit me in finem, &c. d. r. i. m. d. Et Hier. in persona vapulantis à Deo populi ait, Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuenculus indomitus. Et rursum, Faciam enim consummationem in ceteris gentibus, te autem non faciam in consummationem, sed castigabo te in iudicio &c. Hac etiam de causa Apoc. impurum hominem

Psal. 17. me in finem, &c. d. r. i. m. d. Et Hier. in persona vapulantis à Deo populi ait, Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuenculus indomitus. Et rursum, Faciam enim consummationem in ceteris gentibus, te autem non faciam in consummationem, sed castigabo te in iudicio &c. Hac etiam de causa Apoc. impurum hominem

Hier. 31. populi ait, Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuenculus indomitus. Et rursum, Faciam enim consummationem in ceteris gentibus, te autem non faciam in consummationem, sed castigabo te in iudicio &c. Hac etiam de causa Apoc. impurum hominem

I. Cor. 5. castigabo te in iudicio &c. Hac etiam de causa Apoc. impurum hominem

minem tradit Sathanae in interitum carnis, vt spiritus eius saluus esset in die Christi. Hac etiam de causa, tribus annis & sex mensibus orationis suae virtute pluuiam continuit Elias, vt attritus calamitatis magnitudine populus, ad poenitentiam & timorem ferientis Dei excitaretur. Hac item de causa viri sancti paternam hanc & medicam virgam à Domino petunt, vt corporis castigatione anima sanetur, & animaduersione temporali euitent aeternam.

¶ Ceterum quos plaga inimici percussit, varie & multipliciter punit: aliquando enim nullo in hac vita supplicio afficit, sed eos sibi ipsis suisque cupiditatibus ludibrioque fortunae permittit. Vnde est & illud, Exacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem irae suae non quaeret. Hoc est non punit in praesenti, vt acris feriat in futurum. Aliquando fidei candelabrum subtrahit cum prauos homines in errores labi permittit, vt ipse in Apoc. minatur. Aliquando subtrahit auxilium illud quo fuerat homo conuertendus, quo subtracto dicitur vel obdurare, vel excœcare: quod genus supplicij maxime formidandum est. Hoc enim tempore nec verbis nec verberibus, neque etiam miraculis, proficit homo. Magnum enim miraculum fuit quod triennio Elias orationis suae virtute caelum clausisset: quo tamen Rex Achab à deo commotus non est, vt gentes & regna omnia adiurauerit, ad necem quaerens hominem quem caelis & astris imperasse cognouerat. Aliquando vero (quod grauissimumque supplicium est) peccatum peccato punit, quod illa Prophetae siue imprecatio, siue praedictio designat, Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Aliud vero castigationis genus est non minus acerbum, cum videlicet Dominus puniens non agnoscitur, cum tamen scriptum sit, Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Huius autem siue caecitatis, siue obdurationis, multa sunt in scripturis testimonia. De hoc enim & Propheta queritur cum ait, Percussisti eos & non doluerunt &c. Itemque, Et populus non est reuersus ad punientem se &c. Et ipse quoque Dominus de hoc queritur cum ait, Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Et Super quo percussitiam vos ultra addentes praeruaricationem &c. Amos autem. 4. habetur locus insignis, in quo varia Dei flagella enumerantur, quibus homines pene attriti atque consumpti, tamen ob-

Psal. 9.

Psal. 68.

Psal. 9.

Hier. 5.

Hier. 2.

Isai. 1.

- Psal.* 38. *Deu.* 4. firmato animo in sceleribus suis perstiterunt, ut de illis quidem merito dici possit, Dissipati sunt, nec compuncti. Tales autem similes ijs esse videntur quibus Moses dixit, Oculi vestri viderunt signa illa atque prodigia quæ fecit Dominus in terra Ægypti, & non dedit vobis Dominus oculos videntes & aures quæ possent audire, & cor intelligens usque in præsentem diem. Tot enim miraculis inspectis Vitulum fabricauerunt, & dixerunt, Ecce Deus tui Israelitici te eduxerunt de terra Ægypti. Qua cæcitate quid fingi horribilius potuit? His ergo similes videtur, qui cum Deum videant homines quos ipse condidit & redemit gladio, aut peste, aut fame multantem, variisque plagis furoris sui magnitudinem testantem, neque oculos habent, neque mentem, qua tam evidenti indicio, & furorem Domini indignantis, & scelera sua agnoscant.
- Psal.* 77. Et quidem de Iudæis dicitur. Cum occideret eos, quærebant eum & reuertebantur, & diluculo veniebant ad Deum (itaque qui miraculorum magnitudine non excitabantur, pœnarum seueritate coercerantur) at isti ne tot quidem plagis attriti diuini furoris prauitatis suæ magnitudinem intelligunt.
- Apoc.* 18. Non solum hoc obseruat supernus ille iudex ut sceleris magnitudini pœnæ seueritas respondeat, (iuxta illud, Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum) sed etiam ut sceleris indignitati qualitas respondeat supplicij. Qua de causa Dominus Pharaonem qui aquis Hebræorum filios interimebat, aquis etiam criminis huius pœnas penderet. Ob hoc autem Sapien. 19. legimus, Ducebat ad hoc illos digna necessitas, & horum quæ acciderant commemorationem amittebant, ut ea quæ tormentis deerant, repletet punitio. Hoc est ut post cæteras plagas, hæc nouissima punirentur, ut aquis interirent, qui aquis innocentes paruulos interficiebant.
- Psal.* 89. *Leui.* 10. Ad gloriam Dei maxime pertinet meritum de impijs supplicij sumere. Quod quidem Propheta testatur cum ait, Honor regis iudicium diligit. Hinc illa Domini verba, Sanctificabor in his qui appropinquant mihi: hoc est eorum punitio me sceleribus eorum inensum esse declarabo: ut hoc opere sanctitas mea hominibus conspicua fiat. Hoc etiam ostendunt & illa, Glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius. Hoc enim supplicio Dominus gloriæ suæ magnitudinem ostendit, dum & potentiam suam declarauit.
- Exod.* 14.

clarauit, & de tyrannide ac superbia impiorum supplicium sumpsit: quemadmodum Ietro quoque Moyfi socer testatus est.

Quam variæ & multiplices calamitates, propter peccata hominibus immittantur copiose inuenies. *Leuit.* 26. Harum porro calamitatum finis est, quem in eodem loco Dominus declarat cum ait, Tunc orabunt pro impietatibus suis, & recordabor fœderis mei &c. Iusti enim iudicis mens non ad hominis perniciem, sed ad morbi sanitatem tendit.

Tentatio, quæ est via ad peccandum.

Super illud Iob. Diuiditur æstus super terram. *D. Gregor.* sic ait, Prius complexionem vniuscuiusque aduersarius percipit: & tunc tentationis laqueos opponit. Alius namque lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit. Quo ergo aduersarius occultus facile capiat, vicinas complexionibus deceptiones parat: quia lætitiæ voluptas proxima est, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia tristitia in iram facile labitur, tristibus peccatum discordiæ porrigit: quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspiciunt, eos ad quæcunque voluerint, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus, vitijs cõuenientibus insidiatur. *Greg.* 29. mor. Nemo vires suas in pace cognoscit.

Tentatio est vita hominis super terram: quia aut virtutibus vacua mens ad cœlum assurgere non valet, aut aliquando ex earum occasione deterius ruit. *Greg.* vbi supra lib. 8. c. 6.

Ipsa iusto fit aduersitas prospera, tentarique post virtutes desiderat, ne ex earum confidentia cadat. *Greg.* vbi supra. c. 10.

Ideo sanctos tentare permittit, ut dum pulsata mens trepidat, in solo Dei adiutorio, spei pedem robustius figat. *Gregor.* lib. 9. cap. 36. moral.

Circumdedit me lanceis suis. Quia tentatione sua ab omni parte nos petit. Dum enim vnum vitium calcamus, inde aliud suboritur: ut ex continentia, inanis gloria: ex liberalitate auaritia: quia rursum colligere quærimus quod tribuamus. *Gregor.* vbi supra lib. 13. cap. 9.

Si tentationi nascenti non festine resistitur, eadem qua nutritur mora roboratur. *Greg.* 21. mor. c. 8.

Data potestas Dæmoni dum bona Iob interimere appetit, bonum patientiæ aperuit quod latebat: & quod vulnera intulit, tot coronas minitraluit. Greg. 23. mor. c. 1.

In profectu tentamur quatenus & in ipso profectu cognoscamus quid de diuino munere, & in tentatione quid de proprijs viribus sentiamus. Ideo quatit tentatio, non deijcit, pulsar, non frangit. Greg. 23. mor. c. 24.

Vitia dum tentant, proficientes in nos virtutes humiliant: flagella autem dum tentant, surgentes in corde voluptates eradicant. Greg. 23. mor. c. 27.

Si bella defunt, virtutum experimenta non prodeunt: improvidus miles est, qui providum se in pace gloriatur. Gregor. vbi supra.

Diabolus quanto magis nos sibi rebellare conspicit, magis expugnare contendit: eos enim negligit pulsare, quos quieto iure possidet. Greg. 14. mor. c. 12.

Sæpe mens quæ aduersa multa & fortia superat, vnum in se & fortasse minimum, quanuis magna intentione inuigilet, non expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur: ne ex omni parte virtutibus splendens, in elationem subleuetur: vt dum in se paruum quid reprehensibile videt, & tamen hoc subigere non valet, nequaquam sibi, sed authori victoriã tribuat, in his quæ subigere fortiter valet. Quod ad hoc agitur vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboretur: & inde verius in bonis luceat, vnde ea etiam nolentem parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cum Israelitico populo percepta promissionis terra diuideretur, Ephraim tribui Chananaeus gentilis populus non occisus, sed factus est tributarius. Recte autem tributarius effici dicitur: quia hoc ipsum vitium quod subigere non possumus, ad vsum nostræ utilitatis, humiliter rectorquemus: vt eod de se mens, & in summis viliã sentiat: quod suis viribus etiam parua quæ appetit, non expugnat. Vnde & bene rursum scriptum est, Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israel. Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, vt se se nostra intentio sollicitam incertamine semper exercent, & eod de victoria non superbiat, quod viuere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat. Gregor.

Gregor. mor. lib. 4.

Augusti. super illud Pauli. Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem, sic ait. Attendite sancti quicumque pugnatis. Preliantibus loquor, intelligunt qui pugnant, non me intelligit qui non pugnat. Quando enim ad illud ventum fuerit, vt nulla omnino exurgat concupiscentia aduersaria, nullus erit hostis cū quo luctemur, nec expectatur ibi victoria, quia de hoste iam victo triumphatur. Volumus vt nullæ sint concupiscentiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillat, blandiuntur, stimulant, infestant, surgere volunt: sed premuntur quidem nondum extinguuntur quandiu caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Nos qui senimus in ista militia, minores quidē hostes habemus, sed tamen habemus. Fatigati sunt quodammodo hostes nostri iam per ætatem: sed tamen etiam fatigati, non cessant, qualibuscunque motibus infestare senectutis quietem: acrior pugna iuuenim est: nouimus eam, transiuimus per eam. sermo. 43. de verb. Domini.

Omnes qui volunt pie viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Non enim quia modo Diabolus per reges non sæuit, ideo Christiani non patiuntur persecutionem. Si mortuus est Diabolus, mortuæ sunt persecutiones: si autem ille aduersarius non ster viuit, vnde non tentationes suggerit? Vnde non sæuit? Vnde non minas aut scandala procurat? O si incipias pie viuere, videbis quia omnis qui vult pie viuere in Christo, persecutionem patietur. Pugnae certe non defunt: pugnamus cum concupiscentijs nostris. Pugnamus foris cum infidelibus & inobedientibus hominibus: pugnamus intus cum suggestionibus & perturbationibus carnalibus. Vbiq; pugnamus adhuc. Augustin. super Psal. 127.

Adhuc viuunt in memoria mea, de quo multa loquutus sum, turpium rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit, & concurrant mihi, vigilanti quidem, carentes viribus, in somnis autem non solum vsque ad delectationem, sed etiam vsque ad consensionem factumque simillimum. Et tantum valet imaginis illusio in anima, & in carne mea vt dormienti falsa visa persuadeant, quod vigilanti vera non possunt. Nunquid non potens est manus

tua Deus omnipotens sanare omnes languores animæ meæ; acq̃ abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei soporis extinguere? Augebis Domine magis magisque in me munera tua, vt anima mea sequatur me ad te, concupiscentiæ visco expedita. August. confess. lib. 10.

Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato, sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari nisi vicerit: nec potest vincere nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit. Idem Psal. 60.

Tantum admittitur Diabolus tentare quantum tibi prodest, vt exercearis, vt proberis, vt qui te nesciebas, à te ipso inueniaris. Idem, super Psal. 61.

Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi: blâditur enim vt decipiat, terret, vt frangat: non nos teneat voluptas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus. Idem, in sermo. Sancti Vincentij.

Hierony. Tûc maxime oppugnamur, cum nos oppugnari nō credimus. Inde me persequitur luxuria, inde Avaritia: conatur irrumperè, inde venter meus vult mihi pro Deo esse: Persequitur me (inquã) hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes. Hierony. in Epist. ad Heliod.

Venena non dantur nisi melle circumlita, & vitia nō decipiunt, nisi sub specie vmbraque virtutum. Idem ad Lætam.

Nolo turpem finas cogitationem crescere: dum paruus est hostis interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem, Filia Babylonis misera &c. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Quia enim impossibile est, in sensum hominum non irruere innatum medullarum calorem: ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare fordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram. Petra autem Christus est. Idem ad Eustochium.

Bernar. Petra refugium herinaceis, & reuera refugium. Vbi enim est tuta firmaque requies infirmis, nisi in vulneribus Saluatoris? Tanto illie securior habito, quanto ille potentior est ad saluandû. Fremit mundus, premit corpus, insidiatur Diabolus, non cado, fundatus enim sum supra petram. Ber. super Cant.

Quotquot

Quotquot degimus in regione vmbre mortis, in infirmitate corporis, in loco têtationis, si diligenter aduertimus, triplici hoc incommodo miserabiliter laboramus: nã & faciles sumus ad seducendû, & debiles ad operandû, & fragiles ad resistendû. Itaque si discernere volumus inter bonû & malû decipimur: si tentamus facere bonû, deficimus: si conamur resistere malo deijcimur, & superamur. Nec mirû, quia vt dicitur Iob. 41. Non est potestas super terrã, quæ possit ei cõparari. s. aduersario nostro. Idem de confid.

Diabolus omnium discit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus: & ibi causas quærit nocendi, vbi quemque viderit studiosius occupari. Idem in serm.

Periclitatur castitas in delitijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in mundo. Idem, sermo.

Fratres, si modo præsentem videremus Adam in eo articulo positum, ascendentibus cogitationibus in cor eius, & coarctari inter precem vxoris, & præceptum Creatoris, nonne clamaremus aduersus eum dicentes, Caue tibi miser: vide ne feceris: seducta est mulier: non acquiescas ei: Vt quid ergo quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? Idem, in serm. omnium sanctorum.

Diabolus mali autor, nequitie origo, rerum hostis, secundi hominis semper inimicus: ille laqueos tendit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores seriat, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, conscindit unitatem, violat diuina, humana tentat. P. Raue. serm. de ieiunio & têtationibus Christi.

Peruigil ille tentator eos acrioribus pulsat insidijs, quos maxime videt abstinere à peccatis. Nam à quo dolos suos cõtineat, qui ipsum quoque Dominum maiestatibus ausus est calliditatis suæ fraude tentare? Viderat superbiam suam baptizati Domini Iesu humilitate calcata, intellexerat quadraginta dierum ieiunio omnem cupiditatē carnis exclusam, & tamen nō desperauit de artibus suæ malitiæ spiritualis improbitas, tantumque sibi de naturæ nostræ mutabilitate promisit, vt quem verum experiebatur hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Leo. Papa in serm.

Super illud Plal. Quoniam humiliata est in puluere &c. Magna contra

Cassiodo. contra Diabolum arma sunt in suis viribus fiduciam non habere, sed Deum rogare qui aduersarium possit opprimere. *Cassiod.*

Psal. 43. Quanto propinquius finem mundi Diabolus videt, tanto crudelius persecutiones exercet: vt qui se continuo damnandū conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus adducatur. *Isidor. de sum. bon.*

Euseb. Emisse. Diabolus per rerum carnalium concupiscentias, & illicitas voluptates, extrinsecus blanditur, intrinsecus insidiatur: interficit spiritum, dum oblectat affectum: & (sicut dixit Propheta) ad tempus indulcat fauces, nouissime autem felle amarior inuenitur: modo delectat peccare, sed post modum non delectabit arde-
Euf. Emisse. de Epipha. hom. 3.

Omnem nocendi potentiam Diabolus se amisisse cognouit, quia noxios virulentorum dentium morsus, sacro in corpore Christi dereliquit: & ideo nunc infelices quosque sibi assensum facilem accommodare præuiderit, ad fauces suas solis sollicitationum carminibus trahit: & voluntariam prædam inermis expectat, ac proinde prostratus à Domino humanum genus non quasi fortior impugnat, sed iniqua consilia quasi debilitatus sibilat. *Idem, de Pascha. hom. 3.*

Qui intra muros positi vix resistimus, in sæculo expositi, quid faciemus? Qualiter stare poterunt in fluctu, atque in ipso collectatum tempestatum impetu, qui tam grauius periclitantur in portu. *Idem, ad Monach. hom. 5.*

Origen. Sicut caro si sale non aspergatur corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis salietur, continuo resoluitur, & relaxatur. *Origen. lib. Num.*

Somnum vulpes simulat, vt auem fallat: Dæmon vero & corporis pudicitiam fingit, vt animam perimat. Ne credideris in vita tua luto carnistuar: neque tibi ipsi omnino fidas, donec Christo Domino obuiam pergas. *Clim. Grad. 15.*

Si vero fraudes Dæmonum obseruemus diligentius, inueniemus eos post scædam actionem, iustum illum iudicem, durumque atque inclementem appellare. Nam prius quidem, vt nos ad peccatum hortarentur, clementiã illius suggererent, post lapsum vero iam illius inuolabilem iustitiam suggerunt, vt nos in desperationem præcipitent. *Idem, ibidem.*

Cum

Cum nec dum mentis soliditate, orationisque secretissima virtute contra hostes nostros insurgere valeamus, fortasse illis cedimus. Exilicidò si possibile est, abscondere modicum secretius: eleua animi aciem si potes: sin vero vel exterioribus luminibus in cælum respice: extende in figuram crucis immobiles manus: vt per ipsam quoque formam & habitum orantis Amalech confundas, & superes, clama ad eum qui saluare te potest, ita semper exordiens. Miserere mei quoniam infirmus sum. Tunc experieris altissimi virtutem: atque inuisibiliter, inuisibiles per inuisibilis perlequeris auxilium. Qui sic pugnare assuefactus est, citò, ac solo nutu animi persequi hostes atque fugare poterit. *Idem, ibidem.*

In omnibus quæ secundum Deum operamur, tres nobis foueas Dæmones parant. Ac primum quidem bonum vti ne fiat impedire conantur. Secundo vero si in primo superati fuerint, vel ne secundum Deum fiat, moliantur. Quod si hac quoque intentione sua fures ipsi potiti non fuerint, tunc iam silentio nostræ animæ astantes, (vt qui per omnia secundum Deum conuerfati sumus) laudibus nos efferunt, & beatos dicunt. *Idem ibidem.*

Cum mundanis Dæmones per res ipsas magis luctantur, cum monachis autem ferè per rationum disputationes: negotijs enim & operibus per solitudinem soluti sunt. At quanto facilius est mēte peccare, quam externa actione, tanto est animi bellum difficilius, quam ipsarum rerum. Est enim mens quiddam quod facile mouetur, & ad contrarias legi phantasias effrenata. *Euagrius.*

Incipe resistere desiderijs tuis, & tunc intelliges quam fortes sunt spiritus desideriorum malorum qui te persequuntur. Hęc est pugna periculosa, & hęc est gloriosa victoria, qui potuerit odisse quod amat, & amare quod odit. *Chrysof. super Matth.*

Parua scintilla contempta, magnum excitauit incendium. *Adilon.*

Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. *Boet. 3. de consol.*

Nulla laus est, ibi esse integrum, vbi nemo est, qui aut possit, aut conetur corrumpere. *Cicero. 2. Act. in Verrem.*

¶ Ne magnitudo reuelationum &c. Quid magis cognitionem sui præstare poterat, quam diuinorum secretorum reuelatio, & in ter
COLLE:
2. Cor. 12.
tium

tium cœlum ascensus? Animaduerte ergo diligenter, quanta sit tentationis utilitas, quæ ad elationem animi comprimendam reuelatione ipsa potentior est, quandoquidem tentatio Apostolo præstitit, quod non erat reuelatio præstitura. Hinc illud: Qui non est tentatus, quid sit?

Eccl. 34.

Quemadmodum piratæ nauibus auro pretiosisque mercibus oneratis magis quàm vacuis insidiantur: ita Dæmones vehemèter illos infectantur, qui spiritualibus diuitijs onusti sunt.

Videat homo qua cura & solitudine sibi prospicere debeat: Intra se enim quisque nostrum deceptricem Eua gestat: nempe carnem spiritus amicam, ideoque sæuiorem inimicam: quæ non vulnerando, sed velut altera Sampsonis vxor blandiendo, periculosius insidiatur. Est hic hostis domesticus tantò magis timendus, quantò interior & prior nobis est. Si enim in gratia conditus & in paradiso constitutus homo, ab hac Eva deceptus est, quis à paradiso expulsus, & illa originali iustitia nudatus, non timeat? quis nõ studiosissimè ab ea quæ dormit in sinu suo, custodiat animum suam? Quod si spiritum & carnem fratres esse dicas, nõ abnuo, fratres sunt: Verù sicut Iacob & Esau fratres, & quidem fratres gemini erant, quorù tamen alter alterù supplantare nitebatur. Itaque fratres sunt, sed valde inter se dissimiles. Ideoque alter ab altero nempe spiritualis à carnali semper sibi timere debet, & cù illo ad Deum assidue clamare: Erue me de manu fratris mei: quia valde eum timeo. Et, Exurge Dñe non præualeat homo, nempe caro contra spiritum lapsa natura contra gratiam, peccatù cõtra peccati remedium, Adam contra Christum. Eiusdè periculi nos illa quoque Apostoli verba admonent: Deponentes omne pondus, & circumdans nos peccatum. Quo circumdandi nomine nos vndique à peccatis obsessos esse significat. Omnis enim creatura in laqueum & musculipulam pedibus inipientium est. Verù longe est grauius, quod alibi dicit: Iam nõ ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum. Periculosior enim hostis est, qui arcem occupauit, quàm qui eam obsidet. Illud igitur ad mundi laqueos, qui extra nos sunt, hoc ad peccati somitem intra nos degentem refertur: qui ad eum acriter nos ad peccatum sollicitat, vt ipsius peccati nomine designetur.

Eccl. 34.

Qui nõ est tentatus (ait Eccl.) quid scit? Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines. Pro quo alius vertit, Et plura quàm

quàm dicam intelligo. Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei. Eccles. 34. Huc spectat & illud eiusdem, Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Mox autem subdit: Homo sanctus in sapientia permanet vt sol, stultus vt luna mutatur. Eccl. 27.

Sunt qui varijs atque monstrosis cogitationibus cum aliastum præcipue in oratione turbantur. Quos tamen hæc molestia si consensus in peccatù desit, torquere non debet. Est enim phantasia, siue imaginatio nostra instar speculi, quod res omnes coram oppositas repræsentat: ideo nihil mirum si tam varijs imaginibus viri etiam pii sæpe infectantur.

Vbi Philistæi celebri fama Dauidem in Regem vinctum acceperunt, coactis copijs ad illum expugnandum vno consilio ac mente venerunt: quos ille ope Domini adiutus in Balpharasim fudit ac fugauit. Cumque rursus coacto exercitu aduersus illum venissent, admonitus à Domino, non aduerso Marte, vt antea, sed gyrans per tergum eorum, illos in fugam vertit. Ad hunc ergo modum cùm Dæmones sæcularem hominem Dei obsequio mancipatum vident, facto agmine aduersus illum consurgunt. Sed quid est quod aliquando collatis signis, aliquando insidijs & arte aduersus illos dimicandum est? Quid necesse fuit vt omnipotens Deus hac arte & insidijs ad expugnandos hostes vt præciperet: quasi non posset nisi arte vincere qui nutu omnia dispensat? Nimirum vt hac ratione doceret nos nunc viribus, nunc arte pugnandum esse: quandoquidè vtroque modo nos aduersarius noster aggredditur: qui propterea in litteris sanctis nunc leo, nunc draco, siue serpens callidus appellatur. D. autem Bernar. eius calliditatem magis quàm vires & potentiam formidandam esse ait. Ideoque magna discretionè suggestiones eius scrutandæ atque examinandæ sunt, & cauda magis scorpionis huius (hoc est finis & intentio eius) quàm caput inspiciendum est. Ideoque nõ mirum si Dauidi Dñs ait, Nõ ascendas ex aduerso contra eos, sed gyra post tergum eorù. Hinc sapiens quidam voluptates non præsentis, sed abeuntes, hoc est, non faciem & anteriora earum sed posteriora spectanda esse monet. Facies enim earum blandiendo decipit: finis autem penitentiæ & sceleris deformitate animum exulcerat.

Quemadmodum Noe in imo arce irrationalia: in summo autem (quod

(quod in cubito finiebatur) rationalia, id est homines collocavit: ita vir iustus, sic vitam suam instituere debet, ut irracionales motus, velut seruos in imo ad seruiendum, rationales verò in summo ad regendum & imperandum collocet, ut in omnibus quæ agenda sunt non affectuum impulsu, sed consilio & ratione ducatur. Si autem inundauerit diluuium carnis, tunc intrat arcam mentis, & licet circumfluant torrentes iracundiæ, fluentia luxuriæ, voragine gulæ, licet ebulliant fontes delectationum, abyssus cupiditatum, maria conturbationum intrat, tamen securus ad arcam, & claudit à foris ostium: hoc est se intra se recipit, nec quid aut caro flagitet, aut mundus obmurmuret, aut Dæmon suggerat, attendit, clausoque ostio, orat patrem suum in abscondito, orationis virtute magis quàm armis (hoc est proprijs viribus) aduersus Amalech, hoc est principem huius mundi pugnans.

Matt. 6.

Psal. 25.

Nisi pijs hominibus salutare esset aliquando tentari, Propheta non oraret, Proba me Domine & tenta me, vre renes meos & cor meum. Sive ut Hierony. ex Hebr. vertit, Confla renes meos & cor meum. Quo verbo satis indicauit, tentationibus non solum firmitatem, & constantiam animi explorari, sed etiam fordes eius purgari. Vtrumque enim metallis contingit, dum in fornace cōflantur: ibi enim & eorum puritas examinatur & fordes purgantur.

Fides.

Gregor.

Electi, quem fide cognouerunt, videre quoque per speciem anhelant: quia eius dulcedinis suauitatem in ipsa fidei certitudine degustant. Greg. 13. mor. lib. 16. c. 13.

Petrus, quem corde tenuit, ore negauit: & ideo motam & quasi arefcentem radicem lachrymis rigando solidauit. Greg. mor. lib. 25. c. 16.

Diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis, nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Idem super Euang. hom. 26.

August.

Nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia, quam est fides catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles iustificat, poenitentes reparat, iustos augmen-

tat,

tat, martyres coronat, virgines & viduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, in æterna hereditate cum sanctis Angelis collocat. August. de verbis domini.

Sicut in radice arboris nulla prorsus adparet pulchritudinis species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis vel decoris, ex illa procedit, sic ex fidei humilitate quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex fidei fundamento procedit. Idem super Ioan.

Refecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis ab ouili repellenda est, ne tota domus corrumpatur, putrescat, intereat. Arius in Alexandria vna scintilla fuit, sed quia non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est. Hiero.

Hierony.

Citò fides in exercitata languescit, & crebris otiosa tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrupit: assuetum autem bello virum hesternæ fraus instruit, & gloriosæ prouehit palma victoriæ. Ambr. super Beati immaculati.

Ambros.

Vtinam attenderent Iudæi, utinam attenderent pagani, cum quanta conscientia securitate pro hac parte ad diuinum iudicium poterimus accedere. Nonne cum omni fiducia deo dicere poterimus, Domine, si error est, à te ipso decepti sumus? Nam ista tantis signis, & prodigijs confirmata sunt, & talibus quæ non nisi per te fieri possunt, & certè à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita, cum summa & authentica attestazione probata, te ipso cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Ricard. lib. 1. de Trinit.

Ricard.

Quid non inuenit fides? attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immania, apprehendit nouissima: ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circundat. Ber. super Cant.

Bernar.

Putas ne filium Dei reputat Iesum quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consilijs acquiescit? Nonne is si fateatur se nosse Deum, factis eum negat? Porro fides, sine operibus mortua est. Idem, in sermo.

Credite illi, qui omnino non fallit. Credite illi, qui hæc futura omnia prædixit. Credite illi, qui credentibus præmium æternæ

Cypria.

T vitæ

vitz dabit. Credite illi, qui incredulis aeterna supplicia genennae ardoribus irrogabit. Quae tunc erit fidei gloria quae poena perfidia, cum iudicij dies venerit? Cypria.

Credenti praemium dabitur si quod creditur & geratur. Idem.

Qui euidenter, quae diu sunt expectata suscepimus, fiducialiter necesse est, quae sunt expectanda credamus, si fortis fuit fides quae experimenta praecessit fortior debet esse quae iam manifesta subsequitur. Idem, hom. 10. de Pascha.

Chrysof. Virtus fidei in periculis secura est: & in securitate periclitatur. *Chrysof.* super Matth.

COLLE. ¶ Sicut continuatione peccatorum & naturae dotes, & liberum arbitrium indies debilitantur, atque decrescunt, (quanuis non profus extinguantur) ita fides peccatorum repetitione quotidie magis ac magis obscuratur: quanuis non profus extingatur. Talis est fides illorum, qui in laetali crimine perdurantes, quotannis tamen, & confitentur, & sacram Eucharistiam non verentur accipere.

Philosophus quidam de immortalitate animae disputans, assererat, eos qui eam immortalem faciunt, non id credere quod asserunt: alioqui, Cur, inquit, mori timent, qui meliorem sui partem immortalem esse, confitentur? Quid hic quaeso diceret de fide Christianorum gentiliter viuentium, cum eorum fidem audiret, & mores animaduerteret? Quamobrem inquisitione dignum est, cur qui talia credunt, taliter viuunt? In causa esse videtur quia illud in hac re contingit, quod in consilijs saepe fieri videmus, ut maior pars vincat meliorem. Multorum enim stultorum suffragia vnus saepe rectissimo consilio anteferuntur. At fides rectissime consulit, quae ad superna & spiritualia nos vocat: sed vocat tamen non voluntate impellendo, sed solum vera bona indicando. At contra huius dictamen tota carnis militia impugnat: quae cum omnibus affectibus, & sensibus ad corporalia & terrena desectitur. Oculi enim appetunt pulchra, nares odorifera, gustus suauia, tactus mollia? Quid vero appetitus ipse? Quid affectus omnes? quid amor sui, nisi terrena, & voluptuaria concupiscunt? Itaque maior pars vincit meliorem. Ideo queritur Propheta, Miserere mei Deus quoniam conculcauit me homo, videlicet, exterior: ac deinde quem vnum dixerat, multos appellat. Quoniam multi, inquit, bellantes aduersum

Psal. 55.

sum me. Vnus enim hic exterior homo multos habet satellites qui agmine facto spiritum impugnant: & multitudine non ratione armati, mentem ab honesto deducunt.

Posside fidem, & bonam conscientiam: quam quidem repellentes circa fidem naufragauerunt. Itaque bona conscientia fidei custos est, mala vero pernicii fidei molitur. Propter hoc ergo Damo ad peccata semper instigat, ut fidem tandem, si potuerit, euertat. Eius enim illa vox est, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Fides enim totius Christianae vitae fundamentum est. Haec vero ruina maxima est, qualis nimirum illa, quae ab Isaia describitur his verbis. Ecce coteretur cōtritione preualida, ut non reliquatur in ea fragmentum quo tollatur igniculus de incendio, aut hauriat parum aquae de fouea.

Fides nisi a contraria sibi haeresi & infidelitate directe non corrumpitur. Caeterum dispositiue & indirecte (ut aiunt) ab alijs quoque vitijs corrupti potest: omnia quippe vitia, ad eius corruptionem cooperantur. Fides enim omnibus vitijs quodammodo aduersatur, dum peccati supplicium, & iustitiam Dei representat, verum conscientiae excusum, ut refragetur, oblatret, obmurmuretque contra peccates. Quo fit ut voluptuarij & auari, caeterique malorum auctores, moleste huius conscientiae aculeum ferat. In quo miserabili statu vbi Lutherus adueniens, solam fidem ad salutem sufficere predicauit, mirandum in modum recreauit istos qui iam sine villo Dei metu licet peccare, & cupiditatibus suis frenam laxare sibi posse videtur. Propter hoc etiam multi diuinam prouidentiam, & immortalitatem animae negarunt, ut sine villo doloris sensu in omnia libidinum & flagitiorum genera prorumperent.

Equus si diu torpeat in stabulo ipsa deambulandi, vel currendi desuetudine (ad quod natus est) frequenter redditur inutilis & mancus. Sic fides, quae ad bene operandum data est, si otiosa diu maneat, frequenter interire solet: dum facile homo prauis moribus assuetus, in haeresim labitur, qua fides amittitur. Hinc Dominus, Qui habet, dabitur ei, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod videtur habere. a. a. c. Id autem fit, dum homo, qui otiosam detinet fidem, iusto Dei iudicio in haeresim labi finitur.

Fides in quibusdam Christianorum aedem antiquata, & quasi oblitterata est, ut nitore, ac splendore suo amisso, merito informis esse dicatur. Itaque similis esse quibusdam imaginibus videtur, quae vetustate & fumo ita obscuratae, & antiquatae sunt, vix ut dignosci possint, cuius

diuorum imaginem referant. Qui igitur talem fidem habent, ita fere credunt, vt non tam credere, quàm somnare videantur, quãuis re vera credant. In quos merito illud quadrare potest, quod in

Iob. 28.

Iob scriptum est. Perditio & mors dixerunt, auribus nostris audivimus famam eius. Ita enim ea quæ fidei sunt audiunt, ac nuntia de terra longinqua, quæ videlicet ad salutem suam, minimè pertinere putant.

Sicut latro, nec iudicem, nec carnificem, nec crucem, nec carcerem esse vellet, ita facinorosus & carnalis homo, qui se à peccatis continere non vult, nec Deum iudicem, nec extremum iudiciũ, nec immortalem animam, nec supplicium ullum, aut providentiam (si id quidem fieri posset) esse vellet, vt licentius sine ullo diuini nominis metu in omnium carnalium voluptatum cœno impune volutaretur. Quod fit, vt quisquis hoc affectu & animo est, minimò negotio ad id credendum inducatur, quod ipse vellet.

Tim. 4.

Quod aperte Apostolus testatur, his verbis. Erit enim tempus, cũ sanam doctrinam, non sustinebunt, sed ad sua desideria &c. Hinc fit, vt facile peruersi homines in eos errores inducantur, qui auaritiæ, & libidinibus eorum viam muntunt, & peccandi licentiã concedunt. Quod si inditum à natura humanæ menti lumen, quo à malis bona discernimus, prauitate vitæ (vt Cicero ait) ita obscuratur, vt in quibusdam pene extinctum sit: quid mirum, si fidei lumen, quod aliunde venit, quodque supra naturam est, diutina peccandi consuetudine ita obscuretur, vt leui hæreticorum, opera corrumpi possit?

Vitæ turpitudinem esse errorum omnium originem Apostolus declarat, cùm Timotheo præscribit. Posside fidem, & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerunt. Idem etiam Vates regius significare voluit, cùm ait. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Huius autem pestifera sententiæ causam protinus exponit, cum subdit. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt, &c. His enim verbis designat vitæ corruptelam, & perditos impiorum mores huius execrandi erroris causam extitisse. Vnde interpres quidam hunc locum sic explanat. Pestiferæ huius opinionis (quæ totius vitæ fundamenta conuellit,) origo & fons est ipsa vitæ turpitudinis. Nam qui libidinum facibus inflammantur, qui rapinis & maleficio pascuntur, cætera que huius

modi

modi scelera & flagitia suscipiunt, ij omnem Dei memoriam & notionem, ex animo suo euellere conantur: ne metu supplicij diuini aut exanimentur continenter, aut inuiti à scelerum administratione reuocentur.

Suspendit seruus Abrahæ in aures ad ornandũ Rebecca spõsa domini sui faciem, & armillas posuit in manibus eius. In aures ad fidẽ, quæ exauditur est: armillæ verò, quæ manus ornant, ad opera referuntur. Vt intelligamus animæ ornatum & pulchritudinẽ nõ fide sola, sed fide & operibus contineri. Quod illos præcipuè dānat, qui sibi de sola fide sine operum attestacione blandiuntur.

Gene. 24.

Fidei obedientia iungeda est, vt nobis salutẽ afferat. In cuius reitipum Pharaõ esurientem & clamantem populum ad Ioseph remittit, quem rei frumentariæ præposuerat, & Saluatorem mudi appellauerat: remittit autem his verbis. Ite ad Ioseph, & quidquid dixerit vobis facite. Nõ ergo satis est ad verũ Ioseph Christũ per fidẽ ire, nisi quod is præceperit, effeceris. Is enim factus est omnibus non solum credentibus sed etiam obedientibus sibi, causa salutis æternæ.

Gene. 41.

Hebr. 5.

Cũ duplex sit fides, viua scilicet & mortua, discernitur quidem altera ab altera per motũ & energiã operãdi. Omne enim quod viuit, motũ aliquẽ habet, quo caret, quod mortuũ est. Hinc quæ viuæ appellantur, quæ & mouëtur & mouent: mortuæ verò, quæ immotæ iacēt: quales palustres, & lacunares sunt. Ad hũc ergo modũ, fides mortua iacet, viua autẽ ad operandũ viuacitate, sua extimulat, quã Apostolus per charitatẽ operari ait. Hoc ergo indicio conijcere poteris, qualẽ fidẽ habeas. Sicut enim vita animalis, ita fidei vita ex motu & operatione cognoscitur.

Galat. 5.

Pulchritudo, & veluti armonia vitæ Christianæ in eo sita est, vt mores & vita cũ fide cõsentiãt. Magna verò deformitas est, quando aliter fit, hoc est, quando vox quidem est Iacob, manus autem Esau. Huius autem deformitatis imaginem legati illi Dauidis exhibuerunt, quos rex filiorum Amon media barbarasa, vestibusque ad nates vsque abscisis turpiter deformatos à se remisit. Vestis eni nuptialis, quæ piorum ornamentum est, ex fide simul & operibus contextitur: at cum fides adest, & opera desunt, quasi media tantũ vestis tegendæ animæ nostræ relinquatur, altera parte nudata.

2. Re. 10.

Sublata diuinitatis & providentiæ fide, quæ mala sequantur ex-

T 3 ponit.

ponit psal. cū de impio loquens ait, Nō est Deus in cōspectu eius; (sive vt alij verterunt, Nō est Deus in vllis cogitationibus eius) in quinate sunt viæ illius in omni tempore. Sublato enim Dei metu quid non malorū consequetur. Vnde Glossa quædā super hoc loco ait. Vt enim equi ferocitate exaltātes, duritia frenorū cohiberi solent: sic indomitæ animi cupiditates, & libidines effrenatæ, tanquā in gyrū rationis & modestiæ cōtrahuntur metu diuinæ iustitiæ. Quo metu si careāt homines, in omnia flagitia præcipites ruūt.

Contra eos, qui sola fide mortua sine vllō virtutum studio salutem sibi pollicentur, præcipuè militat Psal. 23. in quo Dauid quærit à Dño, Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Cui interrogationi ipse respondit, Innocens manibus, & mundo corde, & quæ sequuntur. Inter quæ illud est, Qui non accepit in vano animam suam, Improbi namque frustra animam suā accepisse dicuntur: quando ea in id ad quod data & cōdita est, nō vtuntur. Hoc enim solū præstat eis, quod mortuorū animalium carnibus sal: quas à corruptione præseruat: vel certe quod anima bruti præstat bruto: cui vitam solum bruti præstat.

Quid est, quod Dominus ait. Omnem palmitem in me nō ferētem fructum tollet eum? Nimirū quoniā sunt qui in Christo manent per veram fidē, quæ à Christo in illos deriuatur: quia tamen hæc fides sterilis & mortua est, nullūque profert fructū, idēd qui huiusmodi fidē habent, abscindūtur, & in ignē arsurū cōijciūtur.

Blasphemia.

August. Flagellatus est Christus flagellis Iudæorum: sed non minus flagellatur blasphemis falsorum Christianorum, Aug. super Ioan. Idem super Matth. Non minus ait, peccāt, qui blasphemant Christum regnantem in coelis, quam qui crucifixerunt ambulāntem in terris.

Hierony. Sicut ad proprias iniurias patientes esse debemus: ita si aliquem viderimus erga Deum ore sacrilego blasphemāntem, illic tenere non debemus patientiam: sed sacrilego resistere: & os blasphemū veritatis responsione damnare. Hiero.

Raba. Rabanus super Matthe. Mos erat Iudæis, cū aliquid blasphemæ audiebant, scindere vestes: sic Paulus, & Barnabas cum cultu diuino

diuino honorarentur, sciderunt vestes suas.

Qui blasphemæ spiritu se perturbari sentit, atque eo liberari cupit, pro certo habeat, non suam animam huiusmodi cogitationum esse causam, sed impurum illum spiritum, qui aliquando ad Dñm dixit, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Idcirco nos quoque contemnentem ipsum, & quæ ab illo dicuntur nihil existimantes: securi & intrepidi dicamus, Vade post me Sathana, Dominum Deum meū adorabo, & illi soli seruiam. Qui præter hunc modum aduersus blasphemæ spiritum pugnare vult, is est similis ei, qui manibus suis coruscationem continere nititur. Nā quo modo vel cōprehendere, vel resistere, aut reluctari aduersus eum poterit, qui repente in cor, venti instar pertransit, habetque verbum momento velocius confestimque euanescit? Nam hostes quidem reliqui instant, perstant, moras trahunt, tempusque aduersum se pugnantibus præbent: hic autem simulac apparuerit, abscedit, statimque vt allocutus est, mentē pertransit. Qui hunc spiritū despicit, liber euasit: qui vero aliter illi reluctari nititur, tandem subiacebit. Monachus quidam studiosus, cum ab eo perturbaretur, ad viginti annos suam carnem ieiunijs, atque vigilijs macerare perstitit. Cū vero nullam se vtilitatem inde cœpisse sentiret in carta perturbationem atque tentationem suam sancto cuidam, atque probatissimo seni retulit in faciem prostratus: nec in illum intueri valēs. Vt autē legit senior, subrisit, fratrem quis erigens. Pone (inquit) fili manū tuam super collū meū: quod cū fecisset frater, ait illi senior: Super collum meum sit frater hoc peccatum quotquot annis te oppugnarit, vel oppugnaturum sit: tu autem id obferua, vt hoc iam flocci facias, & nihil æstimes. Quibus verbis ita roboratus est frater, vt non ante è cella senis excederet, quam huiusmodi morbus euanesceret. Hoc autem is qui expertus est, mihi postea narrauit, Deo gratias referens. Clim. Grad. 23.

Contra blasphemos, & mulieres de diuina prouidentia querulas, valet locus ille. Numer. 11. Sic enim habet, Interea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore contra Dominum. Quod cū audisset iratus est, & accensus in eos ignis Domini, deuorauit extremam partem castrorum. Videat ergo qui de Deo queruntur, qui diuinam prouidentiam accusant, in quo periculo versentur.

- Leui. 26.* Aduersus blasphemos Origenes citat illud *Leuit.* Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Quis porro magis pater, quã Deus? Nonne, inquit, ipse est pater tuus, qui possedit, & fecit, &c.
- Matt. 3.* Et Saluator item, Patrem nolite vocare super terram, &c. Quanto ergo magis morte digni erunt, qui huic patri spirituũ maledicũt? Extat *Leuit. 24.* Lex Dñi aduersus blasphemos: quos iubet ab vniuerso populo lapidari. Vbi etiã legimus deprehensum fuisse quendam Ægyptio patre, & Israelitica matre: qui cum altero rixatus, nomen Dñi blasphemauit: quem Moses ad se allatum, in carcerem coniecit, vt oraculũ Dñi consuleret: Is vero ei præcepit, vt illum extra castra educeret, ibique omnis eum populus lapidibus obrueret. Cur omnis populus, cũ alias rei capitis vnus carnificis manu intereant? Nimirũ, vt omnes communis parentis Dei iniuriam zelo gloriæ eius incensi, vindicare possent. Deinde, vt hoc exẽplo admonerentur, ne id committerent, quod tam ignominioso horrendoque supplicij genere plectendum esset. Lex deinde lata fuit, vt simili supplicio in blasphemos omnes animaduerte retur.
- ¶ Quo in loco obseruare illud quoque iudices debent, vt magna cautione in sententijs ferendis vtantur: quando is qui Dei spiritu plenus erat, sine eius responso de hominis capite pronuntiare ausus non est. Hinc illud *Iob.* Causam quam nesciebam, diligentissimi me inuestigabam.

Credulitas.

- Hierony.* **N**ON est facile malũ de perfecta ætate credendum, quam vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Hiero. in epist. ad Rust.
- COLLE.** ¶ Nõ minus difficile est aures regere, quã linguam: huius enim est loquenda tacendaque scire: illius autem credenda, & nõ credenda discernere. David rectè se linguã moderatum fuisse ostendit, cum ait. Poliori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me: obmutui, & filii à bonis: hui tamẽ faciles, & nimium credulas aures delationi aduersum innocentem Miphiboseth præbuit: & iniustam sententiam tulit. Harum porro moderationem *Eccl. 7.* Salomon commendat, cum ait, Sedet cunctis sermonibus qui dicuntur,

euntur, ne accommodes aures: scit enim conscientia tua quod & tu crebro maledixisti alijs. Quæ quidem sententia illos ferit, qui nimium acerbe aliorum maledicta ferunt: quum non mirentur interdum se etiam, vel parentibus quoque suis detraxisse.

Spes, Fiducia.

Tanto spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudiũ de æternitate colligitur, quod non hic prius tribulatione pia seminatur. *Greg. in moral.*

Tanto animus à laboris afflictione subtrahitur, quanto per spẽ ad summa sustollitur. *Spe* (ait) gaudentes. Idem in mor.

Ille bene nouit in exterioribus miserijs subsistere, qui scit de spe interna semper gaudere. *Greg. super Ezech.*

Spes in æternitatem animum erigit, & idcirco, nulla mala exterioris quæ tolerat sentit. Idem. *mur. lib. 6.*

Quos de Deo scimus districta audisse, vt timeant: curemus, vt & mansuetudinem pietatis eius audiant, vt præsumant. *Greg. 20. mor. c. 5.* Varia ad hoc probandum inducit hic exempla.

Greg. super illud Iob. 31. Si putauit aurum robur meum & obrizo dixi, fiducia mea: si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea, sic ait, Sanctus vir, nec aurum robur, nec sibi esse obrizum fiduciam credidit: quia spem, ac delectationem suam in solius gratia conditoris fixit. Quasi in aquis defluentibus fundamentum ponere est, in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeunt omnia. Prius itaque curandum est, ne quis temporalia diligat: ac deinde ne in eisdem temporalibus, quæ non ad delectationem tibi, sed ad vsum retinet, fiduciam ponat: quoniam coniunctus decurrentibus, mox statum suum animus perdit. *Moral. lib. 22.*

Plasma tuum sum, manus tuæ domine fecerunt me, & plasma erunt me: manus, inquam, illæ, quæ affixæ clauis sunt pro me. Opus manuum tuarum domine ne despicias, vulnera manuum tuarum precor vt aspicias. Ecce in manibus tuis domine Deus descripsiste me lege ipsam scripturam, & salua me. *Aug. in Medita.*

Dubitas, quod dabit tibi bona sua, qui non dedignatus est suscipere mala tua? Idem de verbis Domini.

Ille sperat, qui bonam conscientiam gerit: quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat, nisi dationem. Vt ergo speret regnum, habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur. Idem super Psal. 32.

Hierony. Omne opus leue fieri solet, cum eius pretium cogitatur: & spes præmij solatium fit laboris. Hiero. in epist.

Ambros. De diuina miseratione tunc sperandum amplius est, cum præfidia humana defecerint. Ambro. in Examer.

Spes commodi furatur labores, & metum abscondit periculi. Idem super Psal. 12.

Isidor. Non potest esse in pace, qui spem suam ponit in homine.

Bernar. Is fidelis est, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus sibi tanquam vas perditum, sed sic perdens animam suam, vt in vitâ æternam custodiat eam. Bernar. in sermo.

Tu es Domine spes mea, quicquid agendum, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es Domine spes mea. Hæc vna mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se iactet pondus diei & æstus, ieiunare bis in Sabbatho se dicat, postremo non esse sicut cæteros hominum gloriatur. Mihi autem adherere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Idem, ser. 9. super. Qui habitat.

Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo: si insurgant aduersum me prælia, si seuiat mundus, si fremat malignus, si caro aduersum spiritum concupiscit, in te ego sperabo. Idem, ibidem.

Dicit fides, parata sunt magna, & inexcogitabilia bona à Deo fidelibus suis: dicit spes, mihi illa seruantur, nam tertia charitas, curro mihi ait ad illa. Idem sermo. 20. super. Qui habitat.

Eseb. Emisse. Deliberatum, ac propositum Deo est, vt facturam subiecti sibi hominis semper in melius pro exercendæ bonitatis suæ virtute promoueat. Nouum fecit, perditum reuocauit: & cui primû imaginem suam dedit, in sæculo seipsum pro eo tradidit: vt cum iam tanta perceperis, per ea quæ agnoscis præstita, discas superare promissa: & spem rebus nutrias: & de consequendis ea quæ iam es consequutus.

sequutus interrogas: ac perceptorum experimentum proficiat tibi in testimonium speradorum: ac sic attributa iam beneficia pro retribuendorum fidei iussoribus habeas: ac Dei tui præteritâ, præsentemque breuitatem, quasi futurorum teneas cautionem. Euf. Emiss. hom. 2. de symbolo.

Spes est incertarum diuitiarum opulentia. Spes est indubitatus ante thesaurum thesaurus: hæc laborum requies, hæc charitatis ianua est: hæc desperationis relegatio, hæc absentium imago est. Spe subnixus monachus accidię iugulator est, ex illa huius gladio triūphans: Spē parit diuinorū munerū experimentum: nã qui hæc expertus non est, non sine hæsitacione perstat. Ioan. Clim. Grad. 30.

Qui diem dedit, dabit etiam, quæ ad diē necessaria sunt. Clem. Alexan.

Cum nulla vsquam humani auxilij spes nobis affilget, ne desperemus, nec despondeamus animum: sed fidei anchoram arripiamus, & instrumentum spei iaciamus, non quidem in mare, sed in cœlum, & tempestatum procellis agitata nauis, ab omni periculo liberabitur. Chrysof.

Ne desperes, nec à precibus desistas: sed peccator cū sis, accede, vt glorifices Dominum tuum, & occasionem ei præbeas declarandi natiuam benignitatem suam in scelerum tuorum remissionem. Nam si dubites accedere, bonitatem eius impedisti, & benignitatem, quantum in te est, prohibuisti. Idem.

Animalia fecit Deus propter hominem, hominem propter seipsum. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, quomodo hominibus nõ ministrabit propter seipsum. Idem super Matth.

Omnem creaturam, sensibilem Deus armatam, & munitâ creauit: alios veloci pedum cursu, alios vnguibus, alios pennis, alios cornibus: hominem solus sic disposuit, vt virtus illius sit ipse Deus. Et in eo quo infirmiore eum fecit in seipso, fortiorem esse voluit in se vt necessitate infirmitatis coactus, semper necesse habeat Dominum suum requirere. Ibidem.

Nec mulier absque viro, nec spes absque labore quicquã parit vtile. Socrates.

Quæ iucunda sunt, licet nondum adsint præsentia, spe tamen delectant.

Landanda

Vale. Ma. Laudāda fiducia est, quæ estimationē sui certo pōdere examinat.
Cicer. Sola spes hominem in miserijs consolari solet.

COLLE. ¶ In velamento alarum tuarum exultabo. Hoc in loco spei præsi-
Psalm. 62. diū ac deliciæ declarantur. Hæc enim est robur & exultatio Christi-
fianorum. Vnde Apostolus, Spe gaudētes. Quemadmodū enim
fides Spiritus sancti donis illustrata non solū credere, sed interdū
etiā se videre quodāmodo putat, clamāns toto corde cū Prophe-
ta, Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: ita spes simili mō-
do illustrata & aucta, non tā sperare, quā tenere atque possidere
se credit. Cuiusmodi possessionem mirabile gaudium, ac deliciæ
consequi solent: quas nemo nouit, nisi qui expertus est.

Ad spē potissimū pertinet patienter labores ferre. Cuius rei lo-
cupletissimū exemplum habemus in illa septem Machabæorū ma-
tre: de qua. 2. Macha. 7. legimus. At mater mirabilis, & bonorum
memoria digna: quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tem-
pore bono animo ferebat propter spem, &c.

Cōtra fiduciā sui, mirū exemplū est filiorū Israel, aduersus fi-
lios Benjamin in causa iustissima Dño etiā consulto pugnantium,
qui tamen bis in bello superati sunt. Plus enim ad perdendos illos
fiducia sui, quā ad seruandos, & iustitia causæ, & imperiū, atq; cō-
siliū Dñi (quo autore bellū susceperūt) effecit. Hæc enim fuisse
Judith. 20. stragis illius causam, non obscure verba illa declarant: Rursumq;
filij Israel fortitudine & numero cōfidentes, &c. Est autem valde
mirandum, quanto opere in literis sanctis fiducia in creaturis dei
ciatur. Cur ita? Quia nimirum, quæ nos ad fidendum Deo causæ
impellunt, eadem ad creaturis diffidendum hortantur. Fidimus
enim Deo, quia bonus, quia misericors, quia diues, quia potens,
quia verax est: quorum nihil ferè in creaturis inuenitur. Propter
Psalm. 145. quod merito Propheta monet. Nolite cōfidere in principibus &c.
Et infra, Beatus cuius Deus Iacob &c.

Philip. 2. In nomine IESV omne genu flectatur. Omnes creaturæ genu
quidem huic nomini flectūt. Pater vero cœlestis caput inclinat li-
Eccl. 3. bēter annuēs, & cōcedēs omnia quæ in hoc nomine petūtur. Deus
enim honorauit patrē in filijs, quādo videlicet propter patris meri-
ta de filijs benē meretur: quæ erga posterōs David sepe fecit. Quod
si hoc Dauidi præstitit, qui adulteriū homicidio cumulauit, quid

quæro

quæro in Christi sui gratiam non faciet? Si de Abraham dicitur, *Gene. 18.*
Vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ loquutus est
ad eum: quid ergo propter Christum? Adde quod Christus, vnū
nobiscum effectus est. Quo fit, vt cum propter illum petimus, nō
modo nobis, sed illi etiam quodāmodo petimus, neque modo
tam nostram quā illius causam agimus. Ester cum salutem & vi-
tam populi sui ab Assuero petit, sibi petit dicens, Da mihi animam
meam, &c. Quid ergo mirum si eum caput nostrum interpellat
pro nobis, salutem sibi petat, quā petit nobis, quando vnū no-
biscum factus est? Quod si toties in Psalmis peccata nostra appel-
lat sua (quia videlicet ea in se expianda suscepit) quid mirum, si
necessitates quoque nostras appellet suas, & pro eis, tanquā pro
suis interpellat?

Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Quid ita? Nimirū quia *Psalm. 90.*
re ipsa magnopere Dei bonitatem commendat, quisquis in illo
firmiter sperat. Si enim hostis hostem in fidem suam recipit, quo-
ties periculis aliunde vrgentibus, ad illius præsidium atque tute-
lam confugit (tantum efficit de hostis etiam virtute bene sperasse,
seque illius fidei & patrocinio commisisse) quid immensa illa bo-
nitas præstabit ijs, qui ad illum, in omnibus pressuris & calamita-
tibus tanquā ad salutis portum, & assylum confugiunt? Præterea
si sanctus Loth, filias Virgines prostituere volebat, ne iniuria affi-
cerentur hospites, qui se illi crediderant, quid faciet supernus ille
parens, quoties ad culminis eius vmbra confugimus? Si enim,
huc vsque humanæ fidei bonitas peruenit, quod tandem infinita,
illa bonitas, peruentura est?

Quousque (ait Dominus) populus iste non credet mihi? Iam *Num. 14.*
per decem vices tentauerunt me. Si ergo aded grauter Dominus
tulit, quod post tot edita signa, post tot Ægypti plagas nondum
illi, fiderent homines: quid faciet si post tot filij plagas, vulnera, ac
flagella, cæteraque euidentissima amoris erga nos sui iudicia, mi-
nus illi fidimus?

Postula ait Pater à me, & dabo tibi gentes, &c. Pondera illud *Psalm. 2.*
verbum tibi. Christo enim dat pater, quod nobis dat. Quare cum
tibi gratiam per Christum petis, Christo ipsi quodāmodo pe-
tis, quia propter illum petis. Sicut enim Christus ipse ait, Quod
vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, quia videlicet, propter
me

Matth. 25. me fecistis: ita Christus dicit Patri, Pater, quod vni ex minimis istis donas, mihi donas, quando propter me donas. Quod beneficium confertur in pedes, caput recipit: ita Christo confertur quod nobis, hoc est, pedibus & membris eius confertur. Hinc surgit in oratione fiducia.

Matth. 23. Patrem nolite vocare super terram: vnus est enim pater vester, & cætera. Quæ maior felicitas excogitari potest? Quid tibi sub patris tutela constituto deesse poterit? At inquis multa aduersus illum commisi peccata: sed peccata præterita (vt D. Hiero. ait) nõ nocent si non placet. Sed ais, exigua admodum ei præstiti obsequia,

Psal. 113. ad hoc Propheta tibi respondet, Benedixit omnibus qui timeant Dñm, pusillis cū maioribus. Time ergo Dñm, quanuis enim pusillus in hac parte sis, dominicæ tamen benedictionis expers non eris. At video me temporalibus bonis egere quæ nondū ab eo recepi. Quid mirum si pater febricitanti filio, & frigidam, magna contentione petenti, non præbet? at non minus interim externa bona hominibus, quàm potus aquæ febricitantibus nocere solent: Neque enim temere Poeta quidam ait, Res ampla superbum, risoreque hominum, contemptoremque Deorum, sæpe facit.

Spem adiuant præterita Dñi beneficia: dum homo sperat futura subsidia, à quo tanta ante suscepit patrocinia. Vel ergo tu credis omnia quæ hæcenus accepisti, ex diuina tibi largitate prouenisse, vel non. Si non credis, ingratisimus es: si verò credis, cur ergo non speres futura, à quo tam multa iam præterita te recepisse confiteris? Ab hoc autē loco saluator argumentatur cum ait:

Matth. 6. Nonne anima plus est quam esca? &c. Hoc est, qui maiora præstitit, vtique & minora præstabit.

Spes præmij minuit vim laboris. Id intelligitur exemplo canis leporem per dumeta & tribulos acriter insequentis: qui spe prædæ illectus, spinas & vulnera non sentit, nec perniciosissimi cursus laborem. Quid ergo nos propter illam cælestem prædam (hoc est, pacem Angelorum) facere par est?

Apostolus dū fidem miris laudibus extulit certum est nõ in formem fidem (quam sine charitate nihil esse dixerat) sed fidem cum ijs quæ fidem ipsam consequuntur (nisi vitio nostro impediatur) intelligere. Fidem autem non impedit sequitur charitas, & obediētia mandatorum Dei. Hinc Eccl. 32. legimus: In omni opere tuo cre-

de ex

de ex fide animæ tuæ: hæc est enim conseruatio mandatorū. Qui credit Deo, attendit mandatis, & qui confidit in illo, non minoratur. Ideo Apostolus Petrus admonet, Ministrare in fide virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, &c. Itē Apost. ad Titum. 3. Fidelis sermo: & de his volo te comonere, vt curent bonis operibus præesse, qui credunt Deo. Quemadmodū enim in his locis Apostolus dum fidem commendat, ex antecedentibus intelligit sequentia (quod ad tropum Sinedoches pertinet) ita regius Propheta, dum toties spem, & fiduciam in Deum laudat, ex consequentibus per eandem figuram intelligit antecedentia. Spes enim viuua, quæ animum in tribulatione roborat, & consolatur, quæ tranquillum in tempestate efficit, & quæ in omni negotio alacriter, & fidenter ad Dominum confugere facit: illorum tantum est, qui omnia humana præsidia, vt fallacia, & infirma pro nihilo ducunt: quique vt se, & omnia sua tradiderunt Deo, & eius intra se amicitiam quodam modo gustauerunt, ita vicissim omnia ab illo expectant, & cum magna ad illum fiducia accurrunt. Hoc enim modo fidelis seruus sperat in fideli Domino, amicus in amico, filius in Patre. Itaque vt bona conscientia semper fidenter, ita mala semper trepida est: pessima enim spei contubernalis est mala conscientia, quæ animū in spem se se attollere volentem, velut in medio cursu reuocat, & ab alto deducit. Cū ergo regius Propheta illos commendat, qui spem omnem suam in vno Deo reposerunt, eos vtique designat, qui fidelis serui munus præstiterunt, & testamenti siue pacti Domini leges fideliter seruauerunt. In hoc enim pacto tota Christianæ perfectionis summa posita est: vt videlicet homo omnes curas & cogitationes suas & amorē omnem, spiritus rebus terrenis in vno Deo collocet: & omnia rursus, quæ ad salutem & felicitatem suam spectant, ab eo speret, & petat, cui se, & omnia sua tradidit. Sic enim qui in excolenda vinea sua omnem operam ponit, ab ea rursus omnia quæ ad vitæ vsum necessaria sunt, requirit. Sic etiam vxor, quæ se totā obsequio viri tradit, omnia vicissim ab eodē expectat. Quod quidē fideliter Sponsa in Cant. præstare se fatetur, cum ait, Dilectus meus mihi, & ego illi: quia enim ego illius tota sum, ita totus ille meus est. *Cant. 2.*

Sicut fides est de non visis, ita etiā spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Sicut ergo tuac vel maxime locū habet fides, cū nulla *Rom. 8.* subest

- subest humana ratio ad credendum ita tum maxime commenda-
tur spes, cum nulla subest in creaturis causa sperandi, sed omnia
Roma. 4. exitium, pestemque minantur: quando videlicet in spem contra
spem credimus: quod contigit Sufannæ: cuius cor erat fiduciam ha-
bens in Domino, cum tamen ad mortem damnata duceretur.
- Prouer. 3.* Habe fiduciã in Domino ex roto corde tuo, & ne innitaris pru-
dentia tuã. In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipse diriget gres-
sus tuos. Verba sunt sapientia plena: & quæ maximè vitæ veræ
Christianæ spem alunt: quæ non humanis viribus, sed cœlesti ope
potissimum nititur, totaque è cœlo pendet. De hac item spe est
Prou. 17. illud Ecclesiastici. Gemma gratissima expectatio præstolantis:
quocunque se vertit, prudenter intelligit.
- Maximum spei incitamentum est, misericordiam Domini non
legendo solum, sed multo magis experiendo cognouisse. Firma
enim fiducia sperat homo illum profuturum qui frequenter alias
Psal. 9. profuit. Hinc illud ex Psalmo. Sperent in te qui nouerunt nomen
tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine. Cogno-
1. Ioan. 4. scendi autem verbum hic usurpauit, eo modo quo Ioannes in Epi-
stola cum ait, Qui non diligit, nõ nouit Deum. Est enim hæc cog-
nitio non informis, sed charitate formata: non hac sola, sed multis
etiam diuinæ pietatis experimentis aucta & confirmata. Talis
Cap. 5. enim cognitio firmissimam parit fiduciam. Vnde idem Ioannes
ait. Scimus quia audit nos: quia habemus petitiones quas postula-
uimus ab eo. Item illud Psalm. 16. Ego clamaui, quia exaudisti me
Deus. Q. d. Quia exaudisti sæpe, spero nunc etiam quod me cla-
mantem exaudies.
- Psal. 26.* Mirabile spei robur præferunt illa Dauidis verba. Dominus
illuminatio mea, & salus mea, & cætera quæ sequuntur. Huius au-
tem spei firmitatem ex præteritorum periculorum, ac præsentium
liberatione Vates sanctus colligerat. Protinus namque addit. Quo-
Psal. 45. niam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum, & quæ
sequuntur. Simile est & illud ex eodem. Deus noster refugium &
virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Quid
ex hoc sequitur? Nimirum hanc eius benignitatem experti, non
timebimus, dum turbabitur terra, transferentur. m. i. c. m. Quid
fortius, & animosius dici potuit? Idem robur, eandemque causam
insinuant illa verba Psalm. 30. Pro eo enim quod nos legimus, Esto
mihi

mihi in Deum protectorem &c. Hiero. ex Heb. vertit. Esto mihi
in lapidem fortissimum, & in domum munitã, vt salues me. Quia
petra mea, & munitio mea tu es, & propter nomen tuum, &c. Cau-
sam verò huius spei protinus subdit dicens. Exultabo, & lætabor,
in misericordia tua: quoniam respexisti humilitatem meam, salua-
sti de necessitatibus animam meam, Nec conclusisti me in mani-
bus inimici, &c. Nihil ergo mirum, si qui hæc beneficia à Deo per-
ceperat, tam firmum ab eo prælidium peteret, & expectaret. Ex
præteritis enim futura sperare didicerat, quod sanctis omnibus sa-
miliare semper fuit.

Nemo de spe sola sibi blandiatur, nisi suos ei comites, timorem,
fortitudinem, iustitiam, & patientiam adiungat. Iustitiam enim si-
mul cum spe exigit Propheta, cum ait, Sacrificate sacrificium iu-
stitiæ, & sperate in Domino. Et Ioannes. Omnis ait qui habet hæc
spem sanctificat se, sicut ille sanctus est. Timorem verò, cum
Psal. ait, Ecce oculi Domini super timentes eum, & in eis qui spe-
rante super misericordia eius. Fortitudinem autem, cum dixit, Ex-
pecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine
Dominum. Patientiam verò exigit Apostolus, cum ait. Patientia
vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis pro-
missionem.

Spei virtutem & perseverantiam ostendit Propheta, cum ait,
Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & quæ sequun-
tur. Hoc enim modo expectat quisquis longanimitè expectando
perseuerat. Est autem spei singularis quidam fructus, non solum
à periculis liberatio, sed etiam noua laus, & gratiarum actio, quæ
Propheta insinuat, cum subdit, Et immisit in os meum canticum
nouum, carmen Deo nostro. Nouum autem Canticum appellat,
quod inustrato & nouo affectu ac lætitia propter nouæ liberatio-
nis gratiam canitur. Hinc etiam illud, Exultabunt labia mea cum
cantauero tibi, & anima mea, quam redemisti. Cæterum spei hu-
ius fundamentum subdit protinus cum ait, Multa fecisti tu Domi-
ne Deus meus, &c. Pro quo Hiero. ex Heb. vertit, Multa fecisti tu
Domine Deus meus mirabilia tua & cogitationes tuas pro nobis:
non inuenio ordinem coram me. Si narrare voluerò & numerare,
plura sunt quam vt narrari queant. Quibus verbis innumerabilia
diuinæ miserationis exempla sibi proposuit, quibus animum suum

Psal. 41.

1. Ioan. 3.

Psal. 32.

Psal. 26.

Hebr. 10.

Psal. 39.

Psal. 70.

Psal. 39.

ad spem roborauit, & confirmauit. Hac enim ratione viri sancti ad bene sperandum infirma corda exsuscitabant. Hoc fecit Iudith, hoc Mathathias, filios suos ad pugnam pro religione exhortans, enumeratis pristinis diuinæ benignitatis fauoribus & auxilijs. Hoc item eius filius Machabeus, cum ad præliandum, militibus suis animos addere vellet. Denique hoc eodem argumento aduersus Dominum pii homines, uti solent, cum ab eo auxilium postulant.

Psal. 24. Vnde est illud. Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quæ à sæculo sunt.

Psal. 55. Firma & solida spes in tribulatione probatur: qualem se habere Propheta testatur. Pro eo enim quod nos legimus, Ab altitudine diei timebo, Hieron. ex Hebr. vertit, In quacunque die territus fuero, ego in te confidam. Alius sic vertit, In quacunque die timor inuasit me, ego in te sperabo. Contra tamen alij faciunt: qui dum omnia tranquilla sunt, sperare se in Deo prædicant: cum verò vis calamitatis ingruerit, spei protinus arma (quæ tunc vel maxime capere debebant) abijciunt. Sic Petrus, tranquillo mari super aquas ambulabat: eo verò concitato, timuit: & fiducia simul ac vitæ naufragium facere cœpit.

Matt. 14. Quid est, quod spei virtus tantopere in Psalmis laudatur, vt vix Psalmus aliquis huius virtutis laudibus & commendatione vacet? Multæ sunt causæ: sed tres mihi præcipuæ esse videntur. Prima quod in Psalmis, vir sanctus inter diuinarum laudum voces aliquid etiam petit à Domino, iuxta illud, Laudans inuocabo Dominum &c. Cæterum oratio præcipue fiducia & spe diuinæ miserationis nititur. Hinc Dominus per eundem, Quoniam (inquit) in me sperauit, liberabo eum. Et in Euangelio, Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Sic autem credere est, confidere, & sperare. Hanc autem spem & fiduciam vir sanctus allegat, vt quod postulat, impetret. Vnde ait, In te Domine speraui, non confundar in æternum. Et, Deus meus in te confido, non erubescam. Hæc igitur prima causa. Altera verò est, quod huiusmodi spes magno sperantibus emolumento est. Quisquis enim hac spe nititur solutus curis omnibus, in summa pace & quiete vitam agit, cum omnem sollicitudinem suam in illud proiecerit, qui super omnia est: quæq; sibi omnibus in rebus siue fecundis, siue aduersis adesse, sperat: vt qui omnes capillos suos numeratos habeat.

Psal. 18.

Psal. 90.

Matt. 11.

Psal. 30.

Psal. 24.

Hæc

Hæc autem virtus difficillima ad obtinendum est. Talem enim spem qualem hic describimus qualemque literæ sanctæ tanto peius commendant, nemo habere potest, nisi qui magna diuinæ erga se charitatis indicia expertus est. In humanis quippe rebus nemo tuto alicui homini fidei, nec operi illius certo sibi pollicetur nisi à quo se familiariter diligi intelligit, cuiusque sæpe opem expertus est. Idem etiam in rebus diuinis locum habet. Id autem quod & vtilissimum, & difficillimum est, non mirum si & frequenter & studiose commendetur: vt rei vtilitati & difficultati par sit eius laus & commendatio. Tertia verò causa est quoniam virtus hæc maxime propria Christiani hominis est. Vix enim virtus vlla est, cuius non sit apud Gentiles Philosophos vestigium aliquod. Spei autem huius, quam hoc in loco describimus (quæ videlicet cum nulla subsint humana præsidia, diuinæ prouidentiae fiducia nititur, & supernaturalem de cælo, reluctante penè humana ratione, opem expectat: qualem in media morte habuit Susanna) apud Gentiles philosophos, quod ego sciam, nulla mentio fit. Vix enim prouidentiam confitentur, nedum vt hanc paternam Dei erga pios curam confiteantur.

Dan. 13.

Fiducia in se, vel creaturis.

SI obliti sumus nomē Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deū alienū, nonne Deus requiret ista? Ad Dei gloriā maxime pertinet, vt ad illū tanquā ad malorum omnium depulsores & bonorum omnium fontes, in omni pressura manus supplicestendamus. Quo fit, vt quisquis in calamitatibus suis Dei oblitus, amicis, cōsanguineis, opibus, gratia, & potētia, aut propria prudentia nititur, is toties ad deos alienos, manus suas quodāmodo expandat, quod hic Propheta à se alienissimum esse demonstrat.

Habe fiduciā in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Omnes qui relicto Deo sibi suisque opibus aut viribus fidunt: & his solū præsidijs ab instantibus malis eripi contendunt, turrim quodāmodo Babylonis ædificant: cuius præsidio ab inundatione variarū calamitatum liberentur. Quorum omnium finis confusio est. Hinc Esaias, Et confundetur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua, in quibus spem suam & gloriam

COLLE:

Isai. 20.

V 2 Iudæi

Iudæi collocarant. Et dicet habitator Insulæ huius, Ecce hæc erat spes nostra ad quos confugiebamus in auxilium, ut liberarent nos à facie regis Assyriorum: & quomodo effugiemus nos? Et Hier. 2. Ab Ægypto confunderis, sicut confusa es ab Assur. Longe tamen aliud sibi Dauid præsidium proposuerat cum ait, Non enim in arcu meo sperabo &c. Et iterum, In te eripiar à tentatione & in Deo meo transgrediar murum. Inter huius autem fiduciæ fructus, ille præcipuus est, quod magnam in tribulationibus pacem & quietem præstat. Unde est illud, In pace in id ipsum dormiam & requiescam. Quare? Quia tu Domine singulariter in spe constituisti me.

Hier. 17. Virum quoque iustum qui spem omnem suam posuit in Deo, comparat Hieremias ligno iuxta decursus aquarum plantato, quod in tempore siccitatis, non erit sollicitum: quia videlicet omnem sollicitudinem suam proiecit in Deum. Ad hanc tamen Philosophiam vere Christianam pauci admodum pertingunt.

Prov. 10. Substantia diuitis vrbs fortitudinis eius, pauperum egestas eorum. Propter hoc autem Apostolus ab hoc finitimo diuitijs malo diuites deterreri præcipit, cum Timotheo præscribit, Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublimè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo viuo. Scriptum est enim, Qui confidit in diuitijs suis, corruet, iusti autem quasi virens folium geminabunt. Quantum vero discrimen sit inter spem in Deo & in creaturis, late Dauid persequitur Psal. 32. ab eo versiculo qui incipit,

Isai. 32. De cælo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum, usque ad finem Psal. vide locum. Contra eos vero qui neglecto Deo, spem suam vel in se vel in præsidijs creaturarum ponunt, est illud eiusdem Prophetæ, Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent, Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum: sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in. v. s. vel ut alij vertunt, Corroborauit se dolis. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei &c.

Psal. 67. Pro eo quod nos legimus, Qui exasperant, qui habitant in sepulchris, Hiero. ex Hebr. vertit, Increduli autem habitabunt in siccitatibus, Alij vero, habitabunt terram vastam. Quod eundem sensum reddit. Hunc autem locum late explanat Hiere. Cum ait,

Hier. 27. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, Erit enim quasi miricæ in deserto, & non videbit eum venerit

venerit bonum sed habitabit in siccitate in deserto, in terra falsuginis & inhabitabili.

Cõtra eos qui Dei sui obliti, totos se ad humana præsidia cõferunt, sunt duo insignia loca apud Esai. Væ filij desertores &c. Esai. 30. Et, Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxiliũ &c. Esai. 31. Spes tamen hæc in Deo non excludit humana consilia. Cuius rei exemplum habemus in Abraham: qui cum Deum haberet protectorem, fame tamen vigente in Ægyptum descendit, vxoriquè præcepit ut se eius sororem appellaret, ne propter eximiam eius pulchritudinem interficeretur, si vir eius crederetur. Cum hoc tamen consilium iniisset, nequaquam ab Deo spem sustulit, qui eius causam immisis grauissimis plagis tutatus est. Verum illud magis mirabile, quod Ioseph admonitus ab Angelo, ut in Ægyptum cum puero & matre eius fugeret, noctis tenebras, & solitudinem ad fugæ opportunitatem captauit, cum is tamen fugeret, cuius omnia subiacerent potestati.

Desperatio, Presumptio.

Solet mœstum animam spes vel falsa fouere. Gregor. mor. lib. 8. c. 11. *Gregor.*

De creatore desperat, qui in creatura spem ponit. Sicut is qui dicebat, Anima mea habes multa bona. Grego. 22. mor. c. 2.

Superbus dum multa bona se simulat habere, quæ non habet, perdit etiam illa, quæ habet. Greg. mor. lib. 15. c. 5.

Quidam dum boni aliquid faciunt, iniquitatum suarum protinus obliuiscuntur, atque eo se iam sanctos æstimant, quò peccatorum suorum memoriam declinant: At si distributionem Iudicis attenderent, plus de malis metuerent, quam de bonis imperfectis exultarent. Debitores enim sunt agendorum. Greg. 22. mor. c. 6.

Obdurate viuit, siue qui non conuertitur, desperans de indulgentia peccatorum, siue qui sic de misericordia Dei sperat, ut usque in finem vitæ suæ in suorum criminum peruersitate permaneat. August. de fide ad Petrum. *August.*

Lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati saluari se sperat. Idè de singul. Cle.

Latro agnouit, Petrus negauit. In Petro demonstratur queque iustum non de se præsumere: in latrone nullū impium debere diffidere conuersum. Timeat ergo bonus, ne pereat per superbiam, & malus non desperet per multam malitiam. Idem in lib. de Sym. Veget. Clausis ex desperatione crescit audacia: & cum spei nihil est, sumit arma formido. Libenter cupit cōmori, qui sine dubio scit se esse moriturū. Ideoque Scipionis laudata sententia est, qui dixit, viam hostibus qua fugerent, inueniendā. Veget. lib. 2. de re milit.

Veget.

COLLE. ¶ Grauiſſime offenditur caſtiſſima vxor, cum vir de eius pudicitia diffidit. Quam grauiſſe ergo parens ille miſericordiarū, & bonitatis abyſſus foret, quod nos toties de illius bonitate & miſericordia, cum pericula nos vrgent, diffidamus? Grauiſſe enim cum in Euangelica hiſtoria contra hanc hominum diffidentiam commotum videmus. O generatio (inquit) incredula, & peruerſa: quā diu apud vos ero? quōſque vos patiar?

Mar. 9.

Prou. 26.

Galat. 9.

Quas tenebras obfundat animis præſumptio declarant illa Salomonis verba, Viſiſti hominem ſapientem ſibi videri? Magis illo ſpem habebit ſtultus. Hinc illud Apoſtoli, Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Hoc eſt, non eget Dæmone ſeducitore, ſed ipſe ſibi, dum hoc exiſtimat, Dæmon eſt.

Pſal. 33.

I. Eſdr. 8.

Quæ in literis ſanctis de paterna Dei cura, & prouidentia ſcribuntur ad pios præcipue pertinet: quæ vero de ſeueritate iuſtitia ad peccatores maxime: quanuis ne hi quidem prorsus à miſericordia Dñi excludantur. Vnde eſt illud, Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in præces eorū. Vultus autem Dñi ſuper faciētes mala, vt. p. d. t. m. e. Item Eccl. 12. Altiffimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus. Itē, Miſericordia, & ira ab illo cito proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. Item apud Eſdram. Manus Dei noſtri ſuper omnes qui quærunſt illum in bonitate: & imperium eius & furor ſuper omnes qui derelinquunt eum. Item Sapient. 3. Gratia Dei & miſericordia in ſanctos eius, & reſpectus in electos illius. Cum hæc igitur ita ſint, improbi hanc Dñi lenitatē, & miſericordiam (quæ ad pios potiſſimū pertinet) ad ſe trahunt: atque hinc, perfeuerandi in peccatis occasionem arripiunt: quæ quidem vetuſtiſſima, & maxima hoſtis antiqui fallacia eſt.

Quantū Deo diffidentia peccatum diſpliccat, facile declarat pœna

pœna Moyſi & Aaron: qui propter hoc ab ingreſſu promiſſæ terræ prohibiti ſunt. Quia, inquit, non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filiis Iſrael, non introducetis hos populos, &c. Num. 20. Et mox, Pergat, inquit Dominus, Aarō ad populum ſuū, non enim intrabit terram &c. Eo quòd incredulus fuit ori meo ad aquas contradictionis. Quodque mirabilius eſt, Moſes, qui tantam in oculis Dñi inuenit gratiam, qui facie ad faciem cum eo loquebatur, ſicut homo loqui ſolet ad amicum ſuum: qui denique toties Domini aduerſus populum ſæuiantis indignationem oratione placauit, pœnæ huius remiſſionem impetrare nõ potuit: imo cum eam ſuppliciter à Domino peteret, nõ exaudiuit eum, ſed dixit ei, Nequaquā vltra loquaris hac de re ad me. Deut. 4. Quia in re & diuinæ cenſuræ ſeueritas, & diffidentia & incredulitatis malitia aperte cognofcitur.

Num. 20.

Amor in communi.

NON amatur, quod propter ſe non amatur. Quid eſt amor, niſi quædam vita, duo aliqua copulans, vel copulare appetens: amare ſcilicet & quod amatur. Idē. Verus amor, nõ ſentit amaritudinē ſed dulcedinem: quia foror amoris dulcedo, ſicut foror odij eſt amaritudo. Idem. 13. conſeſſi.

August.

Qui amat non laborat: omnis enim labor non amantibus contrarius eſt. Solus amor eſt, qui nomen difficultatis erubefcit. Idē, ibidem.

Nulla maior eſt ad amorem inuitatio, quam præuenire amantem: & nimis durus eſt animus, qui ſi dilectionem nolebat impendere, nolit rependere. Idem de catech. rudī.

Hæc eſt perfecta iuſtitia, qua potius potiora, & minus minora diligimus. Idem de vera relig.

Mens amore occupata ſui iuris non eſt.

Bernar.

Non eſt præſentior ſpiritus noſter vbi animat, quā vbi amat: niſi forte magis putetur eſſe, vbi vinctus ex neceſſitate tenetur, quā quo ſponte & alacri fertur voluntate. Idem de præcep. & diſpenſ.

Amor corporalis non verus amor eſt: ſed imago potius, ſeu magis à vero amore prolapſio. Diony. de di. no. cap. 4.

Dionys.

Amor eſt vis quædam commiſcens: qua ſuperiora prouident infera

Hierosol.

inferioribus: æqualia sibi mutuo sociantur: inferiora ad sublimiora conuertuntur. Hieroth. apud Dionysium.

- Catullus.* Difficile est longum subito deponere amorem.
Verg. Inprobe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Propert. Solus amor morbi non amat artificem.
Pli. Iuni. Nihil magis amorem incitat, quam carendi metus.
Ouid. Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent,
 Illa pudore vacat, liber amorque metu.
Aristot. Amatores facile aggrediuntur terribilia causa concupiscentiæ.
 Quod cum maiore labore acquiritur magis diligitur. Idem.
Plato. Amore captus in proprio corpore mortuus est, viuit in alieno.
Cicer. Sine studio & ardore quoddam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium. Cicero. i. de orat.

COLLE. ¶ Sicut mistorum corporum motus naturam sequitur elementi prædominantis (quo fit, ut quædam deorsum quædam sursum ferantur): ita plane motus & actiones nostra, naturam amoris in corde nostro dominantis sequuntur. Si enim amor Dei dominetur omnes curas & cogitationes nostras ad Deum traducit: si vero amor sui velut tyrannus quidam obtineat principatum, simili ratione omnia, & diuina & humana, ad suum trahit commodum, & obsequium. Amor quippe voluntati dominatur: ipsamque cum re amata conglutinat: voluntas vero cæteras post se vires animæ trahit. Hinc illud Augustini. Ponderus meum, amor meus: quocumque feror, amore feror. In quibus verbis, amorem esse omnis motus nostri principium, aperte desinit. Quo fit, ut tales animi nostri motus & affectus sint, qualis amor noster est: itaque terrenorum amor, terrenos atque carnales: Dei vero atque celestium rerum amor, cœlestes, atque diuinos faciat.

Amor in Deum.

Gregor. **P**robatio sanctitatis, non est signa facere, sed vnumquemque ut se diligere. De Deo autem vera cognoscere, de proximo vero meliora, quam de semetipso sentire. Greg. in mor.
 Per amorem Dei amor proximi gignitur: & per amorem proximi amor Dei nutritur. Gregor. vbi supra.

Minus

Minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius, etiã ea quæ sibi sunt necessaria partitur. Idem.

Sancti viri amando discunt, quod docendo proferunt. Grego. super Ezechi.

Ille in amore Dei maior est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in hom.

Machina mentis vis amoris, quæ illam, & à mundo extrahit, & in alta tollit. Greg. vbi supra.

Charitas iam multiplicata, maioribus æstuat desiderijs ad vitam: quod spiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat peruenire. Dei deria enim sua vix capiens præ amore cœlestis patriæ, ipsas etiam pœnas amat: omne quod affligit, requiem putat: amarum omne dulce æstimat. Transire etiam per mortem appetit, ut plenius obtinere vitam possit. Greg. mor. lib. 7. c. 7.

Dilectio per timorem nascitur, sed crescendo in affectum permutatur. Greg. vbi supra. c. 11.

Fortis est ut mors dilectio: quia videlicet mentem quam semel cœperit, à delectatione mundi funditus occidit. Gregor. vbi supra. c. 22. Cant. 8.

Sæpe hostis callidus, cum imparatam mentem ad tolerantiam videt, quid ab ea maxime diligatur exquirat, & ibi scâdali laqueos inferit: ut quo magis res quæque diligitur, eò per eam facilius per turbetur. Greg. in mora.

Charitatis & pietatis miracula amate: quæ tanto securiora sunt, quanto & occultiora, & de quibus apud deum, eo maior fit retributio, quo apud homines minor est gloria. Greg. in hom.

Non clarescit anima fulgore æternæ pulchritudinis, nisi prius hic arserit in officina charitatis. Gregor. moral. lib. 18. capit. 15. vide locum.

Gregor. super illud Job. 28. Lapis solutus calore in æs vertitur, sic ait, Tunc cum cor durum & diuini amoris igne frigidum, eodẽ igne tangitur & liquatur, ut desideriorum æstu ardeat, qui prius insensibilis manebat. Ex quo ardore emollitur ad amorem, & roboratur ad operationem. mor. 18. c. 16.

Greg. super illo Ezech. 40. Mensus est thalamum vno calamo in longum, & vno calamo in latum, & inter thalamos quinque cubitos, sic ait, Qui sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda

V 5 in qui-

in quibus animæ per amorem Sponso inuisibili iunguntur? Sic fit ut eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinem penam deputet, exire festinet, & amoris amplexu in cœlestis Spõli visione requiescere. Mês itaque quæ iam talis est, nullam præsentis sæculi consolationem recipit: sed ad illam quam diligit, medullitus suspirat: feruet, anhelat, anxiatur. Vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Vnde & in Canticis dicit, Vulnerata charitate ego sum. Mala autem est salus cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit. Cum vero anhelare iam in cœlesti desiderio, & sentire vultus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnere, quæ prius egrotabat ex salute. Hom. 15. super Ezechi.

August.
Psal. 85.

August. super illud, Lætifica animam serui tui, quoniam ad te Dñe animam meâ leuauit, Recte inquit, admõnet Christus mēbra sua, ut sursum corda habeant. Audiant ergo & faciant: leuent ad cœlum, quod male est in terra. Ibi enim non putrefcit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum si haberes in inferioribus, ne putrefceret, leuares ad superiora: frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrefcere? Stans in terra, in cœlo es, si diligas Deum. Non enim sic leuatur cor, quomodo leuatur corpus. Corpus vt leuetur, locum mutat, cor vt eleuetur, voluntatem mutat. Quoniã ad te Dñe animam meâ leuauit. Aug. sup. Psal. 85.

Hic, quod est aurum, non potest tibi esse argentum: quod vinũ est, non potest tibi esse panis: quod tibi lux est, non potest esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum, ne efurias: bibes eum, ne sitias: illuminaberis ab eo, ne sis cœcus: fulcietis ab eo, ne deficias: possidebit te, totum integrum, totus integer. Angustias non ibi patieris, propter aliud, cū quo totũ possidebis: totũ habebis, totũ & ille habebit: quia tu & ille vnũ eritis. Aug. sup. Psal. 36.

Quid tibi placet in sæculo? Quid est quod vis amare? Quocunque corporeis sensibus conuerteris, occurrit tibi cœlum, occurrit tibi terra. Quod amas in terra, terrenum est: Quod amas & in cœlo isto visibili, corporeum est. Vtrobique amas, & utrobique laudas. Quomodo laudandus est ille, qui fecit ista quæ laudas? Iam ergo diu occupata vixisti, & desideriorum diuersitate verberata portas plagas fauciata: diuisa per amores multos, vbique iniquiera, nusquam secura. Collige te ad te ipsam: quicquid tibi foris placebat, quære
quæna

quem habeat authorem. Nihil melius in terra verbi gratia quam hoc, & illud: aurum, argentum, animalia, arbores, amœnitates, totam terram cogita. Quid melius in cœlo, Sole, Luna, syderibus: totum cœlum cogita. Omnia ista simul bona valde, quia fecit Deus omnia bona valde. Vndique pulchritudo operis tibi commendat artificem. Miraris fabricam, ama fabricatorem. Nõ ita occuperis in eo quod factum est, vt recedas ab illo qui fecit. Hæc enim quibus occuparis, sub te fecit: quia sub se ipso te fecit. Si hærebis superiori, calcabis inferiora: si autem recedas à superiore, ista tibi in supplicium conuertentur. Aug. super Psal. 145.

Quid mihi es? Miserere, vt loquar, Quid tibi sum ipse vt amari te iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingētes mi serias? Hei mihi. Parua ne est ipsa miseria, si non amem te? August. confess. lib. 1. c. 5.

Scis ergo occultorũ cognitor Deus, quoniã cœlo, terra, & omnibus quæ in ea sunt, tu mihi acceptior, tu mihi amabilior es, diligo em̄ te super cœlũ & terrã, & cætera omnia, quæ in eis sunt, imo amore nominis tui, quæ trãitoria sunt, proculdubio amanda non sunt. Amo te Deus meus amore magno, magisq; te amare cupio. Da mihi vt amẽ te semper quantum volo, quantum debeo, vt tu solus sis tota & omnis meditatio mea. Te meditor per dies sine cessatione: te sentiã per soporẽ in nocte: te alloquatur spiritus meus: tecum fabuletur mens mea. Fœlices, qui nihil aliud diligunt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare dedicerunt. Fœlices, quorum spes tu solus es, & omne opus cor eorum oratio. Aug. in medi.

Immensus es Domine, & ideo sine mensura debes amari, & laudari ab ijs quos tuo pretioso sanguine redemisti. A amator hominũ benignissime, clementissime Domine, & æquissime iudex, cui omne iudicium dedit Pater: discernis hoc rectum & iustum esse, vt filij huius sæculi, noctis & tenebrarum præstantiori desiderio, virtute, atque studio diligant & quærant perituras diuitias, & fugitiuos honores, quàm nos serui tui diligamus te Deum nostrũ, per quem facti & redempti sumus? Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterum vix patiatu abesse: si Sponfa spõso tanto mentis conglutinatur ardore, vt præ magnitudine amoris nulla perfrui valeat requie, chari sui absentiam non sine magno mœnore ferens: qua ergo dilectione, quo studio quo seruore
anima

anima quam sponsasti tibi fide & miserationibus, debet diligere te verum Deum, & pulchrum Sponsum: qui nos sic amasti, & saluasti, qui pro nobis tot, tanta, & talia fecisti? Augustinus in Meditatio.

Væh miseræ animæ, quæ Christum non quærit, nec amat, arida manet, & misera. Perdit quod viuit, qui Deum non diligit. Anima, quæ te non quærit, ac diligit, mundum diligit, peccatis seruit, vitijs subiecta est, nunquam quieta, nunquam secura est. August. in Manuali.

Charitas vt perficiatur nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectum venerit, quid dicit? Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Idem super. i. cano. Ioh.

Mihi videtur quod diffinitio breuis & vera virtutis est, ordo amoris. Idem. de ciui. Dei.

In dilectione virtus non est, nisi diligere, quod diligendū est. Id eligere, prudētia est: nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris, temperantia est: nulla superbia, iustitia est. Quid autem eligamus, quod præcipue diligamus, nisi id quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est: cui si aliquid diligendo vel præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus. Idem in epist.

Minus Domine te amat, qui aliquid tecum amat, quod nõ propter te amat. O amor qui semper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes? da quod iubes & iube, quod vis. Idem in lib. confess.

Pondus non ad ima tantum est, sed ad locum suum. Ignis enim sursum tendit, deorsum lapis. Minus ordinata, inquieta sunt: ordinantur, & quiescunt. Pondus meum, amor meus: eo feror quocumque feror. Idem ibidem.

Charitas in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos patientissima. Idem de laude charitatis.

Charitas inter opprobria secura est, inter odia benefica, inter iras placida, inter insidias innocens, in iniquitate gemens, in veritate respirans, in virtute congratulans. Idem ibidem.

Non melius, neque decētius, quā per dilectionē repēdi potest, quod

quod per dilectionem datum est. Idem in meditatio.

Illas quatuor virtutes, quarum ita in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium, sic etiam diffinire non dubitem: vt temperantia sit amor integrum se præbens ei quod amatur. Fortitudo, amor facilè tolerans omnia propter id quod amatur. Iustitia, amor solo amato seruiens, & propterea recte dominans. Prudentia, amor ea à quibus adiuuatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter eligēs. Idē de mor. Eccl.

Recta voluntas est bonus amor, & voluntas peruersa, malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est. Id autem habens, eoque fruens, lætitia est. Fugiens, quod ei aduersatur, timor est: idque si acciderit sentiens, tristitia est. Proinde mala sunt ista, si malus est amor: bona, si bonus. Idem de ciuitate Dei.

Apud nos iuxta scripturas, sanamque doctrinam ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes, metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque: & quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Idem ibidem.

Tanta est charitatis virtus, vt etiam Prophetia, & martyrium sine illa nihil esse credantur. Idem.

Sordes animi sunt amor quarumlibet rerum præter animum, & Deum, à quibus sordibus quāto quisque est purgator, tantò verius & facilius intuetur. Idem de vtili. cred.

Duas ciuitates, duo faciunt amores. Hierusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor sæculi. Interroget igitur se vnusquisque quid amet, & inueniet, vnde sit ciuis. Idem super psal. 64.

Ad Deum qui vbique præfens est, vbique totus, non pedibus licet ire, sed moribus. Mores autem nostri non ex eo quod quisque nouit, sed ex eo quod diligit, diiudicari solent: nec faciunt bonos vel malos mores, nisi boni, vel mali sint amores. Idē in Epist. ad Macedo.

O si possemus incitare homines, & cum ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Idem de doctrina Christia.

Scriptura & creatura, ad hoc sunt, vt ipse quæretur, ipse diligatur qui ipsam creauit, & illam inspirauit. Idem. 2. de Trinit.

Hæc

Hæc scientia nihil præcipit, nisi charitatem: nihil culpât, nisi cū peditatē. Quicquid ergo ad hoc pertinet, proprium eius est. Idē. 3. de doctrina Christiana.

Radix omnium bonorum est charitas, & radix omnium malorum est cupiditas: simul ambæ esse non possunt: quia nisi vna radice euulsa fuerit, alia plantari non potest: sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit euellere. Idem homil. 7. super Ioan.

Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli. Signet se omnes signo crucis: respondeant omnes amen: cantent omnes alleluia: baptizentur omnes, intrent ecclesias, impleant parietis basilicarum, non discernuntur filij Dei à filijs Diaboli, nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo.

Magna hominis miseria cum illo non esse, sine quo non potest esse. Et tamen si eius non meminit, nec diligit, cum illo non est. Idem de Trinit.

Deo nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. Idē in soliloq.

Bernar.

Vide quo modo, imo quam sine modo à nobis Deus amari meruit, qui prior ipse dilexit nos, tantus & tantum, & gratis tantillos, & tales. Bernar. de diligendo Deo.

Non sine præmio diligitur Deus: & si absque præmij intuitu sit diligendus: Vacua namque vera charitas esse non potest: nec tamen mercenaria est: quippe nõ quærit quæ sua sunt: affectus enim amoris non est contractus venditionis. Idem ibidem.

Seruite in charitate illa, quæ timorem expellit, labores nõ sentit, meritum non intuetur, præmium non requirit, & tamen plus omnibus vrget. Idem de præcepto, & dif.

Mens quam semel affecerit charitas, sui iuris esse non finitur: meruit quod nescit, dolet quod non oportet, sollicitatur plusquam voluerit, & vnde noluerit. Idem in Epist.

Sapientia est Deus: & vult amari non solum dulciter sed & sapienter: alioqui facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas. Non enim habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quam si efficere possit, vt in ea incaute, & non cum ratione ambuletur. Idem super Cant. 30.

Non potest capere ignitum eloquiū frigidū pectus: quomodo enim

enim Græcè loquentem non intelliget, qui græcam linguam nõ nouit: nec latine loquentem, qui latinus non est: & ita de cæteris: Sic lingua amoris ei qui non amat, barbara erit: erit inquam, sicut æs sonans, & cymbalum tinniens. Idem in sermo.

O iugū sancti amoris, quàm dulciter capis, gloriose illaqueas, suaviter premis, delectabiliter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis. O fœlix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas intentionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operū claritas, virtutum fecunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas. Idem lib. de diligendo Deum.

Vultis à me audire, quare & quomodo diligendus est Deus: & ego dico, quod causa diligendi Deum, Deus est: modus sine modo diligeret. Ob duplicem causam dico Deum propter se diligendum, vel quia nihil iustius, vel quia nihil fructuosius diligi potest. Idem lib. de amore Dei.

Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Iesu: audientes quod non spernas pauperem, peccatorem non abhorreas. Non horruisti consistentem latronē, non lachrymantem peccatricem, non Chananeam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, nõ supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum unguentorum currimus. Idem super Canti.

O bona mater charitas: quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniversos: Cum te arguit, mitis est, cum blâditur, simplex est: pic solet sæuire, sine dolore mulcere, patienter nouit irasci, humiliter indignari. Idem in Epist.

Dignus plane est morte, qui tibi Christe recusat viuere: & qui tibi non sapit desipit: & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est, & nihil est. Propter te ipsum Deus fecisti omnia: & qui esse vult sibi, & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. Idem super Canti.

Super illud Psalmi, Quid retribuam Domino, &c. Quando ignorabam, me instruxit: quando errabam me reduxit: quando peccabam me correxit: quando steti, me tenuit: quando cecidi, me erexit: quando iui, me duxit: quando veni ad ipsum me suscepit: nec

nec pro his omnibus quid rependam habeo, nisi tantum, ut diligam. Non enim melius, nec decentius, quam per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Idem ubi supra.

Dicit fides. Parata sunt magna, & inexcogitabilia à Deo fidelibus suis. Dicit spes, Mihi illa seruantur. Sed charitas ait. Curro velociter ad illa. Idem super, Qui habitat.

Lactan. In cæteris quidem rebus laudatur mediocritas: in amore vero qui plurimum habuerit, is Deo charior fit.

Ricard. Amor est dulcedo saporis intimi: & quanto ardentius amat, tanto suauius gustat. Cingulum, quo cingitur amor est gaudium spei: quia ubi est amor, ibi est spes, ibi gaudium: ubi spiritualis amor, ibi spirituale gaudium.

Beda. Verus amor veritatem amat, in veritate iudicat, pro veritate certat, cum veritate opera consummat. Beda super Lucam.

Rabanus. Si vis perfecte purgari à vitijs, in quantum prauales accende in te ignem diuini amoris: Si dulcedinem diuini amoris perfecte gustaueris, de temporali dulcedine non curabis. Rabanus in sermone.

Amor diuinus est ignis, lux, mel, vinum, sol. Ignis in meditatione, purificans mentem à sordibus, Lux est in oratione mentem irradians claritate virtutum. Mel est in gratiarum actione, mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorum. Vinum est in contemplatione, mentem inebrians suaui & iucunda delectatione. Sol est in æterna beatitudine, mentem clarificans serenissimo lumine, & suauissimo calore: mentem exhilarans ineffabili gaudio, & perenni iubilatione. Idem in sermo.

Ioã. Cass. Principium nostræ salutis sapientiæque, timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutari. De compunctione cordis procedit abrenuntiatio, id est nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluntatum generatur. De voluntatum mortificatione extirpantur, atque marcescunt vniuersa vitia. Vitiorum expulsionem virtutes fructificant, atque succrescunt. Virtutum pululatione puritas cordis acquiritur. Per cordis puritatem Apostolicæ charitatis perfectio possidetur. Cassia. de institutione monachorum lib. 4.

Euseb.
Emiss.

Ecce quid à te requirit immensa illa pietas, quod facile possit implere.

implere nuda paupertas, despecta mediocritas, indocta simplicitas. Non per multas distraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandus inuolueris: quod à te, & pro te repositur, intra te est: id est oris famulatus, & cordis affectus. In anima ergo tua repositur omnia animæ tuæ præsidia Deus tuus: ut vnde peccatum egreditur, inde & peccati medicina peteretur. Quam vicinum remediū, quam salubre consilium! De hoc sine dubio legimus per Prophetam: Prope est (inquit) in ore tuo, & in corde tuo. Euseb. Emis. homil. 2. de symbolo.

Nihil durum, nihil amarum, nihil graue, nihil læthale computat amor verus: Quod ferrum, quæ vulnera, quæ poena, quæ mortes amorem prævalent separare perfectum? Amor est impenetrabilis lorica: respuit iacula, gladium excutit, periculis insultat, mortem irridet: si amor est, vincit omnia. Ama ergo o homo Deum: ama totus, ut possis omnia sine labore vincere & desere peccata. Teneræ militiæ & delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam. Petr. Rau.

Nescio quid maius (o charitas) in laude tua dicere possim: quam ut Deum de cælo traheres, & hominem de terra ad cælum eleuares: Magna virtus tua: ut per te vsque ad hoc humiliaretur Deus, & vsque ad hoc exaltaretur homo. Hugo. de laude charitatis.

Dura ibi necessitate non seruitur, ubi diligitur, quod iubetur. Leo Papa.

Discamus Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quicquam ille præposuit. Cypria. de oratione Dominica.

¶ Qui diligit, legem impleuit. Summa itaque totius diuinæ legis in dilectione sita est. Ait autem Aristot. 8. ethi. quod ex defectu charitatis orta est iustitiæ necessitas. Charitas enim non permittit ea mala quibus vitandis iustitia instituta est, videlicet, rapinas, adulteria, homicidia, & cætera. Itaque si verè inter nos charitas esset, iustitia hæc necessaria non esset. Cum enim charitatis sit alteri se per amorem vnire, & vnum cum illo fieri, ac proinde illum tanquam se diligere: sicut nemo sibi nocet, ita alteri non nocebit. Ideo Christus remp. suam hac vna legis amore stabiliiuit atque fundauit: hoc enim generale aduersus omnia vitia propugnaculum erat.

COLLE.
Rom. 13.

Esdr. 9. erat. Huius vnicatis illustrissimum exemplum habemus in Esdras hic enim vir sanctus aliena peccata ita sua esse ducebat, ita deflebat, ac si ipse ea admisisset. Denique ita propter ea verecundabatur, ut non auderet, nec oculos ad cœlum leuare.

Cum duplex sit amor Dei naturalis, videlicet & supernaturalis, siue gratuitus: cum amorem Dei in nobis aliqua ratione sentimus, dubitari merito potest, an is naturalis sit, an supernaturalis: habent enim duo hi amores inter se similitudinem quãdam. Quare, sicut difficile est inter duos eiusdem capitis capillos discrimen agnoscere, ita inter hos duos amores, cum vterque Dei amor sit. Ricardus autem tribulatione superueniente, id maxime declarare asserit, iuxta illud Apostol. Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem &c. Itaque nemo sibi de suis orationibus, spiritualibusque studijs, sensibili que Dei amore blandiatur: donec superueniente insigni aliqua tribulatione firmius aliquod argumentum habeat. Atque hæc est præcipua causa, cur viri sancti in tribulationibus gloriantur: quia ipsarum tolerantia, Dei amicitiam hoc tam illustri indicio probabilius colligunt. Vnde quemadmodum mulier prolis audivissima instante hora partus cruciatur simul & gaudet propter filium quem desiderat: ita viri Sancti quanuis eos tribulatio torqueat, probationis tamen indicium vehementer oblectat.

Tres præcipue gradus D. Thomas in charitate designat. Primus, atque infimus est, nõ admittere aliquid charitati contrariũ: quale esset creatori creaturam præferre. Secundus est, diligenter, ad tollenda omnia amoris impedimenta niti, siue peccata sint, siue quæcunque alia: ut curarum & negotiorum multitudo. Tertius est, actualis & continuus amor: qui alias vnitiuus amor dicitur, & beatorum amorem suo modo imitari conatur.

Indicium veræ charitatis carnalium affectuum mortificatio est. Ignis enim effectus est, contrarias sibi qualitates fugare: quod facile fumus indicat viridantium lignorum in ignem conectorum. Quare si in te ignis charitatis ardet, fumare utique debes: hoc est, contrarias huic igni affectiones ex animo tuo velut euaporare. Vnde sicut ignem tere semper fumus con-

sequitur,

sequitur, ita charitatem, terrenorum affectuum expulsio. Quod plane indicat fumus ille montis Synai, qui totus plane fumabat, quia in igne Dominus in illum descenderat. Fumum enim hunc mysterio & significatione vacare, quis credat? Quid autem aliud commodius significare possit, quàm ignem diuinæ charitatis, vbicunque sit, fumare: hoc est, affectus sibi repugnantes ab anima pellere? Quos qui pellere non contendit, absque dubio hoc cœlesti igne non æstuat.

Alia est charitas imperfectorum, alia perfectorum: quæ perfectorum est, fere non datur, nisi in omni genere virtutum exercitatis. Sicut enim rationalis anima non infunditur, nisi corpusculo organo suis distincto, ac formato, ut habeat organa, quibus officijs suis funguntur: ita cum perfecta charitas maxime operosa sit, non datur nisi animæ virtutum habitibus perfecte instructæ & ornata: quo videlicet habeat instrumenta, quibus vim suam exercere possit. Hoc fere ita fit, nisi quando aliter diuina bonitas & sapientia ordinat. Facile enim est in oculis Do-

Eccl. 12.

mini subito honestare pauperem.

Meliora sunt vbera tua vino. Pro hoc alij legunt, meliores sunt amores tui vino: in viro enim minus proprie vbera laudantur. Amor autem merito vino comparatur. Vinum enim cor hominis lætificat, incendit, roborat, mentemque alienat. Diuini autem amoris proprium est, animum lætificare. Idem quoque incendit: quia nimirum in bonorum operum studio homines ardere facit: & ita ardere, ut aquæ multæ non extinguant charitatem, & flumina non operiant illam. Idem etiam mente contra aduersa munit ac roborat. Quid enim imbelles aues, & infirma etiam animalia pro tuendis pullis, quos ardentem amant, non aggrediuntur? Fortis enim est, ut mors dilectio. Quod martyrum exempla declarant, quos nulla tormenta à charitate Christi separare potuerunt: Amorem enim vitæ, Christi amore vicerunt. Idem etiam hominis mentem inebriando alienat, & in Deum rapit: quod illa Apostoli verba significant, Siue mente excedimus Deo, siue sobrius simus vobis. Est tamen latum inter vtramque ebrietatem discrimen: quia vinum quidem alienat hominis dignitatem, deiiciendo eum infra se; amor autem Dei eleuando illum supra se, & diuinæ

Cant. 1.

Cant. 8.

X 2

menti

menti coniungendo. Sic enim aqua dum igni admota, ignem in se concipit, contra naturam suam more ignis sursum fertur. Sic igitur per amorem Dei homo à se deficiens, mirabiliter in Deum quodammodo transit. Qua dignitate quid præstantius? quid diuinius? Quid enim illa mente foelicius, quæ se ipsam deserit, & extra se rapitur, ut omni vinculo soluta, facilius in cælum euolet, ut possit opes diuinas acrius & acutius intueri? Deserit enim se mens quodammodo dum sibi diffidit, dum nihil in se ponit, dum nihil ingenio suo, sed omnia Dei lege moderatur: dum postremo omnibus opibus humanis interdum destitui atque nudari cupit, ut diuinis multo clarius & magnificentius illustretur. Sic fit, ut cœlestium rerum cupiditate non terram modò deserat, nec tantum se se à corporis contagio seiungat, omnesque sensus corporis aspernetur: verum etiam à se ipsa discedat, ut multo liberius aspectu diuinæ pulchritudinis, quoad fas est in hac vita, iucundissime perfruatur.

Cum omnes diligendi rationes & causæ (quas in creaturis inuenimus) in vno Deo infinitis partibus excellentius reperiantur, quæri merito potest, cur tam multi homines in quarundam creaturarum amore ita exardescant, ut pene insaniant: in tantâ pulchritudinis amore à deo frigeant? Ad hoc forsità aliquis dicet, in amore creaturarum conuenientiam quãdam, & proportionem, vnius rei ad alteram inueniri: ut viri ad uxorem, & vxoris ad virum. Ex hac autem conuenientia vehementem hunc ardorem oriri: cum vnaquæque natura quod sibi conueniens est, & cum quo maxime cohæret, sitienter appetit: quod in Deum cadere non videtur: qui cum spiritus purissimus & altissimus sit, infinitis partibus naturâ superat humanam. Hæc ratio apud eos valet qui in homine nihil nisi corpus spectant, at qui animum (qui præcipua eius pars est) intuentur, nihil nec in cœlo, nec in terra inueniet, quod cû animi nostri natura ita cohæreat, quam diuina mens: cum is, ad fruendû Deo conditus sit, atque ut diuinitatis ipsius esset velut quoddam receptaculum, in hoc à summo illo conditore fabricatum. Cuius rei illud abunde magnum argumentum est, quod nullius creature, imo nec omnium creaturarum possessione, sed solum Dei fruitione & possessione mens hominis quiescere, & satiari potest. Si ea igitur in hoc solo bono & in nullo alio quiescit, ad hoc ergo vnum

vnum fruendum condita est.

Venditus est Dominus triginta argenteis, hoc est, quatuor, vel quinque aureis: emit verò nos sanguine suo. Quam vili se pretio tradidit, & quam caro nos pretio redemit: quanti nos fecit, quam parui vero se ipsum pro nobis æstimauit?

Vera est illa sententia, Qui vere amat, præter vnum amare non potest. Hoc autem se præstare Propheta docet; cùm ait. Quid mihi est in cœlo? & à te quid volui super terrâ? &c. Hinc Glossa quædam, Dum inquit vir Sanctus canit infinitam Dei bonitatem erga se, incredibile eius amore exardescens, emittit has voces: Quis mihi placeat in cœlo præter te? quem ego in terris amem, colam, suspiciam præter te? Certè reliqua omnia mihi fordent: te vnum ego amplector: te vnum opto, te vnum suspiro atque ardeo: qui vnus, es amandus, & colendus & toto animo desiderandus. Tabescit desiderio tui animus & corpus meum: tu Domine vis, & robor es, mentis meæ: tu opes, tu copiæ, & sempiterna hæreditas mea.

Veri amoris argumentum dilectæ rei cogitatio est, dicente Domino, Vbi est thesaurus tuus: hoc est, id quod maxime diligis, & maximo in pretio habes, ibi est & cor tuum: hoc est, cogitatio cordis tui. Hinc illud, Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Rursumque. Quomodo, siue alias. Quam dilexi legem tuam Domine? Tota die meditatio mea est. Vere enim ab Aristotele dictum est, Vnicuique concupiscenti delectabile est. ea cogitare quæ concupiscit.

Eo vsque in quibusdam Dei amicis procedit charitatis vis, ut totam animam post se absorbeat, liquefaciat, & in extasim rapiat. Quod Sponsa in Canticis significauit, cum ait. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Constat amantes interdum præ amoris excessu tam grauiter languere, ut nec cibum, aut somnum capere valeant: atque ita macie conficiantur & contabescant. Quod Amoni Ihamar sororem desperanti contigisse legimus: Hinc sumpta comparatione ex eo quod in amore carnali ad sensum euenire non nunquam cernitur, Sponsa ad exprimendum singularem amoris sui affectum, languere se dicit amore: atque ob hoc, quasi à circumstantibus puellis postulat succiri, siue confirmari odoriferis floribus, odoriferisque pomis, ut eorundem odore recrea-

ra sustentetur, ne prorsus à sensu & vita deficiat. Languor autē iste, cuius hic Sponsa meminit, tunc in anima fideli inuenitur, quādo sic tota in Sponsi amorem fertur, & quasi liquefacta resoluitur, ut sui prorsus oblita, quid de se agatur nesciat: & ad omnia quæ hic inferne aguntur, quasi stupida & insensibilis iaceat, ut nec videre aliud possit, aut velit, nec audire, nec gustare, nisi suū dilectum. Qui etiam languor amoris in sequētibz per liquefactionem animæ videtur significari, dicente eadem Sponsa, Anima mea liquefacta est, ut dilectus loquutus est, cum post longam absentiam & vehemens desiderium faciem vident, aut vocem audiunt Sponsi præsentis. Per flores autem, & mala quibus Sponsa nostra fulciri debet & stipari, cum languet amore, recte odorifera illa, saluberrimaque dicta, & facta Domini nostri, intelligimus, ut ipsius verba mellitissima floribus, facta autem & opera præclara fructibus comparemus. His enim floribus, ac fructibus in suo languore Sponsa Ecclesia fulcitur, stipatur, reficitur, sustentatur, & roboratur, ne prorsus deficiat donec tempus adueniat, quo facie ad faciem Sponsum videat, & ore ad os eundem alloquatur, quemadmodum Sponsa dum amore Sponsi absentis languet, illius verbis, & promissis, literisque, & manuscriptis, quæ apud se tenet, interim se consolatur, quasi fastidium redimens, & tempus fallens, donec ipsius fruatur præsentia.

Canti. 4. Pro eo, quod nos legimus, Quam pulchræ sunt manimæ tuæ soror mea Sponsa: pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vest. s. o. a. alij legunt, Quam pulchri sunt amores tui. Ex quibus verbis intelligimus, quàm sit grata, & iucunda cœlesti Sponso virtus dilectionis: quam ille vino, hoc est, omnibus alijs delicijs & opibus merito præfert. Odorem autem vestimentorum eius, super omnia aromata esse ait. Quibus verbis quam grata Deo præclara virtutum officia sint, quæ charitatem ipsam consequuntur, aperte designat.

Cum amoris obiectum & incitamentum sit pulchrum sicut voluntatis bonum, ideo quisquis ad cœlestis Sponsi amorem aspirat, inestimabilem eius pulchritudinem animo sæpe multumque versare debet. Hanc enim de causa magnam sermonis partem in libro Canticorum Sponsa in laudibus & commendatione pulchritudinis Sponsi sui consumit: quo illum & sibi, & omnibus maxime amabi-

amabilem ostendat. Vnde est illud, Sicut malus inter ligna Sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Solus enim ille innocens, solus sine peccato: solus inter mortuos liber. Licet enim per eius gratiam multi verè iusti & boni sint, ad ipsum tamen comparati, vix hoc nomen tueri possunt. De eius quoque pulchritudine sunt illa eiusdem Sponsæ verba, Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus, &c. De cuius pulchritudine differit Psalmus. 44. cuius sunt illa verba, Speciosus forma præ filijs hominum: diffusa est gratia in labijs tuis, &c. Quid enim tam pulchrum, tam elegans, tamve formosum, quàm Iesus Christus: qui ab omni labe peccati purissimus, & omnibus virtutum numeris absolutissimus fuit? Quæ species tam amabilis, tam suavis, & iucunda, quàm huius mansuetissimi regis aspectus? qui neminem pœnitentem, quanvis improbum, & impium aspernatur, atque adeo omnes laborantes & afflictos in suum sinum vitio vocat, dulcissimis verbis, eos ad hunc modum appellans: Venite ad me omnes qui laboratis, & gravati estis, & ego reficiam, hoc est, recreabo vos? Nec speciem solum, sed etiam verba commendat Propheta, cum ait, Diffusa est gratia in labijs tuis. Quo minus mirandum est, si toties populus in doctrina Domini admiraretur: adeo ut hostium suorum quidam qui ad illum capiendum venerant, doctrinæ eius suavitate stupefacti, vacui ad principes suos redirent dicentes, Nunquam sic locutus est homo. Sponsa quoque hanc eandem sermonis & doctrinæ gratiam sub consuetis metaphoris suis commendat, cum ait. Genæ illius, sicut areolæ aromatum, consistat à pigmentarijs: guttur illius suavissimum & totus desiderabilis. Postquam enim cæteras corporis eius partes commendasset, hanc veluti coronidem laudibus eius affixit. Genarum autem nomine sacra eloquia, & Scripturas sanctas intelligi volunt: Sicut enim homo ex facie ita Christus ex scripturis & verbis suis agnoscitur. Vnde ipse ait, Scrutamini scripturas: quoniam illæ sunt quæ testimonium perhibent de me. Hæ igitur Scripturæ verè areolæ sunt aromatum: quoniam singula Christi verba mira deuotione, & suavitate super aromata cuncta fragrant. ¶ Vnde consequens est quod deinde sequitur, Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis, Guttur autem Sponsi dulcissima eius verba intelligi apertum est. Postquam tadem commendatione subdit

Sponsa. Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filia Hierusalem: hoc est, non solum ego diligo eum, sed ipse quoque vicissim, cum talis ac tantus sit, abiectam me, & vilem, talique amatore indignam, familiari amicitiae amore diligere non dedignatur. Quod quidem in illo summæ dignationis beneficium, in me vero summæ dignitatis indicium est. Vtinam quicumque has tantas cœlestis huius Sponsi laudes agnoscimus, in eius pariter cum Sponsa amorem exardescamus: & quæ deinde verba sequuntur, ex toto corde proferamus. Quo abiit dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quo declinavit dilectus tuus, & queremus eum tecum? Quod proinde est ac si diceret. Hæc tanta Sponsi tui pulchritudo, quam commemorasti, effecit, ut nos quoque simili dilectionis iaculo vulnerati, tecum illum quæramus.

Canti. 7. Charitatem in pijs hominibus præcipue vigere, declarant illa Sponsi verba: quibus Sponsam commendat, dicens, Caput tuum sicut Carmelus: comæ capitis tui, sicut purpura regis, siue regia. Capillorum autem nomine (qui à capite profluunt & nutriuntur sicut à vite palmites) fideles qui à Christo capite vitam trahunt, intelligi notissimum est. Hos autem regiae purpuræ cõparat propter ardorem charitatis, qui in eis maxime viget, & in cunctis eorum actionibus cernitur: iuxta illud Apostoli, Omnia vestra in charitate fiant.

1. Cor. 16. Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. *Cant. 8.* His verbis veræ charitatis natura describitur. Primum enim bonis operibus coniuncta esse debet: sicut flamma igni coniuncta est: Amor enim Dei non est otiosus: operatur enim magna si est, &c. Dein de etiam fulgere ita debet, ut illud impleat quod Dominus ait, Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Vera enim charitas sibi ardet, & proximis lucet: non enim lucris suis contenta est, nisi alios etiam lucrifecerit Christo. Flammarum etiam nomine sancta desideria intelligimus: quæ eandem charitatem consequuntur: quæ nimirum iunctorum desideriorum (sicut ignis flammarum) feracissima est. His ergo tribus notis vera charitas à ficta discernitur.

Dignitatem & pretium charitatis non obscure illa *Cant. 8.* verba designant, Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Huc autem pertinent laudes

laudes omnes, quæ frequentissime in libris Salomonis Sapientiae tribuuntur: quæ fere idem, quod charitas est: vel eidem indiuidua societate coniuncta. Quales sunt illæ, Et præposui illam regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius, & quæ sequuntur. Cuius etiam miræ laudes in libro Iob. 28. habentur.

Hoc etiam charitatis virtus promeretur, ut secretorum Domini particeps sit. Sic enim Dominus ad discipulos ait, iam non dicam vos seruos, sed amicos: quia omnia, q. a. a. p. m. n. f. v. Hinc Dominus cum ad Sodomitas vastandos procederet, Num inquit, celare potero Abraham quæ gesturus sum, &c. Velut enim indignum esse ducebat, & cõtra leges amicitiae fieri putabat si quidquam amicum celaret. Vnde quasi nouum quiddam & insolitum miratur Eliseus quod mors filij hospitiæ suæ non fuerit ei à Domino præmonstrata. Denique pro eo quod nos legimus, Firmamentum est Dominus timentibus eum: Hiero. ex Hebr. vertit, Secretum Domini timentibus eum, & testamentum. s. v. m. i.

Magna est veræ & germanæ charitatis potentia Iacobo videbatur anni pauci præ amoris magnitudine: & Sichem filius Emor amore Dinæ incensus, circumcissionis cauterium, & grauissimum huius vulneris dolorem non recusauit: Neque hoc contentus, parentem quoque fenem, & vniuersum populum ad hoc impulit, ut eundem subirent cruciatum. Neque vero hanc adeo iniquam conditionem grauiter, & moleste iuuenis tulit. Ait enim Scriptura, Neque distulit adolescens, quin statim quod petebatur, exple-
Gen. 19. ret: amabat enim puellam valde, &c. O si charitas Dei in pectore nostro ita flagraret, quam leue, ac suaue nobis mandatorum ipsius iugum efficeretur. Hoc argumento credibilia fiunt, quæ de sanctorum Martyrum mirabili constantia deque sanctorum Cõfessorum vigilijs, Ieiunijs, & continuis laboribus, deque eorundem mentis excessu & alienatione prædicantur. Si enim tantum potuit vnus puelle pulchritudo, quæ vel morbo vel ætate marcescit, quid immensa illa & infinita pulchritudo efficiet, quâdo illâ Dñs (quâvis in speculo & enigmate) fidelibus amicis suis velut spectadâ proponitur, quâdo demum Saluator implet illud quod promisit, Qui diligite me, diliget me Pater meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.

Non hoc tantum exigit Dominus, ut illum diligamus, sed ut illum toto corde tota mente & cætera diligamus: ac illud etiam, ne creaturis nimio amore (qui nos ab eius dilectione diuellere possit) hæreamus. Hoc autem indicant illa Moſis verba, Dominus zelotes nomen eius: Deus est æmulator. Quia vero res ab eo, quod in eis præcipuum est denominantur, apparet, sane hoc maxime in Deo obseruandum, à quo ipse zelotis nomen accepit. Zelotypus autem amor omnem alium amorem reformidat, ne quod alteri tribuitur, sibi adimatur. Hic autem zelus tantum apud eum valuit, ut propter homines homo fieret, quo totum eorum amorem à creaturis auulsum, sibi vni vendicaret. Sic enim ait Propheta. Zelus Domini exercituum faciet hæc.

Ex odio, & cõtèptu sui poterit quisque iudicare de amore dei. Cùm amor Dei ad cõtèptu vsque sui perueniēs supernã Hierusalẽ ædificet. Hæc enim duo sicut lux, & tenebræ, dies, & nox, sibi inuicè aduersantur, ideo simul in eodẽ subiecto esse nõ possunt. Itaque cùm Sol hic diem efficiens est supra nos, nox iacet infra nos. Vbi vero nox est supra nos, iacet utique iustitiæ Sol infra nos. Denique sicut in bilance contingit, ut altera eleuata, altera deprimatur: ita plane in vtriusque huius amoris, sui videlicet, atque Dei bilance, contingit, & cætera. Nemo ergo sibi amare se Deum persuadeat, qui non ad sanctum sui odium, ac contemptum peruenit.

Omnis adeps, siue qui adhæret renúculis, siue qui vitalia operit, Dño semper offertur, & sacro altaris igne crematur. Sic enim legimus, Omnis adeps Dñi erit iure perpetuo. Quid autem hoc aliud est, nisi quod omnia interiora nostra suo sibi iure à nobis Dñs requirit? Hæc autem Dño offerebat Propheta, cùm diceret, Benedic anima mea Dño, & omnia interiora mea nomẽ sanctum eius. Hæc ergo interiora nostra sacro dilectionis igne ardere debent. Quod si hoc igne non arserint, superest, ut talia permaneant, qualia eorum, de quibus scriptum est, Prodiit, quasi ex adipe iniquitas eorũ. Quæ quidẽ verba, partim impiorũ mētem carnis illecebris obtusam designant, partim vim, & impetũ quo præcipites in mala ferũtur. Hoc est enim, quod ait, Prodiit, quasi ex adipe iniquitas eorum.

Quemadmodũ Dido, vbi Æneæ amore capta est, omnem regi curã abiecit, sicut Vergilius ait. Non cæptæ assurgunt vrbes, nõ
armæ

Exod. 34.

Zenit. 3.

Psal. 102.

Psal. 72.

arma iuuentus, exercet, &c. Pendet opera interrupta, &c. ita vbi diuini amoris igne tota mens occupata & incensa est, omnia quæ mundi sunt, obliuiscitur, nihilque ante eius oculos, diu noctuque nisi solus Deus obuerſatur. Sic illa de qua dictum est, Æneæque oculis semper vigilatibus hæret, Æneamque animo noxque dieſque refert. Inter varios amores diuini gradus vnitiuum amorẽ ponunt. Quod sit autem huius vnitiui amoris officiu hoc ex eplo carnalis amoris pij homines facile intelligent. Talẽ autem amorẽ D. Aug. à Dño petebat, cùm diceret. Te mediter per dies sine cessatione, te sentiã per soporem in nocte. Fœlices qui nihil aliud diligunt, nihil querunt, nihil etiã cogitare didicerunt. Fœlices quorum spēs tu solus es, & omne opus eorũ oratio. Aug. in Medita. Huius vero rei gratia fortis esse dicitur ut mors dilectio: quæ vbi mentẽ occupauit, ad omnia alia velut mortuam & insensibilem efficit.

Cant. 8.

Zelus honoris Dei.

A pud misericordem iudicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, eum per feruorem zeli ex eius amore peccatur. Greg. in mor.

Gregor.

Zeli iram, quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ vltionis excitauit. Greg. in mor.

Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum. Greg. super Ezech.

Qui errantem non corripuerit, de negligentia iudicabitur: qui autem clã pro eo, non orauerit de pernicie, cõdenabitur. Aug. in ser.

August.

Quid magis persequitur vitam bonorum, quàm vita iniquorũ non cum cogit imitari quod displicet, sed cum cogit dolere quod videt: quoniam coram pio viuens impie, & si non obligat consentientem, cruciat sentientem. Idem in Epist.

Zelus minus absque scientia efficax minusque vtilis inuenitur: plerumque autem, & perniciosus valde sentitur. Quò igitur zelus feruidior, vehementior spiritus, profusiorque charitas, eò vigilantiori opus est scientia: quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem. Bernar. super Canti.

Bernar.

Zelum tuum inflammet charitas, informet scientia, firmet constantia: sit feruidus, sit circumspectus, sit inuictus: nec teporem habeat, nec discretionem careat, nec timidus sit. Idem, ibidem.

Hoc

Hoc vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libentissime intermitat. Idem, ibidem.

Chrysof. Ne mundus quidem vniuersus animæ pretium æquaret: quare licet pecuniam, absque numero pauperibus largiari, nihil tatum efficias, quam vnius animæ conuersione, *Chrysof.*

Socrates interrogatus, quid bonis viris molestum esset, dixit, Felicitas malorum.

COLLE. ¶ Cur aduersus peccantes indignaris magis quam compateris? Quid enim mirum si homo aliquis Dei gratia destitutus sit: cum tam exiguus sit numerus piorum? Hac vero destitutus, quid homo est nisi caro? At manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, Luxuria & cætera, quæ Apostolus, enumerat. Quid igitur in carne opera carnis demiraris? Præsertim cum caro ipsa exterius quidam à mundo, interius vero agitur à Dæmone? Indignationi ergo piè miseratio iungenda est: qualè in Domino Salvatore Mar. 3. legimus, qui cum ira Phariseos circumspiciens, contristatus est super cæcitate cordis eorum.

Indignari vehementer aduersus aliorum delicta eorum est, qui humanæ naturæ miserabilem lapsum, non satis intelligunt. Natura enim humana ante peccatum, velut horologium quoddam erat rectissime constitutum: quod tamen per peccatum deordinatum fuit. Erat item velut cithara quædam chordis aptissimæ temperatis instructa: quæ tamen post peccatum, pristinum illud temperamentum amisit. Quis vero miretur, si vel horologium ita deordinatum perperam horarum spacia designet: vel cithara illa temperamento chordarum dissoluto, incocinnos, & in suaues sonos edat?

Ecccl. 4. Zelum prudentia, & moderatone, temperandum esse docet Ecclesiast. his verbis, Noli resistere contra facièntem potentis, nec coneris contra icturn fluij. Ita tamen temperamentum hoc seruari vult, vt statim subdat, Pro iustitia agonizare, pro anima tua: & vsque ad mortem certa pro iustitia: & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Quis autem inter hæc duo extrema temperamentum debitum seruare poterit, ne à recto virtutis tramite declinet?

Ne

Ne despicias (ait Ecclesiasticus) hominem auertentem se à peccato, & non impropere ei: Memento quod omnes in corruptione sumus. *Ecccl. 78.*

Zelum esse debere secundum scientiam, monet Ecclesiast. 29. his verbis. Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.

Maximum diuinæ gloriæ studium, & aduersus scelera, mundi odium præfert illa Prophetæ vox, Vsquequo peccatores, Domine? vsquequo peccatores gloriabuntur? Effabuntur & loquentur iniquitatem? & quæ sequuntur. Et infra, Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operâtes iniquitatem? Eodem pertinet & illa vox, Deficiant peccatores à terra, & iniquitatis ut non sint. Et illa quoque, Si occideres Deus peccatores. Habet enim optandi vim coniunctio, Si. Et, Tabescere me fecit zelus meus. Et, zelus domus tuæ. c. m. Vbi autem nos legimus, Defectio tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam. Alij verterunt. Horror tenuit me. Quod quidem verbum maiorem habet emphasim, eoque Vates significat, quo odio peccati malitiam detestaretur, ac Dei gloriam desideraret, quando totus horrore concutiebatur, cum peccantes homines cerneret.

Gladij ancipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, & c. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. In hac autem vindicta sæpe ipsi etiam parentes feriendi erunt: non minori gaudio, quam quicumque alij. Sic enim D. Petrus Martyr parentes hæreticos (à quibus velut rosa de spinis ortus est) simili animi alacritate feriet. Et tamen gloria hæc est omnibus sanctis eius, nempe conditoris sui iniurias vlcisci. Vnde colligimus, quantus sit erga conditorem amor, cum ij maximæ gloriæ loco ducant, sic aduersus etiam parentes suos ac liberos sæuire. Sed quid mirum, si hoc animo electi post beatam Dei visionem sunt, quo Leuitæ olim, ex diuina dilectione fuerunt qui dixerunt patri, non noui te, & filios suos non agnouerunt: in quos propter adorati vituli scelus sine villo miserationis affectu gladios strinxerunt? *Deute. 33.*

Zelus animarum, & diuinæ gloriæ studium fidelibus cunctis, & præcipue Episcopis & prælatis maxime dominari debet. Quærent vel ex eo colligimus, quod Moyses (quem ad hoc munus Dominus elegit, quanuis esset alias vir mitissimus) hac virtute maxi-

mè

August.

Non poterit habere concordiam cum Christo, qui discors voluerit esse cum Christiano. Idem de verb. Domini.

Inimicitia vitanda cautissime, ferenda æquissime, finiendæ citissime. Idem.

Minus bonus est, qui tantum bonis bonus est. Idem.

Nihil mirabilius in rebus humanis, quam diligere inimicos. Idem lib. Confess.

Quemuis contemnere, pretium eius attende, & cum morte Christi totum mundum appende. Idem de verb. Domini.

Tale bonum est bonum pacis, ut in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri, nihil delectabilius concupisci, & nihil vtilius possideri. Spiritus enim humanus nunquam viuificat membra, nisi fuerint vnita. Sic Spiritus sanctus nunquam viuificat Ecclesiæ membra, nisi fuerint in pace vnita. Idem lib. de ciui. Dei.

Non diligis proximum tuum tanquam te ipsum, si non ad id bonum quo ipse tendis adducis. Idem lib. de mori. Eccl.

Multa sunt genera eleemosynarum, quas cum facimus, adiuuamur, ut dimittantur peccata nostra: sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod in nos quisque peccauit. Idem in Enchi.

Ambros.

Non minus vos diligo quos genui ex Euangelio, quam si suscepissem ex coniugo. Gratia quippe vehementior est ad diligendū, quam natura. Ambros. de offi.

Beneficium se putabat accepisse augustæ memoriæ Theodosius, cum rogaretur Ignoscere: & tunc propior erat veniæ, cum fuisset commotio maior iracundiæ: & optabatur in eo quod timebatur in alijs, ut irasceret. Idem de obitu Theodosij.

Bernar.

Oratio peccatoris execrabilis erit: frustra quoque offeret munus suum ad altare, qui conscius est sibi, quod frater suus habet aliquid aduersum se. Denique non respexit Dominus ad Cain, munita: eo quod non recte ambularet cum fratre suo. Bernar. super Cant.

Cypria.

Deus est qui inhabitare facit vnanimis in domo. In domo Dei concordēs & simplices perseverant. Idcirco & in columba venit Spiritus sanctus, simplex animal & letum, non felle amarum, non morsibus fauum, non unguium laceratione violentum, hospitia humana diligere, vnus domus consortium nosse, cum generant simul filios edere: cum comeant volatibus inuicem coherere, cō-

muni.

muni conuersatione suam vitam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, legē circa omnia vnanimis implere. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda: ut columbas dilectio fraternitatis imitetur: ut mansuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas? & Canum rabies? & venenum lætale Serpentum? & cruenta sauitia Bestiarum? Cyprianus de simplicitate Prælatorum.

Super illud, Qui Solem suum oriri facit, Videmus inseparabili æqualitate bonis & malis Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere, Omne genus hominum largitate ac bonitate diuina æqualiter perfruitur: sic æqualiter dies illuminat, Sol radiat, imber rigat, ventus aspirat, & stellarum splendor, ac Lunæ communis est. Idem in Sermo. de Patientia.

Petrus Rauenas super illud, Dimitte nobis, &c. Homo, sine peccato esse non potes: & vis semper tibi dimitti: totum dimitte semper. Quantumvis dimitti tibi, tantum dimitte. Imo homo intellige, quod remittendo alij, veniam tibi tu ipse dedisti. Chrysol. in sermone.

Magna virtus est, si non lædas, à quo læsus: magna est gloria, si cui nocere potuisti, parcas. Nobile vindictæ genus est, ignoscere victo. Hugo. lib. 7. de Anima.

Ego autem tanquam surdus &c. Nihil potest esse fortius, nihil egregius, quam audire noxia, & non respondere contraria. Cassiodor. super Psal.

Libera conscientia ante tribunal Christi dicere poterit: Da Domine, quia dedi: dimitte, quia dimisi. Cæsarius in admonit.

Si non dimittis iniuriam quæ tibi facta est, non orationem pro te facis, sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Dimitte nobis debita nostra sicut &c.

Vbi amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur quod dissidium possit operari. Si vero semel inimicitia occupauerint animos, omnia quæ sunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita recipiuntur, ut ad maiores proficiant inimicitias.

Y Chry-

Hugo.

Anast.

Chryso.

Chrysoft. super Matth.

Cicero. Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare aduersarium non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, præclarum est. Hæc qui faciat, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico. Cicero pro Marcello.

COLLE. ¶ Martyria inter fideles non sunt hoc tempore finita, sed mutata. Olim enim Martyres propter fidei confessionem, morte affiebantur: modo propter charitatis custodiam Martyres quodammodo effici necesse est. Multa enim frequenter pati debet, quisquis integram, & illæsam proximorum dilectionem seruare nititur: cum multis sæpe iniuriis, multaque & graues propter hoc contumelie patienter ferendæ sint.

Intellige, quæ proximi tui sunt, ex te ipso Ecclesiast. 31. Nihil breuius, nil vtilius dici potuit. Quidquid siue acerbum, siue lætum, siue triste alijs euenerit, ad te transfer, & te proximi tui loco constitue: tunc enim illius prosperitatem aut miseriam velut tuam duces. Cæterum, quæ nostra sunt rectius in alium translata, æstimantur. Sic David, qui flagitium suum in se non agnoscebat, in altero per figuram translatus agnouit: & se reum confessus est. Si igitur quale sit flagitium tuum intelligere vis, finge ab alio commissum esse, vt de illo pronunties: si vero alterius miseriam diiudicare, in te illam assume: hoc enim modo eius acerbitatem melius senties.

Prima post diluuium ad constituendam humanæ vitæ societatem charitatis lex sancitur, & ab odio eiusdem naturæ consortes acerrima comminatione arcentur. Sicotenim reipublicæ humanæ iustitia, ita Christianæ charitas est fundamentum: quæ multo latius quam iustitia patet: vt pote quæ non solum ab iniustitia manus abstinet, sed etiam beneficijs conferendis cæcus inter se se hominum beneuolentiæ communionem deuincit. Vnde Aristoteles. 8. Ethic. leges & iura omnia superuacanea futura esse ait, si charitas inter homines vigeret. Lex autem Dei fuit, ne carnem cum sanguine homines comederent. Hac enim lege crudelitatem prohibere voluit, ne videlicet sanguinarij homines efficerentur. Eodem etiam tendit, quod ait, Sanguinem animarum,

rùm vestrarum, de manu cunctarum bestiarum requiram, &c. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Hac enim loquendi figura feueritatem diuinæ vltionis aduersus homicidas designate voluit.

Amor erga inimicos.

I Vite de inimicorum morte lætamur, si in vtilitatem vergitur proximorum: sed attendendum est, ne cum nostra odia exequimur, fallamur sub specie alienæ vtilitatis. Gregor. 22. mor. cap. 11.

Contristatus sum, ait Propheta & conturbatus sum in exercitatione mea. Vbi contristatus? vbi conturbatus? In exercitatione mea inquit. Homines malos quos patitur commemoraturus est: eandemque passionem, & infestationem malorum hominũ, exercitationem suam dixit. Ne putetis gratis esse malos in hoc mudo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus, aut ideo viuit, vt corrigatur: aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. Vtinam ergo qui nos modo exercent, conuertatur, & nobiscum exerceantur. Ergo quoniam hæc tibi dilectionis regula figitur, vt imitans patrem diligas inimicũ. (Diligite enim inquit, inimicos vestros) in hoc præcepto quomodo exerceberis, si nullum inimicum patris? Aug. super Psal. 54.

In hoc perfecta est (inquit Ioannes) dilectio eius in nobis, vt fiducia habeamus in die iudicij. Quare habebimus fiducia? Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Audisti causam fiduciatuæ. Dñs in Evangelio dicit, Si diligitis eos qui vos diligunt, quã mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciunt? Quia ergo ad hanc perfectionem nos inuitat Deus, vt diligamus inimicos nostros, sicut & ipse dilexit suos, ea nobis fiducia est in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo: quia sicut ille diligit inimicos suos, faciendo Solẽ suũ oriri super bonos & malos, & pluendo super iustos & iniustos: ita nos quia inimicis nostris non possumus præstare temporalem Solẽ & pluuiã, præstemus lachrymas, cum pro illis oramus. Aug. extracta. super epist. Ioãnis.

¶ Contra proximorũ odium & vindictæ appetitũ quædam inuenies. COLLE.

2. Reg. 21

Gene. 9.

Gregor.

August.
Psal. 54.

Pfal. 38. nies Ecclesiast. 28. Vbi incipit. Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit, & quæ sequuntur. Posui custodiam ori meo cū confisteret. p. a. m. Sic enim se Dauid gessit, cum tot aduersus illum maledicta impudentissimo ore Semel iactaret.

Pfal. 34. Quo nam modo se homo erga inimicos gerere debeat, exemplo suo declarat regius Propheta cum ait. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam. Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater, sic incuruabar: eorum videlicet ærumnas materna charitate deflens. Sic etiam in *Pfal.* 37. postquam idem Propheta hostium suorum dolos exposuisset, subdit protinus, Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, &c. Quoniam in te Domine speravi, tu exaudies Domine, &c. Pro quo Hiero. vertit: Te enim Domine expectabam; tu exaudies Dñe Deus meus.

Iean. 10. Qui odit fratrem suum in tenebris ambulat. *Ioan.* 1. In Euangelio Dominus ait, Qui in die ambulat, non offendit: quia lucem huius mundi videt. At cū iustus qui in hac die ambulat, septies in die cadat, quoties cadere credendus est, qui in tenebris ambulat? Sed ille tantum leuiter aut venialiter: hic lætallyter semper iacet. Non times ergo miser in hoc statu & cibum, & somnum capere, iam iam à Dæmone suffocandus nisi illi Deus obsisteret, eiusque furorem & rabiem clementer, & potenter comprimeret?

Inimicorum dilectionē veteris quoque testamenti literæ (quas Scribarum malitia peruertit) commendant. Sic enim *Exod.* 23. legimus, Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Cui hæc facere præcipitur, quomodo illi erga inimicos odium habere permittitur?

Singulare mansuetudinis, dilectionis & veræ nobilitatis, atque magnanimitatis exemplum extat in Dauide, qui Sauli atrocissimo hosti suo toties pepercit, qui eius mortem adeo lamentabiliter prosequutus est, cum eius vita sibi exilium, & mortem mors vero regnum & vitam adimeret. Quin & illud non minori laude dignum quod gratias egerit, & munera pollicitus sit ijs qui corpus eius à Philisthea sublatum, in terram Israel tulerunt,

runt, & in paterno tumulo condiderunt. Nec minus inigne virtutis huius exemplum, exhibuit, cum interfectores Isboseth filij Saulis occidit, & funus Abner lachrymis prosequutus est, & cibum eo die ad vesperam vsque capere noluit. Quo facto amorem erga se populi magnopere conciliauit. *2. Re. 4.*
2. Re. 3.

Amicitia.

CVM quis in prosperitate diligitur incertum est, valde vtrū prosperitas, an persona diligatur. Amisio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis. *Greg. in mora.*

Vt aliquid sæcularis authoritatis loquar cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis. *Greg. in Regist.*

Vera illa amicitia est, & Christi glutino copulata, quam nõ utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola, & palpans adulatio, sed Dei timor, & diuinarum Scripturarum studia conciliant. *Hiero. ad Pauli.*

Solacium huius vitæ est, vt habeas cui pectus tuum aperias, cui arcana communices, cui secreta tui pectoris committas, vt colloce tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur, in tristibus compatitur: in persecutionibus adhortetur: facilis vox, & communis, tuus sum totus: sed paucorum est effectus. *Ambr. officio. lib. 3.*

Habet vera amicitia nonnunquam obiurgationem, adulationem nunquam. *Bernar. in Epist.*

Non sunt fideles in amicitia quos munus non gratia copulat: hi cito deserunt, nisi semper acceperint. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. *Isidor. de summo Bono.*

Amicitia est diuitibus pro gratia, pauperibus pro censu, exulibus, pro patria, imbecilibus pro virtute, pro medicina ægrotis, pro vita mortuis. *Petrus. Bles. in libello de amicitia.*

Vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem, & mendicum: fortem, ac debilem, humilem, ac sublimem. Idem, ibid.

Qui fratribus relictis alios amicos quærunt, consimiles sunt ijs qui rus suum deserunt, & alienum colunt. *Socrates.*

Probum amicum gaudijs quidem vocatum decet adesse: aduersus autem casibus sua sponte non vocatum. *Democri.*

- Menander.* Equi vsu aspera via prodit, & amicum beneuolum calamitates discernunt.
- Epictet.* A nemine amari se cogitet, qui neminem amat. Primum iudicare, deinde amare decet, non viceuersa.
- Nicoles.* Rarum ad amicum ingreditor, ne qui satur, te oderit.
- Solon.* Idem fuerit ex aureo poculo remedium bibere, & ab amico beneuolo consilium capere. Idem.
- Isocrates.* Nullum tibi amicum sumas, priusquam inquisueris: quo modo secum prioribus amicis gesserit. Expectabis enim talem erga te quoque futurum, qualis fuit erga illos Isocrates.
- Adilon.* Nullus futurus est amicus, qui nihil vitiorum in amico ferre potest.
- Plato.* Amici, conciliatoris Dei ductu fiunt.
- Cicer.* Amicitij non est utendum ut floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.
- Excepta sapientia nihil melius datum est homini à Dijs immortalibus amicitia. Quid enim dulcius, quam habere cum quo omnia audeas sic loqui, ut tecum? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes amicum, qui illis æque ac tu ipse gauderet? Aduersa enim ferre difficile esset, sine eo, qui illa grauius etiam quam tu ferret. Idem de Amicitia.
- Amicitia res plurimas continet: quocumque te uerteris, præsto est: nullo loco excluditur, nunquam intempestiua, nunquam molestæ est. Itaque non aqua, non igne, locis plurimis indigemus, quàm amicitia. Nam & secundas res splendiores facit, & aduersas partiens communicansque, leuiore. Idem, ibidem.
- Amicitia absentes adfuit, egentes abundant, imbecilli valent: & quod difficilius dictum est, mortui uiuunt. Idem, ibidem.
- Si ex rerum natura amicitia coniunctionem demeris, nec domus ulla, nec urbs stare poterit, nec agricultura permanebit. Quanta etiam vis eius sit, ex dissensionibus atque discordijs percipi potest. Quæ enim domus tam stabilis, quæ tam firma est ciuitas, quæ non dissidijs funditus possit eueri? Idem ibidem.
- Hæc lex in amicitia sancitur, ut neque rogemus res turpes, neque rogati faciamus. Turpis enim excusatio hæc est, & minime accipienda, tum in ceteris rebus, tum si quis contra Rem publicam se amici causa fecisse fateatur. Idem, ibidem.

Solem

Solem à mundo tollere videntur, qui amicitiam à vita tollunt. Idem, ibidem.

Sunt igitur firmi, & stabiles, & constantes eligendi, cuius generis magna penuria, & iudicare difficile est, nisi sit expertus. Ideo verum est, id quod dicitur, Modios multos salis simul edendos esse, ut amicitia manus expletum sit. Idem, ibidem.

Virtus conciliat amicitias, atque conseruat. In ea enim est conuenientia rerum, in ea est stabilitas, in ea est constantia.

Quoniam res humanæ fragiles caducæque sunt, semper aliqui acquirendi sunt, quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim beneuolentiaque sublata, omnis est à vita sublata iucunditas. Idem, ibidem.

Est ea iucundissima amicitia, quam similitudo morum coniungit. Idem, i. de officijs.

Omnium societatum nulla præstantior est, nulla firmitior, quam cum viri boni moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quam morum similitudo bonorum. Idem.

In quibus sunt eadem studia, eadem voluntates, in his fit, ut æque quisque altero delectetur ac seipso: efficiturque id quod Pythagoras vult in amicitia, ut vnus fiat ex pluribus. Idem, ibidem.

Est in amicitia necessarium ut alter nihilo sese plusquam alterum diligit: quod si tantillum intersit, iam amicitia nomen occiderit: cuius est ea vis, ut simul atque sibi aliquid quam alteri maluerit, nulla sit. Idem, i. de legibus.

Verus est lex illa, iustæ veræque amicitia, ut idem amici semper velint: neque est vllum certum amicitia vinculum, quam consensus & societas consiliorum & voluntatum. Idem pro Plancio.

Non est sancta amicitia, nisi ipse amicus per se ametur toto pectore, ut dicitur: qui quidem amandus est, desperatis emolumentis & fructibus. Idem, i. de legibus.

Non facile diiudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod indicat eiusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspicui possit. Cætera sunt signa communia. Idem.

Y 4

Nihil

Nihil est appetentius similitudinem sui, nihil rapacius, quam natura. Hinc constat bonis inter bonos quasi necessariam beneuolentiam esse. Idem in Lælio.

Vt hirundines æstiuo tempore præsto sunt, frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt: simul atque fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes. Idem. 4. ad Herenium.

COLLE. ¶ Diuitiæ addunt amicos plurimos, à paupere autem & ij quos
Prov. 19. habent, separantur. Item, Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Fratres omnes pauperis oderunt eum, insuper & amici eius recesserunt ab eo. Hoc autem de falsis amicis accipiendum. De vero namque amico scriptum est,

Prov. 17. Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustijs comprobatur. Quod quidem non de amicitia solum erga homines, sed de amicitia erga Deum maxime accipiendum est. Veri enim amici Dei vox illa est, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Et illa, Hæc omnia, venerunt super nos, nec obliui sumus te, &c.

Psal. 16.

Psal. 43.

Prov. 6.

Si possides amicum in tentatione posside eum, & ne facile credas ei te ipsum. Hoc est, etiam si in aduersis rebus probatus sit, non tamen illi facile, omnia committenda sunt. Quis enim est hodie amicus, quem inimicum posse aliquando fieri desperes? Hinc rursus ait. Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. Hoc fortasse de imperfectis amicis dici posset. Vt enim Diuus Hieronymus ait. Amicitia quæ esse desijt, vera nunquam fuit. De perfectis enim idem Ecclesiasticus ait, Amicus fidelis, medicamentum vitæ, & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Multa de amicitia leges Eccle. 6.

Ecl. 6.

De amicorum moribus quædam leges Ecclesiasticus 22. vbi inter cætera dicit, Mittens lapidem in volatilia, deijcit illa: & qui conuitiatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicum si produxeris gladium, non desperes. Est enim regressus ad amicitiam. Si aperuerit os triste, ne timeas. Est enim concordatio: excepto conuicio, & improprio, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. In his omnibus effugiet amicus. Fidem posside cum amico in pauper-

paupertate illius, vt in bonis illius læteris. Et infra. A facie amici non me abscondar, & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo.

Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum suum. Multa in hanc sententiam inuenies Ecclesiasticus 27. Vbi tandem concludit. Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Secundo Regum 9. ait Dauid. Putas ne est aliquis, qui remaneret de domo Saul, vt faciam misericordiam cum eo propter Ionatham, & quæ sequuntur. Et infra, Miphiboseth comedet super mensam meam quasi vnus de filijs Regis, &c. Habes hic veræ & solidæ amicitie exemplum: quæ ne morte quidem, & iniuria temporum extincta, ea quæ amici sunt, studiose curat. Hoc item est veræ, & germanæ nobilitatis exemplum: cuius est sine vilius emolumenti spe sola virtute ad bene merendum, de alijs induci.

Pax externa.

PAX cunctis est placida, non quærit alienum, nihil deputat suum: docet amare, quæ odisse non nouit: nescit extolli, nescit inflari. Hanc ergo qui accipit, teneat: qui perdidit, repetat: qui amisit, requirat: quoniam qui in ea non fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exhæredatur à filio, nihilo minus à Spiritu sancto efficitur alienus. August. de verbis Domini.

August.

Quisquis corpus affligit, sed concordiam deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro. Hierony. super Epistolam ad Romanos.

Hierony.

Hieronymus super illud Psal. Quoniam cogitauerunt vnanimiter &c. Infœlix inquit populus Dei non potest in bono tantâ habere concordiam, quantum mali habent in malo.

Psal. 82.

Pacis primum fundamentum est, substantiam mundialem in contemptu habere. Inuultum enim atque impium est, si post abrenuntiatam mundi & omnia, quæ in eo sunt vanitatem, pretiosissimæ dilectioni fratris suppelleæ vilissima præferatur. Secundum est, vt vnusquisque suas refecet voluntates: ne se sapientem atque consultum esse iudicans, suis malit quam fratris diffinitionibus

Cassia.

obedire. Tertium est, ut sciat omnia etiam quæ vtilia, ac necessaria æstimat, postponenda bono charitatis & pacis. Quartum est, ut credat nec iniustis nec iniustis de causis penitus irascendū. Quintum, ut aduersus se iracundiam fratris etiam sine ratione conceptam, eo modo quo suam curare desideret. Cassia. in Collatione abbatis Ioseph.

- Philon.* Pax vel cum magno damno coniuncta, vtilior bello.
Isocrates. Præua ingenia eadem solent esse & contentiosa: ut non prius finem faciant pugnae & contentionis, quam lætalem acceperint plagam.
Q. Curti. Seditionis maiora sunt damna, quam remedia. Nosti ne igitur, quod omne quod est, tam diu manere atque subsistere solet, quam diu fit vnum: sed interire, atque dissolui pariter quando vnum esse desierit. Boetius lib. 4.

COLLE. ¶ Contra eos qui iniquis artibus disidiorum & factionum cause sunt, plurimum faciunt illa Salomonis verba, Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes, &c. ac tandem septimo loco addit, eum qui seminat discordias inter fratres. Cum enim pessimis rebus longe peius sit quod Dominus detestetur, cum cætera solum oderit, apparet quantum sit malum, quod tam magna mala superet. Cum enim diuina bonitas tanta charitate homines prosequatur, quid mirum si eos abominetur, qui ita lædunt, quos ipse tantopere diligit, quorumque saluti perpetuo inuigilat, imo pro quibus sanguinem fudit? In hoc quoque illa Apostoli verba quadrant. Vtinam abscondantur qui vos conturbant. Et item, Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.

Galat. 5. Quisquis pacem diu, & misericordiam retinere vult, prudētissimum illud Salomonis consilium sequatur qui ait, Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs. Et iterum, Sicut qui apprehendit auribus Canem: sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Sicut enim is qui furentem Canem auribus prehensum tenet, nec dimittere illum, nec retinere potest, ita qui irato animo alterius rixæ commiscetur, partim alieno conuitio, partim suo affectu ita detinetur, ut vix se inde explicare queat.

Tanta

Tanta verè pacis dignitas est, ut cum cæteras virtutes literæ sanctæ sequendas esse doceant, hanc vero vnã sequendam, & persequendam. Sic enim Propheta, Inquire pacem, & persequere eam. Hinc illud Apostoli, Si fieri potest quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Psal. 35.*
Psal. 12.

Quam sit arduum atque difficile id præstare, quod Apostolus à nobis exigit, nempe ut id ipsum dicamus omnes, simulque perfecti in eodem sensu, eademque sententia, non obscure insinuauit Propheta, cum dicit, hoc esse proprium Dei opus, Ait enim, Deus in loco sancto suo, Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo. Vere enim supra naturam est, dissimiles animos in vnã coire voluntatem atque sententiam. Quæ sit vero huius pacis & vnitatis vtilitas, declarat idem Propheta cum ait, Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres, & cætera. Sicut vnguentum in capite, &c. Sicut ros Hermon qui descendit. i. m. S. Quibus verbis comparat concordiam vnguento suauissimo: quo illiniebantur Sacerdotes, & rori Hermon, qui descendens in montem Sion loca illa feracia & vberissima reddit. Quorum illud ad suauitatem odoris boni nominis, hoc vero ad fructum & vtilitatem refertur: vtrumque enim hæc vnanimitas præstat.

Quomodo implere propheticum illud consilium debeamus, Inquire pacem, & persequere eam: apertissime Sanctus Abraham ostendit, qui propter pastorum suorum rixas cum pastoribus fratris ait, Ne quæso sit iurgium inter pastores tuos, & pastores meos. Ecce vniuersa terra coram te est, si tu ad dexteram ieris, ego sinistram tenebo, &c. Itaque sui rerumque suarum negligens, optionem fratri dedit, ut commodiora loca eligeret: ipse quauis vel iniquiore sorte contentus: modo pacis fœdera inuiolata seruarentur. *Psal. 33.*
Gene. 13.

Pax interna.

QUI iræ seruit, qui luxuriæ, qui superbiæ innumerabilem exercitum intus patitur. Econtra vir bonus, quia omnia ista contemnit, magna mentis tranquillitate perficitur. *Gregor. mor. lib. 4. cap. 23.*

Præua

Prae mentes tumultus intra se versare non cessant, etiam cum vacant: feruant enim in cogitatione depicta quae amant: & quantum nihil faciant exterius, apud se tamen sub pondere inquietae quietis laborant. Pax vero mentes, & cum desunt, non quaerunt, & cum adsunt, ferunt grauius. Gregor. moral. lib. 5. cap. 6.

Iob. 3.

Gregorius super illud Iob. 3. Qui aedificant sibi solitudines. Sicut ait, Sancti viri, quia nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus a cubili cordis manu Sanctae considerationis eiciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: Solam namque aeternam patriam appetunt: & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur: Vnde & recte dicitur. Qui aedificant sibi solitudines. Solitudines quippe aedificare est, a secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere: & intentione aeternae patriae in amorem intimae quietis anhelare. An non cunctos a se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat, Vnam peti a Domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam solitudinem semetipsum contulerat. A tumultu rerum corporalium magnum quandam secessum petierat hoc est quietam mentem: in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret. Gregor. moral. libro. 4.

Psal. 26.

August.

Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Augusti. de verbis Domini.

Super illud Psalmi. 84. iustitia & pax osculae sunt. Duae sunt inquit amicae, iustitia & pax. Tu forte vnam vis, & alteram non facis. Nemo enim est qui non velit pacem: sed non omnes volunt operari iustitiam. Interroga omnes homines, Vis pacem? vno ore respondebit tibi genus humanum, opto, cupio, amo, volo. Ama iustitiam, quia duae amicae sunt, iustitia & pax: Ipsae se osculantur. Si amicam pacis non amaueris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te. Idem.

¶ Fides

¶ Fides non impedita, ad amorem Dei, & spem viam munit. COLLE. Ex amore autem gaudium, ex spe vero (charitate formata) pax oritur: dum homo per spem firmiter Deo nixus, nihil habet quod vel timere, vel cur perturbari debeat: quoniam caelesti praesidio fultus, saeculo iam maior effectus est. Vnde Dominus ait, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet: quia videlicet ego vobis adero: hoc enim est, quod ait. Vado & venio ad vos. Quod Heliæus euidenter ostendit, qui ab exercitu Syro obsessus, intrepidus permanebat, propter spem quam in Deo repositam habebat.

Ioa. 14.

4. Reg. 6.

Qui (inquit) me audierit, absque terrore erit, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato. Hoc pacis & internae quietis maximum bonum Scripturae passim pijs pollicentur. Vnde paulo inferius intulit idem Salomon, Custodi legem atque consilium: & erit vita animae tuae, & gratia faucibus tuis. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua & pes tuus non impinget. Cum dormieris non timebis, quiesces, & suavis erit tibi somnus.

Prou. 28.

Prou. 3.

Perfectam hostium, & cupiditatum nostrarum victoriam (quatenus in hac communi fragilitate fieri potest) diuina gratia praestat. Quod Psalmista testatur, cum de hisce hostibus suis ait, Et continuum eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos. Item Esai. 41. Quaes eos, & non inuenies viros rebelles tibi. Erunt, quasi non sint, & quasi consumptio hominis bellantis aduersum te. Per Ezechielem vero Dominus pollicetur dicens, Et scient, quia ego Dominus, cum contriuero cathenas iugum eorum: & eruo eos de manu imperantium sibi. His autem internis hostibus domitis, vera pax, veraque spiritus libertas in anima iusti dominatur.

Psal. 17.

Isai. 41.

Exec. 34.

Esse valde mirabilem eam pacem, & animi tranquillitatem, qua perfecti viri ope diuina freti, in tribulatione fruuntur, declarant illa verba Psal. 65. Venite & videte opera Dei, terribilis in conspectu filijs super filios hominum. Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi le. i. i. Quem locum in Martyrum natalijs exponit Ecclesia, cum ait. Sancti tui Domine mirabile consecuti

secuti sunt iter, seruientes præceptis tuis: vt inuenirentur illæsi in aquis validis, terra apparuit arida, & in mari rubro via sine impedimento. An non in fluctibus & mari hanc viam inuenerat, qui in carcere vincus, posita ante oculos morte dicebat. Sed & si immolot super sacrificium fidei vestræ, in hoc gaudeo, & congratulor omnibus vobis. Id ipsum vos congaudete, & congratulamini mihi. Hoc autem diuinæ gratiæ miraculum stupens Propheta dicebat. Viam fecisti in mari equis tuis. i. l. a. m. Audiui, & conturbatus est venter meus, à voce contremuerunt. l. m. Idem etiam Propheta designauit, cum exposita iactatione sæcularium hominum, de iisdem post haustum Dei spiritum subdit, Et statuit procellam eius in auram: siue vt Hierony. ex Hebræo vertit, Statuit turbine eius in tranquillitatem, siluerunt fluctus eius: lætabuntur, quoniã quieuerunt, & deducet eos ad portum quem voluerunt.

Quàm pacata & scelix sit eorum vita, qui se totos diuinarum legum obsequio manciparunt, declarant illa Prophetæ verba, Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui. Cum corda terrenis rebus per amorem affixa, varijs curis & desiderijs angantur (est enim res solliciti plena timoris amor) piorum tamen corda, quæ in cœlestium rerum amore affixa sunt, quique omnem sollicitudinem suam in Deum proiecerunt, in magna pace & tranquillitate degunt. Vnde est illud Augustini de cœlesti præmio loquentis, Ibi sit mens, & hic erit requies. Qui enim desiderijs suis modum posuit: curis etiam & anxietatibus, & iræ modum posuit. Cum enim vis ea quæ dicitur irascibilis, læsæ concupiscentiæ vindex sit, sublata vel certe sopita concupiscentia, non est cur irascendi vis sollicitari, angi, atque scuire debeat. Denique illud constat, omnes animi nostri affectus (qui vndecim à Philosophis numerantur) ab vno amore proficisci: eiusque velut satellites & commilitones esse: qui eo tendunt, quo ille tendit. Vnde est illud Augustini. Ponderus meum, amor meus, eod feror, quocunque feror. Itaque si amor ad sola interna & spiritualia (quæ nemo auferre potest) feratur, tranquilla sunt omnia: si verò, ad externa, quæ in aliena potestate sunt, varijs modis angitur, & diuerberatur. Vnde illud consequitur, quod Saluator ait, In mundo pressuram sustinebitis, in me autem pacem. In pace autem esse, id est in latitudine ambulare. Ad eandem sententiam pertinet, & illud, Statuisti

Statuisti in loco spatiofo pedes meos. Et, in tribulatione dilatasti mihi. Et illud item, omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis. Hoc est, vidi rerum omnium, atque desiderio rum, & laborum humanorū finem: quæ omnia ad lælicitatem, & laetitiam cordis destinantur, deprehendique latum mandatum tuum nimis, hoc est, maximam cordis latitudinem & pacem in sola mandatorum tuorum obedientia sitam esse. Insaniunt ergo, qui iustitiæ cultu relicto, pacem & tranquillitatem animi se in bonis externis inuenturos putant. Hinc Melchisedech, rex iustitiæ, idemque rex pacis appellatur. Quisquis iustitiam habet, eius quoque comite pace carere non potest.

Quàm sit placida & iucunda piorum vita, paucis Propheta comprehendit, cum ait. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Quo in loco glossa quædam sic ait. Amantes legum diuinarum Deo charissimi sunt: eoque fauente, in tempestate quiescunt, in tenebris vident, ex rebus nocentibus vtilitatem capiunt, honores, opes, vitamque ipsam, vno Deo contenti, cõtemnunt. Quæquidem re omnia pacis offendicula è medio tollunt: cum pro hisce rebus parandis, & conseruandis homines ad sanguinè vique decertare soleat: quas qui cõtēnit, nihil habet, pro quodigladjetur. Non est autè illis scandalum: quia spiritus Christi in animis eorum infusus, viam vitæ planam, & facilem reddit: atque omne impedimentum de medio remouet. Non illi falsis opinionibus inducti, à virtute desciscunt, non malefacta alterius intoleranter ferunt. Quin potius imbecillitatem fragilitatemque humani generis miserantur: & multa accipiunt in meliorem partem. Ad summam, aliena peccata legum diuinarum cultores non solum non impediunt, sed etiam ad virtutem iuuant. Deus enim suos hoc pulcherrimo dono afficit, vt omnia illis ad beatam vitam cõsequendam sint vtilia. Quæ igitur opes, quæ imperia, aut quæ voluptates cum hoc cœlestis vitæ statu, ac tam dulci pace, & tranquillitate animi sint conferendæ: sunt & alia huius pacis in literis sanctis non minus illustria testimonia: quale est illud vtinam attendis. Esai. 48. fcs ad mandata mea: fuisset quali flumen pax tua: &c. Item si in Baruc. 3. via Dei ambulasses, habitasses vti que in pace super terram. Contra verò de improbis dicitur, contritio & infœlicitas in vijs eorū, & viam pacis non cognouerunt. Psal. 13.

Ex interna illa pace, quæ prægustationem quandam continet æternæ pacis & fœlicitatis, omnia virtutum germina prodeunt: sed præcipue tamen fortitudo quædam ad labores omnes propter Deum perferendos, & alienæ salutis studium. Quo enim maius illud bonum est, quo mens fruitur eo magis cupit omnes eius tâti boni participes facere. Hoc autem illa Sponsæ verba designât, *Canti. 8.* Ego murus, & vbera mea quasi turris: ex quo facta sum coram illo quasi pacem reperiens. Muro enim fortitudinem vberibus vero quibus infantes nutriuntur, alienæ salutis curâ designant. Hæc autem duo bona assecuta est Sponsa, ex quo ad internam pacem diuino munere peruenit. Quam tamen non plenam pacem, sed quasi pacem appellat: quia nec æterna, neque modis omnibus perfecta in hac vita esse potest.

Colligitur Iosias Rex in pace: quam ei Dominus promisit: qui tamen in bello occisus est: vt intelligamus internam illam pacem, quam pijs Dominus tribuit, neque bellis externis turbari, neque morte auferri. Sic Dominus inuictum & insuperabilem pollicetur Hieremiam futurum: qui tamen à furente populo lapidatus occubuit: quoniam extincto corpore, victor semper animus permansit.

Accidia.

Cass. Experimento probatum est accidiæ impugnationem nõ declinando fugiendam, sed resistendo superandam. *Cassian.* lib. 10. de instit. Monacho.

Ioã. Cli. Accidia est animi remissio, mentis resolutio neglectio vitæ, monasticæ professionis odium. Hæc sæculares beatos dicit, Deũ vt in clementem, & immisericordem calumniantur. Est in Psalmodia inualida, in oratione imbecillis, in ministerio ferrea, in opere manuum impigra, in obedientia improba. *Clima. Grad. 13.*

Cœnobium accidię resistit, viro autem solitario hæc indiuidua in æternum comes est: nec illum ante mortem deseret: quotidieque dum vixerit, illum oppugnabit. Hæc anachoritæ cellam intuita, subrisit: atque appropinquans, iuxta sibi tabernaculum fixit. *Ibidem.*

Hospitum susceptionem accidia suggerit, ac per laborem manuum

num eleemosynas fieri precatur, visitare infirmos hortatur alacriter illius admonens, qui in Euangelio dixit, Infirmus eram, & visitastis me. Ad mœrore aliquo affectos ac pusillanimes vt proficiantur inducit: consolari pusillanimes ipsa pusillanimitas fuggerens. Ad orationem stantes, necessariæ cuiuspiam rei admonet: omnemque mouet artem, vt inde eos aliquo veluti rationabili fine irrationabilis ipsa retrahat. *Ibidem.*

Vinciatur & hic Tyrannus (scilicet accidia) à peccatorum memoria: cœdatur ab opere manuum: trahatur à futurorum bonorũ intenta cogitatione: adstransque, vt conuenit, interrogetur, Dic nobis otu remisse atque dissolute, quis te male genuit? aut qui sunt nepotes tui? quive te oppugnantes? vel qui sit interfector tuus? Ille vero percunctantibus ita respondeat. Ego in his qui vere obediens sunt, non habeo vbi caput reclinem: qui verò mihi per solitudinis quietem cedunt, cum his vna deo. Quæ mihi nomen dederunt, plurimæ sunt: interdum enim insensibilitas animæ: quandoque vero obliuio cœlestium bonorum: nonnũquam etiam immensa laborum magnitudo. Stirpes vero meæ, locorum mutationes sunt, quæ mecũ fiunt, inobediẽtia spiritualis patris: futuri iudicij obliuio, nonnunquã etiã professionis derelictio. Porro aduersariæ meę, à quibus nũc vincus teneor, Psalmodia operi manũ cõiuncta: mortisq; memoria: quæ vero me penitus necat, oratio est, adiuncta futurorum bonorũ firmissimæ spei. *Idem, ibidẽ.*

Sicut per naturam viui absque cibo non potest, ita & ei, qui saluari cupit, ad mortem vsque, vel ad breue momentum negligere non licet. *Idem in compen. supra dict.*

In periculoso negotio non est dormitandum.

In numerata mala parit securitas.

Negligentia semper habet comitem infœlicitatem.

Noui accidiæ spiritum præparare ac præire fornicationis spiritum solere: vt valide corpus resoluens, ac in somnum præcipitans, per somnum iniquationes quiescentibus inducat.

Negligentia nascitur plerunque ex re bene gesta.

Ex diuensis.

T. Linius.

Diligentia, Feruor Spiritus.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet. Hæc præcipue *Cicero.* colenda est nobis, hæc semper adhibenda, hæc, nihil est quod non

non assequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. Cicero lib. 2. Oratore.

Marcus Crassus in oratione quam cōtra Collegam Censor habuit, dicebat. Quæ natura aut fortuna darentur hominibus in his se vinci posse animo æquo pati. Quæ autem ipsi sibi homines parere possent, in ijs rebus, se pati vinci non posse. Idem ibidem.

COLL. E. ¶ Quemadmodum qui cōtra aduersantis aquæ & auræ impetum nauigant, continuo remigandi labore egent: vbi autem vel paululum cessauerint, vis aquæ decurrentis & auræ impetus eos retrocedere compellunt: ita oportet nos continue ad virtutis studium aspirare, & sollicitè supra custodiam nostri vigilare: vbi enim paululum hæc cura remissa fuerit, illico mortalitatis nostræ pondere ad terrena deijcimur. Quauis enim spiritus noster sponte sua ad spiritualia, & cœlestia tendat, caro tamen cui cōiunctus est, illum ad inferiora deflectit: quod in facula accensa videre licet: cuius cum flamma ad sublimia nitatur, nisi tamen illam in sublimi suspensam teneas, protinus pondere materiæ, cui inhæret, ad imaruit. Redeunt quippe facile in suam naturam omnia: & peregrina & aliunde infusa repudiant. Idem quoque in natura nostra videre est, quæ ad malum per peccatum prona, ægre ad virtutem assurgit, protinusque si negligentius agas, ad ingenium redit.

Ecl. 9. Omnitē tempore vestimenta tua candida sint. Quemadmodum, qui puras ab omni forde vestes gestare semper cupiunt, perpetuam quandam curam secum gerunt, prospicientes quo in loco sedeant, quid manibus contingat: ne vestes vlla occasione sordibus inquinentur: ita qui puritati conscientiæ studet, continua quadam sollicitudine & vigilantia attendere debet, quid agat, quid cogitet, quid moliat, quidque in operibus suis intendat: ne vlla in re ab honesto deflectat, & animam suam aliqua peccati labe respargat.

Quo studio, & feruore vir pius in omni bono opere incumbere debeat, declarant illa verba Sapien. 7. Omnibus enim mobilibus mobilior est Sapiencia: quæ videlicet alumnos suos facit velut flamma ignis, qui inter elementa omnia velocissimus est. Animalia item illa quæ Ezechiel vidit, non solum pennata propter agilitatem esse perhibentur, sed etiam ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Nescit enim tarda molimina Spiritus

Excl. I.

Spiritus sancti gratia. De eadem etiam Sapiencia dicitur, quod attingit a fine vsque ad finem fortiter. Non enim contenta persecutantes eos in studio virtutis fecisse, facit etiam fortes & infractos. **Sapien. 8.**

Terra sponte quidem sua spinas, & tribulos germinat: fruges autem non nisi assiduo labore culta, & repurgata: sic planè corrupta per peccatū natura vitiorū spinas ex se germinat: virtutes autē nisi studio & labore iuuetur, minime profert. Itaque malitiæ causam permanentem habemus, idque intra nos: virtutis autē & pietatis aliunde venientē, atque extra nos. Quantā ergo vigilantia adhibere conuenit, vt in tam corrupta natura incorrupte viuamus?

Otiositas, Negligentia, Pigritia.

Fvgiēda otiositas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares quippe nugæ, nugæ sunt: inter sacerdotes blasphemix. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis: referendæ nunquam. **Bernar. de considerat.**

Mens otiosa nihil aliud cogitare nouit, quam de escis, atque de ventre. **Cassia. lib. 10. de spiritu acidix.**

Quis putas erit eiusmodi, qui tempus suum omne tam pie, ac religiose in monastica conuersatione consumpsit, vt nullum diē, nullam horam, nullum momentum, aliquando perdidit, quod non in diuino seruitio, & religiosis operibus expendit: id apud se iugiter, ac sollicitè reputans, possibile non esse eundem diē bis in vita conspicerē? **Ioannes Climacus de luctu. Gradu. 7.**

Finem, qui queris amori,

Cedit amor rebus: res agē, tutus eris.

Indigentia ex segnitie nascitur.

Otium est sentina malorum.

Otium est ingenij rubigo.

Portus penuriæ est hominibus ars.

Querendi defatigatio turpis est, cum id, quod queritur, sit pulcherrimum. **Cicero. 2. de finibus.**

Ouid.

Ex diuersis.

¶ Scriptura sacra non solum præstantia doctrinæ, sed modo & ratione docendi, scripturas omnes lōge antecellit. In quo illud in primis spectandū esse videtur: quod quæ maxime fieri cōuenit, ea frequentissimè

quantissime repetit, ut altius piorum animis infigat, quod maxime gerendum sit. Sicut enim venatorum Canes, cum ad alicuius cubilis hostium vehementius latrant, nec ab eo diuelli possunt, prædam ibi latitare indicant; ita cum Scriptura frequentissime vno in loco commoratur, & idem iterum, atque iterum, alijs in locis repetit & inculcat, aliquid sine dubio singulare maximeque necessarium ibi esse declarat. Scitum est enim omnibus in rebus diligentiam, studium, atque laborem plurimum posse: imo ab hoc fonte omnes artes & disciplinas prodijisse (quod videlicet labor omnia vincat improbus) contra vero inertiam & negligentiam, iacturarum omnium atque malorum altricem esse. Quod cum in alijs rebus omnibus, tum vel maxime in studio & in acquisitione virtutum perspicitur. Id animaduertens sapientissimus Salomon, dictu mirum est, quoties in exiguo Prouerbiorum libello opportune, & importune laborem, & diligentiam commendet, & pigritiam atque inertiam detestetur. Si enim vnum in locum omnia quæ hac de re dicenda putauerat, congefisset, fastidium legentibus ingeneraret. Ideoque diuersis in locis, idque sub diuersis tum nominibus, tum rationibus, tum metaphoris eandem repetit sententiam. Hac autem ratione intelligent, qui se totos virtutum, & perfectionis studio dederunt, quanto opere omnem à se inertiam & negligentiam excutere: quantumque in hoc pulcherrimo virtutum studio laboris, studij, & solertiae ponere debeant. 6. Igitur Prouerbiorum cap. 6. his verbis aduersus pigrum inuehitur: Vade ad formicam piger &c. Et, Usquequo piger dormies? quando confurges è somno tuo? &c. Si vero impiger fueris, veniet ut fons melsis tua, & egestas longe fugiet à te. Item Prouer. 9. Egestatem operata est manus remissa, manus autem fortium, diuitias parat. Et infra. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit à state, filius confusionis. Item infra. 10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt illum. Item. 13. Bene confurgit diluculo, qui querit bona. Item. 12. Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est. Idemque ibidem, Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet. Item. 19. Pigredo immittit soporè, anima dissoluta esuriet. Item. 20. Noli diligere somnum ne te egestas opprimat. Item. 21. Cogitationes robusti, semper in abundantia: omnis

omnis autem piger in egestate est. Item. 21. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari. Tota die concupiscit, & desiderat, qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit. Item. 22. Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, & non erit, ante ignobilis. Præcipuus autè cõtra pigros locus habetur. 24. qui incipit, Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam, & cætera quæ sequuntur: vsque ad finem capitis. Quod vero in fine huius capitis ait, Veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus, duo innuere videtur: nepe quod paulatim inertiae atque socordiae habitus generetur: quemadmodum cursor multiplicatis gressibus eò quo tendit, peruenire solet. Deinde quod hic ipse habitus, vbi diutina cõsuetudine cõfirmatus est, quasi vir armatus penè insuperabilis sit. Potest etiã cursoris nomine improuisa, & inexpectata, vel certe accelerata animæ ruinam designari. Nec his contentus. Idem. 26. ait, Dicit piger, Leo est in via: in medio platearum occidendus sum. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Et, Abscondit piger manum sub ascella: nec ad os suum applicat eam. Iam vero vbi. 31. mulierem fortem describit inter præcipuas eius laudes fortitudinem, ac diligentiam numerat, quæ inertiae, & languori contraria sunt. Vnde ait, Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Et iterum, Fortitudo & decor indumentum eius: quia videlicet in omnibus operibus suis se fortiter ac modeste gerit: atque hoc veluti pallio se, & omnia opera sua, vestit & ornat: utpote in qua nihil languidum, aut incõpositum, siue indecorum appareat. Iam verò quod ait, De nocte surrexit, &c. Et, Synonem fecit, & vendidit. Et, Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam: & quæ sequuntur: quid hic nisi solertiae, diligentiae & fortitudinis opera commendat? Quis est autem qui hac eadem sententia toties tam multis rationibus à Spiritu sancto repetita, non sibi certissime persuaadat totius vitæ spiritualis pestem esse languorè & inertiam: contraque summum eius incitamentum, & fundamentum esse studium, fortitudinem, atque diligentiam? quæ ut omnium artium, ita etiam virtutum omnium parens est.

Multam malitiam docuit otiositas. Terra exulta illum solummodo fructum reddit, quem ei cõmiseris, siue triticum, siue ordeum. At, quæ inculta & otiosa est, varia spinarum, & tribulorum

Eccl. 33.

germiaz pro libidine fundit: ita &c.

Prou. 15. Iter pigrorum, quali sepes spinarum: via iustorum absque offensiculo. Item, pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Feruore enim dilectionis facile quidquid eos in via Dei remorari potuisset, superant: quo cum pigri careant, vbique hærent, vbique velut à spinis obiectis læduntur: & ita à cursu boni operis facile retardantur. Semper queruli, semper anxij, omnia aspera, omnia acerba, & molesta iudicantes.

Prou. 18. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. His verbis negligentia hominum damnatur. Virtus enim odit inertes. Vnde, consequens est, vt qui mollis est, ad virtutem aspirare non possit.

Apoc. 3. Vtinam esses calidus aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Magnam dubitandi causam verba hæc præbent. Cur enim potius sit frigidum esse quàm tepidum, cum tamen tepidus calido propinquior sit. Quantum autem coniectura colligere possum, tepidus mihi esse videtur, qui quauis in gratia sit, ad eò tamen negligenter & segniter se gerit, adeoque spiritualibus exercitijs destitutus est, vt facile quauis tentatione paulo vehementiore oblata, à statu suo deiciatur. Quem quidè statù designat domus illa, quã Dæmones vacantè, & scopis mudatã inuenierunt: hoc est, dispositã atque paratã, vt eam inuaderent, & occuparent. Tales ergo tepidi sunt, quos Dñs quauis à pectore suo nondum euomuerit, iam tamen cœpit euomere: cū eos iusto suo iudicio negligētius viuere, & in multa delicta labi permittit: quæ quauis magna non sint, aditum tamen ad maiora præbent. Possumus etiam eos tepidos appellare, qui externis quibusdam religionis operibus instructi sunt: quibus se aliquid esse persuadent, cum tamen internis iustitia vacui sint: qualis erat Pharisæus ille,

Mat. 12. quem quidè statù designat domus illa, quã Dæmones vacantè, & scopis mudatã inuenierunt: hoc est, dispositã atque paratã, vt eam inuaderent, & occuparent. Tales ergo tepidi sunt, quos Dñs quauis à pectore suo nondum euomuerit, iam tamen cœpit euomere: cū eos iusto suo iudicio negligētius viuere, & in multa delicta labi permittit: quæ quauis magna non sint, aditum tamen ad maiora præbent. Possumus etiam eos tepidos appellare, qui externis quibusdam religionis operibus instructi sunt: quibus se aliquid esse persuadent, cum tamen internis iustitia vacui sint: qualis erat Pharisæus ille, qui orans aiebat, Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, &c.

Contra otium & inertiam pro studio atque labore nonnulla inuenies Ecclesiast. 34. Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus seruo. Ingum & lorum curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assidua. Seruo maleuolo, tortura & compedes: mitte illum in operationem ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. Hæc omnia ad corporis nostri tractationem

tionem referri commode possunt: quod (vt Seneca ait) durius tractandum est, & varijs laboribus exercendum, ne delicijs & otio torpeat, & aduersus spiritum insurgat. Contra aliter facientes, clamat Dñs per Prophetam. Vsq̃e quo delicijs dissolueris filia vaga? *Hiere. 31.*

Dormiente Saule, & seruis eius, David hastam & scipulum surripit. Hastæ nomine quæ à longe ferit, oratione quæ in terris effusa, in cœlis operatur: Scipuli vero, quo aquam bibimus, Sacramentatione conuenienter accipimus. Aqua enim in litteris sanctis pro Sapia ponitur. Hæc ergo duo, vitæ spiritualis adiumenta negligentibus, & in via Dei dormitantibus surripere Dæmon solet.

Occupatio immoderata.

Quid de se intrinsecus agatur, cor nostrum obliuiscitur dum extrinsecus occupatur. *Gregorius vigesimo quinto moralium capite. 8.*

Sæpe Deus, quos tenere diligit, ab externis actionibus abscondit. *Gregorius 25. moralium cap. 22.*

Vt tabernaculum cilicio, & pellibus tegebatur, intus autè bysso coruscabat: ita prælati tegunt eos qui deuotionis teneritudinē de diti sunt. *Gregorius 25. moralium cap. 22.*

¶ Quidam sic terrenis curis, vel proximorum negotijs implicantur, vt nullum animæ suæ quieti, & vacationi locum relinquunt. Alij vero hoc temperamento aliorum negotia curant, vt salutem suam non negligant, sed otium quotidie sibi ad vacandum Deo eligant, seque ipsos intra se colligant, & recipiant: Illi igitur per coruum qui ex arca egressus, ad eam non est reuersus, hi vero per columbam (quæ ad arcam regressa, virentis oliuæ ramum in ore tulit, quod pietatis, & misericordiæ indicium est) designantur. Vtraque ergo res istis foeliciter cedit, dum egrediuntur, ac misericordiæ merita congerunt: & dum regrediuntur, & diuinæ dulcedinis quiete perfruuntur. Hinc sancta illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulgoris coruscantis. *Ezech. 1.*

Isti sunt qui salutare illud prudensque Ecclesiast. 29. consilium amplectuntur, Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende

& attende tibi ne incidas. Hinc Apost. Timotheo, Attende ait tibi & doctrinā. Hoc enim modo & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Hac enim moderatione vir pius, ac præcipue doctrinæ minister aliorum curam gerat, ut priori etiam loco sui curā non negligat.

Misericordia, Eleemosyna.

Gregor.

Tunc plena cordis nostri compassio est, cum mala inopiæ proximi suscipere non metuimus, ut illum à passione liberem. Plus est aliquādo cōpati ex corde, quā dare, quia quisquis indigēti perfecte cōpatitur minus æstimat omne, quod dat, & rē quālibet plerumque dat, qui non cōpatitur. Greg. lib. 20. mor.

Tanto quisque perfectior est, quanto perfectius sentit dolores alienos. Greg. 19. mor.

Sic mens per compassionem doleat, ut & larga manus affectū doloris ostendat. Greg. in homil.

Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit auctori, & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Greg. 19. moral.

Ille perfecte tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque animum in se sumit, ut prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministeriū concurrat. Greg. vbi supr.

Gregor. super illud Iob. 27. Diues cum dormierit, nihil secum auferet: sic ait: Tolleret tunc res secum, si ad petentis vocem sibi tulisset: nam terrena seruando, amittimus: largiendo seruamus. Diu cum rebus nostris durare non possumus: agendum ergo ut res perituras, in non periturā faciamus transire mercedē. Mor. 18. c. 10.

Diues epulo serō oculos aperuit, compulsus in damnatione cognoscere quid perdidit, quando Lazarum non agnouit. Iuste autem qui de abundantia peccauit, æstuanti crematur inopia: guttā aquæ petijt, qui micæ panis negauit. Greg. mor. 18. c. 10.

Cum luppētunt temporalia, celerius dantis manus dationem inuenit, quam animus dolorem. Ille ergo perfecte tribuit, qui cum pecuniam afflicto porrigit, eius in se animum sumit. Grego. 20. mor. c. 27.

Tunc

Tunc plena est cordis compassio, cum inopiam pro proximo suscipere non metuimus, ut illum liberemus. Quare Christus nequaquam nobis vim suæ dilectionis ostenderet, si hoc quod à nobis tulit, non ad tempus ipse sustineret. Greg. vbi suprā.

Qui exteriora largitur, rem extra se positam tribuit: qui autem fletum aut compassionem, aliquid sui ipsius dat. Gregor. vbi suprā.

Gregor. super illud Iob. 31. Si comedi bucellam, sic ait: Pietati se præiudicium facere existimat, si solus comederet, quod Dominus omnium communiter creasset. 21. mor. c. 12.

Quidam prius pauperum contumelijs afficiunt, quam dent eleemosynam. Videtur ergo quod illatæ iniuriæ satisfactionem soluunt, dum dona largiuntur. Greg. 21. mor. c. 13.

Gregor. super illud Luc. 16. Ut cum defeceritis, recipiant vos, &c. sic ait: Ergo patronis potius munera offerimus, quam egenis largiamur. 21. mor. c. 14.

Cum pauperes conspiciamus, quanta nobis desint interiora pensemus, quatenus sese cogitatio nostra super inopes non eleuet, cum videt, quod quanto interius, tanto verius pauperes sumus. Greg. 21. mor. c. 14.

Gregor. super illud Iob. 31. Si despexi prætereuntem, &c. sic ait: Nempe quia apud piā mentem plus natura valet, quam notitia. Qui enim indiget, eo ipso quo est homo, ei non est ignotus. 21. mor. c. 14.

Gregor. homi. 27. in Euangelia super his verbis. Et fructus vester maneat, sic ait: Omne quod secundum præsens seculum laboramus, vix vsque ad mortem sufficit. Mors namque interueniens fructum nostri laboris ascindit. Quod verò pro æterna vita agit, etiam post mortē seruatur. Et tunc apparere incipit, cum laborum carnalium fructus cœperit non videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi ista terminatur. Tales fructus operemur qui maneant: tales fructus operemur, qui (cum mors cuncta interimat) ipsi exordium à morte sumant. Nam quod à morte incipiat fructus Dei, testatur Propheta, qui dicit: Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini, Omnis qui dormit in morte, perdit hæreditatem terrenam: sed cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Dñi: quia electi Dei post-

Psal. 126.

Z 5 quam

quam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem. Greg. vbi sup.

Terrena omnia seruando amittimus, largiendo feruamus. Idem.

August. Memento quid purpurato diuiti contigerit: qui non ideo damnatus est, quod aliena tulerit, sed quod egenti pauperi sua non tribuerit: & in inferno positus ad petenda minima peruenit, quæ hic parua negauit. August. de Conflictu vit.

Qui dat eleemosynam, ut careat tædio interpellantis, non ut reficiat viscera indigentis, & rem & meritum perdit. Idem super Psalm.

Ante Dei oculos nunquam est vacua manus à munere, si arca cordis plena est bona voluntate. Idem super Ioan. in hom.

Hiero. Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libèter opera charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores: & impossibile est multorum preces non exaudiri. Hiero. ad Nepot.

Sanctus Exuperius Tholosanæ urbis Episcopus, esuriens pascit alios: & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena: omnemque substantiam Christi visceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat vitro: qui auaritiâ eiecit à templo, & cathedras vendentium euertit. Idem in Epist. ad Rust. monach.

Velimus nolimus senescimus. Paret sibi viaticum, quod longo itineri necessarium est. Secum portet quod inuitus dimissurus est: imò præmittat in cælum, quod si negauerit, terra sumptura est. Idem ad Furiam.

Beata Paula pauperes omnes ac debiles curiosissimè tota vrbis perquirens, damnatum putabat, si quisquam eorum cibo sustentaretur alieno. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem se eis hæreditatem Christi misericordiam dimittere loquebatur. Et mox. Fateor errorem meum, cum in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo. Non ut alijs refrigerium, nobis autem tribulatio. Et, Qui habet duas tunicas, &c. Illa contra testem inuocabat Deum, se hoc habere voti, ut mendicans moreretur: ut vnum numum filiarum non dimitteret, & in funere suo aliena syndone inuolueretur. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra ac seculo

2. Cor. 8.
Luc. 3.

seculo transitori sunt: sed in viuis lapidibus, de quibus in Apocalyp. ciuitas magni Regis extruitur: quos in saphyrum, & smaragdum, & iaspidem esse vertendos Scriptura commemorat. Idem in Epitaph. Paulæ.

Misericordia non de meritis iudicare consuevit, sed necessitatibus subuenire: iuuare pauperem, non examinare iustitiam. *Ambros.* Ambro. in Epist.

Affectus dantis, collatorem aut diuitem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Idem de offi.

Aurum Ecclesia habet non ut seruet, sed ut erogat, & subueniat etiam necessitatibus. Idem ibidem.

Necessitates aliorum quantum possumus iuuemus, & plus interdum quam possumus. Nihil tam secundum naturam est, quam iuuare consortem naturæ. Idem de offi.

Si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuari, quam grauari alterum. Idem ibidem.

Non minoris est criminis, habenti tollere, quam cum possis & habes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum, quod tu includis: miserorum redemptio & absolutio pecunia, quam tu in terra fodis: tantorum scias te inuadere bona, quantis possis præstare, & nolis. Non sunt bona hominis quæ tecum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. Idem in quodam sermone.

Super illud, Dormierunt fomnum, &c. Hoc est dicere: Nihil inuenerunt in operibus suis diuites, qui nihil pauperibus contulerunt. Nullius iuuerunt inopiam, nihil ad utilitatem suam proficere res reperire potuerunt. Idem. *Psal. 75.*

O vanitas vanitatum, sed non vanior quam infanior! Fulget Ecclesia in parietibus, & eget in pauperibus: suos lapides auro induit & suos filios nudos deserit: de sumptibus egenorum seruitur oculis diuitum. *Bernar.* Bernar. in apolog.

O insignem paupertatis excellentiam! hæc Dei persona fit, Deus in paupere absconditur, & pauper quidem porrigit manum, Deus autem suscipit quod offertur. *Chrylolo.* Chrylolo.

Eleemosyna non æstimatur ex mensura largitionis, sed ex animi liberalitate. Idem.

Obturbatis auribus diuitis, nihil esset vox vnus clamantis. *Vnde*

Vnde Dominus adaperiendum cor eius, totum corpus Lazari vlceribus cooperuit, vt tot essent ora clamantia, quot vlcera existentia. Idem in ferm. de diuite & Laz.

Super illud Matth. Esuriui, &c. In regno cœli coram omnibus Angelis, in conuentu resurgentium, quod Abel passus sit, quod mundum conseruauit Noe, quod Abraham fidem seruauit, quod Moyfes legem tulit, quod Petrus crucem Iesu primus ascendit, Deus tacet: & clamat solum, quod pauper comedit dicens: Esuriui, &c. Qui enim misericors est, misericordia dignus est. Idē in quod. ferm.

Fratres, esurit ieiunium, ieiunium sitit, quod non pietatis cibo pascitur, quod potu misericordiæ non rigatur. Alget ieiuniū, ieiunium deficit, quod non eleemosynæ vellus tegit: quod non miserationis operit vestimentum. Fratres, quod est terris ver, hoc misericordiam scimus esse ieiunio. Sicut verni flatus tota faciunt germina florere camporum: ita misericordia tota ieiunij semina producit in florem, in cœlestem messem totam ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ est, hoc ieiunio pietas: sicut lucernæ lumen olei pinguedo succendit, & moderato pastu facit illud ad totius noctis solatium perlucere: sic pietas facit splendere ieiunium, & ad totam radiare continentia claritatem. Quod diei Sole est, hoc eleemosyna noscitur esse ieiunio. Sicut iubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubium dispergit obscuritatem: sic eleemosyna ieiunij sanctificat sanctitatem: totamque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ac ne multis immorer, quod est anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, cum à corpore anima recedit: ita mors est ieiunij largitatis abcessus. Idem de ieiunio & eleemosy.

Manus pauperis Abraham sine est: vbi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Thesaurus cœli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in cœlum. Thesaurizate vobis (inquit) thesauros in cœlo. Manus pauperis est gazophilacium Christi: quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum: da numum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, vt des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non

*Simil.**Simil.**Simil.**Simil.*

ri non dederis, habebit alter: Clamat Deus, Misericordiam volo. Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo sibi quod desiderat vult negari. Misericordiam volo. Homo, petit Deus, sed tibi, non sibi. Misericordiam volo. Humanam misericordiam petit, vt largiatur diuinam. Est in cœlis misericordia, ad quam per terras misericordias peruenitur. Domine (inquit) in cœlo misericordia tua. Dicturus causam in iudicio Dei, patronam tibi misericordiam, per quam liberari possis, assume. Qui de patrocinio misericordiae certus est, de venia sit securus, de absolutione non dubitet: Beati (inquit) misericordes: quia ipsi misericordiam consequentur. Gratis misericordiam sperat ibi, qui hic non fecerit misericordiam. Qui facit misericordiam, currit ad præmiū: qui non facit misericordiam, decurrit ad pœnam. Idem ibidem.

Nulli paruus est census cui magnus est animus, nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis. Maiora quidem sunt impendia diuitum, & minora mediocrium: sed nec discrepat fructus operum, vbi non deest affectus operantium. Leo Papa in apparit. Domi.

Semper illi quod largiatur occurrit, cui bene velle non deficit. Idem ibidem.

Misericordiae virtus tanta est, vt sine illa cætere, etsi sint, prodesse non possunt. Quauis enim aliquis fidelis sit & castus & sobrius, & alijs maioribus ornatus insignibus, si misericors tamen non est, misericordiam non meretur. Idem in sermo. de apparit. Domin.

Compassio ex virtute est, quando propter Deum alienis doloribus compatimur: cum scilicet iustitiam premi, vel innocentiam affligi videmus. Compassio ex vitio culpabilis est: compassio ex natura irreprehensibilis est: compassio ex virtute laudabilis est. Prima reprehenditur, tertia laudatur: secunda nec culpam habet, quia ex natura est, nec præmium, quia ex virtute non est. Hugo de 3. volunt. Christi.

Differunt misericordia & miseratio, sicut fons & riuulus. Misericordia enim quasi fons est affectus: miseratio quasi riuulus effectus. Idem.

Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te: orationibus autem & eleemosynis purgantur peccata. Per vtramque

*Osee. 6.**Psal. 35.**Matt. 5.**Leo Papa.**Hugo.**Euseb.**Emiff.*

vtraque ergo rem, sed maximè per eleemosynam, Dei misericordia requirenda est. Oportet itaque vt sibi res vtraque consentiat: illa rogat, hæc imperat: illa quodammodo iudicis audientiam deprecatur, hæc gratiam promeretur: illa ostium pulsat, hæc aperit: illa prodit desiderium, hæc desiderij procurat effectum: illa supplicat, sed supplicansem ista commendat. Deinde Tabithæ exemplum profert, & amplificat. Euseb. Emist. in homi. de initio Quadrag.

Charitas prona sit ad misericordiam, non insultans peccantibus, sed condolens: facilis enim est lapsus ad vitia, & fragilitas conditionis humanæ: quicquid cernit in alio, hoc in se debet pertimescere: cumque alius fuerit pro errore correptus, illius emendatio nostra sit cautio. Idem in hom. 8. de Pascha.

Cassiodo. Oleum pietatis & miserationis vnguentum, quantò copiosius in fraternas necessitates effunditur, tantò donis potioribus augmentatur. Alludit ad viduæ oleum, quod effusione augebatur. Cassio. in Epist.

Marcus. Magna vis est eleemosynæ: siquidem nutritores suos multa cum fiducia in regnum cælorum introducit. Nota est enim ianitoribus cæli, qui thalami fores custodiunt: nec nota solum, sed etiam venerabilis: & à quibuscunque se honoratam cognouerit, illos confidenter introducet. Nam si Deum in terram deduxit, & hominem fieri persuasit, multò magis hominem in cælum adducere poterit. Marcus.

Penes nos situm est, vt Deus misereatur nostri: ipse nobis hanc gratiam condonauit. Nempe si offeramus ei, quæ misericordia & benignitate eius indigna non sint, miserebitur nostri. Si verò nos nulla nostri misericordia tangamur, quis nobis parceret? Misere proximi, & misericordiam à Deo consequeris. Non ita haudãdus est, qui magnum aliquem suscipit, vt qui miserum & ærinosum. Et qui colit hominem præstantem & clarum, & sæpe ad ostentationem coram hominibus id facit: qui verò abiectum & desperatum curat, propter solum Dei præceptum id agit. Idem.

Misericordia expers est omnis sceleris, omnia reddit pura. Hæc & ieiunio & cubitu super humum (quanuis molestioribus magisque laboriosis) melior est, vt pote vtilior: hæc animam colorat, subtilem, pulchram & formosam efficit. Idem.

Anima

Anima sine misericordia sterilis est. Hoc illud est, quo Deo similes nos euadere licet: misereri, inquam, & condolere. Hoc nisi habeamus, priuati sumus omnibus. Christus non dixit, si ieiunetis, similes eritis Patri vestro: nec si castitatem tueamini. Quid igitur? Estote misericordes, sicut Pater vester cælestis misericors est. Et, Misericordiam (inquit) volo, non sacrificium. *Lucæ. 6. Osee. 6.*

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnorum nostrorum medici sunt. Remedia nobis porrigunt manus suæ. Non aded medicus extendens manus, & imponens pharmaca, sanationem efficit, quàm pauper manus extendens, & quæ porrigimus, accipiens, abiterfio est malorum nostrorum. Idem.

Cæcus misericordiam consecutus ad regnum cælorum deducere nouit: & quâuis ad parietes offendens, & incidens in foueas, ducem se præstat ascensionis in cælum. Idem.

Quid frustra laboras, ò diues, res pauperum in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis, tanquam de tuo expendas? Bona paterna petunt non tua: quæ tibi cõmissa sunt ipsorum gratia, non tecum nata. Da quæ accepisti, & vsum eorum tibi concessum in lucro ponas. Satis est tibi, quod dare non accipere destinatus sis. Idem.

Sacerdotes antiquo ritu inungebãtur oleo, vt & sacerdotium à misericordia inchoaret. Reges etiam vngebantur oleo. Omnium enim (inquit) misereri debes, cum possis omnia. Nempe hoc ipsum misereri, proprium est principatus. Cogita quòd mûdus per misericordiam constitutus sit, & imitare Dominum. Misericordia hominis in proximum suum, Domini autem in omnes homines extenditur. Idem.

Facile posset Deus neminem facere pauperem: sed ita beneficentiæ ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nunc verò alij aliorum gratia vel diuites vel egeni sunt, vt locus & materia beneficentiæ suppetat. Idem.

Omne quod nostrum est, tunc magis nostrum est, si sit nobis *Chrysof.* commune cum fratribus. Chrysof. in serm.

Non benefacit, qui benefacit: sed beneficium ipse accipit potius quàm dat. Maiora enim accipit quàm largiatur: quoniam Deo mutuum dat, non hominibus. Auget opes, non minuit. *Mi-*

nuit

nuit autem, si nihil elargiatur. Idem.

Simil.

Qui parca feminat, parca & metet. Qua igitur quæso ratione parca ac retines? Si terram fertilem coleres, non tantum illam feminando propria horrea vacuares, verum etiam mutuares aliunde quod sereres. In cælo vero operans, atque ibi fructum requirens, ubi nulla aeris inæqualitas, corruptio nulla ventorū est, sed plurimo ubique cum scœnore semina cuncta proueniunt, cunctaris atque dissimulas: nec intelligis, quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Idem super Matth. hom. 5. oper. perfect.

Philom.

Talem te famulis tuis præbe, qualem tibi Deum optas: audiemur enim à Deo, sicut nos audimus: & aspiciemur ab ipso, ut nos aspiciamus. Offeramus igitur misericordiam pro misericordia, ut pro simili simile adipiscamur. Philon.

Quintil.

Nihil ingeniosus vera pietate est.

Ouid.

Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis.

Adilon.

Miseratio comes est calamitatis.

Cicero.

Homines ad Deum nulla re propius accedunt, quam salutem hominibus dando. Cicero pro Ligario.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamque munificum, quam opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. Idem. r. de Oratore.

*COLLE.
Augustin
medita.*

¶ Miratur iure D. Augustin. quod filij huius seculi longe plura & grauiora pro perituris huius seculi rebus patientur, quam nos propter Deum nostrum, qui nos cum nondum essemus condidit, & cum perdit essemus, redemit. Considera quid agricolæ, quid opifices, quid nautæ, quid milites in bello exigui lucelli gratia patientur: quantumque diuitiarum nobiles viri inanissimi honoris obtentu profundant. Nos vero vix obolū petenti pauperi propter Christum damus, vixque vno aut altero die carnem inedia maceramus.

Contra auaros & immisericos in pauperes illud merito iactari potest, quod cum eis velut in altera libræ lance proponatur Deus, gratia, gloria, remissio peccatorum, regnum cœlorum, cæteraque similia benignitatis præmia: in altera vero parua pecunia indigen-

indigentibus eroganda, plus isti ad hoc lucellum, quam ad pretiosissima illa bona afficiantur: quod certè indignissimum est.

Omnia propter seipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Varijs autem in locis Dominus alias atque alias virtutes suas declarat. In cælo namque bonitatem, in inferno iustitiam, in terra vero misericordiam potissimum exercet, atque ostendit. Vnde scriptum est. Misericordia Domini plena est terra. Quisquis ergo miser es, ne spondeas animum, neve ad illum accedere verearis, quando illi declarandæ misericordiæ suæ materiam tribuis, ad quam is declarandam hunc medium mudi globum condidit.

Anima quæ benedicit, impinguabitur, & quæ inebriat, ipsa quoque inebriabitur. Hoc illud est, quod Dominus ait, Beati misericordes. q. i. m. c. Hinc consequens est & illud: Benefacit animæ suæ vir misericors. Hinc etiam & illud: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Item, Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur. Contrà vero de eleemosynâ & misericordia sequitur: Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu, indignationem maximam. ¶ Fructus autem eleemosynæ colligitur ex illis verbis: Qui dat pauperi, non indigebit, qui autem deprecantem, sustinebit penuriam. Item, Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosynâ resistit peccatis, & Deus prosperator est eius qui reddit gratiam: meminit in posterum, & in tempore casus sui, inueniet fir mamentum. Quia enim ipse periclitanti opem tulit, idem à Domino beneficium fortietur. Si enim grati & humani hominis officium est, rependere beneficia, & par pari referre, & illum laborantem iuuare, à quo fueris ipse dum laborares, adiutus: quid ille bonitatis & misericordiæ fons faciet? qui ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Cæterum de huius virtutis commendatione multa Ecclesiast. 4. leges. Inter quæ illud maximè notandum est, quod ait: In iudicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matris eorum: & eristu velut filius altissimi, & miserabitur tui magis quam mater. Cur velut filius altissimi? Nempe quia ipse in scripturis pater orphanorum, & iudex viduarū nuncupatur. Quamobrè quisquis hunc erga pu-

illos affectū ac animū gerit, cœlestem patrē moribus exprimit.

Aa

Omnis

Eccl. 10.

Omnis misericordia faciet unicuique locum secundum meritum operum suorum. In quibus verbis meriti nomen expressum vides, aduersus Lutheranos.

Misericordiam esse defunctorum comitem (vt D. Ambro. ait) confirmant illa Eccles. verba. 17. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso: gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Pro quo alius vertit. Tandem verò exurgit, & suum singulis dat pretium, suamque cuique in caput suum vicem regerit. Item apud eundem. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis: & super eos misericordia liberabit. Eccl. 40.

De virtute & laudibus eleemosynæ, multa scitu digna inuenies Eccl. 29. Propter mandatum (inquit) assume pauperem, & c. quæ sequuntur. In his autem verbis, illud animaduertere oportet, non tam misericordiæ naturalis affectum, aut alienæ calamitatis leuamentum, quàm diuinorum mandatorum obedientiam in eleemosyna spectandam esse: quanuis hic quoque affectus laudandus sit, utpote qui nos ad liberalitatis virtutem extimulet. In hoc enim ab autore naturæ datus est. Amor enim Dei erga homines, quos ipse condidit, hunc nobis misericordiæ affectum impressit, quod laborantibus proximis opem ferremus, ut quod ab eo conditum est, mutuis auxilijs seruetur.

Ad eò cum virtute liberalitas & misericordia coniuncta sunt, vt viros virtutis studiosos & iustos Isai. 57. viros misericordiæ appellet. Ait enim, Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Hinc super illo verbo: Scitote quoniam mirificauit Dñs sanctum suum: Glossa quædam ait, vocabulum Hebræum quod latinus interpretes Græcum sequutus, sanctum transtulit, ijs propriè conuenite, qui sunt animo benefico & liberali. Ad eò enim liberalitas & beneficentia sanctitati coniuncta sunt, vt sanctum hominem, beneficium appellet. Hic de viro sancto dicitur: Tota die miseretur & commodat. Quibus verbis significatur, hoc esse præcipuum, & quasi continuū eius officium, de omnibus hominibus semper benemereri. In quo Dei mores potissimum imitatur, qui nunquam à benefaciendo quiescit, ad cuius imitationem Saluator nos hortatur, cum ait: Estote misericordes: sicut & pater vester misericors est.

Officia

Officia charitatis cum erga omnes, tum maximè erga domesticos fidei exercenda esse, exemplo suo Dauid ostendit cum ait: Sanctis qui in terra sunt eius. m. o. v. m. i. e. Pro quo alius vertit: Erga sanctos, qui sunt in terra, & præclaros, omnis voluntas mea in eis. Quia enim antè dixerat, bonorum suorum Deum non indigere, idèò studium benefaciendi conuertit in sanctos eius: vt hac saltem ratione ipsum Dñm (dum seruos eius beneficijs prosequitur) promereri posset: quando nihil in illum bonorum suorum conferre valet. Hinc dicimus ea beneficia quæ in pios homines conferimus, non tam in homines, quàm in Deum ipsum cõferri. Hoc enim modo officia nostra puriora & Deo gratiora sunt, utpote quæ ab omni humano respectu & intuitu aliena sunt.

Quæ bona & in præsentem & in futura vita illos maneat, qui pauperum curam gerunt, latè persequitur Propheta in eo Psal. cuius initium est, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi aduerte omnia optandi verba quæ deinde sequuntur, in versione Hieronymi futura esse indicatiui modi. Sic enim is vertit: Dominus custodiet eum, viuificabit eum, & beatus erit in terra, & non tradet eum animæ inimicorum suorum. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis: totum stratum eius vertisti in ægrotatione sua. Quo in loco Dominum contemplare vicem boni operis misericordiæ viro reddentem: vt quoniam ipse Christum in paupere ægrotantem recreauit & fouit: ipse quoque à Domino in ægritudine sua similem beneficij vicissitudinem recipiat.

Esse viri iusti maximè proprium, vti misericordia, illud argumento est, quod viros iustos literæ sanctæ viros misericordiæ appellat. D. item Hierony. pro eo quod nos legimus, Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi, ex Hebræo vertit: Et misericordes tui benedicant tibi. Huc pertinet & illud: Nouit iustus animas iumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia. Item illud. Mutuabitur peccator & non soluet: iustus autem miserabitur, & retribuet. Multa his similia loca in Scripturis habentur.

Cum in extrema illa cena Saluator discipulis, & in illis, omnibus nobis dixit. Accipite & comedite, hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur, perinde est ac si dixisset: Huc vsque peruenit charitas mea erga vos, vt quoniã sine corporis mei cibo

Aa 2

salus

Luc. 6.

Psal. 115.

Psal. 40.

Psal. 144.

Prove. 12.

Psal. 36.

Matt. 26.

Cypria.

salus & vita vestra constare non poterat, ipsum vobis & corpus & sanguinem in æternæ vitæ pabulum tradiderim: Nunc cōtrā vos expendite, quid vicissim mihi pro hoc tanto munere præstare debeat. Quantus ergo pudor est, nec frustum quidem panis pauperi Christo, qui in membris suis esurit, velle porrigere, qui pro te alendo seipsum dedit? Quanto verò maior, si consideremus quæ homines propter inanem mundi gloriam faciunt, quia tam parū liberales in Christum sunt? Hunc locum elegantissima similitudine copiose persequitur Cyprianus in sermone de eleemosyna, in quo aduersus ingratitude[m] fidelium indignatur, quod cum tā multa improbi homines propter persequente[m] & cruciantē Diabolum faciant, leuia ipsi onera, propter redimentem & saluantem Dominum subire recusent. Quid enim propter Diaboli obsequiū homines non & faciunt & patiuntur? Quid enim vel difficilius, vel atrocius, quàm quod Propheta dixit, Immolauerūt filios suos & filias suas Dæmonijs. Et effuderunt sanguinem innocentem, &c. Nescias igitur quid magis mirari debeas, an talia propter honorem Dæmonis fecisse, an tam leuia incommoda propter veri Dei gloriam subire nolle?

Hospitalitatis illustra exempla extant Genes. 18. & 19. in Abraham & Loth: cuius etiam meminit Apostolus ad Hebr. dicēs: Hospitalitatis autem, & beneficentiæ nolite obliuisci: per hanc enim quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio receptis. Sed in Abraham alacritas officij cōspicitur, cum ad hospitem obsequiū & ipse festinauerit, cæterosque in huiusmodi ministerio uxorem videlicet ac puerum festinare præceperit. In Loth verò vehemens pietatis ardor & studium cernitur, quod recusantes Angelos compulit in domum: & ne vlla eis fieret iniuria, filiarum suarum pudori iniuriam inferri patiebatur.

Cum Aaron in aures aureas ad execrandi vituli fabricam à populo petijt, promptissimè & has, & annulos, & dextralia, &c. tribuit. Hoc enim modo quidam verba illa interpretantur, Spoliauerat quippe illum Aaron, & inter hostes nudum constituerat. At cum Christus in paupere frustum panis petit, sæpe indigne repellitur, & interdum contumelijs afficitur. Quæ quidem ex re appareret, quam liberales, imo verò prodigi homines ad Diaboli mundaque obsequia sint, quamque ad subueniendum pauperi Christo

tenaces

tenaces & inhumani. Ad illud in quauis etiam fortuna semper diuites: ad hoc autem semper pauperes, & indigentes. Quo quid esse vel indignius, vel lamentabilius potest?

Fecit Salomon in ingressu oraculi ostiola de lignis oliuarum. *2. Reg. 6.*
An non pulchrius ex lignis sctim, aur cedrorum, quàm oliuarū in hoc tanto opere ostia oraculi fierent? Num hac ratione insinua re cœlestis Spiritus voluit, aditum ad orationis officium esse opera misericordiæ? Deum enim in oratione misericordem inueniet, quem homines in paupertate sua misericordem experti fuerint. Contrā verò de misericordibus dicitur: Qui obturat aures suas ne audiat pauperem, ipse clamabit, & non exaudietur. Non vult enim Dominus quenquam in conspectu suo vacuum apparere.

Quicumque mendicorum voces molestè ferunt, & illis vel improbitatem, vel otium exprobrant, similes esse videntur Nabal Carmelo, qui audita humili seruorum Dauidis prece, respondit, Quis est Dauid? & quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris, quos nescio vnde sint? Hanc autem inhumanitatem Dominus improuisa morte mulctauit: transactis enim decem diebus percussit eum Dominus, & mortuus est. Vnde etiam colligimus, eos qui in Christi pauperes auari, in se verò atque voluptates suas profusi sunt, Nabal huius discipulos & sectatores esse: qui cum adeò inhumanus fuerit in Dauid, in domo sua conuiuium celebrat quasi conuiuium Regis. De his vero sanctus Propheta conqueritur, cum ait: Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil patiebantur super contritione Ioseph. *Amos. 6.*

Consolatio mæstorum.

NON est pondus veræ virtutis insensibilitas cordis: quia valde stupida membra sunt, quæ incisa dolorem non sentiunt: & ita charitatem proximi S. Iob tenuit, dum de filiorum morte doluit: Dei autem dum procidens in terram adorauit. *Greg. in mor. lib. 2. cap. 17.*

Gregor.

Aa 3

Si bona

Iob. 2.

Si bona suscepimus &c. Magna consolatio in aduersis memorari dona Dei. Non enim frangit dolor, quem muneris memoria subleuat. Ideo dicitur: In die bonorum memorare malorum: & e contra. Sic enim sunt iungenda, vt vnum ex altero fulciatur. Quatenus & dolor temperetur ex memoria doni, & doloris memoria temperet doni lætitiã. Gregor. moral. lib. 3. capit. 7.

Ordo consolandi est, vt mærendo prius afflicto concordemur: minus enim eius consolatio recipitur, cuius vitæ qualitas seiuncta est. Ideo amici Iob mærentium prius induunt habitum. Greg. vbi sup. c. 8.

I. Reg. 5.

Super illud: Mugiebant vaccæ, sed gradiabantur. Sic Iob mugiebat in morte filiorum, sed à Dei gratia non declinabat. Grego. vbi sup. lib. 7. ca. 17.

Iob. 16.

Super illud: Consolatores onerosi &c. Luctus tempore verba increpationis non sunt inferenda: ne increpado dolorem augeat, qui lenire debuerat. Greg. vbi sup. lib. 13. c. 1.

Non dicit Diabolus abstulit, sed Dominus: quia quæ sua sunt recepit, & ideo non dolendum. Sicut creditor cui tempus non est præfixum, potest quando libuerit repetere pecuniam. Gregor. 2. mor. c. 18. Et iterum, Postquam non abstulit, nisi quod dedit, sua recepit, non nostra abstulit.

Facilis erit consolatio si inter flagella quæ patimur, quæ fecimus, ad memoriam delicta reuocamus: atque hæc non flagella, sed dona cognoscimus. Greg. in Regist.

Magna est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Greg. in mor.

Festina consolatio bonorum est, consideratus finis malorum: dum enim ex eodem interitu malum conspiciunt quod euadunt, leue æstimant quidquid patiuntur. Greg. 21. mor. c. 4.

Hieron.

Ante Christum, Abraham apud inferos: post Christum Iatro in paradyso. Ex hac sententia Hieronymus colligit, mortuos in Christo non esse lugendos. In Epitaph. Nepotiani.

Taceo Periclem & Xenophontem: quorum alter amissis duobus filiis, coronatus in concione disseruit: alter cum sacrificans filium audiuisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & eandem capiti reposuisse, postquam fortiter in acie dimicantem reperit.

perire concidisse. Quid memorem Romanos duces, quorum virtutibus quasi quibusdam stellis latinæ micant historiæ? Prætermitto tamen hos omnes, ne videar potius aliena quàm nostra quæsisse. Quæquam hæc breuiter in iugillationem nostri dicta sunt, si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas. Igitur ad nostra veniens, Non plangam cum Iacob cum David filios in lege morientes, sed cum Christo in Euangelio recipiam resurgentes Iudæorum luctus, Christianorum gaudium est. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitiã. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Idem, ibidem.

Fœlix ille tantum est, qui vsque ad extremum vitæ actum, vitam ab omni malo seruaui illam. In tanta igitur fœlicitate gaudendum tibi profecto magis est, quod talem habueris, quàm dolendum quod talem amiseris. Ibidem.

Ennius, In hoc (inquit) plebs regi antestat loco, licet plebi plangere, regi honeste non licet. Vt regi, sic Episcopo. Et infra. Cauere ergo ne comittas quod aut qui reprehendere volunt, digne lacerasse videantur: aut qui imitari, cogantur delinquere. Ibidem.

Nequeo satis scripturæ laudare mysteria & diuinum sensum in verbis licet simplicibus admirari. Quid sibi vult, quod Moses plangitur, & Iesus Naue vir sanctus sepultus refertur, sed planctus eius non scribitur? Nempè illud quod in lege veteri (quæ per Moysen intelligitur) omnes sub peccato Adæ tenebantur, & ad inferos descendentes, consequenter eos lachrymæ prosequantur: in Iesu vero, id est in Euangelio, per quem est paradyso apertus, mortem gaudia prosequuntur. Idem ad Paulam.

In Leuitico sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque mortuos prohibetur accedere: ne videlicet anima Dei sacrificijs vacans, aliquo impediatur affectu. Nonne alijs verbis id ipsum in Euangelio præcipitur, vt mortuo patri filius non exhibeat sepulturam? Ibidem.

Quid vetera replicem? Præsentia exempla sectare. Sancta Melania nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, calenti adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem dicturus sum incredibilem, sed te-

ste Christo non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, laceris criminibus, & veste concisa, lacerum pectus inuadere? Lachrymæ gutta non fluxit, stetit immobilis, & ad pedes aduoluta Christi, quasi ipsum teneret, arrisit. Expeditius (inquit) tibi seruiturus sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Ibidem.

Quas nunc existimas Blessillam nostram pati cruces, quòd tibi propter istas lachrymas Christum videt iratum? Clamat nunc illa lugenti. Si vnquam me amasti mater, si tua vbera suxi, si tuis inuitata sum monitis, ne inuideas gloriæ meæ, ne hoc agas, vt à nobis in perpetuum separemur. Putas me esse solam? Habeo pro te Mariam matrem Domini. Multas hic video quas ante nesciebam. O quanto melior est iste comitatus. Misere ris mei, quia mundum reliqui, atque ego vestri sortem doceo, quos adhuc seculi carcer includit quos adhuc præliantes, nunc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc variorum incentiua victiorum pertrahunt ad ruina. Si vis mater mea esse, cura placere Christo. Non agnosco matrem meo Domino displicentem; &c. Ibidem.

Cypria.

Quid nitimur & reluctamur ante conspectum Domini pernicacium more seruorum peruenire? Quomodo volumus ab eo præmijs cœlestibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid rogamus ac petimus, adueniat regnum tuum, si captiuitas terrena delectat? Quidam de collegis nostris cum de mortè sollicitus, comeatum sibi precaretur, astitit ei iuuenis admiranda quadam specie, qui non sine magna vocis indignatione infremuit, & dixit. Pati timetis, exire non vultis, Quid faciam vobis? Audiuit frater noster quod cæteris diceret: Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit vt diceret. Quid enim diceret moriturus? Et mox. Spei nostræ ac fidei præuaricatores sumus: simulata, fucata, & ficta videntur esse quæ dicimus. Nihil prodest verbis proferre virtutem, & factis destruere veritatem. Si enim Paulus dicit, Ne contristemur de dormientibus sicut ceteri qui spem non habent, quomodo eos lugemus, quos cum Christo viuere & regnare fatemur? Cypria. in sermo. de mortalit.

Cicer.

Quoniam multum potest animi prouisio & præparatio ad minuendam

quendum dolorem, sint semper omnia homini humana præmeditata. Cicero. 3. Tuscul.

Quod possit accidere, diu cogitare oportet: hæc cogitatio vna maxime omnes molestias extenuat, & diluit. Idem, ibidem.

Hostium repentinus aduentus, magis aliquanto cõturbat, quàm expectatus: & maris subita tempestas, quàm ante prouisa terret nauigantes vehementius. Idem: ibidem.

Sæpe vtile est non scire quod futurum sit: miserum est enim nihil proficientem angere. Idem. 3. de nat. Deo.

In dolore maxime est prouidendum, ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid seruiliter, muliebriliter vè faciamus. Idem. 2. Tuscul.

Turpe nec viro dignum videtur, gemere, ciulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. Ibidem.

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea qua nati sumus conditione viuamus: ne vè tam grauitè eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse noui nobis cogitemus. Idem Titio Epist. 5. Famil. 5.

Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cum Deo pugnarè prohibet, admonetque esse hominè: quæ cogitatio magnopere luctum leuat. Ibidem.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum dolorem quàm cum est intellectu nihil profici, & frustra esse susceptum. Idem, ibidè.

Quando præstitimus, quod debuimus, moderate quod euenit, feramus. Idem Torq. fam. 6.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiaque debemus: nec expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possumus. Idem Titio Fam. 5.

Eo sumus animo, vt horribile illud diè alijs, nobis factum putemus: nihilq; in malis ducamus, quod sit vel à Dijs immortalibus, vel à natura parètè omnium constitutum. Non enim temerè nec fortunè fati & creati sumus: sed profecto fuit quædam vis, quæ generi cõsuleret humano, nec id gigneret aut aleret, quod cum exantiauisset omnes labores, tū incidere in mortis malum sempiternum. Idem. 1. Tuscul.

COLLE. ¶ Quicumque varijs tribulationum angustijs premuntur, illa Sa-
Hebr. 12. lomonis verba, quæ Apostolis ad Heb. citauit, animo impressa ge-
Prou. 3. rare debent. Disciplinam Domini filii mi ne abicias, nec deficias
 cum ab eo corripis. Quem enim diligit Dominus, corripit: &
 quasi pater in filio complacet sibi. Quam quidem sententiam in
Apoc. 3. Apoc. confirmat Dominus cum ait. Ego quos amo, arguo & casti-
 go. Eliphas quoque Job. 5. ait. Beatus vir qui corripitur à Domi-
 no: increpationem ergo Domini ne reprobet. Quam quidem bea-
 titudinē inter magnifica Domini beneficia Vates sanctus cōme-
 morat, cum ait. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
 Virga enim Dominus, corrigit peccantes, baculo sustentat imbe-
 cilles. Vtraque res certe animis piorum, utilis pariter & iucunda.
 Hac enim ratione electos suos Dominus ab immoderato deside-
 rio huius ærumnosæ vitæ reuocat, & ad se adducit. Vt omittā in-
 terim, quod hac ipsa ratione, & à peccatis purgat, & in virtutibus
Sapient. 3. proficere facit. Hinc illa toties in sacris litteris repetita sententia.
 Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus &c. Sicut
 enim aurum camino, ita tribulatione iusti puriores, & ab amore
 mundi purgatiores redduntur.

De immatura piorum morte sic Sapient. 4. legimus, Iustus autē
 & si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Raptus est ne
 malitia mutaret mentem eius, aut ne fictio deciperet animam il-
 lius. Consummatus in breui, expleuit tēpora multa. Placira enim
 erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de
 medio iniquitatis &c. quæ sequuntur. Hæc consideratio, vbi fides
 acriter viget, adeo piorum hominum orbitatem & luctū ex mor-
 te filiorum temperat, vt frequenter etiam mœrorem in gaudium
 vertat: dum considerant sobolem suam in fœlicitatis æternæ sinū
 commigrasse: in quo diuinæ visionis gaudio perfruuntur.

Quoniam modo in charorum nostrorum amissione nos gerere
 debeamus, docet Eccles. 38. his verbis. Fili, in mortuum produc
 lachrymas: & quasi dira passus, incipe plorare: Et consolare, pro-
 pter tristitiam: & fac luctum secundum meritum eius vno die vel
 duobus propter detractionem. A tristitia enim festinat mors, &
 cooperiet virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicem. Hoc est (vt
 alius vertit) animi tristitia vires infringet. Ne des in tristitiam
 cor

corruum, sed repelle eam à te: & memento nouissimorum, & no-
 li obliuisci: nec enim est conuersio (hoc est, reditus à morte ad
 vitam) & huic nihil proderis, te ipsum pessimabis. Memor esto
 iudicij mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie: Vel
 (vt alius vertit) Memento meam fortem perinde esse, ac tua
 futura sit. His verbis defunctus ipse inducitur cum viuo loquens,
 & quid cum facere oporteat, præscribens.

Scandalum.

HOC certissime scito, quod placere Deo & prauis homini- *Gregor.*
 bus nullus potest: in tantum ergo se existimet fraternitas
 tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis homi-
 nibus displicuisse cognouerit. Greg. in Registr.

In quantum sine peccato possumus, vitare proximorū scandalū
 debemus. Si autem de veritate scandalū sumitur, vtilius permittit-
 ur nasci scandalū, quā veritas relinquatur. Greg. sup. Ezech.

Scire prælati debent, quia si peruersa vnquam perpetrant, tot
 mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla
 transmittunt. Greg. vbi supra.

Nemo amplius in Eccles. nocet, quam qui peruerse agēs, nomē
 vel ordinē sanctitatis tenet. Delinquentē namq; hunc, redarguerē
 nullus præsumit: & in exēplū culpa vehementer extenditur, quā-
 do pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Greg. vbi supra.

In nostro bono opere aliquādo cauendum est scandalum pro-
 ximo: aliquando vero pro nihilo reputandum. Greg.

Omnis qui in conspectu eorum quibus præpositus est, male *August.*
 viuunt, quantum in ipso est, omnes occidit: & forte qui imitatur, mori-
 tur: qui non imitatur, viuunt: tamē quantum ad illum pertinet, ambos
 occidit. Aug. le. de Pasto.

Homicida dicitur Diabolus: non gladio armatus ad hominē
 venit, sed verbum seminavit, & occidit. Noli ergo putare te homi-
 cidam non esse quando fratri tuo mala persuades. Idem sup. Ioan.

Libenter carebo quantumlibet etiam spirituali questu, qui non *Bernar.*
 possit acquiri nisi cū scandalo. Vbi enim scandalū, ibi proculdubio
 charitatis est detrimentum: vbi autem diminutio charitatis, mi-

ror quod vel quale possit spiritalis exercitij sperari lucrum. Bern. in Epist.

Si Dominus proprium sanguinem dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiore sustinere ab eo persecutionem, qui suggestione mala, exemplo pernicioso, scandali occasione auertit ab eo animas, quas redemit, quã ab illo qui sanguinem suum fudit? Idem in ser.

Isidor.

Omnibus rationem reddere seruire est, & ab autoritate alienũ omnes autẽ cõtemnere, hominis est superbi & stolidi. Isidor.

Cleob.

Cleobolus illam ciuitatem maxime dixit compositam esse, vbi infamiam magis quã legem ciues metuant.

Adilon.

Custodia famæ magnæ, magnus est labor.

Adilon.

Fortis est falsam infamiam contemnere.

Cicero.

Non est negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam ciuium. Cicero in Lælio.

COLLE.

¶ Grauiissime offendi homines solent, si quando aut sacerdos aut monachus, aut aliquis eorũ qui frequenter ad Eucharistiæ sacramentũ accedunt, in aliquo publico delicto deprehenduntur: adeoque præcipites in hac parte sunt, vt eandem opinionem de reliquis probis hominibus concipiant. Quod quam sit temerarium vel hoc argumento colligi potest. Dic mihi si scemina aliqua, quæ pulchra credebatur, in adulterij crimine deprehensa est, nũ omnes aliæ simili crimine damnandæ sunt? Quis nisi infanus hoc audebat asserere? Tempore D. August. monachus quidam monasterij eius, in crimine quodam publicè deprehensus est. D. autẽ August. contra scandalum populi ita perorauit. Dicite mihi, num domus mea melior quam arca Noe, in qua ex tribus eius filiis vnus nequam deprehensus est? Num melior quam domus Iacob, in qua ex duodecim fratribus solus Ioseph innocens fuit? Num melior quam domus Isaac, in qua ex duobus fratribus, alter eligitur à domino, alter reprobatur? Num melior quam domus Christi, in qua ex duodecim ab eo electis Apostolis, vnus proditor effectus est? Num melior quam septem diaconorum ab Apostolis electorum collegio, quorum Nicolaus herisarcha extitit? Num melior quam ipsum cœlum, ex quo tot Angeli ceciderunt? Et quã peradisus à quo duo generis humani parentes in gratia conditi, ab eodem

ab eodem loco propter peccatum eieci sunt. ¶ Inter laudes Constantini magni ea præcipue numeratur, quod is dixerit: Si sacerdotem in aliquo crimine deprehenderẽ, ego illũ pallio meo operirem. Hic erat vere religionis & honoris Christi zelus. Decus em̃ sacerdotis, Dei honor & publica vtilitas est. Qui quo tempore sacerdos aliquis lapsus est, gestiunt, & veluti gaudio aduersus generationem rectorum triumphare videntur, non Christi, sed Antichristi ministri, & publicæ vtilitatis hostes esse comprobantur.

Vox infirmorum & adhuc paruulorum in Christo est, si me viderint homines frequentius communicantem, quid dicent? Erubescio plane. Ergo erubescis inter Christianos apparere discipulus Christi? Ex hac erubescencia Petrus negauit Christum. Sed ille tamen erubuit discipulus apparere hominis cum facinorosis ad mortem damnati: tu autem in cœlo & terra regnantis, & ad dextrã patris sedentis. Contra tales timendum est, ne Dominus in extremo iudicio Laurentium assumens, & cicatrices eius ostendens dicat, Hic non dubitauit, vulneribus istis fauciari, vt me confiteretur: tu propter inania mundi verba sapissime à iustitia desciuisti. Itaque Domine, mundus à nobis te derelicto colitur, mundus adoratur, mundus consilijs tuis, ac tibi etiam præponitur. Si mūdus probauerit obsequium nostrum, obsequemur: si vero damnauerit, nihil illo refragante conabimur. In arbitrio ergo mundi positum est obsequium erga te nostrum. An non igitur hoc maximum dedecustum est? Aduersus hos autem idem Dominus, Qui me inquit erubuerit coram hominibus, & filius hominis erubescet, cū venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum.

Duplicem animæ pulchritudinem designant illa Sponsi verba, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es: internam videlicet & externam. Et internam quidem in fide, spe, charitate, humilitate, prudentia, cæterisque spiritualibus virtutibus positam esse constat. Externam vero in præclaris actionibus, & misericordiæ operibus, sacrisque ceremonijs. Vtramque autem fortis illa mulier habere curabat: de qua scriptum est, Quæsiuit lanam & linum &c. Ex lana quippe vestis externa, ex lino autem interna conficitur: quarum vtraque fidelis anima ornari debet. Hoc autem illos arguit qui inter nis officijs & orationibus vacantes, legnes & pigri ad externa pietatis opera sunt. Arguit etiam eos qui testimonio conscientie

conscientiæ sunt contenti, boni nominis curam negligunt, ideoque alijs offendiculo sunt. Hi enim externa hac veste carent.

Quisquis proximo suo delinquendi occasionem dedit, malorum quæ ex hoc secuta sunt reus esse conuincitur. Hinc leges illæ Domini manarunt. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam, reddet dominus cisternæ pretium iumentorum. Item si bos (inquit) cornu peta fuerit ab heri & nudius tertius, & cõtestati sunt dñm eius, nec recluserit eum, cecideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dñm illius occident. Rursumque, si egressus (inquit) ignis inuenerit spicas, & cõprehenderit acervos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit. His legibus apparet scandalum peccatum, hoc supra cetera peccata qualibet grauissima habere, quod alia quidem peccata auctori suo tantum nocent: hoc vero, & sibi, & alijs. Illa vnã solam animam perimunt: hoc vero omnes illas quibus offendiculo & ruinæ fuit. Vt appareat mihi peccatum hoc nouum illud & inauditum tormenti genus imitari, quod etate nostra excogitatum est, quo videlicet multi ferrei globuli vno calamo cõprehensi, & sulphureo puluere acti, vno iactu non vnum hominem, sed omnes quotquot obuios inuenerint, perimunt.

Non maledices, ait Dominus Leuit. 19. surdo, nec coram ceco pones offendiculum. Cõtra hanc vero legem facit, qui prauæ vitæ exemplo infirmis occasionem delinquendi præbet. ¶ Paulo vero inferius ait, Si habitauerit advena in terra vestra, non exprobretis ei: sed sit inter vos sicut indigena, & diligetis eum sicut vosmetipsos: fuisitis enim & vos aduenæ in terra Ægypti. Contra hanc autem legem diuinæ pietatis & misericordiæ indicem peccant, qui neophytos indignis nominibus & contumelijs afficiunt. Hi namque sunt veluti aduenæ & peregrini in Ecclesia: cum ceteri ciues sanctorum ac domestici Dei esse dicantur. Hos autem benigne accipi Apostolus quoque præcipit cum ait, Infirmum autem in fide assumite &c.

Constituit Pharaõ magistros operum, qui populum ad palearum & lutii opera vrgerent. O quam multos habet princeps huius mundi magistros, qui nos ad scelerata opera sua vrgeant! Quos prauos consultores, quot adulatores, quot praua improborum hominum exempla, quibus plenus est mundus. Vnde fit vt pretiosa alterius vestis, domus, mensa, familia, variaque suppellex, mihi vanitatis

nitatis & auaritiæ magistri atque incentores sint.

Si quis percusserit prægnantem, & illa abortum fecerit, siquidem fetus nondum erat animatus reddet quantum illi iudices indixerint: si vero animatus erat, reddat animam pro anima &c. Hoc attendant, qui prægnantes animas & verbo Dei iam grauidas, hoc est (quia timore Domini melioris vitæ propositum conceperunt) prauis consilijs, aut exemplis, aut etiam irrisionibus ab hoc pietatis proposito auocant. Qua enim re interitum animæ, hoc est fufum Christi sanguinem pensare poterunt, nisi vt qui alterius animam perdidit, amittat pro perdita suam?

Raymundum virum sanctissimum & miraculis etiam clarum, (qui de cetero pontificum epistolas in vnum corpus redegit) hac occasione iugo se ordinis D. Dominici subdidisse perhibet, quod dum in seculo ageret, iuuenem quendam à religionis ingressu consilijs suis reuocauerit.

Exempla bona & mala.

Volantia animalia Ezech. 1. vicissim se feriunt alis suis: quia sanctorum mentes in eo quod superna appetunt, cõsideratis inuicem alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua me percutit, qui exemplo sanctitatis me ad melius accendit: & ala mea vicinum animal ferio, si aliquando alteri opus bonum quod imitetur, ostendo. Greg. 24. mor.

Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem (qua soli Deo placere quærimus) semper optemus secretum. Greg. vbi supra.

Qui bona occulte faciunt, & cum quibusdam factis publicè mala de se opinari permittunt, cum se ipsos recte virtute viuificant, alios in se per exempla malæ æstimationis occidunt: & cum salubris vini potum sorbeant, pestiferum veneni poculum alijs infundunt. Greg. in Pastor.

Qui nos amat, querunt quid laudet in nobis. Qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in medio constituti, adiuuante Dño Deo nostro, & vitã nostrã & famã sic custodire debemus, vt non erubescat de detractoribus laudatores, Aug. de mo. & v. cler.

Deuotus

Bernar.

Deuotus miles non sentit sua, cum benigni ducis contuetur vulnera. Ber. ser. 30.

Seminemus hominibus bonum exemplum per aperta opera: seminemus Angelis gaudium magnum per occulta suspiria. Idem in sermo.

Lactan.

Homines malunt exempla quam verba: quia loqui facile est, præstare difficile. Lactantius.

Cato.

Multorum disce exemplo quæ facta sequares,
Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

COLLE.

¶ Plato non admittebat in illa sua Rep. Homeri libros, propterea quod tales Deos atque Deas fingeret, quales nemo filios aut filias suas velle; Nihil enim nocentius prauis exemplis quæ in personis sublimibus reperiuntur. Præstantia enim dignitatis suæ, res fœdas atque indignas quodammodo nobilitant, & commendant.

Sicut exemplari vno apud Typographos vitiato, omnes deinde libri qui per illud excuduntur, vitiani prodeunt (qui sunt pene innumerabiles) ita cum regis ad exemplum totus componatur orbis, vnus princeps vitium, totius fit populi offendiculum. Vnde recte à Cicerone dictum est, Principes plus exemplo, quàm peccato nocere. Quamobrem sicut coelestium orbium motus ordinatissimi sunt (vtpote qui nunquam præscriptas à conditore leges prætereunt) ita qui præsunt Populo & vniuersalium causarum in Repub. locum tenent, summa moderatione & consilio totius vitæ cursum dirigere debent.

Non accipies, inquit Dominus Leuit. 25. à fratre tuo vsuras, nec amplius quàm dederis. Time Deum, vt viuere possit apud te frater tuus. Qui sunt, ait Flauianus, qui vsuras à fratribus exigant, & amplius quàm dederunt, nisi qui ad ea discipulos cogunt, quæ ipsi non faciunt, quorumque illis exemplum non præbuerunt? Hi sunt enim qui alligant onera grauià & importabilia, & imponunt ea super humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. At contra Paulus, Non (inquit) audeo loqui aliquid eorum quæ per me non efficit Christus.

Non seras ait Dominus Leuit. 16. agrum diuerso semine. Ager est sancta Ecclesia, de qua Paulus ait, Dei agricultura estis &c. Diuersum autem ait Flauianus, semen in hoc agro seminat, qui super

cathedram

cathedram Moyfi constitutus, dicit & non facit: bona loquitur, & contraria operatur: verbo triticum spargit, exemplo autem suo stipularum semen in discipulorum cordibus iacit.

Correctio vel castigatio.

QVI emendare potest & negligit, participem se proculdubio delicti constituit. Greg. in Regist. Gregor.

Qui proximi mala respiciunt, & tamen silentio linguam præmunt: quasi conspectis vulneribus vsus medicaminis subtrahunt: & eò mortis authores fiunt, quò minus quem poterant curare nolunt. Greg. in Pastor.

Regat disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Greg. lib. 19. mor.

Qui non corrigit, refecanda committit: & faciētis culpā habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Greg. in Reg.

Manus sordida aliam non lauat: oculus plenus puluere, maculā non considerat: ita mundus debet esse, qui vult aliena corrigere. Greg. in mor. lib. 7. c. 23.

Hoc Christus suis miraculis mirabilius præbuit: quòd delinquentium corda, mansuetudine potius, quàm terrore corripit. Greg. vbi sup. lib. 9. c. 31.

Dòce iustum, & festinabit accipere: qui erudit derisorem ipse sibi facit iniuriam. Prouer. 9. Nempe quia peior plerumque fit ex doctrina: incipitque vitia contra arguentem inquirere: tum demum ratus se non esse criminofum, si crimina & alijs imponat. Greg. vbi sup. lib. 10. c. 3.

Si districtè nostra punimus, iustum est, vt etiam contra mala aliena insurgamus: quatenus quæ in nobis puniuimus, & in alijs superemus. At mali sibi parcunt, & alios insequuntur. Non tamen iudicare recte merita aliena valet, cui conscientia propriæ innocentiae nullam iudicij regulam præbet. Ideo dicitur, Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat. Et tribum Beniamin delentes, prius bis ipsi vincuntur: quia prius ipsi purgandi sunt, per quos aliena scelera puniuntur. Gregor. vbi supra libro. 14. cap. 18.

Iob. 19.

Super illud. Quare persequimini me sicut Deus, Deus tantò iustitius aliena percutit, quanto nihil ipse puniendum habet: homines vero ferientes ad suam infirmitatem debent oculos reuocare: ut ex semetipsis considerent, quantum alijs parcant. Ideo queritur Iob, quòd amici ita eum persequantur: ac si (more Dei) infirmitatem non haberent. Greg. vbi sup. c. 25.

Tanto humili corde alios corrigamus, quanto nos ipsos in his quos emendamus, agnoscimus. Greg. 23. mor. c. 14. vide locum.

Arrogantes, sicut instantur laudibus, ita inflantur correptionibus: & in malis suis fomitem defensionis exquirunt. Greg. 26. mor. cap. 1.

Ille est vere humilis in bonis qui non est defensor in malis: aliter ornari appetit, non doceri. Est enim propria arrogantium fraus, ut tunc de errore requirant, quando nouerunt se non errasse. Gregor. 26. mor. c. 1.

In omni correptione subesse menti debet iracundia, non præesse: nec executionem iustitiæ dominando preueniat, sed famulando subsequatur, iudiciumque impleat, non præcurrat. Gregor. 26. moral. c. 26.

August.

Species illa columbæ in qua venit Spiritus sanctus, per quem nobis charitas infunderetur, ipsam charitatem expressit. Quare hoc? Fel columba non habet, tamen rostro & pennis pro nido pugnat, sine amaritudine sæuit. Hoc facit & pater quando filium castigat. Pater enim ut corrigat, sine felle castigat. Tales estote ad omnes: sæuire videtur pater: amor sæuit, charitas sæuit. Quomodo sæuit? Sine felle sæuit, more columbino sæuit, non more coruino. Aug. ex tract. super Epist. Ioan.

Tu vulnus fratris contemnis, tu eum vides perire, & negligis: peior es tu tacendo, quam ille conuitiando. Idem super Matth.

Quidquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigetis: dilige & dic quidquid voles. Idem sup. Epist. ad Galat.

Qui peccant coram omnibus, coram omnibus corripiendi sunt, ut omnes timeant. Qui secreto peccauit in te, secreto corripem: nam si solus nosti, & eum vis coram alijs arguere, non es corrector, sed proditor. Idem super illud Matth. Si peccauerit in te frater tuus &c.

Non

Non omnis qui parcat, amicus est, nec omnis qui verberat inimicus: qui phreneticum ligat, & lethargicum excitat, ambobus molestus, ambos amat: ambos sanat: ambo quamdiu ægri sunt, indignantur: sed ambo sanati gratulantur. Idem in Epist. ad Vincet. donatist.

Leniter castigatus, exhibet reuerentiã castiganti. Susteta æquanimitè ut infirmos, quos emendare non potueris castigatos. Blanda pietate portandi sunt, qui increpari pro sua infirmitate nõ possunt. Idem.

Plus proficit amica correctio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem mouet. Idem super Luc.

Facientis proculdubio culpã habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare: nihil prodest alicui nõ puniri proprio, qui puniendus est de alieno peccato. Leo Papa. & ponitur. 86. di.

Impunitas, incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudicitia, transgressionum nutrix est. Ber. lib. 3. de Considera.

Qui veraciter fraternam vult corripere infirmitatem, talem se præstare fraternæ utilitati studeat, ut eum quem corripere cupit, humili corde admoneat: hoc faciens ex compassione quasi communis periculi, ne fortè & ipse subiiciatur tentationi. Isidor. de summo bono.

Fit plerumque quod alteri medicina est, alteri venenum sit: nonnunquam vero eadem res, si suo tempore offeratur, medicina est: sin autem intempestiue, venenum efficitur. Vidi medicum ignauum & obtusum, infirmum contractum & collisum affecisse contumelijs: nihilque ei præter desperationem parauisse. Vidi itè medicum ingeniosum & peritissimum, inflatum cor per ignominie ferrum curauisse: omni que illud factoris putredine euacuasse. Clim. Grad. 26.

Malos qui monet offendit: incurrit odium, qui arguit criminosos. Chrysof. super Matth.

Omnis correptio similis est cæteris tentationibus: sicut enim omnis tentatio fideles quidem magis ædificat, infideles autè amplius destruit: sic & omnis increpatio disciplinæ religiosum hominem & timentem, meliorem facit: irreligiosum autem & malum conturbat, & in deterius ire compellit. Idem ibid.

Veritas quidem amara & ingrata est stolidis: mendacium autem

Bb 2

suauis

Ambros.

Leo Papa.

Bernar.

Isidor.

Ioan. Cli.

Chrysof.

suave & gratam: nimirum ut illis qui dolent oculos, molestus est lucis aspectus, tenebræ autem visum reprimentes, charæ & minimæ molestæ sunt.

Quintil.
Ex diuersis.

Quo sæpius quis monet, hoc castigat rarius.
Seueritas assidua perdit autoritatem.
Inter veros amicos nihil veritate iucundius.
Nihil dulcius amico monitore.

Cicero.

Qui se peccare nescit, corrigi non vult.
Omnis animaduersio & castigatio, contumelia vacare debet.
Cicero, in Lælio.

Prohibenda est maxime ira in puniendo. Nunquam enim iratus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium & parum. Idem. r. de officijs.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariæ: in quibus utendum est fortasse & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriori: atque etiam illud ipsum quod acerbioris habet obiurgatio, significandum est ipsius id causa, qui obiurgetur, susceptum esse. Id agendum etiam est, ut ne ea facere videamur irati: sed ut adurendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi raro inuitique veniemus: nec vnquam nisi necessario si nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul absit, cum qua nihil recte fieri, nihil consideratè potest. Idem. i. offi.

Ut medici membrum sæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare atque corrumpere possit: sic necesse est, si Reipublicæ salutem esse volumus, ut perditissimos homines ex vrbe penitus extirpemus; ne corruptus integro, violatus casto labem infringat. Idem in Vatin.

COLLE.

¶ Sicut chirurgus cum vulneribus ferrum adhibet atque ignem, magna cura prouidet, ne dolorem imperitia secandi cumulet. Ita quisquis castigationis, aut admonitionis ferrum adhibet subdito siue proximo, simili cura niti debet, ne castigationis acrimoniam per se acerbam, imperitia sua reddat acerbiorē.

I. Pet. 5.

Pascite (ait) qui in vobis est gregem, prouidentes non coactè, sed spontaneè, Non interdicitur his verbis potestas legitimis pœnis & censuris improbos & rebelles coercendi: sed hoc tamen prælati

prælati admonentur, ut quemadmodum medici prius quidē blandis medicamentis vulnera curare solent, quæ si minus sufficiant, mordacia tunc & amara adhibent: ita animarum medici &c. Considera vero Paulum mirum vtriusque rei in Epistolis ad Corinthios artificem. Primum enim blande monet: deinde proficitur se nisi resipiscant, grauius sæuiturum.

Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit increpanti, glorificabitur. Non amat pestilens, eum qui cum corripit, nec ad sapientes graditur. Item doctrina mala deferentiū viam Domini: qui increpationes odit, morietur.

Quam sit salutaris admonitio, qua virum bonum corripimus aut monemus, declarant illa Salomonis verba. Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem. Sed vbi tamen inueniemus, qui sic corripit gratum habeat? qui culam suam agnoscat? qui non in iurgia cōcitetur? qui nō mille prætextat excusationes? Quam obrem orandus est cum Propheta Dñs, Ne declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Hoc inter Davidis & Saulis peccatum (ut alia prætermittamus) discriminis fuit: quia Saul partim non agnouit peccatum suum, cum ad Samuelem dixerit, Benedictus tu à Domino, impleui verbum Domini: partim illud obtentu religionis excusauit: David autem vbi primum commisi sceleris admonitus fuit, protinus confessionis & pœnitentiæ salutare verbum protulit dicens, Peccavi Domino.

Admonitionis vtilitas colligitur ex illis verbis. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet magis apud eum, quam qui per linguæ blandimenta decipit. Est autem reprobationis indicium, increpationibus non acquiescere. Sic enim Salomon ait: Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superuenit interitus: & eum sanitas non sequetur. Vtilitas vero admonitionis & intermissio eius colligitur ex illis verbis, Virga atque correctio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

Non incendas carbones peccatorum arguens eos: & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum. Hoc est autē quod Saluator ait: Nolite sanctum dare canibus, nec mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte &c. Vera est enim illa Salustij sententia: Frustra

autem niti, & laborando, nihil nisi odium querere, extremae demerentiae est. At inquis Prophetæ hoc fecerant. Sed illi tamen multos ad meliorem mentem reuocarunt, & improborum causam inexcusabilem fecerunt, Deumque ab omni humana querela vindicarunt. Quare hi non frustra nitebantur.

Vir prudens & disciplinatus, non murmurabit correctus, & inscius non honorabitur. Huc pertinet & illud, Argue sapientem, & diliget te: doce iustum & festinabit accipere.

Prov. 9.

Indigne alterum castigat, qui eiusdem criminis reus est, quod in altero reprehendit. Iure enim ei dici potest, Medice cura te ipsum. Sic Iudas, qui nuram suam ad comburendum produci præcipiebat: ubi se eiusdem maleficij consortem agnouit, non modo ream absoluit, sed etiam iustiore se esse asseruit.

Gene. 38.

Leuit. 19.

Si habitauerit, ait Dominus Leui. 19. advena in terra vestra &c. ne exprobretis ei, sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos. Fuistis enim & ipsi advenæ in terra Ægypti. O præceptum pietatis. O digna sacris legibus institutio. Prima sanè huius litteræ superficies tanta benignitate plena est, ut pius ad se lectorem trahat. Vbi tamen non illum solum acceperim advenam, qui solum transit de gente in gentem sed maximè adolescentem illum, qui patre relicto, profectus est in regionem longinquam. Iam quasi alienus effectus, & à sanctorum cœtu separatus, si redire voluerit, non exprobremus ei &c. & diligamus illum, ut hac nostra benignitate recreatus, quotidie ad meliora proficiat.

Ios. 7.

Fili mi (ait Iesue ad Acham) da gloriam Deo, & confitere peccatum tuum. Eum qui peccauerat filium vocat, quia quem corrigendo punimus, ut amicum, non ut inimicum punire debemus: ducti videlicet non libidine vindictæ, sed zelo iustitiæ. Hinc etiã discimus quod D. Gregorius prælatis omnibus iniungit, ut videlicet in coercendis subditorum delictis, lingua quidem sit blanda, manus autem seuera: quod in hac castigatione videmus.

Cum in omni opere virtutis prudentia sit necessaria, tum vel maximè in alienis vitijs corripiendis. Ideoque merito Isbofeth imprudentia notatur, dum Abner militiæ principem obiurgat, Hac enim de causa regnum amisit. Prudentior vero Dauid, qui debitum sceleri Ioab supplicium dissimulans, in opportunum tempus illud distulit.

Invidia.

DVM electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris & invidiae excitantur: & bona nascentia quæ nolunt imitari, grauius persequuntur. Greg. in mor.

Nec honorem reputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Idem.

Quauis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia, id est, invidia, tota sua viscera serpens concurrit, & imprimendæ malitiæ pestem vomit. Greg. in mor.

Ex eo quod iustus videt florentem hypocritam, ipse ad amoris cœlestium robustius stringitur: sciens quia bonis desiderijs præmia æterna non deerunt: dum prauis cordibus bona temporalia non negantur: & tanto amplius despicit ipsa, quanto cernit ea malis etiam abundare. Greg. mor. lib. 13. c. 19.

Auertat Deus inuidiæ pestem ab animis omnium, ne dum Christianorum. Vitium enim diabolicum est invidia: quo solo diabolus reus est, & inexpiabiliter reus. Nō enim dicitur Diabolo, quod damnetur, quia adulterium commisit, furtum fecisti, villam alienam rapuisti, sed quia homini stanti tu lapsus, continuo inuidis. Aug. de doctr.

August.

Per inuidiam Christus crucifixus est. Ideo autem qui inuidet fratri suo, crucifigit Christum. Idem.

Magnus est vir qui inuidiam humilitate superat. Idem.

Invidia est filia superbiæ: sed ista mater superbia nescit esse sterilis: ubi fuerit, continuo parit: suffoca matrem, & nō erit filia. Idē de verb. Domi.

Invidia est odium alienæ felicitatis, respectu superiorum, quia eis non æquatur: respectu inferiorum, ne sibi æquantur: respectu parium, quia sibi æquantur. Vnde Cain inuidit Abelis prosperitati, Rachel Liæ fecunditati, Saul Davidis felicitati. Per inuidiam procuratus est lapsus mundi, & mors Christi. Idem in sermo.

Late patet zeli multiplex & fecunda perniciēs, radix est omnium malorum, fons cladiū, seminariū delictorū, materia culpæ. Inde odium surgit, animositas inde procedit: auaritiā zelus

Cypria.

inflammatur, dum quis non potest suo esse contentus, videns alteri ditionem: ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus altiozem. Hinc Dominice vinculum pacis rumpitur: hinc charitas fraterna violatur: hinc adulteratur veritas, vnitas scinditur: atque in hæreses atque schismata profilitur, dum obrectatur sacerdotibus, dum Episcopis inuidetur, dum quis quæritur aut se non ordinatum, aut indignatur alterum se ferre præpositum, &c. Cypria. in ser. de inuidia.

Qualis animi tinea est, aut quæ cogitationum tabes, inuidere in altero virtutem eius aut sclicitatem odisse in eo vel merita propria, vel beneficia diuina in malum proprium bona aliena conuertere, aliorum gloriam facere suam pœnam, & velut quosdam pectori suo admouere carnifices, & cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta malevolentie vnguibus pulsent. Quibus & longe miserabilior fiat idem ipse qui inuidet, quam is qui inuidi rabidos persecutiones continuo patitur. Quisquis ille est, quem zelo persequeris, subterfugere & vitare te poterit, tu te fugere & vitare non potes: aduersarius tuus tecum est, ineluctabili cathenarum nexu ligatus & vinctus es: zelo dominante captiuus es, nec solatia tibi vlla proueniunt. Non cibus talibus lætus, non potus potest esse iucundus: suspiratur semper, & gemitur, & doletur. Dumque ab inuidis nunquam lior exponitur, diebus ac noctibus sine intermissione pectus obsessum dilaniatur. Mala cætera habent terminum, & quodcunque delinquitur, delicti summatione finitur. In adultero cessat facinus perpetrato stupro. In latrone conquiescit zelus homicidio admissio: & prædoni rapacitatem statuit possessa præda: & falsario modum imponit impleta fallacia: zelus terminum non habet permanens iugiter malum & sine fine peccatum est. Quantoque ille cui inuidetur successu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendium lioris ignibus inardescit. Hinc vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrenata conuitia, manus ad cædis violentiam promptæ etiam si gladio interim vacuæ, odio tamen furiosæ mentis armatæ. Idem, ibidem.

Pet. Rau. Inuidet quidem Dæmon, sed hominibus, nulli vero Dæmoni: tu vero

vero cum sis homo hominibus inuides: & quomodo cõsequeris veniam? *Pet. Rau.*

Huic inuido vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, in dentibus stridor, verba rabida, & effrenata conuitia & manus ad violentiam promptæ: iuxta illud Poetæ: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto. Non recta est facies, lucent rubigine dentes. Pectora felle virent, lingua est suffosa veneno. Ri sus abest, &c. Idem.

Inuidia intestinus hostis non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed ipsam cordis arietat arcem: & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit, & adducit inclusam. Si ergo volumus cœlestem mereri gloriam, si æterni patris inhabitare domum, peruigili fide, terras inuidiæ pellamus & excludamus insidias: quia sicut nos Deo iungit charitas, à Deo inuidia sic se iungit. O zeli tumor, duos non capit domus am: la germanos. Et quid mirum fratres? Fecit inuidia, fecit ut mundi tota duobus esset angusta fratribus latitudo: namque ipsa Cain iunioris erexit mortem, ut esse solum zeli lior faceret, quem primum fecerat lex naturæ. Idem in ser. 3. de fili. prodig.

Frater credidit damnatum, qui rediisse conspicit cohæredem. Et quando inuidus non auarus, quando quidquid habet alter, se cõputat perdidisse? Idem hom. de fili. prodig.

Quot homines his temporibus aliena bona propter inuidiam mala sua esse credunt? Cui sufficit sclicitas sua, ut alium etiam velit esse sclicem? Nouum & inæstimabile nunc in plurimis malum est. Parum alicui est, si ipse sit scclix, nisi alter fuerit infœlix. *Saluia.* contra Gentes.

Inuidis aliena prosperitas aduersa, aliena aduersitas prospera iudicatur: hi in aliena gratulatione tristantur, in aliena tristitia gratulantur. Isti suas in aliena paupertate diuitias, suam paupertatem in alienis diuitijs metiuntur. Isti autem alienæ famæ serenitatem detractionis nubilo obaubilare conantur. *Alanus de Complanctu natu.*

Inuidia, quod monstruosius monstrum? aut quod damnosius damnatum? quæ culpabilior culpa? quæ pœnaliore pœna? Hæc est errorum cœcitatibus abyssus, humanæ mentis infernus, contentionis stimulus, corruptionis aculeus. Qui sunt inuidiæ motus, nisi hu-

manæ tranquillitatis hostes? mundanæ tentationis satellites? animi laborantis vigiles hostes? alienæ felicitatis excubiæ? Ibidem.

Si quis liuoris rubiginē, inuidiæ tineam à mentis thesauro velit proscindere, in alieno dolore suum dolorem inueniat condolendo: alienum gaudium suum faciat, congaudendo: in alienis opibus suas penset diuitias: in aliena paupertate suam lugeat paupertatem. Ibidem.

Ansel. Qui bonis alterius arridet, Sanctis consentit: qui vero inuidet, Diabolis similis est. Siquidem magis puto esse saluationem sperandam eius qui parum aliquid boni facit, quàm illius qui multa, & inuidet alijs. Ansel. de similit.

Clemens Alexan. Que admodum columna si recta sit, accepto pòdere amplius confirmatur, si autem modicè obliquata fuerit, non solum non confirmatur, sed amplius vadit ad latus: sic & cor hominis si fuerit rectum, videns opera viri iusti, audiens doctrinam sapientiæ eius, amplius confirmatur: sed si cor peruersum fuerit, non solum non confirmatur, sed magis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Clemens Alex. super illud Matth. 21. Indignati sunt &c.

Anacharsis. Anacharsis Scythæ interrogatus cur homines subinde tristet, dixit: quia non solum propria mala eis molesta sunt, sed etiam aliena bona.

Socrates. Socrates dixit, inuidiam animæ ferram esse.

Bion. Bion sophista cum vidisset inuidum quendam valde tristatē demisso in terram vultu, dixit: Aut huic magnum malum còtigit, aut alteri cuiquam magnum bonum. Bion.

Ouid. Summa petit liuor, perflant altissima venti.

Vale. Max. Nulla tam modesta felicitas est, quæ malignitatis dentes vitare possit. Vnde quidam interrogatus quomodo inuidos non haberet, respondit. Si nihil (inquit) ex magnis rebus habueris: aut nihil feliciter gesseris: nam sola miseria caret inuidia. Val. Max. lib. 4.

Cicero. Inuidia virtute parva, gloria, non inuidia putanda est. Cicero in Catil.

Mos est hominum vt nolint eundem pluribus rebus excellere. Idem de Clar. Orat.

Durior est conditio spectatæ virtutis quàm incognitæ. Brut. Ciceroni.

Esse

Esse quid hoc dicam, diuis quod famis negatur,
Et sua quod rarus tempora lector amat?

Et sunt inuidiæ nimirum Regule mores

Præferat antiquos semper villa nouis.

Maria.
lis.

¶ Venerunt discipuli Ioannis ad eum dicentes, Magister, cui tu testimonium perhibuisti, baptizat, & plures illum sequitur. Quibus ille respondet, Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autē Spōsi &c. Hoc ergo gaudium meum impletū est, sensus est. Quē admodum amicus sponsi vxorem ducentis, de coniugio gaudet amici, deque eximio sponsæ erga illum amore, ita ego magnam capio lætitiā, cum homines (ex quibus Ecclesia Christi sponsa constat) ad illum confluunt. Idem illa Apostoli verba innuunt, Siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Idem penè responsum tulit à Mose Iosue, cum Heldad & Meldad in castris prophetabant. Vide locum. Hoc ergo animo hac mente esse debemus, cum aliorum opera & studio homines ad Christum conuertuntur, non ex hoc inuidiæ facibus inflammarī, quod (proh dolor) multi faciunt.

Neque lux sine vmbra, neque felicitas sine vlla molestia reperitur. Hinc illud, Africano virtutem industria, virtus gloria, gloria ætulos comparauit. Is cum Annibalem atrocissimum Populi Rom. hostem vicisset, & Africam Romano imperio subiecisset, & Antiochum Syriæ atque Asiæ regem bello superasset: tamē inuidiæ cedens inimicorum, sponte subiit exilium.

Rursus contemplatus sum omnes labores hominum & industrias patere inuidiæ proximi. Inuidia enim pestilentissimum virus vbique diffunditur. Ea vero nec coniunctissimis parcit. Romulus Remum fratrem occidit. Cain aduersus fratrem Abel defecit. Rachel inuidisse scribitur forori suæ, quod fecundior esset. Fratres vero Ioseph quantum aduersus innocentem fratrem inuidiæ liuore æstuauerunt? non quod illis superior esset, sed quod somniauerit se superiorē futurū? Qua de causa in morte illius cōspirarūt, haud veriti manus suas propter ea somnia, fraterna cede cruciāre. Sed hæc leuiora sunt: longe mai⁹ est, quā Maria prophetisa, & Aarō sanct⁹ Dñi, fratri sanctissimo atq; omnium mitissimo nō propter opes regias, sed propter diuinorū munerū præstatiā inuiderēt.

Iudicium

Iudicium temerarium.

Gregor.

Sulti tanto intensius de alieno iudicant, quanto sua profundius ignorant. Greg. in mor.

Humanæ mētis est proprium, hoc sibi fieri suspicari quod facit. Greg. in mor. lib. 14. c. 1.

August.

Quid agit pax in ista peregrinatione mortalitatis nostræ, cum adhuc nemo est alteri conspicuus, nemo videt cor alterius, quid agit pax? De incertis non iudicat, incognita non confirmat. Procliuior est ad bene credendum de homine, quàm ad male suspicandum. Non se multum dolet errare, cum bene credit etiam de malo. Perniciosum est autem, cum quis male senserit forte de bono nesciens qualis sit. Quid perdo, si credo quia bonus est? Si incertum est, utrum sit malus, licet quidem ut caueas ne forte verum sit: nõ tamen damnes tanquam verum sit. Hoc pax iubet, Quære pacem ait, & sequere eam. Aug. super Psal. 147.

Bernar.

Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex, etiam si perperam actum quid deprehendas, nec licet iudices proximum: magis autem excusa intentionem, si opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud te ipsum. Vehemens fuit tentatio: quid de me illa fecisset, si accepisset in me simile potestatem? Bernar. super Cant.

Si is qui de claustro est, eum qui versatur in populo interdum minus discrete sese agere deprehendat: verbi gratia, in verbo, in cibo, in somno, in risu, in ira, in iudicio, non ad iudicandum confestim profiliat, sed meminerit scriptum: Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Nam tu quidem in tui custodia vigilans, benefacis: sed qui iuuat multos melius facit, & vtilius. Quod si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est, absque aliqua inæqualitate vitæ & conuersationis suæ, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Idem, ibidem.

1. Pet. 4.

Matth. 7.

Nolite iudicare & non iudicabimini. Alienissimus est ab aqua ignis: ita & iudicare ab eo qui pœnitere cupit. Etiam si in ipso animæ à corpore digressu quempiam peccare videris,

ne tum

ne tum quidem illum damnare audeas. Incertum est enim hominibus iudicium Dei. Clim. Grad. 10.

Qui celeres nimiumque diligentes proximi delictorum iudices sunt, hoc idcirco patiuntur, quia nondum suorum peccatorum fixam atque perfectam memoriam curamque susceperunt. Nam si quis amoto proprii amoris velamine, mala sua diligenter inspiciat, nullius iam rei alterius in hac vita curam geret: id apud se reputans, tempus sibi sufficere non posse, quo se ipsum lugeat, etiam si centum annos vixerit: etiam si Iordanem fluuium in lachrymas versum ex oculis suis manare perspexerit. Notavi lucrum, nec vllum in eo detractionis, aut condemnationis vestigium inueni. Aut peccare nos Dæmones vrgent, aut cum non peccauerimus iudicare peccantes: vt per hoc secundum primum illud homicidæ inquitent. Idem, ibidem.

Iudicare est impudens direptio diuinæ dignitatis: condemnare autem, animæ propriæ interitus. Sicuti elatio sola absque alio vitio comite perdere se habentem potest: ita & iudicandi vitium & si solum in nobis fuerit, perfectè nos perdere valebit: Siquidem Pharisæus ille ex hoc condemnatus est. Bonus & probus vitæ lector, matura accina comedens, acerba legere nunquam patietur. Perro grati viri ac prudentis animus, quotquot in alijs virtutes inspexerit, studiosissimè notabit: inspiens vero querelas defectusque, perscrutabitur. Ibidem.

Neque si oculis tuis peccantem videris, condemnes: nec illis credas, sæpius enim falluntur & ipsi. Ibidem.

Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est: sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui ipse malus est. Chrysof. super Matth.

Chrysof.

Omnis homo ex se æstimat alterum: fornicarius neminem putat castum: castus de fornicario non facile suspicatur: superbus neminem putat humilem, humilis neminem putat esse superbum.

Æsopus dicebat vnusquisque nostrum duas peras secum ferre: vnã ante, alteram à tergo: & in anteriore quidem aliorum peccata reponere, in posteriorem vero nostra. Æsopus.

Æsopus.

Vt quisque est vir optimus, ita difficile esse alios improbos suspicatur. Cicero ad Q. fratrem.

Cicero.

Quam

COLLE. ¶ Quam difficile improbi homines eam virtutem alijs tribuunt
2. Reg. 10 qua ipsi carent? Sic optimates A non regis filiorum A non nequa-
quam persuadere sibi potuerunt, Dauidem grato & beneuolo ani-
mo legatos ad visitandum & consolandum ipsum venisse. Quo
errore decepti, insigni contumelia eius legatos affecerunt: quæ res
interitum & ruinam eorum regno attulit.

Prudentia, Imprudentia.

Gregor.

Plerumque virtus, cum indiscrete tenetur, amittitur: cum di-
screte intermittitur, plus tenetur. Greg. in mor.

Solenter animus ante actionis suæ primordia, cuncta de-
bet aduersa meditari: vt semper hæc cogitans, semper contra hæc
thorace patientiæ munitus, quicquid accesserit, lucrû putet. Greg.
in moral.

Infirmi dum ventura mala præuidere nesciunt, tantò eis gra-
uiora fiunt, quantò ab eis inopinata tolerantur: prouidis autem re-
pente aduersa non veniunt. Aduersa autem plus sentiunt, qui de
prosperis extolluntur. Greg. in mor. lib. 13. c. 3.

August.

Eleganter dictum est, cum quis in puteum cecidisset, & aqua
eum suffocaret, accessit alius, & eo viso admirans ait, Quomodo
huc cecidisti? Obsecro (inquit) cogita quomodo hinc me libe-
res, non quomodo hic ceciderim, quæras. August. in Epistol. ad
Hierony.

Hæc pax domestica, & cohabitantium ordinata à Deo concor-
dia & clara iustitia: vt scilicet, qui excellunt ratione, excellent do-
minatione. Idem in lib. senten.

Vbicunque fuerit prouidentia, frustrantur vniuersa contraria:
vbi autem prouidentia negligitur, omnia contraria dominantur:
Idem lib. de sing. clerico.

Ille iuste & sancte viuit, qui rerum integer æstimator est: ipse
est qui ordinatam habet charitatem, ne aut diligit quod non est
diligendum, aut non diligit quod est diligendum: aut amplius di-
ligat, quod minus est diligendum: aut minus diligit quod amplius
est diligendum. Idem lib. de doctri. Christ.

Prudentia

Prudentia absque bonitate, malitia est: & simplicitas absque ra-
tione, stultitia nominatur. Hierony. super Oseam. Hierony.

Discretio est quædam moderatrix & auriga virtutum, ordina-
rixque affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc, & virtus vitiû
erit. Ber. sup. Canti. Bernar.

Virtus discretionis absque charitatis feruore iacet: & feruor ve-
hemens absque discretionis temperamento, præcipitat. Idem su-
per Canti.

O vtinam sapieres, & intelligeres, ac nouissima prouideres. Sa-
peres quæ Dei sunt: intelligeres quæ mundi sunt: prouideres quæ
infernæ sunt. Profectò inferna horres, superna appeteres, quæ ad
manus sunt, contemneres. Idem in Epist.

Scopulus ille vitandus est, vbi alter offendit: Pecora ipsa vitare
noscent quæ se læsisse cognoscunt: neque itinera illa repetunt, vbi
in foueam corruerunt. Tenaces laqueos auis capta declinat: rete
auis suspecta non incidet. Idid. lib. 4. Epistol. Isidor.

Neq; vox in piscibus, nec virtus in hominibus imperitis quæ-
renda. Sextus. Sextus.

Tutius est chordas remitti intensius quàm protendi: remissa-
rum nanque intensio artificis peritia conualefcit: sed quæ semel
rupta est, nullo artificio reparatur. Hoc animaduertere discretio-
nis est. Chrysof. de cur. alie. mag. Chrysof.

Sicut ij qui olfatus sensu integerrimè vigeant, eum qui clam ha-
bet aromata ignorare non possunt: ita & anima purissima fragran-
tia odoris quam ipsa ex Deo acquisiuit: fœtoremque à quo ipsa
perfecte liberata est, si sit in alijs, agnoscere (cæteris sine odoris
sensu permanentibus) solet. Clim. Grad. 26. Clima.

Solus sapiens liber est, ac princeps, etsi innumeros corporis do-
minos habuerit. Philon.

Prudentiam Solon aiebat tantum cæteris virtutibus antestare,
quantum visus reliquos sensus excellit. Solon.

Non quadratis aut amplis lateribus viri tutissimi sunt: sed qui
rectè sapiunt, vbique vincunt. Sophocl. Sophocl.

Sapientem decet prouidentia, non pœnitentia.

Multarum rerum magister est tempus.

Illud est sapere, non quod ante pedes modo est videre, sed etiã
illa quæ futura sunt prospicere. Epichar. Epichar.
Ex Ethni-
cis. Terent.

Diogenes

- Diogenes.* Diogenes nonnullos homines esse dicebat, qui cum belle dicerent, recteque loquerentur, seipfos non audirent: lyrarum more, quæ cum belle sonent, nihil tamen sentiunt.
- Pythag.* Magnâ eam peritiâ exillimato, per quâ ferre possis imperitiâ.
- Cato.* Demissos animo tacitos vitare memento
Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.
- Idem.* Cum sis incautus, neque rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.
- Plinius.* Sapientior mortalium omnibus horis non sapit.
- Idem.* Pudendum est omnia animalia quæ sint ipsis salutaria nosse, præter hominem.
- Salust.* Fortunam vbi abire permiseris, frustra fugientem implorabis.
Hoc autem animaduertere prudentia est.
- Aristo.* Difficile est, simul multa conspiciere.
- Ex diuersis.* Audere non est sapientis.
Desipere in loco summa sapientia est.
Prudentis est multa dissimulare.
Peccare denuo haud prudentis est viri.
Præterita compellunt nos futurorum rationem habere.
Parua sunt arma foris, si non est consilium domi.
- Cicero.* Sapientis est, nihil admirari cum acciderit, nihil antequàm euenit, non euenire posse arbitrari. Cicero in Epist.
Nô potest in eo esse fucus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem affecutum. Idem. 2. de Orat.
Nihil est turpius, quàm sapientium vitam, ex insipientium sermone pendere. Idem. 2. de Finib.
Qui ex errore imperitiæ multitudinis pendet, is in magnis viris non est habendus. Idem. 2. de Officijs.
Multa sunt incommoda in vita, quæ sapientes commodorum compensatione leniunt: stulti nec vitare venientia possunt, nec ferre præsentia. Idem. 1. de nat. Deo.
Prudentia est rerum expetendarum scientia. Idem lib. 1. offi.
Est philosophia paucis cõtenta iudicijs, multitudinemq; consultò fugiens, eique ipsa & suspecta & inuida. Idem. 2. Tuscul.
Vt multo maiora sunt opera animi quàm corporis: sic eæ res quas persequimur ingenio ac ratione, gratiores sunt quàm hæ quas viribus. Idem. 2. offi.

¶ Sunt

¶ Sunt quædam finitima virtutibus vitia: quæ nisi diligenter aduertas, facile in animum latenter irrepunt. Verbi gratia: prudentiâ vides astutiæ finitimam; iustitiâ crudelitatis; fortitudinem temeritatis; liberalitatem prodigalitati; religionem superstitioni: spem præsumptioni; timorem pusillanimitati: & cæteras item virtutes suis contrarijs (inter quæ sunt positæ) vicinitate quadam similes apparere. Vigilet itaque diligenter quisquis magnos in virtute voluerit facere progressus: ne ad vitia propinqua & vicina dilabatur incautus. Prudens itaque Dei seruus sic virtutes amplectatur: vt cum se dederit prudentiæ, fugiat astutiam; cum iustitiæ, crudelitatem; cum fortitudini, temeritatem &c. Hac enim moderatione potissimum virtus indiget moralis: quæ inter duo extrema sita est. Quin & humilitas ipsa, à fociordia & negligentia, finitimis sibi vitijs, cauere debet. Cum enim humilis seipsum agnoscat, ac suarum viriû imbecillitatè sæpe sit expertus (ex eo enim quod toties ad virtutis culmè aspirat, nec eò perueniat) diffidit plane sibi: spemque suam omnem sic collocat in Deo, vt periculum sit, ne totum onus in ipsum reijciens, nihil sibi operis relinquat. Humilitati ergo diligentia & vigilantia iungenda est: ne aut humilitas sine diligentia torpeat, aut diligentia sine humilitate de se aliquid præsumat.

Duo sunt infantium propria: ignorantia, & imbecillitas: duoque item sunt virorum propria, iudicium, ad discernendum, & robur ad labores perferendos. Quo fit paruulos exillimandos: esse, qui & ignorantes, & infirmi sunt: robustos autem, prouectæque ætatis qui potissimum discretionem, & fortitudine, atque patientia fortitudinis comite vigent.

In vno homine duplex homo est, interior videlicet & exterior: alter spiritalis, alter carnalis: quorum vterlibet sibi connaturalia appetit, ille spiritalia, iste carnalia. Itaque similis mihi homo esse videtur alicui viro nobilissimo atque sanctissimo, qui uxorem habeat male sanam, pessimisque moribus imbutam, quæque omnibus mariti cæptis ac sententijs aduersetur. Quâobrem si vir recte sapiat, illud præcipue statuere apud se debet, vt nunquàm mulieris huius consilij acquiescat, & quidquid illa suggesserit, eò ipso suspectum habeat.

Cc

Epicærus

Epictetus philosophus duas vnicuique rei ansas inesse ait, quibus aliter atque aliter prendi potest. Stulti autem eam prendere solent, quæ ipsis incommodum afferat: sapientes vero eam quæ omnem illis molestiam adimat: hoc est id in quacunque re (præcipue aduersa) considerant, quod pacem foueat, quodque illos à statu & tranquillitate mentis non deiciat.

Quemadmodum Janus duas apud veteres dicebatur habere facies: ita fere vnaqueque res totidem quodammodo facies habet: alteram quidem à fronte, alteram à tergo. Stulti autem primam fere rerum faciem contemplantur, ideoque falluntur. Sapientes

I. Reg. 16. vero vtranque simul aspiciunt: Res enim fere omnes, aliud in recessu abscondunt, aliud in fronte promittunt. Et species quidem prior saepe fallit. Quo circa recte Salomon, Ne intuearis inquit, vi-

Prou. 23. num quando flauescit: cum splenduerit in vitro color eius &c. Itè
Prou. 5. illud, Fauis distilans labia meretricis: nouissima autem eius amara quasi absynthiū. Itaque vir sapiens caudam magis scorpionis, quam blandientem faciem attendit.

Quemadmodum dialectica ad hoc potissimum inuenta est, ne in veritatis inquisitione deciperemur: & vt vera à verisimilibus discernere mus (cum multa falsa imaginem veritatis præferant) ita nobis pro dialectica discretio esse debet: qua veram virtutem à falsa virtutis specie disiungamus: ne videlicet (quod multis contingit) vitium virtutis specie nos fallat.

Naturales affectus qui in corde nostro sunt, velut stimuli quidam ad paranda ea quæ sunt vitæ necessaria, conditoris prouidentia dati sunt. Sed quoniam affectus isti cæci & vehementes existunt, ratio veluti auriga ab eodem opifice donata est: quæ illos velut præcipites in cursu equos moderetur. Ad hunc ergo modum sancta desideria nobis, ad spiritualia bona, virtutesque parandas à Spiritu sancto donantur: quæ tamen discretionè tantquam auriga egent quæ regantur, & ordinis, modi, temporis, locique rationem habeant. Quare sine huius aurigæ consilio non est illis semper fidendum. Vnde multos Dei seruos multa passim opera grandia moliri vidimus, quæ parum foelices exitus habuerunt. Quæ res docet discretionis illis iudicium in hac parte defuisse. Hac de causa Salomon ait. Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes: quia facient sibi pennas vt aquilæ, & vo-

Prou. 32. labunt in cælum.

labunt in cælum.

Diuina prouidentia non excludit humana consilia: quæ salutem afferre possunt. Vbi tamen hæc defunt, præsto adest diuina tutela. Hoc aperte videmus in Dauide rege, qui cum certo sciret ex diuina prouidentia se regnaturum, nihilominus tamen diligentem salutis & vitæ suæ curam gessit: Itaque partim fuga, partim prudentia (dum se apud Achis morionem simulauit) pericula contra se intenta depulit. Vbi vero humana industria nihil opis afferre poterat, ibi diuina prouidentia affuit: nam & Saulem ab obsidione Davidis repentino Philistinorum aduentu reuocauit: iterumque eodem Saule & satellibus eius, spiritu prophético arreptis Dauidem ab eminenti interitu vindicauit. Quare recte à Philone dictum est, tunc potissimū pijs hominibus adesse diuinum, cum humanum cessaret auxilium.

Substantia festinata minuetur, quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Adde etiam aliud festinationis incommodum, nempe illud: Qui festinus est pedibus, offendet. Vtrique enim pedes videlicet corporis & animæ, inconsiderata festinatione labuntur. Quamobrem viri sapientis est lentè festinare: quod quidem anchora delphino coniuncta, veteres olim significabant.

Qui patiens est, multa gubernabitur sapientia: qui autem impatientis est, exaltat stultitiam suam. Patientia igitur est vera prudentiæ probatio. Gubernatoris arte declarant tempestates: prudentiam autem, res incommodæ & aduersæ. Quod idem Salomon alibi quoque testatur his verbis, Doctrina viri per patientiam noscitur. Non ergo religiosa verba, non longa oratio, non ieiunia, non eleemosynæ (quanuis hæc clarissima virtutum officia sint) sed malorum humilis perpessio, perfectam virtutem & prudentiam declarat. Vt autem patientia prudentiæ, ita impatientia stultitiæ comes est. Vnde, Idem Salomon: Impatiens operabitur stultitiam. Quid autem aliud, ira & affectus præceps & impatiens, poterit nisi stultitiam operari?

Non laudes virum in specie sua, nec spernas hominem in visu suo: breuis est in volatilibus apis & initium dulcoris habet fructus illius. Hoc est autem quod Dominus ait, Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Huc pertinet & illud.

Eccl. II. Priusquam interroges, ne vituperes quenquam: & cum interroga ueris, corripe iuste. Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio sermone ne adicias loqui. Prudentiæ quoque munus est, quod deinde subditur, De ea re quæ te non molestat, ne certaris: & in iudicio peccantium ne consistas. Pro quo alius vertit, Ne contendas de eo quod tua nihil interest: nec te iudicem adiungas consensui sceleratorum.

Eccl. 27. Consummatio timoris Dei sapientia & sensus. Ex quo patet perfectæ virtutis fructum esse consummatum iudicium atque sapientiam: hoc est omnia prospicere, & de rebus omnibus rectè iudicare. Sicut enim adultum ab infante, iudicium: ita perfectum ab imperfecto prudentia distinguit. Prudentiæ est & illud *Eccl. 27.* Ante sermonem ne laudes quenquam: hæc enim tentatio est hominum. Quæ nam hic tentatio est? Nimirum velle protinus effutire quidquid primo rerum aspectu concipiunt. Vix enim continere se possunt multi, quin quod sentiunt, protinus euomant.

Prudentiæ virtus ad hoc maximè necessaria est, ut hostium nostrorum insidias & fraudes à longe odorari valeamus. Quam nasi nomine Sponsus Cant 7. in Sponsa commendat his verbis, Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit cõtra Damascum. Damascus caput erat regni Syriæ: quod Israelitico regno infestum semper erat: Aduersus autem hostilis huius regni insidias Solomon in confinibus Libani montis, altissimam turrim erexit: unde exploratores, omnes hostium insidias à lōgè videre, & denūtiare possent. Rectè ergo huic turri prudentia comparatur. Hoc enim inter cætera præcipuum prudentiæ munus est, procul odorari bellum, & omnia hostium nostrorum consilia animaduertere, & ad illa oportune præmuniri, & ante languorem adhibere medicinam valeamus: ut hac cautione muniti, non circumueniamur à Sathanas:

2. Cor. 2. non enim (ut ait Apostolus) ignoramus cogitationes eius. Ideo autem altissimæ huic turri nasus Ecclesiæ comparatur, quod nõ vulgari, sed maxima & insigni prudentia prædita & instructa esse debeat: qua non modo instantia, & oculis obiecta pericula videat, sed procul etiã posita odoretur, & ad illa se muniat. Propter quod

Ezech. I. sacra illa Ezechielis animalia, non binis oculis ut cætera, sed oculis ante & retrò plena sunt vndique. Est enim prudentia tum virtutum omnium auriga, tum periculorum omnium prospectrix.

Melior

Melior est enim prudentia quàm vires, & vir prudens quàm fortis. Quia cum dispositione inicitur bellum, & erit salus. v. m. c. Hinc illud Solomon. Ciuitatem fortium ascendit sapiens, destruxitque robur fiducia eius. *Sapient. 6. Prov. 21.*

Superhumerales sacerdotis, quod humeros tegebat, & rationale quod pectus, sic à Deo fieri præcepta sunt, ut fibulis quibusdam connexa, à se nunquam separari possent. Superhumerales, onera laborum, rationale, rationis iudicium & prudentiam designant: quæ duo separari à se nunquam debent, ut videlicet rationale sit obsequium & labor noster. Nullum enim sacrificium nisi discretionis sale conditum, gratum Deo est. Vnde *Leui. 2.* præcipit Dominus, Quidquid obtuleris sacrificij, sale condies: nec auferes sale fœderis. Deitui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sale. Ideò sal sine mensura à rege Persarum dari præcipitur in vltus templi.

Non raro contingit, ut qui in aquis periclitanti subuenire incautius properant, nullam perituro opem ferant, & ipsi cum illo simul pereant. Quoniam verò hoc eodem modo periclitari possunt, qui animarum saluti studēt, ideo *Eccl. monet, Recupera proximum secundum virtutem tuam: & attende tibi ne incidas. Eccl. 29.*

In arcam Noe non solū munda, sed etiã immunda fuerunt animalia: habuit homines, habuit & serpentes. Sed cū tot tamē essent animalia, homines octo tantū fuere, qui in summo arcæ loco cum Noe versabantur. Quare Origenes illud significari ait, quod cū infinitus penè sit numerus eorū qui affectibus & cupiditate brutorum more ducuntur, pauci tamen sunt, qui spretis affectibus & cõculcatis, ratione omnia metiantur, & ratione gressus suos dirigāt. Res planè miseranda, & quæ naturæ lapsum facile indicet: quòd videlicet in rationali creatura tam pauci sint, qui ratione vitã suã moderentur: cū domos, vestes, cæteraque ad vitæ cultum pertinencia non nisi magna solertia & consilio faciant.

Stultitia.

SAepe reprobi per hoc quod vnum, vel minimum donū suum incautè conspiciunt, mala multa & graua in quibus demersi sunt, non agnoscunt. *Greg. in mor. Gregor.*

Tanto quisque intus amplius (stultior fit, quanto conatur exte-
rius sapiens videri. Greg. in mor.

August. Maior & miserabilior egestas nulla est, quam egere sapientia: &
qui sapientia non eget, nulla re omnino egere potest. Est ergo ani-
mi egestas nihil aliud quam stultitia. Aug. de vit. beat.

Bernar. Quando excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrū
infantium, & doctorem insipientium profitetur? Ignorans utique
ignorabitur, imo & multos ignorare faciet, & ignorari. Bernar. de
Contemp.

Chrysof. Nō est parū scire quod nescias: frustra sibi de infirmitate vel ig-
norantia blandiuntur, qui, ut liberius peccent, libenter ignorant
vel infirmantur. Idem sup. 12. Grad. humil.

Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desi-
dia, aut inquirendi verecundia: & quidem huiusmodi ignorantia
non habet excusationem. Idem in Epist.

Non potest eis esse excusatio condemnationis, ignorantia veri-
tatis, quibus fuerit inueniendi facultas, si fuisset querendi volun-
tas. Nam si veritas salus est & vita cognoscentium se, magis debet
queri, quam querere. Chrysof. sup. Matth.

Cicero. Est proprium stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorum.
Cicero. 3. Tuscul.

Curiositas.

August. **H**VC accedit alia forma tentationis. Præter enim concupi-
scentiam carnis, quæ inest in delectatione omnium sensuum
& voluptatum, inest animæ per eosdem sensus corporis
quædam non se oblectandi in carne, sed experiendi per carnem va-
na & curiosa cupiditas nomine cognitionis & scientiæ palliata. Ex
hoc autem euidentius discernitur, quid voluptatis, quid curiosita-
tis agatur per sensus, quæ voluptas pulchra, canora, suauis, sapida, le-
nia sectatur. Curiositas autem etiam his contraria tentandi causa, non
ad subeundam molestiam, sed experiendi noscendique libidinē.
Quid autem voluptatis habet videre in laniato cadauere quod ex-
horreas, & tamen sicubi iaceat, concurrunt, ut contriscentur, ut pal-
leant. Hinc ad perscrutanda naturæ secreta, quæ præter nos est ope-
rata proceditur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quam scire
homines

homines cupiunt. Hinc etiam in ipsa religione Deus têtatur, cum
signa, & prodigia flagitantur, nō ad aliquam salutem, sed ad solam
experientiam desiderata. A te Domine Deus meus (cui humilem
famulatū ac simplicē debeo) quantis mecum, suggestionū machi-
nationibus agit inimicus, ut signū aliquod petam. Sed obsecro te
per Regē nostrū, & patriā Hierusalē, simplicē, castam, ut quemad-
modū à me lōge est ista confessio, ita sit semper longa atque lon-
gus: Verūtamē in quam multis minutissimis & contemptibili-
bus rebus curiositas quotidie nostra tentatur, & quàm sæpe labi-
mur, quis enumeret? Aug. Confess. lib. 10.

O Dina, quid necesse est, ut videas mulieres alienigenas? qua
necessitate, qua utilitate? an sola curiositate? Et si otiose vides, non
tamen otiose videris. Bernar. de. 12. Grad.

¶ Cū summus Sacerdos semel in anno intra velum oraturus in-
grediebatur thymiana prius incendere præcepto Domini iube-
batur, ut vapor & nebula ex ea consurgens, oraculum aperiret, ne
(ait Dominus) moriatur. Rursumque Num. 4. præcipitur Sacer-
dotibus ut cū mouēda essent castra, sacerdotes filij Aarō pallijs
hyacinthinis sacra vasa, & omnem tabernaculi supellestem in-
uoluerent: inuolutaque Leuitis portanda distribuerent. Alij vero
(ait Dominus) nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario,
priusquam inuoluantur, alioqui morientur. In priori decreto ait,
ne moriatur: in secundo verò (ubi de curiositatis vitio apertius
agitur) sine vlla dubitatione affirmat, Alioqui morientur. Pro-
pter hoc autem mortui sunt Bethsamtæ, quia simili curiosita-
te arcam Dei videre præsumperunt. Obserua quàm aperte &
sub quibus pœnis in his duobus locis omnis in rebus diuinis vi-
tiosa curiositas interdicitur: quæ ut superbiæ & leuitatis filia, ita
etiam multorum errorū ac malorum mater est. Ex his etiam locis
discimus, quæ reuerentia ad sacrum corpus Domini accēdere, &
sacerdotes & cæteri debeant: quando tantam Dominus reue-
rentiam ad solas sacramentorum nostrorum vmbra exigebat.
Quod si propter hæc toties dixit, Pauete ad sanctuaria mea: *Leuit. 26.*
quis pauor ad illud sanctuarium, in quo ipse vere est, à nobis
exigetur?

Non esse omnia Dei opera, iudicia, atque præcepta curiose scri-
tanda,

- tanda, satis aperte insinuat, summa illa mundi calamitas, priorum parentum vitio in vniuersum genus hominum inuicta: quæ ab hac serpentis curiositate exordium duxit, Cur præcepit vobis
- Gene. 3.* Deus vt non comederetis ex omni ligno paradyfi? Rectè igitur
- Eccl. 3.* Ecclesiast. voce monemur, Altiora tene quæseris, & fortiora te ne scrutatus fueris &c.
- Terent.* Euentus stultorum magister.
- Aristo.* Iuuenis non potest esse sapiens: quia prudentia requirit experientiam: quam iuuenis non habet. Aristot.
- Ex diuersis.* Aliena mala spectans, doctus euadit.
Ante annos prudentia nulla.
Facilius memorantur semel visa, quam septies audita.
Optimum aliena infania frui.
Producere in lucem verum, dies solet.
Quæ nocent, docent.

Experientia.

- August.* Fratres charissimi non poteritis probare, quàm vera cante- tis, nisi cœperitis facere quod cantatis. Quantumlibet illud dicam, quomodolibet exponam, qualibuscunque verbis ver- sem, non intrat in cor eius, in quo non est opus eius. Incipite age- re, & videte quid loquamur: Tunc ad singula verba lachrymæ profluent: tunc psalmus cantatur, & facit cor quod in Psalmo canta- tur. Aug. super Psal. 119.
- Dionys.* Hierotheus addiscit, nõ modo discendo, verum patiendo diui- na: atque ex passionis societate, ad indocibilem eorũ mysticãque bonitatem atque fidem consummatus. Dionys. de di. no. c. 2.

Veritas.

- August.* NON aliam putes esse sapientiam nisi veritatem, in qua- tenetur & cernitur summum bonum, nullo loco est, nisi quàm deest: foris admonet, intus docet: demerens in se om- nes in melius commutat, à nullo in deterius comutatur: nullus de- illa iudicat, nullus siue illa bene iudicat. Idem de lib. arbitr.
- Veritas dulcis est, & amara: quando dulcis est, parcit: & quan- do amara, curat. Idem ad Christinũ.

Veritas

- Veritas panis est: mentes reficit, nec deficit: mutat vescentem, nec ipsa in vescentem mutatur. Idem sup. Ioan.
- Si de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scã- dalum, quam veritas relinquatur. Idem, de lib. arbitr.
- Errat quisquis se veritatem cognoscere putat, qui adhuc nequi- ter viuit. Idem lib. de agone Christiano.
- Veritas rerum atque vtilitas semper à paucis sapientibus me- lius inuenitur, quàm per multitudinẽ clamorã discutatur: multi- tudo enim onerosa nihil habet honesti. Celsio. in Epist.
- Talis est conditio falsitatis vel erroris, vt etiam nullo sibi resi- stente, consenescat, ac defluat: talis autem è diuerso veritatis sta- tus, vt etiam multis impugnãtibus suscitetur, & crescat. Chryso- st. de laud. Paul. hom. 3.

- Veritas temporis filia.
- Inter veros amicos nihil veritate iucundius.
- Nihil efficacius simplici veritate.
- Tu quoque si vis lumine claro cernere verum, Tramite recto carpere callem, Gaudia pelle, pelle timorem, Spemq; fugato, nec dolor adsit. Nubila mens est, vincãque frãnis, hæc vbi regnant. Boet. lib. 1. de Consol.
- Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracun- dia, aut dolore, aut lætitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm veritate, aut præscripto, aut iu- ris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. Cicero. 1. de Oratio.
- Omnibus veris falsa quædam adiuncta sunt, tanta similitudi- ne, vt nulla insit iudicandi & assentiendi nota. Idem. 1. de Nat. Deorum.

- Nihil est temeritate turpius neque quicquàm, tam indignum sapientis grauitate, & cõstantia, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptum sit, & cognitum, sine vlla dubita- tione defendere. Ibidem.
- Non tam autoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Ibidem.
- O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, callidita- tem, solertiam, contraque fictas omnium insidias, facile se per se ipsa defendat. Idem. Pro M. Cælio.

Cc 5 Quod

Quod verum, simplex, syncerumque est, id est naturæ hominum accommodatissimum. Idem. r. offi.

Vbi quis semel peierarit, ei credi postea, etiâ si per plures Deos iuret, non conuenit. Idem pro. C. Rab. Posth.

Terent. Hoc tempore, obsequium amicos, veritas odium parit. Terentius.

Quintil. Affirmationem sumit ex homine, quidquid non habet ex veritate. Quintil.

Rabi
Moyfes. In natura hominis est amor sequendi illum cum quo habet societatem, & diligere ea, in quibus nutritus est: ad eod quod videbis habitatores villarum, licet sint ipsi in sordibus, & in defectu delectationum, & in malitia ciborum, vt odiant habitationem ciuitatum, nec delectantur in delicijs earum, & eligunt potius ea, in quibus nutriti sunt, quam ea in quibus non sunt, licet sint meliora. Simile contingit homini in scientijs & opinionibus in quibus nutritus est: ab infantia sua, quoniam diligit illas, & confirmat rationes earum, & anxiat in contrarijs: & ideo propter hanc causam deficit intellectus hominis in apprehensione veritatis, & sequitur ea, in quibus nutritus est. Rabbi Moyfes lib. i. cap. 30.

COLLE. ¶ Eos qui errant ad pauca respicere: prudētissime dixit Arist. Cum omnia quæ re aliqua circumstant (ne fallamur) diligenter inspicienda sint. Filij Israel in Ægyptum regredi decernebant, cum aspicerent ad ollas carniū, allia, & cepe, quibus se ibidem ingurgitabant. Nec tamē ad exactores, ad flagella, ad onera grauissima, ad iugum & fornacem ferreum, ad palearum transportationem, ad laterum conficiendum numerum attendebant. Si enim hoc simul attendissent, nunquam id in animum induxissent. Hoc etiam modo deliberant, qui virtutem, vt asperam reijciunt: & vitia, vt suauius amplectuntur: illic enim sola aspera, non etiam blanda: hic vero sola suauius, non item acerba contemplantur: ideoque ad pauca, non ad omnia respicientes, hallucinantur.

Sicut luciosi lucem fugiunt, & tenebris gaudent, & ægroti salubres cibos fastidientes, noxios appetunt (adeo vt frequenter etiam serpentum more terram comedant) ita multi ad eod deprauato ingenio & affectu sunt, vt veritatem oderint, & mendacibus delectentur: cum tamen magna felicitatis humanæ pars, in cognitione veritatis sita sit.

Consilium.

Aduertendum, quod in accipiendis consilijs, plurimum valeat vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ usus, facilitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? Itaque vbi luxuria est, vbi intemperatiua, vbi vitiorum confusio: quis inde sibi aliquid hauriendum existimet? quis vtilem iudicet causam alienam, quem videt inutilem vitæ suæ? Quomodo enim potero eum iudicare consilio superiorem, quem video moribus inferiorem? Supra me debet esse cui me committere paro. An eum idoneum putabo qui mihi det consilium, quod non dedit sibi: & mihi eum vacare credam, qui sibi non vacat? cuius animum voluptates occupant, libido deuincit, auaritia subiugat, cupiditas perturbat? Ambro. de offi. lib. 2.

Quantò vtilius regem Pharaonem Ioseph consilio prudentiæ iuuit, quam si pecuniam contulisset: Pecunia vnus ciuitatis vbertatem non redimeret, & prospicientia Ioseph, totius Ægypti per quinquenniura famem repulit: Facile enim pecunia consumitur: consilia exauriri nesciunt: hæc vsu augentur, pecunia minuitur, & cito deficit: vt quod pluribus largiri volueris, eod pauciores adiuues: & sæpe tibi desit quod alij conferendum putaueris. Consilij opisque collatio, quod in plures diffunditur, eod magis reducat, & in suum fontem recurrit. Idem, ibidem.

Licet vel apud hominem infimum & abiectissimum aliquid reatum, quodque deceat inuenire, quod apud sapientem & magnū sæpe non reperitur. Chrysolo.

Quicumque re vera voluntatem Christi addiscere vult, suam prius voluntatem studiose mortificare debent: deinde vero fide, atque innocua simplicitate orantes, patrum siue fratrum animas summa cordis humilitate, ac sine cordis hæsitacione interrogantes, quæ illi consulunt, tanquam ex Dei ore suscipiunt: etsi contra intentionem suam sint, quæ ab illis fuerint dicta: etiam si hi qui interrogantur, non valde spirituales fuerint. Neque enim est iniustus Deus, vt animas decipiat, quæ semper fidem & innocentiam proximi consilio atque iudicio humiliter submiserint Ioan. Clim. Grad. 26.

Alij

Alij ex ea quæ conatum sequitur, vexatione & disturbance hanc esse Dei voluntatem didicerunt: secundum eum qui ait, Volumus venire ad vos & semel, & secundo, & impediuit nos Sathanas. Contrà alij rursus ex insperato rei adiutorio, hoc gratum Deo, atque acceptum esse censuerunt. Idem, ibidem.

Chrysost.

Consilium (vitæ lucerna) ubique præeat.

Si milles sapientes simus, & ea quæ fieri oportet conspexerimus, homines tamen sumus, & consultore indigemus. Solus enim Deus citra indigentiam est, solusque consultore non eget: quæ obrem & de solo ipso dicitur: Quis enim cognouit mentem Domini, aut quis consiliarius ei fuit? Homines vero, etsi milles simus sapientes, milles redarguimur, & naturæ nostræ imbecillitas se prodat. Non enim possunt (ait) ille omnia in hominibus esse: quippe non immortalis est filius hominis. Quemadmodum iubar fulgens à solis lumine, caligo superueniens occultat: ita sapenúmero intellectum quoque nostrum veluti in ipsa meridie splendens, & luce sua conspicuum, stultitia vel amentia superueniens obscurat: & vir sapiens quod factum opus est, non despicit, alius autem multò inferior eo, acutius rem deprehendit: atque hoc ita fit, ne vel sapiens superbiat, vel obscurus & vilis homo miserum se reputet. Idem.

Isocrates.

Qui de suis rebus male statuit, nunquã bene cõsulet de alienis.

Choricus.

Sine bono consilio nihil efficit robur: prudentia vero quantum robur non assumpserit, multa multoties excogitat.

Philon.

Meditatio sera lucrum non habet: & in exitu rei inutilis est pœnitudo.

Euripi.

Consilium bonum multas vincit manus.

Salust.

In capiendis consilijs, festinatio rationis inimica, metis perstringit oculos.

T. Linius.

Nihil tam inimicum consilijs quàm celeritas.

L. Florus.

Duo sunt consilijs inimica, ira & festinatio.

Ouid.

*Crede mihi: miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re, consiliumque fugit.*

Ex diuersis.

Consiliarius nemo est melior tempore.
Consilijs euentus non semper respondet.
Festinationis comites sunt error & pœnitentia.

Fœliciter

Fœliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.

Præceps consilium, inauspicatum.

Pessimi sunt consultores, ira & cupido.

Præterita reprehendi possunt, corrigi non possunt.

Non viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magna geruntur, sed consilio, & autoritate, & sententia. Cicer. in Cat. Maior. Cicer.

Maximæ Respublicæ per adolescentulos labefactatæ, à senibus sustentatæ & restitutæ sunt. Cum enim ad gubernacula Reip. temerarij atque audaces homines accedunt, maxima atque miserissima naufragia fiunt. Ibidem.

Nõ debemus quicquàm agere, cuius non possimus causam probabilem reddere. Idem. i. offi.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat ne id modo consideret, quàm illa res honesta sit, sed etiam ut habeat efficiendi facultatẽ: in quo considerandum est illi, ne aut temerè desperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. Ibidem.

Homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi lumẽ de suo lumine accendat, facit: ut nihili minus ipsi luceat, cum ille accedet. Ennius apud Cicer. i. de offi.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus, à vectoribus admoneri solent. Idem Philip. 3.

Præuorum consilia huiusmodi sunt: Eamus, & disponamus testamentum cum gentibus: quia ex quo recessimus ab eis, inuenierunt nos mala multa. Et bonus visus est sermo in conspectu eorum. I. Machab. 1. Ex hoc consilio totius & religionis euerlio consequuta est. Simile fuit consilium Cayphæ de nece Domini: simileque consilium malorum Hierem. 404. Sic enim ad Hieremiam post ciuitatis vastationem dixerunt: Sermonem quem loquutus es ad nos in nomine Domini non audiemus ex te &c. Vide locum.

Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus. Hæc prima prudentiæ regulã sit, ut nihil non modo temere, sed nec propeperanter faciamus. Præcipitatio enim ut iustitiæ, ita iudicij nouerca est. Ergo (ut sapiens monet) Ante omnem actum, cõsiliium stabile, subaudi, præcedat. Hoc prudentis viri officium esse, declarat Prou. 4.
Eccl. 37.

Eccl. 2.

declarat Eccles. cum hac vna re à stulto sapientem distare dicat. Et cognoui (inquit) quòd tantum differt sapiens à stulto, quàm distat lux à tenebris, Sapientis oculi in capite ipsius: stultus in tenebris ambulat. Sapiens enim naturæ ductum, & veluti magistrarium sequitur: quæ oculos in sublimi corporis parte, velut in specula quadam collocavit, vnde gressus omnes, & omnia membra dirigerent: Sic igitur sapiens ratione & consilio velut oculis quibusdam vititur, qui facienda omnia prius prævideant, quàm in opus prodeant. At stulti ratione sopita, velut capti oculis, non iudicio & ratione, sed turbulentis affectibus, more pecudum ducuntur: propter quod meritò in tenebris ambulare perhibentur, quanuis tenebras ipsi suas non agnoscant. Similes nanque illi puellæ esse videntur, de qua Seneca refert, quòd cum cæca esset, cæcâ se esse negabat: sed domum tenebrosam causabatur. Ad hunc enim modum flagitiosi homines scelerum suorum culpam non agnoscunt, sed in mundi leges & mores transferunt.

Aurum & argentum constituet pedem (hoc est stabiliunt, & firmannt hominem) & super vtrumque consilium beneplacitum Eccles. 40. Constat enim plurima multo scelicitius mente & consilio, quàm pecunia fieri.

Consilium à sapiente perquirendum esse docet Thobias filium suum. Quis autè hic sapiens? Fortasse ille est de quo Eccl. 37. legimus. Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quàm septem speculatores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnibus deprecare altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam. Huc pertinet & illud ex Psal. Reucla Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Psal. 36.

Eccl. 6.

Consilium, ait sanctus Tobias, à sapiente perquire. Rectè sanè! Ait etiam sapiens, Multi pacifici sint tibi, sed consiliarius vnus de mille. Ceterum si rudis & indoctus homo sanum dederit consiliu, non est ideo aspernandū. Verū enim à quo cū que dicatur, à Spiritu sancto est, qui Spiritus veritatis esse dicitur. Vnde Aug. Ego senex & Episcopus paratus sum à puero doceri. Huius rei locupletissimū exemplū in Mose habemus, qui Ietro soceri Gētilis non repudiauit consiliū. Qua de re Orig. super hoc loco ita ait, Cū perspicio quod Moyses Deo plenus Propheta, cui Deus facie ad facie loquebatur, consiliū accepit à Ietro sacerdote Mediæ, admiratione nimia stupore mentis in-

tis incurro. Dicit enim scriptura, Et audiuit Moyses vocē soceri sui, & fecit quæcū que dixit ei. Nō dixit, Quia mihi Deus loquitur, & quid agere debeā, cœlesti ad me sermone defertur, & quomodo consiliū ab homine accipiā, & ab homine gētili alieno à populo Dei? Sed. Audit vocē eius, & facit omnia quæ dicit, & nō quis dicat, sed quid dicat auscultat. Vnde & nos si forte aliquādo inuenimus aliquid sapienter à gētilibus dictū, nō continuo cum autoris nomine illud spernere debemus, nec pro eo quod legem datam à Deo tenemus, cōuenit timere superbia, & spernere verba prudentū, sed sicut Apostolus dicit, Omnia probate, quod bonū est tene-

Exod. 18.

I. Thess. 5.

te. Quis autem eorū qui populis præsunt, nō dico si iam aliqua ei à Deo reuelata sunt, sed si in legis scientia aliquid meriti habeat, consiliū dignatur inferioris saltē sacerdotis accipere, ne dixerim laici, vel gentilis? Sed Moyses qui erat homo māuetus super omnes homines, accepit consiliū inferioris, vt & formā humilitatis populorū principibus daret, & futuri sacramēti designaret imaginē. Sciebat enim futurum quandoque vt Gentiles bonum consilium proferrent ad Moysen, vt bonū & spiritualem intellectum adferrent ad legem Dei, & sciebat quia audiet eos lex & faciet quæcū que dicunt.

Vnicū temerariæ præcipitiq; iuuetutis consiliū, Salomonis regnū, & religionē euertit: à qua decē tribus miserabili errore defece-
rūt. Esse autē perniciosissima humanæ prudentiæ à Deo destituta
consilia, Hieroboā expressit, cū a depto regno ait, Nunc reuertetur
regnū ad domū Dauid, si ascēderit populus iste vt faciat sacrificia
in domo Dñi in Hierusalē, interficiēq; me & reuertetur ad eum.
Et excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Ecce
Dij tui Israel, qui te eduxerūt de terra Egypti. Constituitq; diem
solēne in mēse octauo, quinta decima die mēsis in similitudinem
solēnitatis quæ celebrabatur in Iuda, &c. Propter hanc causam pec-
cauit domus Hieroboā, & eversa est, & deleta de superficie terræ.
Simile fuit consiliū Pharaonis cū crescente Hebræorū populo ait,
Ecce populus filiorū Israel multus, &c. Venite sapienter opprima-
mus eū, &c. Simile itē huic illud filiorū Iacob fuit, cū Ioseph fra-
trē à longe vententē videntes dixerunt, Ecce somniator venit: ve-
nite occidamus eū, & videbimus quid illi profint somnia eius. E-
uētus autē quàm vana hæc humana consilia fuerint, facile declarat.

3. Reg. 12.

Exod. 1.

Gene. 37.

In rebus

In rebus dubijs nõ viros sapietes modo, sed ipsum quoq; Dñm suppliciter cõsülendũ, & cũ propheta oradũ, Emitte lucẽ tuã & v. r. Et, Deus meus illumina tenebras meas: cũ multa alia, tũ illud maxime declarat quod cũ Ocozias rex Israel nuntios ad cõsülendũ Beelzebub misisset, occurrit eis Elias dicẽs. Nunquid nõ est Deus in Israel, vteatis ad cõsülendũ Beelzebub Deum Accarõ? Quã obrem hæc dicit Dominus, De lectulo in quem ascendisti, nõ descendes, sed morte morieris. Hac pœna iustẽ puniuntur, qui ijs rebus salutem quarunt, quibus salutis & vitæ autor violatur. Simile est & illud Isaia. 9. Et cùm dixerint vobis quærite à Phitonibus qui strident in incantationibus suis. Nunquid non populus à Deo suo requirit visionem pro viuis & mortuis? Qui hoc dicit, paratũ utique se pie quærentibus ad respondendum ostendit. Sic Daniel socios admonuit vt à Deo regij somnij solutionem precibus quærent: quorum petitioni Dominus libenter annuit. Sed hoc tamen pios præsumere par est. Improbi nanque qui per Ezechielem responsum à Domino quærebant, acerbẽ ab illo repelluntur, & obiurgantur. Ezech. 14. Vide locum.

Simplicitas.

Grego. Nihil simplici corde scelicius: quia ex quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab alijs formidet. Habet enim quasi artem quandam simplicitatem suam: nec suspectus est, pati quod se fecisse non meminit. At contra mens prava semper in laboribus est: quia aut molitur mala quæ inferat: aut metuit ne sibi hæc ab alijs inferantur. Greg. in mor.

August. Malitiæ comes indiuidua est miseria. Simplex eris si te mundo non implicaueris, sed explicaueris: explicando enim te à mundo, simplex implicando, duplex eris. Idem hom. 2. super Ioan.

Hiero. Super illud Matth. Quicumque humiliauerit se sicut paruulus &c. Sicut paruulus non perseuerat in iracundia, non læsus meminit: non videns pulchram mulierem delectatur: nõ aliud cogitat, & aliud loquitur: sic & nos nisi talem habuerimus innocentiam, & animi puritatem, regna cœlorum non poterimus intrare. Hiero. vbi supra.

Nihil

Nihil ditius viro simplici. Quid enim simplicitate ditius? quæ sicut bonus pater familias fati sibi abundat, & sua puritate contenta, non quærit alienum, nec abrodit: nec se in varias artes sæpe cõmutat sicut astutia: quæ vt sit cauta, timet omnia, nec suis consilijs credit: versat ipsa suas sententias, simplicitas autem timere nihil nouit. Idem sup. Olee.

Quibus vires defunt, rem astu, & insidijs moliantur. Fucatis hominibus in conuictu nihil est pestilentius. Inuisus est omnibus qui aliud celat animo, aliud loquitur.

Philom.

Adilon.

Adilon.

¶ Altare (inquit Dominus) de terra facietis mihi, vel de lapidibus quos ferrum non tetigit: si leuaueris super eo cultrum, polluetur. Quid quæso religionis habet lapides rudes & impoliti, quidve pollutionis quadrati & secti? Verum in lapidibus impolitis simplicitas designatur, quæ Deo maxime grata est. Cæterum quadrati lapides hoc habent, quod superficies eorum externa, quæ spectantibus cõspicua est, politur, atque quadratur: interna vero quæ latet, rudis & inculta relinquitur. His ergo lapidibus homines duplices animo: atque item ea opera designantur, quæ sunt, vt ab hominibus videantur: quæ coram Domino polluta sunt. Contra ordinem quippe naturæ est (inquit D. Tho.) vt quod opus æterna vita dignum erat, ad popularem auram captandam conuertatur.

Contra duplicitatem cordis sunt illa verba Psal. 12. Saluum me fac Deus quoniam defecit sanctus &c. Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suũ: labia dolosa in corde & corde loquuti sunt. Phrasis est Hebræa: qua simulatio significatur: quam aperte reddidit Symmachus qui sic vertit: In corde aliud est, aliud loquitur. Huc pertinet & illud, Diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius. Pro quo alij clarius verterunt: Leniora sunt butyro verba oris eius, & in corde eius est bellum. Quam sententiam alia quoque similitudine repetit & exornat, cũ subdit: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Psal. 54.

Magnopere in litteris sanctis simplicitas cordis commendatur. Scio Deus meus (ait Dauid) quod corda probes, & simplicitatem diligas. Et ego in simplicitate cordis mei obtuli &c. Sunt etiã Psal. mi hoc titulo prænotati, Ne perdas Dauid simplicem &c. Iacob Dei electus, vir simplex erat, habitans in tabernaculis. Iob quoque vir

D d

erat

Iustitia magis alijs quàm sibi prodest: & utilitates suas negligit, communia emolumenta præponens. Idem lib. de Paradyso.

Iustitia est quæ nihil alienum vendicat, quæ cuiilibet dat quod suum est, quæ negligit propriam utilitatem, vt seruet communẽ æquitatem: Prima iustitia est in Deum: secunda in patriam: tertia in parentes: quarta in omnes. Idem. 1. de offic.

Bernard.

Iustitia est reddere unicuique quod suum est. Tribue ergo tribus quæ sua sunt: Superiori, æquali, inferiori. Redde reuerentiã prælato, & obedientiam: quorum altera cordis, altera corporis est. Tribue æquali consilium, quo ignorantia erudiat: & auxiliũ quò infirmitas iuuetur. Tribue subiecto custodiam, vt possit cauere peccatum, & disciplinam: vt quod minus cavit, minimè maneat impunitum. Bern. in Epist.

Ansel.

Iustitia est animi libertas, tribuens unicuique suam propriam dignitatem: maiori reuerentiam, pari concordiam, minori disciplinam: Deo obedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patientiam, egeno operosam misericordiam. Anselmus in lib. Cur Deus hõ.

Cassia.

Iustitia non nouit patrem, veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur. Cassiod. Super illud Psalm. Et operatur iustitiam.

In vitis
Pat.

Cui nocetur, aut iniuriatur, & voluntate parcat proximo, hic secundum naturam Christi est: Qui nec lædit, nec læditur, hic secundum naturam Adæ est. Qui vero nocet, aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut vsuras exigit, hic secundum Diabolum est. In vitis patrum.

Cicer.

Vt si vnũquodque membrum hunc sensum haberet, vt posse putaret se valere, si proximi membri valetudinẽ ad se traduxisset; debilitari & interire totum corpus necesse esset: sic si vnusquisque nostrum ad se rapiat commoda aliorum, detrahatque quod cuiq; possit, emolumentum sui gratia, societas hominum, & communitas euertatur necesse est. Cicero. 3. offic.

Vt qui in stadio currit, eniti & contendere debet quam maxime possit vt vincat: supplantare eum quicum certet, aut manu de pellere, nullo modo debet: sic in vita sibi quæque petere quod pertineat ad vsũ, non iniquũ est: alteri diripere, ius nõ est. Idẽ ibid.

Officijs scientiæ anteponenda sunt officia iustitiæ, considerate enim agere plus est, quàm cogitare prudenter. Idem. 1. offi.

¶ Fre.

¶ Frequentissima & grauisissima Diaboli tentatio est, quòd multi qui pietatem per bona opera profiteri videntur, tardissimi ad ea sunt, quibus ex debito iustitiæ tenentur: cum tamen promptissimi & alacres ad alia bona opera sint, ad quæ minimè Dei lege astringuntur. Difficulus enim famulis, & mercenarijs, atque creditoribus debita soluunt: qui tamen elemosynas facile præbent, & quædam alia pietatis opera libenter exercent. Contra hos autem est, quod Dominus per Prophetam dicit, Ego Dominus diligens iudicium, odio habens rapinam in holocaustum. Rapina autem est, cum Deo offers, quo petenti creditori satisfacere potuisses. Cuius rei causa est, partim malitia Diaboli tentantis, partim propria voluntas, quæ libentius sua decreta & placita, quàm aliena imperia exequitur. Hac ergo ratione sub virtutis imagine, multos Dæmon illaqueat.

Quàm gratum Deo sit de peccatoribus supplicium sumi, declarat memorabile supplicium illud, quod de Acham sumpsit Iosue, Tulit namque ipsum argentum, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues, & asinos, & oves, ipsumque tabernaculum, & cunctam suppelestilem, & omnis Israel cum eo, & duxerunt eos ad vallem Achor lapidauitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. Quo facto auersus est furor Domini ab eis. Hoc exemplo collige, quàm detestabile sit peccatum, quamque Deo grata sint peccatorum supplicia. Idẽ etiam declarat trium annorum fames, quæ (regnante Dauid) propter Saulis aduersus Gabaonitas tyrannidem vexauit populũ. Ea enim morte filiorũ Saulis sublata est. Iustus enim Dñs, & iustitias dilexit, æquitatem vidit &c. Idẽ etiã colligimus ex illis Prophetæ ad regem Achaz verbis. Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.

Vehementer nobis misericordiam pariter & iustitiam comendatas esse Salomon voluit, cum ait: Misericordia & veritas te non deserant. Circunda eas gutturi tuo, & scribe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus. Vide quo amore erga virtutes has nos affici voluit: qui nõ contentus dixisse, Misericordia & veritas te nõ deserant, voluit etiam vt eas tanquam torquem auream collo circumdaremus, & in tabu-

D d 3 lis con-

COLLE.

Esai. 61.

Ios. 7.

2. Reg. 21.

Psal. 20.

3. Re. 20.

Prov. 3.

lis cordis scriberemus. Simul & illud vide, quomodo cum misericordia veritatem coniunxit. Sunt enim qui Diabolo ita suadente, in pauperes profuli, in tuos verò sunt avari atque tenaces. Cùm tamen vel vnum iustitiæ opus neglectum, satis sit ad damnationem: innumera autem bona opera, neglecta iustitia, ad salutem minimè sufficiant. Idem etiam Salomon hoc ipsum docet his verbis. Multi homines misericordes vocantur, virum autem fidelem

Prov. 20. quis inueniet? Fidelitatis nomine, hoc in loco Salomon iustitiam intelligit: Is enim has duas virtutes vbiq; cōiungit. Fidelis enim est, qui fideliter præstat quod debet, & muneri suo plene satisfacit. Fidem autem pro iustitia accipi, ex eo colligimus, quòd cū idem

Prov. 31. Salomon dixisset, Per misericordiam & fidem purgantur peccata, paulo post eandem sententiam repetens, ait: Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Veritas autem in litteris sanctis, iustitia appellatur. Vt Paraly. 2. c. 32. Post quæ, & huiusmodi veritatem, venit Senacherib rex &c. Vbi veritatem pro iustitia posuit.

Quanta cura prouidendum sit, nè pauperibus, & infimæ conditionis hominibus noceamus, declarant illa Salomonis verba.

Prov. 23. Ne attingas, inquit, paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas: propinquus enim illorum fortis est, & iudicabit contra te causam ipsorum.

Magnam diuinæ gloriæ studium Moses in peccato Phogor ostendit: qui quanuis super omnes homines mitissimus esset, ad cædem tamen & sanguinem omnes conuocauit dicens, Occidat vnusquisque proximum suum, qui initiati sunt Beelphegor. Occisique sunt hoc eius præcepto viginti quatuor millia hominum. Quis vnquam iudex adeò seuerus fuit, vt tot hominū millia vno impetu cædi iuberet? Nec minus tamen gratus Deo Phinees filij Eleazari zelus fuit qui honoris diuini offensione ita commotus fuit, vt in lupanar ingressus, scortatores in locis genitalibus gladio transfoderit. Atque hic animus tam Deo gratus fuit, vt magnificis propter hoc verbis à Domino fuerit honoratus, Phinees, inquit, auertit iram meam, qui zelo meo commotus, &c.

Num. 25. Iustitiæ regulam & integritatem illa Domini. Nume. 35. verba commendant, Homicida sub testibus punietur, ad vnus testimonium nullus condemnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur. Exules & pro-

fugi

fugi ante mortem pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti poterunt, ne polluat terra habitationis vestræ, quæ insonitium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum. Ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israel.

Neglecti iuris & obedientiæ supplicium imago illa, & vmbra Samuelis declarauit Sauli his verbis, Faciet tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, &c. quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalech: idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Cras autem tu, & filij tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philistin. Statimque Saul cecidit porrectus in terram. Extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo.

I. Reg. 28.

Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: nec contendas egenum in porta: quia iudicabit Dominus causam pauperis, & confringet eos, qui confixerunt animam eius. Prouerbi. 22. Item Ecclesiastici. 35. Non accipiet Deus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundant loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt? & exclamatio eius super deducentem eas? Hoc est (vt alij vertunt) aduersus ciuitatem eas opem inuocat? A maxilla enim vsque ad cælum ascendunt: & Dominus exauditor non delectabitur in illis: hoc est Dominus libenter exaudiet eas. Eandem sententiam inuenies Exod. 22. in hæc verba, Aduenam non contristabis, nec affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Aegypti: viduæ, & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me: & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus: percutiamque vos gladio: & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli. Inter præcipua verò scelera, quæ Dominus per Prophetas populo suo improperat, oppressio pauperum est. Hinc illud Esai. 3. Quare atteritis populum meum? & facies pauperum commolitis? Item apud eundem. 10. Vx qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei:

Dd 4

vt essent

vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium? &c. Item Hierem. 2. In alis (inquit) tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentium. Hoc dicit, quia pauperes à potentioribus spoliabantur, eorumque se opibus ornabant. Alludit autem hoc in loco eleganter ad eas aues, quæ ex rapto viuunt: quæ correpta præda, ita in eius deuoratione efferantur, vt non rostra modo, sed alas etiam eius sanguine cruentent.

Misericordiam nobis sub interminatione diuinæ vindictæ, illa lex Domini Exod. 22. commendat, Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum: ante Solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis suæ, nec habet aliud in quo dormiat. Si clamauerit ad me, exaudiam eum: quia misericors sum. Verè misericors. Vnde enim hæc misericordię plenissima lex, nisi à pleno pietatis fonte manauit? Cæterum si clamorem iuste patientis exaudit Deus, quid per violentiam, & iniustitiam oppressi?

Haliæetus immundum in lege animal est: quod quidem rapina pascitur. Sed quia viribus destituitur, minutis tantum animalibus infestus existit. Sunt huius generis quàm plurimi: qui in solos pauperes violenti, ostendunt non in alijs sibi deesse voluntatem, sed potestatem.

Restitutio.

Grego.

Gregorius super illud, Esuriui, & non dedistis, &c. Si tanta pœna mulctatur qui non dedit sua, qua feriendus est, qui abstulit aliena? Grego. mor. lib. 15. c. 10.

August.

Quantis largiaris tuum, meliorem elemosynā facis, si reddis alienum. August.

Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam, vbi putas mittendus erit, qui inuasit aliena? Si cum Diabolo ardet, qui nudū non vestiuit, vbi putas arsurus est, qui expoliavit? Idem de ver. Domini. c. 20.

Quod inuenisti, & non reddidisti, rapuisti, quantum potuisti fecisti:

fecisti: quia non plus potuisti, idè non plus fecisti. Qui alienum negat, si poterit, tollit. Idem de verb. Apost.

Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Idem in episto. ad Maced.

Fulgent. Tractans illud Matth. Omnis arbor. &c. Si sterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? aut quid recipiet, qui aliena tulerit, si semper ardebit, qui de suo nõ dederit? Et si iudicium sine misericordia erit illi, qui non fecerit misericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Fulgent.

Pauperibus non dare, tulisse est. Pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre. Ultra omnes crudelitates est, diuitem velle fieri de exiguitate mendici. Cass. lib. 5. Epist.

Quæsitū erat à Socrate cur rideret, respondens ait, video magnos latrones ducentes paruū latronem ad suspendium, qui digniores sunt suspendio. Sacrilegia, inquit, minuta puniuntur, sed magna in triumphis feruntur. Valer. Max. lib. 7.

Vsuræ.

Nihil vsuræ turpius, nihil crudelius: alienas enim hæc negotiatur miseras: & lucrum, alterius infelicitatem facit: & mercedem expetit misericordię, velut timēs nē appareat immisericors: & fictione misericordię profundiorē fodit foueā: in auxiliando conterens inopem: & in porrigendo manū, expellens: & suscipiens quidem vt in portum: naufragio autem tubmitens hunc. Chrysoft. super Matth.

Super illud Matth. 5. Et volenti mutuare, &c. Similis est pecunia vsurarij morsui aspidis. Percussus enim ab aspide, quasi delectatus pergit in somnum, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub vsuræ accipit, sub tempore quasi beneficium sentit: sed vsuræ per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in debitum. Idem vbi supra.

Sacrificium.

- COLLE. ¶ Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quā victimā. Misericordia enim & iudicium gratissima Deo victima est. Cæterum de impiorū victimis idē Salomō ait: Hostiæ impiorū abominabiles Dño: quæ offeruntur ex scelere. Hinc Dñs, Dei te. 23. mercedē prostibuli sibi offerri acriter prohibet, q̄ ea sit abominabilis Dño. Diligit enim iudiciū, & odio habet rapinā in holocaustū. Eò spectat & illud, Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Talibus ergo victimis frustra quis salutem sibi pollicetur.
- Prov. 15.
- Eccl. 34. Dona iniquorū non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis Eccl. 34. Animadvertant hoc qui tota vita perseuerantes in peccatis, huiusmodi donis & sacrificijs salutem sibi in morte pollicentur. Cæterum de sacrificijs ac donis piorū Eccl. 35. dicitur: Oblatio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu altissimi. Et infra. In omni dato hylarem fac vultum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Da altissimo secundum datum eius: quia Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi. Eccl. 35.
- Eccl. 35.
- Ibidem. Sacrificium salutare Deoque gratissimum esse orationem, laudem, & gratiarum actionem, late tractat Dominus Psal. 49. cuius initium est. Deus Deorum Dominus &c. Subdit nanque. Audi populus meus, & loquar Israel &c. Non in sacrificijs tuis arguā te &c. quæ sequuntur vsque Immola Deo sacrificiū laudis &c. & inuocame in die tribulationis &c. Deniq; in fine ait: Sacrificiū laudis honorificabit me, & illiciter &c. Pro quo Hiero. ex Hebr. vertit, Qui immolat cōfessionē, honorificat me: & qui ordinat vitā, ostēdam ei salutare Dei. Hæc autē laudis cōfessio, sunt vituli illi, de quibus
- Osee. 14. Osee. 14. legimus, Reddemus vitulos labiorum nostrorum. ¶ Est & aliud sacrificij genus Deo gratissimum: nempe illud, Sacrificiū Deo spiritus contribulatus. c. c. e. h. d. n. d.
- Osee. 14. Osee. 14. legimus, Reddemus vitulos labiorum nostrorum. ¶ Est & aliud sacrificij genus Deo gratissimum: nempe illud, Sacrificiū Deo spiritus contribulatus. c. c. e. h. d. n. d.
- Num. 18. Leuitis Dominus Num. 18. ait, Omnia quæ offertis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erūt cuncta. Et mox, Non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguiora reseruantes,

uantes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini, id est, ne vestro exemplo filij Israel inducti, deteriora Deo offerant: quæ quidem oblatio polluta esse dicitur. Nostro autem sæculo, si qui parentibus filij, aut filiæ contingant mutili, aut amentes, hos monasticæ vitæ addicunt, eos verò qui ingenio & corpore præstant, mundo reseruant.

Obedientia, Inobedientia.

CV M huius mundi successus præcipitur, cū locus superior *Gregor.* imperatur, is qui ad percipiēda hæc obedit, obediētia sibi virtutē euacuat, si adhæc etiam ex proprio desiderio anhelat. *Greg. in mor.*

Obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruāda est: non timore pœnæ, sed amore iustitiæ. *Greg. mor. lib. 12.*

Tractans illud. 1. Reg. Melior est obedientia quā victimæ &c. *1. Reg. 15.* Obedientia sola virtus est, quæ menti cæteras virtutes inserit, insertaque custodit. Melior est obediētia quā victimæ. Obedientia victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obediētiam vero voluntas propria mactatur. *Greg. 35. mor.*

Citius exauditur vna obediētis oratio, quā decem millia cōtemptorum. *Aug. in opere monach.*

Bonum est obedire maioribus, parere prefectis & post regulas scripturarū vitæ suæ tramitem ab alijs discere, nec præceptore vti pessimo, præsumptione suā. *Hiero. in epist.*

Tantū virtuti adijcies, quātū propriæ voluntati detraxeris. Idē in epist.

Non semper velle debemus quod Deus vult: sed hoc velle debemus, quod Deus vult nos velle debere. *Ansel. de simili.*

Age eia age, qui relinquere omnia disponis, te quoque primū inter relinquenda numerare memento: imo vero maximè & principaliter abnega te ipsum, si deliberas sequi eum, qui exinanivit proter te semetipsum. *Bernar. de contempt. mundi.*

Extorta seu coacta licentia, licētia non est sed violētia. Idē in Epistol.

Nō dabit inobediēti copiā sui tātus obediētis amator, ut mori, quā nō obedire maluerit: sed nec approbat tuæ cōtēplationis inane oriū, qui dicit per Prophetā, Laboravi sustinēs. Idē *(sup. Cant.)*

Sic

Sic profecto, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & perversitas exigit, vt ab eis quæri oporteat, quid vis vt faciam tibi? Non ipsi quærunt, Domine quid me vis facere? Considerare nempe necesse habet minister & vicarius Christi, quid sibi præcipi ve-
 lint, non ipsi considerant quæ sit voluntas præceptoris. Idem in sermo.

Qui vel apertè vel occultè fatagit, vt quod vult ipse, hoc ei prælatus iniungat, ipse se seducit, & frustra sibi blanditur de obedientia: non enim in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit. Idem, ibidem.

Si in die ieiunij mei inuenitur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus: nec sapit illi ieiunium meum, quod nõ liliium obedientia, sed vitium propriæ voluntatis decoxit. Ergo ego non solum de ieiunio, sed de silentio, de vigilijs, de oratione, de lectione, de opere manuum, postremò de omni obseruatione monachi, vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri, id ipsum sentio. Idem super Cant.

Regnũ Dei intra nos est. Quid est hoc regnũ? Sana & libera voluntas hominis, ita se cõformans volũtati Dei, vt nihil velit quod sciat ei displicere: nihil nolit, quod sciat ei placere. Idẽ in epist.

Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur: nec contenta angustijs professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis. Idem de præcept. & dispensa.

Verus obediens mandatũ nõ procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mandatũ peragat imperantis. Idem.

Non attendit verus obediens quale sit quod præcipitur, hoc solo contentus, quia præcipitur. Idem.

Non est dubium quin ampliolem gratiam mereatur, qui paratum se exhibet ante mandatũ, quàm qui obedire fatagit post mandatũ. Idem in sermo.

Ioã. Cass.

Nulla alio vitio tam præcipitem Diabolus monschum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cum eum neglectis consilijs seniorum, suo iudicio persuaserit diffinitionique confidere. Ioan. Cassia. in collat. abb. Moyti.

Tantum est abbatis transire præceptum, vt legas, quantum si contempnas vt dormias. Idem in collat. Daniel. abba.

Non

Non erit caro subiecta animæ, nec vitia rationi, si animus non est subditus creatori. Tunc autem rectè nobis subiiciuntur omnia quæ sub nobis sunt, si nos subiiciamur ei, à quo nobis illa subiecta sunt. Isidor. lib. 1. de sum. bono.

Isidor.

Quanto obedientiores fuerimus præpositis & patribus, in tantum obediet Deus orationibus nostris. Videamus quàm acceptabilia sunt Domino opera & ieiunia eorum, qui suis potius quàm seniorum voluntatibus obsequuntur. Clamant illi, quare ieiunamus & non aspexisti? humiliavimus animas nostras & nescisti? & ille respondet: Ideo, quia in diebus ieiuniorum vestrorum inveniuntur voluntates vestrae. Videmus per inobedientiam animarũ opera non respici, ieiunia non audiri, vota non suscipi. Euf. Emiff. hom. 3. ad monach.

Euseb.
Emiff.

Stant quidem obedientes non iunctis pedibus: sed alterum qui dem ad ministeria prætendunt, alterum vero fixum in orationibus atque immobilem tenent. Obedientia est animæ propriæ perfecta abnegatio per corpus certius ostensa. Clim. Grad. 4. de obedientia gradu.

Climac.

Obedientia est inexamatus atque indiscussus motus, spontanea mors, vita curiositate carens, securum periculum, immediata ad Deum excusatio, metus mortis contemptio, tuta navigatio, confectum dormiendo iter. Obedientia est sepulchrum voluntatis, & excitatio humilitatis. Obedientia est discretionis depositio inter diuitias discretionis. Idem, ibidem.

Tunc demum & labore fatigari deprehenditur hic beatus motus, cum se animaduertit voluntati propriæ obtemperasse, metuens scilicet propriæ voluntatis onus. Idem, ibidem.

Qui patri spiritali nunc quidem obedit, nunc vero inobediens est, is ei comparandus est, qui oculis suis modo collyrium, modo calcem imponit. Idem, ibidem.

Sit nobis ò fili forma optima subiectionis argētum, quod viuũ dicitur: quod quantumlibet infra omnia voluatur, manet tamen omni sordium cõmissione liberum. Idem vbi supra.

Ex obedientia humilitas nascitur: ex humilitate discretio: vt à magno quoque Cassiano in eo sermone quem de discretionem cõscripsit, venustissimè atque altissimè disputatum est. Ex discretionem vero animo clarissimum lumen infunditur, ex quo præuisio nascitur.

nascitur. Quis igitur ad hoc tam præclarum obedientiæ iter non lato animo occurrat, cum ante se tantam honorum copiam propositam videat? Idem, ibid.

Non ero occultator iniquus, nec fraudator inhumanus, ut ea apud vos sileam, quæ silere omnino nefas est. Ioannes Sabbaita summus vir mihi que charissimus, res mihi retulit auditu mirabiles, & memoratu dignissimas. Quod autem is vir à perturbationibus atque passionibus sit liber, atque à mendacio procul, verboque opere mundus, & cum eius experimentum cœperim, noui pater optime. Hic ista mihi ita narravit. Erat (inquit) in monasterio meo quod est in Asia (inde enim iustus ille aduenerat) senex quidam negligentissimus ac parum modestus: quod non iudicandi causa, sed veritati studens dico. Huic erat discipulus iunior Acacius nomine, quem nescio quo pacto sibi acquisierat: simplex quidem animo ac voluntate, sed sensu & ratione prudentissimus: qui tanta ab huiusmodi sene passus est quæ si referre voluero, plurimis certe videbuntur incredibilia. Et post pauca. Cum igitur egisset annos novem sub immiti illo & acerbo sene, migravit ad Dominum: sepultusque est in cimiterio patrum. Post quinque autem dies abiit ad magnum quædam illic senem Acacii magister, dixitque illi, Pater, Acacius mortuus est. Quod cum audisset senior, respondit. Vere senex non id mihi persuadebis. Qui ait, Veni, & vide. Continuo surrexit senex, venitque cum beati pugilis magistro ad cimiterium, clamatque tanquam viueret ad eum qui verè in beata requie vivebat, dicens: Frater Acacii, putasne mortuus es? Tum vero gratus ille obediens, etiam post mortem obedientiam ostendens, magno illi ita de sepulchro respondit. Et fieri quomodo potest pater, ut moriatur homo obedientiæ deditus? Tunc senex ille qui pridie illius magister appellatus fuerat, territus in faciem cum lachrymis cecidit, atque à monasterij abbate petijt, ut sibi iuxta tumulum eius cellulam construere liceret: illic que iam sobriè vixit, dicens pateribus semper, homicidium feci. Idem.

Rem dicturus sum mirabilem, sed vide omnino ne hæsitæ habeo enim eius sententiæ patronum Mosem. Expediit in Deum magis peccare, quam in patrem nostrum, Nam si Deum ad iracundiam prouocauerimus, dux noster illum reconciliare poterit.

Si vero

Si vero ducem ipsum perturbauerimus, nullum iam, qui nobis illi in propitium faciat habemus. Idem Clim. Hæc Climaci sententia pie accipienda & interpretanda est.

¶ Summam totius vitæ Christianæ in charitate & obedientiâ sitâ esse, docet Ecclesi. Filij sapientiæ Ecclesiâ iustorum, & natio eorum, obedientia & dilectio. Horum autem alterum quidè causa est, alterum effectus. Ex eo enim quo quis super omnia Deum diligit, maxime cupit illi placere, & voluntati eius obsequi. Voluntas autem eius est, ut madata eius custodiamus. Hinc illud, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &c.

Obedientiam esse quouis sacrificio Deo gratiorem, declarant illa verba Psal. 39. Sacrificiû & oblatione noluisti, aures autè perficisti mihi: siue ut Hiero. vertit, Fodisti mihi. Holocaustû &c. p. p. n. p. t. d. c. v. In capite libri scriptû est de me, ut facerè voluntatè tuam, Deus meus volui, & legè tuâ in medio cordis mei. Quibus verbis perfectæ obedienciæ munus expressit. Quod autè ait, Aures autè fodisti mihi, cû sensum exprimit, què Esaias insinuauit, cû ait, Dñs Deus aperuit mihi aurè, ego autè nõ contradico, retrorsum nõ abij. In quo perfecta obediencia designatur: quâ idè ipse qui à nobis iuste exigit, gratiæ suæ munere concedit. Quidam autè hoc eodè verbo, perfectæ seruitutis authoramentû significari eleganter putant. Auris enim seruatorû, qui se perpetuè dominorû suorû seruituti sponte addicebât in lege, subula perforabatur. Quod quidè iusti homines præstâr, qui ad æternâ seruitutè sponte sua se Dño dedicarunt. Ceterû de præstatiâ obedienciæ supra sacrificiû, nota est illa Samuelis vox, Melior est obediencia quâ victimæ &c. Cui rei ignoratiâ Saul è re

I. Reg. 15.

gia dignitas deiectû, in summas miseras & calamitates imtulit. Dignitas obedienciæ vel ex eo colligi potest quod in ea salutis nostræ summâ in statu innocentie Dñs constituit: dum certæ arboris fructu primos parentes interdixit: nõ quod noxius ille esset (nullam enim nocentem stirpem genuerat) sed ut habere se Dominum intelligerent, demerique studerè illum, præceptis eius obtemperando, & ab eo quod nec malum quidem per se, nec nocens esset, tamen quia vetitum, abstinendo. Eandem quoque obedienciæ dignitatem Moses ostendit Deuterono. 21. cû filium parentibus non obedientem, lapidari iussit. Grauior enim hæc

hæc poena quàm pro hoc crimine videbatur: nisi quòd hæc ratio-
ne & scelus inobedientiæ vlcisci, & obedientiæ necessitatem vo-
luit declarare.

Verba scripturæ simplicia, magnum frequenter emphasim ha-
bent. Quæ tractatores diuinorum eloquiorum in lucem eruere
debent. Quid enim animo Propheta concipiebat, cum diceret,
Psal. 118. Tuus sum ego, Quod perinde est, ac si diceret, Tuus sum ego, non
meus, non carnis, non peccati, non mundi: Sed tuus per obsequiũ,
per intentionem, per amorem, per plenam resignationem, & obe-
dientiam, & mei ipsius traditionem. Tibi enim & me ipsum, &
omnia mea tempora, omnes sensus, & cogitationes dedicaui, me-
que ipsum totum, velut holocaustum tibi obtuli. Hæc omnia vni
cum illud verbum complectitur. Tuus sum ego.

Fœlix illa anima, qui Sponsæ Christi nomen meretur. Ea verò
est, quæ spiritualiter ea Christo præstat obsequia, quæ carnalis
sponsa viro suo. Talis enim anima (vt paucis multa comprehen-
dam) se & sua omnia exhibet Christo, & omnia rursus quibus
eget, fidenter sperat ab illo. Itaque vt illum supra omnia diligit, ita
illi laborat, illi ornatur, illi in omnibus placere satagit, in illius gra-
tiam omnia facit, & in illius semper obsequio intenta est. Et quæ
admodum quæ habet omnia illi impendit, ita vicissim omnia ab
illo expectat, nihilque ad se pertinere putat, quod ad illum quoque
pertinere non arbitretur. Quæ ergo anima sic se erga Christum
Dominum gerit, hæc verè sponsa illius meritò dicenda est. Ad
quam perinde elogia illa omnia, & amoris nomina, quæ in Cant.
scribuntur, pertinere credendum est. Hoc autem post charitatem
præstat vera resignatio, & spes in Christum.

Perfectissimam resignationis, & obediētiae figuram habes. Nu-
mer. 9. in filiis Israel: quorum oculi diu noctuque in columnam
illam ignis & nubis, quæ illos præcedebat, coniecti erant. Prout
enim illa aut ingrediebatur, aut quiescebat, aut locum mutabat:
ita illi se illius ductui accommodabant, illam semper intuebantur,
& ab illa toti pendebant: nihil suo iudicio aut coniectura sta-
tuentes, sed se totos illius nutui subijcientes. O quis ita penderet
ex Deo, quis ita iudicio & sensui carnis mundique renuncians, se
totum diuinæ voluntatis iudicio & imperio subderet, vt verè quæ
Propheta dicere possit, vt iumentum factus sum apud te. Hoc est
igitur

igitur quod nobis illis verbis semel, & iterum repetitis insinuatur,
Ad imperium Domini proficiscebantur, & erigebant tentoria, & Num. 9.
ad imperium illius deponebant.

Præcipitur arca fieri ex lignis leuigatis, siue quadratis. Quadra-
tum est autem, quod nulla vacillat ex parte, sed quocunque iece-
ris, fida, & solida statione consistit. Tales autem sunt omnes sancti
viri, qui videlicet quidquid acciderit, libenter, velut de manu Do-
mini accipiunt, quique cum Apostolo dicere possunt, In omnibus 2. Cor. 4.
tribulationem patimur, sed non angustiamur: maledicimur, & be-
nedicimur &c. Et, Per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, &
bonam famam, &c. Quadrantur verò ligna hæc à summo illo arti 2. Cor. 6.
fice Deo: quoniam diuersis tentationibus dolati, vitijs omnibus,
& cupiditatibus refecatis, quadratam continent vitam, & ex omni
parte libratam.

Veræ resignationis exemplum illa Dauidis Absalonem filium
fugientis, & arcam in Hierusalem referri præcipientis, verba de- 2. Re. 15.
clarant. Reporta, inquit, arcam Dei in urbem. Si inuenero gratiã
in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernacu-
lum suum. Si autem dixerit mihi, Non places, præsto sum, faciant
quod bonum est coram se. Eodem modo Heli sacerdos Samueli
futuram cladem prænuntianti respòdit, Dominus est, faciat quod 1. Reg. 3.
bonum est in oculis suis.

Perfecta obediētia non solum voluntaria, sed prompta etiam
& cita esse debet. Quod exemplo suo docuit Abraham: qui vbi 2. Gene. 17.
circuncisionis præceptum accepit, statim in ipsa die cum nona-
ginta nouem annorum esset, circumcidit carnem præputij sui, &
Ismaelis filij, & omnium vernaculorum & famulorum quos
domi aiebat. Eandemque obediētiæ celeritatem præstitit,
cum Isaac filium immolare iussus est: Confurgens enim no-
ctu, strauit asinum suum, ducens secum duos iuuenes, & Isaac
filium suum. Ad huiusmodi autem obediētiã nos illa Prophe-
tæ vox hortatur. Hodie si vocem eius audieritis, &c. *Psal. 94.*

Fides tunc maximè commendatur, cum nullum ad creden-
dum argumentum adest: vt ibi, Loquimini ad petram &c. *Num. 20.*
Sic etiam spes in desperatissimis rebus præcipuè laudatur:
qualis Susannæ fuit. Sic etiam, illa obediētia laudem maxi-
mam promeretur, in qua non alia obediēdi ratio, quàm sola

Et impe-

imperantis voluntas est.

In equo generoso hoc præcipuè requiritur, vt facile obtemperet infidenti, & promptissime flectatur quò sesseri libitù fuerit. Hoc est autem quod potissimum Dominus requirit à suis, vt videlicet ad omne eius imperium paratissimi sint, siue cum ad exteriora vocat, siue cum ad interiora reuocat. Nam qui contemplationi addicti sunt, difficulter se ad actiuæ vitæ opera conuertunt: cõtra vero faciunt, qui se totos actioni dederunt. At fidelis & obediens Dei feruus, dicere cum Propheta debet, Paratum cor meû Deus, paratum cor meum, siue ad interiora, siue ad exteriora voces.

Psal. 107.

Liberalitas, Auaritia, &c.

Grego.

Longa nostra desideria increpat vita breuis: in casum multa portantur, cum iuxta est, quo pergitur. Gregor. in homil. 35° super Euang.

Non est census in crimine, sed affectus. Ideo Lazarus pauper fouetur in sinu diuitis Abrahæ, qui seipsum puluerem & cinerem pensabat. Greg. in mor. lib. 10. c. 28.

Super illud, Radix omnium malorum cupiditas. Cui cupiditas dominatur, subiectus proculdubio omni vitio esse conuincitur. Greg. lib. 15. c. 10.

August.

Multo est mirabilius non in hære diuitijs quas possideas, quàm omnino eas non possidere. Aug. de mori. Ecclesi.

Auaritiæ morbus nunquam melius compescitur, nisi cum dies mortis sine obliuione meditatur. Idem de Conflict.

Auarus vir inferno est similis. Infernus autem quanto scunque deuorauerit, nunquam dicit, satis est: sic et si omnes thesauri confluxerint in avarum. Idem in Epist. ad Comitem.

Quæ est ista auiditas concupiscentiæ, cum & ipsæ belluæ habeant modum? Tunc enim rapiunt quando esuriunt, parcunt vero prædæ cum sentiunt satietatem. Insatiabilis est sola auaritia diuitum: semper rapit, & nunquam satiatur. Neque Deum timet, neque hominem reueretur: nec patri parcat, nec matrem cognoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat. Viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in seruitium reuocat, testimonium falsum profert. Res mortui occupantur, quasi & qui id faciunt, non

non moriantur. Quæ est illa animarum insania? Amittere vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere cœlum. Idem de verb. Domini.

Si Deum digne amemus nummos omnino nõ amabimus. Erit tibi nummos instrumentum peregrinationis, quo utaris ad necessitatem: non ad irritamentum cupiditatis, quo fruaris ad delectationem. Vtere mundo, non te teneat mundus: quò intraisti, iter age: exiturus venisti, non mansurus. Idem super Psal.

Cur ea quæ ad vsum tibi diuturna esse non possunt, ad supplicium diuturna deposcas? Caue infidias, caue fraudes. Ambro. super Luc.

Merito clamat Propheta, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere: Quid enim mihi profunt, si mecum post mortem esse nõ possunt? Hic acquiruntur, hic relinquuntur. Somnum igitur loquimur non patrimonium. Vnde bene ait Propheta, dormierunt somnum suum &c. Idem in sermo.

Modus liberalitatis tenendus, vt quod bene facis, quotidie facere possis. Idem.

Super illud Ioan. Attulit ager cuiusdam diuitis &c. Sicut hi qui per insaniam mente translati sunt non iam res ipsas sed passionis suæ phantasias vident: ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum credit videre, semper redditus computat. Aurum gratius quàm Solem intuetur: ipsa eius oratio & supplicatio ad Dominum aurum quærit. Idem.

Vberior est nummus ex paruo, quàm thesaurus ex maximo: quia non tantum quod detur, sed quantum deerat perpenditur. Nemo plus tribuit, quàm qui sibi nihil reliquit. Idem lib. 1. de viduis.

Non solum quæritur quantum, sed de quanto & quo animo detur. Idem super epist. ad Corinth.

Non illa perfecta est liberalitas, si iactantiæ causa magis quàm misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Idem lib. 1. de offi.

Diuitiarum amor insatiabilis, longe amplius torquet animam quàm refrigerat vfu suo: quarum acquisitio quidem laboris, possessio timoris, amissio plena doloris inuenitur. Bernard.

Bernard.

in quodam sermone.

Auaritia rotis vehitur quatuor vitiorum: quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis obliuio. Porro iumenta trahentia, tenacitas & rapacitas: & is vnus auriga ambobus præsidet, habendi ardor. Sola quidem auaritia quia conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore. Idem super Cant. sermo. 39.

Nihil in hac vita laboriosius quam desiderijs terrenis æstuarere, & nihil hic quietius quam huius seculi nihil appetere. Idem in serm. 6.

Leo Papa. Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullumque est iustitiæ in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Leo Pap. in serm.

Virum catholicum & præcipuè Domini sacerdotem, sicut nullo implicari errore, ita nulla oportet cupiditate violari. Mēs enim pecuniæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum. Idem in sermone.

Hugo. Duo sunt quæ illicitè solent acquirere. s. superbia & cupiditas: & duo quæ male fruuntur acquisitis, gula & luxuria. Superbia Diabolo clausit cælum: gula primo parenti abstulit paradysum. Auaritia diuiti aperuit infernum: intemperantia vero adhuc corrumpit mundum. Hugo lib. 2. de Claustr. animæ.

Alanus. Auaritia est gloriæ seu quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido. Ibidem.

Auaritia est, per quam in animis hominum deficitur pecunia, imo diuinæ venerationis exhibetur authoritas. Proh pudor! metallorum onera largiuntur honores ad metalli pondera ponderatos. Iam numus patriarcha noster efficitur, qui quosdam in archiepiscopatus intronizat apicem: quosdam in episcopalis fastigij erigit honorem: hos in archidiaconalibus adaptans officijs, alios aliarum pedestrium dignitatum cœquans negotijs. Alanus de conquest. nat.

Origen. An non tibi videtur à terra deuorari ille, qui semper de terra cogitat, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, qui de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam ponit in terra, qui ad cælum non respicit, qui futura non cogitat, qui

tat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat, & ad æterna non suspirat? Talem cum videris dicito, quia deuorauit eum terra. Origen. hom. 19. super illud Leuit.

Omnium malorum radix est cupiditas, transgressionis mater, Pet. Rau. magaistra nocendi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, fictaria virtutum, seditionis origo, fovea scandalorum. Pet. Rau. in sermo.

Radix omnium malorum est cupiditas. Quæ in primis hoc malum habet: quod dum ingerit transitoria, abscondit æterna: & dū à foris posita conspicit, intra se latentia non introspicit: & dū aliena quærit, factori suo semetipsum reddit alienum. Euseb. Emiss. hom. in Pentecost.

Honestius est rem negare, quam logos terminos dare: quia minus decipitur cui celeriter negatur. Vnde ad multam instantiã res exhibitæ cara videtur emptione. Gratius est donum quod venit ante preces. Casio. in epist.

Quam multos seducit cupiditas, quam plures perdidit auaritia? Innocent. Balaam asella redarguit, & pedem sedentis attriuit, quia captus cupidine promissorum, disposuit maledicere Israeli. Achor populus lapidauit, quia tulit argentum & aurum de anathemate Ierico. Naboth interemptus est, vt Achab vineam possideret. Giezi lepra perfudit, quia petijt & recepit argentum & vestes sub nomine Helisei. Iudas laqueo se suspendit, quia vendidit, & tradidit Christum. Ananiam & Saphiram subitanea mors extinxit, quia de pretio agri defraudauit Apostolum. Edificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit aurum & argentum, quasi lutum platarum: sed ecce Dominus possidet eam, & percussit fortitudinẽ eius. Innocentius de vilit. conditionis huma.

Auaritia secundum Apostolum est Idolorum seruitus. Quia sicut idolatra seruit simulachro sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultum idolatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ diligenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulachrum, & iste cum omni cura custodit thesaurum. Ille spem ponit in idolatria, iste spem constituit in pecunia. Ille timet mutilare simulachrum, & iste timet minuere thesaurum. Idem Ibidem.

Radix malorum est cupiditas. Hæc sacrilegia committit & furta, rapinas exercet & prædas, bella gerit & homicidia, simoniacè vendit & emit, iniquè petit, & recipit, iniuste negotiatur & sceneratur. Instat idolis & imminet fraudibus, dissoluit pactum & violatiuramentum, corrumpit testimonium & peruertit iudicium. Idem, ibidem.

Ioa. Cli.

Plurimi sapientissimi doctores post tyrannum luxuriæ, hunc avaritiæ millecipitem spiritum statuere consueverunt. Itaque ne insipientes nos sapientum commutemus ordinem, eandem regulam terminumque secuti, pauca prius de morbo ac sic postmodum de ipsius curatione loquemur. Avaritia siue cupiditas est Idolozum veneratio, infidelitatis filia, infirmitatum occasiones præfert, senectutis est vates, terræ siccitatem præcinit, venturæ fami prospiciendum suadet. Auarus est euangeliorum irrisor, trāsgressorque voluntarius. Clim. Grad. 16.

Neque fluctus vnquam deerunt mari, nec avaro iracundia & mæror deesse poterit. Qui avaritiæ materiam contempsit, hic lite omni & controuersia liber euasit: qui vero possidet amat, pro ac etiam vsque ad mortem corrixabitur. Fides constans circumcidet curas: porro mortis memoria corpus ipsum quoque abnegabit. Non fuit in Iob vllum avaritiæ vestigium: atque idè priuatus omnibus sine turbatione perstitit. Radix omnium malorum cupiditas & est, & dicitur. Hæc enim & scelera, & furta, inuidias, cædes, diuortia, inimicitias, procellas, iniuriarum memoriam, crudelitatem, mala denique omnia inuenit. Idem, ibidem.

Chrysof.

Non amabit proximū, qui aurū amat. Chrysof. sup. Ioannem. Qui non indiget alienis, sed sua sibi sufficere existimat, omnium est ditissimus. Idem.

Vrsi & Lupi saturati rapinam relinquunt: auaris autem nulla satietas. Idem.

Inexplebilitas admodum violenta est, & avaritia præpotens: rapaces vitam hominum perturbant: & huius quidè rapinæ sunt, deliciae autem aliorum: in ipsum cadit execratio, fructio in alios: aduersus ipsum eduntur suspiria, abundantia contingit alijs: aduersus ipsum funduntur lachrymæ, ab alijs usurpantur pecuniæ: ipse apud inferos punitur, & alijs sapenumbrè in ipsius diuitijs volupcuantes cantillant. Idem.

xiii. A.

§ 33.

Horum

Horum itaque trium puerorum quos Nabuchodonosor in fornacem mitti iussit, nos virtutem debemus imitari. Siquidem aurea nunc imago proposita est, pecunia scilicet, in qua mamonæ formatur effigies, & ad seruiendum sibi cupidorum corda sollicitat. Sed nequaquam nos aut sonus tubarum, aut citharæ concentus, reliquaque diuitiarum incentiua commoueant, ut imaginem adoremus avaritiæ: Sed etsi ardentem fornacem paupertatem dico intrare cogamur, eam tamea ipsam subeamus, tunc blanda nos in medio flammarum circumuolabit roris aspersio. Non igitur horrescamus paupertatem, quod eam fornacem audimus nominare, neque contra pulchritudine imaginis auræ capiamur. De huiusmodi enim fornace Lazarus non minus quam illi tres pueri clarus egressus est. At contra diues ille purpuratus qui imaginem adorauit æterno est deputatus incendio. Idem super Matth. hom. 4. ope. perfect.

Demosthenes interrogatus quid homo simili Deo haberet, dixit: Benefacere, & vera dicere. Demosth.

Parua beneficia tempestiua, maxima sunt accipientibus ea in aduersitate. Democri.

Parua potius largire, quam magna promitte. Hoc enim periculo vacat: & qui accipit re non verbis indiget. Idem.

Vinum quidem mutatur cum vasis: diuitiæ autem sequuntur mores possidentium. Socrat.

Paupertas multis rebus indiget inexplebilitas omnibus. Aristot.

Diogenes interrogatus quæ nam essent feræ pessimæ dixit: In motibus vrsi & leones, in ciuitatibus autè publicani & sycophatæ. Diogen.

Si expèdas vbi nõ oportet, parcus eris vbi oportebat expèdere. Chilon.

Vtere quæstis modicè cum sumptus abundat. Cato.

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Lapis Lidius auri index, aurum hominum.

Auarus volens, pauper est.

Avaritiæ semper vicina est crudelitas. Cleobolus.

Fædo quæstus mox erit calamitas comes.

Liberalitas optima conciliatrix animorum.

Liberalem oportet esse sed pro facultate.

Nihil ita nos decet quam merenti vel honorem exhibere vel opem ferre.

Ec 4

Omnium

Omnium est dulcissimum acquirere. Sic avarus.

Parlimonia & labore crescunt res.

Valer.

Auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifesta prædæ au-
dissima vorago, nec habendi fructu foelix, & cupiditate quærendi
miserrima. Valer. lib. 9.

Cicero.

Non ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas ape-
rire non possit, neque ita referanda, vt pateat omnibus. Sequuntur
enim largitionem rapinæ. Cum enim dando egere cœperint
homines, alienis bonis manum afferre coguntur: neque tanta stu-
dia assequuntur eorum quibus dederunt, quanta odia eorum qui-
bus ademerunt. Idem. 2. offi.

Sunt multi splendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt ab alijs quod
alijs largiantur: ijque arbitratur se beneficos in suos amicos visum
iri, si locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abest
ab officio vt nihil magis officio possit esse contrariu. Idē. 1. offi.

Propensior liberalitas esse debet in calamitosos, nisi forte erūt
digni calamitate. Benefacta enim (vt ait Ennius) male locata, ma-
lesacta sunt. Idem lib. 2. offi.

Nihil est tam angusti animi, tamque parui, quàm amare di-
uitias. Nihil honestius magnificentiusque quàm pecuniam con-
temnere, si non habeas: si habeas ad beneficentiam liberalitatem-
que conferre. Idem. 1. de offi.

Nunquam expletur nec fatiatur cupiditatis sitis: nec solum ea
quæ habent libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi me-
tu. Idem Parad. 1.

Auaritia insatiabilis immensa & incredibilia potest. Ita enim
hominum mentes obstrictas tenet, vt eas nullo tempore respira-
re permittat. Idem in Vatin.

Auaritia senilis vituperanda est maximè. Potest enim quicquã
esse absurdus, quàm quò minus viæ restat, eò plus viatici quære-
re? Idem in Cat. maio.

COLLE.
Eccl. 18.

Liberalitatis rationem & modum ostendit Eccl. his verbis. Fili
in bonis ne des querelam, & in omni dato non des tristitiam ver-
bi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic & verbum melius
quàm datum. Stultus acriter improperebit, & datus in discipli-
nati tabescere faciet animam. Huc pertinet & illud. Datus insi-
pientis

piensis non erit utilis tibi: oculi enim eius septemplices sunt.
Exigua dabit, & magna improperebit, & apertio oris illius in-
flammatio est. Pro quo & alius vertit: Et os suum in ore præconis
aperiet.

Eccl. 20.

Veræ liberalitatis ac benignitatis David præbuit post victo-
riam aduersus amalechitas exemplum. Cum enim socij qui ad-
uersus hostes dimicauerant, prædam quam cœperant, partiri cum
ijs qui ad sarcinas lasi remanserant, noluisent: David contra,
non indignabundus (vt rei indignitas postulare videbatur) sed
clementer & benignè respondens, Non sic (inquit) facietis fratres
mei de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodiuit nos, nec au-
diet vos quisquam super sermone hoc, æqua enim pars erit euntis
ad bellum, & remanentis ad sarcinas.

I. Reg. 30.

Olim habuit stimulos auaritia, cupiditatem videlicet, & ne-
cessitatem. Hæ namque sunt duæ illæ sanguisugæ filix dicentes
semper, affer, affer, modo vero his adiungitur vanitas, ociositas, &
immodicus vsus deliciarum, quorum vnumquodque dicit item,
affer, affer. His igitur ventis auaritiæ fornax incensa, flammis suis
omnia vorat.

Percute, inquit Dominus Amos. 9. cardinem, & mouebuntur
super liminaria: auaritia enim in capite omnium, & nouissimum
eorum in gladio interficiam. Quibus verbis excidium Dominus
Ciuitati propter pecuniæ studium comminatur. Hoc enim per-
cussio cardinū, & motus super liminarium designat. Quod si illo
tempore tantopere hæc auaritiæ pestis grassata est, quid de hac
ætate nostra dicemus, in qua tâta auditate omnes pecuniæ inhiât,
vt vix quicquàm se se loco mouere, vel os aperire: nisi pecuniæ,
aut vtilitatis obtentu velit? Itaque sicut in hoc naturali mûdo pri-
mus ille cœlestis orbis motus omnium aliorum causa est: ita pecu-
nia cupiditas omnium penè humanarum actionum est origo.
Quis autem hoc miretur, cum pecuniæ obediant omnia? Pecuniæ
enim dignitates, pecunia honores, pecunia voluptates, pecu-
nia nobilitatem, & omnia tandem præstat. Quò minus mi-
randum est, si ea in regno cupiditatis, cunctarum penè actionum
improbiorum præcipua causa sit.

Cur Apostolus auaritiam potissimū inter omnia vitia idolorū
seruitutem appellat? Hoc in causa esse puto, quod avarus nō solum pe-
cuniæ

Ec 5 cuniæ

cuniae obsequio totus addictus est, & pecuniam supra Deum diligit, in eaque & spem omnem, & amorem, & felicitatem (quae in vno Deo collocanda erat) reponit: sed etiam quia cum avarus iniuste aliena detineat (ideoque in statu damnationis tota vita perseueret) ipso quidem opere vanam esse fidem, atque religionem testari videtur: neque superesse aliquid, quod in alia vita merito timendum sit: quandoquidem ipse ita se gerit, ac si nihil illi post hanc vitam timendum esset. Quin Idolatrias deterior quodammodo esse videtur: multi namque inter idolatras, idola ipsa velut numen quoddam verentur, eorumque metu ac maleficio deterrentur (quod in historijs passim videre licet) quod tamen avarus non facit: cuius tota vita impietatis & rapinae studium est. Inter apophthegmata refertur, quaedam Pythagorae discipulum calceos a sutore emisse. Cum autem postero die pecuniam quam erat pollicitus referret, mortuum esse audiens, pecuniam non inuita manu secum deulit. Cum is postea ob sceleris conscientiam saepe extimularetur, eam in defuncti domum proiecit, dicens. Tibi ille viuit, alijs mortuus est. Hoc fecit homo ethnicus, quod tamen non facit avarus.

Prou. 15. Conturbat domum suam, qui seclatur avaritiam, qui autem odit munera, viuet. Avarus enim domesticos omnes vrget, vt lucris studijs supra vires etiam incumbant. Quod si aut remissius se gerat, aut aliquid eorum negligentia pereat, clamant protinus, disfrumpuntur, vociferatur, ac ita domum suam conturbare merito dicuntur. Huc spectat & illud, Infernus, & perditio nunquam implentur: similiter & oculi hominum infaciabiles.

Prou. 27.

Hiere. 6. Adeo late patet avaritiae malum, vt Dominus per Prophetam dicat: A minore vsque ad maiorem omnes avaritiae studet, a Propheta vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolu. Hinc illud Sap. 15. Sed & extimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitae compolitam ad lucrum, & oportere vndecumque etiam ex malo acquirere. Hoc autem multi fideles, non quidem verbis, sed re ipsa ita profitentur, qui omnes curas, & cogitationes suas, & omnia vitae consilia ad captanda lucra dirigunt.

Ecl. 10. Auaro nihil est scelestius. Quid superbis terra & cinis? Nil est iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Pro quo
alius.

alius vertit. Nam pro vita ipsius eruere quisquam viscera sua cogitur. Hoc est non parcat vitae, vt pecuniae parcat. Hinc illud. Viro cupido, & tenaci, sine ratione est substantia: & homini liuido ad quid aurum? cum illud non ad vsum, sed ad custodiam habeat? Supplicium autem eius illa verba designant: Qui aceruat ex animo suo iniuste, alijs congregat: & in bonis illius alius luxuriabitur.

Abalon capillis suis suspenditur in quercu, mulus vero, cui insidebat, pertransijt. Hac similitudine avari hominis, & opulenti imago, poenaque describitur. Capillis enim suis suspenditur, & a mulo deseritur: quoniam in morte possessio quidem eius transit: rapinae vero, & avaritiae suae culpa manet, quae illum aeterno suspendio cruciabit. In hoc ergo saeculo male partas opes alijs fruendas relinquit, ad futurum vero rapinarum culpas sibi perpetuo luendas reseruat. Vnde est illud, Diues cum dormierit, non sumet omnia: aliqua enim sumet, aliqua relinquet, sumet quidem sibi poenas, relinquet autem haeredibus diuitias.

Diuitia diuites.

Sine dolore amittitur, quod sine amore possidetur. Et ideo *Gregor.* Iob. Sine amore possedit, quod laetus amisit. *Gregor. in mor. lib. 1. c. 4.*

Abstrahunt diuitiae mentem a diuino amore, dum faciunt diuersa cogitare. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Ideo iustus fuit Iob qui ad tam sedula Dei sacrificia, sic occupatus vacauit. *Greg. vbi supra.*

Gregor. super illud, Aperiet oculos, sic ait: Cum dormit diues, aperit oculos: quia in morte videre cogitur, quae prouideri contempsit. Vide hoc aureum cap. vbi diuites comparat pauperi se diuitem esse somniantem. Mor. lib. 18. c. 10.

Quantò nunc diuites sublimius eleuantur, tantò tunc contra se grauius ingemiscunt. Aperiant oculos ad supplicia, quos hinc tenuerunt clausos ad misericordiam: vilia & fugitiua fuisse cognoscunt, quae cum tenuerunt, magna & mansura videbantur. *Gregor. vbi supra.*

COLLE. ¶ Modestiam & parsimoniam commendat Salomon, cum sic Dominum percatur. Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar: vanitatem & verba mendacij longe fac à me. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: ne forte satiatus illiciar ad negandum: & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus, furer, & peierem nomen Dei mei. Quam sit autem diuitiarum possessio vilis, declarant illa eiusdem Solomonis verba, Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere non possit? Prouer. 27.

Valde timendum est illud verbum, Si diues fueris, non eris immunis à delicto. Hinc & illud, Beatus vir, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunie thesauris, &c. quæ sequuntur. Ecclesiast. 31. Cæteri hominum à tribus hostibus infestantur: at diuites præter hos, quartum habent hostem nempe diuitias: quæ non modo opportunitate peccandi ad illicita rapiunt: sed impunitatem etiam pollicentur. Hinc Seneca diuitem monet, vt cum opibus circumfluit, se velut in lubrico retineat. Magnum enim est, peccare posse, nec velle. Vnde est illud, Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit, vbi supra.

Venatio Leonis onager in deserto: sic pascua diuitum sunt pauperes. Contrà hos autem est illud. Pannis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. De morib. diuitum nonnulla inuenies. Eccl. 13.

Quam difficile qui pecunias habent, innocentiam tueantur late docet Eccl. 31. Multi (ait) dati sunt in auri casus, & facta est in specie illius, perditio illorum. Pro quo alij clarius vertunt. Multi propter aurum ad casum dati sunt, &c.

Ex puluere Ægypti Moyfi virga percusso, innumerabiles cinifes geniti sunt: qui Ægyptios die noctuque pungebant. Hoc autem terrenarum possessionum puluis habet, quod innumeras ex se curas, & sollicitudines parit. Vnde Dominus in Euangelio spinas appellauit diuitias: quoniam (vt D. Gregorius ait) cogitationum suarum aculeis mentem lacerant: & dum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.

Oratio,

Oratio, modus orandi, orationis
comites.

Quisquis pro alijs intercedere nititur, sibi potius ex charitate Gregor. suffragatur: & pro se tantò citius exaudiri meretur, quanto deuotius pro alijs intercedit. Greg. in mor.

Conditoris auribus illa maximè oratio commendatur, qua pro inimicis quoque intercedere nitimur. Idem in moral.

Qui rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum solicite ad interiora recurrunt. Idem in mor.

Sancti quò ardentius Deo inhaerent, ab ipso accipiunt, vt ab ipso petant, quod eum facere velle nouerunt: Sic sitim & aquam habent ab eodem. Idem vbi supra.

Sæpe Deus eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta eius in tranquillitate contemnit. Sanctos etiam in afflictione adiutores non habet, qui habere socios in hylaritate contemnit. Gregor. vbi sup. lib. 5. c. 30.

Talem se mens, cum cessat ab oratione, exhibere festinet, qualis apparere in ipsa oratione exoptat. Vnde dicitur, Ne iteres verbum in oratione, id est, cum mala defleueris, ne iterum facias, quod iterum plangas. Idem sup. lib. 10. c. 16.

Diffidit mens se accipere posse in oratione quod appetit, quæ reminiscitur, nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Dignum est enim, vt ab eius beneficijs sit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Idem, vbi sup. c. 17.

Cum se mens ad orationem erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus antea otiosa libenter premebatur. Idem, vbi sup.

Apud iudicem misericordem sæpe tristitia quæ orantem aggrauat, ipsa subtilius orat pro nobis. Ideò dicit: Cum te consumptum putaueris, oreris vt Lucifer. Grego. vbi sup. c. 15.

Super illud ex Iob, Leuabis aut Deum faciem tuam, sic Gregor. Cum reatu culpe deprimatur, leuare ad Deum faciem cordis nostri veremur. Cum verò lamentis culpa diluitur, & sic penetrata planguntur, vt plangenda non perpetentur, magna menti fiducia nascitur: & ad conspicienda superne retributionis gaudia, mēs

nostra

nos tra leuatur. Gregor. vbi sup. lib. 16. cap. 10.

Gregor. super illud Ioan. si cor nostrum non reprehenderit nos, fiducia habemus, &c. sic ait: Si quod præcipit, facimus, quod petimus obtinebimus: debet enim oratio fulciri operatione, & oratione operatio. Mor. 18. c. 3.

Edo magis sancti exaudiuntur ad meritum, quod citius non exaudiuntur ad votum. Ex dilatione enim crescit desiderium. Grego. 20. Mor. c. 25.

August. Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facile à cœlesti desiderio frigesimus. Quapropter alsiduo indigemus munimento, vt expergefati ad Deum nostrum verum & summum bonum, cum diffuimus, recurramus. Aug. in Manuali.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt, quam legendo & audiendo. Idem in Epist.

Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitante venire: nullum inuitatum salutem suam nisi auxiliante Deo operari: nullum nisi orantem, auxilium promereri. Idem de Eccles. dogm.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur: vtrunque bonum est si licet: si non liceat, melius est orare, quàm legere: quia in lectione cognoscimus quod facere debemus, in oratione eadē accipimus quæ postulamur. Idem.

Spiritus gratiæ facit, vt habeamus fidem, fides orando imperat, quod lex imperat. Idem.

Scio quia male mihi est præter te Dñe, non solum extra me, sed etiã in me ipso: & omnis copia quæ Deus meus nõ est, egestas mihi est. Ibidem lib. 14.

Conferamus nos ad te, & bene nobis erit de te: Malum est nobis de nobis: Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Idem de verbis Domini fer. 4.

Oratio tua loquutio est ad Deum: quando legis, Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo loqueris. Idem sup. Psal. 75.

Tunc porro in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur. Tales orationes veræ sunt multis, crebræ paucis. Idem sup. Psal. 118.

Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidē orationes habere, sed eas breuissimas tamen, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa

illa vigilanter erecta (quæ oranti plurimum necessaria est) per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Idem ad Probam.

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtilius, magis nouit medicus quàm ægrotus. Idem in lib. senten. Prosp.

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, Dæmonibus autem est flagellum. Idem in serm.

Multum precari, est Deum quem precamur, diuturna & pia cordis exercitatione pulsare: nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur: plus fletu quàm affatu. Idem ad Dioscor.

Oratio Deum vngit, sed lachryma pungit: hæc lenit, illa cogit. Idem in serm.

Orationis puræ magna est virtus: & velut fidelis nuntius, mandatum peragit: & penetrat, quod caro non peruenit. Idem super Psal. 65.

Oratio refectio est ieiuniorum: duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat: Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine refectioe orationis, non potest animam perfectè nutrire. Idem in serm.

Cum aliquid aliquando tardius dat Deus, commendat dona non negat. Desiderata diu, dulcius obtinentur, citò autem data vilescunt. Idem, de verb. Dom. c. 1.

Aug. super illud. Quodcunq; petieritis, &c. sic ait. Male vsurus eo quod vult accipere, Deo potius miserante nõ accipit. Proinde si hæc ab illo petuntur vnde homo læditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.

Non tu accipiendo proficis, & Deus in dādo deficit: quantum libet capaces fauces, capacem ventrem afferas, fons vincit sitientē. Idem de verb. Apo. c. 16.

Ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Hieron. super Marc.

Quoties pro centum animabus psallimus, vel missa canitur, tantum prodest cui libet, quantum si pro qualibet caneretur. Idem in Epist.

Lectioem frequenter interrumpat oratio, & animam iugiter adhaerentem Deo grata vicissitudo sanctæ operationis accendat. Idem ad Demetria.

Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Idem ad Letam.

Hieronymus de orationis suæ perseverantia sic ait. Memini me clamantem diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam rediret Domino imperante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam: & mihi met iratus & rigidus, solus deferta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera montium, rupiùm prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserimæ carnis ergastulum deponebam: & (vt ipse mihi testis est Dominus) post multas lachrymas, post cælo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi agminibus interesse Angelorum, & lætus gaudensque cantabam. Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. Ibidem.

Ambr.

Si pro te rogas tantum, pro te solus rogabis: si autem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt. Ambr. in Hexame. lib. 1.

Multi minimi dum congregantur unanimis, sunt magni: & multorum preces impossibile est contemni. Idem lib. de pœnit.

Bernar.

Orando bibitur vinum spirituale lætificans cor hominis: vinum scilicet Spiritus sancti, quod inebriat mentem, & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectans interiora arentis. concientia, escas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra, fidem roborans, spem confortans, vegetans ordinatque charitatem, & impinguans mores. Ber. in Epist.

Licet omni hora, & omni loco oculi Domini nos speculentur, maxime tamen in oratione: licet enim semper videamur, sed tunc etiam presentamus nos, & ostendimus quasi faciem ad faciem cum Domino colloquentes. Bernar. in Epist.

Timida oratio cælum non penetrat, quia restinguit animum timor immoderatus, vt omnino non dico ascendere, sed procedere nequeat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, eò quòd non habeat vigorem. Temeraria ascendit quidem, sed resilit: resistitur enim ei, nec tantum non obtinet gratiam, sed meretur offensam, Quæ verò fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit,

fuerit, cælum sine dubio penetrabit: vnde certum est, quòd vacua redire non possit. Idem in serm.

Scienti legem & non facienti peccatum est illi. Propterea sciens quia in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda sunt, vt conualescas ad agendum quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instanter, ora perseveranter. Idem ibidem.

Despiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, seculi curis *Hilari.* anxiz, & rerum corporalium desiderijs implicata, bonorum operum fructibus infœcunda.

Oratio est in terrestri corpore incorporea operatio, aspectus *Simon.* immotus animæ in fide Deum aspiciens: ordo rationalis animæ ad *Cassia.* Deum, cui festudio subdit: consentientia animæ ante Deum, allocutio diuinas aures pulsans: suauius clamor in sensu cordis: negatio omnium (dum agitur) corporalium actionum: restrictio sensuum, obliuio sui & omnis creaturæ, portus vago spirituum, presentatio sui coram iudice: disiudicatio sui ad mortem æternam: diffidentia suarum actionum: præuentio ante aduentum: id est, iudicium ante diuinum iudicium: verum animæ speculum, luminare splendidissimum: lux inuisibilis ad actionem inuisibilem: vmbra æstuantem refrigerans: iactatio sui in Deum, nihil volendo, nisi quod illi fuerit gratum. Simon Cassia.

Multum iuuat orationis puritatem, si omni loco vel tempore *Beda.* nos ab actibus temperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigemus, & linguam. Quæcunque enim sæpius agere, loqui, vel audire solemus, eadem necesse est sæpius ad animum, quasi solitam propriamque recurrant ad sedem: & sicut volutabra fues palustria, columbæ limpida solent frequentare fluentia: ita cogitationes immundæ impuram mentem perturbant, castam verò spirituales sanctificant. Beda de templi Salo.

Non conciliat Deum multiplex orationis sermo, sed purissima *Isidor.* sinceraque cordis intentio. Isido.

Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mudat à vitijs, subleuat *Cassio.* ad cœlestia, reddit capaces, & dignos ad accipienda bona spiritualia. Cassiodor.

Oratio est pax mentis & humilis ad Deum conuersio, fide, spe, *Hugo.* & charitate subnixæ. Hugo.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum *Cassia.* me festi-

me festina &c. Huius versiculi oratio in aduersis vt eruiamur, in prosperis vt feruemur, ne extollamur, incessabili iucunditate fundenda est. Huius igitur versiculi meditatio in tuo pectore in-
dirupta voluatur. Hunc in opere quolibet siue ministerio, siue in itinere constitutus, decantare non desinas: hunc & dormiens, & reficiens, & in vitimis naturæ necessitatibus meditare. Ioan. Casia. in collat. 10. Isaac cap. 10.

Oratio posita est, per quam ira Dei suspenditur, venia procuratur, poena refugitur, & præmiorum largitas impetratur: Cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur, præsentem sibi facit, quem videre non præualet: ad penetrandum iudicium precator admittitur, & nullus inde respuitur, nisi qui in ea tepidus inuenitur. Idem super Psal.

Virtutem sanctæ orationis intēde: quia tantò se credit celerius audiendam, quantò de imis penetralibus clamat ad Dominum. Idem super psal. 101.

Saluia.

Aures eius in preces eorum. Per id quod dicitur, diuinis aures in precibus seraper esse iultorum, non audientia tantum Dei, sed quædam quasi obedientia demonstratur. Semper enim audit, semper exaudit, ilicò audita concedit. Quàm beati essemus, si quàm promptam erga nos Dei obedientiam legimus, tam promptè ipsi Dominum audire vellemus. Saluianus cont. gent.

Diony.

Deus quidem omnibus adest, atque ipsi nō adsunt omnia. Adsumus autem ei, vbi ipsum castissimis precibus, animoque purgato, atque ad diuinam coniunctionem idoneo, inuocamus. Itaque nos ipsos ad celsiorem diuinorum contuitum orationibus in primis comparamus. Diony. de di. no. cap. 3.

Clima.

Qui in fratrum medio consistit, non tantum ex psalmodum modulatione, quàm ex oratione lucrari potest. Nam sæpe ex alternis vocibus & modulationibus ne virtutē intellectuque psalmi consequi possimus, impedimur. Ioan. Climacus.

Noli tristari aut mœrore vllō affici, si dum oras, subtilissimè inimicus irrepit, animique intentionem clam vt fur auertit: sed bono animo esto, dum semper lubricam reuocas mentem: Angelis enim solum datum est, huiusmodi non patere furibus. Idem.

Sta in orationis prece tremens, nec aliter quàm reus iudici assistens, vt & interiori & exteriori habitu fauorem iusti iudicis concilies.

concies: neque enim patitur animam viduam despicerē sibi anxie altantem. Idem, de Luctu. Grad. 7.

Conuenit ijs, qui nondum veram cordis orationem possederunt, corporeæ exercitatio orationis. Videlicet manuum extētio, tussio pectoris, gemituum singultuumque perturbatio, syncerus atque iugis in cœlum cōspectus, perpetua genuum curuatio: quæ omnia dum nonnunquam propter præsentis facere non possumus, tunc maximè nos oppugnant Dæmones. Idem. Grad. 15.

Is qui dum orat, Deo se assistere intimo cordis affectu existimat, vt columna perstabat immobilis. Idem Grad. 18.

Probat quidem aurum fornax, sed studiū & charitatē in Deum monachorum, probat orationis intentissimæ qualitas. Idem ibid.

Dei amator monachus mox vt sonus tubæ increpauerit ad orationem vocans, lætus & hilaris dicit. Euge, euge: negligens vero, vae mihi, vae mihi. Mensæ præparatio gulæ deditos arguit: orationis autem exercitatio Dei amatores probat. Prior ille dum instruatam conspicit mensam, gessit lætitia, sequens autem mæstior fit: Sõmnus multus obliuionis est opifex, vigiliæ verò memoriã emundant. Diuitias agricolæ ex area & torculari colligunt, monachi verò suas opes & scientiam vespertinis maximè nocturnisque orationibus, & animi exercitationibus congregat. Idem Grad. 19.

Sicuti fures cum arma regia in loco aliquo posita viderint, non illuc facile ascendunt: ita & qui corde orationem coniunxit, non facile ab intellectualibus latronibus violari poterit. Idem in Cõpend. suprad. om.

Oratio secundum qualitatem quidem suam coniunctio atque vnio est hominum & Dei: secundum actionem verò constantia mundi, recõciliatio Dei, lachrymarum mater, earumque itē filia, peccatorum propitiatio, tentationum pons, tribulationum interpositus paries, bellorum confractio, Angelorum opus, incorporearum omnium virtutum cibus, futura lætitia, infinita operatio, virtutum fons, gratiarum ministra, profectus inuisibilis, nutrimentum animæ, mentis illuminatio, desperationis amputatio, fidei demonstratio, tristitiæ solutio, monachorū diuitiæ, solitariorū thesaurus, iræ imminutio, speculū profectus, mensurarum indicium, status insinuatio, futurorum reuelatio, flētibus clemētiæ significatio. Oratio eis qui rectè orant, curia, & iudicium, & tribunal.

Domini ante futurum tribunal est. Exurgentes audiamus sacram hanc virtutum reginam, excelsa ad nos voce clamantem ac dicentem. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris, plagisque vestris medicinam: iugum enim meum suaue est, & peccata sanat maxima. Idem. Grad. 28.

Simil.

Si vnquam visibili iudici obnoxius fuisti, non tibi alia forma iam opus erit, quam imitari debeas, dum orationi insistis. Quod si neque reus ipse astitisti, nec alios examinari perspexisti, vel ex infirmorum precibus, quas medicis dum secandi vel vrendi suat fundunt, huiusmodi aliquid addisce. Ibidem.

Cum in orationis verbo vel dulcedine perfundi, vel compungi te sentis, in ipso persiste: tunc quippe custos noster nobiscum orat. Ibid.

Etiam si totam virtutum scalam conscendisti, tamē pro remissione peccatorum ora, audiens de peccatoribus clamātem Paulus: Quorum primus ego sum. Idem ibidem.

Orationis quidem initium est, fluctus animo aduenientes solo & tacito mēris imperio ex ipsis initijs fugare. Medium verò, cum in ijs quæ dicuntur, vel cogitantur, mens tota est. Finis autem, raptus ad Dominum. Idem ibidem.

Si te semper exerceas, vt mens tua nunquam longius vagetur, etiam in ipsa mensæ appositione prope te erit. Sin autem effrenè & liberè vagari patiaris, nunquam tecū permanere poterit. Ibid.

Nihil est aliud oratio, nisi mundi visibilis atque inuisibilis alienatio. Quid enim mihi est in cælo? nihil. Et à te quid volui super terram? nihil, nisi tibi semper in oratione absque vlla distractione adhærere. Nonnullis quidem opes in desiderio sunt, alijs gloria, quibusdam mortalium quarumlibet rerum acquisitio, mihi autē adhærere Deo bonum est. Ibidem.

Simil.

Non sic is qui condemnandus est, pœnæ suæ sententiam metuit, vt qui orationis curam solertiùs habet, cum ad illam assistit, trepidat. Ibidem.

Præpara te per sempiternam animæ orationem ad assistendum precibus tuis, & citò proficies. Idem ibidem.

Charitatem quidem militis ad imperatorem suū, indicat bellū: monachi verò charitas ad Deum, maximè quo tempore orationi

astat,

astat, deprehenditur. Statum tuum oratio tua manifestabit tibi. Hæc enim monachi esse speculum, monachi rectissimè tradunt. Qui quodlibet opus incipit, & orationis tempore adueniente adhuc in illo moratur, à Dæmonibus illudatur: intentio namque furibus est, horam per horam nobis furari. Ibidem.

Ea quæ pluribus precibus atque temporibus laboribusque acquiruntur, solida sunt, atque durabilia. Idem ibidem.

Dirum quidem est, aquam ex sitientis ore diripere: sed longe est dirius, animam summo affectu compunctionis orantē, priusquā perfectè consumatur oratio, se ipsam priuare iucundissimo isto nimiumque desiderabili statu. Noli ab oratione desilire, quoad videas ignē & aquam diuina dispensatione cessauisse: neque enim huiusmodi tepus remissioni peccatorū aptissimum fortasse in omni vita tua inuenies. Qui orationis gustum cepit, vno sæpe verbo incautius emisso, inquinavit mentem, atque in oratione assistēs, quæ cupiebat, nequaquam, vt solebat, inuenit. Ibidem.

Idē ignis consumēs, & lux illuminans dicitur. Vnde & quidam ab oratione exeuntes, veluti ex fornace ignis egrediuntur, sordis cuiusdā atque materiæ leuamē sentientes. Alij verò velut à luce illustrati, atque duplici humilitatis & exultationis amicti veste inde procedunt. Qui verò absque his duobus affectibus ab oratione exeunt, corpore non spiritu (vt Iudaicè dixerim) orant. Ibidem.

Qui baculum orationis iugiter tenet, non offendet: sed & si offedere eū contigerit, non penitus cadet. Quippe oratio piè Deo vim infert. Ibidem.

Nō possumus verbis discere aspicere: natura enim id sequitur. Neque orationis pulchritudinē per alteri⁹ doctrinā addiscere poterimus. Ipsa enim in seipsa Deū habet magistrū: qui docet hominē sciētīā, datque orationē orāti, & benedicit iustorū annos. Idē ibid.

Tu nō audis orationē tuā, & Deū vis audire precē tuam? Fleto (inquit) genua: curuasti quidē genua intus, sed mens tua foris vagabatur: corpus tuum intus in Ecclesia, sed animus tuus foris: os quidem loquebatur, sed mens vsuras cogitabat. Chrysof. in serm.

Chrysof.

Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiuniū sine oratione. Idē sup. Matth.

Ignis non ita extergit æruginem vt nocturnæ preces peccatorum nostrorum sordes expurgant. Idem.

Coram Domino orat, qui animam suam vndeque colligit, & nihil commune habet cum terra, sed intra se ipsum migrat, & omnem humanam cogitationem ex anima eijcit. Idem.

Vbi oratio & gratiarum actio est, Sancti spiritus gratia accedit, & fugantur Dæmones, & omnis contraria potentia an fugit atque discedit. Idem.

Oratione acquiritur conuersatio Dei: se iungitur autem à Deo qui non se coniunxerit ei. Qui vero separatur à Deo, illum necesse est aduersario coniungi. Idem.

Oratio custodia est temperantiæ, virginitalis sigillum, iræ castigatio, superbiam moderatio, animæ memoris iniuriarum expiatio, inuidiæ demolitio, pacis confirmatio. Idem.

Pro se orare necessitas cogit, pro alijs autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcius autem ante Deum est oratio, non quam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat. Idem sup. Matth.

Orans nihil nouum faciat quod aspiciant homines, nec voce clamet, nec manus expadat, nec oculos tollat, ut notabilis fiat. Ibidem.

Fuit Iacobus tanta vitæ sanctitate conspicuus, ut episcopatum primum Hierosolymorum acciperet. Adhuc genua eius obduruisse callo, & tantam in eo fuisse carnis iniuriam, ut adhuc viuentis omnia ferè membra morentur, atque assiduitate orationis, iugique ad pavementum prostratione corporis, frontem quoque eius callo similiter obductam, ut nihil etiam ipsa à cameli genibus discreparet. Samuel pro Saule tam diu orans, non est exauditus: neque etiam pro sorore sua Moyse. Et apud Ezechielem, si tres viri isti Moyse, Daniel, & Iob, &c. Habent vim orationes sanctorum, sed tunc sanè, cum nos pariter poenitendo postulamus. Idem sup. Matth. hom. 5. oper. perf.

COLLE. ¶ Moses oraturus in monte, virgam Dei habet in manu sua: per quam crux Christi designatur, ut intelligas omnes nostras orationes crucifixi Domini Iesu meritis fulciendas ac iuuandas esse. Quorsum enim orationi virga adhibetur, nisi ut meritum illius virgæ quæ de radice Iesse egressa est, innuat? Id autem quotidie facit Ecclesia, cum in calce orationum suarum addit. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Apocal. 7. appellantur orationes sanctorum odoramenta. Quare? Quia suavissimè ante Dominum redolent. Cur ita? Quia cum Deus

Deus infinita & immensa bonitas sit, maximè ipsius naturæ consentaneum est, de hominibus benemereri, seque illis communicare. Gaudet autem huiusmodi opportunitate benefaciendi oblata. Est autem maxima opportunitas benefaciendi, cum creatura se per orationem suo creatori subiicit.

Quemadmodum piscis extra aquam positus, & arbor extra genitale solum posita læditur, quia hæc naturalia harum rerum loca sunt: ita planè cor hominis diuinæ contemplationi assuetum, ubi oculos à Deo deflexerit, male habet, quia extra suum locum ac veluti centrum est.

Quisquis orationem suam fiducia fulcire velit, circumducatur oculos per admiranda diuinæ prouidentiae opera, quibus Deus in seruandis alèdisque animantibus vitur. Videat, quæ apes, quæ formicæ, quæ aranei, quæ vulpes, quæ lupi, cum improba eos exagitat fames, cæteraque animantia faciunt, ut cibum sibi parerent, ut vitam suam tueantur, ut pullos suos nutriant: deprehendetque non solum ea facere quæ vix humana ratio excogitare potuisset: sed frequenter etiam quæ supra rationem posita sunt, attingere: nam & tempestates imminentes, & serenitates, & pluias, & stragem hominum futuram, & aeris temporisque mutationes presentunt, sibi que opportunè prospiciunt. Si ergo tanta cura Deus brutis animantibus necessaria prouidet, quæ illi gratiam nec habere, nec referre possunt, quoniammodò nobilissimæ creaturæ quæ ad vitæ usum necessaria sunt, denegabit: quæ illius beneficijs grata esse potest, & propter quæ cætera omnia condita sunt?

Deo quatenus Deus & actus purus est, conuenit à nullo aliquid posse recipere, & ipsum omnibus dare. Creaturæ verò quatenus creatura & indiga est, conuenit recipere. Ideò sicut creatoris proprium munus est, omnibus semper dare: ita creaturæ esse deberet, ab illo semper petere. Cum enim creatura petit, tunc vel maximè suum officium facit, quemadmodum cum Deus dat, suo munere fungitur. Sed ille tamè semper hoc facit, eiusque hoc perpetuum munus est, cum nostamè in nostro officio frequenter deficiamus.

Vita Christiana est sicut arbor inuersa, quæ videlicet in cælo *Simil.* radices iaciens, è cælo pèdet, & in terra germinat. Vnde sicut tota olitoris cura in sodicèdis irrigandisque plantarum radicibus versatur, quibus è visceribus terræ succus in alimètum arboris trahitur: ita maxima piorum cura in eo esse debet, ut cogitationum & affectuum

suorum radices in caelo figant, vt inde caelestis gratiae succum trahant, quo virtutum germina in terra proferant. Hoc autem Propheta praestabat, cum diceret, Leuau i oculos meos in montes, vnde v. a. m. Et rursus. Ad te leuau i oculos meos, qui habitas in caelis. Hoc autem quid aliud est, quam radices virtutum caelestibus vndis irrigare? Denique sicut mundus hic naturalis à caelo pendet: ita etiam supernaturalis (qui est Ecclesia, & anima etiam fidelis) à supernaturali mundo (hoc est Deo) spiritum & virtutem hauriunt.

Psal. 120. Orationis praecipua cura esse debet, vt praecipis Dominicis obsequamur: magis quam vt spirituali dulcedine oblectemur. Hinc Propheta, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, &c. Quorsum hoc? Nimirum, vt videam voluntatem Domini: hoc est, vt audiendis ibi, meditandisque diuinis legibus, intelligam voluntatem eius, quam videlicet studiosissime exequar.

Psal. 26. Qui excutere è silice ignem vult, non contentus semel percussisse, iterum atque iterum percutit, donec tandem scintillam excutiat: ita quisquis Dominum precatur, etiam si licò ad votum non exaudiatur, perseueret tamen: quoniam si perseuerauerit pulsans, voti tandem compos fiet.

Gallina quae continuò ouis incubat, & calore suo fouet, in pullos breui temporis spatio transformat. Quae autem frequenter oua deserit, vix pullos educit. Quo exemplo discimus, quantum perseuerantia in acquisitione virtutis & sapientiae iuuat, quantumque huius studij & laboris frequens intermissio noceat.

Exec. 22. Quando castigare populum Dominus vult, deprecatores è medio tollit, vt sine vllò impedimento eius censura sauiat in peccantes. Vnde est illud, Quasiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus pro terra ne dissipare eam, & non inueni. & effudi super eos indignationem meam. Rursusque Hieremiae ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas laudem & orationem pro eis, & non obstitas mihi: non enim exaudiam te. Contra verò cum precatores adhibet, misericordiam praestat, iuxta illud, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. Quo in loco Aug. ait, Quandiu Deus non tollit à te orationem tuam, non amouebit à te misericordiam suam.

Danda

Danda opera est, vt frequenter mentem ad Deum per breues orationes, & pios amoris affectus eleuemus, etiam si nullum ex hac re fructum percipere videamur: saepe enim anima proficit, & se proficere nescit. Sic enim plantae quotidie crescunt, quanuis id non appareat: & vmbrae lineae in horologio solari continuè, sicut ipse Sol mouetur, nec tamen moueri cernitur: ita virtutes & gratia inuisibiliter in nobis hisce actibus & motibus crescunt. Et quanuis hoc meritum exiguum sit, tamen sicut hyrūdines exiguis luti particulis quas secum baiulant, nidum paulatim construunt grandiorum: ita piorum mentes huiusmodi licet paruis incrementis ad iustam gratiae magnitudinem excrescunt.

Imbecillitatis nostrae magnitudo declarat, quantum diuina ope & orationis continuo studio egeamus, quod Dei opem imploremus. Omnia enim quae infirma sunt, alieno subsidio egent, quo fulciantur. Aegrotus qui vix pedibus consistere valet, assiduè eget alimonia, qua nutantia membra sustentet. Caecus qui per iter difficile graditur, continuo eget ductore, qui eum in via dirigat. Arbor in arido plantata solo, frequentibus eget aquis, quibus irrigetur, vt fructum proferat. Sordidus locus foetores ex se putidos noxiosque exhalans, bonis odoribus implendus est, ne noceat. Vlcus ardore suo finitimam carnem incendens, frigidis assiduè liquoribus refrigerandum est. Haec autem mala omnia nobis propter peccatum obuenerunt. Nos enim infirmi, nos caeci, nos in arido mundi huius solo plantati, nos fomitem intra nos peccati gestantes, noxios variarum cupiditatum foetores exhalamus, nos denique vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem deformati sumus: ideoque frequentissimis remedijs & medicamentis indigemus. Praesentissima verò remedia sunt, sacra lectio, oratio, meditatio, ieiunia, silentium, occasionum peccandi fuga, sensuum diligens custodia, & frequens sacramentorum usus. Haec enim omnia miro modo imbecillitatem nostram adiuuant: sine quorum praesidio vita nostra inter innumera huius vitae offendicula periclitatur. Si enim qui ista saepe remedia frequentant, non omnino periculo vacant, in quo periculo erunt, qui ab his prorsus alieni sunt?

Petite & accipietis. Magnam nobis in orando fiduciam prebet, non solum immensa Dei nostri bonitas, sed horum etiam verborum veritas. Quis princeps vnquam seruo suo praecipit, vt ab eo

Et s aliquid

aliquid peteret, quod non impetraret? Nec enim summa illa veritas & charitas sibi ipsi contraria est. Quorsum autem attinebat, ut Deus iuberet petere, nisi vellet etiam donare?

Matt. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, i. i. r. c. sed qui facit voluntatem, &c. Orationis enim præcipuum munus est, auxilium petere, quo diuinam legem atque voluntatem possis implere. Vnde est illud, Qui conseruat legem, multiplicat orationem.

Eccle. 35. Non sufficit ergo orare, si male viuas: cum finis orationis, diuinæ legis adimpletio sit. Quorsum enim medicamenta sine salute? arma sine victoria? studium sine scientia? & nauigatio, nisi perueniatur in portum?

Simil.

Quod queso, dum oramus, spei nostræ atque exauditionis maius argumentum est? Alius fortasse merita propria & vitæ integritatē, alius percepta Dei beneficia, quæ sanctis olim patribus magnam impetrandi fiduciam præbebant: alius immensam Dei misericordiam & veritatem prædicabit, quæ ad se humiliter confugientibus opem promisit. Inter hæc autem spei nostræ præsidia, verè maximum est, quod cælestis Pater dilectissimum filiū suū velut pignus & oblidem misericordiæ & exauditionis suæ nobis contulit: ut per eius gratiam & merita misericordiam inueniamus in auxilio opportuno. Si enim omnipotens Dei bonitas misericordiæ suæ pignus aliquod dare voluisset, quod queso aliud pretiosius & firmiter dare potuisset? Hoc autem Apostolus significauit cum ait: Qui proprio suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo nõ cum illo omnia nobis donauit? Quicquid enim donare amplius potest, incomparabiliter minus est, quàm quod ante dedit.

Rom. 8.

Miro modo bonitatē & liberalitatem Dei commendat, quod obsequij loco exigit, ut illum oremus eiusque misericordiam imploremus. Vnde est illud, Nõ accipiã de domo tua vitulos, &c. Inuoca me in die tribulationis. Itē illud, Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo. Rectē quidem propter dirupta vincula, promittit sacrificiū laudis. Hoc enim tali beneficio debebatur. Sed quorsum illud, Nomen Domini inuocabo? Quia nimirum intelligebat Dominū nostris commendatibus ut suis laudibus delectari: ideoque laudibus eius orationem quoque illi gratissimā iungit. Qui enim Dominū laudat,

verbis

Psal. 49.

Psal. 115.

verbis eius prædicat misericordiam: qui verò eius nomen inuocat, non solum verbis, sed rebus etiam eandem commendat. Neque enim misericordiam ab eo peteret, nisi misericordem crederet. Ideoque non minus illum colit, qui orat, quàm qui laudat: Vtrumque enim ad religionis officium pertinet.

Mána incalcescente Sole liquefiebat, nec amplius inueniri aut colligi poterat, nisi diluculo colligeretur. Vnde Sap. 16. legimus. Quod ab igne nõ poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis calefactum, tabescebat: ut omnibus notum esset, quoniã oportet præueire Solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucem te ibi adorare. Quibus verbis matutinum tempus maximè opportunum ad precandi munus esse declaratur.

Qui conseruat legem, multiplicat orationem Eccle. 33. Quare? Quia propriæ fragilitatis conscius, scit se nõ posse legem sine gratia seruare: ideoque continuis illam à Domino precibus flagitat.

Matutinū tēpus & vespertinum, lex attribuebat precationibus, sacrisque faciendis. Matutinū verò in primis accommodatum est, quod ea hora magis vacui sumus à cæteris curis. Hinc Vates regius, Mane (inquit) astabo tibi, & videbo. Pro quo D. Hiero. ex Hebræ. vertit, Manè astabo tibi, & corèplabor. Alius autē vertit: Manè institua ad te orationē meã, & suspiciã. Hoc est, sublatis ad cœlū oculis expectabo, dū mihi perditio & afflicto opē aliquã feras. Hinc etiam illud, Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Et paulò post: In matutinis Domine meditabor in te, &c. Itē, pro eo quod nos legimus, Præueni in maturitate & clamaui, &c. alij ex Hebræo verterunt, Præueni diluculum, & clamaui, quia in verba tua super speraui. Præuenerunt oculi mei vigilias, ut meditarer eloquia tua. Huc pertinet & illud: Exurge gloria mea, exurge psalteriū & cythara: exurgã diluculo. Vel (ut alij verterunt) excitabo auroram. Hoc est, non expectabo, ut illa me excitet, sed ego illam moratē peruigilia oratione excitabo.

Psal. 5.

Psal. 62.

Psal. 118.

Psal. 56.

Optimus orationis & fiduciæ comes puritas & innocentia vitæ est. Propter hoc enim Dauid se à Domino exauditum, & ex maximis periculis ereptum testatur, cum in Psal. 17. ait: Quia custodiui vias Dñi, nec impiè gessi à Deo meo. Quia omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius nõ repulsi à me, &c. Ex quibus verbis colligit deinde quod sequitur. Cum sancto sanctus eris, & cū

viro

viro innocente innocens eris, &c. & cū peruerso peruerteris. Hoc est ita te cum hominibus geres, quomodo ipsi se gerunt erga te. Quam quidem sententiam sacræ litteræ frequentissimè sonant. Hinc Azarias Propheta sub Asa Rege populo ex victoria redeūti Spiritu Domini actus ait: Dominus vobiscum, quia fuistis cū illo. Si quæsieritis Dominum, inuenietis eum, si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. 2. Paral. 14. Itē Osee. 4. Oblita es legis Dei tui, obliuiscar & ego filiorum tuorum.

Quas gratias agere Domino debeat is, cuius oratio exaudita est, declarat exēplo suo Propheta, qui ob hoc pios omnes ad hoc officium vehementi oratione cōuocat dicens: Venite, audite, & narrabo vobis, omnes qui timetis Dominū, quanta fecit animæ meæ, Ad ipsum ore meo clamaui &c. Quam longè autem aberat ab inanis gloriæ periculo, cū hanc gratiam prædicaret?

Psal. 65.

Matutinum tempus vel nocturnum precandi officio maximè accommodatum esse declarant illa Propheta verba, Media nocte surgebam ad confitendum tibi &c. Hinc Hieremias, Confurge, inquit, in nocte, in principio vigiliarum, & effunde sicut aquā cor tuum ante Dominum. In cuius rei typum māna quod spiritualementem dulcedinem orationis comitem designat, media nocte cadere incipiebat: ideoque seruis Domini præcipitur, In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. Huius verò studij gratia D. Franciscus deuotum monachum cicadam noctis appellabat. Noctis autem nomine vel nocturnum vel matutinū tempus intelligunt. Hoc enim postremum sanctus Dauid huic operi se destinasse testatur cū ait: Sic memor fui tui super stratū meū: in matutinis meditabor in te, &c.

Psal. 118.

Thre. 2.

Num. 11.

Psal. 133.

Psal. 62.

Cant. 2.

Psal. 73.

Psal. 16.

Psal. 118.

Gemitus & lachrymas piorum esse Deo gratissimas, declarant illa verba Cant. Vox turturis audita est in terra nostra. Turturem autem gemitum habere pro cantu notum est, Hinc pro eo quod nos legimus, Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, alij ex Hebræo verterunt, Ne tradas bestiis animam turturis tuæ. Vnde Propheta orat: Auribus percipe lachrymas meas. Idem quoque efficit oratio magno affectu effusa. Vnde est illa vox, Clamaui in toto corde, exaudi me Domine. Extat huius rei memorabile exēplum ac miraculum ingens, quod Augustinus refert. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. Vbi pijs hominibus pro cuiusdā ægroti in magno periculo constitutū

constituti sanitate magno affectu & lachrymis orantibus, idem Augustinus cum eis orabat dicens: Domine, quas preces exaudis, si has nō exaudis. Horum ergo precibus salus ægroti reddita est. Vide locum. Extat aliud apud Palladium in fine historię Sanctorum, vbi Lectorem quēdam vi orationis & lachrymarum falsum crimen sibi à violata virgine obiectum, mirabili ratione memorat diluisse. Quid hic Annæ matris Samuelis, quid Sarræ vxoris Tobix orationem referam? Sed horum exemplorum nusquam non magna copia.

Pro eo quod nos legimus, Sanctimonia & magnificentia in. s. e. Psal. 95. Hierony. vertit, Fortitudo & exultatio in sanctuario eius. Sanctuarium orationis locus est: orationis autem feruidæ, comites sunt fortitudo ad labores propter Deum subeundos, & exultatio in Spiritu sancto: quæ duo munera pondus totum vite spiritualis iuncto robore sustentant.

Vbi lectio nostra habet, In quacūq; die inuocauero te, exaudi me, alij hanc sententiam præteriti temporis verbo efferunt hoc modo: In die qua inuocaui te, exaudisti me: multiplicasti in anima mea fortitudinem. Quibus verbis orationis virtus & potentia ostenditur, quæ vix ad Dominum effusa est, quando (etiam si non impetret quod petit) præsentis tamen quadam virtute mentem roborat & confirmat: hoc est enim multiplicare in anima virtutem suæ fortitudinem: Deus enim est cui nunquam sine spe misericordix supplicatur.

Maximum sanè precantium solatium verba illa esse debent, Psal. 144. Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum. o. i. e. i. v. Voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum ex. et. s. f. e. Et Deut. 14. illa item, Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Et illa item, Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque. v. p. et. f. v. Quid verò illa? Omnis qui petit accipit, & qui quærit inuenit, &c?

Diligenter obseruanda sunt nouissima verba, & veluti extremum vale, quo dulcissimum illud epithalamium, hoc est, nuptiale carmen finitur. Sponsus namque vale dicens Sponsæ, ait, Quæ habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire vocem tuam. Quam multa hortorum nomine intelligere licet? Nam triumphā-

Cant. 6.

tem

rem Ecclesiam, & militantem, & singulares Ecclesias, & piorum conuentus, ac monachorum cœtus, & sacras litteras, & doctrinam simul & exempla Sanctorum, hortorum vel horti nomine non incommode accipimus. Singuli verò iusti velut huius horti arbores sunt: quando quidem de vno quoque eorum dicitur, Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus, &c. In his igitur hortis pia mens deambulare solet, ac illorum fructibus pasci & oblectari. Ab hac igitur hortorum habitatrice vocem Sponsus exigit, eam videlicet de qua antea dixerat, Sonet vox tua in auribus meis. Est autem hæc vox humilis confessionis, orationis, laudis & gratiarum actionis: omnes namque hæc voces Deo gratissimæ sunt. Ut autem attentius ac deuotius hæc Sponsæ vox resonet, addit non modò se, sed amicòs etiam, hoc est, sanctos Angelos salutis nostræ custodes simul cum eo auscultare: qui libèter assistunt orantibus, eorumque preces quasi thus quoddam suavissimum Deo offerunt. Hanc autem admonitionem extremo loco adiunxit: vt firmiter memoriæ Spòlæ hæreret, quod iugiter faciendum esse in Euangelio docet, cum ait, Quoniam oportet semper orare, & non deficere. Ex quibus verbis, summam Dei erga nos bonitatem & benignitatem agnoscere licet: qui pro maximo obsequio illud à nobis exigit, vt ab ipso misericordiam, & clarissima dona sine intermissione petamus. Hæc igitur discedentis Sponsi postrema admonitio fuit.

Gen. 4. Enos cœpisse dicitur inuocare nomen Domini, vbi initio nascantis mundi omnes variarum artium inuectores numerantur. Enos tamen velut orationis inuentor inducitur: quasi ante illud tempus munus hoc parum apud multos vfitatum fuisset. Itaque huic scriptura tribuit, quod fuerit orationis inuentor: atque vt Abraham pater credentium, ita hic orantium pater dici merito debet: cuius institutum innumerabiles postea monachi & anachoritæ sectati sunt: quorum omne opus erat cum mirabili inedia & solitudine coniuncta oratio: quæ his duabus alis instructa in cœlum euolabat.

Esai. 55. Sicut exaltantur cœli à terra, sic (ait Dominus) exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris, &c. Quis vnquam hominum meriti & obsequij loco duxit, quod mendicus aliquis eleemosynam & muneram ab eo peteret? Satis enim ad liberalitatis laudem est, si quod ab

homine

homine petitur, gratis donet. Ea tamen bonitas & misericordia Dei nostri est, vt obsequij loco ducat, quod ab eo gratiam & misericordiam petas. Hoc enim insinuare illa Prophetæ verba videntur. Quid retribuam Domino, &c. Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Hinc Theologi orationem nõ modò impetrandi, sed etiam promerendi vim habere decernunt.

Magna sepe contentione & perseverantia in oratione opus est: & more Iacob tota nocte cum Deo luctandum, nec ab hac pia lucta cessandum, donec optatam à Deo benedictionis gratiam consequamur. Denique eiusdem patriarchæ verba vsurpare licebit, & suppliciter ac fidenter ad Dominum dicere: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Itaque non semper ad preceationis officium tanquam ad cœleste epulum atque delicias, sed tanquam ad luctam & certamen accedendum est, in quo, & cum Deo magnis clamorum desiderijs, & cum ariditate cordis & variarum curarum & cogitationum agminibus decertandum est.

Quemadmodum fratres Ioseph, qui sibi male concij erant, post mortem patris, veniam à fratre defuncti patris nomine petebant dicentes: Oramus vt seruo Dei Patri tuo dimittas iniquitatem hanc: ita nos, quos conscientie reatus accusat, veniam à cœlesti Patre propter Christi merita petere debemus. Sicut autem illa oratio tantum apud Ioseph valuit, vt illi etiam lacrymas excuteret: ita hæc oratio quæ Christi meritis innititur, Deo Patri gratissima, & ad impetrandum potentissima est.

Pisces qui pinnulas & squammas habent, mundi esse per legem discernuntur. Pinnulis quidem subiliunt in aera, & quodammodo volant: squammis verò ceu quadam lorica corpora sua contegunt. Quicumque ergo inter homines pinnulis orationis se se ad sublimia attollunt, & squammis, velut quadam lorica ex virtutibus contexta, mentem suam muniunt, verè mundi esse iudicantur. Verunque ergo ad perfectam animæ puritatem requiritur, vt cœlestem videlicet eleuemus in Deum, & virtutibus diligenter studeamus. Non enim omnis qui dicit mihi, Domine Domine, &c.

Cum populus vitulum fabricauit, iratus Dominus ait ad Moysen. Dimitte me, vt irascatur furor meus, &c. Quæ verba maximam viri iusti laudem, maximamque deuotæ orationis continet commendationem. Quid enim aut potentius, aut gloriosius, quam

omnipo:

Psal. 115.

Gen. 32.

Gen. 50.

Deut. 14.

Exod. 32.

omnipotentem tenere, & quodammodo ligare, & sc̄uientē illius iram vi orationis reprimere? Qui enim ait: Dimitte me, teneri se viri iusti virtute & oratione confitetur.

Num. 22. Quid est, quod Balach Rex Moabitarum cū exercitum ad pugnam instruere contra filios Israel deberet, hac omīssa cura ad Balam mittit, vt imprecatoria oratione se ab illis defenderet? Huic quæstioni sic Origenes respondet. Quoniam Moabitarum Rex audierat populum hunc orationibus vincere, & aduersus hostes non gladio, sed ore pugnare: idē ipse simili armorum genere aduersus eum dimicare volebat. Vt autem scias tale aliquid cogitasse Regem, ex scripturæ verbis intellige, quæ ego à magistro quodam qui ex Hebræis crediderat, exposita didici: Scriptum est ergo. Et dixit Moab ad seniores Madian. Nunc ablinget Synagoga hæc omnes qui in circuitu nostro sunt, sicut ablingit vitulus herbam campi. Cur, ait, tali vsus est exemplo? Ob hoc sine dubio, quia vitulus ore abruptit herbam ex agris, & lingua tanquam falce quæcunque inuenerit secat. Ita ergo & populus hic quasi vitulus lingua & labijs pugnat, & arma habet in verbis ac precibus. Hactenus verba Origenis.

*Meditatio, siue consideratio: contra quæ
Dei obliuio.*

Grego. **S**Tude quæso, & quotidie creatoris tui verba meditare, discor Dei in verbis Dei, vt ad æterna suspires, vt mens tua ad cœlestia gaudia maioribus desiderijs accendatur: tantō enim tunc maior ei erit requies, quanto modō ab amore conditoris sui requies nulla fuerit. Greg. in mor.

August. Quanto magis homo mala sua intelligit, tantō amplius suspirat, & gemit. Meditatio siquidem parit scientiam, scientia compunctiōem, compunctiōem deuotionem, deuotio commendat orationem. August. in Medit.

Non putrefit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? frumentum leuares ad superiora, cor leua in cœlum.

Et vnde.

Et vnde (inquis) possum? qui funes, quæ machinæ, quæ scalæ opus sunt? Gradus affectus est, iter tutum voluntas tua est: amando ascēdis, negligendo descendis: stans in terra, in cœlo es, si Deum diligis. Idem, super psal. 85.

Vigilias times, & ieiunium, manuumque laborem: sed hæc *Bernar.* leuia sunt meditati flammæ perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit non horrere solitudinem. Si futuram cogitas de verbis otiosis discursionem, non valde displicebit silentium. Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet & mattam & culcitram. Bern. in Epist.

Primum ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur, consideratio purificat: deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat: postremō diuinarum pariter & humanarum rerum scientiam cōfert. Idem de Contid.

Redi ad cor tuum, & subtiliter discute te ipsum: Considera vnde venis, quō tendis, quomodō viuus, quid agis, quid admittis, quantum quotidie proficis, vel quantum deficis, quibus cogitationibus magis incurfaris, quibus affectibus frequentius tangeris. *Hugo.* Hugo lib. 3. de ani.

Tria sunt genera meditationum: vnum in creaturis, vnum in scripturis, vnum in moribus. Primum surgit ex admiratione, secundum ex lectiōe, tertium ex circumspectiōe. Admiratio generat quæstionem, quæstio inuestigationem, inuestigatio inuētiōem. Lectiō ad cognoscendam veritatem materiam ministrat, meditatio coaptat, oratio subleuat, operatio componit, & contemplatio in ipsa exultat. Idem in Meditationibus suis.

Cogitatio vaga incessu semper huc & illud diuertit: sed meditatio destinata promotione semper in vltiora tendit: contēplatio autem est libera mentis perspicacia in sapientiæ speculo: cum admiratione suspensa. Meditationis est perscrutari occulta, contemplationis est admirari perspicua. Idem in lib. de arca Mylli.

Sicut nullū est momētū, quo homo nō vtatur, vel fruatur Dei bonitate & misericordia: sic nullū debet esse momētū, quo eū præsentē non habeat in memoria. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te computa perdidisse. Idem lib. 1. de Claust. ani.

G g Omnis

Isidor.

Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, ex lectione discimus, meditatione conseruamus. Isidorus de summo bono.

Climac.

Quidam dum lachrymas profundunt in illo ipso beato tempore, ne nihil omnino cogitent, sibi ipsis vim faciunt. Improbè id quidem: non enim intelligunt, lachrymas absque cogitatione & intentione animi profundas, brutæ, nõ rationalis naturæ esse proprias. Ioannes Climac. de lectu. cap. 7.

Cùm in lectulo cubas, sit tibi ipse iacentis habitus figura in se pulchro clausi, minusque dormies. Ipsa quoque mensæ delibatio lamentandæ fortis vermium illorum te admoneat, minusque delicias requires. Sed ipso aquæ potu, flammæ illius sitim ne obliuiscaris, atque ita vim naturæ omnino facies. Memoria æterni ignis tecum singulis noctibus dormiat, tecumque euigilet: neque vnquam plasmodiæ tempore dominabitur tibi negligentia. Ibidem.

Memoria mortis semper tecum quiescat, tecumque simul euigilet, solaque semper ruminanda oratio Iesu. Nullum enim adiutorium in somno his præstantius aut efficacius inuenies. Idè Grad. 15.

Est è spiritibus vnus qui præcursor dicitur: qui nos ex somno surgentes protinus excipit: primumque nostrum cogitatum inquinare nititur. Da Domino primitias diei. Erit enim tota eius, qui prius illam occupauerit. Idem. Grad. 27.

Simil.

Chrysof.

Videmus planè corporis oculos cùm in fumo remorantur, lachrymas effundere: si verò potiantur aere purgato, & florentibus pratis, & hortis virentibus, & fontibus inter amœna fluentibus, & faniores esse, multoque maiori aciei fulgore rutilare. Talis profectò est & mentis oculus: si in pratis spiritualis pascatur eloquij, erit totus sine dubio purus atque lucidus, & acutiùs cuncta perlustras: si verò in fumum secularium negotiorum fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala lachrymabitur atque flebit. Chrysof. super Matth. hom. 2. oper. perf.

Origen.

Militi, inquit, iram tuam, & deuorauit eos terra. Hoc ad verbum de Ægyptijs in mari submersis intelligitur. Quod tamen ad terrenos homines Origenes transfert his verbis: Impios quidem hodie deuorat terra. An non tibi videtur terra deuorare illum, qui

qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam posuit in terra: qui ad cœlum non respicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat? Talem cùm videris, dicito, quia deuorauit eum terra. Hæc Orige.

Est animorum ingeniorumque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, consideratio contemplatioque naturæ: doctoq; homini & erudito, cogitare est viuere. Cicero lib. 4. Acad. quæst.

Vt cùm in Sole ambulamus, etiam si aliam ob causam ambulamus, sit natura tamen vt coloremur: sic cùm doctorum libros studiosius legimus, sentimus orationem nostram quasi colorari. Idè lib. 2. de Orat. Quod autem lectio, idem etiam ac multò magis præstat assidua eorum quæ legimus consideratio.

¶ Non sine magna admiratione cernimus pullos omnes matres suas quocunque perrexerint sequi, nec ab earum latere diuelli. Quod videre est in agnis, hædis, & equarum gallinarumq; pullis, &c. Si ergo Deus multò magis pater noster est, qui solus animam creauit, corpus verò (matre dormiente) mirabiliter in vtero formauit, quomodo non illi semper adhærescimus? quomodo tã diu ab illo animo & cogitatione separamur?

Præcipuum serui Dei studium esse debet, vt (quatenus fieri possit) nunquam à Dei præsentia oculos auertat. Quod sanctus ille rex præcipuè intendere curabat, cùm diceret: Quæsiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Et, Meditatio cordis mei in. c. t. f. Et, Proponebam Dominum in conspectu meo semper. Hac ratione charitatis feruor & deuotio, meditationum igniculis coalescit: & homo semper ad omnem Diaboli incursum munitus atque paratus est.

Sicut Pharaonis intentio erat, vt filij Israel aut semper in Ægypto manerent, aut certè non procul ab Ægypto recederent: ita contra voluntas Dei nostri est, vel vt semper in eo per actualem amorem & memoriam maneamus, vel certè non procul ab hoc studio recedamus: vt faciliè vnde digressi sumus redire possimus: Sic sacra illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in

Gg 2 simili-

COLLE.

Psal. 26.

Psal. 18.

Psal. 15.

Ezech. 1.

similitudinem fulguris coruscantis: hoc est maxima celeritate à studio piæ actionis, ad diuinæ contemplationis exercitium reuertebantur.

Simil. Sicut fulua cera ad Solis radios diu exposita, candida fit, & quò diutius sub sole manet, eò fit candidior: ita anima nostra radijs iustitiæ Solis exposita (quod quidem fit per eleuationem mentis in Deum) purior indes efficitur. Hinc Ecclesiast. ait: Qui timent Deum præparabunt corda sua, & in conspectu eius animas suas sanctificabunt.

Beneficiorum ac operum Domini consideratio, magnopere homines in officio continet. Hæc enim meditatio efficit, ut neque præterita illi prætereant, neque futura absint, cum vtraque ante mentis oculos tanquam præsentia ponat. Itaque ad illam pertinet, quod in Esdra legimus, Reuoca diem præteritum, metire ventum, & ignem pondera. Quæ omnia meditatio efficit, quæ præterita Dei beneficia in memoriam reducit: quæ vita nostræ breuitatem (quæ instar venti est) metitur, & intolerandum gehennæ ignem assidua cogitatione ponderat. Harum verò rerum consideratio mentes nostras magnopere ad virtutem acuit.

Acto. 17. Si quis hoc tecum pactum iniret, ut quandiu ipse te beneficijs prosequeretur, tu illius memorem animum gereres: an non libenter hanc conditionem acciperes? At Deus perpetuò tibi benefacit, cum te in esse cõseruat, & necessaria vitæ subministrat. In ipso quippe viuimus, mouemur, & sumus. Cur ergo non semper illum in mente habeas? imò verò cur illius perpetuo obliuisceris, sine quo non esses? Quo enim temporis momento à te oculos diuelleret, in nihilum protinus redires. Sicut enim hominis imago qui faciem suam in speculo conspicit, protinus aboletur, vbi is se se ab eo auertit: ita si rerum cõseruator Dominus, respicere nos desineret, in nihilum prorsus vnde facti sumus rediremus. Quo circa sicut Deus tibi semper adest, ita tu operam dare debes, ut illi semper animo præsens sis.

Simil.

Quemadmodum ad naturalem vitam degendam non sola sufficit ratio, sed affectus etiam necessariò dati sunt, quibus salutaria appetemus, & noxia fugeremus, ita ad spiritualem vitam degendam, non sufficit lumen intellectus, quod à fide & doctrina proficiscitur, nisi adsit etiam charitas, cæterique spirituales affectus, qui

qui vi sua nos ad spiritualia & diuina quodam modo impellant. Hos autè affectus oratio & diuinarum rerum meditatio mouere solet: quæ pro rerum varietate quas animo voluit, modò amoris, modò timoris, modò spirituales lætitiæ motus in anima excitat.

Orationis & meditationis assidua vtilitas hoc argumento colligi potest. Inter spiritus & carnis affectus hoc discrimen est: quòd carnales affectus valde diuturni sunt, & imis frequenter medullis infixi hærent, ut diuitiarum, aut honoris cupiditas, turpis amor, inueteratum odium: quod vix à se multi hominum excutere perfectè possunt. At spirituales affectus in carnalibus præsertim hominibus (qui frequenter sacris concionibus excitantur) parum durabiles sunt: vix dum enim finita concione velut fumus euanescent. Quare necesse est, ut eos quotidiano orationis & meditationis studio instauremus, quòd diuturniores & stabiliiores sint. Ab his namque vita spiritualis miro modo iuuatur: quando quidem hoc in nobis affectus sint, quod in auiibus alæ: quodque in cæteris auimantibus pedes. Hinc illud Augusti. Ponderus meum, amor meus: quocumque feror, amore feror. In cuius rei typum, sacerdotes quotidie in altari Domini ligna subijcere præcipiebantur, quòd ignis ille perpetuus esset. Quamobrem ad hoc studium concionatores populum frequenter adhortari debent: si quos dicendo affectus excitauerunt, stabiles esse velint: ne de illis dicatur: Qui merces congregauit, misit eas in sacculum peritum.

Præcipuum piorum studium esse debet, opera Dei, quæ continuè à diuina prouidentia geruntur bonis tuendis & improbis vitandis meditari. Hoc Propheta præstabat cum ait. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventionibus tuis exercebor. Rursumque: Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et iterum, Iustus perijt, quia non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, &c. Quid verò aliud sunt threni Hieremiæ, nisi considerationes & grauissimæ sententiæ, quas is ex illa Hierosolymitana vastatione eliciebat: vbi de diuina seueritate, de malitia peccati, de obduratione hominum, de negligentia pastorum, de odio Dei aduersus impium, & impietatem eius mirificè philosophatur? Hoc exemplum Christianus homo sequi deberet, ne in magno huius mundi

Agga. 1.

Psal. 76.

Esai. 12.

velut theatrum (in quo tam multa quotidie opera à diuina prouidentia fiunt) tanquam lapis super lapidem sedeat.

Sicut calor in aqua, non ab aquæ natura, sed vel à Sole vel ab igne est (quo fit ut ab igne vel Solis ardore separata, naturæ suæ protinus reddatur) ira planè deuotio (ut Diuus Thom. ait) ex diuinarum rerum meditatione & contemplatione procedit: quibus sublatis feruor ille deuotionis paulatim tepescit. Quare qui feruorem hunc perpetuum esse cupit, à Deo (qui ignis consumens est) recedere non debet. Si verò recedat, non magis mirum est, si is feruor spiritus immutatur, quam aquæ calor, ubi ab ignis consortio separatur.

Cùm duplices in anima potentia sint, cognitivæ videlicet & affectivæ: cognitivæ quidem sunt veluti animæ fores, affectivæ autem velut centrum, & interior animæ fundus. Quo fit, ut neque bonarum neque malarum rerum cognitio, hominem aut meliorem aut deteriorem reddat: amor autem & affectio utrumque habet. Quamobrem danda nobis opera est, ut in meditatione nostra, amoris & deuotionis ignis exardescat: quo ipse animæ nostræ fundus, cœlesti luce atque calore compleatur. Ut enim speculatiua & nuda malarum rerum cognitio non perinde nocet, ita neque bonarum multum iuuat, quauis sua etiam utilitate nõ careat.

Aristoteles in Meteoris mundum hunc inferiorem superiori coniunctum esse oportere testatur, quò videlicet cœlestes influxus, astrorumque virtutes huic inferiori communicari possint. Adhuc ergo modum danda nobis opera est, ut spiritus noster spiritui diuino per continuum amorem & contemplationem coniungatur, ut hoc modo spirituales influxus diuinæque lucis radij ad eum pertinere possint, quibus mens nostra fecundata fructus proferat æternæ vitæ. Præterea, sicut corpus animæ, rami arboris trunco, & solares radij Soli vniti esse debent, ut ab illis virtutè trahant: ita vir pius conari toto studio debet, ut non modò per habitalem charitatem, sed etiam per actualem elevationem mētis in Deum illi vnatur, ut eius lucem & splendorem continuo diuinæ mentis influxu participet. Ad hoc autem nos Propheta vocat, cū ait. Accedite ad eum & illuminamini, &c.

Res omnes tunc optimè in suo esse conseruantur, cū ijs causis vniantur,

vniantur, à quibus existendi initium acceperunt. Hinc piscis gaudet in aqua, plāta immobilis manet in terra, pulli siue auium siue ferarum lateribus semper matrum hærent, ipsasque quocunque ierint, sequuntur. Si igitur mens hominis à Deo est, illi vnatur, illi hæreat, & in illo semper manere satagat, ut ab eo perficiatur in esse, à quo existendi initium accepit. Hoc sancti Anachoritæ potissimum præstiterunt, qui turbis vrbium derelictis, squallentis eremi incultas solitudines petierunt, ut nulla re terrena impediri possent, quo minus dies noctesque vnum Deum aspicerent, & in vno eo intentos semper oculos mentis haberent.

Nisi quòd lex tua meditatio mea est, &c. Iuuat ergo diuinæ legis meditatio ad laborum patientiam. Qua de re vide Ambrosii super Beati immaculati.

Officium viri iusti esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte. Ad hoc nos studium vehementer Salomon in Proverb. hortatur his memorabilibus verbis. Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: liga eam in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Cùm ambulaueris, gradiantur tecum: cùm dormieris, custodiant te, & euigilans loquerere cum eis: quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ, increpatio disciplinæ. Similem sententiam atque commédationem non minus certè notandam Deute. 6. & 11. leges. Eruntque verba mea hæc, &c.

Hac de causa existimo piam & religiosam mentem toties in Canti. Sponsam appellari: quia quemadmodum Sponsa dum adhuc recentis coniugij amore feruet, nihil agit, nihil cogitat, nihil nisi Sponsum suum loquitur: & vix ab eo mentis oculos diuellit: ita planè spiritualis Christi Sponsa erga illum affecta esse debet, ut videlicet rerum omnium atque sui ipsius quodammodo oblita, in illum per continuam cogitationem & amorem transeat. Itaque sicut poma diu multumque saccharo aut melle decocta, vix proprii saporis aliquid retinent, sed folius sacchari dulcorem referunt, sic nimirum talis anima diuinarum rerum studio & contem-
Simil.

plationi addicta esse deberet, ut vix in ea (quantum humanæ fragilitati concedi potest) veteris hominis pristini que saporis quicquam resideret, sed folius Christi imaginem ita referret, ut iam cū Apostolo dicere possit. Viuo ego, iam nõ ego. v. v. i. m. C. Hoc est *Galat. 2.*

uentur, vt moralis vitæ virtutes (quibus in conuictu hominū vtendum est) penè obliuiscantur. Sciant ergo tales, ita cogitationum sanctarum studium partiri debere, vt aliæ ad cœlestia contemplanda, aliæ ad mores castè integreque formandos referantur: quo videlicet ita cœlestibus rebus, quibus Deo vacant, intendant, vt curam sui, & vitæ moderationem non abijciant, sed simili studio & ardore amplectantur.

Diuinorum operū cōsiderationē commendat Moses Deute. 4. his verbis: Ne obliuiscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo omnibus diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos. Et infra: Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis. Quo verbo sanctus vir perceptorum in eo itinere beneficiorum memoriā & assiduam meditationem commendat.

Affectus & propensiones animæ à philosophis rerum gerendarum stimuli, ac veluti calcaria esse perhibentur. Vnde nō animalia modo (quæ ratione carent) sed plerique etiam hominum affectuum impetum sequuntur. Sunt autem duplices affectus, alij qui ex corrupta natura vel cupiditate, alij qui à charitate & gratia oriuntur. Cæterum in statu naturæ integræ illi deerant, isti ad erant: modo verò in natura lapsa isti defunt, illi insunt. Vt amissos igitur eos (sine quibus spiritalis vita constare non potest) reuocemus, necessaria est primùm gratia, quæ naturam sanet: deinde pia cōsideratio, quæ rerum diuinarum dignitate ante mentis oculos posita, torpentes excitet affectus, & ad diuina erigat.

Contemplatio, vitæ actiua, & contemplatiua.

Gregor.

Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt actiua vitæ merita, sed cōtemplatiua potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur: quia actiua vitæ opera, cum corpore transeunt, contemplatiua autem gaudia melius ex fine conualescunt. Greg. in mor.

Cum cōtemplationis arcem aliqui tenere desiderant, prius se in campo per exercitium operis probent: vt sollicitè sciant, si nulla

nulla iam mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquaminiter porrant: si obiectis bonis temporalibus, nequaquam mens lætitia soluitur, si subtractis non nimio mœrore fauciatur: ac deinde perpendant, si cum ad semetipsum introrsus redeunt, in eo quoddam spiritalia rimantur, nequaquam secum rerum corporaliū vmbrastrahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abijcunt. Greg. 6. mor.

Contemplatio nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit: quia à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit. Greg. moral. lib. 6. c. 24.

Non est perfectus prædicator, qui vel propter cōtemplationis studia operanda negligit, vel propter operationis instantiam cōtemplanda postponit. Ideò Dominus die operatur miracula, nocte pernoctat in oratione: docens prædicatores, vt quieti cōtēplantes forbeant, quod erga proximos occupati refundat. Gregor. vbi sup. c. 25.

Quidam in ipsa vacatione laboris grauius laborant: quia tantò deteriores cordis tumultus tolerant, quantò eis licentius ad cogitationes vacat. Greg. vbi supra.

Gregor. super illud Ezech. 1. Similitudo manus hominis subtus pēnas eorum erat sic ait: Quid per pennas animalium, nisi cōtemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transuolant, & terrena deserentes sese cœlestibus librāt? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cum in proximi amore se dilatant, bona quæ prævalent, etiam corporaliter administrant: sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtute cōtemplationis vincunt.

Super illud Iob: Elegit suspendium, &c. Suspendium animæ elegit, & mortem oisium, quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Grego. vbi sup. lib. 8. cap. 18.

Contemplationem non perdit, qui eam dum perdit, inquit. Greg. lib. 10. c. 19.

Quidam sancti temporalia interdum gubernant, sed vacant *Moral.* intrinsecus, cum exterius occupantur: & per amorem Deum intus solum desiderant, per timorem autem humiliter explent suū munus: cedunt Deo quem diligunt, hinc diligunt, hinc seruiunt: extra

extra perstreperunt occupationes, intus in amore pacatissima quies tenetur: Sicut enim vigor mentis frænat motus carnis: sic tumultus occupationis bene regit amor quietis. Possunt enim quieto animo exteriora ministrari, si peruerso non appetuntur: ideo sancti interdum tenent quod fugiunt, exercent quod vitant. Gregor. 18. mor. cap. 29.

Sancti etiam si terrenis deseruire cogantur, studiose ad cordis secreta refugiunt: & legem quasi in monte percipiunt, dum in cõtemplationis vertice diuinam voluntatem perscrutantur. Vnde est illud, In monte saluum te fac, &c. Quare Moyses ingressus tabernaculum, Dominum consulebat: Ibi Dominus consulitur, & quod agendum est publice, intus silenter auditur. Gregor. 2. moral. cap. 23.

Prius purgemus lugendo quod fecimus, & postea contemplantur gaudendo quod quæramus: Purgata enim mens superno lumine illustratur: per quod in gaudio securitatis absorbetur. Ibi mens superno rore aspergitur, contemplaturque se non sufficere ad id, ad quod rapta est: & veritatem sentiendo videt, quod nõ videt quantum sit: tanto enim ei magis appropinquat, quanto existimat se longius esse: quam nisi conspiceret, nequaquam eã se conspiceret non posse sentire. Greg. in lib. 24. mor. c. 6.

Ad Dei visionem tendimus, si eum in his quæ fecit miramur: atque ideo per exteriora ad interiora perducimur. Greg. 26. mor. cap. 8. Ibi multa de hac re.

In ipsis ipsis Deum inuenit anima, per quæ eum reliquit: per eam reuocatur, per quæ cecidit. Ibi enim surgimus, vbi cecideramus. Greg. vbi sup. Ibidem etiam multa de hac re.

August. Volitanti ad te animæ multa sunt, quæ obstrepunt, iussu tuo Domine conticescant mihi omnia. Ipsa sibi anima mea fileat, omnia pertranseat, omnia quæ creata sunt, transcendat à se, & perueniat ad te, atque in te solo creatore omnium oculos fidei figat: tibi inhiet, tibi intendat, te meditetur, te cõtempletur, te sibi ante oculos ponat, te sub corde reuoluat verum & summum bonum, & gaudium sine fine mansurum. Multæ denique sunt contemplationes, quibus anima deuota tibi mirabiliter pascitur, sed in nulla earum ita delectatur & requiescit anima mea sicut in te, & quando te solum cogitat, & contempletur. Aug. in Medita.

Spiritualis

Spiritualis homo omnia iudicat, quia super omnia est, quando cum Deo est: Cum illo est autem quando purissimè intelligit, & tota charitate quod intelligit, diligit. Idem de ver. relig.

Ex tribus illis vitæ generibus, scilicet otioso, actiuo, & ex vitro cõposito, quauis salua fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna præmia peruenire, interest tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Neque sic esse debet vnusquisque otiosus, vt in eodem otio vtilitatẽ non cogitet proximi: neque sic actiuus, vt contemplationẽ non requirat Dei. Idem de Ciuitate Dei.

Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ ac intuendæ vacandum est veritati. Idem ibid.

Anima nostra sicut aquila alta petat, super nubes volet, renouatis splendescat exuijs, cælo volatus suos inferat, vbi in laqueos incidere non possit. *Ambro.*

Contemplationis species quatuor sunt. Prima & maxima contemplatio est, admiratio diuinæ maiestatis: hæc requirit cor purgatum, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis, facile ad superna leuetur: interdum quoque per aliquas morulas stupore & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic: est enim intuens iudicia Dei: quo sanè pavidò aspectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, inicit sapientiam, humilitatem seruat: Virtutum siquidem bonum quoddam & stabile fundamentum est humilitas: nempe si nutat illa, virtutum non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, sollicitat amantem ad amorem benefactoris. De talibus, dicit Propheta: Memoriam abundantis suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabunt. Quarta quæ retrò sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cum sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur æterna sunt) longanimitati animi & perseverantiæ dat vigorem. Puto iam facile est, quatuor nostra hæc illis quatuor Apostoli assignare: dum longitudinem, comprehendit meditatio promissorum: latitudinem, recordatio beneficiorum: sublimitatem, contemplatio maiestatis: profundum, inspectio iudiciorum. Ber. de consider.

Si quera

Si quem fortè nostrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi con-
tigerit, vt minime auocet aut perturbet vel sensus egens, vel cura
pungens, vel culpa mordens, vel certè (ea quæ difficilius amouen-
tùr) irruentia imaginationum corporearum phantasmata: poterit
quidem hic (cum ad nos redierit) gloriari & dicere: Introduxit
me Rex in cubiculum suum. Idem super Cant.

Cant. I. Aliter sanè afficitur mēs fructificans verbo, aliter fruens verbo:
illic sollicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi: & qui-
dem lata in prole mater, sed in amplexibus Sponsa lætior: chara
pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Idem super Cant.

Bonum acquirit gradum, qui bene ministrauerit proximo: for-
tè meliorem, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfe-
ctus est in utroque. Idem in sermo.

Optimam partem elegit sibi Maria, licet non minoris fortasse
meriti sit apud Deum humilis conuersatio Marthæ: sed de electio-
ne Maria laudatur: quoniam illa quidem omnino quātum ad nos
spectat, nobis eligenda: hæc vero si iniungitur, patienter est tole-
randa. Idem ibidem.

Absit, vt qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum offi-
cialium vitam. Ibidem.

Noli nimis insistere oculis contemplationis: quia meliora sunt
vbera prædicationis: Nam etsi Rachel formosior, Lia tamen fec-
candior est. Idem super Cant. ser. 9.

Bono opere peracto securius & facilius in contemplatione dor-
mitur. Idem.

Isidor. Actiua vita mundanis bene vititur, contemplatiua mundo re-
nunciata, soli Deo viuere delectatur. Isidor. de sum. bon.

Cassio. Super psal. Fac cum seruo tuo, &c. Iustum est, vt iugiter roge-
tur, qui si non petatur, offenditur. Cassiodorus.

Hugo. Qui diligenter inspicere velit quid antiqui propter amorem
sapientiæ pertulerint, quàm memoranda posteris virtutis suæ mo-
numenta reliquerint: quamlibet suam diligentiam inferiorem esse
videbit. Alij calcabant honores: alij proiecerunt diuitias: alij
acceptis iniurijs gaudebant: alij præuenerunt: alij contubernia
hominum deserentes, vltimos recessus & secreta eremipe-
netrantes, se soli philosophiæ dedicabant: vt quantum mente &
intelligentia à cæteris differrent, ipsa locorum distantia demon-
straret.

straret: ne vna teneret habitatio quos non eadem sociabat inten-
tio. Cuidam Philosopho referebat quidam dicens: Nunquid non
vides quomodo te derident homines? Et ille: Ipsi me (inquit) de-
rident, & eos aini. Cogita si potes quanti æstimauerit laudari
ab ijs, à quibus nec vituperari timuit? Quid ergo nos propter di-
uinorum contemplationem facere par est? Hugo de sancto Victo.
lib. 3. Didasc.

Abs te ipso atque ab omnibus purè abscedendo, ad diuinæ cali-
ginis radium sublatis omnibus, & absolutus ex omnibus euolabis.
Diony. Diony. de Myst. cap. 1.

Moses Exod. 19. primùm vt mundetur, admonetur: deinde vt
separetur ab immundis: deinde clangores audit: inde segregatur à
turbis: & ita contendit ad summitatem montis, vbi non Deum vi-
det, sed locum in quo stetit. Idem ibidem.

Creata omnia linquens contemplator, ingreditur ignorationis
mysticam caliginem: eò quòd nihil cognoscit, supra sensum men-
temque cognoscens. Idem ibidem.

Ad hanc lucidam caliginem admitti oramus, vbi non videre,
& non scire, est veraciter videre & scire, & eum, qui est super om-
nia, ex omnium ablatione celebrare: sicut imago pulchra in ligno
aut lapide formata, per ablationem fit. Idem ibidem. c. 2. *Simil.*

Quanto ad altiora contendimus, tanto ipso contuitu intelli-
gibilium verba contrahi necesse est: sicut contra descendente,
pro quantitate descensus ad congruam latitudinem oratio ex-
tenditur: post ascensum autem oratio obmutescit. Idem vbi su-
pra cap. 3.

Gregor. Nazianzen. contemplatiuæ vitæ amore ductus, se Epi-
scopi munus refugisse in Apologetico suo. i. docet his verbis:
Cum tranquillæ vitæ, atque ab hominum frequentia semotæ,
amore flagrare, non tuli me imperiosè cogi: atque in medios tur-
multus contrudi, ab hacque vita perinde atque ab asylo quòdam
per vim auelli. Nihil enim mihi fortunatius eo homine esse vide-
batur, qui clausis cōpressisque corporis sensibus, atque extra car-
næ mundumque positus, in seque collectus (nec nisi summa ne-
cessitate impellente, quidquã humanarū rerū attingens, atque se-
cum in se & cum Deo colloquens) superiorem rebus in aspectum
cadentibus vitam agit: diuinamque species & imagines puras fem-
per.

per, nec vllis terrenis & errabundis formis permixtas in seipso circumfert, ac Dei rerumque diuinarum purum omnino speculū est, indiesque efficitur, lucique lucē, obscuriori videlicet clariore adiungit, ac iam futuri aui bono fruitur, & cum Angelis versatur, & licet adhuc in terris agens, terram deserit, atque à Spiritu in cælo collocatur. Si quis vestrum hoc amore correptus tenetur, quid dicam intelligit, atque affectui ei, in quem tum incidi, facile ignoscat.

Cicero. Omnia aliorum causa sunt generata: vt fructus atque fruges quas terra gignit animantium causa: animantes autem hominum: vt equum vehendi causa, arandi bouem, venandi & custodiendi canem: ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum & imitandum. Idem. 1. de nat. Deo.

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res, intelligendum & agendum natus est, tanquam mortalis Deus. Cicero. 2. de finib.

Cum animus cognitivis perceptisque virtutibus à corporis obsequio indulgentiaque discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam decoris oppresserit, omnemque mortis dolorisque timorem effugerit, quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cum cælum, terras, maria, rerumque omnium naturam perspexerit, eaque vnde generata, quo recurant, quando, quomodo obitura, quid in his mortale & caducum, quid diuinum & æternum sit, viderit: ipsumque ea moderantem & regentem penè prehenderit: seseque non vnus circumdatum mœnibus, popularem alicuius definiti loci, sed ciuem totius mundi, quasi vnus orbis agnouerit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conspectu & cognitione naturæ, Dij immortales, quam se ipse noscet (quod Appollo præcepit Pythius) quam contemnet? quam despiciet? quam pro nihilo putabit ea, quæ vulgò ducuntur amplissima? Idem. 1. de legib.

Vide etiam multa & ea quidem præclara apud Senecā in Collectaneis nostris, in verbo, Contemplatio naturæ.

COLLE. Qui diuinarum rerum contemplationi addicti & quasi consecrati sunt, externis occupationibus (nisi cum charitatis aut obedientiæ necessitas vrget) velut sale vti debet, cuius modica portio cibos

cibos condit, magna verò, insipidos reddit. Immodicis enim occupationibus obruitur animus, & à statu suo depellitur. Vnde Dominus, Martha, Martha, sollicita es, &c.

Sunt in artibus summa quædam ac difficilia, quæ nisi maxima cura & attentione perfici non possunt. At in vsu virtutum magnū quiddam & arduum est, mentem ab omnibus terrenis curis abductam in Deum attollere: quem solum intellectus nostri apex attingit: quò cum peruenerit, mutato nomine, non tam intellectus, quàm intelligentia nuncupatur. Ad hunc autem altissimum ascensum cum alia multa, tum præcipuè duplex ieiunium, corporis videlicet & animæ exigitur. Corporis quidem, vt omnes animæ vires in Deum ferantur, ne aliæ in palatio, aliæ in culina versentur. Animæ verò ieiunium est, vt non modò à terrenis affectibus, sed à corporearum rerum imaginibus ieiuna, purum Deum pura mente contempletur. Ad quod præstandum necesse est, vt orationis tempore homo magna cura & studio terrena omnia transcendat, vt vacua mente ad diuinarum rerum contemplationem affurgat.

Minora astra ab aspectu Solis & splendorem & virtutem accipiunt. Sic homo dum Deum aspicit, lucem ab eo & gratiam recipit. Tunc verò Deum aspicere dicitur, cum intellectum & voluntatem ipsam eleuat, & quasi ante illum expandit. Hæ namque duæ animæ nostræ vires ad Deum vsque pertingunt, & ab eo illustrantur.

Intra sanctuarium Domini erat quidem in medio candelabrū, à sinistris verò mensa cum panibus, à dextris autē altare aureum, in quo thus adolebatur. Et quidem per candelabrum, rectè fidei lucernam intelligimus: cui duplicia adiacent opera: altera quæ ad actiuā, altera quæ ad cōtemplatiuam vitam pertinent: quæ nõ in cōmodè per hanc mensam & altare aureum designantur. Mensa enim propositionis panū eos rectè figurat, qui frangūt efurienti panem suū, & actiuæ vitæ operibus vacant: altare autē aureū eos designat, qui orationi & rerū celestium contemplationi se totos addixerūt. Sicut enim altare hoc nulli vsui, nisi ad solū thuris suffitum deferuiebat: ita sunt sanctorū multi, qui ab omni rerū humanarum commercio separati, soli rerum diuinarum contemplationi perpetuò vacant: quales sancti Anachoritæ olim fuerunt, qui

H h in soli-

in solitudine degentes, cœlestem in terris vitam agebāt. Quisquis ergo se ita à mundo separauit, & cœlestibus rebus addixit, altare aureum est, quod est ante oculos Domini.

Prou. 5. De studio sapientiæ atque diuinę contemplationis arbitror accipienda illa Salomonis verba: Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ: cerua charissima & gratissimus hinnulus (videlicet Spiritus sancti gaudium quod à sapientia proficiscitur) vbera eius inebriēt te omni tempore, & in amicitia eius delectare iugiter. Vbera verò hæc fructus illi sunt, ad quos eadem nos sapientiam inuitat, cum ait: Transte ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Mulierem autem adolescentiæ appellari hoc in loco sapientiam, satis indicat idem Salomon *Prouer. 7.* cum ait: Dic sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Et *Sap. 8.* dicitur. Hanc amaui & exquesiui eam à iuuentute mea, & quesiuui Sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et mox: Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuēdum, sciens quoniam communicabit mecum de bonis suis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei: hoc est, me in huius ærumnosæ vitæ miserijs consolabitur, & omne ab animo meo fastidium atque tædium discutiet.

Hoc maxime cuique piorum propositum esse debet, vt quantum per huius vitæ occupationes licuerit, se totum diuinis laudibus, cœlestiumque rerum contemplationi addicat, illamque Dauidis vocem toto corde vsurpet. Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini. o. d. v. m. Vt videam voluntatem Domini, vel (vt Hiero. ex Hebr. vertit) vt videam pulchritudinem Domini, & attendam ad templum eius. Veræ autem contemplationis munus est, diuinę pulchritudinis specie animum pascere & oblectare. Idē quoque præfert illa vox, Benedicā Dominum in omni tempore, &c. Et, Repleatur os meū laude. Et, Proponēbam Dominum in conspectu meo semper. Et, Quomodo dilexi, &c. tota die meditatio mea est. Ideoque viri iusti officium esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte.

Psal. 33. Quæ animi submissione & pudore se fidelis animæ erga Sponsum Christum gerere debeat, quando dulciter cum illo agit, & ad eius vocatur amplexus, insinuat Sponsus ipse *Canti. 4.* cum ait: Sicut fragmen mali punici genaturæ, &c. Genarum nanque lenis

rubor,

rubor, pudoris & submissionis indicium est: quo nomine Sponsa cōmendatur, quod hoc pudore suffusa sese illi submittat. Meritò autem humilis, verecunda & (vt ita dicam) rubore perfusa, coram Sponso assistit Ecclesia, quando admirabilem Sponsi dignationem, beneficiaque innumera & maxima erga se contemplatur, cum tamen ipsa non habeat vnde illi vicem reddere, aut gratias persolvere dignas valeat.

Rachel decora nitet facie, Lia verò lippis est oculis: vt intelligamus, animæ puritatem, contemplatiuam vitam sectantibus propriam & familiarem esse. Quo nomine à vero Iacob, videlicet animarum Sponso Christo, magnopere diliguntur. Lia verò, id est, actiuorum vita lippitudine laborat oculorum, quam ex hominum consuetudine terrenarumque rerum commercio contrahit. Sicut enim (Aristotele autore) altissimarum rerum contemplatio intellectus aciem nobilitat & acuit: ita inferiorum rerum consideratio deijcit ac hebetat. Vnde Mathematici Lunæ maculam quæ in ea conspicitur, ex terrarum confinio illi contingere testantur. Quo minus mirandum est, si actiuorum facies, oculorum lippitudine aliquo modo suffundatur, quæ proximorū charitate ducta, terrenis sæpe negotijs implicatur, & cum seculi hominibus agit.

Multa vi precum, multisque rationibus vix filij Israel patri persuadere potuerunt, vt à se amantissimum filium Benjamin dimitteret: vt cum illis in Ægyptū empturus frumenta pergeret. Quid enim non fecit pius senex, quò à dilectissimi filij complexu non diuelleretur? At Benjamin diuinæ contemplationis quietem & delicias repræsentat: vtpotè de quo scriptum sit, Benjamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. His enim verbis, diuinæ contemplationis munus declaratur. Cum ergo pater adeò ægre hunc à se filium dimittit, hoc planè docet, vt quisquis diuinarum rerum contemplationi addictus est, quiduis potius patiat, quàm à diuinæ contēplationis studio (nisi urgente proximi necessitate, vel maiorum obedientia) diuelli. Quod quidem (vt alios omittam) B. Franciscus exemplo suo docuit, qui ab hoc officio ad animarū lucra captāda, nisi deuota oratione preuia, & magno habito cōsilio, accedere noluit, ne ab huius Benjamin cōplexu

Hh 2

separa-

separaretur. Palladius verò memorat, quendam ex sanctis Anachoritis, cum ad Episcopi munus obeundum à populo peteretur, alteram aurem sibi abscidisse, ne sic mutilus ordinaretur. Cumque adhuc populus ex ordinatoris iussu fugientem sequeretur, conuersus ad illum iurauit, se (si adhuc instarent) linguam etiam abscissurum. Hoc autè vir sanctus diuinæ Spiritus impulsu (quod aliàs non licebat) fecisse credendus est. Id autem fecit, non ob hoc solùm, quòd Episcopi munus formidaret, sed ne dilectæ solitudinis contemplatione & quiete careret.

Quibus virtutum gradibus ad contemplationis arcem, & diuinæ illuminationis perueniatur, initio statim mundi in quatuor operibus perueniatur (vt Hugo de S. Victore ait) quodammodo adumbratum fuit. Primo namque die fit lux, qua homo à Deo illuminatus, viam veritatis agnoscit. Secundo fit firmamentum: per quod firmissimum non peccandi propositum intelligimus: quod quidem magna Christianæ vitæ portio est. Tertio, congregantur aquæ in locum vnum: quum fluxi & vagi motus animæ nostræ, rationis atque timoris Domini imperio coercentur. Ait enim Apostolus. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Hic autem tertius dies officium continet mortificationis. Post quem deinceps quarto die creatur Sol: quo mens diuinis illuminationibus irradiata, inuisibilia contemplatur. Ad hunc autem diem sine aliorum antecessione velle peruenire, perinde est atque id, quod aiunt per saltum ad sacros ordines promoueri.

Accedite, inquit Propheta, ad eum, & illuminamini. Sic Moses in montem ascendens, & cum Deo versans, ab eo didicit, quem admodum illi tabernaculum fabricare deberet. Ad hunc ergo modum, mens quæ terrena despiciens ad Deum eleuatur, ab eo discit, quæ ratione se ipsam dignum Deo tabernaculum præparet.

Preparatio animi ad orandum.

Grego.
Simil.

Intentioni animæ si exterior euagatio clauditur, interior successus aperitur. Nam quòd extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eò supra se intendere per profectum potest:

est: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos distendi prohibetur. Greg. in mor.

Mens mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur: quàm est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora dilabatur. Greg. vbi supra.

Greg. super illud Iob. Per somnium in visione, &c. sic ait: Dei secreta non cognoscimus, si vigilemus in desiderijs terrenis. Vnde Moyses in interiori deserto Deum videt, & in montem ducitur, vt cum Deo loquatur. 23. mor. cap. 29. Lege hoc aureum cap.

Ad ipsum Deum cogitandū, sicut dignum est ab homine cogitari Deum, quanta impediunt, veluti interpellantia, de necessitate corruptionis humanæ? quanta reuocant? quanta à sublimi intentione detorquent? quanta interpellant? Quæ turba phantasmatum? qui populi suggestionum? Totum hoc in corde humano, tãquam de vermibus huius corruptionis scetet. Aug. sup. psal. 102.

Attende & vide quanta aguntur in corde humano, & quem admodum ipsæ plerunque orationes impediuntur vanis cogitationibus, ita vt vix stet cor ad Deum suum. Vult se tenere vt stet, & quodammodo fugit à se, nec inuenit cancellos, quibus se includat, aut obices quibus retineat auolationes suas, & vagos quosdã motus, & stet iucundari à Deo suo. Vix est vt occurrat stabilis oratio inter multas orationes. Diceret vnusquisque sibi contingere, & alteri non contingere, nisi inueniremus in scripturis Dei Dauid orantem quodam in loco & dicentem: Quoniam inueni Domine cor meum, vt orarem ad te. Inuenire se dixit cor suum, quasi toleret ab eo fugere: & ille sequi quali fugitium, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum: Quoniam cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei, attendentes quod hic ait. Suauis es tu & mitis, videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deum, quia patitur ista nostra, & expectat tamen à nobis orationem vt perficiat nos: & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit: nec meminit tantas quas in conditè fundimus, & accipit vnã quam vix inuenimus. Aug. super psal. 85.

Si enim Angeli te adorantes & laudantes tremunt: mira exultatione repleti: ego peccator dum tibi assillo, laudes dico, sacrificium offero, cur non corde pauco? vultu pallo? labijs tremo? toto corpore inhorresco? subque obortis lachrymis coram te. inde-

finenter lugeo? Volo, sed non valeo, quia nequeo quod desidero. Hinc enim mecum vehementer ad iror, dum te nimis terribilem oculis fidei cerno. Sed quis hoc sine ope gratiæ tuæ? Vniuersa enim salus nostra, magna misericordia tua. Miserum me, quomodo sic insensata facta est anima mea, ut non terreatur terrore nimio, dum stat ante Deum, & suas illi laudes decantat? Miserum me, quomodo sic induruit cor meum, ut oculi mei non indefinenter producant flumina lachrymarum, dum conferuus sermocinatur coram Domino suo, homo cum Deo, creatura cum creatore, qui factus est ex limo, cū eo qui omnia fecit ex nihilo? Aug. in Medita.

Bernard. Iuge silentium, & ab omni strepitu secularium perpetua quies, cogit cœlestia meditari. Ber. in epist.

Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in montem ubi Dominus videt, vel videtur. Curæ, sollicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes, expectate me hic cum asino corpore isto, donec ego cum puero, ratione scilicet & intelligentia, usque illuc properantes, reuertamur ad vos: reuertemur enim, & heu reuertemur quam citò. Idem de amore Dei.

Viscus contemplationis est amor possessionum, affectus cognitionis, cupiditas honoris, & voluptas carnis: quibus anima inuisca tur, & irretitur, ut non pennis contemplationis per plateas supernæ Sion discurrere possit. Idem in Medit.

COLLE. ¶ Et vocaberis (inquit) sabbatum delicatum. Hæc dies sabbati ad vacandum Deo, ac diuina meditanda instituta est. Dictum autem mirum est, quā in arduum ac difficile pijs etiam hominibus sit, mentem à terrenis ad cœlestia perfectè eleuare. Non enim à peccatis solum vel leuissimis (quæ feruorem charitatis tepesciunt) sed à multis etiam alijs, quæ quantumuis peccata non sint, mentem tamen distrahunt, & ab interna illa vacatione vel auocant, vel impediunt, abstinendum est. Ideò non mirum, si sabbatum delicatum Dominus à nobis exigat: quod videlicet delicatè, hoc est, non segniter aut oscitanter, sed magna curâ & attentione quod in eo præcipitur, agendum sit.

Quanta puritate & studio niti deceat eum, qui se totum diuinæ pulchri-

pulchritudinis contemplationi addixit, hoc argumento utique intelligi potest. Constat res omnes quæ in mundo sunt, in duas veluti Sphæras diuidi: alteram rerum spiritualium, alteram corporaliū. Et in corporalibus quidem materia prima est infimum, homo verò supremum: in spiritualibus autem homo est infimum, & altissima intelligentia, quæ infra Deum est, supremum. Homo enim velut in vmbra infimæ intelligentiæ conditus esse dicitur: Ceterum quòd suprema illa intelligentia sublimior, & Deo propior est, eò clarius diuinam speciem contemplatur: quòd verò distatior, eò & obscurius. Quòd sit, ut anima rationalis, quæ in hoc ordine infima est, corporis & peccati pondere depressa, diuina etiam gratia suffulta, difficulter se ad hanc tantam lucem attollere possit. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: quemadmodum aggrauaretur aquila, si massam plumbeam pedibus ligatam circumferre volando cogeretur. Quam ob causam Aristot. sapientiam, hoc est, diuinarum rerum cognitionem, dixit esse diuinam possessionem: quoniam (ut ipse ait) natura hominis multipliciter serua, & infinitis penè curis & necessitatibus obnoxia, non potest se totam sapientiæ studio tradere: quod ad eam consequendam necessarium est. Ex quo patet, quanta cura & studio puritati cordis incumbere debeat, qui in hoc pulcherrimo stadio exerceri cupit, ut virtute, industria, & diuina gratia suppleat, quod infirma natura non præstat.

Moses solus ascendit in montem cum Deo locuturus: & nec homo, neque bestia ad hunc locum accedere permittitur. Ac deinde, quòd maior adhuc solitudo esset, solitudini caligo additur, quæ corporea cuncta à conspectu orantis auferret. Similique ratione sacerdos sanctuarium ingrediens, fumo thuris locum tenebris obducere iubetur, ut cum Deo locuturus, nihil aliud quam Deū, cogitaret. His autem rebus admonemur, tantā esse debere spirituale solitudinem orantis, ut nò solum ab omni extraneo affectu, sed ab omni etiam peregrino phantasmate alienus sit. Hoc enim est filitium illud, quod fit in cœlo, cū arcana Dei sancti contèplatur. De quo Diuus August. in Meditatio. Sileant, inquit, animæ meæ omnia, sileat anima mea sibi ipsi. Hinc ille somnus, quem amantissimus Sponsus in Sponsa sua cupit nò interturbari cū ait. Adiuro vos filiæ Hierusalè per capreas ceruosque camporū, ne suscitetis,

Hh 4 neque

*Simi
Aristot.*

August.

Cam. 2.

Simil.

neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Sicut enim parentes ægrotante filio, si somnum fortè salutarem carpit, obseruare studiose solent, ne aliquo domesticorum strepitu somnus ille intercideret: ita cœlestis Sponsus, anima in illo dulciter quiescente & obdormiente, diligenter curat, ne salutaris iste ac vitalis somnus intercipiatur. Quid autem tali Sponso dulcius? quid amarius? qui tali studio, talique adiuratione salutis & incolumitati suorum prospicit?

Quid est quod in oratione cor nostrum tam multis imaginibus & cogitationibus infestatur? Tres huius rei præcipuæ causæ mihi esse videntur. Prima est, instabilitas imaginationis nostræ, quæ (sicut appetitus ipse) per peccatum ita grauiter læsa fuit. Quo fit, ut frequentissimè eius imperio reluctetur, & vix ubi iubetur stare, diu hæreat. Quo quidem morbo (sicut in alijs naturæ ægritudinibus) quidam grauius, quidam verò leuius laborant. Altera causa est, assidua terrenarum rerum meditatio atque tractatio: facile quippe homo ad assueta rapitur. Sic videmus catellos, cum in aliam domum ab ea, in qua nutriti sunt, transferuntur, protinus ad priorè regredi. Cui malo assidua lectione, & meditatione scripturarum sanctarum subueniendum est, ut omnis videlicet enarratio nostra sit in præceptis altissimi. Tertia verò causa est, charitatis, & dulcedinis diuinæ (quæ charitatis comes est) siue imperfectio siue defectus. Scitum enim est illud Poetæ: Trahit sua quemque voluptas. Natura quippe (vt Aristoteli ait) maximè appetit delectabilia, & fugit tristia. Quo fit, ut glutinum cogitationis delectatio sit cordis: quæ facit, ut homo immobilis hæreat ijs quæ diligit, & in quibus vehementer oblectatur.

Profunda intellectus speculatio, circa philosophicas disciplinas, deuotionis affectum magis impedit, quàm quæuis corporalis exercitatio. Hæc enim si non multum aut laboris, aut attentionis exigit, non impedit, quominus & intellectum & affectum pius homo eleuare possit in Deum. Vnde monachi in Ægypto (vt Cassianus ait) operantes manibus suis ab oratione non cessabant. Cæterum philosophica speculatio totam intellectus nostri vim ad se trahit, & quodammodo ebibit. Intellectu autem ita occupato, affectus non habet à quo in Deum dirigatur, & excitetur: atque ita mens sterilis, & ieiuna manet, dum intellectus circa alia peregrinatur.

Cassia.

tur. Et hoc forsità in causa est, vt simplices & rudes viri, sceminaeque deuotiores interdum, quàm aliqui viri docti reperiantur, vt D. Tho. ait: quod quidem non literarum, sed hominis vitio tribuendum esse, idem sanctus doctor asserit.

Vt commodius, ita & facilius est, quotidie Deo vacare, & se intra se colligere, quàm rarò id facere. Cithara quæ assidue artificis manu pulsatur, minimo negotio ad hoc ipsum paratur: quæ verò diu siluit, vix longo spatio ad hoc instruitur: sic igitur qui assidue orat, facile puram mentem in Deum leuat: qui verò hoc diu distulit, varijs terrenarum rerum (quibus assuevit) imaginibus infestatur, & ab interna vacatione & silentio auocatur. Itaque cum in cœlum mentem attollere nititur, in ipso conatu, à terrenis curis & cogitationibus ad terram trahitur. Hinc Sponsa domo egressa, per plateas Sponsum quærens, à vigilibus ciuitatis percutitur, laceratur, & spoliatur. Similes enim iniurias intra se anima patitur, cum internæ solitudinis & silentij domo egressa, & negotijs secularibus implicata, Sponsum quærens, & ad cœlestia nititur aduolare.

Animum feriatum & vacantem ad rerum diuinarum cõtemplationem requiri, declarat illa Domini verba: Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Vnde scriptum est, Sapientiam scribe in tempore vacuitatis. Et, Qui minoratur actu, perficiet sapientiam.

Pro eo quod nos legimus, Respexit in orationem humilium, Hiero. vertit, Respexit in orationem vacui, hoc est, egeni, & omni humana ope destituti. Idem autem alibi significauit cum ait: Erue à fratre Deo animam meam, & de manu canis vnicam meam. Pro quo idem vertit, Solitariam meam: quod eundem sensum reddit. Significat enim se omnibus præsidijs nudatum, solus Dei ope niti. Possumus etiam vacui nomine eos intelligere, qui mundas precès ab omni affectuum, & cogitationum, & imaginum terrenarum sface purgatas Deo offerunt. Hæc enim vel præcipua preparatio animi ad orandum est.

Properantem Mosè ad videndum rubum, Dominus qui in eo erat, conpescuit dicens, Solue calciamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Quicumque ergo Deum adire cupis, quicquid terrenum & mortale est, seponere primum debes. Hoc sibi dictum putet quisquis Dñm oraturus accedit: què idem

Simil.

Caut. 3.

Eccl. 38.

Ibidem.

Psal. 101.

Psal. 21.

Exod. 3.

- Deut. 4.* ipse Moses cunctis obsecrationibus nostris presentē esse ait. Magna ergo animi puritate ad hoc officium accedendum est, & illud
- Matth. 6.* implendum: Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso mentis tuæ ostio (ne quid in eam terrenum eo tempore ingrediatur) ora Patrem tuum in abscondito.
- Sapient. 9.* Quid spiritui nostro cum terrena substantia? Cur non potius spiritualia & querit & sapit? Verum, corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & terrena inhabitatio &c. Necessitates multę corporis detinent nos. Viscus quidam prauis desiderij & delectationis terrenę mentem nostram ad cęlestia aspirantem retrahere nititur. Referuntur autem à D. Bernardo quatuor velut cōpedes animę nostrę: nempe necessitas, vanitas, curiositas, & voluptas. Singula quęque horum vt cordis nostri puritatem inficiunt, ita ascēsum in cęlum impediunt.
- Bernar.*
- Leui. 10.* Pręcepit Dñs in lege post Nadab & Abiu incendium, vt vinum & omne quod inebriare posset, non biberent sacerdotes, quoties illis ad altaris ministerium accedendum esset. Quo intelligitur magna nos pręparatione, sobrietate, ac religione parari debere, quoties ad orandum Dominum, & vitulos labiorum cōfidentium nomini eius, hoc est, spirituales hostias offerēdas accedimus. Propter hoc enim dictum est, Psallite sapienter. Magnum est, hominē cum Deo colloqui: maius erga diuina affici, & eorum gustu delectari: maximum verò quod à Deo petieris impetrare: quę tria ad orationis virtutem pertinent.
- Psal. 46.*

Deuotio, deuotionis adiumenta & impedimenta, &c.

Gregor.

V Numquemque electum suum diuina gratia tunc magis erudiendo custodit, cum eum quasi percutiens deserit. Gregor. in mor.

Luc. 8. dicitur cuidam sanato, Redi in domum tuam, cum ille vellet sequi Dominum: vt ex dilati amoris desiderio meritum retributionis auget. In abscondendo enim maiestatis suę gloriā, amoris sui vim Dominus per æstum desiderij auget. Gregor. in mor. lib. 16. c. 13.

Si habet

Si habet animus vnde delectetur exterius, sine delicijs manet interior. August. super Ioan.

Vbi crapulā ructantis inter pocula fenserit Christus, vina sua dulciora super mel & fauum menti propinare non dignatur. Vbi curiosi ciborum diuersitas, vbi diuitis suppellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & ventrem, cęlestis panis ieiunam deserit mentem. Bern. in epist.

Tria sunt quę vagam mentem stabilem faciunt, vigilię, meditatio, & oratio: quarum assiduitas & iugis intentio confortat animę stabilem firmitatem. Ioan. Casian.

Quoties anima seipsam prodiderit, caloremque illum amabilem ac beatissimum amiserit, inquirat diligenter, qua ex causa id sibi contigerit, ac aduersus illam bellum omne ac studium summis viribus refumat: neque enim poterit per aliam portam illum reuocare, nisi per quam egressus est. Ioan. Clim.

Quoties anima nihil etiam curantibus vel studiose operantibus nobis in lachrymas vi secretę compunctiōis excitata in solo fletu requieuerit, curramus sollicitē. Dominus enim non vocatus aduenit, spongięque diuini mœroris & refrigerij, piarumque lachrymarum aquas nobis clemens porrigit, quibus deleantur scelera chirographi nostri. Serua eam vt papillam oculi tui, donec sponte abeat. Longē enim maior est huiusmodi compunctiōnis vis quāam eius quam studio nostro & labore quæsiuimus. Idē de Luct. c. 7.

Quidam honesti huius boni probatus operarius ista mihi de se narrauit. Cum (inquit) sapius studiose instituerem aduersus inanem gloriā, siue iracundiam, siue ventris saturitatem omnino bellum gerere, luctus ratio subclamans mihi intrinsecus attestabatur. Noli inani gloria efferri, nam recedam abste. Similiter quoque in alijs perturbationibus dicebat: Cui ego, nunquam aiebam, tibi ero inobediens, donec me Christo Domino listas. Idē ibidem.

Abcondit seipsam infantis mater: quem si se viderit anxie inquirere, gaudio afficitur: sicque illum intruit sibi adhærere iugiter, affectumque sui altius infanti imprimat, eumque ad se amandum ardentius inuitat, ibidem.

Verbum vnum nonnunquam dissoluit luctum: mirum verò si vnum

si vnumquoque verbum rursus illum reuocare, postquam auolauerit, possit. Ibidem.

COLLE. ¶ Vnguentū quod curandis vulneribus adhibetur, diu iisdem herere debet, quò sanitatē afferre possit. Cum ergo vnguentum animæ vulnera sanans, & suauissimo odore carnis nostræ foetorē confumens, deuotio fit, quæ ex oratione atque meditatione procedit, diutius orationi instandum, & in ea perseverandum est, vt spirituales sanitatis & virtutis eius participes reddamur.

4. Re. 19. Quod saluatum fuerit de Iuda, miatet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Hoc autem spiritualiter efficit Dominus, cum aliquando charitatis feruorem nobis subtrahit, aliquando vero auget: modò nos deserere videtur, modò rursus visitat, sicut scriptum est, Visitas eum. diluculo, & subito probas illum. Altero enim nobis diffidere, altero illi fidere docemur: & altero quidem in humilitate radicamur, altero vero in charitate adulescimus: vtrunque enim ad spiritualem vitam profectum maxime necessarium est.

Psal. 124. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Aqua deuotio est, quæ in terram cordis nostri effusa, omnes virtutum plantas rigat. Eius enim munus est, ad omnia Dei obsequia & virtutum officia alacrem hominem reddere. Quare quemadmodum horto arboribus consito, prima cura est, ad eas irrigandas puteum fodere, aut aliunde aquam deriuare, ne labor omnis irritus sit: ita quisquis virtutum plantas excolere ardenti desiderio cupit: deuotionis quoque exercitia colere debet, quibus virtutum plantas alat, atque sustentet.

Gen. 42. Ioseph ad fratres suos quasi ad alienos durius loquebatur, cum tamen eos fraterno completeretur amore. Hoc ipsum Dominus cum pijs hominibus agere solet. Aliquando enim illis se velut mulieri Samaritanæ exhibet, dum non rogatus, ultra ipse, rogat, & inuitat, & visitationis suæ gratiam vel non petentibus offert. Aliquando vero ita se cum illis gerit, quemadmodum cum muliere Cananea, cui post multas lachrymas & preces, tandem præstitit quod poposcit.

Prou. 4. Omni custodia seruandum esse cor nostrum Salomon docet. Quare? Nam iū quia de corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c.

dia, &c. Rursumque à corde vita procedit. Quale enim cor, talia sunt & verba, & opera quæ à corde proficiuntur. Quapropter quisquis vitam suam rectè instituere velit, non contentus externis virtutibus, magnam quoque, imò primam cordis sui curam habeat. Si enim hepar calido humore exæstuans, flammam in faciem manusque diffundit: nò admodum refert externa hæc membra aquis refrigerare, nisi ipsum caloris fontem extinguas. Si terra in qua virgulta plantare vis, sentibus atque dumis plena est, parum prodest spinarum ramos abscindere, si earum radices protinus germinaturæ in terra defixæ manent. At verò medicina cordis nostri deuotio est: quæ propterea vnguentum appellatur, quoniã eius vulneribus medetur. Deuotio enim cupiditatum nostrarum incendiū temperat, vires carnis debilitat, robur & fortitudinem tribuit, sancta desideria acuit, intellectum illuminat, spirituale lætitiã auget, qua dilatatum cor diuinorum mandatorum celeriter viam currit. De his verò qui externa solum opera sine vlla interna pietate sectantur, Hieremias ait, Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum. Et rursus, Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mētiti sunt ei, cor autem eorum non erat rectum cum eo, &c.

Qui deuotioni studet, non modò cum ad orandum aut meditando accedit, sed multò ante in omnibus temporibus atque negotijs eam captare debet. Id autem fit, cum vbique mentem ad Deum eleuamus, & puritati cordis diligenter studemus. Hoc autem præstabat sancta illa mulier, de qua scriptum est, Facta est quasi nauis inuitoris, de longe portans panem suum. Panis enim quo anima in spirituali vita alitur, deuotio est: quam de longe trahimus, cum non modò orationis tempore, sed multò ante, hoc est, in omni tempore atque negotio illam studiosè quarimus. Huius verò studij neglectus, præcipua spiritualis ariditatis causa esse solet.

Quòd frequenter Dominus cōsolationis atque dulcedinis suæ præsentiam pijs hominibus subtrahat, quidque illis hoc tempore faciendum sit, longa oratione Sponsa Cant. 3. describit his verbis, In lectulo meo per noctes quasiui quem diligit anima mea: quasiui illum & non inueni &c. Lectulus quietis & deliciarum locus est: in quo loco Sponsa quærit Sponsum, cum in intimo cordis sui otio atque silentio (ubi eius delicijs & amplexibus frui solet) illum

Simil.

Hier. 12.
Psal. 77.

Prou. 31.

iam quærere cum dolore & labore, qui se prius ante ianuam vltro videbatur offerre. Altera quoque ratio huius dispensationis esse videtur, ne Sponsi præsentia nimis vilesceret, si tam facile absque omni molestia inquisitionis passim acquiri posset & teneri.

Quod sæpe Dominus sine vilo piorum demerito spiritualis visitationis & consolationis gratiam ad tempus subtrahat, quo vel maius sui desiderium excitet, vel pluris hanc gratiam æstimari faciat (vilescunt enim frequenter & sordent quæ possunt semper haberi, & in promptu inueniri) vel hoc argumento declaratur: quod vbi Sponsa pessulum ostij sui sustulit, & ostium aperuit, & Sponsum vocauit, ac diligenter quæsiuit, minime tamen inuenit. Sic enim ait. Quæsiui illum, & non inueni: vocaui, & non respondit mihi. Hæc cõsideratio, piorum mœrorem temperare debet: cum se ita destitutos vident. Quanuis tutius est, vt de se semper humiliter sentientes, negligentia sua se hoc donum amisisse credant: sed ita credant, ne nimio mœrore absorbeantur: cum hoc dispensatione diuina, non humana negligentia interdum contingat: vt ita inter spem, metumque suspensi, & à nimio mœrore, & malè tuta securitate immunes sint.

Magnum spiritualis ariditatis ac desolationis nostræ in sanctarum scripturarum lectione ac meditatione remedium positum est, Apostolo testante, qui scripta omnia diuina ad eruditionem & cõsolationem nostram destinata esse confirmat. Hoc autem nobis (vt quidam ex Patribus ait) sanctus Patriarcha Isaac representauit: qui post mortem matris ad vesperam profectus est ad meditando in agrum, vbi inuenit Rebeccam, quæ illum miro modo consolata est. Quoties mihi, Iesu bone, dies vergit in vesperam, quoties parua alicui consolationi intolerabilis dolor, quasi nocturna caligo succedit, vertuntur in fastidium omnia, oneri sunt cuncta quæ video. Si quis loquitur, vix audio, vix sentio, & in modum filicis cor obduratur, hæret lingua, oculorum vena ficcatur. Quid tunc? Ex eo certè ad meditando in agrum, sacrum reuoluo codicè. Tunc subito mihi occurrèns Rebecca, hoc est, tua gratia Iesu bone, sua luce meas tenebras discutit, pellit fastidium, duritiam frãgit. Mox suspirijs cedunt, lachrymæ, & lachrymas cœleste gaudium comitatur. Infelices, quos cum tristitia quæque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur vt gaudeant. Hæc Ailredus.

Gaudium

Gaudium spirituale.

Dilce est, esse in rebus humanis, sed ei, qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quãtò minus æterna intelligit, tantò delectabilius in temporalibus requiescit. Grego. super Ezech.

Si quis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestiũ præmiorum, qui illi hymnidici chori Angelorum, quæ in cõprehensibilis visio Trinitatis: huic quãtò dulce sit quod intus videt, tãtò in amaritudinè vertitur quod foris sustinet. Greg. vbi sup.

Qui cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus animus, nihil in terrenis libet, deforme conspicitur, quicquid de terrenæ rei placebat specie: quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente.

Super illud Iob. 4. Ad me dictum est verbum absconditum & c. D. Gregor. ait. Diuina aspiratio humanam mentem tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desiderijs inflammat. Dicitur autem absconditum: quia non potest sciri, nisi à quo potest haberi. Sicut enim Paraclerus inuisibilis est, ita omnem quem repleuerit, ad desideranda inuisibilia accendit. Seculares autem mentes quantum se foris per detideria dilatant, tantum ad receptionem illius, sinum cordis angustat. lib. 5. mor. c. 19. vide locum.

Super illud Iob. 4. Cum spiritus transfret, & c. Gregor. ait. Cum mens internam dulcedinè degustat, amore æstuat: videtque se videre non posse, quod ardentè diligit: nec tamen ardentè diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed trásit spiritus: quia supernam lucem nobis inhiantibus contemplatio aperit, sed mox infirmantibus abscondit. Vbi sup. c. 23.

Qui superna degustat, inferiora tolerat: quia plenè intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Vbi sup. c. 26.

Cuncta quæ foris eminet, occultis iusti obtutibus per despectũ iacent. Nã supra se interius rapti, in alto animũ figunt: atque dum extra carnè fieri mente decertat, ipsa penè quæ patiuntur ignorat.

I. Nam.

Nam velut in magni montis vertice siti, subiecta sibi intus videt, quæ per carnalem gloriam foris tument. Vbi sup. cap. 22.

Vt homo & gratiæ dona habeat, & infirmitatem suam agnoscat, visitas eum diluculo, & subito probas illum. Sic Helias cælum aperit, & Icfabel fugit: sic Paulus Paradisum intrat, & carne tentatur. Greg. vbi supra cap. 20.

Quia animus non vult considerare præmia quæ restant, grauiæstimat esse quæ tolerat. At si degustat gaudium quod intus permanet, leue fit protinus omne quod intus dolet. Greg. vbi supra lib. 10. cap. 19.

Aliquando iusti viri anima ad inusitatam dulcedinem inerni saporis admittitur, ac raptim ardenti spiritu afflata renouatur: tantoque magis inhiat, quanto magis quædam gustat. Gregor. 23. Moral. cap. 21. Vide locum.

Gregor. super illud ex Psalm. 88. Beatus populus qui scit iubilationem. Non dicit qui loquitur, sed qui scit. Sciri enim potest, exprimi non potest: sentitur enim per illam, quod ultra, sensum est. 24. Moral. cap. 6.

Tenet anima transeuntia amore, ipsa tempore transiens: at postquam supernæ lucis radios contigit, admiratione summorum transeuntia despicit, nec iam illi, nisi quæ æterna sunt, libent. Gregor. 27. Moral. cap. 12.

Dulcis cibus, qui de supernis accipitur, vocatur Manna. Quid est hoc? Cum enim anima ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit insolita miratur: sicque appetit contempta, contemnit appetita. Gregor. 27. Moral. cap. 17.

Electorum mens iam terrena desideria subijcit, iam cuncta, quæ considerat, præterire transcendit: iam ab exteriorum delectatione suspenditur, & quæ sint bona inuisibilia rimatur: atque hæc agens plerumque in dulcedine supernæ contéplationis rapitur, & ardenti desiderio interesse spiritualibus Angelorum ministerijs conatur: gustu incircumscripti luminis pascitur, & ultra se euecta, ad semetipsam relabi dedignatur. Greg. lib. 8. Moral.

August.

Dulciores sunt lachrymæ orantium, quam gaudia theatrorum: August. super Psalm. 127.

Quantquam autem hæc infima habeant suas delectationes, suosque amores, non tamen tali modo delectant, sicut tu Deus noster.

ster. In te enim delectatur iustus, quia amor tui suavis est, & quietus. Nam pectora quæ possides, dulcedine, & suauitate, & tranquillitate replies. Et contra amor seculi & carnis anxius est & perturbatus: animas certè quas ingreditur, quietas esse non patitur. Semper enim suspicionibus, & perturbationibus, variisque timoribus sollicitat eas. Tu itaque es delectatio rectorum, & meritò. Quies enim valida est apud te, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te bone Domine, intrat in gaudium Domini sui, & non timebit amplius: sed habebit se optimè in optimo. Aug. in Medita.

Ecce video lumen cœli, oculis mentis meæ desuper interlucet radius à facie luminis, & lætificat omnia ossa mea. O si perficeretur in me? Auge quæso luminis auctor: auge quæso quod interlucet in me. Dilatetur obsecro, dilatetur ex me. Quid est hoc quod sentio? Quis est ignis, qui calefacit cor meum? Quæ est lux, quæ irradiat cor meum? O ignis qui semper ardes, & nunquàm extingueris, accende me. O lux, quæ semper lucet, & nunquàm obfuscari, illumina me. O vtinam arderem ex te. Ignis sancte, quàm dulciter ardes, quàm secretè lucet, quàm desideratèr aduris? Aug. in Medita.

Est gaudium quod non datur impijs, sed eis, qui te gratis colunt Domine, quorum gaudium tu ipse es: & ipsa est beata vita gaudente ad te, de te, propter te ipsa est, & non altera. Idem in Confes.

Nulla caro exultat in Deo, quæ viuunt in vitijs. Idem.

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quale vinum est, unde inebriari laudabile est? quale vinum est, quod non turbat, sed dirigit mentem? quale vinum est, quod perpetuò facit sanum, non inebriando facit insanum? Inebriabuntur? Unde? Ab vbertate domus tuæ. Et torrente voluptatis tuæ potabis eos. Unde? Quia apud te est fons vitæ. Ipse fons vitæ ambulabat in terra: ipse dicebat, qui sitit, veniat ad me.

Stans in domo solitudinis quasi onager solitarius, & habitaculum habens in terra falsuginis, & attrahens ventum amoris mei: os meum aperio ad te Domine, & attraho spiritum: & nonnunquam Domine quasi clausis oculis ad te inhianti, mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit: Saporem quidem sentio, dulcedinem ad eò confortantem, vt si perficeretur in me, nihil ultra quærerem. Bern. de amore Dei.

li 2

Gustato

Gustato spiritu, necesse est desipere carnē: affectanti cœlestia, terrena nō sapiūt: æternis inhiāti, fastidio sūt trāsitoria. Idē in epif.

Præoccupatum secularibus desiderijs animum delectatio sancta declinat: nec misceri poterunt vana veris, æterna caducis, spiritalia carnalibus, summa imis: vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Idem ferm. 77.

Cui Christus incipit dulcescere, necesse est amarescere mūdū. Idem in ferm.

Cæsarius. Verum gaudium non possidetur, nisi pax & iustitia teneatur. Prima enim est, & quasi radix iustitia: secunda pax, tertia gaudium. Dei iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur. Cæsarius in admonit. 2.

Autor de Spiritu. Anima prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. Autor de spiritu & anima.

Euseb. Habet hanc vim dulcedo cœlestium pulchritudinum, vt quantum intensius quæritur, tantum intensius desideretur. Ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium. Euseb. Emiff. hom. de B. Maximo Epif.

Climas. Qui superna gustauit, facile terrena contemnet: qui verò sine gustu illorum est, terrenis possessionibus lætatur. Clim. Grad. 16.

Si ad supernam gratiam festinamus accurrere, supremam gloriam degustare studeamus: qui enim illam degustauerit, terrenam omnem protinus contemnet. Miror enim si quis abique illius gustu hanc possit aspernari. Idem Grad. 21.

Cicero. Onus nō est appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate. Cicero. 5. Act. in Verrem.

Oportet vt ipsa se mens vitij exutam cognoscat, coniunctamque cum diuina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. Idem lib. 5. Tuscul.

COLLE. ¶ Quisquis diuinis consolationibus donisque cœlestibus potiri optat, terrenas procul a se consolationes pellat: vt quoniam esse sine delectatione animus non potest, cum carnalibus destituitur, spirituales quærat. Vehementius enim nos aliquando necessitas, quam sperata vtilitas aut cupiditas ad aliquid agendum vel aggrediendum impellit. Cortesius ille qui nouam Hispaniam inuenit, & in ditionem Hispanorū redegit, sedecim naues, quibus ad hæc littora

littora applicuit, perforatis clanculum earum carinis submergi fecit: vt milites omni spe fugiendi sublata, ferro iter aperirent, & locum in quo manerent, armis occuparent. Id ni fecisset, nunquam ita facile eam prouinciam subegisset. Sic sæpe nos eruminae ad Deum ire compellunt. Quocirca mirum non est, si multæ nobiles viduæ quæ ob immaturam virorum mortem omni terreno solatio destitutæ sunt, se totas necessitate cogente rerum spiritualium studio tradant: quo spirituales delicias pro terrenis, quas amiserunt, in vero felicitatis fonte inueniant: quibus enutritæ placidam & tranquillam vitam agant.

Sub umbra illius quem desideraueram sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Duo his verbis priuilegia singulari laude dignissima prædicantur: quibus pius homines Dominus ornare atque iuuare solet. Alterum est paterna cura & prouidentia, qua sub umbra alarum suarum illos protegit, & in abscondito faciei suæ tuetur à conturbatione hominum, & à contradictione linguarum: alterum est mirabilis quedam dulcedo, qua ipsos lactat, & secum mirabili amoris & suauitatis glutino copulat. Hoc est enim quod ait. Fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc autem dulcedo ita illos Deo vnit, vt vix eius a se præsentiam abdicare possint. Itaque cum carnales homines vix mentem ad Deum eleuare queant, hi eo deueniunt, vt vix ab eo mentem diuellere possint. Quod de B. Clara Herpius memorat. Quid enim mirum, si hoc in amore Dei inueniatur, quod in carnali amore passim deprehenditur? Neque enim ex natura sua minus potens est gratia, quam cupiditas & corrupta natura: nec minus efficax boni natura quam mali.

Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuū. Quomodo caro in Deo exultare potest? Hac nimirum ratione. Lux illa cœlestis quæ nouo quodam splendore piorum mentes frequenter illuminat, ab intellectu protinus descendit in voluntatem, illamque diuino amore incendit: voluntas verò partem animæ concupiscibilem sibi coniunctam lætitia afficit. Hæc autem vis quoniam carni coniuncta est, carnem quoque ipsam mirabili quadam ratione exhilarat. Sicut enim primus orbis cœlestis secundum mouet, & secundus tertium, atque alios: ita hoc in loco vis intelligendi mouet voluntatem, voluntas appetitum, appetitus verò carnem propter magnam harum inter se virium coniunctionem. Aliter autem quo-

vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladijs impugna-
re, in semetipsum spem ponere, iniquitatem quotidie sine ullo defi-
derij defectu perpetrare. Greg. ubi supra.

Interius quoque mutabilis est homo: & cum ad meliora nititur,
quasi contra fluminis ictum conatur. Ideo dicitur, Contendite in-
trare: quia nisi mentis contentio ferueat, vnda mundi non vincit-
tur. Greg. in mor. lib. 11. c. 27.

Mundus esse per se nemo potest, qui ut esse possit, de immundi-
cia processit. Et ideo qui mundus esse contendit, hoc conatur vin-
cere quod est. Greg. in mor.

Hierony. Utinam ob Dei mei nomen atque iustitiã, vniuersa me infide-
liũ turba persequatur & tribulet: utinam in opprobriũ meũ soli-
dus exurgat hic mundus tantũ vt à Christo merear laudari, & sug-
pollicitationis sperare mercedem. Hiero. in epist.

Gratias ago Deo meo quod dignus sum habitus, quem mundus
oderit. Idem, ibidem.

Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Solus in deli-
cijs Solomon fuit, & ideo forsitan corruit. Idem in Epistol. ad
Eustoc.

Fortitudo atque constantia, via regia est: à qua declinat ad dex-
teram, qui temerarius est & pertinax: ad sinistram, qui formido-
losus est & pauidus. Idem in Original. super Esai.

Chrysof. Quidquid terroris habet mundus, contemno: quidquid dele-
tabile habet, rideo. Diuitias non cupio, paupertatem nõ horreo,
mortem non timeo. Chrysof. in ser.

O Christiane, delicatus es miles, si putas sine pugna te posse
vincere, sine certamine triumphare. Fortiter dimica, atrociter
in praelio concerta, considera pactum, conditionem attende,
militiam nosce, pactum quod spondidisti, conditionem ad
quam accessisti, militiam cui nomen dedisti. Hoc enim pa-
cto quos miraris omnes pugnaverunt, hac conditione vni-
uersi vicerunt, hac militia triumpharunt. Chrysof. in ho-
milia.

Pictacus. Prudentis est prospicere ne quid eueniat mali: fortis tolerare si
quid forte obtigerit.

T. Liuius. Rebus inchoantibus consilio uti oportet, periclitantibus vero
audacia.

In audaces

In audaces non est audacia tuta.

Quæ præclara sunt, non contingunt nisi magno negotio.

Qui è nuce nucleum vult, frangat nucem.

Fortitudo cum ad aspera ineunda pronum faciat, potius com-
munem vtilitatem quam sua commoda attendit. Sicut enim scien-
tia, remota iustitia, calliditas potius, quam sapientia appellada est:
sic animus ad periculum paratus, si sua cupiditate, non comuni
vtilitate impellitur, temeritatis potius nomen habet, quam forti-
tudinis. Cicero in Rhetor.

Sapientis animus, magnitudine consilij, tolerantia rerum hu-
manarum, contemptione fortunæ, virtutibus omnibus vt mœni-
bus septus, vinci aut expugnari non potest. Idem in. 4. Parad.

¶ Fortitudo & laborum tolerantia, ad veram iustitiam conse-
quendam valde necessaria est. Hinc Ioann. vidit in Apocalyp. *COLLE.*
Sanctos bysso candido vestitos. Byssum autem ait esse iustifi-
cationes sanctorum. Cur hoc? Nimirum quia hoc byssus habet, quæ
cum fragilis & vilis herba fuerit, arte tamen & multo labore con-
tusa atque concocta, in pretiosam byssum euadit. Hoc exem-
plo virtutis studiosus professionis suæ labores agnoscat. Si enim
tam multo labore opus est, vt herba transeat in byssum, quid
opus erit, vt carnalis homo in spiritualem assurgat, cum tanta
inter carnem & spiritum distantia sit? Idem etiam nobis innuit
byssus illa retorta, ex qua velum templi sacri præcipitur, quæ
precedentibus laboribus addit etiam torsionem. Idem quoque
designat vestis Christi, quam Ioannes in eodem loco (in quo *Apoc. 19.*
mirabilem Christi pulchritudinem describit) sanguine consper-
sam vidit. Cæterum qui dicit se in Christo manere, debet sicut *I. Ioan. 1.*
ille ambulauit, & ipse ambulare. Quam pulchrum autem & ho-
noricum sit hanc vestem induere, declarat ambitiosus Aman: *Hest. 3.*
qui summum honorem esse duxit, regis Assueri vestibus indutũ,
per plateam incedere. Lege historiam.

Virtutem circa difficile versari, vox est omnium Philoso-
phorum. Virtus enim ad hoc excogitata & constituta fuit, vt eius
adminiculo in ea tendere possemus, ad quæ à natura non incli-
namur. Ad comedendum enim, & bibendum, ac filiorum cura
gerendam natura sufficit, quæ ad hoc ipsum nos impellit, &
quodam

quodam voluptatis lenicinio allicit. Ad illas autem functiones ad quas natura vel non vocat, vel etiam auocat, virtus laboribus & vfu parta, necessaria est. Vnde patet, virtutem circa difficilia versari: vt pote quam natura corrupta non modo non iuuat, sed etiam impediatur, ac remoretur. Vnde quemadmodum faber ferrarius, nūquam malleum de manibus deponit, quo ferri duritiam domare, & quo voluerit flectere possit: ita virtutis studiosus virili quadam fortitudine armatus & instructus semper incedere debet, qua virtutis laborem & perferre, & vincere possit. Ideo Dominus electos suos fructum afferre in patientia dixit. Patientia enim pars fortitudinis est.

Exod. 1. Quam sint Diabolo viri fortes inuisi, quam vero chari molles & voluptuarij, Pharaon (qui eius typum tenet) aperte insinuauit, cū masculos filiorum Israel interfici, fœminas verò iubet reseruari. *Origen.* Vt enim Origenes eleganter ait, cupit is virilem hominis partem, id est, sensum rationabilem extingui, & eius omnia opera: carnem verò & eius opera viuere. Cū ergo videas homines in voluptatibus & delictijs vitam ducere, luxu fluitare, epulis, vino, conuiujs, cubilibus, & impudicijs operā dare, in istis scias, quod rex Ægypti masculos necat, & viuificat fœminas. Si vero rarum quemque videas vnum ex mille, ad Dominum conuerti, oculos sursum erigere, quæ perpetua sunt quærere, contemplari, non ea quæ videntur, sed quæ non videntur, odisse delicias, amare continentiam, luxuriam fugere, excolere virtutes, istum quasi masculum necari cupit Pharaon, persequitur, insectatur, mille aduersus cum machinis pugnat. Odit tales, viuere eos in Ægypto non finit. Inde est quod in hoc mundo serui Dei despectui habentur & contemptui: inde contumelijs expositi sunt: inde odia in eos & persecutiones agitantur. Odit enim Pharaon huiusmodi mares. Nec modo Pharaon, sed etiam Ægyptij oderunt filios Israel, & ad amaritudinem perducunt vitam eorum.

Magnanimitas.

Grego. **P**erfectæ magnitudinis laus est, aduersa perpeti, & exterius fortiter, & interius clementer. *Greg. in mor. 22. c. 12.*
Ambro. In duobus generibus fortitudo spectatur animi, Primo, vt exteriora corporis homo pro minimis habeat, & quasi superflua de-

flua despicienda magis quam expetenda ducat. Secundò vt ea que summa sunt, omnesque res in quibus est honestas præclara, animi intentione vsque ad effectum prosequatur. *Ambro. 1. de offi.*

Magna est virtus gloriæ, si cui potuisti nocere, parcas. *Isidorus.*

Magnus ille quidem qui nihil, quod factum possibile fuerit, omisit. Maior qui per humilitatem etiã quæ ultra vires suas sunt, agere conatur. *Ioan. Clim. de discr. ad discer. facil.*

Leonum clementiæ indicia multa sunt: prostratis parcent, in viros potius quam in fœminas sæuiunt, infantes non nisi magna fame, perimunt. *Solinus in lib. de mirabil. mundi.*

Leuis iniuriã a magno & excelsio animo negligitur. *Adilon.*
Pecuniam contemnere magni animi est. *Adilon.*

Ad magnanimum pertinet ea quæ videntur acerba, ita ferre, vt nihil à statu naturæ discedat, nihil à dignitate sapientis. *Cicero de offi.*

Sapienti nihil potest videri magnū in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo. Nam quid aut in studijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate, magnum sapienti videri potest? qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuifum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouū? *Idem lib. 5. fami. ad Luci.*

Summum probationis & veræ virtutis argumentum est, si homo varijs calamitatibus vndique pressus, eodem semper animo & vultu consistat, nec de gradu virtutis & constantiæ depellatur: Sic illud aurum purum atque perfectum est, quod in ignem cōiectū, eundem semper splendorem retinet. Adamas, tum legitimus & generosus est, cum malleis contusus, integer & illæsus perseverat. Ensis quoque commendatur, cuius cuspidem si capulo iungas, ad pristinam rectitudinem solutus recurrit. Vas quoque figuli tum perfectum est, cum in fornacem immissum, non crepat, sed idem manet. Ad hunc ergo modum ille perfectus esse dicitur, qui instar scopuli in medio maris, quantumcunque illidatur fluctibus, eodem loco immotus manet. Hinc illud, Iustus in sapientia sua permanet vt Sol: nam stultus vt luna mutatur: Hic enim pro varietate rerum, varios subinde mutat affectus. Hinc & illud, Non contristabit iustum quidquid ei acciderit. *Eccl. 27. Prov. 12.*

Facul-

Facultates & virtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini Eccl. 40. Hoc enim veræ & Christianæ magnanimitatis fundamentum est: qualis Ezechia regis fuit de quo scriptum est, quod cum sumpisset cor eius audaciam propter vias Domini, contra regem Assyriorum rebellauerit. Quod quidem fecit, non humanis, sed diuinis opibus fretus.

Perseuerantia.

Grego. **I**N cassum bonum agitur, si ante vitæ terminum deseratur: quia frustra velociter currit, qui priusquam ad metas venerit, desinit. Greg. lib. 1. mor.

Hierony. Non quærentur in Christianis initia, sed finis: Paulus male cepit, sed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis prodicione damnatur. Hiero. ad Furiam.

Cypria. Parum est (inquit) adipisci aliquid potuisse, plus est quod adeptum est posse seruare: sicut & fides ipsa & natiuitas salutaris non accepta, sed custodita, viuificat. Neque statim consequutio, sed consummatio hominē Deo seruat. Cypria. Epist. 5.

Bernar. Perseuerantia, vigor virium, virtutum consummatio est, nutritrix ad meritum, mediatrix ad præmium, soror patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimittatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Bern. in Epist.

Bonam vitam ego puto, & mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Idem in sermone Petri & Pauli.

Isidor. Semper in vita hominis finis quærendus est: quia non respicit, quales antea fuerimus Deus, sed quales circa finem vitæ extiterimus. Isidor.

Euseb. Emisse. Spes nostræ omnes in consummatione atque in fine consistunt. Quid mihi profunt si mihi fata viridentia herbis spem mensis ostendant, & me sub ipso falcis tempore, subita vel aeris intemperie, vel pluuiarum inundatione decipiant? Quid mihi proderit, si vinea spem omnem in flore promittat, & vel ferarum incurfus, vel vastitas grandinis spem omnem in consummatione subducatur. Euseb. Emisse. admon. h. hom. 5.

Clima. Sicut ij, qui dicuntur cancri, capi facillimè possunt, eo quòd aliquando ante, aliquando retro gradiuntur: ita & anima nunc quidè

ridens,

ridens, nunc lugens, nunc verò delictijs affluens, proficere vnquam poterit. Clim. in compen. sup. dict. om. recapit.

Vxor Loth præcepti immemor, retrorsum respiciens, vertitur in statuam salis. Putamus ne tantum sceleris in hoc esse commissio, vt quia post se respexit mulier, interitum quem diuino beneficio effugere videbatur, incurreret? Quid enim tantum criminis habuit, si sollicita mulieris mens retrorsum (vnde nimio flammaram crepitantium metu territa erat) oculos ad ea direxit? Sed hoc tamen Dominus ita permisit, vt hoc exemplo perterrefaceret eos, qui bene cepta deserunt. Vnde ipse ait, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Mementote vxoris Loth. Rectè ergo nos Ecclesiasticus monet, cum ait: Non ventileste in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui. Huc spectat & illud, ne impediaris orare semper, & ne veteris vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea reditio iucunditatis. Hanc sententiam insignis inter Poetas Vergilius his verbis protulit. Nate Dea, quò fata trahunt retrahuntque sequamur. Quid quid erit superanda omnis fortuna ferendo est.

Multi sunt, quibus incepto virtutis proposito perseuerantia deest, quibus illud Apostoli conuenit. Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. De quibus Seneca, male viuunt, qui semper viuere incipiunt. Hi ergo vitibus quibusdã similes esse videntur, quæ septies in anno vas proferunt: quas nunquam tamen ad maturitatem perducunt.

Funda armatur Dauid ad Goliath deijciendum per quam accipimus perseuerantiæ virtutem: quæ sola Dæmonem perfecte superat. Qui verò quotidie incipiunt, & quotidie desinunt, nunquam ad bonam frugem perueniunt.

Patientia.

EGo virtutem patientiæ & signis & miraculis maiorem credo. Greg. in Dial. lib. 1.

Ipsa malorum societas, purgatio bonorum est. Gre. in Regist. Sine ferro & flamine martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter conseruamus. Greg. in Dialog. lib. 1.

Tanto

Tanto quisque minus ostenditur doctus, quanto minus cōvincitur patiens. Gregor.

Iusti, dum tribulationibus quatiuntur, magis ad bonum proximorum attendunt, quam ad suum malum. Vnde Paulus nemo inquit, moueatur in tribulationibus meis, ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus: Despicit quod patitur, curat ne discipuli in corde aliquid patiantur. Sic Iob non solum uxorem non reiecit, sed docebat. Greg. in mor. lib. 3. c. 16.

In patientia anima possidetur: quia per illam omnibus rebus, & sibi ipsi homo dominatur: & quod se laudabiliter frangit, eò fortiter infractum erigit. Cum enim se superat, ad contraria inuictum parat. Greg. lib. 5. mor. c. 14.

Curat mercenarius, vt nunquam dies sine labore pertranseat, ne & sine munere. Ita iustus momenta vitæ formidat, aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore fouetur. Greg. vbi sup. lib. 8. c. 7.

Sæpe & flagella exterius atterunt, & tentamenta intus affligunt: sed gratia Dei non deserit: quæ quo durius percutit, amplius custodit. Greg. lib. 10. c. 16.

Iusti quo duriora tolerant, eo præmia certius sperant, Nō enim illic colligitur gaudium, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Ideo postquam dixit, Cum te consumptum &c. subdit, Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defessus, securus dormies. Greg. vbi sup. c. 22.

Super illud, Etiam si occiderit me &c. In hoc mens iusta ab iniusta discernitur: quod Dei laudem inter aduersa cōfiteretur, quod non cum rebus frangitur: sed in hoc qualis cum rebus fuerit, demonstrat, quod & sine rebus robustius stat. Gregor. vbi supra lib. 11. cap. 19.

Iustus cum patitur non ad iram, sed ad preces conuertitur: quibus etiam illa fiunt prospera, quæ videntur aduersa. Greg. vbi sup. lib. 14. c. 21.

Nudus egressus sum &c. Quia amiserat cuncta pro seruanda patientia, tempus illud ad memoriam reduxit, quo ista non habebat. Vt dum intueretur quod ista aliquando non habuit, non multum doleat, quod amisit. Ideo & meminit, quod ea esset amissurus, Nudus reuertar illuc. Greg. lib. 2. mor. c. 17.

Nihil est fortius ijs qui ferre oia parati sunt. Greg. li. 2. mo. c. 18.

Sine

Sine dolore amittitur quicquid sine amore possidetur. Quæ vero ardentem diligimus habita, grauius suspiramus ablata. Gregor. 31. mor.

Dum anima bona accepta considerat, aduersa quæ tolerat, non accusat. Greg. 26. mor. c. 17. Vide.

Ferrum nostræ animæ nequaquam perducitur ad subtilitatem acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis. Gregor. in moral.

Tolera medicinalem dolorem, futuram cogitans sanitatē. Videte fratres mei in istis læguoribus corporis quanta homines tolerant: vt paucos dies victuri, tandem moriantur: & hos paucos dies incertos habeant. Multi enim post tolerantiam magnorum dolorum, cum à medicis secarentur: aut inter manus medicorū mortui sunt, aut iam sani (irruente aliqua ægritudine) defuncti sunt. Ligari se volunt homines & secari, habituri pro incerta sanitate, certum dolorem & daturi magnam mercedem. Deus te quem fecit, & certius curat, & gratis. Ferto ergo manus eius, o anima quæ benedicis eū, non obliuiscens omnes retributiones eius: Sanat enim omnes languores tuos, ipse qui redimit de corruptione vitam tuā. Aug. super psal. 102.

Cuicūque aliquid accidit, dicat, Dominus dedit, Dominus abstulit (ecce rectum cor) sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Et non dixit Dominus dedit, Diabolus abstulit. Intendat ergo charitas vestra: ne forte dicatis, hæc mihi Diabolus fecit. Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum: quia nec Diabolus tibi aliquid facit, nisi ille qui desuper habet potestatem, permittat, aut ad pœnam, aut ad disciplinam. Ad pœnam impijs, ad disciplinam pijs. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Non te sine flagello speres futurum, nisi forte cogites exheredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Ita ne omnem? Vbi te volebas abscondere? Omnem. Et nullus exceptus, nullus sine flagello erit. Quid est omnem? Vis audire quem omnem? Etiam vniuersus sine peccato, non tamen sine flagello. Aug. super psal. 31.

Eris ergo rectus, & te decebit laudatio: quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene est, blasphemus quando tibi male est. Et eris insulsus puer in domo patris, amans patrem si tibi blanditur, & odio habens, quando

Kk

te fla-

August.

Prov. 3.

te flagellat, quasi non & blandiens & flagellans hereditatem patret. Aug. psal. 32.

Omnis malus homo aut ideo uiuit vt corrigatur, aut ideo uiuit; vt per illum bonus exerceatur. Idem.

Non est in carendo difficultas, nisi cum fuerit in habendo cupiditas. Idem in confess.

Vnde plangis? Quod pateris, medicina est, non pœna: castigatio, non damnatio. Noli repellere flagellum, si non vis repelli ab hereditate. Idem sup. psal. 99.

Hieromy. In tribulationibus Paula Esaiæ replicabat eloquia. Qui ablactati estis à lacte, & qui abstracti estis ab ybere, tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem: adhuc pusillum propter malitiam labiorum, propter linguam malignam. Ablactatorum esse, qui ad virilem ætatem peruenissent, tribulationem super tribulationem sustinere, vt spem super spem mererentur accipere. Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur. p. p. v. spẽ, spes &c. Et item, Et quod si is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui interior est, renouatur de die in diem. Et, Quod in præsentem est leue & momentaneum tribulationis nostræ, &c. ¶ In languoribus & infirmitate dicebat, Quando infirmor, tum fortior sum & potens. Et, Habemus thesaurum istum in vasculis fictilibus. ¶ In mœrore cantabat, Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me? Spera in Deo, &c. ¶ In periculis loquebatur, Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Et, Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. ¶ In dispendio rei familiaris dicebat, Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur? &c. Et illud. Nudus exiui de ventre matris meæ, &c. Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Noui susurronem quendam (quod genus hominum perniciosissimum est) quasi beneuolum nuntiasse, quod pro nimio seruire virtutum, quibusdam videretur in sana, & cerebrum illius diceret confouendam. Cui illa respondit, Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Et, Nos stulti propter Christum: sed stultum Dei sapientius est omnibus hominibus: Et, Saluator loquitur ad Patrem, Tu scis insipientiam meam. Et, Tanquam prodigium factus sum multis, &c. Et, Vt iumentum factus sum apud te. Et in Euangelio Dominum, Samaritanum, & Dæmoniacum,

Rom. 5. *2. Cor. 4.*

& in Beelsebuth eijcere Dæmonia dicebant. Et Apostolus, Hæc est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ. Hiero. in Epitaph. Paulæ.

Beie sibi conscius falsis non debet moueri: nec æstimare plus ponderis in alieno esse conuitio, quàm in suo testimonio. Ambr. de offic.

Nemo æstimet bonos de Ecclesia posse discedere. Triticum non rapit ventus: nec arborem solida radice fundatam, procella subuertit. Innanes paleæ tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis incurfione vertuntur. Cypria. de simpli. prælat.

Non solum dum boni aliquid facimus, sed etiam dum mali patimur aliquid, magna præmia expectare debemus. Id quod Iob ostendit, qui ex malis & rebus aduersis magis quàm à rectè factis clarus euasit.

Intende miseras eorū quibus acerbè aliquid accidit, dū aliena pericula memoras, mitius tua portas: aliorū enim exēpla dolorem releuāt: alienis malis facilius cōsolatur homo. Isidor. in synod.

Vidi tres fratres dāno simili affectos: atque vnus ex ijs indigne tulit: alius sine mœrore perstitit: tertius inde ingens gaudium cepit. Ioan. Clim. Grad. 26.

Si patientiæ quæsiueris baculum, cito desinent canes impudenter agere. Idem, Grad. 27.

Patiens vir ante monumentum mortuus est: sepulchrum enim cellulam suam fecit. Patientiam, spes & luctus peperit: nā qui absque ijs duobus est, accidiæ feruus efficitur. Idem, ibidem.

Malum insperatum omnino perturbat cum ingruit: quod vero expectabatur, cōpositam & præparatam ad periculum mentē inueniens, calamitatem leuiorem reddit. Nilus.

Bonum speratum, si secus & in contrariū cadens, nos fallat, affectum vix vlllo mitigandum solatio, gignit. Idem.

Firmiter, dum cæderis, quasi incus statō. Generosi est athleteæ cædi & vincere: maxime vero propter Deum nobis omnia patientia sunt, vt ipse nos patiat. Ignatius.

Nullum inuenies miserum, qui non inueniat in miseriore solatium.

Rationis opẽ ceu boni medici in calamitate inuocare oportet. Qui meminit quid sit homo, nullū eueniētē casum ægrè feret.

Kk 2 ¶ Hæc

Ambr.

Cypria.

Chrysest.

Isidor.

Ioan. Cli.

Nilus.

Ignatius.

Adilon.

Isocra.

Idem.

COLLE. ¶ Hæc vita via est. Quisquis autem longum iter facere vult, necessaria ad viam portat. Ad hoc autem iter tria potissimum requiruntur: panis, vinum & arma, quibus se à quouis incurfu homo tueatur. Nobis quoque triplici viatico opus est: videlicet Euchariſtia, tanquam panis: oratione, tanquam vino, quod latificat cor hominis: & patientia, tanquam armis: quibus ab instantibus malis (sine quibus hæc vita non transigitur) tuti simus. Propter hoc enim Dominus in oratione interpoluit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Alius enim detrahit, alius rapit, alius conuitiatur, alius iniquam litem intendit: alius conatibus tuis obsistit, alius infestat, alius insinulat &c. Quid igitur in his omnibus viator faciat, patientiæ armis destitutus? Irascetur, rumpetur, pace & innocentia spoliabitur. Patientia enim & virtutum omnium ministra, & assecla est. Quis pacem siue internam siue externam sine patientia retinere queat? Ideo Apostolus, diuites nos in hac virtute esse volebat, cū diceret: In multa patientia. Itaque sicut sal à rege Persarum in templi ministerio sine mensura tribui præcipitur: ita planè immensa quadam patientia (si ita loqui licet) egemus, vt à tot mundi iniurijs tuti esse valeamus.

Qui flagella Dei patienter fert, similis est pio latroni, qui toleranter supplicium suum ferens, ex patibulo peruenit ad regnum: qui vero impatienter ea tulerit, is quidem impatientia sua dolorè cumulat: similisque est impio latroni, qui fremens ac blasphemans, ex inferno supplicij, ad infernum descendit gehennæ.

Quis prudens? qui patiens: quis prudentior? qui patientior: quis prudētissimus? qui patientissimus. Sic enim scriptum est, Qui patiens est, multa gubernabitur sapientia: qui autem impatiens est,

exaltat stultitiam suam. Item doctrina viri per patientiam noscitur. Omnes artes sua habent instrumenta, quibus opera sua explorant, & examinant, an ad perpendicularum effecta sint. At virtutis studiosi, sua quoque instrumenta habent, quibus virtutis suæ periculum faciant: nempe tribulationem, & illatam iniuriam. Hæc (si quod aliud) consummatam virtutem potissimum declarant. Iacob testante, qui ait, Patientia, opus perfectum habet. Itemq; Apostolus. Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem:

probatio spem: spes autem non confundit.

Cuius

Cuius periculi sit in rebus asperis & afflictis animum abijcere, declarant illa Salomonis verba. Si desperaueris lapsus in die angustiarum, imminuetur fortitudo tua. Quid ni minuatur, cum duplici hoste premaris: cum hinc te angustiarum premant, inde tu tibi deiectione animi perniciem machineris? *Prov. 24.*

Quod rubus in deserto ardet quidem, sed non comburitur, magnam visionem Moses appellauit. Verè enim magna visio est igne siue tribulationis, siue tentationis, siue martyrij vexari, & non aduri, & cum Sapiente dicere, In medio ignis non sum æstuatus. Et, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Verè enim hoc non minus mirum, quàm quod olim tres pueri inter fornacis Babylonicæ flammam illæsi, intactique, diuino eos auxilio protegente, permanferunt. *Eccl. 51. Psal. 16. Dan. 3.*

Vbi Nadab & Abiu altaris incendio perierunt, præcepit Aaroni & filiis eius Moses, ne sanctuarium egredierentur, ne & ipsi quoque perirent. Quo præcepto monemur, vt immixtis à Domino calamitates moderatè feramus: ne, si in cælum os nostrum posuerimus, grauioribus à Domino plagis vapulemus. Ferè enim hoc fieri solet, vt cùm seruus à Domino propter malefacta sua vapulatus, si patienter quidem inflictas plagas ferat, celeriter vindicantis Domini ira deferuet: si verò flagellis feruus obliſtat, & reluctetur, furorem indignantis Domini magis contra se acuit, facitque vt multò plures & grauioribus plagas ira extimulante inferat. Quo exemplo monemur, vt leniter vindictam Domini feramus, ne, si aduersus stimulum calcitremus, aut aliquid illius æquitate indignum obloquamur, duplicis apud eum criminis rei simus. Fuit nobilis quædam scæmina multorum filiorum parens, quorum dilectissimus immatura morte sublatus est: quod quidem illa admodò molestè tulit, vt ad Dominum irata dixerit, Quoniam hunc mihi filium Domine sustulisti, cæteros quoque de medio tolle. Reuoluto autem anno illo ipso die, hoc est, calend. Augusti, quo prior ille fato functus fuit, alius quoque recenter matrimonio copulatus, diem obiit. Quod cùm illa diem notasset, & cœlestem vindictam agnouit, & præteritam culpam penitentia diluens secundum hoc funus patientissime tulit. Fuit & alia nobilis scæmina quæ ex tribus quas habebat dilectissimis filiabus vnâ immatura morte sublata

Kk 3 amittens,

amittens, plusquam par erat, acerbissimè tollit. Quam eius impatientiam Dominus reliquarum duarum festina morte multauit. Altera enim post decimum octauum diem, altera exacto anno de medio sublata est. Vnde illa magis insanians, in grauissimas incidit calamitates, quæ illam ad mortem vsque acerbissimè vexarunt. Hac enim pœna digni sunt, qui summam illam æquitatem & iustitiam ore impio temeritatis aut iniustitiæ accusant, & quasi alienum ab hominibus reposcat, indignantur: cum nihil non ipsius sit: quod tam en immoderato amore ita nostrum fecimus, quasi eius non esset.

Vir pius vndeunque tribulatio veniat, semper illam à Deo venire, & quasi de manu eius se illam percipere nititur, quod mollius ferat quod à sapientissimo medico immissum est. Sic David insigni contumelia à Semei in luctuosa illa fuga affectus, Dominus (inquit) præcepit Semei, vt malediceret mihi. Vnde est & illa vox, Tu fecisti, amoue à me plagas tuas. Et, Libera animam meam ab impio, qui est gladius tuus. Sic enim Hieronymus, ex Hebr. vertit. Et sanctus Iob, quæ Dæmon sustulerat, à Deo sublata esse testatur cum ait, Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Patientiæ verò in tribulatione fructum declarat idem David, qui contumeliam illam æquo animo ferens ait, Dimitte illum vt maledicat mihi iuxta præceptum Domini: si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac. Hæc autem facit vt vir pius non modo patienter immissa mala ferat, sed ea etiam desideret, quo huius patientiæ fructus particeps efficiatur. Longè enim plus est, quod diuina gratia patienti tribuit, quàm quod tribulatio detrahit.

Quàm sit grata Deo laborum atque dolorum patientia, vel hoc indicio colligere licet, quod Saluator dilectissimam matrem suam (quam citra Deum super omnes creaturas tenerrimè diligebat) supplicio crucis adesse voluit. Quidam vir nobilis, & in regione sua princeps, ignito ferro vlcibus septies infixo curandus (sic enim medendi ratio exigebat) diligentissimè cavit, ne huius rei coniux amantissima vel conscia, vel testis esset: quod & factum est. At contra Dominus & pijsimam matrem, & quos amicissimos habet, maioribus laboribus (propter mercedis magnitudinem) exercet. Perinde enim facit qui de laboribus aliquid subtrahit, atque

is qui

is qui non de frugibus, sed de semine subtrahit. Hinc dilectissimus Ioannes sic Apocalypsis volumen exorsus est. Ego Ioannes frater vester particeps in tribulatione, & regno, & patientia Iesu. Sic cæteri Apostoli eidem Domino dilectissimi. Sciat ergo qui amicitiam Dei, qui regni eius consortium desiderat, se tribulationis simul & regni participem esse oportere. Nec enim alterum ab altero separari potest: ideoque nemo alterum sine altero assequi cõtendat: aut enim vtrūque simul amplectendū, aut vtrumque simul rejiciendū est. Vide etiam. T. Fortitudo, & T. Labor, & T. sequetè.

Tribulatio Aduersitas. Tribulationum utilitas.

Aduersitas quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis est, Grego. non indicium reprobationis. Greg. in Regist.
In omnipotenti Deo tunc certa fiducia est, quando pro bono opere aduersitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione seruetur. Greg. vbi supra.

Sicut aromata fragrantiam suam, non nisi cum incenduntur, expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolet, in tribulatione innotescunt. Greg. in mor.

Bonum quod in tranquillitate sumitur, in tribulatione manifestatur. Grego.

In Hom. Homo quidam fecit cenam magnam. Plerunque (ait Greg.) postquam in hoc mūdo nō possumus obtinere quod volumus: postquam in terrenis desiderijs de impossibilitate lassamur, tunc mentè ad Deū reducimus. Tūc placere incipit, quod displicebat, & quæ nobis amara fuerat præcepta, repete dulcescunt in memoria. Peccatrix enim anima quæ adultera conata esse nō potuit: decernit esse fideliter cõiux. Qui ergo huius mūdi aduersitatibus fracti, ad Dei amorè redeunt, atque à præsentis vitæ desiderijs corriguntur, quid isti fratres charissimi, nisi vt intrent, cõpelluntur?

Nemo quantum profecerit nisi inter aduersa cognoscit: quia vnusquisque superni doni gratiam, in tranquillitate quietis percipit, sed quantum perceperit in aduersitate perturbationis ostendit. Grego.

Electorum desideria dum premuntur aduersitate, proficiunt, sicut ignis flatu premitur, vt crescat: & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. Gregor.

Super illud, Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum. Quod igitur in auibus alæ, hoc in iustis labores sunt, quæ illos ad superna excitant. Greg. lib. 6. mor. c. 4.

Reproborum mens quia tantum diligit præsentia, plerumque modo tam aliena existit à verberare, quanto postea extranea remanebit ab hæreditate. Greg. 7. mor. c. 11.

Caro mollibus, anima duris nutritur: illam blanda fouent, hanc aspera exercent: illa delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Et sicut carnem durâ fauciant, sic spiritum mollia necant: & inde spiritus in perpetuum moritur, vnde ad tempus caro suauiter viuit. Greg. 10. mor. c. 24.

In summa tribulatione positus, sola est consolatio misericordia creatoris. Greg. in Regist.

Pœna præfens, si afflicti animum conuertit, finis est culpe præcedentis: si cum ad timorem Domini minime conuertit, indicium est pœnæ sequentis. Greg. in Regist.

Tranquillius labores præuisi tolerantur, at nõ declinamus eos quia præuidemus: ipsi nos probant, non reprobant. Gregor. 24. mor. c. 13.

Filij Israel premuntur à Pharaone, & à Moyse inuitantur, vt vtroque modo velint exire: nempe vt dum amor prouocat, cruciatus impellat. Greg. 26. mor. c. 9.

Diu Deus iniquos tolerat, quia in perpetuum damnat: electos cõterit, vt ad præmia æterna erudiat. Greg. lib. 26. mor. c. 18.

Gregor. super illud Iob. 33. increpat quoque per dolorem in lectulo, ita dicit: Pio quidem Dei consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore, electorum vita turbetur. Via quippe est vita præfens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto iudicio, frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores cum amena fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorumque gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergo suis ad se pergenti-
bus Dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisque

vite

vite præsentis requie quasi amœnitare vite pascitur, magis ad diu pergere, quam cito peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita, omnis nostra (quam fortasse parauimus) requies turbatur, recte dicitur, Increpat quoque per dolorem in lectulo, id est, in præsentis vite requie, vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. mor. 23. lib. 1.

Auguf. super illud Psal. 49. Inuoca me in die tribulationis: eruã te & honorificabis me. Non præsumere inquit, debes de viribus tuis. Omnia auxilia tua mendacia sunt. Me inuoca in die tribulationis, eruã te, & glorificabis me. Ad hoc enim permisi diẽ tribulationis tibi fieri, quia forte si non tribulareris, non inuocares me. Obtorpuerat quidã & frigerat à feruore orationis, & dixit, Tribulationem & dolorem inueni & nomen Dñi inuocaui. Aug.

Nam tu semper aderas misericorditer sæuiens, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerẽ sine offensione iucundari. Et vbi hoc possem, non inuenirem quidquam. Auguf. Confess. lib. 2.

Intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento positus vreris, se caris, clamas: non audit medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Idem super Psal. 21.

In fornace ardet palea & purgatur aurum. Illa in cinerem vertitur, & illud sordibus exuitur. Fornax mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quod vult ergo artifex facio, vbi ponit me artifex, tolero: iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Idem super psal. 60.

Nullus feruus Christi sine tribulatione est. Si putas te non habere persecutiones, nondum cœpisti esse Christianus. Idem in sermo.

Si promissa Patris bene agnouisti, non timeas flagellari, sed ex hære dari. Idem super psal.

Sicut sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, & frumenta purgantur, & vno motu exagitur cœnum, & suauiter fragrat vnguentum: ita vna tribulatio irruens bonos probat, purgat, & eligit: malos reprobat, exterminat, & annihilat. Idem ibidem.

Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Idem de Past.

Hierony. Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur, Abrahā vxorē periclitatur amittere: & ne in immensum volumen extēdam, quare & inuenies sanctos omnes aduersa perpeffos. Solus Solomon in delicijs perpetuo fuit, & forsitan ideo corrui. Quem enim diligit Dñs &c. Hiero. ad Eustocho.

Bernar. Ego plagis conscientiae meae nullū iudico accommodatius medicamentū probis & cōtumijs: non est proinde quod permouear homūcio omni opprobrio dignus & despectione. Ber. in epist.

Quomodo stellæ in nocte lucent, in die latent: sic vera virtus quæ semper in prosperis non apparet, in aduersis eminet. Idem super Canti.

Bonū mihi Dñe tribulari, dum modo ipse sis mecum: quàm regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum mihi in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm esse sine te vel in cœlo. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Idem super psal. Qui habitat.

Euseb. Emisse. Triumpuerorū fides atque iustitia tenebrosos nō sensit ignes: sed stupenda refrigeria in medio camini æstuantis inuenit. Cessit virtutum meritis natura flammaram, ac traditos sibi reos mirum in modum torantibus obumbravit incendijs; longe positos autem & circumstantes sacrilegi regis consumpsit ministros. Quātum lætitiæ in præsentī obtinent merita religionis, & priuilegia sanctitatis? Ecce horrendum nescio quid anhelantes globi, & per quadraginta cubitos ebullientes; extrinsecus sæuiunt, intrinsecus parcunt: extra fornacem sapiens ignis irascitur, & intus in fornace famulatur. Quanta castis corporibus reuerentia debeat, arbiter ignis agnoscit, & ingesta sibi pabula circumfusis allambit: nihilque sibi licere miratur in corpora Dei timore, & sacris ieiunijs consecrata: & pretiosum depositum non violat occulta dispensatione, sed vindicat. Euseb. Emisse. de Epiphani. homil. 3.

Aduerte circa te indulgentiam singularem Domini Dei tui. Sub tantis malis non crudeliter derelictus, sed salubriter humiliatus es. Nunquid non plus est periculum inter medias acies ignorasse, quàm periculum non vidisse? Nunquid non virtus Dei

Dei maior apparet, si quinquam domo procumbente conclusum, ruina non obruat, quàm si in statu suo domus inconcussa habitatorem seruet illæsum? Nunquid non maioris miraculi opus est, si quisquam inter tumentes fluctus fractis gubernaculis, nauem iam naufragam nullū discrimen incurrat, quàm si in portu immobili tranquillitate requiescat? Nunquid non maius beneficii cœlestis opus est, æstuantibus quæquam immersum caminis, nullum omnino sensisse flammæ furentis ardorem, quàm ignitam penitus non intrasse fornacem? Nunquid non magis prædicabile diuinæ miserationis insigne est, si fortè quinquam bestijs traditum omnino contingere feritas impastis faucibus armata non audeat: quàm si familiari vmbone circumdatus ipse se tutum videat, ubi occasionem periculi causamque non videat? Nunquid non munificentior Dei gratia circa Prophetam fuit, quod rege vsquam ad lacum votis & supplicationibus prosequente, à leonibus honoratus est, quàm si leonibus nō fuisset injectus? Aduertite quod Deus noster probat suos in tribulationibus, non relinquit. Ecce hic beatus Propheta hostibus seruebat, sed bestijs imperabat. Nunquid non præclarius fuit, tribus pueris inter sæua incendia constitutis, ignem non solum membris, sed vestibus & capillis seruasse reuerentiam: quàm nullam subijisse tentationibus iniuriam? Nemo se à Deo estimet desereri, cum traditur tentationi. Nemo miser putetur, qui in fide vel in animi virtute non læditur. Econtrario autē, qui in securitate vitij deditus est, in libertate captiuus est. Idē homil. in Litanijs.

Est in fabulis, plantam quandam esse, quæ cum inciditur germi net, quæque cum ferro certare dicatur: ac si Poetarum more loquillet, quæ morte viuat, & incisione nascatur, & consumptione augeatur. Talis mihi videtur esse sapiens & Philofophus, qui in perturbationibus claritatem consequitur, cui virtutis materia est molestia, & aduersis ornatio redditur. Theol.

Iniquorum potestas super te ex Dei datur sentētia. Omnes qui tibi aduersantur, Dei consilio faciunt. *Isidor.*

Forsitan temporaliter te punit, vt æternæ mortis ardores peccata redimat temporalis. In ædificatione enim templi, omnes lapides prius mallei tundebātur, ne in illorū positione sonus mallei audiretur. Neque in hogreo Dñi reponitur granū, donec flagellis aut

aut trituranrium pedibus sit excussum: sic & viui lapides qui ponē di sunt in illa cœlesti Ierusalem (quæ ædificatur vt ciuitas) varijs infortuniorum concussionibus poliontur, priusquam in ædificio cœlestis habitaculi collocentur. Petr. Chrysol. in quadã epistol.

Idem in fermone. 2. de filio prodigo loquens, Fames (inquit) reuocat, quem saturitas exularat. Fames illi patrem dedit sapere, cui copia tulerat non sentire genitorem.

Saluian.

Nemo in tribulatione moueatur: ipsi enim scimus quod in hoc positi sumus. Quid mirum si calamitates in hoc seculo perpetuè patimur, qui ad toleranda vniuersa militamus? Et sane Christianus quodammodo esse desinit, qui in hoc positus vt perferat, nihil perferat. Saluianus contra gentes.

Tertul.

Ecclesiã se peregrinam in terris scit agere: inter extraneos facile est inimicos inuenire. Cæterum genus, ædem, spem, gratiã, dignitatem in cælis habere.

COLLE.

¶ Tribulatio instar flatus vehementis est, qui cum lucernam extinguit, ignem tamen accendit: Sic ergo tribulatione, boni quidem meliores, mali autem euadunt deteriores. Illi in Dei amorem accendantur, isti vero extinguuntur.

Deus ipse tanquam pius pater tribulationes electis suis frequenter immittit, vt flagellis ipsis mundi amaritudinem experti, mundum fugiant: & ad illum confugiant in quo solo vera quies animi inuenitur. Sic facit pia & prudens mater, quæ ab lactatura grandisculum filium, vbera quibus illum lactat, ab sinthio illinit, vt hac amaritudine offensus, dimisso lacte, cibum capiat solidiorem.

Per sabbatum æterna requies, per hebdomadam vero huius vitæ tempus designatur. Sicut ergo tempus illud quieti, ita hoc labori destinatum est. Illic tempus est amplexandi, hic longe fieri ab amplexibus: illic colligendi, hic spargendi & seminandi tempus est. De quo Propheta dicit, Qui feminat in lachrymis in. e. m. Quid ergo miraris, si laboribus vndique premieris, cum tempus hoc non amplexibus & quieti, sed laboribus destinatum sit?

Psal. 125.

Felle piscis Thobie oculi clausi aperiuntur. Hoc est autem quod Propheta dicit: Tantummodo sola vexatio dabit intellectu auditui. Propter hoc vero Dñs tribulationes mittit, sicut ipse per

Eesai. 28.

Prophetam

Prophetam dicit, Sepiam viam tuam spinis &c. Vide locum. Quidam tamen Hydræ Herculis similes esse videntur, cuius caput abscisum, septem alia proferebat. Tales erant illi, qui dicebant, lateres ceciderunt, sed quadris ædificabimus: sic moros succiderunt, sed cedros mutabimus. Sed hoc tamen vitio ipsorum accidit, non tribulationis: quæ magnas homini vtilitates affert. Aqua illa quæ per præcipitia decurrit melior ea est, quæ diu immota manet. Ferrum præterea si transit in vsus assiduos, splendore micat: at si longa quies ierit, fuscatur, & atram vertitur in scabiem, cæleri que absumitur æuo. Vnde Dominus, Ego inquit quos amo, arguo &

Osee. 2.

Eesai. 9.

Apoc. 3.

castigo. Omnia fere quæ ad humanæ vitæ vsum pertinent longa contritione & labore ad hoc præparantur. Ager quo fructum ferat, proscinditur. Frumentum vt panis fiat, in pistrino & clibano & conteritur, & coquitur. Vua quoque & olea in torculari exprimuntur, vt suo nos liquore alant. Linum vero quàm multa patitur, vt linteum ex eo conficiatur? Sunt & animalia quæ flagellis cæsa odorem suauissimum emittunt. Quid ergo mirum, si flagellis quoque & pressuris homo eruditur, atque perficitur? An non (Apostol. teste) virtus in infirmitate perficitur? Propter quod inquit ille, Placeo mihi in infirmitatibus meis, &c.

2. Cor. 1.

Vtrumque necesse est, & odio habere mundum, & Deum diligere: sed ad dilectionem Dei maximè iuuat gustare quàm suavis sit Deus: ergo ad odium mundi maxime etiã faciet gustasse quàm amarus sit mundus. Hoc autem tribulatio præstat, & ideo meritò commendanda est. Currit velocius puer ad sinum matris, cum ab alio vapulat, & mater illum dulciter amplectitur. Sic igitur homines ad Deum confugiunt, cum mundus eos premit, Deus vero illos ad se blandiendo vocat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis & o. e. & ego reficiam vos.

Matt. 11.

Quod viri boni magnis sæpe laboribus sine vlllo suo crimine vexentur, declarant illa verba Iob, Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ; cum haberem mûdas ad Deum preces. Ecce totus item ille Psalmus. Deus auribus nostris &c. vbi inter alia dicit, Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sum te, & inique non egimus in testamento tuo.

Iob. 16.

Psal. 43.

Quemadmodum ouum in aqua salsa non submergitur, in dulci vero

- vero inferiora loca petir: ita tribulationum faldedo pios homines eleuat ad summa, delictiaru vero dulcedo frequeter deijcit ad ima.
- Quod Dauidis & Salomonis exemplo cofirmare possumus, quorum alter delictijs dissolutus fuit, alter tribulationibus eruditus ait,
- Pfal. 118.* Bonum mihi quia humiliasti me &c.
- Eccl. 11.* Sapiencia humiliati exaltabit caput eius: & in medio magnatorum confidere illum faciet. Vere multum adijcit sibi virtus lacessita. Multa sustinet, multa experiendo nouit, qui varijs tribulationibus agitatus est: a quibus longissime absunt, qui in delictijs vixerunt, & secunda semper fortuna vsi sunt. Itaque vir sapiens multum se tribulationibus, tanquam vitæ magistris, profecisse sciat. Ideo Paulus ad Romanos: Primum quidem in Deo, secundo vero loco in tribulationibus gloriatur: causamque subdit, Quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem &c.
- Eccl. 18.* Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum cauebit ab inertia hoc est, cum instauerint tempora periculosa, cauetius & diligentius se geret.
- Pfal. 62.* Pro eo quod nos legimus, Sitiuit te anima mea, quam multipliciter &c. Hierony. vertit, Sitiuit ad te anima mea: desiderauit te caro mea in terra inuia sitiente, sine aqua. Quibus verbis tribulationis fructus quidam eximius designatur: cum enim homines omni se humano præsidio ac solatio destitutos animaduertunt, neque aliud in mundi vberibus quam absinthiu inueniunt, tunc demum malis suis admoniti, inanitate atque fallacia mundi intelligentes, ita ad Deum veræ salutis & fœlicitatis fontem recurrunt: & non modo spiritus, sed caro ipsa flagellis erudita, ad Deum aspirare incipit, illumque sitire. Hoc est enim quod ait, Sitiuit te anima mea, desiderauit te caro mea. Nec modo Deum desiderat, sed in eo etiam exultat, Iuxta illud, Cor meum, & caro mea exultant in D. v. Et Omnia ossa mea dicept. D. q. sit?
- Pfal. 83.*
- Pfal. 118.* Tribulationis fructum insinuant illa. Prophetæ verba, Bonum mihi quia humiliasti, siue afflixisti me, vt discam iustificationes tuas &c. Et, Priusquam humiliarer, siue tribularer, ego deliqui, &c. Vnde illud etiam sequitur, Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti, siue afflixisti me. Fructus quippe afflictionis, æquitatem ostendit affligentis.

Ad

Ad expianda populi peccata suscipiet fumus sacerdos ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos, mittensque super vtrumque sortem, vnam Domino alteram capro emissario: cuius exierit fors Domino, offeret illum pro peccato: alterum autem statuet viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, emittetque eum in solitudinem. Hanc autem legem illa verba Domini interpretantur, Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit &c. Hircus enim qui in sortem Domini cedit, in sacrificio mactatur: alter verò viuus & liber ad pastum dimittitur.

Quomodo in rebus asperis ac difficilibus piorum hominū fides & charitatem Dominus probet, declarat planè pondus tentationis illius qua tentauit Abraham: quod quidem Origenes eleganter annotauit, cuius verba hoc in loco attexere volui, vt concionator hoc singulari exemplo discat rationem amplificandi ex omnibus circumstantijs. Ait igitur super illud Genesios. Quæ postquæ gesta sunt, tentauit Deus Abraham, & ait ad eum Abraham Abraham &c. sic ait, Obserua singula: in singulis enim si quis scit in altum fodere inueniet thesaurum. Nomen quidem cur ei donauerit Deus & vocauerit Abraham ipse interpretatus est dicens, Quia patrem multarum gentium constitui te. Quæ promissio in Isaac complenda erat. Accenderat ergo animum in amorem filij non solum posteritatis gratia, sed etiam promissionum spe. Sed hunc in quo positæ sunt promissiones istæ magnæ & mirabiles, hunc inquam quo vocatum est nomen eius Abraham, iubetur in holocaustum offerre. Sic enim ait, Accipe filium tuum charissimum quem diligis Isaac. Non enim suffecerat dixisse filium, sed adiecit & charissimum. Esto & hoc, quid adhuc additur & quem diligis? Sed vide tentationis pondus. Charis & dulcibus appellationibus iterum ac sæpe repetitis, paterni suscitatur affectus, vt amoris euigilante memoria, ad imolandum filium paterna dextera retardetur, & aduersus fidem animi tora carnis militia repugnaret. Accipe (inquit) ergo filium tuum, c. q. d. I. Esto Dñe, quia commemoras de filio patrem, addis & charissimum, quæ præcipis singulari. Sufficiat hoc ad suppliciu patris. Addis rursus & quem diligis. Sint & in hoc parenti triplicata supplicia. Quid opus est vt adhuc cõmemores & Isaac? Nūquid nesciebat Abraham quia filius suus ille charissimus, ille quem diligebat, Isaac vocaretur? Sed hoc ad dirurum in tempore?

Gene. 22.

tempore? Ut recordaretur Abraham, quia dixerat ad eum, quod in Isaac vocabitur tibi semen. Fit & commemoratio nominis, ut & promissionum quæ sub hoc nomine factæ sunt, desperatio subeat. Sed hæc omnia quia tentabat Deus Abraham. ¶ Quid post hæc? Vade (inquit) in t. ex. Nunquid nõ potuerat duci prius Abraham cum puero ad illam terram excelsum, & ibi ad eum dici ut offerret filium? Quod hoc spectat? Ut dum ambulat, dum iter agit, per totam viam cogitationibus discerpatur, ut hinc perurgente præcepto, hinc vnici affectu oblucente crucietur. Propterea ergo etiam via iniungitur, etiam montis ascensio, ut in his omnibus spatium certaminis accipiat, affectus & fides, amor Dei, & amor carnis, præsentium gratia, & expectatio futurorum. Quid ad hæc tu Abraham? Quæ & quales cogitationes voluuntur in corde tuo? Prolata est vox à Deo, quæ discutat & probet fidem tuam. Quid ad hæc dicis? quid cogitas? quid retractas? Putas ne reuoluis in corde tuo: quia si in Isaac data est mihi promissio, & huc iugulo, quis erit diuinis promissionibus locus? Nihil horum ait, nihil discutit, sed celeri atque simplici obedientia paret. Surrexit enim mane, & strauit asinam suam, ligna præparauit, assumpsit filium. Non delibet, non detrectat, non communicat cum villo homine consiliū, sed statim occupat iter. ¶ Et peruenit, inquit, die tertia &c. Omitto nunc quid sacramenti habeat dies tertia. Sapientiam & consiliū tentationis intueor. Sic in proximo non erat mons aliquis cum totum ageretur in montibus? Sed per triduum iter protenditur, ut per totum triduum recursantibus curis paterna viscera crucietur, ut omni hoc spatio tam prolixo intueretur filium pater, cibū cum eo sumeret, tot noctibus penderet in amplexus patris, inhæreret pectori, cubitaret in gremio? Vide in quantum tētatio cumulatur. His ergo rationibus Dominus electorum suorum fidem & dilectionem probat. Qua probata merentur audire, quod is peracta tentatione audiuit, Nunc cognoui quod timeas Dominum &c. Hæc enim vera timoris & amoris probatio est, si omnibus quæ charissima habentur, charitas & amor in Deum antefertur.

Quid sibi Dominus voluit, cum ad seruum suum dixit, cōpelle eos intrare ut impleatur domus mea? Duo hic prædestinatorum genera notantur. Vnum eorum qui sponte sua crucis mortificationem atque laborem sponte suscipiūt, alterum eorum qui inflicta

à Deo

à Deo plagas leniter ac patienter ferunt, quibus ipsi tamen si sibi optio daretur, carere vellent. Sic enim patres filios interdum ligant, tenentque ut ferrum & ignem vlcibus necessarium patiantur. Sic igitur pater ille cœlestis dormitantes filios illatis plagis ad salutarem laborum tolerantiam excitat, ut vitam tribuat.

Quid est quod Saluator ait, Omnem palmitem qui fert fructū purgabit eum, ut fructum plus afferat? His verbis specialis prouidentia Dei & cultura significatur: cuius rei gratia agricolæ nomē obtinet, quod videlicet spiritualia virtutum germina excolere, & nutrire nunquam intermittat. Ob hoc enim alibi dictum est, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Præcipua verò cultura purgatione fit, cū superflua quæque & salutarem fructum impediunt, velut steriles palmites abscinduntur: quo totus amor noster à creaturis auulsus, ad vnum Deum transferatur.

Cū vocatus ab Abfalone Ioab, venire renuisset, iussit is messem eius incendere: ut hoc incommodo affectus ad ipsum veniret. Sic etiam cū ad Deū amanter nos ad se vocātem venire reculamur, varijs interdū tribulationibus ipso ita disponente premimur, ut hoc modo ipsa necessitate coacti, ad illius tādē opē, cōfugiamus, qui omnibus ad se veniētibus singulare refugiū atq; remediū est.

Sicut pia mater nusquam magis ad consolandū ac fouendum paruulum suum accurrit, quàm cū eum acriter plorantem cernit: ita Deus nullibi propior est seruis suis quam in tribulatione adest: quanuis hoc interdum minus appareat.

Non contristabit iustum quidquid ei acciderit, impij autem Prou. 12. replebuntur malo. Ex hoc autem colligitur tribulationes pijs salutares, improbis autem esse vitio eorum perniciosas. Fuit olim cum homines à feris grauius lederentur: processu tamen tēporis & arte effectum est, ut non modo non læderent sed etiam ad multa ipsis deseruirent. Talis tribulatio est, quæ viro sapienti virtutis, stultis autem ruinæ materiam præbet. Quare diligenter prouidentum est, ne vitio & socordia nostra noceat, quæ adhibita ratione & consilio iuuare potuissent. Videmus solis ardore ceram lique fieri lutum vero durari, sic tribulationis ardor piorū mētes emollit improborum autem obdurat & in deterius commutat.

Quid tempore tribulationis faciendum sit, Eccles. 2. docemur his verbis: Omne quod tibi applicitum fuerit accipe, & in dolore sustine.

L I

sustine.

sustine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur argentura & aurum: homines vero receptibiles in camino humiliationis. Item paulo inferius, Qui timet Dominum, custodiet mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius, dicentes: Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum. At horredum est incidere in manus Dei uiuentis.

Hebr. 10.

Labor.

August. **T**ota vita Christiani hominis, si secundum Evangelium uiuat, crux est atque martyrium. Aug. in sermo.

Hierony. Regnum caelorum vim patitur &c. An non tibi videtur esse violentia, cum caro cupit esse quod Deus est, & illuc unde Angeli corruerunt, Angelos iudicatura conscendit? Hiero. ad Eustoc.

Euseb. *Emijse.* Castigo, inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo, &c. Beatus Paulus iam Christi habitaculum, iam vas electionis effectus, intelligit sibi non sufficere solam gratiam, nisi gratiae adiungat sollicitudinem vigilantis, & laboris industriam. Euseb. Emis. hom. de initio Quadrages.

Cassia. Voluntas nostra sic querit a passionibus temperari carnalibus, ut nequaquam velit dolores necessarios sustinere (sine quibus virtutes penitus nequeunt possideri) absque castigatione carnis castimoniam cupiens obtinere: sine vigiliarum labore cordis acquirere puritatem: cum requie carnis spiritualibus exuberare virtutibus: absque illius exasperatione conuitij, patientiae gratiam possidere: humilitatem Christi sine honoris mundani exercere iactura: religionis simplicitatem cum saeculari ambitione sectari: Christo cum hominum laude ac favore seruire: distinctionem veritatis sine cuiuspiam vel tenui offensione proferre. Postremo sic vult futura bona, ut praesentia non amittat. Cassia. in collat. 4. Dan. abba. cap. 12.

Cicero. Si quis hoc robore animi est, atque hac indole virtutis ac contenti, ut respuat omnes voluptates, omnemque vitam suam cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remissio, non aequalium studia, non ludi, non conuiuia delecent: nihil in vita expectandum putet, nisi quod est cum laude, & honore, & cum dignitate coniunctum, hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto. Cicero pro. M. Caelio.

Principium

Principium omnis boni & virtutis, (si verum fateri volumus) Philo. laborem esse Deus hominibus ostendit, quo remoto, nihil boni apud genus humanum constitui potest. Philon.

Exerce te laboribus voluntarijs, ut possis & non voluntarios tolerare. Isocrates.

Xenophon conspicatus iuuenem industrium, & laboris amatem, Xenoph. Iucundissimum, inquit, senectuti condis obsonium. Xenophon.

Crocodylus terribilis est in fugaces, fugax contra insequentes: Plinius. ita quidam si concedas ac metuas, tunc ferociunt, si strenue contemnas & obistas, statim concedunt. Plinius.

Quemadmodum perniciosior hostis fugientibus: ita grauius est incommodum, si cedas ac des terga. Ex diuersis.

Luxu corporis hebetescit mentis acies: luxus immodicus extinguit ingenium.

Vbi sponsa dixisset, Nigra sum sed formosa &c. (quo verbo labores, & persecutiones quas propter spiritum perpeffa fuerat indicauit) huius rei causam, protinus subdit, Nolite, inquit, mirari quod fusca sim: quia decolorauit me sol: videlicet sol iustitiae spiritus: cuius omnis vita laboribus plena fuit: cuius omnis doctrina vix quicquam aliud quam laborum tolerantiam sonat: cuius erga nos charitas & beneficia tanta sunt, ut me nullo modo potuerim continere, quin propter illius gloriam tam multis me doloribus atque molestijs obiecerim. Caritas enim Christi (ut Apostolus ait) urget nos, nempe ut quoad liceat illum imitari, & vni illi obsequi studeamus. Omnium quippe Sanctorum est illa vox. Propter te mortificamur tota die. e. f. v. o. c. Nostra vero erga te Domine dilectio huius afflictionis causa est. Quidam ex sanctis Patribus Bisarion nomine, mortuum quendam nudum conspicatus, se superhumerali exuens, & illum operuit & sepeliuit. Postea vero mendicum quendam nudum obuium excipiens, reliqua se veste exiit, & nudus ipse remansit, quo nudum in paupere Christum regeret. Cum igitur nudus in quodam angulo iaceret, a principe quodam ciuitatis eidem noto rogatus, quis eum ita nudasset, is, prolato Euangeliorum codice, qui ei reliquus erat, Hic, inquit, nudauit me. Hoc autem perinde est ac si diceret, Sol me decolorauit. Legit Palladium in eius vita. C. X. VI.

Omnis oblatio quae offertur Domino absque fermento fiet, nec quidquam fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domini.

L 1 2

In omni

Ex historia Palladij.

In omni autem oblatione offeres fal. Hac lege Dñs nõ modo malitiæ & nequitia fermentum à sacrificio suo rejicit, sed etiã quidquid carnis dulcedinem & voluptatem præ se ferat: fal verò semper expetit: quia, vt D. Hierony. ait, nihil illi placet, nisi aliquid in se amaritudinis & mordacitatis contineat.

Quò quid difficilius & laboriosius est, eò est etiã Deo gratius, si cætera consentiant. Magnum enim meriti pondus bonis operibus addi, cum ardua ex natura sua sunt, manifestũ est. Hinc David sacrificium Domino in area Arcuna Iebusei oblaturus, nequaquã oblata gratis animalia & plaustra accipere voluit, sed ad ea gratis offerentem dixit, Nequaquam vt vis, sed emã precio à te, & non offeram Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David areã & boues argenteis siclis quinquaginta.

Prospera & aduersa fortuna.

Gregor.

Sæpe est donum gratiæ quod homines iram deputat: & sæpe distractionis ira est, quod gratiã putant. Greg. in mor.

Præsens vitæ prosperitas aliquando idcirco datur, vt ad meliorem vitam prouocet, aliquãdo vt in æternum plenius dampnet. Greg. in Past.

Solet rerũ abudãtia tãto magis à timore diuino mentẽ soluere, quanto magis hinc exigit diuersa cogitare. Greg. in homi.

Quisquis in solo desiderio æternitatis figitur, nec paupertate attollitur, nec aduersitate quassatur: dũ nihil habet in mũdo quod appetat, nihil est, quod de mundo pertimescat. Greg.

Iusti in prosperis timent aduersa, in aduersis prospera meditantur: at mali aggerem rerũ quẽ foris multiplicant, semper interius per cogitationem portant. Greg. in mor. lib. 8. c. 38.

Mali tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex pœna feriuntur. Greg. vbi sup. lib. 15. c. 18.

Desperatis quicquid poscunt, donant medici. Sic Deus iniustis temporalia largitur. Greg. vbi sup. lib. 16. c. 11.

Nulla aduersitas deijcit, quẽ prosperitas nulla corrumpit: & qui veritati inhæret, vanitati non succumbit. Greg. 20. mor. c. 26.

Manifeste perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus, subsequens fauet effectus, & nulla cõtrarietas impedit quod mens peruersa cõcepit. Greg. 26. mor. c. 16.

Greg.

Greg. super illud Iob. 3. Quare data est misero lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt, sic ait. Sancti viri, cum sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt, pauca suspitione turbantur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant: timet ne quod diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cũ vero taciti cogitant quod nec bona agunt, nisi vt soli Domino placeant, nec in ipsa affluẽtia suæ prosperitatis exultant, minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt: sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt, ægre ferunt, & moleste præsentis vitæ blandimenta tolerant: quia per hæc se vt cũque tardari in interno desiderio nõ ignorat. Plus enim in hoc mũdo honor, quã despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quã necessitatis aduersitas grauat. Per hæc nãque nonnũquã cũ homo exterius premitur, ad cõcupiscẽda, quæ intus sunt, liberius relaxatur: per illã vero animus dum multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur. Vnde fit, vt sancti viri magis in hoc mũdo prospera quã aduersa formidẽt. Sciũt nãq; quia mēs dũ blãdã occupatio ne premitur, aliquãdo libẽs, ad exteriora deriuatur. Mor. lib. 5.

Mundus iste periculosior est blandus, quã molestus: & magis cauendus cum se illicit diligi, quam cum admonet cogitque contemni. August. ad Diosc.

Nemo frangitur aduersorum molestia, qui prosperorum delectatione non capitur. Idem de ver. Domini lib. 2.

Magnæ virtutis est cum fœlicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne ipsa subuertat fœlicitas: magnæ inquam virtutis cum fœlicitate luctari, magnæ fœlicitatis est, à fœlicitate non vinci. Idem ibidem.

Præferendus ille & magnus est, cui inter prospera saltem, risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatio cura vestis, vel corporis non irrepit. Ber. lib. 2. de consider.

Non erca virtutis prosperitas: sic applaudit vt noceat: & in fœlici successu sic fortunatis obsequitur, vt in fine perniciem operetur: conuiuis suis ab initio propinans dulcia: & cum inebriati fuerint lethale virus miscet. Chryso. lib. 1. decurial. nugis & vestig. Philosoph.

Luge peccatorẽ fortunatũ, intetatur em̃ ei gladiũ iudicij. Nilus.

Li 3

Homini

Nilus.

August.

Bernar.

Chryso.

- Enagry.* Homini non leui quæuis calamitas leuis est.
- Iuuenal.* Haud facile emergunt quorum virtutibus obstat, Res angusta domi.
- Charicl.* Solet prosperitas inopinata contumeliosa facinora edere.
- Demona.* Fuge tempus in bello virum reuera fortē declarat, infortunium vero prudentem.
- Demetri.* Demetrius illum qui sinistram fortunā ferre nequeat, nec dexteram quidem ferre posse dixit.
- Cypselus.* In læta fortuna moderatus, in tristi prudens esto.
- Isocrat.* Stult^o bona fortuna tāquā ebrietate nimiū fruēs, stultior euadit.
- Diony.* Idem est in secunda fortuna altum sapere, & in lubrica via cursu contendere.
- Rom.* Cum fueris fœlix quæ sunt aduersa caueto.
- Cato.* Non eodem cursu respondent vltima primis.
- Periæder.* Si fortuna iuuat, caueto tolli.
Si fortuna tonat, caueto mergi.
- T. Linius.* Maximæ cuique fortunæ minimè credendum est.
- Quintil.* Diuitiæ & potentia & gratia, certissimum faciunt morum experimentum.
- Q. Curt.* Inter obsequia fortunæ, non satis cauta mortalitas est.
- Plautus.* Animus æquus optimum est fortunæ condimentum.
- Iuuenal.* Si fortuna volet, fies de rhetore consul:
Si volet hæc eadem fies de consule rhetor.
- Plautus.* Bonus animus in re mala, dimidium est mali.
- Ex diuersis.* Humilis fortuna non est maximis malis obnoxia.
Insipiente fortunato intolerabilius nihil.
Infima fortuna tutissima est.
Læta omnia raro sine infœlici re aliqua eueniunt.
Non omni die bene esse potest: sed isto bene atque illo male.
Nunc pluit, & claro nunc Iupiter æthere surgit.
Non semper ijdem flant venti, sed nunc ij nunc alij.
Omnibus rectè sapientibus ad est fortuna.
- Boet.* In omni aduersitate fortunæ infœlicissimum infortunij genus est, aliquando fuisse fœlicem. Boet. de consolatione. lib. 2.
- Socrat.* Quæ concessit fortuna temperet iustitia: quod iustitia inuenierit, temperet moderantia. Si enim auxeris licentiam tuam, minues gloriam. Socrat. in suis exhortat.

Fortuna

Fortuna vt medicus ignarus multos excæcauit. Cicero de *Cicero.*
Amicit.

Errant qui in prosperis omnes impetus fortunę putant fugisse: sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus aduersos reformidant. Idem. 2. R. heto.

Non solum fortuna cæca est, sed eos etiam plerumque efficit cæcos quos complexa est. Illi enim efferuntur fastidio ferè & contumacia: neque quidquā insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Idem in Lælio.

¶ Contra eos qui fœlici fortuna semper vtuntur est illud Prophe- *COLLE.*
tæ, Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fœcibus suis, & non est transfusus de vase in vas: hoc est, non fuit varijs tribulationibus & presuris exagitat. Vexatio enim dat intellectum. Tales fuerunt & illi de quibus scriptum est, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Denique *Esai. 28.*
totus ille Psal. Quam bonus Israel Deus, quam vana & miseranda *Psal. 72.*
sit huius sæculi fœlicitas declarat.

In vestitu ne glories vnquam, nec in die honoris tui extol- *Eccl. II.*
laris: quoniam mirabilia opera altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & inuisa opera illius. Hæc sententia eò pertinet vt intel- ligamus, facile esse in oculis Dei totam illam gloriam in ignominiam commutare. Quod aperte idem Ecclesiast. indicat, cum subdit. Multi potentes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Nota est historia de Cresso quem multis opibus circumfluentem, & fortuna sua securum, Solon Philosophus humanæ illum fragilitatis frustra admonuit. Qui tamen postea à Cyro victus, & iam iam in pyram conijciendus, monitoris sui consilium in mentem reuocans, clamare cœpit, Solò Solò. A Cyro autem rogatus quid sibi ea inclamatio vellet, cum re exposuisset, ab eodem Cyro liberatus, & magnis deinde honoribus propter salutare illud consilium affectus est. Sed huic tamen profuit sera hæc poenitentia. Quid autem profutura sit eis qui frustra dum viuerent salutaribus consilijs admoniti, in icu solum mortis dementia suam agnoscunt, incertum est: cum illorum sera poenitentia vera an falsa, necessaria an voluntaria sit, ambigatur.

Memento paupertatis in tempore abundantie, & necessitatem

paupertatis in die diuitiarum. Huc pertinet & illud, in die bonorū nō immemor sis malorū. Hac cōsideratione prosperitatis insolentia temperanda est. Pauper esse potest, qui modo diues erat. Scriptum est enim, A mane vsque ad vesperam immutabitur tempus: & hæc omnia citata in oculis Dei. Eccles. 19.

Quod prosperitatē & res secūdas superbia & arrogantia sequi soleat, testatur Propheta Psal. 16. cū ait. Inimici mei animā meā cū dederūt, adipē suū cōcluserūt, os eorū loquūtū est superbiā. Pro quo alij vterūt. Adipe suo clauerunt os suū: os eorū. l. e. f. Quibus verbis saturitatē & delicias improborū designat: quas fere insolentia comitari solet. Exēplo erit Nabal Carmelus, qui cū regale cōuiuiū domi suę instruxisset, superbetamē & petulāter pueros Dauidis alloquutus est. Hoc etiā nomine Sodomitæ dānātur, quibus Dñs per Ezechielē improperat. Hæc fuit iniquitas sororis tuę Sodome, superbiā, & saturitas, & abūdātia panis, &c. Huc pertinet & illud, Incrassatus est dilectus & recalcitrauit &c. quæ sequūtur.

Quā multorū animas extulit fallax & insidiosa prosperitas! Dauidē sanctiss. impulit vt populū numeraret graui postea flagello feriendū: Sic Ezechia animos in aduentu legatorum Babylonis extulit. Sic Amasiam regē post fusum Idumæorum exercitum in valle Salinarū. Qua victoria elatus exercitū aduersus Ioas regem Israel cōparauit. Cuius ille insolentiā intelligens, hac illum per legatos oratione admonuit, Percutiens inualuisti super Edom, & subleuauit te cor tuum. Cōtētus es gloria, & sede in domo tua. Quare prouocas malum, vt cadas tu & Iudas tecum? Cuius is cōsilium negligens periculo suo doctus didicit neminē successibus efferri debere. Deniq; grādia si paruis afsimilari licet Agar Sarræ ancilla vbi se cōcepisse vidit, despexit dominā suā, & ita despexit vt postea plagis à Domina sua coercita fugam inierit. Cuius tumorem Angelus Domini obuiam ei factus cōprensit, admonēs vt domum repetens, manibus se Domine suę humiliter submitteret.

Fortis est quem aduersa non frangunt, fortior quem prospera non alliciunt, fortissimus vero quē nec ipsa rerum vicissitudo deturbat. Hac enim vicissitudine acrius sæuit tētatio, dū prosperitas amplius post aduersa blāditur, nec minus vrit aduersitas dum repentinis ingruit rebus inuidiosa secundis.

Probatio

Probatio virtutis.

S Vper illud, Patientiam meam quis considerat? Quia citius Deus non exaudit, videtur non considerare. Ardentis nāque desiderij hic vota panduntur. Quod namque disponenti breue est, est longum amanti. Greg. in mor. lib. 13. c. 22.

Dei protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur: subtrahitur ergo interdum, vt videat homo se nihil esse sine illa. Greg. 23. mor. c. 28.

Dū ergo illa destituti cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur, doctrina est quod cadere incipimus, custodia quod retinemur. Greg. vbi supra.

Greg. super illud Cant. Quæsiui, & nō inueni, sic ait: Quæsi inter dū negatur species, vt mētis delideriū crescat: nepe vt quo Spō sum diuti⁹ desiderat, cū eū inuenit, auidius assumat. 27. mor. c. 1.

¶ Diligebat Israel Iosephū supra cūctos fratres suos eò quod in senectute genuisset eū. Ad hūc ergo modū illa bona opera æstimanda sunt, quæ quis agit spirituali senectute cōfectus: de qua Psal. Ne projicias me in tēpore senectutis, hoc est: cū me charitatis vel deuotionis feruor destituit, & velut senili quadā imbecillitate deiecit. Inter fortes Dauidis quidā ex eo maxime cōmēdatur, q̄ interfecerit leonē tēpore niuis. Hoc ad eandē significationē pertinere videtur. Niuis enim tēpus est, cū idē nos charitatis feruor deserit. Quo tēpore rugietē (sicut Leo) Dæmonē superare, & bona opera edere, excelsi & cōstātis animi indicium est. Hoc autē præstabat Dauid, cū ait. Tribulatio & angustia inuenerūt me (quorū altero corpus, altero animus afflictabatur) & tamē mādāta tua non sum oblitus. Et illud rursum, Defecit in salutare tuū anima mea, &c. Et, Defecerūt oculi mei in eloquiū tuū, & factus sum sicut vter in pruinā: siue (vt alij interpretātur) sicut vter in fumo. Et tamen iustificationes tuas nō sum oblitus. Quorū sensus est, Defecit plane iā animus meus, præ folicita expectatione auxilij tui, quo nititur omnis salus mea, ipsi etiā oculi mei defecerunt, in cœlum dies noctesque suspicientes, si qua forte viderent salutē venientē quam seruo tuo promissisti. Sed quāquā præ multitudine calamitarum, & afsiduo mœrore cōfectus sum, atque adeò exesus, vt cutis meā, vtri ad fumum

num suspenso comparanda sit, nunquã tamen legũ tuarũ obli-
tus sum, nunquã me à recto & honesto tempestas ista depulsi.

Semper adest pijs Dñs, semper eis est præsens, abesse tamen ali-
quando videtur, cũ eos vel ab impijs, vel à Dæmonibus grauter
vexari permittit. Nõ semel hac de re sanctus Iob, non semel item
Dauid cõquesti sunt. Hinc illa verba, Vsq̃uequo Dñe obliuisceris
me in finẽ? vsquequo auertis faciẽ tuã à me? &c. Itẽ, Exurge quare
obdormis Dñe? exurge & n. r. i. f. Item, vt quid Dñe recessisti lon-
ge? despicias in opportunitatibus in tribulatione. Pro quo alius ver-
tit. Vt quid. D. r. l. abscondis faciẽ in opportunitatibus in tribu-
latione. De quo tamen alibi dixerat, Adiutor in opportunitatibus
& in tribulatione. Sic magnus ille Antonius, post multas à demõ-
nib. acceptas plagas, Dño post eas aduentanti, ait: Vbi eras õ bone
Iesu, vbi era? quare à principio non affuisti, vt me iuuares & vul-
nera mea sanares? Et ille, Antoni (inquit) hic eram: sed expectabã
videre certamentum, Nunc autem quia viriliter decertasti, in
toto orbe faciã te nominari. Idem pene de B. Catherina Senen.
legitur.

Felix anima quæ vere dicere potest: Probasti Dñe cor meum,
& visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuẽta in me ini-
quitas. Psal. 16. Sic enim legitur: Vasa figuli probat fornax, & ho-
mines iustos tentatio tribulationis. Rursumque, Tanquam aurum
in fornace probauit electos Dominus &c. Apostolus præterea
primum quidẽ in Deo, deinde in tribulationibus gloriatur. Quia
tribulatio (inquit) patientiam operatur, patientia probationẽ &c.
Nemo ergo virtutem suam vel ieiunijs, vel orationibus, vel etiam
elemosynis probatam putet. Tribulatio enim est quæ maxime
inter omnia iustitiam piorum hominum explorat. Ante hanc nemõ
de probitate sua testimonium ferat, quanuis ne post hanc etiã
timorem omnem deponere debet.

Frequentissimum est viros sanctos ad tempus à Deo paululum
relinqui, & hæc ratione probari non reprobari. Hinc, vbi Saluator
dixisset, Deus Deus meo respice in me, quare me dereliquisti &c.
Deus meus clamabo per diem & non exaudies, & nocte & nõ ad
insipientiã mihi (siue vt Hiero. vertit: Er non est silentium mihi).
Paulo tamen inferius ait: Timeat eum omne semen Israel, quoniã
non spreuit, nec despexit deprecationem pauperis, nec auertit
faciẽ

faciẽ suam à me, & cum clamarem ad eum exaudiuit me.

Cum vir iustus ad tempus à Deo relinquitur, singulare illi re-
medium est in spe, oratione, & meditatione constitutũ. Quod qui-
dem satis aperte exẽplo suo Propheta docet, qui Psal. triplici hoc
remedio vitur. Postquam enim dixit, Quare tristis es anima mea
& quare conturbas me, primum ad spem confugiens dicẽs, Spera
in Deo quoniam adhuc confitebor illi &c. Quæ verba bis in hoc
Psal. & semel in sequenti repetit, cuius initiũ est, Iudica me Deus
&c. Deinde ad orationem cõfugit, cum ait: Apud me oratio Deo
vitæ meæ dicam Deo Petra mea quare oblitus es mei: quare tristis
incedo dum affligit me inimicus. Tertio demum meditatione ac
Dei memoria labentem animum suum reficit, ac sustentat, cũ ait,
Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero
tui de terra Iordanis & Hermonij à monte modico. Quæ verba
quidam, ad hũc modum carmine reddit.

Hæc sæpe mecum colloquor, sedi intimis

Resurgit in præcordijs.

Quandoque tanta vis doloris anxij,

Vix vt queam resistere.

Qua propter ad tui memoriã nominis,

Amabilem, sapißime

Recurram õ vnica spes mea, õ lux, & salus,

Charumque solamen meum.

Dulcescet illa amaror omnis. & animo

Illæruet curas meo.

Quantquam paterna sum fugatus à domo,

Vastasque solitudines

Iordanis, auis que saltus Hermonij,

Inhospitalem & Mixarum.

Exul peragro, rerum egens omnium,

Nunquam tamen tui pater

Non meminero, nunquam effluet animo meo

Dulcissimum nomen tuum.

Psal. 12.

Psal. 43.

Psal. 9.

Eccl. 27.

Rom. 5.

Psal. 21.

Psal. 41.

Psal. 42.

Pfal. 118. Hac autem memoria se in tribulatione confirmatū fuisse alibi testatur, cū ait: Nisi quod lex tua meditatio mea est, tum forte perissem in humilitate mea, hoc est afflictione mea.

Quanta sit tempestatis vis qua Deus interdum electos suos probat, declarant illa verba *Pfal.* 41. Abyssus abyssum inuocat &c. Et, Omnia excelsa tua & fluctus tui &c. Est autem sensus, Calamitas calamitatem vrget, nec vllus est miseriarum finis. Est autem elegans allegoria, qua inducitur Deus excitatis tonitruis, & ingenti tempestate Dauidem obruere infinita copia imbrium. Aquas autem in litteris sanctis appellari pro calamitatibus nemo est qui nesciat. ¶ Quo in loco annotare conuenit huius *Psalmi* titulum, qui est erudiens Canticum. Sic autem inscribitur, Quoniam docet etiam cum nihil ad spem ostenditur, sperandum tamen esse, & misericordiae Dei confidendum. ¶ Idem argumentum tractatur *Pfal.* 59. cuius est initium, Deus repulisti nos & destruxisti nos &c. Et, Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, siue cōsopiente, &c. ¶ Idem etiā argumētū tractatur *Pfal.* sequenti, cuius initium est, Deus auribus nostris audiuius &c. Exposita em̄ primū antiqua Dei erga pios tutela, ac paterna prouidentia: exponit deinde quā multis & varijs calamitatibus pios vexari permiserit. Subdit enim. Nunc autem repulisti, & cōfudisti nos, & cetera mala quæ longa oratione persequitur. Quæ quidē omnia sanctis viris accidisse confirmat, cum ait. Hæc omnia venerūt super nos, nec oblitī sumus te, & iniquē non egimus in testamento tuo, &c. nihilominus tamen propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. ¶ Ceterū cōmune huius calamitatis remediū est, quod idē Propheta alibi ostendit, cū ait, Multæ tribulationes iustorum, & ex omnibus ijs liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorū, &c. Est & aliud solatiū, quod quidem Ecclesiast. ostendit cum ait, In die malorum non immemor sis honorum &c. Breuitas quoque temporis solatium fit laboris. Non enim in sempiternum abijciet Dominus. Vnde est illud, Ad momentum ira eius, & vita in repropitiatione eius.

Pfal. 29. Cū vir iustus spirituali dulcedine ac robore se ad tempus destitutū viderit, non protinus animū deponat. Meminisse enim debet scriptū esse. Ego dixi in abūdātia mea, non mouebor in æternum, Domine in voluntate tua præstitisti decori meo, vel alias monti meo

meo fortitudinē. Auertisti faciem tuam à me & factus sum cōturbatus. Huc pertinet & illud visitas eum diluculo, & subito probas illum. Vtrumque autem homini & salutare & necessarium est. *Job.* 3. Vitatione namque charitas, probatione humilitas paratur. Per illā cognoscitur Dei bonitas, per hanc hominis infirmitas.

Quod electos suos varijs Deo tribulationibus examinet & probet declarant illa verba. *Pfal.* 65. Probasti nos Deus, igne nos examinasti sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueū, post. t. i. d. n. i. h. s. c. n. Transiimus per ignem & aquam &c. Sic autem probauit Dñs Abrahā, Job, Tobiam, & omnes sanctos martyres. Nemo ergo dum tribulatur se à Domino derelinqui, sed probari putet. Exemplo itaque suo Vates sanctus docet quid homines pietatis amantes de suis calamitatibus sentire debeant: nepe illas sibi consilio & numine diuino accidere, vt quemadmodum aurū atque argentū igne purgatur, ita illorum animi puriores fiant rebus aduersis: his enim rebus & amor nostri rerumque fragiliū, & caducarum exuritur, & studia pietatis ac innocentiae mirabiliter accendantur. At impiorum quos Deus æterna morte multare constituit, longe dissimilis est ratio: non enim istorum labe & vitia excoquit ærumna, sed auget potius, & cumulat, illaque crescente, simul animorum crescit impietas, sic vno eodemque igne lutum durefcere videmus, ceramque liquefcere.

Cum sæpenumero pij homines à Deo varijs calamitatibus probentur & exerceantur, nunquam illi tamen neq; à spe sua & orādi officio cessare debere, ostendit exēplo suo Dauid cū ait, Credidi, *Pfal.* 115. propter quod locutus sum, ego autē humiliatus, siue afflictus sum nimis. Ego dixi in excessu (siue in fuga mea) o. h. m. Quod perinde est ac si dicat, credo, & certissimam fidem adhibeo promissionibus Dei, propterea summa cū fiducia loquor. Quin etiā cum in maximis angustijs versarer & fugerē præceps aduersarios mihi iā iam imminentes, dicebam tamen, mentiuntur quidem omnes homines: sed Deus certe mentiri non potest, itaque ille me incolumē conseruabit, & hostibus de medio sublatis, in regia dignitate constituet. Quam igitur gratiam referam domino, qui mihi salutem attulit, & me, ac familiam meam tantis beneficijs ornauit? Idem alibi posteaquam tribulationis suæ magnitudinem exposuisset his verbis, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt *Pfal.* 68. aquæ

aquæ. v. ad. a. m. Infixus sum in limo profundi: & non est substantia, hoc est non inuenio vbi consistam. Et mox, Laboraui clamans r. f. s. f. m. defecerunt oculi mei dum spero in. D. m. Quod perinde est ac si dicat, iam oculi mei nimia lassitudine defecerunt, dum assidue cælum suspiciunt, expectantes vt Deus meus mihi opem ferat. Itaque proponitur nobis præclarum veræ pietatis exemplum quæ nec spem abijcit, nec ab orandi studio deterretur, licet aures Dei à precibus abhorrere videantur. Denique in fine Psalms ostendit se non frustra tam diu aut orasse aut expectasse, cum ait, Ego sum pauper & dolens, salus tua Deus suscepit me, Et, Quoniam exaudiuit pauperes Dominus, & victos suos non despexit. Laudent illum cæli & terra & c. Itaque verissime dictum est. Ipse vulnerat & medetur: percutit & manus eius sanabunt. Hoc ipsum Sanctus quoque Tobias vbi ab Angelo illuminatus & ditatus est, confitetur dicens, Benedico te Domine Deus Israel: quia tu castigasti me: & tu sanasti me. Piorum igitur omnium est illa vox, Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas? & conuersus viuificasti me, & de abyssi terræ iterum reduxisti me. Harum rerum altera, nota sit nobis inanitas nostra, altera benignitas Dei, ex illa notitia nobis diffidere, ex hac Deo confidere discimus.

Tobie. II.

Psal. 70.

Quemadmodum Ioseph ad fratres suos (quos vnicè charos habebat) quasi ad alienos durius loquebatur: ita se Dominus frequenter cum pijs hominibus gerit dum eis omnem spiritualis consolationis gratiam tanquàm alienis subtrahit: quos tamen summo amore complectitur.

Quod Deus aliquando amicos suos summis angustijs & angoribus vexari permittat, quodque ipsi nec sic quidem à Deo velut proiecti & derelicti, neque spem abijcere, neque orandi & obsecrandi munus die noctuque intermittere debeant, aperitissimè in Psal. 87. perspicitur: cuius initium est, Domine Deus salutis meæ in die clamaui & c. Pro eo vero quod nos ibi legimus, Pauper sum ego & in laboribus & c. quidam transtulit, Afflictus sum ego, & expiranti similis, ab adolescentia tui terrores tuos, & trepidaui. Hierony. vero, Portaui terrorem tuum & conturbatus sum.

Huius rei gratia David importunitatè & persecutiones piorum igni

igni comparat spinarum, cum ait, Circunderunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. Spinæ namque igne facile concipiunt: qui magnam fragorè edit, & vicina quaque cõsumptura videtur, qui tamè citò & ipse extinguitur. Tales ergo piorum tribulationes sunt: ideo vir iustus celerrimæ liberationis suæ certissima spe animum erigere, & præsentem laborem alacriter ferre debet.

Psal. 112.

Temperantia voluptatum moderatrix.

CVM naturæ necessitatibus plusquàm expedit deseruimus, metis curam negligimus, ex miseria negligentiæ, infirmitati addimus culpam. Quidam enim valde periculosum habet iste necessitates, quæ sæpe in eis minime discernitur, quid per vilitatis studiū, & quid per voluptatis vitij agatur. Sæpe enim dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deseruimus, & infirmitatis velamine nos excusamus. Greg. mor. 20. c. 12.

Grego.

Sancti quasi arbitri studiosissime discernunt, inter necessitatè & voluptatem, atque hanc consulendo subleuant, illam præmedo frenant. Præu autè necessitates ad vsum suæ voluptatis retorquet. Greg. 20. mor. c. 12. vide locum.

Greg. super illud Iob. 27. aut poterit in omnipotente delectari? Sic ait, Esse sine delectatione anima non potest: aut enim infimis delectatur, aut summis: & quâto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad infima. Vnde Ioan. qui diligit mundum, non est charitas patris in eo. Mor. 18. c. 6.

Greg. super illud Iob. 28. Non inuenitur in terra suauiter viuendum, sic ait: Qui huius vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur: nam si saperet, de exilij sui cæcitate lugeret. lib. 18. mor. c. 26. Ideo dicitur qui addit scientiam, addit & dolorem. Eccl. 1.

Iob. 28.

Carnalis delectatio quanto diutius tenet, tanto arctius astringit. Greg. 24. mor. c. 12.

Spiritus deficit, vbi caro requiescit. Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. August. super Ioan.

August.

Si quid arrisisset prosperum, tædebat apprehendere, quia penè priusquam

priusquam teneretur, auolabat. Aug. Confess. lib. 6.

Ed. ndi & bibendi voluptas nulla est, nisi præcedat esuriendi & sitiendi molestia. Et ebriosis quædam falsiuscula comedunt, quod fiat molestus ardor, quem dum extinguit potatio, fit delectatio. Et institutum est ut iam pactæ Sponsæ, non tradantur statim, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspirauerit sponsus dilatam. Hoc in turpi & execranda lætitia, hoc in ea, quæ concessa & licita est, hoc in ipsa sincerissima honestate amicitia, hoc in eo, qui mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuētus est: vbique maius gaudium, molestia maior præcedit. Quid est hoc Domine Deus meus, cum tu æternum tibi ipse sis gaudium, & quædam de te semper gaudeat? Quid est quod hæc rerum pars alternat defectu, & profectu, offensionibus, & conciliationibus? an is est modus earum, & tantum dedisti eis, cum à summis cælorum vsque ad imarerrarum suis quæque sedibus locares, & suis quæque temporibus ageres. Aug. Confess. lib. 8.

Qui dat pro modica delectatione illud pro quo Christus se tradidit, & cultum Christum reputat mercatorem. Idem in ferm.

Hierony. Corpus assuetum tunicæ, loricæ onus non sustinet: caput operum linteo, galeam recusat: mollem otio manum, durus exasperat capulus: fortior autem miles ex confragoso venit. Hiero. in epist. ad Heliod.

Isidor. Licet sæpe in medio carnalium Deus protegat vitam electorū, tamen fati rarum est, ut quisque inter sæculi voluptates positus à vitijs maneat illibatus: in quibus etsi non cito implicetur, aliquando tamen attrahitur. Neque enim diu potest esse securus, qui periculo fuerit proximus. Isidor. lib. 3. de sum. bon.

Euseb. Emiss. Sicut quædo humore & scabie cutis corporis vitiatur, inde corruptio exulcerat, hinc prurigo sollicitat: ita per oblectationem malorum de negligētia proficit culpa: & de luxuria crescit illecebra, & pereuntem perditio plus delectat: quia voluptas transacta non fatiat, sed suo vsu magis exercetur vitiorum cupiditas, quam finitur: & sectatorem suum nunquam consumenda consumit. Euseb. Emiss. de Epiph. hom. 3.

Secundum finem euangelici & cælestis oraculi, diues ille post delicias æternis traditur flammis: Lazarus post esuriam beatitudinis gremio Angelorū infertur obsequijs: & propter hoc ad vtrūq; loquitur

loquitur sermo diuinus. Fili recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala: vni transactæ vitæ, iucunditas loco criminis imputatur: alij post malorum tolerantiam repræsentatio fit bonorū. Idem in hom. de init. Quadrages.

Omnia vitiorum interemptrix humilitas est: quam qui possident, omnia vicerunt. Genitrix malorum omnium est voluptas malitiæ coniuncta. Is qui ea detinetur, non videbit Deum. Clima. Grad. 26.

Cuncta aduersum nos Dæmonum bella ex tribus causis maxime constant. Aut scilicet ex voluptatis studio, aut ex superbia, aut ex illorum inuidia. Idem ibidem.

Nihil tam putidum est, quam anima affectibus obnoxia: Voluptas cani similis est: si persequaris, fugit: si nutrias, manet. Fuge voluptatem propter comitem eius afflictionem: ne Diabolus vtatur membris tuis aduersus te tanquam telis. Chrysoft.

Nihil voluptuosum nihil suaue placet Deo: sed quod habet aliud quid mordacitatis & feueritatis: vbi pascha cum amaritudinibus manducatur. Gloss. Le. 2.

Malorum esca voluptas, qua homines capiuntur, vt hamo piscis. Cicero in Cat. maio.

Voluptates blandissimæ Dominæ, sæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. Idem. 2. de offi.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante. Idem ad Atti. lib. 5.

Quo maior est voluptas, eò magis mentem à sua sede & statu dimouet. Idem Parad. 1.

Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris & cupiditatum lenocinijs dederunt, missos faciant honores, nec attingant Rempub. patiantur viros fortes labore, se otio suo perfrui. Idem pro Sest.

Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est. Idem. 2. de Orat.

Nemo est dignus nomine hominis, qui vnum diem velit esse in voluptate. Idem. 2. de finib.

Nullam capitaliorem pestem quam corporis voluptatem hominibus à natura datam esse dicebat Architas. Hinc patriæ prodictiones, hinc rerum publicarum euerfiones, hinc cū hostibus clanda-

destina colloquia nascuntur. Nullum denique scelus, nullum magnū facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat: supra vero & adulteria, & omne flagitiū nullis alijs illecebris excitari, nisi voluptate: & menti nihil esse tam inimicum, quā voluptatem: nec libidine dominante, temperatiæ locum esse omnino: nec in voluptatis regno posse virtutem consistere. Quocirca nihil tam detestabile, tamque pestiferum quā voluptatem: siquidem cum maior esset & longior, omne animi lumen extingueret. Quod quò magis intelligi possit, fingere animo aliquem iubebat, tanta incitatum voluptate corporis, quanta percipi posset maxima: nemini censebat fore dubium, quin tamdiū dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. Idem in Cat. maio.

Non est necessum tanquam meretricem in matronarum cœtum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere. Idem. 2. de finib.

- Chorici?* Nacta semel delicias natura, vix ad labores vult reuerti.
Aristot. Propter voluptatem mala operamur, & propter tristitiam à bonis recedimus.
Idem. Natura maximè appetit delectabile, & fugit triste. Idem.
Ouidius. Gaudia, principium nostri sunt sæpe laboris.
Adilon. Mala tunc sunt periculosissima, cum delectant.

COLLE. ¶ Qui voluptatibus carnis indulgent, similes ijs esse videntur, qui cum urinam emittere nequeunt, tamen à potu non abstinēt. Quò enim magis bibendi voluptati indulgent, eò magis morbi grauitatem augent. Idem efficit prurigo vlcis, cuius refrigeratio cū voluptate diuturno & acriori dolore pensat. Idem autem patiuntur qui sese voluptatibus dedunt: quandoquidem voluptas percepta, non sitim sedat, sed æstum magis cupiditatis incendit.

Prou. 5. Caudam magis quā faciem scorpionis debere nos attendere (hoc est amarum voluptatum exitum) Salomon declarat his verbis. Fauus distillans labia meretricis: & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absinthium, acuta quasi gladius biceps. Vt enim tristissimos voluptatū exitus, & infelicissimas tragedias, quas quotidie experimur, præmittamus: quis verbis

verbis consequi possit, quos æstus & angustias in nouissima hora mortis, perpetiantur hi, qui vitam suam huiusmodi voluptatibus inquinant? Nihil enim tūc magis torquet, quā quod eos olim vehementissime oblectauit.

Cum in omni voluptate subsit latens aculeus & venenum, nunquam alterum sine altero inspiciendum est: sed comoda & incommoda, initium & finis, ac tota rei facies consideranda est: vt quos voluptatis lenocinium allicit, amaritudinis acerbitas deterreat. Hinc illud Salomonis, Ne intuearis vinum quando flauescit: cum splenderit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber: & sicut regulus venena diffundet. Quid enim acrius morientis animam lacerat, quā voluptatum præteritarum memoria?

Cor sapientum vbi tristitia est, cor stultorum vbi lætitia. *Ecc. 7.*
 Item melius est à sapiente corripri, quā stultorum adulatione decipi: quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Hoc est, breuis & momentanea est improborum voluptas, qualis est spinarum ardentium strepitus, qui cum vehemens esse videatur, momento tamen transit. Vnde est illud, *Iob. 20.* Laus impiorum breuis est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

Eò mores hominum deuenerunt, vt Epicuri & Mahometici sectam verbis damnantes, operibus probent: cum maxima pars hominum nihil magis quā voluptatem corporis sequatur. Itaque rebus ipsis illa verba iactare videntur, quæ Sapient. 2. referuntur. Dixerunt impij apud se non recte cogitantes: Exiguum & cū tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis &c. quæ sequuntur. Vide locum.

Vbi nos legimus, Coagulatum est sicut lac cor eorum. s. superborum, Alij verterunt, Incrassatum est velut adeps cor eorum. Sensus ergo est, Habent isti mentem hebetem & crassam: quippe quam corporis voluptatibus, & rerum terrenarū cogitationibus alunt: propterea nec scientiam rerum diuinarum tenent, nec his delectantur. Isti ergo quanuis sapientes sint vt faciant mala, bene tamen facere nescierunt. *Psal. 118.*

Voluptates seculi adeo non satiant dulcedine sua hominis appetitum: vt tædium magis pariant quā felicitatem. Hinc

tot à carnalibus hominibus ludorum & voluptatum genera excogitantur, & commutantur, vt fastidium quod ex alijs concipitur, alijs leuetur. Tantum igitur abest vt in his miseri tranquillitatem animi & quietem inueniant, vt tædio magis illarum afficiantur. Itaque sicut æger in lecto modò in dextrum modo in sinistrum latus iactatus nullam inuenit requiem, quoniam intra se inquietudinis & iactationis suæ causam habet: ita planè hi frustra tot voluptatibus tædium excutere volunt, quod in pectore morbido gestant. Pectus ergo sanandum est, non loca mutanda. De hac autem voluptate sic Boetius, Quid dicam de voluptatibus, quarum appetitus plenus est satietate: satietas plena pœna. Quo in loco satietatem pro fastidio posuit.

Gene. 21. Vidit Sara Ismaelem ludentem cum filio suo Isaac, & ait ad Abraham, Eijce ancillam & filium eius &c. Cur, ait Origenes, viri filium domo eijciat? An quia ludebat cum Isaac? Quid læserat, aut quid nocuerat, quod ludebat? Tum etiam Apostolum miror, qui ludum

Galat. 4. hunc appellauit persecutionem dicens, Sicut is qui secundum carnem &c. Sed attende. Si Ismael blandiatur & ludat cum Isaac. i. si caro spiritui blandiatur, & illecebrosis cum eo disceptationibus agat, & delectationibus illiceat, voluptatibus molliat, huiusmodi ludus displicet Saræ, & cum acerbissimam persecutionem iudicat Paulus. Vnde non illa maxima persecutio est, qua in te aperte carnis tormentis sæuit, sed illa maximè qua te hostis blandiendo seducit.

Eccl. 1. Omnia flumina intrant in mare. Flumina dulcem aquam continent, amaram mare. Quid igitur est omnia flumina ingredi tandem in mare, nisi quod omnis dulcedo & voluptas carnis in amaritudine desinat, & extrema gaudij luctus occupet? Quæ enim voluptas est quæ non aliquando aut tristitiam, aut fastidium, aut pœnitentiam, aut curas pariat? Et mare inquit non redundat. Hæc alia voluptatis huius miseria est, quod quemadmodum mare nullis fluminum in illud quotidie subintrantium decursibus

Prou. 34. redundat: ita infinita cupiditatis nostræ abyssus nullis voluptatibus aut opibus expletur. Non enim

Eccl. 1. fatiatur oculus visu, nec
auris &c.

Abstinen-

Abstinentia, Ieiunium.

Admōnendi sunt abstinentes: vt nouerint, quia tunc placet Deo abstinentiam offerunt, cum ea, quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. *Gregor.*

Cum corpus in refectiois delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Idem.

Per Simonem, qui signantur, nisi abstinentes: qui foris carnem affligunt, interius tamen fructum abstinentiæ non acquirunt. Crucem igitur Domini Simon in angaria portat, quia cum ad bonum opus sine bona voluntate ducitur, rem bonam sine fructu operatur. Simon ergo crucem portat, sed in cruce non moritur: quia abstinentes exterius per abstinentiam corpus affligunt, sed interius per desiderium mundo viuunt. *Greg. super Euang.*

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis caute restringit. Idem lib. 5. mor.

Abstinentia est, quæ edendi horam non præuenit: vt fecit Ionathas in fauo mellis: non lautiora quærit edere, vt Israelitæ in deserto: non accuratius parare, vt filij Hely in Sylo: non ad superfluitatem, vt Sodomitæ: non vile quodlibet, vt Esau edulium in fame concupiuit. *Greg. vbi sup.*

Magnus discretionis labor est exactori, & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dando naturam nutrire. *Greg. lib. 30. mor.*

Cogitandum summo opere est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibi metipso abscindere debet & concessa: & se reprehendat in minimis, quem meminit in maximis deliquisse. *Greg. hom. 35. sup. Euang.*

Sic voluptas plerumque sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, voluptas expleri desiderium suggerit: & tantò gula securius in præceptis ruit, quanto sub honesto nomine necessitatis explenda se contegit. *Greg. lib. 30. mor.*

Est alia malitia diei, quæ vtinam sufficiat ei. Reficimus enim quotidianas ruinas corporis edendo & bibendo. Nunc autem suavis est mihi necessitas, & aduersus istam suauitatem pugno, & ne carpiar,

August.
Mm 3 piar,

Simil.

piar, quotidianum bellum gero. Et mox: Hoc autem me docuisti Domine, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem fatietatis ex indigentia molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentia. Et cum salus sit causa edendi & bibendi, adiungit sese tanquam pedisequa periculosa iucunditas, & plerumque praere conatur, ut eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo. Nec idem modus utriusque est. Nam quod salutis fatis est, delectationi parum est. Et sepe incertum fit, utrum adhuc necessaria corporis cura sublidium petat, an voluptuaria cupiditas fallaci ministerio se petat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo praeparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid fatis sit moderationi valetudinis: ut obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus quoti die conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos: quia consilium mihi de hac re nondum stat. Ebrietas longe est à me, misereberis ne appropinquet mihi. Crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis, ut longè fiat à me. Nemo enim potest esse contraens, nisi tu des. Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Ideoque & populus in eremo non quia carnes desiderauit, sed quia escæ desiderio aduersus Dominum murmurauit, meruit improbari. In his ergo tentationibus positus, certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi & bibendi. Non enim est quod semel praescindere, & non ulterius attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque fræni gutturis temperata relaxatione & consuetudine tenendi sunt. Et quis est Domine qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus profectò est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum. Sed & ego magnifico nomen tuum, & interpellat te pro peccatis meis qui uicit seculum, numerans me inter infirma membra corporis sui: quia & imperfectum meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. August. in Confess.

Hieri potest, ut sine aliquo vitio crapulae vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur: insipiens autem foeditissima gula flamma in cibum vilissimum inardescat. Aug. de doct. Christ. lib. 1. c. 10.

Sicut

Simil.

Sicut æger ad medicinam, sic ad fumendas dapes debet quisque accedere: nequaquam scilicet in illis voluptatem appetens, sed necessitati succurrens. Idem de conflict. vi.

Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentia nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis uero lumen accendit. Idem in sermo. de ieiunio.

Nihil scias conferre Christianis adolescentibus ut esum olerum. Ardorque corporis frigidioribus epulis temperandus est. Hiero. in epistol.

Nonnulli vitam pudicam appetentes, in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnis seruant, & leguminibus onerant stomachum. Idem ibidem.

Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris abstinentia grauis. Idem ad Lætam.

Quid prodest tenuari corpus abstinentia, si animus intumescit superbia? Quid virtutis habet uinum non bibere, & ira & odio inebriari? Idem ad Gerontiam.

Pulchrè dicitur apud Græcos, Pinguis ueter tenuem non gignit mentem. Sint tibi simplicia, non superstitiosa ieiunia. Quid enim prodest oleo non uesci, & molestias quasdam, difficultateque ciborum querere? Caricas, piper, nuces, &c. ac denique totas hortorum culturas vexare? Nouum genus aucupij, famam abstinentia in delicijs querimus. Idem in Epistol. ad Nepotia.

Indorum Brachmani, & Aegyptiorum gymnosophistæ in polenta, & oriza, & pomis solummodò uictitabant, ut animum transferrent ad sapientiam. Si ergo tanti illi vitrum comparabant, cur non maiori nos pretiosissimum æstimemus margaritum? Idem ad Lætam.

Cibus puellæ olusculum sit, & similia, raroque pisciculi. Sic comedat, ut semper esuriat, ut statim post cibum possit legere & orare. Displicent autem mihi in teneris maxime immoderata ieiunia. Experimento enim didici, asellum in uia, cum lassus fuerit, diuerticula querere. Idem ibidem.

Parcus cibus & venter semper esuriens, triduanis ieiunijs praefertur: & melius est quotidie parum, quam semel satis sumere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram. Subitus &

Simil.

M m 4

nimius

nimius imber in præceps arua subuertit. Quâdo ergo comedis, cogita quod tibi orandum, & ilico legendum sit. Idem ad Furiam.

Cum per omnem annum Afella iugi ieiunio pasceretur, biduo triduoque sic permanens: tum verò in Quadragesima nauigij sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante coniungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem possibile, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur iniuria, non sicca humus in qua cubabat, iacentia membra conficeret, nõ sacco asperata cutis fœtorem situmque contraheret: sed sana corpore, animò sanior, solitudinem putaret delicias, & in vrbe turbida eremum inueniret monachorum. In genibus duricies camellorù præ orâdi frequentia obcalluisse reperta est. Nec citus nec tardus incessus: sermo silens & silentiũ loquens. Idem de laudibus Afelle virginis nobilissimæ.

Siquid in me potest esse cõsiliij, si experto creditur, spõsa Christi vinum fugiat pro veneno. Vinum & adolescentia duplex incendiũ voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus Timotheo vinum permittit, sed modicum. Meminerat enim se dixisse, Vinũ in quo est luxuria. Et, Bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare. Noe vinum bibit & inebriatus est. Et vt intelligas in omnibus scripturæ sacramentum (Margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte perforari potest) post ebrietatem nudatio scæmorum consecuta est, libido iuncta luxuriæ. Prius enim venter extenditur, & sic cætera membra concitantur. Loth amicus Dei in môte saluatus, & de tot millibus populi solus iustus inuentus, inebriatur à filiabus suis: quæ etiam deficiente hominum genere, nihil mali credebant virũ iustum nisi ebrium esse facturũ. Inde nascuntur Moabitæ & Amonitæ, qui vsque ad quartamdecimam generationem non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Helizæ fatigato & sedenti in itinere Dominus panem & aquam solũ, non carnes aut vinum obtulit. Abacuch Danieli prædium portat, sed vt arbitrator, rusticanum: ideoque & desideriorum vir appellatus est: quia panem desideriorum non comedit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Idem ad Eustho. de virg. seruand.

Exceptis diebus festiuis, vix oleũ in cibo Paula capiebat: vt ex hoc

hoc vno æstimetur, quid de vino, & ouis, & piscibus, cæterisque iudicaret. In quibus sumendis quidam se abstinentissimos putat: & si his ventrem ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur. Idem in Epitaph. Paulæ.

Quid memorem clemẽtiam & sedulitatem in ægotates, quos miris obsequijs & ministerijs cõfouebat. Cumque alijs languentibus large præberet omnia, & esum quoque exhiberet carniũ, si quando ipsa ægotasset, sibi non indulgebat, & in eo inæqualis videbatur, quod in alijs clementiam, in se duritiam exercebat. Men se Iulio feruentissimis æstibus, incidit in ardorem febris: & post desperationem cum Dei misericordia respirasset, & medici persuaderet obrefectionem corporis, vino opus esse tenui & parco, ne aquam bibens in hydropisim verteretur, & ego clam rogarem beatum Papam Epiphanium, vt eam moneret, imò compelleret vinum bibere, illa, vt erat prudens & solertis ingenij, statim sensit insidias, & subridens, meũ esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cum beatus Põtifex post multa hortamenta exisset foras, quærenti mihi quid egisset, respondit. Tantum profeci, vt seni homini pene persuaserit, ne vinum bibam. Hæc refero, non quod probem (dicente Scriptura, Supra te onus ne leuaueris) sed quod mentis eius ardorem significem. Idem ibidem.

Galenus, vel doctissimus Galeni interpres ait, eos, quorum vitæ, & ars sagina est, nec viuere posse diu, nec sanos esse: animasque ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cœleste, sed semper de carnalibus cructare, & ventris ingluuiem cogitare. Hiero. in epist.

Non sanat oculum quod calcaneo adhibetur: ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Idem super Marcum. *Simil.*

Obseruandus est sumendi cibi modus & tempus, quantitas & qualitas: fugienda quoque sunt superflua & adulterina condimenta. Obseruandus est modus, vt non effundat qui comedit animam suam super omnem cibũ. Tempus, ne ante horam. Qualitas, quibus vitur communitas fraternitatis, excepta causa manifestæ infirmitatis. Ber. in epist. *Bernar.*

Si gula sola peccauit, sola quoque ieiunet, & sufficit: si verò peccauerunt & cætera membra, quare non ieiunent & ipsa? Ieiunet: ergo

ergo oculus, qui deprædatus est animam: ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa à propria scilicet voluntate. Idem in sermo.

Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit: talis misericordia crudelitate plena est, qua etiam ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Quæ etenim charitas est, carnem diligere, & negligere spiritum? quæ discretio totum dare corpori, & animæ nihil? qualis misericordia, ancillam reficere, & Dominam interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiam. Idem in Apolog.

Durius tractandū quidem est corpus, ne rebellet, ne insolescat: sic tamen, vt seruire sufficiat, quia ad feruendum spiritui datum est. Neque sic habendum est, tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possimus. Idem in Epist.

Surge, præcingere, tolle otium, exere vires, moue brachia, cōplosas explica manus, exercitare in aliquo: & statim senties, sola te appetere quæ famē tollant, non fauces demulceant. Reddet enim saporibus cibis, exercitiū, quos tulit inertia. Multa quæ respuis otiosus, post laborem fumus vel desiderio. Idem ibidem.

Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico utar, iuxta consilium Apostoli. Abstinebo & à carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, simul & carnis nutriant vitia. Panem etiam ipsum cum mēsurā studebo sumere, ne onorato ventre, stare ad orandum tædeat. Idem super Cant.

Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ieiunium sanctificat, & Deo repræsentat. Idem in serm.

Quid nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? Subleuetur penna quadam orationis. Idem ibidem.

Isidor.

Ieiunia cum operibus bonis Deo acceptabilia sunt. Qui à cibis abstinent, & praua agunt, Dæmones imitantur, quibus esca non est, & nequitia semper adest. Isidor. de sum. bo.

Hoc est perfectum & rationale ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior orat: facilius enim per ieiunium oratio penetrat cælum. Idem ibidem.

Spernitur ieiunium, quod in vesperum repletionem ciborum reficitur. Spernitur ieiunium, quod in vesperum delicijs cōpēsatur.

Tota

Tota enim die epulas in cogitatione ruminat, qui ad replendam gulam vespere cibi delicias præparat. Idem.

Corporis debilitas nimia vires animæ frangit, mentisque ieiunium facit arefcere, nec valet quicquam boni per imbecillitatem perficere. Idem.

Ligna multa magnam extollunt flammam, abundantia autem escarum nutriunt desideria mala. *Ex vi. Pa.*

Erit magnus coram Domino, vinum & siceram non bibit. Abstinentiæ merita, & iter arduum militiæ spiritualis humano generi insinuare curauit. Sciuit quod non sufficeret eligentis gratia, nisi inuigilaret collaborantis industria: sanctificatus est, & nondum tamen de sola Dei electione securus, sed nihilominus agonibus ieiuniorum, & laboribus abstinentiæ atque iustitiæ, diuina in se vota seruare contendit. *Euf. Emiff. hom. de sancto Ioāne Baptista.*

Condimentorum sensus ad palatum terminatur, deinceps vero indifferens est quod ingeritur: omnia ex æquo ad fœtorē vsque alterante natura perueniunt. *Chrysof.*

Est quidem ieiunium vitiorum mors, vita virtutum. Est ieiunium pax corporis, membrorum decus, & ornamento vita. Est ieiunium robur mentium, vigor animarum. Est ieiunium castitatis murus, pudiciæ propugnaculū, ciuitas sanctitatis. Est ieiunium schola meritorum, Ecclesiasticæ viæ viaticum salutariæ. Est ieiunium inuictus Christianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincet, tunc triumphat, cum duce misericordia pugnat. Misericordia & pietas ieiunij sunt ala: per quas tollitur & portatur ad cælum: sine quibus iacet & volutat in terra. Ieiunium sine misericordia simulacrum famis est, non imago sanctitatis. Sine pietate ieiunium occasio est auaritiæ, non est propositum parcitatis: quia parcitas ista quantum siccat in corpore, tantum tumescit in sacculo. Qui non ieiuniat pauperi, Deo fingit: qui ieiunans prandium suum non erogari sed reponi, cupiditati probatur ieiunare, non Christo. Ieiunantes ergo fratres, prandium nostrum ponamus in manu pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus. *Petr. Chrysolim. ser. de ieiunio & elemosyna.*

Solent Dijs templa construui, altaria erigi, ministras seruient. *Ango.*

dum

dum ordinari, immolari pecudes, thura concremari. Deo siquidem ventri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatæ pecudes, coctæ carnes: fumus incensorum, odor saporum. Hugo in claustr.

Innoc. Initium vitæ hominis, aqua & panis: gulosis autem non sufficiunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices herbarum, non pisces maris, non bestiarum terræ, non aues cæli: sed quærentur pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altitia, capiuntur obesa. Quæ studiosè coquuntur arte coquorum, quæ lautè parantur officio ministrorum: alius contundit & colat, alius confundit & conficit: substantiam conuertit in accidens, naturam mutat in artem, vt saturas in esuriam. Innocen. de vilit. conditionis huma.

Ioã. Cass. Pulchrè abbas Macharius cuidam percunctanti, cur fame ab hora tertia pulsaretur, qui in cœnobio hebdomadis integris refectio nem sæpe contemnens, non sensisset esuriam: respondit. Quia hic nullus est ieiunij tui testis, qui te suis laudibus nutriat, aut sustentet. Ibi autem digitus hominum, & xenodochiarum refectio faginabat. In Colla. Serapio.

Ioã. Cli. Sæpe si obseruemus, ridiculum quid Dæmones cõtra nos moliri inuenimus: saturatos enim nos pungunt (id est instigant ad lachrymas) ieiunantes autem indurant, vt spurij lachrymis decepti, voluptati perturbationum parenti nos dedamus: quibus non obediendum, sed contrarium potius faciendum est. Clim.

Maledicta in seculo atque iniuriæ multa sæpe disidia fecerunt: ita & in religiosis congregationibus gulæ illecebra ruinam omnem, & negligentiam, atque contemptum operantur. Hanc tu rabidam Dominam si subigere volueris, omnia loco placidissimam quietem acquirere valebis. Illa verò si tibi dominetur, extra momentum omni in loco periclitaberis. Idem.

Mens ieiunantis cum sobrietate orat: intemperantis autem impletur immundis imaginibus. Qui ventri dum obsequitur, fornicationis spiritum vincere vult, is ei similis est, qui oleo incendium extinguere nititur. Si affligatur venter, humiliabitur cor: si autem ille foueatur, superbit cogitatio. Afflige ventrem, & omnino frænabitur lingua: quippe multitudine escarum hæc neruos accipit. Idem ibidem.

Cum

Cum ad mensam epulis instructam discumbis, procedat in medium iudicij mortisque memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ obfistes. Dum calicem bibis, memento item aceti fellisque Domini tui: prorsusque aut continebis, aut certe per gemitum sensu humiliore eris. Noli errare. Nunquam à Pharaone liberaberis, neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt ieiunij violentia & afflictio. Azima verò, sensus minime in status. Idem ibid.

Ieiunium est naturæ violentia, circuncisio suauitatis faucium, incentiuorum omnium abscisio, malarum cogitationum amputatio, insomniorum liberatio, orationis munditia, insigne lumen animæ, mentis custodia, obsecrationis solutio, compunctionis ianua, suspirium humile, læta contritio, loquacitatis abdicatio, quietis occasio, obedientiæ custos, somni alleuiatio, sanitas corporis, tranquillitatis author, peccatorum remissio, paradysi porta & delitiæ. Idem ibidem.

Cum venissem aliquando in castellum quoddam siue ciuitatē, federemque ad mensam iuuenis adhuc, duobus simul vitijs oppugnari me sensi: gulæ concupiscentia, atque inani gloria. Metuens tamen insanissimæ gulæ progeniem, inani gloriæ magis me superandum dedi. Idem Grad. 26.

Apud eos quidem qui in mundo sunt, radix malorum omnium est auaritia: apud monachos verò gulæ concupiscentia. Idem ibidem.

Sicut stercoreis copia multitudinem vermium gignit, ita multitudo ciborum, lapsuum & malarum cogitationum atque somniorum operatur multitudinem. Idem de compendios. supra dict. om. recapit.

Sicuti is qui aduersum leonem pugnat, si ab eo oculum aliorum deflectat, confestim perit: ita & qui cõtra carnem suam pugnat, si hanc per quietem nimium fouerit. Idem ibidem.

Mensa neglecta mater est confidentiæ, & per fenestram charitatis ventris sæpe ingluuies ingreditur. Clim. Grad. 9.

Gastrimargia est simulatio ventris: cum enim satius fuerit, indigere se clamat, & cum distentus atque disruptus, vociferatur esuriam. Gastrimargia est saporum variorum que liquaminum opifex, suauitatum fons. Gastrimargia est oculorum seductio, modica suscipiens,

Dissimil. suscipiens, & vniuersa simul absorbere suggerens. Escarū satietas fornicationis est mater, afflictio autem ventris charitatem parit. Qui leonē blanda demulcet manu, nonnunquam illum ita māsue facit: qui verò corpus obsequijs fouet, ipsum amplius efferauit. Mox vt aduenit hospes, in charitate totus ex gulæ concupiscentia mouetur, detrimentumque suū consolationem fratris exilimat: in aduentu quorundā vinum bibere statuit, & dum virtutem abstinentiæ sibi videtur oculere vitij seruus efficitur. A duersus Gastrimargiā sepe inanis gloria inimicitias gerit, & super infelici monacho quasi venali mancipio, inuicem pugnant. Idem Grad. 14.

Simil. Laxi & molliti vtres capaciores fiunt: sin autem negligantur, minus capient. Qui ventrem ingurgitat, dilatauit intestina: qui verò aduersus hunc pugnat, contraxit ac restrinxit illa. His autem restrictis, nihil est opus pluribus cibis, tuncque iam naturaliter ieiunantes efficimur. Idem ibidem.

Neque illud te lateat, quod plerumque Dæmon stomacho insidet nostro, facitque vt homo nunquam satiatur, etiam si vniuersam comederit Ægyptum, totumque Nilum biberit. Post cibum, gulæ iniquus spiritus abscedit, fornicationisque nobis spiritū immitit, illicque quid fecerit, nuntians: Apprehende (inquit) illum, occupa, atque perturba. Nam ventre distento, nō multum in deiciendo laborabis: qui cūm venerit continuò subridet, somnoque deuinctis nostris manibus & pedibus, omnia quæcuque voluerit facit: atque animam nostram corpusque contaminat phātasij, iniquationibus, obscæni que liquoris egestionibus. Et est sanè mirandum spectaculum, videre incorpoream mentem fœda corporis colluuiem maculari atque obscurari: eandemque rursus per carnis huius lutum emundari, atque in tenuissimam naturæ suæ redire substantiam. Idem ibidem.

Princeps est Dæmonum qui cecidit Lucifer, & princeps vitiorum concupiscentiæ gulæ. Cūm ad mensam epulis instructam discumbis, procedat in medium iudicij mortisque memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ obtulles. Dum calicem bibis, memento item aceti, fellis que Domini tui, prorsusque aut cōtinebis, aut certè per gemitum sensu humiliore eris. Noli errare. Nūquam à Pharaone liberaberis, neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt, ieiunij violentia & afflictio

afflictio, azima verò sensus minimè inflatus. Idem ibidem.

Interrogemus vt alios, ita & hunc, imo verò præ alijs omnibus hunc nostrorum hostium præceptorem, vitiorum ianuam, ruinā Adam, Esau perniciem, interitum Israelitarum, Noe turpitudinē, Gomorrhæorum proditorem, Loth crimen, filiorum Heli exterminationem, iniquationum ducem, vnde gignatur? quoniam sint eius nati? quis item sit, à quo conteratur, & à quo in finem perimatur? Dic nobis o mortalium omnium nimium violenta Domina (quæ omnes auro inexplebilitatis emisti) vnde tibi introitum in nobis paras? quid vè post ingressum tuum parare consueuisti? & quis nam sit exitus ex nobis tuus? quo nam scilicet modo abste liberamur? Illa verò agitata contumelijs, nobis ita tyrannicè cruenta, feroxque respondebit. Quid me maledictis incessitis, qui mihi estis obnoxij, aut quomodo separari à me studeatis, quæ naturæ connexa sum? Stirpium verò meorum nomina quomodo queritis addiscere? Dinumerabo eas, & super arenā multiplicabuntur. Primogenitorum tamen meorum, eorum qui charissimi sunt, appellationes audite. Filius primogenitus meus fornicationis incentor est. Secundus ab illo est obdurationis auctor. Somnus est tertius. Mare cogitationum, iniquationum fluctus, profundumque secretarum atque ignotarum immunditiarū ex me prodeunt. Filiæ verò meæ sunt desidia, loquacitas, confidentia, scurrilitas risum mouens, contradictio, cervicis duritia, tarditas ad audiendum, insensibilitas, captiuitas, elatio atque tumor, te meritas, mundi amor. Cui succedunt oratio immunda, fluctusque cogitationum: nonnūquam verò calamitates quoque præter omnem spem & expectationem, quas desperatio sequitur, omnibus acerbior & grauior. Oppugnat quidem me, sed non superat, peccatorum memoria: inimicitias per omnia contra me gerit mortis intenta cogitatio. Nihil verò in hominibus est, quod me perfectè destruat. Qui paraclatum possidet, interpellat eum aduersum me, illeque exoratus, non me permittet operari vitiosè. Qui verò nullum illius gustum susceperunt, dulcedinis ac suauitatis meæ rapiuntur illecebris. Idem ibidem.

Continentiæ proprium est sanitas & robur: incontinentiæ autem imbecillitas & ægritudo morti vicina. *Philo.*

In conuiujs memento duos tibi hospites esse nutriendos, corpus, & Epictet.
pus,

pus, inquam, & animā: & quidquid in corpus contuleris, id statim effundi: quod autem in animam, perpetuò seruari.

Anach.

Anacharsis dixit. Primum quidem poculum quod infunditur, sanitatis est, alterū voluptatis, tertium iniuriæ, vltimum insanix.

Sueto.

Nemo minus metuendus, quam qui de solo victu cogitat.

Cicero.

Vt bona valetudo incundior est ijs, qui è graui morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia desiderata magis quàm assiduè percepta delectant. Cicero post reditum ad Quirites.

COLLE. ¶ Quia nonnulli verba illa Apostoli allegātes (exerce te ipsum ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est) abstinentiæ virtutem non ita magni faciunt, ij audiant quanti eam D. Hieronymus facit, qui in Epistola ad Eustochium de ea sic scribit. Referam tibi meæ infœlicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & quod his difficilior est, consuetudine lautioris cibi propter cœlorum me regna castrassem: Hierosolymam Deo militaturus perueni &c. His verbis D. Hierony. longe difficilior esse ait, carnem inedia macerare, quàm rebus ijs quas ipse commemorat, renuntiasse. Et quidem hoc nomine cōmendatur ab Apostolo Abrahā Patriarcha, quod ad imperiū Domini egressus fuerit è terra sua, & cognatione sua, & domo patris sui. Et Dominus in Euangelio, Omnis ait, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Cum ergo D. Hierony. difficilior esse dicat cultioribus cibis carere, quàm his omnibus renuntiare, non potest non magni pretij esse quod hac renuntiatione vel maius, vel certe difficilior esse dicitur: præsertim cum difficultas operis meritum cumulat virtutis. Illud enim semel in vita fit, hoc autem per omnem vitam faciendum est, quotidieque in mensa hoc carnis nostræ sacrificio (reclamante etiam natura) Domino litandum est.

Hebr. II.

Matt. 20.

Extractus à Tobia ex flumine piscis in siccum, cœpit palpitare: qui in fluminis alueo positus, ipsum penè deuoraturus fuisset. Idè autem euenit carni nostræ, cum vel delicijs fruitur, vel macie & inedia attenuatur: illic enim furit & impugnat spiritum, hic verò victa atque prostrata iacet.

In omni-

In omnibus penè rebus que animum oblectant, quādiu res ipse perseuerant, perseuerat item & oblectationis causa. Plantasti pomarium, ædificasti domum, parasti splendidam vestem: hæc ipsa delectant, non modò cum fiunt, sed etiam vbi facta sunt. At tactus & gustus delectationes tamdiu perseuerant, quamdiu obiectum hoc supra sensum manet: quo discedente, protinus abeunt. Talis autem est edendi bibendique voluptas, cæteræque similes: vt rectissimè sentire videantur, qui huiusmodi voluptates somniatium voluptatibus similes esse dicant: aut ijs etiam, quas in scena homines percipiunt, vbi Regis aut Pontificis personam gerūt, quibus nihil breuius esse potest. Quæ ergo insania est, propter adeò breues & momentaneas voluptates, & animam inquinare, & patrimonium prodigere, & famam obscurare, & ipsam corporis firmitatem frangere & eneruare?

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque in his delectatur, non erit sapiens. Item, Qui diligit epulas, in egestatè erit: qui amat vinum & pingua, non ditabitur. Quo in loco studium magis & animus, quàm res ipsa notatur, cum dicitur. Qui diligit epulas. Et, Qui amat vinum & pingua. Et, Quicumque his delectatur. Itaque in his delectari, hæc immodicè diligere, est à virtutis & sapientiæ studijs cura carnis auocari. Prou. 20.

Quàm sit ingrata Deo ingluuies, latè declaratur Numer. ii. vbi populus carniū desiderio flagrans, bis à Domino percussus est. Cum enim cœperunt propter hoc aduersus Dominum murmurare, ignis ab eo egressus, deuorauit extremam partem castrorū. Postea verò vbi se inexplebili auiditate carnibus ab ipso etiā Deo immisis, ingurgitare cœperunt, rursus furor Domini concitatus, percussit eum plaga magna nimis. Ex quo loco discimus, cupiditatis immoderantiam erga illa etiam quæ concessa sunt, multorū sæpe malorum causam esse. Hæc enim cupiditas populum ad egit, vt aduersus Deum rebellaret, & beneficium liberationis ab Ægypto, & quotidiani victus à cœlo demissi paruipenderet, & honestum itineris laborem muliebri infirmitate detrectaret. Ex quo discimus id quod Aug. ait, sæpe Dominum iratum petentibus cōcedere, quod propitius negauisset. Carnes enim desiderantibus concessit: sed adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, &c. Quia verò horum malorum omniū cōcupiscentia

N n

piscentia

piscentia illa origo fuit, ided congruum loco nomen impositum est. Sepulchra concupiscentia: ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Dæmon dormire dicitur in locis humentibus, hoc est, in eorū mentibus qui se se voluptatibus & ventris obsequio dederunt. Quid enim spirituale aut diuinum cogitare poterunt, qui toto pectore in terram defixi, ventrem suum sibi Deum statuerunt, cui omnia vitæ studia destinarunt?

Sobrietatem ac modestiam in mensa retinendam, monet Eccl. 37. his verbis: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquat ad cholera. Propter crapulā multi obierunt: qui autem abstiniens est, adijciet ad vitam. Eadem de re multa inuenies eiusdem Eccl. 31. vbi ait: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi opponuntur, vt non cum manducas multum, odio habearis. Cæssa prior causa disciplinæ, &c. Denique ait, Vigilia, & cholera, & tōtura viro infrunito: somnus sanitatis in homine parco, & cætera quæ sequuntur. His omnibus sententijs Ecclesiasticus nobis & parsimoniam commendat, & modum in cibo potuq; sumendo præscribit.

A cæterorum vitiorum congressu induciæ nobis sæpe dantur. Nam & auaritiæ & luxuriæ æstus sæpe conquiescunt, sed cū edēdi auiditate quotidie nobis pugnandum est, cū parcē ac temperanter nobis quotidie cibus sumendus sit. Vt enim Cassianus ait, semper nobis edulij & escarum ingenitus ac naturalis viget affectus, quanuis amputare superfluos eius appetitus ac desideria festinemus iuxta illud. Et carnis curam ne feceritis in desiderijs. Hoc enim quidam ex patribus sub hoc problematis colore figurans, eleganter expressit. Multis, inquit, creditoribus pater meus me reliquit obnoxium, cæteris ad integrum soluens, ab omni conuersionis eorum molestia liberatus sum, vni satisfacere quotidie soluendo, non possum.

Si quis sanctorum Anachoritarum & monachorum vitas, quas Theodoretus, Palladius, D. Hieronymus, & Cassianus, cæterique patres scripserunt, attentē consideret, nō poterit satis mirari, cū tam incredibilem in illis carnis macerationem animaduertit. Non solum enim inedia, sed ferreis etiam pōderibus, & cathemis,

& asperissimo

& asperissimo vitæ cultu corpus atterebant. Id autem omnibus qui pie viuere voluerunt familiare atque perpetuum fuit. De sancta illa vidua Iudith, legimus quod cilicio ad carnem uteretur, & ieiunaret omnibus diebus vitæ suæ præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel. De filijs quoque Prophetarum, Sic D. Hierony. Filij inquit Prophetarum (quos monachos in veteri testamento legimus) ædificant sibi casulas iuxta fluuenta Iordanis, & turbis vrbium derelictis, in polenta & herbis agrestibus victabant. De sanctis illis vero qui in Ægypto morabantur sic idem Hierony. ad Eustochium, De cibo, inquit, & potu taceo: cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid comedere luxuriæ sit. Quid hic Anam viduam commemorem, quæ octaginta quatuor annos nata, ieiunijs & orationibus feruebat die ac nocte? Quid illum qui adhuc in visceribus matris Spiritu sancto repleti meruit referam? An non is & in vestitu, & cultu corporis, & in victus parsimonia sic innocentem illam carnem attenuabat, vt hoc nomine à populo notaretur, quod neque manducaret, neque biberet. Denique vt ad quotidiana exempla veniam, videmus eos qui melioris vitæ propositum arripiunt, & à Domino in benedictionibus dulcedinis præueniunt, vbi primum cœperunt gustare quam suavis sit Dominus & amoris eius æstu inflammari, confestim se carnis suæ macerationi accingunt, eamque non modo ieiunijs, & vigilijs, sed etiam cilicijs & verberibus, & lecti duritia, cæterisque similibus affligunt, idq; tanta auiditate, & ardore, vt vix ab hoc studio reuocari possint. Cum hæc igitur ita sint, erit sanè operepretium huius rei causas indagare, quod earum cognitio nos ad huius virtutis studium acrius incitabit.

Principio igitur totum hoc negotium ad charitatis vim & naturam reuocandum est. Ex ea vero duo imprimis affectus oriuntur, alter quidē inferuendi & obsequendi ei, quæ maxime diligit, alter detestandi odioque habendi quicquid ille odit & auersatur: vterque enim hic affectus ex eadem charitatis radice proficiscitur. Quia verò inter omnia obsequia quæ Deo exhibere possumus, principē locū variorum laborū atque dolorū patiētia tenet: si non alia subit occasio patiendi, aduersus corruptæ carnis suæ se macerationem armāt, vt hæc saltem ratione aliquid ob eius gratiā,

N n 2 quem

Ebrietas, Sobrietas.

August.

Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culparumque materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subuersio sensus, tempestas linguarum, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitas morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæ corruptela. Aug. ad sacras Virgines.

Vinum potatum moderatè est medicamentum: plus iusto sumptum, venenum esse cognoscitur. Iucunditati non ebrietati creata est vini materia. Idem ibidem.

Ebrietas est blandus Dæmon, dulce venenum, suaue peccatum: quam qui habet, seipsum non habet: quam qui facit, peccatum non facit, sed ipse rotus est peccatum. Idem in quodam sermone.

Ebrietas longe est à me, misereberis ne appropinquet mihi: crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis ut longè fiat à me: nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Et quis est Domine, qui non aliquando rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus profecto est magnificet nomen tuum: ego autem non sum, quia homo peccator sum. Idem lib. 10. Confessio.

Hieronymus.

Non Æthnei ignes, non vulcanæ tellus, non Vesuvius & Olympus tantis ardoribus æstuant, ut iuueniles medullæ vino plene, & dapibus inflammantur. Hieronymus ad Furiam.

Origenes.

Filiæ Loth arte, hoc est, ebrietate furatæ sunt concubitus patris. Audite (ait Origenes) ebrietas quid agat, audite quantum facinoris conciliet temeritas. Ebrietas decipit quem Sodoma non decipit: writur ille flammis mulierum, quem sulphurea flamma non vrsit.

Vale. Max.

Vini usus Romanis foeminis ignotus fuit: ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur; quia proximus à Libero patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit. Valer. Maximus de memor. dict. & fact. Roma. lib. 3.

COLLE.

Prom. 23.

Quantum virtuti, famæ, rebusque omnibus, ebrietas & intemperantia noceat, declarat illa Salomonis verba: Noli esse in conuiujs poratorum, & eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes poculis, & dantes symbola, consumuntur, & vestietur pannis dormi-

dormitatio. Et infra: Cui vix? Cuius patri vix? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffosio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

De ebrietate quædam inuenies Eccl. 31. Vinum (ait) in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio &c. quæ sequuntur. Hinc colliges omnia bona à bono conditore condita esse, quæ tamen ab humana malitia deprauantur.

Castitas.

Nihil sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quam ut vnusquisque hoc quod viuum diligit, mortuum penset. Greg. in mor.

Gregor.

Nulla est castitas carnis, quam non commendat suauitas mentis. Greg. vbi supra.

Legitur quod B. Aug. nec cum sorore habitare cõsenserit, dicens: Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna debet esse nobis instructio. Nam incautæ præsumptionis est, quæ fortis pauet, minus validum non timere. Gre. in Regi.

Ex quo luxuria semel mentem alicuius occupauerit, vix eum bona cogitare permittit. Sunt enim desideria viscosa, quia ex suggestionem oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione cõsensus, ex cõsensu operatio, ex operatione cõsuetudo, ex cõsuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defensione gloriatio, ex gloriatioe dånatio. Gre. in mor.

Nihil valet apud Deum, aut superba castitas; aut humilitas inquinata. Greg. mor. 22. c. 2.

Ipsum Ambrosium felicem quendam hominem secundum seculum opinabar (ait August.) quem sic tantæ potestates honorarēt: cœlibatus tantum eius mihi laboriosus videbatur. Quid autem ille spergeret, & aduersus ipsius excellentiam tentameta quid huc taminis haberet, quidve solaminis in aduersis; & occultum os eius; quod erat in corde eius, quæ lapida gaudia de pane riuorum mitaret, nec conijcere noueram, nec experrus eram. Aug. Confess. lib. 6.

August.

Amas beatam vitam, timebam illam in sede sua, & ab ea fugies, quare habeam. Putabam enim me miserum fore nimis, si foemina priuaret amplexibus; & medicinam misericordiam tuam ad infirmitatem meam.

sanandam, nō cogitabam, quia expertus non eram: & propriarum virium credebam esse continentiam, quarū mihi non eram cōsciū, cum tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptum est: Neminem esse continentem, nisi tu dederis. Aug. Confess. lib. 6.

At ego adolescens miser valde, miser in exordio ipsius adolescentiæ etiam petieram à te castitatem, & dixeram: Da mihi castitatem, & continentiam: sed noli modo. Timebam enim ne me cito exaudires, & cito sanares à morbo concupiscentiæ, quem malebam expleri, quam extingui. Aug. Confess. lib. 8.

Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam casta dignitas continentiam, seuerè & nō dissolutè hilaris, honestè bladiens, vt venire, neq; dubitarè, & extèdès ad me suscipiendū, & amplectendum piæ manus plenas gregibus bonorum explorū. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuetūs multa & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines, anus, & in omnibus ipsa cōtinètia nequaquā sterilis, sed fœcunda mater filiorum (hoc est) gaudiorū de marito te Dñe. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris, quod isti & istæ? An isti & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? Projice te in eum, noli metuere: nō se subtrahet vt cadas. Projice te securus, excipiet te, & sanabit te. August. vbi suprà.

Quarū vxorem velis pingere, & accumulare bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendum, quam concubitus esse, decreui. Nihil enim sentio quod magis ex arce virtutis deiciat animam virilem, quam blandimenta fœminea, corporumque ille contactus, sine quo vxor haberi non potest. Idem in Soliloq.

Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipso in quo se extollunt, humiliantur. Quid enim prodest, cui est continentia, si dominetur superbia? Idem sup. Matth.

Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis: nā ibi continua pugna, & rarior victoria. Idem in serm.

Quanti & quales episcopi & clerici post cōfessionum & victoriarum calcata certamina, post magnalia & signa mirabilia vsquequaque monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum volunt in naui fragili nauigare? Quantos leones domuit vna infirmas delicata, id est luxuria, quæ cum sit vilis & misera, de magnis efficit

efficit prædam? Idem de singul. cler.

De ferro rubigo nutritur: morbos aspides sibilant, & mulier fundit concupiscentiæ pestilentiam: in risum aliquando dissoluitur: nunc blanditias exhibet: & quod est venenosius super cūcta, psallere delectatur aut cantare: cuius cantu tolerabilius est audire basilicum sibilantem. Idem ibidem.

Graue inimicū sortita est castitas: cui non solū resistendū, sed dimisso freno longius fugiendum: nec eò minus fœminæ fugiendæ sunt, quia religiosæ videntur: quia quanto religiosiores, tanto citius alliciūt: & sub prætextu pietatis latet viscus libidinis: experto crede: expertus loquor: corā Deo nō mētor: cedros lybani, duces gregū sub hac peste cecidisse reperi: de quorū casu non magis suspicabar quā Ambro. vel Hiero. impudica turpitudine. Idē ibid.

Tam diu Diabolus sopitum ignem sine vllis flammis occultat, donec duas faculas iungens, simul ambas accendat: & tādū cessat fœuitiæ suæ tela supponere, donec sicut peritus venator quod occisurus est, laquei vinculis alliget. Idem ibidem.

Matrem tuam ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarū *Hierony.* vultus cordi tuo hæreant, & tacitum viuat sub pectore vulnus. Ancillulas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidijs: & quantò vilior est earum conditio, tanto facilius est ruina. Hiero. ad Rust. monach.

Omnes puellas & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige, nec in præterita castitate confidas. Neque enim sanctior Dauide, neque Salomone potes esse sapientior. Memento semper quod paradysi colonum de possessione sua eiecit mulier. Solus cum sola absque arbitro & teste non sedes, etiam si secretum aliquod intersit: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & degustatos cibos, & blandas dulcesque litterulas sanctus amor non habet. Idem in epist. ad Nepotia.

Græcus adolescens erat in cenobio, qui nulla continètia, nulla operis magnitudine flammam potuit carnis extinguere. Hūc periclitantem pater monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidam viro graui vt iurgijs atque conuitijs insectaretur hominem: & post irrogatam iniuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille cōtra

mendaciū. Nullus alius credere veritati. Solus pater calidè opponere defensionē suā, ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? ita annus transiit: quo expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc aliquid molestiæ sustineret, Papè (inquit) vivere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset, quo adiutore superasset? Idem in Epist. ad Rúst. monach.

Gens Theutonum ex ultimis Gallorū Oceani atq; Germaniæ profecta littoribus, omnē Galliā inuadit: sæpiusque cæsis Romanis exercitibus, ad ultimū Mario pugnante, superata est. Hic trecentæ matronæ, cū alijs se viris captiuitatis cōditione tradendas esse didicissent, primū cōsalem deprecata sunt, vt in tēplū Cereris atq; Veneris in seruitiū traderētur. Quod cū nō impetrassent, submouētē eas licitore, paruulis cæsis liberis, manē mortuæ sunt repertæ, suffocatis laqueo faucibus, & mutuis cōplexibus se tenētes. Quod igitur Barbaræ castitati nō potuit inferre captiuitas, hoc matrona nobilis faciet? & sortietur alterū virū, quæ priorē aut malum perdidit, aut bonum experta est? Idem ad Gerontiam.

O quoties ipse in eremo constitutus, & in illa vasta atque horrenda eremi solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præbet habitaculū, putabā me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebāt sacco membra deformia, & squallida cutis situm Æthiopiæ carnis obduserat. Quotidie lachrymę, quotidie gemitus, & si quādo repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix horrentia ossa collidebam. De cibo vero & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vrantur, & coctum aliquid comedis, luxuria sit. Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me carceri damnaueram, scorpionum tantum focus & ferarum, sæpè choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunij, & mens desiderijs astuabat. In frigido corpore, & ante hominem suū iam carniæ præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omnī auxilio destitutus, ad lesu iaciebā pedes, rigabam lachrymis, crine tergebā, & repugnantē carnem hebdomadarū inedia subiugabā. Memini me clamantē, diē crebro iunxisse cum nocte: nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam rediret Domino imperante tranquillitas. Et mox, Si hoc patiuntur illi, qui ex eo corpore solis cogita-

cogitationibus oppugnantur: quid patitur puella quæ delicijs fruatur? Nempe illud Apostoli, Viuēs mortua est. Hiero. ad Eustoch. de Virginitate seruanda.

Fœminarum cum clericis nullo pacto coniuncta permittitur *Ambro.* cōuersatio. Ianua Diaboli, via iniquitatis, Scorpionis percussio, nociuūque genus est fœminæ: cum proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero igne percutit conscientia pariter habitantis, & exurit fundamenta montium. Ambro. lib. de offic.

Quid castitate decorius, quæ mundum de immundo cōceptū *Bernar.* femine, de hoste domesticū, Angelum denique de homine facit? Differunt quidē inter se homo pudicus & Angelus: sed fœlicitate non virtute: nam et cū castitas illius fœlicior, huius tamen cognoscitur esse fortior. Ber. in epist.

Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tēpore, statū quendam immortalitatis gloriæ repræsentat. Idem ibidem.

Cum fœmina semper esse & non cognoscere fœminam, nōne plus est quam mortuū suscitare? Quod minus est, non potes, & quod maius est, vis vt credam tibi? quotidie latus tuum ad latus inuenculæ in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculus tuus ad oculos eius in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continens vis putari? Esto vt sis, sed ego suspitione non careo. Idem super Cant.

Castitas sine charitate lāpas sine oleo est: subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas nō placet. Idē in epist.

Quomodo claritas (vt aiunt) Lunæ, non nisi à Sole est, sic absq; *Isidor.* charitate seu iustitia, continentia meritum nullum est. Idem super Cantii.

Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet: ne fortē mētem etio deditam spiritus fornicationis subrepat: cedit enim labori voluptas, animum autem vacantem cito præoccupat. Isido. de sum. bōn.

Nequaquam in senectute continentes vocandi sunt, qui in iuuentute luxuriose vixerunt. Tales non habent præmium, quia laboris certamen non habuerunt: eos enim expectat gloria in quibus fuerunt laboriosa certamina. Idem ibidem.

Plurimos in seculo asperi præ sollicitudinibus, & curis, occupationibusque & vigilijs mundanis, proprij corporis insanos motus effugisse:

effugisse: eos ipsos tamen cum exuti curis omnibus ad monasticam vitam conuolassent, turpiter atque miserabiliter corporis commotione sordidatos. Hinc collige quantum faciat ad castitatis custodiam corporis & animi occupatio. Idem.

Castitas est incorporeæ naturæ familiaritas. Castitas est Christi iucundum diuersorium, terrestriisque clypeus cordis. Castitas est excessiua naturæ abnegatio, corporisque mortalis atque corruptibilis mirabilis re vera ad incorpoream spiritalēque substantiam contentio. Castus ille est, qui amore amorem excludit, ignēque igne spiritus extinxit. Idem Grad. 15.

In tēpore tentationis carnalis, summum nobis adiutorium præstabit cilicium & cinis, totisque noctibus statio immobilis, panis desiderium, ardens lingua, modiceque irrorata, sepulchrorum habitatio, atque ante omnia humilitas cordis, & si fieri potest pater spiritalis, aut frater sollicitus canusque sensu, ad auxilium adhibeatur. Miror enim si quispiam solus ex huiusmodi pelago nauem seruare integram possit. Idem ibidem.

Fit nonnunquam ut ex solo tactu corpus inquinetur. Nihil quippe sensu isto grauius, nihil periculosius. Admoneat te is qui matris manu pallium circundedit: atque à proprio vel alieno corpore conprime manum. Idem ibidem.

Chrysof. Qui freno regit affectus, quanquam semel domitos non negligit. Perpetuum enim est ab illo hoste bellum unicuique quādiu vixerit.

Casarius. Longa castitas post peccatum, imitatrix est virginitatis. Casarius.

Epitaph. Amatorius & lasciuus sermo fomentum est concupiscentiæ.

Iuuenal. Rata est concordia formæ atque pudicitie.

Virginitas.

Grego. Flos est virginitas, flos est martyrium, flos actio bona. In hortu virginitas, in campo martyrium, bonum opus in Thalamo. Greg. sup. Ezech.

Sup illud. Gen. 19. Immōte saluum te fac. Virginitas altior mōs est, ad quā Angelus hortatur: sed qui videt se non posse ascendere, maneat in Sēgor. i. in legitimo matrimonio: quia melior est mediocri bono uti quam

quā per abrupta libidinum præcipitari. Greg. in gloss.

In fatuis virginibus dum mentis corruptionem Dominus cōsiderat, etiā carnis incorruptionē damnat. Greg. in mor. lib. 8. ca. 38.

Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis fixus est in cruce: totum ipse teneat in animo vestro, quidquid voluistis occupari connubio. Aug. de Virg. *August.*

Virginitatis bonum quāto magnum video, tanto ei ne pereat, furem superbiam pertimesco. Idem ibidem.

Inspicite vulnera pendentis, cicatrices resurgentis, sanguinem morientis, pretium credentis, cōmercium redimētis, hæc quāti valeat cogitare, hæc in statera charitatis appendite: & quidquid amoris nuptijs vestris impendēdū habebatis, illi impendite. Idem ibidem.

Quid prodest integra caro mente corrupta? Melius est humile coniugium quā superba virginitas. Idem super Psal. 29.

Virginis diffinitio est, sanctam esse corpore & spiritu: quia nihil proficit carnem habere virginem, si mēte quis nupserit. Hieron. in epist.

Tenera res in foeminis pudicitia est, & quasi flos pulcherrimus cito ad leuem marcescit auram, leuique flatu corrūpitur maxime ubi ætas consentit ad vitium, & maritalis deest autoritas, cuius umbra tutamen vxoris est. Quid ergo facit vidua inter familiæ multitudinem & ministrorum greges? quos nolo contemnat ut famulos, sed ut viros erubescat. Idem ad Saluinam.

De eodem cuncti facti sumus luto, eisdem compacti exordijs. In serico & in pannis eadem libido dominatur. Neque regum puras timet, nec mendicantium spernit squallorem. Neque statim nobis pœnitentiæ subsidia blandiantur, quæ sunt infœliciū remedia. Cauendum est vulnus quod dolore curatur. Aliud est integra nauis & saluis mercibus salutis portum intrare, aliud nudum hæere tabulæ, & crebris fluctuum recurribus ad asperrima saxa collidi. Idem ibidem.

Indignaris mater quod noluit filia tua militis esse vxor sed regis? Grande tibi beneficium præstitit: Socrus Dei esse cœpisti: sic filius sapiens gloria est matris suæ. Idem ad Eustochium.

Custodi virgo vias tuas, ut non delinquas in lingua tua: etenim bona loqui, plerumque crimen est virgini. Ambro. de Viduit.

Propemodum non inferioris virtutis est, à coniugio abstinere quod

quod aliquando delectauerit, quàm coniugij penitus delectamentum nescire. Idem de Virginitate.

Quanta est virginitatis gratia? quæ meruit à Christo eligi, ut esset corporale Dei templum, in quo corporaliter habitauit plenus diuinitatis. Virgo genuit mundi salutem, virgo peperit vitam vniuersorum. Idem lib. de offic.

Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis assimilantur. Maior tamen est victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne viuunt, virgines vero in carne triumphant. Idem lib. de viduis.

Non fallit veritas, non circumscribit iustitia, non decipit virtus: Quod si non creditis oraculo, saltem credatis exemplo. Memoria nostra dudum puella nobilis seculo, nunc nobilior Deo cum videretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctum altare confugit. Quod enim melius virgo confugeret, quàm ubi sacrificium virginitatis offertur, & caput omnium Christus quotidie cõsecratur? Stabat ad aram Dei pudoris hostia, victima castitatis, capiti suo dextram sacerdotis imponens, precem poscens: quæ ait parentibus. Quid agitis vos propinqui? quid exquirendis adhuc nuptijs sollicitatis animum? Meliorem quam aliàs reperiri possit, inueni. Quaslibet exagitate diuitias, nobilitatem iactate, potentiam prædicare: habeo enim cui nemo se comparare potest: diuitem mundo, potentem imperio, nobilè cælo: si talem habetis non refuto optionem: si non reperitis non prouidetis mihi parentes sed inuidetis. Idem de virg. lib. 2.

Bernar.

Solent virgines quæ verè virgines sunt, semper ad omnem viri affatum pauere, & nunquam esse securæ: & ut caueant timèda etiã tuta pertimescere: scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum: & nimis arduum esse viuere inter homines ut Angelus, & in terris more cœlestium conuersari. Bernar. super Missus est.

Clim.

Qui concupiscentia gulæ ac satietate fornicationis spiritum vincere vult, is similis est qui oleo extinguit incendium. Qui vero sola continentia bellum hoc sedare vel superare nititur, ei similis est, qui vna manu natans, pelago liberari contendit. Sit ergo humilitas continentia coniuncta: nam sine illa prior hæc inutilis agnoscitur. Clim. Grad. 14.

¶ Vnus

¶ Vnusquisquæ proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius autem sic. Non enim omnes capiunt verbum hoc sed quibus datum est. Hæc de virginitatis dono dicta sunt. Quantum vero sit hoc donum, hac ratione intelligi vteûque potest. In matrimonio (sicut in omnibus alijs rebus) sunt sua commoda & incommoda. Est enim ex altera parte fornicationis remedium: sunt ex altera ærumnæ & variæ curæ quæ coniuges angunt. Vnde Apostolus ait, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. At, qui donum habet virginitatis non eget illo remedio, cum ad id Dei donum & gratia satis superque sint: & omnibus illis molestijs caret, quæ curam domus, & filiorum, ac vxoris consequuntur, & in super corona castitatis à Deo in cœlesti patria laureandus est: ut hac ratione intelligas, quàm felices illi sint, quibus hoc pulcherrimum donum à Deo contigit.

Virginitatis laudes habes. Sap. 3. Felix est sterilis & incoïnquinata quæ nesciuit thorum in delicto &c. vi. locum. Item Sapi. 4. O quam pulchra est casta generatio cum claritate &c. quæ sequuntur. Quod autem ait dari virginibus fortem in templo Dei acceptissimam: hoc ad aureolam quæ virginibus datur referendum est.

Quàm periculofum sit fœminis conuiuere & earum blandicijs & aspectu deliniri, Salomonis ruina apertissimè declarat, qui post diuinitus infusam sapientiam, post sacros libros à se scriptos, diuinis mysterijs refertos, post summum illud beneficium quo ei Dñs bis apparere, illumque benigne admonere dignatus est in senectute (quando & cupiditas propter corporis imbecillitatem minor, & sapientia propter quotidiana experimenta maior erat) à mulieribus ita deprauatus est, ut vero Deo relicto, ante detestanda idolorum monstra, procubuerit. Quo quid cogitari horribilius potest? Quis ergo nisi ab hoc periculo studiosissimè caueat, securitatem sibi polliceri poterit?

Plato in Timeo iecur sedem esse dicit cupiditatum venerarum, quæ tanquàm viles & abiectæ, ad infimam animæ partem relegatæ sunt. Vim vero irascibilem tanquàm nobiliorè, in corde sitam esse ait. Cùm vero appetitus voluptatum carnalium æstuat, vim irascibilem indignitate rei commotam, ad comprimendam eam cupiditatem niti asserit. Quod planè ijs accidere solet, quæ autoritate sua flagitium hoc indignum esse arbitrantur.

Quod

COLLE:
I. Cor. 7.
Matt. 9.

I. Cor. 7.

Quod si minus hoc irascendi vis præstare queat, auxilium à ratione poscit: quam ille in capite domicilium habere credidit: Nihil enim sublimius aut potentius Philosophi agnouerunt, ad cuius opem confugerent. At cum gratia quæ per Christum datur, liberet nos à corpore mortis huius: auxiliū ab ea ratio petere debet, qua ab instanti periculo liberari queat. Ideoque cum Propheta clamat, Emitte manum tuam de alto: libera me & eripe me de aquis multis, &c. Hinc Sancti omnes ad orationis præsidium, in omni tribulatione & tentatione confugiunt.

Psal. 143.

Castitatem virginitatemque esse Dei donum, apertè declarant illa verba. Sapient. 8. Sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsum erat summa sapientia, scire cuius esset hoc donum.

Quam sit Deus castitatis amator indicat ingens pudoris affectus, fœminis omnibus ac potissimum ingenuis ab ipsa natura ingeneratus: qui velut quidam pudicitiae murus & custos est, cuius illa verba sunt.

*Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat
Vel pater omnipotens, adigat me fulmine ad umbras
Pallentes umbras Erebi noctemque profundam
Ante pudor quam te violem aut tua iura resoluam.*

Item Clitemnestra Hippolyto.

*Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua, ter in primo restitit ore sonus.*

Cant. 1.

Pudoris castimoniam esse cœlesti Sponso gratissimam declarat is, cum in Cant. ad Sponsam ait, Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. In genibus enim maximè elucet verecundia, quæ ubi mentem occupauit, eas honesto quodam rubore suffundit. Hinc ergo pudorem, turturum castitati comparat, quæ vnum tantum coniugem agnoscunt, illique fidem seruant, nec eo mortuo, alteri iunguntur. Hanc ergo fidem & castitatem fidelis anima Christo præstare debet, quæ vnū illū agnoscere, vnum cogitare, vnū diligere, ad illum omnia referre, & illius se totam obsequio, cæteris omnibus prætermisissis tradere debet. Hoc enim ab illa exigit Sponsus.

Psal. 44. cum ait, Audi filia & vide &c. quæ sequuntur.

Multis.

Multis modis castitas oppugnatur. Sicut enim in certamine primum quidem eminens iaculis pugnatur, deinde cominus ad hastas, exinde verò ad manus & gladios peruenitur: ita castitas primum nutibus & litteris & internuntijs oppugnatur: deinde paulatim ad colloquium peruenitur: postremò vis etiam nonnunquam infertur, qua Dina oppressa est. His machinis Putipharis vxor Ioseph adorsa est. Primum enim oculos suos iniecit in eum: deinde ait, dormi mecum: postremò pallium eius apprehendens, pudicitiam ei eripere volebat. Gene. 39.

Inter feras omnes monoceros adèd ferus & immanis est, vt nullis beneficijs ad homines assuescere & mansuescere possit. Quod quidem Venereæ cupiditati maximè conuenit, quæ multis annis ad senectam vsque repressa, nunquam tamen ne in hac quidem ætate definit insurgere, & castas mētes varijs imaginibus & titillationibus infestare. Aliarum porò virtutum frequēs vsus habitum gignit, quo expeditè ac delectabiliter operamur, & aduersis cupiditatibus vix infestamur. Vbi enim homo duobus vel tribus annis se vel abstinentiæ, vel patientiæ, vel sacrarū vigiliarum & precationū studio diligētè addixit, vix vllā molestiā perferit, quæ illū ab harū virtutū exercitatione auocet: at cōtra, vix vnquā castitatis habitus ita firmatus est, vt nō frequētè impuris cogitationibus quatiatur.

Luxuria.

Venter mero æstuans, cito spumat in libidinē, venter enim & genitalia vicina sunt: & vnū alteri subministrat. Ex vicinitate enim mēbrorū sequitur cōfederatio vitiorū. Hierony. in epist.

O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintilla praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. Idem in epist.

In Iob scriptū est de Dracone. Virtus eius in lūbis eius, & fortitudo illius super umbilicum ventris eius. Aduersum iuuenes & puellas ætatis ardore aduersarius noster abutitur, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, & implet illud Osee, Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum. Hæc sunt ignita tela Diaboli, quæ simul & vulnerant, & inflammat. Idem ad Demetriadem.

O O.

Sæuus

Ambro. Sæuus criminum stimulus libido est : quæ nunquam manere quietum patitur affectum: nocte feruet, die anhelat. Ambr. in lib. de Abel & Cain.

Bernar. Luxuriæ currus quadriga voluitur vitiorum : ingluvie videlicet ventris, libidine coitus, mollitie vestium, otij, soporisque resolutione. Trahitur equis æquè duobus, prosperitate vitæ & rerum abundantia: & qui his præsentent duo, ignauitæ torpor, & infida securitas. Bern. super Cant.

Hugo. Quis luxuriæ multiplices species enumerare valeat? Hæc enim Pentapolin cum adiacenti regione subuertit: Sychem cum populo interemit: hæc filios Iuda percussit: Iudæum & Madianitidem pugione transodit: tribum Benjamin pro vxore Leuitæ deleuit: filios Heli sacerdotis in bello prostrauit. Hæc Vriâ occidit, Amonem interfecit: plurimos lapidauit: hæc Ruben maledixit, Sansonem seduxit, Solomonem peruertit. Verum est ergo quod legitur, Propter speciem mulieris multi perierunt.

Clima. Qui sudoribus suis atque laboribus aduersus huiusmodi aduersarium pugnat, is ei similis est, qui inimicum suum papyro ligauit. Qui vero continentia atque vigilijs pugnat, ei similis est, qui cathenis hunc deuinxit. Porro is qui altissima humilitate, & vacuitate iracundiæ sitique depugnat: is ei comparatur, qui occidit inimicum atque in arena occubuit: arenam vero intellige humilitatem. Nisi enim Dominus domum carnis deleuerit, domumque animæ ædificauerit, frustra quispiam hanc ieiunando solum ac vigilando destruere nititur. Offer ante oculos Domini carnis naturalem infirmitatē, tuam humiliter imbecillitatem agnoscens: prorsusque suscipies in intimis castitatis donum. Quia incorruptibilis atque incorporeus Deus est, idcirco maxime castitate atque integritate corporis nostri delectatur. Aiunt quidā nullare ita vt foetore luxuriæ Dæmones letari: itaque vitio nullo ita delectantur, vt iniquatione corporis nostri. Clim. Grad. 15.

Vir quidam scientissimus problema terribile quæsiuit ex me. Quod (inquiens) peccatū grauius omnibus est, homicidio Christi que abnegatione exceptis? Cumque ego illi respondissem, in hæresim labi. Et quonam (inquit) modo catholica Ecclesia hæreticos quidem cum hæresim priorem toto animo repudiauert, atque anathematizauerint, suscipit, atque ad sanctorum myste-

riorum

riorum communionem vt idoneos admittit: eum vero qui in fornicationem lapsus fuerit, confitentē atque peccatum ipsum omnino deserentem, introrsus suscipiens, per annos aliquot eum à venerandis immaculatisque mysterijs ex traditione Apostolica separari permittitur? Hac ego ambiguitate percusus, stupui: ambiguitate illud permansit ambiguum. Idem ibidem.

Extrema res malorum est amator senex.

Esurientibus amara est Venus.

Blandum malum luxuria, quod accusare aliquando facilius est, quam vitare: quæ inuictum Hannibalem armis, illecebris suis complexa, vincendum Romano militi tradidit. Illa duce vigilantisimum, illa exercitum accerrimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vsu lasciuiose, ad somnum & delicias euocauit. Quid his ergo vitijs scædus? quid etiā damnosus? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur: animi & corporis vires expugnantur: adeo vt nescias an ab hostibus, an ab illis capi, perniciosius habendum sit. Valer. Max. lib. 9.

Cum ex Sophocle quidam iam confecta ætate quæreret, vteretur ne rebus venereis: Dij meliora inquit: libenter vero isthinc tanquam à Domino agresti & furioso profugi. Cicero in Cat. Maio.

¶ Mira Diaboli arte scæminæ viros, & viri scæminas mutuo se decipiunt. Illæ namque omnes curas & cogitationes suas, omneque tempus & studium in hac vna re infumunt, vt se comant & ornent, formamque ipsam quantum possunt speciosissimā reddant, qua spectantium oculos post se trahant: totque velut armis pugnant, quot ornamentis sensus omnes & omnia corporis sui membra depingūt: nihil enim incōptū & inornatū relinquūt: atque ita modis omnibus libidinis affectum per se satis à corrupta natura incitatū, vehementius incēdunt. Cōtra vero homines nō solū ornatu vestitiū, sed multo magis cōpositis arte laudibus, epistolis, versibus, nitore verborum & acumine sententiarū refertis, eas laudibus in cælū ferūt: earū formā, dignitatem, virtutē, & prudentiam, supra modum supraque fidē attollētes, easque diuinis pene nominibus appellantes, ac tantū nō adorantes, se earum amore se emo-

Quæ

riac

Adlon.

Adlon.

Vale. Ma.

Cicero.

COLLE.

ri ac deperire profitentur. Quibus rebus fidem miseræ adhibentes, talesque se existimantes, quales illi mentiuntur, tandem victæ dolis & precibus succumbunt, pudicitiaque (nunquam resarciendæ) naufragium faciunt. Quid vero hinc nisi infamia, & luctus, & lachrymæ, ac deinde etiam capitalia odia, & rabies furorque, & mortes sæpissimè sequuntur? Cum interim Diabolus rideat, & lætum diem agat, dum de dolis suis gloriatur, quibus utriusque parti perniciem attulit, dum utraque pars & imposturam fecerit & passa sit.

Iob. 31.

Contra adulterij sceditatem habes fulmè illud, Ignis est usque ad consummationem deuorans, & omnia eradicans genimina. Habes & exemplum Dauidis, qui propter admisum scelus adulterij, tot clades & flagella pertulit: totque vxorum suarum adulteria perpeffus est, tot mortes filiorum vidit.

Prou. 6.

Tam magna miseria est libidinis cœno inquinari, eiusque tyrannide ac vinculis constringi, vt pro maximo virtutis & religionis præmio in Prouer. designetur, ab hac peste liberari. Postquam enim diuinæ legis studium vehementer Solomon commendauit, huius studij fructum subiicit protinus. d. Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Et paulo superius eadem sententiam repetit. Vt eruaris inquit à muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit sermones suos. Decor enim speciei, qua irretit oculos, mollitiem addit sermonum, quibus demulceat aures: vt per omnes aditus corporis blandum virus effundat, & animam miseram fauciet. Prouerbio. quoque. 7. ad amorem nos sapientiæ idem Salomon hoc ipso nomine inuitat. d. Vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit, &c.

Quam miseranda sit illorum conditio qui impudico amore flagrant, & quo modo sub Diaboli potestate captiui teneantur (à qua nisi cœlesti ope emergere non possint) multis in locis Salomon indicat. Prouer. enim. 23. ait, Fovea profunda est meretrix, & puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos inuenerit, interficiet. Item Prouerbio. 22. Fovea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidet in eam. Item Ecclesiasti. 7. Lustrauì vniuersa animo meo, vt scirem & quærerem sapientiam, & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & fagena cor eius, vincula sunt manus illius.

Qui

Qui placet Deo effugiet illam, qui autem peccator est capietur ab illa. Item Prouerbio. 2. ab impudicæ mulieris contubernio his verbis nos auocat. Nunc igitur fili audi me, & attende verba oris mei: Ne abstrahatur in vijs illius mens tua, nec decipiaris semitis illius: multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab illa. Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis. Quod autem fortissimi quique interfecti sint ab illa, probat idem ipse qui hæc scripsit exemplo suo Salomon: qui cum hæc tanto ante præsciret, cæterosque huius tanti periculi admoneret, tamen hoc laqueo miserabiliter captus fuit.

Tyrannis carnalium vitiorum & duratio eorum designatur illis Ecclesiasti. verbis. 23. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque in finem. Huc pertinet & illud Iob. 20. Ossa eius replebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.

Sodomitas Angeli percusserunt cæcitate digna planè tali scelere pœna. Inter omnia quippe vitia hebetudinem atque cæcitatem mentis maximè dicitur efficere luxuria: quæ ita in voluptatum cœnum omnes sensus & cogitationes hominis deiecit, vt nihil spirituale atque diuinum cogitare sciat.

Quam graue sit adulterij scelus, verba Abimelech regis cum Abraham exostulantis (eo quod Saram vxorem sororis nomine circumferret) facilè declarant. Ait enim, Quid fecisti nobis? quid peccaui in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande: quæ non debuisti facere fecisti. Rursumque exostulans ait, Quid vidisti, vt hoc faceres? Homo Ethnicus totum regnum pessundari propter vnus adulterij scelus credebat: cum hodie tamen homines oculos gestent plenos adulterij, & incessabilis delicti, nec ideo quicquam vel sibi vel ciuibus suis metuant male.

Incestum cum focru adeò Dominus detestatur vt Leuit. 20. dicat, Qui supra vxorem filiam duxerit mærem eius, viuus ardebit cum eis, nec permanebit tapum nefas in medio vestri. Vix alia pœna & atrociora verba in lege inueniuntur.

Breuißima oratione Eccl. foeminarum periculum amplificat. Eccl. 19.

Oo 3

uit, cum

uit, cum ait, vinum & mulieres apostatate faciunt sapientes. Quia similitudine non minus impudico amore quam vino mentem hominibus etiam sapientibus eripi designauit. Quid igitur insipientes patientur?

Ornatus corporis & vestium.

Grego. **Q**uod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quaeritur; res ipsa testatur, quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab alijs non possit videri. *Greg. in homil.*

Sunt nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum: quod videlicet si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquebatur apud Inferos, bysso & purpura indutus fuisset. *Gregor. vbi supra.*

August. Quanta dementis est effigiem mutare naturae, picturam quaerere? Tolerabiliora propemodum in adulterio crimina sunt: ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur. *Aug. lib. ser. Dom.*

Hierony. Qua fiducia erigit ad caelum vultus, quos conditor non agnoscit? *Hiero. in epist.*

Vestes pullas aequè denita vt candidas: ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. *Idem ad Nepot.*

Si vir vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, & si nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur: quia venenum attulit, si fuisset qui biberet. *Idem.*

Sordide vestes candidae mentis indicia sint: vilis tunica contemptum seculi probet: ita duntaxat ne animus tumeat, & habitus sermoque dissentiat. *Idem in epist. ad Rust. monach.*

Quid facit in facie Christiana purpurissus & caerusa? quorum alterum ruborem genarum labiorumque mentitur, alterum candorem oris & colli. Ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicae mentis indicia. Quomodo flere potest, quae cutem nudat, & sulcos ducit in facie? Ornatus iste non Domini est: velamen istud

Anti:

Antichristi est. *Idem ad furiam.*

Mulier ornata est domus omnium Daemonum infernalium. *Ambros. lib. 1. de virgini.*

Neglecta decoris cura plus placet: & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est. *Ibidem.*

Cyprianus contra immodicum sceminarum ornatum, citat illud Pauli. 1. ad Timoth. Sint mulieres cum verecundia, & pudicitia componentes se &c. Et. 1. Pet. 3. Sit in muliere non exterior ornamentum &c. Non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus &c. Item illud Isaia. 3. Pro eo quod exaltatae sunt filiae Syon, & ambulauerunt erecto collo: decaluet Dominus verticem &c. Deinde subdit. Quis non id execretur & fugiat, quod alijs fuerit exitio? quis id appetat, & sumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si hausto poculo moretur ille qui biberet, venenum scires esse quod ille potauit. Si accepto cibo, qui acceperat interiret, scires esse letale, quod acceptum potuit occidere: nec ederes inde, nec biberes, vnde interficere alios ante conspiceres. Nunc quanta ignorantia veri, est id velle, quod & nocuerit semper & noceat, & putare quod inde ipsa non pereas, vnde alios perijsse cognoscas? Nec enim Deus aut purpureas, aut coccineas oues fecit, nec margaritis contexta serica, & numerosa compage digestis monilia Deus instituit, quibus ceruicem quam fecit, absconderet, vt operiatur illud quod Deus in homine formauit: & conspiciatur desuper id quod Diabolus adinuenit. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus & innocens ad huc infantia, & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauernis, pretiosa grana dependeant? *Cypria. de habi. Virg.*

Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est ista diuini operis, praeuaricatio veritatis. Non metuis oro: quae talis es, ne cum resurrectionis venerit dies artifex, tuas te non cognoscat? ne dicat, opus hoc meum non est: & haec imago nostra non est. Cutem falso medicamine polluisi, crinem adulterino colore mutasti: expugnata est mendacio facies, figura corrupta est, vultus alienus est, Deum videre non poteris, cum oculi tibi non sint quos Deus fecit, sed quos Diabolus in fecit.

O o 4

Illud

Illum tu sectata es, rutilos atque depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter arsura. Hęc oro non cogitata sunt Dei seruis, non die semper atque nocte meditata. Viderint quid sibi nuptæ per placendi studium, de coniugum solatio blandiatur: quos dum in excusationem suam proferunt, ad societate criminosi consensus asciscunt. Ibidem.

Innocent. Artificialis species subducitur, & facies obducitur naturalis: tanquam hominis artificium artem superet creatoris. Innocent. de vilitate condi. hum.

Arist. Aristoteles cum adolescentem se ornare vidisset, dixit: Non erubescis, quod cum natura te virum fecerit, tu te ipsum effæminas? Arist.

Idem. Idem cum iuuenis quidam facie formosus, sed moribus petulans inter alia conuitia ei diceret. Si tam exosus essem ciuibus, ut tu es, laqueo vitam finire: respondit. Ego vero laqueum mihi inferrem, si ita me ciues amarent, ut te. Ibidem.

Idem. Idem cum animaduertisset sumptuosa chlamyde adolescentulum se iactantem. Non desines (inquit) adolescentule ovis pelle gloriari? Idem.

Socra. Si pulchrum tibi corpus est, & anima mala bonam nauim habes, & malum gubernatorem.

Boet. Formæ nitor ut rapidus est & velox, & vernalium florum mutabilitate fugacior, quod (ut ait Aristoteles) si linceis oculis homines vterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum videretur? Boet. 3. consolat.

COLLE. ¶ Concupiscentia (quæ per peccatum relicta est) in parte animæ nostræ, quæ generationi deseruit, maxime sæuire, Theologi omnes affirmant. Hoc enim est, vel grauissimum peccati vulnus: quod infinitas penè ruinas peperit. Et tamen quasi pœniteat nos, quod parum miseris simus, hanc insitam concupiscentiam ornatu corporis, & oris cultu augemus: quod præcipuum faminarum officium est. Hoc autem perinde est, atque si febribus, & sitis molestia æstuati (cui frigida valde noceat) multo sale conditos cibos porrigeres: quo illi potus quæ dulcior esset. Quo quid dementius?

In ædibus diruta Babylonis vlulas sibi respondere, Esaias ait: Vlula auis est immunda, pulchra quidem, cum à longè videtur, sed

sed foetida, & immunda cum manu contingitur. Quæ duo carnalibus hominibus, & secundum sæculum diuitibus appositissimè conueniunt. Qui cum foelices vulgi oculis appareant, intus tamè multis tum sceleribus, tum etiam curis, & sordibus foedi sunt, ac deformes. Aliud enim extra pollicentur, aliud intra se recondunt. Hi verò inuicem sibi respondent, quoniam carnali contentione certantes, alijs aliorum pompas, vestes, & voluptates vel imitari, vel superare conantur. Itaque vix quisquam elegans aliquod, & nouum vestis genus excogitauit, cum cæteri protinus veteribus abiectis, nouum illud amplecti student, ideoque singulis fere annis noui generis indumenta prodeunt.

Mansuetudo, Ira.

Restringenda sub ratione potestas est, nec quicquam est agendum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat: nam commotionis tempore iustum putat ira quod fecerit. *Gregor.*

Grego. in Regist. Plerumque mentem sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas vastat: & dum quasi sæuit zelo rectitudinis, rabiem explet ira furoris. *Greg. in Mor.*

Ira etiam cum delinquentium culpas insequitur, non debet menti nostræ quasi domina præire: sed post rationis tergum quasi ancilla rationis subnixius famulari. *Gre. in Reg.*

Plerumque per silentium clausa ira, intra mentem vehementius æstuat, & clamorosas tacita voces format: verba sibi quibus exasperetur obijcit, & quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet. *Greg. lib. 5. Mor.*

Cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. *Greg. vbi supra.*

Per iram Spiritus sancti splendor excutitur: qui super humile & quietum requiescere dicitur: quia cum ira quietem subtrahit, suam Spiritui sancto claudit habitationem: cuius recessione, animus vacuus & ad apertam morum insaniam ducitur, & usque ad superficiem, ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. *Gregor. vbi supra.*

Quoties ira animum inuadit, mentem doma, vince te ipsum, differ tempus furoris. Cum tranquilla mens fuerit, fac quod pla-

cet. Greg. vbi supra.

Nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitatur, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur: notiosem quidem clamorem format, sed intus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab repetitijs longe est, qui actionis suæ conscius non est. Greg. vbi supra.

Videbant me ait S. Iob iuvenes & abscondabantur, & cor viduæ consolatus sum: sic namque & disciplinæ rigor regere debet mansuetudinem, & mansuetudo ornare rigorem: vt nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Gregorius. 20. Moralium cap. 16.

Patienter illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit in quo fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerare. Gregorius in Mor.

Patientia vera est, quæ etiam ipsum amat quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus patientiæ & mansuetudinis, sed velamentum furoris. Gregor. super Ezech.

Gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm superare respondendo. Gregor.

August. Sicut acetum corrumpit vas, si diutius sibi fuerit: sic ira corrumpit cor, si in alium diem durauerit. August. in epistol.

Arsiduitate irascendi fel crescere etiam medici affirmant: clemento autem fellis, rursus & facile & prope nullis causis existentibus irascimur. Idem in epist. ad Neb.

Supra Psalm. 54. Ira fratris si fuerit inueterata, iam odium est. Ira turbat, odium extinguit: ira festuca, odium trabs est. Idem.

Hierony. Recte illud laudatur Architzæ Tarentini, qui villico suo iratus: Iam te inquit cæderem, nisi iratus essem. Hieronymus supra Ioel Prophetæ.

Apud Christianos non qui patitur, sed qui facit contumeliam, miser est. Idem in epist.

Ambros. Beatus qui seueritatem & mansuetudinem tenet vt altero disciplina seruetur, altero innocentia non opprimatur. Ambros.

Patiens homo riuli fons est omnibus exhibens delectabile potum. Ex vitis pat.

Bernard. Non irasci vbi irascendum est, & nolle emendare, peccatum est.

est. Plus vero irasci quam irascendum est, peccatum peccato addere est. Bernar. in epist.

Clemens dicitur animus quando est tener ad compatiendum, facilis ad remittendum, promptus ad subueniendum. Hugo de Sancto Victor. *Hugo.*

Nihil tam plagas reprimit, quàm eas ferre: & iniuriam accipientium patientia quieta, iniuriam facientibus pudorem affert. Iosephus. *Ioseph. Clima.*

Is qui ad placidissimam animi quietem, atque ad Deum currit, die omni qua maledicta non sustinet, ingens detrimentum se sustinuisse arbitratur. Sicut enim arbores quæ à ventis agitantur altioribus semper radicibus nituntur: Ita & qui in obedientia degunt, validas atque inconcussas animas possident. Climacus.

Mansuetudo est animi immobilis status, inter vituperationes & laudes eodem modo perseverans. Initium quidem iræ vacuitatis est labiorum silentium, in perturbatione cordis: medium autem, silentium ipsarum quoque cogitationum in animi tenuissimo motu: finis vero est, inter immundorum spirituum status stabilis atque fixa tranquillitas. Idem de Mansuet. cap. 8.

Sicuti cum sol apparuerit fugantur tenebræ: ita cum afflare ceperit suauissimus humilitatis odor, omnis amaritudo omnisque furor ex animo exterminatur. Idem ibidem.

Initium beatæ tolerantia est in amaritudine & dolore animæ ignominias suscipere: medium vero eas sine mœrore tolerare: finis autem & consummatio, summam illas laudem existimare. Notavi miserandum omnino spectaculum in ijs qui iracundia inferiunt: quod illis latenter ex elatione contingit. Indignati enim eò quod ira fuissent superati, rursus irascebantur: admiratusque sum, cum intuerer illos ruina ruinam vlciscentes, ac peccato peccatum persequentes, miseratus sum: Dæmonumque versutiam stupens, parum abfuit, quin de mea ipsius vita desperarem. Ibidem.

Vidi ego tres vnâ monachos iniurijs affectos: ex quibus vnus mordebatur quidem iniurijs atque perturbatur: sed tamen in silentio premebat iracundiam. Alius vero gaudebat quidem ex luctu suo: sed eius qui se maledictis infectatus fuerat, peccato angeba-

angebatur. Tertius vero proximi tantum damna fecum voluens, vim ardentium lachrymarum fundebat. Eratque suaue spectaculum timoris, & mercedis, & charitatis operarios adspicere. Ibidem.

Vinciatur iam tyrannus iste mansuetudinis nexibus, flagelloque longanimitatis verberatus: atque à charitate pertractus, sistatur tribunali rationis: atque ut conuenit, examinetur, & ita discutiatur. Dic nobis ò stulte, & turpissime, genitoris tui, & eius qui te male peperit appellationem: filiorumque tuorum, & sceleratissimarum filiarum: præterea & eorum, qui te debellant, & necaturi sunt, nomina dicito. Ille vero sic interrogatus, ita respondere videbitur. Plurimæ generationes meæ sunt: nec vnus mihi pater est. Matres vero meæ sunt, inanis gloria, cupiditas, gastrimargia, nonnunquam vero & fornicatio. Qui autem me genuit fastus appellatur. Porro filiarum mearum memoria iniuriarum, inimicitia, disceptatio & odium. Aduersariorum vero mearum à quibus nunc victus teneor, quæ his obiectæ sunt, mansuetudo, & iniraſcentia. Ea autem quæ mihi insidiatur, humilitas dicitur. Idem ibidem.

Memoria iniuriarum est peccatorum custos, iustitiæ odium, virtutum perditio: venenum animæ, mentis asiduus vermis, orationis confusio, deprecationis excisio, charitatis alienatio, clauus affixus, iniucundus sensus, qui in amaritudinis suauitate diligitur, iuge peccatum, nunquam dormiens iniquitas, horis singulis admixta malitia. Idem Grad. 9.

Qui iracundiam sedauit, is huiusmodi memoriam premit: dum enim viuit pater filios gignere non cessat. Qui charitatem possidet, iracundiam à se fugauit. Qui autem inimicitias exercet, importunos sibi labores congregat. Ibidem.

Præcurrit quidem Solem matutina lux: omnem vero humilitatem mansuetudo præcedit. Quocirca lucem ipsam audiamus, ita eas gradatim ordinantem. Discite (inquit) à me, quia mitis sum, & humilis corde. Mansuetudo est animi incommutabilis status, æquè in honoribus se & ignominijs habens. Mansuetudo est in perturbationibus proximi pro illo affectu summo atque integerrimè orare. Mansuetudo est supereminens iracundiæ pelago scopulus, fluctus omnes impingentes dissoluens; & nunquam penitus cedens, aut
in alteram

in alteram inclinans partem. Idem Grad. 24.

Si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia.

Ne cui miniteris, est enim muliebre.

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Post inimicitias iræ meminisse malorum est.

Dijs proximus ille est, quem ratio non ira mouet.

Roma plus venia quàm victoria auxit imperium.

Tunc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ causa iustissima.

Iraſci in quibus non oportet, & non iraſci in quibus oportet, insipientis est.

Habent & suam profunditatem tranquillæ aquæ.

Ira non sedatur iracundia.

Ira tormentum sui ipsius.

Pessimus autor rerum gerendarum ira.

Præceptus ira multorum malorum autor.

Si egregium est hostem deicere, non minus tamen laudabile infelicis scire misereri: quia sicut infinitam gloriam bellica virtus, ita præcipuum amorem clementia meretur. Valer. Maxim. de mor. lib. 5.

Veheementer amor multitudinis commouetur ipsa fama, & opatione liberalitatis, beneficentiæ, fidei, iustitiæ, omniumque earum virtutum quæ pertinent ad mansuetudinem morum ac facilitatem.

Periculum hoc mansuetudini coniunctum est: ne dum omnibus obsequi, & se submittere studet, à recto interdum propter nimicium obsequendi studium deducatur. Quare danda est opera, ut illud nobis ante oculos exemplum Domini statuamus. Dulcis & rectus Dominus. Idem quoque temperamentum in virtutibus Christi esse Propheta testatur cum ait. Propter veritatem, & mansuetudinem & iustitiam &c. Danda ergo opera est, ut mansuetudini iustitiam, & rectitudinem dulcedini cõigüamus: ne aut rectitudo aspera, aut dulcedo remissa sit.

Quam sit non solum Deo, sed etiam hominibus grata mansuetudo, docet Ecclesiast. his verbis. Fili in mansuetudine opera tua perface: & super gloriam hominum diligens. Est autem mansuetudo velut clypeus quidam, quo animus aduersus omnia conuictiorum

Chrysoſt.

Cleobol.

Caro.

Claud.

T. Linius.

Plinius.

Aristot.

Ex diuersis.

Val. Max.

Cicero.

Coll. 2.

Psal. 24.

Ecc. 3.

tiorum tela cedendo, munitur. Hinc illud Eccl. 11. Fili, in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum: hoc est, ne illam ad brutorum feritatem & iram abijcias.

Mansuetudinis singularem fructum declarat Propheta cum ait, Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas. A deo enim lenitas & mansuetudo, grata Deo est, vt libenter seipsum tum ductorem, tum directorem, ac pædagogum mitibus exhibeat. Alium vero eius fructum insinuat illud eiusdem, Mansueti autem hæreditabunt terram: & delectabuntur in multitudine pacis. Mansuetudinis enim (quæ ab omni ira, conuitio, & vindictæ cupiditate lógissime abest, pax interna comes est. Ideoque mox subdit. Delectabuntur in multitudine pacis: quæ videlicet fructus & comes est mansuetudinis.

Psal. 39.

Generosi & magni animi est, non reddere malum pro malo, sed facilem ad veniam esse. Quod exemplo suo sanctus Patriarcha Ioseph docuit: à quo cum fratres grauissimi sceleris veniam peterent, non solum quam petebant, veniam concessit, sed fufis etiam lachrymis, eorum sortem miseratus, facinus eorum excusauit, & maiora illis beneficia promisit.

Canis in extraneos, non in domesticos inuehitur: & ubi iubetur filere, filet, & obtemperat. Hoc modo ira nostra moderanda est, vt videlicet aduersus vitia solum incandescat, obtemperetque præcipienti, atque dicenti, Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Sed quis tamen hoc ingens monstrum ira domare queat? Vnde est illud, Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit? Adde & illud ex Prouerbio. Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior: Erit etiam idem hominibus inuisus: Sic enim legimus, Spiritum vero ad irascendum facilem, quis poterit sustinere? Adde & illud Ecclesiastici. 18. Ne sis velox ad irascendum: quoniam ira in sinu stulti requiescit. Item Prouerbiorum. 12. Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam callidus est.

Prou. 27.

Ibidem.

Prou. 15.

Ibidem.

Quam

Quam præceps, crudelis, & inconsulta ira sit, aperte declaratur. 1. Reg. 25. exemplo Dauidis: qui quauis religiosus, & pius, tamen ira percitus, totam Nabalis familiam vsque mingentem ad parietem ferro trucidare decreuerat. *I. Re. 25.*

Plura hac de re inuenies in concionibus nostris Dominica. 6. post Pentec. super illo, Nisi abundauerit iustitia vestra &c.

Modestia.

OMnia age blandè, & dulciter, vt & actio tua discreta sit, & lingua mitis. *Greg. in Regist.*

Interior est custodia cordis, quæ ordinata, exterius feruat membra corporis. Qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foris in inconstantiam motionis fluit, atque exteriore mobilitate indicat, quod nulla interius radice constatiæ subsistat. *Greg. in Past.*

Sicut obstinati esse humilibus non debemus: ita districti esse superbis debemus. *Greg. in Regist.*

Modestia dicta est à modo, sicut à temperie temperantia: vbi autem modus est atque temperies, neque plus est quicquam, nec minus. *Aug. de vit. beat.*

Grauitas tuam personam decet. Catonem illum Censorinum, & Crassum, semel in vita risisse scribit Lucillus. *Hierony.*

In modestia maximè tranquillitas animi, studium mansuetudinis, moderationis gratia, honestatis cura, decoris consideratio spectatur, & quæritur. *Ambros. de offi.*

Abfit pertinax in familiari sermone contentio, disceptatio sine ira, suauitas sine amaritudine sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione. Idem vbi supra.

Caueamus ne dum laxare animum volumus, soluamus omnè harmoniam, & quasi concentum quendam bonorum operù. Vius enim citò inflectit naturam. Idem de offi. lib. 1.

O quam compositum reddit omnem puellaris corporis statum, nec non mentis habitum disciplina: ceruicem demittit, deponit supercilia, cõponit vultum, ligat oculos, cohibet cachinos, moderatur linguam, gulã ttenat, iram sedat, format incessum: talibus decet pudicitia vestem distingui margaritis. *Bernar. in epist.*

Sit

Isidor.

Sit in gestu tuo grauitas, in motu simplicitas, in incessu honestas, nihil dedecoris, nihil lasciuiae, nihil petulantiae, nihil insolentiae, nihil leuitatis in tuo incessu appareat: animus enim in corporis gestu apparet, & species corporis simulachrum est mentis, figuraque probitatis. Isidor. lib. 2. foliloqui.

Cassian.

Ornamentum bonorum omnium est sincera benignitas, quae nunquam est sola: quia de virtutibus agnoscitur esse generata. Cassio. in Epist.

Nouum est sub amore principis custodiri modestiam, quae tam clara, tam rara est: quia gaudia semper animos inquietant: modus enim raro latis rebus interuenit. Idem lib. 4. epist.

Chrysost.

Circa vitam tuam esto austerus, circa aliorum benignus: audiât te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrysost. super Matth.

Isocra.

Ne feruus esto in rebus iocosis, nec inter seria ridiculis gaude. Nam quod in tempestiuum est, ubique molestum est.

Cato.

Quem superare potes, interdum vince ferendo.

Maxima enim morum saepe sapientia virtus.

Aduersum notum noli contendere verbis.

Idem.

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Cicero.

In neutram partem de nobis loquendum est.

Ludo & ioco uti illis quidem licet, sed sicut somno & quietibus, cæterisque cum grauibus seriisque rebus fatisfecerimus. Ipsum genus iocandi ingenuum & facetum esse debet: non profusum, nec immodestum, sed semper in ipso ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat. Idem. 1. de offici.

Vt pulchritudo corporis apta compositione membrorum mouet oculos, & delectat hoc ipso, quod inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: sic hoc decorum quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibus cum uiuitur, ordine & constantia, & moderatione omnium dictorum atque factorum. Idem. ibidem.

Adilon.

Affabilitas ad conciliandam amicitiam efficacissima.

Adilon.

Decet peregrinum in primis modestia.

COLLE.

¶ Vestem, ait Dominus Leuiti. 19. quae ex duobus commixta est, non induas. Quid hoc ad religionem? Sed hac lege primum duplicitas

citatis cordis prohibetur, deinde terrena intentio in bono opere dâ natur. Hypocrisis etiam vitium reprehenditur, quae aliu intus, aliud foris representat. Postremo inaequalitas moru & vitæ quorundam improbat: qui modo tristes ac lamentantes vsque ad lachrymas compunguntur, modò cachinis & risu dissoluantur, nunc nimium tetrici, nunc nimium leues: nunc muti ut bos, nunc magis quam pitacus garruli.

Per gratiam adoptionis fit homo diuinæ naturæ particeps, quae diuinæ bonitatis effigiem in suis moribus refert. Quod Ioan. expressit, cum ait, Qui nō ex sanguinibus &c. Sed ex Deo nati sunt: atque ita diuinum quiddam in incessu, statu, habitu, & in omnibus actionibus suis spirant. Videmus aquam igni admotam, sursum ferri (quod ignis proprium est) & vapores etiam terræ calore solis tapersctos, sursum agi, & ferrum in ignem coniectum splendorem ignis imitari. Quid ergo mirum, si homo spiritu Dei plenus spiritualem & diuinam vitam praeferat?

Qui altam facit domum suam, quaerit ruinam, item, Noli laborare ut diteris, sed prudentiae tuae pone modum. Item, Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes: quia facient sibi pennas ut aquilæ, & volabunt in caelum. Hinc illud Apostoli, Nō plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc & illud, Domine non est exaltatum cor meum &c. Neque ambulauit in magnis &c. His omnibus testimonijs modestia commendatur, ne se homo efferat supra se: sed intra mesuram suam manens, sua sorte contentus sit, nec immoderata concupiscat.

Fatuus in risu exultat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit. Ex risu cognoscitur vir, & ab occurso faciei sensatus. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis indicant de illo.

Ad modestiae laudem pertinet vitare quod Eccli. 22. damnat. Pes fatui facilis in domum proximi sui. Et, Stultus à fenestra respicit in domum, vir autem eruditus foris stabit. Stultitia hominis auscultare per ostium, & prudens grauabitur cōtumelia. Ad idem pertinet & illud, Aduocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Eccli. 13.

Omnia in vobis (ait Apostolus) secundum ordinem fiant. Quae enim à Deo sunt, ordinata sunt. Vnde in Cant. Sponsae pulchrae

Pp

pulchrae

Ioan. 3.

Prou. 17.

23.

Rom. 12.

Eccli. 21.

I. Cor. 14.

pulchritudo malo punice assimilatur: cuius grana, & purpureo colore ardorem charitatis, & appositissimo ordine & collocatione eius aptissimum in cunctis ordinem designat: quæ duo præcipua fidelis animæ ornamenta sunt.

Lingua moderatio.

COLLE.

Quam sit difficile linguam regere & moderari, quantumque ad animæ nostræ salutem hæc ipsa cura necessaria sit, vel hoc vno argumento perspicere licet, quod tam multa in literis sanctis hac de re Spiritu sancto dictante, scripta sint. Quorum nos aliqua in eorum gratiam qui hunc linguæ nostræ scopulum studiose vitare cupiunt, hoc in loco attexere voluimus.

Salomon igitur Prouer. 13. sic ait, Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Idemque Prouer. 22. eandem fere sententiam repetit his verbis, qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam. Ad vtrumque igitur linguæ moderatio valet, vt & animæ periculum, quod ex lapsu linguæ provenire potest, deuitemus: & angustias variaque incommoda quæ ex hac iniuria consequi solet, fugiamus. Regius autem Propheta, inter ea præcepta quæ ad æternam vitam consequendam requiruntur, primo loco linguæ moderationem numeret his verbis, Quis est homo qui vult vitam? diligit dies videre bonos &c. Prohibe ait linguam tuam à malo, &c. l. t. n. l. d. Hinc tritum illud, quamuis valde notandum, virtutem primam esse puto compescere linguam, Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere. Denique mors & vita in manibus linguæ. Quo circa orare semper oportet, Pone Domine custodiam ori meo &c.

Lingua placabilis lignum vitæ: quæ autem moderata est, conteret spiritum. Item lingua sapientum ornat scientias: os autem fatuorum ebullit stultitiâ. Recte autem ebullendi verbo utitur. Sicut. n. aqua fontium per pertua scaturigine manat: sic ex ore stultorum stultissima & inania verba iugiter icaturiunt. Quin & sepulchrum patens guttur eorum esse vates regius testatur, quod grauius est. Quam sit autem difficile linguam moderari, declarât illa Salomonis verba Prou. 16. Hominis

est

est animam præparare & Domini gubernare linguam. Illud etiã aduersus præcipites in lingua, Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. De hoc etiam dicitur. Sicut verbes patens & absque murorum ambitu, sic vir qui non potest in loquendo continere spiritum suum. Item illud: A facie verbi parturit fatuus, quasi gemitus partus infantis. Item illud: Sagitta infixæ femori canis, sic verbum in ore stulti. Quibus verbis quorundam futilium hominum loquacitas & linguæ intemperantia grauius castigatur.

Quanta in loquendo sobrietas & modestia adhibenda sit, insinuant illa Salomonis verba. Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio. Et totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt, & reseruat in posterum. Hoc enim vel præcipuum inter vtrumque sapientem. s. & stultum discrimen est, quod sapiens os habet in corde, stultus autem cor habet in ore. Nihil enim tacet, nihil dissimulat, nihil maturo silentio tegit: sed vbi primum aliquo affectu concitatus est, in aperta verba prorumpit: quibus frequenter se omnibus iniuriam, & contemptibilem facit.

Qui plurimum verbis abundat, fere semper in operibus egeni sunt: velut arbores, quæ quod pluribus folijs virent, hoc minus fructuum habere solent. Vnde est illud sapientissime dictum, Vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas. Hinc Eccles. 10. monet: Noli esse citatus in lingua tua, & inutilis ac remissus in operibus tuis.

Loquendi modestiam commendant illa Eccles. verba: Si est tibi intellectus, responde proximo tuo: sin autem sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato. Honor & gloria in sermone sensati, lingua autem imprudentis subuersio eius est. Item verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (id est, gratiosa & suavis) in bono homine abundat. Huc pertinet & illud. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furor.

Noli esse verbosus in multitudine presbiterorum & non iteres verbum in oratione tua. Itaque Pleonasmus, Perissologia, & Macrologia, vitia sunt non solum oratori, sed pio etiam homini vitanda, vt pote quæ & fastidium auditoribus pariunt, & dicentis loquacitatem arguant.

- Est qui labitur lingua sed non ex animo: quis enim est qui non labatur in lingua? Certus animi index sermo est. Vnde ferunt Socratem (cum ingenui cuiusdam pueri indolē explorare vellet) petisse ab eo vt loqueretur, quo illum videret. Sicut enim scaturiens aqua fontis, naturam terrae indicat, per cuius meatus transit, ita verba animum indicant à quo proficiuntur. Hinc illud Eccli. 27. Si cut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Pro quo alius vertit: vt cultum arboris fructus eius indicat, ita corda hominum sermo.
- Eccli. 28.* Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras auribus tuis. Aurum tuum & argentum tuum cōfla: & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attēde tibi ne labaris in lingua. Excute omnes metaphoras has inest enim omnibus sua emphasis, quibus intelliges quanta cura & studio linguam moderari debeamus.
- Eccli. 32.* Linguae moderationē, & silentium nos docet Eccli. 32. his verbis. Audi tacēs, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adolefcens loquere in tua causa, vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens & querens.
- Psal. 12.* Linguae petulantiam familiare esse vitium improborum hominum declarat Propheta Psal. 12. cum ait. Dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est? Sic Pharaō dicebat: Quis est Dominus vt audiā vocē eius? Nescio Dominum & Israel non dimittam. Sic rex Assyriorū: Quis (inquit) est Deus qui eripiat vos de manu mea? Sic impius Nicanor, p̄cepta Dei ridēs, interrogauit: An esset Deus in cælo qui iussisset seruari diem sabbati? Cuius tamen blasphemiae supplicium protinus consequutum est, vt Machab. 2. legimus.
- Magnae virtutis & moderationis est impetum animi reprimere & linguae intemperantiam cum affectus in animum erumpunt, cohibere. Hoc plane prestare non poterat Eliu, vnus ex amicis Iob: cuius illa verba sunt. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit. Poterat tamen ille qui dicebat. Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator aduersum me. Obmutui & filii etiam à bonis: & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarde-

exardescet ignis. Hoc est, Quamuis intus in animo vrerer, tamen linguā cohibui, & luctantia verba repressi, ne quidquā insolētius, aut imprudētius loquerer. Idem etiā testatur Psal. 16. Pro eo enim quod nos legimus, vt non loquatur os meū opera hominū, alij ex Hæb. verterunt. Quod cogitavi, non transiit os meū. Hoc autem nemo præstat, nisi qui cor suum & linguam, imo & se ipsum sub se habet.

Pro eo quod nos legimus, Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorū, quoniam quis audiuit? Hiero. ex Heb. vertit, quasi nemo audiat. Sic enim se gerunt multi, nō solum in obloquēdi ac detrahendi licentia, quasi nullū licentię suę testem in cælo formidarent, cū tamē Dñs per prophetā dicat, Ego sum iudex & testis.

Vbi nos legimus, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis, &c. Alij verterunt, custodi ostiū labiorum meorū. Intelligens ergo vir sanctus, quam difficile sit linguā coercere, ne de fama detrahas innocentis, ne per iram contumeliam dicas, ne multa loquaris ad volūtatē alterius contra quam sentis, ne plurima inutilia, leuia, inania, temere effutias, quorum omnium reddituri sunt homines rationem, vt Christus minatur apud Matth. Quo circa semper orandus est Deus, vt linguā nostrā moderetur, ne quid vnquā loquamur quod ad gloriam ipsius atque aliquem fructum aliorum non redundet.

Sermonis lenitatem atq; dulcedinē sponsus in sponsa commēdat cum ait. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuū dulce: vt intelligas pij hominis sermones, dulcedinis suauitate & lenitate esse condiendos. Idem etiam Prouer. 16. Salomon ostendit cum ait. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens, & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet, hoc est, qui prudentiæ cordis, dulcedinem adhibuerit sermonis is planè magis in Ecclesia proficiet.

Non omni homini cor tuū manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi: Huc facit & illud, Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare: Audiet enim te, & custodiet te &c. Item audisti verbū aduersus proximū tuū? commoriatur in te, sciens quod non te dirumpit.

Quam dissimilis sit stultorum & sapientum lingua, declarat Eccli. his verbis: Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendū. Est autē tacens, nō habens sensum lo-

quæ & est tacens, sciens tempus apti temporis Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem & impudens non servabit tempus. Qui multis utitur verbis, ledit animam suam. Et infra. 20. Sapiens in verbis seipsum amabilem faciet, gratiæ autem fatuorum effundentur. Et mox. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim illam dicit in tempore suo. Item, Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labijs sensati inuenietur gratia. Eccli. 21. Itē. 22. Labia imprudentum stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur.

Honor, Laus.

Grego.

GAudent interim sancti de suis profectibus, sed cum proximorum proficiunt utilitati & cum se vident laudari paudent, ne spes futuri muneris, in mercedem permutent transitorij fauoris. Gregor. mor. 22. c. 9.

Iniustus audita laude sua polluitur, iustus purgatur. Pauet enim si talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur. Idem vbi supra.

Gregorius super illud Apoc. Mittentes coronas ante thronum, sic ait. Nempe quia certaminum suorum coronas, non sibi tribuebant sed auctori: ad illum referentes gloriam laudis, à quo sciebant se vires accepisse certaminis, auctoris enim gratiam se negare conuincitur, qui sibi tribuit quod operatur. 22. mor. c. 10.

Cicero.

Si quis est hoc robore animi, atque hac indole virtutis atque continentia, ut respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis atque in animi contentione conficiat, quæ non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conuiuia delectent, nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructum, atque ornatum puto. Cic. pro M. Cælio.

Gloria est solidi quædam res & expressa, non adubrata: ea est contenti laus honorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute: ea virtuti resonat tanquam imago gloriæ: quæ quia recte factorum plerumque comes est, non est bonis viris repudianda. Illa autem quæ se eius imitatricem esse vult, temeraria, atque inconsiderata, & plerumque

plerumque peccatorum, vitiorumque laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam pulchritudinæque corrumpit. Tu ergo quæ habent speciem gloriæ collecta ex inanissimis splendoris insignibus contemne, breuia, fugacia, & caduca existima. Cice. 3. Tuscul.

Vera gloriæ radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia tanquam flosculi celeriter decidunt, nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. Idem. 2. offic.

Ea est profecto iucunda laus, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Idem famil. lib. 15. ad M. Catonem.

Honos alit artes, omnesque incendimur ad studia gloria, iacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur. Idem. 1. Tuscul.

Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maxime gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in illis libellis quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, in quo prædicationem & nobilitatem despiciunt, prædicari se atque nominari volunt. Cic. Pro Arch. Poeta.

Pestis maior esse nulla in amicitijs potest, quam in quibusdam honoris certamen & gloriæ, ex quo inimicitia maxime sæpe inter amicissimos extiterunt. Idem in Lælio.

Facillime ad res iniustas impellitur, ut quisque est altissimo animo & gloriæ cupido. Idem. 1. offi.

Quis honorē, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetijt, quā vt ignominiam, infamiam, contumeliam, de decus fugiat? Idem in Part. Orat.

Nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Ibidem.

Africanus Socraticum Xenophontem in manibus semper habebat, cuius imprimis laudabat illud, quod diceret, eosdem labores non esse æquē grandes imperatori atque militi: quod ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorum. Idem. 2. Tuscul.

Vt quidam morbo aliquo & sensus stupore suauitatem tibi non sentiunt, sic libidinosi, auari, facinorosi, vere laudis gustum non sentiunt. Cic. Phil. 2.

¶ Magna malorum pars in eo sita est, quod omnes verum honorē ignorant, in ijs rebus laudem & honorē posuerunt, quæ honore indigna sunt.

sunt: videlicet in familia, in comitatu, in cultu vestium, in opibus, & potentia, cum tamen honor primum virtutibus, ac deinde literis & scientiæ debeatur. Inter virtutes autem magnanimitas, liberalitas, clementia, fortitudo, & prudentia, in ciuitatibus bene institutis, in magno semper honore habitæ sunt. Hæc enim vere in pretio habeantur, ac proinde merito laudantur: Cætera vero bonis & malis communia sunt: vilissimis enim hominibus sæpe contingunt. Virtus autem sola est, qua nemo male vti potest, quæque possessorem suum vero afficit honore.

Quisquis recte sapit curam boni nominis simul & innocentia ita coniungere debet, ne alterum alteri obficiat. Quod vtrumque recte Guericus Abb. in sermone S. Benedicti complexus est, cū ait. Prælati, nec conscientiam lædat propter famam, nec famam fiducia conscientia negligat.

Si hominibus placerem seruus Christi non essem. Ex his verbis colligitur non leue veræ virtutis indicium esse, mundo displicere. Quod quidē ex illis Domini verbis intelligi potest, quibus ad patrem loquens ait. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: Itaque in argumentum collatæ susceptæque ab Apostolis doctrinæ, hoc adducit, quod mundus eos odio habuerit. Cuius rei causam alibi idem Dñs assignat, cū ait: Si de mundo fuissetis, mundus quod suū erat diligeret: quia vero nō estis de mundo &c. Similia enim inter se cohærent dissimilia vero & contraria irrecociabile aduersum se bellū gerunt. Hinc elementa quæ dicuntur Symbola, in pace degunt: quæ vero symbola non sunt, mutuā sibi perniciem continuo machinantur. Cum ergo totus mundus in maligno positus sit, quomodo piorum hominū studia studiis suis contraria probare poterit? Quisquis igitur malis displices deijci animo non debes, cum hoc frequenter virtutis & integritatis indicium sit. Non enim talis est mundus vt iudicium eius pertimescere debeamus. Atheniensium ciuitas Sapientia laude florentissima Aristidem, qui ea æquitate vixit, vt Græcorum felicitas sit dictus, & quæ eum tulit ætas aurea sit appellata, tamen exilio damnauit: non aliam ob causam, nisi (vt ipsa testata est) quod ferre nō potuit, vnius viri virtutes passim prædicari. Socratem quoque summa integritate Philosophū; simili penè ratione morte multari iussit. Cuius supplicij tanta sequuta est pœnitentia, vt accusatoribus insigniter mul-

multatis, statua fuerit illi publice decreta: adeo leuiter interdum multitudo & amat, & odit. Cæterū quauis hoc ita sit, nō ideo tamen cura boni nominis (quo ad fieri potest) negligenda est. Sic enim in Ecclesiastico legimus. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis proderit tibi quam mille thesauri pretiosi & magni. Bonæ vitæ numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in æuum. *Eccli. 41.*

Vnicuique mandauit Deus de proximo suo. Vnde est illud, Qui audit, dicat, veni. Itaque fidelis omnis quamuis prædicatoris munus non exerceat: exēplo tamen honestæ vitæ præsentis, odore autem bonæ famæ absentes ædificare curabit. Quod fecit sanctus ille Simplicianus: cuius boni nominis odor Augustinum pellexit, vt ad illum pergens, & æstus suos cum illo conferens, monita ab eo salutis acciperet. Hinc Sponsa in Cant. liliū appellatur: quod candoris puritate intuentes, odoris vero suauitate longius positos lætificat. Vtrumque autem Dominus commendauit cum ait, Sic luceat lux vestra c. h. &c. Candor tamen liliū cū virtutum omnium puritatem, tum maximè castitatem significat, quæ vel maximè candoris sui puritate mentes hominum afficit, sicut contra Luxuria vitium turpitudine sua easdem offendit & abalienat.

Quemadmodum olim Deus in lege carnalibus hominibus (qui nihil nisi quæ carnis sunt, & sapiunt, & cupiunt) carnalia bona (si iustitiam & pietatem colerent) promittebat: vt hac ratione saltem ad virtutem inducerentur: quam tamen semel quidē arripientes, postea ex charitate illam sectarentur: sic honoris cupiditatem, & verecundia affectus animis nostris ingenerauit (quorum altero ad virtutem inuitemur, cui vni debetur honor: altero a vitis auocemur: quæ sola vere pudenda sunt) Quauis enim virtus hoc sine quæsitâ, vera virtus non sit: aditus tamen quidam, & dispositio ad virtutem est: minus enim ab ea distat, qui sic eam colit, quam qui ab ea prorsus alienus est. Hoc enim nomine seruilē timorem commendamus, & Spiritus Sancti munus esse dicimus, quod videlicet quemadmodum seta filum: ita seruilis timor filialem introducit.

Quomodo probatur in conflatorio argentum: & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantiū. Vix enim quisquā est, qui

non laudibus suis faueat. Quamuis enim laus quæ sita non sit, oblata tamem delectat, nisi quis animum iam in abyssum demerferit humilitatis.

Superbia.

Gregor.

Cunctis superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imaginatione, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper ad irrogandas contumelias valida, ad tollerandas infirma: ad obediendum pigra, ad lacestandos vero alios importuna; ad ea quæ facere & debet, & præualet, ignaua; ad ea vero quæ nec debet, nec præualet, parata. Greg. in mor.

Difficile in se quisquam inueteratam superbiam deprehendit: quia nimium hoc vitium quanto magis patimur, tanto minus videmus. Gre. vbi sup.

Cum voluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa prospera sunt aculeo tationis opponenda: ut eo magis erubescamus praua committere, quo nos à Deo meminimus gratuita dona percepisse. Gregor. sup. Ezech.

Numerari culpæ nequeunt, quæ habendam potestatis amore perperantur. Greg. in mor.

Cum is qui de terrena prius gloria superbiebat, post modum de sanctitate extollitur, nequaquam elatio corporis eius deseruit, sed ad eum consuetam veniens, ut cognosci nequeat, vestem mutauit. Greg. vbi sup.

Deus aliquando punit occultam mentis superbiam, per manifestam carnis ruinam. Greg.

Quid est virtus nisi medicamentum? & quid est vitium nisi vulnus? quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit Deus de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur. Greg. in mor.

Plerumque virtus habita deterius quam si deesset interficit: quia dum metum erigit, elationis gladio transfigit. Greg. in mor. lib. 7. c. 11.

Accepta dona amittit, qui de ipsis extollitur. Gregor. vbi supra lib. 9. c. 1.

Qui de perfectione se erigit, habere se bene viuendi nec initium ostendit: & cum extollimur, nec inchoasse nos monstramus. Gregor. vbi supra.

Cum

Cum hominem tumere Deus conspicit, se sibi illum ostendendo dereliquit, & eius mens derelicta quid sit inueniat, quæ male in se secunda gaudebat. Greg. vbi sup. lib. 10. cap. 13.

Super illud. Vir vanus in superbiam erigitur. Anima quæ amississe se innocentiam non dolet, iusto Dei iudicio etiam humilitatem perdit. Greg. vbi sup. cap. 15.

Inter cælum & terram leuatur amphora, vbi sedet impietas: quia superbi & proximos despiciunt, & cælum non apprehendunt. Greg. lib. 14. c. 28.

Propheta qui ab alio deceptus comedit, forte prius quod contra regem se opposuerat intumuit. Greg. in Mor. lib. 23. c. 28.

Sæpe superbi inde sub se prosternuntur, unde super ire videbantur: & qui per superbiam peccant, permittente Deo in vitia carnis labuntur. Greg. 26. Mor. c. 12. & 13. vide locum.

Quia humiliasti tanquam vulneratum superbum, & timore meo separabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos meos. August. confes. lib. 7.

Memento quia pulvis es, quia cinis es, quia putredo & vermis es: quique & si altus es, nisi tanto te humilies, quanto magnus es, perdes omnino quod es? Nunquid tu altior es, quam primus Angelus? Nunquid splendidior in terra, quam Lucifer in cælo? Quod si ille de tanta sublimitate per superbiam cecidit, quomodo tu ad tantam celsitudinem superbiens, de imis ascendes? Aug. de conflic.

Audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando fleuit, quam sibi placuit, quando præsumpsit. Idem de ciuit. Dei.

Quid tam opus habens misericordia quam miser? & quid tam indignum misericordia quam superbus miser? Idem de lib. arb.

Cætera vitia in malefactis valent, sola superbia etiam in recte factis est cauenda. Idem lib. de natura & gratia.

Si vix toleratur diues superbus, pauper enim superbum quis feret? Idem ser. 29.

Vermis diuitiarum est superbia. Difficile est, ut non sit superbus, qui diues est. Tolle superbiam, & diuitiarum non nocebunt. Idem ser. 31.

Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri, cum

cum anima misera superbior efficitur diuitias cōtemnēdo, quam fuerat possidendo? Idem in Regula. Cler.

Humilitas homines sanctis Angelis similes facit: & superbia ex Angelis Dæmones facit: & vt euidenter ostendam: ipsa est omnium peccatorum initium, & finis, & causa, quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam nullū peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse, sine superbia. Idem ad quendam comitem?

Fit miris modis in anima hominis, vt de falsa humilitate magis infletur, quam si apertius superbiret. Idem in quadam epist.

Hieron.

Initium omnis peccati superbia est: quæ natione cœlestis, sublimiū mētes inhabitat, sub cinere & cilicio latitās. Hieron. in Epist.

Nihil ita à pueritia vitare conatus sum, sicut tumentem animū & erectam ceruicem Dei cōtra se odia prouocantem. Noui enim magistrū & Dominum meū, in carnis humilitate dixisse. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Idem ibidem.

Isido.

Superbia sicut est origo omnium criminum, ita ruina cunctarum virtutum: ipsa enim est in peccato prima, in conflictu postrema. Isidor. de sum. bo.

Sicut per superbiam mentis itur in prostitutionem corruptæ libidinis: ita per humilitatem mentis saluabitur castitas carnis. Idem.

Principaliter his duobus vitijs Diabolus humano generi dominatur: id est, superbia mentis, & luxuria carnis. Idem.

Plerumque vtile est arrogantibus deseri à Deo: quatenus suæ infirmitatis conscij ad humilitatē redeant, vt humiles post casum existant. Idem lib. 3. de sum. bon.

Bern.

Monachus præsumptuosus primus in conuentibus residet, in consilijs primus respondet: non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipse non fecit, aut ordinauit, nec recte factum, nec pulchrè æstimat ordinatum: iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum Bern. de. 12. Grad.

Si quis deuotus, si quis sollicitus est, si quis spiritu feruens, caueat sibi, ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: quia nec huiusmodi animum intrat gratia: nimirum quia plenus est, nec in eo iam inuenit gratia locum sibi. Idem supra Cant.

Est

Est superbia & delictum maximū, vt datis tanquam innatis & in acceptis beneficijs gloriam vsurpare beneficij. Idem de dilig. Deo.

Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruitur: vt luxuria pudicitiam, ira patientiam: sola vero superbia contra cunctas animi virtutes se erigit: & quasi generalis & pestifer morbus omnes corrumpit. Hugo. lib. 2. de Anima.

Hugo.

Superbia turrim euertit, linguam confudit, prostravit Goliath, suspendit Amam, interfecit Nichanorem, peremit Antiochū, Pharaonem submergit, & Sennacherib interemit. Sedes enim dum superborum destruxit Deus, & radices gentium superborum arefecit. Innocent. de vil. cond. hum.

Innocent.

Omnis fere vitiosus diligit sibi similem: solus superbus odit elatum. Vnde inter superbos semper sunt iurgia. Idem ibidem.

Superbia est Dei abnegatio, inuentio dæmonum, aspernatio hominum, condemnationis mater, laudum progenies: sterilitatis argumentum, diuini adiutorij expulsio, stuporis præcursor, lapsuū ministra, casus materia, iracundiæ fons, simulationis ianua, firmamentum Dæmonum, delictorum custos, duritiæ & crudelitatis artifex, compassionis & misericordiæ ignoratio, amarus exactor, immitis iudex, Dei aduerfatrix, blasphemix radix. Clim. Grad. 22.

Ioā. Cli.

Superbus monachus Dæmone opus non habet: ipse enim iam sibi & Dæmon, & hostis, & inimicus est: Alienissimè à luce sunt te nebræ: ita & superbus à virtute omni alienus est. Idem ibidem.

Visibilem superbiam sanabit mœstus & abiectus habitus: inuisibilem vero, solus qui est ante secula curabit. Idem in compend. super dict. om. recapit.

Tolerantiæ, & prudentiæ, & iustitiæ amatorem decet elationē & magnos spiritus detrahere: nam magnū est argumentum vere exerceri virtutē, si omnis molestia adit, & arrogātia ablit. Philon.

Philon.

¶ Superbi re ipsa dicunt, quod Regi Tyri Ezechiel improperat. d. O Tyre tu dixisti, Deus ego sum. Quoniam modo? Quemadmodum Propheta idem statim explicat. d. Posuisti cor tuū, quasi cor Dei. Quod plane superbi faciunt, qui sese supra humanæ naturæ modum efferentes diuinos pene ab hominibus honores exigunt.

COLLE.

gunt: omnibusque imperare, & nemini parere volunt, quod vnius Dei proprium est.

Cur superbos ac præsumptuos vocare solemus stultos: cum tamen nec auaros, aut maledicos, aut voraces, aut alijs vitijs inquinatos, hoc nomine appellemus: quo etiam nomine eos sacra littera notarunt. Cum enim Dauid in superbiam elatus, numerare populum iussisset, ubi errorem suum intellexit, nimium stulte se egisse confessus est. Causa autem esse videtur, quia quauis omnis peccans sit ignorans, & errent omnes qui operantur malum, in nullum tamen erimēt tot incidūt errores, vt in hoc. Errāt enim superbi qui de rebus alienis gloriātur, cū omnia bona siue naturæ siue gratiæ, siue etiam quæ vulgo appellantur fortune, à Deo sint. Quid enim (ait Apostolus) habes, quod non accepisti? si vero accepisti &c. Secundo errant, quia frequenter de rebus nihili gloriantur, vt de veste pretiosa, de caliga, aut calceo studiose astricto, de flaua cesarite de pennis aurum, quas pileo infixas in capite gestant, de rubro aut albo colore e mentito, & aliunde mutuato, similibusque nugis: Quid enim hac gloria inanius atque dementius? Tertio errant, dum alios pro nihilo habent atque dispiciunt, eosque vix homines arbitrantur. Quarto errant, dum multis se necessitatibus implicant, vt factum & sæculi pompam sustentare splendide possint. Quinto errant, dum omnia ad inanem hanc ostentationem ordinant atque componunt, vestes, gressus, verba, gestus, incessum & actiones demum omnes. Error autē finis omnia damnat.

I. Cor. 4.

Eccli. 10. Odibilis coram Deo & hominibus superbia. Item initium superbiæ hominis apostatare à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Pro quo alius vertit: Initium superbiæ est desectio hominis à Deo & à creatore suo abductus animus. Vbi enim homo mentem à Deo auocat, sibi protinus fidere, sequē & gloriā suam per se incipit querere. Sequitur deinde, initium omnis peccati superbia, qui tenuerit illam adimplebitur maledictis & subuertet eum in finem. Quæ vero mala superbiæ sequantur, persequitur deinde his verbis: Propterea exhonoraui Deus conuētus malorum &c. quæ sequuntur. Eccli. 10.

Superbiam esse grauissimum peccatum declarat versiculus ille Psalm. 18. Pro eo enim quod nos legimus. Ab oculis meis &c. Hiero.

Hiero. ex Hebr. vertit. A superbis quoque libera seruum tuum &c. Ac deinde, emūdabor à delicto maximo. Quo verbo superbiam inter maxima delicta connumerat. Est enim initium omnis peccati. Vnde duplici nomine maximum est: tum malitiæ fecunditate, tum grabitate.

Superbia initium omnis peccati esse dicitur, quoniam vehementer homines ad omnia scelera instigat. Cætera enim vitia certis quibusdam itineribus ad id tendunt, quod concupiscunt certè non admodum euagantur: at superbia, quæ inordinatus gloriæ siue propriæ excellentiæ amor est, ad hunc finem multis ac varijs itineribus cōtendit. Quid enim est in rebus humanis magnum quod ad hanc gloriam aliqua saltem ratione nō cōducat? Ad hoc enim deseruit eruditio, nobilitas, pecunia, ampla domus & familia, affinitas, principum gratia, potentes amici, rei militaris scientia, splendida mensa, pretiosa vestis, perisfromata, cæteraque domestica ornamenta & id genus alia penè innumera. Quæ omnia superbus eodem amore quo gloriam ardentissime cupit: tanquam instrumenta & adiumenta quibus ad id quod appetit peruenire queat: qua in re latissimus cupiditati aperitur cāpus, (quæ malorum omnium radix est) dū quibusuis artibus siue iure siue iniuria id assequi nititur quod concupiscit. Iam vero si quis illi in hoc cursu obistere velit, quam varie afficitur & angitur? modo enim iracundia rumpitur, modo mœrore contrahitur nunc inuidia contabescit, nunc odio furit, nunc falsam litem intendit, ac denique sursum ac deorsum omnia misceat. Hac ergo ratione superbia peccati omnis radix esse dicitur. Vt omittam interim quod ea vel maximè obicem ponit diuinæ gratiæ, qua deficiente, quæ mala non sequuntur?

August. N Vnquid hoc quoque tentationis genus cessauit à me, aut cessare in hac tota vita potest timeri, & amari velle ab hominibus, non propter aliud, sed vt inde sit gaudium quod non est gaudium? Misera vita est, & fecunda iactantia. Hinc fit vel maxime non amare te, nec caste timeri te. Itaque nobis quoniam propter quedam humane societatis officia necessarium est amari, & timeri ab hominibus, instat aduersari? verè beatitudinis nŕe, ubique spatges in laqueis, euge, euge: vt dū auide colligim, incaute capiamur, & à

& à veritate tua gaudium nostrum deponamus, atque in hominū fallacia ponamus, libeatque nos amari, & timeri non propter te, sed præ te. Nos autem Domine pusillus grex tuus ecce sumus, tu nos posside. Præte de alas tuas, & fugiamus sub eas. Gloria nostra tu esto, pro te amemur, & verbum tuum timeatur in nobis. Qui laudari vult ab hominibus iudicante te, nec eripietur dampnante te. Aug. Confess. lib. 10.

Sicut toto desiderio debemus occupationem fugere, ita si desit qui præsidet, occupationis onus libenti necesse est animo subire. Gregor. in Reg.

Hierony. Plures in hoc ipso placere cupiunt, quod placere contemnunt: Benivolum in modum laus dum vitatur, appetitur. Hiero. in epist.

Ambro. Sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subuertere, facit ambitio criminosos. Habet enim foris gratiam, domesticum scelus: & vt dominetur alijs, prius seruit. Ambro. sup. Luc.

Bernard. Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præ te contendo: & tunc verè non sapio quæ Dei sunt. Bern. sup. Missus est.

Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretum virus, peccatis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parès, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem. Idem sup. Qui habitat.

Pet. Ra. Ambitio est quædam simia charitatis: charitas enim patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis: charitas benigna est pauperibus, ambitio diuitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanitate: Vtraque omnia credit, omnia sperat, sed longè dissimili modo. Pet. Raue. in serm.

Innoc. Ambitiosus semper est pauidus, semper attentus ne dicat quod displiceat: humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatē exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur & obsequitur, cunctos honorat, vniuersis se inclinat, frequentat curias, visitat optimates, assurgit & amplexatur, applaudit, & osculatur. Vnde nouit istud poeticum. Etsi nullus erit puluis, tamen ex cute nullum. Innocent. de vtili. condit. hum.

Ecce ambitiosus grauem intra se sustinet pugnam, difficilēque

que conflictum, dum iniquitas pulsat animam, ambitio continet manum, & quod illa suggerit, hæc fieri non permittit. Colludunt ad inuicem mater & filia, iniquitas & ambitio: hæc vendicat sibi publicum, illa secretum. Idem ibidem.

Ambitiosus statim vt est ad honorem promotus, in superbiam extollitur, in iactantiam effrenatur: non curat prodesse, sed gloriatur præesse: præsumit se meliorem, quia cernit se superiorē: priores dedignatur amicos: notos ignorat, externos committatur: contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostēdit, grandia loquitur, sublimia imitatur. Idem ibidem.

¶ Magna fuit illa Pharaonis crudelitas, qua liberum Dei populum COLLE. in luto & lateribus conficiendis seruire coegit: longe tamen maxima fuit, quod subtractis paleis, eandem laterum mensuram præbere iussit. Quam illi non ferentes, ad tyrannum confugere clamantes, Paleæ non dantur nobis, & eadem mensura laterum imperatur. En serui tui flagellis cædimur, & iniuste agitur contra seruos tuos. Quid hac tyrannide violentius? Ac similem huic Diabolus Mundi huius princeps, aduersus ambitiosos atque superbos homines exercet: quos licet pauperes, & rerum omnium quasi palearum egentes, ad hoc tamen perducit, & instigat: vt non minori apparatu & pompa viuere velint, quam si opibus & omni rerum copia circumfluere. Subtractis enim opibus quasi paleis, eadem illa quæ erat in abundantia libido ac superbia manet: quæ nullis rerum aduersarum incommodis debilitata & fracta est: Quo quid esse vel miserius, vel demerentius potest?

Sicut ex magna appetitus corruptione prouenit, vt ægroti quidam, præsertimque grauidæ mulieres terram avidissime comedat eoque cibo delectentur: ita ex magna iudicij corruptione procedit, vt homo famulorum comitatu, & domesticorum parietum ornatu ceterisque similibus adeo oblectetur, vt propter hæc ipsa parata atque tuenda, diuina & humana iura violare non dubitet.

Cum æquales tuos ad honores videris promoueri, te autem in humili & obscuro loco iacere, habes illa Eccli. verba quibus te consolens: Confide in Deo, & mane in loco tuo. Facile est enim Eccli. 10. in oculis Dei subire honestare pauperem. Benedictio Dei in

mercedem iusti festinat: & in honore veloci processus illius fructificat.

Quam fit pestilens ambitionis & inuidiæ virus, & quam tetra facinora quætaque ab eo mala oriuntur facile videt it quisquis infaustissimam illam tragœdiam Core, Dathan, & Abiron quæ Num. 16. narratur, diligenter aduerterit, ex illa enim ea coniuratio, ex ea obstinata aduersus præpositos Domini rebellio (quæ Moses blasphemiam contra Dominum esse definiuit,) exorta est: quod videlicet Core cum socijs sacerdotium sibi vindicare (vt ibi dem Moses ait) ambierunt. Ex eademque horrendus ille terræ hiatus, & nouum atque inauditum mortis supplicium duxit originem. Qualis igitur radix illa est, vnde tam acerbi & letales fructus prodierunt. Horum igitur spiritu aguntur quicumque simili cupiditate ducti ad magna aspirant sacerdotia.

Prov. 25. Mel inuenisti, ait Salomon, comedere quod tibi sufficiat, ne forte satiatus euomas illud. Eleganter hoc D. Bernardus ad mundi plausum atque fauorem refert: quod quidem propter proximorum salutem parce quidem sumendum est. Qui enim se illo faciari studet, omnia cogitur euomere, quia nec alijs nec sibi utilis erit. Eo enim deducitur mens arrogantia tumens, vt aliorum etiam laudem suam reputet ignominiam.

Arrogantia, Presumptio.

Gregor. **P**ia conditoris dispensatione agitur, vt de se confidens anima, dispensatoria tentatione pulsetur, quatenus infirmata, quid sit inueniat & presumptionis propriæ fastum deponat. *Greg. in Mor.*

Qui accepta dona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. *Greg. in Mor. lib. 9. cap. 1.*

Superbus dum multa bona se simulat habere quæ non habet perdit etiam illa quæ habet. *Idem Mor. lib. 9. cap. 5.*

August. O homo, ideo non vicisti, quia de tuo præsumpsisti. Qui presumit de viribus suis antequam pugnet, ipse prosternitur. *Augu. in ser.*

Valerius. Cum non sit nostrum quod tumus, quomodo nostrum est, quod habemus? stultitiæ genus est, vt cum alij debeas vitæ beneficium, tibi ascribas ornamenta virtutum. *Val. Epist. in quod. 1. term.*

Necesse

Necesse est sibi multum tribuat qui se nulli comparat. Multis displiceat oportet qui sibi nimium placet.

Quinti. Ad. lon.

COLLE.

¶ Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam & folia tua comedat & fructus tuos perdat, & relinquare velut lignum aridum in eremo.

Contra presumptionis & arrogantis vitium acriter *Eccli. 37.* inuehitur, his verbis: O præsumptio nequissima vnde creata es cooperire aridam malitia & dolositate illius: vel (vt alius vertit) vnde nam prorepisti, vt terram operires? Ex quibus verbis patet quam late pateat magnum hoc malum.

Inanis Gloria.

Nescit laudem cum suppetit, fugere, qui ad hanc didicit, cum deceffet, anhelare. *Greg. in Pall.*

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quæsitæ non fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione dum mens bene operantis resolutur, ab omni intentione intimi vigoris dissipatur. *Greg. vbi supra.*

Cum bona fratres agitis, semper ad memoriam mala acta reuocate: vt dum caute culpa conspicitur, nunquam de bono opere incaute animus lætetur. *Greg. in hom.*

Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? ac si iustificato peccatori veritas dicat. Virtutes à me acceptas tibi nõ tribuas. Nõli contra me de meo munere extolli: Recole vbi te inueni, quando meo te timore solidavi. Vt ergo ego in te nõ desirua quod in te construxi, ipse nõ cesses cõsiderare quod in te reperi. *Greg. sup. Iob. 36.* Sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat, eleuatur. *Greg. lib. 20. Mor.*

Sæpe hostis grauibus cogitationibus subtilitatem admiscet: vt dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur. *Greg. in Mor. lib. 2. c. 33.*

Sæpe de opere extollimur: sæpe de hoc quod extolli contemnimus: Nõ fecit ac ille qui solè importune respicit, inde. n. nihil videt vnde amplius videre conabatur. *Greg. vbi sup. lib. 9. cap. 17.*

Qq 2

Qua

Quo arbor altius ad superiora surrexerit, eo vim ventorum vehementius sentit: quia quo plus quisque in bona opera attollitur, eo ampliori ab ore laudantium fatigatur. Greg. 22. Mor.

Valde perfectorum est sic ostenso opere, autoris gloriam quærere, vt de illibata laude nesciat priuata exultatione gaudere. Greg. vbi sup.

Quicumque se dum benefacit extollit, maiorem culpam superbiendo peragit, quam bonam mercedem largiendo: fitque nudus, dum nudum vestit, & fit se deterior dum putat meliorem. Greg. 21. Mor. c. 14.

Bona quæ innotescunt hominibus, vix esse possunt sine periculo. Greg. 23. Mor. c. 4.

Sæpe acuti ingenio iisdem telis quibus hostem feriunt, prosteruntur, dum in illis gloriam propriam quærunt. Greg. 23. Mor. c. 6.

Propria laus iustos cruciat, iniquos exaltat. Vide Prouer. 17. Et vide Greg. 26. Mor. cap. 30. in quo exponitur, quid iustus cogitat cum laudatur.

August.

Ecce in te veritas video non me laudibus meis propter me, sed propter proximi utilitatem moueri oportere. Et vtrum ita sit nescio. Minus mihi in hac re notus sum ipse, quam tibi. Obsecro te Deus meus, & me ipsum mihi indica, vt cõfitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me faucium cõperero. Aug. Confes. lib. 10.

Isido.

Qui enim de bono tuo gloriam sibi quærit, & non tibi quærit, hic fur est & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui enim laudari vult de tuo dono, & non quærit in illo gloriam tuam, sed suam, hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo suam non tuam gloriam quæsiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te. Aug. in Medita.

Quisquis ex deteriori iam melior esse cõcepit, caueat de acceptis extolli virtutibus, ne grauius per vanam gloriam corruat, quam prius ex lapsu vitiorum iacebat. Isidor. de sum. bono.

Vis virtutes tuas augere? prode noli. Idem in Synodo.

Enseb.
Emis.

Inter hæc ille (hoc est Beatus Maximus) cum vellet augeri nolabat agnosci: quia hæc est natura iustitiæ, vt quanto studiosius abscondi optat, tanto clarius innotescat; & occultatio ipsi proditio sit.

tio sit. Et infra. Quid effugis gloriam? quæ plus additur cum timeatur? Quid honorem quasi indignus repellis? Meriti prerogatiua est honoris repulsa. Eus. Emi. in hom. de S. Max. Epist.

Vidi plurima variaque virtutum germina ab ijs qui in seculo degunt plantari, & ex inani gloria tanquam ex cloaca & cæno irrigari, & ex ostentatione circumfodi, atque ex laudibus humanis stercoreari. Quæ tamen translata post modum, in desertum solum atque seculi hominibus inuium, omnique inanis gloriæ cœnulentia vacuum, confestim exsiccata sunt. Clima. grad. de inani gloria.

Clima.

Inanis gloria est, laborum dissipatio, sudorum perditio, thesaurum insidiæ, perfidiæ alumna, superbiæ præcursor, in portu naufragium, in area formica: quæ & si tenuis est, laboribus tamen omnibus & fructibus insidiatur. Expectat formica, dum perficiatur triticum: xenodoxia vero dum cõgregentur opes. Gaudet illa vt fuerit, hæc autem vt dissipet. Gaudet desperationis spiritus cum videt multiplicari vitia, xenodoxia vero cum virtutes multiplicari videt. Prioris ianua, multitudo vulnerum: secundi vero, diuitiæ laborum. Obserua diligenter, & vsque ad mortem, & sepulchrum, inuenies hanc nefariam labem quotidie vestibus, vnguentis, pompis, aromatibus & alijs florere. Lucet omnibus affatim sol, omnibusque studijs xenodoxia adgaudet. Verbi causa. Ieiuno, inaniter glorior: latendi causa soluo ieiunium: tanquam prudens iterum glorior: si splendide vestior, vincor ea peste: si vilis induor, denuo glorior: si loquar, hac superor: si taceam, rursus superatus sum: quicumque hunc tribulum ieceris erecto perstitit aculeo. Eiusmodi vero gloriosus est fidelis Idolorum cultor: qui Deum quidem colere, & venerari videtur, hominibus vero non Deo placere studet. Idem Grad. 21.

Secularium aduentum præuenit inanis gloria: leuioreque monachos aduenientibus obuiam progredi hortatur, eorumque prouolui pedibus. Ita quæ est superbiæ plenissima, humilitatē simulat: mores, habitum, incessumque moderando componit: submissa loquitur voce: atque ad manus aduenientium vt aliquid accipiat, respicit. Dominos ac patres & primates appellat, & qui post Deum sint vitæ illorum causa. Idem, ibidem.

Qui prerogatiuis naturalibus, puta acumine, peritiâ, lectione,

pronuntiatione, ingenio, cæterisque omnibus quæ nobis sine nostro labore proueniunt, extollitur: hic nunquam eis quæ supra naturam sunt, bonis potitur. Qui enim in modico infidelis est, in multo quoque infidelis erit. Ibidem.

Norauit quidam ex ijs qui videre acutius poterant, narrauitque quid viderat. Cum federem, (inquit) in cœtu quodam, aduenientes ad me xenodoxiæ & superbiæ Dæmones iuxta me ex utraque parte federunt: & vnus quidem ex ijs digito illo suo vanissimo pulsauit latus meum, hortans, vt aliquid quod ad contemplationem pertineret, siue opus quodlibet in deserto à me gestum loquererem: quem cum à me repulisset, dicens: Conuertantur retrorsum, & erubescant, qui malè mihi cogitant: protinus is qui à sinistris erat, ad aurem mihi dixit. Eia, benefecisti: magnusque effectus es: quippè qui impudentissimam matrem meam viceris. Ad quæ ego ritè sequentia verius resumens, dixi. Auertantur statim erubescētes qui dicunt mihi, Euge, benefecisti. Idem ibidem.

Cum aliquando in cella sedens, desidia torperem, cellulam ipsam ferè cogitarem deserere, aduentantes viri quidam, vt solitarium summis attollebant laudibus, atque beatum prædicabant, citiusque negligentia spiritus ab inani gloria fugatus excessit. Admiratusque sum quomodo spiritibus omnibus tribulus iste aduersatur. Idem de different. & discret. quietis. Grad. 27.

Chrysof.

Qui omnium contemptum pecuniarum habuerunt, & nulli huius mundi imaginationi se immiscuerunt, sed magis tyrannicas corporum concupiscentias domuerunt, hi multoties capti à vanagloria, omnia perdiderunt. Chrysof. sup. Ioa.

Melius est ædificia facere quæ aspiciant homines, non in hoc tempore solum, sed etiam in posterum. O insipiens, quid tibi prodest ista memoria: si vbi es, torqueris, & vbi non es laudaris. Idem sup. Mat.

COLLE. ¶ Qui de Deo rebusque spiritualibus ac diuinis ad hoc loquitur vt ipse vir sanctus atque religiosus habeatur, simile quiddam mihi facere videtur, ac si quis sacras vestes & vasa sacra ab Ecclesia tolleret: vt ijs in nuptijs aut festis prophanis abuteretur.

Ego (inquit Dominus) diligens iudicium & odio habens rapinam

rapinam in holocaustum. Rapinam autem offert in holocaustum, quisquis aut elemosina, aut alio bono opere gloriam mundi captare nititur: vt pote qui gloriam eripit Deo. Rapinam item offert in holocaustum quisquis indiscrete per abstinentiam carnem suam macerat. Rem enim alienam diripit, qui corpus Deo dicatum ac debitum iure suo defraudat.

Qualis sit superbiæ atque præcipue arrogantia & inanis gloria peccatum, subita ac horrenda Herodis mors declarauit. Qui quoniam laudatus à populo laudes non retulit in Deum ab Angelo statim percussus, exesus à vermibus expirauit. Quas tamen pœnas non dedit, cum Iacobum iugulauit, & manus in Petrum Apostolorum principem iniecit.

Inanis gloria pusillorum atque abiectissimorum animorum vitium est: quibus etiam parua placent, & magna videntur. Recte enim Seneca: Multis rebus non ex dignitate sua, sed ex paruitate nostra magnitudo accedit. Sic videmus & pueros & puellas, de nouarum vestium ornatu nimium gloriari, quod à principibus, grauiusque viris alienum est. Habet tamen hoc vitium blanditias suas quibus etiam magni interim viri capiuntur. Vnde prudenter Diuus Basyli. ait: Cauete fratres inanem gloriam, dulcem animarum nostrarum prædonem.

Maxima hominum pars, partim inani spe melioris fortunæ, partim rebus nihili sæpe extollitur, & maiora de se cogitat. Quod quidem Eccli. 34. satis aperte & breuiter significauit his verbis. Vana spes & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes. Vere enim quidam adeo leues sunt, vt leuissimis etiam mundi fauoribus gloriantur & intumescant, & magna de se sibi polliceantur. Quis autem explicare queat quàm multa sint quibus leues homines inaniter extolluntur & exultant?

¶ Ait Dominus ad Gedeonem, Multus tecum est populus: nec tradetur Madian in manus eius: ne gloriatur contra me Israel, & dicat, meis viribus liberatus sum. Ex quo loco patet hoc præcipue in operibus suis Dñm curare, vt ipse bonorum nostro rû autor agnoscat, quatenus nemo debitam illi laudem & gloriam adimat, neque sibi superbiendi ansam arripiat, vnde obsequedi, amā-

di, atque laudandi sumere deberet. Hac de causa opem sæpe suam nisi in deploratis casibus non præbet, ut eum salutis ac libertatis nostræ assertorem & vindicem agnoscamus. Sic Bethuliam ab Holofernibus obsidione liberavit: cum iam populus de deditioe agere inciperet. Sic etiam Isaac, & Ioannem Baptistam, & Beatissimam Virginem in desperata parentum ætate nasci voluit: ut liquido appareret, sobolem illam non communi naturæ lege, sed singulari diuinæ gratiæ beneficio in lucem editam.

Quisquis vel gratiæ vel naturæ munera sibi, non bonorū omnium largitori tribuit, & in se non in illo gloriatur: simile quiddam facit, atque illi qui à Deo ab Ægyptiaca seruitute liberati, fabrefacto vitulo liberationis suæ beneficium tribuerunt dicentes, Ecce Dij tui Israel qui. t. e. d. Æ.

Exo 32.

Sub interminatione mortis præcipit in lege Dominus, ne thymiamata quisquam, iuxta legis ritum confecto, in usus suos uteretur: quod ille sibi vni offerri præceperat. Quid autem aliud nisi honor & gloria regi sæculorum & omnium bonorum largitori debetur? Quisquis autem hæc sibi tribuit, hoc thymiamata contra legem Dei in usus suos conuertit.

Gen. 39.

Quisquis humanæ gloriæ cupiditate tangitur sibi ipsi dicere debet, quod Ioseph dominæ suæ ad adulterium inuitati respondit: Ecce, inquit, Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquid est, quod non in mea sit potestate, præter te quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Vere enim omnium bonorum suorum participes nos Deus efficiens, vnam sibi gloriam, tanquam legitimam sponfam reseruauit. Quid igitur indignius, quam & hanc illi gloriam velle præripere, & creatoris gloriam creaturæ copulare? Itaque (ut Bernardus ait) iustissima virtus est quæ gloriam fugit, sed magna & rara virtus est, ut magna licet operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.

Ita per viam mandatorum Domini incedere præcipimur, ut neque ad dexteram aut sinistram declinemus. Hoc est, ut cum re, recta ingredimur nequaquam nobis de virtutibus blandiamur, neque

neque dextris successibus extollamur: neque rursum deflectamus ad sinistram, de hoc ipso gloriæ contemptu inaniter gloriâdo. Ve enim Celsianus ait, cui sub specie succinctæ ac nitidæ vestis non potuit aduersarius xenodoxia generare, squallida & inculta conatur inferre: quem non honore deijcere, humilitate supplantat. Quæ scientiæ & locutionis ornatu nequit elidere, grauitate taciturnitatis extollit & c. Pulchrè seniores naturam vitij huius in modum cepe describunt, quæ vno decoriata tegmine, alio rursus inuenitur induta, totiesque reperitur obtecta quoties fuerit spoliata.

Puellæ filiæ Loth in monte patrem inebriantes de eo conceperunt, vnde Amonitæ & Moabitæ nati sunt, qui in æternum non ingrediuntur Ecclesiam Domini. Super quo Origenes ita ait, obseruare debes ne fortè cum effugeris. flâmas sæculi ad instar Loth: & ad scientiæ altitudinem velut ad quædam cacumina mortis perueneris, ne tibi insidiantur duæ filiæ tuæ, quæ à te non discedunt, sed sequuntur te etiam cum ascēderis in montem, nempe vanagloria, & maior soror eius superbia. Quæ idcirco filiæ dicuntur, quia non nobis extrinsecus veniunt, sed ex ipsis operibus perfectionis oriuntur. Vide ergo ne de his generes filios, quia qui de his nati fuerint, non ingrediuntur Ecclesiam Dei.

Hypocrisis.

Simon crucem portans, nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinenciam afficit, sed tamē per amorē gloriæ mundo viuunt. Grego. *Grego.* lib. 1. Mor.

Quid est vita hypocritæ, nisi quædam visio phantasmatis, quæ hic ostendit in imagine, quod non habet in veritate. Greg. vbi supra.

Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen facere: vult docteloqui, nec tamen viuere. Greg. lib. 15. Mor.

Quid dicturi sumus qui iniqua operibus docemus: & sola voce ea quæ sunt iusta prætendimus? Ossa ieiunij atteruntur, & mēte turgemus: corpus de spectis vestibus tegitur, & elatione cordis, purpurâ superamus: doctores humilium, duces superbiæ, ouina facie lupinos dentes abscondimus. Greg. in Regist.

Qq 5

Hypo-

Hypocritæ dum alijs lucere volunt, sibi fiunt obscûri: imitâtes lucem sanctorum non ardorem. Greg. in mor. lib. 4. c. 15.

Hypocrita alienum tollit, quia iustorum laudem arripit. Greg. in mor. lib. 5. c. 14.

Hypocritæ cum per accepta bona in sua laude se eleuant ipsi muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra largitorem superbiunt, vnde ei amplius humiles esse debuerunt. Sed eo postea districtior illos sententia percutit, quo nunc ingrati magis ea recipiunt: sitq; eis amplitudo muneris, incrementum dânationis. Ideo scirpo comparatur, qui exterius viret & crescit, intus vacuus est. Greg. in mor. lib. 8. c. 27.

Hypocrita iustus esse non appetit sed videri: iustus contra hoc ipsum videri fugit quod esse meruit. Vnde Paulus. Parco autem ne quis & c. 1. Cor. 12. vbi dum quædam sua loquitur, quibusdam autem parit, loquendo vitam auditorum erudit: tacendo suam custodit. Greg. mor. 18. c. 5.

Hypocrita callide nouit, & occultare quod est, & ostentare quod non est: vera mala premit, & falsa bona demonstrat: atque ut maiorem gloriam teneat, fingit se gloriam declinare: quia enim videt se eam sequendo apprehendere non posse, curat habere fugiêdo. Greg. 26. mor. c. 28.

Hypocritæ foris ostendendo seruant, quæ intus viuendo impugnant: qui dum ante oculos hominum sanctitatem ostendunt, sunt testimonium sibi quod bene viuere non ignorant. Gregor. vbi sup.

Qui libenter de se foris falsa recipit, qualis intus sit non requirit: oblitusque quod est, appetit videri quod non est.

Hypocritæ dum alios fallere volunt, occulto hoc Dei iudicio permittitur: ut tunc ipsi potius intus fallantur, & dum testimoniũ falsæ laudis aspiciunt, remedium veræ confessionis amittunt. Gregor. 26. mor. c. 29.

August. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas: quia iniquitas est & simulatio. Aug. super Psal. 63.

Hypocrita qui latinè dicitur simulator, auarus est: qui dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ, Gloss. Augusti. super illud Iob. 27. Quæ est spes hypocritæ?

Hypo-

Hypocritæ volunt esse humiles sine despectu, pauperes sine defectu, bene vestiti sine solitudine, delicate pasci sine labore, alias aduantes, alias detrahentes, mordaces ut canes, dolosi ut vulpes, superbi ut leones, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: mellis dulcedinem idest, inanis gloriæ & latentis lasciuæ (ut vsi) quærentes. Bern.

Hypocritis subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Hypocritis secreta simulat, prospera fallit, curiosa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum. Ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem vacuat, misericordiam miseratione prosternit. Hypocritis cognata febris, frigidus poculo propinat ardorem. Petr. Chryso. in serm.

Hypocritis dum cupit captiuare oculos, oculis fit ipsa captiua. Hypocrita laborasti ieiunijs ut labor tibi ieiunij non prodesset. Hypocrita abstinentiæ fluctus in trasti, continentiæ conscendisti undas, enatasti ieiunij pelagus, & in ipso portu ieiunij naufragasti quia non comparasti lucrum, sed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfecisti. Hinc est, quod Deo redditurus es rationem, quia ab hominibus percepisti miseræ fraudis vsuram. Fratres fugiendum est vulnus, pestilentia cauenda, quæ de remedijs creat morbos, conficit de medicina langorem, sanctitatem verit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen. Thesaurum qui non abscondit, prodit: virtutes proditæ non manebunt. Virtutes sicut proditores suos deserunt, sic suos instant custodire custodes. Idem in ser. 7.

Hypocrita, si bonum est, bonum esse, ut quid vis apparere quod non vis esse? Si malum est, malum esse, ut quid vis esse, quod non vis apparere. Si bonum est, bonum apparere, melius est bonum esse. Si malum est, malum apparere, peius est malum esse. Ergo aut appare quod es, aut esto quod appares. Chryso.

Magis odimus mendacium quod simile vero est.

Latere nullus nugator potest diu.

Totius iustitiæ nulla est capitalior pestis quam eorum qui tum dum maxime fallunt, id agunt ut boni viri videantur. Cicero. 1. de offi.

Cum

COLLE. ¶ Cum hypocritæ atque lupi sub ouina pelle lætitantes deprehenduntur, vere oues timent ouis speciem præferre, ne hypocritis similes esse credantur. Quod quidem malum hoc nostro sæculo non infrequens est: cum hoc tamen imbecillis & infirmi animi argumentum sit. Contra tamen monet. D. Augusti. Quauis lupo se pelle ouis contegat, ouis tamen pellem suam non deferat.

Multi aduersus hypocrisis vitium ab antiquis patribus scripta legimus. Ex quo apparet, non quidem peiora, sed forsitan foelicio ra fuisse illa secula, quam nostra: quauis enim hoc teterrimum vitium sit, arguit tamen in pretio apud homines fuisse virtutem, quando solam eius imaginem ita honorabant, vt nõ desset multi qui hac ratione populi honores aucuparentur. Nunquam enim homines virtutis imaginem induerent, nisi virtuti honos haberetur. At cum hoc nostro sæculo nec veræ quidẽ virtuti frequenter hic honos tribuatur, non est, cur ambitiosi homines falsam virtutis imaginem induant, quando nec verã honoribus affici videt. Si enim in aliqua regione exigui aut nullius pretij esset verum aurum, quorsum aliquis eò auricalchum importaret, vbi nec verum quidẽ aurum pretium habet? Itaque nõ est cur modo tantopere concionatores in hypocritas inuehi debeant, præsertim cū solidum vulgus audito hoc nomine, non veros hypocritas, sed viros pietatem colentes intelligat. Quo fit, vt huiusmodi doctrina pij animum contrahat: improbi vero cristas erigant, & triuent, & suam quodam modo causam agi (Diabolo fallente) arbitrentur.

Præcipit Dominus Noe arcam intus & extra bitumine liniri: quo quidem præcepto (vt Origenes ait) præcipit nobis ne de illorum numero simus, quos ipse dealbatis sepulchris cõparauit, quæ extra quidem nitida, intus autem plena erant ossibus mortuorum. Vult igitur nos sanctos esse & mente & corpore.

Humilitas.

Electi ne inuitè curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Greg. in mor.

Ab omnib⁹ corripit, ab omnib⁹ emedari parat⁹ sum: & solū mihi

mihī amicum æffimo, per cuius linguam ante apparitionem districti iudicis, meæ maculas mentis tergo. Greg. in Regist.

In cunctis quæ agitis, radicem boni operis, humilitatem tenete: nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspiciate: vt dum meliora vobis exempla proponitis, ad maiora semper ascendere ex humilitate valeatis. Greg. in hom.

Tantum necesse est, vt se vnusquisque in humilitate deprimat, quantum si sit electus ignorat. Greg.

In cunctis se despicit, qui in suis oculis esse humilem proficitur. Greg. vbi supra.

Magnus vnusquisque esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat: ne dum sibi magnitudinem arroganter tribuit, amittat. Gregor.

Cum per tentationem humilitas proficit, prospera est illa aduersitas, quæ mentem ab elatione custodit. Greg. lib. 26. mor.

Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Gregor. in moral.

Cum diuinis muneribus actus proprios meditare: nec dignum te iudicabis eo quod frueris, si intelliges quod mereris. Gregor. homil. 7.

Sancti viri quod altius apud Deum virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat, inueniunt. Gregor. in moral.

Fit Deo prouidente vt qui fortia vincit, à leui superetur: quatenus sic agnoscat à Deo fuisse quod vicerit: & ita mens sua infirmitate roboretur: Quare Chanaanus conteri potuit, non potuit exterminari: efficitur tamen tributarius: quia & vitium illud humilitati subseruit. Quare Iudicum. 3. dicitur. Hæ sunt gentes quas reliquit Dominus vt erudiret Israel: semper enim ab eis vinci formidandum est. In paruis discit quod ex se maiora non subijcit. Greg. in mor. lib. 4.

Super illud Iob. Ponit humiles in sublimi &c. D. Grego. ait. Ideo hoc dicit: quia vnde se humiles in omnibus despiciunt, inde contra omnia fiunt securiores: cumque in alto siti sint, miro modo ipsos reproborum tela etiam feriunt, & non contingunt. Greg.

vbi

vbi supra lib. 6. capit. 6.

Oportet bona opera sciendo nescire: quia & recta hæc æstima-
re oportet, & minima: recta vt custodiamus, minima ne inflemur.
Greg. vbi sup. lib. 9. cap. 17.

Iob. 14.

Dominus de B. Iob dixerat quod non sit similis ei: ipse autem si
fiero iudicatus, iustus inueniar. Non dicit iustior, fugit enim com-
parationem. Greg. lib. 11. Mor. cap. 20.

Omnipotens Deus in ipsis spiritualibus profectibus modū po-
nit: vt ex hoc homo quod apprehendere conatur, & nō valet, in il-
lis se non elenet, quæ valet. Vnde Paulus cælum ingreditur, ac
deinde tentatur. Greg. 12. Mor. cap. 2.

Greg. super illud. 1. Reg. 15. Nonne cū esses paruulus in oculis
tuis &c. sic ait: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: at nūc quia
magnus tibi es, mihi es despectus. Tanto ergo sit quisque vilior
Deo, quanto pretiosior sibi. Li. Mor. 18. cap. 22.

Perfecti viri sensus non minoratur, cum ad inferiora trahitur:
quia tanto subtilius superiora penetrat, quanto humiliter ad infe-
riora descendit. Greg. 20. Mor. cap. 20.

Humilitas in intelligendo ea etiam saepe aperit, quæ ad intelli-
gendū impossibilia videbantur. Greg. 20. Mor. cap. 9.

Greg. super illud Iob. 31. Si contempsi subire iudicium cum ser-
uo, &c. sic ait. Supra dixit iuuenes abscondebantur, & principes
cessabant loqui. Ecce tanta in Iob est authoritas, vt ad silentium
principes adducat: tanta humilitas, vt ad iudicium ex æquo veniāt
ancillæ. In potestate principibus potentior, in certamine seruis
æqualis: inter principes memor regiminis, inter seruos memor cō-
ditionis. 21. Mor. cap. 10.

Saltat David, vt ex humilitate solidet fortia quæ ante gessit:
Ego ipsum rogis stupeo saltantem, quam pugnantem: Pugnans
enim hostes, saltans se ipsum vicit. Greg. 27. Mor.

Prima Angeli stultitia fuit, elatio cordis: & ideo prima homi-
nis sapientia efficitur humilitas suæ æstimationis. Licet ergo mag-
na sapiat, vehemēter desipit, quia nescit se ipsum. cre. 28. mor. c. 7.

Dum tumor elationis crescit, aciem contemplationis claudit.
Greg. 28. mor.

Eccli. 27.

August.

Vasa figuli &c. Non est securus figulus; cum vasa sua forna-
cem intrant, sed cum exierint. Dominus autem securus est, quia
nouit

nouit qui sunt eius, & nouit qui in fornace non crepent. Illi au-
tem non crepant, qui non habent ventum superbiæ. Humi-
litas ergo custodit in omni tentatione. August. super Psal. 120.

Fælix est cui ostendit Deus misericordiam suam. Ostenden-
do enim illi misericordiam suam, persuadet illi quia quicquid bo-
ni habet ipse homo, non habet nisi ab illo, quia omne bonum no-
strum ipse est. Et cum hoc viderit homo, videt quia totum quod
in se laudatur, de misericordia Dei est, non de meritis suis. Et vi-
dendo ista non superbit: non superbiendo non extollitur: non se
extollēdo, nō cadit: non cadendo, stat: stando, in hæredo manet;
manēdo perfruitur & lætatur in Dño Deo suo. Erunt illi deliciae,
ipse qui fecit illum, & delicias ipsas nemo corrumpit, nemo inter-
pellat, nemo aufert. Quis potens minabitur auferre? Quis vi-
cinus malus? quis latro, quis insidiator tibi tollit Deum? Et potest
tibi tollere totum quod possides corpore, non tibi tollit eum quæ
possides corde. Aug. super Psal. 84.

O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt domus
tuæ. Idem in Epist.

Virtutes habenti magna virtus est, contemnere gloriam. Idem
de Ciuit. Dei.

Simulatio humilitatis, maior superbia est. Idem de virginit.

Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in mani-
festo meliores. Idem ibidem.

Humiliter ad humilem venite si amatis, & ne discedatis ab illo,
ne cadatis: qui enim timet ab illo discedere, rogat, & dicit, Non ve-
niat mihi pes superbiæ. Idem ibidem.

Qui vera pietate in Deū quæ diligit, credit, & secunda sperat, plus
intendit in ea in quibus tibi displicet, quā in ea, si qua in illo sunt
quæ nō tam ipsi quam veritati placent: nec id tribuit vnde iam pla-
cere potest, nisi eius misericordiae cui metuit displicere: de his sa-
natis gratias agens, de illis sanandis preces fundens. Idem de ci-
uit. Dei.

Semper conscientia serui Dei humilis esse debet & tristis: scili-
cet, vt per humilitatem non superbiat, & per vilem mœrorē cor
ad læticiam non dissoluat. Idem.

Vos qui me multum diligitis, si talē me asseritis, vt nurquam
in scriptis meis errasse dicatis, frustra laboratis: non bonam
causam

causam suscepistis: facile in ea me ipso iudice superamini: quoniam non mihi placet, cum à charissimis talis esse existimor, qualis non sum. Profectò non me, sed pro me alium sub meo nomine diligunt, si non quod sum sed quod non sunt, diligunt. Idem in Epist. ad Marcellam.

Cogitas magnam constituere fabricam celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. Idem de verb. Domini.

Non aliam tibi ad capefcendam & obtinendam veritatis viam inuenies, quàm quæ monstrata est ab illo, qui gressuum nostrorù tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea autem prima est humilitas, Et quoties interrogaueris, secunda humilitas, & tertia humilitas, & quoties hoc interrogaueris, idem dicerem. Idem in Epistol. ad Diosc.

Excelsa est patria, humilis est via: ergo qui querit patriam, quid recusat viam? Idem super Ioan.

Hierony. Fictam humilitatem fugiens, illam sectare quæ vera est: quam Christus docuit: in qua non sit superbia inclusa. Multi enim huius virtutis umbram, veritatem pauci sequuntur. Per facile est aliquem habere vestem contemptam, salutare submissius, manus & genua deofculari, inclinato in terram capite, oculisque deiectis, humilitatem atque mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuiq; sermones infringere, suspirare crebrius, & ad omne verbum peccatorem ac miserum se clamare: sed si vel leui sermone offensus fuerit, continuo videbis attollere supercilium, leuare ceruicem, & delicatum illum oris sonum infano clamore repente mutare. Idem in epist.

Paulus ne extollatur magnitudine reuelationum, colaphizatur, & monitor ei quidem humanæ imbecillitatis opponitur, in similitudinem Romæ triumphantium, quibus in curru retro comes adhærebat, per singulas acclamationes ciuium dicens, Hominem te esse memento. Idem ad Paulam.

Ambros. Qui paupertate contentus est, non est contentus iniuria: & qui potest ferre verborum pœnas, exagitur verbo contumeliæ: & qui potest administrationes contemnere, dolet sibi aliquem honorificentia esse prælatum. Grande est in hominibus tenere humilitatis mensuram. Ambro. super Luc. lib. 7.

Cassiodo. Vir fixus, purus, innocuus omnes laudat, se semper accusat, vt compla-

complaceat vniuersis, sibi soli displicet. Cassiod. de Anima.

In anima non est plane timenda quantalibet humiliatio, horrida autem nimiumque paucenda, vel minima temere præsumpta erectio. Quam obrem nolite ò homo comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Bern. sup. Cant.

Appetere de humilitate laudem, humilitatis non est virtus, sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicator: gaudet contemptu sui: hoc solo plane superbus, quod laudes cõtemnit. Idem ibidem.

Vt castitas siue charitas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam: seruat acceptas: quia non requiescit spiritus, nisi super quietum & humilem: & seruat consumat: nam virtus in infirmitate, hoc est in humilitate perficitur, & inimicam gratiæ omnique initium peccati debellat superbiam. Idem in epist.

Humilitas est virtus qua homo vera cognitione sui ipse sibi vilescit. Idem de. 12. Grad.

Humilitatis primus gradus est, corde & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus. Secundus vt pauca & rationabilia verba loquatur, non clamosa voce. Tertius vt non sit facilis aut promptus in risu. Quartus, taciturnitas vsque ad interrogationem. Quintus, tenere quod cõmunis habet monasterij regula. Sextus, credere & pronuntiare se omnibus viliorẽ. Septimus, ad omnia indignum & inutilem se confiteri & credere. Octauus, confessio peccatorum. Nonus, per obedientiam in duris & asperis patientiam amplecti. Decimus, vt in omni obedientia subdat se maiori. Vndecimus, vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deum timeat, & memor sit omnium quæ præcepit. Idem ibidem.

Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo virtutem appetis humilitatis, viã non refugas humiliationis. Solus qui verè humilis est, parcat animæ suæ: qui ne putetur quod non est, semper quantum in se est, vult nesciri quod non est. Idem in epist.

Primus gradus humilitatis est, cognoscere contemptibilem se esse. Et quia sunt quidam qui contemptibiles se esse cognoscunt, sed inde non dolent: Secundus est, dolere contemptibile se esse.

Rr

Quia

*Cassio.
Bernar.**Ansel.*

Quia vero sunt alij qui se contemptibiles dolent, sed confiteri non sunt, tertius est confiteri se cōtemptibilem esse. At vero quia rursus sunt alij qui se contemptibiles confitentur, sed nolunt ut ita cre datur, quartus est, persuadere cōtemptibilem se esse. Sed quia qui dam contemptibiles quidem volunt credi, sed hoc sibi nolunt dici, quintus est, patienter pati, ut contemptibilis dicatur. Sed quia quidam patiuntur, ut contemptibiles dicantur, sed tamen pati no lunt, ut cōtemptibiliter tractentur, sextus est, pati ut contemptibi liter tractentur. Sed quoniam & hoc quidam inuiti patiuntur, se ptimus est amare, ut cōtemptibiliter tractetur, ubi postquam quis ascenderit, clara est in luce, id est in perfecta sui cognitione. An sel. de similit.

Alterius virtutem non vitium, suumque vitium non virtutem attendere debet, quisquis ad culmen humilitatis ascendere stu det. Idem ibidem.

Summa monachi virtus est humilitas, summum eius vitium est superbia. Isido.

Isido.

Euseb.

Emis.

Nilus.

Clim.

Quanto plus proficimus, tanto plus humiliemur, quia quan to plus humiliati fuerimus, tanto plus proficiemus. Homil. 3. ad monach.

Beatus cuius est vita excelsa, spiritus autem humilis.

Affectus & cogitationes vere humilis ac pœnitentis animi ex pressit quidam monachus nomine Isidorus, qui iubente abbate se ptem annis ad fores monasterij excubauit. A quo cū Ioannes Cli macus quæsisit, quam exercitationem mens eius habuisset, cū ad portam moraretur, ita eodem Climaco referente respōdit. Initio hoc existimabā, quod pro peccatis meis essem venditus. Vnde cū a maritudine summa & violentia, prouoluebar omnium pedibus, Impleueram vix annum, cum sine mœrore ac tristitia id faciebā, mercedē à Deo tollerantiæ expectans. Impleto autē rursus alio anno toto affectu cordis indignum me existimare cœpi conuersa tione monasterij, patrūque aspectu & cōtubernio, diuinorūque participatione sacramentorum, indignū itē qui in alicuius faciem intēdere. Quo circa, de fixis in terrā luminibus, nec ab oculis discre pante animo, intrātes ac exeūtes ut pro me orarent, deprecabar.

Qui munera pro laboribus exigit, hic periculosum iecit funda mētū: qui vero se ipsum debitore existimat, is insperatas gratiarū opes

opes repente suscipiet. Caue ne proditori vnquam obtemperes, cum te quasi pro audientiū vtilitate virtutes propalare suggerit. Quid enim proderit homini, si mundo vniuerso profit, sibi vero ipsi detrimentum faciat? Idem Grad. 25.

Ioannes Climacus varias Patrum humilitatis diffinitiones inducit his verbis. Alius quidem hanc esse dicebat recte factorum in rentissimā obliuionē. Alius vero extremum se omnīū, magisque peccatis obnoxiiū existimare. Alius mentis cognitionē, qua scili cēt imbecillitatem propriam infirmitatēque cognoscit. Alius gra tiæ Dei & misericordiæ agnitionem. Alius rursum contriti animi sensum, ac voluntatis propriæ abnegationem. Ego vero cum om nia audissem, apud me ipsum diligenter & vigilanter examinans beatissimū illius sensum per auditū addiscere nō potui. Quo circa & omnīū nouissimus veluti canes cadentes micæ ex mēsa proba tissimorū beatissimorūque Patrū colligētes, de hac singulari virtu te ita diffiniēs, dixi. Humilitas est animæ gratia sine nomine: apud solos eos nomē habēs, qui illius experimētū ceperūt. Idē Grad. 25.

Cuidā athletæ Christi fortissimo, qui ad hanc beatissimā virtu te festinabat, impuri Dæmones laudem in corde subfeminabant. At ille diuina inspiratione malignorū spiritū nequitia pio & re ligioso cōpendio vincere aggreditur. Describit in cellulæ pariete altissimarū virtutū appellationes: puta perfectæ charitatis, angeli cæ humilitatis, mūdissimæ orationis, incorruptibilis castitatis, & huiusmodi virtutū reliquarū. Cum ergo illū cogitationes extolle re cœpissent: dicebat illis. Eamus ad argumētū: adueniensque rele gebat appellationes, sibi que ipsi clamabat. Cum has omnes posse deris, tūc scies quā longē adhuc à Deo sis. Cum enim eas posse deris, seruus eris inutilis: fecisti enim quod facere debuisti. Quæ

Simil.

nam sit solis huius virtus & substantia, dicere ipsi non possumus: cæterū ex effectibus eius & proprietatibus, quæ sit illius substan tia, colligimus. Humilitas est protectio diuina: ex qua fit, ut recte facta nostra non videamus. Humilitas est, vilitatis abyssus, suribus omnibus inuolabilis. Humilitas est turris fortitudinis à facie ini mici: non proficiet inimicus in ea: & filius imo vero cogitatio iniquitatis nō apponet nocere ei. Plurimi nos ipsos peccatores di cimus: & fortasse ita esse existimamus, ignominia vero cor probat. Nonnulli quidem peccata præterita, postea etiam quam

Rr 2

remissio-

remissione potiti sunt, humilitatis materiam vsque in finē tenuerunt, per eam tumorem inanissimum colaphis cædentes. Alij rursus Christi considerantes passionem, se ipsos esse constanter tenēt debitores. Alij ex quotidianis defectibus semet humiliant, & vilissimos existimant. Plerique ex accidentibus rētionibus morbisque & lapsibus, gratiarum matrem sibi familiarissimam fecerunt. Sunt item nonnulli qui tamen an modo quoque supersint, dicere non possunt: qui ex ipsis Dei muneribus, quātumlibet in eis profecerint, semetipsos humiliant, seq; indignos esse huiusmodi diuitijs existimāt, sicq; afficiūtur, tāquā debitis suis quotidie adijciāt. Quoties aliquē vel audieris vel videris infra paucos annos altissimam tranquillitatem acquisisse, noli hunc existimare aliam quā hanc beatam celerēq; viam pedibus ambulasse. Sacra est biga charitas atque humilitas: quippe illa exaltat, hæc exaltatos ne vnquā decidant, continet. Ibidem.

Chrysof. Hoc verè magnū & mirabile est, quia is qui verè magnus est, nihil de se magnum sentit, aut loquitur, sed omnium se vltimum iudicat, & salutē de sola misericordia Dei sperat. Chryf. de cōpūct.

Sicut aurum vestēque pretiosam cū in publico ponemus plurimos ad insidias prouocamus: si vero ea recōdamus, in tuto seruamus: sic sunt etiā diuitiæ virtutū; si eas in memoria quasi venales assiduē reportemus, armamus hostē, irritamus inimicū &c. Quando aliqua bona fecerimus, habemus Dominū debitorem: quando vero nihil nos arbitramur operatos, amplius etiā de tali meremur affectu, quā propter opera ipsa quæ operati sumus. Ita virtutū omnium merita bonū humilitatis exuperat: nam & nos quoque famulos eos magis complectimur, qui cum omnia peregerint, nihil se tamē fecisse arbitrātur. Idē super Math. homil. 3. oper. perfect.

T. Liuius. Triumphus repudiatus omni triumpho est clarior. T. Liui.

COLLE. ¶ Quauis verū sit quod Apostolus ait: nos autē non spiritū huius mundi accepimus. s. p. q. e. D. è. vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: sæpe tamen Dñs electos suos propter humilitatis custodiam dona sua latere vult, ne magnitudine donorum extollantur. Sic Moyses ignorabat faciem suam splendidam esse.

Ignis diu conseruatur in cinere, charitas vero in humilitate, quæ vt aliarum virtutum ita charitatis custodia est. Caterum sicut

sicut ventus cinerem spargit, quo sparso ignis cito extinguitur: ita si superbiæ ventus humilitatem abigat charitatis ignis facile interibit.

Quanto maior es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam & hominibus: quia magna potentia Dei solius & ab humilibus honoratur. Prouidendum tamen est, vt humilitati modus & prudentia iungatur, ne nimia humilitas ac nostri diffidētia eò deueniat vt facile quoruncumque dictis arecto sensu deiiciamur. Propter hoc enim scriptum est: Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Esse autem veram & falsam humilitatem ostendit Eccli. his verbis: Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo: & est iustus qui se nimium submittit à multa humilitate. *Eccli. 3.*

Mira humilitatis potentia quæ dum se prosternit, altissimū superat. Sic Achab Rex humiliatus iram Domini aduersum se concitāt (vt ita dixerim) temperauit. De quo Dominus ad Heliam. Vidisti ait Achab humiliatū coram me. 3. Reg. 21. Non ignorabat hanc cœlestē philosophiā ille qui ait, Custodiens paruulos Dominus, h. s. & l. m. Est enim vel maxime propriū generosi animi subiectis parcere atque prostratis. Sic fulasen dura & sibi obsistentia diruit, blanda vero & sponte cedentia non lædit. Sic Deus & c. Leo quoq; generosum animal prostratis parcat & sceminis ac precipue paruulis, nisi tamen esuriant.

Per scalam Iacob humilitatem designari ait Bernar. Hæc enim scala cū altera sui parte terrā cōtingit, Deūque sibi innixū habet. Sic igitur humilitas quo se profundius deiicit eo altius surgit.

Quam sit humilitas Deo grata, declarat sponsa in Cant. cū ait, cū esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suum. Nardi nomine fere intelligunt omnes humilitatis virtutem. Nardus enim fructex est humilis, & aspectu deformis, siue ramos eius siue radicem spectes. Ex cuius tamen folijs & spicis duplex vnguentum conficitur: alterum foliatum, alterum spicatum: quod est multo pretiosius: quale erat, quod supra recumbentis Domini caput Maria effudit. Quæ quidem res satis naturam explicat humilitatis: quæ cum externa specie abiecta sit, & in infimo loco iacere videatur, cœlestem tamē regem in accubitu suo supra Cherubin & Seraphim sedentem, mira suauitatis suæ fragrantia & oble

Stat & placat : & ad ima in summo cœlo sedentem inclinatur. Vnde est illud August. O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt fedestua. Hinc illud Isai. 57. Hæc dicit sublimis & excelsus, habitans æternitatem, & sanctum nomen eius : & cum humili & contrito spiritu &c. Huc pertinet & illud eiusdem, Cœlum mihi sedes est &c. Vide locum. Isai. 66. ¶ Quod si curtam grata hæc virtus Deo sit, ac tantoperè in sacris litteris commendetur inquiras : multæ sunt causæ : sed illa imprimis, quod mentem hominis tractabilem, & ad omnem virtutis formam maximè idoneam facit. Sicut enim abiectissimus seruus, qui vilitatis suæ conscius est, nullum Domini sui imperium recusare audet, sed ad omnia præsto est : ita quicumque verè humilis est &c. Vnde quemadmodum prima curæ eius qui vel ceram vel ferrum in varias figuras transformare cupit, in eo ponitur, vt hanc materiam emolliat, ita quicumque mores suos ad Euangelicæ vitæ normam formare cupit, hoc primum curare debet, vt animum suum humilitatis virtute molliat, quo ita facile se Deo ac maioribus suis subijcere, & in omnem virtutis habitum transformari valeat.

Simil.

Sponsus ille cœlestis in libro Cantorum se ipsum liliū conuallium, non montium, aut collium esse appellat : quoniam is superbas à se mentes repellens, in cordibus humilium tanquam in ima valle nascitur. Liliū autem appellatur, quod puritatis suæ candore & odore mirè horum mentes afficit.

Cum feceritis quæ præcepta sunt vobis dicite, Serui inutiles sumus : quod debuimus facere fecimus. Huiusmodi autem seruitutem non pharisaica iactatione, sed cum humili corde coniunctam, esse Deo gratissimam, declarat Sponsus in Canti. cum ait, descendisse se in hortum nucum, vt videret poma conuallium. Pomorum autem nomine bona opera, conuallium autem humilitatem designari notissimum est. Hæc ergo pietatis opera in conualle humilitatis orta, nõ dubium quin gratissima Deo sint. Quarta porrò humilitas erat beati Martyris Cypriani : qui cum martyrij coronam expectaret, diem tamen iudicij formidans orabat, Cui monti dicturus illo die sum Domine, vt cadat super me ? Sic igitur vir sanctus elationem animi quæ ex hac tâta gloria suboriri poterat, comprimerebat.

Factum

Factum est, ait Moses vespere & mane dies primus. His diebus diuina opera distinguuntur, qui à vespere incipientes, in mane terminantur. Et quidem vespere finem, mane autem initium significat. Dies ergo seruatorum Dei à vespere incipit, & in mane terminatur : quia cum consumauerit homo, non se iam comprehendisse, sed tunc se putet incipere. Quicumque igitur ait Apost. perfecti sumus, hoc sentiamus. Quàm sit autem hoc difficile, Ricardus declarat his verbis, Valde siquidem est rarum, & valde paucorum magna agere, nec se magnum reputare : multis præminere, & neminem despiciere. Vnde vasa misericordiæ cum incipiunt de suis meritis intumescere, pia dispensatione cadere permittuntur, vt discant humiliter sapere, & de sua infirmitate vera sentire. Hoc autem illa verba Iob. 28. innuunt, Qui ponit ventis pondus, & appendit aquas in mensura. Ventis autem pondus addere est, celestibus hominibus ac sublimibus humilitatis in se causas adhibere. Sic Paulo datur stimulus carnis suæ.

Cognitio sui.

Iste in hac vita iustorum labor est vt semetipsum inueniant, & Gregor. inuenientes, flendo, & corrigendo ad meliora perducant. Gregor. mor. lib. 10. c. 22.

Dominum tanto quis securius expectat, quanto quotidie vitam suam suspectus examinat. Greg. in mor.

Electi intra sinum cordis aduersum se quicquid se impugnat, enumerant : ibi ante oculos suos omne quod defleant, coaceruat : ibi quicquid per iram districti iudicis discerni possit intuentur : ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam consciëntia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor ex cruciat. Greg. vbi supra.

Qui ad virtutem contendunt, cum alienas culpas audiunt, mox ad proprias cor reducunt : & tanto rectius sua diiudicant, quanto verius aliena deplorat. Verus namque humilis continuo sua prospicit delicta. Greg. in mor. lib. 3. c. 24.

Fidelis quisque quia cogitationes suas in iudicio subtiliter examinadas cognoscit : ante iudicium vehementer examinat : vt iudex

Rr 4

coveniat

eo veniat trāquillus, quo reatū punitū inuenerit. Seuerius enim iudicat, quem videt sibi mollius parcere. Greg. lib. 4. Mor. cap. 7.

Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tanquā aliū attendit. Greg. vbi sup. lib. 5. cap. 1.

Super illud, Consumetur velut à tinea, &c. Tinea damnum facit, non sonitum. Ita iniqui quia damna sua considerare negligunt integritatem quasi nescientes perdunt. Greg. vbi sup. cap. 28.

Quidam innocentes se non suis actibus, sed alienis criminibus volunt. Greg. lib. 8. Mor. cap. 27.

Multa in occulto mala facientes, pro bonis quæ patenter laudantur, ab occultis malis oculos auertunt: talesque se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Ideo bona in iudicio numerant, domine in nomine tuo &c. Greg. vbi sup. c. 32. Sæpe quod Dei gratia putatur est ira: quod ira gratia. Vide locum super illud, Si venerit ad me &c. Greg. lib. 9. cap. 11.

Tanto quisque patientius ferrū medici tolerat, quanto putridū conspicit esse quod secat. Greg. lib. 10. cap. 8.

Quia homines non perpendunt quo tendunt, nesciunt quid sunt: iusti aliquando coram alijs se ipsos dijudicāt, vt ad hoc alios inducant: aliquando bona opera ostendunt, vt cæteri erubescant. Greg. lib. 10. cap. 19. Mor.

Qui plenissime appetit intelligere qualis est, talis nimirum debet conspiciere qualis non est: vt ex bonorum forma metiatur ipse, quanto deserto bono deformis est. Lucem nāque debet conspiciere, qui vult de tenebris iudicare. Lumē intelligentiæ humilitas aperit superbia abscondit. Greg. in Mor.

Sancti tanto se subtilius cōstringunt, quanto à Deo districtius consideratur: vt tanto ipsi fiant irreprehensibiles, quanto se sine cessatione reprehendunt. Nec tamen securos se putant, quia ab illo se videri considerant, qui in eis etiam illa videt, quæ ipsi videre non valent. Greg. 21. Mor. cap. 5.

Habet hoc humana infirmitas, vt plus intueri sibi libeat, quod ei in se placet, quam quod displicet. Greg. 22. Mor. cap. 6.

August.

De illecebra odorum non satago nimis: cum absunt, non requiro: cum adsunt non respuo, paratus etiā eis semper carere. Ita mihi videor, forsitan fallor. Sunt enim & istæ plangendę tenebræ, in quibus me latet facultas mea, quæ in me est, vt animus meus de

Yiri-

viribus suis ipse se interrogans non facile sibi credendum existimet, quia & quod inest plerumque occultum est nisi experientia manifestetur. Et nemo securus esse debet in ista vita quæ tota tentatio nominatur: vt qui fieri potuit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore deterior. Vna spes, vna fiducia, vna fida promissio misericordia tua. Aug. confes. lib. 10.

Nihil est quod sic quisque cogitare debeat, nisi vt in semetipsum oculos conuertat se discat, se discutiatur, se inspiciatur, se quærat, & se inueniat & quod displicet, necet, & quod placet, optet, & plantet. Idem de verb. Domini.

Magis cogitare debetis quid nobis desit, quàm quid vobis adsit. Quod habes caue ne perdas: quod nondum habes supplica vt habeas. In quantis sis minor, est cōsiderandum, nō in quantis sis maior. Si enim cogitas quantum præcessisti alterum, time tumore: si vero cogitas quātū tibi deest, ingemiscis, curuaris: si humilis eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non laberis. Idem sup. Math. ferm. 59.

Laudabilior est animus cui nota est infirmitas propria, quam qui ea non respecta, mœnia mundi, vias syderum, fundamenta terrarum & fastigia cœlorum scrutatur. Idem in proem. 9. de Trini.

Hæc tota scientia hominis, scire quare ipse nihil est per se, & quoniam quicquid est, ex Deo est, & propter Deum est. Idem sup. Psal. 70.

Tu autem Domine inter verba Potitiani duorum nobilium cōuersionem referentis, retorquebas me ad me ipsum, auferens me à dorso meo, vbi me posueram dum nollem me attendere & constituebas me ante faciem meam, vt viderem quā turpis essem, quā distortus & sordidus, maculosus & vlcerosus. Aug. confes. lib. 8.

Orans quidam sanctus: Deus, inquit, nouerim me, nouerim te. Breuis oratio, sed fidelis. Hæc est enim vera philosophia, & vtraque cognitio prorsus necessaria ad salutem: ex priori siquidem timor concipitur & humilitas, ex posteriore spes & charitas generatur. Bernar. in sermone.

Vt te ipsum semper aspicias ab omnibus oculos auerte. Idem in epist.

Babyloniourum manifesta sunt peccata præcedentia ad iudiciū & non egent scrutinio & supplicio: mea autē qui videor monachus

Rr 5 chus

Bern.

chus & Hierosolymita, peccata certe occulta sunt, nomine & habitu monachali obumbrata: & ideo necesse erit subtili ea inuestigare discussione. Idē super illo, scrutabor Hierusalem in lucernis.

Te interroga de te. Alius vero dixit, Ne te quæsieris extra. Idē.

Generalis est humano generi miseria triplex si diligenter aduertimus: Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendū. Si discernere volumus inter bonū & malū decipimur: si tentamus facere bonū, deficimus: si conamur resistere malo deijcitur & superamur. Idem serm. 8.

Homo natus de muliere breui viuē tempore &c. In fordibus generamur, in tenebris cōfouemur, in doloribus parturimur, ante exitū miseras onoramus matres, in exitu more vipereo lacramus: mirū quod ipsi nō lacramur: primā vocē ploratus edimus: merito quidē vt potē vallē plorationis ingressi, vt nobis illud sancti Iob ex omni parte possit aptari, Multis repletur miserijs: mul-
tis & multiplicibus inquā miserijs corporis, miserijs cordis, miserijs: dum dormit, miserijs dū vigilat, miserijs quocumq; se vertit. Idem in serm.

Considerāti tibi quid sis, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis: homo dolens quod homo sit, erubescens quod nudus sit, plorans quod natus sit, murmurās quod sit homo natus ad laborē, nō ad amorē: Homo natus de muliere: & hoc cū reatu, breui viuens tempore, ideo cum metu repletur multis miserijs, & propterea cū fletu. Verē multis quia corporis & animæ simul. Idem ibidem.

Innocēt.

Quare de vulua egressus sum, vt viderē laborē & dolorē, & cōfumerētur in cōfusione dies mei? Si talia locutus est de se ille quē Deus sanctificauit in vtero, qualia loquar de me, quē mater mea genuit in peccato? Innocēt. de vilit. condit. hum.

Formatus est homo de puluere, de luto, de cinere, quodque vilius est, de spurcissimō spermate cōceptus in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, quodq; deterius est in labe peccati, natus ad laborē, timorē, dolorē: quodq; miserius est, ad mortē. Agit praua quibus offendit Deū, offendit proximū, offendit seipsum. Agit turpia, quibus polluit famā, polluit personā, polluit cōscientiā. Agit vana quibus negligit seria, negligit vilia, negligit necessaria. Fit cibus ignis, qui semper ardet, & vrit inextinguibilis
esca

esca vermis qui semper rodit & comedit immortalis, massa putredinis quæ semper foetet & foetet horribilis. Idem ibidem.

Ipsi nos metipfos quotidie castigemus, ipsi nobiscum rationē de quotidiana cōuersatione faciamus: alloquatur se in secretis cordis vnaquæque anima & dicat: videamus si hanc diem sine peccato, sine inuidia, sine obreftatione, sine murmuratione trāsegi: videamus si hodie aliquid ad profectum meum quod ad ædificationem aliorum pertinet, operatus sum: puto quod hodie mentitus sum, peieravi, ira vel cōcupiscentia victus sum, nec alicui benefeci, nec pro timore æternæ mortis ingemui. Quis mihi reddet hanc diem, quam in vanis rebus perdidit, quā in cogitationibus nō xijs pessimisque cōsumpsi. Euf. Emiss. hom. 1. de Epipha.

Nihil aliud est caro, cū qua tāta est societas, nisi spuma caro facta, fragili decore vestita. Sederit quādoq; cadaver miserū & putridū, & cibus vermī. Si diligēter cōsideres quid per os, & nares, & ceteros corporis meatus egrediatur, vilis sterquiliniū nūquā vidiſti: Si singulas eius miseras enumerare velis, quam sit onerata peccatis, irretitavijs, pruriēs cōcupiscētijs, occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malū, & in omne vitii procliuis, plena cōfusione & ignominia inuenies. Hugo de Claust. ani.

Frustra cordis oculū erigit ad videndū Deum, qui nondū idoneus est ad videndū se ipsum. Prius enim est, vt cognoscas inuisibilia spiritus tui, quā polsis esse idoneus ad cognoscendū inuisibilia Dei: & si nō potes cognoscere te, nō præsumas apprehēdere ea quæ sunt supra te. Præcipuū & principale speculū ad videndum Deū, animus rationalis intuens se ipsum. Idem lib. 3. de Ani.

Melior es, si te ipsum cognoscas, quā si te neglecto cursus syderū, vires herbarū, cōplexiones hominū, naturas animalū, cœlestiū omniū & terrestrium scientiā haberes. Multi enim multa sciunt, & se ipsos nesciūt: cū tamen summa philosophia sit, cognitio sui. Idem lib. 1. de Ani.

Ad id quod natura aptū est, trahimus vnūquodque animal: hominē, qui planta est cœlestis, natus ad cœli cōtemplationē, ad hortamur ad Dei cognitionē: id quod est eius propriū, eximiū, & peculiare. Terram cole, si es agricola: sed cognosce Deum: & nauiga, sed cœlestē assumēs gubernatorē. Clē. Ale. in adhor. ad Gētes. Eū vero (ait Climacus, narrās quæ viderat in quodā monasterio) qui
Clim.

Euseb.
Emiss.

Hugo.

Clem.
Alex.

Clim.
qui

qui parandę fratribus refectioni pręerat: cū curiosus inquirerem hoc facere animaduerti. Cum ad eius latus appensum cingulo breuen libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitationes suas in eo notare, hasque omnes pastori annuntiare solitum. Non solū autem illū, sed & alios quam plures id facere ibidē comperi: erat enim id (vt comperi) Patris sancti mandatum. Clim.

Optimus ille trapezita est, qui quotidie vespere lucrum ac detrimentum omnino computat: quod scire manifestius non potest nisi horis singulis in tabulis omnia denotet. Nam cum calculi horis singulis ponuntur, totius diei ratio post modum clarius agnoscitur. Idem.

Chrys. Quando accubueris super stratum tuum, & neminem infestum pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicē, conscientia tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Chrysostr. in serm.

Hera. Heraclitus adhuc iuuenis omnium sapientissimus fuit: quoniam sciebat se nihil esse.

Socrates. Socrates existimabat, nihil se scire, pręter hoc vnum quod nihil sciret, reliquos vero ne hoc quidem scire.

Idem. Qui valde febricitant, appetitum & robur amittunt: qui vero principum aulas inhabitant, mentem & bonos mores perdere solent, nisi frequenter animo reperant hoc dictū, Nosce te ipsum.

Diogen. Diogenes interrogatus, quid esset difficillimum, Nosse se ipsum, inquit. Multa enim propter amorem sui sibi quemque sumere solitum. Dioge.

Cato. Cum quis te laudat, iudex tuus esse memento: Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Cicer. Suum cuique pulchrum est: adhuc neminem cognoui Poetam, qui sibi optimus non videretur. Sic res habet, te tua, me delectant mea. Cicero. 2. Tuscul.

Nemo vnquam neque poeta, nec orator fuit, qui quemquam meliorem quam se arbitraretur. Idem. lib. 5. Famil.

Vt medici causa morbi inuenta, curationem esse inuentam putant: sic nos ægritudinis causa reperta, medendi quoque facultatē reperiemus. Idem. 2. Tuscul.

COLLE. Cogitationem sui totius Christianę philosophię atque adeo totius

totius virtutis fundamentum esse notius est, quam vt longa oratione probari debeat. Quamobrem in hanc pręcipue curā Christianus homo incumbere debet, vt se ipsum intus & in cute (quod aiunt) cognoscat. Neque tantum reges de nouarum insularum nouique orbis inuentione lætari debent; quantum pius homo cum aliquid in moribus & ingenio suo deprehendit, quod ante non agnoscebat, siue id bonum sit, vt Deo gratus existat, siue malum, vt medicamentis opportunē adhibitis, grauius illud serpere non sinant. ¶ Ad hoc autem illud in primis curandum, ne se homo aliorum iudicijs & opinione æstimet, quę frequentissime cœca est. Vnde est illud, Ne te quęsieris extra: Et illud, Plus alijs de te, quā tu tibi credere noli. Et Apostolis prohibet ne in alijs gloriemur, nec aliorum nos comparatione metiamur, sed comparantes nosmetipsos nobis. ¶ Cauendum etiam ne se homo talem iudicet, qualem aliquando vel oblata aliqua noua raraque occasione, vel afflatu aliquo diuino adiutus forte se deprehendit. Non enim fluminum magnitudinem ex aqua, quę alluione aliqua superueniēte exundat, æstimare solemus: id enim non perpetuum sed rarum & insuetum est. Quod multi non aduertentes, seque de illa occasione metientes, longe plus sibi tribuunt, quā habent. ¶ Itā quod se quisquā vel ex nobilitate vel ex opibus, amicis, aut pręceptoribus quibus operam dedit, vel ex gratia principum, vel studijs litterarum, vel ex dignitate status metiri velit, stultissimum est. Status enim dignitas non efficit hominem meliorem, sed exigit. Ad hanc vero cognitionem plurimum refert, vt affectuum suorum vim & naturam homo exploratam ac perfectam habeat: his enim fere humana vita regitur. Sunt enim qui vehementiores affectus, sunt qui moderatos & mediocres, sunt qui remissos atque languidos habeant. Refert autem ægrum siti laborantem intelligere, an sitis ista vera an falsa sit: hoc est, an ex humore noxio, an ex defectu humidi & frigidi oriatur. In hoc enim casu bibere, salutare: in illo vero noxium est. Ita ergo refert, vt cum vehemēti aliquo desiderio urgemur, an ea vis affectus ex ingenio & morbo nostro an ex vera indigentia proficiatur.

Quam sit difficile seipsum perfecte cognoscere, non obscure Eccli. significauit, cum de ipso Deo loquens, ait, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Abyssus autem nomine (quę solis Dei oculis patet)

patet) huius cognitionis difficultatem subindicauit. Sicut enim cū alibi dixit, vinum & mulieres apostatate faciunt sapientes, periculum consuetudinis fœminarum designauit (quæ instar vini mentē etiam sapientibus eripiunt, & insanire faciunt) ita modo cum cor hominis abysso comparat (quæ solis Dei oculis peruia est) quàm fit eius rei cognitio difficilis ostendit. Idem etiam ipse Dominus Hiere. 17. explicauit, cum dixit, Præuū est cor hominis & inscrutabile, & quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes. Hanc autem cordis humani prauitatem ex originis peccato prouenientem, non video qua similitudine commodius explicare valeam, quàm si illud velut chaos illum esse dicam, qui à Poetis fingitur rerum omnium conditarum congesta & confusa semina in se vno habuisse. Quod etsi falsum est, exemplo tamen nobis erit, vt intelligamus, cor nostrum post peccatum, velut huiusmodi chaos esse, in quo non omnium quidem rerum, sed omnium perturbationum ac vitiorum semina dicimus esse: passimque subpullulare, nosque ad mala omnia incitare, Vnde est illud Gene. 9. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Et Apost. Rom. 7. Scio inquit, quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonū. Immodicus autē amor quo se quisque amat, non minus in hoc iudicio, quàm Iudex alteri parti amicus, suspectus homini esse debet. Hic enim ferē est, qui nos in nostri ipsorum cognitione sæpe decipit.

A Domino diriguntur gressus viri. Quis autem hominum intelligere potest viam suam? Hinc illa sententia non semel in Prouerbis reperita. Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem. Item illa, Omnis via viri recta sibi videtur, appēdit autem corda Dominus. Inter quatuor autem genera hominū quæ Salomon detestatur, hoc vnū est, Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen nō est lota à sordibus suis. Talis erat ille, cui Dominus in Apoc. ait, Dicis quia diues sum & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, pauper, & cæcus, & nudus. Talis etiam erat Pharisæus ille, qui in oratione sua dicebat: Deus gratias ago tibi quia nō sum sicut cæteri hominū & c. Vides ergo quā difficile sit seipsum agnoscere, quādo tam multi in hac parte decepti sunt?

Examen vitæ suæ morumque suorum studiumque profectus illis verbis commendatur: Considerauit semitas domus suæ, & panem

panem otiosam non comedit: hoc est, gratiam Dei & diuini spiritus auxilia atque solatia non accepit frustra: sed ijs ad salutem diligenter vsus fuit: indignum ratus, creditum à Domino talentum ligare, & in terram defodere.

Pro eo quod nos legimus, Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Hiero. ex Hebr. vertit, Vt numeretur dies nostri, sic ostende, & veniemus corde sapienti. Alius autem vertit, Enumerare dies nostros, ad hunc modū tu nos doce: & offeremus cor sapientiæ. Quoniam in hoc Psal. 89. de miserijs, breuitate, & inanitate vitæ nostræ egerat, fructum deinde huius cognitionis commemorat qui est illud implere quod oraculo proditum fuisse veteres crediderunt, nempe. Nosce teipsum. Quod quia difficile est homini, petit à Deo vt hoc modo seipsum cognoscat, diesque suos ita enumeret: quo fiet vt veram sapientiam assequatur. Vera namque & salutaris sapientia in cognitione sui sita est. Facile enim ex cognitione sui peruenitur ad cognitionem Dei, cum effectus omnis ducat in cognitionem suæ causæ.

Vbi nos legimus, proba me Deus, & tenta me, alij verterunt, Scrutare me Deus, & cognosce cor meum: explora me, & cognosce semitas meas. Itaque quauis paulo ante affirmarat se pietatis studiosissimū esse, tamen cōsiderans quāta latebræ sint in animis nostris, veretur ne quid fuci & doli insit in spiritu suo. Ideoque ait, Fac quæso Dñe periculū innocentia: meæ: atque vt aurum & argentum igne perpiciantur: sic tu intimos sensus & cogitationes animi mei diligenter explora, & vide num ego imprudens de recto vitæ curriculo deflectā. Ex his autē verbis patet, quæ sit tentationum ac tribulationum utilitas: quia videlicet nemo vires suas in pace cognoscit. Patet autem quam sit difficilis sui ipsius cognitio: quando vir sanctus tamen nullius mali sibi conscius, explorari tamen vult innocentiam suam: cui non satis fidebat.

Hac autem sui ipsius cognitio eò præcipue dirigitur, vt homo latentia in corde suo vitiorum germina agnoscat, vt hac cognitione & humilitatis virtutem foueat, & sibi à seipso, & ab ea quæ dormit in sinu suo, hoc est à carne sua sollicitè caueat. Cuius malitiam appositifsimam similitudine Ecclesiasti designauit cum ait, *Eccl. 12.* Non credas inimico tuo in æternum: Sicut enim eramentum eruginat nequitia illius. Inimici autem nomine carnem nostram intelligit,

intelligit, quæ inter tres animæ nostræ hostes tanto est atrocior, quanto familiarior ac vicinior: cuius cupiditatibus & suggestionibus nullo modo fidendum est. Quam eius malitiam describit, cum illam eramento comparat. Vt enim æs & ferrum nisi tractetur, sponte sua ferruginem generat, qua seipsum corrumpit, ita caro nostra originis peccato infecta, variarum cupiditatum & vitiorum ferruginem profert. Quo fit vt etiam si externus tentator & hostis desit, ipsa sibi ad perniciem nostram pro tentatore sit. Quid ergo magis miserandum, quid magis timendum, quàm talem intra nos hostem circumferre? De quo Salomon ait, Et si submiserit vocem suam, ne credas ei: quoniam septem nequitie sunt in corde eius.

Prov. 26.

Quantum vero homini sui ipsius ignoratio noceat, declarant illa Sponsi verba ad Sponsam, Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post &c. Minatur enim his verbis Sponsus cœlestium donorum, atque deliciarum spiritualium amissionem: quo futurum sit, vt his Sponsa destituta, hædos suos, hoc est, carnales affectus & cupiditates suas ibi pascat, vbi carnales homines affectus suos pascere solent, nempe in bonis terrenis & caducis. Neque enim cœlestibus donis dignus est, qui vel ingratus, datoris ex donis non agnoscit, vel elatus eis abutitur ad superbiam. Vnde est illud Eccle. 6. Ne extollaris in cogitatione tua veluti taurus, ne forte elidatur virtus tua.

Virtutis atque adeo cuiusque habitus diuturna consuetudine acquisiti est, promptè & delectabiliter operari. Vnde de viro iusto dicitur, Gaudium est iusto facere iustitiam. Sic David, In via, inquit, testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus diuitijs. Qui vero reluctante adhuc carne, virtutis opera exequitur, is quidem, non virtutem, sed continentiam assecutus esse dicitur: quæ infra veræ virtutis gradum posita est: cuius est promptè & delectabiliter (vt diximus) operari. Hac ergo mensura se quisque metiarur, & intelliget, tantum ei à vera virtute, quantum ab hac promptitudine & voluptate operandi deesse. Ex qua consideratione colligi potest, quàm rara sit in terris virtus, quamque pauci sunt, qui ad hanc veræ virtutis laudem, peruenerint.

Fac bonitatem, & inhabita terram, & pascaris in diuitijs eius. Origenes super hoc verbo, Quam, inquit, terram inhabitare nos iubet

iubet si bonitatem fecerimus? Vtique si de ista terra loqueretur quæ inhabitamus, & qui faciunt bonitatem & qui non faciunt habitant eam. Sed videamus ne forte illam dicat terram de qua scriptum est quia semen aliud cecidit in terram bonam, & attulit fructum centupl. &c. Hanc ergo iubemur inhabitare, hoc est non longius euagari, non ultra citraque discurrere: sed habitare & consistere intra animæ nostræ terminos, & considerare eam diligenter, & effici eius agricolas, & excolere terram quæ intra nos est, nostræ animæ nouare noualia, & non serere super spinas &c. Et sic erit quod sequitur, Pascaris in diuitijs eius. Hæc ille. Diuitiæ autem & gloria nostra est testimonium conscientie nostræ.

Quoniam magnum ad veram sui ipsius cognitionem impedimentum amor sui est, ideo Natham Propheta sub alienæ personæ nomine Dauidis flagitium ei proposuit, vt facile damnaret in alio quod in se hoc amore obcæcatus, minus forsitan damnasset. Simili quoque figura mulier Thecuius vsa est, vt Dauidis animam ad ignoscendum Absaloni inclinaret: vt videlicet quæ sententiam in aliena causa tulisset, in qua ab hoc affectu immunis erat, eadem in propria ferret, in qua hoc affectu impediatur. His exemplis vir prudens facile intelligit quam sit difficilis perfecta sui ipsius cognitio propter proprii amoris mentem obcæcantis impedimentum: quod declarauit in oratione sua Salomon cum ait, Tu solus nosti cor omnium filiorum hominum. Vnde Paulus, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Huc pertinet & illud, spirituum ponderator est Deus. Et illud, scrutans corda & renes Deus. Et, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Iunxit abyssum cordi, vt vtriusque profunditatem designaret. Item, Præuatum est cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor & probans renes. Emphasim quoque habent illa verba. Et quia nõ opus erat vt quis ei testimonium præberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. Nemo ergo inter homines sibi arroget quod proprium Dei, nisi eius fuerit beneficio ad hoc eruditus.

Amor sui.

Nemo potest mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Greg. in Mor. lib. 8. cap. 28.

sc

Quid

Quid laboriosius quam terrenis desiderijs æstuarè? quid quietius quam nihil appetere? Ideo dicitur, *Et inuenietis requiem &c.* Greg. 18. mor. c. 27.

August. Duas ciuitates faciunt duo amores. Hierusalem facit amor Dei Babyloniam facit amor sæculi. Interroget ergo se quisque quid amet, & inueniet unde sit ciuis: & si se inuenit ciuè Babylonie, extirpet cupiditatem, plantet charitatem: si autem se inuenit ciuem Hierusalem, toleret captiuitatem, speret libertatem. *August.* super Psalm. 64.

Inhiabam honoribus, lucris, coniugio: & tu irridebas: patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates, te propitio tãtò magis, quantò minus sinebas mihi dulcescere quod non eras tu. *Aug.* Confess. lib. 6.

Duo amores, alter bonus, alter malus, alter dulcis, alter amarus, non se simul in vno capiunt peccatore. Et ideo si quis præter te aliud diligit, nõ est charitas tua Deo in eo amor dulcedinis, & dulcedo amoris, amor nõ crucians, sed delectans. *Aug.* in Medita.

Volumus vt nullæ sint concupiscentiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillant, blandiuntur, stimulant, infestant, surgere volunt, premuntur, nondum extinguuntur, quamdiu caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Idem de verb. Domini ser. 49.

Bernar. Dominus communi disciplina, communi vita, communibus studijs delectatur. Usquequò miser diuerticula captas, & consolationes propriæ voluntatis tanto labore queritas? tanto rubore medicas? Et quid faciam inquis? Ejice ancillam, & filium eius, *Bern.* in sermo.

Singularis ad omnia sua strenuus, ad communia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Idem de. 12. Grad.

Autor Anima per odium mundi & sui proficit in amorè Dei & proximi: & per contemptum temporalium & inferiorum, crescit in desiderium aternorum & superiorum. *Autor* de Spiritu & anima.

Clima. Amicus ingratus ac dolosus caro est: & si foueatur, amplius lædit. *Clim.* Grad. 9.

Maxim. Amor sui est corporis ratione carens amicitia, ex qua quidem nascitur gulositatis ratio, & inanis gloriæ cupiditas. Ex ijs autem nascitur vniuersus malorum numerus. *Maximus.*

Primus

COLLE.
¶ Primus charitatis actus est, diligere Deum: secundus, odisse peccatum: quo enim quisque amore diligit vitã, eodẽ gradu dilectionis odit mortem. Post odiũ vero peccati, cõsequenter sequitur fornicis & carnis nostræ sanctũ odiũ: quãdoquidẽ hæc peccatorum omnium semina sunt. Qui enim odit peccatũ, causas quoque peccatorũ odisse merito debet. Hoc ipsum S. Catherina Senensis, morti iam proxima dixit: Hoc omnes Sancti exẽplo suo docuerunt, qui carnẽ suã varijs modis tanquã intestinũ & perniciosum hostem semper infestati sunt.

Contra eos qui immodico sui amorẽ sibi nimium indulgent, faciunt illa Salomonis verba. Qui delicate à pueritia nutrit feruũ suum, postea sentiet eum contumacem. Diuturna enim cõsuetudo quæ à pueritia cõepit, & cum ipsa ætate adoleuit, difficillime superatur. Ideo Apostoli Dæmonem illum eijcere non potuerunt, qui ab infantia pueri corpus obsidebat.

Vehementer suspectus est regi miles, qui cum capitalibus hostibus suis vel clãdestina miscet colloquia, vel iungit amicitias: cum illi fidus maximè regi habeatur, qui eius hostibus insensissimus sit, & irrecõciliabilis eũ eis gerat inimicitias. Cum igitur caro nostra propriaque voluntas triculentissimi Dei hostes sint: qui aduersus eius scita atque decreta cõtinèter bellũ gerunt, fidelis vtique Dei seruus sempiternas eũ illis inimicitias gerere debet; & nõquã illis, nisi sola necessitatis causa obsequi: semper autẽ illis in omnibus penè rebus aduersari. Hoc autẽ typicè Dñs præcipit, qui, Numer. 25, ait, Hostes vos sentiant Madianitæ: quia & ipsi hostiliter egerunt cõtra vos, quando videlicet carnali illecebra inductos, ad sacrificia sua vocauerunt. Hoc idem ad carnem & propriam voluntatem nostram dictum esse putemus: quæ nos toties cupiditatibus suis illectos in multa scelera præcipitarunt.

Vxor quæ deserto viri thoro ad alterũ sequuta, eũ eo longo tempore versata est, si penitentia ducta ad virtutem reuersa, & elementarab eo recepta fuerit, quid fatere debet, quo viro plenè satisfaciat? Nimirũ acerbissimum aduersus adulterum illum odium præserte, quò videlicet & viro p præteritis cõmissis satisfaciat & te cutione eũ in posterũ reddat. Quò em maior aduersus illũ odiũ incidunt, hoc à simili scelere longius abent, quòd totis in hunc

Si 2 sto amore

sto amore cōflatū est. Si em̄ aliqua in re illi eā gratificari senserit, & amoris illi significationē ostēderit, suspectā fidē suā viro facit. Cū igitur caro nostra nos toties à Deo adulterari fecerit, vbi in illius gratiā misericorditer recepti sumus, quid aliud quā cōtinēter aduersus carnē hāc bellum gerere debemus, & hostili aduersus eā odio disfidere? Quia verò illā alere & sustētare præcipimur, alam̄ tātū illā (quod illi negare nō possumus obsequi tamē illi, & indulgere, & voluptate afficere, velut prodigionis cuiusdam & spiritua- lis adulterij instar esse arbitremur. Non enim molliter & amanter tractare illam cōuenit, quæ nos toties à Deo adulterare cōpulsit. Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus. Ex his verbis sic D. Bernardus breuiter argumentatur, Nihil ergo est, quod non sit propter Deum. Vnde qui esse vult sibi, non Deo, nihil esse incipit inter omnia.

Vnaquæque res naturalis habet intra se formam quæ illi dat esse, quæque velut seminarium quoddā est, omnium quæ illud esse consequuntur. Quod enim in arboribus radix, hoc in vnaquaque re naturalis forma est. Vnde sicut diuersæ radices, diuersas quoque arbores, proceritate, folijs, fructu, colore, sapore, cæterisque producunt: ita dissimiles rerum formæ dissimilima in rebus accidentia pariunt. Nunc quoniam vix aliud in mundo quam labores & peccata, hoc est, culpas & culparum vltices pœnas videmus, quærendum est, vnde hæc tanta malorum seges oriatur. Verum vtriusque mali huius facilis inuentio est. Peccatorum quippe omnium seminarium amor sui est: pœnarum verò atque dolorum voluntas propria. Quisquis enim peccat, propter commodum aliquod captandum, aut incommodum fugiendum peccat. Quod vtrumque amoris proprii est. Quisquis vero mœrore afficitur, ideo sic afficitur, quia non assequitur quod vult. Sicut enim voluptas omnis ex fructu alicuius rei vehementius appetita oritur, ita mœror omnis tunc existit, cum non est concessum potiri his rebus, quas ardentem exquirimus. Quæ cum ita sint, consequens est, ut quisquis peccata vitare velit, ad radicem lethalis huius arboris securim ponat, radice enim amoris proprii abscissa (quatenus in hac fragili carne fieri possit) rami deinceps peccatorum arescant. Simili quoque ratione, qui placidam & nullo sæculi mœrore respersam vitam degere vult, studeat quantum potuerit, propriam

à se

à se voluntatem abdicare: quod vbi fecerit, iucundissima quiete perfruetur, nihil enim habet in hoc sæculo cur dolere debeat, qui de sæculo nihil cōcupiscit. Sicut enim cœlestis patriæ fœlicitas est, bonorū omniū cōpotē fieri: ita vix velut fœlicitas quædā est, nihil ex sæculo cōcupiscere. Eiusdem enim penè fœlicitatis est, omnia possidere, & nihil ex omnibus cōcupiscere. Et illud quidē impossibile: hoc verò Deo iuuante, in manu mea positū est. Vnde Seneca, Quare (inquit) à fortuna potius impetrē ut det, quā à me ne petā? Rursusque idē, nihil interesse ait, an habeas, an nō cōcupiscas: sicut idē est, ut vel comedas & satieris, vel nō esurias. ¶ Cæterum quoniam reuera propria volūtas & amor sui (quāuis nominibus distinguatur) idē pene sint, sequitur amorē sui ut omniū peccatorū, ita etiam dolorū omniū causam esse. Sic enim diuina sapientia disposuit, ut eadē & culparū omniū & pœnarū radix & origo esset, ut quoniam, propter culpam pœna decreta est, quod parit culpam, simul pariat & pœnam. ¶ His ita constitutis, facile est intelligere quod saluator ait, Discite à me quia mitis sum, & h. c. & inuenietis requiem animabus vestris. Quia enim tota Christi doctrina in resignatione & abdicatione propriæ volūtatē posita est, hac ipsa voluntate compressa (quā laborū omniū seminarium esse diximus) quid superest, nisi ut placidam vitam laborū atque dolorum sæculi expertem agamus.

Qui cupiditatū suarū mortificationi studet, necesse est, ut ad hoc præstandū sancto cōtra se sui odio armetur. Difficulus enim cupiditates suas frenabit, & carnē suā crucifiget, qui tenerè nimium eā diligit. Cuius rei locupletissimū extat in Dauide exemplū, qui quoniam vehementer Amonē filiū primogenitū diligebat, obiurgare fœdissimū eius incestū noluit, ne quē maximè diligebat, obiurgatione contristaret. Vide quid immodicus amor faciat?

Amor terrenorum.

Qui defluere deuitat, fugiat quod defluit: ne per hoc quod amat, in hoc cogatur deuenire quod vitat. Illo enim trahitur, quo tēdit, quod tenet. Greg. 22. Mor. cap. 2. Animus mutabilia transcendens, in mūdo extra mundū est, Sanctus dū solā appetit æternitatem, infra se habet omne quod transit. Greg. 22. Mor. capit. 14.

Sf 3

Qui

Matth. 11

Qui nulla prospera appetit, nulla aduersa pertimescit. Greg. 22. mor. c. 16.

Iob. 4. Greg. super illud Iob. 4. Ad me dictū est verbū absconditū, & quasi furtiue suscepit auris mea venas furrurij eius: sic ait: Venas superni furrurij auris cordis furtiue suscipit: quia subtilitate locutionis intimæ afflata mēs & raptim & occulte cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus abscondat, interna nō penetrat. Occultatur autē vt audiatur, & audit vt occultetur: quia & subtracta visibilibus inuisibilia cōspicit, & repleta inuisibilibus, visibilia perfecte contemplantur. mor. lib. 5.

Iob. 31. Greg. super illud Iob. 31. Si expaui ad multitudinē nimiam, dicit: Magna est securitas cordis, nihil cōcupiscētię habere secularis. Nā si ad terrena adipiscēda cor inhiat, securū trāquillūque esse nullatenus potest: quia aut nō habita concupiscit vt habeat, aut adeptamēruit ne amittat: & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa: huc illucq; quasi quibusdā fluctibus voluitur: ac per modos varios rerū alternatiū mutabilitate versatur. Sin vero semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerū tēporaliū perturbatione vexatur. A cūctis quippe externis motibus eādē intētionē suā, quasi quēdā secretissimū secretum petit: ibiq; incōmutabiliter inharēns, & mutabilia cuncta trāscēdēs, ipsa iā trāquillitate quietis suę, in mūdo extra mūdū est. Excedit profecto ima omnia intētionē summorū, & cūctis rebus quas nō appetit, libertate quadā se superesse sentit: nec tēpestatem rerū tēporaliū intus sustinet, quā intuetur foris: quia terrena omnia quæ cōcupita opprimere mētē poterāt, despecta subteriacēt.

Hier. 31. Vnde bene per Prophetā dicitur. Statue tibi speculā: vt dum quisque speculatur summa superemineat infimis. Hinc etiam Abacuc dicit, Super custodiā meā stabo. Stat quippe super custodiā suam, qui per solertiā disciplinæ terrenis desiderijs nō succūbit, sed supereminet, vt dū semper stantē appetit æternitatem, infra se sit ei omne quod transit. mor. lib. 22.

Iob. 39. Greg. super illud Iob. 39. Nunquid ad præceptū tuū eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidū sibi, sic ait, Hoc loco aquilæ nomine, subtilis sanctorū intelligētia, & sublimis eorū cōtēplatio figuratur. Cū starū quippe autū visum acies aquilę superat: ita vt solis radius, fixos in se ei⁹ oculos, nulla lucis suę coruscatione reuerberās

claudat.

claudat. Ad præceptū ergo Dei eleuatur aquila, dū iussionibus diuinis obtēperās, in supernis suspēditur fidelīū vita. Quæ & in arduis nidū ponere dicitur: quia desideria terrena despiciēs, spe iam de cœlestibus nutritur. In arduis nidū ponit: quia habitationē mētis suæ in abiecta & infima cōuersatione nō construit. Videamus aquilā nidū spei sibi in arduis cōstruētē, quę ait: Nra cōuersatio in cœlestibus est. Et rursus, Qui cōresuscitauit, & cōsedere nos fecit in cœlestibus. In arduis habet nidū, quia profecto in supernis figit cōsiliū. Nō vult mētē in ima deicere, nō vult per abiectionē cōuersationis humanæ in infimis habitare. Tūc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cū se cōsedere Christo in cœlestibus testaretur: sed ibi erat, vbi ardētē iā mētē fixerat, nō illic vbi cū necessario pigra ad huc caro retinebat. Hoc nāq; esse speciale specimē electorū solet; quod sic sciūt præsentis vitæ iter carpere: vt per spei certitudinē nouerint iā se ad alta peruenisse: quatenus cūcta quæ præterfluūt, sub se esse videāt, atq; omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcēt. Hinc est em̄ quod sequēti se animæ per Prophetā Dñs dicit: Sustollā te super altitudines terræ. Quasi quædā namque inferiora terræ dāna sunt, cōtumeliæ, egēstas, abiectio: quę ipsi quoque amatores seculi, dum per late vię planiciē ambulāt, vitādo calcare nō cessant. Altitudines autē terræ sunt, lucra rerum, blādimentā subditorū, diuitiarū abundātia, honor & sublimitas dignitātū: quæ quisq; per ima adhuc desideria incedit, eō ipso alta æstimat, quod magna putat. At si semel cor in cœlestibus figitur, mōx quā abiecta sint cernitur, quæ alta videbātur. Nā sicut qui in mōtē cōscendit, eō paulatim cætera subteriacentia despicit, quod ad altiora gressum amplius tēdit: ita qui in summis intētionē figere nititur, dum annilū ipso nullā præsentis vitæ gloriā esse deprehēdit super terræ altitudines eleuat: & quā pri⁹ in imis desiderijs posit⁹ super se eredit, post ascēdēdo p̄ficiēs, sibi subesse cognoscit. mor. lib. 31.

Tota vita boni Christiani, Sactū desiderium est: tātum enim nos exercet sanctū desiderium, quātum desideria nostra amputauerimus ab amore seculi. Exinani quod implēdum est: bono implēndus es, fūndē malum. Puta quia melle te vult implere Deus: si accepto plenus es, vbi mel pones? Aug. ex tract. 4. in Epistol.

Miser eram, & miser est omnis animus vincus amicitia rerum mortalium: & dilaniatur cum eas amittit, & tūc sentis miseriam.

Sl 4

miseriam.

Philip. 3.
Ephes. 2.

Esa. 58.

August.

miseriâ, qua miser es, etiâ antequâ amittat eas. Aug. Confes. lib. 4.
Bernard. Cor meum quando futurum non curat gaudium, implicatur amore terrestrium: cumque illis inuoluitur, vanitas decipit, curiositas deducit, voluptas inficit, cupiditas afficit, luxuria inquinat, turbat iracundia, sicque miser, per multa dispergitur: quærit, nec inuenit, vbi requiescere possit. Bernar. in quodam sermo.

COLLE. ¶ Inordinatus terrenarum rerum siue creaturarum amor, omnibus fere Diaboli tentationibus & laqueis materiâ prebet. Quam obrè quisquis huic amori mortuus est, is vtique ad hanc cœlestē militiâ instructissimus est: qui vero illo tenetur vel hac solum, de causa omnium inimicorum telis tanquâ inermis & imbecilla præda patet. Quo fit vt callidus ille explorator diligenter omnes cordis nostri latebras scrutetur: & si alicuius rei amore vehemēter affectos viderit, ibi se iâ aditū ad nos inuenisse gaudet. Natura enim ita comparatū est, vt quam rē ardēter amamus, illius sitienter fœlicitatem appetamus, in fœlicitate cruciemur, pericula timeamus, & aduersus dāno afficiētem, grauiter cōmoueamur, & pro illius incolūmitate & honore decertemus, & omne studiū omnesq; curas, & cogitationes nostras in illū ponētes, à rerū cœlestiū cura & cogitatione abducamur: quia vbi amoris nostri thesaurus est, ibi tota cordis nostri cogitatio & cura est. Quia enim (vt verissime Philosophi dixerūt) qui vere amat, præter vnū amare non potest: ideo quisquis ardenti alicuius terrenæ rei amore tenetur, is à studio diuini amoris, rerūq; cœlestiū magnopere impediatur. Quâ obrè quicūque in spiritalē istā militiâ nomē dare constituit, habenas cordi suo iniiciat, neq; illud prohibito alicui terrenæ rei vehemēter affici patiat: alioqui sciat se ad quotidianū hostiū cōgressum expositū esse. ¶ Audiāt hoc parētes, qui immoderato amore filios cōplectūtur: propter quod ingentē illis dotē, aut hæreditatē supra facultatē etiâ suā parare studēt. Audiāt hoc itē materteræ, quæ frequēter ita neptibus afficiuntur, similesq; dotē congerere studēt. Quantis enim se periculis hoc studio addicunt: cū radix omnium malorum sit cupiditas? Hoc ergo primū sit, quod prouidere ante debet, quisquis se se Christo dicauit, vt ad hanc inordinati amoris crucē & abnegationē se accingat. Quod si hoc tibi difficile videtur, cōsidera nō magnū esse, si salus animæ, si regnū cœlorū hoc pretio cōparetur.

tur. Si enim ne ipsa quidē corporis salus nisi per inediā, & amaras potiones, nō acquiratur: quid mirū si nec animæ salus (quæ infinitis partibus potior est) nisi per labores non acquiratur?

Pro eo quod nos legimus, Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnū. Hiero. ex Heb. vertit, Germinauerūt impij quasi fœnū: & floruerūt oēs qui operātur iniquitatē, vt cōterātur in eternū. Qui bus verbis breuitas mūdang fœlicitatis, arefcētis fœni similitudine declaratur, quod idē Esai. 40. legimus, vnde est illud ex Iob, *Iob. 20.* Laus impiorū breuis est, & gaudiū hypocritæ ad instar pūcti: Si ascēderit vsq; ad cœlū superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quali sterquiliniū in fine perdetur &c. Iob. Misera profectio fœlicitas in qua momētaneū est quod delectat, eternū quod cruciat. Cōtra vero de iusto dicitur, iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Elegāter autē Propheta piū hominē cōparat cedro, cuius odor est iucūdisissimus, eaq; arbor nūquā putrescit, & vmbra gratissimam ministrat: quæ omnia ad hominem piū elegantè aptantur.

Mulier impletura vasa sua oleo, clausit ostium super se, & super filios. Quā fœlix illa anima, quæ ita omnia sensuū & desideriorum suorum ostia clausit, vt nihil præter spōsum suū, vel amet, vel timeat vel cupiat? Sed quā fœlicior cui clausit à foris ostiū Dominus, vt cū inundauerint aquæ multæ, ad illū non accedāt, & pereūtibus diluio cæteris, ipse nō pereat. Fœlix quæ contēnit sæculū, sed fœlicior quæ à sæculo & ipsa contēnitur, cui & mūdus crucifixus est, & ipsa mūdo. Talis autē animæ vasa omnia implētur oleo: quia mens cum omnibus viribus suis, diuinæ gratiæ vnctiōne repletur: vacuatur mundo, impletur Deo.

Crudelis cōtempitorque Dei Mēzentius, mortuorum corpora viuis iungebat, vt mortui viuos horrēdo mortis genere necarēt. Simile quidā Dæmon facere videtur, qui immodico amore voluptatibus, sordidifq; rebus homines copulare nititur, quatenus ab eis corrupti, tales efficiantur, qualia sunt ea quibus se addixerūt. Vnde est illud, Abominabiles facti sunt, sicut ea quæ dilexerunt.

Mundus, de contemptu Mundi.

¶ Vi transeūtia amplectitur, eo ipso ad decursum ducitur, quo decurrētibus implicatur. Greg. in Mor.

Transit quod extollitur, permanet quod punitur: & qui honoratur in via, in peruetione dānabitur: & quasi per amena prata ad carcerē peruenit, qui per presentis vitæ prospera ad interitum tendit. Greg. vbi sup.

Despiciendus à nobis hic mūdus foret, etiā si blādiretur, si rebus prosperis demulceret animū. At postquā tot flagellis premitur, tāta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud quā ne diligatur clamat? Greg. in Dial.

Quosdā cor ad mundū pertrahit, mūdus autē ad cor repellit. Nēpe qui bona nō assequuntur, quæ optāt. Greg. in Mor. li. c. 29.

Quia Amalechitā Dñm sequi nō valuit, dux efficitur Dauidis: quia sæpe qui cū seculo currere nō valuit sed fractus infirmitate torpuit: istum Deus inuenit, cibatur, & prædicatorem etiam facit. Greg. vbi supra.

Mali dum pro mundo tolerant, leue putant: absintio ebrii sunt. Greg. lib. 7. cap. 9.

August. Frequenter ridens æger, ploratur à sanis. Aug. in ferm.

Mundus transit & concupiscentia eius. Quid vis vtrum amare temporalia & transire cum tēpore, an Christum amare & in æternū vivere. Idem super epist. Ioan.

Ecce turbat mundus & amatur, quid si tranquillus esset? formoso quomodo hereres, qui sic amplecteris scedū flores eius quomodo colligeres, qui à spinis nō reuocas manum. Idē super psal.

Prospera huius mundi asperitatem habent verā, iucunditas falsam, certum dolorē, incertam voluptatem, durum laborē, timidā quietem, rem plenam miseræ, spem beatitudinis inanem. Idem Epist. 36.

Hierony. Difficile imo impossibile est, vt presentibus quis & futuris fruatur bonis: vt hic ventrē, ibi mentē impleat: vt de delicijs transeat ad delicias: vt in vtroque seculo primus sit: & in cælo & in terra appareat gloriosus. Hieron. in Epist.

Nāllā res lōga mortalium est, omnisque felicitas seculi, dū tenetur, amittitur. Cum enim tribulationis tēpus aduenit, omne quod præteritū est, nihil adiuuat sustententē. Hier. sup. Esai. lib. 7.

Cypria. Ad contēptū mundi hortatur Cyprianus exposita scelerū eius multitudine, vide hac de re elegātissimā ac prope diuinā Epistolā ad Donatum. Quā his verbis concludit. Vna est igitur placida &

stida tranquillitas: vna solida & firma & perpetua securitas. Si quis ab his fluctuantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundat⁹, ad cælū oculos tollit à terris, ac Deo suo mēte iā proximus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublimē videatur intra suā cōscientiā iacere gloriatur. Nihil appetere iā, nihil desiderare de seculo potest, qui seculo maior est. Quā magna felicitas est implicātis mūdi laqueis solui, in lucē immortalitatis æternæ de terrena fece purgari, videre quæ in nos prius infestantis inimici pernicies grassata sit. Plus amare cōpellimur q̄ futuri sumus, dū & scire cōceditur & dānare quod eram⁹. Nec ad hāc summā felicitatē parandā magnis laboribus opus est: gratuitū de Deo munus religiosa mēte concipitur, & facile est. Et vt spōte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber irrorat, ita se spiritus cælestis infundit. Quo hausto, sole altior, ac omni terrena potestate superior esse incipit, quod esse se credidit. Tu quæso frater tene sobriā religiosi virtutibus disciplinā. Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio. Nunc cum Deo loquere, nūc Deus tecum. Ille te præceptis suis instruat, ille disponat: Quæ ille diuitē fecerit, nemo pauperē faciet. Iā tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia fordebunt, cum scieris te magis esse excolendum, domum tibi hac esse potiorē, quam Dominus insedit templi vice, & in qua Spiritus sanctus cæpit habitare.

Nulla verior miseria, quā falsa lætitia. Bern. de lib. arbit.

Generositas sanguinis, proceritas corporis, forma elegans, iuuenilis decor, prædia, palatia, immensa supellex, insulæq; dignitatem, adde & sapiētiam mūdi: de mūdo sunt hæc: & mūdus quod suū est diligit. Sed quousq;? Non solū enim nō semper (vt qui nō semper erit) verum ne diu quidē. Diu siquidem ista in te mundus habere non poterit, & tu quidem ipsum in breui nō habiturus. Idem in epist.

Periclitatur castitas in delicijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc nequam seculo. Fugite de medio Babylonis fugite, saluate animas vestras. Ibidē.

Mundus clamat, ego deficiam. Caro clamat, ego inficiam. Diabolus clamat, ego decipiā. Christus vero dicit ego reficiam, & tamen superba mens mea magis vult sequi deficientes, quam reficientem. Idem.

Quid

quid profuit illis superbia? quid diuitiarū iactātia? mūdi potētia? vana voluptas? breuis lēticia? magna familia? mala concupiscentia post voluptatē? vbi iocus? vbi risus? vbi iactantia? vbi arrogantia? Heu de tanta lēticia, quanta tristitia? Idem lib. 2. de confide.

Prosper.

Diuitijs, & floribus, & maiorū nobilitate te iactas, de patria, & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab omnibus deferuntur te exaltas? Respice te ipsum, quia mortalis es: & quia terra es & in terrā ibis, circūspice eos qui ante te sydereis fulsere splendoribus. Vbi sunt quos ambiebant ciuiū potentatus? vbi insuperabiles oratores? vbi qui conueniētius festa disponebant? vbi equorū plendidi nutritores? vbi exercituum duces? vbi satrapæ & tyranni? Nonne omnia puluis? nonne omnia fauilla? Nonne in paucis verbis eorum vitæ memoria est? Respice sepulchra, & vide, quis seruus, quis Dominus, quis diues. Discerne si potes, victum à Rege, fortem à debili, pulchrum à deformato. Memor itaque tui esto, ne aliquando extollaris: memor autem eris, si te ipsum respexeris. Prosper in sententijs.

Euseb.

Emiff.

Exultant improbi in rebus pelsimis, & de sui perditione lætantur: similes illis qui forte fumentes exitiabiles herbarū succos, cum risu perire dicuntur. Euf. Emiff. in hom.

Chrisof.

Contemne diuitias, & eris locuples: contemne gloriā, & eris gloriosus: contemne supplicia inimicorum, & tūc eos superabis: contemne remissionem & quietem & tunc eam recipies. Chrysof. sup. epist. ad Hebr. serm. 25.

COLLE.

¶ Sicut paruuli dū sub nutricis cura sunt, nutrices ipsas, à quibus alūtur, magis amāt, quā matres, à quibus prognati sunt: vbi verò adoleuerūt, & inter matres, ac nutrices quid sit discriminis agnoscūt, multo magis matres diligūt, quibus omnia se debere intelligūt, quā nutrices, à quibus tantū aliti sunt. Ita plane homines, qui sensu, atq; iudicio paruuli sunt, magis mundū, à quo nutriuntur, quā Deum, à quo cōditi sunt, diligūt: qui autē sensu, & ratione iā in spirituales viros euaserūt, Deū magis diligūt quā mundum, cui & esse, & illa ipsa, quæ à mūdo receperūt, se debere cognoscūt. Idē simile ad amorē Dei, amorēq; parentū accommodari potest. Reuera enim parētes, si cū Deo cōferātur, nutritij magis quā parētes appellādi sunt: vnus enim pater est, qui in celo residet &c. Hoc autem

tem

tem non agnoscere, id plane est brutis stupidiorē esse. Constat enim perdicum pullos, etiā si alterius perdicis opera dū in ouis delitescunt, cōfoti, & in lucē editi sint, vbi veræ matris (quæ oua peperit) vocem audiūt, nutrice deserta, ad illam cōuolant. Quod ita esse D. Hiero. sup̄ illo Hieremiæ loco asserit, Perdix fouit, quæ non peperit: fecit diuitias, non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas.

Hier. 17

Mundanorum fœlicitas, & gloria simili est auleis pretiosis, quæ ex lana, serico, & auro contexta sunt: quorum externa facies, & pulchritudo valde ab interna dissimilis est. Hæc enim deformis, illa verò pulcherrima est. Talis ergo principum huius sæculi fœlicitas est: quæ exterius quidem nitet, & fulget, interius tamen mille curarum, ac molestiarum aculeis laceratur: quas nemo sentit, nisi qui patitur: quauis quidam adeo miseri sint, adeoque veræ fœlicitatis ignari, vt sub his sentibus esse, delicias computent.

S. Bonauentura miratur, quod cum bona mundi breuia sint, atque fragilia, semperque nos fugiant: nos tamen illa summo ardore cōsectamur. At spiritualia bona, nobilissima, & æterna sunt, seque nobis sponte offerunt, nos tamen ea fugimus, & auerfamur. Quo ergo alio argumento humanæ naturæ morbus euidentius agnosci potest?

Quærit apud Ciceronem Epicurus: Si Deus omnia nostri causa fecit, cur viperas procreauit? Ego etiam illud addo, cur muscas, culices, pulices, totque alia animalcula esse voluit: quæ nos non solum interdiu vexant, sed noctu etiam quiescere non sinunt. Ad quod merito responderi potest, si cum vita (quæ in hoc sæculo degitur) tot molestijs plena sit, adeo à nobis diligitur, quid esset, si omni acerbitate, & fele careret? Quis eam propter Christum paruifaceret? Voluit ergo Dominus vitam nostram hoc modo fœdare, vt facile nobis esset eam propter ipsum contemnere. Sicut etiam voluit filios Israel in Ægypto varijs tribulationibus ac oneribus premi, vt libenter eam deserere, & ad promissam terram cōtendere vellent.

Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Hoc vno argumento perueritatem, ac frenesim inundi agnoscere poteris. Apostoli namque imo, & Apostolorum Dominus in hoc neruos omnes intendebant. Vt homines bearent, summoque beneficio mundum

dum

dum afficerent. Quorum tanta fuit cecitas, & immanitas, vt profumina gratitudine extremis eos supplicijs, & acerbissima morte necarent: & tanquam lupi (quos improba ventris exegit rabies) in agnos læurent.

Leuissimis de causis ab officio improbos homines reuocari, testatur Salomon, cum ait: Auerſio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Hoc est, metus rerū leuissimarū (quæ sunt velut terramenta puerorū) & amor quoq; rerum leuissimarū (qualia sunt muliebria ornamenta, splendida vestes, & similia) auocant illos à virtutis, & pietatis officijs, sine quibus vita & scelicitas nostra constare non potest. Hoc est propter respueriles cœlestem vitam, tanquam pessimi rerum æstimatores negligunt. Propter quod alibi ait. Usque quò paruuli diligitis infantiam. Quæcunque enim improbi vel timent, vel concupiscunt, vere puerilia, & inania sunt. Vnde etiam alibi. Reliquite (inquit) infantiam & viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Hinc Seneca. Quid (inquit) tam necessarium, quam pretia rebus imponere? Quia enim homines in hac parte cæcutiunt, ideo pretiosissimis vilia antefecerunt: Vnde idem philosophus prudentissime sapientiã esse definiuit, Scire contemnere, & contemni. Qua voce quid potuit sublimius, aut sapientius dici?

Quam breuis sit mundi gloria, declarant illa Prophetæ verba. Vidi in piuum exaltatum, & eleuatum, sicut cedros Lybani: & transiit, & c. Itē illa, Quomodo facti sunt in desolatione? subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem, velut somnium surgentium. Quam quidē somnij similitudinem explicat Esaias his verbis. Sicut somniat esuriens, & comedit: postquam autem expergefactus fuerit, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit: sic erit multitudo gentium, quæ dimicauerunt auersus Ariel: hoc est aduersus Ecclesiam. Esai. 29. Elegantissima similitudine somni, breuitatem & inanitatem humanæ felicitatis atque potentie descripsit, si quis eam diligenter excutiat. Idem etiam illa verba ex libro Machab. declarant. Verba viri peccatoris nec inueniatis: quia gloria eius in stercore erit, & in vermes hodie extolletur, & cinis non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius peribit.

Abnega;

Magna est securitas cordis, nihil concupiscentiæ habere secularis. Nam si ad terrena concupiscenda cor inhiat, securū trāquillūque esse nullatenus potest, quia aut nō habita concupiscit, vt habeat, aut habita metuit, ne amitrat. Græ. in Mor.

Nisi quisque à semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non apropinquat: nec valet apprehendere quod supra ipsum est, qui nescit mactare quod est. Greg. in Hom.

Omnis qui vno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quē sanū habet: quia & cui terrenū desiderium iam arefactū fuerit, in solo pede amoris Dei, tota virtute se sustinet, & in ipso stat: quia pedem amoris sæculi, quem ponere in terra consueuerat, iam à terra suspensum portat. Greg. sup. Ezech.

Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Ad se venientibus Dominus præcipit, vt renūtemus nostris: quia qui ad fidem agone venimus, lucramē cōtra malignos spiritus sumimus. Nihil autē maligni spiritus in hoc mūdo possidet propriū: nudi ergo cū nudo luctari debemus. Nā si vestitus quisq; cū nudo luctatur, citius ad terrā dei jctur, quia habet vnde teneatur. Quid enim sunt terrena omnia nisi corporis indumēta? Qui ergo cōtra Diabolū ad certamē properat, vestimēta abijciat, ne succubat. Greg. in hom. 32.

Si carni quod licet, abscindim⁹, mox in spiritu quod delectat, inuenim⁹. Intentioni quippe animi si exterior euagatio clauditur, interior accessus aperitur: nā quo extra se spargi propter disciplinā mēs nō potest, eò super se intēdere per proeuctū potest: quæ & in altū crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur: & cū riuos fontis obstruimus, fluēta surgere ad superiora reuocamus. Greg. lib. 30. Mor.

Quos à cogitationib⁹ terrenis euacuat, donis cœlestib⁹ replet: & quos in finis curis exhaurit, supernis rigat fluētis. Gr. li. 18. mor. c. 22.

Greg. super illud Iob. 28. Abscondita est ab oculis omnium viuētium, sic ait: Quia qui Deū videt, vitæ funditus moritur, ne eius amore teneatur: qui enim Deū vidit, statim moritur. Quare Paulus qui Deum vidit, se crucifixū clamat. lib. Mor. 28. cap. 37.

Paulo dū oculi interni aperiuntur, clauduntur externi in cōuersione. Greg. 20. Mor. cap. 4.

Quana

Quanto quisque incipit viuere superius, tanto incipit inferius interire. Vnde Paulus. Viuo iam non ego. Greg. 24. mor. cap. 26.

August.

Amputanda sunt omnia nobis quæcûque igniti fomitis sulphurantibus flammis scatens fornax ebullientis carnis exæltuant, ne vel tenuis quædam scintilla seruata, maiora consuet incendia. Aug. de singul. cler.

Ambros.

Vince naturam diligentia, exclude corporis somnum. Naturam nobis formare non possumus, possumus diligentiam. Ambr. lib. de Ioseph.

Bernard.

Quid odit, aut quid punit Deus præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria & infernus iam non erit: in quem enim ignis ille desequiet, nisi in voluntatem propriam? Bern. in serm.

Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus subiugari potest, non exterminari. Idem super Canti.

Non est via ad regnum sine præmijs regni, nec sperare potest cœleste regnum cui neque super propria regnare membra adhuc donatur. Idem.

Euseb.

Emis.

Sublimabunt nos si fuerint infra nos (affectus videlicet nostri) de nostris etiã vitijs scalam nobis facimus, si vitia ipsa calcamus. Euseb. Emis. de Ascen. Domini hom. 1.

Si quando terræ operarius & ruris cultor agrum suum seminibus præparat, non sibi sufficere putat rudẽ campũ vomere profcidisse, & assiduo aratro duras edomuisse glebas, ac sulcis frequentibus confecisse, sed insuper studet agrum illum infœcundis germinibus emundare, noxijs euacuare ruderibus spinarum, stirpiũ fomites excussa radice conuellere, sciens terram sine purgatione mali germinis, boni feracem esse non posse ad se dictum putans illud quod ad spiritalem agricolã pertinet, Nouate vobis noualia, & nolite serere super spinas: ita & nos qui Dei agricultura effecti sumus, qui spem fructuum nostrorum non terræ credimus, sed in cœlo repositam habemus, non nobis sufficere putemus terrã corporis nostri vigiliarum exercitijs edomare, vel ieiunorum labore conficere: sed in primis mentem extirpatione vitiorum mundare conemur, circũcidere mœres, excidere passiones, eradicare superbiam, plantare humilitatẽ, effodere iram, fundare patientiam, am-

putare

putare inuidiam, inferere beneuolentiam, & huiuscemodi virtutibus agrum cordis, quasi quibusdam bonæ frugis secundare seminibus. Idem ad monach. hom. 8.

Hoc est profecto difficilimum regnandi genus, exercere iuuenem in suis sensibus principatum. Rarum omnino bonum est, Dominum triumphare de moribus, & hoc consequi in florida ætate, ad quod vix creditur cana modestia peruenire. Cassiod.

Cassio.

Christus verbum paternum solus est humanarum ægritudinum medicus, & sanctus ægrotx animæ incantator, quia videlicet sopit omnes passiones nostras. Clem. Alex. Pædag. lib. 1. cap. 2.

Clem. Alex.

Esto sicut rex in corde tuo sublimis, in humilitate residens, & risui iubens vade, & vadat: & dulci fletui veni, & veniat: seruoque atque tyranno corpori, fac hoc, & faciat. Ioa. Clim. de luct. c. 7.

Clim.

Qui corpus vicit, is etiam naturam superauit: qui vero naturam superauit, is profecto supra naturam effectus est: porro is cui id contingit modicum quid minus quam Angeli habet vt non dicam nihil? Idem Grad. 15.

Quæadmodum feras ipsas arte atque industria mitigamus & curimus, ita etiam passiones nostras quæ sunt feris omnibus truculentiores mitigemus. Si enim leonem arte reddimus mansuetum atque tractabilem, cur quæso iram & furorem quouis etiam leone sæuiorem sopire negligimus? Quam enim reperies excusationem, quæ honestum colorem, cum hominem quodammodo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine? Nam illi quidem donas aliquid habere supra naturam, tu vero nec naturales tibi affectus conseruas. Quæ vecordia est, cum naturalẽ ferarum crudelitatem in præternaturalem mansuetudinem conuertas, tuam vero mansuetudinem in contrarium nature tuæ furorem atque crudelitatem deducas? Extinguamus igitur hæc vitia. Neque enim possibile est nos vere viuere nisi hæc in nobis prius vitia moriantur: hæc nos necessario perimunt in futuro, si nos hic illa viuere patiamur. Quinimo & ante illam mortem, hic exigunt à nobis horrenda supplicia suis nos crudelitatibus exagitant. Itaque & dentes leonum, dentes earum, imo etiam sæuires. Nam leo quidẽ simulac fuerit saturatus, semesum cadauer continuo relinquit: hæc vitia nõquam satiantur, nec ab anima nostra vnquam discedunt, captum quæ hominem Diabolo continuo tra-

Chrys.

T t dunt.

dunt. Quorum certè tanta vis est, ut seruitutem quã Christo Paulus impendebat, sibi potius à suis captiuis exigant. Qui enim his cupiditatibus capti sunt, regnum & gehénam contemnunt, dum modo vitijs suis obsequantur. Nequaquam igitur Paulo de se mirabilia prædicanti fidem adhibere dubitemus, qui tâto amore flagrauit, quando diuites inueniuntur ita pecuniarum amore flagrantes, qui eadem ipsa faciunt, quæ propter Christum Paulus. Chrysost. super Matth. hom. 4. oper. perf.

Naturam atque ingenium carnis nostræ quam abnegare, cuiq; bellum inferre iubemur, miris colorib. depingit Ioan. Climacus, his verbis.

Quoniam autem more & modo meum hunc amicum (corpus videlicet) vincies dii iudicè, nescio: prius. n. quã illum vincia soluitur, & antequam dii iudicè, cū illo in gratiam redeo: & antequã puniam flector. Quomodo illũ vincam, quẽ vt amem, à natura suscipi? quomodo ab eo liberabor, cui in sæculũ colligatus sum? quomodo mecũ etiam surgentem destrua? quomodo incorruptibile ostendã, qui naturam accèpi corruptibile? quid illi rationabile persuadẽs dicã, qui per naturam mille rationibus ac persuasionibus nititur? Si. n. ipsum ieiunio vincia, rursus proximũ iudicã: trador: si & iudicare desistens hunc superẽ, elatus corde in eundẽ præcipitor: estq; cooperator & hostis, adiutor atque aduersarius, auxiliator simul & insidiator. Si foueatur, oppugnat: si affligitũr debilior fit: lasciuit per quietẽ rursusque verbera & flagella nõ sustinet. Si illũ contristem, periclitor: si feriam, per quẽ virtutes acquirã non habeo. Quid sit circa me sacramenti, quã nõ sit meã cõcretionis ratio: quomodo mihi & amicus sim & inimicus, quis videat? quis intelligat? Dic tu mihi ò cõiux mea, ò natura mea (neq; enim ab alio quam abste discere orabo) quomodo ex te inuulneratus maneã? quomodo possum naturale periculũ effugere? quãdo iam bellũ aduersum te gerere Christo pollicitus sum? quomodo tuã tyrannidẽ superẽ, ex quo vim tibi inferre delegi? Illa vero aduersus teipsam (vt ita dixerim) respondens ita dicere videbitur. Nõ tibi id loquar quod ipse non nosti: sed quod simul ambo cognouimus. Et mox. Si meã tuãque profundam infirmitatẽ penitus noueris, meas vinxisti manus. Si quẽ concupiscentiã freris, meos obligasti pedes, ne gradi in anteriora possint: si obedientiẽ collum submittas, à me disiu-

disiunctus es: si possideas humilitatem, amputasti caput meum Ioan. Clim. Gra. 15.

Optimæ sunt opes inopia cupiditatum.

Fortior est, qui se, quã qui fortissima vincit

Menia: nec virtus altius ire potest: Ouidius.

Sine sæuo animo non repurgantur vitia. Philon.

Clemes:

Ouid.

Philon.

¶ Laudare Dominum Propheta in tympano & psalterio præcipit. Membrana ex qua tympanum conficitur, ab omni prius humore exsiccari, & psalterij corda, nõ modo exsiccari, sed etiã retorqueri debent, quò sonum edant. Sic ergo cum corda & corpora nostra ab omni humore noxio & carnis affectibus (quatenus liceat) exsiccata sunt, tunc demum tympanum Domini & psalterium suauissimum efficiuntur: tunc etiam puritatem illius sacri veli imitantur, quod ex bisso retorta texebatur. Cum desinunt Sarre fieri muliebria, tunc nascitur Isaacita cum carnis nostræ affectus deficere incipiunt, gaudium spirituale in nobis generatur.

COLLE

Psal. 150.

Exod. 35.

Gen. 18.

Duplicia nobis Deus contulit beneficia, & duplicia à nobis itẽ exigat obsequia. Quædam enim sine suo labore nobis contulit, quædam cum summo cruciatu atque labore. Ideoque vt illi suo modo par pari referamus, duplicia illi obsequia debemus. Alia quidẽ suauia, qualia sunt quædam deuotionis & pietatis opera: alia vero aspera & difficilia qualia sunt patientia & abnegationis studia.

Nisi naturales insititiæ arboris rami frequenter euellantur, insititij non coalescunt: illis quippe natura mater est, istis velut nouerca. Quare summa cura carnalium affectum mortificationi incumbere debet, quisquis spiritualium affectuum surculos in animam suam germinare velit.

Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore vrbiũ. Vere. n. plus quã imperiũ vincit qui se ipsum vincit. Bis autem vincere dicitur, qui se ipsum vincit in victoria. Causa autem huius victoriẽ, Dei amor est. Sic enim de B. Paula. D. Hiero. scribit, quod amorem filiorum quos in Bethleem profectura, deserabat, maiore in Deum amore superabat. Vere enim amor sui (qui adeo, vehemẽs & naturalis est) solo Dei amore superari potest: hic enim solus illo maior est: ceteri enim sub eo sunt: frustr ergo hunc amorem sine Dei amore superare homo conatur.

Prou. 16.

Tt 2

Post

- Post concupiscentias tuas ne eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Eccli. 18. Cæterum aduersus cupiditatem, & perturbatos animæ affectus orat Eccli. his verbis: Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me: & animo irreuerenti & infrunito (hoc est effrenato & impudenti) ne tradas me. Recte dicitur, Ne tradas: videlicet tanquam tortori ac tyranno, qui me pro libidine sua, tanquam mancipio sibi tradito abutatur: quæ admodum illi de quibus Apostolus ait: tradidit eos Deus in passionem ignominie &c. Ad Rom. 1
- Eccli. 23.* Beatus qui habitat cum muliere fenestrata, & qui in lingua sua non est lapsus, & qui non seruiuit indignis se. Indignis autem seruiuit, quisquis cupiditatem suarum seruus est: hæc namque rationali creaturæ indignæ sunt, cum sint brutorum propriæ.
- Mortificationis est, vno ictu malorum omnium radicem ac seminarium abscindere. Radix enim omnium malorum est, affectibus & cupiditatibus carnis nostræ obtemperare, & iuxta illarum impulsam vitam ducere, quod proprie brutorum est. Hoc autem modo illi viuunt, de quibus dicitur, Transierunt in affectum cordis. Et illi etiam qui apud Hieremiam incircumcisi corde esse perhibentur: quique apud eundem post prauitatem cordis sui abire dicuntur. Hier. 7. Horum est illa vox, omnia quæ desiderauerunt oculi mei non negavi eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur. Huc pertinet illa Salomonis ironia, Lætare iuuenis in adolescentia tua, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorū tuorū &c. Ab huiusmodi autem homine se liberari Prophetæ postulat, cum pro eo quod nos legimus. Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente inultitias, Hierony. ex Hebr. vertit, Aduersus virū qui facit quæ cogitat. Non potuit breui absoluta hominis prauitas, & nequitia explicari. Nullū enim facinus recusat, quisquis facit, quæcunque cogitat, quæque illi suggerit libido. A quo malo longissime se abesse Iob indicat, cum ait: Si sequutus est oculus meus cor meum &c. Merito ergo laudanda
- Eccli. 18.* est mortificatio, siue sui abnegatio, cuius est huic malo resistere, & illud implere quod dicitur, Post concupiscentias tuas ne eas &c. quæ sequuntur. Item illud, Qui autem Christi sunt, carnem suam

suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Si enim inquit Apostolus secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu, facta carnis. m. v.

Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum &c. In his verbis sponsus monet sponsam, si velit amore sui sponsam incendere, necesse esse, vt ipsa vicissim omnem amorem suum in illum trāsferat: atque omnia obliuiscatur, quæ antea charissima habebat. Hæc est illa præstantissima animi affectio, hominis Christiani maxime propria, quam nostri abnegationem sui, & mortificationem carnis usurpare, ac appellare solent. De ea sponsus ipse & ipsius discipuli, præclarissima & vere diuina præcepta nobis reliquerunt.

Quisquis cupiditatem suarum (qui capitales animæ nostræ sunt hostes) mortificationi studet, magno sæpe cordis desiderio ad Dominum clamare debet, Quot sunt dies serui tui: quando facies de persequentibus me iudicium? Et illud, vsque quo Domine obliuisceris me in finem? &c. Vtique quo exaltabitur inimicus meus super me? respice &c. e. m. D. D. m. Et illud item, Miserere mei Deus quoniam conculcauit me homo, tota die bellas, t. m. Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me. Multi inquit: quia videlicet hostis noster accerrimus, est vetus homo: eius vero satellites multi sunt: nempe variz perturbationes & cupiditates animæ nostræ. Vbi vero de his hostibus victoriam nactus fuerit, meminerit se gratias Deo agere debere, & cum Propheta dicere. Letabor & exultabo in te: psallam nomini tuo altissime. Cum ceciderint inimici mei retrorsum, & corruerint, & perierint à facie tua. Psalmus item ille cuius est initium. Diligam te Domine fortitudo mea, carmen triumphale est, pro concessa à Deo de victis hostibus victoria: quare ibi copiose describit, Vnde sunt illa, In te enim eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum. Et, Deus qui præcinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meam &c. Qui docet manus meas ad prælium &c. quæ sequuntur. Cui similis est Psalmus.

Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum, &c.

Nazarei consecratio tribus potissimum in rebus constituta erat,

Rom. 8.

Psal. 44.

Psal. 17.

Psal. 143.

erat, primo ut à vino & omni re quæ inebriare posset, abstinere; Secundò ut ne super matre quidem & patre suo mortuis cõtaminarentur. Tertio ut Cæsariem nutrent, & nouacula non ascenderet super caput eorum. Primis quidem legibus mortificatio & affectuum sedatio videtur designari. Inter omnes autem affectus valde acres & vehementes sunt, erga parentes amor, & in eorum mortibus luctus. Hoc autem maximo affectu interdicto, cæteri quoque interdicti esse censentur, ubi modum exierunt. Idem etiã intelligi per vini prohibitionem videtur: immoderati enim affectus sicut & vinum mentem auferunt, & inebriant. Sed per vinum voluptuarij, per luctum vero turbulenti affectus designantur: à quibus omnibus immunis esse debet velut alterius natura alteriusque ordinis homo, qui ab humanis quodammodo exemptus, & Deo consecratus, in diuinæ naturæ consortium transijt. Per cæsariem autem siue capillos, qui à suprema & summa corporis parte procedunt (Diuus Hierony. super illo, Decalauit Dominus verticem filiarum Sion) sanctas cogitationes quæ à suprema interni hominis nostri parte, videlicet mente, oriuntur, intelligi ait. Quo admonemur præcipuum & continuum hominis Deo consecrati munus esse, diuinarum rerum contemplatione animum pascere. Duo igitur perfecti virtutis officia, nempe mortificationis & orationis, his Nazæorum legibus insinuantur: in quibus tota ferè spiritualis vitæ summa consistit.

Totam Christiani hominis vitam, si ad normam Euangelicæ perfectionis exigas, esse crucem, declarant illa Sponsæ verba, Manus meæ distilauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni sunt myrrha probatissima. His enim verbis designatur Euangelici viri vitam in myrrha, hoc est, carnis mortificatione, & maceratione esse plenissimam. Manuum quippe nomine actiones nostras significari notissimum est. Porro autem qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Itaque cum in carne multæ sint fenestrate multaque membra quæ seruiert iniquitati ad iniquitatem: in anima verò multæ cupiditates ac perturbationes quæ diuinæ legi aduersantur, omnibus his singulas cruces vir pius parare debet, ut carni hoc modo mortuus, spiritu ambulet, ac Deo viuat. Quare necesse est ut

manus

manus, digitosque myrrha plenos habeat, quo tam multa membra quæ super terram sunt mortificare possit. ¶ Ad hoc ipsum conferunt & illa Sponsæ verba, fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Vix alio nomine potuit convenientius & vitam & doctrinam Domini Saluatoris designari. Si quis enim eius vitam ab initio vsque ad finem & purissimum corpus eius, à capite ad calcem vsque collustret, quid aliud quam myrrham, hoc est, amaritudinem, laborem, ac dolorem inueniet? Ut meritò in persona eius dictum sit, Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus. In me transferunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Nec mirum si tam multa pertulit qui omnia peccata mundi in corpore suo portauit. Iam verò si quis eius doctrinam diligentius contempletur, quid aliud in ea quam myrrham, hoc est, mortificationem, abnegationem sui, crucem, luctum, famem, sitim, humilitatem, patientiam, paupertatem, nuditatem, & rerum omnium contemptum inueniet? Vnde Sponsa mirabilem eius pulchritudinem sigillatim describens, Labia, inquit, eius, lilia distillantia myrrham primam. Quibus verbis puritatem eius & doctrinæ rationem insinuauit: quæ tota, in carnis & cupiditatum omnium mortificatione sita est. Det igitur operam fidelis anima, ut hunc fasciculum inter vbera sua reponat. Quæ quidem vbera, intellectus & affectus sunt, ut hos Sponsi dolores, pio & ardenti affectu contempletur. Sic enim fiet, ut amore eius incensa illum imitari, ac illi similis fieri contendat: ut cum Apostolo dicere possit, Christo confixus sum cruci. Et illud eiusdem, Ego stigmata Domini mei in corpore meo porto. Huc etiam pertinet, quod in toto hoc Cantorum libro, quam sæpissime myrrhæ nomen sigillatim repetitur. Cum tamen aliarum virtutum, sub communi aromatum nomine vel pulueris pigmentarij, generatim mentio fiat: Vnde cum Sponsa Sponsum ad visendum hortum suum inuitasset, dicens. Veniat dilectus meus in hortum suum &c. ille ubi quod exigebatur, impleuit, hæc verba subiicit, Veni in hortum meum soror mea Sponsa, mellui myrrham meam cum aromatibus meis. Veni autem, hoc loco, præteriti temporis est, non præsentis imperatiui, ut Græca & Hebraica

Tt 4

calectio

Esai. 3.

Cant. 5.

Gala. 5.

Cant. I.

Psal. 87.

Cant. 2.

Gala. 2.

Gala. 6.

Cant. 5.

ca lectio facile ostendit. Vides autem hic, myrrhæ sigillatim mentionem fieri, qua nimirum cœlestis ille sponfus maxime capitur: quod in ea potissimum totius euangelicæ, hoc est, supernaturalis vitæ specimen, maxime eluceat.

Mortificationis necessitas qua cupiditatum nostrarum immoderantiam refecamus (quæ cordis circuncisio in literis sanctis appellatur) illis Domini verbis insinuat, Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat Quod quidem non ad tribulationes modò (quibus Deus piorum corda purgat) sed ad mortificationis quoque gratiam referendum est, qua ipsi prauas animæ affectiones refecare student. Hoc autem singulare diuinæ gratiæ opus esse declarant

Cant. 2. verba illa *Cant.* Tempus putationis aduenit. Cum enim ibidem sub verni temporis metaphora, euangelicæ gratiæ tempus atq; virtutes describeret, hanc inter eas præcipue enumerat, quæ ad euangelicæ vitæ perfectionem maxime pertinet.

Cant. 4. Quam frequenter in lib. *Cant.* myrrhæ & thuris mētio fit? certè Ecclesia ipsa, quod ad piorum cætum attinet, mons myrrhæ & collis thuris appellatur. Ibo, inquit, miki ad montē myrrhæ, & collem thuris. Myrrha autē mortificatione m, thure verò orationem significari notissimum est. Harum autem præcipue virtutū inter omnes alias mentio fit: quia cum spirituales vitæ scopus sit secundū meliorem nostri partem, nempe spiritum, Angelorum more viuere, & cœlestia semper meditari, hoc officiū oratio .i. mentis eleuatio exequitur. Cæterum quia cupiditatis nostræ, & mollis carnis educatio atque indulgentia nos in hoc spiritali studio magnopere remorantur, & ascensum impediunt, ideo mortificatio orationi comes adhibetur, quæ omnia hæc impedimēta amoueat, & abscindat, carnē ipsam cruci figens cū vitijs & concupiscentijs. Sicut enim concupiscendi facultati natura, comitē irascendi vim dedit, quæ viam concupiscentiæ sternit, & impedimenta quæ cupidis obsistunt, procul ablegat: ita orationis studio, velut foror & comes, mortificatio data est: quæ illi facilem & expeditam viam in cœlum parat. Qua qui carent, vbi primum orare & mente in cœlum conscendere nituntur, in ipso nixu & conatu suo curarum agminibus impediti, ad ima quodammodo inuisi sæpe & reluctantes deijciuntur: quia sine scalis aut adminiculis sublimia petere voluerunt.

Iuerunt, Scala autem ad superna tendens, carnis mortificatio & cōtemptus terrenorum est.

Inter cæteras sponsæ laudes hæc etiam numeratur, quod labia eius sint tanquam vitta coccinea. Hic autem sanguineus color, tum patientiæ virtutem, tum charitatis ardorem significare videtur. Vt per hoc intelligamus, omnes siue piorum, siue prædicatorum sermones in Christiana charitate & laborū perpersione versari debere.

Nihil ita mortificationis studiū iuuat, atque deuota & sedula meditatio doctrinæ & vitæ Domini Saluatoris. Hoc autem sponsa in *Cant.* insinuat cum ait, Mandragoræ in portis nostris dederunt odorem suum. Mandragoras quidem herbas esse, quæ fecunditatem mulieribus tribuant, arbitrati sunt: atque hoc nomine illas Rachelem tantopere expetiuisse aiunt. Quorū tamen sententiam Aug. contra Faust. li. 22. cap. 56. refellit: dicens, mandragoras potius quædam esse, quæ ipse viderit, pulchra quidem, & suaue olentia: gustui tamen parū sapida. His autem pomis doctrinam & vitæ Domini Saluatoris (cuius suauissimus odor Apostolorū prædicatione per totū mundū diffusus est) significare aiunt. Quæ quidem dum prædicatur, pulchra & suaui est, acerbata tamē & insipida cū comeditur, hoc est, cum ad opus trahitur. Plinius verò naturalis historiæ lib. 25. cap. 13. ait, mandragorarū odorem valde soporiferum esse: succum vero earum tantam grauedinem inducere, vt neque punctiones neque sectiones sentiant, qui hunc succū largius biberunt: interdū etiam moriantur. Hoc autem spiritaliter in anima efficit pia & sedula doctrinæ & vitæ Domini Saluatoris meditatio: quæ vim quandam soporiferā habet: quæ in Domino dulciter obdormire & requiescere facit: illo videlicet somno, quo sponsa in *Cant.* dormiens excitari prohibetur, quo nimirū consopita, cum Propheta dicat, In pace in id ipsum dormiam & requiescam. Si vero largius quis succum ebibat horum pomorum, hoc est, toto se affectu huic sanctæ meditationi dedat, is iam neque puncturas, neque sectiones sentiet, hoc est, nullis huius mundi aduersitatibus exagitatus perturbabitur, & à somno suo excitabitur, insensibilis penè aduersus omnia mundi tela factus: In quo quidem statu Apostolus se esse testatur, cum ait, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

In quo etiam illi erant de quibus idem ait,

Cant. 4.

Cant. 7.

August.

Psal. 4.

Gala. 7.

- Heb. 10.* ait, Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis: cogitantes vos habere meliorem & permanentem substantiam. Et illi etiam de quibus ait, Notum autem vobis faciam fratres
- 2. Cor. 8.* gratiam Dei quæ data est in Ecclesijs Macedonia: quoniam in multo experimento tribulationis, abundantia gaudij ipsorum fuit &c. Sic etiam Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilij &c. Hinc etiam Laurentius dum in craticula assaretur, ad impiissimum tyrannum ait, Carbones tui mihi refrigerium præstant. Martyrum quoque vna hæc vox erat, Vre, seca, punge, stimula, asca, versa, & reueria. Horum enim pomorum largus succus omnes carnis affectus & sensus sopiens, in Deum quodammodo hominem transmittit. De beato quoque Bernardo scriptum est quod initio conuersionis suæ adeo totus in spiritu absortus erat, vt pene nullis vt homo sensibus vteretur. Quæ de re mira in eius vita leguntur.
- Gen. 18.* Cum desiderant Saræ fieri muliebria, concepit Isaac: vt intelligamus spirituale gaudium & cordis iubilum (cuius typum gerit Isaac, qui risus interpretatur) tunc præcipue in anima oriri, cum in nobis carnales affectus & studia cessant. Quando enim carnis affectus & terrenorum amor in nobis viget, spiritus ad cœlestia assurgere minus potest. Sic etiam cum moritur Rachel, nascitur Benjamin. Ille videlicet de quo scriptum est, Benjamin amantissimus Domini, habitabit confidenter in eo, & inter humeros illius requiescet.
- Nemo repente fit summus: ideoque nemo discredetur, cum prauas adhuc malorum radices abscindere non potest, modo illis non succubat: quæ res frequenter ita pios homines astringit, vt cum Apostolo clamare cõpellantur, Infelix ego homo: quis me liberabit de hac? Itaque consolatur quodammodo nos Spiritus sanctus (vt quidam ex sanctis patribus interpretatur) qui hoc in veteri lege tanxijt, ne in eadẽ die mater cum filijs immolaretur. Quæ quidem lex, quamuis ad pietatẽ & misericordiam homines assuefaciat, tamen hoc etiã designat, fieri & cõmuni lege nõ posse, vt eodẽ tempore & cupiditate (quæ delictorũ omnium mater est) & delicta omnia simul vitet. Vnde leprosi iam mundati, pili abrati, nõ euelli radicitus iubentur: quoniam propagines malorũ abscindi possunt, quæ dices verò non item. Quæ obrem iure reprehenduntur, qui quauis piorũ hominũ offensione, aut cuiusuis affectus intemperantia
- grauiter

grauiter offenduntur, cum fieri nõ possit, vt omnis prorsus cupiditas cum tota propagine filiorũ repente euellatur. Non. n. anno vno sed paulatim cõsequẽtibz annis Dñs praua Cananorũ germina ex terra filijs Israel promissa deleuit: ne videlicet bestia aduersus eos cresceret. Crescerent. n. mala superbiæ & inanis gloriæ germina, si nullos intra se hostes homo experiretur: qui illi infirmitatis suæ quotidie admonerent.

Nemo animum despondeat, aut immodico se moerore contrahat, cum vehementes cupiditatũ motus intra se insurgere sentit, dum illis tamẽ ope Domini adiutus nõ cõsentit, nec ob eas de via deducitur. Vacce illæ quæ arcam Domini è regione Philistinorum in terram Hebræorum deducebãt, in directum gradiebãtur, nec de via paululum declinabant, quanuis vitulorum suorũ desiderio sauciæ, mugitibus aera complerent. Nos igitur cursum nostrum, licet caro submurmuret & frendeat, constanter & fortiter teneamus. Quisquis enim sic graditur, Deum intra se ducto rem sequitur.

Inter amorẽ sui & propriam voluntatem, nihil est discriminis: nisi quod propria voluntas apertius quædam comprehendit, quæ non tam aperte amoris proprii nomine significantur. Amor. n. sui opes, honores, & voluptates præcipue concupiscit. Hæc autem ipsa & propria voluntas appetit, & præter hæc etiam immodico amore curiositatis disciplinarum quæ sæcularium, cæterarũque rerũ similiũ cupiditate feruet: quarum immoderato amore à rerũ diuinarũ studio reuocatur. Propter hoc enim ad tribunal Christi vapulauit Hieronymus, quoniam &c. ¶ Vide vero gradus malitiæ propriæ voluntatis. Primo enim subtrahit semetipsam dominatui autoris sui, dũ se ipsam cõtra eius imperiũ statuere vult. Sed addit adhuc, quod quantum in ipsa est, Deum tollit volũtas propria. Omnino enim velle Deum peccata sua aut vindicare nõ posse, aut nolle, aut nescire. Quid autẽ est hoc, quã velle Deum non esse? Crudelis planè & execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam euertere vult. Hęc est crudelis bestia fera pessima, rapacissima lupa, & Leena sæuissima.

Mulsi cum ad bonorum operũ studiũ ab alijs excitantur, respondere solent, pauper sum, nõ habeo vnde alijs benefacere valeã. His respondendum est, maximam Christianæ vitæ partẽ non minores

Dent. 7.

I. Reg. 6.

in

in non faciendo, quam in faciendo positam esse. Cohibere nāque omnes affectus, & cupiditates suas, & sub iugum mittere (hoc est non obsequi illis, neque facere quæ à nobis importuno impetu flagrant) linguæ quoque licentiam, atque oculorum siue curiositatem, siue lasciuam comprimere, vt non quodcūque videmus, concupiscamus, maxima Christianæ philosophiæ portio est. His enim gradibus ad charitatis fastigium (in quo Christianæ vitæ summa posita est) peruenitur, Charitas autem per se adeo difficilis non est, vt omni gaudio & suauitate refertissima sit: ascensus tamen ad charitatem, qui est, immodicum sui amore ab anima pelere, hoc vere difficile est: quoniam hic affectus ad eò visceribus nostris infixus est, vt, quemadmodum homo quidam spiritu Dei plenus dixit, Si fieri posset, vt in torculari aliquo totus homo expressus, hunc à se amorem excutere vellet, ex omnibus eius nervis, venis, ossibus, & medullis, vix quidquam aliud, quàm hic sui amor exprimeretur, qui tamen cum immodicus est, malorum omnium seminarium existit. Vnde fit, vt cum maxime gloriosum sit immoderatos animæ motus subegisse, gloriosissima inter omnes victoria sit, hunc amorem superasse, qui inter omnes animæ motus potentissimus est, vt pote à quo omnes alij oriuntur.

Tonfores, barbæ pilos primum calida aqua molliuat: deinde nouacula facile abscindunt. Ad hunc modum vir pius calore deuotionis mentem emollire debet, ea verò emollita, mortificationis nouacula noxios ab anima sua affectus & cupiditates facile abscindet.

Qui cū orationis studio diligenter insistant, mortificationis tamen laborem detrectant, ad quam spiritualia exercitia ordinantur, Theologis quibusdam similes sunt, qui cū omnes liberales artes didicerint, quæ se ipsos ad sacrarū literarū studia idoneos reddant in via tamē remorati, & quò tendebant obliti, vix eas attingunt.

3. Reg. 18 Diuinæ gratiæ admiranda virtus & potentia appositissime in Eliæ sacrificio adumbrata est. cecidit nāque ignis Dñs, & vorauit holocaustū, & ligna, & lapides, puluerē quoq; & aquam quæ erat in aquæ ductu, lambens. Per hoc autē carnis cupiditatūque nostrarum mortificatio designatur: quod quidem maximum esse fidei nostræ argumentū, declarat id quod protinus subditur. Quod cū vidisset populus, cecidit id facie suā, & ait, Dñs ipse est Deus, Dñs ipse

ipse est Deus. Quisquis igitur hoc diuini spiritus igne cupiditates suas absumpsit, magnum intra se fidei suæ argumentum habet.

Rachel enim filium appellauit Benoni, id est, filium doloris *Gene. 35.* mei, Pater vero appellauit Beniamin, id est, dextera filium. Quem ergo caro filium doloris appellat, hunc spiritus dexteræ filium nominat: id enim maxime arduum est, idque spiritum potissimum commendat, quod caro cū dolore parit.

Fecit nos Dominus Iesus reges & sacerdotes: quia & gratiā ad orandum, & vim ad regendos moderandosque affectus per spiritum suum contulit: in quibus penè tota christiana philosophia sita est. Propter quod sancti patres tantopere nobis orationis & mortificationis studium commendant. Illud enim ad sacerdotis, hoc ad regis officium pertinet. Hæc autem duo nobis thus & mirra designant: quorum frequens in Canticis mentio fit.

Libertas Seruitus.

IGNorat mens gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris. *Greg. in Past.*

Quia homo iniquam suggestionem antiqui hostis libenter suscepit, violenter se postmodum eius temptationibus deuictus trahit. Vnde in paradiso blande ei loquitur statim, at nunc etiam renitentem trahit, & delectationibus deuictū penè interficit. *Greg. in Mor. lib. 15. cap. 8.*

Petra .i. Christus fundebat riuos olei: Rursus Isai. Computrescet iugum à facie olei: nempe quia dum à Spiritu sancti gratia vngimur, à captiuitatis nostræ iugo liberamur. *Greg. 20. Mor. capit. 13.*

Ioseph cū esset captiuus contra dominantem nequitiam, etiā seruus fuit liber. *Greg. Mor. 27.*

Greg. super illo. Quis dimisit onagram liberum? & vincula eius quis soluit? cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra falluginis, sic ait: Quis dimittit onagram liberum, subaudis nisi ego? Onager qui in solitudine commoratur, non incongrue vitam eorum significat, qui remoti à turbis secularibus conuersantur. Qui apte etiā liber dicitur, quia magna est seruitus seculariū negociorum, quibus mens atteritur, vehementer, quamuis in eis sponte

sponte defudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo iam nihil concupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis premunt prospera dum appetuntur, premunt aduersa dum formidantur. At si quis semel à dominatione desideriorum tēporaliū colla mentis exculserit, quadā iam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio fœlicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore cōarctatur. Hoc graue seruitutis iugum Dominus vidit seculariū ceruicibus impressum, cum diceret, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meū super vos &c. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leue. Asperū quippe iugum & duræ (sicut diximus) seruitutis pōdus est, subesse tēporalibus, ambire terrena, retinere labētia, velle stare in nō stātibz, appetere quidē trāseuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Liber ergo dimittitur qui calcatis terrenis desiderijs, ab appetitione rerū temporalium securitate mentis exoneratur. Et vincula eius quis soluit? subaudis nisi ego. Soluuntur ergo vnus cuiusq; vincula, dum diuino adiutorio interna desideriorum carnaliū retinacula distūpuntur. Soluit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi vnus cuiusq; animo, infimarū cogitationū nodos rumpit, & propicius dissipat omne quod illectā mētē ligabat. Sequit̄. Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra saluuginis. Hoc loco debemus intelligere solitudinem cordis. Itaque bene conuersantibus, primum solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premāt, vt ebullientes ab infimis curas cordis, per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus importune se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdam circumuolantes muscas, ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærant, vbi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc secreto cordis alias dictum est. Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora. Cœlum quippe Ecclesia vocatur electorum: quæ ad æterna & sublimia, dum per subleuationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit: atque intra se Deo quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum dimidia hora dicitur. Nolente quippe animo dum cogitationum

Apoc. 8.

tionum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intendentem, rursus ad respicienda terrena, cordis oculum violenter trahunt. Vnde scriptum est, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam &c. Deinde & tabernacula eius in terra saluuginis. Saluugo accēdere sitim solet. Et quia sancti viri quamdiu in huius vitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderij sui quotidianis æstibus accenduntur, in terra saluuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accenduntur, vt sitiant: sitiant, vt fatientur: sicut scriptum est. Beati qui esuriunt & sitiant iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Moral. lib. 30.

Libera seruitus est apud Dominum, libera seruitus, vbi non necessitas sed charitas seruit. Vos, inquit, in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis deris, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Aug. sup. Psal. 99.

Quem delectat vera libertas ab amore mutabilium rerū liber esse appetat: & quem regnare delectat, vni omnium regnatori Deo funditus adhæreat. Idem de ver. relig.

Bonus etiam si seruit, liber est: malus autem & si regnat, seruus est: neque est vnus hominis sed (quod grauius est) tot dominorū quot vitiorum. Idem lib. 4. de ciuit. Dei.

Vis vt seruiat caro tua animæ tuæ? Deo seruiat anima tua: debes regi, vt possis regere. Idem super Ioannem.

Est sapiēti seruire libertas: ex quo colligitur quod stulto impere seruitus est: & (quod peius est) cum paucioribus præsit, pluribus Dominis & grauioribus seruit. Seruit enim proprijs passionibus, seruit suis cupiditatibus: quarū dominatio nec nocte nec die fugari potest: quia intra se dominos habet, intra se seruitium patitur intolerabile. Hiero. in epist. ad Simplicianum.

Non natura seruum facit, sed insipientia: nec manumissio liberum, sed disciplina. Ambro. in epist.

Ille in quauis conditione seruitij liber est, qui amore non capitur: auaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur: qui securus expectat præsentia, quem non terrent futura. Idē de Ioseph.

Seruit quicumque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur,

tur, vel merore deijcitur, seruilis enim est omnis passio. Idem de Iacob & vita beata. lib. 2.

*Euseb.
Emiss.*

A quo quis vincitur (sicut & Apostolus testatur) eius & seruus est: iste obtemperat iniustitiæ, ille iræ, iste superbix, ille sæuitiæ, iste malitiæ, ille iracundiæ. Nescio quomodo se inter hæc ingenium dicere audeat, quem tot domini in partes suas distrahunt. Quid prodest, quod liber est in natura, qui seruus est in conscientia? Videmus nos extrinsecus generis claritate sublimes, intrinsecus mentis infirmitate degeneres: innocentum dominos & criminum seruos. Euf. Emiss. hom. 3. de Pascha.

Petr.

Chrysol.

Luc. 15.

Epiet. 9.

Terenti. 9.

Cicero.

Fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Hoc petit, quia qui penes extraneum seruam senserat libertatem penes patrem credit sibi futuram liberam seruitutem. In ferm. de filio prodigo.

Si conditionem seruilem euadere velis, seruitutem ipse tibi deponas: si autem liber, si ab affectibus soluaris. Epietetus.

Omnes deteriores sumus licentia.

Regium est, ita viuere, ut non modo homini, sed ne cupiditati quidem seruias: contemnere omnes libidines, non auri, non argenti, non cæterarum rerum indigere: populi utilitati magis consulere, quam voluntati: nemini credere, multis obsistere. Cicero Pro Sylla.

Libertas est potestas viuendi ut velis. Is viuunt ut vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via considerata atque prouisa est: qui ne legibus quidem propter metum parerit, sed eas sequitur atque colit. Idem Parado. pen.

Qui proprie liberi sint, vide apud eundem ibidem.

COLLE.

Rom. 7.

Ibidem.

Proh. 7.

Ego autem carnalis sum. v. s. p. Hoc est, sub tyrannide carnis & appetitus de quo infra sentio aliam legem in membris meis captiuam me &c. Hoc dicitur propter magnam vim cupiditatum nostrarum quæ nos vehementer adigunt ad peccandum. Hanc quidem miseriam, Salomon non tacuit, cum de meretrice loquens ait. Irretiuit illum multis sermonibus. q. Et statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens, vide qua letitia quo tripudio properent impij ad peccatum & tamè ignorat, quod ad vincula stultus trahatur, quasi si auis festinet ad laqueum. Vides ergo hoc in loco & vincula, & captiuitatem, & laqueum: Quod si ad-

si adhuc heres, nitere hunc à te amoris laqueum abscindere, & tunc vires huius tyranni experieris.

Veram animi libertatem, qua homo terrenæ cupiditatis vinculis solutus liber ad cælestia conscendit esse maximum Dei donum declarat idem Leuit. 26. cum ait, Ego Dominus Deus vester qui eduxi vos de terra Ægyptiorum ne seruiretis eis, & qui confregi catenas ceruicum vestrarum ut incederetis recti. Non sic autem incedebat mulier illa quæ decem & octo annis à Demone obfessa adeo curua ingrediebatur, ut cælum suspicere non posset. De hac autem libertate Dominus in Evangelio late disserit, cum ait, si vos manseritis in sermone meo v. d. m. e. & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

Vbi spiritus Domini (ait Apostolus) ibi libertas. Quomodo, inquit Origenes, inuenire poterimus hanc spiritualem libertatem, rem omnium pretiosissimam, & à perpaucis mortalibus habitam, qui seruimus sæculo, qui seruimus pecuniæ, qui seruimus desiderijs carnis? Ego me ipsum corripio, me ipsum iudico, ego meas culpas arguo, viderint qui audiunt, quid de semetipsis sentiant. Ego interim dico quod donec alicui horum deseruio, non sum conuersus ad Dominum, nec villam consequutus sum libertatem, donec talia me negotia & sollicitudines stringunt. Illius à quo stringor negotij & sollicitudinis seruus sum. Scio enim scriptum esse, quia vnusquisque à quo vincitur, huic & seruus additur. Etiam si me amor pecunie non superet, laudis tamen cupidus sum, & gloriam sectator humanam, sic de hominum vultibus & sermonibus pendeo, quid de me ille sentiat, quomodo ille me habeat, ne illi displiceam, si alteri placeam. Donec requiro ista,

seruus horum sum. Sed quis mihi dabit hanc ma-

numissionem? Quis me ab hac seruitute tur-

pissima liberabit? Nisi ille qui dixit, Si vos

filij liberauerit, vere libe-

ri eritis.

VV

TERTIA

Leuit. 26

Ioan. 8.

2. Cor. 3.

TERTIA CLASSIS
IN QVA DE BEATITVDI-
nibus & donis & sacramentis aliquod
deque quatuor nouissimis: & qui
busdam alijs agitur.

Beati pauperes spiritu.

PAUPERAS, inopia mentis est: non in quan-
titate possessionis: nam cui cum paupertate bene
conuenit, diues est. Greg. super Ezech. hom. 6.

Sancti presentis vite copiam putant inopia. Ni-
hil enim extra Dei sufficit menti, quæ ipsam vera-
citer querit: & plerumque ipsa abundantia fit eis vehemeter one-
rosa, nempe quia festinantes ad patriam, coguntur multa portare.
Greg. 22. Mor. cap. 3.

August. Hi sunt pauperes spiritu; qui quando faciunt aliquod bonum
Deum laudant: quando aliquid mali se accusant. August. de verb.
Domini.

Hiero. Quid ante paucos dies in Nitria gestum sit referam. Quidam ex
fratribus parcior magis quam auarior, centum solidos quos lina te-
xendo acquiserat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos
consilium (nam eo loco circiter millia diuitis cellulis habita-
bant) quid facto super tam graui flagitio opus esset: Cumque
sua cuique ferretur sententia, tandem consilio summorum inter eos
patrum, Sancto in eis loquente spiritu, decreuerunt infodien-
dos esse cum eodem. Tantusque ex hac re terror per totam Egy-
ptum inuasit, ut vnum solidum reliquisse sit criminis. Hiero. ad
Eustoch.

Bernar. Non paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Bernar.
Beatus qui post illa non abiit quæ possessa onerant: amata in-
quinant, amissa cruciant, an non satius cum honore ea spernis,
quæ cum dolore perdis? Idem in Epist.

Quod

Quod martyrium grauius est quam inter epulas esurire, inter
vestes multas pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias
quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat no-
ster appetitus? Propterea pauperibus pariter & martyribus reg-
num ecelorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: sed
in passione pro Christo absque dilatione percipitur. Idem in ser-
mone.

Paupertatem æquo animo ferre, virtus patientiæ est. Sponte
appetere, sapientiæ laus est. Sunt qui pauperes esse volunt eo ta-
men pacto ut nihil eis desit: & sic diligunt paupertatem ut nullam
patiantur inopiam. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur vel
agitur nisi pro eorum arbitrio. Sed quam longe sunt à patientia
apparet, si leuis oriatur occasio. Ibidem.

Paupertatis tres sunt species. Sunt enim quidam qui rebus tempo-
ralibus egent, sed inuiti: & hæc vocari egestas solet: egent enim
rebus & egent bona voluntate, qua nihil ditius esse potest. Sunt
alii qui rebus abundant: sunt autem pauperes spiritu: & hæc est
aurea paupertas: quia licet affluant diuitiæ, corda tamen nolunt
appondere. Tertia est mediocritas, quam Philosophi vocant fruga-
litate: quæ est voluntaria. Hugo de Claustr. animæ lib. 1. cap. 9.
Nihil proderit pecunias non habere, si voluntas fuerit in nobis
possidendi. Miserabile autem est paupertatis ac nuditatis æstus
tolerasse: fructus vero earum prauæ voluntatis vitio perdidisse.
Ioannes Cassianus lib. 7. de instit. monach.

Nemo est qui non habeat quod dimittat. Vniuersis renútiavit
facultatibus mundi, quicumque affectum possidendi eas, radici-
tus amputauit. Idem cap. 27.

Nolite solliciti esse &c. Preparat nos ut accincti & expediti ad
æternitatem parati simus, docens vnum quæque nostrum esse pe-
num sui ipsius: quibus in diem satis sit victum quærere. Clem. Alex.
Pedag. lib. 1. cap. 12.

Nuditas rerum omnium curarum est depositio, securitas vite, via
tor omnibus impedimentis liber, meroris alienatio, madorum fi-
des. Nudus monachus mundi totius est Dominus. Deo enim curam sui cre-
didit, & per fidem omnes possidet seruos: non dicit homini neces-
sitate suam, sed quæ afferuntur, quasi de manu Domini suscipiet.
Ioan. Clim. Grad. 16.

Vv 2

Vir

Vir nudus purissimam orationem emittit: qui vero cupidus est materię imagines in oratione versat. Idem, ibidem.

Philon.

Virtutis studiosus paucis indiget, in confinio mortalis & immortalis naturę situs: indigentia quidem laborans propter mortale corpus: non multis autem indigens, propter animum immortalitatis cupidum. Philon.

Idem.

Exerceri oportet vt paucis egeamus: hoc enim Deo proximos reddit, contrarium ab eodem remotissimos. Idem.

Aristi.

Aristides ille iustus, cum diues quidam paupertatem ei obieceret, dixit: Mihi quidem nihil adferet mali paupertas, tibi vero diuitię non paucas perturbationes.

Clitar.

Debemus nos assuefacere vt ex paucis viuamus, nequid pecunię gratia turpe discamus.

Socrates.

Socrates interroganti quis videretur sibi ditissimus, respondit: Qui paucissimis contentus est. In frugalitate enim sibi sufficiente existunt diuitię naturę. Socrates.

Epicurus.

Gratias ago beatę naturę, quod quę necessaria sunt, fecit parabilia: difficilia autem paratu non necessaria.

Cato.

Quod nimium est fugito, paruo gaudere memento.

Tuta mage est puppis modico quę flumine fertur.

Bias.

Quis diues? Qui nihil cupit. Quis pauper? Auarus.

Quintil.

Satis diuitiarum est nihil amplius velle.

Ex diues

Durus fames magister, multa perdocet.

sis.

Ægestas sæpe animum ad consilia mala deflectit ac traducit.

Inopia & generosos facit ignobiles.

Paupertas amicis spoliat.

Paupertas excitat artes.

Pauperiem faciūt ædificia & conuiuia.

Paupertas nec illos amicos habet quos natura coniunxit.

Parum valent egentium sententię.

Paupertas ingeniosa est.

Valer.

Cum Socrati rex Persarum magnam pecuniam tentans eius animum in proditionem dirigeret, admitti legatos iussit. Cum forte olera comederet. Audite (inquit) hoc prandium proditorum facit? Valer. Max. lib. 7.

Max.

Cum ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta eitalenta attulissent, adduxit legatos ad cenam in Academiam: his tantum

tantum apposuit quod satis esset, nullo apparatu. Cum postridie rogarent eum, cui numerare iuberet, Quid vos hesternam (inquit) cenula non intellexistis me pecunia non egeret: quos cum tristiores videret, triginta minas accepit, ne aspernari Regis liberalitatem videretur. Cicero. 5. Tuscul.

Beati qui lugent.

Grego.

SI qua est presentis temporis ita est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Greg. in ho. Quatuor sunt qualitates quibus iusti viri anima compunctione vehementer afficitur: cū aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuit, aut iudiciorum Dei sententiã metuens, & seculum quærens considerat, vbi erit: aut cum mala vitę presentis attendens, considerat vbi est: aut cum bona supernę patrię contēplatur, quę quia nec dum aspicitur, lugens conspicit, vbi non est. Greg. Mor. lib. 23. cap. 21.

Luctu suo anima pascitur, cum ad cælum flendo subleuatur: pascitur autem, quia vis amoris per lachrymas emanat. Greg. in Mor. lib. 5. cap. 14.

Aliena plangentes sæpe plus nobis subuenimus: quia apud Deum perfecte diluit propria, qui pure plangit aliena. Greg. 20. Mor. cap. 28.

Perfecti tanto sciunt de alienis damnis ingemiscere, quanto iam edocti sunt non dolere de suis. Greg. 22. Mor. cap. 23.

Plage affligentes cruciant, lamenta reficiunt, dū affligunt: per illas in afflictione mœror, per hæc in mœrore lætitia. Greg. 23. Mor. cap. 21.

Aliquãdo seruis suis Dominus loquitur, cū eos intrinsecus per compunctionem prouehit, aliquãdo cum eos ne extollantur premit. In illa persuadetur animę vt proficiat, in ista reprimatur, quę profecit: in illa disceit quod appetat, in ista quod metuat. Greg. 28. Mor. cap. 2.

Greg. super illud Ezech. 3. Abij amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum confortans me, sic ait: Mente quę Spiritus sanctus replet amaritudine temporalium, delectatione æternorum commouet. Dulce enim est esse in rebus huius

manis, sed ei qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. At si quis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestium præmiorum, qui illi hymnidici angelorum chori, quæ incomprehensibilis visio sanctæ Trinitatis: huic quãto illud dulce fit quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Rixatur secum de his quæ male egisse se recollit, & sibi metipso displicet, cum ei ille placere iam cœperit, qui omnia creauit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, & punit flendo de factis. Supernis inhiat, terrena iam omnia per mentis despectum calcat. Et quãdiu illud quod desiderat adhuc per speciem nõ habet, flere dulce habet, seseque continuis lamentis affligere. Et quia necdum se esse in patria ad quam creatus est, videt, in huius vitæ exilio nihil ei plus quam sua amaritudo placet. Deditur itaque subiacere temporalibus, & ardentem suspirat æternis. Vnde recte quoque per Salomonẽ dicitur: Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, & qui apponit scientiam, apponit dolorem. Homil. 10. super Ezech.

Solum confugium, & vnica spes miserorum, cui numquã sine spe misericordiæ supplicatur, præstat mihi hanc gratiam propter te, & propter nomẽ sanctum tuum: vt quotiẽs de te cogito, de te loquor, de te scribo, de te lego, de te confero: quotiẽs tui reminiscor, tibi assisto, laudes, preces, & sacrificium offero: totiẽs obortis lachrymis in conspectu tuo copiose, & dulciter fleam: ita vt efficiantur mihi lachrymæ meæ panis die ac nocte. Rogo te bone Iesu per illas pretiosissimas lachrymas tuas, & per omnes miserationes tuas, quibus miserabiliter nobis perditis subuenire dignatus es, da mihi gratiam lachrymarũ, quam multum desiderat & appetit anima mea: quia sine dono tuo non possum habere eam: sed per Spiritum sanctum tuum, qui dura corda peccatorũ mollit, & ad fletum compungit. August. In Medita.

Hieron.

Si qua est præsentis temporis lætitia, ita est agenda vt nunquã amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Hierony.

Ambr.

Lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego. Sed quod defendi non potest, abluí potest. Lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor est dicere vel confiteri. Lachrymæ veniam non postulant

stulant, sed merentur. Ambros. super Luc. lib. 9.

Semper conscientia serui Dei humilis debet esse & tristis: vt scilicet per humilitatem non superbiat, & per humilem mœrorẽ cor ad lasciuiam non dissoluat. Isidor. de sum. bon.

Irriguum superius accipit anima cum se se in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit. Idem.

Maiores atque potètiore baptismate post baptismum (& si audax dictu id videatur) fons lachrymarum est. Illud enim præcedentia nostra delicta purgauit, istud vero posteriora. Atque illud quidẽ omnes ab infantia, acceptum inquinauimus, per hoc autem & illud repurgamus, quod nisi diuino munere datũ esset hominibus rarissimi quidem qui saluarentur inueniri potuissent. Mœstitia & gemitus ad Dominum clamant: timoris autem lachrymæ legatione funguntur. Porrò illæ quas sancta charitas fundit, susceptæ atque exauditas esse preces nostras indicat nobis. Sicut humilitati nihil æquẽ congruit, vt luctus: ita nihil ei sic reluctatur, vt risus. Clim. de luct. cap. 7.

Is qui modo luget, modo delitijs & risu solui deprehenditur, ei similis est, qui canem voluptatis cum pane lapidat: qui hunc quidem persequi actu videtur, re autem sibi assidere hortatur. Idem ibidem.

Sicut in cæteris omnibus ita in lachrymis quoque iudex noster optimus atque æquissimus naturæ vires omnino diiudicat. Vidi modicas guttas instar sanguinis cum labore effundi. Vidi itẽ fontes absque labore profluere. Ego denique mœrentium dolorem atque gemitum pluris existimaui, quam lachrymas: putoque & Deus item. Ibidem.

Compunctio proprie est animi dolor omni elatione carẽs, nec vllam sibi omnino consolationem indulgens, solamque resolutionem horis singulis meditans, consolationẽque Dei, qua humiles monachos visitat, vt aquam frigidam expectans. Ibidem.

Quoties in ijs qui secundum Deum lugere videntur, superbiã aut iram deprehenderis, horum scito lachrymas non ex eis esse, quas compunctio salubris elicit. Quæ enim societas (inquit) luci ad tenebras? Solet adultera compunctio elationem gignere: ea vero quæ laudabilis & probata est, consolationem. Sicut ignis stipulam inflamat & consumit: ita & ca-

stæ lacrymæ sordes omnes & visibiles & inuisibiles absumunt: Ibidem.

Noli antequam perfectè emunderis lacrymarum tuarum imbribus credere: neque enim habet fidem vinum statim è torcularibus expressum. Ibidem.

Qui lacrymarum suarum gratia in animo inflatur, eosque qui non lacrymantur, damnatis ei similis est, qui ab imperatore contra inimicos suos accipit arma, hisque ipsis semetipsum necat. Ibidem.

Inueniemus nonnūquam si obseruemus diligentius ridiculum quiddam in nobis Dæmones moliri. Nam cum saturitate distenti fuerimus, compungunt nos: rursus cum ieiunauerimus obdurat: ut seducti lacrymis parenti vitiorum gulæ ac delicijs nos ipsos exponamus. Ibidem.

Equidem ipsam cōpunctionis vim considerans, stupeo, quonā modo ea quæ luctus & mœror dicitur, gaudiū intrinsecus & lætitiā, veluti mel & fauū connexa possideat. Quid igitur ex ijs nobis innuitur? Id profecto quod proprie Dei donū huiusmodi cōpunctio esse pro cōfesso habetur. Est tūc in anima nō iniucūda voluptas Deo nos latenter mœstos & cōritos corde cōsolante. Verū vt occasio efficacissimi luctus dolorisque perutilis nō desit, historiā omnino miserabilem ad ædificationē animorū referre libet. Vide ibidem cap. 7. hanc historiā, quam (quod esset longior) hic referre nolui: & tamen dignissima est quæ legatur.

Chrysof. Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulat accepit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui nō impetrarit. Ipse enim est, qui consolatur flentes, dolētes curat, pœnitentes informat. *Chrysof. in serm.*

Sicut post vehemētes imbres mundus aer & purus efficitur: ita & post lacrymarum pluuias serenitas mentis sequitur atque tranquillitas. Idem super Marth.

Psal. 55. Pro eo quod nos legimus, Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo: alij verterunt lacrymas meas reponere in virem tuam. Vt intelligas esse in mente diuina receptacula sua, in quibus, & verè pœnitentiū & calamitosorum hominum lacrymæ cōduntur, ac seruantur. Vnde est illud, Domine ante te. o. d. m. & gemitus meus à te non est absconditus.

Beati

Beati qui esuriunt &c.

Reprobi recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta mala semper recurrūt. Bona quidē cupiūt, sed à malis nūquā recedūt. Esse quidem humiles, sed sine despectu: esse contenti proprijs, sed sine necessitate: pauperes esse voluat, sed sine defectu: esse casti, sed sine maceratione carnis: esse patientes sed sine contumelijs volunt. Cumque adipisci quærant virtutes, sed labores virtutum fugiunt: quid aliud quam bellare in campo nesciūt, & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt. *Greg. in Mor.*

Valentiores voces apud sacratissimas aures Dei, non faciūt verba nostra, sed desideria. *Greg. vbi sup.*

Differre solet omnipotens Deus desideria petentiū vt crescāt, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. *Greg. vbi sup.*

Sancta desideria dilatione crescunt: si autem dilatione deficiūt, desideria non fuerunt. *Greg. in hom.*

Augent spirituales delitię desiderii in mēte dum satiant: quia quanto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quod auidius ametur. *Greg. vbi sup.*

Parua est valde diuinitatis concupiscentia, quam non sequitur proprius defectus. Concupiuit & defecit anima mea &c. Dignum est enim vt tanto quis frigeat ab amore sæculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei: quem si perfectè appetit, mundum plene derelinquit: & tanto funditus ei moritur quanto altius ad supernam vitam animatur. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est: nam ipso quo absorbetur desiderio liquitur. Hinc Iacob Angelum videns ex altero pede claudicat, quia tenens Deum vno solo pede graditur. *Greg. in Mor. libr. 4. capitul. 4. Vide locum.*

Nonnunquam non assequimur quod petimus, vt desideria latentur: & quæ extenuari impleta poterant, repulsa crescūt. Differuntur ergo vt proficiant. Ideo sponsa sponsum non inuenit. *Greg. vbi sup. lib. 5. cap. 3.*

Super illud, Cur faciem tuam abscondis? Non hanc fugisti in paradyso? Vtique. Post culpam enim metuebat videre, quem conlucuerat amare: sed faciem quā timuit in culpa, requirit in pœna.

Vv 5

Sequi-

Sequitur enim ad culpam poena, ad poenam timor, ad istud desiderium. Greg. lib. 11. c. 13.

Nescit mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Greg. 22. Mor. c. 3.

Tunc probatur desiderium, cum aliqua ei aduersitate resistitur. Greg. 26. Mor. c. 10.

Sæpe nostra desideria quia celeriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Greg. 26. Mor. c. 16. vide locum.

Electorum suorum Deus vota differens, cruciat, crucians purgat, ut ad percipiendum quod desiderant, quandoq; melius ex dilatione conualescant. Greg. lib. 8. Mor.

Augusti. Desiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ est. Augustinus de correptione & gratia.

Cypria. Corporibus omnium (qui & si torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt) impertiatur & vigilantia & cura propensior. Neque enim virtus earum aut honor minor est, quominus ipsi inter beatos martyres aggregentur. Quod in illis fuit, tolerauerunt quidquid tolerare ac pati parati fuerant. Non enim ipsi tormentis, sed tormenta ipsis defuerunt. Denique & dies eorum quibus excedunt annotatæ ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. Ex ijs Cypriani verbis liquido constat desiderium pro ipso opere à Domino computari. Cypria. in Epist.

Eusebius Emisse. Beneficium non potest custodire, qui nescit desiderare: periclitatur numerantis donum, si non inueniat susipientis affectum. Euf. Emisse. de Pasch. homil. 21.

Petite (inquit) & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: id est, ut petamus orando, quæramus laborando: pulsemus desiderando, pulsemus proficiendo, pulsemus perseverando: & in spem cœlestium promissorum tanto incitemur studio, tantoque inardescamus affectu, ut cum præmiorum dignitate desideriorum magnitudo cõcordet. Non vult Deus noster bona sua nimia inueniendi facilitate vilescere. Pretiosa & concupiscibilis merces, cupidum amatorem & avidum negotiatorem requirit. Ergo ille tantorum munerum repromissor, non vult in opere suo tepidum, despicit fastidiosum, recusat coactum, respuit indeuotum.

tum. Lentum enim & parum gratum quærere gratiam diuini muneris, maxima est iniuria remuneratoris. Idem homilia. 3. ad monach.

Ipsa apprehendendi, ipsa consuetudo proficiendi semper nos ad maiora prouocabit: & ubi viderit Deus deuotionem animi, ardentiorum insinuabit affectum: & quantum nos addiderimus, tantum ille apponet ad adiutorium: quantum nos apposuerimus ad diligentiam, tantum ille addet ad gloriam. Qui habet, dabitur illi, & superabundabit. Et alio loco dicit, Posui adiutorium super potentem. Gratia ergo de gratia nascitur, & profectus profectibus seruiunt, lucra lucris, & merita meritis lucrum faciunt: ut quanto quis plus acquirere cœperit, tanto plus conetur, & delectetur inquirere, ut acquisitionis lucrum, acquirendi nutriat appetitum. Et quanto quis auidius de sapientiæ bonis hauserit, tanto plus haurire desideret: sicut ipsa de se Sapientia loquitur, Qui edidit me, adhuc esuriat. Ibidem.

Modicum & non videbitis me: Pie Domine, modicum dicitis Bernar. quod non videmus te. Saluum sit verbum Domini mei: longum est & multum valde: veruntamen vtrunque verum: & modicum meritis, & longum votis. Bern. super Cant.

Sicut fides ducit ad plenam cognitionem, sic desiderium ad perfectam dilectionem: & sicut dicitur, Nisi credideritis non intelligetis, sic dici non absurdè potest, si non desideraueritis, non perfectè amabitis. Idem in epist.

Nemo te Domine quærere valet, nisi qui prius inuenierit. Vis ergo inueniri ut quæraris, quæri ut inueniaris: potest quæri & inueniri, non tamen præueniri. Idem de dilig. Deo.

Si nolumus frustra quærere Dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseveranter, ut nec quæramus pro illo aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius est enim cœlum & terram transire, quam ut sic quærens non inueniat, sic petens non accipiat, & sic pulsanti non aperiat. Idem ser. 24.

Si non vendideris omnia, nec emes: & si animam non habueris Chryso. sollicitam & quærentem, non inuenies. Duo enim oportet esse, & à vitæ huius negotijs abesse, & vigilantem esse. Chryso. super Math. 13.

- COLLE. ¶ Toto corde querenda sapientia est. Si quaeris inquit, eam
 Pro. 2. quasi pecuniam & quasi thesauros effoderis illam. Vide quo
 studio, quo ardore Saul Dauidem quærebat ad necem. Perscruta-
 tor inquit eum in cunctis m illibus Iuda: & quærebat eum super
 1. Reg. 24 abruptissimas petras quæ solis iberibus peruiæ sunt. Sicut ergo
 ille ex odio, tu simili studio ex amore, Deum quære, & inuenies. Sic sponsa quærebat, quæ ab omnibus inquirebat, Nū quæ
 Cant. 3. diligit anima mea vidistis?
 Multum in diuinis literis, desiderijs sanctis attributum est: hæc enim virtutis & veræ sapientiæ initia felicissima sunt. Hinc Sap. 6. legimus: concupiscite ergo sermones meos, & diligite illos, & habebitis disciplinam. Clara est & quæ numquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt illam: & inuenitur ab his qui quærunt illam. Præoccupat, qui se concupiscunt, vt se prior illis ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit, aspidem enim illam foribus suis inueniet. Et infra, Initium illius verissima est disciplinæ concupiscentia. Quod autem ait, vera concupiscentia, aperte designat esse falsam concupiscentiam, qualis eius est de quo dicitur, Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: cuius videlicet desideria non vera, sed remissa & languida sunt. Denique ex ijs quæ dixerat colligit ad hunc modum. Concupiscentia vtique sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.
- Psal. 118. Pro eo quod nos legimus, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes. t. i. o. t. Hieronymus ex Heb. vertit, Desiderauit anima mea desiderare. Quod perinde esse videtur atque illud quod poenitenti minus dolenti præcipitur, vt videlicet doleat, quod non dolet: ita si quis minus vehementer Deum desideret, cupiat saltem desiderare. Alij autem vertunt, Attrita est anima mea præ desiderio iustificationum tuarum in omni tempore. Quibus verbis magnam vim desiderij carnis ipsam attenuantis designat.
- Eccli. 21. Ex talibus autem desiderijs illud sequitur quod Eccli. ait, Vigilia honestatis tabefacit carnes, & cogitatus illius aufert somnum. Hinc etiam oritur animus ille postulans gemitibus inenarrabilibus. Ardens enim desiderium coram Deo præces fundit. Vnde est illud Aug. Desideriū tuū oratio tua: & cōtinuū deside-

desiderium continua oratio. Hinc Psal. Desiderium pauper. ex Dominus.

Beati mundi corde.

COLLE. Vigilantissima cura puritati conscientie studendum esse, indicant illa Apostoli verba, Has ergo promissiones habentes charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini. Hoc autem est, quod alias dixerat, Abdicantes oculta dedecores &c. Et illud, testis est mihi Deus cui seruo in spiritu meo. Et alibi secundum aliam versionem: Glorificate & portate Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro quæ Dei sunt, vt videlicet integer spiritus, & corpus, & anima inueniatur &c.

Pro. 4. Omni custodia serua cor tuum: quia ex ipso vita procedit. Naturæ opifex Dñs, cor ipsum à quo vita manat in medio corporis membris omnibus tãquã satellitibus, & thorace pectoris ossea circumdatum ac munitum: cerebrum autem à quo & motus, & sensus animalium in omnia membra diriuatur firmissimo cranio, velut galea quadam (vt verbis utar Galeni) sepiuit. Dignū est igitur, vt gratia naturam imitetur, & cordis puritati studiosissime inuigilet: quando ex eo spiritualis animæ vita, ac proinde salus æterna procedit.

Eccli. 33. Præcordia fatui quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Rem quippe eandem millicogitat, eodemque reuoluitur, vbi affectus eius alicubi hæret: vt qui se inde explicare, sibi que imperare, & certum aliquid statuere nesciat, Hanc cordis volubilitatem, par linguæ volubilitas comitari solet.

Cant. 4. Quod in Cant. de sponsa dicitur. Hortus conclusus fons signatus, ad curam sui & vigilantiam referendum est: quæ videlicet pij omnes solerter inuigilant ad custodiam cordis sui: dum & sensuum ac linguæ suæ aditus diligenter obstruunt, & omnes etiam otiosas cogitationes manu discretionis, & sollicitudinis abigunt: vt hortus animæ suæ, vbi cœlestis sponfus pascitur, & fons vnde bibit, nullo terrenarum cogitationum cœno turbidus, sed purus semper & serenus existat. Contra autem faciunt illi, qui cordis & sensuum ianuas omnes apertas habent: quibus animam suam non vt hor-

tum conclusum, aut signatum fontem, sed ut foedissimam sententiā intra se gerunt, in quam omnis impurarum cognitionum spurcicia confluit.

Quanta cura & solitudine homo puritati cordis inuigilare semper debeat, eleganti similitudine D. Gregorius declarat his verbis. Si à domo mentis vel ad momentum ratio discedat, quasi absente domina, cogitationum se clamor, velut garrula ancillarū turba multiplicat. Ut autem ratio ad mentem redierit, mox se confusio tumultuosa compescit: & quasi ancillæ se ad iniunctum opus tacite reprimunt, dum cogitationes protinus se ad vtilitatem subdunt. Greg. in Past. c. 53.

Cæterum de mansuetudine & misericordia, quæ inter beatitudines connumerantur, suis in locis traditum est.

*Beati qui persecutionem patiuntur
propter iustitiam.*

Gregor.

Prauis moribus semper grauis est vita bonorum. Gregor. in Dialogo.

Iob. 30.

Quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est. Super illud, Frater fui draconū. Nullus perfectus est, qui inter mala proximorum patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, quia ab omni plenitudine longe distat. Abel quippe reuult esse quem Cain malitia non exercet. Sicut in tritura paleæ grana premuntur, sic flores inter spinas prodeunt, & rosæ quæ redolet, crescit cum spina quæ pungit. Greg. in homil.

Iob. 12.

Deridetur iusti simplicitas. Istam ergo quam impij abominantur, iusti Deo offerunt. Sicut quondam filij Israel abominationes Ægyptiorum immolabant Domino. Greg. in Mor. lib. 10. c. 27.

Iob. 11.

Verbosi amici mei ad Deum, &c. Tanto mens ad interiora ferigit, quanto per exteriora opprobria intus redire cogitur, ne foris euanescat. Greg. vbi supra, lib. 13. c. 14.

Prov. 11.

Sanctos quos donis firmat, tribulationibus tentat: animam quæ eius gratia vocat, tentatio interrogat: finitque aduersarios excrescere, ut per malorum seuitiam purgetur vita bonorum. Vtilitati ergo innocetium militat vita prauorum. Vnde Salomon ait. Qui stultus

stultus est, seruiet sapienti. Vide Greg. 20. Mor. c. 21.

Dei moderamine fit, ut cum vox laudantis eleuat; vox detrahentis humiliet: ut arbor quam ventus inflexit; contrarius ventus statuatur. Vnde Paulus. Per gloriam & ignobilitatem. Gregorius. 22. Mor. c. 9.

Refert Pericles, non picturam, non aurum & lapides, sed scintillam diuulsam, fractam galeam, hebetem gladium, faciem vulneratam cedere militibus ad ornatum. Petrus Bles. in Epist. 94.

Patrem cum fugasset à regno filius persecutor, bonus in breui Dominus vindicauit, nec vindicauit modo, sed cumulatius vindicauit, quàm ipse voluit qui vindicabatur: ut ostēderet grauiorem sibi esse iniuriā iniuste toleratium, quàm tolerantibus suam. Nā qui supra votū eius vindicat qui vindicatur, quid aliud vult intelligi quàm seipsum, in eo quem sic vlciscitur, vindicare. Sal. contra Gent.

¶ Mirum est quam facile homines à sacramentorum frequentia & pijs exercitijs abducantur: cum personæ aliquot claræ famæ in peccatum aliquod aut dedecus prolabantur. Quo fit, ut hominibus verè pijs & religiosi minus recte sentiant, minusque illis fident: existimantes tales quoque hos esse, quales illi fuerant, qui ceciderunt. Quæ cogitatione quid dementius? An non tempore Apostolorum fuerunt Pseudoapostoli: & tempore Prophetarum Pseudopropheta? Nū ergo quia illi illusores fuerunt, minus veris Apostolis verisque Prophetis fidendum erat? aut aliorum dedecus, aliorum sinceritatem obscurare debebat? ¶ Iam vero quod feminae viris matrimonio collocatae, aut à viris ipsis interfectae, aut in iplo puerperio mortuae sunt? Quis autem parens hoc metu territus, filiam suam matrimonio collocare recusauit? Quam multi vero eorum qui ad Indos auri cupiditate incensi, nauigant, aut naufragio perire, aut à Barbaris in bello, aut inclementia peregrini caeli extincti sunt? Quis vero opportunitatem nactus, à nauigando se hoc metu continuit? In causa est, quia in hisce rebus quæ ad corporis vsum pertinent, non in eos oculos conijciunt, quibus male res cecidit (quamuis multi sint) sed in eos tantū, quibus bene ceciderit, licet pauci sint. In alijs vero quæ ad animæ salutem pertinent, non stantes (quamuis multi sint) sed cadentes aspiciere solemus, ut à virtutis officio (quam minus diligimus) reuocentur.

reuochemur. O te miserum & infelicem? quid tibi quæso magis necessarium, quam ad Deum accedere? Quanto vero plures eorū qui sacramenta frequentabant & pijs exercitijs indulgebant, passim reperies quibus hoc negotium foelicissimè celsit, quam quibus male? Cur ergo te magis paucorū malorum exempla ad mortem, quam multorum piorum ad vitam, incitare debeant? Si vnū respicis labentem & retrocedentem, cur non tot stantes intueris? Non diuellis oculos ab vno aut altero cui hæc vitio suo non bene vertit, nec tam multos respicies, qui hac ratione vitam consequuti sunt.

Cum gratia sit forma super naturalis, præcipua coniectura ad dignoscendum quis in gratia sit, affectus supernaturales esse dicuntur. Cuiusmodi sunt, laborum & contumeliarum desideria propter Christum. Natura enim appetit honorifica, mollia, & vtilia, contraria autem his vltro appetere supra naturam est.

Odium Cain aduersus Abel (quod quidem oriebatur ex eo, quod opera eius mala erant, fratris autem bona) odium dilignat, quod improbi aduersus pios gerunt. Si enim propter hoc frater fratri non pepercit, & naturæ vinculum ac fœdus vis huius inimicitiae dirupit: quid fiet vbi nullum huiusmodi vinculum intercedit? Præterea, si caro & spiritus in eodem homine tantopere sibi aduersantur (quæ naturæ fœdere in vnam personam coeunt) quid erit cum ista inter se separata sint: quando vide

Eccli. 33. licet alter homo totus carnalis, alter vero totus spiritualis est? Hinc illud, Contra malum bonum, & contra vitam mors, sic contra

Prou. 29. virum iustum peccator. Item, Abominantur iusti eos qui operantur malum: & abominantur impij eos qui in recta sunt via.

Prou. 14. Et iterum Ambulans recto itinere & timens Dominum despicitur ab eo qui infami graditur via. Item illud, considerat peccator

Psal. 36. iustum, & quærit mortificare eum. Et gladiū euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum, vt decipiant. p. & z. & r. c.

Eccli. 1. Quod pios impij intestino odio persequantur, docet *Eccli.* his verbis. Execratio autem peccatoribus sapientia &c. Execratio autem

Ibidem. peccatori cultura Dei, vide quæso quo peccatum naturæ humana degenerarit, vt execrationem & abominatiosem esse dicat id ad quod potissimum facta est, & cuius intra se aculeus & telum naturæ vi iniusta gestat.

Laqueo

Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur. *Eccli. 27.* Ex quibus verbis intelliges tale esse flagitium hoc, vt non in alia vita solum, sed etiã in præfenti puniatur. Sic sanctum Britium ferunt, graues in hac vita pœnas dedisse, quod beatum Martinum dum viueret infectatus fuerit. Idem etiam de ijs legimus, qui. D. Thomam Cantuarien. persequuti sunt: qui omnes varijs calamitatibus pressi, iniuste persequutionis acerbissimas pœnas dederunt.

Contra eos qui pios homines propter leuia quedam delicta (sine quibus hac vita non transigitur) infectantur, clamat Salomon, *Prou. 24.* cum ait, Ne insidieris, & ne queras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius, septies enim in die cadet iustus & resurgit: impij autem corruent in malum.

Hoc supplicio improbos plectere Dominus solet, vt quibus ipsi tendiculis innocentes illaqueare parant, illaqueentur. Quod ex eplō fratrum Ioseph euidenter apparet: qui quâ ratione illum seruituti subijcere nitentur, se ipsos illi subiecerunt. Hinc illud, conuertetur dolor eius in caput eius &c. Et, laqueum aperuit & effudit eum &c. Et, Gladium euaginauerunt peccatores &c. Et, Gladius eorum intret in corda ipsorum &c. Aucupes ex stercore turdi viscum conficiunt, quo turdos ipsos illaqueare & prendere solent: ita plane Dominus armis & consilijs improborum, ad eorum perniciem vtitur. Hoc est enim Goliath Goliath gladio sternere. Itaque adeo aduersus diuinitatem humana consilia nõ proficiunt, vt ipsa in autores suos retorqueantur.

De persequutionibus & odio impiorum aduersus pios sunt illa verba *Psal. 10.* Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Huc

pertinet & illud, Nonne cognoscet omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam velut escam panis? Vetus hoc

odium à prima mundi origine cepit: nempe à duobus fratribus Caino & Abele. Hinc illud *Apost.* Quomodo tunc is qui secundū carnem natus fuerat, persequeretur eum, qui secundū spiritum natus & nunc. Ab hoc forte phariseorum perpetua pugna aduersus Dominum Iesum manauit.

Quale piaculum sit pios homines maledictis aut iniurijs afficere, & offendiculo eis esse declarat in *Cant.* sponsus cum ait, Adiu-

Xx ro vos

ro vos filia Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne euigilare faciatis dilectam donec ipsa uelut ceruorum, qui in altissimis rupibus habitant, celerrimeque mouentur, & acutissime vident, virtutes angelicæ designantur: quibus hæc omnia maxime conueniunt. Ex virtutum ergo celestium nomine adiurantur omnes, ne piorum quietem & tranquillitatem perturbent, ne in illam Apost. maledictionem incurrant, utinam abscindantur qui vos conturbant. Et, Qui autem conturbat vos, portabit iudicium quicumque ille est. Cui similis est & illa, vnde mundo à scandalis. Et, vnde homini illi per quem scandalum venit. Cum autem hac adiuratione omnis in pios offensio prohibeatur, tum vel maxime ea quæ illos ab otio sanctæ contemplationis (in quo dulciter in Domino obdormiunt & requiescunt) auocat, prohiberi videtur. Nomine autem dilectæ intelligit amores ac delicias suas: quorum maxime offensionem prohibet: quibusque nullum vult exhiberi negotium, de his enim ait, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

Num. 24 Inter benedictiones quibus Balá populum Domini honorauit, hæc vna est, Qui bene dixerit tibi, erit & ipse benedictus, & qui maledixerit tibi, in maledictionibus computabitur. Audiant hoc qui pios homines maledictis insectantur, eosque multis modis traducere solent.

4. Reg. 2. Sicut à pueris irrisus fuit Elifeus cum in Bethel ad Deum pergeret: ita à malis hominibus irrideri frequenter solent, qui mundi rebus spreto, ad Deum redeunt. Sed illos tamen pueros vrsi trucidarunt, hos vero Dæmones interficiunt, qui commode per vrsos intelliguntur. Vrsus enim capite quidem debilis, sed posteriore tamen sui parte, hoc est lûbis fortior est (vnde non tam ore quam manibus pugnat) sic igitur Dæmon initio quidem peccati debilis, in fine tamen fortissimus est.

Exod. 5. Improborum persecutiones & odia aduersus pios illa Pharaonis verba declarant, quibus ad Mosen & Aaron ait, Quid Moyses & Aaron peruertitis populû ab operibus? Discedite vnusquisque ad opus vestrum. Hoc in loco Origenes, donec ait secum est populus, & lutum operatur ac laterem, donec in paleis occupatur, non putat esse peruersum. Si verò dicat, volo ire viam trium dierum, & seruire Domino, peruerit populum ait. Sicut hodie, cum

sermo

Sermo Dei sollicitat hominem ad eius seruitium, cõtinuo dici audies ab ijs qui Pharaonis vnanimis & amici sunt, videte quomodo seducuntur homines, quales adolentes ne laborent, ne militent, relictijs rebus necessarijs & vtilibus, inertiam sectantur & otium. Laborare nolunt, & inertis otij occasiones requirunt.

Quæ sit persecutionum vtilitas, & quonam modo se in eis iusti viri gerere debeant, illustri exemplo Num. 16. declaratur vbi multitudo temeritate populari in seditione versa, post Darum & Abironis interitum, Mosem & Aaron voluit lapidare. Et murmurauerunt ait filij Israel aduersus Moysen & Aaron dicentes, Vos occidistis populum Domini. Et factum est cum irrueret Synagoga super Moysen & Aaron, in impetu fugerunt ad tabernaculû testimonij. Illud vero obtexit nubes, & apparuit maiestas Domini, & recepit intra nubem Moysen & Aaron. Non legimus (ait hoc in loco Origenes) antea quia obtexerit nubes tabernaculum, nisi nunc, cum insurrexerit in sanctos populus & lapidare voluit. Discamus ex hoc quanta sit in persecutionibus vtilitas. Quamuis enim magni essent vitæ merito Moyses & Aaron, quamuis animi virtutibus pollerent, apparere tamen eis Dei gloria non potuisset, nisi in persecutionibus, in tribulationibus, in periculis, & in ipsa penè morte iam positus. Sed persequētibus Israelitis, videamus isti quid faciunt, qui sancti & perfecti sunt, & magis Euangelij discipuli, quam legis. Procidunt in faciem suam super terram, & ait Moyses ad Aaron, Assume batillum, & impone super illud ignem ex altari, & effer velociter in castra. Exijt enim ira à conspectu Domini, & cepit vastare populum.

De donis in communi.

Orandum est ne sapientia eleuet, ne intellectus dum subtiliter currit, aberret: ne consilium dum se multiplicat, confundat: ne fortitudo dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia dum nouit, & non diligit, inflet: ne pietas dum extra rectitudinem inclinatur, intorqueat: ne timor dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. Greg. in Mor.

Ex his D. Greg. verbis intelligimus, in portu quoque naufragium cõtingere posse: quando quidem hæc ipsa Dei dona minus

X x 2

cautis

cautis ruine occasionem prebere poterunt: ni se humilitatis discretionisque virtute, & oratione stabiliant.

Sapientia.

August.

Liber quidam Ciceronis exhortationem continet ad philosophiam, qui vocatur Hortensius. Ille vero liber mutauit affectum meum, & ad te ipsum Domine mutauit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi repente omnis vana spes, & immortalitatem sapientiae concupiscebam aestu cordis incredibili, & surgere iam caeperam, vt ad te redirem. Non enim ad acuendam linguam referebam illum librum, neque mihi locutionem sed quod loquebatur, persuaferat. Quomodo ardebat Deus meus, quomodo ardebam euolare a terrenis ad te, & nesciebam quid ageres mecum. Apud te est enim sapientia, & hoc tamen solum me in tanta flagrantia refringebat, quod nomen Christi non erat ibi, quoniam hoc nomen secundum misericordiam tuam domine, hoc nomen saluatoris mei filij tui, in ipso adhuc lacte matris cor meum bibit, & alte retinebat, & quidquid sine hoc nomine fuisset, quauis literatum, & ex politum, & veridicum, non me totum rapiebat. August. confes. lib. 3.

Quoniam multi mei anni mecum effluerant, forte duodecim anni, ex quo ab vndeicesimo anno aetatis meae lecto Ciceronis Hortensio, excitatus eram studio sapientiae, & differebam contempta felicitate terrena ad eam inuestigandam vacare, cuius non inuentio, sed vel sola inquisitio iam praeponebatur etiam inuentis thesauris regniisque gentium, & ad nutum circumfluentibus corporis voluptatibus. August. confes. lib. 8.

Fac precor me Domine gustare per amorem, quod gusto per agnitionem: sentiam per affectum, quod sentio per intellectum. Plus tibi debeo quam me ipsum totum: sed nec plus habeo, sed nec hoc ipsum per me totum possum reddere. Trahe Domine in amorem tuum vel hoc ipsum, quod sum. Augu. in Medit.

Nemo sine sapientia beatus est: nemo enim beatus est, nisi summo bono, quod in ea veritate quam sapientiam vocamus, cernitur, & tenetur. Idem, de lib. arb.

Super

Super illud Prover. 2. Si sapientiam quaeris, quasi pecuniam, & sicut thesaurum effode illum. Qui thesauros effodit, terram reijcit, foueam in altum facit, sedulus insistit, donec inueniat quod quaerit: sic qui thesauros sapientiae inuenire desiderat, omne pondus terrenum a se reijciat, in se fossam humilitatis faciat, nec quiescat, donec inueniat. Glo. Hiero.

Stultus vt luna mutatur. Sapiens enim non metu frangitur, non potestate mutatur, at non attollitur prosperis, non tristibus mergitur. Vbi enim sapientia, ibi virtus est, ibi constantia & fortitudo. Sapiens ergo idem est, animo non minuitur, non augeatur rerum mutationibus, nec vt paruulus fluctuat, vt circumferatur omni vento doctrinae: sed manet perfectus in Christo, fundatus charitate, radicans fide. Ambros. in epistola ad simplicia. *Ambr.*

Sapientia nihil alienum nisi quod virtuti incongruum: quocumque accesserit, sua omnia secum portat totus ei mundus possessio est: quoniam toto eo quasi suo vititur. Idem epistol. 36. ad Constant.

Nullus sapientiam Dei plenè recipit, nisi qui se ab omnium abstrahere actionum cura contendit. Isidor. de sum. bo. *Isidor.*

Primus sapientiae gradus est, falsa intelligere. Secundus, vera cognoscere. Lactan. Firmia. *Lact. Firm.*

Docti ab indoctis tantum differunt, quantum Deus ab hominibus. *Demas.*

In nihil sapiendo iucundissima vita: & in multa sapientia multa & anxietas. *Adilon.*

Nullus stultus beatus, nec sapiens miser. *Cicero.*

Mater omnium bonarum artium est sapientia: a cuius amore verbo Graeco philosophia nomen inuenit: quia nihil a Dijs immortalibus vberius, nihil florentius, nihil praestabilius hominum generi datum est. Haec enim vna nos cum caeteras res omnes, tum quod est difficillimum docuit, vt nos metipfos nosceremus. Cuius praecipiti tanta vis, tanta sententia est, vt ea non homini cuiquam, sed Delphico Deo tribueretur. Nam qui se ipsum norit, primum aliquid se habere sentiet diuinum: ingeniumque in se suum sicut simulacrum aliquod putabit: tantoque munere Deorum semper dignum aliquid & faciet, & sentiet: & cum se ipse perspexerit, totumque te

rarit, intelliget quemadmodum à natura subornatus, in vitam venerit, quantaque instrumenta habeat, ad obtinendam adipiscendamque sapientiam: quoniam principio rerum omnium quasi adubratis intelligentias animo atque mente conceperit, quibus illustratus sapientia duce bonum virum, & ob eam ipsam causam cernat se beatum fore. Cicero. 1. de legib.

Sapientia, ars viuendi putanda est, quæ mæstitiâ pellit ex animis, quæ exhorrescere metu non finit: quæ præceptrice in tranquillitate viui potest, cupiditatum ardore restincto. Idem. 1. de fin.

Vt medicorum scientiam, non ipsius artis, sed bonæ valetudinis causa probamus: & gubernatoris ars quia bene nauigandi rationem habet, vtilitate non arte laudatur: sic sapientia quæ ars viuendi putanda est, non expeteretur, si nihil efficeret: nunc expetitur, quia est tâquam artifex conquærendæ & comparandæ voluptatis. Idem. 2. de Fin.

Vt stultitia & si adepta est quod concupiuit, nunquam tamen satis consecutam putat: sic sapientia semper eo contenta est, quod adest: neque vnquam sui pœnitet. Idem. 5. Tuscul.

COLLE. ¶ Sapientia donum est, diuinæ bonitatis & suauitatis experimentalis quædam cognitio: quæ secundum D. Thom. cum sit in intellectu, causam habet in voluntate, quæ ipsum experientia & gustu suo erudit intellectum, quæ etiam mystica theologia dicitur. Hæc autem cognitio amorem ipsum à quo excitata est, incendit & auget. Sicut enim in personis diuinis verbum patris amorem inspirat increatum, nempe Spiritum sanctum: ita huiusmodi cognitio amorem spirat creatum, videlicet charitatem quam plurimum accendit.

Eccli. 38. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu percipiet sapientiam, quia sapientia replebitur: Hoc est quod vulgo dicitur, Animam quiescendo fieri sapientem. Quæ tamen quies non torpens & ociosa, sed maxime actiuosa est. Nocent enim occupationes, si nimia sint: quia spiritum orationis suffocant & extinguunt. Vnde est illud Eccli. Qui conatur multa agere, incidet in iudicium Eccli. 29. Hinc Senec. Nemo vnquam ad bonam mentem peruenit occupatus.

Miram sapientia comendationem inuenies Prouer. 3. Beatus homo

homo qui inuenit sapientiam &c. Cap. vero. 8. Salomon inducit sapientiam laudes suas prædicantem. Melior est ait, sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio: & quæ sequuntur.

De studio vero huius cœlestis sapientia ibidem ait: Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilauerint ad me inueniet me. Ac deinde. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Ex quibus plane verbis illud consequitur, vt qui nondum inuenierunt sapientiam, nec veram inuenierint vitam. Alioqui non ad eos idem Salomon diceret: Relinquitte infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentia. Tot enim miserijs impiorum vita referta est (cum ea Dei præsidio nudatur) vt multi frequenter aut mortem optent, aut sibi etiâ inferant, foeliciorem mortem vita sua iudicantes.

Quæ bona sapientia studium consequatur, colligitur ex illis verbis Vccli. 1. Plenitudo sapientis est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius, Omnem domum implebit à generationibus (hoc est fructibus suis) & receptacula à thesauris illius. De studio vero sapientia (quod quidem in assidua diuinarum rerum contemplatione positum est, ac de admirandis huius studij fructibus) vide Eccli. 4. In quo quidem studio quantum laboris, & sollicitudinis sit, declarat ibidem, his verbis. Timorem, & metum, & probationem inducet super eum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinae suæ. Doctrina enim sapientia veterem hominem cum actibus suis, vt nouum suscitet qui secundum Deum creatus est, demoliari conatur, ideoque necesse est in hoc certamine (in quo aduersus corruptam naturam, inueteratamque consuetudinem gratia pugnat) multum inesse sollicitudinis ac laboris.

Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens populi stabilimentum est. Laudes vero sapientia habes deinde Sap. cap. 7. Et præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse dixi in cõparatione illius, &c. quæ sequuntur. Item. ca. 8. Hæc amaui, & exquisiui eam à principio &c. quæ sequuntur. Ecclesiasticus vero sapientiam ipsam inducit laudes suas & virtutem prædicantem. cap. 22. his verbis. Ego quasi vitis fructificauit suauitatem odoris:

& flores mei fructus honoris & honestatis: & multa in hanc sententiam, quæ mire sapientiam & fructus eius commēdat. De eius autem effectibus Sap. 7. dicitur. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem vbique propter suam munditiæ: quia videlicet nec sceleribus inquinatur, nec affectibus excæcatur, nec cupiditatibus ad terram deprimitur: sed ab his omnibus pura, quocunque voluerit, penetrare potest.

Quod summa sapientia in diuinorum mandatorum obseruatione sita sit, ostendit Moses Deut. 4. his verbis, Hęc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis: vt audientes vniuersi præcepta hæc dicant, En populus sapiens & intelligens, gens magna, nec est alia natio tam grandis, &c. Et Baruch. 3. habes mirum sapientiæ encomium, in cuius tandē fine dicitur, Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Quo in loco pro timore Domini, D. August. in Enchiridio. Eusebiam Græcè haberi ait: quæ vox cultum Dei significat. Iam verò quam longa oratione & verbis idem significantibus ipsa in Ecclesiast. Sapientia prædicat se in electis Dei, & sanctificata ciuitate habitare, vt intelligas veram sapientiam piorum hominum esse possessionem. Denique regius Propheta de timore Domini agens, Intellectus, inquit, bonus omnibus facientibus eum. Et rursum, A mandatis tuis intellexi, &c. Rectissimè Sapiens ille ait, Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Dominus præbebit illā tibi. Sine hac verò cœlesti sapientia, quid omnis humana sapientia iuuat? Vani enim sunt homines in quibus non subest scientia Dei. Et, Si quis fuerit cōsummatas inter filios hominum, & abfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilum computabitur.

Miseratione dignum esset, si cum in remota aliqua regione infinita pene vis esset lapillorum atque gemmarum: indigenæ autem ad eò rudes essent, vt ijs pro vilibus faxis in structura domorum vterentur. Quanto ergo magis miserandi sunt, qui cum intellectu & voluntate diuino munere præditi sint (quibus Deum contemplari, diligere, & diuinos mores imitari, diuinisque delitijs pasci possent) hæc Dei dona ad res vilissimas atque abiectissimas deiiciunt, & siliquis porcorum, quam diuinis epulis vesci malint? Quid quod tempus etiam, & vitæ spacium (quo inestimabiles, perpetuoque duraturas di-

uitias

uitias sibi comparare poterant) in rebus nihili expendunt? Quod si barbari illi & inculti homines miseratione digni essent, tu perfectò magis miserandus es, qui res longè præstantiores ita protenus atque conculcas.

Magna est piorum fœlicitas, quos Deus interno magisterio docet, & erudit ad vitam. Sicut ipse testatur cum ait, Intellectum tibi dabo: & instruam te, &c. Et iterum, ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Et, Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Hinc illud sequitur. Os iusti meditabitur sapientiam, &c. Et illud item Ecclesiastici: Anima viri sancti enuntiat aliquando vera plusquam septem speculatores sedentes in excelso ad speculandum. Huius verò doctrinæ dignitatem insinuat Propheta cum ait, Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Fructus verò doctrinæ exponit cum subdit, Vt mitiges ei à diebus malis, d. f. p. f. Hoc est vt placidam illi quietem inter huius vitæ procellas, & turbines tribuas: donec iudicij tempus appropinquet, quo impij perfectè puniendi, & pij plenissimè coronandi sunt. Hęc enim sapientia, & veram libertatem, & libertatis comitem pacem largiri solet, secundum illam Domini vocem, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & conoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Miras autem sapientiæ laudes inuenies, Iob. 28.

Psal. 31.

Esa. 48.

Deut. 33.

Psal. 36.

Eccle. 37.

Psal. 93.

Ioan. 8.

Timor.

Via est vita præsens: & tanto quisque necesse est vt insidiantes spiritus caueat, quanto maiora sunt dona quæ portat. Gregor.

Greg. super Ezech.

De statu tuo Dauid cadente, nemo superbiat: de lapsu etiam suo Dauid surgente, nemo desperet. Greg. in Mor.

Scriptura nostrum est speculum: & dum aliorum victricia commemorat, nostra debilia confirmat: quia eo minus mens trepidat, quo ante actos triumphos videt: sicut & lapsus eorum scribit, vt nouerimus quid timere debeamus. Ita fit, vt animus hinc fiducia,

X 5 hinc

hinc humilitate erudiatur: & ita nec superbiat, nec desperet. Greg. in Mor. lib. 2. c. 3.

Amici Iob laborando ad culpam veniunt: & inde Deum offendunt, vnde putant se magis placere: vt discamus quia & bona opera timenda sunt: quia quæ bona credimus, à Deo vt mala iudicantur: & videamus quomodo puniat manifesta mala, qui ea quæ bona videntur ita examinat. Greg. lib. 3. c. 21.

Super illud Prouer. 14. In timore Domini fiducia fortitudinis. Quia meas nostra eo valentius terrores temporalium despicit, quanto se Deo veracius per timorem subdit. Nam dum recto metu conditori omnium subditur, potestate quadam super omnia subleuatur. Greg. lib. 5. c. 13.

Sancti viri magno se metu in ipsa exultatione concutiunt, quia subiecti se procellis sciunt. At mali cum aliquod vitium superant, quod in mari nauigent, obliuiscuntur. Greg. vbi supra. c. 18.

Humana mens quo altiora considerat, eo magis tremefacta formidat: quia tanto verius se ream cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse cognoscit. Sicque fit vt magis illuminata plus metuat: & suus est profectus quatiat, quia prius secura nihil videbat. Greg. vbi supra, cap. 21.

Anchora cordis est pondus timoris. lib. 6. c. 24.

Si placere Deo veraciter cupimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus. Greg. lib. 9. c. 25.

Sæpe mens iusti vt magis secura sit, magis trepidat. Greg. vbi supra. c. 34.

Iusti ne Deum commotum sentiant, tranquillum timent: mali tunc feriri pertimescunt, cum feriuntur: ideo eis non timor parit requiem, sed pœna timorem. Greg. vbi supra, lib. 11. c. 17.

Iob. 13. Super illud, Duo ne facias mihi, & à facie tua non abscondar. Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat. Percussionis duritiam amoue, formidinis pondus tolle: quia in conspectu tuo iustus esse non valet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem seruit. Greg. vbi supra. c. 22.

Iob. 17. Super illud, Putas ne saltem ibi erit requies mihi? Quis ergo de requie securus erit, si ille trepidat cuius virtutis præconia, iudex ipse qui percutit, clamat? Greg. lib. 13. c. 22.

Iob. 23. Super illud, Considerans eum, timore sollicitor. Considerandum est,

est, quam pauidus Iob ante flagellum fuit, qui etiam percussus metuit ne feriat. ¶ Et infra super idem. Diuinæ animaduersionis vim qui non considerat, non formidat: & tanto magis securus est, quanto ab hac consideratione est alienus. At iustico magis tunc volunt esse securi, quo hic minus securi vixerunt. Greg. lib. 16. cap. 19.

Gregorius super illud Psal. 2. Exultate ei cum tremore, sic ait: *Psal. 2.* Vt de spe exultatio, ita de suspitione nascatur tremor. Vnde dicitur, Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum: non autem vt securum sit. Positi ergo inter spem & metum, confidunt & timent, confortantur, & titubant. 20. Mor. c. 4.

Gregorius super illud Iob. 37. Audiet in terrore vocis, sic ait: Auditio vocis Dei, prius fit in terrore, vt postea vertatur in dulcedinem: prius enim nos iudicij timor castigat, vt castigatos supernæ dulcedinis consolatio reficiat. Prius ergo cor terrore concutitur, vt postea in amore solidetur. 27. Mor. c. 12.

Mens de summis sollicita trepidat, quæ prius in infimis male secura torpebat. Greg. 27. Mor. c. 15.

Deum timens, Dei sapientia plenus es: dicitur enim hic timor Domini, ipsa est sapientia. Si enim eam cognoscere nõ potes, quid sit in se, iam interim cognoscis quid sit in te. Greg. 19. Mor. c. 7.

Gregorius super illud Iob. 31. Quali tumentes super me fluctus timui Deum, sic ait: Nempe, quia tempestatis tempore, omnia viuendi amore negliguntur. Timet ergo Deum, quali fluctus, qui amore veræ vitæ omnia despicit. 21. Mor. c. 16.

Ecce me miserum multis mœroribus plenum, dum vitæ meæ finem timeo, dum peccata mea considero, dum iudicium tuum formido, dum mortis horam cogito, dum supplicia tartari horreo, dum opera mea qua districtiõe & discussione à te pœsentur, ignoro, dum quo sine illa clausurus sum penitus nescio. Aug. in Manuali.

Augustinus super illo Psalm. 41. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Domino. Quasi responderit illi anima eius in silentio, Quare conturbo te, nisi quia nondum sum ibi, vbi est dulce illud, quo sic rapta sum quasi per transitum? Nunquid iam bibo de fonte illo nihil metuens? Iam nullum scandalum pertimesco? iam de cupiditatibus omnibus tanquam edomitibus victisque secura sum? Nonne aduersus me

me Diabolus vigilat hostis meus? Nonne laqueos mihi quotidie deceptionis intendit? Non vis ut conturbem te posita in sciculo, & peregrina adhuc à domo Dei mei? Respondet ergo conturbanti se animæ suæ, & quasi rationem reddenti perturbationis suæ, propter mala quibus abundat hic mundus: respondet & dicit, Spera in Domino. Interim, inquit, habita in spe: spes enim que videtur, non est spes. Aug. super Psal. 41.

Nemo securus esse debet in ista vita, quæ tota tentatio nominatur: ut qui fieri potuit ex deteriori melior, non fiat etiam ex meliori deterior: Vna spes, vna fiducia, vna firma promissio Deus, misericordia tua est. Idem in Confessi.

Non intrat charitas incomitata: habet secum socium suum timorem, quem introducit ipsa, sed illum castum, permanentem in seculum seculi. Idem de verb. Apof.

Hiero.

Vbi timor & tremor est, non ibi vocis elatio est, sed animi flexibilis lachrymosa deiectio. Hierony. in epist.

Nunquam tuta est humana fragilitas, sed quanto virtutibus crescimus, tãto magis timere debemus ne de sublimibus corruamus. Idem.

Bernar.

Primus timor est, ne cruciemur à gehenna: secundus, ne exclusi à visione Dei, priuemur tam inestimabili gloria. Tertius replet animam omni sollicitudine, ne forte deferatur à gratia. Bern. in sermo.

Sicut securitas vel desidia causa & mater est omnium dilictorũ, sic timor Domini radix & custos omnium bonorum. Idẽ ibidẽ.

Isidor.

Timor expellit peccatum: timor reprimit vitiũ: timor cautũ facit hominẽ atque sollicitũ. Vbi timor nõ est, ibi dissolutio vitæ est: vbi timor non est, ibi desperatio est. Isidor. in Synod.

Sæpe quæ apud hominum iudiciũ bona patent, apud examen diligentissimi & acutissimi iudicis reprobata deteguntur: ideoque omnis sanctus veretur, ne forte bonum quod agit pro aliqua animi intentione, in oculis Dei reprobũ sit. Idem de sum. bo.

*Eusebius**Emisse.*

Nemo de præteritis securus sit. Tanti laquei obiecti sunt ante pedes animæ nostræ, tam innumeri hostes obseruãt & custodiunt iter nostrũ, tantæ foueæ & tanta prærupta, tantæ rerũ difficultates interiacent inter nos & finem nostrum: via ipsa quæ per se ardua & ardua est, tantis spiritualium latronum insidijs obsidetur, tantos

tantos nos scopulos tantosque fluctus transire necesse est & videre, antequam anchoram optato in littore collochemus: & putamus nos de præteritis debere esse securos, & sine quotidiana cura, sine quotidiano timore & tremore diem nostrum transigere debere? Quis transiens super alicuius profunda fluminis perarctissimi pontis angustias, etiam si maiorem partem inoffenso transmiserit pede, iam periculum euasisse se credat, cum in ultimo pontis spatio si paululum titubauerit, casum quem in medio spatio timebat, incurrit? Sic nos etiam si magna pars vitæ istius prospere videatur fuisse transacta, non ideo fiduciam præsumamus, cum adhuc periculum pars extrema minetur. Quis in acie positus, ante finem certaminis aut ante victoriæ securitatem, arma deponat? Euf. Emiss. ad monach. hom. 5.

Quemadmodum solis radius per foramen illapsus, quidquid *Clim.* in domo est illustrat, ita ut vel minima videantur, etiam puluis ipse volitans: ita Dei timor cum discretione natus in corde, omnia eius peccata prodit. *Clim.*

In quibus locis cõsueuisti expauescere, ad ea nõ te pigeat noctu proficisci: nam si ijs, quæ parua sunt cedas, consenescet tecum puerilis ista & ridiculosa perturbatio. Dum vero ad ea proficis, orationis armis accingere: & cum perueneris, expande manus, & Iesu nomine cæde inimicos: nulla enim nec in cælo, nec in terra sunt arma potiora. Idem Grad. 20.

Non tenebræ, non locorum solitudines Dæmones contra nos roborant, sed animæ sterilitas. Idem ibidem.

Sũmo tibi metu opus est charissime in solitudine. Nihil enim ita persequi & fugare accidiam, ut timor potest. Inspectat assidue reus quando iudex adueniat in carcerem, verus autem operarius quando qui exire vrgeat venturus sit. Idem de differen. & discret. quietis.

Plus in metuendo est mali, quam in eo ipso quod timetur. *Ci. Cicer.* A. Torq. fam. lib. 6.

Nos omnia tum venientia metu augentes, tum mærore præsentia, rerum naturam, quam errorem nostrum damnare malimus. Idem. 5. Tuscul.

¶ Confige timore tuo carnes meas. Tam magnum petit Propheta timor.

timorem, vt non solum animam sed ipsum etiam corpus vi sua transfigat: vt huius doloris & vulneris sensu admonitus homo, in officio cōtineatur. Vnde alij verterunt, inhorruit timore tui caro mea: &c. Habet autem insignem emphasim verbum illud, inhorruit, non modo enim spiritus, sed etiam ipsa caro inhorrescere dicitur, quod maius est, Talis autem timor potenter expellit peccatum. De eo enim scriptum est, A timore tuo Domine concepimus, & parturiuimus &c. Hinc & illud ex versione Hieronymi, vox Domini parere faciet præ metu ceruas, hoc est animas maiestatis diuinæ metu trepidas.

Ies. 26.

Psal. 28.

Psal. 2.

Iob. 37.

Cant. 2.

Iob. 9.

Idem. 23

Eccli. 18.

Eccli. 25.

Ibid.

Idem. 27

Eccli. 5.

Quicumque ex toto corde Deum diligunt, curare studiose debent, vt amori semper timor & filialis reuerentia iungatur. Sic enim legimus, seruite Domino in timore, ex exultate ei cum tremore. Et illud, Ad Deum formidolosa laudatio. Et sponfa in Câr. inter vbera sua sponsum commorari ait: quæ quidem vbera, recte timorem & amorem possumus interpretari, inter quæ ille libenter commemoratur: quem & propter infinitam maiestatem reuereri, & propter summam bonitatem amare debemus. Est & alia timendi causa, quam S. Iob, expressit cum ait: In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa. Et rursum, Ipse inquit solus est, & nemo auertere potest cogitationes eius. Cumque impleuerit in me voluntatem suam, & alia multa præsto sum ei: Idcirco à facie eius turbatus sum, & confidens eum timore sollicitor.

Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia, hoc est, cum instauerint tempora periculosa, cautius & diligentius se geret. De timoris commendatione est illud Eccli. Quam magnus qui inuenit sapientiam, & scientiam: sed non est super timentem Deum: Timor Domini super omnia se superposuit. Beatus homo cui donatum est habere timorem Dei: Qui tenet illum cui assimilabitur? Timor Domini initium dilectionis eius: fidei autem initium adgultinandū est ei: Porro autem timoris necessitatē declarant illa eiusdem Eccli. verba. Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua. Sic & illud, de propitiato peccato noli esse sine metu.

Quam magnum à nobis timorem & reuerentiā Dominus exigit

gat, declarat ingens ille apparatus ignis, & fumus, & sonitus bucinæ (qui paulatim crescebat in maius, & prolixius tēdebatur) quo Deus leges Hebræis tulit. Quod postea perterritis & tremefactis populo Moses declarauit dicens, Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis & non peccaretis. Terror autem plus est quam vel formido, vel metus aut timor: quod videlicet hominis mentem perterrefaciens, à malo reuocat. Tali erat Hieremias terrore tremefactus cum aiebat, sedebam solus, quia comminatione replesti me.

Siquis ea omnia quæ cum filiis Israel Dominus operatus est, cū eos ab Ægypto eduxit, & annis quadraginta cum eisdem in deserto versatus est, donec eos ad promissam terrā traduxit, attentē cōsideret, inueniet hic planè maxima spei simul & timoris incitamentum, quæ quidē velut duo calcaria sunt, quibus in itinere huius vite potissimum indigemus, ne vel timor sine fiducia desperationem, vel fiducia sine timore præsumptionem pariat. Quis enim quamlibet infirmus & æger non fidat illi Domino, qui infirmum & rudē populum, & toties aduersus eū rebellantem, tot editis miraculis, tot impensis beneficijs, in longissima illa peregrinatione die noctuque deduxit: adeo vt ipse locum metaretur, in quo castra ponere deberent? Sed quis magnalia cuncta quæ in hoc tam longo itinere contigerūt, & cœlestem annonā. 40. annis præstitam, & stantem in cœlo solem, cæteraque miracula verbis cōsequi possit? Deniq; Moses ait, Circūdūxit eū & docuit, & custodiuit quasi pupillā oculi sui. Sicut aquila prouocās ad volandū pullos suos, & sic. v. Expandit alas suas, & assumpsit eos, & portauit in humeris suis. Quis igitur tali prouidētia, taliq; misericordiā nō fidat? quis in omni calamitate, ad illius auxiliū nō fidētī animo cōfugiat? Sed ais, Infirmus & peccator homo sum: ideoque non audeo mihi tantum de diuina ope polliceri. Et quidem talis erat populus, cui hæc omnia beneficia præstita sunt: nec ideo tamen Deus illi vnquam defuit: non enim infirma corporis sui membra pater misericordiarū despicit, quæ multa sunt. At verò multa quoq; & maxima timoris incitamentum in hoc eodē itinere reperiemus. Vix enim vnquam populus iste deliquit, quin grauer aduersus eum diuina censura sæuaret: multis eorum millibus, ferro, flammis, & ignis serpentum morsu interfectis. Refert autē omnes strages illas

Exod. 19.

Exod. 3. 2.

Exod. 20

34.

Iosue. 24.

illas ad memoriam reuocare, quo diuinæ seueritatis & iustitiæ timor, arctius mentibus nostris infigatur. Vnde Moses ait, Dominus zelotes nomen eius, Deus est æmulator. Et Iosue conuocatis ad se filijs Israel ait, Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris ac peccatis. Vides ergo quanta sit Domini misericordia, quantaque rursus iustitia? Quomodo igitur hæc duo adeò inter se diuersa cohærent? Nimirum quia misericordia ad pios maxime & verè pœnitentes latissime patet, iustitiæ vero seueritas ad improbos pertinet & rebelles. Est igitur mirabilis Deus noster in misericordia pariter & iustitia: quæ duo Propheta canit cum ait, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.

Psal. 100.

Cum sint multæ iusti ac pij metus causæ, præcipua tamen esse videtur quorundam peccatorum occultissima natura. Sicut enim lima quædam est quæ videlicet nullo edito sono ferrea vincula exedit: ita sunt quædam peccatorum genera occultissima, quæ vix committentes aduertimus. Cuius rei gratia Propheta dixit, Delicta quis intelligit. Inter hæc autem peccata, connumeratur primùm quidem superbia, qua se homo vel alij præponit, vel sibi nimium tribuit. Deinde iudicium temerarium: quo quæ dubia sunt, in deteriore parte interpretamur. Detractio quoque per quam nõ nunquam sub zeli vel charitatis specie secreta proximorum crimina detegimus, in hoc numero collocatur. Præterea, precibus nonnunquam amicorum flexi, vel apud principes, vel iudices, partim literis, partim verbis aduocantes, ea nonnunquam petimus, quæ nec principibus dare nec iudicibus facere permissum est.

Prou. 28.

Beatus homo qui semper est pavidus. Simeon iustus & timoratus, & Spiritus sanctus. e. i. e. Ne mireris quod timuerit iustus, & in quo Spiritus sanctus erat. Nonne enim erat vacuus coram latrone viator? Thesaurum magnum habebat in vase fictili, & timoratum fuisse miraris? Tua credo securitas, aut de inopia aut de ignorantia est. Aut enim deest quod possit auferri, aut deesse iam putas qui possit auferre. Time igitur vel ob hoc ipsum, quod te inuenis non timentem.

Inter passiones animæ vilissima est timor, ideoque præcipue videtur in pueris, ac fœminis, & animalibus abiectis, vt gallina &c. nõ in aquila, accipitre, & leone. Hinc illud Poete, Degeneres animos timor

timor arguit. Et illud item, Esto audax, animi namque vilis timor argumentum est. Hac consideratione seipfos erubescere, atque acculare debent: qui metu ignobilis atque imperiti vulgi, religionis & pietatis opera omittunt: quale est, templa adire, peccata cõfiteri, sacram Eucharistiam sumere, & cum bonis viris conuersari.

Sacramentum.

Sacramenta nouæ legis sunt velut corporis ecclesiastici nervi à Christo capite prodeuntes: per quos spiritualis sensus & motus in omnia eius membra diriuantur. Quo fit, vt spiritualibus his nervis sublatis in spiritualem paralytim, hoc est, insensibilitatem, & stuporem omnia hæc membra incidant, quod modo plerisque accidere videmus: nimirum ijs qui vix vnquam, aut certe violenter ad hæc mysteria accedunt: quos propterea non mirum est, adeo insensibiles ad spiritualia omnia existere.

Causæ vniuersales nõ producunt effectus particulares, nisi particularibus causis adhibitis. Cælum enim non generat triticum, aut animal, nisi animalis aut tritici femine adiuncto. Causa aut vniuersalis salutis nostræ passio Christi est, cui tamen oportet adiungere sacramenta per quæ suam religiose suscipientibus applicat virtutem. Ideo vtilissimum est, frequenter confiteri, & sacram Eucharistiam sumere.

Sicut aquæ ductus influens ciuitatem, ad vnum aliquem cõmunem locum peruenit, vnde per angustiores fistulas in varia loca distribuitur: ita cum virtus passionis Christi fons & origo sit salutis humanæ, per varios tamen sacramentorum canales, ad alios atque alios effectus & functiones distribuitur.

Si diuina prouidentia corporibus curandis tam multas herbarum vires esse voluit, consequens est spiritualia medicamenta (quæ sunt sacramenta) animarum morbis curandis (quæ longe plura & grauiora sunt) prouidere debuerit. Præsertim cū illic natura sola per se interim ad salutem vel non adiuta sufficiat, hic vero corrupta natura non modo ad hoc non sufficiat, sed interim medicamentis ipsi repugnet.

Vbera sponsa frequenter in Cant. commendantur, varijsque rebus

Yy bus

COLLE.

Cant. I.

bus comparantur. Alibi enim hinnulis caprarum, alibi etiam botris vinearum. Duo autem vbera quibus Ecclesia filios suos nutrit & lactat, spiritualis doctrina est, & gratia sacramentalis. In lege olim cum sacramenta nostris similia non essent, sola doctrina velut vnicuique vbera filios suos Ecclesia nutrebat: ideo nihil mirum si aridi, & si imbecilles essent: modo vero duo habet vbera, nempe doctrinam & sacramenta: quorum altero intellectum, altero voluntatem precipue nutrit & reficit: dum & illius tenebras veritatis luce discutit, & huius infirmitatem gratiae virtute corroborat. Hoc autem lacte fideles in Ecclesia lactantur, pascuntur, vegetantur, roborantur, & exhilarantur.

Baptismus.

August. **D**eus ultionum & fons misericordiarum, simulque conuertens nos ad te miris modis, ecce abstulisti hominem amicum meum de hac vita, cum vix expleuisset annum in amicitia mea. Quis laudes tuas enumerat vnus in se vno quas expertus est? Quid tunc fecisti Deus meus, & quam inuestigabilis abyssus iudiciorum tuorum? Cum enim laboraret ille febribus, iacuit diu sine sensu in sudore letali. Et cum desperaretur baptizatus est nesciens, me non curante, & praesumens id retinere potius animam eius quod a me acceperat: nepe errorem meum, non quod in nescientis corpore fiebat. Longe autem aliter erat, nam recreatus est, & saluus factus. Statimque ut primum cum eo loqui potui, potui autem mox ut ille potuit, quoniam non discere debam, & nimis pecebam ex inuicem. Tetaui apud illum irridere, tanquam & illo irrisuro mecum baptismum, quem acceperat mente ac sensu absentissimus, sed tamen iam se accepisse didicerat. At ille, ita me exhorruit ut inimicum, admonuit mirabili & repentina libertate, ut si amicus esse vellere talia sibi dicere desinerem. Aug. Confes. li. 4.

Cyprian. Quantum ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum vel tertium diem quo nati sunt constitutos baptizari non oportere, & legem ad hoc circumcisionis octauo die esse considerandam, longe aliud in concilio nostro visum est omnibus. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum nemo consensit: sed vniuersi potius iudicauimus nulli homini nato misericordiam Dei denegandam. Nam cum Dominus in Euangelio suo dicat, Filius hominis non venit animas

animas perdere sed saluare, quantum in nobis est, nulla anima perdedenda est. Quid enim ei deest, qui semel in utero, Dei manibus formatus est? Quod de octaua die allegabas, sacramentum resurrectionis Christi est, in qua ad vitam spiritualeque circumcisionem reparati sumus: quae die Dominico videlicet octauo die ab antecedenti sabbato numeratur. Cyprianus in Epistola.

De miraculo conuersionis aquae in vinum. Haec itaque videntibus miracula erant, intelligentibus sacramenta. Si enim bene respicimus, quodammodo in aquis ipsis similitudo baptismatis & regenerationis exponitur. Dum enim aliud ex alio intra se efficitur: dum inferior creatura in speciem meliorem secreta conuersione transfunditur, mysterium secundae natiuitatis peragitur. Mutantur subito aquae, homines postmodum mutaturae. Eusebii in hom. 2. de Epiph.

Infideles & criminosi baptismum cum fide suscipientes sic ab soluantur a debito damnationis, ut non teneantur debito expiationis. Fideles vero & criminosi post lapsum vere poenitentes, sic ab soluantur a debito damnationis, ut tamen teneantur sub debito expiationis. Sed cur quae expiatur difficilius, nisi quia offendit grauius. Richardus de potest. ligand.

Omnes (inquit Apostolus) baptizati sunt in nube & in mari. His verbis Apostolus per illud mare rubrum insinuat, baptismi sacramentum adumbrari. Sicut enim filii Israel insequentes ad perniciem suam hostes euaserunt, ubi mare ingressi sunt (ibi enim Pharaonis exercitus submersus est) sic plane peccata omnia nostra hoc est veros animae nostrae hostes euadimus, cum ad salutaris lacus uacri undam descendimus.

Confirmationis Sacramentum.

Quia in hoc mundo tota aetate victuris inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est: in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam. In baptismo alimur, post baptismum roboramur. Eusebii in hom. in die Pentecostes.

Mirabilem huius sacramenti virtutem ostendit Paulus, qui manuum

num impositione Spiritum sanctum & prophetici spiritus lingua rumque dignitatem duodecim viris contulit. Adueniens quippe Ephesum (vt Actu. 19. scribitur) inuenit quosdam discipulos, qui solum Ioannis Baptismum susceperant: à quibus cum quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent credentes, illique respondissent, se nec si Spiritus sanctus esset audiuisse, iussit eos in Christi nomine baptizari. Cūque post baptismum manus illis imposuisset, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebatur linguis, & prophetabat. Quid igitur mirabilius, quam hæc tanta cœlestium donorum effusio, tam facili negotio exhibita? Quanta legis gratiæ dignitas, & vbertas est, quæ adeo gratis hæc tam magnifica & stupenda dona largitur, vt appareat verissime per Prophetam dictum esse. *Esai. 40.* Gratis venundati estis, & siue argento redimemini: hoc est minimo negotio atque labore vestro veram libertatem consequimini. Sic Dominus in Apoc. ait. Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Gratis quidem si recipiētis meritum spectes, non gratis autem si redimentis pretium consideres. Quod enim nos gratis accipimus, Christus sanguinis sui pretio comparauit. Vtrumque enim Apostolus exposuit, cum ait, iustificati gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu &c.

*Esai. 40.**Rom. 3.**Eucharistia.*

Grego. Exod. 19. IN Syna monte Dominus ad populum locuturus, prius eundem populum abstinere à mulieribus præcepit. Et si illic vbi Dominus per creaturam hominibus loquebatur, tanta prouisione est munditia cordis requisita vt qui verba Dei perciperent, mulieribus mixti non essent: quanto magis mulieres quæ corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inæstimabilis mysterij magnitudine grauentur? *Greg. in Regist.*

Si quis sua coniuge non cupidine voluntatis, sed solum procreandorum liberorum gratia vitur, ille profecto siue de ingressu Ecclesiæ, siue de sumendo dominici corporis sanguinisque mysterio suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. *Greg. vbi sup.*

August.

Quid suauius pane Angelorum? Quomodo ergo non est suauis

uis Dominus, quando panem Angelorum manducauit homo? Nō enim aliunde viuit homo, & aliunde viuit Angelus: Ipsa est veritas, ipsa est sapientia, ipsa est virtus Dei: sed quomodo ea perfruatur Angeli, tu nō potes. Illi enim quomodo perfruuntur? Sicuti est. Tu autē quomodo contingis? Quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vt autē panē Angelorum manducaret homo, creator Angelorum factus est homo. *August. super Psal. 34.*

Peccata si non tanta sunt, vt excommunicandus quisque videatur, non se debet à quotidiana medicina Dominici corporis separare. *Idem ad Ianuar. lib. 1.*

Hoc sacramentum in hoc tempore est nobis necessarium ad æternam fœlicitatem consequendam: vnde quia per peccatum sumus vulnerati, necesse est, vt nostris vulneribus medicinam adhibeamus. Medicina summa est, venerabile sacramentū corporis & sanguinis Domini. *Idem in exp. fac. fid.*

Si quotidie peccamus, atque peccatum peccato cumulamus, quotidie etiam panis mysticus necessarius videtur: qui animæ laboranti & peccatis obrutę certissima est medicina. *Idem serm. 18. secundum Lucam.*

Si Raab meretrix salutem consecuta est, cum omni domo sua, quia ducis à Deo misi exploratores semel excepit: quid ille consequetur, qui Deum ipsum intra mentis suæ domum frequenter deuotè receperit? *Idem.*

Quando iratus fuero, & aliquid mali cogitauero, & me nocturnum phantasma deluserit, basilicas martyrum intrare non audeo: ita animo & corpore contremisco. *Hieron. in Epist.*

Quanta cordis contritione & lachrymarum fonte, quanta reuerentia & tremore, quanta corporis castitate, atque animi puritate, illud diuinum & cœleste mysterium est celebrandum Domine Deus, vbi caro tua in veritate sumitur, vbi sanguis tuus in veritate bibitur, vbi summis imma, humanis diuina iunguntur? Vbi adest sanctorum præsentia Angelorum, vbi tu es sacerdos & sacrificiū mirabiliter & ineffabiliter? Quis dignè hoc celebrare mysterium potest, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignū? *Ambros. in orat. ante missam dicendam.*

Si quotiescūque effunditur sanguis, in remissionem peccatorū funditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata di-

ta dimittantur : qui semper pecco, semper habere debeo medicinam. Idem de sacramen.

Qui vulnus habet , medicinam requirit : vulnus est quia sub peccato sumus : medicina est , cœleste & venerabile sacramentum. Ibidem.

Quotidie iste cibus sumitur, quotidie in remedium quotidianæ infirmitatis. Idem in lib. de sacram.

Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proffit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Ambrosius. lib. 5. de sacris. cap. 4.

Graue est quod ad mensam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus. Sed grauius est, si de peccatis metumimus, & sacrificium non redimus. Idem lib. de sacra. cap. 6.

S. Thom. In primitiua Ecclesia quando magna vigeat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt fideles quotidie communicarent. Vnde Anacletus papa dicit, Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim statuerunt Apostoli, & sancta Romana tenet Ecclesia. Tho. in. 3. par. quæst. 80. art. 10.

Effectus proprius Eucharistiæ est transformatio hominis in Deum. Idem. 14. senten. dist. 2. quæst. 2. art. 1.

Athanas. Si quis gulositate aut turpium consensu cogitationum quasi luto contaminatus est : si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est : si quis inuidia, aut ira perturbatus est : si quis superbia aut arrogantia victus tenetur : is ad diuina & pura hæc mysteria accedere ne audeat, prius quam per pœnitentiam conuenientem eluerit, & purgarit se ipsum, ab omni carnis & spiritus inquinamento. Athanasius.

Adrian. Quia hoc sacramentum operatur ex opere operato, ideo non paræ efficacix est voluntas sumendi, & ipsa actualis sumptio. Adrianus. in. 4.

Cum quis oblitus est peccati mortalis, & discussa conscientia facit quod in se est, pro amotione indignitatis quæ est per mortale peccatum, non peccat accedendo etiam in mortali pecc-

si peccato : sed sæpe veniam consequitur ratione operis operati ipsius sacramenti : Quo causa locum videtur habere illud Augusti. Hoc sacramentum non solum cibatur, quos reperit viuos, sed etiam viuificat mortuos. Idem ibidem.

Hunc panem nobis dari quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto (dum abstinentes & non communicantes à cœlesti pane prohibemur) à Christi corpore separemur. Cyprianus in ser. de ora. Dom.

Idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia corpore & sanguine Christi non armatur ad prælium, & mens deficit, quam non accepta Eucharistia erigit & accendit. Idem in Epist. ad Corneli. Papa.

Super illud, Panem nostrum quotidianum, sic ait. Hic est panis de quo Dominus ait. Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Vt ergo manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, ita contra timendum est, ne dum quis abstinet ab hoc corpore procul maneat à salute, dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem &c. Et ideo panem hunc quotidianum Dominus appellauit, vt in ipso semper & viuamus & maneamus. Idem de orat. Domi.

Sacramentum illud duo operatur in nobis : vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, non tam acerbos sentit motus iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ, aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo. Bernar. in serm. de Cœm. Domini.

Nec tamen ex eo debemus nos à Dominica communionem suspendere, quia nos peccatores agnoscimus. Sed ad eam magis est propter animæ medicinam, & purificationem spiritus aui de festinandum verum tamen ea humilitate mentis, & fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedio potius nostris vulneribus expetamus : alioqui nec anniuersaria quidem digna præsumenda est communio : vt quidam faciunt qui in monasterijs consistentes, ita sacramentorum cœlestium dignitatem & sanctificationem, ac meritum merentur, vt existimant

ea non nisi sanctos, atque immaculatos debere præsumere, & non potius sanctos mundosque nos sua participatione perficiant, qui profecto maiorem arrogantiae præsumptionem, quam declinare sibi videntur, incurrunt: quia vel tunc, cum ea percipiunt dignos se eius perceptione dijudicant. Ioan. Cass. Coll. 23. cap. 22.

Euseb.
Emiss.

Quia corpus assumptum Dominus ablaturus erat ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut nobis in hac die sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret: ut coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium: ut quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio: & perennis illa victima viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Unde merito cælestis confirmat autoritas, Quia caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui autor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Eusebius Emiss. homil. 5. de Pasch.

Ioan. 6.

Matt. 26.

Idem super illud, Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus sic ait, Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini, repente ex nihilo substiterunt excelsa cælorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, pari potentia in spiritalibus sacramentis verbi præcipit virtus, & seruit effectus. Quanta itaque & quam celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur, attende: & ut tibi nouum & impossibile non debeat videri, quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutantur, te ipsum, qui iam in Christo es regeneratus interroga: dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecus mortuus exulabas, subito initiatus Christi legibus & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus Ecclesiæ, non viuendo, sed credendo transisti: & de filio perditionis, adoptiuus Dei filius fieri occulta puritate meruisti. In exteriori nihil additum est, & totus in interiore homine mutatus es: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Idem ibidem.

Ioan. 6e.

Immunda es? accede mundanda ad fontem puritatis incõtaminabile. Esuris? Accede pascenda ad panem viuificum, & indefectibile. Ægrotas? Erit hoc efficacissimum tuæ valetudini medicamentum. Fluxum pateris, nec sanari potest à medicis tuis? tange ple-

aa

na fide cum Hæmorroïssa fimbriam, videlicet hostiam, ut purgeris. Ioan. cc. par. 2. de pollu.

Dionysius ait: quod post Euangelium, sacrarumque literarum lectionem, qui ad sumendam Eucharistiam parati non erant à Basilica pellebantur: reliqui vero moniti ab Episcopo, Eucharistiã recipiebant. Sumpta demum atque omnibus tradita communione diuina, gratias referens, sinẽ mysterijs imponit. Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3.

Quanto frequētius homo accedit, tãto magis dignificatur, Deo G4. Biel. approximatur, & vnitur, ac gratia augetur. Ga. Biel. Lect. 87.

Laudabilius est ex amore sacramenti, & confidentia misericordie Dei sæpius accedere, quam ex timore, vel scrupulis diuise ab eodem sacramento quodammodo excommunicatũ facere. Alex. de Alex. in. 4. en. & fr.

Omni ratione in omnibus Christo coniugimur, aluisse sæpe affert plura amoris incitamenta, quam procreasse. Clem. Alex. Pædag. lib. 1.

Sicut corporalis cibus cum ventrẽ inuenerit diuersis humoribus occupatũ, amplius ledit, magis nocet, nullũ præstat auxiliũ: ita spiritalis cibus, si aliquẽ reperit malignitate pollutum, magis eũ perdit, non sua natura, sed accipientis vitio. Chryso. in ser.

Ad diuina Christi mysteria negligenter accedere supplicium intolerabile meretur: & si vel semel in anno quis hoc audeat, ignis enim spiritalis plena est ipsa mensa. Et quemadmodũ fontes naturaliter aqua scaturiunt, sic & hæc mensa flammam quandã ineffabilem fouet. caue igitur accedas cum stipula lignis & fœno, ne maius efficias incendium, & animum qui sit eius particeps, exuras. Regem excepturus es per cõmunionẽ, rege autẽ in animum intrante, magna esse debet tranquillitas, magna quies, alta summaque cogitationum pax. Idem.

O consuetudinem, o præsumptionem, o sacrificium frustra quotidianum, in casum abissimus altari, nullus est, qui communi cetur. Idem hom. 61.

Vnus sit nobis dolor, hac esca priuari. Idem hom. 61.

De huius vero diuini mysterij vtu Iacobus Payua qui nostra ætate aduersus Kemnicium hereticum eruditissime scripsit, sic in secundo aduersus eũ opere ait, Quid de sacrosanctæ Eucharistiæ

Yy 3 via

vsu dicam? quam hodie solis sacerdotibus licet contingere, cum à Diaconis olim deferri absentibus consueverit: laicis verò hominibus in manus etiam tradi deglutendam? Vnde illa fuit Cyrilli Hierosolymitani exhortatio, pietatis & religionis plenissima, ut manus quisque suas quibus sacrosanctam Eucharistiam exceperat, oculis defigeret, & osculis prosequeretur, quo tantam illam Eucharistiam sanctitatem, cum ceteris membris communicaret. Omnes vero qui sacris mysterijs aderant Cathecumenis duntaxat, & Eneugumenis, atque poenitentibus exceptis (qui antequam Eucharistiam conficeretur, è templo eiciebantur) Christi corpus sanctissimum, ac sanguinem una cum sacerdote percipere solitos fuisse, auctor est in primis Dionysius ille Areopagita, & Iustinus Martyr, qui de baptismatis ritu agens, Consueuisse, inquit, sacram Eucharistiam dari à Diaconis, omnibus, qui presentes aderant percipiendam, & absentibus deferendam. Et paulò post, In more inquit positum fuisse diebus solis, quos Dominicos appellamus omnes qui in oppidis, vel agris morantur, vnum in locum conuenire, & precibus, scripturarumque lectione peracta, sanctificatum panem, & vinum, qui aderant percipere, & ad eos, qui absentibus Diaconis dari perferenda. Dionysij autem verba sunt. Quod tamen coram Episcopis fieri valde esse indecorum, & à sanctissimæ Eucharistiam maiestate alienum, Nycena Synodus putauit: quare decreuit, ut Episcopis, aut presbyteris absentibus, liceret Diaconis Eucharistiam proferre, & edere. Omitto Anacletum qui omnes qui peracta consecratione non communicant Ecclesiasticis vult carere luminibus. Non sum nescius quosdam magni nominis viros arbitrari, solos ministros qui sacrificanti aderant Pontifici, hoc Anacleti decreto contineri, quibus fortasse assentiret, ni viderem grauissimos eiusdem fere ætatis & sanctissimos Martyres Dionysium atque Iustinum idem quod Anacletus de omnibus qui sacris aderant mysterijs, tradidisse.

COLLE. ¶ Inter mirabilia mundi, hoc nonnulli graues auctores referunt: esse fontem quendam, ad quem si placidis oculis & in eum semper defixis accesseris, aquam puram inuenies: sin ab eo oculos alio deflectas, aut cum altero loquaris turbidam. Hoc ad præparationem sacramenti Eucharistiam, aptari conuenienter potest.

Dionys.
Iusti.

potest: Quod tale unicuique futurum est; quali ad eum animo accesserit. Vnde est illud quod canit Ecclesia, sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali vitæ vel interitus.

Tria sunt homini ad vitam necessaria: mater quæ illum pariat, cibus qui eum alit, medicus qui eundem ubi ægrotauerit, curet. Itaque partu homo nascitur, cibo alitur, & medicina curatur. Hæc eadem ad spirituales vitam necessaria sunt. Mater, est Baptismus: cibus, Eucharistia: medicus, Poenitentia. Quisquis ergo iam per baptismum regeneratus es, his duobus potissimum sacramentis eges, ut in spiritali vita diu conseruari possis.

Qui dum frequenter communicant, à maledicis arguuntur, illud quod viri Iuda cæteris tribubus dixerunt, merito respondere possent, Nunquid comedimus aliquid ex Rege, aut munera data sunt nobis? Hæc enim accusatio si vim aliquam haberet, magis in eos qui mercedis gratia celebrant, quam in eos qui nulla temporali mercede, sed magis improborum accusatione proposita, communicant, iactari deberet.

Acrius Dæmonis pugna aduersus sacramenta est. Ad hoc autem perditionem hominum linguas excitat, qui sub prætextu pietatis & reuerentiæ pios homines ab huius sacramenti frequentia retrahant. Qui plane eo zelo moueri videntur, quo motus est ille, qui dixit, Ut quid perditio hæc? potuit enim unguentum illud venditari multo & dari pauperibus. Dixit autem hoc (ait Euangelista) non quod de egenis pertineret ad eum, sed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Sic isti non zelo quidem diuinæ reuerentiæ, sed honoris proprii concitantur, dedecus suum esse putantes si non ea faciant, quæ in alijs laudantur, ut videri velint se non quidem vitio, sed iudicio id omittere.

Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Lucundissimum spectaculum paternis oculis est, videre mensam suam parulis filiis circumdatam & gratissimum illi officium est escam singulis distribuere. Tunc enim pascitur ille cum oculos pascit. Quod si hoc facit paterna charitas, quid ille faciet, de quo scriptum est, Patrem nolite vocare super terram, cum nos ad sacram altaris mensam circumstantes videret, & pane Angelorum filios quos per crucem regenerauit, cibaret.

Refert

2. Reg. 19.

Matt. 26.

Psal. 127.

Matt. 23.

Refert Macrobius in Heliopoli hoc est in ciuitate solissin quodam eius festo currum solis principes ciuitatis viros trahere: qui vt se ad hoc officium digne prepararent & capita radebant & ceruo dierum numero ab vxorum consuetudine abstinebant. Quod si illi hunc Idolis honorem exhibebāt, quid nos dominicum corpus suscepturi facere par est?

Gene. 3. Ait serpens, si comederitis ex hoc ligno, eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Hoc mendacio persuasa mulier tulit à ligno & comedit: modo vero dicit Deus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quod plane diuinitatis participatio quædam est, & tamen huic voci pauci admodum sunt qui obtemperare velint: vide quæso quanta sit hominum cæcitas & infania.

Valde cæci sunt, qui detrahunt ijs, qui frequenter ad sacramenta accedunt. Quid enim stultius quam mirari quod eger pergat ad medicū? pauper ad diuitē? sordidus ad fontem? vulneratus à serpente, ad apothecam medicorum, & miles pugnaturus, ad armamentarium, vnde pugnaturus arma suggeruntur? Quo nam modo qui Christianus es, fidei tuæ dogmata prorsus ignoras? An te later omnes homines per vnū hominem fuisse ad mortē damnatos, & per vnum hominem à morte redemptos, & ad sempiternam vitam euocatos? An nescitis vetitum illum cibum malorum omnium causam extitisse, aliūque rursus cibū à Christo institutū horū malorū antidotū esse. An ignoras sacramenta ipsa velut canales esse à Christi latere deriuatos, per quos sacratissimæ passionis eius virtus ad nos manat? hoc est, gratia, charitas, remissio peccatorum, robur spiritus & omnia denique infirmitatis nostræ medicamenta?

Dicunt quidam, satis mihi est semel in anno Eucharistiam accipere. Si quotidie tentaris, si quotidie nutas & periclitaris, si quotidie egres gratia, virtute, robore, medicina, venia, fauore, præsentia Dei ope, & alimonia spirituali, vt pietatē colas, quo modo semel tantum in anno huius gratiæ particeps esse cupis, qui per singula penè momenta gratia, & præsentia Dei egres?

Amoris impatientia facit, vt cum dilectissimum siue filium siue sponsum peregre agentem, parens aut sponsa, coram cernere non potest, imaginem saltem eius ad
vium

viuum depictam, ad se ad ferri curent, vt eius conspectu (quando aliud non licet) animum pascant. At cum Christus Dominus inteligeret, electos suos in hoc mundo ita sui desiderio angere debere, vt mortem haberent in desiderio, vitam in patientia, non imaginem suam, sed se ipsum in sacramento altaris reliquit, quo interim reficiantur, & spem suam atque amorem in eum alant, quandiu aperta diuinitatis & pulchritudinis eius visione pasci non possunt.

Quod Dominus benedixerit domui Obededon, & omnibus quæ illius erant, eò quod arcam Dei in domo sua haberet, aperte indicat quam multis & magnificis opibus perfruantur, qui factā Eucharistiam intra pectus suum reuerenter & deuote suscipiunt. Cæterum, quod cum timore simul & amore ad eam digne recipiendam præparari debeamus, exemplo nobis sit Dauid, qui vbi occisum à Domino Ozam vidit, timuit arcam Domini inferre in domum suam. At vbi fœcundasse Dominum audiuit domū Obededon, & omnia quæ illius erant, hac spe animatus mutato consilio, eam intulit in domum suam, vt benedictionis eius particeps efficeretur.

Quemadmodum Deus Pater verbum genuit, in quo ipse est, & quo se ipsum dixit, ac declarauit: ita ipsum Dei verbū, vbi in hunc mundum venit. Eucharistiæ sacramentum instituit: in quo & totus ipse est, & per quod immensam bonitatem, charitatem, benignitatem, & paternam prouidentiam, ac familiaritatem hominibus declarauit. In eo enim quod Deus cum hominibus habitare & intra pectus eorum recipi dignatur, immensa eius charitas, suauitas, & familiaritas cum hominibus mirabiliter elucet.

Refert Nicepho. lib. 5. cap. 25. quod Philippus, qui primus Romanorum imperatorū fidem Christi suscepit, cum in peruigilio Paschatis ad altare accederet, sacram Eucharistiam sumpturus, ab Episcopo (quoniam publicus peccator erat) repulsus est & in loco pœnitentium (qui erat humilis & contemptus) cum alijs stare iussus fuit: qui etiam sacræ cõmunionis tempore extra Basylicam pelebantur. Qua in re nescio quid magis mirer, an Episcopi constantiam, qui hoc ausus est, an Imperatoris obedientiam, qui mandato Episcopi a deo humiliter paruit.

Duo insignia Xenodochia, in ægrotantium subsidia, Toleti destinata

stinata sunt: alterum ad ægrotos decubentes, alterum ad eos qui iam à morbo conualuerunt, reficiendos, ne iterum in pristinum morbū relaberentur. Sic Dominus Iesus in Ecclesia sua duo quotidiana sacramenta instituit: quorum altero à peccati morbis curamur (nempe confessione) altero in acquisita sanitate cōseruamur, videlicet Eucharistia. Sicut enim natura singulis officijs, singulas facultates & organa destinauit (quippe quæ, vt Aristot. ait, non facit opera sua similia gladio delphico, qui varijs vsibus seruiebat) ita germana naturæ gratia singulis muneribus singula sacramenta instituit.

Arist.

Sap. 16.

Cuius amoris & suauitatis fuerit Christum Dominum Eucharistiæ sacramentum nobis reliquisse, declarant illa verba Sap. 16. Substantiã enim tuã & dulcedinẽ tuã quã in filios habes, ostendebas: & deseruiens vnus cuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur. His etiam verbis mirabilis huius sacramenti dulcedo, varijsque affectus & sapes interni declarantur.

Cant. 5.

Adsumendum pretiosissimum corporis & sanguinis Domini sacramentum, hoc est, epulum pretiosissimum, & omni suauitate refertum, nos cœlestis sponsus, dulcissimis illis verbis inuitat: Comedite amici, & inebriamini charissimi. Ad conuiuũ enim amoris & diuinæ suauitatis, suauissimis amoris verbis debuimus inuitari. Quo etiam significatur, epulum hoc amicorum tantum esse, nõ aliorum. Probet igitur se ipsum homo, an amicus Dei sit. Amicus certe non est, qui proximo suo non est. Non est autem amicus, qui egentem negligit atque contemnit.

Penitentia, Confessio.

Gregor.

A Regione nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vitium gustando discessimus, sed ad eam necesse est fiendo, obediendo, visibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo viam ad regionem nostram regredimur. Quoniam qui à paradisi gaudijs per delectationẽ recessimus, ad hæc per lamenta reuocamur. Gregor. hom. super illud Matth. Cum natus esset, &c.

Fit plerunq; Deo gratior amore ardens post culpam vita: quã securitate torpens innocentia. Greg. in Past. c. 49.

Deus

Deus etsi penitenti veniam spondit, peccanti tamen crastinum non promittit. Greg. in hom. quadam.

Cum vehemens penitentia spiritus mentem occupat, omne gaudium perturbat, vt nihil iam nisi flere libeat, nihil nisi quod terrere possit attendat. Blandimenta ergo culpæ non secunda quies foueat, sed sæuiens amaritudo penitentia irrumpat. Gregorius in Mor. lib. 4. c. 22.

Super illud, Gressus meos dinumerasti, sed parce, &c. Dinumerat & parcat: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc penitentibus misericorditer relaxat. Culpas dinumerat, cum nos ipsos ad singula quæ fecimus deflexendo conuertit. Tamen parcat: quia dum eas punimus, ipse nequaquam in extremo examine diiudicat. Et hoc significat quod subditur. Signasti quasi in sacco, &c. Signat enim ea & curat, cum ea defleximus: quia nec inulta deferit, nec in iudicio punienda referuat. Grego. lib. 12. c. 10.

Iudicia veræ confessionis sunt, si cum quisque se peccatorẽ dicit, id de se etiã alteri dicenti non contradicit. Greg. 22. Mor. c. 14.

Iob dum peccata cōfiteatur, sublimis apparet etiam in peccatis, non enim minus miror in eo humillimam confessionem peccatorum, quam sublimia gesta virtutum. Greg. vbi supra.

Debet quisque discutere & causas suas apud Dominum, & causas Domini aduersus se: nempe & bona Domini ei collata, & mala quæ aduersus eum perpetravit. Greg. 25. Mor. c. 6. vide hoc in loco multa de penitentia.

Peccatum peccato addit, qui culpæ quam fecit, patrocinia defensionis adiungit. Greg. 22. Mor.

Culpa cum defenditur, geminatur. Greg. lib. 4. c. 23.

Quia potius defensionis solatia, quam confessionis elegerunt, ideo culpam auxerunt, quam tueri conabantur. Retorquent autẽ illam in Deum: vt quia Deo similes esse non potuerunt in diuinitate, eum facerem similem in culpa. Gregorius. 22. Moral. cap. 13. vide locum.

In defensione non se peccator Deo abscondit, sed Deum sibi. Agit quippe ne omnia videntem videatur non autem vt ipse nõ videatur. Greg. vbi supra.

Augustinus super Psalm. 144. Spe simul ac desperatione duci homines

homines ait ad agenda peccata his verbis. Audi vocem desperantis, iam inquit, damnandus sum, quare non facio quicquid volo? Audi & vocem sperantis. Misericordia Domini magna est, quando me conuertero, dimittet mihi omnia, quare non facio quicquid volo? Desperat ille ut peccet, sperat iste ut peccet. Vtrūque metuendum est, vtrumque periculosum. Væ à desperatione, væ à peruersa spe. Non tardes conuerti ad Dominum: nec differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Noli ergo dicere cras me conuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & hesternæ peccata dimittuntur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conuersioni tuæ indulgentiam promisit: sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit. August. sup. Psal. 144.

Pœnitens omnes fructus suæ pœnitentiæ paruos habeat: nunquam sufficiat, semper doleat, semper coram Domino ante quem peccauit, erubescat & dolorem cum vita finiat. Idem de Pœnit.

Quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, sit dignus misericordia. Vnde patet quia quanto pluribus confitebitur in spe veniæ, turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remissionis. Idem, de Pœnit.

Non est quod fugias à Deo irato, nisi ad Deum placatum. Idem sup. Psal. 74.

Qui pectus suam tundit, & se non corrigit, peccata solidat, non tollit. Idem in quodam serm.

Qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis prius purgabitur igne purgationis. Hic ignis & si non sit æternus, miro tamen modo grauis est. Superat enim omnem pœnā, quā homo vnquam passus est in hac vita, vel pati potest. Idem in serm. de igne Purgat.

Inanis est pœnitentia quam sequens culpa coinquinat. Nihil profunt lamenta, si replicentur peccata: nihil valet à malis veniam postulare, & mala denuo iterare. Idem in soliloq.

Hieron.

Vtinam tam cito conuertatur peccator ad pœnitentiam quam cito Dominus paratus est præfinitam mutare sententiam. Hieron.

Deus natura misericors est, & paratus ut saluet clementia quos non potest saluare iustitia. Nos autem vitio nostro paratam misericordiam, & vitio se offerentem perdimus. Idem.

Hierony.

Hieronymus in Epitaphio Paulæ sic ait, Mollia etiam in grauisima febris lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum stratis ciliciolis dormiebat: lauabatque per singulas noctes lectulum suum. Oculos eius fontes crederes lachrymarum. Ita leuia peccata plangebant, ut illam grauisimorum criminum crederes ream. Cumque à nobis crebrius admoneretur, ut parceret oculis, & eos seruaret euangelicæ lectioni aiebat, Turpida est facies, quam contra Dei præceptum, purpurisso & cerussa, & stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus quod multis vacauit delitijs. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia lintheamina & serica asperitate cilicij commutanda sunt. Quæ viro & seculo placui, nunc Christo placere desidero. Idem in epitaphio Paulæ.

Ille qui nos malos tolerat, non dubium est, quin conuersis clementer ignoscat. Ambros. de sum. bon.

Facilius inueni qui innocentiam seruauerint, quam qui congrue egerint pœnitentiam. Idem de Pœnit.

Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit: atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit. Idem in serm. ad vincula.

Nihil peccare solius Dei est, sapientis est, & corrigere erratum, & pœnitentiam agere peccati. Idem in epist.

Pœnitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugat furorem, firmat amorem, calcat superbiam, continet linguam, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Cyprian. in serm.

Primus felicitatis gradus est, non delinquere, secundus delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra quæ seruet, hic succedit medella quæ sanet. Idem epist. 3.

Contendit hoc loco Cyprianus pluribus argumentis probare Deum non latere delicta cordium. Homo (inquit) vidit in facie, Deus autem videt in corde &c. Denique quando & fide maiore & timore meliore sunt (loquitur de ijs qui tormentis territi in fidei confessione vacillauerunt) qui quanuis nullo sacrificij, aut libelli facinore, constricti fuere, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesim conscientia faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medellam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt. Idem in ser. de Lapsis.

Zz

Exco

Isidor.

Ex eo vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. Isidorus.

Si patet vitium, fit ex magno pusillum; si latet, fit ex minimo magnum. Silentio culpa crescit. Idem.

Hugo.

Tres sunt species obstinatorum. Prima eorum qui ex correctione non proficiunt. Secunda eorum qui ex comonitione deteriores fiunt. Tertia eorum qui emendationem permittunt, sed non faciunt. Ex correctione Manasses factus est melior, Nabal ex comonitione deterior, Pharaon ex afflictione durior. Hug. de. 12. Abusio.

Clim.

Ad confessionem peccatorum posthabito omni rubore, habes exemplum insigne apud climacum serm. 4. de obedientia. In quo refert latronem quendam publice omnia peccata sua ad preceptum abbas in coetu fratrum protulisse, quo tempore vnus ex fratribus, qui illic aderant, procerum quendam atque terribilem se vidisse affirmavit, conscriptam chartam & calamum tenentem: & cum latro ille humi prostratus peccatum confitens, pronuntiaret, hoc ille calamo delebat. Et merito sane. Dixi enim, inquit, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti, &c. Clim.

Sicuti vidua quae viro suo fuerit orbata, si filius sibi vnigenitus sit, illi soli innititur, eiusque post Dominum solatio potitur: ita & anima si lapsa fuerit, nullo alio solatio exitus sui tempore ita securum nititur, vt abstinentiae labore atque lacrymis. Idem de Luct. Grad. 7.

Verax germanaeque penitentiae certum argumentum est, obliuio iniuriarum. Qui vero inimicitias tenet, & se penitere affirmat, similis est ei, qui se in somnijs currere putat. Idem Grad. 19.

Vidi imbecilles animas ac debilia corpora, pro peccatorum multitudine superiora atque maiora certamina arripere conari, nec ea posse sustinere. Quibus ego, humilitatis (inquam) non laborum magnitudine Deus penitentiam metitur, atque iudicat. Idem de discretionem ad discer. facili.

Chrysoft.

Si forte in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim & medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni obseruantia quae competunt, gerimus: nec prius cessatur, quam quae molesta sunt, mitigentur: anima vero cum quotidie vulneretur, cum per singula lanietur, vratur, precipitetur, & modis omnibus per-

cat.

eat, nec parua quidem pro ea nos cura sollicitat. Chrysoft. de concup. cordis.

Vix penitentia sunt quinque: prima agnitio & increpatio peccatorum. Secunda proximis suos errores condonare. Tertia quae fit per orationem, quarta per eleemosinam, quinta per humilitatem animi. Idem.

Malum est peccare, peius est perseuerare: sed perniciosius est, defendendo se, in Deum culpam refundere. Glo. super Psal. 69.

Non multum ab impeccabili discedit, qui peccatum vt decet, fatetur. Arist.

Nihil profus erroris committere, proprium Dei est, & forte etiam hominis diuini: ab errore autem ad inculpabilem vitam redire prudentis est, & vtilia plane non ignorantis. Philon.

Sit erranti medicina confessio. Cicero ad. Q. Frat.

Cicero.

¶ Quid est toto corde ad Deum conuerti? Non modo de praeteritis malis dolere, sed etiam futura vitare. Quisquis vtrumque facit, is ex toto corde conuertitur. Vtrumque enim praestandum esse monet Salomon cum ait, Qui acondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Inditium enim salutiferae confessionis, est depulsio iniquitatis.

COLLE.

Prov. 28.

Si tantopere nititur aeger, cum intra stomachum noxio humore vexatur, vt vel immixtis in os digitis, vel amarissima etiam potione sumpta illum vomat: cur ergo non idem faciat, cum animam peccatis intus vexari sentit, vt illa per os purae confessionis salubriter euomat. An fortasse minus homini peccata quam humor biliosus noceant?

O si oculos haberemus, quibus admirabilem hanc animae pulcritudinem videremus, quando sacerdote efficaciter absolutionis verba proferente, homo iustificatur & fit noua creatura. Non minor enim haec suo modo transformatio est, quam cum Deo dicente fiat lux, facta est lux: sic enim noua quaedam & nobilior lux in anima oritur cum a sacerdote hoc modo absolutio impenditur. Sicut autem ad vocem Angeli ceciderunt catenae de manibus Petri, ita hic ad vocem sacerdotis vincula Diaboli soluntur, & Deus homini peccatus suum aperit, illumque in filium adoptat, Spiritu sancto ungit, virtutibus ornat, & regni sui heredem instituit.

D. Tho.

Iustificacionis seriem & processum D. Thom. describit in. 4. quæst. 45. art. 5. ubi exponit, quomodo in hoc opere concurrunt, primum quidem Dei motio, secundo motus fidei, tertio timoris, quarto spei: quinto charitatis: sexto timoris: septimo cōtritionis, & pœnitentiæ cui potissimum tribuitur iustificatio. Cuius rei causa est, quia iustificatio est spiritualis quidam, ab iniustitia ad iustitiam motus. Quo fit vt illi potissimum iustificatio tribuatur quæ vtrumque motum complectitur, ea vero est pœnitentia quæ præteritam iniustitiam detestatur & proponit in futuro sequi iustitiã. Adde his quod pœnitentiæ est cooperari Deo ad satisfactionem cōmissorum ea videlicet amplectendo quæ ad huiusmodi satisfactionem requiruntur, quod ad pœnitentiam spectat.

Prou. 15.

Per misericordiam & fidem purgantur peccata, per timorem autē Domini, declinat omnis à malo. Hæ sunt igitur virtutes quibus potissimum vera pœnitentia ornari atque perfici debet. Hoc autem in loco fides pro fidelitate (qua quisque officij sui debito satisfacit) accipienda est. Quæ quidem virtus adeo rara est: vt Salomon dicat. Multi homines misericordes vocantur: virum autē fidelem quis inueniet? Vir autem fidelis est, qui toto animo in hoc vnum incumbit, vt fideliter quidquid se debere intelligit, præstet, etiam si illi molestum ac detrimentosum sit. Hanc autem appellari hoc in loco fidem, patet ex eadem sententia. 16. Prouer. repetita his verbis. Misericordia & veritate redimitur iniquitas: in timore autem Domini. d. o. a. m. veritatem autem pro iustitia & officio præstito vsurpari in sacris literis, notius est, quam vt probari debeat. Hinc. Reg. 4. cap. 32. legimus. Post quæ & huiusmodi veritatem venit Senacherib rex Assiriorum &c.

Vera pœnitentia describitur Eccli. 17. his verbis; Conuertere ad Dominum & relinque peccata: precare ante faciem Domini & minue offendicula. Offendiculi autem nomine non modo peccata, sed etiam peccatorum occasiones intelligimus: quas si nō tollas, peccata non vitantur.

Psal. 31.

Virtutem humilis confessionis declarant illa verba. Delictum meum cognitum tibi feci & i. m. n. a. Dixi, cōfitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. c. r. i. p. m. Huius vero confessionis defectu se in multa mala incidisse insinuat, cum ait, Quoniam taci inueterauerunt ossa mea. Hoc est, quoniã delicta mea celabã,

mcc

nec illa vt par erat, agnoscebam, iracundiam & pœnam mihi non remittebat Deus: itaque ob eam causam in tantas incideram calamitates, vt confectus animi & corporis doloribus, squalore & macie contabescerem. Quod autem subdit, Dum clamarem tota die, alius vertit apertius, in rugitu meo tota die. Quod ad præcedentia verba facile refertur. Significat enim mœrores & æstus quos ante patiebatur.

Contra fictam subdolanque malorum pœnitentiam qui cum meliorem se vitam acturos polliceantur, non præstant quod pollicentur, sunt illa Prophetæ verba, Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in sæcula. Quasi dicat, Modo mentiuntur Deo eiusque leges & maiestatem contemnunt, sed erit tamen cum contemptus huius pœnas pendant: quas perpetuo hoc est in sæcula daturi sunt. Simile est & illud, Cum accepero tempus, ego. i. i. Quod tempus iam iam instare pronuntiat cum ait, Iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

Ad spem veniæ nos ille versiculus incitat, Si iniquitates obseruaueris Domine, D. q. f. Quia apud te propitiatio est, hoc est, quia in me non est cur mihi propitieris, sed cur magis irasci debeas, in te habes vnde mihi propitius fias. In te est misericordia tua: & apud te est sacrificium filij tui: quæ vere pœnitentibus salutem donant. Itaque (vt Augusti. ait) si ego Domine admisi vnde me damnare possis, tu certe non amifisti vnde me seruare possis. In certamine ergo conscientiæ, cum lex, Diabolus, & sensus peccati nos accusant, ad hunc versiculum confugiendum est.

Virtus quidem difficilis est ex corrupta natura, facilis ex gratia. Vnde vbi de sponsa Canti. 8. dictum ecce soror nostra paruula est, & vbera non habet, paulo post subditur, Ego murus & vbera mea quasi turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Hanc autem pacem vera pœnitentia inuenit, quæ nos Deo reconciliat. Ait autem (quasi pacem) vel quia plena pax in hac vita non datur, vel quia nemo potest certo scire, vtrum odio vel amore dignus sit.

Pœnitentia eorum qui cum vitam omnium sceleribus transierint instante mortis hora, pœnitere se dicunt, Pharaonis interdum pœnitentiæ similis frequenter est, Qui dum plagis vrgeretur

Zz 3

tur

tur obedientiam pollicebatur: sublatis verò plagis ad solitam continuo pertinaciam & inobedientiam redibat. Denique emisso iam è sinibus suis post tot plagas populo, Pharaò populusque eius penitentia ducti dixerunt, Quid volumus facere vt dimitteremus Israel ne seruiet nobis? Iunxit ergo currum, & omnem populum &c. Talis igitur eorum poenitentia apparet, quos non Dei, sed sui amor & presentis periculi metus solùm modo agit: quos videmus periculi vel morbi tempore transacto ad vomitum saepe redire.

Exod. 14.

Cum lepra dubia est recludi æger in lege præcipitur septena diebus, & interdum etiam alijs septem: vt hoc indicio sacerdos deprehendat quid in ea causa, pronuntiare sine errore & hesitatione possit. Hoc exemplo confessarij monentur, vt cum de confidentium poenitentia & contritione dubij sunt, dierum aliquot spatio interiecto de contritionis & propositi firmitate experimentum capiant: neque sententiam facile præcipitent: ne quos sanare debuerant eadem contaminatos lepra relinquant.

Confessionis imaginem varijs modis in veteri quoque testamento inuenimus. Sic enim. Num. 5. legimus, vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatù Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum: & reddent ipsum caput quintamq; partè desuper ei in què peccauerint. Sin autè non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis. Hoc in ijs peccatis intelligitur: in quibus damnum aliquod proximis illatù fuerit. Quo in loco vides etiam incertorum restitutionem ad Ecclesiam maxime pertinere.

Si de sanguine hostiæ quæ offertur pro peccato, vestis sacerdotis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto, ait Dominus Leuit. 6. Sanguis huius hostiæ, opera sunt corruptionis quibus peccator succubuit. Vnde est illa vox, Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ. Hæc itaque cum per confessionem pastori deteguntur, plerunque licet ad corpus non transeant, tamen vestem aspergunt, quia quamuis consensum non impetrent, excitant appetitum. Quod enim vestis ad corpus, hoc est ad consensum appetitus. Vestis sæpe sine noxa corporis aut maculatur aut scinditur: sic & appetitus plerunque absque salutis animæ dispendio, ratione videlicet reluctante nõ consensu sed cogitatione raptatur, Lauanda igitur

Psal. 50.

vt veletis: sed in loco sancto poterit lauari, quia qui hoc nomine maculatus est, nõ necesse habet donec se expiet à sacrificijs diuinis sequestrari. Et lauat ergo vestè suã & in loco sancto est: quia illecebra carnali qua exterius afficitur pro virib' sine dilatione se purgat. Sed tamè quod hæc pugnã sustinet, augmentum ei fit retributionis, nõ imminutio sanctitatis. Hinc D. Greg. ait, A bonis pastoribus viscera materna subditis exhibenda sunt, vt si forte eos tentionib' infestari cõtigerit, ad eos quasi ad portù salutis cõfugiãt nec eis peccatorù suorù reuelare vulnera vereãtur. Fit autè plerunque vt pastoris conscientia, auditis tentionibus & ipsa tètetur, & velut aqua aliorù manus abluës, vnde eas mûdat, ipsa fordiderur. Quod tamè doctoribus nõ nimis formidandum est &c.

Est apud Origenem homil. 2. super Leuit. satis euidentis de confessione testimoniù. Obijcit enim quod melioris cõditionis fuerit lex Moysi, in qua tot sacrificiorù genera expiãdis peccatis inscripta erãt, quã Euangeliù in quo horù nihil est. Cui quæstioni respondet multis quoq; modis in lege gratiæ expiari peccata. Expiantur enim baptifimo, martyrio, elemosynis, remissione iniuriarù, & dilectione qua peccatrici mulieri peccata multa remissa sunt. Deniq; ait, Expiãtur etiã alia ratione quãuis acerbius quidè & laboriosius poenitètia: cù lauat peccator in lachrymis stratù suù, & fiüt ei lachrymæ panes die ac nocte: & cù non erubescit sacerdoti Domino dicere peccatù suù & quærere medicinã secundù eù qui ait, Dixi cõfitebor aduersum me iniustitiã meã, & tu remisisti. i. p. m. In quo impletur illud quod Iacobus Apost. ait, Infirmatur quis in vobis, voce t presbyteros Ecclesiæ: & imponetes ei manus &c.

Psal. 41.

Psal. 31.

Iacob. 5.

Quo mæore affici verè poenitètes debeãt, omnemq; à se lætitiã depellere cù pro peccatis merent Leuit. 5. in sacrificio simile, p peccato oblatæ adubratur, super qua neq; oleù funditur, nec thus adhibetur, quæ in alijs sacrificijs apponütur: quia pro peccato est. Super quo loco Origenes ait, In sacrificio p peccato nec oleù lætitiæ ei, nec thus suauitatis imponitur. De peccatibus. n. ait Apostolus, vt lugeã eos qui ante peccauerüt, & nõ egerüt poenitentiã &c. Nec odor in eo suauitatis est. Quia ex persona peccatorù dicitur, Patruerüt, & corruptæ sunt cicatrices meæ &c. Hæc interim à nobis obseruata sunt de sacrificio pro delicto.

2. Cor. 12.

Psal. 37.

Non putet confessarius, aut etiam poenitens leue se negotium

agere, cum auerſam ac deprauatam vitam & voluntatem ſuarū diuinæ puritati & ſinceritati (quæ totius æquitatis & ſanctitatis regula eſt) debeat conformare: Qui enim tot ſpatijs ab hac regula diſceſſit, quot flagitia commiſit, quomodo tam cito poterit eò redire à quo tot commiſiſſis ſcleribus tam longo tempore diſceſſit: niſi ſtudioſe ac diligenter in hoc inſiſtat? Hoc eſt enim quòd vehementer Diuus Auguſtinus & optabat & timebat, cum orans diceret, Miſer ego, quando poterit Domine obliquitas mea tuæ rectitudini conformari? Cum enim tanta ſit hominis obliquitas, tantaque ruruſum rectitudo diuina, non dubium quin arduum ac difficile ſit, hanc tantam obliquitatem ad illam rectitudinem exigere.

Excusatio in peccatis.

COLLE.

Peccator homo vitabit correptionem & ſecundum voluntatem ſuam inueniet comparationem. Hoc eſt non deerit animo male affecto apparens aliqua ratio qua ſtultitiam ſuam tueri, & in ea perdurare poſſit.

Nullam in extremo iudicio mali ſclerum ſuorum excuſationem prætexere poterunt. Si enim dixerint ſe imbecilles fuiſſe, & aduerſarios ſuos fortes ac potentes ideoque illis ſuccubuiſſe, facile ipſos iudex coarguet, qui tot armorum ſpiritualium genera & munimenta in Eccleſia ſua prouidit. Hoc enim illa Cant. 4. verba designant, Sicut turris Dauid quæ ædificata eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex illa, omnis armatura fortium. Quare licebat infirmo cuique hinc arma capere: quibus imbecillitatem ſuam non modo tueretur, ſed etiam roboraret: vtrumque enim hæc arma præſtant. Cæterum ſi locum hunc locupletare volueris vide tit. Euangelium. Ibi enim mira & maxima ad virtutem adiumenta per Chriſti gratiam nobis collata reſeruentur.

A primis parentibus excuſationis ſicut & fomitis cæterorum: que malorum virus in nos deriuatum eſt. Illi namque à Domino obiurgati, ad friuolas ſe ſe excuſationes contulerunt. Vir enim ait, Mulier quam dediſti mihi ſociam &c. Quibus ver-

Gene. 3.

bis

bis criminis ſui culpam in Deum quodammodo tranſtulit. Quem plane imitantur, qui cælo, aut aſtris ſclera ſua imputant. Mulier verò in ſerpentem tranſtulit crimen ſuum cum ait, Serpens decepit me. Sunt qui dicant Dauidem cum ſe adulterio & cæde maculaſſet grauius deliquiſſe quam Saul, veniam tamen conſecutum fuiſſe, quoniam ſcelus ſuum ſimpliciter conſeſſus eſt dicens, Peccaui Domino. Cum tamen Saul multis tergiverſationibus inobedientiam ſuam partim negare, partim excuſare conatus fuerit.

2. Reg. 12
1. Reg. 26

Homini leproſo Leuir. 13. inter alia hoc præcipitur vt veſtimenta eius diſſuta ſint, & caput quidem eius detectum, os verò contentum. Ita enim oportet vt qui ſpiritualiter leproſus & flagitioſus eſt, flagitia ſua, nullis verborū aſſumētis tegat, nullis excuſationū velaminibus operiat, vt ne fiat ſepulchrū dealbatū, quod foris quidē paret candidū, intus autē mortuorū oſibus plenum eſt. Verū tamen leproſus hic os tātummodo iubetur obtegere. Quid eſt hoc quod omnes corporis partes nudas habere præcipitur, & os ſolum operire iubetur? Nōne palā eſt & in aperto poſitum, quod ei qui in lepra peccati conſtitutus eſt, claudituſ, vt docendi ab eo autoritas excludatur? Peccatori enim dixit Deus. Quare tu enarras iuſtitias meas &c. Clauiſum ergo habeat os peccator, quia qui ſe ipſum non docet, docere aliū non poteſt, & ideo ſuum iubetur operire, qui male agendo loquendi perdidit libertatem.

Pſal. 49.

Contritio.

Peccator compunctus de peccatis in ſletibus, iam iuſtus eſſe inchoat, cum cæpit ac cuſare quod fecit. Greg.

Tempus redimi mus quando ante actam vitam, quam laſciuendo perdidimus, ſlendo reparamus. Greg. vbi ſup.

Qui peccata conſitetur & non deſlet, perinde eſt, ac ſi vulnus detegeret medico, & curari nollet. Greg. vbi ſup. lib. 8. c. 15.

Non inuenit Eſau locum pœnitentiæ, licet cum lachrymis querat: quia fructum non habent lamenta quæ ſtudent cum gemitu deſiderare peritura. Greg. lib. 11. Mor. cap. 6.

Sancti non ſolum inſpiciunt mala quæ fecerunt, ſed bona, quæ accepto munere reddere debuerunt. Tāto enim ſe amplius ſentiunt

Zz 5

pecca-

peccatores, quanto ex neglectis bonis debitores tenentur. Greg. 22. Mor. c. 5.

Graui luctu afficit gratia, quæ post facinora mentem replet: in sequitur nanque quotidianis flectibus peccatum: & quanto homoclarior cernit quod iustum est, tanto appetit se iniustum gemitibus punire. Greg. 27. Mor. c. 15.

Dolet homo quod fuit, quia incipit videre quod non fuit. Odit qualem se fuisse meminit, & amat qualem se debere esse cognoscit. Greg. ubi supra.

Ad videndum internum lumen, polluta conscientia, lachrymis baptizata, renouatur. Greg. 27. Mor. c. 15.

Augusti. Quid enim miserius misero non miserante seipsum & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Æneam, non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te? Augusti. Confessio. lib. 1.

Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod non irem in placitum & pacem tecum Deus meus, in quod eundem esse omnia ossa mea clamabant. Nam non solum ire, verum etiam peruenire illuc, nihil erat aliud, quam velle ire, sed velle fortiter & integrè, non semifaciam hac atque hac versare, & ractare voluntatem, cum hac parte assurgente, cum alia parte cadente luctatam. Et mox, Vnde hoc monstrum, & quare istud? imperat animus corpori, & paretur statim, imperat animus sibi & resistitur. Imperat animus ut moueatur manus, & tanta est facilitas ut vix à seruitio discernatur imperium: Et animus, animus est, manus autem corpus est. Imperat animus, ut velit animus, nec alter est, nec facit tamen. Vnde hoc monstrum? Et quare istud? Imperat, inquam, ut velit, qui non imperaret nisi vellet, & non fit quod imperat. Non igitur monstrum partim velle, partim nolle: sed ægritudo animi est, quia non totus assurgit veritate subleuatus, consuetudine prægrauatus. Et ideo sunt duæ voluntates, quia vna earum tota non est, & hoc adest alteri, quod deest alteri. August. Confessio. lib. 8.

Satis durus est cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: sed sciat culpabiliter se durum, qui desit damna corporis, vel mortem amici, & dolorem peccati non ostendit lachrymis. Idem de penitentia.

Sit penitentia continua, amara, comes ætatis meæ, continuus dolor,

dolor, insatiabilis terror vitæ meæ. Si non sum dignus oculos ad cælum leuare orando, certe non sum indignus eos vel exficcare plorando. Idem ibidem.

Qui gehennam metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennam metuit. Idem in Epist.

Ad agendam penitentiam non sufficit mores in melius commutare, & à malefactis recedere, nisi & de his quæ facta sunt, satisfacias Deo per penitentiam dolorem, per humilitatis gemitum, per contritionis sacrificium, cooperantibus eleemosynis. Idem in lib. de Penit.

Quia post baptismum inquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conscientiam. Ambros.

Nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris mutare delictum. Idem super Luc.

Lachrymæ penitentiam apud Deum, pro baptismo reputantur. Vnde & quantumlibet sint magna delicta, quantumuis graua, non tamen in illis Domini misericordia desperanda. Isidor. de sum. bon.

Dies mei sicut umbra declinauerunt, & sine fructu præterierunt, impossibile est ut reuocem: placeat tibi Domine ut recogitè eos in amaritudine animæ meæ. Bern. super Cant.

Abscindatur ferro acutæ compunctionis, vlcus inueteratæ consuetudinis. Idem ibidem.

Fœlices lachrymæ, quas benigna manus conditoris absterget: & beati oculi, qui in talibus liquefieri elegerunt, magis quam in superbiam eleuari, quam omne sublime videre, quam auaritiæ & petulantiam famulari. Idem de contempt. mundi.

Primum opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua planè de intus eijciuntur dæmonia, cum ab affectu cordis eradicantur peccata. Idem, de. 12. Grad.

Quam magna deliquimus, tam granditer desleamus: alto vulnere diligens & longa medicina non desit: penitentia crimine minor non sit. Putas ne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnegasti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione violasti? Putas eum facile misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, vigilijs noctes atque fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus

nibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio volutari & sordibus: post indumentum Christi perditum, nullum iam velle vestitum: post Diaboli cibum, malle ieiunium iustis operibus incubere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequenter insistere quibus à morte animæ liberantur: quod aduersarius auferebat, Christus accipiat: nec teneri iam nec amari patrimonium debet, quo quis & deceptus & victus est. Cypria. in serm. de laps.

Si charus tibi aliquis vita functus esset, doleres, & ingemisceres, & lugubri habitu tristitiam mentis ostenderes: & moritur tibi castissima anima, & interdum etiam rides, & in nullo commoueris? Idem ibidem.

Euseb.
Emiss.

Non sufficit summis labijs dicere, Peccavi, parce, remitte. Et Saul dicebat, Peccavi: sed non obtinuit illam veniam quam David vna pœnitentiæ voce promeruit: & hoc quare? Quia confessione illam nuda magis verba, quam gemitus exprimebant: quia non compensabat magnitudinem criminis lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur: nec transitoria opus est satisfactione pro malis illis propter quæ paratus est ignis æternus. Si volumus intelligere, quam graues apud se faciat iudex noster hominum culpas, respiciamus ad pœnas. Euseb. Emiss. ad monach. hom.

Et faciam (inquit) vt displiceatis vobis in oculis vestris. Vides quia iam non parua pars meriti est, ad conspectum erubuisse peccati. Idem in quadam hom.

Clima.

Qui re vera reatus sui pœnas dat, is omnem diem quo non luget, se amisisse arbitratur, etiam si qua fortassis bona alia in illo fecerit. Canis si à fera vlla mordeatur, aduersus ipsam vehementer accensus, animatur ex dolore vulneris, incomparabili ferocia insanens. Sic ergo aduersus peccatum incitari debemus. Caueamus ne forte non ex munditia, sed ex falsa confidentia seipsam conscientia desistat reprehendere. Id erit solutionis delictorum certissimum iudicium, si semper quisque debitorem se existimet. Signum item diligentis atque accuratæ pœnitentiæ est, si omnibus contingentibus, visibilibus, inuisibilibusque tribulationibus, atque etiam pluribus dignos esse constanter teneamus. Ioan. Clim. de Pœnit. cap. 5.

Caue

Caue qui luges, ne vnquam canem illum suscipias, qui misericordem nimis Deum tibi pollicetur: agit enim hoc, vt abs te interim luctum ac securissimum expellat metum. Tunc vero solum clementiam eius tibi pollicere, cum te desperatione absorberi videris. Idem de memor. mort. cap. 6.

Beatus qui cœlestibus intellectualibusque virtutibus defigere animi obrutus valet. Sed ille absque metu ruinæ est, qui ex mortis scelerumque memoria genas suas viuētium aquarum perpetuis imbribus rigat. Idem de Luct. cap. 7.

Non angitur spectaculorum ordinandorum cura is reus in quem fuerit lata sententia: ita ne is quidem qui attentius luctui studet, delitij, aut gloria, aut furore, aut iracundia, vnquam capietur. Idem ibidem.

Etiam si quodlibet magnum atque electissimum vitæ institutum arripueris, id quasi externum & nothum æstimare debes, nisi cor afflictum mœrensque possideas. Ibidem.

Non accusabimur de focij, nec nobis crimini dabitur in separatione animæ à corpore, quod non miracula egimus, quod non theologica diseruimus, quod non contemplationi operam dedimus: sed ob hoc maxime ratione omnino Deo reddituri sumus, quod lugere vnquam destitimus. Ibidem.

Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulauit, accepit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetraret quod voluit. Ipse enim est, qui consolatur flentes, curat dolentes, informat pœnitentes. Chrysof. in ser.

Chrysof.

Sicut impossibile est, vt ignis inflametur in aqua, ita impossibile est compunctionem vigere in delitijs: contraria enim hæc inimicem sibi sunt & peremptoria. Illa enim mater fletus, hæc mater risus: illa cor constringit, ista dissoluunt. Idem de compunctione cordis.

Sola est compunctio quæ facit hominem horrescere purpuram, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum. Idem ibidem.

Hæc est humilis cordis vera compunctio, magna agere, & humilia loqui: iuste operari, & super peccatis timere, atque tremere. Idem ibidem.

Alexander, qui ebrius Clitum fidissimum amicum occiderat, COLLE: vbi

vbi compos sui factus, admissum facinus intellexit, præ magnitudine doloris seipsum occidere volebat. Quod si ita dolēt, qui amicos occiderunt: quo putas dolore cruciari viros sanctos, cum recolunt se toties Deum suum peccando crucifixisse? Quo dolore angebatur? quæ verba iactabat? quibus se lamentis conficiebat? quas animo cogitationes volebat, ille de quo scriptū est, Egredius foras, fleuit amare?

Matt. 26.

Nullo dolore afficitur homo, cum capilli eius conscinduntur, & lacerantur. Tunc tamen dolorem sentit, cum ij à capite euelluntur. Sic sancti viri nihil sua referre putant, cum varijs iniurijs infestantur (rapinā enim bonorum suorum cum gaudio suscipiunt) at grauissimè anguntur, cum per peccatum à capite suo, nempe Christo auelluntur. Sic Dauid, Miser factus sum, & curuatus sum, &c.

Psal. 37.

Quanta esse vis contritionis & doloris propter admissa scelera debeat, exemplo suo idem Vates ostendit, dum de se ait, Laboravi in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Pro quo Hierony. vertit, Natate faciam tota nocte, &c. Pro eo verò quod subdit, Turbatus est à furore oculus meus, alij verterunt, Calligauit præ amaritudine oculus meus. Quibus verbis significat se tantam vim lachrymarum profudisse, vt pendè lumen oculorum amiserit. Itaque versiculi huius. sensus est, Si paucas illas noctes Domine inter falsa & flagitiosa gaudia consumpsi, reliquas, quas ego dum vixero noctes, inter gemitus & amara suspiria consumam. Si lectum meum impura libidine contaminavi, illum ego largo, & perenni lachrymarum flumine lauabo.

Psal. 5.

Psal. 37.

Vim salutaris & veræ contritionis exemplo suo declarat Prophetæ, cum ait: Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Quo significare voluit continuò lachrymarum fluxu, oculorum aciem hebetatam, ac obscuratam fuisse. Idem quoque designant illa verba ex Psal. 4. Auditui meo dabis gaudium & lætitiā, & exultabunt ossa humiliata, siue vt alius vertit ossa quæ contriuiti. Significat enim se ob sceleris conscientiam

scientiam magnitudine doloris attritum & consumptum. q. Cæterum demissionem animi ac affectum veræ poenitentiae insinuat protinus cum ait: Quoniam ego in flagella paratus sum, &c. siue vt Hieronymus vertit, Quoniam ego ad plagas paratus sum, & dolor meus contra me semper. Quia iniquitatem meā annuntio, & sollicitus ero pro peccato meo: siue vt alius vertit, Anxius ero. p. p. m. Quod quidem verbum, falsam multorū securitatē satis arguit: qui ita securi sunt, quasi iustorū facta habeant.

Esto (ait Sapiens) firmus in via Domini, &c. Hanc animi firmitatem, & melioris vitæ propositum, designant illa Prophetæ verba, Iuravi & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Magna enim propositi firmitudo in his duobus verbis significatur.

Eccli. 5.

Psal. 118.

Vbi nos legimus, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. Hiero. vertit, Riui aquarum defluebant ab oculis meis. q. n. c. l. t. Quo verbo vis lachrymarum, & vehemens dolor Prophetæ propter violatas Dei leges significatur.

Psal. 118.

Qui verè poenitet, ita de admissis sceleribus suis dolere debet, vt propter Deum ex charitate doleat. Ex hoc enim dolore vera poenitentia consurgit, quæ per arcum in nubibus cæli positum, nõ incommode figuratur. Hic enim arcus ex nube rorida Solis radijs percussa fit: sola quippe nubes nisi sole irradiata fuerit ad hoc satis non est. Hunc igitur veræ poenitentiae arcum respiciens Dominus, furorem deponit, hominibusque propitius fit. Huius rei in Maria Magdalena imaginem videmus, quæ lachrymarum rore plena, & diuinæ dilectionis radijs percussa velut arcus in nubibus facta est, quæ iram Domini mitigauit.

Gene. 9.

Quàm sit gratū Deo cordis cōtriti & humiliati sacrificiū, & quæ sint verè poenitētis officia, typicè Dñs in auitū holocausto adumbravit. Sic enim Leuit. 1. ait, Si verò de auibus holocausti oblatio fuerit, de turturib⁹ & pullis colūbæ offeret eā sacerdos ad altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinē super crepidinē altaris: vesiculā verò gutturis effundet in loco in quo cineres effundi solēt: cōfringetq; ascellas, & nõ secabit, neq; ferro diuidet. Holocaustū est, & oblatio suauissimi odoris Dño. Hoc igitur in loco obseruandū illud primo est, quod cū Dñs aues sibi in holocaustū offerri iubet, nõ cignū expetit, q. magnitudine corporis præstat, qui plumarū candore nitidas, & colli-

proten-

Psal. 101.

proensione caput in altum leuat: nec mergulo delectatur, qui frequenter aquis immergitur: nec accipitre qui mortibus pascitur alienis: sed turturem petit, aut columbam, quarum columba societatis, turtur vero castitatis amator est. Vtraque tamen hæc avis gemere non canere solet. Esse autem gratissimos Domino pios penitentium gemitus, declarat Propheta cum ait, Dominus de cælo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, &c. Modus autem immolandi aues est, ut retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciat sacerdos sanguinem super crepidinem altaris. Ad collum caput reflectitur, ut quasi corpus suum respicere videatur. Debet enim vere penitens conuertere oculos suos ad antea vitam corpus, & pristina peccata recordari, ut cum sancto illo rege dicere possit, recogitabo tibi oes annos meos. i. a. a. m. Post hoc autem rumpatur vulnus, sed caput tamen à corpore non abscindatur. Quid igitur aliud per hoc nobis innuitur, nisi ut (quemadmodum Apostolus ait) rationale sit obsequium nostrum, quo castigati, & non mortificati, corpus spiritui subijciatur non occidatur? Sanguis vero super basim altaris fundi præcipitur. Sanguis noster substantia nostra est, quæ instar sanguinis dum redundat, noxia esse frequenter corporibus solet: dum vero non redundat, salutaris. Hæc ergo ubi redundauerit, minuenda & super basim altaris, hoc est, super pauperes & infima quæque Ecclesiæ membra effundenda est. Huiusmodi enim sanguinis nostri, hoc est, rerum nostrarum effusione purgari peccata, scripturæ sacræ ubique testantur. Superest velica, quæ ab auiibus auferenda, & in locum in quo cineres effunduntur mittenda est. Qua re quid aliud significatur, quam omnem cordis nostri tumorem & inflationem, cineris & corruptionis nostræ consideratione deponere?

Multa sunt quæ nos ad peccati odium & commissorum dolorem excitare debeant: sed illud in primis, quod peccando Deum amittimus. Deserit enim is mentem, quæ eius hospitium peccati contagione polluit. Sic Saulem videmus à spiritu Domini relictum, & à Dæmone obsessum, ubi se peccato contaminauit. Quid autem lamentabilius, quid infelicius, quam à Deo bonorum omnium parentem deserere? Væ eis, ait Dominus, qui recesserunt à me. Hoc est primum væ. Secundum vero quod ex hoc sequitur, Væ eis cum recessero ab eis. Quid enim reliqui esse possit ei qui Deum amisit.

Osee. 7.

Hoc

Hoc est illud malum, quo ita vxor Phinees sacerdotis percussa est: ut cum mortem sibi ex doloribus partus imminere cerneret, & nasciturus ei filius nuntiaretur, obsterice dicente, Noli timere, quia hunc habebis filium, non intellexisse, ne animaduertisse dicitur. Ea enim doloris magnitudine concussa fuit, cum arcam Dei à Philisteis captam audiuit, ut nec instantis mortis metu, nec nasciturus filij gaudio ullo modo tangeretur, sed acerbissimo doloris sensu hanc vocem repeteret, Translata est gloria Dei ab Israel, quia capta est arca Dei. Credebat enim prudens mulier, ad nihilum esse illum populum redigendum, hoc tam incomparabili præsidio destitutum: vnde tota illius populi salus & gloria manabat, ideoque inter causas doloris & lætitiæ constituta, hoc solum cogitabat, hoc solum lamentabatur, hanc vnam querimoniam iterum atque iterum repetebat. Translata est gloria Dei ab Israel, quia capta est arca Dei. Cum igitur per lethale peccatum homo hoc tantum bonum amiserit, & se repulerit, cur non simili modo lamentetur? Noli, ait Propheta, lætari Israel, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es à Deo tuo.

Qualis esse debeat vere penitentis conditio, declarat Moyses Deut. 4. his verbis, Cum quæsieris Dominum Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Hic locus vehementer vrget Lutheranos, qui merorem ac dolorem à vera penitentia submouent.

Satisfactio.

Quamuis certum sit, quod Ezechiel ait, In quacunque die impius conuersus fuerit ab impietate sua &c. tamen tempora. COLLE
riam penam impietati debitam non sæpe rogantibus, & ad eum conuersis aufert. Id primum patet ex eo quod. i. Reg. legitur, Iurauit Dominus domui Heli, quod non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in sempiternum. Ibidemque legimus, Porro triumphator in Israel non parcat, nec penitentiæ flectetur: neque enim homo est, ut agat penitentiam. Item nec Dauidem exaudiuit multis lachrymis pro filioli ex adulterio Bersabe suscepti vita deprecantem. Et ad Hieremiam Dominus
A a a ait,

ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes laudē & orationem pro eis, & non oblitas mihi: non enim exaudiam te. Et ad populum propter quadraginta annorum errorem à Domino indictum merentem ac deprecantem Moyses ait, Cūque reuerſi ploraretis coram Domino, nō audiuit vos, nec voci veſtræ voluit acquieſcere. Quodq; his omnibus mirabilius eſt, nec Moſem quidē (qui ſæuientē aduerſus peccantē populū iram Domini toties placavit, cuique inſigne ſanctitatis & amicitiaꝝ teſtimonium Dominus tulit) exaudire voluit cum ingreſſum in promiſſam terrā ſupliciter ab eo poſtulare. Sic enim Deute. 4. idem ait, Precatusque ſum in tempore illo dicens, Domine Deus tu cæpiſti oſtendere ſeruo magnitudinem tuam &c. Tranſibo igitur & videbo terram hanc optimam trans Iordanem &c. Iratusque mihi Dominus propter vos, nec exaudiuit me, ſed dixit mihi, ſufficit tibi, nequaquā loquaris ultra de hac re ad me.

In his ſimilibusque cōminationibus, nequaquā Dominum miſericordiæ ſuæ ſignum (quod ad remiſſionem culpæ attinet) claudere credendum eſt: cum fixa & irreuocabilis illa Ezechielis promiſſio maneat, in quacunque die impius conuerſus fuerit &c. Sed hæc omnia ad remiſſionem penę pro peccato debitæ referenda ſunt: quæ non ſemper pœnitentium precibus & victimis reuocatur. Quæ ex re liquido conſtat, dimiſſa culpa, temporariam pœnam culpæ debitam remanere. Cuius rei gratia tertia pœnitentia pars, nempe ſatiſfactio conſtituitur, quæ ad huius pœnæ remiſſionem ordinatur, quæ ſi in hac vita non expletur, igne purgatorio expianda relinquitur: vt diuinæ iuſtitiaꝝ locus ſit, quæ nullum crimen impunitum relinquit, quod vel in hac vita, vel in altera non puniat.

Recidivatio.

Greg.

Sicut qui à fide recedit apoſtata eſt: ita qui ad peruerſum opus quod deſeruerat, redit, ab omnipotente Deo abſque vlla dubietate apoſtata iudicatur, etiam ſi fidem tenere videatur. Greg. ſuper Eccl.

Isido.

Eſai. I.

Lauamini, mundi eſtote. Lauatur itaque & mundus eſt, qui & præterita plangit, & futura non admittit. Lauatur & non eſt mundus

ſus qui plangit, quod geſiſit, nec deſerit: & poſt lachrymas quæ deuerat, repetit. Isidor.

¶ Videant Chriſti fideles quomodo ſe poſt pœnitentiam & ſacramenta paſchalia gerant, & qua cura ſuſceptam gratiam tueantur. Vnus enim læthalis peccati lapſus aditum ad alia multa aperit. Quemadmodum enim (vt Chryſoſt. ait) qui noua aliqua veſte induitur, diligenter curat, ne veſtem illam fordibus vllis inquinet. Vbi vero veſtis ipſa per incuriam ſordidata eſt, curam illam deponit, nec iam moleſte admodum fert, ſi iterum ſordidetur: ita homines, ubi per pœnitentiam candidā iuſtitiaꝝ veſtem induerunt, ſtudioſe curare ſolent, vt candorem illum incontaminatum ſeruent: At ubi illum per peccatum commacularunt, iam non admodum curant, ſi nouis iterum maculis priſtinus ille candor obſcuretur. Ex quo patet, quantum priora peccata noceant, quoniam ea ſequentibus aditum parant.

Disputant Theologi doctores vtrum grauius peccatum ſit, id quo amittitur innocentia, quam quod committitur poſt pœnitentiam. Sunt qui dicant illud tanto grauius eſſe, quanto maius bonum eſt, ſeruata ſemper innocentia, quam reſtituta per pœnitentiam. Cæterum Diuus Thom. ait, maius quidem bonum eſſe innocentiaꝝ: ſed interim tamen hac ratione maius beneficium eſſe pœnitentiaꝝ, quod in immeritum & inimicum Dei conferatur. Cuius rei gratia grauius eſt poſt pœnitentiam delinquere, quam peccando innocentiam amittere. Vt videas quam grauius Deum offendant, qui poſt pœnitentiaꝝ beneficium ad vomitum redeunt.

Imago ſuſcitati Samuelis quæcunque illa fuerit, aperte pronunciauit iram atque vindictam Domini contra Saulem iam iam imminere: eo quod non feceris (inquit) iram eius contra Amalech. Mira profecto res, quod cum Saul incredibili furore exagitatus ſeptuaginta ſacerdotes Domini veſtitos Ephoth interemerit, & Nobe ciuitatem ſacerdotum nihil commeritam incenderit, ouēque & bouem, camellum, & aſinum occiderit (quod crudeliſſimus omniū mortalium Nero nuſquam feciſſe memoratur) & tamen hoc tantum nefas ſiletur: & ſola indiſcreta illa pietas profertur, propter quam cœleſtis aduerſus eum

vindicta parabatur. Quare hoc? Nimirum quia propter primum illud peccatum à Deo derelictus fuit, atque eius spiritu & gratia nudatus. Quæ res omnium aliorum criminum fons & origo extitit, quemadmodum & protoparentis culpa, ideo maxima esse dicitur: quia culparum omnium consequentium velut seminariū fuit. Qua quidem re pœnitentes admonentur, vt primum lætale peccatum admittere diligentissime caueant. Huius enim admissio, quia gratia spoliatur, aditum deinde cæteris parat.

Exod. 32. Quis indagando consequi possit, cur Dominus oratione Moysi placatus fuit, cum Iudæi vitulū conflatilem adorauerunt (quod maximum nefas erat) cum vero de expugnanda terra Chanaanorum diffisi sunt, tamen quadraginta eos annis per desertum circumducens, eius criminis diutissimum supplicium fumpsit? Cæterum quatenus hoc in loco cum Apostolo liceat exclamare; O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam in comprehensibilia sunt. i. e. & i. v. e. scripturæ tamen verba huius tantæ feueritatis causam subindicant. Ait enim Dominus. Verum tamen omnes qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto, & tentauerunt me iam per decem vices, non ingredientur terram pro qua iuravi patribus eorum. Toties ergo errasse, & toties errorum veniam obtinuisse, in causa fuit, vt huius errati pœna nulla Moysi oratione relaxaretur. Cur igitur ad eum securi degunt, qui post impetratam quotannis in confessione peccatorum, veniam, statim à confessione in eadem flagitia relabuntur?

Num. 14. In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit. Vir bellator deficiens præ inopia, & vir sensatus contemptus: & qui transgreditur à iustitia ad iniquitatem, Deus parauit illum ad romphæam. Ex his apparet postremum hoc malum tantum esse, vt inter reprobationis inditia hoc in loco numeretur.

Contra eos qui in eadem scelera prolabantur clamat *Eccli. 34.* Vnus ædificans, & vnus destruens, quæ utilitas in vtrisque? Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Deus? Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid illi prodest lautio eius? Sic homo qui ieiunat in peccatis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Oratione eius quis exaudiet?

Iosue. 6. Maledictus (ait Iosue) qui reædificauerit Hierico. In primogenito suo fundamenta iaciat, & in nouissimo liberorum portas pœ-

nat. Si hic igitur maledictus est, quanto magis maledictionis huius particeps erit, qui peccata quæ destruxerat, reædificans, præuaricatore se constituit? Hic igitur cum primum præuaricatus est, primogenitum, hoc est, timorem Domini amittit: quod est dilectionis eius initium: sed si in hac tamen præuaricatione perseueret, nouissimo liberorum, hoc est, beneficio patriæ cælestis orbabitur.

Pœnitentia dilatio.

Satis alienus à fide est, qui ad agendam pœnitentiam tempora senectutis expectat. Metuendum est enim ne dum sperat misericordiam, incidat in iudicium. *Greg. in Mor.*

Qui tempus congruæ pœnitentiæ perdit, frustra ante regni inuicem, cum precibus venit. Exemplum in fatuis virginibus clamantibus, Domine Domine aperi nobis. *Greg. vbi sup.*

In homilia tractans illud, Et si in secunda vigilia, siue in tertia venerit &c. Quos diu vt conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat. *Grego. vbi sup.*

Gregorius super illud *Iob. 27.* Nunquid clamorem eius exaudiet Deus &c. sic ait, Eius clamorem tempore angustiarum Deus non audit, qui ipse tranquillitatis tempore clamantem Dominum non audiuit. Iuxta illud, qui auertit aurem suam, &c. *Prou. 28.* Tantò enim tunc magna exercetur seueritas, quantò nunc maior misericordia prorogatur. Vnde *Isai. 55.* Quærite Dominum dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est, &c. Modo inquit non videtur, & prope est: tunc videbitur, & prope non erit: nunc non videtur, & inuenitur: tunc videbitur, & inueniri non poterit. *Mor. lib. 18. cap. 5.*

Ego autem adhuc terræ obligatus militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est. Ita sarcina seculi veluti somno assolet, dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant conantibus expergisci volentium: qui tamen superati soporis alitudine, remerguntur. Non enim erat quod tibi responderem dicenti mihi: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti vera te dicere non erat

omnino quid responderem, viritate deuinctus, nisi tantum verba lenta & somnolenta: modo, & ecce modo: sine paululum: Sed modo & modo non habebant modum, & sine paululum, in longum ibat. Frustra condelectabar legi tuæ secundum interiorum hominem, cum lex alia in membris meis repugnare legi mentis meæ, & captiuum me duceret in legem, quæ in membris meis erat. Aug. Confes. lib. 8.

August. Conuertitur, id est, totus & omnino vertitur: qui iam non peccata tantum timet, sed ad bonum Deum redire festinat. Quæ conuersio si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de peccatorum suorum remissione: Sed quoniam vix vel raro est, tam iusta conuersio, timendum est de sero pœnitente. Idem de Pœnit.

Si tunc vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Idem in serm.

Hierony. Væ illis qui tunc habuerunt terminum luxuriæ, quando vitæ. Hierony.

Bern. Dignum valde est, & omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus à constitutione mundi, regnum paratur, ipsi etiam se se regno parare non negligant. Bern. in serm.

Cæsarius. Dicit aliquis. Cum ad senectam venero, tunc ad pœnitentiæ medicamenta confugiam. Quare hoc de se fragilitas humana præsumat, cum diem vnum in vita sua in potestate non habeat. Cæsarius.

Hugo. In illa ætate quando flouescunt crines, caro nitescit eburnea, oculorum gemmis facies rosea decoratur, valetudo corporis virès subministrat, iuuenilis ætas longioris vitæ spatium repromittit: quando viget ratio, viget etiam corporis sensus, visus acutior, auditus promptior, incessus rector, vultus iucundior, qui in hac ætate se domant, & Deo se sociant, præmium Ioannis expectent. Hugo de claustr. animæ lib. 3. cap. 10.

Tales offerunt hostiam viuentem, Deo placentem immaculatam, non aure, non oculo, non pede, non caudâ carentem. Audiat hoc senum sera conuersio, quibus ex defecta senectutis, aures obturantur, oculi turbantur, & vt cuncta breuiter perstringam ipsi in se per se deficiunt: Hi non offerunt

offerunt agnum immaculatum. Idem ibidem.

Ne forte charissimi, aliquem nimis securum faciat, aut remissum tam noua fœlicitas credulitatis, ne forte dicat aliquis in corde suo, Non me vsque adeo coarctat, & cruciet mea conscientia, non me vsque adeo contristet culpabilis vita: video sub momento, video sub exiguo spatio latrone crimina fuisse donata. Primum consideranda est in latrone illo non solum credulitatis compendiola deuotio, sed temporis illius sub quo hæc agebantur occasio, quo iustorum legitur titubasse perfectio. Euseb. Emiss. in hom. de latrone beato.

Periculosissima est in vltimum diem promissa securitas. Deinde stultissimum est, vt causa quæ de necessitatibus agitur æternis, mutabilitatibus vitæ deficientis committatur extremis. Odibile est apud Deum, quando homo sub fiducia pœnitentiæ in senectutem reseruata, liberius peccat. Credite charissimi, difficile est, vt callida simulatio ordinandæ consumptionis obtinere digna sit facultatem: apud illum cordis interpretem, ars non admittitur ad salutem. Idem ibidem.

Si præfenti tempore prætermisso futurum semper obserues, nobis paulatim dilationibus per Diabolum conflictis, latenter deceptus, vt mos est illius (Mihi inquit, da præsentia, Deo futura: mihi iuuentatem, Deo senectam: mihi voluptates, illi corpus inutile:) ò quantum tibi periculum, quanti casus inexpectati imminet? aut enim bellum absumit, aut terremotus obuoluit, aut mare suscipit, aut rapit fera, aut morbus extinguit, aut frigidus aer transiens, leuissima causa (quid enim facilius quam hominem mori, vt cumquetur, geat sua specie?) aut fluuius inundans, aut ventus ex alto deturbans, aut equus corripiens, aut pharmacum siue de industria per insidias datum, siue pro salutari venenum assumptum.

Chryso.

COLLE.

Psal. 4.

¶ Filij hominum vsque quo graui corde &c. His verbis votes sanctus aduersus illos præcipue commotus esse videtur, qui in obsequium mundi consenserunt, qui nec tam assiduis mundi calamitatibus eruditi eius amaritudinem & inanitem agnoscere poterunt. In quos etiam inuehitur Salomon cum ait: vsque quo paruuli diligitis infantiam, quando tandem sapere incipietis: sat vitijs scelerique datum est. Contra hos item Dominus, Nunquid qui auersus est non reuertetur. Populus autem iste auersus est auersione contentiosa. Rursusque; alibi venit mane, venit nox; si queritis querite, conuertimini & venite. Hoc est, hora saltem vnde decima ad vineam meam properate. Quicumque igitur ad has Domini voces obsurdauerunt, tempus aderit cum gementes ac frustra pœnitentes dicant, Transijt messis, finita est æstas, & nos saluari non sumus. Scriptum est enim. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit estate, filius confusionis: qui videlicet sero culpam & infaniam suam agnoscens, æterno dolore torquetur.

Mat. 24.

Longissima sibi vitæ spatia improbi pollicentur, quo liberius in omnia flagitiorum genera ruant. Hinc de malo illo seruo Dominus in Euangelio ait, Quia si dixerit malus ille seruus in corde suo moram facit Dominus meus, & ceperit percutere cōseruos, & edere & bibere cum ebriosis, veniet Dominus serui illius &c. Item Pro uer. 7. incautum iuuenem meretrix ad flagitia, sub hac eadem spe inuitat: Non est, ait, vir in domo sua, abijt via longissima, saculum pecuniæ tulit secum, in die plenæ lunæ reuersurus est in domum suam. Qua spe irretitus adolescens, statim eam sequitur, quasi bōs ductus ad victimā, & ignorat quod ad vincula stultus trahatur &c.

Quis nautarum cum possit benignissima aura nauem soluere, procellosum tempus expectat quo nauigare incipiat? Cur ergo pœnitentiæ munus quod ad salutem adeo necessarium est, quoque nobis viam in cœlum munimus ad impeditissimum mortis tempus reseruamus cum modo opportune admodum pœnitere nos possit?

Duo videmus esse tempora ab ipsa natura designata, quorum alterum serendis frugibus, alterum colligendis accommodatum est. Stultus autem merito iudicandus esset, quisquis hæc ipsa opera alieno

alieno tempore moliretur. Simili ergo ratione duo tempora Dominus ad salutem hominum desinavit, alterum ad sementem bonorum operum faciendam, alterum ad meritorū messem colligendam. Hoc est, alterum ad pugnam, alterum ad coronam, alterum ad laboris exercitium, alterum ad laborum præmiū. Qui ergo seminant in lachrymis, ij plane in exultatione metent, & qui transeunt per ignem & aquam, hi adducuntur in refrigerium. Stultissimus autem est, quisquis has rerum vicissitudines inuertit, & requiem atque lætitiā ante capit, quo tempore laborandum esset ac decertandum.

Sicut occasiones querit qui vult ab amico recedere, ita etiam qui nouam vitam inchoare detrectat. Semper enim illum occasione aliqua Dæmon remoratur. Contra hunc autem Salomon ait. Qui obseruat ventum non seminat, & qui considerat nubes non metet. Quisquis vero recte sapit, illud eiusdem consilium sibi datum putet. Mane semina semē tuum & vespere non cefset manus tua: quia nescis quid magis oriatur hoc an illud, & si vtrumque melius erit. Hinc Hieremi. ait, Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sic Thobias filium ab infantia sua, timere Deum docuit & abstinere ab omni peccato. Sic Salomon, Memento (inquit) creatoris tui, in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ & appropinquet anni de quibus dicas, non mihi placet. Sic etiam Ecclesiast. Ne tardes (inquit) conuerti ad Dominum: & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

Ne dixeris, Peccaui & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. Hinc illud, Deus iustus fortis & patiens &c. Itē illud: An diuitias patientiæ & lōganimitatis eius contēnis? &c.

Non demoreris in errore impiorum. Ante mortem confitere: à mortuo enim quasi nihil perit confessio. Confiteberis viuus, viuus & sanus confiteberis.

Non esse ad horam mortis pœnitentiā differendam vnico verbo Propheta designauit cum ait: Pro hac (scilicet venia impetranda) orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Opportunum autem pœnitendi tempus est, quod Propheta insinuat cum ait. Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra. Huius autem opportune conuersionis fructum exponit, cū

Eccle. 11.

Eccle. 10.

Thre. 3.

Tob. 1.

Eccle. 12.

Eccle. 12.

Eccli. 5.

Psal. 7.

Rom. 2.

Eccli. 27.

Psal. 31.

Psal. 94.

secundum Hieronymi versionem subdit, ut cum inundauerint aquae multae, ad illud non accedant. Hoc est opportuno tempore vir iustus veniam petet, nec mortis horam expectabit: ut imminens mortis tempestas, iustitia ac innocentia instructum illum ac paratum inueniat.

Gene. 3.

In quo periculo versentur qui patientia & misericordia Dei abutentes conuersionem suam quotidie differunt, declarant illa verba Domini, Genes. Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum quia caro est: eruntque dies illius ceterum viginti anni. Hoc enim tempus agendae poenitentiae destinauit: futuram mundi cladem illa immensa arcae fabrica denuntiante. Cum autem nihil hoc vaticinio profectum esset, viginti annos ex hac summa Dominus detraxit (ut D. Hieronymus ait) & centesimo anno diluuium induxit.

Gene. 15.

Nondum enim completae sunt iniquitates Amorrhoeorum vsque in praesens tempus: ideo expectantur quadringenti anni, ut compleantur, & tunc deleantur: sic ante diluuium centum & viginti annos se dixit Dominus ad poenitentiam homines expectaturum. Qua ex re colligimus esse certam peccatorum mensuram & numerum a diuina sapientia cognitum, ad quem cum homo peruenit, vel e medio tollitur vel excacatur. Quod quidem D. August. confirmat his verbis, Nos multorum exempla proferre possumus per quae probare sufficimus homines peccatorum suorum sine completo e medio tolli, & praesentem eis vitam non minus quam futuram denegari. Hoc maximum illis timorem, incutere deberet, qui iam dudum in peccatorum suorum sordibus voluntatur, nec vllis Ecclesiae vocibus ad meliorem mentem redeunt. Vehementer enim formidare deberent, nisi diutius in malo persistant hanc peccatorum suorum mensuram impleant: qua vel de medio tollantur, vel iusto Dei iudicio excacati in tenebris relinquuntur.

Matrimonium.

Augusti.

Sicut adulterium non potest esse sine bono naturae, nec ideo est bonum: ita connubiura non potest esse sine malo concupiscentiae,

tiae, nec ideo malum est. Augustini contra Iulianum.

Intemperans in coniugio, quid aliud nisi quidam adulter uxoris est? Omnis vehemens amator propriae uxoris, adulter est. Idem. Haec D. August. sententia per Hyperbolem accipienda est.

Vxorem pauperem alere difficile est, diuitem ferre tormentum. *Hiero.* Quid prodest diligens custodia cum vxor seruari impudica non possit, pudica non debeat? Infida enim custos castitatis est necessitas: & illa vera pudica dicenda est, cui licuit peccare, sed noluit. Hierony. contra Iouinianum.

Pulchra cito adamatur, foeda facile concupiscit, difficile custoditur quod plures amant: molestum est possidere, quod nemo habere dignetur. Minori tamen miseria deformis habetur, quam forma seruatur. Idem ibidem.

Quod autem carminibus illiste quidam ad secundas nuptias adhortantur. Sola ne perpetua merens carpere iuuenta, &c. Breuiter respondeat ipsa quae passa est, Tu lachrymis euicta meis, tu prima furentem, His germana malis oneras, atque obijcis hosti. Non licuit thalami, &c. Proponis mihi gaudia nuptiarum, ego tibi opponam pyram, gladium, & incendium. Non ratum boni est in nuptiis quod speramus, quatum mali quod accidere potest, & timendum est. Libido transacta semper sui relinquit poenitudinem, nunquam fatiatur, extincta reaccenditur, vsu crescit & deficit, nec rationi parat, quae impetu ducitur. Idem ad Gerontiam.

Cum Marcella in coniugium senex quidam nobilissimus, atque ditissimus offerretur, illa respondit, Si vellem nubere, & non aeternae me pudicitiae consecrarem, utique maritum quaererem, non haereditatem. Illoque mandante, posse & senes diu viuere, & iuuenes cito mori, eleganter ludit. Iuuenis quidem potest cito mori, sed senex diu viuere non potest. Idem in Epitaphio Marcellae.

Non vxor ducenda est sapienti: primum, quia studia Philosophiae impedit, nec potest quisquam libris & vxori pariter inferuire. Multa sunt quae matronarum vsibus necessaria sunt: videlicet, pretiosae vestes, aurum, gemmae, sumptus, ancillae, suppellex varia, deinde per totas noctes garrulae quaestiones. Illa ornatio procedit in publicum, haec honoratur ab omnibus: ego in conuentu foeminarum misera despicio. Cur aspicias vicinam?

Hugo de S. Victo.

vicinam? quid cum ancilla loquebaris? de foro veniens, quid attulisti: non amicum habere possumus, non sodalem: alterius amorem, suum suspicatur odium. Hugo de S. Victo. in libel. ad focium volentem nubere.

Adde, quod nulla est vxoris electio: sed qualis aduenerit, talis sit habenda: si fatua, si deformis, si superba, si foetida: quodcumque vitium est, post nuptias discimus. Equus, bos, asinus, canis, & vilissima mancipia prius probantur, & sic emuntur: sola vxor non ostenditur, ne ante displiceat, quam ducatur. Attendenda est semper eius facies, & pulchritudo laudanda: ne si alteram inspexeris, se existimet displicere. Si totam domum ei regendam commiseris, seruiendum est. Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris, fidem sibi haberi non putabit: & in odium vertitur & iurgia, & nisi cito consulueris, parabit venena. Ibidem.

Ducuntur hoc die vxores non causa fornicationis vitandae, sed causa luxuriae: non causa prolis, sed causa pecuniae. Vnde Marci Catonis filia iunior cum quaereretur ab ea, cur post amissum virum denuo non nuberet, respondit se non inuenire virum qui se magis vellet, quam sua. Quo dictum elegantur ostendit, diuitias in vxoribus magis eligi solere quam pudicitiam: & multos non oculis sed digitis vxores ducere. Optima & sana res, quam non auaritia conciliat, quam non luxuria copulat. Idem ibidem.

Ignatius. Decet ut sponsi futuri & sponsae cum Episcopi assensu matrimonium contrahant: ut nuptiae secundum Deum, non secundum turpem cupiditatem fiant. Ignatius.

Clim. Is quidem qui sine vxore in mundo degit solis negotijs obligatus, ei similis est, cui ferreis nexibus manus circūligatae sunt. Ideoque si ad solitariam vel monasticam vitam currere voluerit, non prohibetur. Qui vero vxori coniunctus est, ei qui vinctos habet pedes & manus similis videtur. Clim.

Chrysol. Super illud Matth. 19. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier, nisi amicitiae inimica, ineffugabilis poena, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore depicta. Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem verè tormentum, necesse est, ut aut dimittentes, adulterium faciamus: aut tenentes, quotidianas pugnas habeamus. Chrysol.

Metellos

Metellus respondit Mario, cuius Marij filiam dote felicē, forma nobilem, genere claram, fama celebrem, ducere noluit. Malo, inquit, meus esse quam suus. Cui Marius. Imo ipsa erit tua. At ille: Imo virum oportet vxoris esse. Logicum enim est, Talia erūt predicata qualia subiecta esse permiserint. Sic facetia verbi Metellus diuertit dorsum ab oneribus eius. Valer. Max. in epist. ad Ruf.

Audax est ad omnia quaecumque amat, vel odit scemina, & artificiosa est nocere cum vult. Sed ne longo dispendio te suspendam, lege Aureolum Theophrasti, & Medeam Iasonis: & vix pauca indenes impossibilia mulieri.

Socrates ab adolescentulo quodam consultus, vtrum vxorem duceret, an se omni matrimonio abstineret: respondit, vtrum eorum fecisset, acturum poenitentiam. Hinc te, inquit, solitudo, hinc orbitas, hinc grauis interitus, hinc heres alienus excipiet: illinc perpetua sollicitudo, contextus querelarum, dotis exprobratio, affinium supercilium graue, garrula focrus lingua, successor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus. Idem, in lib. de memorabil. dict.

An ille mihi liber est, cui mulier imperat, cui leges imponit, prescribit, iubet, vetat quod videtur? qui nihil imperanti negare potest, nihil recusare audet? Poscit, dandum est: vocat, veniendum: eijcit, abeundum: minatur, extimescendum. Ego vero istum non modo seruum, sed nequissimum seruum, etiam si in amplissima familia natus sit, appellandum puto Cicero in par.

Puella non dotata erit modestior.

Adilon.

COLLE.

¶ Sol duas habet periodos: alteram ab ortu in meridiem, in qua lux crescit: alteram à meridie vsque ad occasum, in qua decrescit. Similes habet periodos coniugum vita: quae initio quidem dum adhuc coniugalis amor tener est, & filioli ante ora parentum garrunt, & ludunt, iucunda est: postmodum vero vbi iidem adoleuerunt & iuuenili ardore precipites ad in concessa rapiuntur, & nobiles filiae non solum dotandae, sed diligenter adseruandae, parentum curas auget, tum demum sol incipit occumbere, & prior illa iucunditatis lux obscurari: dum cor innumeris pene curis, necessitatibus, & repentinis filiorum casibus, & necessaria alterius coniugis morte pungitur & laceratur. Quam obrem debent prudentes coniu-

coniu-

coniuges, futurorū cogitatione, præsentia gaudia moderari: atque Deo suppliciter subijci, & eius assidue opē implorare, animūq; ad fortuita, & impendētia mala præparare. Verissime enim ab Apostolo dictum est, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.

I. Cor. 7.

Videant coniuges quo temperamento ac sobrietate concessio matrimonio utantur. Magna enim in hoc difficultas, & magna itē virtus posita est. Id quod D. August. de bon. cōiug. indicat his verbis. Multi quidem facilius se abstinēt, ut non utatur nuptijs, quā temperanter & bene utantur. Ego verò facilius non utor nuptijs quibus usus est Abraham, quam sic utar nuptijs, quemadmodum usus est Abraham. Et infra. Sicut non est impar meritum paciētiæ in Petro qui passus est, & in Ioanne qui passus non est: ita non est impar meritum continētiæ, in Ioanne qui nullas expertus est voluptas, & in Abraham qui filios generavit.

Eccle. 25.

In tribus beneplacitū fuit spiritui meo, quæ sunt probata apud Deum & homines: Concordia fratrum, amor proximorum, & vir & vxor sibi bene conuenientes.

In formatione scēminæ costa à viro subtrahitur, & mollis pro ea care subrogatur: ut intelligas fortitudinem virilem, mulierum amore & complexu mollescere. Ut enim D. Augustin. ait, nihil est quod virilem animum ita ab arce virtutis deiciat, atque complexus ille sine quo vxor haberi non potest. Hoc autem in bonam quoque partem accipi potest. Vulgo enim dicitur virorum ferocium effrenatamque licentiam coniugij vinculis & oneribus māsue fieri: quando maleficium aliquod patraturi nō sibi tantum, sed etiam vxori & liberis prospiciunt.

Impedimentum non vulgare ad studium sapientiæ matrimonij vinculum esse declarat August. Confes. lib. 6. c. 14. in quo narrat se cum paucis amicis secedere à tumultu & turba secularium negotiorum voluisse: quod ab omnibus liber, animum ad sapientiā appellere cum illis posset. Sed posteaquam, ait, cœpi cogitare, utrū hoc mulierculæ sinerent: quas & nostrum aliquis habebat, & nos habere volebamus, totum illud placitum quod bene formabamus, dissiluit in manibus atque abiectum est.

Quod Dominus mulierem ex substantia viri, non ex terra aut aqua formauerit, coniugalem charitatem & vnitatem hac ratione commendatam esse voluit, ut qui essent duo in carne vna, essent

item

item in duobus corporibus anima vna, & voluntas vna.

Filiorum educatio.

Difficile eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarū *Hiero.* conchilia quis in pristinum candorem mutabit? Recens testa diu, & saporem retinet, & odorem. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum Regem orbisque domitorem & in moribus, & in incessu Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitijs: Procliuis est enim malorum æmulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia. Hieronymus ad Florentium.

Quemadmodum aqua in areola digitorum sequitur præcedentem: ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocumque duxeris trahitur. Hiero. de infant. educat.

Hoc loco expressius requiramus, quæ tandem causa paruulis, *Euseb. Emiff. 2. Macha. 7.* (hoc est septem Machabæis) vires dedit, ut inter tam exquisitos nouosque cruciatus infatigabiles in Dei confessione durarent? Quæ inquam alia causa charissimi, nisi diuina gratia, & doctrina domestica? Quæ causa alia nisi quia statim post transacta cunabula inter annos infantie religionis affectum de institutione & conuersatione piæ parentis acceperant: & de tam sanctæ matris pectore Deum traxerant, & in nomine Domini vincula lingue trepidantis absoluerant? Quæ cum ita sint, discant boni parentes tantæ matris exemplo erudire filios suos: ut quos se in hanc vitam munere acquirere naturæ præparent æternitati sedulitate doctrinæ. Quapropter studete eos ad Domini seruitutem (quæ nobis sola est causa viuendi) non lingua erudire, sed vita. Abraham diuina voce laudatur. Scio, inquit *Gene. 18.* Dominus, quia Abraham præcepturus sit filijs suis, ut custodiant viam Domini. Eusebius Emiffenus, homilia. 4. de Epiphania.

Tanquam verna genitoribus tuis seruito: quid enim illis tale reddas, quale ab illis accepisti? quia vicissim generare illos non licet. *Chryso.*

Idem super illud Matth. 2. Relinquet homo patrem & matrē, &c. Quod est in herbis aut in arboribus humor, hoc est, in hominibus amor. Sicut enim herbæ ex humore nascuntur & crescunt: sic

sic

sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices: sed sursum transmittitur in semen: Sic & amor de patribus ascendit in filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes: idèd parentes quidem diligunt, sed non sic diliguntur à filiis: quia sicut herba non deorsum sed sursum ad semen transmittit humorem: sic etiam homo non ad parentes sed ad procreandos filios transmittit affectum.

Hierony. Ingenia liberaliter edacata, facilius verecundia quam metus superat: & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Hierony. ad Pammachium.

Bernar. Quid amabilius verecundo adolescente? Quam pulchra & splendida gemma morum est verecundia in vita & vultu adolescentis: quam vera & minime dubia bonæ spei nütia, bonæ indolis index? Virga disciplinæ expugnatrix malorum, propugnatrix puritatis innata, specialis gloriæ conscientiæ, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, & naturæ laus, & insigne totius honesti. Idem sup. Cant. ser. 86.

Adilon. Pudore amisso, omnis virtus ruit.

Cicero. Custos virtutum omnium, de decus fugiens, & laudem maximam consequens, verecundia est. Cicero in Par. orat.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur. Idèd 2. Tuscul.

Cicero. Vt equus indomitus, quamuis natura bene compositus sit, idoneus non potest esse ad eas utilitates quæ desiderantur ab equo: sic homo indoctus, quamuis ingeniosus ad virtutem non potest peruenire. Cicero.

Valer. Maxi. Decius imperator, cum Decium filium suum imperiali diademate proponeret insigniri, renuit filius dicēs, Vereor ne si siâ imperator dediscam esse filius. Malo non esse Imperator sed humilis filius, quam Imperator & filius indeuotus. Imperet pater meus: meum imperium sit, parere humiliter imperanti. Valer. Maxi. lib. 5.

Eximia ciconijs inest pietas. Nam quantum temporis impenderunt scetibus educandis, tantum & ipsæ à pullis inuicem aluntur. Solinus lib. de mira. mun.

Solon interrogatus, cur nullas penas aduersus eos qui patres verbe-

verberassent cõstituisse. Quod nullos (inquit) tales extituros existimabam.

Alexander Rex cum interrogaretur vtrum magis desideraret, Patrem Philippum, an Aristotelem: Magistrum inquit. Ille enim vt essem, hic autem vt præclare institutus essem, autor fuit. Isocrates.

Dijs, parentibus, præceptoribus, non redditur æquiualens.

¶ Qui maledicit patri suo aut matri extinguetur lumen eius in medijs tenebris. Hoc est, in medijs tribulationibus à cœlesti patre deferetur: quando ipse in parentes suos ingratus & iniurius extitit. Inter illa autem quatuor flagitiorum genera quæ Salomon destatur, hoc primum est: Generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. Idèd paulo ante, oculum (inquit) qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, suffodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Hoc enim supplicium meretur, qui paternis beneficijs ingratus existit.

Contra eos qui vt amplum patrimonium filijs relinquunt, locupletandæ rei familiari, omni cura & studio incubunt, illa Salomonis sententia militat: Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboraueram, habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens &c. Vide locum.

De honorandis parentibus multa & ea quidem scitu dignissima inuenies. Eccli. 3. De filiorum item educatione, multa apud eundem legis. cap. 30. Qualis vero sit parentum culpa, qui vel male viuunt, vel male filios suos educauerunt, declarant Eccli. verba. 41. De patre impio queruntur filij, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

Qua cura & studio parentes reuereri debeamus, & cuiusmodi piaculum sit eos negligere & contemnere, quamque sit parentum benedictio optanda, & formidanda maledictio: satis declaratur exemplo filiorum Noe: quorum qui obsequentes fuerunt, & paternum dedecus texerunt, paternam benedictionem consecuti sunt: qui vero patris dedecus neglexit, eiusdem maledictioni cum tota etiam posteritate obnoxius fuit. Vnde est illud Eccli. 3. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Est autem hoc insigne exemplum

bidinum, & garriebam tibi claritati meæ, & diuitijs meis, & salutem meam domino Deo meo. Et placuit mihi conspectu tuo non tumultuose abripere, sed leniter subtrahere ministerium linguæ meæ nundinis loquacitatis. Plenus igitur tali gaudio, tolerabam illud in teruallum temporis, donec decurreret: nescio vtrum vel viginti dies erant, sed tamen fortiter tolerabantur, quia recesserat cupiditas, quæ mecum solebat ferre graue negotium. August. confess. lib. 9.

August.

Non erat quid responderent tibi Domine, dicenti mihi, surge quid dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti te vera, non erat omnino quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lentas: Ecce modo, sine modo, sine paululum: sed modo & modo non habebat modum, & sine paululum, in longum ibat. Idem de confess.

Intelligat qui potest, iudicet qui potest: maius ne sit iustos creare, quam impios iustificare. Certe enim & si æqualis est utraque res potentia, hæc maioris est misericordiae. Idem sup. Isa.

Dei gratia cur ad istum veniat, ad illum non veniat occulta causa esse potest, iniusta non potest. Idem de baptis. paraul.

Quid eram nisi subuenires? Quam desperatus eram nisi curares? ubi iacebam nisi eleuares? Certe ingenti vulnere periclitabar, & illud vulnus meum medicum omnipotentem requirebat. Et infra. Deus meus misericordia mea. Nō inuenit impletus bonis Dei quid appellaret Deum suum, nisi misericordiam suam. O nomen sub quo nemini desperandum est. Deus meus inquit: misericordia mea. Si dicas salus mea, intelligo quia dat salutem: si dicas refugium meum, intelligo quia cōfugis ad eum: si dicas fortitudo mea, intelligo quia dattibi fortitudinem. Misericordia mea, quid est? Totum quidquid sum, de misericordia tua est. Sed prōmerui te invocatores? ut essem, quid feci? ut essem qui te invocarem, quid egī? Si enim egi aliquid ut essem, iam erā antequam essem. Porro non omnino nihil erā antequam essem, nihil prōmerui, ut essem. Fecisti ut essem: & non tu fecisti, ut bonus essem? Dediti mihi ut sim & potuit mihi alius dare ut bonus sim? Si tu mihi dedisti ut sim, & alius mihi dedit ut bonus sim, melior est ille qui mihi dedit ut bonus sim, quam ille qui mihi dedit ut sim. August. sup. Psal. 58.

¶ Ad.

¶ Ad iustificationem aduertendum est duas interioris hominis COLLE. esse præcipuas vires: intellectum scilicet & voluntatem: utraque autem ad iustificationis præparationem requiritur: ut quando totus homo iustificandus est, totus etiam ad iustitiam præparetur. Sola enim & nuda fides dimidiatam hominis partem disponit, non totum hominem. Est enim in anima nostra aditus: est & intimum penetrabile atque recessus. Aditus enim & veluti limen anime nostræ intellectus est: penetrabile autem voluntas. Quidquid ergo ad solum peruenit intellectum, velut in limine tantum domus est. Quod autem ad voluntatem perlatum est, hoc iam intra penetrabile eius est, & ideo vel vitium, vel virtus, vel meritum vel demeritum est: sine voluntate enim nihil horum esse potest. Præterea cum voluntas cæteris anime potentijs imperet, consequens est, ut quicquid ad voluntatis domicilium peruenerit, iam plane totum hominis regnum occuparit: in eius enim consensu & actu vltimæ moralis actus perfectio, & veluti complementum est. Ex quibus omnibus patet, iustificationis initium esse fidem, non tamen solam. Fides enim sine charitate, otiosa, mortua, & informis est, quamuis vera fides sit.

Inter beneficia Dei iustificationis beneficium plurimum cōmenda datur. Quo enim tempore debebas in terra obliuionis, & in regione umbræ mortis, ut pote cum via tua peruersissima esset, Deoq; contraria: tunc te diuina pietas vocauit, non solum fugientem, sed etiam repugnantem: tunc Spiritum sanctum dedit, & in filium adoptauit. In alijs beneficijs aut aliquid est meriti, aut nihil demeriti. Beneficium enim creationis, si non merebaris, non tamē demerebaris: beneficium vero æternæ felicitatis meritis datur, quamuis ipsa merita Dei dona sint. At cum primum ad iustitiā vocatus es, in peccato eras, Dei hostis eras, Gehēnæ filius, atque Diaboli mancipiū eras. Quale ergo beneficium fuit, Diaboli mancipium in Dei filiū adoptari? & Babylonis ciuē, in cœlesti Hierusalem ciuē conscribi?

Quanta sit iustificationis gratia, quaque mirabilis sit hæc anime commutatio, declarat illa Esaie verba, Ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Anima enim in peccato existens, merito desertum omni cultura vacuum, & solitudo etiam (quoniam à Deo destituta est) appellatur. Quæ ve

ro in gratia est, cœlestibus diuitijs repletur. Quam quidem cō-
mutationem sancti Angeli demirantes aiunt: Quæ est ista quæ
ascendit de deserto, delitijs affluens? &c.

Quantum sit vocationis & iustificationis beneficium vel hoc
vno argumento licebit vt cumque conijcere. Si mille homines in
bello captos rex iuberet interfici: & ex tanta hominū strage vigin-
ti tantū seligeret, quos nō solū à morte liberaret, sed interdomeſti
cos suos ascribi iuberet: quantum isti & de sua prosperitate latri-
ari & principi gratificari deberent: quibus inter tot aliorum cla-
des tam felix fors contigisset? Talis est ergo iustorum fors, qui ex
tanti magno infidelium numero, ad fidem vocati sunt: & ex tanta
fidelium multitudine, qui relinquunt iter rectum, & ambulāt per
vias prauas, in eorum sortem vocati sunt, qui iuste cum pietate vi-
uere nituntur. Quid ergo isti debent ei, qui eos eripuit è potesta-
tate tenebrarum, & transfudit in regnum dilecti filij sui?

Magnitudo beneficij iustificationis late tractari videtur Psal.
160. cuius initium est, Confitemini Domino, &c. Dicant qui re-
dempti sunt à Domino: quos redemit de manu inimici & d. r. c.
e. In quo quidem Psal. variz eorum miseriz, qui in peccato viuūt,
recententur: nempe, varij errores in vita, fames, & sitis seculariū
desideriorum, mentis tenebræ horridæ, & ignoratio Dei, vincu-
la ferrea variarum cupiditatum & vitiorum, quibus astricti sunt,
fastidium rerum spiritualium, tempestas irarum ac perturbatio-
num animi, & calamitates quæ eas consequuntur. De quibus ait,
Ascendunt vsque ad cœlos, &c. Et turbati sunt, & moti sunt sicut
ebrius, &c. Hæc & similia sunt mala, quorum in hoc Psal. men-
tio fit, vt facile est videre: à quibus Dominus liberat quos poten-
ter & misericorditer iustificat, & à Diaboli ac peccati tyrannide
redimit. Eos namque ab errore in viam salutis reuocat, & famē
ac sitim cupiditatum eorum, dulcedinis suæ fonte extinguit, &
spiritualium rerum cognitione illuminat, & à peccati iugo & vin-
culo soluit, variasque animorum tempestates fedat, & ad pa-
cis & tranquillitatis portum perducit, de quo ait, Et statuit pro-
cellam eius in auram &c. Hos igitur in hoc Psal. ad gratiarum
actionem inuitat Propheta dicens, Confitemini Domino quo-
niam bonus &c. Dicant qui redempti sunt à Domino: quos
redemit de manu inimici &c. Magnitudinemque deinde huius
bene-

beneficij in fine Psal. exaggerat elegantissima optatione cum ait,
Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Do-
mini? (Hoc est quis sapiens considerabit, quam multa beneficia in
hoc vno beneficio contineantur) & intelligit misericordias Domi-
ni: hoc est, huius tantæ gratiæ, & beneficij magnitudinē? Quadrat
autem huius Psal. materia ex magna parte cū Euangelio de duo-
bus filijs, frugi & luxurioso. Vtrobique enim miseria iacentis in pec-
cato, & felicitas resurgens à peccato appositisime describitur.

Dupliciter Dominus ad se vocat quos iustificat: quosdam enim
nōn quærentes, ipse vltro vocat & quærit, vt illos quibus ab eo
dictum est, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: sic enim Mat-
thæum, sic Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioanē, ni-
hil tunc minus cogitantes, ad se vocauit. At D. Augustinus diu in
inquisitione veritatis laborauit, & frequentissimis Dominum pre-
cibus compellauit, post quæ tandem plenissime inuenit quod quæ-
sit. Hoc autem Dominus insinuassee videtur, cum regnum cœlo-
rū partim thesauro qui non quæsitus inuentus est, partim quæsitæ
margaritæ simile esse dixit. Hac eadem ratione idem Dominus in
Cant. Euangelij gratiam, & fontem hortorum, & puteum aqua-
rum viuientium appellat: fontem qui aquam haurientibus sine
vllō negotio tribuit: puteum autem qui labore atque opera ab imo
haurientis eandem præbet.

Iubet nos Petrus Apostolus pro iustificationis & vocationis be-
neficio gratias agere cum ait, Gratias agentes ei, qui vos de tene-
bris vocauit in admirabile lumē suum, qui aliquādo non populus,
nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiā &c. Sic
filijs Israel ab Ægypti tenebris & seruitute egressi, Dominū lauda-
uerūt dicētes, cantemus Dño, gloriose enim & cæt. Super quo lo-
co sic Origenes ho. 6. sup. Exo. ait, Tu quoque si mare rubrū trāsie-
ris, si Ægyptios submergi videris, & extingui Pharaonē, memēto
hoc Dñi virtute, nō tua factū esse. Memēto grās agere ei, qui te de
tenebris vocauit in a. l. f. & dic, Cātemus Dño gloriose, n. &c. ¶ Me-
lius autē & digni⁹ hæc dices, si habueris tympanū in manib⁹ sicut
Maria cū mulierib⁹ habebat. Quorsum ergo in obsequiū Dñi &
laudē profana tympana feminarū? Vt intelligas te quoque habiturū
tympanum in manu tua, quod quidem habebis si carnem tuam
mortificaueris, & crucifixeris cum vitijs suis.

Ioan. 15.

Matth. 4.

Cant. 4.

1. Pet. 2.

Gratia.

August.

Q Vid ego sum mihi sine te, nisi dux in præcep? aut quid sum cum mihi bene est, nisi sugens lactum, aut fruens te cibo, qui non corrumpitur? August. confel. lib. 4.

O amor qui semper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. continentiam iubes. Da quod iubes, & iube quod vis. August. confel. lib. 10.

Nostram est velle, sed voluntas ipsa & admonetur vt furgat, & sanatur vt valeat, & dilatatur vt capiat, & impletur vt habeat. August. de vidui.

Sola gratia discernit redemptos à perditis, quos in vnum coaceruat massa perditionis ab origine ducta creationis. Idem in Enchiridi.

Bern.

Non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructu arbor bona maleve cognoscitur. Denique à fructibus eorum cognoscetis eos. Opera ergo & non verba discernunt inter filios Dei & filios diffidentia. Berni in epist.

Prosper.

Sicut ipse fecit nos & non ipsi nos, ita refecit nos & non ipsi nos. Prosper.

Euseb.

Emiss.

Euseb. Emiss. super miraculo de cōuersione aque in vinum. Ecce vera, ecce prædicanda miracula, stupendas admirationes, quas quotidie in nobis Redemptor hostis operatur: quando de pessimis bonos facit, castos de luxuriosis, humiles de superbis, de seclatoribus seculi amicos Dei. Quæ potest maiora exercere miracula, quam quando hominem de substantia pulueris in Angeli statum prouehit, ac terrenam materiam celo inferit, & immortalitatem figmentum mortale transcribitur. Euseb. Emiss. homi. 2. de Epipha.

Diony.

Candidissimæ lucis processus à patre in nos manans, rursus ad cogentis ad se patris unitatem atque deificam simplicitatem conuertit. Diony. de cœlesti hier. cap. 5.

Clim.

Possibile non est, vt quispiam naturam suam vincat, vbi denique natura superata est, illic is qui supra naturam est, aduenisse cognoscitur. Ioa. Clim. Gra. 15.

COLLE.

¶ Varie diuina gratia describi potest: ea enim velut adoptio quædam

quædam est, qua homo in Dei filium adoptatus, in hæreditatem paternam, atque omnia iura filiorum admittitur, quamuis naturalis filius non sit; sed aliunde ascitus, adoptatusque. Quod tamen per leges sine naturalis filij assensu fieri non potest: quem tamen plenissime Dei filius præbuit. ¶ Est etiam vt ita dicam velut legitimatio quædam, qua filius spiritus ex hæres per leges, fit legitimus paterni patrimonij hæres. ¶ Est etiam participatio quædam diuinæ puritatis: quemadmodum ferrum in ignem coniectum, ignis candorem caloremque participat: aut velut aqua igni adhaeret, quæ calorem motumque eiusdem ignis sortitur. ¶ Est etiã supernaturalis quædam hominis transformatio, ac nobilitatio: qua homo natura vilis, & ignobilis (vt pote Adæ proditoris filius) in Dei filium transiens, supernaturali virtute nobilitatur. Et quidem reges terræ cum volunt, ex ignobilibus nobiles faciunt: qui interdum recepta pecunia, nobilitate sicut ciuilitate, illos donant: sed re vera nobiles non faciunt, vt pote qui non corda, sed nomina mutare possunt. Sic enim olim Diuus Gregor. de se auguste scripsit. Imperator voluit vt simia vocaretur Leo: non tamen id efficere potuit, vt simia esset Leo. Ceterum Deus (qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, cuiusque velle posse est) eum nominibus res ipsas immutat: atque ita vere nobiles sunt, quos ipse nobiles appellauerit: huic simile est, quod per Prophetã dicit, Non vocaberis ultra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea &c. Ad hunc modum cum Saulem, atque Dauidem, & Salomonem ad regnum vocauit, corda eorum immutauit, spiritusque generosos & regios illis contulit. Hinc Salomoni latitudinem cordis sicut arenam maris contulisse dicitur: Hoc igitur gratia præstat, quæ hominem nõ appellatione tantum, sed re ipsa diuinæ naturæ consortem, hoc est, diuinæ puritatis & sanctitatis imitatorem facit. Itaque naturam gratiæ mihi consideranti, apparet, gratiam id esse quod homines alchimiam vocare solent, quæ cuprum in aurum mutare, falso quidem pollicetur. Hoc tamẽ quod hominibus impossibile est, Deus quotidie in Ecclesia facit, quando homines, ex impijs iustos, ex terrenis cœlestes, ex carnalibus spirituales ac diuinos facit. Quod non obscure significauit Ioan. Baptista cum ait, Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abraham: hoc est, ex filijs hominum,

Esai. 62.

3. Reg. 4.

Matth. 3.

num filios Dei. Gratia autem huius transformationis causa est: cuius proprius effectus (vt Theologi loquuntur) est, hominē Deo gratum reddere: vt pote quæ illi spirituale esse, atque diuinū (quo fit nouus homo, & noua creatura) confert.

Lex est vitæ regula: quæ nos adigit ad sic viuendum, quomodo illa præcipit. Quo fit, vt ex bonis legibus boni quoque ciues oriantur. Propter hoc carnis propensio, & ad malum inclinatio, ab Apostolo lex carnis aut membrorum dicitur: quia ipsa sua procliuitate potentius nos ad malum, quàm quæcunque lex ad bonum inclinât. Hic ergo affectus, hæc procliuitas, & inclinatio, quæ siue appetitus corruptus, siue lex carnis dicitur, omnium malorum causa est: quæ quidem lex & prudentiam carnis, & prauam ad malum propensionem includit. ¶ Cum ergo Deus homini consulere veller, & huic tanto malo mederi, contra hanc legem carnis aliam legem spiritus opponere voluit, vt lex lege, & inclinatio inclinatione vinceretur. Id autem non effecit lex scripturæ, quæ intellectum solum erudiebat, sed lex gratiæ (id est virtus Spiritus sancti, scripta in cordibus fidelium) quæ & mentem vnctione sua illuminat contra carnis prudentiam, & voluntatem ad bonum incitat contra prauam carnis propensionem. Quo effectum est, id quod Apostolus ait, Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis: hoc est à lege carnis & membrorum, de qua supra dictum est. Lege autem gratiæ appellari ipsam gratiam, siue Spiritus sancti præsentiam, declarat Diuus Thomas, de mente Augustini. Vnumquodque enim id esse dicitur, quod in eo præcipuum est. At præcipuum in lege gratiæ est ipsa gratia: ideo lex gratiæ appellatur gratia ipsa quæ in lege noua datur. Ex hac philosophia patet inter singulares gratiæ effectus hoc non esse postremum, videlicet mentem hominis vehementer ad pietatem propellere, & inclinare. Ideoque Spiritus sanctus sub typo flatus bis Apostolis datur, & post resurrectionem, & iterum post ascensionem, vt hac ratione vis & impetus eius, quo nos ad iustitiam vocat, intelligatur. Ex hac philosophia conuincitur illorū error, qui legem Domini velut importabilem & inaccessam detrectât, quoniam illam solis viribus suis, non etiam Spiritus sancti metiuntur, quæ vere penitentibus datur.

Rom. 8.

S. Thom.

l. 2.

Ignis

Ignis aurum ab omni viliori materia purgat; ipsumque vt purius, ita splendidius efficit. Hoc idem gratia præstat: quæ culpam ab anima depellit, & vi sua naturam perficit, & splendidiorē reddit. Gratia quoque mirō modo nobilitat hominem, dum Christo inferit, atque vnum cum eo efficit. Quem admodum si ramusculum oleæ oleastro inferas, idem vtique stipes oleastri manet, sed folia tamen & fructus, cæteraque, oleæ sunt, non oleastri. Ita ergo si per gratiam Christo hominem inferas, homo idem perseuerat, sed mores tamē & opera eius, Christi magis quam hominis sunt. Vnde Apostolus, Viuo ego, iam non ego, &c.

Fons ascendebat è medio Paradyssi, qui diuiditur in quatuor capita. Fons hic gratia est, quam in animæ centro Deus collocat: ex qua flumina quatuor deriuantur: quorū primum influit in intellectum, per fidem, prudentiam, cæteraque intellectualia dona, quæ ipsum perficiunt. Secundum in voluntatem per spem, charitatem, iustitiam, atque timorem Domini. Tertium in partem animæ nostræ irascibilem, per fortitudinem, patientiam, & perseuerantiam, & cæteras fortitudinis partes. Quartum in partem concupiscibilem, per temperatiam, castitatem, sobrietatē, &c. Omnes enim hæc virtutes, velut flumina quædam cælestia, à fonte gratiæ deriuantur: quibus fidelis animæ paradyssus irrigata, fructus germinat bonorum operum.

Parvulus cui amplum à parentibus patrimonium relictum est, pædagogus & tutor eger, non quidem propter indigentiam opū, sed propter bonum vsum earum. At viri iusti vtroque nomine patrociniū & præsentia egent Spiritus sancti, non modo propter indigentiam gratiæ, sed etiam vt ea bene vtantur. Non desuerunt enim qui gratiæ opibus à Deo concessis, ad superbiam abuterentur, eleuantes cor suum in decore suo.

Iubet Elifeus Israelis Regi, vt assumpto arcu iaciat sagittas, manibusque Regis manus suas superponat. Quod quidem mysterio non vacat. Hac enim ratione designatur, tunc conatus hominum, ac præcipue regum prospere cedere, cum labores nostri diuina ope iuuentur: manibusque nostris diuina manus adiungitur.

Anima nostra primum vitæ principium est (propter quod actus primus ab Aristotele definitur) quæ tamen tria præcipua instrum.

Gene. 2.

4. Reg. 13.

instrumenta habet, quibus suum munus exerceat. Epate namque corpus nutrit: corde vero membra vitali calore fouet: facultate autem cerebri eandem membra mouet. Hoc ipsum in spiritali vita reperire licet. Gratia enim velut spiritalis vitæ anima est: charitas autem instar cordis est quæ virtutibus cunctis calorem & vitam præstat: oratio vero & sacra lectio & meditatio velut epar est, quo in spiritali vita alimur. Hoc enim est animæ pabulum in lege Domini meditari die ac nocte. Deuotio vero instar cerebri esse videtur, ea enim virtutes omnes ad operandum mouet: cum proprium eius sit promptum & alacrem ad omnia pietatis & religionis officia hominem redere.

Opera gratiæ adeo magnam Dei cognitionem præstant: adeoque nos in eius amorem accendunt: vt frequenter homo interinis Dei motibus & beneficijs admonitus, magis Dei bonitatē hoc argumento agnoscat, & diligat, quam omnium rerum visibilium contemplatione. Quod quidem illa Dauidis verba significare videntur: Deus in domibus eius cognoscetur, cū suscipiet eam. Pro quo Hieron. ex Heb. vertit, Deus in domibus eius cognitus est in auxiliando. Item Ezech. 34. Et scient quia ego Dominus, cum cōtriuero cathenas iugi eorum, & eruero eos de manu omnium imperantium sibi. Item Isai. 66. Et cognoscetur manus Domini seruis suis &c. vide locum. Item Psal. Quoniam quis Deus præter Deuminum &c. Deus qui præcinxit me virtute. e. p. i. v. m.

Psal. 47.

Esai. 66.

Psal. 17.

Psal. 67.

Esai. 11.

Iob. 13.

Pro eo quod nos legimus, Si dormiatis inter medios cleros, alij vertunt, si dormiatis inter ollas siue cacabos peanæ columbæ &c. Quæ sententia eundem pene sensum reddit atque illa, Cū transiens per aquas tecum ero, & flumina non o. p. t. in igne non combureris. Huc pertinet & illud Isai. Lætabitur infans ab ubere supra foramina aspidis &c. Hoc autem vis & abundantia gratiæ præstat, vt viri sancti inter tot laqueos, inter tot hostes, inter aspides & dracones tuti sint, & inter carnales homines, & in sordida carne degentes nitorem & pulchritudinem candidæ ac deauratæ columbæ referant. Hoc præstitit beata Lucia in lupanari à iudice prostituta. Hoc beata Dorothea inter nouem turpioris matris turpissimas filias constituta. Hoc sanctus Iob cum ait, Frater sui draconum & socius

& socius strutionum. Denique hoc fidelis anima præstat de qua scriptum est, Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

Tangit Moyses virga sua mare, & diuisis hinc atque inde virga virtute aquis, sicco pede filij Israel per medium eius gradiuntur. Quid autē hoc est, nisi quod virtute ac merito crucis Christi sancti homines mirabile consequuntur iter: quibus inter aquas validas tribulationum ac tentationum terra apparet arida, & in mari rubro via sine impedimento. Imo verò aquæ ipsæ quæ alios submerferunt pro muro illis à dextris & sinistris erant. Quod plane expertus ille fuerat, qui dixit, Propter quod complaceo mihi in infirmitatibus, & in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo: cum enim infirmior tunc fortior sum & potens. Vnde colligitur tribulationum aquas ei fuisse pro muro, qui tribulationibus pressus fortior reddebatur. Hoc autem inuicti animi robur spiritus Domini præstat: qui nobis per Christum contingit. Vnde dicitur quod flante vento vehementissimo & vrente, iustulit Dominus rubri maris aquas: qui quidem ventus diuini spiritus vim aperte representat: qui sublatis aquis tutum electis suis iter præbet. Hoc igitur modo per hoc vitæ pelagus ingrediuntur qui hunc spiritum habent: quo qui carent, Ægyptiorum more in eius fluctibus suffocantur.

Cant. 2.

2. Cor. 12

Exo. 14.

Quandiu vasa vacua mulier habuit, numquam olei vena siccata est: stetit vero oleum, vbi vacua vasa defuerunt. Quid igitur hic nobis innuitur, nisi quod per Prophetam Dominus dicit, Dilata os tuum, & implebo illud. Dilatatur autem cor, cum amore mundi vacuatur. Corda igitur hoc amore vacua, diuini amoris oleo implentur: quæ vero illo plena sunt, vacua relinquuntur. Diuina igitur gratia nullis terminis circumscribitur: nos autem socordia nostra terminos illi præfigimus.

4. Reg. 4.

Psal. 80.

Sicut aqua frigiditatis suæ causam intra se permanentem habet: caliditatis autem (si quando caleat) aliunde venientem & extraneam (quo fit, vt per se frigiditatem obtineat, calorem autē aliunde percipiat) ita plane natura humana in hoc statu degens, peccati & malitiæ intra se permanentem causam, nempe cupiditatem habet, quæ quandiu viuimus, animo semper infixæ hæret: pietatis autem & virtutis causa extra hominem est, & aliunde pendet, nempe à Deo operante, & homine cooperante. Deus enim hac in se primas partes,

Rom. 8.

tes, ut prima & maxima causa, homo autem secundas vel instrumentum, quod non mouet nisi moueatur, obtinet. Quod quidem non obscure Apostolus significauit, cum spiritum pro nobis gemitibus inenarrabilibus postulare dixit. Ut enim significaret omne opus bonum magis Deo quam homini esse tribuendum, hac loquendi figura usus est: idque in postulandi officio. Quod quidem non magis Deo quam satisfaciendi aut merendi conuenit, quæ ab eo alienissima sunt. Si igitur orare nostrum, Dei est, quid misereri, & benefacere, quæ Dei propria sunt?

Quod diuina gratia hominem supra naturæ suæ facultatem attollat, insinuat in illo verbo. 2. Reg. 3. Facta est longa concertatio inter domum Dauid & domum Saulis, Dauid proficiens, & semper se ipso robustior, &c. Quid est enim se ipso robustiorem esse, nisi eò deuenire per gratiam, quod pertingere natura non poterat?

Psal. 118.

Quod sit inter alia diuinæ gratiæ munus, declarant illa Salomonis verba, quæ. 3. Reg. 8. dixit, Sit Dominus Deus nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proijciens: sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in omnibus vijs eius, & custodiamus mandata eius, &c. Iuxta hanc verò sententiã Dauid orat Dominum dicens, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiã. Hoc est, auoca illum ab huius sæculi amore, ad quod corruptæ naturæ vitio propensum est, & ad mandatorum tuorum studium inclina, à quo eiusdem naturæ vitio auersum est. Hinc patet gratiam & Spiritus sancti dona beneficiorum vim quodammodo in bonam tamen partem imitari: vtrorumque est, cordis affectus & amorem externa virtute immutare: sed illa tamen ad malum, hæc ad bonum.

Status naturæ integræ similitudinem gerebat lampadis eius in qua oleum supereminet, & aqua subsidet: ideoque lux oleo fota & aqua minimè impediente, lucet & splendet. Quod enim hic oleum, hoc in illo statu iustitiæ originalis & gratia efficiebat: quæ ab affectibus carnis minimè impediatur. At vero naturæ lapsæ status lampadi oleo vacuæ & aqua plenæ comparatur, quæ virtutis & charitatis lumen sustentare per se nullo modo potest, nisi oleum gratiæ in eam infundatur. Hac autè de causa oportet semper orare, & non deficere: orationis quippè munus est, huiusmodi oleum à Domino petere.

Digni:

Dignitas & pulchritudo anime exitus in gratia.

Dilectissimi, filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Quis non exultaret, si subito nescio cui peregrinati & ignorati genus suum, patienti aliquam egestatè diceretur, Filius Senatoris es, pater tuus amplo patrimonio gaudet reuera, reuocote ad patrem tuum? Quali gaudio exultaret, si hoc non fallax promissor diceret? Venit ergo non fallax Apostolus Christi, & ait: Quid est quod de vobis speratis? Quid est quod vos affligitis? Quid est quod concupiscètijs vestras sequèdo in egestate istarum voluptatum ceteri vultis? Habetis patrem, habetis patriam, habetis patrimoniũ. Quis est iste pater? Dilectissimi, filij Dei sumus. Quare ergo nõdum videmus patrem nostrum? Quia nondum apparuit quid erimus. Iam sumus, sed in spe: nam quid erimus nondum apparuit. Et quid erimus? Scimus, inquit, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. August. super Psalm. 84.

August.

¶ Cum in rebus omnibus Deus maximè mirabilis sit, in sanctis tamen suis mirabilior est, qui & carne peccati circumsepti, & in hoc mundo cum scorpionibus & draconibus versantes, dono eius vitam agunt vix humanam. Reuelata quippe facie, gloriam Domini contemplantes, in eandem imaginem transformantur. Atque ita viuunt, ut cum Apostolo dicere possint, Nostra conuersatio in cælis est. Vbi enim est thesaurus eorum, ibi cor, hoc est, ibi omnis cura, omnis affectus & cogitatio eorum. Quæ res tanta est, ut cælestis Sponsus hanc tantam pulchritudinem admiratus dicat. Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? An non ergo admiratione dignissimum est, in tali loco talem inueniri odorem fragrantiam? Verè enim desertum hic mundus appellatur, in quo omnia arida, sterilia, squallentia, infœcunda, & ab omni virtutis cultura aliena sunt: quippe qui totus in maligno positus, omni veræ & solida felicitate vacuus est, nihilque in medio eius nisi iniustitia, labor, & afflictio spiritus

COLLE.

2. Cor. 3.

Phil. 3.

Cant. 3.

spiritus inuenitur: in quo transeunt omnes bestia: syluæ, catulique leonum rugientes vt rapiant, & pernicie nostra quærant escam sibi. An non igitur mirabile est, quod fideles in hoc loco, corpore quidem degentes, mente, sicut virgula fumi in cælum euolent, & omnium virtutum odoramentis fragrent? Quid enim aliud vniuersi pulueris pigmentarij vocibus nisi omnium virtutum fragrantia designatur, quæ suauissimè in còspectu Dei redolet? Inter quæ tamen miræ potissimum acthuris mentio fit: quorum altero carnis mortificatio, altero deuota oratio significatur: & mortificatione quidem carnis mundo moriamur, oratione autem Deo conuiui mus: & in terris positi in cælum mente conscendimus. Quem qui dem ascensum mirantur Angeli cum quærent, Quæ est ista quæ ascendit sicut virgula fumi. Pro quo alij verterunt: Vt fumus altissimus, & palmarum instar. Altissimus, quia superna penetrat, vt palmarum autem, quia sine vllis terrenarum cogitationum diuerticulis recta in cælum contendit. Denique tanta est huius animæ puritas, dignitas & pulchritudo, vt cœlestis sponfus eius amore captus, in has voces prorumpat. Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es: oculi tui colubarum, absque eo quod intrinsecus latet. Interna quippe animæ species, eiusque opes ac delitiæ ita latent, vt nulla ratione pro dignitate explicari possint.

Cant. 4.

Ibidem.

Beata Catharina Senen. sæpe vestigia prædicatorum humi impressa exosculabatur. Causamque huius rei interrogata, dicebat Dominum sibi aliquando animarum existentium in gratia decorem & pulchritudinem ostendisse. cuius illa amore sic capta & incensa erat, vt continere se non posset, quo minus terram oscularetur, quam eorum pedes calcassent, qui ministerio verbi Dei animas à peccati deformitate ereptas, honestare, & pulchras efficere contenderent. Sed quid mirum si facies animæ diuini spiritus gratia decorata, & diuinæ pulchritudinis particeps effecta, sic ad sui amorem incendat: quando honestas illa, quam Philosophi naturali virtute assequi potuerunt, si oculis humanis cernerent (vt Plato ait) mirabiles sui amores excitaret. Denique tanta eius pulchritudo est, vt summus ille formarum conditor & amator intelligens, nullam animam decorem suum assequi posse nisi sanguinis sui rubore tingeretur, & passionis acerbissimæ meritis iuuaretur, nõ dubitauerit, sanguinem suum fundere: vt hac tanta pulchritudine ani-

mas

mas honestaret. Quod quidè illa Apostoli verba significat. Christus dilexit Ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam. Hoc idem ipse Cant. 3. testatur cum ferculi sui. i. Ecclesiæ ornamenti præclarissimis enumeratis, tandem ait, Media charitatis constravit propter filias Hierusalem. Siue, vt alij verterunt, amore filiarum Hierusalem. Cuius orationis sensus est, Christum Dominum Ecclesiam suam, ineffabilis cuiusdam amoris operibus & beneficijs constravisse. Quod quidem fecit, amore captus filiarum Hierusalem, hoc est, vt dignas eas supernæ Hierusalem filias & hæredes faceret, virtutumque omnium ornamentis decoraret. Quod vero ait: Media, hoc est, quidquid in huius ferculi medio est, charitate constravit, eadem figura dictum est qua & illud confessio & magnificentia opus eius: hoc est, talia Dominus opera facit, quæ omnes ad laudes eius prædicandas & magnificandas inuitant. Sic igitur talia Dominus Iesus in Ecclesia sua opera edidit, tot illi bona contulit, tot propter illam mala pertulit, vt omnia hæc & amore spirare, & amore ab omnibus exigant. Quod quidem ipse Dominus aperte significauit cum ait, Ignem veni mittere in terram & q. v. n. u. a. ¶ Hoc autem torum fecit amore ductus pulchritudinis filiarum Hierusalem, non quod ipse per se pulchræ essent, sed quod pulchras ipse efficere vellet. Colligitur autem pulchritudo non solum ex bonitate coloris, sed maximè ex conuenientia omnium inter se partium, & ex cuiusque partis conuenienti habitudine atque decentia: Sic enim suauitas melodiæ & ex cuiusque vocis suauitate, & ex apta omnium inter se se consonantia resultat. Ergo animæ nostræ pulchritudo primum ex cuiusque singularis partis eius recta constitutione & decore constabit: cum videlicet intellectus animæ nostræ consiliarius, ea quæ sunt digna præcipue cogitat: voluntas vero ea diligit & amplectitur, quæ ille diligenda, ea fugit quæ idem fugienda monstrauerit: inferiores autem vires & affectus non suo, hoc est, cæco impetu feruntur, sed rationi præcipienti, quæ animæ oculus est, obediunt. Memoria in diuinis legibus & beneficijs recolendis sedulo occupata est. In corpore oculi Propheticum illud exequantur, Videbo cælos tuos opera digitorum tuorum L. & I. q. t. f. Pedes vero per semitam diuinorum mandatorum ingrediuntur, manus aperiuntur inopi & extendun-

Psal. 6.

Ccc tur

tur ad pauperem, lingua in diuinis laudibus prædicandis exerce-
tur, aures verò diuinis præceptionibus audientes sunt: ac denique
membra omnia seruiunt iustitiæ in sanctificationem. Cæterum
cum hæc omnia ita disponuntur, vt perpetuum & æquabilem quæ-
dam tenorem in vita retineant, & omnia inter se se & cum perso-
næ dignitate aperte consentiant (vnde manat decorum illud à Phi-
losophis tantoperè commendatum) tunc vera animi pulchritudo
constat: qua Dei opificium splendore virtutis & gratiæ illustretur.
Huius igitur pulchritudinis amore ita splendor ille paternæ
gloriæ, & imago bonitatis illius captus fuit, vt, quo deformes pec-
cati vitio animas reformaret, se ipsum in omnium dolorum pel-
agus spontè coniecerit. Quis igitur hunc tantum animæ suæ deco-
rem negligat? quis non toto mentis ardore & cõtentione assequi
curet quod tanti vnigeniti Dei filio constitit?

Si nulla in nobis iustitia, nulla puritas est (vt hæretici blaterant)
quid sibi vult quod toties in libr. Cant. cœlestis sponsus pulchri-
tudinis admirandæ sponsam suam commendat? Quid tibi vult
quod ait, Tota pulchra es amica mea & macula (siue vt alij ver-
tunt) vitium non est in te? Si peccatum nobis & iniustitia inde-
lebiliter hæret. Quid illud, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce
tu pulchra es? Non enim semel contentus pulchram appellasse,
bis hoc idem nomen repetit. Quod quidam non incommodè ad
habituum & actionum pulchritudinem referunt: vt videlicet
pulchra sit anima non modo cum rectè operatur, sed etiam cum
dormiens, aut cessans nihil operatur.

Inspirations Dei.

Greg.

Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ipse abutitur &c. Ideo
Deus peccatorè tolerat, vt compescat. Qui igitur diu tole-
ratur, nec compescitur, ex ipso munere se arctius astringit.
Nam quia accepta tempora conuertit ad culpam, Deus ipsa miseri-
cordiæ argumenta conuertit ad pœnam. Necessè est ergo vt ipsa
prorogata pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timea-
mus: ne ex clementia iudicis crescat supplicium peccatoris. Greg.
in Mor. lib. 17. cap. 3.

August.

Ita ne tu tacebas tunc mihi? Et cuius erant nisi tua verba illa per
matrem meam fidelem tuam, quæ cantasti in aures meas? Volebat
enim

enim illa, & secreto meminivt monuerit cum solitudine ingenti
ne fornicarer, maximeq; ne adulterarè cuiusquã vxorè. Qui mihi
monitus muliebres videbãtur quibus obtèperare erubescerè. Illi
autè tui erant, & nesciebã, & te tacere putabã, atq; illam loqui, per
quã mihi tu non tacebas, & in illa cõtèmnebaris à me filio eius, &
præceptis ibam tanta cæcitate, vt inter cõtèpaneos meos puderet me
minoris de decoris, quã audiebã eos iactantes flagitia sua, & tanto
gloriantes magis, quãto magis turpes essent: & libebat malū facere
nō solū libidine facti, verū etiam laudis. Quid dignū est vitupera-
tione, nisi vitium? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebã: & vbi nō sub-
erat quò admissio æquarer perditis, fingebã me fecisse, quod nō
fecerã: ne videret abiectior, quo erã innocētior, & ne vilior habe-
rer, quo erã castior. Ecce cum quibus comitibus iter agebã platea-
rum Babylonix, & volutabar in cœno eius tanquam in cinamomis
& vnguentis pretiosis. August. confes. lib. 2.

Bonitas omnia ad se cõuertit, & quæ dispersa sunt congregat, *Diony.*
velut vnitatis autor atq; viuifica deitas: omniaque ipsa velut prin-
cipiū, velut cõtinentiã, velut finè desiderat: ita & Sol omnia ad se
conuertit: quare & helios Græcè dicitur quod seruet omnia in uio-
lata congregetque dispersa, omnia nanque ipsum appetit. *Diony.*
de di. no. cap. 4.

Lux intelligibilis Deus dicitur: quia omnè ignorantia & erro-
rem abigit ab animabus quibus se insinuauerit, tradatq; illis primū
quidem exigui confortia luminis: deinde vbi illæ degustauere lu-
cè, maioriq; eius tanguntur desiderio, se se eis magis infundat;
quia dilexerunt multum, semperque eas in anteriora intendat, quã-
tum ad ea aspirare pro captu suo possunt. *Ibidem.*

Viris quãtū licuit, angelicã condonat vitã superabundantia pie-
tatis auersos nos cõuertit, atque ad se reuocat. *Idem cap. 6.*

Nunc homines tanto magis impij, quanto Deus benignior est *Clem.*
& humanior: Dominū pudore afficitis: libertatem pollicetur, vos *Alex.*
aufugitis in seruitutè: nō negligit Dominus, suadet, terret, horta-
tur, excitat, monet. *Clem. Alex. in adhort. ad Gent.*

Cum pullus è nido excidit, mater auis è nido volat: si serpens in
stet, mater circumuolat, natum deslens. Ita Deus Pater suum
quærit figmentum, & ei quod lapsum est medetur, & feram per-
sequitur, & pullum in nidum recipit: iniuriæ acceptæ obliuisci-
tur:

tur: adhuc miseretur, adhuc postulat pœnitentiam. Idem ibid.

Hic amore nostri præditus noster pater, verè pater non cessat adhortari, admonere, docere, diligere: nec enim cessat dare salutem. Do tibi cœlum, terram, omnia: vt solum patrem sitias, Deus tibi gratis ostendetur. Ita exponit illud, omnes sitientes &c. Idem.

Quemadmodum lucem oculus non quærit vt videre possit, sed ipsa presentissima est, si desit obstaculum: ita & diuina lux ad oculum mentis nostræ se habet. Idem pœdag. libr. 1. cap. 6.

COLLEA. ¶ Sicut inter omnia mundi corpora, nullum sole præstantius est, à cuius huc calore & virtute, nec supra nec infra abscondere se possunt: nec splendoris ac beneficiorum eius exortes fieri: ita plane nihil est inter hæc ipsa corporea, quod magis Dei nostri naturam, bonitatem, pulchritudinem, virtutem, fecunditatem, & communicabilitatem referat. Quod enim sol corporibus, hoc diuina bonitas corporeis & incorporeis, visibilibus & inuisibilibus est. Vnde sicut illius officium est, radios ex se incessanter emittere, quibus corporeos oculos illuminat: ita immensa illa lux, atque adeo sol iustitiæ, spirituales radios quibus mentes hominum erudiat, emittere non cessat, nisi illi vitio suo aditum ei, mentis obstruant. Vnde Ioannes, Erat, inquit, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in huc mundum. Quod idem quoque Dominus proprius ac apertius expressit, cum ait: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: videlicet hominum salutem, nec ad hoc sabbati religionem curo, tantisper dum hominibus consulo ac prospicio: sabbatum enim mihi est, de hominibus benemereri.

Luc. 14. Ingens periculum esse diuinis inspirationibus & vocatione resistere, declarant illa Domini verba. Amen dico vobis, nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. Quæ quidè verba simpliciter dicta, fulminis instar nobis esse debent: nihil enim minus habent, quàm illa, Discedite à me maledicti in ignem æternum. Simile quidem legimus Matth. 23, postquam enim Dominus dixerat, Hierusalè, Hierusalem quæ occidis Prophetas &c. Quoties volui congregare filios tuos, quæadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, Subdit protinùs, Ecce reli-

quetur

quetur vobis domus vestra deserta. Huc pertinet etiam parabola de vinea, Esa. 5. & Matth. 21. Illic enim dicitur, Auferam sepè eius, & erit in direptione, diruam maceriam eius & erit &c. Hic vero dicitur, Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti &c. Huc etiã pertinet parabola de ficulnea sterili, alio anno expectanda, & abscondenda nisi fructum reddiderit.

Quid sibi vult quod Dominus post primi parentis lapsum deambulatur? Nimirum hac ratione significare voluit, quonam modo se cum homine peccante gerat. Deambulare quippe est, huc atque illuc ire & redire: Quod quidè Deus facit homine peccate. In iustos enim venit, & mansionem facit, in peccatoribus autem & venit, & abit. Abit, cū eos gratia sua destituit: venit autem, cum eos misericorditer visitat, ad ostium pulsat, & ad veniam, vitæque melioris, propositum secretis inspirationibus inuitat. Hoc ipsum fecit Eliseus, qui mortuum puerum suscitaturus, prius huc atque illuc deambulauit, ac mortuum deinde vitæ reddidit. 4. Reg. 4

Oritur sol & occidit &c. Quod sol hic visibilis in hoc visibili mundo operatur, hoc quotidie verus iustitiæ Sol Christus in animis piorum efficit. Oritur quippe in illis, cum illos visitationis atque claritatis suæ luce perfundit, occidit autem, cum ita se nobiscum gerit, vt cum Psalm. dicere possimus, Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Gyrat per meridiem, crebrius excitando feruorem dilectionis: & reflectitur ad Aquilonem, cum ad humilitatis custodiam affectum inspirat timoris. Eccle. 1. Psal. 29.

Meritum.

Merita tua nusquam iactes, quia & ipsa tua merita illius dona sunt. August. sup. Psal. 144. Per gratiam merita comparamus, quibus ad vitam perueniamus æternam. Idem.

Quia ipsa merita hominis Dei munera sunt, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur, cum ipsa merita ex gratia sint? Idem.

Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua? Idem lib. de confes.

Dignaris enim quoniam in sæculum misericordia tua, eis quibus omnia debita dimittis etiam promissionibus tuis debitor fieri. Idem. lib. 5. confes.

Grego.

Quidquid gesseris parū est, quicquid feceris minus est. Omne enim meritum breue est, comparatione donorum: numerata beneficia si potes, & tunc considera quid mereris. Gregor. hom. 7. super Euang.

COLLE.

¶ Sicut in electuarijs conficiendis mel aut saccharum præcipue ad ea condienda requiritur, & hunc præcipuum saporem ipsa referunt, quāuis ex varijs fructibus composita sint (transcunt enim hæc fere ex naturali sapore suo in sacchari, mellilue saporem) ita plane charitas est, quæ opera nostra Deo gratissima reddit, cuiuscunq; generis illa sint, modo bona sint. Quo fit, ut vel minima etiam opera bona, si maxima charitate fiant, maximi apud Deum meriti sint. Quale fuit viduæ illius, quæ æra minuta duo in gazophilatiū misit. Vnde quisquis gratissimum Deo obsequium præstare velit (quamuis ad summa virtutum opera niti debeat) non tam de excellentia operum, quam de magnitudine charitatis qua fiant, sollicitus esse debet. Paria enim virtutum opera dispari charitate facta, disparis quoque apud Deum meriti sunt. Ex quatuor potissimum rebus bonorum operum meritum confurgit: primum, ex nobilitate operis: quæ attenditur ex præstantia virtutis, quemadmodum religionis actus, præstantior est actu temperantiæ. Secundo ex difficultate operis: quæ videlicet non ex deprauata consuetudine, sed ex natura operis proficiscitur: qualis est actus martyrij. Tertio, ex charitate, quanto enim quis maioris charitatis affectu operatur, tanto opus ipsum maioris apud Deum meriti est. Quarto ex conatu operis: qui quidem conatus procedit à libera voluntate, & ab habitu virtutis cuius actum exequimur. Quanto enim conatus fuerit generosior, eodē actus ipse meriti maioris erit. Cæterum tam ardor charitatis, quàm vehementia conatus, diuinis auxilijs excitantur: quæ cum maiora sunt, eodē nos ad nobiliora rapiunt.

Lem. 16.

Aqua expiationis quæ in lege homines mundabat, à cineribus vituæ incensæ hanc purificandi vim trahebat: neque enim aqua sola hoc præstare potuisset nisi cinerū virtus aquæ adiungeretur. Quo nimirum admonemur, ut labores nostros laboribus Christi lachry-

lachrymas lachrymis, ieiunia ieiunijs: ac virtutes virtutibus cōiungemus: ut illius merito opera nostra, quæ ex se ieiuna & sterilia sunt Deo grata & sæcunda fiant. Sic videmus guttam aquæ in vini dolium immisam, vini naturam & speciem induere. Sic etiam humilem hæderam proceræ arbori adiunctam sursum attonsi, quæ tamen per se humi reperet.

Cum virtus circa difficile versetur, quo maior fuerit oblata difficultas, eo magis ibi emicat virtus. Sic igitur perfectissima obedientia illa erit, cum id quod præcipitur & rationi & voluntati nostræ penitus aduersatur. Fides etiam eo maior & illustrior, quo minus ad credendum humana ratio suffragatur, cum ea sit de ijs quæ non apparēt. Similiter spes etiam laudatissima est quæ in desperatissimis rebus non desperat: quæ (ut Apostolus ait, in spem contra spem credit: qualis fuit Abrahæ, verbis Dei filium ætate iam affecta promittentis, firmiter credens: qualis etiā Susannæ quæ ad mortem dānata, fiduciam habuit in Domino: qualis etiam B. Iob, qui ait: Etiam si occiderit me sperabo in eum. In huiusmodi ergo casibus, perfectissimæ virtutis materiam vir pius sibi ministrari credat.

Quam sint piorum bona opera Deo grata, declarat illa sponsa inuitatio quæ ait, Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum. Poma autem esse virtutū suauissimarum fructus quibus cœlestis ille sponsus pascitur, notissimum est. Recte autem dicit pomorum suorum: quia verè bona opera nostra, quamuis nostra sint, magis tamen illius quam nostra sunt. Sic enim de terrenis opibus Dauid ait, Tua sunt Domine omnia, & quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi: ita etiam dicimus bona opera nostra diuinæ pietatis esse munera. ¶ Cæterum sponsus ipse hac voce inuitatus libenter præstitit se se testatur, quod ab eo sponsa quæsiuit dicens, Veni (quod verbum præteriti temporis est) in hortum meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauam cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo. In quibus verbis fatetur se sponsus collegisse horti sui fructum. Quamuis quæ illa poma vocauerat: ipse aromata appellat. Quo nomine virtutum omnium odoramenta quæ Deo suauissime fragrant intelligit. Sed præcipue

Rom. 4.

Dam. 13.

Iob. 13.

Cant. 5.

Ibidem.

tamen myrrhæ, mellis, lactis, & vini, hoc est mortificationis, spiritualis dulcedinis, lactis, id est puritatis, & vini hoc est salutaris compunctionis mentionem facit. Lachrymæ enim pœnitentium, Angelorum vinum sunt vt Bernar. ait. Idem etiam declarant illa eiusdem sponsæ verba, Dabo tibi poculum ex vino condito, & musto malogranatorum meorum. Vinum autem conditum, est charitas externis misericordiæ operibus illustrata, mustum vero malogranatorum, vel spiritualis dulcedo est charitatis comes, quæ ex multis granis quasi ex multis pijs cogitationibus exponitur, vel iustitia quæ ex omnibus virtutibus constat. ¶ Huc etiam pertinent illa sponsæ verba, Dilectus meus descendit ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. Areola autem aromatum, anima iusti est, omnium virtutum odoramentis consita: quorum suauissimo odore celestis ille virtutum autor & amator suauissime reficitur & pascitur: cuius illa verba sunt, Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me. Voluntas autem eius est sanctificatio nostra. Sigillatim autem liliorum mentionem facit: qui animas puritatis candore nitentes, & boni nominis odore fragrantés, designant: qui bona prouident non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Quo etiam nomine castitatis & virginitatis candor aptissime significatur: qui Deo gratissimus est. ¶ Quod vero ait, Messui myrrham meam, duopotissimum insinuat: alterum quod myrrha illa magis sua quam nostra sit (sicut antea poma sua appellauerat) alterum quod illam in cellario suo seruata & recondita habet, vt merito honore remuneret in quo vides Deum cū, præmiat merita nostra coronare munera sua. ¶ In eandem sententiam & illa quoq; eiusdem sponsi verba dicta sunt, Dixi, ascendam palmam, & apprehendam fructus eius. Vbi enim sponsæ staturam palmæ similem esse dixisset, modo ait se in hanc palmam ascendere velle, vt suauissimis eius fructibus, hoc est, pijs operibus reficiatur. Sicut enim ante sponsa de sponso dixerat, Descendit dilectus meus in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis: ita modo ait, Dixi, ascendam palmam &c. Nec pugnant inter se descendere & ascendere: quoniam verba ad ratione comparationis aptari debent. In arbore autem ascendere solemus quo fructus eius colligamus. Huc etiã & illa quoq; eiusdem sponsi

sponsi verba referuntur, Descendi in hortum meum, vt viderem poma conualliu, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica. Quæ verba quidam ad sponsam referunt, sed comodius tamen sponso tribuuntur. ¶ Quod autem sponsus tot modis se pijs fidelium actionibus maiorem in modum oblectari testatur, mirum videri nõ debet. Qui enim infinite bonus est, vt infinito odio peccatum detestatur: ita infinito amore & bonos, & bona ipsorum opera prosequitur. Quod si verè dictum est, Gaudium est iusto facere iustitiam (cum tam exigua bonitatis portio homini cõtingat) quale gaudium de iustitia illi erit, qui sine mensura bonus est. Et si charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. i. vere iustitiæ & sanctitati: quomodo mensa illa & infinita charitas, bonis nostris congaudebit: præfertim quum ea quoque bona, sint dona & munera sua? Letatur enim Dominus in omnibus operibus suis vt est in Psal.

Pro. 21.
I. Cor. 13.

Psal. 103.

Euangelium.

COLLE.

Abundantia gratiæ spiritualiumque donorum per Christum frequentissime sub diuersis metaphoris, ac præcipue sub aquarum nomine in scripturis promittitur. Aqua enim terram fecundat, sitim sedat, corpora abluir, atque refrigerat: quæ omnia spiritualiter efficit gratia. Apud Esai. Ecclesia Christi dicitur esse locus fluuiorum, riuu latissimi atque patentes. Item, Fons hortorum, puteus aquarum viuentium. Ex quibus locis abundantiam gratiæ per Christum in ecclesiam effundendam intelligimus, vt nemo se propter nature infirmitatem, à diuinarum legum obseruatione excusare possit: si verò cõtra fecerit, inexcusabilis maneat. Vide quæso monstrum. Cum Euangelium in Ecclesia in die celebri pro more cantandum est, assurgunt omnes, capita nudat: procedit sacris initiatus, & sacris indutus vestibus minister, cerei accendantur, altaria fumant: sed quid ibi tandem legitur? Nempe (vt cetera omittamus) illud in primis, Qui viderit mulierem ad concupiscendam, eam &c. Item, Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit Gehenæ ignis, Et, Nolite iurare omnino &c. Et cum ista sic legantur (quæ tanta astantis populi reuerentia audiuntur) vix templi ianuam egressus es, & frequenter etiam in ipso templo.

Esai 33.
Cant. 4.

Matth. 5.
Ibid.
Ibid.

plo ea transgredieris, dum & iuras, & peieras, & astantes scæminas impudicis oculis contueris, & proximo forsitan cõuitaris. Quid quæso monstruosius? Conuerte quæso oculos ò homo, ad ea ipsa quæ audis, & sic transgredieris, & vtriusque rei facta collatione, te tui misereat, atque pudeat.

Magnum ad virtutem incitamentũ esse debet oportunitas & abundantia gratiæ quæ nobis in Euangelica lege exhibetur, cuius præsidio viam virtutis ingredi facilius possumus. Vnde frequentissime hoc nomine Spiritus sanctus nos in diuinis literis ad eam hortatur. Hinc Apostolus, Hortamur, inquit, vos ne in vacuũ gratiam Dei recipiatis: ait enim tẽpore accepto exaudiuit te, &c. Et, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: est enim hic annus Iubilæi, annus remissionis. Simili quoque ratiõne nos ad idẽ Prophetæ vocat, cum ait, Quærite Dominum. d. i. p. Inuocate eum d. p. e. Sic etiã Dominus in Euangelio, Dicite inuitatis, Ecce prandium meum, &c. & omnia parata, venite ad nuptias. Nautæ, agricolæ, & milites, nunquam temporis opportunitatem prætermittunt: sic igitur nos, qui hoc tẽpore reuelatæ gratiæ nati sumus, hanc tantã opportunitatẽ prætermittere nullo modo debemus. Aliiter enim quo nam modo (inquit Apostolus) euadere poterimus, si tantam neglexerimus salutem.

Opes omnes & omnia gratiarũ genera quæ Prophetæ in Aduentu Messiæ conferenda prædixerunt, Ioannes Euangelista paucis verbis idque (sicut in luce Euangelij par erat) appetitissimis complexus est, cũ ait. Quotquot autẽ receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. h. q. c. i. n. c. qui non ex sanguinibus, nec, &c. sed ex Deo nati sunt. Omnia enim Christi dona, omnia gratiarũ munera ad hoc instituta sunt, vt hausto eius spiritu, filij Dei nominemur, & simus. Si enim filij, & hæredes: hæredes quidẽ. D. c. a. Christi. Hac enim dignitate percepta, omnia quæ filij a pijs parentibus expectant, nos à Deo Patre expectare debemus.

Donorũ cœlestiũ & gratiæ vbertas sub elegantissima fecunditate agrorũ allegoricẽ describitur Psal. 64. ab illo versu. Visitasti terrã, & inebriasti eã, multiplicasti locupletare eã, &c. quæ sequuntur vsque ad finẽ Psalmi. Hæc item gratiæ vbertas, quæ nobis per Christum contigit, terrena illa opulentiã quæ Salomonis tempore fuit, adũbrata est. De eadem etiã scribitur in eo Psal. cuius initium est,

est, Deus iudiciũ tuum regi da. Vbi dicitur, Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, &c. Et, erit frumentũ in terra in summis montiũ, super extolletur super Lybanũ fructus eius, &c. Pro quo alius vertit. Erit pugillus frumẽti in terra in summis montium tã frugifer, vt cõcutiatur velut Lybanus fructus eius, & florebunt de ciuitate sicut herba terræ. Quibus verbis sub terrenæ vbertatis imagine, Euangelicæ gratiæ vbertas designatur. Hanc eandem gratiæ abundantiam sub aquæ nomine designat Esaias cum Ecclesiã vocat locum fluuiorum, riuos latissimos, atque patentes. Quam tamen Dominus apertissimẽ declarat cum ait, Ego veni vt vitæ habeant, & abundantius habeant. Et Apostolus, Benedictus Deus, &c. qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. Et iterum, Saluos nos fecit per lauachrũ regenerationis & renouatiõis Spiritus sancti, quẽ effudit in nos abudẽ, per Iesum Christum Saluatorem nostrum. Huius autem promissionis veritatem intelliget, quisquis nascentis Ecclesiæ historiam, & sanctorum Martyrum, Episcoporum, & monachorum vitas studiose perlegerit. In ciuitate Ancyra decem millia virginum fuisse, refert Palladius, ac multos item memorat fuisse patres, qui sub cura & magisterio suo alij quinque millia, alij sex, alij septem millia monachorum haberent. Quis autem vel hoc vno exemplo non agnoscat imperuestigabiles illas diuitias Christi: quarum Apostolus præco erat atque minister, quando ad solam manus impositionem Spiritum sanctum copiosẽ fidelibus dabat? Huius autem rei consideratio magnopere nos ad spem & charitatem in Christum excitat: qui passionis suæ meritò tantam nobis salutis auctor extitit.

Quanta cura, quamque mirabili prouidentia naturæ conditor specierum quas condidit conseruationem prouiderit, facile colligitur ex mirabili seminũ copia, quæ vnaquæque plantarum ex se fundit (quod & in leguminibus & arboribus videre licet) ac multo magis in piscium fecunditate, quæ ita vniuersa maria complet, vt ubiq; sagena missa inueniat quid capere possit. Quæ omnia (si quis attentos & perspicaces oculos adhibeat) maximã certẽ diuinæ prouidentie curam & sollicitudinem agnoscet. Si ergo hac tanta plenitudine creaturarum conseruationi naturæ conditor prospexit, qua illum plenitudine, & vt ita dicam, spiritualium bonorum

2. Cor. 7.
Ibidem.

Esai. 55.
Matt. 22.

Hebr. 2.

Ioan. 1.

Psal. 71.

Esai. 33.

Ioan. 10.

1. Cor. 1.

Tit. 3.

Pfal. 129. Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum repemptio.
Esai. 11. Item illa. Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operiente. Ideo etiam de Ecclesia dicitur, Sicut turris David quæ adificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex illa, omnis armatura fortium. Hoc est innumera in ea suppetunt spirituum armorum genera, & innumera item instrumenta, & adiuventia virtutum. Quid enim tanta opulentiæ naturæ regnum ditauit, quid igitur gratiæ? quid sic naturalem mundum, quid supernaturalem?

Euangelicæ gratiæ opes, & imperuestigabiles diuitiæ describuntur sigillatim *Pfal.* 84. qui incipit, Benedixisti Domine terram tuam. Sunt autem hæc diuitiæ gratia, cælestium bonorum abundantia, remissio peccatorum, redemptio à captiuitate Diaboli, vera libertas filiorum Dei, pax interna, reconciliatio cū Deo: de qua Apostolus ait, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis &c. Harum autem opum gratia merito idem Propheeta exclamat, Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.

Cant. 2. Pulchre sub hyemis & veris similitudine legis & Euangelij differentia in *Cant.* designatur. Hyemis enim frigus, charitatis defectum, nubilum cælum, iram Dei & inimicitias aduersus homines: lucis diminutio, ignorantiam rerum diuinarum designant: quibus malis homines sub lege premebantur. Adde quod hyemis quoque tēpus triste & inamœnū est, & ad iter agendum minus opportunum: quod ad tempus illud maxime pertinet, in quo sine Christo omnia tristia, sterilia, & inamœna erant, & ad viam salutis ingrediendam, varijs modis impedita. At in vere Euangelij, hæc omnia diuersa sunt, vt facile ex collatione patere potest. Quare quibus hoc tempore viuere datum est, Dominum pro hac tanta foelicitate laudare debent. Ad quod nos idem sponsus in eodem sermonis contextu inuitat. Pro eo enim quod nos legimus, Tempus putationis aduenit: alij legunt, Tempus cantus, siue cantilationis aduenit: Vere enim incipientes, diuturnum hyemis silentium, temporis amœnitate inuitante, in suauissimum cantum commutare auicula solent. Idem autem spiritualiter agere debent, quibus in hoc verno gratiæ tempo-

tēpore viuere datum est. Est enim hic velut annus iubilei: in quo sancto otio & gaudio vacandum est: vnde Apostolus ait, Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. *Philip.* 4.

Ad euangelicæ gratiæ pretiosissimas & ditissimas epulas nos cælestis sponsus inuitat, cum ait, Comedite amici & bibite, & inebriamini chariss. In quibus amici ad potum, charissimi ad ebrietatem inuitantur. Vtrisque tamen mensa ditissima & latè patens proponitur. Ad quam etiam aperte nos in Euangelio inuitat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos &c. Eisdem gratiæ opes sub foecundissimæ & salutaris aquæ nomine designat cum ait, Fons hortorum, puteus aquarum viuētium quæ fluunt impetu de Libano. His verbis euangelicæ gratiæ abundantia designatur. cum dicitur, Quæ fluunt impetu de Libano. Quod ad historiam quidem attinet, copiosus fons & latissimus puteus ad radices Libani nascitur: qui omnem latè regionem irrigat, & foecundissimam atque amœnā facit. Quæ res Ecclesiæ hortum, hoc est, paradysum deliciarum christi significat. Quod autem non simpliciter aquas, sed aquarum impetum ait, partim quidem abundantiam gratiæ, quæ in noua lege per Christum fidelibus datur, partim eius vim & efficaciam inlinuat: quæ impetu suo, ipsorum mentes ad rectè agendum impellit. Quod alias sub vehemēti spiritus impetu adumbratū fuit: quando Spiritus sanctus super Apostolos venit. Idem etiam inlinuant illa Propheetae verba, Fluminis impetus I. c. D. Et illa, Flumen Dei repletum est aquis. Cæterum vim aquarum inlinuat, cū eas viuētes appellat: non solum quia vitam haurientibus tribuunt: sed etiam quia occulta spiritus vi & acrimonia ad agendum incitant. Mortuorum enim est nihil agere posse: viuētium autem moueri & operari.

Christus Dominus factus est nobis sapiētia &c. Deus enim qui dixit, de tenebris splendescere lumen suum, ipse illuxit in cordibus nostris &c. Vnde *Esai.* impletam esse terram scientia Domini in aduentu eius, ait. Huius rei gratia Apostolus, tempus legis noctem, tempus verò gratiæ diem appellauit. In *Cant.* autem sponsus sponsam commendans ait, Quæ est ista: quæ ascendit sicut aurora confurgens, pulchra vt Luna, electa vt sol. In quibus triplex Ecclesiæ status designatur, ante legem, sub lege, sub gratia. Ante legem fuit Ecclesia vt aurora: sub lege vt Luna, sub gratia vero vt sol. Quia

Quia repleta est terra sciētia Domini: sicut aquæ maris operiētes.

Gene. 22. Quod Abraham nō modo circumcisionis, sed etiam credentiū omnium pater sit, quodque promissa & fœdera veteris testamēti temporalia essent, noui autem æterna (sic enim Seruator nouū & æternum testamentum in sanguinis consecratione appellat) pulchrè in secunda illa promissione quæ Abraham post immolationē filij est, designatur. Sic enim legimus, Et vocauit Angelus Domini Abraham secundò de cœlo dicens, Per me metipsum iuravi dicat Dominus, propterea quod fecisti verbum hoc, & non peperisti vni genito tuo propter me, benedicēs benedicā tibi, & multiplicās multiplicabo te, & erit semē tuū sicut stellæ cœli, & sicut arena maris. Quid hic noui (ait Origenes) veteribus promissionib⁹ additur? Quod nouū premiū datur, propterea quod fecisti verbū hoc? propterea quod filiū obtulisti? propterea quod nō pepercisti vni genito tuo propter me? Nihil additū video, eadē repetuntur quæ prius fuerāt repromissa. Obseruādū tamē quod Abraham pater futurus erat secūdū carnē populi circūcisi, ideo circūcisionis tempore vnā accipit repromissionē illius populi multiplicandi. Quia verò pater quoq; secūdū spiritū futurus erat omniū credētium, qui per passionē Christi veniūt ad hæreditatē cœlestē, ideo hæc illi secūda promissio fit quo tēpore Isaac immolatus fuit: per cuius sacrificiū Christi passio figurabatur, cuius merito fideles multiplicandi erāt. Vnde hæc promissio datur de cœlo (vocauit enim Angelus Dñi Abraham secūdò de cœlo, &c.) illa verò de terra: vnde dicitur, Et eduxit eū foras, &c. Et illic quidē simplex promissio est: hic verò interponitur iusiurandū: per quod Deus immobilitatē consilij sui declarauit, & ostēdit firmiora esse posteriora promissa prioribus, hoc est, diuturniora. Et illic quidē tēporalia, hic æterna promittuntur. In cuius rei typum Moses priores legis tabulas confregit, posteriores verò referuauit. Lex enim aliquando cessatura, Euangeliū verò nullo vnquam termino finiendum erat.

Ioan. I.

Lex per Moysem data est: gratia & veritas per Iesum Christū facta est. Itaq; in lege nōdū erat spiritus datus: quia Iesus nondum erat glorificatus. Huius rei figura fuit, quod Māna patribus non in Sabbatho, sed in die Dñica, quæ tēpus gratiæ significat, pluerē cepit. Quæ de re sic Origenes hom. 7. sup. Exo. ait, Volo comparare Dñicā nostrā cū Sabbatho Iudæorū. Ex diuinis nāq; scripturis apparet,

paret, quod in die Dñica primo in terris datū est manna. Si enim sex diebus continuū collectū est manna, septima autē die quæ est Sabbathi cessatū est, sine dubio initiū eius à die Dñica fuit. Quod si ex scripturis diuinis cōstat, quod die Dñica De⁹ pluit manna de cœlo, & in Sabbatho nō pluit, intelligāt Iudæi iā tunc prælatā Dominicā nostrā Iudaico Sabbatho, iā tunc indicatū, quod in Sabbatho ipso gratia Dei ad eos nulla descēderit, & panis verus, &c.

Tempus legis Apostoli in seipsis antequā Spiritū sanctū in die Pētecostes reciperēt, adūbrarūt. Gratię verò tēpus vbi eundē spiritū acceperūt. Quā tūc imbecilles & infirmi, quā postea validi & robusti? Hoc idē discrimē inter veteris & noui testamēti sanctos inuenitur: quāuis nōnulli inter eos fuerint, qui magis ad noui quā veteris testamēti gratiā pertinēt. Hinc Prophetarū multi vehementer regum minas & mortem exhorrebant, alius verò cū à furente populo lapidaretur. Videat (inquit) Dominus & requirat. At noui testamēti martyres horrendos cruciatus & mortes sitiebāt, & pro persecutoribus deprecabātur. Sic Stephanus, Andræas, Ignatius, Laurentius, multique alij.

2. Para.
24.

Mirabilem Euangelij dignitatem eleganter D. Chrysof. describit his verbis, Ex ijs qui hoc cœlesti spiritu repleti & instituti sunt, quatuor Euangelistæ prodierunt, qui scripta sua Euangeliū, id est, bonum nuntium appellarunt. Siquidem pœnarum interitum, peccatorum veniam, sanctificationem, iustitiam, adoptionē filiorum & cœlorum hæreditatem, & cum Dei filio fraternitatem omnibus inimicis Dei & in tenebris sedentibus nuntiarunt. Quid his tam bonis nuntijs inueniatur æquale? Chrysofomus homil. 1. super Matth. oper. perf.

Quod Salomonis tempore tanta inundauerit abundantia diuitiarum, vt tantum esset argenti quantum lapidum, totque cedros, quot sicomoros, opulentiam gratiæ, quæ erat per Christum munda conferenda designat.

Lex.

GRatia Dei nos facit legis dilectores, lex verò ipsa sine gratia, non nisi præuicacitudo. August. de correptione & gratia.
Per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ & abolitio peccati, per

August.

per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberum arbitrium iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio. Idem de spiritu & li.

Lex data est, vt gratia quæreretur: gratia autem data est, vt lex impleretur: neque enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam fuit sanandum. Idem ibidem.

Leges multa concedunt, quæ diuina prouidentia puniuntur. Idem.

Leo Pap. In his rebus in quibus nihil statuit certum scriptura diuina, populi Dei vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Leo Papa.

Clē. Ale. Non facile arcetur cupiditas, quæ caret metu. **Clem. Alex.** in adhort. ad Gent.

Epiſtet. Agri seruator est medicus, iniuriam passi lex.

Ouid. Quod licet ingratum est, quod non licet acrius vrit.

Adilon. Leges, superiores sunt Regibus.

Valer. Leges, sepes & pharmacum.

Maxi. Quam porro subtiliter Anacharsis leges araneorum telis comparabat: nam ait illas infirmiora animalia retinere, valentiora transmittere: ita his humiles & pauperes constringi, diuites & præpotentes non alligari. **Valer. Max.** de memor. dic.

Cicero. Lex est ratio summa, insita in natura, quæ iubet ea quæ faciendâ sunt, prohibetque contraria. **Cicero.** i. de legib.

Lex nihil est aliud, nisi recta & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Idem **Philip.** 11.

Omnia sunt incerta cum à iure discessum est. Idem **lib. fam.** 9.
Hoc spectant leges, hoc volunt, incolumem esse ciuium cõiunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent. Idem **3. offi.**

Illâ non est ciuitas, cum leges in illâ nihil valent, cum iudicia iacent, cum mos occidit patrius. Idem **Parad.** 4.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ij magnitudine pœnæ maleficio submoueri debent. Idem **pro Rosc. Amer.**

Quotus quisque reperietur, qui impunitate proposita, abstinere possit iniuriæ? Impunitas, peccandi maxima est illecebra. Idem **3. offi.**

Vt ex

Vt ex medicina nihil oportet putare proficisci nisi quod ad corporis vtilitatem spectat, (quoniam eius causa est instituta) sic à legibus nihil conuenit arbitrari, nisi quod Reipub. conducat proficisci, quoniam eius causa sunt comparatæ. Idem. i. de inuent.

¶ Lex Domini inter cætera maxime declarat immensam eius erga homines charitatem, & bonitatē, dum id petit ad suum obsequiū, quod ad vitæ nostræ pacem, stabilitatem, iucunditatemque potissimum facit. Quid enim aliud amantiſsimus pater dilectissimis filijs præcipere possit, quam illud: Hæc mando vobis, vt diligatis in uicem &c. Rursumque, Hoc est præceptum meum, vt diligatis in uicem, sicut dilexi vos? Et Apostolus, Obsecro inquit, vos vt ambuletis, quomodo oportet vos ambulare, & placere Deo. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum: hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestrâ. Vide quæso qualia sint hæc præcepta, & quæ sit hæc voluntas Dei. Antecedentia enim verba videbantur exigere, vt subiungeret, Hæc est voluntas Dei, vt illum laudibus celebretis, illi sacrificium offeratis: & tamen præmissa illa præfatione subiungit, voluntatem Dei esse, sanctificationem nostram, quæ inter maxima hominis bona computatur. Age ergo gratias Deo, non modo propter gratiam & gloriâ, quam tibi promissit, sed etiam propter legem quam dedit, qua cõmoditati bus tuis mira charitate consuluit.

De diuinæ legis laudibus, varijsque nominibus non temere impositis, habes inſigne encomium **Psalm.** 18. Lex Domini immaculata, conuertens animas &c.

Iustitiæ sinceritatem & æquitatem omnibus in rebus seruandâ esse illa Domini lex sancit, Nolite iniquum aliquid facere in iudicio, in regula, in pondere, & mensura. Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusque sextarius. Declarat autem hæc lege Dominus cæterisque similibus, non sua causa sed nostra has leges condidisse: cum omnes eo pertineant ne cuiquam vlla in re nocentur.

Ecclesia.

¶ Vid, Arcturi nomine, qui in cœli arcæ constitutus, septem stellarum radijs fulget, nisi vniuersalis Ecclesia exprimitur? Ar

Ddd

cturus

COLLE.

Ioan. 15.

Ibidem.

I. Theſ. 4.

Psal. 18.

Leui. 19.

Greg.

Iob. 9.

Sturus enim semper versatur, & nunquam mergitur. Sic Ecclesia persecutiones tolerat, sed sine defectu perdurat. Greg. in Mor. lib. 9. illud Iob. Qui facit Arctorum. &c.

Hiero. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, mar mora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Hierony. ad Nepotianum.

Cypria. Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totū radios suos por rigit: vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur. Illius, fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adultera ri non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculis sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat, hæc filios regno quos generauit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus, adulteræ iungitur alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere, qui extra arcam Noe fuit, & qui extra Ecclesiam foris est, euadet. Monet Dominus & dicit, Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit &c. Hoc vnitatis sacramentum conspicitur in veste Christi: quæ de superiori parte non consutilis, sed textilis erat per totum: quæ videlicet à militibus scissa non est: & vnitatem de super e cœlo venientem præfigurabat. Cypria. de simpli. Prælat.

Petrus. Interim cum Hierosolymitanis habitat Iebusæus: interim in horto patris familias simul sunt saliuca & abies, vrtica & myrthus. In grege Iacob, animalia alba & nigra, agni & hædi. In rete Petri, pisces boni & mali. In arca Noe, animalia munda & immunda. In agro Domini lilia inter spinas, zizania inter spicas. In arca Domini, granum cum palea. In cella Domini, vinum cum agresta, oleum cum amurca. Petr. Raue. in quadam epist.

COLLE. ¶ Ecclesiæ autoritatem & fidei sinceritatem declarat. Apostolus qui eam appellat columnam & firmamentum veritatis: Quæ quidem veritas ex Christi sponsi sui iugi præsentia manat: qui apud *I. Thi. 3.* Matthæum extremum vale (à discipulis discedens) clausit his *Matt. Vlt.* verbis. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad con- *Joan. 16.* summationem seculi, Idemque apud Ioannem, Multa inquit

habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ex quibus etiam verbis colligimus non omnia quæ ad religionem pertinent, esse sacris litteris consignata: cum Dominus passioni suæ iam proximus, & docendi ac loquendi finem faciens (sicut ipse ait, iam non multa loquar vobiscum) dixerit, Adhuc multa habeo vobis dicere &c. Quid ad hæc Martine dices? Hinc ergo discimus & Christum Dominum & Spiritum sanctum Ecclesiæ esse magistros: qui eam ab omni errore immunem conseruent. Quid vero illud quod saluator portas inferi aduersus Ecclesiam minime valituras ait? Per portas autem inferi omnes Dæmonum conatus, omnes Hereticorum fraudes, omnesque tyrannorum minas significari certū est. Quæ cum ita sint, quomodo Christus Dominus Ecclesiam suam tam longo tempore deseruit, eamque rot erroribus implicari & cōmaculari permisit, donec Luterus virginum constuprator venit, qui eam ab erroribus vindicaret? Quis hoc monstrum non horreat ac detestetur? Adde his æternitatem regni Christi, de quo Danielis. 2. post illius mysticæ statuæ ruinam agitur. Et Luc. 2. Angelus ad virginem, Regnabit inquit in domo Iacob in æternum, & regni eius nō erit finis: itemque Esai. 9. super folium David & super regnum eius sedebit vt cōfremet & corroboret illud in iudicio & iustitia amodo & vsque in sempiternum. Cum ergo ex his alijsque similibus locis æternitas regni Christi colligatur, in quo is Ecclesiam suam in iudicio & iustitia, hoc est in omni pietate & sanctitate, per spiritum suum confirmare debeat, quomodo tandiu hoc officium intermisit, eamque in errorum tenebris sub tenebrarum principe vsque ad Luteri tempora reliquit? Quis huius tantę impudentię in dignitate non moueatur.

Concilia generalia.
¶ Vniā ad multarū rerum conditionē quæ ad Ecclesiæ statuū pertinent, maxime conducit numerū seriē, & tēporā generaliiū cōciliorū perspecta & cognita habere: subiiciam hoc in loco quæ dīuersissimū Iacobus Payua Andradi?

a duersus Kemnitium disputans; ea de re ait: cuius hæc verba sunt. Ut vero Apostolorum illud concilium Hierosolymis celebratum, omittamus: Nycænam Synodum quæ non tempore solû sed multis etiam nominibus prima extitit, Syluestri Romani Pontificis auctoritate, Constantini vero studio & pietate ad Arrii incendium quo vniuersa ferè Ecclesia conflagrabat extinguendum Anno Christi. cccxxxij. conuocatâ fuisse inter omnes constat. Altera quæ priorem annis quinquaginta sex secuta est, Constantinopoli à Damaso Pontifice Romano, imperantibus Gratiano, ac Theodosio priori, qui magn^o vulgo appellabatur, fuit cõtra Macedoniû coacta, qui Spiritum sanctû vitæ principè salutisque autorè Deitate spoliabat, & in rerum creaturarum ordinem nefarie redigebat. Tertia, quâ Ephesi Anno. cccxxxij. Cælestinus Pontifex imperium gerente Theodosio Iuniori Archadij filio collegit: quæ Nestorium Constantinopolitanum Patriarcham impietatis damnauit: quod Christum non Deum esse, sed hominem solum ex virgine natum affirmaret atque iteò Mariam Virginem non Deiperam, sed Christiperam appellandam esse. Quarta percelebris illa fuit Chalcedonenis Synodus Anno. cccclviij. à Leone primo Pontifice sanctissimo, sub Martiano Cæsare conuocata: vt Eutychis Constantinopolitani Abbatis furorem reprimeret: qui solam diuinam naturam in Christo agnoscebat: & Ephesini conuentus sacrilega acta, quibus Eutychiana fuerat dementia per summam tyrannidem approbata, rescinderet, atque refrigeret. Quinta quâ Constantinopoli Agapeto Pontifex Romanus indixit, Syluerius coegit: Vigilus Iustiniano primo imperium administrante, Anno cccclxx. absoluit, perfecit, & cõfirmavit: Petri, Antonij, Seueri, & Toari insaniam coercuit: qui Noeti atque Sabelij Trinitatis personas confundentium impietati se adiungentes, in trisagio dicebant addendam esse crucem hoc est, canendum esse in Ecclesijs sanctus, sanctus, sanctus qui crucifixus est pro nobis, vt Trinitatem cruci fuisse affixam impiè significarent. Sexta item Oecumenica Synodus constantinopoli fuit sub Agatone Pontifice & Constantino Cæsare quarto Heraclij nepote cognomento Pegomato celebrata atque ex Trullo Regia, vbi patres conueniebant, nomen accepit: quæ Sergij, Pyrrhi, Paulij & Polichronij dementia profligauit: docentium vnicam in Christo esse operationem & voluntatem.

tatem: absoluta vero fuit imperium iam administrante Iustiniano Constantini filio, Anno. Dccxc. Septima sedem habuit Nyceam Bithiniæ urbem, vnde & Nycæna secunda dicitur ab Adriano primo Pontifice contra Iconomasticas, hoc est, sanctarum imaginum eueriores conuocata: tenente imperium cum filio Constantino Irene matre: Anno Dcccxc. nã dũ extremo periti hominis odio in diuorû imagines conflagrabant, nõ minores in Repub. tumultus quàm Zuinglianæ nuper dementiae æmulatores excitarunt. Octava sub Adriano fuit secundo Põtifice Max. & Basilio Imperatore Constantinopoli acta Anno Dcccclxx. & ideo Constantinopolitana quarta appellata, nõ vt de religione quicquã statueret, sed vt tumultus in Oriente excitatos sedaret, ob Cõstantinopolitanã sedem à Photio nephario & sacrilegio perduelle vi occupatã, Ignatio viro graui & innocenti, vëroque Antistite eiecto: qui tamè Photius cũ suorû complicitû cõuocasset conciliũ, & grauissimi in eo Nicolai Põtificis Max. nomẽ & dignitatẽ cõtumelijs affecisset, multa sacrosancta hæc synodus de Romani põtificis dignitate disseruit, cõuentusque illius Photiani sacrilegã temeritatẽ dãnauit. Cum vero ad Conciliũ crebris fuisset rumoribus delatũ, insanos quosdã & ignaros homines nõ sine multorũ pernicie tradere solitos fuisse, plures in quolibet homine animas existere, Diuinis id esse literis contrariũ definiuit. Nona ab Innocentio tertio Pontif. Max. Romæ in templo Lateranensi Anno M. ccxv. celebrata: atq; Lateranensis ideo dicta, cum ad corruptos potius mores emendandos, quàm ad fidei dogmata constituenda, fuerit conuocata, neq; in explicãdis locis scripturæ difficilibus, neq; in mysterijs aperendis multũ laborauit, sed Abbatis Ioachimi errore de diuinæ essentia diuersitate refutato, & catholica fide in cõpendiũ veluti redacta, tota in Ecclesiæ moribus cõstituendis, belloque in Turcas indicẽdo versatur. Constantiensem & Florëtinã synodũ in œcumenicis numerare non audeo: Constantiensem quidem, quoniam etsi extiosissimũ schisma quod Ecclesiã multos iã annos vastabat, extinxerit, & Ioãnis Hus impia cõmenta dãnauerit, dum tamè concilij maiestatem efferre præter æquũ & honestũ voluit, Pontificis Romani autoritatẽ, vsq; adeo depascit, vt ostiũ grauissimis erroribus patefecerit, vt prætermittã reliqua, quæ hæc Synodũ à Conciliorũ generalium classe ablegare, cardinalis Caietanus nõ ingeniose so-

hunc, sed prudenter etiam adnotauit. Florentinam vero omitto: ne Galliam religione quondam & pietate clarissimam, nunc varijs (proh dolor) hæresum monstris oppressam & fatigatam damnare videar, quæ illâ neq; adire dū ageretur, neq; admittere iam perfectâ, atque absolutâ vsquâ voluit: quâuis tot in illa fuerint de religione mysteria disputata & conclusa, vt in potissimis cõcilijs haberi merito potuerit. Quare decimâ & vltimâ cecumenicâ, & vniuersalẽ Synodum Tridentinâ numerabimus, à Paulo tertio Pontifice, Caroli quinti Imperatoris auspicijs inceptâ, Anno M. D. XLV. à Iulio tertio continuatam, à Pio verò quarto Pontifice Opt. Max. absolutam & confirmatam: quâ vtinam dubitare potuissemus, merito ac necessario tot tantaque mysteria definiuerit atque concluderit. Iustissimis enim de causis fuit eo tempore coacta. Hactenus ille de numero, causis, & dignitate generalium Cõciliorum.

Scriptura sacra.

Greg.

Quidcirco in sacro eloquio ea quæ dignitatis sunt, contẽplatur, vt per hoc quod intelligit, occupari ad quæstiones possit: quia non dulcedine quæsitæ veritatis sanari appetit, sed doctus videri: iste nimirum intellectus sui pennas de super non extendit. Gregor. super Ezechielem.

In verbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, vt hæc ideo cognoscam, quatenus de iniquitate nostra cõpuncti, & cognoscetes mala quæ fecim, ipsa vitemus: & cū iã ex magno vsu lachrymarum de peccatorum remissione coepit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligim, ad vitã quoque & alios traham. Greg. vbi supra.

Si in verbis Dominicis virtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt, senserit: etiam si sub intellectu alio ædificationem charitatis requirat, Domini sunt verba quæ narrat: quia ad hoc solũ Deus per totam nobis sacram Scripturã loquitur, vt nos ad suum & proximi amorem trahat. Greg. sup. Ezech.

Scriptura sacra aliquãdo nobis cibus est, aliquãdo potus: cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & māduducando glutitur: potus vero est in locis apertioribus: quia ita forbetur, sicut inuenitur. Greg. in Mor.

In sacro volumine scriptæ sunt lamentationes, id est, poenitentiæ peccatorum: carmẽ vero, quia ibi prænũtiatur gaudia iustorum. Vg. au

scm

te quia illic expressa est dãnatio reproborum. Greg. ho. 5. sup. Ezech.

Legẽ daturus in igne fumoq; descẽdit: quo & illuminet humiles, & superbos obscuret. Et infra. Quare tunc populus arcetur ab accessu montis? Nepe vt qui terrena desiderant: considerare sublimia non præsumant. Greg. in Mor. lib. 7. c. 27. Exod. 19.

Super illud, Panis eius vertetur in fel aspidũ in vtero eius, &c. Quia dum sacre legis sciẽtia gloriatur, vitæ potum, conuertit sibi in veneni poculum: & inde reprobis moritur, vnde ad vitam erudi videbatur. Greg. lib. 15. c. 6. Iob. 20.

Super illud, Diuitias quas deuorauit, euomet. Vult impius scire diuina eloquia, nõ facere. Et ideo quia nõ agit quæ nouit, etiã quæ nouit, amittit. Cõtẽpta em puritate, & sciẽtiã sæpe perdit: ne præcepta in lingua teneat, quæ non seruauit in vita. Greg. vbi supra. Iob. 20.

De laudibus Scripturæ sacre. vide Greg. lib. 20. Mor. c. 1.

Verba Dei, tunc melius mens intelligit, cū in eis quærit semetipsam. Greg. 28. Mor. c. 9.

Fratres charissimi, nõ poteritis probare quã vera cõtẽtis, nisi cõperitis facere quod cõtãtis. Quãtũlibet illud dicã, quomolibet exponã: qualiscũq; verbis versem, nõ intrat in cor eius, in quo nõ est opus eius. Incipite agere & videte quid loquamur. Tũc ad singula verba lachrymę profluent: tunc Psalmus cantatur, & facit cor quod in Psalmo cantatur. August. super Psalm. 119. Augusti.

Itaque institui animũ intẽdere in scripturas sanctas, vt viderem quales essent. Et ecce video rẽ non compertã superbis, nec nudatã pueris, sed incessu humilẽ, successu excelsam & velatã mysterijs, & nõ erã ego talis, vt intrare in eã possem, aut inclinare ceruicem ad eius gressus. Nõ enim sicut modo loquor, ita sensi cū ascendi ad illam scripturam, sed visa mihi est indigna, quã Tullianæ dignitati cõpararẽ. Tumor enim meus refugiebat modũ eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Veruntamẽ illa erat, quæ cresceret cum paruulis: sed ego dedignabar esse paruulus & turgidus fastu, mihi grandis videbar. August. Confes. lib. 3.

Iam enim absurditatem, quæ me in sacris literis solebat offendere, cum multa ex eis probabiliter exposita audissem, ad sacramentorum altitudinem referebam, eoque mihi illa venerabilior & sacrosancta fide dignior apparebat autoritas, quo & omnibus ad legendum esset in promptu, & secreti sui dignitatem

D d d 4 in

in intellectu profundiore seruariet, verbis apertissimis, & humillimo genere loquendi se cunctis præbens, & exercens intentionem eorum qui non sunt leues corde: ut exciperet omnes populari sinu & per angusta foramina paucos ad te traiceret, multo tamè plures, quàm si ne tanto apice autoritatis emineret; nec turbas gremio sanctæ humilitatis hauriret. August. confes. lib. 6.

Aut quando illi libri me docerent eam? in quos philosophorū libros me propterea priusquam scripturas tuas considerare, credo voluisti incurrere, ut imprimeretur memoriæ meæ quomodo ex eis affectus essem: Et cum postea in libris tuis māsuefactus essem, & curantibus digitis tuis contretarentur vulnera mea, discernerem atque distinguerem, quid interesset inter præsumptionem, & confessionem, inter videntes quod eundem sit, nec videntes quæ, & viam ducentem ad beatificam patriam, non tantum cernendam, sed & inhabitandam. Et infra. Non habent illæ paginæ vultum pietatis huius, lachrymas confessionis, sacrificium tuum spiritum contribulatum, cor contritum & humiliatum, populi salutem, sponsam, civitatem, arram Spiritus sancti poculum pretij nostri. Nemo ibi cantat, Nonne Deo subdita erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Abscondisti enim hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. August. confes. lib. 7.

August.

Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum scripturarum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Idem de baptis. paruulorum.

Scripturæ sacræ intelligentia si in cunctis esset aperta, vilesceret: & ideo tanto maiore dulcedine inuenta reficit, quâto maiore labore fatigat animam quaesita. Idem.

Tanta est Christianarum profunditas literarum ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab incunte pueritia usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addisceres: in quibus latet altitudo sapientiarum: ut annotissimis, acutissimis, flagrantissimisque cupiditate discendi, hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco ait, Cum consummauerit homo, tunc incipiet. Idem. 2. epist. ad Volus.

Hieron.

Lectio diuina vice speculi nobis est, scilicet da corrigendo, pulchra conseruando, & pulchriora faciendo. Scriptura enim speculatio est scilicet

da ostendens, & corrigi docens. Hierony. in epist. ad Demet. Virgi.

Si iuxta Apostolum Paulum, christus Dei virtus est, & Dei sapientia: qui nescit scripturas, nescit Dei virtutem eiusque sapientiam. Ignorantia scripturarum ignorantia christi est. Idem sup. Iliad. in prolo.

Ille plus didicit, qui plus facit. cæterum si quod tu discis ego facio, magis mea opera scripturas tenent, quàm tuus sermo, qui vane resonat. Idem super Psal. cap. 22.

Super illud Psal. 147. Et adipe frumenti satiat te. Pinguissimus sermo diuinus est, omnes in se habens delicias: quod id quid volueris ex sermone diuino nascitur, sicut tradunt Iudæi, quoniam manna quando comedebant, secundum voluntatem vniuscuiusque sic sapiebat in ore. Idem.

Si quicquam quod in hac vita virum sapientem teneat, & inter presuras & turbines mundi æquo animo manere persuadet, id esse primum reor meditationem & scientiam scripturarum. Idem super Epist. ad Ephe. lib. 1.

Vnum illud tibi repetam, & prædicās iterumque iterumque monebo, ut animum tuum sacræ lectionis amore occupes, ne in bona terra pectoris tui semen lolij auenarumque suscipias, &c. Deinde epistolam ultimo mandato concludit hoc modo. Finem iungo principio, nec semel admonuisse contentus. Ama scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eas, & seruabit te: honora illam, & amplexabitur te. Hieronymo. ad Demetria.

De scripturis sanctis habeto presertim quotidianum: nec ante quieti membracoponas, quàm calathum pectoris tui hoc sub tegmine impleueris. Post scripturas sanctas doctorum hominum tractat lege, eorum duntaxat, quorum fides nota est. Non necesse habes aurum in luto querere: multis margaritis unam redime margaritam. Idem ad Furiam.

Geminum confert donum lectio sanctarum scripturarum: siue quia mentis intellectum erudit, seu quod à mundi vanitatibus abstractum hominem ad amorem Dei perducit. Isidor. de summo. bo. lib. 3.

Ad sacræ scripturæ cognitionem opus est intima conpunctione, potius quàm profunda inuestigatione: suspirijs, quàm argumētis, crebris gemitibus, quàm copiosis argumētationibus: lachrymis, quàm sententijs: oratione, quàm lectione: gratia lachrymarum, quàm scientia literarum: celestium potius contemplatione, quam terrestrium occupatione. Hug. lib. de Anima.

Isido.

Hugo.

Cyprian. Euāgelij præcepta fratres dilectissimi, nihil sunt aliud quā māgisteria diuina, fundamēta edificandæ spei, firmamenta corroborandæ fidei, nutrimēta fouendi cordis, gubernacula dirigēdi itineris, præsidia obtinendæ salutis: quæ dū dociles credentiū mētes in terris instruit, ad cœlestia regna perducit. Multa per Prophetas seruos suos dici Deus voluit, sed quāto maiora sunt quæ filius loquitur? quæ Dei sermo qui in Prophetis fuit, propriavoce testatur. *cypr. de oratione Dominica.*

Clim. Tutum non est cum veste natare, nec cū passione aliqua Theologia attendere. *Ioan. clim. Grad. 27.*

COLLE. ¶ Scripturā diuinæ legis simile esse homini, Philo ait, vt pote quæ suū corpus & spiritū sicut homo habeat. Et quidē spiritus ipse longe pulchrius est corpore, id est externo & literali sensu. Id quod indicat fiscella scirpea, quæ infantulum Mosē continebat, extra quidē villis & picea, intus tamē eleganti puero ornata. Quid enim pulchrius externo sub cortice legis latente? Id etiam indicat velū illud quod supra fulgidā legislatoris faciem positū erat, vt late *D.* Paulus interpretatur. cæterū cū Mosēs ad Deū cōuertebatur, a se rebat velamē: Dñs autem spiritus est. Vt intelligas, quod cū Iudæi ad spiritū cōuertūtur (nēpe spiritualiter, & agnū, & vitulā, & hircum, & altare, & propitiatorū, & propositionis panes intelligēdo) tunc velamen aufertur, quo legis fulgor tegebatur.

Eccli. 32. Humiliter & reuerenter, non curiose, legendas esse scripturas sacras docet *Ecclesi. 32.* his verbis: Qui querit legem, replebitur ex ea: qui autem insidiosè agit, scandalizabitur ab ea. Hoc ita esse Heretici declarāt, qui superbe nō humiliter legētes scripturā ex ea errorū suorū fomēta hauserunt. Hinc illud ex epist. Petri secunda de epistolis Pauli loquēs: in quibus ait, esse quædam difficilia intellectu, quæ peruersi homines (sicut cæteras scripturas) in suam dānationem deprauant.

Psal. 77. Obscuritatem literarum sanctarum declarāt illa verba, Aperiā in parabolis os meū, loquar propositiones ab initio, siue vt Hier. vertit, Enigmata antiqua. cur parabolas & enigmata appellat historia apertissima? Nimirū quia omnis sacra doctrina maxime recondita & obscura ijs est, qui nullo alio nisi naturali lumine præditi sunt. Hinc est quod Saluator ait. His autē qui foris sunt omnia in

parabo-

parabolis sūt: ideoque vidētes nō vident: & audiētes nō intelligūt.

Pro eo quod nos legimus *Psal. 88.* Preparabitur veritas tua in eis, alij ex Hebræo vertunt, In cœlis ipsis stabiles veritatem tuā: quo designatur viritatem Dei non minus inconcussam, æternāque, atque ipsos cœlos permanere: imo vero stabiliorem esse, Dominus testatur cum ait, cœlū & terra transibunt, &c. Huius veritatis certitudo pios homines maxime tū ad spē, tū ad timorē ducit. Cū enim verba Dei partē minis, partim promissis cōtineantur, ex minis ad timorem, ex promissorum vero certitudine ad spem incitatur.

Inter magna Dei beneficia merito numeratur illud, Notas fecit vias suas Moysi, filijs Israel &c. cui simile est & illud, Qui annuntiat verbū suū Iacob. i. & i. f. i. Non fecit taliter omni nationi & i. f. n. m. e. Hoc autē beneficiū amplificant illa verba Moysi *Deut. 4.* Quæ est enim gens sic incluta, quæ habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legē, quā ego proponā hodie corā oculis vestris? In quos enim errores Philosophi omnes inciderūt, qui hoc lumine destituti fuere? Verissimè enim dictū est, signis fuerit cōsummatius inter filios hominū, & ab fuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilū cōputabitur. Et, Vanī sunt omnes: in quibus nō subest sciētia Dei, & vacua spes illorum.

Vbi nos legimus, Nā & testimonia tua meditatio mea est, &c. alij verterūt, Nā & testimonia tua delectationes meæ sunt, & cōsiliarij mei. Infravero vbi nos legimus, cātābiles mihi erāt. i. &c. alius vertit, cātāca mihi fuerūt ius. t. i. l. p. m. De ipsarū verō suauitate ait, Quā dulcia faucibus meis eloquia tua? f. m. o. m. De vtilitate verō subdit, Lucerna pedibus meis verbū tuū & l. f. m. Quos autē potissimū illuminet, exponit paulo inferius cum ait, Declaratio sermonū tuorū illuminat, & intellectu dat paruulis. i. hominibus se se submissè gerētibus. De quibus alibi dixit, Testimoniū Domini fidele. f. p. p. pro declaratione autē Hier. ex Heb. vertit, hostiū sermonū tuorū &c. Quo significatur nō modo perfecta sciētia, sed rudimētis etiā ipsius diuinorū eloquiorū mētes hominū illuminari.

Vbi nos legimus, statue seruo tuo eloquiū tuū, alij verterūt, cōfirma seruo tuo eloquiū tuū: quod incitat ad timorē tuū. Hoc enim vere præstat pura sanctarū scripturarū Lectio: supra omnia alia philosophorū etiā grauissimorū scripta vt late probat *Aug. 7. cōfess. li.*

Introduxit me rex (ait Sponsa in cellaria sua: exultabimus &c.

late-

Psal. 88.

Luc. 21.

Psal. 102.

Psal. 147.

Sap. 9.

Sap. 13.

Psal. 118.

Ibid.

Ibid.

Psal. 18.

Psal. 118.

Cant. 1.

lætābimur in te &c. cellariorum nomine recondita scripturarum sanctarum mysteria, & abdita sacramenta (quæ non omnibus pascita obuia sunt, & incerta illa & occulta sapientiæ Dei: quæ à Deo sibi manifestata fuisse regius Propheta gloriabatur) intelligere possumus. Trahitur enim sapientia de occultis. Harum autem rerum mystica cognitio Spiritus sancti magisterio tradita, miras habet delicias & voluptates. Ideo ait, Exultabimus & lætābimur in te, &c. Ex quo etiam patet, Spiritus sancti ductu ad scripturarum intelligentiā opus esse: cum omnis scriptura eodem spiritu legi debeat, quo scripta est, ut eius mentem assequi liceat.

Quæri potest cur scriptura sacra toties & tropis & metaphoris utatur: quod in literis Prophetarum, & cantico canticorum, & alibi quoque videre est? Huius rei cum multæ sint causæ, hæc mihi præcipue videtur. Fit enim hoc primū fastidij vitandij gratia: cum enim non raro opus esset, rem aliquam insignē, quæque maxime hominum mentes excitare ad virtutem posset, oculis frequenter obijcere, & in ea diuitius commorari (quod etiam Rhetores fieri præcipiunt) si ea res proprijs nominibus semper efferretur, fastidiū utique legentibus ingeneraret. Quare operæ pretium fuit, varijs tropis, & similitudinibus eā vestire ac variare, ut ita sine fastidio reiteretur. Sic enim Nabuchodonosor aduentum Prophetæ aliquādo sub typo fluminis inundatis, obuia quæque demolientis, ut Esai. 7. designabat: aliquādo sub nomine leonis rugientis ut Hierem. 4. Ascendit leo de cubili suo, & prædo gentiū se leuauit. Aliquando sub aquilæ imagine ut Ezech. 17. Aquila grandis magnarum alarū venit ad Libanum, & tulit medullam cedri. Simili ratione ex oportunitate & abundantia Euangelicæ gratiæ, ad virtutis & pietatis studium maxime incitatur. Hac enim ratione Apostolus utitur cum ait, Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, &c. Ecce nunc tempus acceptabile. Hoc eodem argumento saluator utitur in parabola de nuptijs: in qua tauros, & altilia occisa, & omnia parata esse commemorat, ut nihil desit volentibus nuptiarum agni participes fieri. Idem etiam insinuat in parabola de cena magna ad quam omnes inuitantur. Eodem etiam argumento in cant. utitur cum sponsam à torpore suo ad charitatis feruorem excitat, ex eiusdē Euangelij opportunitate quod hyemis & veris metaphora declarat: hyemē legis veteris tempus

(vide-

(videlicet ad iter faciendum inopportunum), ver autem nouæ legis: quod ex omnibus circumstantijs describit. Sic etiam Apostolus illud nocti, hoc vero diei cōparat cum ait, Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Eandem quoque Euangelij gratiam alibi sub nomine aquarum & fontium designat. In his omnibus cæterisque similibus res est eadem quæ traditur, tropi tamen & similitudines variæ. ¶ Altera vero causa est, quod hac loquendi ratione multa quoque rei circumstantiæ & partes adduntur, quæ rei magnitudinem plenius describunt. Quin & res ipsæ latius hoc modo explicantur: quando quidem in ijs rebus quæ proprijs verbis designantur, non licet extra præscriptum euagari: at ubi per tropologiam res exponitur, variæ res sub eadem similitudine intelligi possunt. Ut cum dicimus, In odorem vnguentorum tuorum currimus. Quam multa sunt, quæ vnguentorum nomine accipere licet: Vnguenta enim christi beneficia eius, & verba, & exempla, & sacramenta, & vbera consolationis eius: ac denique omnia christi munera: vnguentorum nomine intelligere possumus. Ad huc modum euagari licet cum & vbera Sponsæ, & lectulum sponsi, & cellaria, cellamque vinariam, & fasciculam myrrhæ, & botrum cypri, cæteraque similia legimus: ut omittam interim quam latè hic pateat campus, cum varias rationes assignamus propter quas sponsa, vel fasciculus myrrhæ, vel botrus cypri, vel flos campi, vel liliū conuallium, vel petra, vel maceria appelletur: & propter quas item sponsa columba, & hortus conclusus, & fons signatus &c. nuncupatur. Est enim hoc loquendi genus vberimum & fecundissimū. ¶ Postremò hoc ipsum mirè facit non modo ad gratiam & iucunditatem, sed etiam ad vim & acrimoniam orationis. Vehementius enim est, Ascendit leo de cubili suo, & prædo gentiū se leuauit, &c. quam si dicas, Nabuchodonosor venturus est &c. Et maius atque sublimius est cum Propheta dicit, Super aspidem & basiliscū ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Et, Lætabitur in fans ab vberē super foramine aspidis, & qui ablatatus fuerit in cauernam reguli mittet manum suam: quam si hæc eadem proprijs vocibus enuntiarentur. Et iucundius est illud, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet &c. Et, Lætabitur de ferta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliū &c. Et Habitabit lūpus cum agno, & pardus cum hædo accubabit &c.

quām

Primaria
tio.

2. Cor. 6.

Luc. 14.

Luc. 14.

Cant. 2.

Rom. 13.

2. Ratio.

3. Ratio.

Hiere. 4.

Psal. 90.

Esai. 11.

Esai. 11.

Esai. 35.

4. Ratio.

Cant. 3.

Cant. 2.

Cant. 1.

quàm si hæc omnia suis nominibus significarentur. Quamquã in hoc postremo loco, nõ modo gratia, sed vis etiã & admiratio quædam est. ¶ Hæc quoque dicendi figura cõmunia nouiter (quæ maxima orationis virtus est) dici solent. Comune enim est si dicas, vtilissimũ esse Dñicæ passiois beneficium meditari: at nouũ apparet cũ hoc ipsum sub hac similitudine cõmendas, Egredimini filiæ Sion, & videte regẽ Salomonẽ in diademate, &c. Et, Colũba mea in foraminibus petræ. i. c. m. Et, Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cõmorabitur. Quæ oĩa sub diuersis tropis idem significant. Hæc autem quæ diximus probè intellexisse, plurimum & ad intellectum, & explanationem sanctarum scripturarum conducit. His enim obseruatis, & tropologicos sermones intelligere, & metaphoras excutere, & in lucem quidquid in earũ sinu atque complexu latet pari venustate & amplitudine sermonis in lucem eruere poterimus.

Cant. 2.

Mar. 2.

Esse singulare donum scripturarũ sanctarum intellectum: cũ videlicet ad intima vsque diuini spiritus arcana penetramus, & scripturarum sensum & affectum percipimus declarat Sponsa cũ ait, Introduxit me Rex in cellam vinariam. Vinum quippe verbũ Dei esse declarat Dominus Matth. 9. cũ ait, Vinum nouum in vtres novos mittendũ esse, &c. Quo loquendi schemate insinuare voluit aliam incipientibus, aliam prouectioribus vitæ regulam atque doctrinam esse tradendam. Quod cũ ita sit oratione se atque humilitate præparare debet quicumque ad sacras literas accedit quæ intellectum dant paruulis. Hinc Diuus Augustinus vñdecimo Confess. sic orat, Noli claudere Domine Deus, per Christũ obsecro, noli claudere desiderio meo abdita ista, quominus ea penetret & dilucefcet, allucente misericordia tua. Quem enim percontabor, aut cui fructuosius confitebor imperitiam meam nisi tibi, cui non sunt molesta studia mea flammantia vehementer in scripturas tuas. Nec enim frustra scribi voluisti tot paginarum opera secreta. Sint ergo castæ delitiæ meæ scripturæ tuæ, non fallat in eis, nec fallat ex eis.

Psal. 118.

Sanctarum scripturarum dulcedinem & suauitatem insinuant illa Prophetæ verba, Quàm dulcia faucibus meis. e. t. f. m. o. m. Cui consentiunt & illa Sponsi verba Cant. 4. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua. In melle dulcedo, in lacte quo

Et quo tenera nutritur infantia, spirituale animarum nutrimentũ accipimus: vtrumque alumnis suis sanctarum scripturarum deuota lectio præstat, quæ mirè illos delectat & nutrit.

Duo Cherubin ad latera arcæ collocari à Domino iubetur, quæ versis vultibus se & propitiatorium mutuo respiciat. Per quæ duo testamenta conuenienter accipimus, quæ mirabili inter se consensione conspirant. Vtrumque tamen propitiatorium quod in medio positum est, respicit: quia finis legis & Euangelij Christus est: quæ proposuit Deus propitiatorem (sive vt alij legũt) propitiatorium pro peccatis nostris. Quam ob rem in tota sacra pagina Christus semper nobis occurrere debet, ad quem omnia referuntur.

Sanctarum scripturarum virtutem supra omnes Philosophorũ doctrinas miris in cœlum laudibus D. August. Confess. 7. lib. c. 21. extollit: quod humiles homines ex turgidis & inflatis efficiant, & qui eas legit nõ solum admonetur vt videat, sed etiam sanatur vt teneat: & vt vtrumque Dei donum esse agnoscat. Memorat item 8. Confess. lib. cap. 2. Victorinum non in rhetorica modo, sed in omnibus disciplinis adeo insignem, vt Romæ in foro statuam meruerit, legendis sacris literis ita permotum & affectum fuisse, vt tota ferè Romana nobilitate quam is erudierat reclamante maximo nostrorũ gaudio & infidelium mœrore fuerit ad fidem conuersus, publicèque baptismum recipere non erubuerit. Subdit enim Augustinus. Denique vt ventum est ad horam profitendæ fidei, quæ verbis conceptis, retentisque memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet, ab eis qui accessuri sunt ad gratiam tuam, oblatum illi fuit à presbyteris vt secretius redderet, sicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat. Illum autem maluisse salutem suam in conspectu sanctæ multitudinis profiteri.

Omnis scriptura eo spiritu legi debet, quo facta est. Quis enim charitatis plenissima verba charitate vacuus intelligere poterit? Vnde qui frigidus corde scripturas legũt, frigidi permanet vbi eas legerũt: qui autem charitate incensi easdẽ legũt, miras ex earũ lectiõẽ voluptates capiunt: ita vt cũ Spõsa dicat, Anima mea liquefacta est, vt locutus est dilectus meus. Hinc Mâna (quod verbi Dei imaginẽ refert) liquefiebat, vbi Sol incalesceret. Aliter ergo hi, aliter ceteri legedis, vel audiendis scripturis afficiuntur. Vnde sũt illa verba Dñi,
Qui

Ioan. 8. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et, Si quisquis voluerit voluntatem eius facere, cognoscat de doctrina mea utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar. Et Ioannes, Qui est ex Deo, audit nos. Et, *1. Ioan. 4.* Qui non diligit, non nouit Deum: adeo enim parum de Deo nouit, qui non diligit, ut illum ignorare dicatur.

Ibidem. *Ti. Euch.* Qua puritate ad sacratissimum Domini corpus sumendum accedere debeamus, ex illa lege Domini Leuit. 7. colligitur, quæ sic habet, Anima polluta quæ ediderit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immundiciam hominis vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiusmodi carnibus, interibit de populis suis. Ex his locis apparet manifeste quod Apostolus ait, Omnia olim Hebræis in figura contigisse. Neque enim vel morbus corporis, vel fluxus sanguinis, vel huiusmodi cōtactus, vel illius carnis esus seclufa prohibitionis lege, immundicia aliqua mentem hominis afficiunt: quæ sola peccati labe contaminatur. Quare in his ac similibus locis quibus Moyfi lex plena est, ad spiritualem animarum immundiciam, & verum corporis christi sacrificium respiciendum est, si ad intimam diuini spiritus mentem pertingere volumus. Itaque ex hoc loco vel mysticum sensum conseruando, vel à minori ad maius argumentando colligere licebit, quam capitale sit impura conscientia ad sacra Domini corporis mysteria accedere: quando capitale erat, hominem solo tactu cadaueris pollutum, pecudis carnes in sacrificio Domini oblatas, comedere.

Gen. 26. Repurgant pueri Isaac puteos quos pueri patris sui foderant, quoniam eos Philistinim terra oppleuerant. Hoc Iudæi faciunt, qui terrena & carnali intelligentia spiritualem legem interpretantur: hoc & Dæmones faciunt, qui cœlesti virtutum semina animis nostris impressa, prauis opinionibus, ac deprauatis moribus quasi iniecta terra obruunt & excæcant.

Scripturas sanctas ac præcipue legem esse spiritualiter intelligendas, & ad earum intellectum & auditum adhibendam esse attentionem, vitæ puritatem & orationem eleganter Origenes tractat in homil. super Exod. ubi de facie Moysi glorificata & superinducto velamine agit: ubi etiam copiose tractat locum Apostoli. 2. cor. 3. in quo is de hoc Moysi velamine dicitur. Ait igitur, Moyses glorificatam faciem habebat, sed ponebat is velamen super faciem suam.

&c.

&c. Moyses ergo glorificato vultu loquitur, sed gloriam quæ est in vultu eius non possumus intueri: est enim omnis gloria eius intrinsecus. Vt enim Apostolus ait, Velamen id ipsum in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, quia videlicet lex gloriam habet excelsam, sed absconditam & latentem, & velo contextam. Quæ quidem tanti Apostoli sententia amputaret nobis spem omnem scripturam intelligendi nisi protinus subiunxisset, Cum autem quis conuersus fuerit ad Dominum auferetur velamen. Igitur causam auferendi velaminis, & intelligendi scripturas conuersionem nostram dicit ad Dominum. Quid est autem ad Dominum conuerti? Si mundanis omnibus negotijs terga vertamus, & studio, actibus, mente, intentione, sollicitudine verbo Dei operam demus, & omisiss omnibus Deo vacemus, hoc est conuersum esse ad Dominum. Sed quis nostrum ita se conuertit ad Dominum? Quis nostrum expleat Dominicum illud præceptum, Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi. m. t. & d. t. Alij ne hoc quidem patienter expectant, quousque lectiones in Ecclesia recitentur: alij nec si recitentur, sciunt, sed in remotioribus Domini domus locis communibus fabulis occupantur. De quibus ego ausus sum dicere quia cum legitur, Moyses iam non velamen super cor eorum, sed paries & murus quidam est positus. Quomodo enim dicendus est velamen habere super positum cordi ad quæ ne ipsum quidem velamen literæ quo sensus velatur, qui est sonus vocis accessit? Sed quid est, quod deinde sequitur, Dominus autem spiritus est? Per quod quasi interpretari videtur quid sit Dominus. Quis enim nescit quod Dominus spiritus est? Videamus ergo ne non solum cum Moyses legitur, sed & cum Paulus legitur, velamen sit positum super cor nostrum. Et manifeste si negligenter audimus, non solum legis & prophetarum scripta sed & Apostolorum & Euangelistarum grandi nobis velamine conteguntur. Ego autem vereor ne per nimiam negligentiam & stoliditatem cordis non solum velata sint nobis diuina volumina, sed & signata, ut si detur in manus hominis nescientis literas liber legendus, dicat quia nescio literas. Si detur in manus hominis scientis literas dicat quia signatus est. Vnde ostenditur etiam præter industriam & diligentiam adhibendam esse quoque orationem, ut veniat agnus ex tribu Iuda, & ipse accipiens librum signatum, dignetur aperire. Ipse est enim qui scri-

E e e

pturas

pturas adaperiens accendit corda discipulorum, ita ut dicant, Nōne cor nostrum ardens erat in nobis cum aperiret nobis scripturas &c. Ipse ergo nunc nobis aperire dignetur, quid est quod Apostolo suo inspiravit, ut diceret, Dñs autē spiritus est. Vbi autem spiritus Domini ibi libertas. Ego quidem quantum pro paruitate intelligentiæ meæ sentire possum, puto quod filius Dei nunc via, nunc veritas, nunc caro, nunc spiritus nominetur. Quamuis enim verbum caro factum sit, tamen est ubi Apostolus dicat, Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Quia ergo nunc sermo eius ad subtiliorem & spirituale intelligentiā prouocat auditores, & vult eos nihil carnale in lege sentire, dicit ut qui vult auferri velamen, conuertatur ad Dominū. Non quasi ad carnem Dominum (est enim & hoc quia verbum caro factum est) sed quasi ad spiritum Dominum. Si enim quasi ad spiritum Dominum conuertatur, de carnalibus ad spiritualia veniet, & ad libertatem de seruitute transibit.

Esse in literis sanctis mysticum & spirituale sensum, prater eum quem prima fronte verba præ se ferunt, hæc similitudine declarat Origenes, Sicut in nouissimis diebus verbum Dei ex Mariæ carne vestitum processit in hunc mundum, & alium quidem erat quod videbatur in eo, aliud quod intelligebatur: carnis namque aspectus in eo patebat omnibus, paucis verò & delectis diuinitatis agnitio: ita & cum per prophetas vel legislatorem verbum Dei profertur ad homines, non absque competentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic literæ velamine tegitur, ut litera quidem aspiciatur tanquam caro, latens vero intrinsecus spiritualis sensus tanquam diuinitas sentiatur.

Quid sibi vult quod in sacrificio pro gratiarū actione (de quo Leuit. 7. agitur) carnes hostiæ quæ immolantur, eodem die mādū cantur, nec quicquam ex eis relinquitur in alteram diem? Certe hoc in loco, (inquit Origenes) diuino egemus auxilio, quomentem Domini & legis huius consilium atque rationem capere valeamus. Conferamus igitur ipsam sibi scripturam diuinam, & quam nobis aperuerit absolutionis semitam, subsequamur. Inuenimus enim de sacrificio paschæ, quod in vespera immolari iubetur, dari mandatum similiter, ne remaneat ex eo aliquid vsque

vsque mane. Non est hoc otiosum quod hesternas carnes non vult vesci nos sermo diuinus, sed recentes semper & nouas. Recordatus sum simile aliquid & prophetam Ezechielem dicere cum ei Dominus præcepisset ut coqueret sibi panes in stercore humano. Respondit enim Domino, O Domine nunquam contamina est anima mea, & morticinum aut immundum non comedi. Sed neque caro hesternæ introiuit in os meum. De quo sæpe apud me metipsum requirebam, quænam esset ista Prophetæ exultatio, qua velut magnū aliquod ante Deum proferret, quia nunquā carnem hesternam manducauerit. Audite hæc omnes Domini Sacerdotes, & attentius intelligite quæ dicuntur, caro quæ ex sacrificijs sacerdotibus deputatur, lex Dei est de qua monentur, ut cum proferre sermonem debeant, non hesternæ proferantur, nō vetera quæ secundum literam sunt, proloquantur, sed per gratiam Dei noua semper proferant, & spiritualia semper inueniant. Si meminitis in oblatione primitiarum eodem sermone vsus est legis lator, Ut sint, inquit, noua & recentia. Denique Gabaonitæ illi propterea condemnantur, quia panes veteres ad Israelitas detulerunt.

Scientia, Doctrina, Philosophia.

Vera scientia afficit non extollit, nec superbientes quos impleuerit, sed lamentantes facit. Greg. in Mor. 23. cap. 17.

Cū summa cura prouidēdū est, ne accepta sapiētia cū ignorantia tenebras illuminat, lumē humilitatis tollat, & iā sapiētia esse nequeat, quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscuret. Greg. in Mor.

Scientia cum quis repletus fuerit, priori loco se scire adpetit, & iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmū in illa verius recognoscit. Greg. in Mor.

Super illud. Mel inuenisti &c. Satiatus me leuomit: qui plus appetens penetrare quam capit, & illud perdit, vnde potuit nutriri. Greg. vbi sup. lib. 16. cap. 2.

Dæmon scientiam nostrā offuscatur: sicut quondam incolæ putos Isaac terra replebant. Greg. vbi sup. cap. 9.

Greg. super illud Iob, Nepotes non saturabuntur pane, sic ait:

Ecc 2

Quia

Quia dum in sacri verbi pabulo, plus quærunt sentire, quã sapiunt: semper à veritatis cognitione ieiunant: & prædicamenta doctrinæ quæ quærunt ad quæstionem, habere non valent ad refectio- nem. Mor. 18. cap. 6.

Quidã non quærunt in lectione ea vnde ad virtutẽ erudiantur, sed ea vnde singulariter eruditivideatur: atque ita immoderatis au- sibus scientiã quo plus appetunt, plus amittunt. Greg. 20. Mor. cap. 8. Vide hoc in loco. contra eos, qui nimium alta perscrutantur.

Non est secuta lætitia multa cognoscere, sed cognita custodire: quanto enim intentio latius extenditur: tãto ad explenda opera eni- xius ligatur. Greg. 22. Mor. cap. 4.

Sancti non exultant, cum cognoscunt, quæ faciunt, sed cum fa- ciunt quæ cognoscunt. Actione ergo persolunt, quod eis in cog- nitione prerogatum est Greg. 22. Mor. cap. 4.

Arrogãtes, ab inuestigatione mysteriorum Dei, elatio ipsa sciẽ- tiæ suæ eicit, dũ extollit. Est enim obstaculũ veritatis tumor mētis: quia dũ inflat, obnubilat. Foris acuti, intus cæci: nec de Deo sciunt, quod dulce sapiat, sed quod sonet. Greg. 23. Mor. cap. 16.

Iob. 37. Greg. super illud Iob. 37. Perfectas scientias, sic ait: Perfecta sciẽ- tia est, scire omnia, & tamen se esse scientem nescire. Vnde. 1. Co- rinth. 8. Qui se putat aliquid scire, nondũ cognouit, qualiter oporteat eum scire. Greg. 27. Mor. 24. cap.

August. Quidquid de arte loquendi, & disserendi, quicquid de dimen- sionibus figurarum, & de numericis, & de numeris, sine magna diffi- cultate, nullo hominum tradente intellexi: scis tu domine Deus meus, quia & celeritas intelligendi, & discendi acumẽ, donum tuũ est: sed non inde sacrificabã tibi. Itaq; mihi non ad vsum, sed ad per- niciem magis, valebat: quia tam bonam partem substantiæ meæ fategi habere in potestate: & fortitudinem meam non ad te custodiebam, sed profectus sum abs te in longinquam regionem, vt eam dissiparem in meretricias cupiditates. Nã quid mihi proderat bona res non vtenti bene? Quid mihi tunc proderat ingenium per illas doctrinas agile, & nullo adminiculo humani magisterij tot no- tissimi libri enodati, cũ deformiter & sacrilega turpitudine in doctrina pieratis errarẽ? Aut quid tantum oberat paruulis tuis lã- ge tardius ingenium, cum à te longe nõ recederẽt, vt in nido ec- clesiæ tuæ tuti plumescerent, & alas charitatis alimento sanæ fidei.

fidei nutrent August. confess. lib. 4.

Innoxius ille homo, qui scit illa omnia, te autem nescit: beatus il- le qui te scit, etiam si illa nesciat, qui vero & te & illa nouit, non propter illa beator, sed propter te solum beatus est, si cognoscẽs te, sicut Deum glorificet, & gratias agat, & non euanescat in cogi- tationibus suis. Sicut enim melior est qui nouit possidere arbore, & de vsu eius tibi gratias agit, quamuis nesciat vel quot cubitis alta sit, vel quanta latitudine diffusa, quã ille qui eã metitur, & omnes ramos eius numerat, & neque possidet eam, nec creatorẽ eius nouit, aut didicit: sic fidelis homo, cuius totus mundus diuitia- rum est, & quasi nihil habens, omnia possidet, inhærendo tibi, cui seruiunt omnia, quamuis nec septentrionum gyros nouerit, dubi- tare stultum est, quin vtique melior sit, quam mensor cœli, & nu- merator syderum, & negligens tui, qui omnia in numero & men- sura & pondere disposuisti. Aug. confess. lib. 3.

Multos reperimus negligentissimos iustitiæ, & auidissimos sa- pientiæ: hos docet scriptura diuina peruenire non posse ad id quod appetunt, nisi seruando quod negligunt. Fili, inquit, con- cupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Dominus præbebit il- lam tibi. Idem in serm.

Neque pigebit me sicubi hæsito, quærere: nec pudebit, sicubi er- ro, discere. Idem de Trinit.

Bonorum ingeniorum insignis est indoles, in verbis verũ ama- re, non verba. Idem de doctri. Christ.

Non simus in disputationibus prompti, & in orationibus pigri. Idem de bon. perfeu.

Quisquis omnẽ philosophiam fugiendam putat, nihil nos vult aliud, quam non amare sapientiam. Idem de ord. discen.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse, & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt, quã legendo & au- diendo. Idem in epist. ad Pauli.

Multo facilius inuenit syderum conditorem humilis pietas, quã syderum ordinem superba curiositas. Idem in serm. de Ec- clyp. solis.

Alij nummum addant nummo, & marsupium suffocantes, matro- narum opes venentur obsequijs: Nepotianus noster, aurum calcãs squedulas confectatur. Hierony. ad Heliod.

Hieron.

Si adamaueris captiuam mulierem, idest, sapientiam secula- rem, & eius pulchritudine captus fueris decalua eam, & illecebras criminum, & ornamenta verborum cum emortuis vnguibus seca: laua eam prophetali nitro: & tunc requiescens cum illa dicito, Leua eius sub capite meo &c. Multos tibi scetus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Israelitis. Idem ad Pammachium.

Bernar.

Sunt qui scire volunt eo sine tantum vt sciant, & turpis curiositas est: Et sunt qui scire volunt, vt sciatur ipsi, & turpis vanitas est. Et sunt etiam qui scire volunt, vt scientiam suam alijs vendant, verbi causa, pro pecunia & honoribus, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt, vt edificentur, & prudentia est. Bern. super Cant.

Falleris fili, falleris, si te putas inuenire apud mundi magistros scientiam, quam soli Christi discipuli, id est, mundi contemptores, Dei munere assequuntur: non enim hanc lectio docet, sed vnctio: non litera sed spiritus, non eruditio sed exercitatio in mandatis Dei. Idem in epist.

Cibus indigestus corpus corrumpit: inflatum & hydropticum reddit: si digestus fuerit, nutrit: sic scientia stomacho animæ indigesta, si non fuerit igne charitatis decocta, malos humores generat. Numquid non mali mores, mali humores sunt? Idem super illud scientia inflat.

Super Cant. serm. 36. exponens illud Corint. Si quis existimat se scire, cum nihil sciat &c. Vides quod non probat multa scientem, si modum sciendi nescierit. Vides quomodo fructum & utilitatem scientiæ in modo sciendi constituit. Quid ergo dicit, nisi vt scias quo ordine, quo studio, quo fine, quæque nosse oporteat. Quo ordine? vt illud prius quod maturius mouet, ad salutem: quo studio? vt illud ardentius, quod vehementius ad amorem: quo fine? vt non ad inanem gloriam, curiositatem, aut aliquid simile, sed tantum ad tuam & aliorum edificationem. Idem.

Sol non omnes quibus lucet, etiam calefacit: sic sapientia multos quos docet quid sit faciendum, non continuo etiam accendit ad faciendum. Aliud est multas diuitias scire, aliud & possidere: nec notitia diuitem facit, sed possessio. Idem serm. 23.

Somnio

Somnio similis est imperitorum vita, vanas imaginationes habens. Isidor.

Cum sit utilis ad instituendum lectio, & adhibita collatione maiorem intelligentiam præbeat, melius est conferre quam legere. Idem de sum. bo. lib. 3.

Duo sunt quæ simul efficiunt illud quod queritur, Scientia id præstat, vt quomodo & quo perueniendū sit, nouerimus: Virtus, vt perueniamus: alterum sine altero nihil valet. Lactantius.

O quanti veritatem quærunt, non in veritate, sed in vanitate: quæsitâ inueniunt, non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ, lucra mortis negotiantur. Richard. de S. Viç. in quodam serm.

Odibilis nihil est subtilitate, vbi est sola subtilitas: quid enim prodest in illis expendere dies suos, quæ neque domi, nec militiæ nec in foro, nec in claustro, nec in curia, nec in Ecclesia, nec alicubi profunt, nisi dumtaxat in scholis. Scribens Seneca ad Lucillū, quid est inquit, acutius arista, & in quo est utilis? Tale est inquit, ingenium, quod sola subtilitate lasciuiens, nulla in se residet grauitate. Pet. Rau. in serm.

In literis prudens, inuenit vnde sapientior fiat: ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboratur: inde princeps accipit quomodo populos sub æqualitate componat: nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat gloriosa notitia. Idem in Epist.

Sobrius intellectus in omnibus optimus est, qui reficit animam, ne grauat mentem: vnde mel inuenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte satiatus euomas illud, & peieres nomen Dei tui. Glos. in illud Eccles. 3. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter.

Quid est quod ex tanta turba discentium, quorum multi & ingenio pollent, & exercitio vigent, tam pauci inueniantur, quibus ad scientiam peruenire contingat? Sciendū est, quod in quolibet negotio duo sunt necessaria: opus videlicet & ratio operis quæ ita sibi annexa sunt, vt alterum sine altero aut inutile sit, aut minus efficax. Verūtamē melior vt dicitur prudētia est fortitudine: quia & pondera aliquādo quæ viribus mouere nō possumus, arte leuamus. Sic nimirum est in omni studio, qui sine & discretionē ope-

Ecc 4 ratur,

ratur, laborat quidem sed non proficit, & quasi aerem verberans vires in ventum fudit. Aspice duos pariter syluam transeuntes: & hunc quidem per deuia laborantem, illū vero recti itineris compendia eligentem: pari motu cursum tendunt, sed non æquē perueniunt. Quid autem scripturam dixerim, nisi syluam? cuius sententias quasi fructus quosdam dulcissimos legendo, carpimus: tractādo, ruminamus. Qui ergo in tanta multitudine librorum discendi atque legendi ordinem non custodit, quasi in densitate saltus oberrans, tramitem recti itineris perdit: & vt dicitur semper discētes, & nūquam ad scientiam peruenientes. Tantum enim valet discretio vt sine illa, & omne otium turpe sit, & labor inutilis. August. lib. 5. Didascal.

Frustra in nobis diuinæ cognitionis abundantia crescit, nisi in nobis diuinæ dilectionis flammam auget. Idem vanit. mundi.

Si quis familiariter scientiam amare didicerit & ei sapius vacare voluerit, iucundam valde reddit vitam, & maximam in tribulatione præstat consolationem. Idem in Didascal. lib. 3.

Plato. Omnis sapientia si separetur à iustitia & reliqua virtute, calliditas & non sapientia efficitur.

Socrates. Socrates interroganti quodnam esset pulcherrimum animal, dixit, Homo doctrina ornatus.

Cleantes. Cleantes dicebat, homines imperitos sola forma differre à bestiis.

Empedo. Empedocles ad quendam dicentem quòd nullum sapientem reperire posset: Non mirum est dixit: oportet enim vt primum ille sapiat qui sapientem quærit.

Theocrit. Agricola terram: philosophus ingenium excolit.

Democritus. Ciuitatibus moenia, animis vero mens per disciplinam exultat decus & munimentum præstant.

Cato. Discere ne cesses, cura sapientia crescit, Rara datur longo prudentia temporis vsu.

Antisth. Præcipua disciplina, discere mala. Baculus est eruditio vitæ. Idem.

Plinius. Multum legendum est, sed non multa.

Aristot. Non vt sciamus quid sit virtus perscrutamur, sed vt boni efficiamur.

Errores.

Errores magni, raro nisi ex magnis ingenijs prodire. In animis laboriosorum habitant multa.

Memoria thesaurus artium.

Plurima sunt cognoscenda, sed optima retinenda.

Perijt omne tempus, quod studijs non impartimur.

Præcipua eruditio est velle discere.

Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animaduersionem humanissimam & liberalissimam iudicemus. Nam cætera neque temporum sunt, nec ætatis omnium nec locorum. Hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis per fugium atque solatium præbent: delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Cicero. Pro Arch. Poet.

Nescire quid antea quam natus sis acciderit, id est semper esse puerum. Idem in orat. ad Brut.

Philosophia mater omnium bonarum artium nihil est aliud nisi (vt Plato ait) bonum & inuentum Deorum. Hæc nos primū ad Deorum cultum, tum modestiam, magnitudinemque animi erudit: eademque ab animo tanquam ab oculis caliginē dispulit: vt omnia supera, infera, prima, vltima, media, videremus. Idem 1. Tuscul.

Est animi medicina philosophia, cuius auxilium non vt in corporis morbis petendum est foris, omnibusque opibus, viribusque vt nos metipsi nobis mederi possimus, elaborandum est. Idem. 3. Tuscul.

O vitæ philosophia dux, ò virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, qui non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset? Tu vrbes peperisti, tu dissipatos homines in societate vitæ conuocasti: Tu eos inter se primo domicilij, deinde coniugij, tunc literarum & vocum communione iunxisti. Tu inuentrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis substulisti. 5. Tuscul.

¶ Scientia solum perficit intellectum: virtus autem & ipsum intellectum, & omnes alias animæ potentias. Plenitudo enim sapientiæ est, timere Deum &c. Vide hic Baruch. 3. & Job. 28. Si ergo ita est,

E e e 5. qua.

Ex diuersis.

Cicer.

COLLE.

qualis eorum infania est, qui curam omnem in assequenda scientia, & nullam in paranda virtute posuerunt.

Quam modica sit scientiæ utilitas si charitate destituta sit, declarat teterrimum crimen Balaam: qui tamen prophetico lumine (quod omnem superat scientiam) tam multa & admiranda cognouit. Quem tamen scelestissimum fuisse, declarat execrabile illud consilium quod se regi daturum esse, cum in patriam suam reuerteretur, pollicitus est: quo filios Israel non ad fornicationis modo, sed etiam ad idololatriæ facinus execrandum pellexit.

Non oportere sapere plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, monet Salomon his verbis. Quid necesse est homini maiora se querere, cum ignoret quid conducatur sibi in vita sua, numero dierum vitæ suæ, & tempore quod velat umbra præterit?

Quid sit omnis humana sine diuina sapiëntia, declarant illa verba Sap. 10. Si quis fuerit consummatus inter filios hominum & abfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilum computabitur. Infra vero. c. 13. eandem repetit sententiam his verbis: Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.

Non plus sapere quam oporteat sapere, sed sapere ad sobrietatem monet Apostolus. Contra eos verò qui hac sobrietate neglecta, curiose se in diuinarum rerum indagatione gerunt, sunt illa verba Domini Exod. 19. Descende & contestare populum, ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sunt igitur definiti nobis in hac philosophia termini, intra quos versari nobis licet: quos tamen prætergredi sub mortis interminatione prohibetur. Hos autem Ecclesiast. docuit cum ait, Altiora te ne quæsieris, & fortiora te. n. s. f. sed illa cogita quæ præcepit Deus, &c. Utinam multi nostratium Theologorum hoc consilium secuti fuissent, nec multa superuacua necessarijs rebus admiscuissent.

Quidquid ex animantibus & alas habet & super quatuor pedes graditur abominabile esse lege decernitur. Hoc autem monstri genere eos designari credimus: qui cum alas habeant, quibus vel sublimiter philosophantur, vel diuina semper eloquia in Ecclesijs diu noctuque versant, toto tamen pectore terrenis

renis incubant, & sæcularium hominum more terrenis negotijs implicantur.

Vespertilio immudum per legem animal est, qui quidem proximus terræ volat, nec in altum pennis erigitur, & vesperè quidem non die volat, pennisque ipsis pro pedibus utitur, vbi ingrediendum est. Per hoc igitur animal illi conuenienter accipiuntur, qui terrena scientia præditi circa terram volant, vt qui sola terrena sapiant, meridiemque diuinæ cognitionis ignorēt. Cumque ingrediendum est pennis pro pedibus utuntur: quoniam scientiæ suæ alas ad terram, hoc est, ad terrena lucra conuertunt.

Magna scientiæ commendatio quod Salomon optione sibi à Domino promissa, vt quidquid vellet ab eo peteret, scientiam & gubernandi peritiã, & cor docile petierit. Quam eius petitionem ita Dominus probauit, vt de eo protinus dicatur. Placuit autem sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiusmodi rem: dixitque ei Dominus. Quia postulasti verbum hoc, & nõ petisti tibi dies multos, nec diuitias, dedi tibi cor sapiens & intelligens, &c. Sed & hæc quæ non postulasti, dedi tibi diuitias, scilicet, & gloriam. Quo in loco vides quomodo misericordia Dei, & merita supplicum excedit & vota.

Eloquentia.

Iam venerat Carthaginem quidam Manichæorum Episcopus, Faustus nomine, magnus laqueus diaboli, & multi implicabantur in eo per illecebram suauiloquentiæ: quam ego tametsi laudabam, discernere tamen à veritate rerum, quarum discendarum avidus eram, nec quali vasculo sermonis, sed quid mihi scientiæ comedendum apponeret.

Ergo vbi venit Faustus, expertus sum hominem gratum & iucundum verbis, & ea ipsa, quæ illi solent dicere multo suauius garrientem. Sed quid ad meam sitim pretiosorum poculorum decentissimus ministrator? iam rebus talibus satiata erant aures meæ, nec ideo mihi meliora videbantur, quia melius dicebantur, nec ideo vera, quia diserta, nec ideo sapiens anima, quia vultus congruus & decorum eloquium. Illi autem, qui eum mihi promittebant, non boni rerum aestimatores erant, & ideo illis videbatur prudens, & sapiens, quia delectabat eos loquens.

Sensu

senti autem illud genus etiam veritatem habere suspectam, & ei nolle acquiescere, si compto atque vberi sermone promeretur. Me autem iam docueras Deus meus miris & occultis modis, & præterea credo quod tu me docueris, quoniam verum est, nec quis quam præter te alius est doctor veri, vbiunque & vndecunque claruerit. Verbis autem ornatis & inornatis, sicut valis vrbis, & rusticis, utrosque cibos posse ministrari. Igitur auiditas mea, qua illum tanto tempore expectaueram hominem, delectabatur quidem, motu affectuque disputantis, & verbis congruentibus, atque ad vestiendas sententias facile occurrentibus. August. confes. lib. 5.

Cum enim non satagerem discere quæ dicebat Ambrosius, sed tantum quemadmodum dicebat audire, veniebant in animū meū simul cum verbis quæ diligebam, res etiam, quas negligebam. Nec enim dirimere poteram. Et dum cor aperirem ad excipiendum, quam diserte diceret, pariter intrabat, & quam vere diceret, gradatim quidem. August. confes. lib. 5.

Maxime est vtile nosse ita esse præponendas verbis sententias, ut præponitur animus corpori: Ex quo fit, ut malle debeant homines, prudentiores quam disertiores inuenire sermones, sicut male debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos. Idem in lib. de catechiz. rud.

Hieron.

Dæmonum cibus est carmina poetarum, secularis sapientiæ vanitas, rhetoricorum pompa verborum, hæc sua omnes vanitate delectant, & dum aures verbis dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque penetrant, & pectoris interna deuinciunt. Hiero. in epist.

De scripturis disputantem, non decet Aristotelis argumenta conquirere: nec ex flumine Tullianæ eloquentiæ ducendus est riuius: nec aures Quintiliani flosculis, & scholari declamatione mulcendæ: sed pedestris & quotidianæ similitudinis & nulla lucubratione redolens oratio necessaria est, quem explicet, sensum edisserat, obscura manifestet. Idem in epist. ad Damas. Pap.

Idem de Paulini oratione sic ait, sed id ipsum genus eloquii pressum est & nitidum: & cum Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententijs. Iacet enim (ut ait quidam) oratio in quatuor verba

verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum est, vel initium sequentium. Idem ad Paulinum.

Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientia sit inanis, non aliud quam iustitiæ hostem reputes: & pro huiusmodi falsis fratribus dicit ille magister disciplinæ. Manus ne mini cito imposueris. Bern. de Confid.

Optimus hominis thesaurus est, & ingens gloria, paucis qui me furat singula verbis. Hestod.

Ut hominis decus est, ingenium, sic ingenij lumen est eloquentia. Cicero declar. orat.

Nihil est tam incredibile quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum, tam incultum quod non splendet oratione, & tanquam excolatur. Idem in Parad.

Eloquens hoc vel maximè differt à diserto. Disertus est enim qui potest satis acute ac dilucide apud mediocres homines, ex cõmuni quadam hominum opinione dicere. Eloquens vero qui mirabilius & magnificentius augere potest, atque ornare quæ vult, omnes omnium rerum quæ ad dicendum pertinent fontes animo ac memoria continet. Idem. i. de Orat.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Idem ad Atticum. lib. 4.

Nomine oratoris & docti ornandus est qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subijcere odio ciuium supplicioque constringere: idemque ingenij præsidio innocentiam, iudiciorum pena liberare: idemque languentem labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflamare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique quencumque in animis hominum motum res & causa postulet eum dicendo vel excitare possit vel sedare. Idem. i. de Orat.

Id ipsum dicere nunquam est non ineptum, nisi cum est necessarium. Ibidem.

Oratio debet esse ornatio sententijs quam verbis. Idem in Part. Orat.

Mandare quæquam literis cogitationes suas, qui eas nec dissonere nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperater abutētis & otio & literis. Idem. i. Tuscul. Stilus.

Stilus est optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister. Idem. 1. de Orat.

Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunæque vicissitudines: quæ & si nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. Idem Lucio fam. 5.

Marcus Antonius cui vel primas eloquentiæ Patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminē: Insidebat videlicet in eius mēte species eloquentiæ quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Idē de Orat. ad Brut.

Vt in vita sic in oratione nihil est difficilius quam quod deceat videre. Ibidem.

Vt nulla materia tam facilis ad exardescendum est, quæ nisi ad motu igne ignem concipere possit, sic nulla mens est tam ad comprehendendā vim oratoris parata, quæ possit incendi nisi inflammatus ipse ad eam & ardens accesserit. Idem. 2. de Orat.

Vt mulieres ideo bene olere, quod nihil olent, videntur: ita hoc ipso est ornatio oratio, quod ornamenta negligunt. Idem Attic. fam. lib. 2.

Socrates. Socrates cum ei sermo barbarus exprobraretur. Ego quidem, dixit, barbarus sum verbis, vos autem moribus.

Theocri. Theocritus Chius ineptū quendam Poetam recitantē auscultās, & interrogatus ab eo quænam ei placerent, respōdit, Quæ omisit.

Demost. Demosthenes à quodā interrogatus quemadmodū esset dicendi facultatem adeprus, Plus (inquit) olei quàm vini, consumendo.

Aristo. Vrfus informes gignit catulos, eos lambendo format: ita rudem ingenij foetum diutina cura expoliri conuenit. Arist.

Rerum omnium thesaurus memoria, quæ nisi custos inuentis, cogitatisque rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiā si præclarissima fuerint, in oratore peritura. Idem. 1. de Oratore.

COLLE. ¶ Fauus mellis composita verba, dulcedo animæ, & sanitas osiū. Vnde autem hæc faciūdia potissimum petenda sit, declarat idem Salomon paulò ante cum ait: Cor sapientis erudiet os eius, & labijs eius addet gratiam. Ex corde enim diuinæ lucis & charitatis radijs

radijs illustrato, ignita diuinorum eloquiorum verba fundantur: ut possit vir pius cum Propheta dicere: Eructauit cor meum, verbum bonum. Animus enim piorum, diuini spiritus epulis saginatus ex abundantia cordis verba sapientiæ eructare solet.

Contra eos qui vitam omnem in excolenda lingua, neglecta interim vita & studio sapientiæ infumunt, mire facit diuina illa Salomonis sententia: Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, saluabit animam suam, & custos prudentiæ inueniet bona. Dicit autē, Qui tantū verba sectatur, ut intelligas non damnari hoc studium, nisi cum vera sapiētia negligitur.

Eruditam eloquentiam Salomon his verbis commendat. Est aurum & multitudo gemmarum, vas autem pretiosum labia scientiæ. Ecclesiasticus vero, Tibia (inquit) & cithara suauem faciunt melodiam, & super veraque lingua suavis.

Eccles. 40.

Ex variarum gentium spolijs apparauit David ea quæ ad templi fabricam necessaria erant. Ex ære vero quod sustulit de ciuitatibus Adadazer, fecit Salomon omnia vasa ærea, & columnas, & altare. Quibus rebus hoc significari videtur, studijs eloquentiæ literisque Gentilium Ecclesiæ columnas, & altare, hoc est, sacerdotes & doctores ad eam fulciendam fuisse instructos. Quod Diuus Hieronymus, Cyprianus, Basilus cæterique patres Gentiliū disciplinis eruditi facillè indicant. 2. Reg. 8.

Bonum.

Tria sunt genera bonorum: maxima animi, secunda corporis, externa, tertia. Cicero. 3. Tuscul.

Cicero.

Nihil bonum, nisi quod honestum: nihil malū, nisi quod turpe. Idem Attico. lib. 10. fam.

Rerum expetendarum tria sunt genera. Nam est quiddam, quod sua vi nos allicit ad se se, non emolumento captans aliquo, sed tra hens sua dignitate: quod genus, virtus, scientia, veritas est. Aliud autem non propter suam vim & naturam, sed propter fructum atque vtilitatem petendum, quod pecunia est. Tertium est ex horū partibus iunctum, quod & sua vi & dignitate nos inductos ducit, & præ se gerit quandam vtilitatem quo magis expetatur, ut amicitia, bona estimatio. Cicero. 2. de Inuent.

Homa.

Hominum duo sunt genera, alterum indoctū & agreste, quod antefert semper vtilitatem honestati: alterum ex politum quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque huic generi laus, honos, gloria, fides, iustitia, omnisque virtus: illi autē alteri, quæstus, emolumentum, fructusque proponitur, atque etiam voluptas, quæ est maxime inimica virtuti, bonique naturam fallaciter imitando adulterat, quam immanissimus quisque accerrime sequitur, neque solum honestis rebus, sed etiam necessarijs anteponit. Idem in Part. Orat.

Natura.

Adilon.
Adilon.
Cicero. **L** Upus pilum mutat non mentem. Nunquam efficies vt recti ingrediantur cancri. Multis signis natura declarat quid velit, & quærat, ac desiderat: obsurdescimus tamen nescio quomodo, nec ea quæ ab ea monemur, audimus. Cicero in Lælio.

Si tales nos natura genuisset, vt eam ipsam intueri & prospicere, eademque optima duce cursum vitæ conficere possemus, haud erat sanè quod quisquam rationem ac doctrinam requireret, cum natura sufficeret. Nunc vero paruulos nobis dedit igniculos quos celeriter malis moribus opinionibusque deprauatis sic restingimus, vt nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs nostris semina innata virtutū, quæ si adolefcere liceret, ipsa nos ad beatā vitā natura perduceret. Nunc autē simul atque editi in lucē & suscepti sumus, in omni continuo prauitate versamur: vt pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Cum vero parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita varijs imbui-mur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmata natura ipsa cedat. Idem. 3. Tuscul.

In omni disciplina infirma est artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. Idem. 3. ad Here.

Consuetudo.

August. **L** Igatus eram, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constringere

strinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido: Et dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi anfulis quibusdam sibi met innexis (vnde catenam appellauit) tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mihi esse cæperat, vt te gratis colerem, fruique te vellem Deus sola certa iucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem, vetustate roboratum. Ita duæ voluntates meæ vna vetus, alia noua, illa carnalis, hæc spiritalis, conflagabant inter se, atque discordando dissipabant animam meam: sed tamen consuetudo aduersus me pugnator ex me facta erat, quoniam volens, quod nollem perueneram. Et quis iure contradiceret, cum peccantem iusta pœna sequeretur? August. confes. lib. 8.

Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur & retinetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabatur. August. confes. lib. 8.

Terminato autē sermone Potitiani, & causa qua venerat, abiit ille. Et ego ad me: quæ non in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagellauit animam meam, vt sequeretur me conantē post te ire? Renitebatur, recusabat, & non se excusabat. Consumpta erant & cōiuncta argumenta omnia, remanserat muta trepidatio, & quasi mortem reformidabat restringi à fluxu cōsuetudinis, quo tabescebat in mortem. August. confes. lib. 8.

Non instabam frui Deo meo, sed rapiebar ad te decore tuo, moxque diripiebar abs te ponderi meo, & ruebam in ista cum gemitu, Et pondus hoc consuetudo carnalis. August. confes. lib. 7.

Quædam angustia est, à mala consuetudine exurgere velle, nec posse iam desiderio ad superna tendere: sed adhuc actu in infimis remanere: præire corde, nec sequi opere: atque à semetipso contradictionem perpeti. Greg. 26. Mor. cap. 31.

¶ Consuetudinem sequi solet necessitas: quæ magna in vtrâque rem vim habet. Hinc illud ex L. Floro. Antiquissimum omnium Deus, maximum locus: velocissimum mens: fortissimum necessitas: prudentissimum tempus. Cicero quoque, Necessitas inquit cogit quod non habeas, aliunde sumere, hinc etiam illud. Durus fames magister multa perdocet. Recte
Efff etiam

etiam dicitur. Ingens telum necessitas.

Consuetudo mihi nouis principū tributis similes esse videtur, quæ videlicet vrgente aliqua siue belli, seu publicæ alicuius fabricæ necessitate, populo imponantur: quæ frequenter cessante, etiam eadem causa, nihilominus retinentur, sic vbi quis longa egritudine laborans, carni indulgere consuevit, vbi postea conualuit, vix ad pristinam vitæ consuetudinem redit. Sic etiam qui necessitate & inopia cogente, studio congerendæ pecuniæ intendebat, vbi ad pinguiorem fortunam peruenit, eodem studio (vi consuetudinis impellente) tenetur. Ita fit, vt quod ante necessitas fuerat, postea consuetudine vrgente, fit voluntas. Quod filijs Israel contigisse legimus: qui cum captiui & inuiti in Babylonē ducti essent, postea consuetudine vitæ, exilium in patriam, & captiuitatem in voluntariam seruitutē commutauerunt. Plurimum ergo in vtrâq; partem consuetudo valet, siue vitij siue virtutibus assuescas.

Quanta sit consuetudinis vis, vel hoc argumento colligi potest: Fœmina quædam prouectæ ætatis ad nos ex india adducta est, qui triginta iam annis apud nos diuersata, vix linguam nostrā assequuta est: cum tamen quæ ex illa regione, in puellari ætate ad nos veniunt, vnius anni spatio adeo perfecte loquantur, ac si apud nos natæ fuissent. Hoc autem quid facit, nisi diurnæ consuetudinis vis, quæ vix ea potest dediscere, quibus diu assuevit? Hoc autem argumento colligere licet, quam sit difficilis conuersio eorum qui in peccatis consenuerunt. Hinc Hier. si potest Æthiops mutare pellem suam &c. ¶ Adde etiā quod cum duplex sit auxilium quo homines ad Deum conuertuntur: videlicet sufficiens & efficax: efficax quidem non omnibus datur: at sufficiens quamuis nulli desit, quanto tamen homo diutius prauitati assuevit, tanto difficilior à peccato resurgit. Quamuis enim auxilium idem maneat, quia tamen peccatum apud Zachariam talento plumbi propter gravitatem suam comparatur, quot peccata improbus homo cōmilit, tot se plumbi talentis oneravit. Quanto vero onus grauius, tanto difficilior homo à peccato (tanto onere grauius) exurget, nisi summa vi contranitur. Raro autē

homines (vt Adrianus hac de re differens ait)

secundum vltimum potentia

operatur,

Vita

Hoc ipsum nostrum viuere, quotidie à vita transire est: quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus tranfit ad mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur. Greg. in Mor.

Hi vitam carnis quasi permanentem diligunt, qui quanta sit vitæ sequentis æternitas, non intendunt: dumque soliditatem perennitatis non considerant, exilium patriam, tenebras lumen, cursum stationem putant. Greg. vbi sup.

Vita nostra nauiganti similis est: is namque qui nauigat stet, se-deat, iaceat, vadit: quia impulsu nauis ducitur. Ita ergo & nos sumus, quia siue vigilantes, siue dormientes, siue iacentes, siue ambulantes, siue volentes, siue nolentes, per momenta tēporum quoti die ad finem ducimur. Greg. in Regist.

Momenta temporum homines quo sequuntur fugiunt, quo accipiunt amittunt. Greg. in Mor. li. 7. cap. 12.

Super illud, Expectate paulisper. De vitæ breuitate multa inuenies Mor. Greg. lib. 7. cap. 20.

Longū videri nō debet, quod cursu suo tēditur vt nō sit, quod dū per momenta ducitur, ipsa eū momenta impellūt quæ differūt, atque vnde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Greg. vbi sup.

Ipsa militia dicitur vita hominis: quia hoc iam est facta quod tolerat. Greg. lib. 8. cap. 3.

In malis spes viuendi non frangitur, etiam cū vita terminatur, & abesse mors longe creditur, etiam cum sentitur, & cū ad æternā poenam ducitur hoc ipsum nescit quo ducatur. At iustus etiam cū præsens vita feliciter comitatur ad æternitatem tendit, magna salute vititur, & tamen fiducia eius non retardatur. Mortem continuo conspicit, quæ nondum erumpit. Quia enim vita indefinenter labitur, spes ei viuendī amputatur. Greg. vbi sup. cap. 11.

Ipsa hæc nostri corporis quæ vocatur salus, ægritudo est, & dū ibi molestias inuenit, vnde eas vitare quæsiuit, de ipso suo medicamine languescit. Quot enim solatia ad viuendū quærimus tot medicaminibus ægritudinē nostrā curamus, sed interim & ipsum reme-

dium vertitur in vulnus, quia illo sæpe vtentes, ex illo grauius deficiamus. Greg. vbi sup. 22. cap.

Si transacta ad memoriã reuocemus, patenter cognoscitur, quã celeriter fugiat hoc quoque quod tenemus. Greg. vbi sup. c. 26.

Repente transacta finiuntur, quæ venientia longa videbantur. Greg. lib. 9. cap. 17.

Super illud, Et quasi vestimentum &c. Sicut vestimentum comeditur à tinea de ipso exorta: ita homo in se habet putredinẽ, unde consumatur: & etiam quia sensim consumit & silenter. Greg. lib. 11. cap. 25.

Super illud, Homo natus de muliere &c. Ac si dicat: Quid in se habet fortitudinis, qui natus est de infirmitate. Greg. vbi sup. c. 26.

Super illud, Breui viuens tempore &c. Pœna hominis breuiter exprimitur, nempe quod angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam. Omne enim quod agimus, pœna, miseria est. Greg. vbi sup. vide locum.

Super illud, Fugit velut vmbra. Num & sol ipse non fugit vt vmbra? Vtique: sed vt & nostra frigiditas designetur, vel forte quia apparente Sole subito non comparet. Greg. vbi sup.

Super illud, Nunquam in eodem statu. Nostrum viuere à vita trãfire est. Vita enim nostra ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur: & inde semper deficit, vnde se proficere credit. Sed ante peccatum, tempora homine stante transibant. Greg. vbi sup.

Si ab initio mundi vsque modo mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quam breue fuerit videmus: & si ex tunc viuẽs homo modo moreretur, præterita nulla videretur: quia iam cuncta transierunt. Tempus ergo quod inter finem initiumque consumitur, nullum est: consumitur enim ac si nec breue vnquam fuisset. Greg. lib. 15. c. 1.

Hypocritæ mundanam laudẽ longã esse existimãt, dũ assequuntur, sed breuẽ fuisse intelligunt dũ amittunt: in fine quippe eis ostenditur, quod nihil fuerit quod amauerunt. Transit tamen læticia & pœna permanet: & cũ res amittitur, causa durat. Greg. vbi sup. cap. 2.

Super illud, velut somnum auolans, non inuenietur, transiet vt visio nocturna. Nempe quia phantasma hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate. Similiter est, vt somnium: quia ab eo omnis laus & gloria dũ tenetur, amittitur. Greg. vbi sup. c. 13.

Super

Super illud, Qui sublati sunt ante tempus. Iuxta singulorum merita Deus terminum vitæ dum creauit, præfixit. Ezechiaẽ tempus vitæ creuit, non quo erat moriturus, sed quo mori merebatur. Et infra sup. eod. Sublati sunt ante tẽpus suũ &c. Omnes qui præsentem vitam diligunt, longiora sibi eius vitæ spatia promittunt: sed cum mors adueniẽs eos à vita subtrahit, eorum vitæ spatia quæ cogitauerant, intercidit. Greg. lib. 16. cap. 6.

Culpæ suæ supplicia & tolerabat homo & nesciebat, ita vt exitium patriam crederet, gauderetque sub pondere corruptionis æque ideo factus Deus homo, hominem ad interiora reuocauit, vt iam damna sua videat, & malum quod patitur in redemptoris præsentia agnoscat. Postquã enim vidit quod diligeret, intellexit quid doleret: & graue sensit quod pertulit, quia dulce innotuit quod amisit. Greg. in Mor. lib. 7. cap. 1.

Licet vita semper ex virtute succedat quod ex infirmitate generat, semper tamẽ ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Greg. vbi sup. lib. 8. cap. 3.

Non potest præsentis vitæ mala sicut sunt conspiceret, qui bona cœlestis patriæ contingere nondum valet. Greg. 23. Mor. cap. 21.

Plerumque in id quod ad requiem construitur, maior dolor tẽtationis inuenitur: quod pio Dei consilio agitur: vt huius peregrinationis tempore, electorum vita turbetur, ne via pro patria diligatur. Greg. 23. Mor. cap. 23.

Morituros viuere ad mortem ire est: ipsa quippe augmenta tẽporum, detrimenta sunt: quia vitæ nostræ tempora quanta esse cœperint, tanta non esse incipiunt. Greg. 25. Mor. cap. 1.

Primus homo tanto permanebat robustius, quanto ardentius inhærebat: at offenso creatore, cœpit ire cum tempore, atque transeundo didicit, quid fuit stando: nos ergo amaritudinem radicis, quasi virgulta retinemus. Greg. 25. Mor. cap. 2.

Prospera in aduersis desidero, aduersa in prosperis timeo, Quis inter hæc medius locus, vbi non sit humanæ vitæ tẽtatio? Væ prosperitatibus huius seculi, semel & iterum à timore aduersitatis, & à corruptione lætitiæ, væ aduersitatibus seculi semel & iterum, & tertio à desiderio prosperitatis. Et quia ipsa aduersitas dura est, nũ quid non tẽtatio est vita humana, super terram sine villo interstitio? Aug. confes. lib. 10.

August.

Fff 3

Tædet

Tædet enim me domine valde vitæ huius, & istius ærumnosæ perigrinationis. Vita hæc, vita misera, vita caduca, vita incerta, vitæ laboriosa, vita immunda, vita domina malorū, regina superbiorū, plena miserijs, & erroribus, quæ nõ est vita dicenda, sed mors in qua momētis singulis morimur per varios mutabilitatis defectus diuersis generibus mortium. Nunquid ergo hoc quod viuimus in hoc mundo dicere possumus vitam? Quam humores tumidant, dolores extenuant, & ardores exciccant, aer morbidat, escæ inflant, ieiunia macerant, iocī dissoluunt, tristitiæ consumūt, sollicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ inflāt & iactant, paupertas deijcit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, mæror deprimat. Et his malis omnibus mors furibunda succedit, simulque cunctis gaudijs istius miseræ vitæ ita finem imponit, vt cū esse desiderit nõ fuisse putetur. mors ista vitalis, & vita mortalis, licet his alijsq; sit resperfa amaritudinibus (proh dolor) quā plurimos suis capit illecebris, & quā multos suis falsis promissionibus decipit. Et cū ita per se sit falsa & amata, vt etiā suos cæcos amatores latere nõ valeat, tamē infinitam stultorum multitudinē aureo calice, quē in manu habet, portat & prorsus inebriat: fælices illi, & ipsi rari, qui familiaritatē eius recusant, perfunctoria gaudia spernūt, societate abijciunt, ne cum pereunte deceptrice, & ipsi perire cogantur. August. In Medita.

Infælix ego homo. Homo in quā natus de muliere breui viuēs tēpore repletus multis miserijs: homo in quā vanitati similis factus cōparatus iumētis insipientibus, & iā similis factus illis. Quid iterū ego? Abyssus tenebrosa, terra misera, filius iræ, vas aptū in cōtumulā, genitus per immūditā, viuēs in miseria, moriturus in angustia. Heu miser quid sum? Heu quid futurus sum? Vas sterquilinij, cōcha putredinis, plenus fælore & horrore, cæcus, pauper, nudus, plurimis necessitatibus subditus, & ignorās introitū, & exitū meū miser & mortalis: cuius dies sicut vmbra prætereunt, cuius vita sicut vmbra lunatica euanescit, sicut flos in arbore crescit, & statim marcescit: nūc floret, & statim aret. Vita in quā mea, ita fragilis vita, caduca vita, quæ quāto magis procedit tāto magis ad mortē accedit, vita fallax & vmbatica, plena laqueis mortis. Nūc gaudeo, statim tristor, nūc vigeo, iā infirmor, nunc viuo, statim morior: nūc fælix appareo, semper miser: nūc ideo, iā fleo. Sicq; omnia mutabilitati subiacent,

cēt, vt nihil vna hora in vno statu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc sitis, hinc calor, hinc frigus, hinc lāgor exuberat, subsequitur his importuna mors: quæ mille modis quotidie miseros homines inopinato rapit. Hūc necat febribus, illū opprimit dolorib⁹: hūc cōsumit fames, illū sitis extinguit: hūc suffocat aquis, illū interimit laqueo: Illū perimit flāmis: aliū dentibus bestiarum ferociū vorat. Hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantum repentino terrore miseram vitam finire impellit. Et nunc super hæc omnia, magna miseria: quia cum nihil sit certius morte, ignorat tamē homo finē suum. August. in Medita.

Non sunt mali dies quos agimus in corruptela huius carnis inter tantas difficultates: vbi falsa voluptas, nulla gaudij securitas, timor torquens, cupiditas auida, tristitia arida? Ecce quam malidies, & tamen rogant Deū homines vt diu viuāt. Quid est autem diu viuere, nisi diu torqueri? Idem de verb. Dom.

Quid nobis miserius? qui tāquā spoliati & nudi proijcimus in hanc vitā, corpore fragiles, corde lubrico imbecillo animo, anxij ad solitudines, desidiosij ad labores, proni ad voluptates. Am. de si. resu. Ambr.

Tantis malis hæc vita repleta est, vt cōparatione eius mors remedium putetur esse nõ pœna. Nam ideo breuē illā Deus fecit, vt molestiæ eius quæ prosperitate vinci, vel tolli non poterant, temporis exiguitate finirentur. Idem in serm. 40.

Edamus panem nostrum necesse est cū labore & sudore. Vnquisque cum nascitur, & hospitio huius mundi suscipitur, initium capit à lachrymis, & adhuc omnium nescius & ignarus, flere tamen ac lamentari prouidentia naturali docetur, vt vite mortalis anxietates & labores quos ingreditur, in exordio suo rudis anima testetur. Cyprian.
Cyprian. in serm. de patient.

Nunquam bona malis paria sunt etiam pari numero nec lætitia Plini.
ylla minimo mærore pensanda.

Fugax est ætas, & vitrea res valetudo.

Iucundè viuere, id solum est viuere.

Longior vita, diuturna calamitas.

Maior pars hominum expectando moritur.

Optimum non nasci, aut occisime aboleri.

Non tam cumulus bonorum iucundus esse potest, quam mode Plinius.
stia decessio. Cicero. i. Tuscul. Cicero.

Non est omnino hoc ipsum diu in quo est aliquid extremum, quod cum venerit omnis voluptas, pro nihilo est habenda, qui postea nulla futura est. Idem pro M. Marcel.

Nihil semper floret, ætas succedit ætati. Idem Philip. 11.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpe franguntur & corruunt, & ante in ipso portu obruuntur, quam portum conspiciere potuerint. Idem. 3. de orat.

O volucrem fortunam, quam cito omnia ex lætitiâ & voluptate ad luctum & lacrymas recedunt. Idem pro Sylla.

O misera vitæ ratio quæ tandiu resides in voluptate, quâdiu fortunæ poscit libido. Idem, antequam iret in exilium.

COLLE. ¶ Vita nostra Soli similis est, qui cum velocissime moueatur, immobilis tamen aspicientibus apparet. Sic vita nostra, cum per singula momenta ad mortem tendat, tamen stare diu, & manere videtur. Quo perspicuum est, ipsam non modo breuem, sed etiam fallacem esse, quando longa videtur, cum breuissima sit.

Notissima Ephemeræ historia est, quod animal quaternis pedibus, totidem alis nascitur apud Hippanium Bosphorî fluuium: vitam à mane ad vespèram (vnde illi iaditum nomen est) ducens. Mane puer, meridiè iuuenis, senex vesperi, occidente Sole comoritur: vt multo plus temporis ac laboris ad generationem, quàm ad vitæ usum, natura illi impendisse videatur. Demirari itaque tantam conditoris sollicitudinem licet, & in tam breuis vitæ animali, tot instrumenta, tot facultates: Videt, audit, volat, ambulat. Sed hoc tamen in hoc ipso animalculo mirabile est, quod tam breui spatio victurus, non minori studio momentaneæ vitæ necessaria conquirat, quam si aliorum animalium more diutius victurus esset. Hoc autem studium rideret homo, breuitatem illius vitæ cum diuturnitate humanæ vitæ conferens. At multo breuior hæc ipsa humana vita est, Angelorum vitæ collata. Quare non minus Angeli inane studium nostrum & cæcitatem demirantur, aut misentur, cum videant nos tanta cura & solitudine congerendis opibus, & diuitijs cumulandis inhiare, quæ ad tam breue temporis pun-

ctum

ctum necessaria sunt. Rectius plane Apostolus cum ait, Hoc itaque dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt qui habent uxores, tanquam non habentes sint, &c. Præterit enim figura huius mundi.

Sicut qui serui nati sunt, non ita seruitutis malum sentiunt, vt qui ex liberis serui facti sunt: ita qui in miserijs huius vitæ nati sumus (nec illâ fælicitatem experti, in qua generis nostri principes conditi fuere) ignoramus quid sit miseria, quoniam quid sit fælicitas non agnouimus. Quinimo vt Sap. 14. dicitur, in magno viuentes inscitæ bello, vt & tanta mala pacem appellamus.

Numerus dierum hominum, vt multum centum anni, quasi guttæ aquæ maris deputati sunt, & quasi calculus arenæ: sic exigui anni in die qui. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

Humanæ vitæ miseria, vanitas, & breuitas explicatur Psal. 38. vnde pro eo q. nos legimus. Ecce mēsurabiles posuisti dies meos, alius vertit: Ecce mensura pugillorum terminasti dies meos, & æuum meum tanquam nihilum corâ te. Veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens. Alibi dixerat homo vanitatis similis factus est: nunc autem quasi parum id esset, ait, illum esse vniuersam vanitatem. Seclusa enim Dei gratia, quid in homine non breuissimū, miserrimū, & vanissimum est? quod extra quidē fælicitatis speciē præferat, intus autē non modo vacuū, sed etiā miseriarum & ærumnarū omniū refertissimū sit? Quod plane indicat, cū subdit. Verūtamen in imagine pertrāsit homo. Cui simile est illud Apost. Præterit enim figura huius mundi. Quo verbo indicauit nullum solidum & expressum bonū in hoc mūdo reperiri: sed omnia tenues quasdam vmbas, & imagines rerū, nō res veras esse. Pro huiusmodi tamē vmbis, miserrime inter se homines digladiantur. Quam insaniam subindicat statim Propheta cum ait: sed & frustra conturbatur: quia videlicet pro rebus nihili homo dies noctesque angitur, & cælum terramque miscet. Hoc autē spiritali viro ac sapienti nō minus ridiculum est, quâ cū pueros videt pro rebus ludicris contendere, angere, & discrucari. Atque hoc affectu profert illa Salomonis verba. Vsq. quo paruuli diligitis infantiam? &c. Quod vero supra dixit. Mensura pugillorū terminari dies hominis, summâ vitæ breuitatem, hoc verbo indicare voluit. Breuissimū

Fff 5

enim!

enim esse necesse est, quod pugillo contineri & mensurari potest.

Sæpe Dominus misericorditer & iuste vitam breuiat impiorum, partim vt spacia illis peccandi subtrahat, partim vt eos capitali sententia, pro eo ac eorum impietas meretur, feriat. Hac autem pœna in duos Iudæ pessimos filios Her, & Onam vindicauit. Vnde est illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Et de improbis hominibus dicitur, Fiant sicut scœnum tectorum: quod priusquam euellatur, exaruit. Huiusmodi nanque herbæ propter sterilitatem soli, priusquam ad iustam magnitudinem perueniant, ardore Solis exarescunt. Ad hunc ergo modum immatura morte impij de medio tolluntur. Cæterum Salomoni Dominus cum multa dona contulerit, longos tamen dies ea lege promisit, si ab officio non recederet, tunc enim diuturna vita Dei donum est: aliter verò supplicium.

Memor esto (ait Sanctus Tobias) fili quod pauperem vitam gerimus: sed multa habebimus bona, si timuerimus Dominum. Remedium ergo pauperis vitæ, & mille necessitatibus obnoxia, timor Domini est: à quo bona cuncta procedunt. Quis autem vitæ paupertatem verbis consequi valeat? Primum enim magna est paupertas scientiæ. Pauca siquidem de præteritis, de præsentibus pauciora, paucissima de futuris nouimus. Vnde cogitationes mortalium timida, & incertæ omnes prouidentia nostræ. Et quæ sola omnium miserabilior est ignorantia, nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Consideranda quoque nobis est in hac paupere vita quam ducimus, nostrorum pauperies corporum, pauperies facultatum, egestas virtutum. Egena prorsus humana corpora, & præ cunctis penè animantibus insufficientia sibi, & pluribus egentia adminiculis. Nam & quadrupedia, & volatilia neque tot morbis obnoxia, neque de futuris anxia sunt: nec in dolore pariunt filios, neque in sudore vultus sui vescuntur pane suo. ¶ Pauperies verò facultatum summa est: quippe quæ ipsis quas appetit opibus adhuc remediū non habet, sicut fitis febricitantiū. Crescit enim cum terrena facultate cupiditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate virtutū? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterū in hac tam paupere

- I. tæ paupertatem verbis consequi valeat? Primum enim magna est paupertas scientiæ. Pauca siquidem de præteritis, de præsentibus pauciora, paucissima de futuris nouimus. Vnde cogitationes mortalium timida, & incertæ omnes prouidentia nostræ. Et quæ sola omnium miserabilior est ignorantia, nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Consideranda quoque nobis est in hac paupere vita quam ducimus, nostrorum pauperies corporum, pauperies facultatum, egestas virtutum. Egena prorsus humana corpora, & præ cunctis penè animantibus insufficientia sibi, & pluribus egentia adminiculis. Nam & quadrupedia, & volatilia neque tot morbis obnoxia, neque de futuris anxia sunt: nec in dolore pariunt filios, neque in sudore vultus sui vescuntur pane suo. ¶ Pauperies verò facultatum summa est: quippe quæ ipsis quas appetit opibus adhuc remediū non habet, sicut fitis febricitantiū. Crescit enim cum terrena facultate cupiditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate virtutū? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterū in hac tam paupere
- II. vel odio dignus sit. Consideranda quoque nobis est in hac paupere vita quam ducimus, nostrorum pauperies corporum, pauperies facultatum, egestas virtutum. Egena prorsus humana corpora, & præ cunctis penè animantibus insufficientia sibi, & pluribus egentia adminiculis. Nam & quadrupedia, & volatilia neque tot morbis obnoxia, neque de futuris anxia sunt: nec in dolore pariunt filios, neque in sudore vultus sui vescuntur pane suo. ¶ Pauperies verò facultatum summa est: quippe quæ ipsis quas appetit opibus adhuc remediū non habet, sicut fitis febricitantiū. Crescit enim cum terrena facultate cupiditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate virtutū? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterū in hac tam paupere
- III. enim cum terrena facultate cupiditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate virtutū? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterū in hac tam paupere
- IIII. enim cum terrena facultate cupiditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate virtutū? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterū in hac tam paupere

pere vita, multa, inquit sanctus vir, habebimus bona, si timuerimus Deum. Nō enim frustra regius Propheta dicit, Timete Dñm omnes sancti eius: quoniā nihil deest timētibus eum: inquirentes autē Dñm. n. d. o. b. Et, Oculi Dñi super timētes eum, protector potentia, &c. Eccli. 34. Porro quale remedium pauperis huius vitæ timor Dei sit, solus allequi expertus potest: præterea nemo.

Mors.

Quoniam multa sunt quæ impediunt languentem & retrahunt, periculosum est, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Greg. de Pœnit.

¶ Sancti viri qui breuitatē vitæ indefinēter aspiciūt, quasi quotidie morientes, viuūt: & tātō se sollicitius mansuris præparant, quanto nulla esse transitoria ex sine semper pensant. Greg. in Mor.

¶ Omnipotens Deus sæpe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Greg. in Mor.

¶ Dum rerum finis attenditur, omne quod præterit, quasi iā fuisse pensatur. Greg. lib. 4. c. 41.

¶ Ad vesperū oritur fulgor iusto, quia in occasu suā cognoscit claritatem. Ideo dicitur, Timenti Dominum bene erit in extremis. Greg. vbi supra, lib. 10. c. 21. *Eccli. 1.*

¶ Mali nesciūt mortalia mortakiter cogitare. Vita deficit, & desiderium crescit: res habita corrumpitur, & habēdi anxietas nō finitur. Tūc tamē effugium peribit ab eis, quia se solos & iudicē conspiciēt: & periendo discent quōd peritura tenuerūt. Greg. vbi supra. c. 23.

¶ Tanto amplius mors timeri debet, quanto nunquam prouideri valet. Cur ergo quasi de certo extollitur, cuius vita sub pœna incertitudinis tenetur? Greg. lib. 12. c. 19.

¶ Super illud, Solū mihi superest sepulchrū. Qui cōsiderat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione: atque vnde in oculis suis iā non viuūt, inde veraciter viuūt in oculis cōditoris. Penè se mortuum considerat, qui non ignorat moriturū. Greg. lib. 13. c. 15. *Iob. 17.*

¶ Nihil sic valet ad edomādum appetitum carnalium desideriorum, quā vt vnusquisque hoc quod viuūt diligat, quāle sit mortuum penset. Offenditur nanque: quia cum caro concupiscitur, tabes desideratur. Greg. in Mor. lib. 16. c. 31.

¶ In morte tātō timor fit acrior, quāto retributio vicinior: & quāto

to vicinius iudicium tangitur, tanto vehementius formidatur. Inueniet enim homo post pusillum, quod in æternū non poterit vitare Greg. 24. Mor. cap. 17. vide locum.

Psal. 102. Recordatus est, quia puluis sumus, ait Dauid. Et Abraham, *Gen. 18.* sim, ait, puluis & cinis, non adhuc ista erant, sed apud se hoc erat quod futuros præuidebant. Greg. 24. Mor. cap. 27.

August. Sine dolore non pereunt, quæ cum amore possessa sunt. August. in Enchirid.

Nonne casus nostros nobiscum in hac carne portamus? Nonne fragiliores sumus, quam si vitrei essemus? Vitrum enim et si fragile est, tamen seruatum diu durat. Idem in serm.

Qui desiderat dissolui & esse cum Christo, non patienter moritur: sed patienter viuunt, & delectabiliter moritur. Idem sup. Epistol. Ioan.

Rogare morientes non delicti poenitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatia, qui se non cogitauit moriturum. Idem ser. 36.

Cum vult improbus homo non potest, quia quando potuit noluit: ideo per malum velle, perdidit bonum posse. Idem.

Non facile inueniuntur in aduersitate præsidia, quæ nõ fuerunt in pace quæsitæ. Idem in serm.

Hieron. Hierony. super Ieremi. lib. 1. super illud, In tempore afflictionis dicet, surge &c. Impudens postulatio, tempore necessitatis & angustie ab eo querere auxilium, quem in prosperitate contempseris. Hiero.

Idem in vita Hilarionis, sic illum morti iam proximum dixisse memorat. O anima mea egredere, quid dubitas? egredere, quid times? Septuaginta quinque annis Christo seruisti, & adhuc mortem times? Idem.

Inter eum qui decem vixit annis, & illum qui mille, postquam idem finis vite aduenerit, & irrefragabilis mortis necessitas, transitum omne tantumdem est, nisi quod magis senex onustus peccatorum fasce proficiscitur. Idem ad Heliod.

Gloss. *Gen. 3.* Gloss. quædam super illud, Infidiaberis calcaneo &c. Calcaneus finem corporis notat: ad ipsum serpens attendit, ibi insidiatur. Hoc solum timendum est omnibus, ne in fine suo iniquitate sua capiantur. In quo enim opere quis inuentus fuerit,

fuerit, in eo erit vsque in sempiternum. Glossa.

Qualem te inuenit Deus cum vocat, talem pariter & iudicat. *Cypria.* Cypria.

Quid stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendat? quando totius corporis habitu senectute confectus homo, ad interitum properat, dum oculi calligant, aures grauius audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis crescit, flatu nõ suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat? Homo interior qui senescit, his omnibus aggrauatur: & hæc omnia ruituram iam domum nostri corporis cito prænuntiant. Idem.

Nouissima sunt quatuor. Mors, iudiciū, gehenna, gloria. Quid horribilius morte? quid terribilius iudicio? quid intolerabilius gehenna? & quid iucundius gloria? Bern. in serm.

Miser homo, quare omni hora te non disponis? cogita te iam mortuum, quem scis necessitate moriturum esse. Idem.

Mors peccatorum pessima. Mala siquidem in mundi amissione peior in carnis separatione, pessima in vermibus ignisque duplici contritione. Idem in epist.

Non nocet bonis si occidantur, vel subita morte rapiantur: nõ enim subito moriuntur, qui semper se cogitauerunt morituros. Anselmus.

Inter abusiones huius seculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostiū huius mundi positus, foris spectat, nec tamen vite presentis attendit egressum, nec futurae considerat. Audit nuntios mortis, & credere non vult eis. Tres sunt enim nuntij mortis, casus, infirmitas, senectus. casus dubia, infirmitas graua, senectus certa nuntiat: Hugo de claustr. ani. lib. 2.

Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sæpe præuenit imparatos. Certam nobis imponat sollicitudinem incerta conditio. *Euseb.* *Emiff.* Euseb. Emiff. hom. 1. ad mona.

Ecce inquiet transferunt illa omnia tanquam umbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserunt. Ibidem.

Quid erit cum homo rebus humanis vale vltimum dicēs, mortem.

tem ante se habens, & vitam post se relinquens, in illud horrendū pertrahetur profundum? Et mox, Quia enim ibi nulla erit iam parandi victus, aut vestitus sollicitudo, nulla laborandi, militandi, agendive occupatio, nulla facultatis aut honoris ambitio, solus mētem omnibus alijs curis vacuam, intolerandus reddendæ rationis terror implebit, solum atque totum iudicij podus captiuis sensibus imminebit. Ibidem.

Cogitemus qui luctus erit negligentī animæ ex hoc corpore decedenti, quæ angustia, quæ caligo, quæ tenebræ, cum ex illo aduerfiorum numero, prima occurrere cœperit conscientia, diuersis circumiecta criminibus. Ipsa enim remotis omnibus probationibus, ipsa ingerenda est oculis nostris, vt nos & conuincat probatio, & confundat agnitio. Non vlli licebit, vel celare aliquid, vel negare: vbi nō de longè, aut alicunde, sed de intus processurus est accusator & testis. Idem ibidem.

Saluia.

Tūc de iniquitate homines, quādo de vita cupiūt discedere, vt prius quodāmodo viuendi sit, quā peccādi finis. Cū iniquitatibus suis sepeliri volunt: vt de illis Propheticū illud merito dicatur, Sepulchra eorum, domus eorum in æternum. Saluia. contra gentes.

Ioan. Clima.

Probatuſ quidem ille est, qui mortem diebus singulis expectat: sed ille sanè sanctus, qui hanc horis singulis desiderat. Clim. de Memo. mor. Grad. 6.

Monachus quidam Ægyptius mihi aliquādo narrauit: quod cū in intimo cordis mortis memoriā penitus fixisset, velletq; aliquādo necessitate vr gente carnis huius luto solatij aliquid indulgere, ab huiusmodi memoria veluti à quodā iudice prohibito fit: quodque mirabilius est: cum vehementer vellet hanc memoriā repellere à se non potuerit. ¶ Alius quidam huic iuxta cōmanens loco qui Tholas dicitur, ex huiusmodi sæpe cogitatione repente obstupescibat, & animo deficiens, veluti insensibilis fiebat: repertusque à fratribus nonnunquā vt qui ferè efflasset animā, baiulabatur ab eis. ¶ Nō omittā etiā solitarij illius qui in Choreb habitabat, referre historiā. Hic cum diutius negligentissimè vixisset, nullāque animæ suæ curā penitus haberet, mox po tandē comprehēsus, ad extrema deductus est. Cūq; iā perfecte corpore magistraſset, post vnā horā in seipsum redijt, orauitque nos omnes vt inde protinus abscederemus: & cellulae aditu lapidibus obstructo permanſit intus annis

annis. 12. nulli omnino cuiquā loquens, nec al iud quicquā præter panē & aquā degustans. Sedens autē, ea tantū quæ in excessu videbat, attonitus voluebat: atque adeo fixo in ijs semper erat cogitatu, vt nunquā iā vultū immutaret: sed semper sic attonitus perdurans, vim lachrymarū feruentiū tacitus profunderet. Cum vero iā mortī esset proximus, rupto atque patefacto aditu, ingressi sumus. Cūque ab illo doſtrinq; verbū supplices inquireremus, hoc ab illo tantū modo audiuiſmus. Ignoscite mihi. Nemo qui re vera mortis memoriā agnouerit, peccare vnquā poterit. Illo igitur in proximo cimiterio sepulto, cū post dies aliquot sacras illius reliquias requireremus, non inuenimus: Dño in hoc quoque nos certiores faciente, sollicitæ illius & accuratæ, laudabilisque pœnitentiæ: atque omnibus fiduciam præstante, qui etiam post summam vitæ negligentiam se ipsos emendare volunt. Idem ibidem.

Noli falli stulte operarie, vt tēpore tēpus reparari putes. Neque enim sufficit dies quæque, vel suū ipsius debitū Dño integre soluere. Nō est (ait quidā) non est præsentē diem pie pertransire, nisi hanc esse vltimam totius vitæ nostræ existimemus. Ibidem.

Sicut is qui sententia cōtra se lata ad damnationē proficiscitur, nihil de spectaculis curat, aut loquitur: ita ne ille quidem qui veraciter luget, ventrem fouet aliquando. Idem de comp. sup. dict. om. recap.

Bene tibi futura euenient, si præsentia bene disposueris.

Isocrat.

Optimum est è vita tanquam è conuiuio discedere: neque si-tientem, nec inebriatum.

Aristo.

Qui ægrotans testamentum scribit, similiter facit, vt qui in tē-pestate maris, nautica instrumenta parare incipiunt.

Idem.

Qui minus deliciarum nouit in vita, minus timet mortem.

Adilon.

Commorandi nobis natura diuerforium, non habitandi dedit.

Cicero.

Cicero in Cato. Maio.

Ex ipsa vita discedendum est, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Ibidem.

Non deterret sapiētē mors, quæ propter incertos casus quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ, nunquam longe potest abesse. Cicero. i. Tus.

Pellantur istæ ineptiæ penè anniles, ante tempus mori miserum esse. Quod tandem tempus? Naturænc? At ea quidem dedit vsurā vitæ

vita tanquam pecuniæ, nulla præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit cum vult: ea enim conditione acceperas. Quæ vero ætas longa est? aut quid omnino homini lógum? Nonne modo pueros, modo adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinantes assequuta est senectus. Idem ibidem.

Mors terribilis est ijs quorum cum vita omnia extinguitur, nõ quorum laus emori non potest. Idem in Parad.

Abeunt omnia vnde orta sunt. Idem in Cat. Maio.

Intra lunam nihil est non mortale & caducum præter animos hominum Deorum munere datos. Idem de somn. Scip.

Vt cygni prævidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum. Idem. i. Tuscul.

COLLE.

¶ Siquis duos haberet amicos, alterum charissimum, cuius se obsequio totum tradidisset: alterum vero longe minus charum, & vterque in magno salutis discrimine versaretur, vtri quæso illorũ amicus iste studiosius subueniret? Res diuinatione non eget. At in periculosissimo morbo vita corporis dilectissimi, & animæ longè minus dilectæ (cuius nullam pene improbi curam habuerunt) periclitatur. Vtri ergo istorum amicorum carnalis homo diligentius consulat, an non amico magis dilecto? Hinc videmus tanta cura hoc tempore medicos accersiri, varia excogitare remedia, famulos huc ac illuc circumcurfare: & sursum atque deorsum miscere omnia, cum interim vix quisquam sit, qui morientem de salute periclitantis animæ monere velit. Qua ex re facile colligitur, qualis sit eorum in fine vitæ pœnitentia, qui animæ suæ cura neglecta, se totos corporis obsequio addixerunt. Id enim solum tunc curant, quod maxime diligunt.

Inuersus est ordo vitæ nostræ, in vita enim semper de diuina misericordia præsumimus, vt licentiùs peccemus, in morte vero diuinam iustitiam merito timere incipimus, ne per eam damnemur. Rectus autem ordo erat, in vita quidã Deum timere, in morte vero misericordiam eius pro vita bene acta prætolari.

Qui anguriæ morbo moriuntur, qui videlicet vrinam reddere nequeunt, cum iam morti proximi atque desperati sunt, illã copiose reddunt, quod illos tamen eo tempore nihil iuuat. Periculum

lum autem est, ne talis eorum pœnitentia, sit, qui eam ad finem vitæ referuant.

Mors vltima linea rerum est. Mors est vniuersalis bonorum omnium corporalium priuatio. Cætera corporis mala particularia sunt, & vno aliquo bono aut sensu fere priuant, mors vero omnibus. Vnde mors ipsa apud Poetam his omnibus reges se spoliasse gloriatur dicens, Priuanique manus sceptris, diademate crineis, os verbis, & luce oculos, membra omnia motu. Quo magis mirũ est, non angri frequenter homines tanti mali vnicuique nostrum impendentis metu. Si Propheta aliquis iussu Dei alicui Principi significaret, fore, vt aliquando, ad vlcerosi mendici ostiatim petentis fortuna peruenturus esset: qua quæso trepidatione, qua cura & sollicitudine eius animus distringeretur? Quoties secum ipse diceret? Ergo ne eò miseriarum mihi deueniendum est, &c. At quanto grauius est mori, quam mendicum esse? Pelle enim pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Quomodo ergo nunquam nos hæc longe maior cura sollicitat? Sed illud tamè magis verendum est, quod à morte sequitur, morientemque magis vrget. Vidit enim se, cum notis & amicis adhuc in seculo positũ agere: cum tamè intelligat, post modicum tempus irreuocabilem æternæ mortis aut vitæ sententiam esse subiturum. Quo quid esse formidabilius potest?

Qualis sit piorum mors declarant illa Eccli. verba, Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedictur. Item Prouer. 14. In malitia sua, repelletur impius, sperat autem iustus in morte sua. De impijs contra dicitur: Cor durum male habebit in nouissimo. Et mors peccatorum pessima. Quid igitur faciam? Audi, Ante mortem benefac amico tuo, & secundũ vires tuas exporrigens, da pauperi. Hoc in eos quadrat, qui omne benefaciendi studium, ad sola testamenta relinquunt. Paulo vero inferius subdit: Ante obitum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum.

O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis, viro quieto, & cuius vitæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. O mors bonum est iudiciũ tuum, homini indigenti, & qui minoratur viribus, & defecto ætate, & cui de omnibus cura est.

Ggg

Qui

Prov. 20. Qui opportuno tempore dum licebat ad mortem parari noluerunt, illud vereantur quod Salomon ait: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo ætate, & non dabitur ei. Hac fere concordia pereunt, quicunque pereunt. Sic fatuæ illæ virgines mendicauerunt dicentes. Domine Domine aperi nobis. Quibus tamen responsum est, Amen dico vobis, nescio vos. &c.

Matt. 25. Contra eos qui Dei præcepta negligunt (qui solus beare, solus in periculis opem ferre potest) hac similitudine vti licebit. Si tibi Deus certissima relatione denuntiaret ingens aliquod & insolitum periculum priusquam ex hac vita discedas te manere, in quo vnus tantum in mundo homo sit, qui solus tibi auxiliũ præbere possit dic mihi, vbi hæc certo scires, quid quæso faceres? An non hominẽ illũ omni ratione demereri studeret, quo tibi in tanto periculo adesse vellet? At certo certius est te quidẽ moriturũ: ante mortem vero in eo statu futurũ, in quo tibi nec medici, nec filij, nec amici, nec opes (ad quas in periculis cõfugere solitus eras) nec ipsi etiam quibus omnia subsunt principes terræ, quicquã opulari poterũt, sed ab omnibus destitutus, sola Dñi misericordia tibi assilire, te cõsolari, tibi facilem exitũ, & post exitũ eternã fœlicitatẽ præbere poterit. An nõ ergo dignũ erit, vt hũc Dñm placare, demereri, & colere, tota animi contẽtione debeas, vt illũ in hoc tãto discrimine, ppitiũ & fœuetẽ habeas? Hęc cõsideratio latissime fundi potest.

Eccli. 41. O mors quã amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis, viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibũ. O mors bonũ est iudiciũ tuum, homini indigenti & qui minoratur viribus, & defecto ætate, & cui de omnibus cura est.

Ibidem.

Communem mortalitatis nostræ legem in consolationem eorum qui mortem formidant, affert Seneca his verbis. Eo ibis quo omnia eunt. Quid tibi nouum est? ad hanc legem natus es: hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc minoribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus post te. ¶ Hac eadẽ cõsideratione *Eccli. 41.* vtitur his verbis. Noli metuere iudiciũ mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ super ventura sunt tibi, hoc iudiciũ a Domino omni carni.

Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius: contra vero mors peccatorũ pessima. Itaq; merito impius hoc tẽpore formidat,

midat, sperat autẽ iustus in morte sua. Quã sententiã regiũ vates amplissima oratione persequitur in eo *Psal.* cuius initium est: Audite hæc omnes gẽtes &c. Subdit enim post hoc exordium. Cur timebo in die mala? Iniquitas calcanei mei circũdabit me. Quo in loco calcanei nomine terminum vitæ significat, iniquitatis vero, eius diei afflictionẽ & mœrorẽ. Ponitur enim causa pro effectu sæpe. Sensus ergo est. Cur ego qui innocẽter vixi, in hac extrema hora timere debeã? Timeãt illi, qui diuitijs suis abutẽtes, proximorũ suorũ ætinas subleuare nesciũt, nec eos de angustijs & laboribus redẽmere: vt pararẽt sibi thesaurũ nõ deficientẽ in cœlis, & facerẽt sibi amicos de mãmona iniquitatis: presertim cũ ij pecunijs suis nõ possint reddere Deo placationẽ suã, & pretiũ redẽptionis animæ suæ. Ego autẽ qui lõge alia via ingressus sum, nõ habeo cur hoc modo trepidare debeã, sed cur magis cõfidẽter dicere, verũtamẽ Deus redimet animã meã de manu inferi, cũ acceperit me. Quare ne timearis cũ diues factus fuerit homo, & cætera quæ sequũtur. Significat autem his verbis fiduciam sanctorũ: contraque angustias metusq; improborum cum in stat hora mortis.

Moriatur, ait *Bala*, anima mea morte iustorũ, & fiãt nouissima mea horũ similia. Sceleratus & impius homo peruerse viuere volẽs, mori tamẽ vult morte iustorũ. Sic fere mūdani homines: peruerse quidẽ viuere, sed sanctẽ mori volũt. At finis hominũ (vt *A post.* ait) erit secundũ opera ipsorũ. Nolite (ait idẽ) errare. Deus nõ irridetur. Quæ enim siminauerit homo, hæc & metet. *Gala. 6.* Nam qui se minat in carne, de carne metet corruptionẽ. Audiant hoc carnales homines. Audiãt & cõtremiscant. Quidã interrogatus vter mallet esse Socrates, an Cræsus, In vita inquit Cræsus, sed in morte Socrates. Simili penẽ ratione improbi homines, non quidem verbis, sed moribus & vita respondent.

Omne animal, ait Dominus. *Leuit. 11.* quod habet vngulam diuisam, & ruminat in pecoribus, comedetis. Vngula nostra, finis noster est, quam non findimus, cum nouissima nostra, hoc est, mortem, & quæ eam consequuntur, iudicium videlicet, gehennã, & gloriam non consideramus. Hęc vero prouidet, qui circa eadẽ sedula meditatione versatur, futuramque corporis & animæ suæ diuisionem ante oculos gestat.

Hęc igitur assidue ruminare debem⁹, vt in virtutis agone durare possi-

possimus. Cito enim mens pondere laboris frangitur, cito ad male dulces, quas reliquerat, reuertitur voluptates, quando quæ præmia bonis, quæ malis supplicia propolita sint non recordatur.

Gene. 3.

Pelliceis tunicis Dominus primos parentes induit quæ ex mortuis animalibus auferuntur, vt hoc habitu intelligerent, se mortalitatem suam quam peccando meruerunt, & fragilitatem quæ ex carnis corruptione veniebat, quocumque pergerent, circumferre. Quod plane ita esse intelliget qui partim videat nos quotidie, dū viuimus morti fieri propiores, partim alsiduas humana vitæ calamitates, & luctus, & morbos mortis nuntios contempsetur.

Purgatorium.

August.

Tempus quod inter hominis mortem & vltimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut vnaquæq; digna est vel requie, vel ærumna, pro eo quod sortita est in carne dum viueret. Neq; negandum est defunctorum anima pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificiū mediatori offertur: vel eleemosynæ in Ecclesia hūnt. Sed eis hæc profunt, qui cum viuerent, hæc sibi vt postea possent prodesse meruerunt. Est enim quidam viuendi modus nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non profint ista post mortem. August. in Enchirid. cap. 1.

Purgandus est igne purgationis qui in aliud sæculum distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis etsi æternus non sit, miro modo est grauis: excellit enim omnem pœnam, quam vnquam quis passus est in hac vita vel pati potest. August. in serm. de igne purgat.

COLLE.

Hoc vel maximum inter sacramentum baptismi & pœnitentiæ discrimen est, quod cum baptismus regeneratio quædam & natiuitas interni hominis sit, nihil in regenerato pristina vetustatis relinquit: quemadmodum in ijs rebus quæ generantur, nihil ex materia illa vnde generata sunt, manet, vt in pullo, qui ex ouo generatus est, nihil ex ouo remanet. At cum sacramentalis confessio non quidem regeneratio, sed veluti languentis animæ medicina sit, iuxta

iuxta dispositionem quam in ea inuenit, remedium præstat. Sunt enim (vt philosophi docent) actus actiuorum in patiente disposito. Cū autē dispositio quæ ad hoc sacramentum requiritur, cōtritio sit, pro ratione contritionis præstat beneficiū salutis. Si enim ea perfecta sit (qualis B. Magdalenæ fuit) totam simul cū culpa pœnā relaxat. Si vero minor sit sublata culpa, quædam pœnæ portio remanet, vel pijs operibus in hac vita luenda, vel igne purgatorio in altera expianda. Cuius rei exemplum in Absalone Davidis filio habemus: qui cum fraternæ cedis reus esset, & post longum tempus ab exilio reuocatus, in gratiam cum patre rediisset, ante patris tamen conspectum apparere prohibitus est. Maneat (inquit ille) in Hierusalem, & faciem meam non videat. Ad hunc modum se cœlestis ille pater cum ijs animabus gerit, quæ purgationis igne luunt, quæ in hac vita cōmiserunt. Non enim diuinæ amicitia & gratia exortes sunt, sed ad conspectum tamen eius, donec perfecte purgatæ fuerint, non admittuntur.

2. Reg. 14.

Magna Dei misericordia & prouidentia factum est, vt post hanc etiam vitam, satisfactioni locus esset. Is enim qui vult omnes homines saluos fieri, quique non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, animaduertens multos ex hac vita decedere, nec adeo puros, vt digni fiât qui statim ad diuinæ visionis gloriam sublimentur, nec tamen adeo impuros, vt extrema inferorum supplicia patiantur, medium quendam eius misericordia locum destinavit, vt hac pia prouidentia & misericordiæ locus esset, & diuinæ iustitiæ debito satisfieret. In quo etiam diuinæ benignitatis splendor elucet, quod eiusmodi animas nō modo pœnis suis purgari, sed piorum etiam & consanguineorum eleemosynis, precibus, & sacrificijs iuuari posse, constituit. Cuius rei insigne extat exemplum, quod Diuus Bernardus in vita S. Malachia memorat his verbis. Mortua est Malachia foror. Nec prætereundæ visiones quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt se deuouerit, non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum, & cepit videre in spiritu quam in carne noluit. Quadam nocte audiuit per somnum vocem sibi dicentis, sororem eius stare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil gustasse. Qui euigilans cito, intellexit cuius

Bern.

escæ inedia marceret : & diligenter discusso numero dierum quæ audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de cælo viuum non obtulisset. Tunc illè qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficentiã quam inter miserat, rursus adoritur. Neque id frustra. Non multo post visa est illi peruenisse ad limen Ecclesiæ, necdum tamen posse intrare: apparere etiam in veste pulla. Cumque ille perseveraret, curans ne quo die solita stipe frustraretur, secundo vidit eam in veste subcandida admissam quidem intra Ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides Lector, quantum valeat deprecatio iusti assidua? verè regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nonne tibi videtur Malachiz oratio vicem quodammodo effractoris exhibuisse cœlestibus portis, quando peccatrix mulier fratris obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim Iesu bone, tu qui pateris, facis, validus, & pius ad saluandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo, & in sacramento tuo: seruans sanctis qui in terra sunt usque in consummationem sæculi. Hoc planè sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis reuertentes de terra.

Indicium extremum.

Grego. PRæsentis temporis ita agenda est letitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Gregorius homilia. 22.

Diabolus cum quæ accuset mala non inuenit, ipsa bona ad mala inflectere quærit. Si opera non inuenit, quærit verba, si nec verba, quærit intentionem. Greg. in Mor. lib. 2. c. 8.

Psal. 51. Super illud: Super eum ridebunt, &c. Nunc iusti iniustos metuunt, tunc ridebunt: ijdem tunc timent iudicem, ne postea metuant accusatorem. Ille enim tunc sæuiens rapit, quos nunc blandiens decipit. Greg. lib. 6. c. 20.

Iob. 7. Super illud: Oculi tui in me, & non subsistam, &c. Considerat iustus quam strictè Deus iudicet, & periturum se ex se videt quia

cupa

cum districtus iudex, merita subtiliter inquirat, reus ad tormenta non sufficit. Greg. lib. 8. c. 13.

Super illud: Sapiens corde est, & fortis robore, &c. Non ergo falli quia sapiens, nec vitari poterit quia fortis. Nunc vt sapiens omnia prospicit, tunc vt fortis omnia punit. Greg. lib. 9. c. 2.

Super illud: Si repente interroget, quis respondebit ei? Repente Deus interrogat, cum nos ad distractionem sui examinis inopinatos vocat. Interrogationi Dei homo respondere non sufficit: quia si remota pietate discutitur, etiam iustorum vita succumbit. Item repente interroget, cum mens nostra quæ de se in tranquillitate æstimat, semetipsam veraciter qualis sit in perturbatione deprehendit. Greg. vbi supra. c. 11.

Super illud: Si habuero quidpiam iustum. Prece post iustitiam indiget, vt quæ succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Dicit autem quidpiam etiam perfectus: quia vix peragit iste quæ debet. Greg. vbi supra. c. 14.

Quomodo peccantes percutit, qui in æternum punit vsu voluntatis carentes. Sed & illos iuste, vt infructuosa arbor in ramis seruet amaritudinem quam ex radice contraxit. Vbi supra Greg.

Cum Deo iudices venient, qui pro Deo indigne iudicantur: iudex veniet, qui nunc consideratione iudicij se se castigat. Grego. lib. 10. c. 30.

Electi culpis suis nõ parcunt, vt possint Deum placatũ inuenire: nõ qui sibi nunc in culpa parcat, ei postmodũ in culpa nõ parcat: ideo iusti districtè se iudicant, ne iudicentur. Greg. lib. 11. c. 19.

Super illud: Posuisti in seruo. &c. Quia prauitatẽ nostrã forti districtiõis suæ sententiã ligauit. Obseruasti semitas quia in omnibus actionibus, etiã cogitationes pensat. Vestigia cõsiderasti, quia intentiones nostras quæ recte ponantur, examinat. Greg. vbi supra. c. 25.

Supernæ æquitati conuenit iniuste acta, iuste iudicare: vt diuina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata actio traxit ad culpam. Greg. Mor. 18. c. 6.

Per flagella huius vitæ iudicij nobis districtiõ cõmendatur: si enim ita districtè modo percutit, quãdo parcat, quomodo percussurus est, quando non parcens iudicabit. Greg. 19. Mor. c. 28.

Sancti ex tribulationibus quæ mundum feriunt, prauidēt quæ sequantur. Greg. 21. Mor. c. 16.

Si taliter flagellatur Iob, qui sic timuit, qualiter feriendus est; qui contemnit? Ex verbere presentia iudicia æterna pensanda sunt: quomodo enim toleranda est pœna quæ reprobatur, si ferri non potest ira eius quæ purgat. Greg. vbi sup.

Sic potenter destruit, sicut potenter creauit.

I. Thes. 5. Subito tolluntur impij quia impremeditate. Vide hoc in loco de eo qui ampliabat horrea. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa ut fur comprehendat. Greg. 25. Mor. cap. 1.

Nihil sibi nostra blandiatur infirmitas: sed quanto sibi mali est conscia, tanto in se benignius sit seuera.

Deum tanto securius quis expectat, quanto quotidie suam vitã suspectus examinat. Greg. vbi sup.

De iudicandis & iudicaturis, vide Greg. lib. 26. Mor. cap. 24. & 25. ¶ Item vide eundem de extremo iudicio. lib. 13. Mor. cap. 15.

August. Augustinus super illud Ioan. 8. Ego sum lux mundi, faciamus, inquit, quod iustum sit, ne impudenti fronte postulemus quod promissum: ne dicat nobis in iudicio suo, fecisti quod iussi, ut petas quod promissi extract. 34. super Euang. Ioã.

Ille iudex nec gratia prœuenitur, nec misericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec pœnitentia vel satisfactione mitigabitur. Hic dum tempus habet, agat anima pro se, quandiu locus est misericordiæ, quia ibi erit locus iustitiæ. Idem. lib. 3. de Symb.

In quo quemque inuenit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, quoniam qualis in die isto moritur, talis in die isto iudicabitur. Idem ad Diascor.

Hieron. Etiam qui sancti sunt, presentiam Dei absque formidine non videbunt. Hiero. in Orig.

Ætatum diuersitas non mutat corporum veritatem. Cum enim corpora nostra quotidie fluant, & aut crescant, aut decrescant; ergo tot erimus homines, quot quotidie commutamur: aut alius fui cum 10. annorum essem, alius cum 30. alius cum iam cano toto corpore sum? Igitur iuxta Ecclesiarum traditiones, & iuxta Apostolum Paulum illud est respondendum quod in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi, omnes resurgemus, siue paruuli siue magni, iidem omnino manentes qui

qui ante eramus. In qua quidem ætate Christi Iudæi Adam fuisse conditum autumant. Hiero. in epitaph. Paula.

Væ mihi est, si non peccata mea desleuero. Væ mihi est, si non media nocte surrexero, ad confitendum tibi Domine. Væ mihi si dolum proximo meo fecero. Væ mihi si non locutus fuero veritatem. Ad radicem securis posita est: faciat fructum qui potest gratiæ: qui debet, pœnitentiæ. Adest Dominus qui fructum requirat, fecundos viuificet, steriles deprehendat. Ambro. super Luc.

Quid in Babylone tutum, si Ierusalem manet scrutinium. Bernard. super. Cant.

Conoscetur recte Dominus iustitiam faciēs, qui nunc ignoratur misericordiam quærens. Idem de 12. Grad.

O angustia, hinc erunt accusantia peccata, inde torrens iustitia; subterpatens horrendum chaos inferni, desuper iratus iudex; intus vrens conscientia, foris ardens mundus. Et si iustus vix saluabitur, peccator sic depressus in quam partem se premet constrictus? vbi latebo? vbi apparebo? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Ansel. in lib. medit.

Si interrogas qualiter veniet, sic dicit in Psalmo. Dominus manifeste veniet, Deus noster non filebit. Ignis in conspectu eius ardebit. Cum talis terror futurus sit aduenientis, quis poterit terrorem sustinere iudicantis? Cum talis futura sit presentia species, qualis erit forma sententiæ? Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit addictum pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille inquam, pro commissa nobis salute nostra rationem exacturus est, qui pro nostra redemptione damnatus est. Qui tantum contulit, scit quantum reposcat. Euseb. Emis. hom. de Symb.

Qua fiducia stabit desertor ante Regem suum? vulneratus ante medicum suum? perditus ante pretium suum? Vnde misericordiam petiturus est, primum de misericordiæ contemptu iudicandus. Idem ibidem hom. 2.

Nunc charissimi in potestate vitæ presentis est, ut beatum sit, quidquid perpetuum erit. Sero tunc clamore clamabit colibus, operite nos: & montibus, cadite super nos: desiderabunt mortem sed non inuenient, qui vitam dum inueniendi tempus fuit, de-

siderare noluerunt. Idem hom. de Pascha.

Ipsa caro honoratur præmijs quæ est probata supplicijs: ipsa in muneribus gaudet, quæ in doloribus triumphauit: quæ ideo tolerabiliter doluit se afflictâ, quia fideliter credidit reformadâ. Secundû hæc, si nõ in ea qua vixisti carne iudicandus es, nõ est optimeas, quicûq; ille es vas criminû: aperi capû flagitijs, dimitte frena peccatis, irruere securus ad culpâ: nõ est, quod timeas, alius pro te supponetur ad pœnâ: nõ expauescas vetusta malitia, noua nescio quæ pro te natura dânatur. Si ita est quantû video, nõ ceteribus morte succurratur, cruciatus innocetibus præparatur. Caro proprio in puluere tuo dormiēs, vitro nõ sentiet delictû propriû: & quæ ante nõ fuerat, subito nascetur ad crimē alienû. Sed nõ ita est, nã de nostris loquitur apostolica doctrina corporibus. Oportet enim corruptibiles de hoc induere incorruptelâ: hoc est dicere mortale nostrû in quonati sumus, ipsa de fauillis ita reparadû est, ne vitra possit morte dissolui. Quæ cũ ita sint, audiamus per Prophetâ, resurrectionis præsentia ante tot secula velut sub oculis depingentē. Hæc dicit Dñs Deus, Ossa arida audite verbû Dñi. Ecce ego mitto in vos spiritû & viuetis: Et accesserunt (inquit) ossa ad ossa, vnû quodq; ad iuncturâ suâ. Ecce ego aperiâ tumulos vestros, & educâ vos de sepulchris vestris. Aduerte, quod nõ aliquod recens ex nihilo facit, qui vitâ aridis ossibus re-promittit: aduerte quod viuificationē suâ nõ nouis tribuit, sed vetustis, cui vita seruit in tumulis. Reparandû itaq; me in corpore meo, & circûdandû me pelle mea: credo quidē sermonibus annûtiâtis, sed plus credo cicatricibus resurgentis. Idem homil. 10.

Ezech. 37

Ibid.

Iuste rerum arbiter tuus quidē est homo (inquit Diabolus) per creationē, sed meus cœpit esse per culpam, tuus per naturâ, meus per inobedientiam: qui maluit audire seductionem meam, quam legem tuam: tibi debetur iure, mihi crimine: tuus est opere, meus est voluntate: quia potuit præceptum tuum seruare, sed noluit. Idem in hom.

Irremediabile periculum est, si caliquē vitij & cupiditatibus frena laxare, vt se rationē Deo nõ meminerit redditurû: quia puto magna sit iâ pœna peccati, metû atq; memoriâ futuri perdidisse iudicij: nõ nobis ita dulcia sint pauperû spolia, postmodû nimis amara ricatura. Idem in hom. de latrone beato.

Quid

Quid tûc animi peccatrix anima habebit, cũ alios illic erogâtes Dño percipere viderit illesâ & integrâ fidei brauiû, candidâ thesaurû castitatis, fructus misericordiæ, talēta iustitiæ? Cû indigna sibi forte cõspexerit, nouissimos de primis fieri, & de nouissimis primos? pauperes supra diuites, seruos supra dominos glorificari: se autē inter hæc cũ peccatis suis relicta, de spectaculo felicitatis alienæ, dolorû initia reportantē. Idē hom. 1. ad monach.

Quo putas vultu respicit redēptio nostra perditionē nostrâ? Tãto grauiora erût humana delicta, quãto maiora se ostēderût diuina beneficia. Verendû est autē, ne illâ vocē resurrectionis pretiosa crucis vestigia protestantē etiã in iudicio suo ad vasa iniquitatis prolaturus atq; dicturus sit. Infer digitû tuû huc & vide manus meas & affer manû tuâ & mitte in latus meû: & agnosce quæ pro te & à te impietas humana pertulerim. Illa vtique clauorû signa bonis salutaria, malis terribilia, quæ vsque ad diē iudicij nõ delentur, sine dubio abijcienda seruantur. Ibidem hom. 4. ad mona.

Quã lugubre erit homini Deû videre, & perdere, & ante pretij sui perire conspectû? Et ideo charissimi ista dũ tēpus est, cogitantes, ita indefesso studio laboremus, vt quod nobis cõtulit iudicatus, integrû in nobis inueniat iudicaturus. Ibidem.

Perniciosa nos metipfos persuasione fallentes, putamus quod mala nostra spatio tēporis euauerint: & quia illa nos obliuisci sumus, credimus quod de memoria diuina seueritatis elapsa sint. Sed nõ ita est, omnia apud illû collecta, omnia apud illum reposita atque signata sunt. Audiamus quod dicit ille beatus Iob, Signasti quasi in seculo delicta mea. Et iterum ipse Dominus ait, Nonne hæc collecta sunt, & signata in thesauris meis? Idem ibidem hom. 5. ad monachos.

Iob. 14.
Deut. 32.

In illo die nihil est, quod respondeamus, vbi cœlû & terra, aqua, sol, & luna, dies & noctes & totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorû nostrorû, & si omnia taceant, tamē ipsæ cogitationes nostræ, & ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros accusantes nos ante Deum: dicente Apostolo, cogitationibus inuicē accusantibus, & c. Chrysof. super Matth.

Chrysof.

Roma. 2.

Grauisima pœnarum pudor est, quam in iudicio quoque futuram didicimus: quoniam pij resurgent ad vitam æternam, impij vero ad pudorē & opprobrium æternum. Idem.

Pauc

Patre familias moriēte, dom⁹ turbatur, familia plangit, & nigris se vestimētis induit. Sic humano genere, ppter q̄ facta sum omnia circa finē cōstituto, cœli ministeria lugēt, & cādore posito, tenebris induuntur. Idem sup. illud Math. 24. Et virtutes cœlorum.

I. Thes. 4

Idē sup. illo. i. ad Cor. 15. Ipse Dñs in iussu & in voce tubæ &c. Vere vox magna, vox tubæ terribilis: cui omnia obediūt elemēta, quæ petras scindit, inferos aperit, portas æreas frāgit, vincula mortuorū dirūpit, & de profundo abyssi animas liberatas corporibus suis assignat. Hæc autē omnia citius cōsumit in opere, quā sagitta tranſit in aere: dicēte Apostol. in momēto, in ictu oculi. Idem.

COLLE.
Luc. 16.

¶ Redde rationē villicationis tuæ. Ex his verbis apparet, nō modo de omnibus admisis, sed etiā de omnibus à Deo impēsis beneficijs rationē exigēdam esse. Hoc enim villicationis, hoc est, dispensationis nomē, præfēfert. In quo ordine, omnes huius mūdi creaturæ numerātur. Quæ (vt D. Thom. ait) non modo ad humanæ vitæ vsum, sed etiā ad corda nostra in Dei amorē & laudē excitāda ab ipso cōdita sunt. Quēadmodū enim insignis aliquis pictor absolutā imaginē Regi offerens, non hoc solū captat, vt illi hoc munere gratificetur, sed etiā vt ex elegātia operis peritiā agnoscat artificis: ita supernus ille artifex, quęcūq; in hoc mūdo cōspiciūtur nō solū vt eda nobis, sed etiā spectāda proposuit: vt in mirabili earū fabrica, mirabiliorē cōditoris sapientiā contēplaremur. Ad hoc enim omnia potissimū facta esse declarat illud ex psalmo, Cœli enarrāt gloriā Dei &c. At impij hoc Dei consiliū inuerterūt, quādo omnia diuina opera (si dicere fas est) adulterarūt, & alio deflexerunt, quā pia cōditoris volūtas destinarat. Hoc enim est quod in Genesi dicitur, omnis quippe caro corruperat viā suā. Et corrupta est terra corā Dño, & repleta iniquitate. Vnde pulchritudine rerū qua in amore pulcherrimi cōditoris excitari debuerāt, ad nefandas libidines abusi sunt. Sapores vero ciborū, quibus & vitā sustētare, & diuinā suauitatē ac sapientiam (quæ talia excogitauerit) mirari debuissent, ad ingluuiem & crapulam conuerterunt. Varios vero eorūdemque suauissimos & salutes aromatum odores, libidinum atque deliciarum suarum irritamenta fecerunt. Vnde impudica illa mulier in Prouerbijs ait, Aspersi cubile meum myrrha & aloē &c. Veni ergo inebriemur vberibus &c.

Gemmis

Gemmis vero & lapillis, quorum mirabilis pulcritudo & virtus in admirationem nos diuinæ virtutis rapere debuissent: ad superbiā fastūque sicut auro & argento abutuntur. Vestes vero sericas quas in defesso labore vermes nobis, Deo ita disponente, præbent, qui vitæ suæ dispendio corpora nostra ornant, quis ad laudē Dei vsus est? quis pro hoc beneficio gratias egit? quis hoc Dei singulare officium admiratur? Huc pertinet illud Cypriani, de habitu virginū. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauernis pretiosa grana pendeant? Quæ omnia peccatores & apostatæ Angeli suis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti, à cœlesti vigore recesserunt. Ab his igitur qui ad hunc modum omnia Dei opera peruerterūt, an nō erit ratio exigenda? Nec enim ad hoc talia Deus opera tanta sapientia molitus est, tantaque prouidentia gubernat, vt libidinum suarum incitamenta improbi homines haberent. Nec enim bonus conditor talia huius rei gratia condidisset, qui nemini mandauit impie agere, neminique contulit spacium peccandi.

Vbi Ioseph dixit, Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidistis in Ægyptum, non potuerunt respondere fratres nimio terrore correpti. Tantus enim illos stupor oppressit, vt prorsus muti & elingues rederentur: Lingua enim præ timoris magnitudine palato hærens, suo munere fungi non poterat. Si huius igitur sceleris memoria sic homines istos perterrefecit: quid putas improbos in extremo illo iudicio passuros, cum Christum videant, audiātq; dicentem, Ego sum frater vester, quem vos crucifixistis, & vilissimo peccati pretio, toties vendidistis? O quam muti & elingues hac voce reprobi fient.

Hæretici quidam in carcere positi, cum intelligerent se in publicū spectaculum prodituros, vt dignum erroribus suis dedecus & pœnam sustinerent, mortem sibi in carcere conscuerunt: ne publico illo dedecore afficerentur. Si ergo ciuitatis vnus spectaculū ita horum animos perterrefecit, vt mortem prius vtriusque hominis (hoc est animæ simul & corporis) quam dedecus illud publicum subire vellent: qualis quæso pudor impiorum erit, cum se æterna pœna ac ignominia, in conspectu Dei & Angelorū atque adeo omnium sæculorum damnari videant? Hoc nulla

ratione.

indicant illa Prophetæ verba, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia nõ iustificabitur in conspectu tuo. o. v. Hoc est, Si me Domine voces in iudicium, de que vita mea quæstionem exerceas, nulla misericordia seueritatem iuris mitigante, nihil ostenditur mihi ad spem salutis. Quis enim tam pie, tam sancte viuere in terris, vt rationem reddere iussus ad tribunal tuum, causam suam probare ac tueri possit, si velis exigere omnia quæ tibi & meritissimo & optimo iure debentur. Vnde est illud, Iob. 9. Vere scio quod non possit homo iustificari comparatus Deo: si voluerit cū eo iudicio contendere, non respondebit ei vnum pro mille.

Cum fœdus iniit Labam cum genero suo Iacob: Tumulum & lapidem in signum fœderis erexit, ac de illo focer ait, En tumulus hic & lapis quem erexi, inter me & te testis erit. Appellauitque nomen illius Galaad, id est, aceruus testimoniorum. Quod perinde est ac si diceret, Hæc lapidum congeries aduersum te testimonium feret, si aduersum me quidquam mali fueris machinatus. Simili etiam ratione in die iudicij aduersus improbos testimonium feret, aceruus tot testimoniorum, hoc est, tot sanctarum scripturarum, tot admonitionum, exhortationum, concionum, terrorum, & promissionum quibus Dominus ad eos excitandos & sanandos vsus est, ad quæ tamen omnia tanquam aspidem obsurduerunt. Quo tempore pij pastores reuocare illis ad mentem eorum poterunt quæcumque in concionibus suis ad illos corripiendos dixerunt. Quoties inquit, vos à periurijs, quoties à maledictis, odijs libidinibus, & rapinis reuocare conati sumus? Quibus vos minis perterrefecimus? quibus promissis allicere curauimus? quoties vobis hæc mala ominati sumus, & rebelles ac immobiles perficitis? En Christi sanguis exquiritur.

Admiracione dignum est, multorum hominum stuporem, cum de die iudicij agimus aduertere. Quare? Quia fides eorum adeo obscura, adeoque informis est, vt eam Iacobus Apostolus mortuam appellarit, mortuus autem non habet vitales operationes. Vnde fides hæc (quod ad vim attinet operandi, aut animum afficiendi) perinde est, ac si non esset. Hinc Saluator ait, Filius hominis veniens, putas ne inueniet fidem in terra? Alioqui si tibi hodie diceretur,

Iac. 2.

quæ ne inueniet fidem in terra? Alioqui si tibi hodie diceretur, quia iudex sæculi vult te crastina die viuum exurere, quam multa faceres? per quæ loca non discurreres? quam humilis, quam lugens,

& for-

& fordidus oberrares. Quid paterea. Non ne opes tuas omnes in eos effunderes, quorum intercessione euadere posses? Quod si aliquis tibi oblisteret, nonne diceres, pereant omnia, dilapidentur omnia pro salute mea, nec quicquam eorum superfit, modo ego superstes sim. Sed quid ego de certis & indubitatis periculis loquor? Si causa capitis apud terrenum iudicem nobis agenda sit, nõne vigiles excubamus, & aduocato patrono munera preparamus, vt is diligentissimè que pro nostra causa sunt referat? Cur ergo nõ aduertimus futurum aliquando, vt omnes ante tribunal Christi sistendi simus, quod referat vnusquisque propria corporis pro vt gestit, siue bonum siue malum.

Rom. 14.

2. Cor. 5.

Inferorum supplicia.

VT peccatores amplius in supplicio puniatur, & eorum videtur gloriam quos contempserunt: & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Greg. in Hom.

Vnus gehenæ ignis credendus est: sed nõ vno modo omnes cruciat peccatores. Vnusquisque enim quantum exigit culpa, tantam illic sentiet pœnam. Sicut in hoc mundo multi sub vno sole consistunt, nec tamen eiusdem solis æquanimiter ardorem sentiunt: quia alius plus æstuat, alius autem minus: ita illic in vno igne non vnus est modus incendij quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum: vt & ignem non dissimile habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat. Greg. lib. 4. Dialog. Et Mor. lib. 9. cap. 47.

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fætor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cadentium, horrida visio Dæmonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum. Erit enim miseris mors sine morte, defectus sine defectu: quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Greg. super illud Matth. 8. Eijcientur in tenebras &c.

Matth. 8.

Electos Dei cernimus, & pia agere, & crudelia tolerare. Hinc ergo colligitur districtus iudex quata illic feriat districtione quos reprobati: si hic sic cruciat, quos amat. Greg. in Mor.

Ad districti iudicij iustitiã pertinet, vt nõquã careant supplicio, quorum mens in hac vita nõquã voluit carere peccato, & nullus de

H h h

tur

tur iniquo terminus ultionis, quia quādiu valuit, habere noluit terminum criminis. Greg. vbi sup.

Luc. 12. Super Euang. Sint lumbi vestri præcincti. Nemo Dei longanimitatē negligat: quia tanto districtiorē iustitiam in iudicio exiget, quāto longiorē ante iudiciū patiētīā prorogauit. Greg. hom. 13.

Eccli. 5. Altissimus enim est patiens redditor. Patiens dicitur, quia peccata hominū & patitur & reddit. Nam quos diu vt conuertatur, tolerat: non conuersos durius damnat. Greg. vbi sup.

Iniqui ideo cum sine deliquerunt, quia cū sine vixerūt. Nā voluissent utiq; sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostēdunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, quia nūquam desinunt peccare dum viuunt. Greg. lib. 4. Dialog.

Iniustus quisque eō atrocius in tormentis obruitur, quōd altius in peccatis eleuatur: transit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnatur: & quasi per amœna prata ad carcerē peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Greg. in mor.

Cū recognosco Iob in sterquilinio, Ioannē esurientē in eremo, Petrum extensum in patibulo, Iacobū decollatū ab Herodis gladio: cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobat, qui ita dure affligit quos amat. Greg. in quadam Hom.

1. Pet. 4. Penset quisque quæ peccantes supplicia maneant, si etiā iustū tam valida hic flagella castigant. Hinc Petrus. Si iustus vix saluabitur &c. Et Paulus, Quas sustineris in exēplū iusti iudicij Dei. Ac si dicat, ex vestra pœna colligendū est quomodo irascitur &c. Greg. lib. 5. cap. 8. Vide locum.

Iob. 6. Super illud. Qui timēt pruinā, irruet super eos nix. Quia qui cōculcanda infimis metuūt, à summis metuēda patiūtur: & cū trāsire tolerabilia nequeūt, intolerabili iudicio se obijciūt. Gregor. vbi supra.

Iob. 8. Super illud. Sicut tela araneorum fiducia eius. Quia trāsit quod delectabiliter obtinet, & manet quod sequitur pœnaliter. Grego. libr. 8. cap. 31.

Qui auctori suo corde & corpore deliquerunt, & foris igne & intus puniūtur tenebra: & ita simul corde & corpore cruciantur. Greg. Mor. lib. 9. cap. 46.

Hic, timor dolorem habet, dolor timorem non habet: in inferno

ferno autem & vmbra mortis est etiam horror sempiternus: quia & quod timent tolerant, & quod tolerant pertimescunt. Gregor. Mor. lib. 9. cap. 48.

Super illud, Nec tamen consumetur &c. Vt cuius vita mortua fuit in culpa, illic mors viuat in pœna. Cruciatur ergo, & non extinguitur: moritur & viuat: deficit & subsistit: finitur, & sine fine est. Greg. Mor. li. 9. c. 40.

Quia impius carnem Deo præposuit, iudicante Deo agitur, vt de ea amplius cruciatur. Ad augmentum enim tormenti & hic de corpore nolens educatur, & illic in corpore tenetur inuitus. Greg. vbi sup. cap. 14.

Diuina seueritas eo acrius punit, quo diutius pertulit: At iniquus toties credit se non videri à Deo, quoties peccat inulte: & ita vnde corrigere culpam suam debuit, inde cumulat. Grego. 25. Mor. cap. 2.

Tunc videbit impius quod Deus cuncta conspiciat, cum viderit se pro occultis damnari: aperiet oculos in pœna quos clausit in culpa. Greg. 25. Mor. 3. cap.

Quid tam pœnale quā semper velle, quod nūquam erit, & semper nolle, quod nunquam non erit? Idem in moral.

Quare in inferno mors quæritur & nō inuenitur? quia quibus in hoc seculo vita offertur, & nolunt accipere, in inferno quærent mortem, & non poterunt inuenire. Aug. in sermo.

Sicut nullum gaudiū rerum temporalium ex aliqua parte simile potest inueniri gaudiō vitæ æternæ, quam sancti accepturi sunt: ita nullus cruciatus pœnarum tēporalium potest sempiternis iniquorum cruciatibus comparari. Idem de catechiz. rud.

Melius ordinatur natura vt iuste homo doleat in supplicio, quā vt impune gaudeat in peccato. Idem ibidem.

Pœnæ nos terreant, si præmia non inuitant. Idem.

Nemo est qui nō magis dolorē fugiat, quā affectet voluptatem: quādoquidē videmus immanissimas bestias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu. Idem. lib. 84. quæst.

Ob hoc proculdubio inflexibilis & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum, licet temporaliter perpetratū: quia quod breue fuit tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate. Bern. in epist.

Esaï. 34.

Ibi (in inferno scilicet) clamabit pilosus ad pilosum, vnus ad aliū. Dæmon ad Dæmonem, Percute, dilacera, interfice, velociter spolia detrahe, cito prædare, infer prunas, & ebullientibus impone lebetibus. Idem in quodam serm.

Hugo.

Quis putas tunc mæror erit, quæ tristitia cum separabūtur impij à consortio sanctorum & à visione Dei, & traditi in potestate Dæmonū, ibūt cū in ipsis ignē æternū? Ibi que semper erūt sine fine in luctu & gemitu: vbi erit dolor intolerabilis, fœtor incomparabilis, timor horribilis, mors corporis & animæ, sine spe veniæ & misericordiæ? Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur: nec qui torquentur aliquando moriuntur: sed sic moriuntur vt semper viuunt: & sic viuunt, vt semper moriantur. Hug. lib. 2. de Anima.

Euseb.

Emiss.

Psal. 68.

Ideo Propheta dixit, nec vrgeat super me puteus os suum: quia cum susceperit reos, claudetur sursum, & aperietur deorsum in profundum: nullum spiramen, nullus liber anhelitus, claustris de super vrgentibus relinquentur Euseb. Emiss.

Tarde nobis displicebimus sub conspectu ignis æterni, qui interrogabit ossa & medullas & cogitationes nostras. Quanto tunc emere pretio vnusquisque condemnandus optabit, ne vnquā corporis sui vestem commaculasset. Idem de Epiph. hom. 3.

Detrudentur illuc vale dicentes rerum naturæ, vltra nesciuntur à Deo, qui Deum scire noluerunt, morituri vitæ, & morti sine fine victuri. Ibidem.

Non tanti est vita, si ad hoc viuat homo, vt in paucis vitæ huius annis consumat æternos, & sub breui sine congreget sibi pœnas sine fine mansuras. Idem hom. de latrone beato.

Illud autem quomodo trepidus & male conscius sermo poterit explicare, cum cœperit inexpiabilis caro, & infectæ peccatis medullæ sæuis gehennæ æstibus penetrari, & more feruentium ac decoquentium metallorum inextinguibili tota hominis substantia intus infundi: & depascentibus flammis corpora atque animas ex parte consumi, ex parte nutriti: vt inter medios ignium globos damnata natura det pabulum, & accipiat incrementum? Vt opus atque figmentum corporis nostri in antiquis sceleribus mortuum, & ad sola tormenta rediuuium, finem in ipso interitus confinio non inueniat. Illa enim non casualis sed rationabilis & pœnalis exustio, quia culpam iubetur inquirere, sub-

stan.

stantiam nescit absumere. Idem homil. 1. ad monach.

Occidente pœna & viuificante sententia, stabit seculis materia reparabilis, & nunquam ad metam malorum termino fugiente perueniet: & dum sibi nullā spem promittere poterit vel post immensa tempora, iam etiam in præsentī sentientur consequentium tormenta seculorum: ac sic dolorem mortis conscientiæ impositæ immortalitas augebit. Vt quibus hæc prius experiēda sunt, quam credenda. Ideoque charissimi, hæc omnia quæ illic finiri nō poterunt, hic redimi possunt per emendationem prioris vitæ, per eleemosynas, per lachrymas, per humilitatem cordis, per corporis castitatem, per exercitia iustitiæ ac misericordiæ. Idem ibidem.

Non præteribo silentio coqui monasterij cuiusdam admirabile singularēque virtutē. cū enim illū animaduertē in tā frequēti perpetuoque ministerio iugiter secū habitare, gratiæque possidere lachrymarū, orauī supplex, vt mihi quonā modo meruisset istius modi gratiā reuelare dignaretur. Qui tandē fatigatus precibus meis ita respōdit. Nunquā me hominibus seruire arbitratus sum, sed Deo: & indignū me ipsum, quiete omni iudicans & ex huius ignis contēplatione, sempiterni incēdij memori ac pūgor. Cli.

Excludi à bonis æternis, & alienum effici ab his quæ præparata sunt sanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt etli nulla extrinsecus pœna torqueret, hæc sola sufficeret. Chryso.

Si vitam quavis morte tristiores degunt, qui lumen cœli non intuentur: quid illos pati credendum est, qui luce diuina priuati sunt? Idem.

Cogitemus quantū sit mali in cōflagratione perpetua, in tenebris, luctu infinito, & dentiū stridore nemine exaudiēte. Nam si apud nos quispiā ex ingenue educatis, carceri inclusus, solū fœtorē, tenebras loci, & vincula cū homicidis cōmunia, re quavis morte acerbiorē putat, perpende quid sit cōburi cū totius orbis hominidum, nec videntē alios, nec alijs conspicuū, sed in tanta multitudine solū se existimantem. Siquidem opacæ illæ tenebræ ne proximis quidem dignoscere permittunt. Verum ita quisque afficitur, tanquam solus supplicium luens. Quod si tenebræ etiam per se animos nostros angunt, & turbant, quid fiet, vbi tenebris tanti

H h h 3

dolo.

doloris & incendia accendunt? Nam eos qui fecerint iniqua, nemo supplicij illic futuris eripiet, non parentes, non fratres. Fratrem enim non liberabit quisquam, utcumque magnæ fiduciæ fuerit, & multum valuerit apud Deum. Ipse enim est qui reddit unicuique secundum opera sua: & ex operibus nostris vel salutem, vel supplicium consequi licet. Idem.

Intolerabilis res est gehenna: quis nesciat illud supplicium horribile? Tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil est tale dicturus, quale est à beatæ illius gloriæ honore propelli, exosum esse Christo, & audire ab illo, Non noui vos. Idem hom. 28.

COLLE.

¶ Lyfimachus Rex à Scytis obsessus, aqua deficiente, se hosti tradidit. Is cum uiceolū aque bibisset, exclamauit, o quā breuis voluptatis causa, & regnū & libertatem amisi. Quid ergo reprobi apud inferos dicēt, cum se propter momentaneas voluptates ad æterna supplicia dānatos videant? Hoc potest copiose & vehementer amplificari. Prudenter ergo nos Salomon admonet, Fili mi, si te lactauerint peccatores &c. Recte autē voluptas lacti cōparatur. Lac enim soporē inducit, & dulcedine sua palatū allicit, sed momento tēporis accescit. Risus. n. dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.

Pro. 1.

Pro. 14.

4. Reg. 25

Quis verbis consequi possit, quas cogitationes in carcere positus Sedechias rex effosis oculis, extinctis filijs, & euerfa atq; exusta Hierusalem volueret: cum reminisceretur vaticiniorum Hieremiæ qui illi salua omnia prædicebat, si se Regi Babylonis dederet. Cui quia noluit fidē adhibere, in summas miseras adductus est. Quis autē enim explicare queat, quas cum damni cogitationes voluit, cum ad mentem reuocent, voces clamoresque concionatorum, qui toties illis hanc cecinerunt cantilenā, & omnia quæ modo patiuntur annuntiarent: quibus tamen quia obedire in rebus etiā facillimis noluerunt, perpetuis cruciatibus torquebuntur. Hic habet locū sermocinatio: quæ ipsorum cogitationes & sermones effingat.

Hier. 8.

Immittā eis (ait Dominus) serpentes regulos, quibus nō est incāstatio. Hoc autē explicauit Dñs cum alibi dixit, Ecce ego adducā super eos mala de quibus exire nō poterunt. Hoc autem plenissime improbi in gehēna experiuntur. Ibi enim erūt serpentes illi, hoc est tortores Dæmones, qui nullo temporis momento à torquendo cessabunt.

Hoc

Hoc habet mirum diuina iustitia, quod nō modo fontes punit, sed pœnis etiā sceleribus eorum accommo datis punit. Vnde est illud, Væ qui prædatis, nonne ipse prædaberis? Ideoque cum multis plagis Dominus Pharaonis & Ægypti tyrannidē plectere potuisset, hanc postremo delegit, ut aquis suffocatus interiret, qui fauissimo crudelitatis genere, infantes omnes aquis suffocari præcipiebat. Quod quidē Sap. 19. describitur his verbis: Ducebat enim illos (nēpe Ægyptios) ad hoc digna necessitas, & horū quæ acciderat, cōmemorationē amittebant, ut ea quæ tormētis deerant, repletet punitio: & populus quidem tuus mirabiliter transfiret, illi autē nouam mortem inuenirent, hoc est, ei similem qua ipsi innocentes pueros afficiebant.

Esai. 33.

Quanta sint supplicia peccatoribus constituta, partim in hac vita, partim in futura, declarat illa Eccli. verba. Fili ne semines mala in sulcis iniustitiæ, & nō metes ea in septuplū. Cæterum si malitia vnus horæ (ut Eccli. ait) obliuionē facit luxuriæ magnæ, quid æternitas pœnarū faciet? Qualis momentanea vite huius voluptas, & ea quidē transacta, præsentī æternitati pœnarum collata, apparebit.

Eccli. 7.

Eccli. 11.

Æternos improborum cruciatus, insinuant illa Dauidis verba: Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos. Mortis quippe nomine summus cruciatus, pascus vero, æternitas eius designatur. Herba enim pascus partim abscinditur, partim radicibus nixa relinquitur, ut iterū reparata depascatur. Quod quidem reprobis in gehēna contingit, qui æternæ mortis æternū pabulum sunt.

Psal. 48.

Calix in manu Domini vini meri ple. m. Quod hoc in loco Propheta uinū, & mixtum simul appellet, altero atrocitatē pœnarū, que nullo solatio leuātur, altero plurimū facis huic vino admixtū esse designat: quas quidē bibēt omnes peccatores terræ. Eadem autē faces ad fundū usque bibituros esse impios, & fragmenta calicis deuoratos apud Esaiam Dominus comminatur.

Psal. 74.

Esai. 23.

Lex olim fuit ut domus quæ esset intra mœnia ciuitatis intra annum à venditione redimi posset: si perceptū pretiū emptori pro illa redderetur: anno vero transacto, nulla redimēdi facultas erat. Quid igit hoc est? Nimirū quia in cœlesti illa Hierusalē (cuius muri in Apocal. describuntur) domus multæ, hoc est, mansiones multæ sunt, quas quidē peccati pretio vēdimus: quia tūc de libro vitæ secundū præsentē iustitiam delemur. Has autem domos intra huius

Leu. 25.

H h h 4 vitæ

vitz annū redimere possumus, transacto vero anno nō possumus. Modo ergo dum tempus habemus eas redimere curemus: aliter frustra conabimur &c.

Multi varijs modis gehennæ pœnas numerant & amplificant, me verò nihil magis terret, quam quòd ibi gloriosum Christi & intemeratæ Virginis nomen sine vlla intermissione conuitijs afficitur & blasphematur.

Contra eos qui diuinæ seueritatis & extremi iudicij atque gehennæ terroribus auditis neque mores mutāt, neque animis saltē compungūtur, afferri potest illud Achab regis, qui quāuis idolorū cultor, sanguinarius & impijssimus esset, minis tamē auditis quæ illi Dominus per Eliā denūtiauerat, ita cōmotus est, vt de eo. 3. Reg. 22. scriptū sit. Cū audisset Achab sermones istos, scidit vestimēta sua, & operuit cilicio carnē suā, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit de misso capite. Quorū tamen nos fideles nihil facimus, cum grauiora quotidie audiamus.

Diuinæ vindictæ acerbiter ac diuturnitatē Origenes Num. 14. colligit ex pœna inflicta incredulitati ac diffidentiae filiorum Israel, postea quā exploratores è promissa terra venerunt. Sic enim ait, Quid habeat mysterij numerus iste declarat dicens, Secundū numerum quadraginta dierum, quibus considerasti terram, recipietis peccata vestra quadraginta annis. Timeo ego mysterij huius sacramenta discutere. Si enim vnicique peccatori annus describitur ad pœnam pro vnus diei peccato, vereor ne forte nobis, qui totam vitam sæculumque totum peccando consumimus, ne ipsa forte sæcula sufficere possint ad pœnas luendas. ¶ Quod si quereris quod culpa breuis, pœna vero longa sit. Audi rationem. Si vulnus corpori infligatur, aut os confringatur, sub vnus horæ spatio huiusmodi vulnera solent accidere, & plurimis postmodum cruciatibus ac doloribus exactis multo vix tempore sanantur. Transi nunc ab exemplo corporis ad animæ vulnera. Anima quoties peccat, toties vulneratur. O si possemus per vnū quodq; peccatū videre quomodo homo noster interior vulneratur, quomodo sermo malus vulnus infligit &c. Sed nunc, sicut ij qui vel à Dæmonib⁹ obsessi, vel mēte alienati sunt, nō sentiūt si vulnerātur, quia naturalib⁹ sensib⁹ carēt: ita & nos vel cupiditatib⁹ seculi à mētibus effecti, vel vitijs inebriati, sentire nō possumus quanta vulnera animæ inferamus.

Cœle-

Quando ad ipsū vitæ fontem venerimus, erit nobis delectabiliter impressa litis simul atque satietas. Sed longe aberit à siti necessitas, longe à satietate fastidiū: quia sitientes satiabimur, & satiati siciemus. Greg. in Mor.

Credendum est, quod ante retributionē extremi iudicij iniusti in requie quosdā iustos cōspicient: vt eos videntes in gaudio, non solū de suo supplicio, sed de eorū bono cruciētur: iusti vero in tormentis semper intuētur iniustos, vt hinc eorū gaudiū crescat, quia malum cōspiciunt quod misericorditer euaserunt: tantoque liberatori suo maiores gratias referant, quāto vident in alijs quod ipsi perpeti, si essent derelicti, potuerunt. Greg. in Hom.

Cum mens patriæ fœlicis quāta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines feruētē amat. Greg. in Mor. li. 7. c. 7.

Mercenarius quod graue perpendit ex opere, leue reputat ex præmio. Sic iustus. Hinc Paulus aliquando supra modum & supra virtutem grauabatur, sed lintheo remunerationis tergebatur, dicens. Non sunt condignæ &c. Greg. lib. 8. cap. 8. 2. Cor. 1. Rom. 8.

Quo magis æterna quæruntur, eo magis inspicitur quam vacuè pro ista vita laboratur: & quo propius præmium aspiciamus, magis dolemus quod ferius quæsiuimus. Greg. vbi sup. cap. 9.

In hac vita multa videmus quæ nō habemus: in alia idem est videre quod habere. Greg. 19. Mor. cap. 2.

Beatus diuinam speciem dum respicit, assumit: immutabilis fit, immutabilem videndo. Greg. 24. Mor.

Cum homo de æternitate differit, cæcus de luce loquitur. Greg. 27. Mor. c. 26.

Greg. super illud Ioa. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt, sic ait: In eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionis diuersitas. concurs: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & nō æque laborantes in vinea, æque cuncti de narium fortiuntur. Mor. lib. 4. Matt. 20.

Idem super illud Iob. Annuntiat de ea (videlicet luce patriæ cœlestis) amico suo, quod possessio eius sit, & ad eā possit ascendere, sic ait: Quid facilius quā homini in terra ædito terrena & fragilia

Hhh 5 mem-

Luc. 2.

membra gestati, cœlorum alta conscendere, supernorum spirituum arcana penetrare? Sed eorum de spiritu ad nos conditor venit, seque hominem etiam sub ipsis exhibuit: sicut de illo patri per Prophetam dicitur, Minuisti eum paulominus ab Angelis. Et quia inter nos & eosdem spiritus discordantis vitæ scâdalum reperit: mira potentia mirabiliore etiam pietate summa creans, ima suscipiens, ima cum summis iunxit. Hinc est quod de eodem Rege nato, Angelorum chori in eius annunciatione prouident, hymnum dicunt, & hos quos dudum despexerant, ciues agnoscunt, cõsono ore prædicantes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ac si aperte dicat: Quos à nobis malitia disiuxerat, iam nunc in terra nata bonitas iungit. Is ergo qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis virtute suæ minorationis fecit. Ergo si desperat humana fragilitas, vngentini sanguinem cõsideret, & in prærio suo cõspiciet, quæ magna est, quæ tantum valet. Perpendat solícite quo caput præcessit: cõfidat cœlos, speret supernam patriam, Angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prelatam se etiam Angelis gaudeat. Mor. lib. 27.

Greg. super illud Iob. 39. In petris manet, &c. sic ait: Possunt etiam petre sublimes virtutum cœlestium potestates intelligi: quas non iam quasi more arborum huc atque illuc ventus nostræ mutabilitatis inclinât: quia velut petre in arduis sitæ, ab omni metu mutabilitatis alienæ sunt, & ad soliditatem fixæ celsitudinis ipsa cui in hærent æternitate duruerunt. Vir itaque sanctus cum terrena despicit, more se aquilæ ad altiora suspendit: & per contemplationis spiritum subleuatus, perennem Angelorum gloriam præstolatur: atque huic mundo hospes, illa appetendo quæ aspicit, iam in sublimibus figitur. Vnde & apte sequitur. Et in præruptis silicibus cõmoratur, ac inaccessis rupibus. Qui enim sunt alij prærupti silices, nisi illi fortissimi Angelorum chori, qui quauis non integri, tamen in proprio statu fixi, cadente cum suis angelis Diabolo, remanserunt? Prærupti enim sunt, quia pars eorum cecidit, pars remansit. Quod vero ait, inaccessis rupibus, nimirum qui prærupti silices, ipsi sunt inaccessibleæ rupes. Cordi enim peccatorum hominum valde inaccessa est claritas Angelorum: quia quod ad pulchra corporalia cecidit, eodem à spirituali specie oculos clausit. Sed quisquis ita contemplatione rapitur, ut per diuinam gratiam subleuatus, intentionem suam iam Angelorum choris interferat, & fixus in sublimibus, ab omni se infima actione suspendat:

dat, non ei sufficit gloriæ angelicæ claritatis aspicere, nisi eum etiam qui est super Angelos valeat videre. Sola namque eius visio, vera mentis nostræ resectio est. Vnde cum dixisset hanc aquilam in petris manere: & in præruptis silicibus, ac inaccessis rupibus cõmorari, illico subdidit: Inde contemplantur escam, id est, ex illis choris angelicis tedit oculum mentis ad contemplandam gloriæ supernæ maiestatis, quæ non visam adhuc esurit, quæ tandem visa satiatur. Et quia interpositione corruptibilis carnis grauati, Deum sicut est videre non possumus, recte subiungitur, Oculi eius de longe prospiciunt. Ac si diceret, Intentionis acie fortiter tendunt, sed nec dum propinquum aspiciunt, cuius claritatis magnitudinem penetrare nequaquam possunt. Quam si mens utcumque non cerneret, nec quia longe esset videret, si autem perfecte iam cerneret, profecto hæc quasi per caliginem non videret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rursus omnino non cernitur, recte dictum est, Quia à longe Deus videtur. Libet in mediis Isaie verba deducere, ac hæc & illa quia vno spiritu proferantur, indicare. Qui cum actiuæ vitæ virtutes exprimeret, dicens: Qui ambulat in iustitijs, & loquitur veritatem, qui proijcit auaritiã ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiât sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum: illico ab eiusdem actiuæ vitæ gradibus, ad quæ contemplationis culmine ascendatur, adiunxit, dicens: Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum, sublimitas eius, panis ei datus est: aquæ eius fideles sunt: Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longe. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cum mente choris castrisque cœlestibus iungimur, & insidiantes malignos spiritus ipsi stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnamus. Tunc nobis etiam panis datur, quia in supernis erecta intentio nostra, æternitatis contemplatione reficimur. Aquæ item nostræ fideles sunt: quia doctrina Dei, quod hic per spem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapiëntia namque huius mundi infidelis est, quia mäsura post mortem non est. Aquæ nostræ fideles sunt: quia verba vitæ quod ante mortem insinuant, hoc etiam post mortem demonstrant. Mor. lib. 31.

Greg. in Hom. super illud Ioã. 20. Per me si quis introierit, saluabitur, & ingreditur, & egreditur, & pascua inueniet: sic ait. Ingredientur ad fidem, egredientur autem à fide ad speciem, pascua autem inuenient in æterna refectione. Oves eius ergo pascua inuenient: quia

Esa. 35.

quia quisquis illū corde simplici sequitur, æterno viriditatis pabulo nutritur. Quæ autē sunt istarū ouīū pasca, nisi interna gaudia semper virētis paradyū? Pasca namque electorū sunt, prærens vultus Dei qui dū sine defectu conspicitur, sine fine mēs vitæ cibo fatiatur. In istis pasca de æternitatis satietate lætatur, qui iā laqueos voluptuosæ temporalitatis euaserūt. Ibi hymnidici angelorū chorū: ibi societas supernorū ciuiū: ibi dulcis solennitas à peregrinationis hui' tristi labore redeūtiū: ibi puidus Prophetarū cætus: ibi iudex Apostolorū numerus: ibi innumerabiliū martyrorū victor exercitus, tanto illic lætior, quanto hic durius afflictus: ibi confessorū constantia, præmij sui perceptione consolata: ibi fideles viri quos à virilitatis suæ robore, voluptas læculi emollire nō potuit: ibi sanctæ mulieres quæ cum seculo, & sexum vicerunt: ibi pueri qui hic annos suos moribus trascenderunt: ibi senes quos hic & ætas debiles reddidit, & virtus operis nō reliquit. Quæramus ergo fratres charissimi, hæc pasca, in quibus cum tantorū ciuium solennitate gaudeamus. Ipsa nos lætantium festiuitas inuitet. Nulla nos prosperitas blandiens seducat: quia stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliuiscitur ire quo tendebat. magnificentiū exprimi nō potuit multitudo consolationis, quæ in isto læculo flentibus reposita illic est sanctis & electis Dei. Huiusmodi nā que dictio à similitudine tracta est matris, quæ paruuli sui fletum non sustinens, oculos eius & faciem manu tergit, mulcet osculis. Hom. 14. super Euang.

August.

Bona cogitate & considerate fratres, quæ dat Deus peccatoribus: & hinc intelligite quid seruet seruis suis. Peccatoribus blasphematis eū, quotidie dat cœlū, & terrā: dat fontes fructus, salutē, filios, copias, vbertatē. Hæc omnia bona nō dat nisi Deus. Qui talia peccatoribus dat, quid eū putas seruare fidelibus suis? Hoc ne de illo sentiendū est, quia qui talia malis dat, nihil seruat bonis? Imo vero seruat nō terrā sed cœlum. Vilius forte aliquid dico cū dico cœlum: seruat se ipsum qui fecit cœlum. Pulchrū est cœlū, sed pulchrior est fabricator cœli. Aug. super Psal. 85.

Aug. sup. Psal. 41. Sitiuit anima mea ad Deum viuū. Quid inquit sitiuit? Quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Hoc est sitio, venire, & apparere. Sitio in peregrinatione, sitio in cursu, sitiabor in aduentu. Sed quando veniam? Et quod citius est. Deo tardum

tardum est desiderio, interim dum meditor, dum curro, dum in via sum, antequam veniam, antequam appaream fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus. Fuerunt mihi, inquit, lachrymæ meæ non amaritudo, sed panes suaues erant ipsæ lachrymæ, sitienti mihi illum fontem: quem quia bibere nondum poteram, auidius meas lachrymas manducabam. Aug. super Psal. 41.

Cum transierit gemitus noster, omnes vna voce in vno populo, in vna patria consolabimur, millia millium cōiuncta psallentibus angelis & choris cœlestium potestatum in vna ciuitate viuentiū. Quis ibi gemit? Quis ibi suspirat? quis ibi laborat? quis ibi eget? quis ibi moritur? quis ibi misericordiam præbet? quis ibi frangit panem esurienti, vbi omnes pane iustitiæ saginantur? Nemo ibi tibi dicit, Hospitem suscipe: peregrinus ibi nemo est, omnes in patria sua viuunt. Nemo tibi dicit, Concorda amicos tuos litigantes in pace sempiterna Dei vultu perfruuntur. Nemo tibi dicit, Visita ægrotum: sanitas immortalitasque permanet. Nemo tibi dicit, Sepeli mortuum, omnes in vita æterna erunt. Cessant opera misericordiarum, quia miseria ibi non inuenitur. ¶ Et quid ibi faciemus? Fortē opera necessitatis erunt ista quæ hic sunt modo seminandi, arandi, coquendi, molendi, texendi? Nihil horum quia necessitas non erit. Vbi necessitas non erit nec miseria, opera necessitatis & misericordiarum non erunt. ¶ Quid ibi erit? Quod negotium nostrum? quæ actio nostra? Sedebimus & torpebimus, & nihil agemus? Si refrigerescit amor noster, refrigerescit & actio nostra. Amor ergo quietus in vultu Dei quem modo desideramus, cui suspiramus, cū ad eum venerimus quomodo nos accendat, in quem nondum visum sic suspiramus? Quid ergo agemus fratres? Psalmus nobis indicat, Beati qui habitant in domo tua. Vnde? In sæcula sæculorum laudabunt te. Hæc erit actio nostra, laus Dei. Amas, & laudas. Desinis laudare, si desinis amare. Non autem desines amare, quia talis est quæ vides, qui nullo te offendat fastidio: & satiat te, & non te satiat. Mirum est quod dico. Si dicam quia satiat te, timeo ne quasi satiatus velis abscedere, quomodo de prandio & cæna. Timeo rursus, si dixero non te satiat, ne indigens videaris, & quasi inanior existas, & minus in te sit aliquid quod debeat impleri. Quid ergo dicā quod dici non potest, cogitari vix potest? Et satiat te, & nō te satiat: quia

virum.

Matt. 5.

Eccli. 24.

Psal. 33.

Iohn. 14.

utrumque inuenio in Scriptura. Nam scriptū est, Beati esurientes, & sitientes iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Et rursum de sapientia dictū est. Qui te edunt, adhuc esurient: & qui te bibunt, adhuc sitient. Quid est bibendo sitire? Nunquā fastidire. Si ergo ista ineffabilis, & sempiterna dulcedo erit, modo quid à nobis petit Deus fratres, nisi fidem non fictam, spem firmam, charitatem puram: ut ambulet homo in via quam Dñs dedit. August. super Psalm. 85.

Dies ille, dies est sine fine. Simul sunt illi oēs dies, ideo fatiant. Non enim succedentibus cædunt. Vbi non est aliquid, quod non veniendo nondū sit, & veniēdo iā non sit. Omnes simul sunt, quia vnus est qui stat & nō trāsit, ipsa est eternitas: hi sunt dies, de quib⁹ dicitur: Quis est homo qui vult vitā, diligit dies videre bonos. Hi dies & in alio loco anni appellantur, vbi Deo dicitur: Tu autem idem ipse es & anni tui non deficiēt. Non enim anni sunt qui pro nihilo habentur, nec dies sunt qui sicut vmbra declinauerunt, sed dies sunt qui sunt. August. sup. Psal. 89.

Magnum est quod visuri sumus, quando tota merces nostra visio est. Attendite ipsum Dominū, qui hoc promisit in Euangelio dicentē: Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligā eū. Et quasi diceretur ei, & quid ei dābis qui diligit te? Ostēdam, inquit, me ipsum illi. Desideremus, & amemus: flagremus si spōsa sumus. Sponsus absens est, sustineamus: veniet quē desideramus. Tantū pignus dedit, nō timeat sponsa ne deseratur à sponso, non dimittit pignus suū. Quod pignus dedit? sanguinem suum fudit. Quod pignus dedit? Spiritū sanctum misit. Talia pignora dimittet ille spōsus? Si non amaret, talia pignora non daret, August. super Psal. 90.

Venale est, venale est quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Quid habes venale? Requies, inquit, venale habeo, eme illud. Dicis ei: Quātū valet? Audi. Pretiū ipsius labor est. Quāto labore digna est requies quē nō habet finē? Si verū vis pronunciare & verū iudicare, æterna requies, æterno labore recte emitur. Verū hoc est: sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes æternū laborē, nunquā peruenires ad æternā quietē. Ergo ut aliquādo peruenias ad id quod emis, nō in æternū laborādū est, nō quia nō valet tāti, sed ut possideatur quod emitur. Digna est quidē emi labore perpetuo, sed necesse est, ut labore tēporali ematur. Decies cētena millia annorū habēt finē: quod tibi dabo, dicit Dñs nō habēbit finē. Quālis

lis misericordia Dei? Nec dicit, Decies cētena millia annorū labora: nō dicit vel mille annos labora: nō dicit quingētos annos labora: sed cū viuīs, inquit, labora in paucis annis. Inde iā requies erit, & finē nō habebit. Et adhuc audi. Dñe secundū multitudinē dolorū meorū in corde meo: exhortationes tuæ iucundauerūt animā meā. Paucos annos laboras, & in ipsis laborib⁹ nō deest cōsolatio: nō desunt gaudia quotidiana: sed noli gaudere in seculo, gaude in Christo. Ecce quātum pretiū damus? quodāmodo vnā filiquā ad accipiendos thesauros sempiternos. August. super Psalm. 93.

Tu autē idē ipse est, & anni tui nō deficiēt. Ecce id ipsum cuius anni nō deficiēt. Fratres, nōne anni nostri quotidie deficiunt, nec stāt omnino. Nā & qui venerūt, iā non sunt: & qui futuri sunt, nondū sunt. Iā illi defecerūt, & illi defecturi vēturi sunt. Præteritæ horæ tranfierūt, futuræ nondū venerūt: & cū venerint, & ipsæ tranfibūt, & deficiēt. Qui sunt anni qui nō deficiūt, nisi qui stāt? Si ergo anni ibi stant, ipsi anni qui stant, vnus annus est: & ipse vnus annus qui stat, vnus dies est: quia ipse vnus dies, nec ortum habet, nec occasum, nec inchoatur ab hesterno, nec excluditur à crastino, sed stat semper ille dies. August. super Psalm. 121.

August. super illo Psal. 148. Præceptum posuit & nō præteribit. Quale præceptum, inquit, putatis habere cælestia, & Angelos sanctos? Quale præceptum dedit illis Deus? quale nisi ut laudent illū? Beati quorū hoc est negocium, laudare Deum. Non arant, non semināt, nō molunt, nō coquūt: opera enim sunt ista necessitatis, ibi necessitas nō est. Nō furātur, nō depredātur, nō adulterātur: opera enim sunt ista iniquitatis, ibi iniquitas nō est. Nō frangūt panē esuriētī, nō velliūt nudū, nō suscipiūt peregrinū, nō visitāt agrorū, nō concordāt litigiosum, nō sepeliūt mortuū: opera enim sunt ista misericordiæ, ibi autē nulla miseria est, in quā fiat misericordia. Putamus erimus nos sic? Eia suspiremus, de suspirio gemam⁹. Et quid sumus, ut ibi simus? Mortales, proiecti, abiecti, terra & cinis. Sed qui promisit omnipotēs est. Si ad nos attendamus, quid sumus? Si ad illū, Deus est, omnipotēs est. Nō est facturus Angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? Aut vero pro minimo habet Deus hominem, propter quem mori voluit vnicum suum? Attendamus ad indicium dilectionis & promissionis Dei. Tales arras accepimus. Tenemus mortem Christi, tenemus sanguinem

Psal. 93.

Psal. 101.

fanguinē Christi. Quis mortuus est? Vnicus. Pro quibus mortuus est? Vtinam pro bonis, vtinam pro iustis. Sed quid est? Etenim Christus, ait Apostolus, pro impijs mortuus est. Qui donauit impijs mortem suā, quid seruat iustis nisi vitam suam? Et infra. Quid tibi promisit Deus ò homo mortalis? Quia victurus es in æternū. Non credis? Crede, crede. Plus est iam quod fecit, quā quod promisit. Quid fecit? Mortuus est pro te. Quid promisit? Vt viuas cum illo. Incredibilis est, quod mortuus est æternus, quam vt in æternum viuat mortalis. tam quod incredibile est, tenemus. Si propter hominem mortuus est Deus, non est victurus homo cū Deo. Non est victurus mortalis in æternum, propter quē mortuus est, qui viuit in æternum. Aug. sup. Psal. 148.

Augustinus super Psal. 148. Et exaltabit cornu populi sui. Modo inquit cornu populi sui humile est in tritibus, in tribulationibus, in tentationibus, in tunctione pectorum. Quando exaltabitur corau populi sui. Quādo venerit ipse Dominus & ortus fuerit sol noster, non iste qui oculis videtur, & oritur super bonos & malos, sed ille de quo dicitur. Vobis qui timetis Deum, oriatur sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & de quo dicturi sunt superbi & impij, iustitiæ lumen non illuxit nobis, & sol non est ortus nobis. Ipse erit æstas nostra. Modo fructus per hybernū tempus in radice non apparent. Attendis quasi aridas arbores per hyemem. Qui non nouit videre, aridam putat vitem, & forte iuxta est, quæ vere aruit. Similes sunt ambæ per hyemē, illa viuit, illa mortua est: sed illius vita & illius mors in abscondito est. Æstas procedit, vita illius clarificatur, mors illius manifestatur. Procedit honor foliorū, fecunditas fructuum: vestitur vitis in facie ex eo quod habet in radice. Ergo modo fratres tales sumus, quales sunt & alij homines. Quomodo nascuntur, manducant, bibunt, viuunt & vestiuntur, transigunt vitam istam: sic & sancti. Aliquando res ipsæ decipiunt homines, & ipsi dicunt. Ecce postquam hic cepit esse Christianus, nunquid non ei dolet caput. Aut quis Christianus est, quid habet plus quā ego. O vitis arida attendis iuxta te vitem nudam in hyberno, sed non aridam per æstatis vitam. Audi Apostolum, Mortui enim estis. Quasi per hyemem mortui apparebant. Audi quia viuunt. Et vita vestra abscondita est, inquit, cum Christo in Deo. Ecce vbi habes radicem. Quando ergo honore ornaberis: quando sæcundaberis fructu.

Sap. 5.

Malac. 4.

Collo. 3.

fructu. Audi illum sequentem: Cum Christus apparuerit vita vestra, tūc & vos apparebitis cū ipso in gloria. Aug. sup. Psal. 148.

Quidquid illud est quod illo Abrahamæ significatur sinu, ibi Nebridius meus viuit dulcis amicus meus, tuus autē domine adoptiuus ex liberto filius, ibi viuit. Nam quis alius tali animæ locus? ibi viuit vnde me multa interrogabat homuntionem inexpertum. Iam non ponit aurem ad os meum, sed spiritualē os ad fontē tuū, & bibit quantū potest sapientiā, pro auiditate sua sine fine scilicet. Nec sic cum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu domine, quē potat ille nostri sis memor. August. confes. lib. 9.

O tu vita, quam præparauit Deus ijs, qui diligunt eum, vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe, sine dolore, sine anxietate, sine corruptione, sine perturbatione, sine varietate & mutatione, vita totius elegantię & dignitatis plenissima, vbi nō est aduersarius impugnās, vbi nulla peccati illecebra, vbi est amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternus & vnus omnium spiritus: vbi Deus facie ad faciem cernitur, & hoc vitis cibo mens sine defectu satiatur. Et infra, huius rei gratia scripturarum sanctarum amœna prata ingredior, viridissimas sententiarum herbas exarando, carpo: legendo comedo, frequentando rumino, atque congregando tandem in alta memoriæ sede repo- no, vt tali modo tua dulcedine gustata minus istius miserrime vitæ amaritudines sentiam. O tu vita scilicetissima: ò regnum verè beatum, carens morte, vacans sine, cui nulla tempora succedunt per æuum, vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus, vbi victor miles illis hymnidicis angelorum sociatus choris, cātat Deo sine cessatione canticum de canticis Sion: Nobile perpetua caput amplectente corona August. in Medita.

O vita vitalis, vita sempiterna & sempiterne beata. Vbi gaudiū sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine lagore, abudatia sine defecione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta vident semper, & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur. August. in manu.

O anima mea si quotidie oporteret nos tormenta perferre: si

ipsam gehennam longo tempore tolerare, vt Christum in gloria sua videre possimus, & sanctis eius sociari: nonne dignum esset pati omne, quod triste est, vt tanti boni tantæque gloriæ participes habeamur? Invidientur ergo Dæmones, parent suas tentationes, frangant corpus ieiunia, premant carnem vestimenta, labores grauent, vigiliæ exiccet, clamei in me iste, inquietet me ille, vel ille, frigus incuruet, conscientia murmuret, calor vrat, corpus doleat, pectus ardeat, infletur stomachus, pallefcant vultus, infirmus totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus: ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Quæ enim erit iustorum gloria? quam grandis sanctorum lætitia, cum vnaquæque facies fulgebit vt sol? cum ordinibus distinctis populum Dominus in regno patris sui cæperit recensere, & meritis atque operibus singulorum promissa præmia restitueret: pro terrenis cælestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare. August. in Manu.

Etiã in ipso homine lætitia quædam bonæ conscientie paradysus est: vt & Ecclesia in sanctis temperanter & pie & iuste viuentibus paradysus recte dicitur, pollens affluentia diuitiarum, castique delitijs. Idem super Gene.

Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est, incommutabilis veritatis atque sapientiæ, vt etiã si non licet in ea amplius viuere, quam vnus diei mora, propter hoc solū innumerabiles anni huius vite, pleni delitijs & circumfluentia temporalium bonorum recte meritoque contemnerentur. Non enim falso aut paruo affectu dictum est, Quoniam melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Idem de lib. arb.

Egredere quæso paulisper de carcere, & præsentis laboris tibi ante oculos pinget mercedem: quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit. Qualis erit illa dies cum tibi Virgo Maria choris occurret comitata virginibus, cum post rubrum mare submerso exercitu Pharaonis tympanum tenens præcinet respõsuris. Cantemus Dño: gloriose enim honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Tunc & ipse sponsus occurret & dicet, Surge, propera amica mea, columba mea, forma mea & veni: iam enim hyems transiit, imber abiit & recessit,

flores

flores apparuerunt in terra nostra. Tunc & Angeli mirabuntur, & dicent. Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa super dilectum suum. Hinc & alius castitaris chorus occurret, Sara cum nuptijs, Anna filia Phanuelis cum viduis. Tunc exultabit & mater tua, siue quæ te genuit, siue quæ docuit. Tunc centum quadraginta quatuor millia in conspectu Throni & seniorum tenebunt cytharas, & cantabunt canticum nouum: quod nemo nisi ipsi cantare possunt. Quotiescumque te vana seculi delectabit ambitio, quotiescūque in seculo aliquid videris gloriosum, ad paradysum mente transgredere: esse incipe quod futura es: & tunc poteris dicere, Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. Hieron. ad Eustoch.

Ecce video cælos apertos. Iuste & incunctanter offert sanguinem suum, qui præ oculis habet regem suum simul & brauium suum, & filium hominis à dextris stantem Dei. Nec dum explet famulus misterium suum, & iam Dominus aperit regnum suum. Euf. Emis. hom. de S. Stepha.

Impossibile non putes, vt transferri obtineas in Angelicas beatitudines, cum in hoc seculo Angelicas deuiceris potestates. Idem hom. 3. de Pasch.

Qui se cælesti pretio vident redemptos, ad cælestia non dubitent præparatos. Idem ibidem.

Nulla beatis vita exolescet, nullam sentiet fœlicitas mutatione, nullam sentiet ætas longissima retracti seculi vetustatem: iactata retro morte, quidquid post hac fuerit, vita erat, & participata cum illo qui nos ex nihilo fecit beatitudine, sicut illius vita initium non habet, ita nostra terminum non habebit. Idem ibidem hom. 8.

Quia vidisti me, credidisti: beati qui non viderunt & Ioan. 20. crediderunt. Si beatitudo est credere quod annuntiat, quanto maioris beatitudinis erit, videre quod creditur. Ibidem. hom. 10.

Deo cū totū debeatur, nihil tamen gratis soluitur, sed remuneratione quasi ipse vicissim debitor factus reddit pro exolutione debitorum. Pro hac itaque vita, dabit illam vitam quæ nec oculo potest cerni, nec tacita mētis cogitatione pertingi. Quæ vtrique

lil 2 conse-

Abac. 3.

Psal. 83.

Hieron.

Exod. 13.

Cant. 2.

Cant. 18.

Apoc. 7.

Cant. 8.

Euseb.

Emis.

Acto. 7.

Ioan. 20.

consequi est facilius, quam enarrari: cuius erit cursus sine termino, usus sine fastidio, refectio sine cibi adiutorio, requies sine noctis otio, ætas sine senio, indeficiens sub vultu Dei claritas, & sub antiquis perpetuisque gaudijs semper noua iucunditas, sine vilo amittendi periculo secura fœlicitas. Idem ad monach. homilia. 6.

Recordemur quam iucunda sit quies, quam delectabilis repauiatio, post depositum alicuius grauissimi oneris fascem. Quã dulce sit post longæ captiuitatis cathenas, ad charam patriam recuperata libertate remeasse. Quam pretiosum sit, post multa nauigationis pericula, ad optatam terram, atque ad portum desiderabilem peruenisse. Atque ex his colligamus & cognoscamus, quã iucundũ erit, comite bona conscientia, ad vera & solida gaudia, atque ad Angelorũ transire confortia, & ad illam vitam conscendere, vbi nulli erunt labores, nulla damna, nulla incommoda, & (quod supra omne bonum est) nulla peccata: sed æterna innocentia, iniuolata iustitia, inconcussa securitas, atque sempiterna fœlicitas. Idem ibidem. hom. 8.

Fulgent. Sicut per speculum vitreum trina nobis visio administratur: qua nos ipsos, & ipsum speculum, & quidquid præsens adest, videmus: sic per speculum diuinæ claritatis, & ipsum Deum ut est, videmus quantum possibile erit creaturæ, & nos ipsos, & omnia alia vera & certa scientia cognoscemus. Fulgent. in epist.

Anselm. In futuro sic iustus fortis erit, ut etiam si velit, terram commouere possit: & sic è conuerso iniustus imbecillis, ut nec etiam vermẽ amouere queat ab oculis suis. Antel. de similit.

Cypria. Quæ illa erit fratres charissimi operantium gloria, quam grandis & summa lætitia, cum populum suum Dominus cœperit recensere, & meritis atque operibus nostris præmia promissa retribuere pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, offerre nos Patri, cui nos sua sanctificatione restituit. Cypria. serm. de elemosyna.

Cassio. Benedicitur Dominum cœlum extendere, vbi meretrices & publicanos eum constat admittere: nam cum sint rei per iustitiam, celi iustorum facti sunt, & gratiæ largitate, peccantium. Cassiodor. sup. Psal. Extendens cœlum licet pellem.

Bern. Domine multi volunt tecum conregnare, sed non compatiuntur.

lunt inuenire, & non querere: volunt consequi, & non sequi. Bern. in serm.

Gloriam concupiscens, non cogitat de labore. Chrysol.

Faciet eos discumbere. Insinuat ista communẽ sanctorum in diuinis bonis concordem lætitiã, & consentientẽ societate. Discubitus autẽ requies est ex multis laboribus, largitasque vberissimorum bonorum affluentissima Diony. epist. 9.

Tantæ pœnæ pauperis, sic repete delitijs commutantur, ut portaretur ab Angelis & induceretur in paradysum, ne saltem ambulans pauper Lazarus laboraret. Portatur post tantos labores quia prius defecerat, & portatur ab Angelis: non enim suffecerat ad portandum pauperem vnus Angelus, & propterea plures veniunt ut choram lætitiæ faciant. Chrylostom. in serm. de Lazaro mendico.

Grandis violentia est in terra nasci, & cœlum rapere: & habere per virtutem quod non possumus habere per naturam. Idem sup. Matth. 11.

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad Deorum religionem sanctimoniãque demigrare. Cicero pro C. Rabir.

Hæc res plus proficit, si proponatur spes vtilitatis futuræ, quã præteriti beneficij recordatio. Idem. 2. de orat.

Cogitantes supera atque cœlestia, hæc nostra ut exigua & minima contemnamus. Idem in Acad. quæst.

Duæ sunt viæ (ut ait Socrates) duplicesque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminarunt & se totos libidinibus dederunt, ijs deuium quoddam iter est seclusum à concilio Deorum. Qui autem se integros castosque seruarunt, quibusque fuit minima cum corporibus cõtagio, suntque in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus sunt profecti, facilis patet reditus. Idem. 1. Tuscul.

Qui rectè & honestè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad astra facile reuertetur: non qui aut immoderate aut intemperanter vixerit. Idem de vniuers.

Omnibus qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlis atque definitus locus, vbi beati sempiterno æuo fruuntur. Idem de somno Scipionis.

COLLE.

¶ Omnes homines naturæ ductu ita æternitatem appetunt, ut quidam Gentilium, non aliam agnoscentes quàm famam, ac perpetuam nominis claritatem, libenter se morti propter huiusmodi æternitatis umbram obiecerint. Hinc illæ statuar, quæ claris viris in foro Romæ collocabantur, ortum habuere. Hoc argumento discere poteris, quid pro vera corporis, & animæ æterna felicitate Christiani facere debeant, præsertim si attendant, quid propter eam Christi Martyres passi sint.

I. Petr. 5.

Seniores ergo, obsecro & ego vos cōsenior tanquàm testis Christi passionū, & eiusdem, quæ in futuro reuelanda est gloriæ confors. Hæc verba nō vulgarē emphasim habent. Perinde enim est, ac diceret, Rogo vos fratres, ut magno studio salutis vestræ curā geratis: rogo inquā velut testis laborū, & afflictionū Christi: hoc est summi, & incōparabilis pretij quod à Diaboli potestate redēpti estis, & tanquàm is, qui probe tenet, quāta sit illa felicitas, quæ tali pretio empta fuit. Hæc enim duo maxime homines ad virtutis studium incitare debēt: nēpe mors Christi, & promissio æternæ felicitatis, utriusq; autē rei oculatus testis Petrus Apostolus fuerat, quādo & Christū in cruce morientē, & in mōte trāsfiguratum vidit.

Vita dæmonum.

Quatuor sunt inter homines viuēdi genera. Quidā enim mores dæmonum imitantur: quorū de numero erat ille, de quo Dominus ait, Nonne ego vos duodecim elegi? & vnus ex vobis Diabolus est. Alij vero pecudes imitantur, qui videlicet nō ratione, sed affectibus more pecudū ducūtur. Alij vero humano more, hoc est

Ioan 6.

partim ratione, partim affectibus agūtur: de quibus Apostolus ait, Cū enim quis dicat, ego quidē sum Pauli, alius autē, ego Appollo, nōne homines estis? Ex his vero multi quidē salui fiēt: sic tamen

Vita peccorum.

(ut idē Apostolus ait) quasi per ignē, sitamē cū pietate dormitionē accipiant. Sunt porro alij, qui puritate vitæ Angelos imitantur: hi potissimum ex hominibus ad eorum beatitudinem cooptantur.

Vita hominum.

Omnia vasa, ex quibus Salomon bibebat, aurea erāt: taliaque electionis vasa esse debēt, quæ ad veri Salomonis mēsam idonea sint.

I. Cor. 1.

Quāta sit illa felicitas, quæ pijs laborib⁹ in cœlo proposita est, declarat testis oculatus Paulus, cū ait, Mōmētaneū & leue tribulationis nostræ supra modū in sublimitate æternū gloriæ pōdus operatur in nobis. Itē illud Esai. Nō dixi Iacob, frustra querite me. Et

I. Cor. 3.

illud

Vita Angelorum.

3. Reg. 10

2. Cor. 4

Esai. 19.

illud eiusdē. Dicite iusto, quoniā bene. Quæ quidē oratio, ut breuissimum, ita fecūdissima est. Omne quippe genus boni, sub hoc indefiniti boni nomine cōprehēdit. Vnde Moyfi Dominus ait: Ego ostendā tibi omne bonū. Quā obrē merito Dñs Iere. 2. queritur dicēs. Nūquid solitudo factus sum Israeli, aut terra ferotina? Quare ergo dixit, populus meus, Reversus sum: nequaquā ultra veniem⁹ ad te? Nūquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut spōsa fasciæ pectoralis suæ. Populus autē meus oblitus est mei diebus innumeris. Miratur ergo hoc in loco Dñs, quod cū maxima populo suo bona cōtulerit, & maiora etiā hac de re insignē locū Mala. h. 3. ubi Propheta inducit improbos dicentes. Vanus est, qui seruit Deo, & nobis emolumentum, &c. Vide locum.

Esai. 3.

Exo 33.

Hier. 2.

Ibidem.

Quoniā multi vitā omnem in sceleribus transigentes, piorum sibi præmia pollicētur, operæ pretiū erit in scripturis sanctis annotare ea loca in quibus mores eorū describuntur, qui ad æternā vitā cooptati sunt: Hoc autē argumentū tractat totus ille Psal. cuius initium est: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. Item inuenimus enim hanc esse legem ab æquissimo illo iudice definitam ut pro cuiusque meritis, præmia, vel supplicia hominibus tribuātur. Quod illa Symboli verba designāt. Qui bona egerūt, ibūt in vitam æternā, qui verò mala, in ignē æternū. Sic illud ex Psal. 32. Semel locutus est Deus: duo hæc audiui: quia potestas Dei est & tibi Dñe misericordia: quia tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua. Et Hier. 61. de Deo loquēs. Cuius inquit oculi sunt super oēs vias filiorū hominū, ut reddas vnicuiq; secundū vas suū, & secundū fructū adinventionū eius. Et Apost. ad Gal. 6. Nolite, inquit errare: Deus nō irridetur, quæ. n. seminauerit hō, hæc & metet: qui. n. seminat in carne de carne metet corruptionē: & qui seminat in spiritu de spū metet vitā æternā. Quomodo ergo tu, qui tota vita in carne seminasti, vitā æternā ex hoc adulterino semine tibi polliceris? Cui cōsentit illud eiusdē Apostoli. 2. Cor. 11. qui de improbis loquēs ait. Quorū finis erit secundū opera ipsorū. Hæc omnia & multa his similia falsam illorū spēm arguūt, qui in sceleribus suis perdurātes æterna præmia sibi pollicentur, eosdem etiā arguit illud ex Psal. 23. Quis ascendet in montem Domini? Innocens ait, & mundo corde qui nō accepit in vanum animam suam, &c. Ut autem D. Greg. ait. Ille in

Psal. 14.

vanum accepit animā, qui sola presentia cogitat: quæ vero sequuntur in perpetuum non attendit. Recte autem à quibusdam sapiētibus dictum est, improborum animas salis tantum officio in corporibus fungi: quæ à corruptione illæsa, & integra seruat, nihilque præterea rationali creatura dignum molitur: ideoque merito frustra animas accepisse dicuntur. Tales Cicero porcorum animas esse ait.

Cic. lib. 2

de natura

Deorum.

Psal. 144

Eternitatem cælestis regni, quod pijs à constitutione mundi paratum est, vult Dominus hominibus annuntiari, quod illa Psal. verba indicat. Gloriam regni tui decet & p. t. a. vt notā faciant. f. h. p. t. & gloriam magnificentiæ regni tui. Regnum tuum regnum omnium sæculorum, &c. Pondera verbum. Regnum omnium sæculorum.

Quam pusillus sit grex eorum, quibus æterna salus decreta est: cum tamen stultorum numerus sit infinitus vel hoc indicio colligi potest, quod numeratis ex imperio Domini tribubus Israel. Num. 1. à vicesimo anno, & supra, ex alia quidam tribu inuenti sunt quinquaginta millia, ex alia sexaginta, ex alia septuaginta, &c. Ex tribu autem Leui inuenta sunt solum viginti duo millia, quoque magis mireris, cum ab vno mense, & supra numerarentur, cæteris à 20. anno numeratis. Quæ res profecto diuinæ prouidentiam miraculo non caruit: præsertim cum in adoratione vituli tribus Leui à Domino percussa non fuerit: vt pote quæ innocens reperta sit, & patrati sceleris vltima. Idem etiam hoc indicio significari aiunt, quod ex tanta multitudine, quæ ex Ægypto egressa, ad promissam terram Deo ducente pergebat, duo solum viri eam peruenerunt: cæteris propter infidelitatem suam ab eius ingressu prohibitis. In diluuiō vero octo solum animæ seruatae, cæteræ omnes aquis absumptæ sunt.

Num. 13.

Antequam Israeliticus populus promissam terram ingrederetur, exploratores misit, qui terram consideraret. Ex qua infæcunditatis lignum, botrum insignem attulerunt, & ficus, & malogranata. Ad hunc ergo modum fideles in hoc exilio constituti, explorare mente cælestis patriæ gaudia debent: quo illius spe, & amore incensæ ærumnosæ huius vitæ molestias perferant: ibi namque primum miræ magnitudinis botrum deprehendent: per quem plenissima diuinæ dilectionis vbertas exprimitur: qua in illa æterna patria inebriandi sumus, sicut Propheta dicit, Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & t. v. t. p. e. Inueniemus item ficus: per quos diuinæ dulces

Psal. 35.

dulcedinis abundantia designatur. Ex visione namque diuinæ pulchritudinis amor, ex utroque vero ineffabile diuinæ dulcedinis gaudium ita consequitur, vt (quemadmodum Theologi dicunt) si dānatus aliquis ad diuinam speciem contemplandam Dei dono eleuaretur, nullo modo posset hoc spectaculo non lætari, quāuis certo sciret post breue spacium se ad eadem supplicia rediturum. Quoniā in eadem visione diuinæ iustitiæ ordinem cernēs, placida tunc mente cōsisteret. Ibidem etiam malogranata deprehēdet: per quæ sanctorum cōmunio, & bonorum omnium societas significatur. Quæ facit, vt omnium bona vniuscuiusque sint velut propria. In hoc enim pomogranata omnia sub vniuersi pomi integramēto mirabili ordine, ac ratione continentur. Vt igitur hic ex multis granis vnū constat pomum, ita illic sanctorum omnium vna ciuitas, vna gloria, vna communis lætitia est.

Malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita cum domus Dei ædificaretur. Cur ita? Quia & lapides, & ligna adeo in monte Lybano exulta & polita erant, vt cum in locis suis collocarentur, nullo opus esset ferramento. Ad hunc ergo modum in hoc mundo varijs ictibus, & pressuris pijs homines excoluntur, & præparantur, vt postea sine vilo dolore, aut labore in cælesti illa domo, quæ viuus ex lapidibus ædificatur, suis in locis collocentur. Ibi enim absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum & iam non erit amplius neque luctus, nec clamor, &c. Itaque in hoc mundo varijs premi laboribus, & vexari, nihil aliud est, quàm ad illas cælestes sedes aptari: Quia vero grauioribus in hoc sæculo doloribus vrgentur, ad nobiliorem vtique locum præparatur. Hinc illud ex hymno, Tunctionibus pressuris expoliti lapides, suis coaptantur locis, per manum artificis: disponuntur permanfuri sacris ædificijs.

3. Reg. 6.

Apoc. 21.

Collocationes duodecim tribuum in circuitu tabernaculi ad quatuor mundi partes ternis ordinibus vergentes, de quibus Num. 3. agitur, Origenes ad ordines Angelorum, & sanctorum in caelo in circuitu throni residentium eleganter accommodat, cuius verba (vt ab eo rationem tractandi huiusmodi scripturarum loca disceremus) subijcere volui, Ait igitur, Hæc sunt, quæ nobis litera legis exponit, vt ex his sacramentorum semina colligentes, tanquam gradibus quibusdam ab humilibus ad excelsa & à terrenis ad cælestia conscendamus. Ascende ergo nunc o auditor si potes, & à

Hebr. 12.

terrenis sensibus intuitu mētis, & perspicacia cordis eleuare. Obi uiscere paulisper terrena, supra nubes, & supra ipsum cœlū gressu mentis incede: ibi require tabernaculū Dei, ubi præcursor pro nobis introiuit Iesus: ibi (inquā) require quaternos istos ordines, stationesq; castrorum: ibi Israelitica agmina, & excubias cerne Sanctorum. Sed ego non audeo illuc solus ascendere, non audeo me in hos tam secretos mysteriorū secessus sine autoritate magni alicuius doctoris immergere. Non possum illuc ascendere, nisi præcedat me Paulus, & ipse mihi viam noui huius, & ardui itineris ostēdat. Ipse ergo Apostolorum maximus ad Heb. ita ait. Non enim accessistis ad ardentem & tractabilem ignem, sed accessistis ad montem Sion, & ciuitatem Dei uiuentis Hierusalem cœlestem, & multitudinem Angelorum collaudantium, & Ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Igitur Moses per quatuor castra, populum diuifum scribit in terris, & Apostolus quatuor ordines Sanctorum describit in cœlis. Ad quorum singulos unumquemque nostrum dicit accedere. Non enim omnes ad omnes accedunt: sed alij quidem accedunt ad montem Sion: horum autem paulò meliores accedunt ad ciuitatem Dei uiuentis Hierusalem. Qui autem & his eminentiores sunt, accedunt ad multitudinem Angelorum collaudantium. Qui autem super omnes istos sunt, accedunt ad Ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Primitiuos autem arbitros eum intelligere Apostolos: qui primitias spiritus acceperunt.

3. Reg. 2.

Grati animi officium declarant nouissima illa Dauidis verba, qui nec præsentia mortis impeditus, accepti iam dudum beneficij memoriam deposuit, dum Salomoni filio, ut filijs Berzellai (qui ei fugienti, & ab omnibus pene derelicto affuit, & comæatum præbuit) præcepit, ut rependeret gratiam, & ut filios eius mensæ suæ conuiuas perpetuo haberet. Quo in loco animaduertere licet, quā faustum & scelix antiquum illud patris officium filij existimarent: pro quo tātā gloriam percepissent, ut Salomonis Regis opulentissimi, & gloriosissimi perpetuo conuiuæ essent: & officij breuissimo tempore peracti sempiternum præmium referrent? Hoc autem exemplo animarum in regno Christi epulantium lætitiā conijcere licebit: cum videant se propter exiguos, & momentaneos labores tam magna præmia percepisse. In pau-

cis

tis enim vexati, in multis bene disponentur, &c.

Ait Regina Saba ad Salomonem, Beati viri tui, hi qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Si hi beati à sapientissima Regina reputantur, quam beati erunt, qui stant coram Deo, & vident faciem eius, in qua omnia vident, omnia audiunt, omnia sciunt? 2. Para. 9

Duos esse creaturarum ordines constat, quos Dominus cœlestem illam aulam complere, & incolere voluit: alteras pure spirituales, alteras spirituales simul & corporeas: alteras quidē in cœlo, alteras in terra conditas: alteras, quæ nunquam ceciderunt: alteras, quæ post lapsum surrexerūt: alteras, quæ sine labore regnant: alteras, quæ cum labore triūphant: alteras, quæ nihil Deo præter vitā, & gloriā debent: alteras, quæ præter hoc illud etiam debent, quod à morte gehennæ Christi sanguine ereptæ sint. Et quidē hæc postrema lætitiæ causa hominum erit, non Angelorum: atque eo maior, quo apertius damnatorum pœnas vident. Erunt enim ad visionem omni carni. Quamuis illud, Angeli sancti debent, quod beneficio conditoris à lapsu erepti sint. Esa. 61.

Magnitudinem cœlestis præmij declarant illa verba Domini; Mensuram bonam, & confertam, &c. In quibus verbis omnia, quæ in plenissima mensura desiderari possunt, continentur. Cui consentit illud Psal. 18. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiēdis illis retributio multa: siue (ut Hierony. ex Hebr. vertit) fructus multus. Quo verbo non solum bona gloriæ, sed etiam gratiæ, quæ in hac vita conferuntur, intelligimus.

Felicitas, ultimus finis.

Quia mens stare noluit cum potuit, stare non valet etiam cum vult. Nihil ergo sufficit menti quod percipitur: quia amittit, quod vere potuit sufficere. Greg. in Mor. lib. 8. c. 9. Greg.

Iustè qui relicto Deo se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perurbationis inuenit, inuentumque se fugere querit: sed autore contempto, quo fugiat, non habet. Greg. ubi supra. c. 22.

Dū eadē res anima nostra, modo appetit, modo fastidit, docet quæ aliūde pēdet: quia enim ad appetēdū Deū formata est, iure ei nō sufficit, quod infra Deū est. Diuertitur autem nunc per multa, ut quia

quia

quia qualitate rei non potest, saltem varietate fatietur. Greg. 26. Mor. cap. 26.

Ad quodcumque me conuertero, vilescit mihi adeptum quavis accederit desideratū. August. super Psal. 102.

August.

August. super illo Psal. 32. Beata gens cuius Dominus Deus eorum. Quis est, inquit, qui hoc audito non erigat se? Amant enim omnes beatitudinem: & ideo peruersi sunt homines qui mali volunt esse, miseri nolunt. Et cum sit malitiæ indiuidua comes miseria: isti peruersi non solum mali esse volunt, miseri nolunt, (quod fieri non potest) sed ideo volunt mali esse, ne miseri sint. Quid est hoc quod dixi, ideo volunt mali esse ne miseri sint? Considerate hoc paululum in omnibus hominibus qui male faciunt, beati semper esse volunt. Furtum facit aliquis: quæris quare? Propter famem, propter necessitatem. Ergo ne miser sit, malus est, & ideo inferior est, quia malus est. Depellendæ ergo miseriæ causa, & acquirendæ beatitudinis causa, faciunt omnes homines quicquid vel boni faciunt vel mali. Semper ergo beati esse volunt. Quære ergo quid sit, quod habendo beatus sis. Cum enim beatus fueris, melior utique eris, quam cum miser es, fieri enim non potest ut res deterior te, faciat te meliorem. Homo es, deterior te est, quicquid cupis quo beatus esse desideras. Aurum, argentum, quæ libet corporalia, quibus inhias acquirendis, possidendis, fruendis, inferiora te sunt. Tu melior es, tu fortior es. Iam ergo superest ut quæras quid sit melius, quam animus tuus. Quid erit obsecro, nisi Deus tuus? Non inuenis hic aliquid melius animo tuo: quia cum fuerit perfecta natura tua, Angelis æquabitur. Iam supra non est nisi creator. Erige te ad illum, noli desperare, noli dicere, Multum est à me. Magis multum est à te, habere aurum quod quæris. Aurum & si volueris forte non habebis: Deum cum volueris, habebis: quia & antequam velis, venit ad te, & cum aduersa voluntate esses vocauit te. Auare, quid inhias cælo & terræ? Melior est, qui fecit cælum & terram: ipsum visurus ipsum habiturus es. Quæris ut tua sit illa villa, & transiens per illam dicis. Beatus cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem audi veritatem. Beata gens cuius est. Quid? Iam nostis quid dicitur

rus

rus sim. Ergo desiderate ut habeatis, tunc demum beati eritis. Hac sola re beati eritis: re meliore quam vos estis meliores eritis. Deus est, inquam, melior te, qui fecit te. Beata gens cuius est Dominus Deus eorum. Hoc ama, hoc posside: hoc cum vis habebis, hoc gratis habebis. August. super Psal. 32.

Psal. 32.

Amant homines diuersas res: & quando quisque quod amat habere videtur, felix vocatur. Vere autem felix est, non si id habet quod amat, sed si id amet quod amandum est. Multi enim miseri sunt, magis habendo quod amant, quam carendo. Amando enim res noxias, miseri: habendo sunt miseres. Et propitius Deus cum male amamus, negat quod amamus: iratus autem dat amati quod male amat. Aug. sup. Psal. 26.

Redite ait præuaricatores ad cor, & inhærete illi, qui fecit vos, Esai. 46.

state cum eo, & stabitis. Requiescite in eo, & quieti eritis. Quo itis in aspera? quo itis? Bonum quod amatis ab illo est. Sed amarum erit iuste, quia iniuste amatur deserto illo, quidquid ab illo est. Quo vobis adhuc & adhuc ambulare vias difficiles & laboriosas? Non est requies ubi quæritis eam. Quærite quod quæritis, sed non ubi quæritis. Beatam vitam quæritis in regione mortis. Non est illic. Et mox, Exultauit christus ut gigas ad currendam viam. Non enim tardauit, sed cucurrit clamans dictis, factis, morte, vita, descensu, ascensu, clamans ut redeamus ad eum: & discessit ab oculis, ut redeamus ad cor, & inueniamus eum. Aug. confes. lib. 4.

Psal. 18.

Et disputabam cum amicis meis Alipio & Nebridio de finibus bonorum & malorum, Epicurum accepturum fuisse palmam in animo meo, nisi ego credidissem post mortem restare animæ vitam, & tractus meritorum, quod Epicurus credere noluit. August. confes. lib. 6.

Nec volebam multiplicari terrenis bonis deuorans tempora, & deuoratus temporalibus, cum haberem in æterna simplicitate aliud frumentum, & vinum, & oleum. Et clamabam in consequenti verfu clamore alto cordis mei, ò in pace, ò in idipsum, ò quid dixit? Obdormiam & somnum capiam? Idem in confes. lib. 9.

Psal. 3.

Cum homines amant beatam vitam, quod non est aliud nisi de veritate gaudium, utique amant etiam veritatem, Cur ergo non de illa gaudent? Cur non beati sunt? Quia fortius occupantur in alijs, quæ fortius eos faciunt miseros, quam illud beatos quod tenui.

tenui.

tenuerunt meminerunt. Augustinus Confes. lib. 10.

Cum inhæsero tibi ex omni me, nunquam erit mihi dolor & labor, & viua erit vita mea tota plena te. Nunc autem quoniam quem tu impleas, subleuas eum: quoniam tui plenus non sum, oneri mihi sum. August. vbi supra.

Neque in his omnibus, quæ percurro consulens te, nõ inuenio tutum locum animæ meæ, nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me. Et aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid erit quod vita ista non erit. Sed recido in hoc ærumnosis ponderibus, & reorbeor solitis, & teneor, & multum fleo, sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina degrauiat. Hic esse valeo, nec volo: illic volo, nec valeo, miser utrobique. August. Confes. lib. 10.

Hoc confiteor, hoc scio Domine Deus meus, quia vbiunque sum sine te, male est mihi præter te: non solû extra me, sed etiam in me, quia omnis copia, quæ non est Deus meus, mihi est egestas. August. in Medita.

Heu miseria super miseriam, cum misera anima mea à te refugit, cum quo semper abundat & gaudet, & sequitur mundum, cum quo semper eget & dolet. Mundus clamat, deficio: tu Domine clamas, reficio: & miseria mea magis sequitur deficientem, quàm reficientem, plane infirmitas mea hæc est. Augustinus in Medita.

Sicut tota vita corporis anima est: sic beata vita animæ, Deus est. August. de lib. arb.

In hac vita homines magnis laboribus quietem querunt & securitatem: sed prauis cupiditatibus seducti, non inueniunt. Volunt enim requiescere in rebus inquietis: nam si in diuitijs velit homo requiescere, magis superbus efficitur, quàm securus. Idem de catechiz. rud.

Væ animæ audaci, quæ sperauit, si à te recessisset, se aliquid melius habiturâ: versa & reuersa in tergum, & in latera, & in ventrè, & dura sunt omnia: & tu solus requies: & ecce ades. Idem Confes. lib. 6.

Quidquid præter Deum est, dulce non est: quidquid mihi vult dare Dominus meus, auferat totum, & se mihi det. Idem

Idem super Psalmum vigesimum sextum.

Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs. Ego ero vnde facientur: ego ero quæcunque ab hominibus honeste desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona. Sic enim & illud recte intelligitur quod ait Apostolus, vt sit Deus omnia in omnibus. Idem lib. 22. de Ciuit. Dei.

Qui nequiter vult viuere, nonne tanto miserius esse conuincitur, quantò facilius mala eius voluntas impletur? Idem, lib. de verbis Domini.

Ideo Deus fœlicitatibus terrenis amaritudines miscet, vt illa queratur fœlicitas cuius dulcedo non est fallax. Idem super Matthæum, serm. 29.

Inter temporalia & æterna hoc interest, quòd temporale plus diligitur antequam habeatur, vilescit autem cum aduenerit: non enim fatiatur animam, cui vera & certa sedes æternitas. A Eternum autem ardentius diligitur adeptum, quàm desideratum. Idem lib. 1. de doct. Christi.

Nulla re fruitur anima cum libertate, nisi quæ fruitur cum securitate. Nemo autem securus est in his bonis quæ potest inuitus amittere. Idem de lib. arb.

Dico beatam vitam consistere in altitudine sapientiæ, suauitate conscientiæ, virtutis sublimitate: non sine passione esse, sed victorem passionis esse, beatum est. Ambros. de Offi.

Fallax fœlicitas est maior infœlicitas. Bernar. in serm. Bernar.

Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest. Capacem enim Dei quidquid Deo minus est, non implebit. Idem in serm. Dedicat.

Cû diligimus Deum, omnia in ipso reperimus. Vnus est qui queritur, sed in quo omnia continentur. O lucrû mirabile? nõ compendiũ singulare? cur nos per diuersa fatigamus? Ad ipsum ergo vnamiter festinemus: post quæ cuncta bona ultra nõ querimus, sed tenemus. Cassiodo. super illud Psalm. Inquirentes Dominum, &c.

Infœliciores esse necesse est malos cupita cû perfererint, quã si ea quæ cupiunt, implere non possent. Nam si miserum est voluisse praua, potuisse miserius est. Boet. de Consol. lib. 4.

Quid

Quid de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia quidem plena est anxietatis, fatietas vero pœnitentiæ? quarum motus quid habeat iucunditatis ignoro. Tristes vero esse volupratû exitus, quisquis reminiscitur libidinum suarum, intelligit: quæ si beatos explicare possent, nihil causæ, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur. Idem lib. 3. de consol.

Ex diuersis.

Abunde fortuna illi indulget, qui iure dici non potest infelix, cum fœlix mortalium nemo sit.

Fœlix non differt à misero per dimidium vitæ.

Infirmus ponit sanitatem esse fœlicitatem, pauper vero factus diuitias.

Nihil vulgatius est, quam fastidire fortunam propriam, & splendidiorem cupere.

Cicer.

Nullus stultus beatus, & sapiens non beatus. Cicero. 1. de finib.

Nûquam satis digne poterit laudari philosophia, cui qui pareat omne tempus ætatis possit sine molestia degere. Idem in Cat. Maio.

Nisi stabili, & fixo, & permanete bono beatus esse nemo potest, mihi enim inueterascere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum quæ in vita beata consistunt. Nam qui timebit, nequid ex his deperdat, beatus esse non poterit. Idem. 5. Tuscul.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat ut sit beator: si enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. Idem ibidem.

Omne beatum est, cui nihil deest, & quod in suo genere expletum ac cumulatum est: idque virtutis est proprium. Ibidem.

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humani significat ad hanc vnam rem natum hominem, ut frueretur voluptatibus. Idem. 2. de finib.

COLLE:
Job. 9.

¶ Quis restitit ei, & pacem habuit? Secundum Gregorium, quæ extra dispositionem diuini ordinis sunt, in pace esse nequeunt. Sic enim ossa corporis humani, cum in loco sibi à superno autore prefixo sita sint, dolorem non incutiunt: si vero violenter extra locum sibi à natura destinatum sint, vehementer nos cruciant. Ita plane cor hominis in Deo, velut in centro suo in pace quiescit: ubi vero extra illum est, irrequietis motibus agitur.

Sicut materia prima quia est in potentia ad omnes formas semper

per appetit, quod habere nata est, (ideoque perniciem machinari dicitur, formæ quam habet, ut eam assequatur quam non habet) ita cor hominis, quia omnium bonorum capax est, semper ad ea quibus caret, inhiat, & aspirat: semperque odio præsentium, & cupiditate futurorum laborat. Quo fit, ut extra Deum (in quo omnia sunt) quiescere nullo modo possit.

Solius Dei magis quam omnium aliarum rerum possessio animam satiat: sicut vnus sol magis quam omnia cœli luminaria mundum illuminat. Quare compendiosissima nobis via ad fœlicitatem sine multarum rerû apparatu, & copia patet: si vnus Dei possessionem adipiscamur. Quam viam filius Dei docturus venit in mundum ad quam etiam nos ipse inuitat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

Matth. IX

Cum beatitudo, & fœlicitas sit status omnium bonorum aggregatione perfectus, in externis, & corporeis rebus esse nullo modo potest. Quis enim omnium bonorum istorum compos fit? At verò si vnum aliquod istorum desit, frequenter nos magis huius vnus rei defectus torquet, quàm cæterorum possessio fatiat. Achaz rex Israel quia vineam Naboth, quam concupiuit, impetrare non potuit, mente & corpore ita consternatus fuit, ut in lectum procubuerit incognatus. Quid Aman memorem? qui cum omnibus bonis circumflueret, nihil se habere putabat, quandiu Mardocheus ad fores palatij excubabat, vide locum.

3. Reg. 21

Ester. 5.

Duas in mundo creaturas ad diuinæ fœlicitatis participationem Dominus condidit: rationalem videlicet, & intellectualem, hoc est, hominem & Angelum. Quia vero partim operibus suis, partim diuina gratia fœlicitatem erant consequuturi, Angelis quidem breuem morulam concessit, ut sponte sua se diuino obsequio manciparent, hominibus vero, qui natura vertibiles sunt, longius ad hoc spatium (nempe vitam hanc quæ degitur in terris) contulit. Cuius diuinæ destinationis ita multi adeo ignari sunt, ut sic vitam instituant, sic in terra radices iaciant, & in ea curas omnes & cogitationes suas defigant: quasi ad hanc solum vitam nati & ficti essent. Qui similes mihi puerulis esse vi-

Kkk den.

dentur, quos cum parentes aliquo amandant; ut quicquam in domesticos usus necessarium emant, spectaculis rerum quas in itinere inveniunt, occupati quæ in mandatis acceperunt, obliuiscuntur, emendique opportunitate transacta, vacui fera nocte domum redeunt. Hos igitur puerulos imitantur, quicquid rerum humanarum pulchritudine capti, finis ad quæ conditi sunt, obliuiscuntur.

Vnius Dei possessio magis hominem beare, quam totius mundi opes, ac regna possunt. Hæc enim singularia, & priuata bona sunt: Deus autem vniuersale bonum est, unde ipse Moyse ait, Ego ostendam tibi omne bonum. Hoc ipsum autem D. August. super Psal. 36. explicat his memorabilibus verbis. Aurum, quod tibi est, non potest tibi esse argentum: vinum, quod tibi est, non potest tibi esse panis, Deus autem tuus totum tibi est. Manducabis eum ne esurias: bibes eum, ne sitias: totum habebis, totum habebit, quia tu, & ille vnum eritis. Hactenus ille. Vides igitur in Deo omnia esse, & ab eo omnia recipi. Hoc autem intus in anima sua D. Franciscus experiebatur, quem ferunt diutissime hanc vocem in oratione repetere, Deus meus, & omnia, Deus meus, & omnia. Si quæras autem qua ratione hoc fieri possit, ratio est, quia mirabili, & inenarrabili quodam modo Deus electorum suorum corda longe maiori lætitia, & iucunditate reficit, & recreat, quam si rerum omnium compotes essent: Id quo pacto fieri possit improbi ne suspicari quidem possunt: quod tamen pij quotidie experiuntur. Non mentitus est tamen ille qui sapientiæ donum commendans, ait, Pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Huius autem rei clarissimam imaginem virga illa nobis exhibet, qua Moyses percussa petra, largum fontem eduxit. Considerandum est enim quibus verbis Deus admonet Moysen, ut è silice aquas eliciat. Tolle, inquit, manu virgâ, qua fluuium percussisti, & ego consistam ante te supra petram, quæ est in Horeb, percutiesque petram, & exibat ab ea aqua, ut bibat populus. Quorsum tandem spectat illa admonitio, qua redigit in memoriam Moysi, vnum illud ex tam multis signum, cum reliqua multo maiora prætermittat. Tolle, inquit, virgam, qua fluuium percussisti, ut doceat eiusdem providentiæ esse, impios prope magnam aquarum copiam constitutos, ardentissima siti cruciari: & piorum hominum sitim in arida regione, summisque ardoribus exusta,

restin-

restinguere. Cum enim Moyses Dei iussu Nilum percussit, aquæ in sanguinem versæ sunt: cumque rursus eadem virga silicem percussit, ingens visa aquarum repente manavit: ut appareat improbos homines etiam cum videntur omnibus rebus abundare, summa inopia, rerumque omnium indigentia, & multis curis, atque angoribus confici: contra vero pios, in rerum etiam humanarum angustijs, omnibus bonis affluere, illorum estrænatam cupiditatem in opes fluxas, & interituras incitatam, expleri nunquam posse: horum autem ardentissimum rerum immortalium desiderium, mirabili quadam affluentia satiari, Sunt autem magnæ opes pietas, & animus sua forte contentus. Pios enim Dominus læcupletat, non cumulatione diuitiarum, sed subtractione cupiditatum, quæ ex spiritualium deliciarum dulcedine manat. Itaque improbos semper egentes, & miseros esse, atque cum grauisimis malis assidue conflictari, pios vero semper abundare diuitijs & eximia quadam voluptate compleri. Huc spectat etiam quod Salomon ait, Est quasi diues, cum nihil habeat, & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit. Sic Apostolus, Tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. Virga igitur illa hoc est, diuina prouidentia, ex diuitibus pauperes, & ex pauperibus diuites facit.

Mirabile esse videtur, quod in summa hominis paupertate, vnius Dei possessio felicior, quam omnia alia mundi bona redat: de finit tamen hoc esse mirabile, si infinitas summi boni diuitias animo metiaris. Videmus enim nullam esse in infinitis pene animantium generibus facultatem quam homo rationis vi & acumine, nõ fuerit imitatus. Non volat quidem ut avis, sed domitis tamen arte animantibus, eorum tergo vectus, quocumque vult peruenit. Nõ natat ut piscis: sed tamen excogitatis arte nauibus, totum orbem peragrauit: non pugnat coruibus, dentibus, vnguibus, & veneno, sed ijs tamen omnibus potentiora arma exquisiuit. Nõ squamoso corpore ut Draco se ab iniuria tuetur, thorace tamen & clipeo tectus, à corpore tela depellit. Non cantat ut olor, aut Philomena, ceteraque canoræ aues: sed pro his tamé ipse longe dulciora musices instrumenta ingenio quæsiuit. Quid multis? Et tonitrua, & fulmina quæ vnius Dei propria videbantur, ipse quoque suo modo excogitatis variorum tormentorum machinis, imitatus est. Est enim vulgata Theologorum sententia, ea quæ in inferioribus naturis sparsa sunt

Kkk 2

in su-

Exod. 4.
Prou. 13.
2. Cor. 6.

in superioribus unita & colligata inueniri. Quod si vis rationis tantū valet, ut inferiorū pene omnium virtutes & facultates ambitu suo complexa sit, quid miramur si summus ille conditor, rerū omnium à se conditarum perfectiones omnes, & infinitas alias in se contineat? Quod si ita est, quid mirum si huius tanti boni possessio, foelicissimum reddat possessorem suum, quanuis aliarum omnium rerum indigus sit?

Admiratione dignissimum est, quod cum homo arte & ingenio tam multa & varia excogitauerit, quæ ad vsum, ad delicias, & ornatum, ac tutelam corporis spectant (nimirum variavestium genera, domos, ciuitates, leges, belligerandi, nauigandi, & agricolandi, aucupandi, atque feras mansuefaciendi artem atque peritiam) ipse tamen nec quo pacto vitam instituire, nec qua in reultimum finem, ad quæ actiones omnes dirigendæ sunt, per se intelligat. Ignorato verò ultimo fine, quid in vita recte cõstitui potest? At is dupliciter in hac parte, & quidem grauissime peccat: quoniã & extra Deum vltimum finem quærit, & in bonis externis & cupiditatibus suis explendis, quærit. Illud enim tale est, ac si lapis extra cẽtrum suum quietem quæreret. Hoc verò a deo præposterum & stultum, ut nihil magis huic fini possit esse contrarium. Quomodo enim fœlicitas in ijs rebus esse poterit, quas Dominus maximi supplicij loco Gẽtilibus irrogauit, Apostolo testante, qui ait: Propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorum, &c. Quid enim aliud huiusmodi cupiditates, quã perturbationum omnium, dolorū, ac molestiarum seminaria sunt? Si enim vis irascibilis vindex esse læsæ concupiscentiæ dicitur, quæ pax in ea mēte erit, in qua toties desideria hominū frustrantur? Toties nãq; irascēdi vim & intra se fremere, & animū perturbare, & aduersus obstantes incadescere, necesse est. Deniq; quid sunt variæ cupiditates & desideria, nisi curarū agmina? Quando enim aut amor, aut desiderium, curis & sollicitudine vacat? Hic ingeniosus Poeta amorē rē esse timoris solliciti plenā asserit. Verg. quoq; in li. Geor. vnū Syrene matris filiū, maximā eius curā vocat. Si ergo vnici filij amor vnica parētū cura est: ergo multi amores, curarū multarū, ac laborū agmina erant. Quomodo ergo in ijs tranquillitas animi, & fœlicitas (quæ desideriorum, & curarum quies est) poterit inueniri?

Tranquillitatē, & quietē animi, non opes, & potentia, sed solū Deus

Deū pijs hominibus donare, ex his verbis Salomonis colligitur. Est & aliud malum, quod vidi sub Sole, & quidem frequens apud *Eccle. 6.* homines: vir cui dedit Deus diuitias, & honorē, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, neq; tribuit ei potestatem Deus, ut comedat ex eo: & hoc vanitas, & miseria magna est. Nō tribuere autē potestatem Deū ut comedat ex eo, quod habet, est, non frui hominē bonis suis, nec quietē ex eis, & solatiū capere: sed in medijs opibus, velut inopem, & miserū magnis vexari curis, & angoribus: ut hoc argumento liqueat, nō in opibus, & diuitijs animi pacem, & quietem: sed in Deo, & à Deo esse quarendam.

Cū beatitudo sit quies desiderij, nec minus multa desiderēt, qui in ampla, quàm qui in humili fortuna sunt: efficitur plane, ut non minus miseri diuites, quàm pauperes sint: quia beatū non efficit multa possidere, sed nihil quàm quod habeas desiderare. Desiderant autem multa diuites, imō plura, quàm pauperes: quia vbi multæ sunt opes, multi etiam qui comedunt eas: & sublimis status pluribus eget, quibus vel eohonestetur, vel etiam fulciatur. Ergo beati non sunt diuites, sed tot miserijs obnoxij, quot sunt ea, quæ concupiscūt, neq; assequuntur: siue Reges illi, siue Imperatores sint.

Sunt inter Christianos quidam homines, velut Epicurei, qui ita viuunt, ut cœlesti hæreditati renuntiasse, & fœlicitatem in hac vita posuisse videantur. Ab horum autem consortio & cœcitate se liberari regius Vates orat, Psalm. 16. Pro eo enim, quod nos legimus: Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorū: de absconditis tuis, &c. quæ sequuntur. Alij clarius ex Hebr. verterūt: Eripe me Dñe ab hominib; mūdo addictis: quorū portio est in vita: quorum ventrem de absconditis tuis imple. Saturantur filijs, & relinquunt reliquias suas paruulis suis. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua. In quibus etiã verbis Vates sanctus mūdi fœcitate, in vno Deo eã reponit. Simile est illud: Beatū dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius. At, qui in corporis voluptate, & obsequio fœcitate ponit, per omnia illa spargitur, quæ corpori voluptatem, aliquam, aut commoditatem afferunt: quæ infinita pene sunt. Quorū typū gerit populus per vniuersam terrā Egypti dispersus ad colligendas paleas. Vnde patet quam multis curis, &

miserijs hæc fælicitas admixta sit, quæ tot eget fulcimentis.

Hoc vel maximum inter sortem piorum, & improborum discrimen est: quod horum fors externa quidem specie lætissima, & fælicitissima videtur: quæ tamẽ intus multis curis, & cupiditatibus exagitur, cum ipsi cupiditatum suarum non Domini, sed serui sint: vita autem & fors piorum externa quidẽ specie vilissima sæpe, & abiectissima est, quæ tamen intus miris Spiritus Sancti diuitijs, atque delitijs abundat. Externam enim illorum imaginem refert Apostolus cum ait, Alij vero ludibria, & verbera experti, in super & vincula, & carceres, lapidati sunt, &c. Internam vero speciem describit Prophetæ, cum ait, Omnis gloria eius filia regis ab intus in simbrijs aureis, circumamicta varietatibus. Quam tamen nullis verbis explicari posse sponsus in Cant. ostendit, cum variam sponsæ pulcritudinem commendans, internas eius opes ac delitias exprimi non posse declarat, cum hæc verba iterum ac iterum repetit, Absque eo quod intrinsecus latet. Quæ enim siue opes, siue delitiæ maiores, quam quas amatoribus suis diuina sapientia præstat. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis, & omnia quæ desiderantur ei nõ valent comparari. De hac enim, qui eam degustauerat, ait, Preposui illam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duxi, &c. quæ sequuntur. Et rursum, Intrans in domum meam conquiescam cum illa: nõ enim habet amaritudinem conuersatio illius; neque tedium conuictus illius. Vtriusque rei imaginem Apostolus complexus est, cum ait, vt seductores, & veraces, sicut qui ignoti & cogniti: quasi morietes, & ecce viuimus, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Idem autem sponsa in Cant. designauit, cum ait, Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem: sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Vtraque tabernacula, & pelles: hoc est tentoria, siue Cedar, hoc est Arabum (quorum est opulentissima regio) siue Salomonis, extra quidem deformia erant, vt pote pluuia, & puluere oblita, & ardore solis exusta: quæ tamẽ intus argento, auro, variisque coloribus fulgebant. Quæ quidem res piorum sortem (vt ante diximus) maxime representant: quæ instar Silenorum Alcibiadis, cum extra vilem, & abiectam speciem exhiberent, aureas intus, & pretiosas imagines celabant. Quod quidem non ad rei naturam modo, sed ad opinionem quoque hominum re-

ferri

Ferri potest: qui externam piorum faciem spectantes, nihil aliud de ea iudicant, quam quod extra vident: cum illorum tamen fælicitas abscondita sit cum Christo in Deo. Sic D. August. 6. lib. confes. miserum Ambrosij cœlibatum iudicabat: quoniã, inquit eo tempore occultum os eius, quod erat in corde, eiusque sapida de cœlesti pane gaudia, nec conijcere noueram, nec expertus eram. Hæc igitur tam fallax rerum facies in causa est, vt rudes & ignari homines decipiantur, qui externa rerum specie decepti piorum vitam miseram, improborum vero fælicem putant. De hac autem re multa præclare à Seneca dicta sunt, quæ videre licebit in Collectaneis nostris. T. de vera, & falsa fælicitate.

Miseranda profecto hominum cœcitas, & dementia est, qui cum fælicitatem ardentissima auiditate & sitiunt & quærant, illam nõ in summo bono Deo, sed in fugitiuis & caducis: & fallacibus huius mundi bonis quærant. Quod quidẽ Dominus per Hierem. queritur, cum ait, Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum se duxerunt eos, feceruntque vagari in montibus, de monte in collem transferunt, obliui sunt cubilis sui. Cubile autem, in quo anima nostra secunda dormit, & quiescit, Deus est: at cæca mens hominum securitatis, & quietis cubili derelicto, per montes errabunda vagatur, varia huius mundi bona consectans: in quibus quietem se, & fælicitatem adepturam putat. Ne igitur hoc modo erraret sponsa, sponsam orat his verbis, indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam, &c. Vox sponsæ est ad sponsum: qua petit, vt sibi veræ fælicitatis fontem ostendat. Causam autem cur sponsa hoc petit, subdit, cum ait, Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum, hoc est, post vulgus hominum, qui veræ fælicitatis fonte relicto, & cubilis sui obliui, per varios terrenorum bonorum montes, & colles errabundi vagantur. Hoc autem in loco aduertendum est, duplicem esse beatitudinem, videlicet, inchoatam in hoc sæculo per bona gratiæ, & perfectam in futuro, per bona gloriæ. Ad vtramque vero, hanc sponsæ petitionem referre possumus: vt videlicet non modo inchoatam viam fælicitatem petat, sed inhians in superna fluentia fontis vitæ futuram quoque postulet: cupiatque & in hac vita in ænigmate, & in futura, facie ad faciem sponsum videre, eoque satiari.

In vno Christo veram pacem, & tranquillitatem animi reperi-

Cant. 2. *Ibidem.* ri, declarat sponsa, enim ait. Sub umbra illius quæ desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Paulo ante Sponsa malo inter ligna sylvarum sponsum comparauerat, modo se sub huius arboris umbra sedere ait, & dulcissimo eius fructu pasci. Felix sane, quæ ita sedet, quæq; tali fructu, & umbra fruitur. Sed edi nomine quies & tranquillitas animæ minime tumultuatis, designatur. Umbra vero Dominicam protectionem significat. Vnde Propheta, obumbrasti, ait, super caput meum in die belli. Et, in umbra alarum tuarum sperabo, &c. Umbra quoque ardorem & estum solis temperat. Vtrunque autem pijs tribuit Dominus Iesus: dum eos, & in aduersis presentiarum suarum virtute tuetur, & carnalium desideriorum æstus gratiarum suarum rore, & benedictionis suarum dulcedine temperat. Quod quidem insinuat, cum subdit, Et fructus eius dulcis gutturi meo. Quisquis enim diuinæ dulcedinis gustum percepit, facile terrenas omnes voluptates, & desideria contemnet. Sicut enim, qui pretiosum aliquid quod vinum degustauit, fastidit vilius: ita gustati celestia, terrenæ fastidio sunt.

Cant. 2. Cum omnes homines ad felicitatem nati, varijs in rebus ipsam querant, triplicem distinguere possumus felicitatem, primam quidem mundanorum hominum, secundam Philosophorum, tertiam Christianorum. Cum autem felicitas sit status bonorum omnium aggregatione perfectus, mundani homines, ac precipue potentes student omni ratione bonis omnibus sæculi perfrui, arbitrantes se hoc modo vel futuros felices, vel certe proxime ad felicitatem accessuros. At Philosophi longe prudentius humanarum rerum fragilitate, & inconstantia, infinitisque huius vitæ miserijs (quibus undique circum sedemur) inspectis, alia via huc peruenire contendebant: nepe non hoc agentes, ut omnia bona (quod impossibile putabant) consequerentur, sed ut cupiditates eorum perimeret, vel certe quam minimum cuperent. Hoc enim intellexit Seneca, cum ait. Quare potius a fortuna impetrem ut dem quam a me ne petam. Idemque alibi. Et, Si vis, inquit, Phitodea diuitem facere, non est diuitijs addendum, sed cupiditatibus detrahendum. Denique fere tota Senecæ Philosophia, hanc esse expeditissimam consequendam felicitatis viam arbitratur: quæ non in terrenorum bonorum adeptione, sed in eorumdem contempione consistat. Vnde idem ait. Qui desiderium clauis, cum ipso ioue de felicitate

licitate contendat. Tertia vero felicitas, quæ Christianorum est abscondita est ab oculis omnium viuentium etiam volucres cœli lateret: Ea verò est, quæ perfecti Christiani Deum intellectualem visione contemplant, admirandis in eo delitijs perfruntur: quibus tunc magis affluunt, cum terrenis opibus, ac delitijs magis destituti sunt. Hac autem felicitate Sanctus ille perfruebatur, qui tota nocte orans aiebat, Deus meus, & omnia, Deus meus, & omnia, Deus enim illi instar omnia, & supra omnia erat.

Quomodo verum esse potest, quod Propheta ait. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum? Diuites eguerunt, & esurierunt, inquirentes autem Dominum. n. d. o. b. cum plerisque piorum paupertate, & angustia rerum suarum premi passim videamus? Huic quæstioni ex sententia Senecæ respondemus: is enim constanter affirmat, nihil interesse, an habeas aliquid an non concupiscas. Quod facile simili exemplo comprobatur: Nec enim minor est satur, qui nec esurit, nec comedit (quod beatorum est) quæ is, qui post largas epulas non esurit: uterque enim simili saturitate gaudet: ille, quia nullam famem patitur, iste, quia plura comedendo famem sedauit. Sed ille tamen felicitior, quoniam (ut argute D. Augustinus ait) Melius est minus egere, quam plus habere. Hinc videmus pluribus egere infantes, quam adolescentes, & pluribus item faminas, quam viros, & pluribus senes, quam iuvenes, & omnino quidquid infirmius, aut imperfectius est, pluribus semper eget eo quæ firmitus est. Vnde consequens est, ut Deus, qui perfectissimus est, nulla prorsus re indigeat. Hac ergo ratione pijs omnibus Deus omnia donat, cum cœlestis gratiæ beneficio terrenorum bonorum in eis situm sedat.

Rebus omnibus, quas Dominus condidit, ultimam quandam perfectionem designauit, qua habita quiescerent, nec aliquid ultra desiderarent. Elementis sua assignauit loca, in quibus quiescerent, extra illa vero inquieta sunt, & ad ea magno conatu nituntur. Plantæ fertili solo, & circumfluente humore gaudent, nec aliud ultra requirunt. Bruta sola sensus tactus oblectamenta querunt: nisi quod auiculæ quædam cantu etiam (qui ad aurium sensum pertinet) oblectatur. Homo vero, qui mentis Angelorum more particeps est, commune cum Angelis sortitur felicitatem: quæ non alia, quàm summum illud bonum est, in quo omnia vera, omnia bona multo perfectius

Psal. 33

Aug. in Regul.

Index

Adrocati caufarum.	204	Amor vel odium proximi.	335
Mercatores.	205	Amor erga inimicos.	339
Vulgus.	206	Amicitia.	341
S E C U N D A			
<i>Clafsis, in qua de virtutibus & vitijs oppositis agitur.</i>			
Virtus.	207	Pax externa.	345
Vitia sub virtutis specie.	214	Pax interna.	347
Virtus in medio.	215	Accidia.	352
Virtus facilis & difficilis.	217	Diligentia, feruor spiritus.	353
Virtutis modus.	220	Otiolitas, negligentia, pigritia.	355
Intentio recta in virtute.	224	Occupatio immoderata.	359
Virtus voluntaria.	229	Mifericordia, elemofyna.	360
Conscientia.	230	Confolatio mœstorum.	373
Peccatum peccator.	232	Scandalum.	379
Occafiones peccatorum.	243	Exempla bona & mala.	383
Societas bonorum & malorum.	247	Correctio vel castigatio.	385
Peccatum veniale.	251	Inuidia.	391
Peccatum inueteratum, vel confuetudo peccandi.	253	Accidia.	392
Obftinatio in peccatis, vel cœcitas mentis.	250	Diligentia, vigilantia.	393
Peccantium multitudo, siue corruptio morum.	261	Iudicium temerarium.	396
Pœna, vel punitio quæ peccatis irrogatur.	262	Prudentia, imprudentia.	398
Tentatio, quæ est via ad peccandum.	275	Stultitia.	405
Fides.	288	Curiofitas.	406
Blafphemia.	294	Experientia.	408
Credulitas.	296	Veritas.	408
Spes, fiducia.	297	Confilium.	411
Fiducia in fe, vel creaturis.	307	Simplicitas.	416
Defperatio, Præfumptio.	309	Iuftitia, iniuftitia.	419
Amor in communi.	312	Reftitutio.	424
Amor in Deum.	312	Vfura.	425
Zelus honoris Dei.	311	Sacrificium.	426
		Obedientia, inobedientia.	427
		Liberalitas, Auaritia.	434
		Diuitia, diuites.	443
		Oratio, modus orandi orationis eomites.	445
		Meditatio, siue confideratio: contraque Dei obliuio.	464
		Contemplatio, vita aetiua & contemplatiua.	474
		Præparatio animi ad orandũ.	484
		Deuotio, deuotionis adiuuamenta & impedimenta, &c.	490
		Gaudium fpirituale.	497
		Fortitudo generalis.	505
		Magna	

Index

Magnanimitas.	508	B eati pauperes fpiritu.	674
Perfeuerantia.	510	Beati qui lugent.	677
Patientia.	511	Beati qui elizunt &c.	681
Tribulatio, Aduerfas, tribulationũ utilitas.	519	Beati mundo corde.	685
Labor.	530	Beati qui perfecutionem patiuntur propter iuftitiam.	686
Proſpera & aduerfa fortuna.	532	De donis in communi.	691
Probatio virtutis.	537	Sapientia.	692
Temperantia voluptatum moderatrix.	543	Timor.	697
Abftinentia, ieiunium.	549	Sacramentum.	705
Ebrietas, ſobrietas.	566	Baptifmus.	706
Caftitas.	567	Confirmationis ſacramentum.	707
Virginitas.	572	Euchariftia.	708
Luxeria.	577	Pœnitentia, Confefſio.	718
Ornatus corporis & veftium.	582	Excufatio in peccatis.	728
Manfuetudo, Ira.	585	Contritio, Atritio.	729
Modestia.	591	Satisfactio.	736
Linguae moderatio.	594	Reciduatio.	737
Honor, laus.	598	Pœnitentiæ dilatio.	740
Superbia.	602	Matrimonium.	745
Ambitio.	607	Filiorum educatio.	750
Arrogantia Præfumptio.	610	Iuftificatio impij.	755
Inanis gloria.	611	Gratia.	760
Hypocriſis.	617	Dignitas & pulchritudo animæ exiſtentis in gratia.	767
Humilitas.	620	Inſpirationes Dei.	770
Cognitio fui.	631	Meritum.	773
Amor fui.	641	Euangelium.	777
Amor terrenorum.	645	Lex.	783
Mundus, de contemptu mundi.	649	Eccleſia.	785
Abnegatio fui.	655	Concilia generalia.	787
Libertas ſeruitus.	669	Scriptura ſacra.	790
T E R T I A			
<i>Clafsis, in qua de beatitudinibus & donis & ſacramentis aliquot, deque quatuor nouiſſimis & quibusdam alijs.</i>			
Scientia, Doctrina, Philoſophia.	803	Eloquentia.	811
		Bonum.	815
		Natura.	816
		Confiterudo, neceſſitas.	816
		Vita.	785
		Mors.	794
		Purgatorium.	804
		Iudicium extremum.	807
		Inferorum ſupplicia.	818
		Cœleſtis beatitudo.	825
		Felicitas, vltimus finis.	842

INDEX ORDINE ALPHABETICO digestus.

A	
A stinētia, Ieiuniū. 549	Christi resurrectio & nostra. 61
Abnegatio sui. 655	Christus Rex & Sacerdos. 65
Advocati causarū. 204	Christianus. 108
Affectus vel passiones animæ. 99	Conscientia. 230
Amor Dei erga nos. 11	Consolatio mæstorū. 373
Amor in communi. 311	Correctio vel castigatio. 385
Amor in Deum. 312	Consilium. 411
Amor vel odium proximi. 335	Contemplatio, vita actiua. & contē. platiua. 474
Amor erga inimicos. 339	Cogitatio sui. 631
Amor sui. 641	Confirmationis sacramentum. 707
Amor terrenorum. 645	Contritio, Attritio. 729
Amicitia. 341	Concilia generalia. 787
Ambitio. 607	Consuetudo, necessitas. 816
Anima. 93	Credulitas. 296
Angelus. 69	Curiositas. 406
Apostolus. 80	
Arrogantia, præsumptio. 610	D
Auditor verbi Dei. 155	Deus. 1
	Dei sapientia. 5
B	Dei bonitas & misericordia. 7
Baptismus. 706	Dei beneficia. 12
Beati pauperes spiritu. 674	Dei providentia generalis. 14
Beati qui lugent. 677	Dei providentia specialis. 25
Beati qui esuriunt, &c. 681	Dei iustitia. 35
Beati mundo corde. 685	Dei iudicia. 37
Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. 686	Desperatio præsumptio. 309
Blasphemia. 294	Deuotio adiumenta & impedimēta. 490
Bonum. 815	De donis in communi. 691
	Dignitas animæ existentis in gratia. 767
C	Diligentia feruor spiritus. 353
Castitas. 567	Diuitiæ, diuites. 443
Cælestis beatitudo. 825	
Christus. 43	E
Christi incarnatio & natiuitas. 52	Ebrietas, sobrietas. 566
Christi passio. 56	Ecclesia. 785

eloquentia-

Index Alphabeticus.

Eloquentia. 811	Liberalitas, Auaritia. 434
Episcopus, præpositus. 171	Linguar moderatio. 594
Euangelium. 777	Libertas, seruitus. 669
Eucharistia. 708	Luxuria. 577
Exempla bona & mala. 383	M
Excusatio in peccatis. 728	Maria virgo. 66
Experientia. 408	Martyr. 82
	Magnanimitas. 508
F	Manuetudo, Ira. 585
Feruor spiritus, cura & diligentia. 353	Matrimonium. 745
Fides. 288	Mercatores. 205
Fiducia in se vel creaturis. 307	Meditatio siue consideratio contra- que Dei obliuio. 464
Filiorum educatio. 750	Meritum. 773
Fœlicitas vltimus finis. 875	Misericordia, eleemosyna. 360
Fortitudo generalis. 505	Monachus. 124
	Modestia. 591
G	Mulier. 86
Gaudium spirituale. 497	Mundus, de contēptu mundi. 649
Gratia. 760	N
H	Nobiles, nobilitas. 202
Homo. 84	O
Honor, laus. 598	Obedientia, inobedientia. 427
Humanæ creaturæ. 88	Obstinatio in peccatis, vel caritas mentis. 250
Humilitas. 620	Occasiones peccatorum. 243
Hypocrisis. 617	Occupatio immoderata. 359
I	Orandi modus. 445
Incipientes. 114	Ornatus corporis & vestium. 582
Intentio recta in virtute. 224	Otiositas, negligentia, pigritia. 355
Inuidia. 391	
Inanis gloria. 611	P
Inspirationes Dei. 770	Patientia. 511
Inferorum supplicia. 849	Pax externa. 345
Iuuentus & senectus. 107	Pax interna. 347
Iudex. 191	Peccatum, peccator. 232
Iudicium temerarium. 396	Peccatum veniale. 251
Iustitia & iniustitia. 419	Peccatum inueteratum, vel consuetudo peccandi. 253
Iustificatio impij. 755	Peccan-
Iudicium extremum. 838	
L	
Abor. 530	
Lex. 783	

Index Alphabeticus.

Peccantium multitudo, siue corruptio morum.	261	Simplicitas.	416
Perfecti.	119	Societas bonorum & malorum.	247
Perseuerantia.	510	Spiritus sanctus.	42
Pœna vel punitio peccati.	262	Spes, fiducia.	297
Pœnitentię confessio.	718	Stultitia.	405
Pœnitentię dilatio.	740	Superbia.	602
Potentis.	201	T.	
Prædestinatio, & reprobatio.	39	Temperantia voluptatum moderatrix.	543
Proficientes.	116	Tentatio quæ est via ad peccandum.	279
Predicator.	142	Tribulatio, aduersitas, tribulationum utilitas.	519
Prudentia, imprudentia.	398	Timor.	697
Præparatio animi ad orandum.	484	Triplex status.	112
Prospera & aduersa fortuna.	532	V	
Probatio virtutis.	537	Veritas.	408
Purgatorium.	836	Virtus.	207
R.		Virtus in medio.	215
Renuntiatio.	134	Virtus facilis & difficilis.	217
Respublica.	198	Virtutis modus.	220
Restitutio.	424	Virtus voluntaria.	226
Rex.	185	Vita.	819
S.		Vitia sub virtutis specie.	214
Sanctus.	74	Voluntas.	97
Sacrificium.	426	Vsura.	425
Sacramentum.	705	Vulgus.	206
Sapientia.	692	Z.	
Scandalum.	379	Zelus honoris Dei.	331
Scientia, doctrina, Philosophia.	803		
Scriptura sacra.	790		

FINIS.

